MAGYAR MUNKÁSMOZGALMI INTÉZET

A MAGYAR MUNKÁSMOZGALOM TÖRTÉNETÉNEK VÁLOGATOTT DOKUMENTUMAI

1900–1907

SZIKRA

MAGYAR MUNKÁSMOZGALMI INTÉZET

A MAGYAR MUNKÁSMOZGALOM TÖRTÉNETÉNEK VÁLOGATOTT DOKUMENTUMAI

SZIKRA

A MAGYAR MUNKÁSMOZGALOM TÖRTÉNETÉNEK VÁLOGATOTT DOKUMENTUMAI

HARMADIK KÖTET

A MAGYAR MUNKÁSMOZGALOM A 20. SZÁZAD ELSŐ ÉVEIBEN ÉS AZ 1905—1907-ES FORRADALMI VÁLSÁG IDEJÉN

1900—1907

BUDAPEST 1955

EZ A KÖNYV
AZ 1905—1907-ES OROSZ FORRADALOM
50. ÉVFORDULÓJA ALKALMÁBÓL
JELENT MEG

Felelős kiadó a Szikra Könyvkiadó vezérigazgatója

ELŐSZÓ

Dokumentumgyűjteményünk 3. kötete a magyarországi munkásmozgalom 1900-tól 1907-ig terjedő időszakának válogatott dokumentumait tartalmazza.

A 20. század elejére világszerte, így az Osztrák-Magyar Monarchiában is, a már kialakult imperializmus viszonyai a jellemzőek. Az imperializmus új helyzet, új feladatok elé állította a nemzetközi munkásmozgalmat. Az erők kiválasztásának és összegyűjtésének feladatát a kapitalizmus megdöntésének, a proletárdiktatúra megteremtésének feladata váltotta fel. E feladatokat csak a munkásosztály új típusú, forradalmi pártja oldhatta meg, amely a II. Internacionáléban uralkodóvá vált opportunizmussal szemben valóban forradalmi elméletével, harci módszereivel, szervezeti felépítésével képes volt a munkásosztály és a dolgozó néptömegek harcának szervezésére és vezetésére. A munkásosztálynak ez az új típusú pártja Oroszországban jött létre. Keletkezése fordulópont volt az egész nemzetközi munkásmozgalom történetében.

Az imperializmus kialakulásával a nemzetközi forradalmi munkásmozgalom központja Oroszországba helyeződött át. Oroszország az imperializmus összes ellentéteinek a csomópontja volt. Az orosz munkásosztály és parasztság, valamint az oroszországi elnyomott népek harca a cárizmus ellen, a forradalmi marxista párt által vezetett orosz proletariátust a nemzetközi munkásmozgalom élcsapatává tette.

Az 1905—1907. évi orosz forradalomnak, az imperializmus korszaka első népi forradalmának hatalmas nemzetközi jelentősége volt. A forradalom új lapot nyitott a világtörténelemben, mélyreható politikai megrázkódtatások és forradalmi viharok korszakát nyitotta meg, megvetette az alapját az európai munkásmozgalom és az ázsiai elnyomott népek nemzeti felszabadító mozgalmai fellendülésének.

A 20. század első éveiben világszerte, így Magyarországon is, kiéleződtek a társadalmi-politikai ellentétek. Magyarországon az 1900—1903-as világgazdasági válság következtében jelentősen fellendült a munkásosztály és a szegényparasztság harca a tőkés-földesúri elnyomás ellen, kiéleződtek az osztrák és a magyar uralkodó osztályok és a magyar uralkodó osztályok egyes csoportjai közötti, valamint a nemzetiségi ellentétek. Az országban a forradalmi válság érlelődésének folyamata indult meg. 1902-től kezdve mindinkább erősödtek a sztrájkmozgalmak. A szegényparasztság 1898-ban elfojtott forradalmi harca 1903-tól ismét új erőre kapott.

Kötetünk a munkanélküliek gyűlései, tüntető felvonulásai mellett több nagy jelentőségű sztrájkot és megmozdulást dokumentál. Így közöljük a Hofherr és Schrantz-gyári munkások sztrájkjára, a győri vagongyári sztrájkra, a debreceni és az aradi munkások általános sztrájkjára, a vasutasok országos sztrájkjára, az 1903-as arató- és cselédsztrájkokra, az élesdi sortűzre stb. vonatkozó legfontosabb dokumentumokat.

A munkásmozgalom fellendülése kifejezésre jutott a szakszervezetek taglétszámának rohamos növekedésében, országos szakszervezeti szövetségek létrehozásában, a szakszervezeti munkaközvetítésért, a bizalmi-rendszer elismertetéséért megindított sikeres harcban. Bekapcsolódtak a harcba a nőmunkások és ifjúmunkások, a munkásmozgalomtól addig távolálló vasúti dolgozók is.

A századforduló utáni években a Magyarországi Szociáldemokrata Párt vezetői mind nyíltabban a kibontakozó tömegmozgalmak ellen léptek fel. A párt 1903-as, X. kongresszusán elfogadott program és szervezeti szabályzat rögzítette a párt megalkuvó ideológiáját és politikáját, a szervezeti kérdésekben megnyilvánuló opportunizmusát. Ez az opportunizmus a munkásság és a szegényparasztság egyre fokozódó elégedetlenségét váltotta ki, amelyet az 1900-ban megalakult Magyarországi

Újjászervezett Szociáldemokrata Párt igyekezett felhasználni. A párt azonban rövidesen a függetlenségi párt, majd 1906-tól a koalíciós kormány függvényévé vált, ezért a munkásság és szegényparasztság tömegei elfordultak tőle.

Az 1905—1907. évi első orosz forradalom nagy hatással volt Magyarországra, a magyarországi munkásmozgalomra. Ennek oka elsősorban az a hasonlóság, amely a cári Oroszország és az akkori Magyarország gazdasági és társadalmi viszonyai között fennállott. A munkások harcosan kiálltak az orosz forradalom mellett, az „orosz példát" igyekeztek követni. Ugyanakkor a szociáldemokrata pártvezetőség az orosz forradalom eseményeiről nem egyszer hamis képet adott, és így igyekezett takargatni, sőt igazolni saját opportunista magatartását.

Az orosz forradalom hatására hatalmas lendületet vett a munkásmozgalom. Az 1905-ös, 1906-os években a munkásság és a szegényparasztság sztrájkharcai méretükben minden addigi megmozdulást felülmúltak. A budapesti vas- és fémmunkások általános sztrájkja, a pécsi, salgótarjáni, brennbergi bányászsztrájk, a szegedi, debreceni, miskolci általános sztrájkok, az 1905. és 1906. évi hatalmas arató- és cselédsztrájkok dokumentumainak közlésével igyekeztünk bemutatni a tömegmozgalmak addig nem tapasztalt viharos erejét. Az 1905-ben először kiadott szakszervezeti sztrájkstatisztika adatai összefoglaló képet adnak az olvasónak a sztrájkok és sztrájkolók számáról, a kivívott eredményekről. A szakszervezeti taglétszám rohamos fejlődéséről, a Magyarországi Földmunkások Országos Szövetségének megalakulásáról és tevékenységéről, az ifjúmunkások első országos kongresszusáról, a megyei és kerületi pártszervezetek kiépüléséről stb. szóló legfontosabb dokumentumok is helyet kapnak a kötetben, bizonyítva, hogy a munkásmozgalom e tömegharcokban jelentősen megerősödött, és a munkásosztály elsőrendű fontosságú politikai tényezővé vált.

A forradalmi tömegharcok viharos fellendülésével párhuzamosan az uralkodó osztályok egyre fokozódó ellentétei 1905-ben nyílt kormányzati válsággá mélyültek. 1905 nyarára forradalmi válság alakult ki Magyarországon. A szociáldemokrata pártvezetőség a demokratikus átalakulásban és az ország függetlenségének elérésében érdekelt osztályoknak és rétegeknek a munkásosztály köré való tömörítése helyett, a korlátlan hatalomra törekvő parlamenten kívüli kormányt támogatva, megosztotta a forradalom erőit, a munkásosztály harcát az általános választói jogért vívott harcra korlátozta. Ezzel elszigetelte a munkásosztályt lehetséges szövetségeseitől és — objektíve — a Habsburg-reakció tartalékává változtatta. Mint a közölt dokumentumokból, elsősorban a Garami—Groszmann levelezésből kitűnik, a szociáldemokrata pártvezetőségnek ez a politikája a munkásosztály, a dolgozó néptömegek, a forradalmi mozgalom tudatos elárulásának politikája volt. A munkásság, ha követte is a pártvezetőséget az általános választói jogért indított harcban, e harcot a maga módján értelmezte, mély, forradalmi tartalommal töltötte meg. Különösen kitűnik ez a „vörös péntek" (1905 szeptember 15.) és a „vörös csütörtök" (1907 október 10.), a budapesti munkásságnak, illetve az egész magyarországi proletariátusnak az általános választói jog kivívása érdekében megtartott hatalmas egynapos politikai sztrájkjainak anyagaiból.

Az első orosz forradalom hatására a nemzetközi munkásmozgalomban elhatárolódtak egymástól a forradalmi és reformista irányzatok. Az 1905—1907-es években a magyarországi munkásmozgalomban is kibontakozó baloldal egyre élesebben támadta a pártvezetőség opportunizmusát, de új, forradalmi programmal nem tudott fellépni. Ugyanakkor egyre jobban előretört a reformizmus is, amely a szociáldemokráciát mindinkább a burzsoázia ügynökségévé változtatta a munkásmozgalomban, bár képviselői ezt forradalmi demagógiával leplezni tudták a tömegek előtt.

1918 előtt a soknemzetiségű Magyarország területén élő népek munkásosztálya és szegényparasztsága együttes harcot vívott közös kizsákmányolói ellen. A budapesti magyar, szlovák és német, a békéscsabai magyar és szlovák, az aradi, temesvári, resicai, petrozsényi román, magyar és német munkásoknak, a dél-alföldi magyar, szerb és román szegényparasztoknak együttes, a proletárnemzetköziség jegyében folytatott küzdelmei e harc kiemelkedő eseményei. A munkásmozgalom századeleji fellendülésével, különösképpen pedig az orosz forradalom hatására, a nemzetiségi munkások és szegényparasztok mind tömegesebben kapcsolódtak be a szocialista munkásmozgalomba. A közölt dokumentumok között ott vannak az első magyarországi román szociáldemokrata kongresszusnak, a Magyarországi Szlovák Szociáldemokrata Párt megalakulásának, majd a Magyarországi Szociáldemokrata Pártba való beolvadásának anyagai. Dokumentáljuk a szociáldemokrata pártvezetőségnek a nemzeti kérdésben elfoglalt

antimarxista, a nemzetiségi munkás- és szegényparaszt-mozgalmakat lebecsülő állásfoglalását is. Jórészt ez az állásfoglalás idézte elő a korszak második felében elburjánzott helytelen, szeparatista törekvéseket.

Kötetünkben igyekeztünk feltárni az 1900-tól 1907-ig terjedő időszak munkásmozgalmának alapvető jellemvonásait: a magyarországi munkásságnak és szegényparasztságnak a századforduló után megélénkülő, majd az orosz forradalom hatására egyre erőteljesebbé váló harcait, a szociáldemokrata párt munkásarisztokrata vezetőinek e harcokkal szembenálló megalkuvó, reformista politikáját, s az ellene folyó harcot. A Magyarországi Szociáldemokrata Pártban a századforduló idején uralkodóvá vált opportunizmus vezetett az 1905. évi és a később elkövetett újabb, szégyenteljes árulásokhoz.

A századforduló után, a forradalmi válság éveiben lezajlott forradalmi tömegmozgalmak munkásmozgalmunk történetének, egész nemzeti történetünknek dicsőséges hagyományai. Ugyanakkor az oroszországi és magyarországi munkásmozgalmak között ezekben az években kialakult kapcsolatok megvetették az alapját a munkásosztályaink, népeink közötti egyre szilárduló barátságnak, előkészítették munkásosztályunkat, népünket Lenin, a bolsevikok igaz útjának követésére.

*

Kötetünk dokumentumait főként a korabeli munkásmozgalmi és részben a polgári sajtó anyagából, szociáldemokrata és szakszervezeti, valamint állami kiadványok anyagából, a rendőrség nyomtatott évi jelentéseiből és a levéltárakban őrzött iratokból állítottuk össze.

A századfordulót követő években, amikor a Magyarországi Szociáldemokrata Párt tömegpárttá vált, hatalmasan megnövekedett a nyomtatott kiadványok száma. A Népszava, a Magyarországi Szociáldemokrata Párt központi lapja, 1905 április 1-től napilapként jelent meg. Egyidejűleg jelentősen szaporodott a szakszervezeti lapok száma, több vidéki munkáslapot adtak ki. 1906-ban megjelent a Magyarországi Szociáldemokrata Párt tudományos folyóirata, a Szocializmus is. A napi politika eseményeit természetesen főként a párt központi lapja, a Népszava követhette, ez az oka annak, hogy az erre vonatkozó dokumentumokat főként a Népszava cikkeiből válogattuk össze. Ezek a cikkek a pártvezetőség opportunizmusa ellenére gyakran a proletariátus forradalmi törekvéseit is tükrözik. A Népszava mellett a szakszervezeti és vidéki lapok anyagát nagyobb mértékben használtuk fel, mint az MMTVD. 2. kötetében.

Az anyaggyűjtés során a polgári sajtó termékei közül csak a legfontosabbakat tártuk fel. A polgári sajtó néhány munkásmozgalmi vonatkozású cikkét felhasználtuk, de legtöbbjére csak a kommentárokban utaltunk.

Az adott korszakban igen sok pártkongresszust, szakszervezeti és egyéb tömegszervezeti gyűlést tartottak. Ezért a csupán fontosabb, országos jelentőségű gyűlések, kongresszusok anyagát közölhetjük. A Magyarországi Szociáldemokrata Párt évenként tartott kongresszusai közül azoknak az anyagát, amelyek lényegében az előző évi tárgyalások ismétlését tükrözik, csak rövid összefoglaló kommentárban ismertetjük. Tekintettel arra, hogy a kongresszusokról a Magyarországi Szociáldemokrata Párt évente igen részletes jegyzőkönyvet adott ki, ezek anyagából is csak a lényeges részeket közöljük.

Az MMTVD. 2. kötetének időszakához viszonyítva szélesebbkörű korabeli szociáldemokrata brosúrairodalom igen jellemzően világítja meg a szociáldemokrata párt elvi nézeteit és gyakorlati politikáját. Tekintettel azonban a brosúrák nagy számára és terjedelmére, csupán néhány szemelvény közlésére szorítkozhattunk.

A rendőrség nyomtatott évi jelentéseinek anyagát kisebb mértékben használtuk fel, mint az MMTVD. 2 kötetében, főként kiegészítő anyagként a lábjegyzetek és kommentárok elkészítésekor, tekintettel a gazdag más jellegű forrásanyagra. Az uralkodó osztályoktól származó forrásanyag felhasználása terén az MMTVD. 2. kötetének előszavában elmondottak alapján jártunk el.

A kötet I. és II. fejezetének levéltári anyaggyűjtése egymástól eltérő módon történt. Az I. fejezet dokumentumainak összegyűjtése közben kutatómunkát végeztünk a Magyar Munkásmozgalmi Intézet Archívumában, az Országos Levéltárban, a Budapesti 1. számú Állami (Fővárosi) Levéltárban, a Budapesti 2. számú Állami (Pestmegyei) Levéltárban, valamint a Hadtörténelmi Intézet Levéltárában. Hasonlóan az MMTVD. 2. kötetéhez, a levéltári anyaggyűjtés a Magyar Munkásmozgalmi Intézet Archívumában őrzött fondokon kívül elsősorban az Országos Levéltár miniszter-

elnökségi és belügyminisztériumi fondjaira terjedt ki, a vidéki anyagoknál pedig a Magyar Munkásmozgalmi Intézet Archívumában őrzött iratokra.

Az 1905-től 1907-ig terjedő időszak dokumentumainak összeállításánál a rendelkezésre álló levéltári dokumentumoknál kevesebb levéltári anyagot használtunk fel, tekintettel arra, hogy az Országos Levéltár az 1905—1907-es forradalmi válságra vonatkozó levéltári dokumentumokat külön kötetben szándékozik kiadni. Az Országos Levéltár kiadványához a levéltár munkatársai már feltárták az Országos Levéltárban, a Budapesti 1. számú Állami Levéltárban, a Budapesti 2. számú Állami Levéltárban és a Hadtörténelmi Intézet Levéltárában őrzött dokumentumokat, s ezeket jelen kötet szerkesztőinek rendelkezésére bocsátották. Az iratok közül néhány fontosabbat átvettünk, s ezeket közöljük a kötetben.

Önálló kutatómunkánk a Magyar Munkásmozgalmi Intézet Archívumában őrzött fővárosi és vidéki iratanyagokra, az Országos Levéltárban őrzött igazságügyminisztériumi fondra és a Budapesti 1. számú Állami Levéltár legfontosabb fondjaira terjedt ki.

A kötetben közölt dokumentumokat, tekintettel a bőséges forrásanyagra, általában több kihagyással közöltük, mint a 2. kötetben. A lényegtelenebb részek elhagyása különösen szükségesnek mutatkozott a kötet II. fejezetében, ahol az események sokrétűsége nem adott lehetőséget hosszú dokumentumok közlésére. Ez okozta azt is, hogy a 2. kötethez viszonyítva növeltük a kommentárok számát és terjedelmét is. A kommentárok az egyes eseményekre vonatkozó kiegészítő anyag minél teljesebb közlésére, a kötet megszabott terjedelme miatt nem közölhető érdekesebb anyagok rövid ismertetésére, fontosabb idézetek összegyűjtésére is törekednek.

A szövegben előforduló idegen szavak magyarázatát — eltérően a 2. kötettől — nem a szöveg között szögletes zárójelben, hanem — a tudományos iratközlés szabályait követve — lábjegyzetben közöltük. A lábjegyzeteket az egyszerűség kedvéért nem csillaggal, hanem oldalanként újrakezdődő számozással jelöltük. Az újságcikkek alátróinak nevét nem a cikkek végén, hanem a forrásmegjelölésben tüntettük fel, ugyancsak ott oldottuk fel az esetleges trói álneveket, betűjeles alátrásokat is. A forrásmegjelölésben az újságcikkek eredeti címét a 2. kötetben alkalmazott zárójel elhagyásával közöltük. Az eredetileg idegen nyelven megjelent cikkek címeinek fordítását szögletes zárójelbe tettük. A könyvanyag forrásának megjelölésekor a szokásos bibliográfiai adatokat nemcsak az első közléskor, hanem ismétlődés esetén is valamennyi alkalommal feltüntettük.

Munkánk során, a fentiektől eltekintve, a 2. kötet előszavában elmondottak szerint jártunk el.

A kötet elkészítése közben munkánkat segítették az Országos Levéltár, valamint az Országos Széchenyi Könyvtár munkatársai, akiknek ezúton mondunk köszönetet.

Budapest, 1955 október.

Magyar Munkásmozgalmi Intézet

I.

A MUNKÁS- ÉS SZEGÉNYPARASZT-MOZGALMAK FELLENDÜLÉSE, A FORRADALMI VÁLSÁG ÉRLELŐDÉSE A 20. SZÁZAD ELSŐ ÉVEIBEN

1900—1904

A MAGYARORSZÁGI SZOCIÁLDEMOKRATA PÁRT VII. KONGRESSZUSA 1900 ÁPRILIS 15—16

1

1900

A BUDAPESTI EGYESÜLT MUNKÁSSZERVEZETNEK A KONGRESSZUSHOZ INTÉZETT JELENTÉSE LELEPLEZI A PÁRTVEZETŐSÉG OPPORTUNIZMUSÁT

Alulírott szervezetek budapesti és környékbeli küldöttei a Budapesten, 1900 április hó 15-én és 16-án megtartandó magyarországi szociáldemokrata pártkongresszus napirendjének első pontjához[1] a következő jelentést terjesztik elő . . .[2]

Sem az ipari, sem a földművesmozgalom, sem a fővárosi, sem a vidéki párttevékenység örömre nem ad okot, hanem ellenkezőleg, végtelen szomorúsággal tölti el minden meggyőződött szociáldemokrata keblét. Akármerre tekintsünk, züllést, pangást, erkölcsi és anyagi csődöt látunk.

Harminc esztendeje immár, hogy Magyarországon szervezett szociáldemokrata párt működik[3]. S most, egy emberöltő letelte után, kénytelenek vagyunk bevallani, hogy a kezdet legkezdetén vagyunk. Külföldi testvérpártjaink ez idő alatt diadalt diadal után arattak. Tekintsünk csak a szomszéd Ausztriára! Harminc év óta tartó működésükkel elérték osztrák szociáldemokrata testvéreink, hogy a parlamentben tizenöt képviselőjük ül, hatalmas napilapjuk, számtalan heti és havi lapjaik terjesztik a szociáldemokrata eszmét; szervezeteiket százezernyi munkás teszi erőssé és hatalmassá, a párt politikai tényező lett, amely előtt tisztelettel hajolnak meg mindenütt.

Ezzel szemben a Magyarországi Szociáldemokrata Párt semmi ilyessel nem dicsekedhetik. Pedig sehol a világon a szociáldemokrata agitációra oly alkalmas tér, mint Magyarországon, nem nyílik. Mert míg a többi országokban csak ipari munkások vannak, addig Magyarországon az ipari munkásokon kívül milliónyi elnyomott, szenvedő földműves fogadná be ihletett lélekkel a szociáldemokrata eszmék igazságát, ha volna munkáspárt, amely hozzá akarna és tudna férni.

Messzire vezetne, ha eme szomorú eredmény okát kutatnók. Elég, ha jelezzük ama meggyőződésünket, hogy az Általános Munkás Betegsegélyző Pénztár áldatlan befolyása, melyet harminc év óta gyakorol[4], oka annak, hogy Magyarországon munkásmozgalomról beszélni nem lehet. Ez az intézmény, amely függ a kormánytól, de függ a munkásnéptől is, hogy fennállását kiérdemelje, hivatalnokainak garmadájával tudatosan, készakarva korrumpálja, fejlődésében megakasztja a munkásmozgalmat, mert mihelyt a munkásmozgalom megerősödik és vezetése kisiklik a kezeiből, a kormány nyomban feloszlatja az általános betegpénztárt, amelyre a min-

---

[1] A pártkongresszus első napirendi pontja a pártvezetőség jelentése volt. *(Lásd e kötet 15. old. 2. számú jegyzetét.)*

[2] A jelentés bevezetője arra utal, hogy a pártvezetőség a tagságtól pártfegyelem címén azt követeli, hogy a munkásosztály közös érdekei ellen cselekedjék. A jelentés készítői kötelességüknek érzik, hogy az első adandó alkalommal fellépjenek a pártvezetőség zsarnoksága ellen.

[3] A jelentés készítői a 32 esztendővel azelőtt (1868-ban) megalakult Általános Munkásegylet időszakától számítják a szociáldemokrata párt létezését Magyarországon.

[4] Az Általános Munkás Betegsegélyző- és Rokkantpénztár 1870-ben alakult.

den tekintetben jobb állami és kerületi betegpénztár mellett szükség nincs. Már azért sem, mert tagjainak érdekeit elhanyagolja, hogy minden idejét a szociáldemokrata párt korrumpálására fordíthassa. Ettől félnek az ezer forintokkal fizetett hivatalnok urak és ezért tolakodnak a munkásmozgalomba, amelyben semmi keresni valójuk nincs. Ahány önzetlen, tehetséges vezetője akadt még a Magyarországi Szociáldemokrata Pártnak, valamennyit azok az emberek agyonrágalmazták és elüldözték. Valahányszor ez a szegény párt valami jót, okosat, eredményeset akart kiküzdeni, azok az emberek piszkos cselszövényekkel megakadályozták. Így tették tönkre többek között a szociáldemokrata napilapot is[1].

Ezt az áldatlan befolyást már rég felismerték a szervezett szociáldemokraták, amit bizonyít az is, hogy már évekkel ezelőtt a magyarországi szociáldemokrata pártkongresszuson mondották ki, hogy az Általános Munkás Betegpénztár hivatalnokai a pártban bizalmi állást nem viselhetnek[2].

S most mégis azt látjuk, hogy a jelenlegi pártvezetőség többsége az Általános Munkás Betegpénztár hivatalnokaiból áll. Már a múlt évi kongresszuson[3] hatalmas ellenzék támadt, amely a „krankenkaszlereket" és csatlósaikat nem akarta megválasztani. De akkor furfanggal, erőszakkal, botrány előidézésével önnönmaguk választották meg magukat pártvezetőséggé.

S a lefolyt egy év alatt ez a „krankenkaszlerekből" és mindenre kész csatlósaikból álló pártvezetőség a bűnöknek, a mulasztásoknak oly hosszú sorát követte el, hogy azokat itt mind felsorolni képtelenség. Az elmúlt esztendőben egyetlen oly lépést sem tett, amely a munkásmozgalmat előbbre vitte volna, ellenkezőleg, ebben az esztendőben, ami még ép volt a munkásmozgalomban, azt is tönkretette. Elannyira, hogy a szociáldemokraták ezrei végleg szakítottak ezzel a pártvezetőséggel. Budapesten számos szakszervezet mondotta ki, hogy míg ez a pártvezetőség uralkodik, egy fillér pártadót sem fizet. Egész vidéki járások elvesztek a pártra nézve, mert azokkal az emberekkel semmi összeköttetést fenntartani nem akartak.

A bizalmatlanság a munkások közt ama pártvezetőség iránt óriási mérveket öltött. Már a múlt évi kongresszus előtt nyíltan hangoztatták, hogy a pártvezetőség tagjai közt nemcsak a „krankenkaszlerek", hanem fizetett kémek is ülnek. S ahelyett, hogy erre a vádra — amelyet az a körülmény tesz érthetővé, hogy a rendőrség a pártélet legbizalmasabb tényeiről rögtön tudomást szerez — azzal válaszolt volna, hogy leköszön, görcsösen ragaszkodott a vezetőséghez, és magát a múlt kongresszuson erőszakkal megválasztatta. Azóta a gyanú még nagyobb lett és a munkások széltében hangoztatják, hogy a pártvezetőség tagjai közt rendőrkémek is akadnak.

Világos, hogy a pártéletnek el kell züllenie, ha ilyen bizalmatlanság uralkodik a munkások közt. El is züllött. Az egyes szakszervezetekben béke és közös működés helyett viszály uralkodik. Életerős pártszervezetek sehol sincsenek. Magában Budapesten sem működött a IV., V., VI., VII., VIII., X. kerületi pártszervezet. Tudományos felolvasások alig tartattak, mert a pártvezetőség rendelkezésére nem állanak képzett elvtársak. A szociáldemokrata magyar irodalmat elhanyagolták, a Népszava gyalázatosan volt szerkesztve. S néhány évvel ezelőtt még 10 000 példányban fogyott hetenként, most alig tudnak egy-egy számból 1300-at eladni.

A földműves-mozgalmat teljesen elhanyagolták. A földművesek lapját, a Világszabadságot, készakarva kétszer megbuktatták. Emiatt egész községek pártoltak el, mert a rosszul szerkesztett Népszavát járatni nem akarták. S mikor Szentesen a szociáldemokrata földművesek Szabad

---

[1] A szociáldemokrata pártvezetőség osztályharcos irányzatának tevékenysége eredményeképpen a Népszava 1895 május 1-től mint politikai napilap jelent meg. A betegpénztári reformisták, a napilap kezdeti nehézségeit felhasználva, kezükbe kaparintották annak szerkesztői jogát, s rövid idő múlva megszüntették a napilapot. Ez a körülmény vált kiindulópontjává az 1895—1896-os évek pártviszályának. *(A kérdésre vonatkozólag lásd A Magyar Munkásmozgalom Történetének Válogatott Dokumentumai [A továbbiakban: MMTVD.] 2. köt. Budapest 1954. Szikra. 334—345. old.)*

[2] Ezt a határozatot a Magyarországi Szociáldemokrata Párt 1894 május 13—15-én tartott III. kongresszusa fogadta el. *(Lásd ugyanott, 290—293. old.)*

[3] A Magyarországi Szociáldemokrata Párt 1899 április 2—3-án tartott VI. kongresszusán. *(Lásd ugyanott, 585—599. old.)*

Szó címmel maguk teremtettek lapot, minden eszközzel meg akarták buktatni. Ezt a szándékukat a legjobban elárulja, hogy a mostani földműves-kongresszus programjára új szaklap kiadását vették fel. Vagyis a szentesit nem akarják elismerni, hanem egy alapítandó újjal a szentesit megbuktatni szeretnék. Mert a „Krankenkassza" embereinek földműves-mozgalom nem kell.

Hogy ez a pártvezetőség milyen haszontalan, bizonyítja az is, hogy kísérletet sem tett a Budapesten és környékén levő sok ezernyi gyári munkás szervezésére. Egész nagy vidéki városokban szűnt meg ez egy év alatt a mozgalom, mert a pártvezetőség semmi mást nem tett, mint egyre rágalmazta a jó elvtársakat, akik megundorodva hátat fordítottak neki.

Korrupció, viszálykodás, önzés, türelmetlenség, cselszövések, örökös marakodás: így lehet a legjobban jellemezni ennek a pártvezetőségnek egyéves működését. Hogy ezeket a súlyos jelzőket adatokkal bizonyítsuk, álljanak meg itt a most leköszönő pártvezetőség működéséről a következő tények:

A munkásbiztosításnak — a betegsegélyezést is beleértve — kielégítő megoldása, szociáldemokratikus felfogás szerint, a betegsegélyezés államosítása, a munkásoknak az igazgatóságban való túlsúlya mellett. Ebben az értelemben határozott az a betegbiztosítási tanácskozmány, amely 1899-ben, október 29-én tartotta ülését, és amelyre a szociáldemokrata szervezetek is képviselőt küldöttek. S dacára ennek, a pártvezetőség néhány tagja, Teszárs Károly, Kiss Károly és Matos Jenő a többségnek ily irányú határozatát megdöntötte, és önhatalmúlag kijelentette, hogy a tanácskozmány által elfogadott és a kereskedelemügyi miniszternek felterjesztendő véleményt nem fogják kidolgozni. Azok a pártvezetőségi tagok a Munkás Betegsegélyző Pénztár fizetett alkalmazottai, és kenyéradó gazdájuk megbízásából önkényeskedtek olyképp, hogy a többség által elhatározott dolgot végre nem hajtották.

A munkáslakások kérdésében a szociáldemokrata párt állást foglal ama jótékonykodással szemben, amelynek az a célja, hogy a munkásoknak saját házat tulajdonul biztosítson. Ellenzi ezt a jótékonykodást a szociáldemokrata párt, mert egy ilyen tulajdonul bírt ház a munkásra nézve hátrány, mert mozgási szabadságában korlátozza, a politikai, de különösen a bérharcban való részvételtől elriasztja és szinte beleneveli a sztrájktörésbe. Szemben a szociáldemokrata párt eme programjával, a pártvezetőség és a pártlap a Munkás Otthon című gyanús házépítő vállalkozásnak csapott reklámot. Reklámot csaptak annak a vállalatnak, amely Magyarország legnagyobb munkásgyűlölő kormányának, a Bánffy-kormánynak pénztámogatásával jött létre. A polgári sajtó ennek a vállalatnak szennyesét napokig szellőztette, de a pártvezetőség lapja, a Népszava, mindezt agyonhallgatta, és tovább csinálta a reklámot a Munkás Otthon javára. Okát könnyen megértheljük, ha tudjuk, hogy a Munkás Otthon igazgatói Kürschner Jakab és Kiss Adolf urak, akik az Általános Betegsegélyző Pénztár titkárai.

Ennek a vezetőségnek a választási jogért megindított mozgalma silány, szégyenteljes, nevetséges, gyerekes volt. De már azért sem lehetett szó a választási jogért folytatandó komoly küzdésről, mert hiszen abban a kétes elemekből álló pártvezetőségben senki sem bízott sem a fővárosban, sem a vidéken.

Rendeztek bécsi mintára néhány tüntető felvonulást Budapest utcáin. Eltekintve attól, hogy a rendőrség mindig 24 órával előre tudta, hogy mikor és merre fognak tüntetni — ezek a tüntető séták kudarccal végződtek.

Ezt a pártvezetőséget a legindokoltabb vád sem tudta kihozni egykedvűségéből. Egyik alkalmazottját széles körben vádolták holmi visszaélésekkel a Munkás Fogyasztási Szövetkezet körül, és a füle botját sem mozgatta. Száz és száz munkás hangoztatta, sőt az illető ellen bűnügyi vizsgálat is folyik, de a pártvezetőség semmit sem tesz az ügy tisztázására.

A Ganz-gyár munkásait arra kényszerítették, hogy igazgatójuk ünneplésére fáklyával a kezükben kivonuljanak. A munkások követelték, hogy ezt az eljárást a Népszava szerkesztősége bélyegezze meg, de ők egy betűt sem közöltek ama nagy tőkepénzes ellen, kinek ünneplésére a munkásokat kiparancsolták. Hanem ellenkezőleg, a pártvezetőségnek és a „Krankenkasszának" egy tagja, Teszárs Károly, Budán egy nagy munkásgyűlésen bizalmatlanságot szavaztatott a bécsi szociáldemokrata napilapnak, az Arbeiter Zeitungnak, mert elég vakmerő volt

ezt a Ganz-gyári komédiát éles bírálat alá venni. A polgári lapok akkor 200—400 forintot kaptak, hogy dicsőítsék az ünnepelt kizsákmányolót. Vajon mennyit kapott a Népszava, amiért agyonhallgatta a dolgot?

Ez a pártvezetőség ismételten elárulta az elvet, csak azért, hogy ahol érdeke kívánta, ne kelljen felszólalnia. Cegléden szociáldemokrata földművesek egyletük zászlaját felavatták. Két pap szentelte be a zászlót oly beszédek kíséretében, melyek a szociáldemokrata elvnek vakmerő arculcsapásai voltak. S a Népszava egy megrovó szót sem talált erre az eljárásra, hanem ellenkezőleg, bő tudósításban közölte a papi felszentelésről a tudósítást . . .

Ez a pártvezetőség rendszeresítette a rágalmakat mindama elvtársak ellen, akik vele nincsenek egy véleményen. Nem riadt vissza a leglelkiismeretlenebb fogásoktól sem, hogy egyes önfeláldozó, buzgó elvtársak ellen uszítsa a munkásokat. Nyilvánossá tette a pártveszekedést. A VII. kerületben az önálló véleményen levő elvtársak népgyűlését odarendelt általános betegpénztári fizetett alkalmazottakkal két ízben (1900 március havában) csúnya botránnyal szétugratta . . . Ezzel maga kezdte meg a nyílt harcot, kezdeményezte a pártszakadást, amit mi, alulírottak, akik ennek a pártvezetőségnek kezdettől fogva hívei nem voltunk, mindig félve kerültünk.

Külföldi elvtársaink előtt végleg lerontotta a magyarországi párt hitelét és tekintélyét. A bécsi párt emberei nem beszélnek másképp ezekről az emberekről, mint „Gesindel"[1]. A bécsi elvtársak annyira undorodnak a magyar párt korrupciójától, hogy a magyar pártviszonyokról hallani sem akarnak.

Ez a pártvezetőség a budapesti bizalmi férfiak tanácskozásait a legmélyebb fokra süllyesztette. Tárgyilagos vitáról ott szó sincs. Amit az egyik-másik vezérkolompos mond, azt el kell fogadni. Innen van, hogy a bizalmi férfi értekezleteken nagy csuda, ha 52 szakszervezet közül (melynek egy része csak névleg létezik) 15—20 képviselő elmegy bizalmi férfi értekezletre . . .

A pártvezetőség valósággal rendszeresítette a denunciálást, a besúgást, az árulkodást . . .

Tág vonásokban ecseteltük csak szomorú pártviszonyainkat. Pedig bőven kellene kiterjeszkednünk sok más körülményre, amelyek a napnál fényesebben bizonyítják, hogy ha a „Krankenkassza" emberei és ez a mostani pártvezetőség ismét megválasztatik, teljesen elzüllik Magyarországon a szociáldemokrata munkásmozgalom.

Azért indítványozzuk, hogy ne vegye tudomásul a pártvezetőség jelentését a kongresszus, hanem fejezze ki bizalmatlanságát a mostani pártvezetőség iránt, és mondja ki, hogy azok közül egyetlenegyet sem választ be az új pártvezetőségbe, és mondja ki a kongresszus, hogy az Általános Munkás Betegpénztár tisztviselői, hivatalnokai vagy fizetett alkalmazottai a szociáldemokrata pártban semmi néven nevezendő bizalmi állást nem viselhetnek.

A budapesti egyesült munkásszervezeteknek 1900 április 5-én tartott ülésén.

A kárpitosok, cipészek, tapétások, csizmadiák, szobafestők, cipőfelsőrész-készítők, vas- és fémmunkások, szűcsök, kefekötők, kovácsok, sütők, újpesti szobafestők, erzsébetfalvi iparoskör, szobrászok, „Egyenlőség", VII. kerületi, angyalföldi, II. kerületi, szentendrei, Külső Soroksári úti, Külső Váci úti, fegyvergyári, Wörner-gyári, Nicholson-gyári, gazdasági gépgyári, Vulkán-gyári, Schlick-gyári, Ganz-gyári, Láng-gyári, kasszagyári, Danubius-gyári, csavargyári szakszervezetek kongresszusi küldöttei.

Jelentés a Budapest fő- és székvárosi állami rendőrség 1900. évi működéséről. Budapest 1901. Országos Központi Községi Ny. 310—317. old.

Pfeifer Sándor és Mezőfi Vilmos már 1898-ban ellenzéki szervezkedést kezdeményeztek a pártban, az 1899-es kongresszuson pedig felléptek a pártvezetőséggel szemben. *(Lásd MMTVD. 2. köt. Budapest 1954. Szikra. 589—599. old.)* Ugyanebben az időben egyre inkább kibontakozott a munkásság elégedetlensége is az opportunista pártvezetőséggel szemben. Mezőfi az országgyűlési képviselőválasztásokon képviselőjelöltnek lépett fel. 1900 január 10-én elmondott szentesi programbeszédében *(Teljes szövegét lásd Jelentés a Budapest fő- és székvárosi állami rendőrség 1900. évi működéséről. Budapest 1901. Országos Központi Községi Ny. 478. old.)* szociáldemokrata követelések (általános választójog, néphadsereg, az egyház és az állam szétválasztása, progresszív jövedelemadó, munkásvédelmi törvények stb.) mellett állt ki, és hitet tett az ország függetlensége mellett is. A rendőrségi jelentés szerint *(Ugyanott, 300—323. old.)* Mezőfi és hívei a budapesti gyárakban is agitáltak a pártvezetőség ellen. Agitációjuk sikerét megkönnyítette, hogy a munkások előtt rendkívül ellenszenves volt a pártvezetőség,

[1] Csőcselék.

amelynek többsége betegpénztári bürokratákból állt. Mezőfi és társai tehát felhasználták a munkásság és parasztság kibontakozó ellenzéki mozgalmát, amelynek első szervezeti formája a Budapesti Egyesült Munkásszervezet volt.

Mezőfinek és híveinek a rendőrségi jelentés szerint az volt a célja, hogy „a kongresszuson vagy többséget szereznek, vagy mint önálló párt megalakulnak". A pártvezetőség viszont elhatározta, hogy a mandátumok igazolásánál a legszigorúbban fog eljárni, „a gyárak küldötteit így el nem fogadja, a kongresszusról az ellenzéket lehetőleg kiszorítja", vagyis csak a szervezett szakmák és a pártszervezetek képviselői vehetnek részt a kongresszuson.

Mezőfit támogatva, Pollák Béla, a szegedi Munkáslap szerkesztője, 1900 márciusában felhívást intézett a földmunkásokhoz, amelyben azért bírálta a pártvezetőséget, hogy a laptól megvonta az anyagi támogatást. Felhívta a munkásokat, hogy a kongresszuson arra a listára szavazzanak, amelyen *Engelmann* Pál, *Pfeifer* Sándor, *Mezőfi* Vilmos, *dr. Goldner* Adolf, *Poór* Árpád és *Farkas* István neve áll.

Engelmann Pál és Mezőfi kapcsolatát megvilágítja Viktor Adler levele. Eszerint Engelmann azért csatlakozott az ellenzékhez, hogy ott közreműködjék egy valóban osztályharcos ellenzéki mozgalom kialakításában. *(Lásd Viktor Adler. Briefwechsel mit August Bebel und Karl Kautsky. Herausgegeben vom Parteivorstand der Sozialistischen Partei Österreichs. [Viktor Adler. Levelezés August Bebellel és Karl Kautskyval. Kiadja Ausztria Szocialista Pártjának vezetősége.] Wien 1954. Wiener Volksbuchhandlung. 343—344. old.)*

1900 április 2-án a pártvezetőség körlevelet küldött szét az összes napilapok szerkesztőinek, amelyben élesen támadja az ellenzéket. A Budapesti Egyesült Munkásszervezet április 5-én és 6-án tartott ülésén a pártvezetőség ellen foglalt állást és annak tagjait korrupcióval, denunciálással, erőszakoskodással vádolta. Ezek után került sor a közölt jelentés elkészítésére.

A pártvezetőség a kongresszus után kiadott május 1-i röpiratában *(Lásd Jelentés a Budapest fő- és székvárosi állami rendőrség 1900. évi működéséről. Budapest 1901. Országos Központi Községi Ny. 317—323. old.)* válaszolt az ellenzék vádjaira. A röpirat élesen támadja Mezőfit, rágalmazással, a munkások félrevezetésével és becsapásával vádolva. A röpirat támadja Engelmannt is. A röpiratot a következő szakmákhoz és szervezetekhez tartozó munkások nevében adták ki: műszerészek, szabók, ércöntők, vasöntők, lakatosok, vasesztergályosok, kőművesek, kőfaragók, ácsok, kárpitosok, kocsigyártók, asztalosok, faesztergályosok, nyomdászok, kádárok, kesztyűsök, kerámiai munkások, aranyművesek, bádogosok, kalaposok, könyvkötők, stukatúrosok, paszományosok, reszelővágók, a III. kerületi, a VII. kerületi és a IX. kerületi pártszervezet, valamint a német és a lengyel szervezet.

2

1900 április 19

A MAGYARORSZÁGI SZOCIÁLDEMOKRATA PÁRT VII. KONGRESSZUSÁNAK TÁRGYALÁSAIBÓL

A kongresszust *Bokányi* Dezső nyitotta meg. A Népszava tudósítása szerint: „A terem ez alkalomból fényesen fel volt díszítve. Az elnöki emelvény mellett jobbról balról Lassalle és Marx szobrai állottak, a falakat körös-körül vörös drapériákkal és jelmondatokkal ellátott táblák díszítették."

Kongresszusi küldöttek

$^1/_2$12 órakor *Klein* Jakab elvtárs megtette jelentését a mandátumvizsgáló bizottság nevében. Eszerint 92 községből 143 küldött és 46 fővárosi szervezetnek 92 küldötte van jelen[1]. Ezeknek mandátuma igazoltatik. Megsemmisíttetett 11 mandátum, amelyek közül 9 fővárosi és 2 vidéki volt . . . Mezőfi Vilmos mandátuma csak arra való tekintettel igazoltatik, hogy mint esetleg személyében megtámadottnak, mód nyújtassék neki a védekezésre . . .

Ezután *Izrael* Jakab ismerteti a pártvezetőség jelentését[1].

---

[1] A kongresszus lefolyását a rendőrség nyomtatott évi jelentése is ismerteti, sok esetben bővebben a Népszavában közölt tudósításnál. Eszerint a következő helységekből voltak küldöttek: Kossuthfalva, Kispest, Izsák, Kassa, Erzsébetfalva, Németpróna, Tiszaszentmiklós, Magyarzámoly, Csongrád, Csepel, Kiskunfélegyháza, Budafok, Esztergom, Makó, Stanisics, Marosvásárhely, Szegvár, Eszék, Pécs, Hódmezővásárhely, Dognácska, Bécs, Kolozsvár, Baja, Tuzsina, Győr, Arad, Stájerlakanina, Tata, Szentes, Kiskunhalas, Temesvár, Füzesgyarmat, Debrecen, Barcs, Túrkeve, Medgyesegyháza, Omoravica, Dunavecse, Brassó, Komárom, Torontálvásárhely, Süttő, Zürich, Kiskér, Törökkanizsa, Tiszaroff, Polgárdi, Belgrád, Újsóvé, Dunapentele, Oravica, Csóka, Szecső, Szolnok, Ósóvé, Érmihályfalva, Cegléd, Ceglédbercel, Solt, Kisharta, Lacháza, Szombathely, Cservenka, Szentendre, Újarad, Soroksár, Dunapataj, Kisújszállás, Nagykáta, Szajla, Varsád, Újvidék, Anina, Bácsfeketehegy, Békésbánfalva, Józsefova, Pádé, Sülysáp, Nagyperkáta, Bácskishegyes, Berettyóújfalu, Nyergesújfalu, Szatmár, Leányvár, Szentistván, Újpest. *(Jelentés a Budapest fő- és székvárosi állami rendőrség 1900. évi működéséről. Budapest 1901. Országos Központi Községi Ny. 331—333. old.)*

[2] A Népszava 1900 április 12-i számában közölte a jelentést: „Nagy volt a feladat, nehéz volt a kötelesség teljesítése — állapította meg többek között a jelentés. — Egyik oldalon szembe találtuk magunkat a «törvény»,

A pártvezetőség megválasztása

Tárgyalás alá kerül a III. kerületi szervezet által benyújtott következő indítvány:

„Mondja ki a kongresszus, hogy az Általános Munkás Betegsegélyző- és Rokkantpénztár alkalmazottai semmiféle bizalmi, de különösen pártvezetőségi állást el nem foglalhatnak."

Boskovitz elvtárs a benyújtók nevében oda módosítja az indítványát, hogy az illető pénztár alkalmazottai bizalmi férfiú állást igen, *csak* pártvezetőségi állást ne foglalhassanak el[1].

Ezután következett a szavazás. Az indítvány teljes elvetése mellett szavazott 44 küldött. A III. kerületi szervezet eredeti indítványa mellett szavazott 68 küldött. *Boskovitz* módosított indítványa mellett szavazott 74 küldött. Igy tehát a következő indítvány fogadtatott el:

„Az Általános Munkás Betegsegélyző- és Rokkantpénztár alkalmazottai pártvezetőségi állást nem tölthetnek be . . ."[2]

Farkas István elvtárs kijelenti, hogy nincs megelégedve a verifikáló bizottság[3] jelentésével, mert a gyári küldötteket nem igazolta. Felszólítja az ellenzéket, hogy vonuljon ki a teremből, mire körülbelül 15-en elhagyják a termet . . .[4]

Gombosi elvtárs megnyitván a tanácskozást, április 16-án a szavazatszedő bizottság megteszi jelentését. Eszerint pártvezetőségi tagokul megválasztattak:

Golub Antal, *Klein* József, *Koncsur* János, *Kováts* Géza, *Malasits* Géza, *Nagy* Sándor, *Neugebauer* Albert, *Porth* György, *Reznicsek* János, *Vanczák* János és *Wottitz* Jakab elvtársak. Ellenőrökké megválasztattak: *Csanádi* Dénes, *Schneller* Ödön és *Weisz* Jakab elvtársak[5].

Mezőfi Vilmos kizárása

Ezután folytatta a kongresszus az első pont tárgyalását. *Barsi* József (Tata) indítványozza *Mezőfi Vilmos hírlapíró kizárását.*

---

jog és igazság» jelszavai mögé rejtőzködő Széll-kabinet erőszakos és farizeus politikájával, a másik oldalon ott volt az ijesztő mérvű munkanélküliség, amely megbénította elvtársainknak anyagi áldozatkészségét." A jelentés beszámolt arról, hogy a hatóságok számos szociáldemokrata gyűlést betiltottak. A hatósági üldözésekből azt a következtetést vonta le, hogy „a jelenlegi kormányrendszer egyenlő a régivel, és a Széll-politika ellen éppúgy kell harcolnunk, mint harcoltunk a Bánffy-politika ellen." A jelentés szerint főleg 1899 májusában volt a legerősebb a vidéki munkásmozgalom üldözése. „Bezdéden, Komádiban, Bezdánban, Pétervására, Erdőkövesden, Nádasdon *100—120 elvtársat ítéltek 656 napra, 5300 korona pénzbüntetésre.*" A jelentés közli, hogy a tárgyalt időszakban a rendőrség sok Népszava cikket foglalt le, a Népszava Könyvkereskedésben pedig házkutatást tartott. A munkások népgyűlésen tiltakoztak a „törvény, jog és igazság" jelszavával szédelgő kormány politikája ellen.

A legjobban működő vidéki szervezetek a következők voltak: Kolozsvár, Pécs, Brassó, Komárom, Hódmezővásárhely, Medgyesegyháza, Makó, Marosvásárhely, Kassa, Tata, Csongrád, Győr, Szentes, Újpest, Kispest, Soroksár, Túrkeve, Ó- és Újsóvé, Újvidék, Szombathely, Pápa, Kiskunfélegyháza.

Az egyes gyűlések betiltásán túl a hatóság sok munkást kiutasított. Baján, Debrecenben, Bácsgyulán, Törökbecsén, Szombathelyen, Tiszavezsenyben, Szentendrén titkos gyűlésezésért és tiltott gyűjtésért ítéltek el szociáldemokratákat. A községi választásokról szólva a jelentés megállapította, hogy 11 községben (Makón, Sirokon, Bácsmélykúton, Tiszavezsenyben, Dunapentelén, Bácsgyulafalván, Bajsán, Bácsmadarason, Bácskishegyesen, Omoravicán, Bácskatymáron) összesen 113 szociáldemokrata jelöltet választottak meg a községi képviselők és elöljárók sorába. A jelentés szerint több földmunkás-egylet is megkezdte működését (Cegléden, Füzesgyarmaton, Kunszentmártonban, Marosvásárhelyen, Csorváson). A szabadkai földművelő munkásegyletet feloszlatták. A jelentés ezután beszámolt az ipari munkásság egyes mozgalmairól, néhány új szakegylet alakításáról, valamint a sajtóvétségekért kiszabott büntetésekről és a párt anyagi helyzetéről.

[1] A rendőri jelentés szerint *Boskovitz* indítványa után *Pelczéder* Ágoston a betegpénztáriak védelmében szólalt fel. A következő felszólaló *Farkas* István volt, aki Boskovitz indítványát támogatta, a betegpénztárt a mozgalom „rákfenéjének" nevezte. *(Jelentés a Budapest fő- és székvárosi állami rendőrség 1900. évi működéséről. Budapest 1901. Országos Központi Községi Ny. 323—330. old.)*

[2] A rendőrségi jelentés ezután közli *Izrael* Jakabnak a pártvezetőséget védő felszólalását. *(Lásd ugyanott.)*

[3] Igazoló bizottság.

[4] A rendőrségi jelentés ezután közli *Sági* Gyula felszólalását az ellenőrző bizottság jelentéséről. Majd *Klein* Jakab és *Pelczéder* Ágoston szólal fel a pártvezetőség védelmében.

[5] A rendőrségi jelentés a következőkben számolt be a pártvezetőség évközben történt kiegészítéséről:

„Az év folyamán a pártkongresszuson megválasztott pártvezetőségi tagok közül *Golub* Antal, *Klein* József, *Wottitz* Jakab, *Neugebauer* Albert, *Malasits* Géza, *Nagy* Sándor és *Koncsur* János a pártvezetőségi állásról lemondott, és a pártvezetőség magát a bizalmi férfiak sorából egészítette ki. Ennek folytán az év végén *Vanczák* János, *Porth* György, *Kovács* Géza, *Reznicsek* János, *Garami* Ernő, dr. *Goldner* Adolf, *Groszmann* Miksa, *Bokányi* Dezső és *Weltner* Jakab képezték a pártvezetőséget." *(Jelentés a Budapest fő- és székvárosi állami rendőrség 1900. évi működéséről. Budapest 1901. Országos Központi Községi Ny. 389—390. old.)*

Indokolja ezt azzal, hogy Mezőfi, mint a Magyar Szó belmunkatársa, a Bánffy-klikk alkalmazásában áll, s ez a szociáldemokratasággal összeférhetetlen[1].

Az indítványt *a kongresszus egy szavazat ellenében elfogadta.* Az elfogadott indítvány a következőképpen szól:

„Kimondja a kongresszus, hogy Mezőfi Vilmost a Magyarországi Szociáldemokrata Párt mozgalmából egyszer s mindenkorra kizárja, és ennek következtében az általa szerkesztett irodalmat sem ismeri el pártirodalomnak"[2].

Szervezkedés és sajtó

Bokányi Dezső elvtárs volt az előadó. Hangoztatja, hogy a szervezeti szabályzatok hiányosak. Végre is meg kell állapítani, hogy ki szociáldemokrata és ki nem. Hosszabb indokolás kíséretében benyújtja a következő javaslatot:

„A szociáldemokrata párthoz tartozik, ki a pártprogramot elismeri, a pártot anyagilag és erkölcsileg vagy szellemileg támogatja, szakmájának szervezetéhez tartozik, s ha szakszervezete nincs, akkor valamelyik szociáldemokrata alapon álló szervezethez tartozik. Párttag más politikai párt kötelékébe nem léphet, s ennek érdekében közre nem működhetik . . ."

Következnek a szervezeti szabályzat alpontjai: 1. Bizalmi férfiak. 2. Pártgyűlés. 3. Pártvezetőség. 4. Pártellenőrök. Majd *Wottitz* Jakab és *Végh* István küldöttek szólalnak fel.

Teszársz Károly elvtárs az ipari munkások szervezkedéséről beszél. 350 000 gyári munkás van Magyarországon, s ebből csak 55 000 van szervezve. Figyelmezteti a küldötteket, hogy ne adjanak azoknak hitelt, kik a földművelő- és ipari munkások között egyenetlenséget akarnának előidézni. Az egyesületek alapszabályait nem hagyják jóvá, tehát szervezkedni fogunk másként, de igyekezni kell mindenesetre, hogy úgy, mint Németországban, országos politikai szövetséget alapítsunk.

Indítványok

Groszmann Miksa sürgősségi indítványt nyújt be, melyben javasolja, hogy a beérkezett indítványokat elintézés végett utalják az új pártvezetőséghez. A kongresszus elfogadja ezt a javaslatot. A beszámoló ezután közli az új pártvezetőség elé utalt indítványokat.

Az agitáció szabadsága

Goldner Adolf hosszabb előadói beszéde végén határozati javaslatot nyújt be, amely követeli a „teljes és korlátlan sajtószabadságot", az egyesülési és gyülekezési jogot. A határozati javaslatot a résztvevők egyhangúlag elfogadják.

Politikai és gazdasági mozgalom

Klárik Ferenc elvtárs volt az előadó. Rövid beszéd kíséretében ajánlja a következő határozati javaslat elfogadását:

„A Magyarországi Szociáldemokrata Párt 1900. évi április hó 15-én és 16-án Budapesten tartott kongresszusa kimondja:

1. A munkásosztály politikai és gazdasági mozgalma egymástól különválaszthatatlan egységes mozgalmat képez, s hogy az egyik a másikat feltételezi és kapcsolatosan kiegészíti.

---

[1] A rendőrségi jelentés közli *Schiff* Rezső Barsi indítványát támogató felszólalását. Schiff ezenkívül elítélően emlékezik meg arról, hogy Engelmann a pártvezetőséget bíráló cikkeket ír külföldi lapokba. A kongresszus elfogadja azt a határozati javaslatot is, miszerint „a külföld figyelmeztessék", hogy ilyen cikkeket ne közöljön.

[2] A rendőrségi jelentés ismerteti *Golub* Antal, *Urbán* Pál, *Fodor* István és *Csákány* János küldöttek rövid felszólalását, majd *Izrael* Jakab Mezőfit támadó felszólalását.

2. A munkásosztály küzdelme a gazdasági jólétért magában foglalja a politikai jogokért való küzdelmet is, és viszont a politikai jogokért való küzdelem magában foglalja a munkásosztály anyagi helyzetének javítása iránti határozott törekvést.

3. A kongresszus elvárja minden osztálytudatos munkástól, hogy a saját szakmájának szervezetéhez csatlakozik, tekintet nélkül arra, hogy vajon engedélyezett-e a hatóság az illető szervezetnek alapszabályokat vagy nem, és minden, bármely szakszervezethez tartozó elvtárstól elvárja egyszersmind, hogy egyidejűleg a párt politikai mozgalmában is tevékenyen részt vesz, és azt teljes erejével úgy erkölcsileg, mint anyagilag támogatja, végül

4. kimondja a kongresszus, hogy a párthoz tartozónak csakis azokat tekinti, kik a 3. pontban körülírt kötelességeknek minden megszakítás nélkül és folyton eleget tesznek, tudniillik, kik a saját szakmájuk szervezetéhez tartoznak és egyszersmind a pártot is erkölcsileg és anyagilag támogatják . . ."

A pipakészítő munkások azon indítványát, hogy a Szaktanács a pártvezetőségnek legyen alávetve, *Rosenthal* Jakab pártoló, *Grünfeld* Sándor ellenző felszólalása után *elvetette* a kongresszus.

A benyújtott határozati javaslat *egyhangúlag elfogadtatott.*

Küzdelem az általános választójogért

Előadó *Bokányi* Dezső elvtárs. Ismerteti a parlamenti pártokat, melyek a néppel szemben mindig egy egységes pártot képeznek, habár néha egymás között marakodnak is. A polgári pártokkal többször tüntettünk együtt, nem azért, mert bíztunk azokban, hanem mert fel akartuk használni őket az agitációnkra. A pártvezetőség feladata: kicsavarni a kormány kezéből a fegyvert, a nemzetiségi kérdést. Fel fogják szólítani a különböző nemzetiségű proletárokat, nyilatkoztassák ki gyűléseiken, hogy nem a nemzetiségi cafrangokhoz ragaszkodnak, hanem az általános választási jogot követelik. A nemzetiségek bevonásán kívül országos tüntetéseket kell tartani. A községi képviselőket is egybe fogjuk hívni, hogy az ezen ügyben általuk követendő taktikáról tanácskozzunk. A képviselőválasztásoknál pedig követeljük a jelöltektől, fogadják meg becsületszóra, hogy az általános választói jogot pártolják. Aki szavát nem adja, azt ne engedjék a nép előtt beszélni.

A benyújtott határozati javaslat tiltakozik a magyarországi proletariátus jogfosztottsága ellen. A továbbiakban kimondja: „A kongresszus . . . utasítja a pártvezetőséget, hogy haladéktalanul lépjen érintkezésbe a magyar korona országaiban lakó más nemzetiségű proletárokkal, kik a magyar honosságú köznéppel együtt ki vannak zárva a választói jog gyakorlásából, hogy a szociáldemokráciához csatlakozzanak, és velünk együtt küzdjenek az általános, titkos választói jogért." Ezután a javaslat az egész ország munkásainak kötelességévé teszi az általános választói jogért folyó harc támogatását.

Barsi József, *Renner* János és *Pelczéder* Ágoston felszólalásai után a kongresszus a határozati javaslatot egyhangúlag elfogadja.

A községi választások és a szociáldemokrata párt

Izrael Jakab határozati javaslatot nyújt be, amely közös községi program kidolgozását ajánlja a községi szociáldemokrata képviselők számára. Javasolja, hogy a programot a szociáldemokrata községi képviselők meghallgatásával dolgozzák ki, s a jövő évi pártgyűlésen tűzzék napirendre. A határozati javaslatot egyhangúlag elfogadják.

Az 1900. évi nemzetközi pártkongresszus

Izrael Jakab elvtárs kifejti, hogy ott, ahol be fogják mutatni, mit teremtettek a magyar munkások, ott meg is kell mutatni, miként bánnak a magyar munkásokkal. Be fogjuk mutatni az egész világnak a híres magyar szabadságot. El fogjuk vinni a Népszava elkonfiskált számait, le fogjuk fordítani francia, angol és német nyelvre azokat a hatósági csodabogarakat, amikkel itthon korlátozzák a munkások jogait. Azt fogjuk megtenni, amitől a magyar hatóságok a legjobban félnek: kivisszük az ő visszaéléseiket a külföld elé, hadd lássák, milyen viszonyokkal

s milyen emberekkel kell megküzdeni az itteni öntudatos munkásságnak. Ajánlja a következő határozati javaslat elfogadását:

„A kongresszus elhatározza, hogy a proletárság nemzetközi egyetértésének demonstrálása céljából oda fog hatni, hogy az 1900. év őszén Párizsban tartandó nemzetközi munkáskongresszuson a magyarországi szervezett és szociáldemokrata érzelmű munkásság minél nagyobb számú küldöttel legyen képviselve."

A kongresszus nagy lelkesedéssel *elfogadja* a határozati javaslatot...

Schwarz Richárd zürichi küldött, *Matos* Jenő hozzászólása és *Bokányi* Dezső zárszava után a kongresszus véget ér.

Népszava, 1900 április 19. A Magyarországi Szociáldemokrata Párt VII. kongresszusa.

1900 április 17-én és 18-án tartották meg a Magyarországi Szociáldemokrata Párt által egybehívott „magyarországi mezei munkások és kisgazdák" kongresszusát, ahol a következő helységekből jelentek meg küldöttek: Szajla, Brassó, Cegléd, Tiszaszentmiklós, Cservenka, Tata, Lacháza, Dunapataj, Leányvár, Kiskér, Pestszentistván, Makó, Ómoravica, Izsák, Halas, Füzesgyarmat, Medgyesegyháza, Pécs, Szentes, Újarad, Tiszaroff, Túrkeve, Kisújszállás, Kisharta, Csongrád, Kiskunfélegyháza, Dunavecse, Solt, Hódmezővásárhely és Szombathely. A küldöttek rövid jelentéseinek meghallgatása után a kongresszus a szervezkedés és a földművelő szaklap kiadásának kérdésével foglalkozott. Az idevonatkozó határozat kimondotta: „Miután a földművelés szervezete a jelenben nem kielégítő, s azért annak újabb és szilárdabb alapokra fektetése szükséges, ennek megfelelőleg megbízza a földművelők titkárságát, hogy haladéktalanul lépjen érintkezésbe minden vidéki elvbaráttal, és mindenütt alapszervezet létesíttessék, mely egyszersmind pártszervezet is legyen." A határozat kimondja azt is, hogy „a szervezetnek tagja csak az lehet, ki a földművelők lapját járatja és a párt programját elismeri". A vita során sok felszólaló élesen bírálta a pártvezetőség magatartását. Vita alakult ki a Szabad Szó kérdéséről. A kongresszus végül is a Szabad Szóval való kapcsolat megszakítása mellett foglalt állást. A vita során *Kaszt* János kishartai küldött többek között a következőket mondotta: „Nekünk egy jó szociáldemokrata lap kell, és azután ezt a lapot minden nemzetiség nyelvén ki kell adni, horvát, szlovák és szerb nyelven, mert a szociáldemokrata elvek nem fűződnek csak a magyarsághoz." A következő napirendi pont tárgyalásának befejezéseként a kongresszus megválasztotta a földművelő-titkárságot. A titkárság egyik tagja *Szántó Kovács* János volt. A napirend 4. és 5. pontja a mezei munkásokkal és a kisgazdákkal kapcsolatos törvényhozással, illetve a földművelők és a szociáldemokrata párt viszonyával foglalkozott. A 4. napirendi pont tárgyalása során a kongresszus kimondotta:

„1. Minden erejével és tehetségével részt vesz az általános, titkos választói jogért folyó küzdelemben.

2. Minden választásnál, akár az országgyűlési, megyei vagy községi képviselőválasztásnál, a választási jogosultsággal bíró kisgazdák csakis szociáldemokrata jelöltekre kötelesek szavazni; ahol ilyen jelöltek nem volnának, csakis azokra szavazhatnak, kik becsületszóval fogadalmat tesznek, hogy az általános, titkos választási jogért az illető képviselőtestületben őszintén és becsületesen küzdeni fognak.

3. A kisgazdák és mezei munkások az eddigi tapasztalatok alapos és megfontolt mérlegelése mellett egyik polgári párttól sem remélik érdekeik felkarolását és képviseletét, a polgári pártokkal szemben elvesztették minden bizalmukat, mihez képest bizalommal és reménnyel csatlakoznak a szociáldemokrata párthoz, mely pártot törekvésében erkölcsileg és anyagilag mindenkor támogatni és vele egyvonalban küzdeni kötelességüknek ismerik el."

Tekintettel a két utolsó napirendi pont szoros kapcsolatára, a napirend 5. pontjának külön tárgyalására nem került sor. *(A kongresszus jegyzőkönyvét lásd Népszava, 1900 április 21., április 24. A magyarországi kisgazdák és mezei munkások országos kongresszusa.)*

A MAGYARORSZÁGI ÚJJÁSZERVEZETT SZOCIÁLDEMOKRATA PÁRT MEGALAKULÁSA 1900 ÁPRILIS 16

3

1900

RENDŐRSÉGI JELENTÉS A MAGYARORSZÁGI ÚJJÁSZERVEZETT SZOCIÁLDEMOKRATA PÁRT MEGALAKULÁSÁRÓL

A törzspárt kongresszusáról kivonult ellenzék április hó 16-án délután a VII. kerület Wesselényi utca 32. szám alatti vendéglőben gyűlt össze, hol „Szociáldemokrácia", „Választások" napirenddel tartott gyűlésen megalakította a Magyarországi Újjászervezett Szociáldemokrata Pártot. Ezen alakuló gyűlésen, melyen mintegy 200-an vettek részt, a következő programot és ideiglenes szervezeti szabályzatot fogadták el:

A párt programja

A. *A párt társadalmi követelései*

1. Követeli a cselédtörvény és az 1898. évi, földműves-munkásokra vonatkozó törvény megszüntetését. Teljes egyesülési szabadságot. A mezőgazdasági munkások és munkásnők szabad költözködési jogát és mozgási szabadságát. Követeli a mezőgazdasági munkában alkalmazottaknak, a munkásoknak és cselédeknek az ipari munkásnéppel való egyenjogúsítását.

2. Követeli a 14 éven aluli gyermekek bérmunkájának eltiltását. (Ez a gyermekeknek a szülői házban végzett munkájára nem vonatkozik.) A mezőgazdasági munkában a gyermekek este 7 órától reggel 7 óráig munkára nem szoríthatók.

3. A mezőgazdasági munkaközvetítés és szerződés eddigi módja megszüntetendő; ahelyett munkaközvetítő intézetek létesítendők, amelyeket a munkások bizalmi férfiai igazgassanak.

4. Követeli a mezőgazdaságban a munkaidőnek törvényes szabályozását és lehetőleg megrövidítését, azonban aratás idején, elemi csapások alkalmával és más sürgős esetekben az el nem halasztható munka a törvényesen megszabott munkaidőn túl is végezhető.

5. Teljes vasárnapi munkaszünetet az évi szerződés mellett alkalmazott cselédek, béresek stb. javára is.

6. Követeli az egészségre és az erkölcsiségre múlhatatlanul szükséges intézkedések megtételét a munkáslakásokra nézve, különösen az uradalmakon. A lakásügynek a mezőgazdaságban való erélyes rendőrhatósági ellenőrzését.

Követeli:

a) A községek teljes önrendelkezési jogának biztosítását;

b) az iskolaügy, szegényügy és útteher államosítását;

c) az egészségügy államosítását, úgy mint megfelelő számú állami hivatalnok-orvos rendszeresítését minden községben. A gyógyszertárak államosítását. Ingyenes temetkezést;

d) a kötött birtokrendszer megdöntését;

e) a nagybirtokok vadászterületének megszüntetését;

f) a jégbiztosítás, az állatbiztosítás stb. államosítását;

g) a gazdák részére közös célra szolgáló mezőgazdasági gépek beszerzésének megkönnyítését, olcsó hitel biztosítását, a törvényhozás részéről támogatott mezőgazdasági szövetkezeteknek is;

h) a mezőgazdasági iskolák szaporítását és ingyenes oktatást azokban;

i) az erdőgazdaság és a vízierők államosítását.

B. *A párt különösen az ipari munka védelmére a következőket követeli:*

Erélyes munkástörvényhozást az alább felsorolt alapelvek szerint:

a) A napi munkaidőnek legfeljebb 8 órában való törvényes meghatározását;

b) a 14 éven aluli gyermekek bérmunkájának megtiltását;

c) az éjjeli munka eltiltását. Kivételt képeznek ama üzemek, amelyeknek természete, technikai okokból vagy a közjólét szükségéből megköveteli az éjjeli munkát;

d) minden héten, minden munkás javára egyhuzamban 36 órai munkaszünetet;

e) a Truck-rendszer megszüntetését, illetve eltiltását a bérfizetés ama módjának, hogy a munkást pénz helyett egészben vagy részben termelvényekkel vagy utalványokkal díjazzák.

1. Követeli a mezőgazdasági és ipari munkafelügyeletet. A felügyeletet munkások által választott és az állam részéről díjazott mezőgazdasági és ipari munkafelügyelők végezzék. A munkaviszonyokat a városban és a vidéken állami központi munkahivatal kutassa és szabályozza; a központi munkahivatal kiegészítő részei: a kerületi munkahivatalok és munkáskamarák. Követeli a körültekintő, mindenre kiterjedő egészségügyi iparfelügyeletet.

2. Követeli a kötelező baleset-, rokkantsági és aggkori biztosítást. A munkásbiztosításnak minden ágát az állam vegye a kezébe, de a munkásoknak mérvadó befolyást biztosítson az ügykezelésben.

C. *A párt politikai követelései*

1. Követeli minden 21 éves ember részére nemzetiségi és nemi különbség nélkül az általános, titkos választói jogot törvényhozói, megyei és községi képviselőválasztásoknál. A választások törvényes munkaszünet napjain eszközöltessenek.

2. Követeli az állandó hadsereg megszüntetését, és ahelyett a haza védelmére a népfelkelés szervezését. A háború és béke kérdésében a nép képviselete döntsön.

3. Követeli a vélemény szabadságát, az egyesülési és gyülekezési jogot korlátozó törvények megszüntetését. Teljes és tökéletes sajtószabadságot, egyesülési és gyülekezési jogot.

4. Követeli a vallásnak magánüggyé nyilvánítását. Közpénzek egyházi és vallási célokra nem fordíthatók. Egyházi és vallási egyesületek magántestületeknek tekintendők, amelyek ügyeiket teljesen önállóan intézik.

5. Követeli a világi iskolákat, hogy a papi befolyás az iskolákban ne érvényesüljön. A nyilvános népiskolák kötelező látogatását. A tanítás, a taneszközök (könyvek, írószerek stb.) és az ellátás a nyilvános népiskolákban, úgyszintén a magasabb tanintézetekben ama tanulók és tanulónők részére, akik a továbbképzéshez tehetséggel bírnak, ingyenes legyen.

6. Követeli az igazságszolgáltatás és jogvédelem ingyenességét. A nép által választott bírák ítéljenek. Ártatlanul elítéltek, letartóztatottak és vádlottak kártalaníttassanak. A halálbüntetés eltörlendő.

7. Követeli a fokozatosan emelkedő jövedelmi és vagyoni adót minden közkiadás fedezésére, amennyire azok adóból fedezendők. 1000 koronáig terjedő évi jövedelem ne legyen megadóztatható. Ennek a jövedelemnek megfelelő földbirtok adómentes és el nem árverezhető. Fokozatosan emelkedő örökségi adót, az örökség nagysága és az örökösök rokonsági foka szerint. Minden néven nevezendő közvetett adó és vám eltörlendő. Egyszóval megszüntetendők ama gazdaságpolitikai rendelkezések, amelyek az összesség rovására, egy kiváltságos kisebbség javát mozdítják elő.

A párt ideiglenes szervezeti szabályzata

A Magyarországi Újjászervezett Szociáldemokrata Párt mint politikai párt alakul meg. Ehhez a párthoz tartozik mindenki, aki az 1900. évi április 16-án általánosságban elfogadott programot magáévá teszi, annak terjesztéséről gondoskodik, becstelen dolgot el nem követett és a pártot anyagilag, erkölcsileg és szellemileg tehetségéhez mérten támogatja.

Ennek a pártnak a tagja semmi más polgári pártnak a szolgálatában nem állhat és annak kötelékébe nem tartozhatik.

A pártvezetőség kötelessége, hogy mától egy évre terjedő időtartam alatt pártkongresszust hívjon egybe, amely elé véglegesen megszövegezett szervezeti szabályzatot, programjavaslatot, a pártvezetőség, pártsajtó, bizalmi férfi-rendszer stb. dolgában javaslatokat tárgyalás és határozathozatal végett terjesszen.

Addig az általánosságban elfogadott programon kívül a következő rendelkezések irányadók a szervezkedésre nézve:

A Magyarországi Újjászervezett Szociáldemokrata Pártnak törekvéseit illetőleg semmi titkolni valója nincs. Ellenkezőleg, a teljes nyilvánosság elé lép, mert a munkálkodó nép helyzetének javítására irányuló tevékenysége jogos és békés. Működésében szigorúan az érvényben levő törvények keretén belül mozog. Kiviláglik az általános választási jogra vonatkozó követeléséből is, mert hiszen a választási jogot nem azért követelik, hogy összeesküvést vagy lázadást szítsanak.

A Magyarországi Újjászervezett Szociáldemokrata Párt tehát minden alkalommal és minden téren nyíltan lép fel programjának megvalósítása érdekében úgy a sajtó, mint a szabad egyesülési és gyülekezési jog segélyével.

A Magyarországi Újjászervezett Szociáldemokrata Párt azért ajánlja híveinek, hogy az országban mindenütt egyesületeket alapítsanak, és azokban és azokon erélyes munkásságot

fejtsenek ki a szociáldemokrácia alapelveinek terjesztése, a nép politikai nevelése és gazdasági érdekeinek védelmére irányuló szervezése érdekében.

Ahol azonban a hatóságok a fennálló törvények és jogszabályok megszegésével ezt a jogos, békés törekvést önkényesen korlátoznák vagy megakadályoznák, azokon a helyeken a Magyarországi Újjászervezett Szociáldemokrata Párt tagjainak utat és eszközöket kell találniuk, hogy a néppel született ama jogot, hogy megélhetési feltételeit egységes akarata útján javítsa, diadalra vigye. A jogtalanul utunkba gördített akadályokat elvtársainknak rettenthetetlenül és szilárd kitartással, de békés eszközökkel meg kell dönteniük. S ezért titkosan szervezkedőknek nem híresztelhetnek el, mert mi a teljes nyilvánosság előtt akarunk a nép javáért küzdeni. Tanulják meg Magyarország uralkodó osztályai, hogy hazánk csak akkor lesz a nyugati művelt államokhoz méltó, ha a munkálkodó nép gyermekeinek megadatik a lehetőség, hogy létérdekeiket a politikai jogok segélyével törvényes és békés úton megvédelmezzék akként, mint azt az előrehaladott nyugati államok munkásai is cselekszik.

A program és szervezeti szabályzat elfogadása után *Schiff* Gyula elnök kijelenti, hogy a párt az 1900. évi elvi nyilatkozat alapján áll.

A pártvezetőség megválasztása

Ezután a pártvezetőség megválasztására került a sor. A pártvezetőségbe beválasztották *Molitorisz* Gyula sütőmunkást, *Koncsur* János szobrászt, *Pfeifer* Sándor magánhivatalnokot, *Schiff* Gyula mázolót, *Farkas* István cipészt, *Poór* Árpád János cipészt, *Csanádi* Dénes malommunkást, *Stumfol* József mázolót, *Frisch* Ignác vasesztergályost, *Klein* Lipót vasmunkást és *Beller* Antal géplakatost. Megjegyzendő, hogy Engelmann Pál Gábor és Mezőfi Vilmos a párt érdekében taktikai szempontból nem fogadták el a pártvezetői tisztséget és helyükbe másokat választottak meg. Ellenőrök lettek: *Schneller* Ödön, *Weisz* Lipót és *Therer* János.

A földművelők országos 11-es bizottságának megválasztása

A földművelők országos 11-es bizottságába: ifj. *Huszka* Mihály, *Békési* Imre, *Rác* Imre, *Melis* András, *Bíró* István, *Németh* Márton, *Pusztai* Pál, *Kürti* Mária, *Karsai* Pál, *Fazekas* Gábor és *Makai* Pál választatott be.

Indítvány az erdélyrészi párt szervezése tárgyában

Végül *Poór* Árpád indítványára a gyűlés utasítja *Knaller* Győző brassói lakost, hogy az erdélyi részen a pártot szervezze s e célból a románokat belevonva, pártkongresszust hívjon egybe. *Gombos* János (Arad) indítványozza, hogy a Bánátot és Arad megyét is hívják meg a kongresszusra. Indítványát elfogadták.

Jelentés a Budapest fő- és székvárosi állami rendőrség 1900. évi működéséről. Budapest 1901. Országos Központi Községi Ny. 464—468. old.

1900

RENDŐRSÉGI JELENTÉS A MAGYARORSZÁGI ÚJJÁSZERVEZETT SZOCIÁLDEMOKRATA PÁRTHOZ CSATLAKOZÓ ERDÉLYRÉSZI SZOCIÁLDEMOKRATA PÁRT ORSZÁGOS ÉRTEKEZLETÉRŐL

Az erdélyrészi szociáldemokrata párt országos értekezletét június hó 3-án és 4-én tartotta meg Brassóban.

Az értekezleten, melyen 11 községből 39 küldött vett részt és Budapestről *Engelmann* Pál Gábor és *Mezőfi* Vilmos volt jelen, a következő határozati javaslatokat fogadták el:

Szervezkedés

„A párthoz tartozónak minden tisztességes egyén tekintetik, ki a szociáldemokrácia alapelveit követi, a pártot tehetségéhez képest szellemileg vagy anyagilag támogatja.

Párttag nem tartozhatik egyéb polgári politikai párthoz, és annak érdekében nem működhet. Az erdélyrészi szociáldemokrata párt minden évben tart országos értekezletet.

A helyi szervezetek minden évben maguk közül egy bizalmi férfit választanak, ki a pártvezetőséggel állandó, rendszeres összeköttetésben van. Az országos értekezletre a küldöttet minden község párttagjai választják. Az országos értekezlet kötelessége: tanácskozás és határozathozatal a pártot érintő minden ügyben.

Az országos értekezlet öt tagból álló pártvezetőséget és három tagból álló ellenőrző bizottságot választ, az elsőnek székhelye Brassó.

A pártvezetőségnek kötelessége az elvtársakat az egész országban az agitáció és szervezkedés tekintetében tehetségéhez képest támogatni, úgymint egyletek alakításánál, gyűlési szónokok kiküldésénél, agitacionális iratok beszerzésénél stb.

A pártvezetőség minden évben az országos értekezletnek jelentést tenni tartozik."

Nemzetiségi politika és a szociáldemokrácia

„Az 1900 június hó 3-án és 4-én Brassóban tartott országos szociáldemokrata pártértekezlet ezennel kimondja, hogy a magyar állameszméhez ragaszkodik, valamint hogy a magyar nemzetnek politikai vezérszerepét, mely ezeréves államéleten alapul, elismeri. Ezen felsőbbség semmiképpen nem lesz érintve az 1868. évi XLIV. törvénycikkben[1] foglalt határozmányok által, melyek szerint az összes Magyarországon lakó nemzetiségeknek és néptörzseknek jogegyenlőség van biztosítva nyelvük és kultúrájuk tekintetében. Annál is inkább követeli az erdélyrészi szociáldemokrácia ezen törvények legpontosabb betartását. E törvényből kiindulva, a szociáldemokrata párt elítéli a nemzetiségi túlzóknak mindazon törekvéseit, melyek az idézett törvény határain túlmennek, éspedig elítéli nemcsak azon törekvéseket, melyek a más, nem magyar ajkú nemzetiségek magyarosítását célozzák, hanem azokat is, melyek oda irányulnak, hogy a Magyarországon élő más ajkú állampolgárok a közös hazától elszakíttassanak és más államokhoz való csatlakozásra izgattassanak.

A szociáldemokrata párt kénytelen az említett kettős irányú törekvéseket elítélni,

1. mert hazánk fejlődésére hasznos erőket lebéklyóznak, a magyarországi nemzetiségek kulturális haladásának útját állják, és az óhajtandó gazdasági előmenetelt lehetetlenné teszik;

[1] Törvénycikk „a nemzeti egyenjogúság tárgyában". Magyar Törvénytár. 1836—1868. évi törvénycikkek. Budapest 1896. Franklin. 490—494. old.

2. mert a magyar túlzó soviniszták részéről terjesztett és mesterségesen táplált az az utópisztikus feltevés, mintha a magyar állam érdekében lehetséges lenne a nyelvben és nemzetiségben egységes Magyarország, a politikai jogok kiterjesztése ellen ürügyül szolgál;

3. mert a magyar túlzó soviniszták harci lármája a megtámadottnak vélt nemzetiségek körében előidézi az ellenállásra való szervezkedést, ami viszont hátrányosan befolyásolja Magyarország gazdasági és kulturális előmenetelét biztosító összmunkásságot.

Mindezekre való tekintettel az erdélyrészi szociáldemokrata párt a nemzetiségi izgatásnak minden téren hadat üzen, már azért is, mert a nemzetiségi izgatás a legalkalmasabb az osztályellentétek elpalástolására és a dolgozó munkásnép osztályérdekeinek megvédésétől való elvonására.

Magyarország — hasonlóan az előrehaladott államokhoz — csak akkor lehet virágzó, igazán kultúrállam, ha a munkálkodó népnek a politikai életben való céltudatos részvétele a saját, és azzal az általános jólétet előmozdítja.

Amidőn tehát a hazafiatlannak elhíresztelt szociáldemokrácia nemzetiségi és vagyoni különbségek nélkül Magyarország összes állampolgárainak politikai jogegyenlőségéért síkra száll, hogy a munkálkodó nép millióinak biztosítsa a lehetőséget, hogy gazdasági jobblétét politikai ténykedésével, törvényes eszközökkel előmozdítsa; amidőn arra törekszik, hogy kölcsönös türelmességgel és nemzetközi testvéri szeretettel az e hazában élő összes népeket és fajokat a magyar állameszme szolidáris híveiként egyesítse, bebizonyítja, hogy az egyetlen politikai párt, melyet valóban az igazi hazaszeretet szelleme hat át. Magyarország munkálkodó népe politikájának szükségszerűen a nemzetközi szolidaritás érzésétől kell áthatva lennie."

Az erdélyi szociáldemokrata párt értekezletének következő napirendi pontja az „Általános választói jog" volt. Az elfogadott határozat követeli az általános választói jogot „minden 20 éves magyar honpolgár számára, faj, vallás, nemzetiségi különbség nélkül . . ." Az országos értekezlet kimondja, hogy az erdélyi magyar, székely, szász és román népet szervezni fogja az általános választói jogért folyó harcra. A következő, „Sajtó" című napirendi pont vitája kapcsán azt javasolják, hogy a párt havonta megjelenő román és német nyelvű lapot adjon ki, s terjesztésre javasolják a Budapesten megjelenő Előre és Vorwärts, valamint a Szentesen megjelenő Szabad Szó nevű lapokat. Az értekezlet a javaslatokat elfogadja.

Ezután az erdélyrészi pártvezetőség megválasztása következett.

A pártvezetőségbe beválasztattak: *Német* Ferenc, *Lay* Antal, *Grollinger* Vendel, *Láng* András és *Fotosán* Juon (Brassó), *Haner* János (Marosvásárhely), *Schubert* János (Székelyudvarhely).

Ellenőrök lettek: *Anser* József, *Klein* János és *Poszlován* Juon.

A sajtóbizottságba *Knaller* Győzőt, *Német* Ferencet, *Láng* Andrást és *Schmidt* Andrást (Brassó) és *Gábriel* Józsefet (Temesvár) választották be.

Párttitkár lett *Knaller* Győző.

A kongresszuson hozott határozatok között legérdekesebb a napirend 3. pontjánál: „A nemzetiségi kérdés és a szociáldemokrácia" elfogadott határozati javaslat, mellyel a szociáldemokraták először ismerték el Magyarország hegemóniáját a nemzetiségek felett.

Amint ezen országos értekezlet lefolyása mutatja, az az Újjászervezett Szociáldemokrata Párt mellett foglalt állást.

Jelentés a Budapest fő- és székvárosi állami rendőrség 1900. évi működéséről. Budapest 1901. Országos Központi Községi Ny. 470—474. old.

Az 1900 április 15-én és 16-án tartott szociáldemokrata pártkongresszuson *Knaller* Győző brassói küldött javasolta, hogy „tartassék egy szociáldemokrata pártértekezlet Brassóban, amelyre az összes erdélyi szervezetek meghivassanak". *(Ugyanott, 326. old.)* Ezt az indítványt, az önhatalmú elintézés jogával a kongresszus a pártvezetőséghez utalta. A tervezett gyűlést, amely az erdélyrészi szociáldemokrata párt országos értekezlete elnevezést nyerte, nem a szociáldemokrata párt vezetősége, hanem az Újjászervezett Szociáldemokrata Párt megbízásából a szociáldemokrata pártból kivált Knaller Győző vezetésével a brassói szociáldemokrata szervezet vezetői hívták össze, akik között mind a szociáldemokrata pártnak, mind pedig az „újjászervezetteknek" voltak hívei. Az országos értekezleten megalakult az erdélyi szociáldemokrata párt, amelynek vezetését végül is az Újjászervezett Szociáldemokrata Párt befolyása alatt állók vették kézbe.

Minthogy az Újjászervezett Szociáldemokrata Párt szervezeti alapelvei szorosabb szervezeti kapcsolat megteremtését nem írták elő, a párt lényegében önálló szervezetként jött létre. A párt elnevezésében szereplő „országos" szó feltehetően Erdélynek mint önálló országrésznek az elismerését jelenti a pártszervezet létrehozói részéről.

SZTRÁJK- ÉS BÉRMOZGALMAK
1900 MÁJUS—OKTÓBER

SZTRÁJK A GANZ-GYÁRBAN
1900 MÁJUS 28 — JÚNIUS 11
(5—6)

5

1900 május 29

TUDÓSÍTÁS A GANZ-GYÁRI MUNKÁSOK SZTRÁJKJÁNAK KITÖRÉSÉRŐL

Lapunk zártakor vesszük a hírt, hogy a Ganz-féle gyár vagon-osztályában ma, hétfőn reggel[1] 3500 munkás beszüntette a munkát. A gyár igazgatósága az akkordban dolgozó munkások fizetési módozatait annyira megrosszabbította, hogy azok még a magyar ipartörvénnyel is ellenkezésbe kerültek.

Az óriási gyártelepen egyetlenegy munkás sem maradt meg. A legnagyobb rendben, de azon szilárd elhatározással távoztak a munkások a gyárból, hogy az új igazgatót is kényszeríteni fogják a munkások igazának tiszteletben tartására.

A rendőrség, természetesen, szükségét látta annak, hogy mint védő és mentő lépjen a tőke szolgálatába, és a gyár környékét, valamint a Népligetet, ahová a sztrájkolók vonultak, rendőrlegényekkel rakatta tele.

Holnap délelőtt 9 órakor a sztrájkoló munkások a Népligetben gyűlést tartanak!

Munkások! Elvtársak! Egyelőre csak a szolidaritásotokra és testvéri érzéstekre apellálunk: ne találkozzék gyáva áruló, aki a harcban álló munkástársak helyeit a gyárban be akarná tölteni!

Kitartást és győzelmet a harcolóknak!

Népszava, 1900 május 29. Tőke és munka rovat.

6

1900 június 9

KÖZLEMÉNY A SZTRÁJKOLÓ GANZ-GYÁRI MUNKÁSOK GYŐZELMÉRŐL

A Ganz-gyári sztrájk ma délután[2] *a munkások teljes győzelmével véget ért.* Délelőtt 10 órakor a X. kerületi elöljáró felkereste a népligeti sztrájktanyán a munkásokat és ismételten felajánlotta közvetítését. A munkások ezt készséggel fogadták, de egyúttal kijelentették, hogy összes követeléseiket fenntartják. Az elöljáró tudatta ezt az igazgatósággal, mely a tárgyalások megindítására késznek nyilatkozott.

Délután 3 órakor a munkások képviselői és az igazgatóság közös értekezletet tartottak Asbóth vezérigazgató elnöklete alatt, és a tárgyalás során az *igazgatóság megadta a munkások összes követeléseit.*

Délután 5 órakor a sztrájktanyán *Borbély* Imre kihirdette a munkások előtt, hogy az igazgatóság megadta a kovácsoknak és a hidászoknak a kért béremelést, illetőleg az akkordbérek szabályozását, továbbá kijelentette, hogy a gyűlölt *Szántó* nevű hivatalnok *szabadságra ment,* és ha visszatér, *át fogják helyezni,* és végül beleegyezett, hogy a munkakönyveket az igazgatóság a X. kerületi elöljáróságtól s nem a munkaközvetítőtől hozatja el, és *így a munkásokat kivétel nélkül visszaveszik.* A sztrájkbizottság tehát ajánlja, hogy ismét kezdjék meg a munkát.

[1] 1900 május 28.
[2] 1900 június 8.

A jelentést nagy lelkesedés között, zajos éljenzéssel vették tudomásul és egyhangúlag elhatározták, hogy a sztrájkot megszüntetik és *hétfőn az összes munkások ismét munkába állanak.*

A hír a budai Ganz-gyárakban is nagy örömet keltett.

Friss Ujság, 1900 június 9. A Ganz-gyári munkások győztek.

SZTRÁJK AZ ÁLLAMI GÉPGYÁRBAN 1900 MÁJUS 29—JÚLIUS 6 (7—8)

7

1900 június 19

TUDÓSÍTÁS AZ ÁLLAMI GÉPGYÁRI SZTRÁJK KITÖRÉSÉRŐL

Az Állami Gépgyár munkásai között ma délután 3 órakor *kitört a sztrájk.* Még a tegnapi gyűlésen elhatározták a munkások, hogy az esetre, ha az igazgatóság követelésüket nem teljesíti, megkezdik az általános sztrájkot[1].

Ma délelőtt 14 tagú munkásküldöttség kereste fel ismét Vajkay igazgatót, és előterjesztették ismét panaszukat, kérve annak orvoslását.

Az igazgató hosszabb ideig tárgyalt a munkások küldötteivel, de megegyezésre nem jutottak, sőt, az igazgató határozottan kijelentette, hogy az esetre, ha a munkások az eddigi munkabérért nem hajlandók dolgozni, *az esetre a gyár külföldön fogja készíttetni a munkáit.*

A munkások erre kijelentették, hogy *megszüntetik a munkát.*

Amint a munkásküldöttség tudomására hozta a többi munkásnak az igazgató határozatát, a *tüzikovács, hidegkovács, hídépítő, szerelő, lakatos* és *lemezegyengető* munkások, mintegy 900-an, megszüntették a munkát, s *délután 3 órakor kivonultak a gyárból.*

Nemsokára követték ezeket a többiek is, úgy hogy rövid idő alatt *2500-an hagyták abba a munkát.* Csak a modellasztalosok dolgoztak még, de aztán alig egy óra múlva ezek is csatlakoztak társaikhoz . . .

A sztrájk kitörése után az Államvasutak Gépgyárának igazgatósága rögtön rendőrségért telefonált, mely csakhamar kiérkezett a gépgyárhoz és eloszlatta a gyár előtt csoportosuló munkásokat. A 2500 sztrájkoló munkás béremelést és a munkaidő megrövidítését kívánja.

Mint halljuk, a gépgyáriak sztrájkja kitűnően van szervezve. *Bírják a külföldi munkások ígéretét, hogy a Magyar Államvasutak Gépgyárától nem fogadnak el munkát, inkább ők is sztrájkolnak.*

A gyárból a munkások a Népligetbe vonultak. Itt forma szerint *valamennyien esküt tettek, hogy egymással teljes szolidaritást vállalnak,* és hogy addig munkába nem kezdenek, míg kéréseiket az utolsó pontig nem teljesítik. . .

A rendőrség kimutatása szerint a sztrájkolók száma 2090, a mi értesülésünk szerint a számuk *3200.*

A gyárigazgatóság hirdetményt függesztett ki a gyár kapujára, amely szerint mindazokat a munkásokat, akik június 20-ig nem állanak munkába, elbocsátottaknak tekinti . . .

Friss Ujság, 1900 június 19. Sztrájk az Állami Gépgyárban.

---

[1] Az Állami Gépgyárban 354 építőmunkás és 96 mozdonykovács május 29-én béremelést követelve beszüntette a munkát. A sztrájkolók az igazgatóságnak arra az ígéretére, hogy követelésüket teljesíteni fogja, május 30-án ismét munkába álltak. A munkások megbízottai és az igazgatóság között a tárgyalások június 17-ig húzódtak el. Június 17-én a gyár munkásai követeléseiket gyűlésükön határozati javaslat formájában foglalták össze. „Szabott munkaárakat", a napibérek fokozott emelését, a bérezés és a bérkifizetés általános szabályozását követelték, valamint azt, hogy „a lefolyt mozgalomban részt vettek ne üldöztessenek". *(Jelentés a Budapest fő- és székvárosi állami rendőrség 1900. évi működéséről. Budapest 1901. Országos Központi Községi Ny. 570—571. old.)*

8

1900 július 7

A NÉPSZAVA CIKKE A SZTRÁJK TANULSÁGAIRÓL

Az állammal harcban álló 3000 munkás beszüntette a küzdelmet. Három heti kitartás után győzött felettük az *éhség!* Az éhség és nyomor, amely a pénzügyminiszter úr hű szövetségesének bizonyult ez alkalommal is[1].

Most, hogy a sztrájk befejeződött, s nem kell attól tartanunk, hogy nyílt igazmondásunkkal csüggedést viszünk a harcolók szívébe, most tartózkodás nélkül fogjuk feltárni azon hibákat, melyek a sztrájk elvesztét szükségszerűleg előidézték . . .

A sztrájkolók küzdelmének megvolt az a hatalmas erkölcsi alapja, melynek minden ilyen küzdelemben meg kell lennie. De a harcolók meztelen karokkal vették fel a küzdelmet; nem volt kezükben az az éles penge, mely nélkül ilyen harcot vívni lehetetlen: *a szervezkedés!*

Az állami üzemek vezetői eddig mindent elkövettek, hogy az állam bérrabszolgáit visszatartsák az öntudatos munkásokhoz való csatlakozástól, hogy megakadályozzák szervezkedésüket s hazafias maszlaggal tartsák őket jól. Ez a törekvésük sikerült is, mert mialatt az egész ország munkásnépe szervezkedett és egyesült, azalatt ezek a szegény páriák bízva bíztak a hazafias ígéretekben, s messziről elkerültek minden „izgatót".

Az „izgatók" nem estek kétségbe. Tudták, hogy nemsokára elkezdi munkáját a legnagyobb izgató: az éhség és nyomor. Mert ugyanazok, kik a megelégedettséget s a hazafiságot prédikálták a munkásoknak, ugyanazok fokozták, növelték tervszerűleg e munkások nyomorát. Azt hitték, hogy a kizsákmányolásnak, az elnyomásnak nincs határa! . . .

Ugyanazon arányban, mint kizsákmányolásuk, nőtt a munkások elégedetlensége is. S végre egy napon elementáris erővel tört ki ez az elégedetlenség. Abbahagyták a munkát s kezükbe vették — ők, a szervezetlen „hazafias" munkások — az öntudatos proletariátus fegyverét: a *sztrájkot.*

Legelső tettükön meglátszott, hogy e munkások csak ösztönszerűleg, de nem tervszerűleg jártak el . . .[2]

Népszava, 1900 július 7. A sztrájk után.

A BUDAPESTI VILLAMOSVASÚT ALKALMAZOTTAINAK SZTRÁJKJA 1900 JÚNIUS 24—25 (9—10)

9

1900 június 25

TUDÓSÍTÁS A VILLAMOSVASÚTI ALKALMAZOTTAK SZTRÁJKJÁNAK KITÖRÉSÉRŐL

Vasárnap reggel kitört a sztrájk. A közúti vasút kalauzai és kocsivezetői reggel nem léptek munkába. Mindazonáltal a forgalom nem akadt fenn, csak korlátozást szenvedett . . .

---

[1] A Friss Ujság 1900 július 7-i, „1500 munkást elbocsátottak" című cikkében ad hírt a sztrájk befejezéséről. A munkások 1900 július 6-án este gyűlést tartottak, amelyen elhatározták, hogy ismét munkába állanak. Az Állami Gépgyár igazgatósága úgy állt bosszút a sztrájkoló munkásokon, hogy 1500 munkást, akik tevékenyen részt vettek a sztrájkmozgalomban, elbocsátott.

[2] A cikkíró ezután felsorolja a sztrájk győzelmét akadályozó tényezőket, közöttük a munkásság szervezetlenségét. Felhívja az Állami Gépgyár munkásainak figyelmét a szervezkedés fontosságára, amelyet mint alapvető tanulságot a sztrájk sikertelenségéből le kell vonniuk.

Tegnapi tudósításunkat[1] a Zöld Vadászhoz címzett vendéglőben tartott gyűlésről ott hagytuk el, midőn a gyűlés kimondta, hogy ha az igazgatóság reggeli 5 óráig nem mond kedvező választ, kitör a sztrájk.

3 órakor a gyűlés négy tagú küldöttséget küldött Jellinek Henrik vezérigazgatóhoz azzal a kérdéssel, vajon elfogadja-e az alkalmazottak feltételeit.

A négyes küldöttség a vezérigazgató elutasító válaszával visszatért a Hermina úti táborba. Ott a visszautasítás hírét, bár mást nem vártak, nagy riadalommal fogadták.

Reggel ½6 órakor Jellinek vezérigazgató és több főtisztviselő kihajtattak a Lipót körúti igazgatósági épületből a városligeti gyűlésre...

A hangulat azonban már ekkorra annyira elmérgesedett, hogy az igazgató engedményei sem nyugtatták meg a felizgatott kedélyeket. A résztvevők ragaszkodtak az emlékiratban felsorolt 12 pont teljesítéséhez, s mert erre nem kaptak határozott választ, ½7-kor az elnök kihirdette a határozatot:

Sztrájkolni fogunk!

Harsány éljenzés és taps követte ezt a kijelentést.

Erre Czajlik rendőrtanácsos, aki a gyűlésen mindvégig jelen volt, felhívta a sztrájkolókat, hogy békésen viselkedjenek és minden rendzavarástól tartózkodjanak.

Ezzel a gyűlés ½7 órakor véget ért.

A kalauzok és kocsivezetők egy darabig még a gyűlés helyén maradtak, és reggel 8 órakor testületileg vonultak át a Schätz-, most Tábori-féle nagy sörcsarnokba, ahol felütötték a sztrájktanyát.

Friss Ujság, 1900 június 25. A villamosvasútiak sztrájkja.

10

1900 június 28

KÖZLEMÉNY A SZTRÁJK BEFEJEZÉSÉRŐL

Lapunk múlt számának zártakor — hétfőn délután — írtuk, hogy a tárgyalások az igazgatóság és a sztrájkolók között még folyamatban vannak. Ezeknél a tárgyalásoknál, éppúgy mint az előzőknél, pártunk vitte a közvetítést, miután dr. *Goldner* és *Baron* Ede elvtársak erélyes és határozott fellépésükkel már előzőleg kényszerítették az igazgatóságot, hogy a tárgyalásokat felvegye.

Hétfőn délelőtt vették kezdetüket a tárgyalások s kevés megszakítással este 5 óráig tartottak. Elvtársaink a legerélyesebben követelték az igazgatóságtól, hogy azokat az engedményeket, amelyeket megígért, *beváltsa*, és a sztrájkolókkal szemben kötelezze magát arra, *hogy senkit megrendszabályozni nem fog, s hogy ezt maga az igazgatóság adja tudtára a sztrájkolóknak*, akik erre bizonyára felveszik a munkát. Az igazgatóság nem akarta e követeléseket teljesíteni, mire elvtársaink kijelentették, hogyha még ezen igazán szerény követelést sem hajlandó az igazgatóság teljesíteni, a sztrájk *Budapest egész munkásságának erőteljes támogatásával fog tovább folyni!*

Ez hatott. Az igazgatóság értesítette az időközben eltávozott elvtársainkat, hogy a felállí-

---

[1] A Friss Ujság 1900 június 24-i számában „Sztrájk a villamoson" címmel számolt be arról, hogy a munkásság megvitatta az új vasúti szabályzatot, amely az alkalmazottak béréről intézkedik, és egyben az alkalmazottak bármiféle szervezkedését az igazgatóság engedélyéhez köti.

Június 20-án a kocsivezetők és a kalauzok gyűlést tartottak a városligeti Klemens-féle vendéglőben. A gyűlésen kidolgozták és elfogadták az igazgatóságnak benyújtandó emlékiratukat, amelyben 12 pontba foglalva követelték szolgálati viszonyuk és bérük rendezését, szociális helyzetük általános javítását. *(Jelentés a Budapest fő- és székvárosi állami rendőrség 1900. évi működéséről. Budapest 1901. Országos Központi Községi Ny. 571—575. old.)*

tott követeléseket *elfogadja*. Ugyanakkor dr. *Laufer*, a társaság vezérigazgatója, kiment a sztrájktanyára s az igazgatóság határozatát tudomásukra adta. A sztrájkolók erre elhatározták, hogy *beszüntetik a harcot*, s már másnap felveszik a munkát . . .[1]

Népszava, 1900 június 28. A villamosok sztrájkja.

SZTRÁJK A RIEGLER-FÉLE PAPÍRGYÁRBAN 1900 SZEPTEMBER 7—OKTÓBER 1 (11—12)

11

1900 szeptember 11

TUDÓSÍTÁS A SZTRÁJK KITÖRÉSÉRŐL

A Riegler-gyári sztrájk tehát mégis elkerülhetetlenné vált, mégpedig a gyár igazgatóságának hallatlanul brutális eljárása folytán. Elvtársaink értesültek annak idején, hogy a gyár *könyvkötészeti* osztályának munkásai és munkásnői *memorandumot* nyújtottak át az igazgatóságnak, melyben hivatkozással arra, hogy *a gyár két legnagyobb osztályában már amúgyis megvan a 9 órai munkaidő*, ők is a mostani 10 órai helyett ugyanezt kérelmezik. A kérelem jogosultságához az igazság szempontjából úgyszólván kétség sem fér, egyedül könyvkötő munkástársaink *szervezetlenségének* tudható be, hogy utóbbiaknak még 10 órát kellett dolgozniuk.

Minthogy azonban e tekintetben könyvkötő munkástársainknál is örvendetes változás állt be, tehát kijelentették, hogy a 9 órai munkaidőből, mely egyetlen és határozott követelésük, engedni semmi körülmények között sem hajlandók. Azóta e követelést magukévá tették a *borítók- és kasírozó*-osztály munkásai és munkásnői, úgyhogy 7-én *250 alkalmazott* várta az igazgatóság válaszát. A választ megkapták munkástársaink: a *gyárigazgatóság* nemcsak hogy alkalmazottai követelését *kereken visszautasította*, hanem kijelentette, hogy akinek ez nem tetszik, az azonnal takarodjék, vagyis *azonnal hagyja abba a munkát és menjen!*

Az igazgatóságnak e ténykedéséből két dolog tűnt ki: elsősorban bizonysága ez annak, hogy az igazgatóság a legbrutálisabb hatalmi álláspontra, azaz ama álláspontra helyezkedett, melyet a lelketlen pénzeszsák *rendőri asszisztenciára* és a *munkások kiéheztetésére* spekuláló álláspontjának ismerünk.

Másodsorban az igazgatóság határt nem ismerő *korlátoltságát* bizonyította be azáltal, hogy öntudatos és szervezett, valamint az évi mérlegek számadataiban járatos munkások előtt azt a merész hazugságot kockáztatta, miszerint a társaság csak azért tartotta fenn az üzemet, *hogy a munkásoknak kenyeret biztosítson*.

Ámde mindez meg nem tévesztette munkástársainkat, mert a nevezett osztályokban letették a munkát az utolsó emberig. A hetibér kifizetése aznap este történt, mialatt a Riegler-gyár valóságos rendőrlaktanyává változott át. A hencegő igazgatóság *lelkiismeretét* ez ugyan igen rossz színben tünteti fel, azonban mondanunk sem kell, hogy az osztálytudatos munkások *fegyelmezettségén* ki nem fogtak . . .[2]

A magunk részéről kijelenthetjük, hogy a harcban állókkal nemcsak szaktársaik és a rokonszakmák, hanem az egész osztálytudatosan szervezett összmunkásság vállal szolidaritást.

Elvtársak, munkások! Támogassuk a tőke elleni harcban álló munkástestvéreinket!

Népszava, 1900 szeptember 11. Tőke és munka rovat.

---

[1] Ezután „a polgári lapok gyalázatos magaviseletével" foglalkozik a cikk. Befejezésül a szervezkedés szükségességére, a szervezett munkásmozgalommal való kapcsolat fontosságára figyelmezteti a villamosvasúti dolgozókat.

[2] Ezután a munkások követeléseinek jogosultságáról szól a cikk.

12

1900 szeptember 13

A NYOMDÁSZOK CSATLAKOZNAK A SZTRÁJKOLÓKHOZ

A Riegler-féle papírgyár igazgatója és a munkások között mind élesebb ellentétek merülnek fel. Az igazgató ugyanis mereven ragaszkodik ahhoz az álláspontjához, hogy a 10 órai munkaidőből nem enged, sőt, kijelentette tegnap azt is, hogy azokat a munkásokat, akik tegnap nem léptek munkába, elbocsátottaknak tekinti. Hogy pedig szavának nyomatékot is adjon, tegnapelőtt már több új munkást is vett fel, s a felvételeket még mindig folytatja. A bentmaradt régi munkások, nevezetesen a nyomdászok és kőnyomdászok most a sztrájkoló munkások mellé szegődtek, s kijelentették, hogy addig nem dolgoznak, amíg az igazgató vissza nem vonta az elbocsátási határozatát s a sztrájkolókat vissza nem fogadja. Minthogy a nyomdászok és kőnyomdászok is bejelentették a sztrájkot, ezeket nem sikerül majd egyhamar pótolni, mert úgy a nyomdászok, valamint a kőnyomdászok szervezett szakegyesülettel bírnak, ennélfogva megvan köztük az összetartás, és emiatt a sztrájkolók helyébe nem fog senki belépni. Valószínű, hogy a nyomdászok fellépése engedékenységre fogja bírni az igazgatót.

Friss Ujság, 1900 szeptember 13. Sztrájkoló munkások.

A Népszava 1900 október 2-i számában közli, hogy a sztrájk a munkások győzelmével véget ért. Az igazgatóság teljesítette a munkások követelését: megadta a 9 és $^1/_2$ órai munkaidőt, amelyet 4 hét múlva a 9 órai munkaidő fog felváltani. (Tőke és munka rovat.)

A MAGYARORSZÁGI SZOCIÁLDEMOKRATA PÁRT ELMÉLETI MEGNYILATKOZÁSAIBÓL

13

1900 május 24

A NÉPSZAVA CIKKE AZ OSZTÁLYHARCRÓL

... A proletárság, mely politikai jogtalanságából és bérszolgaságából szabadulni óhajt, a törvény keretében mozog. Törvényes reformokat követel, melyek a *munkásságot az erkölcsi és testi satnyulástól megvédik, és képessé teszik arra, hogy adandó alkalommal kiragadja a kormányt a mai osztályállam bűnös vezetőinek kezéből és azt a nép jólétének előmozdítására irányítsa.*

A követelt reformok csak eszközül szolgálnak pártunk, a szociáldemokrácia céljához. Ha a munkaidő rövidítését követeljük, úgy ezt azért tesszük, hogy a munkás ne tegye tönkre egészségét, hogy jobban éljen, és ideje maradjon a tanulásra.

A sajtószabadság, szabad egyesülési és gyülekezési jogra vonatkozó követeléseink még nem képezik előttünk a polgári szabadság legmagasabb eszményét; csak azért követeljük, mert a népet politikailag művelni és tanítani akarjuk, mert megszabadítani akarjuk szellemi bilincseiből és képessé tenni önálló gondolkodásra, hogy céltudatossággal és komolysággal küzdjön a mai rend ellen.

A *reformok* tehát csak *eszközt* képeznek a szociáldemokrácia további harcához, eszközt a népneveléshez és népfegyelemhez, mert tudjuk, hogy csak politikailag érett, szellemileg művelt, erkölcsileg szilárd és öntudatos nép *léphet a mai osztályállam örökségébe.*

Igen jól tudjuk, hogy az általunk követelt reformok még nem képesek a szolgaságot és kizsákmányolást megszüntetni, és épp ezért *nem mondunk le végköveteléseinkről: a termelési eszközöket, mint magántulajdont és a kapitalisztikus társadalmi rendet megszüntetni!*

De hogy e célunk rendes úton, az időről időre alkotandó reformok útján jut-e érvényre, azt ma senki sem mondhatja; de azt az egyet tudjuk, hogy *érvényre kell jutniuk!*

Kérdés, hogy a mai osztályállam elég belátással lesz-e, hogy a szükséges és az általánosság javára szolgáló reformokat megalkossa, vagy követeléseinket brutális erőszakkal igyekszik-e elnyomni? A szociáldemokrácia az előbbi utat óhajtja: *az osztályharcot a modern kultúreszközök segítségével,* vérontás nélkül akarja folytatni, de ez lehetetlenné válik, *ha az egyesülési és gyülekezési szabadságot, a szólás- és sajtószabadságot miniszteri rendeletekkel felfüggesztik, ha a polgárokat politikai meggyőződésük miatt rendszabályozzák, terrorizálják, megvetik, eltoloncolják és bebörtönzik.*

Tudjuk, hogy évezredek bűneit nem lehet egy csapásra jóvátenni, hogy a népellenség szabadalmait csak fokozatosan, egyiket a másik után lehet megsemmisíteni és több engedményt kivívni. Ha törvényes úton teszik ezt nekünk lehetővé — jól van, ha nem — találunk utat, hogy hivatásunkat teljesítsük!

Ebben az értelemben akar a szociáldemokrácia haladni és a proletárság felszabadításáért küzdeni. E célból osztálytudatra ébreszti a munkásságot, megismerteti vele helyzetét és hivatását, melyet teljesítenie kell. Felvilágosítja és tanulásra buzdítja, hogy ismerje meg a fejlődési törvényt és a világot, amelyben él.

Tanítani, művelni kell a munkásságot, hogy a szellemi sötétségből, melybe az osztályállam rendszeres butítási munkája sodorta, szabaduljon. De gondoskodnunk kell, hogy a műveltség kellő talajra találjon, mert ott, ahol a mindennapi kenyér utáni gond és az éhség honol, a tudomány nem juthat kifejezésre. Hogy a munkás gondolkodni tudjon, önképzése és politikai kérdések után érdeklődjék, könnyíteni kell ama terheket, melyek alatt nyög.

Szükséges, hogy *a munkaidő rövidebb és a bér magasabb legyen!*

Ezért küzd a szociáldemokrácia már a mai osztályállamban a proletárság anyagi helyzetének javításáért!

Népszava, 1900 május 24. Osztályharc.

14

1900 július 5

LEVÉL A NÉPSZAVÁHOZ A HAZAFISÁGRÓL ÉS A NEMZETKÖZISÉGRŐL

Azt mondják némelyek, hogy szükségtelen, sőt káros a szociáldemokrácia nemzetköziségét úton-útfélen fennen hangoztatni, hogy nem jó politika a 48-as idők hagyományain felnevelkedett magyar földműves-munkást a nemzeti hagyományok szüntelen megtagadásával pártunktól elidegeníteni.

Hát földműves-munkás vagyok jó magam is, s engem is lelkesítenek a szabadságharc emlékei. Fiatal vagyok ugyan, nem vettem részt benne, de van a községünkben néhány ember, aki ma is lelkesen beszél azokról az időkről, amikor oly gyakran összemérte fegyverét az osztrákéval, szerbével, oroszéval Magyarország minden táján. Nézem hát előbb ezt az oldalát a kérdésnek.

Hogy mi, földművesek, lelkes hazafiak vagyunk, mondják azok az emberek. Büszkék vagyunk magyar voltunkra és több efféle. Lehet, hogy volt idő, amikor ez igaz volt, de én csak az uraktól hallottam még ezt. Munkásembertől még nem.

Hanem igenis, hallottam az öregektől, hogy büszkék arra, hogy a szabadságharcban részt vettek, büszke lehet *minden férfi,* aki veszély idején bátran megállja a helyét; büszkék arra, hogy az ellenség rettenetes túlerejének ellenállottak sokáig, mert *derék ember* az, aki nem csügged, ha tudja is, hogy vesztett harcot vív; büszkék arra, hogy nem akadt köztük a szabadság szent ügyének egy árulója sem, amint akadt a méltóságos hazafiakban muszkavezető, mert érzik, hogy *hitvány ember* az, aki nem küzd a szabadságért még akkor is, ha azt némelyek csak saját önző céljaikra akarják kihasználni. De azt is hallottam tőlük, hogy a pozsonyi országgyűlésen tanácskozó urak nagy része nem azért mondta ki oly hirtelen a jobbágyok felszabadí-

tását, mert szívük jóindulata egyszerre az elnyomott parasztok felé fordult, hanem azért tört meg az ellenállásuk, mert a március 15-i pesti tüntetés híre olyan formában szállingózott Pozsonyba, hogy a jobbágyság fellázadt a földesurak ellen és megrohanták Pestet; tudták az urak, hogy a szegény jobbágynak van untig oka a panaszra, a felkelésre — és megijedtek tőle. S azt is beszélték az öregek, hogy sok-sok helységben, sok vármegyéjében az országnak bezzeg nem hallgatott a nép a kormány felhívására, mert tele volt elkeseredéssel az urak iránt, oly nyomorult volt az állapota: „rosszabb nem lehet, mint eddig volt — mondták —, menjenek az urak maguk és védjék meg határukat"; s csak akkor mentek el, amikor az ellenség már az ő saját határukat fenyegette pusztítással. Beszélték, hogy csak *egy* száma jelent még meg a Munkások Ujságának, s máris akadt az előbb még a szabadságot és *egyenlőséget* harsogtató úr, aki azt követelte az országgyűlésen a minisztertől, hogy a lapot üldöztesse és tiltsa ki, pedig a jó magyar Táncsics Mihály volt a szerkesztője. Elmondták azt is, hogy Deák Ferenc, „a haza bölcse", tisztán a jobbágyság zsebéből akarta kifizettetni a nemességnek járó kárpótlást; hogy a szolgabírák és a jegyzők még a szabadságharc napjaiban is csak úgy basáskodtak az immár szabad néppel, mint annak előtte; hogy az adók kivetése és beszedése egy kicsit sem történt becsületesebben és emberségesebben, mint mikor jobbágyok voltunk. És sok egyebet.

Amiből én azt látom, és azt mondom nektek, földműves testvérek, hogy bizony az urak nagy része még a szabadságharcban is inkább volt vagyonának és hatalmának féltékeny őrzője, mint a hazának; hogy még a csaták tüzében is, ahol nincs különbség nemes és jobbágy közt, csak erős és gyenge, vitéz és gyáva közt, előbb nézték azt, hogy úr-e vagy paraszt a szomszédjuk, mint azt, hogy szabadságra született ember az is, egyenlő kötelességekkel, de ám egyenlő jogokkal is; hogy a legnagyobb lelkesedés hevében sem feledkeztek meg saját zsebükről, s akire sok száz évig nehéz terheket raktak, azt még azért is meg akarták sarcolni, hogy az igazságtalan jármot levették a nyakából; hogy mikor szép beszéddel, csábító szóval az ő földjüknek védelmére hívták a népet, hálájukat új sanyargatással és elnyomással mutatták.

Nem mondom én azért, földműves testvéreim, hogy nem volt az urak közt olyan, aki a néphez való igaz szeretetből, a szabadságért és az egyenlőségért való igaz lelkesedésből küzdött. Volt olyan is, sok. De merem mondani, hogy az urak nagy része a szabadságharcban is jobban szerette önmagát, mint a hazát, vagy ha szerette is a hazát, nem *mindnyájunk hazáját*, hanem csak az ő saját, *nemesi hazáját;* s amikor ma *egyhangúlag, mint egy ember* vetik a szemünkre, hogy hazaárulók vagyunk, hogy csak a gyomrunkkal törődünk, jó volna, ha magukba szállnának s megkérdeznék igaz lelkiismeretüktől, hogy 48-ban — máról nem is beszélek — igazán *csak a haza* érdekével törődtek, *csak az összes* nép sorsát viselték szívükön, vagy pedig jutott gondjuk a *saját* érdekükre, a *birtokos osztály* sorsára is? Ha van bátorságuk az utóbbit tagadni, akkor — azt mondom nektek, elvtársak — nincs bennük egy szikrányi becsület sem.

Lehetünk és legyünk is büszkék a szabadságharcra s vannak az urak közt is olyanok, akiknek joguk van erre: mert a szabadságért küzdtünk, bátran, férfiasan. De amellett nem felejthetjük el, hogy a mi uraink még akkor is inkább voltak urak, birtokosok, mint magyarok; vagyis nem voltak egy csipetnyivel sem jobbak, sem rosszabbak, mint külföldi, német vagy orosz társaik. S ez az *első ok*, ami miatt mi, magyarországi munkások, szintén nemzetköziek vagyunk.

Népszava, 1900 július 5. A nemzetköziségről.

A MAGYARORSZÁGI SZOCIÁLDEMOKRATA PÁRT RÉSZVÉTELE A II. INTERNACIONÁLÉ 1900. ÉVI PÁRIZSI KONGRESSZUSÁN 1900 SZEPTEMBER 23—27

15

1900 szeptember 22—október 6

A MAGYARORSZÁGI SZOCIÁLDEMOKRATA PÁRT JELENTÉSE A II. INTERNACIONÁLÉ PÁRIZSI KONGRESSZUSÁHOZ

[1] . . . A magyarországi munkásmozgalom gyengeségének további oka a politikai jogtalanság. A magyar burzsoázia a gazdasági erejének kifejlesztéséhez szükségelt politikai jogokat a nemességtől nem kemény harcban csikarta ki, hanem a kényelmesebb és biztosabb utat választotta. Anyagi előnyöket biztosított a főnemességnek, bevonta őket a pénzügyi spekulációkba, és így vásárolta meg azon előjogokat, melyekre szüksége volt. A feudális nemesség előjogai kiterjesztettek a burzsoáziára is, és ma a munkásság a dölyfös és mérhetetlenül bornírt nemességen kívül a nem kevésbé bornírt, gyáva és álszenteskedő burzsoáziával áll folytonos gazdasági és politikai harcban. Ez utóbbi sohasem folytatott a jogokért harcot, hanem mindig megvásárolta az előjogokat. Éppen azért teljesen hiányzik belőlük a szabadabb eszmék iránti érzék, és a munkásság egyenjogúsítási harca ellen bármilyen maradi elemmel szövetkeznek . . .[2]

De mindennek dacára, semmiféle hatósági nyomás sem képes a proletárság mozgalmát megbénítani, bár a magyar nép rendkívül szegény, és még ehhez az utóbbi években a termés mindig silány volt, úgy hogy a krízis szinte állandó. A mezőgazdaság nyomorát, amely felől a nagybirtokosok lármáznak a legtöbbet, legjobban és legtartósabban a kisbirtokosok sínylik meg. A hallatlan adónyomás, amely ránehezedik, néhol nagyobb, mint a megadóztatott birtok tiszta jövedelme . . .[3]

A búzaárak folytonos csökkenése, más termelési ágak s a nagybirtokosok versenye, akik a modern technika minden vívmányát felhasználva termelnek, az uzsora, százezrek folytonos munkanélkülisége éveken keresztül, egyre növekvő kivándorlás (az 1899. évre és 1900 első felére még nincsenek hiteles adatok. 1896-ban 24 649, 1897-ben 14 106, 1898-ban 22 149 egyén vándorolt ki az országból), amelyet az állam erőszakkal kíván megakadályozni, a pellagra és más gyilkos betegségek, alkoholizmus, a szó legszorosabb értelmében vett éhínség, amely egész megyékre kiterjed, adóhátralékok és végrehajtások, az öngyilkosságok számának folytonos növekedése (1881-től 1887-ig az összes halálesetek 0,40%-a, 1892-től 1895-ig 0,45%-a, 1897-ben 0,64%-a, 1898-ban 0,66%-a esett az öngyilkosokra), mind olyan jelenségek, melyek mind egytől egyig külön fejezetet érdemelnének, de amelyeknek puszta megemlítése elég indok annak megvilágításához, hogy ez a kizsákmányolt, elnyomorodott nép nem képes azokat a filléreket a párt részére beszolgáltatni, amelyre annak bármilyen mozgalom kezdeményezésénél a legszükségesebb agitáló eszközökre szüksége van. Ahol egy lap a faluban 100 ember kezén megy keresztül, mert egy ember nem tudja megfizetni, és ahol sok elvtárs „hitelbe veszi a lapot, addig, míg az idők jobbak lesznek", ott bizonnyal nem sokat beszélhetünk a pártsajtó fejlődéséről.

[1] A jelentés bevezetője általánosságban vázolja a magyarországi mozgalom fejlődését, utalva arra, hogy az messze elmaradt a többi ország mozgalmának fejlődése mögött. Ezután leszögezi, hogy „a 48-as forradalom lehetővé tette a kapitalisztikus termelési rendszert", s a munkásmozgalom a kiegyezés után kelt életre. Majd a magyarországi munkásmozgalom fejlődésével foglalkozik 1848-tól a századfordulóig. Az 1867-es kiegyezésről a jelentés azt írja, hogy Magyarország „megkapta a függetlenséget". A munkásmozgalom lassú fejlődésének okát a lassú ipari fejlődésben, az iparnak a fővárosban való központosításában jelöli meg. A mezőgazdasági munkások mozgalmáról megjegyzi, hogy az főleg a budapesti munkások agitációjának köszönhető. Utal arra, hogy a mezőgazdasági munkások mozgalmainak szervezése sok erőt von el a budapesti munkások mozgalmától.

[2] A jelentés ezután arról az üldöztetésről számol be, amely 1897—1898-ban érte a munkásmozgalmat. Felsorolja a kormány intézkedéseit a sajtó-, az egyesülési és a gyülekezési jog korlátozására, valamint azokat az intézkedéseket, amelyek a munkásság és a parasztság személyes szabadságát támadják.

[3] Itt adatokat sorol fel a jelentés a földbirtokra betáblázott adósságok növekedéséről 1894-től 1898-ig.

Ahol nincs száraz kenyér az éhező gyermekek lecsillapítására, és az emberek pótlékul zabot, fahéjat és fagyökeret kevernek a liszt közé, ahol az emberek télen rongyosan összebújnak egy szobába és így védekeznek a hideg ellen, ott nem adhatnak pénzt röpiratokra és egy fillért sem a megrendszabályozott vagy elzárt elvtársak részére. Nem is említve, hogy mindenki, aki adományt elfogad vagy valakit az adakozásra felszólít, a büntető igazságszolgáltatással kerül összeütközésbe!

Ha még ehhez hozzászámítjuk, hogy *Magyarországban* majdnem annyi nemzetiség (a hivatalos magyar, soviniszta jelleggel bíró statisztika adatai szerint 1890-ben az összes lakosság 48,53%-a volt magyar, 13,12%-a német, 12,51%-a szlovák, 17,08%-a román, 2,50%-a rutén, 1,28%-a horvát — Horvát-Szlavónia itt nem jön számításba — és 3,27%-a szerb) és vallásfelekezet lakik, mint *Ausztriában*. hogy az iskolázás ügye (az írni-olvasni nem tudók száma 1890-ben az egész lakosság 54,56%-át képezte — 9 465 172 egyén —; az iskola látogatására kötelezett gyermekek közül 1897—1898-ban 20,23% — 589 000 gyermek — nem járt iskolába) szomorúan áll, hogy az uralkodó osztály korrupciója és bűnei természetszerűleg az elnyomott osztályokat sem hagyják érintetlenül, akkor senki sem fog csodálkozni, ha pártunk négyévi tevékenységének jelentése egyetlen fénypontot sem mutat fel, és egy oly ország közállapotait mutatja be, amelynek jólétéről, fejlődéséről és virágzásáról egy piszkos sajtó a leggyalázatosabb hazugságokat kürtöli szemtelenül évek óta világgá.

Oly pártszervezetről, amelyet már más országokban létesítettek vagy létesíteni fognak, itt természetesen szó sem lehet. Ahol szakegyletek engedélyezve vannak, ott az elvtársak szakmák szerint szakegyletekben csoportosulnak, ahol ez nincs, ott „pártszervezet" alakul, oly csoportok, amelyek választott tisztviselők vezetése alatt az illető megye — amelynek területén vannak — gazdasági viszonyai, az ottani hatóságok jellemétől és a tagok létszámától függve, többé vagy kevésbé megfelelők az európai viszonyoknak.

Az agitáció terén mindent megtettünk, amit megtehettünk — bár ezzel nincs sok mondva. Terjesztettük a lapokat, ingyen osztattunk szét röpiratokat és a munkáskérdésről írt kis füzeteket, tartottunk gyűléseket, és minden lehetőt megtettünk egyletek alakítására. Hogy ezek közül hányat oszlattak fel törvényesen, hányat erőszakosan és törvénytelenül, hányat nem engedélyeztek, hogy hány szónokot zártak vagy toloncoltak el, arról sem a párttitkárság, sem a Belügyminisztérium nem adhat felvilágosítást. Az előbbit az elvtársak nem értesítették minden egyes esetben, az utóbbit pedig a hatóságok.

Néhány adatot sorolunk fel:

1896-ban *agyonlőttek* 19 munkást; *súlyosan megsebesítettek* 57 földművelőt és egy sereg budapesti munkást május 1-én; *elfogtak és vizsgálati fogságban* tartottak 140 munkást; a Népszavának 10 *sajtópere* volt; csak magában Szerém megyében több mint 400 munkásra körülbelül 100 évi *börtönbüntetést* szabtak ki.

A pártvezetőség jelentése 1897-től 1899 március hó 15-ig a következő — a fent említett okokból, sajnos, csak hézagos — adatokat sorol fel:

A csendőrök 51 munkást *agyonlőttek*, 114-et pedig *megsebesítettek; házkutatást tartottak* 54 városban és községben több száz munkásnál. *Elfogtak és hosszabb ideig vizsgálati fogságban tartottak* 295 munkást; 36 városból 274 munkást *kiutasítottak és kitoloncoltak;* a börtönökben *véresre vertek* 34 munkást.

Az elvtársakra mért *börtönbüntetések* összege 137 év, 6 hónap és 15 nap; a *fogházbüntetések* összege 38 év, 8 hónap és 10 nap; az *államfogház-büntetések* összege 9 év, 1 hónap és 5 nap, az *összes büntetések összege* 178 év, 3 hónap és 30 nap; a pénzbüntetések összege 34 624 korona.

Gyüléseket a lehető legnevetségesebb okok alapján 62 városban és községben tiltottak meg. A benyújtott — szakegyletek alakítását célzó — alapszabályokat nem hagyták jóvá 29 városban és községben (földművelő-egyletet, a számtalan benyújtott alapszabály dacára, csak egy helyen engedélyeztek). Feloszlattak 28 egyletet.

1899-ben a csendőrök *agyonlőttek* (Újszentannán) január 7-én 6 munkást, 32-t pedig megsebesítettek. *Elfogtak és fogva tartottak* 301 elvtársat 1721 napig; *a fogházbüntetések* összege 25 év, 8 hónap és 13 nap; az *államfogház-büntetés* összege 1 év, 11 hónap és 14 nap; a *pénzbüntetések*

összege 26 846 korona; *kiutasítottak* 18 elvtársat; több mint 200 községben egyáltalán nem engedtek *gyűlést* tartani. 1899 június havától december haváig a Népszavát *18-szor elkobozták*.

A politikai téren konkrét vívmányokról, mint az a fent vázolt állapotok mellett természetes is, nem számolhatunk be. A *községi választói jog* alapján, amely, bár nem egyenlő és általános, de a kisgazdáknak és kisebb adófizetőknek mégis biztosít választói jogot, az utóbbi években 15 községben és városban összesen 130 községi képviselőt választottak meg elvtársaink. Ez az eredmény azonban nem hasonlítható össze a külföldi szocialista községi elöljárók megválasztásának fontos vívmányával. Egyrészt azért, mert a törvény teljesen elveszi a községek önkormányzati jogát és kiszolgáltatja azokat a felettes hatóságok (a megye és a belügyminiszter) önkényének, másrészt, mert a községek ügyeibe közvetlen befolyással bíró hatóságok (a szolgabírók) a nekik nem tetsző törvényeket teljesen figyelmen kívül hagyják, és már eddig is teljesen lehetetlenné tették elvtársaink közhasznú működését, sőt igen gyakran a legnevetségesebb indokok felhozásával elmozdították őket állásaikból (például az elöljáróság elnökségéből stb.). Ilyenformán az elvtársak megválasztása, sőt gyakran a községi képviselők többségének megválasztása inkább hátrányul szolgál, mert a községben a viszonyok az ő, korlátok közé szabott működésük után sem javulnak és még az elvtársak is bizonyos csalódást éreznek, mikor látják, hogy a vélt győzelem nem használt semmit.

A képviselői választói jogért — ez jelenleg a magyar munkásság legfontosabb követelése — természetszerűleg a legnehezebb harcot kell folytatnunk, mert az egyesült polgári rétegek, Európa többi államában párját nem találó csökönyösséggel és hülyeséggel küzdenek a reform ellen, amely — a kis klikkektől eltekintve — az ő érdekeiket is előmozdítaná; a választási jog kérdése azonban már a mi, sajnos, az erők hiánya folytán nem rendszeres agitációnk következtében állandóan napirenden van. Így például minden ellenzéki párt, főleg, hogy a többé vagy kevésbé csak hajszálon függő népszerűségét el ne veszítse, vagy az általános választói jogot, vagy a választói jog nagymérvű kiterjesztését követeli. Magától értetődik, hogy komolyan egyik sem küzd ennek érdekében; de ez a kényszerkövetelés mindenesetre az eszme népszerűségét mutatja. A választói jogért folytatott agitáció az utóbbi évadban igénybe vette a párt egész tevékenységét és a jövőben is minden erőnket a jog kivívására kell fordítanunk, hogy végre az öntudatos magyar proletariátus, ha csak részben is, oly módon folytathassa a harcot, mint a nyugati államok nagy testvérpártjai.

A földművelő-mozgalom 1896 óta hatalmas lendületet vett, de az utóbbi két évben, legfőképp az állandó gazdasági válság és a vele együtt járó s folyton fokozódó nagy munkanélküliség, valamint a földművelő munkások brutális elnyomása és az 1898-i ismert rabszolgatörvény következtében visszament, természetszerűleg legjobban azon megyékben, ahol a mozgalom még fiatal volt és a szervezet nem erősödhetett meg. Általánosságban azonban kimondhatjuk, hogy a szociáldemokrata földművelő-munkások a brutális üldözéseket oly állhatatossággal tűrték és tűrik még ma is, hogy e tekintetben bátran kiállják az összehasonlítást a szervezett ipari munkásokkal. Egyelőre azonban az országban uralkodó, már többször említett vigasztalan állapotok miatt nincs remény arra, hogy a földműves-mozgalom a közeljövőben megerősödjék.

A földművelő-munkások és kisgazdák különleges követeléseinek megállapítására és egy egységes szervezet alakítása végett 1897 február havában Budapesten megtartatott az első földművelő-kongresszus . . .[1]

A földművelők közlönye Földművelők Szaklapja címmel 1897 április 1-től kéthetenként, 1898 január 1-től hetenként egyszer jelent meg, a példátlan üldözések miatt azonban már április havában e lap megszűnt. 1899-ben újra megindult a lap, de az olvasók nyomora miatt csak négy hónapig bírt fennállni. Azóta, míg a földművelők külön lapjának fennállása nem lesz anyagilag kellőleg biztosítva, a Népszava csütörtöki száma helyettesíti a földművelők lapját, amiért is az e célnak megfelelően van szerkesztve.

Az 1896-ban csak szórványos, 1897-ben pedig a földbirtokos osztályra nézve oly ijesztő

[1] A jelentés röviden foglalkozik az 1897 decemberében tartott második, 1899 áprilisában tartott harmadik és az 1900 elején tartott negyedik földművelő-kongresszussal.

mérvben megnövekedő aratómunkás-sztrájkok a munkafeltételek általános javulását idézték elő.

A földművelő elvtársak legnagyobb része a tisztán magyar vidékeken található, azonban számos német és szerb földművelő-munkás is magáévá tette pártunk alapelveit. Gazdasági helyzetük különböző. A legtöbben ugyan még névleges birtokosai egy kis kunyhónak és egy darabka földnek, de miután ennek jövedelme nem elégséges a család megélhetéséhez, kényszerítve vannak kenyerüket mint aratómunkások vagy föld-, vízszabályozási, útépítési munkáknál megkeresni. Nagy részük a földbirtokosokhoz szerződik mint gazdasági cseléd, sokan a városba mennek és mint napszámosok az ipartelepeken dolgoznak — ha esetleg munkát találnak. Azért vannak jobbmódúak is közöttük, akik választói joggal bírnak és tényleges kisbirtokosok. Bár tagadhatatlan, hogy az utóbbiak érdekei nem mindenben azonosak a birtoknélküli és teljesen vagyontalan földművelő proletárokkal, azért a követendő taktikai irányra nézve még sohasem támadt közöttük nézeteltérés. De ami a sok külföldi elvtárs által jónak tartott opportunisztikus szövetkezési és elfátyolozó taktikával szemben tényleg említésre méltó — a földművelő elvtársak ezreit nem céljaink eltakarásával vagy elhallgatásával nyertük meg, sem annak ígérgetésével, hogy majd megvédjük földbirtokaikat és ők örökké földbirtokosok maradnak, hanem mindig dacára (vagy mondjuk: amiatt) azon igazságok nyílt kimondásának, amelyek a gazdasági fejlődés menetére vonatkozólag pártunk alapelveit képezik . . .[1]

A munkásnők szervezésére külön agitációt indítani nálunk nem indokolt. Női tagok a következő szervezetekben vannak: a nyomdászoknál, a cipészeknél, a fehérneműtisztítóknál, a könyvkötőknél és a szabómunkások (egyetlen) szakegyletében. A földművelő-mozgalomban a nők többnyire elvtársnők, sokan mint szónoknők és mint bizalmi állások viselői is tevékenyek. Nem kicsinylendő az a buzgalom sem, melyet vidéki elvtársnőink a gyermekek nevelésénél kifejtenek, míg a városi munkások gyermekeikkel szemben e téren nem tesznek majdnem semmit.

Budapesten kísérlet tétetett a tanoncok szervezésére is, és a folyó évben a tanoncok lapja is megjelent. Egy képzőegylet alakítása folyamatban van.

A tanulók körében nem bírtunk említésre méltó eredménnyel agitálni, és ez természetes, ha meggondoljuk, hogy az egyetemi ifjúság tevékenysége és szellemi irányzata azt a burzsoáziát tükrözi vissza, amelynek fiai képezik az egyetem tanulóinak legnagyobb részét; hogy nálunk a szellemi proletárok is sokkal alacsonyabb színvonalon állnak, mint külföldi osztálytársaik, az nyilvánvaló. Van azért néhány elvtársunk a tanulók köréből is, és ezek már sokszor hasznos szolgálatot teljesítettek a pártmozgalom érdekében . . .[2]

A május 1-i munkaszünet nehéz küzdelmek után félhivatalos elismerést nyert, úgy hogy azért már ritkák az összeütközések. A hatóságok ugyan még minden lehető módon megnehezítik az ünneplést, de azért a május 1-i testvériesülés magasztos gondolata úgy az ipari, mint a földművelő-munkások lelkébe kiirthatatlanul bevéste magát . . .[3]

Az érdeklődés és a tevékenység nagyobb része a szakegyesületekre központosul, amelyek a tagok műveltségének fejlesztéséről is gondoskodnak. És bár az összes szakegyletekben tiltva van a politikai kérdések megvitatása, a szakegyleti tagok kivétel nélkül elvtársak. Esetleges ellentétek a szakegyesületi és politikai mozgalom között még akkor sem merülnének fel, ha az előbbiek hatalmasan fellendülnének, mert a szakegyleteket osztálytudatos munkások alakítják meg. A régibb önképző, betegsegélyző és társas egyletek, melyek a soviniszták, a klerikálisok és az úgynevezettt „nemzeti demokraták" kezeiben vannak, csak névlegesen léteznek és nincs semmi jelentőségük.

Az ellenséges érzelmű polgári pártok *Budapesten* „munkáskaszinók" alakításával, vidéken pedig „népkönyvtárak" és népszerű felolvasások rendezésével akarták a népet a „felforgatók" táborából elvonni vagy pártunk ellen csoportosítani. Az erre irányult kísérletek azonban

[1] Ezután az ipari munkások szakegyesületi mozgalmával foglalkozik a jelentés.
[2] A jelentés ezután felsorolja a párt- és a szakszervezeti lapokat, s az 1896-tól 1900-ig megjelent szociáldemokrata kiadványokat.
[3] A jelentés a következőkben röviden ismerteti az önképző és dalegyletek tevékenységét.

a kezdeményezők otromba ügyetlensége miatt csak nevetséget keltenek, és így nyugodtan megállapíthatjuk, hogy az indifferens és elámított néprétegeket sem tudják táborukba vonni.

A polgári pártok közeledési kísérleteiről igen keveset írhatunk. Többször előfordult, hogy a munkások a polgári szabadságjogok védelmének érdekében rendezett tüntetésen részt vettek, amelyen egy kis csoport radikális polgár is megjelent; minden egyes esetben *Magyarország* összes uralkodó osztályaival nyílt ellenségként álltunk szemben. Ezen elszigeteltségünknek megvan az a jó oldala is, hogy az osztályellentétek még a legkorlátoltabbak szemei előtt is tisztán láthatók. Oly pártok, amelyek igazán a nép érdekeit védő programmal velünk versenyre kelnének, teljesen hiányzanak, másfelől pedig még nem vagyunk elég erősek ahhoz, hogy a polgári pártok komoly ígéreteket tegyenek és rábírjanak arra, hogy bár rövid időre is, velük szövetkezve egyenes utunkról az opportunisztikus szövetkezés ösvényére tévedjünk. Kérlelhetetlen ellenségünk csapásai és üldözései által a magyar szociáldemokrata munkások szívében annyira felgyülemlett a harag és keserűség, hogy ez hosszabb ideig lehetetlenné teszi még a kevésbé hibásokkal szemben is az átmeneti szövetkezést.

A Magyarországi Szociáldemokrata Párt nem dicsekedhetik nagy eredményekkel, de amivé lett, azt a lehető legnehezebb körülmények között, az ellenségek minden fajával szemben folytatott folytonos küzdelemben *csak önmagának köszönheti*. Ezen a tövises, de biztos úton haladunk ezentúl is tovább, lelkesítve azon forró vágytól, hogy végre a testvérpártok soraiban méltó helyet foglaljunk el, büszkén a ránk várakozó különleges feladatra, hogy a földművelőmunkások ezreit a népek felszabadításáért küzdő szociáldemokrácia magasztos céljaiért csatasorba állítsuk.

Népszava, 1900 szeptember 22., 25., 29., október 2., 6. Jelentés a párizsi nemzetközi szocialista kongresszusnak a Magyarországi Szociáldemokrata Párt 1896 augusztus havától 1900 augusztus haváig terjedő működéséről.

A II. Internacionálé párizsi kongresszusa „az államhatalom meghódítása útjainak és a burzsoá pártokkal való szövetség megengedhetőségének" kérdésében Kautsky úgynevezett „kaucsuk" határozati javaslatát fogadta el, amely tagadja a kérdés elvi jellegét és azt csupán az egyes szocialista pártok taktikai problémájának minősíti. A militarizmus és a gyarmati politika kérdésében hozott határozat az ifjúság osztályharcos szellemben való nevelését és szervezését, a parlamentekben a hadihitelek elleni kötelező szavazást és nemzetközi antimilitarista, szocialista szervezet létesítését tűzte ki feladatul az egyes szocialista pártok elé.

A párizsi kongresszus létrehozta a II. Internacionálé állandó végrehajtó szervét; a Nemzetközi Szocialista Irodát.

Az 1902. évi Népszava-Naptár ismertetőt ad az 1900. évi párizsi kongresszuson megszervezett Nemzetközi Szocialista Iroda működéséről, amely Brüsszelben székelt. A cikk közli, hogy a Magyarországi Szociáldemokrata Párt *Garami* Ernőt és *Weltner* Jakabot bízta meg azzal, hogy a Nemzetközi Szocialista Irodával állandó kapcsolatot tartson. (A Nemzetközi Szocialista Titkárság.)

A kongresszuson a Magyarországi Szociáldemokrata Párt nevében *Ferenczy* küldött szólalt fel. Felszólalását, melyben főleg a magyarországi munkásmozgalomnak a jelentésben is ismertetett üldöztetéséről beszélt, kivonatosan közli a kongresszus jegyzőkönyve. *(Internationaler Sozialisten-Kongress zu Paris. 23. bis 27. September 1900. (A nemzetközi szocialista kongresszus. Párizs, 1900 szeptember 23—27.) Berlin 1900. Vorwärts. 11—12. old.)*

A MUNKANÉLKÜLIEK MOZGALMAI 1901 ELSŐ FELÉBEN

16

1901 január 8

TUDÓSÍTÁS 5000 BUDAPESTI MUNKANÉLKÜLI TÜNTETÉSÉRŐL

A munkanélküli munkások pénteken[1] délután ½ 4 órakor ismét gyűlést tartottak[2] a Külső Váci úton levő Hubert-féle vendéglőben, ahol több mint 5000 munkás jelent meg.

Napirenden volt:

1. A polgármesterhez küldött bizottság jelentése.

[1] 1901 január 4.

[2] A munkanélküliek előző, december 22-i gyűléséről a Népszava 1900 december 29-i száma ad hírt „Küzdelem a munkáért" című cikkében. A gyűlés résztvevői elhatározták: küldöttséget menesztenek a főváros polgármesteréhez, hogy intézkedésekre bírják a munkanélküliség enyhítése érdekében.

2. Mit csináljunk most? . . .

Klárik Ferenc elvtárs elmondja, hogy a múlt gyűlésből kifolyólag küldöttség járt a polgármesternél, kitől munkát kértek. A polgármester felajánlott 1800 koronát, de ezért a munkanélkülieknek kilincselni kellene, a szakegyletek tagjai pedig, akik öntudatosak, inkább éhen halnak, semmint így kolduljanak. *(Zajos helyeslés.)* A szakegyleteknek pedig nem akarták odaadni a pénzt kiosztás végett. Igért a polgármester közmunkát is, de ezt legjobb esetben is két-három hét múlva kapják meg. A gyárakban gyermekekkel, nőkkel dolgoztatnak, némely gyárban egész éjjelen át, így az Államvasutaknál is, míg a munkanélküliek ezrei állanak éhezve az utcán. Miért van ez? Mert nem teljesítették, amit a szocialisták 25 év óta követelnek, munkásvédtörvényeket, a munkaidőnek törvény általi megszabását. A nagy társadalmi problémákat nem lehet forradalmakkal megoldani, ennél erősebb fegyver a munkások öntudata és szervezkedése; minden munkás, ha ismét munkába jut, lépjen be szakszervezetébe . . .[1]

Teszársz Károly elvtárs az Államvasutak műhelyeivel foglalkozik, amelyekben 16—18 órát dolgoznak most is. Ha a kormányok 30 év alatt a milliókat hasznos dolgokra fordították volna, most nem lenne szükség ínségmunkára.

Groszmann Miksa elvtárs azt mondja, hogy a munkások jogosan követelnek munkát, hiszen akik a város élén állanak, azt állítják, hogy mindnyájunk megbízásából állnak ott. A munkások ezentúl nemcsak a külvárosi kocsmákban panaszolják el bajaikat. A kormány még nem tett egyáltalán semmit a nyomor enyhítésére. Kéri az egybegyűlteket, hogy *ha a városháza elé kell menni munkát kérni, mind ott legyenek. (Zajos kiáltások: „Ott leszünk!")* Most pedig tüntetés nélkül oszoljanak szét . . .

2—300 arra lakó munkásból álló csoport vonult egy tömegben a Lehel utca felé, de ekkor az erre váró rendőrséget elővezényelték a közeli iskolából és vagy *80 gyalogos és 20 lovas rendőr* nekivágtatott a csoportnak, s a rendőrségi gyakorlatban általánosan dívó gyalázatos brutalitások közepette „szétoszlatták" őket.

A munkátlanok azzal mentek szét: *Viszontlátásra!*

Népszava, 1901 január 8. Küzdelem a munkáért.

1901 január 22-én és február 5-én a fővárosban ismét nagy munkanélküli gyűléseket tartottak. (Lásd *Népszava 1901 január 24., február 9. Küzdelem a munkáért, valamint Jelentés a Budapest fő- és székvárosi állami rendőrség 1901. évi működéséről. Budapest 1902. Országos Központi Községi Ny. 230—296. old.*)

17

1901 február 16

A FRISS UJSÁG TUDÓSÍTÁSA A BUDAPESTI MUNKANÉLKÜLIEK TÜNTETÉSÉRŐL

. . . A munkanélküliek ma[2] főkapitányi engedéllyel tüntető sétát rendeztek. A gyülekezés a Lehel téren volt, ahol *Fleischmann* Andor a 4—5000 főnyi tömeghez beszédet intézett, melyben nyugalomra és rendre intette a munkásokat.

A menet aztán rendben ment végig a Váci úton, az Andrássy úton s a Teréz körúton. Sűrűn hallatszottak a szocialista jelszavak, de némi átalakításban.

— *„Jogot nekünk, rongyosoknak!"*

A tömeg élén *Saly* Károly rendőrtanácsos hajtatott kocsin, körülötte négy lovasrendőr.

Útközben a menet hatalmasan megszaporodott. Ezernyi rongyos, didergő alak csatlakozott, s míg a szervezett munkások az út közepén tömör sorokban haladtak, a csatlakozók a járdát árasztották el.

---

[1] Ezután határozati javaslatot terjeszt a népgyűlés elé, amely kötelezi a munkanélkülieket, hogy saját érdekükben iratkozzanak be szakegyletükbe, támogassák a Népszavát s agitáljanak a szociáldemokrata párt és a szakegyesületek mellett. A határozati javaslatot a gyűlés résztvevői egyhangúlag elfogadták.

[2] 1901 február 15.

A csatlakozók okozták aztán a botrányt. 4 óra felé járt az idő, midőn a menet a Kerepesi úthoz ért. Egyszerre vad riadalom támadt a New York palota előtt. A New York kávéház egy óriási üvegtáblája ijesztő csörömpöléssel törött be. A tömegből egy jókora kődarab repült, ez zúzta be az üvegtáblát. A kávéházban borzasztó zűrzavar támadt, vendégek és pincérek eszeveszetten menekültek.

Rendőr nem volt a közelben, s a rombolók bántalmatlanul mentek odébb. Az EMKE kávéháznál megismétlődött az előbbi jelenet. Bezúztak itt is egy üvegtáblát. A zajongó ezrek befordultak a Kerepesi útra.

A helyzet veszedelmes jelleget kezdett ölteni. A Fehér Ló szálloda, *Balaton, Elite, Otthon* című kávéházak ablakai *sorra nagy csörömpöléssel zúzódtak be*, a többi üzletek tulajdonosai pedig ijedten eresztették le kirakataik vasfüggönyét. A *Balaton* kávéháznál egy detektív le akart tartóztatni egy embert, aki követ tartott a kezében. Az ember ellenkezett, mire a detektív *be akarta vinni egy ruhakereskedésbe, hogy ott végezzen vele.* De a boltot ijedten csukta be előtte a tulajdonos. A tömeg pedig *megrohanta a detektívet, kegyetlenül elverte s a munkást kiszabadította.*

Amíg ez történt, Majsay János fogalmazó átüzent a Józsefvárosban tartózkodó rendőri készenléthez, amit a sétálók észrevéve, *egy hatalmas kővel úgy fejbeverték, hogy menten elesett.*

A Szikszay étterem ablakai közül négy omlott szét a hatalmas kődaraboktól. Erre a már értesített rendőri készenlétek csoportosultak, *s Kolossa Géza rendőrfelügyelővel élükön a helyszínre siettek.* A képviselőház mögött az Esterházy utca 14. szám alatt levő épülő ház udvarában egy szakasz gyalogos rendőr, a Sándor utca 36. szám alatt levő 58. számú őrszoba udvarán egy szakasz lovas rendőr várta a veszedelmes tömeget.

Alig hogy a menet a Múzeum körútra ért, a munkanélküliek egy része kikiáltotta a forradalmat:

—*„Le a burzsoákkal!" „Le a vagyonos osztállyal!" „Kenyeret adjatok!" „Jogot a népnek!" „Le a gaz zsarnokokkal!"*

Eközben az összes Múzeum körúton levő üzletek tulajdonosai becsukatták üzleteiket, csupán Germán Jenő Múzeum kávéháza maradt nyitva. S *itt kezdődött a vérengzés úgy a rendőrök, mint a tüntetők részéről.* A Múzeum kávéház előtt valaki egy burgonyát hajított a tükörablaknak, amely azonban nem zúzódott össze. Egy rendőr odarohant a hajigálóhoz, de az a támadt nagy zavarban elmenekült.

Ez volt a jeladás. A következő pillanatban *féltéglák és kődarabok kerültek elő a zsebekből s a kőzápor egy perc alatt három, sokszáz forint értékű üvegtáblát silánytott tönkre . . .*

A rakoncátlanok romboló kedve tetőpontját érte, s bizonyára lett volna még rombolás, ha ott nem terem a rendőri segítség Sajó kapitány vezetése alatt. A rendőrök a tömeg közé rohantak. A munkanélküliek nem hagyták magukat. *Órre mentek a rend embereivel, s néhány percig alaposan pattogtak a botok.* Sajó kapitány, látván, hogy ennek fele sem tréfa, elkiáltotta a vezényszót:

— *Ki a kardot!*

A meztelen kardok megvillantak és lecsaptak. *Egy-kettőre véres lett minden kard. Irtózatos kavarodás támadt.* A munkanélküliek *elkeseredetten védekeztek, s vastag botjaikkal ott ütötték a rendőröket, ahol érték.* A rendőrök pedig a támadás viszonzásaképpen irgalmatlanul kaszaboltak maguk körül. *Számosan elestek . . . Borzalmas utcai ütközet volt ez.*

Végre is még egy segítő csapat érkezett, mely azután *szétverte a lázongó tömeget.* Igen sok embert vittek be a VIII. kerületi kapitányságra, *majdnem mindegyiket összekötött kezekkel, mert valamennyi még akkor is hadakozott, amikor a rendőrök elfogták.* A legsúlyosabban sebesült meg egy Heifel Mihály nevű kereskedősegéd, akinek a fején a rendőrök kardja nagy sebet ütött *s orrából egy darabot is levágott.* Ennek sebeit a Sándor utca 1. számú házban kötözték be, s a mentők szállították a Rókus kórházba.

Újabb rendőrcsapatok, lovas rendőrök jöttek, akik aztán hamarosan széjjelszórták a tömeget . . .

Saly rendőrtanácsos ezután őrjáratokat küldött ki a kerület környékére, s eközben tör-

tént, hogy Károlyi Sándor gróf Esterházy utca 21. számú palotájának *összes ablakait bezúzták*. A tüntetők innen büntetlenül elmenekültek.

Végre is 5 óra felé *helyreállt a nyugalom*, de a környék boltjai zárva maradtak, s állandó rendőri őrjáratok cirkáltak. Az elfogottakat, számra nézve harmincat, még az éjjel kihallgatják, s ügyükben, amennyiben nem lépte át tettük a kihágási büntetőtörvényt, még reggel kihirdetik az ítéletet.

Friss Ujság, 1901 február 16. Harc a munkanélküliekkel.

18

1901 március 2

A MUNKANÉLKÜLIEK JOGOT ÉS MUNKÁT KÖVETELŐ RÖPIRATA

Rudnay Béla legutóbbi önkényeskedéseire a munkanélküliek már megadták a választ. Ma, pénteken[1] délután, felmentek a képviselőház karzatára, ahonnan a következő tartalmú röpiratokat dobták le a megijedt nagyságos urak közé:

„*Képviselő urak!*

A jogfosztottak, az alkotmány sáncain kívül állók kiáltanak át önökhöz abból a távolságból, mely közöttük és önök között elterül. Nagy ez a távolság, pedig egy és ugyanazon nemzet fiai között nem volna szabad ekkora messzeségnek tátongani. Önök tudják, ki ebben a hibás. Önök tudják, ki az okozója annak, hogy amikor az ország millióinak szívéből előtör a kétségbeesés hangja, *ezt a hangot csak tiltott utakon juttathatják el önökhöz, az ország ügyeinek intézőihez.*

Képviselő urak! *Dolgozni akarunk és nem dolgozhatunk. Enni akarunk és nem ehetünk. Élni akarunk, mert jogunk van az élethez*, és mégsem élhetünk, mert nem dolgozhatunk, mert nem ehetünk. Munka nélkül járunk-kelünk, elhagyatva mindenkitől és mindenektől. Csak a kétségbeesés kísér hűségesen mindenüvé, csak az őrjítő gondolat követ lépésről lépésre, *hogy mi lesz velünk, mi lesz hitveseinkkel, mi lesz gyermekeinkkel?* Egyfelől az éhhalál vigyorog szemünk közé, másfelől meg hitvesünk és gyermekünk aszott, éhségtől lefogyott arca, megtört fényű tekintete meredez reánk. Otthonunkban nem a családi élet jótékony melege, de a poklok sorvasztó gyötrelme tanyázik. Kenyeret kérnek tőlünk azok, kiknek mi adtunk életet. *Kenyeret kérnek, s mi szívünk vérével se válthatjuk meg őket az éhség kínjaitól.* Mert mit ér a munkavágytól dobogó szív, mit ér az izmoktól duzzadó kar, ha nem tudunk dolgozni, mert nincs aki dolgoztasson.

Képviselő urak! Milliók és milliók kiáltottak már eddig is önökhöz. Milliók és milliók kértek és követeltek jogot és munkát. Azonban a kérő és követelő hangok kellemetlenül csengtek az önök fülében. *Torkunkra forrasztották tehát a szót, belénk fojtották a hangot, az éhség és kétségbeesés hangját. Betiltották gyűléseinket, szétverték felvonulásainkat, melyekkel a társadalom szeme elé vittük nyomorúságunkat*, hogy felébresszük vele az emberiség lelkiismeretét. Némán kell tűrnünk, mert Magyarországon immár odáig jutottunk, hogy a koldust a panaszkodás jogától megfosztották. «Nincsen könny, tehát nincsen fájdalom. Nem hallik nyöszörgés, tehát nem sajog a seb.» Igy gondolkoznak az államhatalom emberei. Pedig a fájdalom ég és perzsel, s a seb kínjaitól vonaglik a test. A könnyek csak visszafolytak a szívbe, mert visszafojtották forrásukba. A nyöszörgés csak bennrekedt a kebelben, mert lefogták az ajkainkat. Így állott be a csönd, az agónia és a halál iszonyatos csöndje az országban.

De mi élünk még! Élünk és élni akarunk; íme, lássák és hallják, hogy élünk, hogy élő, lélegző test és gondolkozó lélek vagyunk, mely *táplálkozni akar és jogot követel!* Igen, képviselő urak, még vagyunk, még létezünk, hiszen szólunk, beszélünk önökhöz. Vegyenek hát tudomást rólunk

---

[1] 1901 március 1.

akkor is, amikor még élünk, s ne csupán akkor, amikor a csendőrök golyójától, vagy a rendőrség lovainak patkóitól találva, holtan roskadunk a földre.

Képviselő urak! Odakint már a március fuvalma rezgeti a gallyakat. A március szellője barangol az utcákon, és dalt susog a népek szabadságáról. *Ne tűrjék, hogy e dal, a szabadság régi dala gúnydallá váljék egészen.* Milliók és milliók hallják e dalt, de nem értik. Mint régi, elavult regét hallgatják a szabadság melódiáit, s arról a márciusi szellőről ábrándoznak, mely a népek szeméből az öröm és boldogság, s nem a fájdalom és kétségbeesés könnyeit csókolta és szárította fel.

Ezt a régi márciust követeljük mi vissza önöktől, amikor messze állva az alkotmány sáncaitól, odakiáltjuk önöknek:

— Munkát és jogot a népnek!"

A röpirat abban a pillanatban repült le a karzatról, mikor Plósz Sándor igazságügyminiszter arról beszélt, hogy a magasabb rangú bíráknak igen sok a munkájuk, kevés a szabadidejük és kevés a nyugdíjuk. A nagyságos urak részvevően hallgatták a méltóságos bírók sanyarú helyzetének miniszteri ecsetelését, mikor Groszmann Hugó elvtársunk, a betiltott gyűlések egyik bejelentője, leröpítette a munkanélküliek szózatát. Volt felfordulás! Összeszaladtak a képviselő urak, s miután meggyőződtek arról, hogy becses életük nem forog veszélyben, csak úgy kapkodták a röpiratokat. Az ülés persze megszakadt, míg végre Perczel Dezső, aki éppen elnökölt, magához nem tért és ki nem jelentette, hogy „az ülés folyik tovább". A legelsők egyike, aki a röpiratot elolvasta, Széll Kálmán miniszterelnök volt, aki csakhamar többekkel félrevonulva tanácskozott.

Népszava, 1901 március 2. A munkanélküliek a képviselőházban.

A nyomtatott röpirat leszórásáról megemlékezik a képviselőházi napló is. *(Lásd Az 1896. évi november hó 23-ára hirdetett országgyűlés képviselőházának naplója. 1896—1901. XXXIV. köt. Budapest 1901. Pesti Könyvnyomda. 72. old.)*

19

1901 március 12

TUDÓSÍTÁS A POZSONYI MUNKANÉLKÜLIEK TÜNTETÉSÉRŐL

A pozsonyi munkanélküliség oly mérveket öltött, aminőket eddig még sohasem ért el. Az építőmunkások már kora ősszel abbahagyták a munkát, s ámbár az esztendő már előrehaladottnak mondható, mindezideig nem vették fel azt. Százával ácsorognak a munkátlanok az építőmesterek házai előtt, hogy végre is munkához juthassanak. De az „uraknak" eszük ágában sincs megkezdetni a tervbe vett munkákat, mert még — rövid a nap. „Jöjjetek húsvét után", „Majd ha mezitláb jöttök" stb. — *így fogadják a munka után epedőket*, azokat, kik immár 20 hét óta hiába igyekeznek munkaerejüket egy falat kenyérért becserélni. A kitagadottság keserű érzete végre is tettre sarkalta e szerencsétleneket. Szerdán[1] körülbelül 500 építőmunkás összegyülekezett a hídfőnél, hogy onnan kiindulva tüntető sétát rendezzen a városban. A rendőrség hiába igyekezett őket tervüktől eltántorítani. Bevonultak a városba, egyenesen a polgármesteri hivatal elé. Itt is hiábavaló volt a rendőrség minden „szétoszlatási törekvése". A rendőrkapitány végre is felszólította a tüntetőket, hogy ha panaszaik vannak, forduljanak küldöttségileg őhozzá. Erre a munkások ott helyben megválasztották a küldöttség tagjait, akik azonnal felkeresték a rendőrkapitányt, és tárgyalásokba bocsátkoztak vele. Hosszabb tanácskozás után kijelentette a rendőrkapitány, hogy ő március 9-ig érintkezésbe lép az építőmesterekkel és felszólítja őket, hogy tervbe vett építkezéseiket azonnal foganatosítsák, s hogy azoknál elsősorban is idevaló munkásokat foglalkoztassanak. Ezzel az ígérettel egyelőre megelégedtek

[1] 1901 március 6.

a munkanélküliek, mert annak betartása azt hoz nekik, amire törekedtek: munkát. A tüntetők tudomásul vették a főkapitány válaszát, s a legnagyobb rendben eloszlottak.

Így hát az első pozsonyi munkanélküli tüntetésnek hamar megvolt a maga üdvös eredménye, ha tudniillik az építőmesterek hallgatnak az okos szóra, s nem teszik ki városukat egy második ilyen tüntetésnek.

Népszava, 1901 március 12. Munkanélküliek tüntetése Pozsonyban.

A PÁRIZSI KOMMÜN 30. ÉVFORDULÓJA

20

1901 április 6

A BUDAPESTI MUNKÁSSÁG MEGEMLÉKEZÉSE A PÁRIZSI KOMMÜN 30. ÉVFORDULÓJÁRÓL

Ez volt a napirendjén annak a gyűlésnek, melyet Budapest munkásai szerdán[1] este tartottak a Szabó József-féle vendéglő kerthelyiségében. E gyűlés a kommunárok emlékének szentelt ünnepély helyett hivatott össze, annak demonstrálásául, hogy Magyarország munkássága nem felejtkezett el azokról, kik a szocializmus dicső eszméjéért haltak meg a küzdőtéren. A kommün-ünnepélyt a rendőrség tudvalevőleg betiltotta. Betiltotta ostoba, nevetséges indokolással. Betiltotta azzal, hogy a „törvénnyel védett magántulajdon ellen indított mozgalmak földícsérését" nem tűrheti[2]. Az ünnepélyt betiltotta — a gyűlést megengedte. Hogy miért, azt elmondjuk lapunk első oldalán[3]. Hogy mily célzattal, az csakhamar kisült a gyűlés megkezdése után. Mi lapunk legutóbbi számában felkértük a rendőrséget, hogy a gyűlésre küldje el legokosabb hivatalnokát, és íme, Rudnay elküldte — a legerőszakosabbat. Tóth Lajos VII. kerületi kapitány jelent meg a gyűlésen és arcáról lerítt a parancs, hogy *fel kell oszlatni a gyűlést!*

És Tóth úr feloszlatta a gyűlést. Feloszlatta ügyetlenül, erőszakos módon. Mikor Bokányi elvtárs, a gyűlés szónoka, a kommunárokról mint hősökről kezdett beszélni, akkor kijelentette, hogy „*bűntények elkövetőit nem szabad hősöknek nevezni*". S mikor Weltner elvtárs, mint a gyűlés elnöke, igyekezett megmagyarázni neki — egy rendőrkapitánynak megmagyarázni valamit! —, hogy őneki nincs joga a kommunárokról azt állítani, hogy bűntényeket követtek el, akkor Tóth úr feloszlatta a gyűlést. Elérte célját, teljesítette a parancsot, nyugodtan hazamehetett immár vacsorázni. Hogy tudatlanságának, történelmi tájékozatlanságának mily megszégyenítő jelét adta hősködésével, azzal a rendőrkapitány úr nem törődött. Egy rendőrkapitánynak, hogy kiirthassa az átkozott szocialistákat, végre is nincs szüksége egy gimnáziumbeli tanuló történelmi tudományára. Neki csak „snájdra" és egy kis önteltségre van szüksége. Egyebekben pedig az oldalán csüngő kard helyettesíti azt, ami hiányzik — a sapkája alatt . . .

A gyűlés lefolyásáról röviden a következőket jelentjük: Az egybehívók nevében Sinkó György elvtárs nyitotta meg a gyűlést. Elnökké Weltner Jakab, jegyzővé Tatai Gyula elvtársak választattak meg. Bokányi Dezső elvtárs, mint a gyűlés előadója, hatalmas beszéddel ecsetelte a kommün mivoltát és történelmi jelentőségét. Materialisztikus alapon megmagyarázta a megjelentek előtt a kommün egész történetét. Rámutatott a francia kormány és III. Napóleon zsarnoki

[1] 1901 április 3.

[2] A rendőrség betiltó végzését a Népszava 1901 április 2-i száma közli „A rendőrség és a Kommün" című cikkében.

[3] A Népszava 1901 április 6-i számának vezércikke szerint a gyűlés engedélyezése, majd feloszlatása a tervezett ünnepély betiltásának helyességét volt hivatva igazolni. „Széll Kálmán... nem engedélyezhette az emlékünnepet — írja —, mert lám, az azonos programú népgyűlést is fel kellett oszlatni... A kormányelnök politikája szentesítette az álnokságot, udvarképessé tette a kétszínűséget és kellő világításba helyezte . . . a *magyar szabadságot* . . ."

uralmára és a munkások hatalmas ellenálló képességére, amely megteremtette a kommünt, száműzte a zsarnok császárt. Midőn Bokányi elvtársunk a való képében mutatta be a francia és porosz elnyomókat, akik a legyilkoltak holttestei fölött megalkudva egyesültek a kommunárok legyilkoltatására, Tóth Lajos rendőrbasa figyelmeztette Bokányi elvtársat, hogy beszéljen a „kommünről"! A rendőrbasa ezen tolakodó, provokálni akaró közbeszólása általános derültséget és gúnykacajt idézett elő!...

Bokányi elvtársunk további beszédében rámutatott azon szolidaritásra, melyet a különböző nemzetek munkásai tanúsítottak és ma is éreznek a kommün mártírjai iránt, s midőn rá akart térni arra, hogy a magyar munkások miért éreznek rokonszenvet a kommün legyilkolt hősei iránt, és hogy miért akartuk megünnepelni a kommunárok 30. évfordulóját, Tóth Lajos megint megszólalt és kérte Weltner elvtársunkat, hogy figyelmeztesse a szónokot, hogy „bűntények elkövetőit ne nevezze hősöknek"! Azonban Weltner elvtárs megtagadta e kérés teljesítését, mivel Bokányi elvtárs mindvégig a kommünről beszélt, s csak Tóth Lajos tudatlanságának róható fel, ha ő azt nem volt képes megérteni. Minthogy Weltner elvtárs nem figyelmeztette a szónokot, Tóth Lajos feloszlatta a gyűlést. Dacára a rendőrség folytonos provokálásának, a gyűlésen megjelentek a legnagyobb rendben és lelkes hangulatban oszlottak szét.

Népszava, 1901 április 6. A kommün.

BUDAPEST MUNKÁSAINAK ROKONSZENV-TÜNTETÉSE AZ OROSZORSZÁGI PROLETARIÁTUS MELLETT

21

1901 április 30

A NÉPSZAVA FELHÍVJA A MAGYAR MUNKÁSSÁGOT, HOGY AZ OROSZ PROLETARIÁTUS IRÁNT ÉRZETT SZOLIDARITÁSA JEGYÉBEN ÜNNEPELJE MÁJUS 1-ÉT

Hét éve annak, hogy az orosz trónra a mostani cár lépett, akit a polgári közvélemény hozsannával fogadott. Tőle várták, hogy a leláncolt orosz óriásnak politikai és vallási szabadságot ad, s a polgári osztály sajtója elhalmozta őt a legtúlzóbb dícséretekkel. Még az elfogulatlan ember is majdnem elhitte, hogy ezen várakozás némileg jogosult. De aki az orosz birodalom benső viszonyait egy kevéssé is ismeri és érdeklődött az orosz forradalmárok véleménye iránt, annak csakhamar be kellett látnia, hogy a Miklós cár trónralépéséhez fűzött remények nemcsak túlzottak, hanem alaptalanok is, hogy egy felülről jövő reform a cári birodalom gazdasági viszonyai mellett el sem képzelhető. Aki az orosz viszonyokat ismeri, azt nem is lepte meg, hogy a könyörtelen tények semmivé tették a szép reményeket.

De az úgynevezett közvélemény ragaszkodott e reményekhez. S örömrivalgásban tört ki az egész világ, valahányszor az a hír szárnyalt, hogy a cár valamely politikai intézkedést kezdeményezett. Rámutattak azon humánus irányban tartott beszédre, melyet a cár trónralépése alkalmával mondott; de mi láttuk, hogy az orosz földművelő továbbra is szolgaságban sínylődik.

A cár a lengyelek sorsán kissé könnyített — de megkezdődött a finnek sanyargatása.

A börtönigazgatóknak utasítást adtak, hogy a foglyokkal emberiesen bánjanak — de a börtönök úgy megteltek, mint soha azelőtt.

A kor szellemének megfelelő reformokat hoztak be az oktatásügy terén — de a tanuló ifjúságot a legszigorúbb rendőri felügyelet alá helyezték.

A humánus cár megparancsolta, hogy korlátozzák a Szibériába való száműzést — mert már a Szibériában élő száműzöttek száma túl nagy volt s veszélyessé kezdett válni.

A békeszerető cár elrendelte, hogy a földművelők sorsán könnyítsenek — de ezt akkor tette, mikor a földművelők nagyobb részét már az éhség kínja marcangolta, s az élet terhét nem bírták tovább elviselni.

A becsületes cár megesküdött a finn alkotmányra — s a finnek ki vannak törölve a szabad népek sorából . . . Az orosz szabadságvágy kopogtatott most első ízben erősebben Nyugat-Európa kapuján. Vajon meghallja ezt Európa? Vajon meghallja-e egy halálra kínzott, kiszipolyozott, agyonkorbácsolt nép kétségbeesett vad fájdalomsikolyát? Vajon meghallja-e az agyontaposott férfiak és nők halálhörgését, a tízezernyi bebörtönzött munkás és diák átkait?

Európának ezt meg kell hallania! S ha Európa nem akarja meghallani, meg kell hallani nektek, az egész világ osztálytudatos proletárjainak.

Miként a viharos tengeren hullám hullám után tolul, s a hajó oldalát csapkodva, bősz haragjában a hajót és legénységét végpusztulással fenyegeti, úgy törtek fel eddig az orosz föld mélyéből időnként a forradalmi hullámok a cári hatalmat fenyegetve. De a hajó és legénysége erős, az egyeduralom győzelmesen állta meg a helyét.

Mert a hullámok csak a felszínen keletkeztek s hamar elsimultak.

De amint a földrengés megrázza a földtekét alapjában, amint a tűzhányó hegy a föld mélyében rejlő zsarátnokot kidobja s óriási változásokat idéz elő a föld külsején, úgy tört ki elemi erővel most először az orosz nép kétségbeesése.

A népé! Megértitek-e ezen pillanat nagyszerűségét? Felfoghatjátok-e ezen pillanat csodásságát? A nép felébredt! Egy halott támadt fel! Az orosz nép felébredt álmából!

Először történt, hogy a forradalmi érzésekkel telt diákság *nem a néppel állt szemben*, nem a nép nyomta el őket a cár szent nevében. Mert eddig nem a kozákok, nem rendőrség hiúsította meg a diákság forradalmi törekvéseit, *hanem a nép tette ezt.*

Most nem így történt. Az 1901. év örökre fordulópontot fog jelenteni az orosz forradalmi mozgalom történetében, mert először ment a nép, először ment a munkásság a forradalmárokkal karöltve a kozákok puskái és kardja elé.

Magyar munkások! Becsüljétek meg önmagatokat, ünnepeljétek május 1-ét azáltal, hogy azon szabadsághősök iránti rokonszenveteket fejezitek ki. Üdvözöljétek e világünnepen lelkesen az orosz szabadságot s az orosz szabadsághősöket.

Népszava, 1901 április 30. Az oroszokért.

22

1901 május

A PÁRTVEZETŐSÉG FELHÍVÁSA A MUNKÁSOKHOZ: NÉPGYŰLÉSEN FEJEZZÉK KI ROKONSZENVÜKET AZ OROSZ PROLETARIÁTUS IRÁNT

Munkások, elvtársak!

A minden oroszok cárjának birodalmából az elnyomottak nyögése hallik ide hozzánk. Az elnyomottak nyögésébe belevegyül a vadállattá fajult kozáksereg durva káromkodása és a kozákság lovainak patkózöreje. Káromkodva gázolnak át a fegyveres bérgyilkosok orosz elvtársaink testén, kik a szabadság kivívásáért sorompóba álltak. Halomra hullnak az áldozatok, telnek a börtönök s benépesülnek Szibéria gyilkos ólombányái.

A mi testvéreink, a mi elvtársaink azok, kik vérben fetrengenek az utcán, s kik benépesítik a börtönöket és az ólombányákat.

Munkások, elvtársak! A szabadságért küzdő, a jogokért élethalálharcot vívó testvéreink annak a magasztos eszmének a vértanúi, amelyért ti is harcoltok, s amely eszmének a megtestesülésétől a világ proletársága a megváltást várja. A mi ügyünknek, mindnyájunk ügyének har-

cosai ők, mert a proletárság felszabadulása a világszabadság megvalósulása lehet csak. Adjunk hát erőt testvéreinknek a küzdelemhez, öntsünk bátorságot, kitartást a zsarnoki hatalom ellen fellázadó lelkekbe. Erőt, bátorságot és kitartást fognak elvtársaink meríteni abból, hogy magyarországi testvéreik üdvözletüket és rokonszenvük kifejezését küldik a nagy tusához.

Hogy rokonérzésünket tolmácsolhassuk, népgyűlésre hívunk benneteket.

Napirend: Az orosz forradalmi mozgalmak.

A gyűlést folyó év május 5-én délután ½3 órakor a Garay téren (a központi pályaudvar közelében) tartjuk meg.

Munkások, elvtársak, legyetek ott mindannyian!

A pártvezetőség

MMI Archivum. Röpiratgyűjtemény. I. 1/1901/V.

23

1901 május 7

A RENDŐRSÉG SZÉTVERI AZ OROSZORSZÁGI ESEMÉNYEKKEL FOGLALKOZÓ MUNKÁSGYŰLÉST

Tegnapra[1] gyűlést hirdettünk, hogy orosz proletártestvéreink mozgalmát ismertessük, és irántuk érzett rokonszenvünknek kifejezést adjunk. A gyűlés iránt óriási volt az érdeklődés. Már a kora délutáni órákban nagy tömegekben vonult fel a munkásság a Garay térre, a gyűlés színhelyére. A mindenre kész rendőrség azonban, miután nem vette tudomásul a gyűlés bejelentését, nagy apparátussal várta odaérkező munkástársainkat. A helyszínen durva módon, akárcsak az orosz kozákoktól tanulta volna a bánásmódot, zavarta szét a gyülekezőket. Néhány elvtársunkat, aki elég bátor volt tiltakozni, brutális módon bekísérték. A rendőrségen a legkíméletlenebb módon bántak az elfogottakkal . . . A letartóztatottak között van Schindler Tivadar asztalos; Bányai Károly táviratkézbesítő; Katona Lajos kőműves; Bujtor Lajos kovács; Nothdurst Fülöp szabó; Ocsay Sándor és Papp Ferenc műszerészek. Az elfogottak közül ötöt 30—30 korona, egyet pedig 50 korona pénzbüntetésre ítéltek. Így szalutálnak a *magyar* rendőrök az *orosz* cárnak.

Ehelyütt felszólítjuk mindazon elvtársakat, akiket vasárnap délután a rendőrség a Garay téren elfogott, szíveskedjenek a párttitkárságon jelentkezni, hogy fellebbezésünk révén megtudhassuk: a hatalom felsőbb képviselői is egyetértenek-e a szalutálással?

Népszava, 1901 május 7. Magyar rendőrök szalutálnak a cárnak.

---

[1] 1901 május 5.

24

1901 május 23

A PÁRTVEZETŐSÉG JELENTÉSE A MAGYARORSZÁGI SZOCIÁLDEMOKRATA PÁRT VIII. KONGRESSZUSÁHOZ

1900. évi április hó 15-én és 16-án tartatott meg a szociáldemokrata párt kongresszusa[1]. A kongresszus tanácskozása világította meg az utat, melyen a pártvezetőségnek haladnia kellett, hogy az ország szervezett munkásnépének óhajait kielégítse. Miután pedig még egy kongresszuson sem domborodott ki oly élesen, hogy a választói jog és az egyesülési és gyülekezési jog nélkül a párt további gyors fejlődése meg van bénítva, a pártvezetőség a rendelkezésre álló munkástömegek minden erejével az általános választói jog kivívására törekedett.

Az általános választói jog eszméje már elég népszerű az országban. Hosszú évek munkájának, lankadatlan küzdelmünknek és a felvilágosító röpiratok százezreinek köszönhetjük, hogy a községek és falvak túlnyomó nagy többségben megértették az általános választói jog fontosságát, és érzik a reform égető szükségességét. Az eszme népszerűsítésére ezúttal is mindent megtettünk. Gyűlést gyűlés követett az általános választói jog érdekében úgy a fővárosban, mint a vidéken. A gyűlések mindenütt kitűnően voltak látogatva. Ettől eltekintve azonban átvittük a küzdelmet oly térre is, ahol sokkal közelebb férkőztünk ellenfeleinkhez: bemutattuk az ország népének, hogy az állítólag önzetlenül működő „honatyák" nyakig bent gázolnak a korrupció fertőjében.

A képviselői hivatásról terjesztett szép regék szertefoszlottak az összeférhetetlenségi bejelentések özöne nyomán. A nép megismerte a mostani képviselőkben az osztályérdek önző szolgáit, meglátta, hogy ettől a parlamenttől mitsem remélhet. A bankházak, nagyiparosok és nagybirtokosok képviselői nem hoznak, nem hozhatnak oly törvényeket, melyek a nép érdekeit szolgálják...[2]

A gazdasági válság az elmúlt év folyamán csak nagyobbodott. A kormány esztelen és kicsinyes gazdasági politikája végromlásba kergeti a népet. Mindenütt csak kapkodást és tehetetlenséget láthatunk. Nem a baj lényegét vizsgálják meg, hanem az óriási, folyton nagyobbodó munkanélküliség elhárítására indítanak társadalmi segélyakciót. Ingyenkenyérrel, ingyenhurkával, 160 munkás részére berendezett foglalkoztató műhellyel és 400 000 korona értékű közmunka kiírásával akarják megszüntetni a gazdasági válságot. Mindezt akkor, midőn tízezrek sétálnak a fővárosban munka nélkül, és nemcsak a felvidéki szegényebb megyékből, hanem a termékeny Bánságból is tízezrek vándorolnak ki a nyomor miatt, jobb hazát keresni.

A pártvezetőség erélyes mozgalmat indított a munkanélküliek érdekében. Rámutatott a kormány oktalan politikájára, és nem alamizsnát, hanem józan gazdasági intézkedéseket követelt a bajok elhárítására.

Szeptemberben a kongresszuson választott pártvezetőségi tagok száma hatra olvadt — a többiek időközben elutaztak. A budapesti bizalmi férfiak erre a pártvezetőséggel egyetértően *Bokányi*, *Groszmann*, *Garami*, *dr. Goldner* és *Weltner* elvtársakkal bővítették ki a pártvezetőséget . . .[3]

Az üldözések, törvénytelenségek és visszaélések Széll Kálmán dicső uralma alatt sem szűntek meg. Bár most minden burkoltabb formában történik, azért a szervezkedés jobban meg van nehezítve, mint bármely más országban. A gyűlések betiltása, az egyletek alakítására benyúj-

[1] A VII. kongresszusra vonatkozó dokumentumokat lásd e kötet 11—19. old.

[2] A következőkben a jelentés arról ír, hogy „a nép százezrei ma tisztán látnak és lankadatlanul küzdenek az osztályparlament ellen".

[3] A következőkben arról van szó, hogy Mezőfi múlt évi kizárásával a párt megtisztult a salaktól, és az „újjászervezett"párt megalakulása sem árthat a mozgalomnak.

tott alapszabályok visszautasítása, a fővárosból vidékre utazó gyűlési szónokok hazatoloncolása stb. még mindig napirenden van. A párt mindazonáltal a lefolyt évben is erősödött. Ma már nem a fanatizált, kitartásra és áldozatkészségre képtelen tömegekkel kell dolgoznunk, hanem a meggyőződött munkások ezreivel. Ezt legjobban bizonyítja az, hogy mikor a Népszava eladási árát 6 fillérről 10-re emeltük példányonként, senki sem tiltakozott ellene. Pártlapunk ma drágább bármely polgári lapnál. Az utcák el vannak árasztva a 2 filléres lapokkal, de mindennek dacára a pártlap ugyanannyi példányban fogy el, mint amikor 6 fillér volt az eladási ár.

A párt bensőleg tehát elvitázhatatlanul megerősödött. Itt állunk erősen, egységesen és harcrakészen, hogy folytassuk a küzdelmet a munkásnép gazdasági függetlenségéért és politikai szabadságáért.

A földművelő-mozgalom

Egy év történetét foglalják magukban vázlatosan az alábbi sorok. Sajnálattal kell megállapítanunk, hogy a mezőgazdasági munkások munka- és megélhetési viszonya egyre rosszabbodik. Az évben mindinkább összezsugorodik az az időszak, melyben munkát találnak a munkáskezek. Sőt, nemcsak hogy az év jó részében szünetel teljesen a munka, de még nyáron, aratásban, a legsürgősebb munka idején is nagy tömegek maradnak munka nélkül. Ennek természetes következménye a munkabérek csökkenése, valamint a nyomor és ínség állandó növekedése. Ilyen állapotok között nem csoda, hogy az országból való kivándorlás óriási arányokban emelkedik. Tízezrekre megy azoknak a száma, akik a nagy nyomorúságtól menekülendő, elhagyják az ország területét . . .[1]

A földművelő-munkások szomorú helyzete következtében a szervezkedés sem haladhatott a kívánt mértékben előre. A szervezkedésnek legnagyobb akadálya a tudatlanság és a nyomor; mindkettőnek Magyarországon van a legjobb talaja. Mindazonáltal szervezkedésünk fejlődik, és ha lassabban is, mint ezelőtt néhány évvel, de mindenesetre sokkal szilárdabb alapon. A legfelsőbb megyékből néhányat és az erdélyi román vidékeket kivéve, mindenünnen vannak összeköttetéseink.

A pártvezetőség a Népszava csütörtöki számát teljesen átengedte a földművelő-munkásoknak, s egy év óta annak megfelelően is van szerkesztve.

A múlt év karácsony ünnepére a földművelő-munkások országos 9-es bizottsága *Hódmezővásárhelyre* országos földművelő-értekezletet hívott egybe, mely meg is tartatott. Az értekezleten tárgyalás alá került egy külön földművelő-lap kiadása is, és beható tárgyalás után az értekezlet kimondta, hogy továbbra is megmarad a Népszava csütörtöki száma mellett. Egy földművelő-programjavaslatot is fogadott el az értekezlet oly feltétellel, hogy azt még a legközelebbi földművelő-kongresszus elé terjeszti végleges elfogadás végett.

Ez értekezlet legfontosabb határozatai a szervezkedésről hozattak. Miután a hatóságok a legtöbb helyen hallatlan brutalitással nyomják el a földművelők szervezeteit, az értekezlet új tervezetet fogadott el, melynek alapján lehetetlen az érintkezést a központi vezetőséggel megszüntetniük. A földművelők kimondták ugyanis, hogy azt tekintik a szervezethez tartozónak, aki a Népszava csütörtöki (földművelő) számát járatja. E célból az elvtársak lapjáratási igazolványt kapnak, és együtt egy szervezetet képeznek. E határozat nagyon jól bevált. Eddig számtalan községben alakult meg ily módon a földművelő-munkások szervezete. A vidéki földművelő-szervezetek állandó levelezésben állanak a földművelő-titkársággal.

A vidék szervezése céljából 1901 március hó 3-án *pécsi* elvtársaink egy megyei földművelő-

[1] A jelentés ezután a rabszolgatörvényt bírálja. Megállapítja, hogy „Darányi működése óta rohamosan terjed az ínség és . . . növekszik a kivándorlók száma".

A kivándorlás kérdésével két rövid közleményben foglalkozott a Népszava 1901 március 28-i és 30-i száma is. A „Kivándorlás" című, március 28-i közlemény megállapítja: a kivándorlás növekedésének fő oka abban van, hogy Magyarországon a munkásembernek nincs hazája, „nemcsak munkája nincs itt neki, de még embernek sem tekintik", nem csoda tehát, „ha ebből az országból menekülni igyekszik . . . A haza az uraké, s ha nem akarják azt megosztani azokkal, akik e hazát fenntartják, bizony magukra maradhatnak."

értekezletet tartottak. Az értekezleten 23 község és város 44 küldöttel volt képviselve. A küldöttek egyhangúlag kimondották, hogy az 1900. évi karácsonyi földművelő-értekezlet határozataihoz csatlakoznak és a szervezkedést is ugyanolyan alapra fektetik, mint ezt a karácsonyi értekezlet elhatározta. A földművelők 9-es bizottsága a pártvezetőséggel egyetértően egy Földművelő Munkáskönyvtárt alapított, melyből eddig egy füzet jelent meg, „Szózat a földművelő-munkásokhoz" címmel.

Április hó 7-én és 8-án a délmagyarországi munkások tartottak egy értekezletet, melyen kimondták, hogy a mozgalom erősítésére mindenütt szervezeteket alakítanak.

Az agitáció a vidéken kielégítő. Mindenütt, ahol a gyűléseket megengedték, számos gyűlést tartottunk. A fővárosból állandóan kérnek szónokokat vidékre. A pártvezetőség, amennyiben lehetséges volt, megfelelt a vidékiek ilynemű kívánságainak. Nagy baj, hogy az apróbb vidéki zsarnokok a Széll-kormány alatt is oly háboríthatatlanul folytatják törvénytelen üzelmeiket, mint Bánffy alatt. Az agitáció szabadsága nálunk egyelőre még az ábrándok közé tartozik. Titkos gyülekezés miatt száz és száz elvtársat fosztottak már meg kis vagyonától. A vidéki hatóságok főleg pénzbüntetésre ítélik elvtársainkat, mert az ilyen büntetés a vidéki kisgazdát a legtöbb esetben tönkreteszi.

Meg kell még említenünk, hogy a földművelő elvtársak részére 1900. évi május 1-én külön titkárságot létesítettünk. A titkárság eddigi működése is már nagyon elősegítette a földművelő-mozgalom megszilárdulását.

A földművelők szívós kitartása az üldözésekkel szemben, lelkes áldozatkészségük a párt irányában arra enged következtetni, hogy a fejlődés a jövőben csak fokozódni fog.

Az ipari munkások mozgalma

Az ipari munkásság gazdasági mozgalma az állandó és folyton fokozódó gazdasági válság pusztító hatása miatt nem fejlődhetett. A szervezetek pénztárait a nagy munkanélküliség teljesen kiürítette. A legnagyobb agitációt kellett kifejteni, hogy ilyen körülmények között a szakegyletek taglétszáma ne csökkenjen, amit a legtöbb szervezet el is ért. A munkanélküliség káros hatását különösen az építőipari szakegyesületek érezték meg. Az *asztalosok, ácsok, kőművesek* szakegyletében például a tagok nagy része hónapokig munka nélkül volt.

A szakegyesületi mozgalom vezetése az 1899-i első szakegyesületi kongresszus óta egy, a Szakszervezeti Tanács (az összes szakegyletek küldöttei) köréből választott 11-es végrehajtó bizottságra van bízva[1]. E bizottság tagjainak nagyobb fele az óriási munkanélküliség folytán külföldre utazott, a többi azonban mindent megtett a szakmozgalom fejlesztésére.

A Szaktanács különösen a betegsegélyző pénztárak ellen tervbe vett merénylet meghiúsítására fejtett ki sikeres működést. A munkaadók ugyanis a munkások hatalmát megtörendő, feliratot intéztek a kormányhoz, hogy a betegsegélyző pénztárak igazgatóságában ezentúl a munkások ne bírjanak kétharmad részt, hanem fele részben a munkaadók és fele részben a munkások legyenek az igazgatóságban.

A kormány, mint mindenben, úgy itt is szívesen alkalmazkodott volna a munkaadók kívánságaihoz, azonban a Szaktanács kezdeményezésére az összes szakmák erélyesen állást foglaltak a merénylet ellen, úgy hogy e szép terv dugába dőlt. 1900 július 29-én a nyomdászok szakegyletében e tárgyban egy ankét tartatott, amelyen 31 szakegylet 59 küldöttel, 13 gyári pénztár 24 küldöttel és 5 szaklap, 1 pártlap és a szociáldemokrata párt egy-egy küldötte vett részt. Az ankét egyhangúlag elfogadott egy határozati javaslatot, amelyben a munkásság követelései kifejezetten bent voltak és ezt felterjesztették a kereskedelemügyi miniszterhez. Vívmány még az is, hogy újabb időben már a szakegyleteket több ízben is meghívták véleményadás végett a Kereskedelemügyi Minisztérium által egybehívott tanácskozásokra.

[1] Az első magyarországi szakszervezeti kongresszusra vonatkozólag lásd MMTVD. 2. köt. Budapest 1954. Szikra. 610—622. old.

A Szaktanács ezenkívül már két ízben adott ki statisztikai kérdőíveket, hogy a szakmozgalom állásáról tiszta képet nyerjen. Első ízben az eredmény sajnos nem volt kielégítő, mert 126 kérdőívből csak 59 érkezett vissza. A visszaérkezett feleletek nem nyújtanak tiszta képet a mozgalomról. A másik statisztikai felvétel eredménye még nem ismeretes.

Az Állami Munkaközvetítő Intézet[1] ellen intézett folytonos támadásaink szintén javulást eredményeztek az intézet vezetésében. A kereskedelmi miniszter ugyanis a szakegyleteknek nyolc helyet biztosított az intézet választmányában. A sztrájkparagrafust pedig oda módosították, hogy sztrájk esetén figyelmeztetik a munkásokat, ha oly helyre küldik őket, ahol a munka szünetel.

A kereskedelmi alkalmazottak 1900 november 4-én elhatározták, hogy a teljes vasárnapi munkaszünet és a rövidebb munkaidő érdekében agitálni fognak. Azóta megalakult a kereskedelmi alkalmazottak szakegylete, amely e cél eléréséért küzd.

A nyomdászok a múlt év folyamán mozgalmat indítottak új árszabály létesítésére. A nyomdatulajdonosokkal megkezdett tárgyaláson azok kijelentették, hogy új árszabályt csak akkor fizetnek, ha az 1896. évben elfogadott egyezményt a fővárosi nyomdák 75%-a betartja. 1900 november 11-én egy, a Vigadóban megtartott nyomdászgyűlés elfogadta az árszabály-bizottság javaslatát, hogy egyelőre ejtsék el az új árszabályt, és csak ennek általános határozatait s a tanoncokra vonatkozó részt követeljék tovább is. Azóta a legtöbb fővárosi nyomda elfogadta az 1896-i árszabály határozatait, úgy hogy a nyomdászok nemsokára elérik a 28 korona minimális munkadíjat. Sztrájk eddig csak a *Magyarország* című napilapnál volt, és ez a nyomdászok teljes győzelmével végződött. A nyomdászok ezenkívül több vidéki városban győzelmes bérharcokat vívtak a rövidebb munkaidőért és a magasabb munkadíjakért.

Sztrájkok

A nagy gazdasági pangás folytán előidézett óriási munkanélküliség lehetetlenné tette, hogy a fővárosi szakmák közül bármelyik is sztrájkba lépjen. A vidéken azonban elvtársaink sok helyen bérharc útján megjavították a munkaviszonyokat . . .

1900 május hó 10-én a *nagyváradi* kőművesek rövid bérharc után megkapták a 10 és $^1/_2$ órai munkaidőt és a 32 fillér minimális díjazást óránként.

Június hó 11-én a *szombathelyi* szövőgyárban az összes munkások és munkásnők másfél heti bérharc után megkapták követeléseiket, a rövidebb munkaidőt és a magasabb munkadíjat.

Július hó 4-én a *pozsonyi* kőművesek sztrájk nélkül megkapták a 1 $^1/_2$ órai déli szünetet.

Július 14-én *Szabadkán Rajner* bútorgyárában szüntették be a munkát. A rendőrség brutális közbelépése miatt a sztrájk nem járt eredménnyel. Két munkást kiutasítottak.

Július 21-én a *Brassói Vasmű és Gépgyár* bányatelepén tört ki bérharc. A csendőrség gyalázatos erőszakoskodása itt is elfojtotta a mozgalmat.

Július 25-én *Dunaalmáson* 40 kőfaragó lépett bérharcba. A munkások nem tudtak semmiféle engedményt kivívni.

Augusztus 25-én a *Schillinger*-féle gyárban a majolika- és lemezrakók magasabb munkadíjért viseltek győzelmes harcot.

Szeptember hó 7-én a *Riegler*-féle gyárban *Budapesten* 250 könyvkötő-munkás és munkásnő három és fél heti bérharc után megkapta a 9 és $^1/_2$ órai munkaidőt[2].

Október hó 12-én a *Schlick*-gyárban 36 kocsilakatos lépett bérharcba.

Október 16-án *Pancsován*, a *Lázár*-féle üzletben a szabók bérharc útján magasabb munkadíjat kaptak.

---

[1] A munkaközvetítéssel foglalkozó első hatósági intézmény Magyarországon 1900-ban kezdte meg tevékenységét a Kereskedelemügyi Minisztérium fennhatósága alatt. A munkásság és a munkáltatók egyenlő arányban voltak benne képviselve. Ez a teljesen bürokratikus intézmény eleinte csak Budapesten, később a vidéki városokban is működött.

[2] A sztrájkról lásd e kötet 29—30. old.

Október 27-én a *Gottlieb*-féle paszománygyár munkásai sztrájkba léptek. A sztrájk megbukott, mert sok sztrájkbontó akadt.

November 18-án *Stern* és *Merkel* cégnél a bronzművesek léptek bérharcba, de követeléseiket csak részben bírták elfogadtatni.

Február hó 15-én *Agulár* és *Friedmann* cipőgyárában 60 cipész sztrájkolt jó eredménnyel.

Február hó 19-én *Alpár* lakatos üzemében 21 tanonc sztrájkolt jobb bánásmód eléréséért. A sztrájk jó eredménnyel végződött.

A pártmozgalom általában

A politikai mozgalom a lefolyt évben sokkal intenzívebb volt, mint azelőtt. A munkások, látva azt, hogy a szakegyleti mozgalom fejlesztése jelenleg képtelenség, teljes odaadással szolgálták a politikai szervezkedés ügyét. A választói jogért és a munkanélküli munkások érdekében rendezett gyűlések is minden esetben jól sikerültek és mozgásba hozták a munkások ezreit. Mindjárt a kongresszus után a munkásság nemzetközi világünnepének, május 1-nek előkészületeivel foglalkoztunk. Számtalan gyűlés tartatott úgy a fővárosban, mint a vidéken az ünnep érdekében. A munkaszünet Budapesten majdnem általános volt. A vidéken is mindig több városban és községben ünneplik munkaszünettel május 1-ét. Örvendetes dolog, hogy a földművelők közt is rohamosan hódít a munkások e szép ünnepének eszméje. Budapesten kívül a következő helyeken volt május 1-én tüntetés: *Újpest, Pozsony, Hódmezővásárhely, Erzsébetfalva, Pécs, Brassó, Kassa, Tata, Cegléd, Orosháza, Marosvásárhely, Győr, Miskolc, Munkács, Törökkanizsa, Dunapataj, Szeged, Kiskunfélegyháza, Debrecen, Kecskemét, Kolozsvár, Nagyvárad, Eszék, Kisharta, Dunavecse, Szabadszenttornya.* Ahol a hatóságok betiltották a gyülekezést, ott elvtársaink vagy a mezőn jöttek össze kisebb csoportokban, vagy magánlakásokban. Rendszabályozás már ritkán fordul elő, mert a munkaadók az elmúlt tíz év alatt megtanulták, hogy azzal úgysem érnek célt.

Küzdelem a választói jogért

Amint már említettük, a legnagyobb súlyt az általános választói jogért indított harcra fektettük. A fővárosban *42* gyűlést és két tüntető körmenetet, a vidéken pedig *138* gyűlést tartottunk a választói jog érdekében. Ezenkívül oly gyűléseken is foglalkoztunk a választói jog kérdésével, amelyeken más kérdések voltak napirendre tűzve. A választói jog nagy eredménye, hogy a nép óriási tömege már meg van nyerve a választói jog eszméjének, és mindenütt követeli azt. A mozgalom ereje folyton fokozódik, és így egészen bizonyos, hogy a jelenlegi gyalázatos választási rendszer — 19 millió lakos közül csak 900 000-nek van választói joga — helyet enged egy igazságosabb alapra fektetett rendszernek. A képviselő urakat a népmozgalmak hidegen hagyták. Az egész ország mozgásban volt a választói jogért, csak a képviselőházban nem beszéltek róla. Más oldalról férkőztünk tehát hozzájuk. Megkezdődtek az összeférhetetlenségi bejelentések, amelyek nyilvánvalóvá tették, hogy a képviselők nagy többsége üzleti célokra használja fel a mandátumot. Az összeférhetetlenségi bizottság a feljelentett képviselőket — bármily vállalattal álltak összeköttetésben — felmentette, azaz méltónak találta őket arra, hogy a magyar parlamentben helyet foglaljanak. A szociáldemokrata párt e legújabb akciója izgalomba hozta az egész országot, sőt, ami még ennél is több, még a tunya, korrupt magyar parlamentet is. Az ellenzéki képviselők látták, hogy a választások alatt nehéz dolguk lesz, ha nem szólalnak fel az általános választói jog érdekében. Így került mozgalmunk ereje által korbácsolva két ízben is a parlament elé a választói jog kérdése. Széll Kálmán, e nagy jezsuita, mindkét esetben semmitmondó frázisokkal ütötte el a kérdést és a „forradalmár" ellenzéki képviselők mukkanni sem mertek a miniszterelnök nyilatkozata után . . .[1] Annak illusztrálására, hogy *Magyarországon*

[1] A következőkben a Népszava sajtóperéről van szó, melyet egy, a parlamentről írt cikke miatt indítottak a lap ellen.

milyen könnyen végeznek ilyen fontos kérdésekkel, ide iktatjuk, hogy Széll Kálmán azért nem akar a választói jog reformálásával foglalkozni, mert az „ugrás volna a sötétbe", továbbá, mert a „hazát félti" még az esetben is, ha a választói jogot csak némileg is kibővítenék. A magyar parlamentben ma egyetlen képviselő sincs, aki komolyan állást foglalna a választói jogért. Eddigi felszólalásaik is csak annak a kényszernek tudhatók be, amelyet mozgalmunk előidézett ...

A munkanélküli tömegeket szintén mozgósítottuk a választói jog érdekében. A mozgalom akkor olyan hullámokat vert, a képviselő urak annyira féltek az elkeseredett munkások ezreitől, hogy Széll Kálmán javaslatára a parlament mellett rendőrkaszárnyát rendeztek be, nehogy a munkások „felrobbantsák" a parlament épületét.

Amíg tehát egyfelől lankadatlan fáradsággal agitálunk a nép között az általános és titkos választói jog népszerűsítésén, másfelől magát a parlamentet is kíméletlenül megtámadjuk és bemutatjuk, milyen elemekből van összeállítva. A harc csak akkor szűnik meg, ha az általános, titkos választói jogot megkapjuk.

Az egyesülési és gyülekezési jog

... *Oroszország* mellett csak *Magyarország* munkásnépe van arra kényszerítve, hogy titkos szervezetekben beszélje meg ügyes-bajos dolgait. A nagyobb városokban nem érezzük meg oly nagyon az egyesülési és gyülekezési jog hiányát, de a földművelők által lakott kisebb-nagyobb községekben csak elvtársaink valóban bámulatos kitartása, áldozatkészsége és ügyessége mellett sikerül némi szervezetet alkotni. A pártvezetőség úgyszólván tehetetlenül áll a hatóságok visszaéléseivel szemben. Hiába adunk be a legbutább betiltó végzés ellen fellebbezést, a belügyminiszter mindenkor megerősíti a szolgabírák és rendőrkapitányok végzéseit, sőt a hozzá benyújtott alapszabályok visszautasításával és azok indokolásának korlátoltságával még túltesz a legelfogultabb szolgabírón is ...[1]

Az egyesületek alakulását a belügyminiszter ily indokkal utasítja vissza: „A benyújtott alapszabályok csak más célok elburkolására valók." Nem folytatjuk tovább, mert e jelentés szűk keretében nem is említhetjük fel a gazságok annyi nemét, amellyel a népet megfosztják a gyülekezés és egyesülés jogától.

Gyűléseket betiltottak: *Budapesten* öt gyűlést, *Pápán*, *Komáromban*, *Varsádon*, *Kishegyesen*, *Kolozsváron*, *Szabadkán*, *Szombathelyen*, *Szentendrén*, *Temesváron*, *Tatán*, *Dognácskán*, *Izsákon*, *Törökkanizsán*, *Székelyudvarhelyen* és *Zsolnán*.

Szombathelyen és *Székelyudvarhelyen* a bejelentőket eltoloncolták.

E városokban és községekben mindenütt több gyűlést tiltottak meg. Ezenkívül számos helyen betiltottak gyűléseket, amelyekről — sajnos — annak idején nem kaptunk értesítést ...

Egyletek alakítását nem engedték meg: Budapesten a vas- és ércöntőknek, *Süttőn* a kőfaragóknak, *Hódmezővásárhelyen*, *Pápán*, *Baján*, *Kolozsváron*, *Kiskunfélegyházán* általános munkásképző egyletek alapszabályait küldték jóváhagyási záradék nélkül vissza.

Szombathelyen feloszlattak egy munkásképző egyletet.

A munkanélküli munkások mozgalma

A pártvezetőség kiváló gondot fordított a munkanélküli munkások szervezésére. E tömegek sokkal könnyebben nyerhetők meg pártunk eszméinek nyomorgásuk idején, mint amikor a műhelyekben dolgoznak. A gyűlések sorozata mindjárt a kongresszus után megkezdődött. December 14-től 1901 április 2-ig pedig 24 munkanélküli gyűlést és egy tüntető körmenetet tartottunk. A gyűlési termek a munkanélküli gyűléseken mindig szűknek bizonyultak, és a

[1] A jelentés itt közli a szombathelyi rendőrkapitány végzését egy október 14-re bejelentett népgyűlés betiltásáról.

munkások százai kiszorultak az utcára. A főváros polgármesteréhez több esetben küldöttség ment és munkát követelt a sok ezer munkanélküli munkás részére, de minden eredmény nélkül, mert a főváros csak segélyezésekkel akart segíteni a helyzeten.

A munkanélküliek mozgalma egyre nagyobb hullámokat vert. 1901 február 16-án néhány száz munkás az Állami Munkaközvetítő Intézetet támadta meg, mert az ott alkalmazott hivatalnokok munka helyett gorombasággal traktálták őket. Azóta ezt a munkások érdekeit előmozdítani hivatott intézetet rendőrök őrzik a munkások haragjától.

Február elején néhány ezer munkanélküli munkás tüntetést rögtönzött és végigvonult a Belváros utcáin . . . [1]

A munkanélküli munkások mozgalma alatt száz meg száz olyan munkás csatlakozott pártunkhoz, aki azelőtt mitsem tudott a szociáldemokrata pártról, vagy pedig egyenes ellensége volt a modern munkásmozgalomnak. A munkanélküliség szomorú ideje alatt meggyőződtek, hogy a munkások érdekeit csak egy párt védelmezi komolyan, s ez a szociáldemokrata párt . . .[2]

Augusztus hó 7-én súlyos veszteség érte pártunkat. *Liebknecht* Vilmos, a nemzetközi szociáldemokrata párt derék előharcosa váratlanul, hirtelen meghalt. A Magyarországi Szociáldemokrata Párt részt vett a német munkásság gyászában, és a pártvezetőség egy küldött által képviselte a magyar munkásságot a temetésen.

Augusztus hó 11-én Liebknecht emlékének tiszteletére gyász-emlékünnepet tartottunk, amelyen az elvtársak százai előtt emlékeztünk meg Liebknecht elvtárs működéséről.

November hó 1-én 3000 elvtárs vonult ki a temetőbe, hogy *Táncsics* Mihály, *Eisel* Károly és *Szalay* András sírjánál lerója a kegyelet adóját.

December 16-án *Soroksáron* 11 elvtársat beválasztottak a községtanácsba.

Január 12-én *Erzsébetfalván* két elvtársunkat megválasztották esküdtnek.

Március hó 24-én volt a *kerületi betegsegélyző pénztárba* a küldöttválasztás[3]. Pártunk óriási agitációval igyekezett a pénztár 40 000 tagját felrázni a tespedésből, hogy a pénztárban a munkások érdekei a jövőben kellő védelemben részesüljenek. A kerületi betegsegélyző pénztár igazgatósága csalással és szédelgéssel még ez egyszer visszaverte a rohamot, a jövő választásnál azonban a pénztár a miénk lesz. A hivatalos listára 6699 szavazat esett, a mi szavazólapjainkkal 4033 munkás szavazott.

Március hó 17-én 7000 elvtársunk vonult *Petőfi* Sándor, az egyetlen magyar forradalmi költő szobrához. Ugyanaznap este *Petőfi* Sándor, *Marx* Károly és *Frankel* Leó emlékezetére jól sikerült emlékünnepélyt rendeztünk.

Március hó 23-án volt a főváros VII. kerületében a *képviselőválasztás*. Pártunk dr. *Goldner* Adolf elvtársat léptette fel jelöltnek. Az „érett" polgárság *Morzsányi* Károlyt választotta meg képviselőnek. Dr. Goldner elvtársra 60 szavazat esett, ami a mai választói jog mellett elég szép eredmény.

Március 31-én a kommunárok emlékezetére ünnepélyt akartunk rendezni . . .[4]

1901 május 1-ét ismét impozánsan ünnepeltük meg az egész országban. A munkaszünet Budapesten úgyszólván általános volt. Még a napilapok sem jelentek meg. A 8 órai munkaidőért és az általános, titkos választói jogért rendezett tüntető körmeneten 15—20 000 munkás vett részt. A vidékről 45 községből és városból kaptunk jelentést, hogy a munkások május 1-ét munkaszünettel ünnepelték meg.

A nemzetközi szociáldemokrata bizottság felhívására az orosz szabadságharcosok mellett az egész országban több gyűlésen elfogadták a bizottság határozati javaslatát[5]. *Budapesten*

[1] Ezután a munkanélküliek 1901 február 15-i tüntetését és március 1-én a képviselőház karzatáról a képviselők közé dobott kiáltványát ismerteti. *(A tüntetésre és a kiáltványra vonatkozólag lásd e kötet 38., 40. old.)*

[2] A továbbiakban a jelentés a budapesti sztrájkmozgalmakat ismerteti. *(Lásd e kötet 25. old.)*

[3] Az 1891. évi XIV. törvénycikk *(Magyar Törvénytár. 1889—1891. évi törvénycikkek. Budapest 1897. Franklin. 392—410. old.)* előírta a kötelező betegség elleni biztosítást és kerületi betegpénztárak létesítését.

[4] Az ünnepségről szóló tudósítást lásd e kötet 42. old.

[5] A Népszava 1901 április 30-i száma közli a határozati javaslat szövegét; „A ma . . . egybegyűlt munkások az orosz proletariátus iránti rokonszenvüknek adnak kifejezést. Szolidaritást vállalnak az orosz diákoknak és munkásoknak az egyesült kapitalizmus és cárizmus ellen indított küzdelmével. Üdvözletüket küldik az orosz forradalmároknak, s bátorítják őket, hogy küzdjenek, míg övék a győzelem." A lap felszólítja a munkásságot,

május 5-én akart a párt gyűlést tartani. A rendőrség a gyűlést betiltotta, bár több szakmagyűlésen a munkások már akadálytalanul elfogadták a határozati javaslatot. A gyűlés színhelyén a rendőrség a gyülekező munkások közül 12-t minden indok nélkül elfogott és 30—30 korona pénzbüntetésre ítélte őket...[1]

Népszava, 1901 május 23. A pártvezetőség jelentése 1900. évi április hó 1-től 1901. évi május hó 15-ig kifejtett működéséről.

A Magyarországi Szociáldemokrata Párt VIII. kongresszusán 64 községi szervezet képviseletében 113 küldött és a fővárosi szervezetek képviseletében 81 küldött vett részt.

A kongresszus rövid vita után egyhangúlag elfogadta a pártvezetőség jelentését.

A szervezkedés és sajtó kérdésében utasította a pártvezetőséget, hogy „rendszeres támadások által a kormányt a törvénytelen miniszteri rendeletek hatályon kívül helyezésére bírja, hogy ezáltal szabad utat nyerjünk pártunk szervezetének gyors és erőteljes fejlesztésére". Több küldött követelte, hogy a pártvezetőség szervezze a földmunkásokat, a nőmunkásokat és az ifjúmunkásokat, valamint hasson oda, hogy „országos szakegyletek létesüljenek".

A kongresszus határozatot fogadott el az általános választói jogért folyó harc fokozásának szükségességéről. A határozat szerint e harcban „minden alkalmas eszköz felhasználandó"; a kongresszus mégis elvetette azt a határozati javaslatot, amely kimondotta: „Az általános, titkos és egyenlő választói jog érdekében rendszeresen előkészítendő az általános sztrájk."

Foglalkozott a kongresszus ezenkívül az 1901. évi országgyűlési képviselőválasztásokkal. Az egyhangúlag elfogadott határozat kötelezte a pártvezetőséget, hogy használja ki a választások adta szabad agitációs lehetőséget, állítson minél több választói kerületben jelöltet, s minden erejével törekedjék új híveket szerezni a pártnak.

A kongresszus megválasztotta a párt új vezetőségét és ellenőrző bizottságát. A pártvezetőség tagjai lettek: *Bokányi* Dezső, *Csizmadia* Sándor, *Garami* Ernő, *Goldner* Adolf, *Garbai* Sándor, *Groszmann* Miksa, *Malasits* Géza, *Petrók* Károly, *Porth* György, *Saly* Endre és *Weltner* Jakab. Az ellenőrző bizottság tagjaivá választották: *Gogolya* Györgyöt, *Kovács* Gézát és *Drahovszky* Antalt.

A kongresszus Bokányi Dezső zárszavával ért véget. Beszédében megemlékezett „*orosz testvéreinkről*, akiket az önkényuralom elleni küzdelmükben tapostak le a kozákok lovai. Testvéreink ők! Azért küzdenek, amiért mi küzdünk, azon eszmékért szenvednek hősi halált, melyek bennünket is lelkesítenek. Kijelentjük, hogy lelkileg velük vagyunk és együtt érzünk testvéreinkkel."

A kongresszust levélben üdvözölték az Osztrák Szociáldemokrata Párt és a Német Szociáldemokrata Párt vezetősége, az Angol Független Munkáspárt megbízásából J. Keir Hardie, a dán szociáldemokraták, a belgrádi szerb munkáslap és munkásegylet, valamint több magyarországi munkásszervezet.

SZTRÁJKMOZGALMAK
1901 MÁJUS—DECEMBER

A RESICAI ROMÁN ÉS MAGYAR MUNKÁSOK SZTRÁJKJA
1901 MÁJUS 24—JÚNIUS 19
(25—28)

25

1901 május 30

TUDÓSÍTÁS A RESICAI SZTRÁJK KITÖRÉSÉRŐL

Resicán, az Osztrák-Magyar Államvasutak telepén, 2300 munkás vív elkeseredett harcot a hatalmas társaság ellen. A küzdelmet a dúsgazdag társaság igazgatóinak telhetetlen kapzsisága idézte elő. Ugyanis, nem elégedvén meg az eddigi amúgy is túl szigorú ellenőrzési rendszerrel, egy új rendszert akartak életbe léptetni. Ez ellen a hídépítők és a vas- és acélöntők tiltakozni

hogy „mindenfelé, de különösen *május 1-i* gyűléseiken" fogadják el ezt a határozati javaslatot. A Népszava május 7-i és 9-i száma „A világünnepről" című cikkében megemlékezik arról, hogy a fenti határozati javaslatot elfogadták a kolozsvári, erzsébetfalvi és a kassai munkások gyűlésein, a budapesti munkások május 1-i ünnepségén pedig a cikk szerint „megemlékeztek" „orosz testvéreinkről".

[1] A jelentés ezután a pártsajtót, majd a munkásokra kirótt büntetéseket és a sajtópereket ismerteti.

A következő fejezet az új egyleteket és asztaltársaságokat sorolja fel. Az utóbbiakra vonatkozólag érdekes a pártvezetőség 1901 áprilisi felhívása, amelyben asztaltársaságok alapítására szólítja fel a párt tagjait. „A belügyminiszter legutóbb egy rendeletet adott ki — hangzik a felhívás —, amelyben kimondja, hogy asztaltársaságoknak, amennyiben nem jótékony célok szolgálatában állanak, tehát egyesületi jelleggel nem bírnak, *alapszabályokra nincs szükségük*. Ezt azzal adjuk tudomására elvtársainknak, hogy mindenütt, ahol egyesületi alapszabályaikat nem hagyták jóvá, *alakítsanak* asztaltársaságokat és így teremtsenek egy központot, melyből dolgaikat intézhetik." *(Népszava, 1901 április 20.)* A jelentés végezetül a könyvkereskedés forgalmát és a pénztár jelentését ismerteti.

akartak, ezért összejöttek a gyár előtt s kisebb csoportokban megbeszélték az ügyet. Az igazgató ezt észrevéve, bezáratta a kapukat s kijelentette, hogy a munkásokat most már nem engedi be. Ez a teljesen jogosulatlan kizárás annyira felháborította a telep összes munkásait, hogy közösséget vállaltak kizárt testvéreikkel: beszüntették a munkát. A munkások már több gyűlést is tartottak, amelyen elhatározták, hogy az új ellenőrzési rendszert csak úgy fogadják el, ha az eddigi 11 órai munkaidő leszállíttatik 10 órára. Az igazgatóság vonakodik, azonban a resicai munkások el vannak tökélve, hogy követelésük mellett kitartanak. Miután resicai munkástestvéreink túlnyomó része öntudatos és felvilágosult munkás s tagja szervezetének, meg fogják tartani elhatározásukat. Nagy küzdelmüket az egész magyar proletariátus élénk figyelemmel kíséri és a rokonszenv, mely e sztrájkoló testvéreinket körülveszi, bizonyára buzdításul szolgál nehéz harcukban.

Népszava, 1901 május 30. Sztrájk Resicán.

26

1901 június 13

TUDÓSÍTÁS A RESICAI ESEMÉNYEKRŐL

. . . Dacára annak, hogy az igazgatóság és a kezére játszó összes hatóságok gondosan ügyelnek arra, hogy a valóságnak megfelelő hírek Resicáról ki ne szivárogjanak, mégis megállapíthatjuk, hogy *a sztrájk folytonosan növekszik.*

Újabban az *olvasztómunkások és gépszerelők* is csatlakoztak a sztrájkolókhoz. A stájerlakaninai munkások pedig gyűlést tartottak, amelyen szolidaritást vállaltak a sztrájkolókkal. Erről az igazgatóságot is értesítették.

A sztrájkolók hétfőn reggel *tüntetőleg elvonultak az igazgatósági épület előtt.* A tüntetés a legnagyobb rendben folyt le. . .

Resicai levelezőnk hétfőről jelenti, hogy a csendőrök fellépése egyenesen oda irányul, hogy az amúgy is felizgatott tömeget még jobban felháborítsák. Egyik provokáció a másikat éri . . .

Egy 60 éves öregembert hétfőn belöktek az árokba. Szuronyaikat kihívólag villogtatják a tömeg között. Ennek a kihívó viselkedésnek már meg is van az eredménye, mert még aznap este vér folyt. . .

Hétfőn este a munkások kisebb csoportokban állottak az igazgatósági épület körül. A csendőröknek ez nem tetszett, és szuronyrohamot intéztek a tömeg ellen. *Három munkás, közöttük egy igen súlyosan, megsebesült.* Az elkeseredés óriási . . .[1]

Népszava, 1901 június 13. A resicai sztrájk.

27

1901 június 18

A BUDAPESTI MUNKÁSOK SZOLIDARITÁST VÁLLALNAK A SZTRÁJKOLÓ RESICAI MUNKÁSOKKAL

Pénteken[2] este Budapest munkásnépe két gyűlésen adott kifejezést rokonszenvének resicai testvéreivel szemben . . .[3]

Mindkét gyűlésen a következő határozati javaslatot fogadták el:

„A budapesti munkások 1901. évi június hó 14-én megtartott gyűlése kimondja, hogy a

[1] A cikk ezután leleplezi a polgári sajtó valótlan állításait a resicai munkások sztrájkjáról.
[2] 1901 június 14.
[3] Itt a cikk ismerteti a két gyűlés lefolyását.

resicai, három hét óta sztrájkban álló 4000 munkást az Osztrák-Magyar Államvasúttársaság kapzsisága és az igazgatóság brutális bánásmódja kergette a harcba. A gyűlés követeli a kormánytól, hogy a sztrájkoló munkások érdekében a szükséges lépéseket megtegye s a társaságot a munkások közegészségügyileg is szükséges követeléseinek megadására kényszerítse.

Követeli a gyűlés, hogy a resicai munkások egyesülési és gyülekezési joga semmi irányban meg ne csorbíttassék, és a gyűlési tilalmat, amely a sztrájkoló munkások hathatós támogatását lehetetlenné teszi, hatályon kívül helyezze. A gyűlés végül üdvözletét küldi a harcoló munkástestvéreknek s kívánja, hogy jogos küzdelmük, amelyet reájuk kényszerítettek, győzelemmel végződjék, egyúttal biztosítja őket arról, hogy a gyűlésen jelenlevő munkások minden lehetőt megtesznek a harcban állók segélyezésére."

Egyúttal mindkét gyűlés táviratilag üdvözölte a harcoló resicai munkásokat.

Népszava, 1901 június 18. Gyűlések Budapesten.

28

1901 június 22

A RESICAI MUNKÁSOK GYŐZELMÉRŐL

A resicai üzemekben ismét megkezdődött a munka. Az a 4000 munkás, aki három hét előtt a gőgös, dúsgazdag Osztrák-Magyar Államvasúttársasággal felvette a harcot, ismét megkezdi nehéz, verítékes munkáját, hogy a társaság vagyonát újabb milliókkal gyarapítsa.

Négy hétig koplalt és nyomorgott 4000 munkás, hogy a munkaidőt naponta egy ½ órával megrövidítsék. Mennyi kínt és keservet, mennyi nélkülözést kellett eltűrniük, hogy négy hétig ily bámulatos összetartással és hősiességgel, végtelen ínségben győzelemre vigyék követeléseiket . . .[1]

A sztrájk folyamán derült ki az a hallatlan törvénytelenség, amely mindenhol eléggé jellemzi a magyar munkásvédelmet. Kitűnt ugyanis, hogy az egész resicai telepen 14 év óta megszegték az ipartörvény rendelkezéseit, mert az előírt szüneteket nem tartották be. Hol voltak az iparfelügyelők, kikre a kereskedelmi miniszter oly nagyon büszke? Milyen az iparhatóság törvényismerete, hogy a törvénnyel összeegyeztethetetlen gyári rendet jóváhagyták? A véletlen ismét beigazolta, hogy igazat mondunk, mikor azt állítjuk, hogy Magyarországon frázis az, mikor iparfelügyeletről és a hatóságok törvényismeretéről beszélnek.

A sztrájk ügye a kereskedelmi miniszternek alkalmat adott arra, hogy a polgári lapok ismét mint „munkás-miniszterről" beszéljenek róla. Ugyanis a parlamentben *Pichler* interpellációjára kijelentette, a tisztelt Ház óriási lelkesültsége mellett, hogy intézkedett, miszerint a törvény által előírt ½ órai szünetet a resicai üzemekben életbe léptessék. Hát azt elintézi-e majd a „szociális miniszter úr", hogy a munkásoktól e ½ órai munkaidőben elrabolt százezreket visszafizesse a társaság?

A sztrájk immár befejeződött. A munkások megkapják a 10 órai munkaidőt és egyéb sérelmeiket is orvosolni fogják. A szervezett munkások, amennyire lehetett, támogatták a küzdőket. Természetes, hogy ez a segélyezés a gyalázatos gyűjtési tilalom miatt nem volt kielégítő. A resicai munkások tehát majdnem teljesen saját erejüknek és összetartásuknak köszönhetik győzelmüket. Bennünket azonban buzdítson ez a sztrájk arra, hogy ezentúl több energiával *követeljük a teljes sztrájkszabadságot, a gyűjtési tilalom eltörlését és az egyesülési és gyülekezési jogot.*

Ez a legkevesebb, amit a munkások megkövetelhetnek. *Amíg e követeléseket meg nem kapjuk, hiába beszélnek „egyenlő elbánásról" és munkáspolitikáról, addig a magyar kormány a leggyalázatosabb osztályuralom zászlóvivője.*

[1] A cikk itt ismerteti a resicai munkások nyomorúságos helyzetét.

A resicai munkásoknak üdvözletünket küldjük. Kívánjuk, hogy hősies magatartásuk egy szebb jövőnek hajnalát jelentse.

Famunkások Szaklapja, 1901 június 22. A resicai sztrájk.

A Krassó-Szörény megyei alispán 1901 október 28-án feloszlatta a resicai általános munkás szakegyletet, többek között azzal az indokolással, hogy az egylet „józan gondolkozású tagjainak félrevezetésére törekszik". A munkások gyűlését, amelyen tiltakozni akartak az önkényes feloszlatás ellen, nem engedélyezte. *(Népszava, 1901 november 5. A resicai egylet feloszlatása.)*

4000 BUDAPESTI KONFEKCIÓMUNKÁS SZTRÁJKJA 1901 JÚLIUS 1—6 (29—30)

29
1901 július 2
A SZTRÁJK KITÖRÉSE

Budapest munkásainak egyik legembertelenebbül kizsákmányolt csoportja lép a hétfői napon bérharcba, hogy azt, amit a gőgös, kapzsi munkaadók szépszerével megadni nem hajlandók — a mainál valamivel emberségesebb létfeltételeket —, kiküzdjék maguknak.

A női konfekciómunkásokról és munkásnőkről van szó. Ezeknek a valóban nyomorúságos helyzetéről sok szót vesztegetni e helyen felesleges. Legjobban jellemzik helyzetüket azon *követelések*, melyekért most harcba kell lépniük. Vagy miféle állapotok lehetnek ott, ahol sztrájkba kell lépni, hogy a napi 10 órán felül végzett munkáért a munkás legalább 30 és a munkásnő legalább 15 kr-t kapjon? Miféle állapotoknak kell ott uralkodni, ahol a vasárnapi munkaszünet betartását sztrájk által kell kiküzdeni?!...

A konfekciómunkások már régebben szervezkednek és készülődnek, hogy helyzetüket megjavítsák. A napokban a következő memorandumot intézték az összes mesterekhez:

„A női konfekciómunkások és munkásnők azon célból, hogy egyrészt a mindinkább rövidebb időre összezsugorodó munkaidény és mindhosszabb ideig tartó rossz idő káros hatásait ellensúlyozzák; másrészt pedig, hogy az egészség, valamint a haladó kor művelődési igényei által követelt minimális pihenési időt, valamint a maguk és családjaik fenntartására szükségeltető egyéb minimális létfeltételeket maguknak biztosíthassák, elhatározták az összes munkaadó urakhoz a következő, a munka- és bérviszonyokat szabályozó feltételeket beterjeszteni:

1. A napi munkaidő 10 órában állapíttatik meg.
2. A darabszámos munkások és munkásnők 25%-os béremelést kapnak minden darab után.
3. A hétszámban dolgozó munkások és munkásnők napi bére 25%-kal felemeltetik.
4. A vasalók és gépészek munkabére tekintetében a jelenlegi rendszer fenntartandó, mely hetenként 30 K-tól 36 K-ig terjed.
5. A gépészek és vasalók által napi 10 órai munkaidőn túl teljesített munka különórának tekintendő, és óránként 1 K-val fizetendő.
6. A segédmunkások és munkásnők által 10 órán felül teljesített munka szintén különórának tekintendő, és óránként 60 f-rel, kézi munkásnőknek pedig óránként 30 f-rel fizetendő.
7. A fenti árszabály minden műhelyben kifüggesztendő.
8. A vasárnapi munkaszünet szigorúan betartandó.
9. Ezen mozgalomból kifolyólag hat héten belül a munkából senki el nem bocsátható.

Tisztelettel értesítjük uraságodat, hogy az összes munkások és munkásnők szilárdan el vannak határozva a jövő hét folyamán már csak ezen feltételek mellett dolgozni. És amennyiben ezek a tisztelt munkaadó urak által el nem fogadtatnának, kénytelenítve lennénk a munkát beszüntetni.

Azért tehát tisztelettel felkérjük uraságodat, hogy a fenti feltételek elfogadásának jeléül ezen ívet sajátkezű aláírásával ellátva legkésőbb folyó hó 30-án (vasárnap) délelőtt 10 óráig az alulírott bizottsághoz (VIII. Szentkirályi utca 4. szám, Suli-féle vendéglő) juttatni szíveskedjék.

Budapest, 1901 június hóban.

A női konfekciómunkások és munkásnők intéző bizottsága''

Mikor a mesterek megtudták, hogy a munkások vasárnap kimondják a sztrájkot, értekezletet tartottak, melyen kimondották, hogy értesíteni fogják a munkásokat, *miszerint nemcsak nem hajlandók a munkások követeléseit megadni, de velük eziránt tárgyalásba sem bocsátkoznak.*

Három munkaadó a nagymesterek között aláírási ívet köröztetett, mely szerint a nagymesterek 200 korona bírság terhe alatt kötelezik magukat, hogy azon kismestereknek, akik a munkások követeléseit megadják, többé nem adnak munkát. Ezen aláírási ívet eddig 10 nagymester írta alá . . .[1]

Népszava, 1901 július 2. 4000 munkás sztrájkja.

30

1901 július 9

TUDÓSÍTÁS A KONFEKCIÓMUNKÁSOK SZTRÁJKJÁNAK RÉSZLEGES GYŐZELMÉRŐL

A női szabók küzdelme immár véget ért, mégpedig a *munkások részleges diadalával.* A mesterek kénytelenek voltak a munkaidőt megrövidíteni, az órabért felemelni, új műhelyrendet megállapítani. A mai viszonyok között meg kellett elégedni ezekkel az engedményekkel. De munkástestvéreink megfogadták, hogy e sztrájk tanulságaiból okulni fognak, s minden igyekezetüket szervezetük erősítésére fogják fordítani. Ha azután erős szervezetre támaszkodhatnak, újra fel fogják venni a küzdelmet, hogy kivívják azon követeléseiket is, melyről most le kellett mondaniuk . . .[2]

Népszava, 1901 július 9. A női szabók sztrájkja.

31

1901 december 19

SZTRÁJK A DIÓSGYŐRI VASGYÁRBAN

Diósgyőrött 600 munkás beszüntette a munkát, mert nem tűrhette tovább azt az embertelen kizsákmányolást, amelyben részesítették. Ottani levelezőnk a következőket jelenti a sztrájkról:

A sztrájk az új és régi hengerde munkásai között ütött ki. A szombat esti kifizetés után a munkások — mikor felszólították őket, hogy az *éjjeli munkát kezdjék meg* — kiadták a jelszót: nem megyünk dolgozni! S ezután tényleg a legnagyobb rendben haza is vonultak.

[1] A továbbiakban a cikk beszámol a konfekciómunkások 1901 június 30-án tartott gyűléséről, amelyen az egybegyűlt munkások egyhangúlag kimondták a sztrájkot.

[2] A tudósítás ezután beszámol a sztrájk utolsó két napjának eseményeiről.

A munkások azonban hiába tartottak rendet, Markup Ferenc főfelügyelőnek mégis az volt az első dolga, hogy *csendőrökért küldjön!* Az alispán természetesen készségesen bocsátotta rendelkezésére a csendőröket, hogy pedig még a csendőrök megjelenése után sem történt baj, az igazán csak a munkások higgadtságának köszönhető.

De a gyárvezetőség nem elégedett meg a csendőrökkel, még más úton is igyekezett a munkásokat kihozni nyugalmukból. Egy hirdetményt szegezett ki a gyár főkapujára, amelyben tudtul adja, hogy: „Miután folyó hó 14-én este a régi és új hengerde, valamint a hozzátartozó kikészítőműhelyek munkásai engedelem nélkül, törvény és szabály ellenére a munkát abbahagyták, további intézkedésig ezen megnevezett műhelyek munkásainak tilos a gyár területére belépni és a munka a két hengerdében egyelőre beszüntettetik."(!)

Mikor másnap a munkások be akartak menni a gyárba, hogy panaszaikat előadhassák, a *csendőrök elállták útjukat.* Még azt sem engedték meg nekik, hogy küldöttséget küldjenek az igazgatósághoz. Végre is Buthy főszolgabírónak adták át írásban panaszaikat, aki megígérte, hogy közbenjár az igazgatóságnál.

Hogy milyenek a diósgyőri hengerdében az állapotok, azt bizonyítja az, hogy például számos acélöntő *egy egész hónap alatt csak 33 forintot keresett, dacára annak, hogy sokszor éjjeli 10—11 óráig is kellett dolgozniuk.*

Nem csoda tehát, ha a munkások végre ráuntak ezekre az állapotokra és összeállottak, hogy jobb munkafeltételeket vivjanak ki maguknak.

Magyarország egész munkásságának rokonszenve velük van.

Népszava, 1901 december 19. Sztrájk Diósgyőrött.

A sztrájk befejeződéséről a rendőrségi jelentés a következőket közli: December 18-án és 19-én a munkások „ismét munkába állottak, anélkül, hogy az igazgatóság követeléseiket megadta volna". *(Jelentés a Budapest fő- és székvárosi állami rendőrség 1901. évi működéséről. Budapest 1902. Országos Központi Községi Ny. 563. old.)*

A MAGYARORSZÁGI SZOCIÁLDEMOKRATA PÁRT RÉSZVÉTELE AZ 1901-ES ORSZÁGGYŰLÉSI KÉPVISELŐVÁLASZTÁSOKON

32

1901 augusztus

A MAGYARORSZÁGI SZOCIÁLDEMOKRATA PÁRT VÁLASZTÁSI FELHÍVÁSA MAGYARORSZÁG VÁLASZTÓPOLGÁRAIHOZ ÉS MUNKÁSNÉPÉHEZ

Ünnepnaphoz közeledünk s az ország külső színezete mégis olyan, mintha a nemzet valami nagy országos vásár megtartására készülődne. Ünnepnapnak kellene lenni az általános országos választásoknak, de az ünnep belefullad a politikai vigécek szájaskodásába s ocsmány, a jó ízlést gúnyoló zsibvásárrá fajul, ahol embereket vesznek, embereket adnak . . .[1]

A *kormánypárt* célja a kormányzás rúdját mindig kézben tartani, mert minél közelebb ül valaki a tűzhöz, annál jobban melegszik. A kormánypárti képviselőknek saját érdekük azt parancsolja, hogy a kormány mellett minden körülmények között kitartsanak, mert ott kaphatók a legnagyobb koncok. Miután pedig tudjuk, hogy a kormány a nagytőkések érdekeinek képviselője, könnyen belátható, hogy a kormánypárton levő képviselők nem törődhetnek sem a kisbirtokosok, sem a kiskereskedők, sem a kisiparosok, sem a munkások bajával. Nekik sok pénzre van szükségük, azért nekik csak sokpénzű emberek kellenek. A „kisemberekre" öt esztendőben csak egyszer van szükségük: képviselőválasztáskor. Ilyenkor aztán ígérnek mindent, s hogy az ígéretnek nagyobb súlya legyen, vesztegetnek nyakra-főre; megvásárolják a szava-

[1] A felhívás ezután a magyar nép jogfosztottságával foglalkozik, majd leleplezi az országgyűlési képviselők korruptságát.

zatokat pénzért, pálinkáért, fenyegetésekkel. A kisgazdák, a kisiparosok, kiskereskedők a megmondhatói, mi mindent felhasználnak ilyenkor a politikai zsebmetszők a szavazatok elnyerése céljából. Fenyegetnek, hogy felmondják a hitelt, a haszonbéres földet elveszik, nem adnak dohánytermelési engedélyt, felemelik az adót, elveszik a telekkönyvi hivatalt stb. Ellenben, ha a kormányra szavaz, mindjárt kevesebb lesz az adó, kapnak „hosszú pénzt" (40—50 évi törlesztésre), meglesz a szabad pálinkafőzés, a fiát a katonaság alól felmentik, ingyen vagy kedvezményes áron vetőmaghoz jutnak, mindjárt emelkednek a gabonaárak, a kitűzött árverést beszüntetik, a vízármentességi adót eltörlik, és a jó ég tudja, mit meg nem ígérnek, csakhogy a szavazat az övék legyen.

A választások után pedig éppen az ellenkezője történik a nagy ígéreteknek. A „kisemberekre" nehezülő terhek még jobban nehezednek, ami nem is lehet másként, mert a sok költséget, melyet a választásokra kiadtak, be kell hajtani. És azt mind a kisebb pénzű embereknek kell kiizzadni, mert a nagyok markukban tartják a képviselőket.

A *Függetlenségi Párt* alapjában véve cseppet sem jobb, mint a kormánypárt. Ugyan mit vívott ki ez a párt már a nép számára? Volt-e csak egyetlen törvényjavaslat, mely a népre káros volt, és melynek törvénnyé tételét erélyes fellépéssel megakadályozta volna? Bizony ez a párt a nép számára szintén nem egyéb nullánál. Akkor bír csak némi erőt kifejteni, ha képviselőinek zsebéről van szó. Egyébként sem ereje, sem akarata nincs. Pedig ez a párt mindenkor azzal hivalkodott, hogy a népnek igaz pártfogója. Nagy jelszavakkal sikerült is neki mindeddig még a nép egy jó részét bolonddá tartani. De csak egy ideig! Hogy csillaga már letűnőfélben van, látszik képviselői számának folytonos apadásáról. Volt idő, mikor százná1 több függetlenségi képviselő ült a parlamentben. De ez az idő elmúlt; ahogy ők elhagyták a népet, úgy fordul el lassanként az is tőlük. A háromszínű zászlóért való lelkesedésből, a független Magyarországért való örökös kiabálásból nem él meg a nép. A függetlenségi párti képviselők sohasem fogták fel komolyan hivatásukat. Igaz, sok olyat követelnek, hangoztatnak választásokkor, de csakis akkor, melynek megvalósításából haszon háramlanék a népre, de mit ér, ha hangoztatják csak és megvalósításukért komolyan nem küzdenek. Ez nyílt kijátszása a nép bizalmának, elárulása a hirdetett elvnek, visszaélés a választók jóhiszeműségével.

A *Néppárt* volna a harmadik országgyűlési párt, mely a nép bizalmára és a szavazók szavazatára pályázik. Papi reverendában jelenik meg, s a feszületet forgatja, hogy a reverenda és a feszület mögé bujtassa megrontó terveit, melyekkel a népet akarja körülhálózni. Ha nyíltság, becsületesség és őszinteség volnának vezérelvei, nem szorulna olyan eszközök használatára, melyeknek mindenütt lehet helyük, csak ott nem, ahol a mai választási rendszer következtében a piszoktól bűzlik minden. Dehát az egyház és papjai nem riadnak vissza attól sem, hogy a piszokban megfürdessék azt a keresztet, melynek tisztaságára ők esküsznek a leghangosabban. Nem a kereszt, hanem a papság diadala a fő cél náluk. A papi hatalom visszaállítása a maga középkori formájában lebeg előttük. Ez a hatalom a cél, és ez a cél, őszerintük, bír azzal a joggal, hogy bemocskolják érte a keresztet és a reverendát.

A Néppártnak már születése is óriási hazugság volt. Hazugság, ravaszság, kétszínűség között fogantatott. Hazugság volt a neve, ravaszság az elkeresztelése és kétszínűség a bemutatása. Mert mik a Néppárt alkotóelemei? A papság és az arisztokrácia. Ez a két társadalmi réteg mindenkoron és mindenütt azon fáradozott, hogy a maguk hatalmát minél hosszabb időre biztosítsák. Összeállott tehát a két osztály, hogy a maguk részére meghódítsák a nép széles rétegeit. Elkeresztelték magukat Néppártnak, mert csakis e széphangzású névvel remélték ellensúlyozni azt az undort és ellenszenvet, melyet a nép alsó rétegei az ő kizsákmányolóik, a papság és a nagyurakkal szemben éreznek. Programjukba csalétekként felvettek olyan pontokat is, melyek arra volnának hivatva, hogy a népet kizsákmányolóikkal szemben megvédelmezzék. S éppen ezekben a pontokban rejlik az az óriási hazugság, ravaszság és kétszínűség, mely a Néppártot születésétől kezdve jellemzi. Mert nézzük csak közelebbről ezt a pártot. Nagyurakból, gazdag földbirtokosokból, papokból és milliomos püspökökből áll. Egyszóval: a *nagytőke* szervezkedett itt politikai párttá. S most nézzük tovább, hogy a politikai párttá szervezkedett nagytőke mit ígér programjában? Ígéri, hogy istápolója akar lenni a vagyontalan és két keze munkájából

élő munkásoknak. Hazugság, egetverő hazugság! Hol létezik az a tőke, mely segíteni akarna s ne kizsákmányolni? A tőkének legelemibb életfeltétele a kizsákmányolás, mert enélkül elpusztul. S hát képzelhető, hogy a tőke a maga megsemmisítésén munkálkodnék? Képzelhető akkora önzetlenség a tőkétől, hogy ő maga szívesen pusztulna el, ha csak az elszegényedett népen segíthetne ezáltal? De képzelhető-e mindenekfelett, hogy a magyarországi papság és a magyarországi nagybirtokosság ilyen szerepre vállalkozzék? Ó, a papság és a földbirtokosság jól ismert társadalmi osztályok, s eddigi működésük, közgazdasági tevékenységük minden mellett bizonyíthat, csak amellett nem, hogy a maguk kárára fellendítenék az ínségbe jutottak sorsát. Más itt a cél.

A középkori sötétség e párt éltető eleme; mikor a nép vak és süket rabszolga, nyúzni lehet anélkül, hogy kínzójának körmére csapna. Nekik a nép csak arra való, hogy becsapják, megnyúzzák a sok ezer holdasok, a hitbizományosok érdekében. A világosság terjesztése helyett annak útját állani igyekeznek; a tudás helyett tudatlanságot, az öntudat helyett szolgai meghunyászkodást, a szabadság helyett rabbilincset kívánnak a nép számára. Kezükben az erkölcs erkölcstelenséggé, az igazság hazugsággá lesz. Ezt a pártot felvilágosult, ép érzékű ember nem pártolhatja, mert saját romlásának lesz előidézője. De nem is a nép felvilágosultságára építenek ők! Ellenkezőleg. Butítanak, hazudnak, csakhogy megejthessék azt a népet, mely már-már kisiklott körmeik közül. Ki is várna egyebet a papoktól?! Már Petőfi megmondta: „Hol pap emel szót, ott az igazság megfeszíttetik." Ez úgy is van. A vallás örve alatt a legnagyobb galádságokat követik el, s a tudatlan népre a saját akaratukat isten parancsaként tukmálják rá. Ha rossz, korrumpált valamennyi polgári párt, rosszabb, károsabb ez a papok pártja valamennyinél. Azt a középkort akarja ez megvalósítani, mikor a papok szavának ellenszegülőt kínpadra vonhatták s ezerszeresen megkínozva — kivégezhették. Azt a kort, mikor a nemes a jobbágyot megkorbácsoltathatta, agyonverethette; mikor egy ország zsarnoka előtt hason kellett csúszni az egész országnak, mikor egy telhetetlen kedvéért mészárszékre vittek százezreket. A pénz ezeknek az istenük, azt imádják, akörül táncolnak félőrülten, s annak a kedvéért képesek egész országot megnyúzni, koldussá, nyomorulttá tenni. Kétkulacsos szörnyek ezek; mások a faluban, mikor a nép előtt mondják el hazug prédikációikat s mások a palotákban, hol a nagyurakkal együtt tobzódnak, tivornyáznak. A kevéspénzű emberek baja őket soha nem háborgatja, azok helyzetén cseppet sem aggódnak.

Íme, ilyenek Magyarországon a pártok, vagy jobban mondva a különféle pártok képviselői.

Határozott programmal nem rendelkeznek. Minden választáskor elmondják ugyan a programbeszédeket, de a programpontokat választás után elteszik szépen, és csak öt esztendő múlva veszik elő megint. Náluk a program a háló szerepét tölti be, melyet csak akkor terít ki az ember, ha fogni akar valamit.

A Magyarországon létező polgári pártok csak nevükben különbözők, de egyek az adófizető polgárok préselésének gyakorlásában, egyek a Széll Kálmán előtt való hasoncsúszásban. Telekiabálták annakidején a világot, hogy Bánffy megbuktatásával megbuktatták a rendszert, mely erőszakon és jogfosztáson alapult — valójában pedig csak egy embert buktattak meg, a rendszer nélkül. Széll Kálmán alatt a jogfosztások, törvénytelenségek, gyűlésbetiltások, kiutasítások, jogtalan hírlapelkobzások éppúgy napirenden vannak, mint voltak Bánffy idejében.

Semmi sem változott. A kisbirtokosok adója azóta is emelkedik, az árverések száma szaporodik, a nagyok most is fulladoznak a bőségben, a kicsik most is szűkölködnek. Széll Kálmán a rendszer megváltoztatását meg sem kísérlette. Ahhoz, hogy a rendszer változzék, nem elég a „törvény, jog és igazság" puszta szavainak hangoztatása, melynek a mostani naivitással túltömött képviselők azonnal felültek, hanem ahhoz erélyes, tehetséges férfiak kellenek a parlamentbe, kik valamivel kevesebbet beszélnek és sokkal többet cselekszenek.

Ha a polgárok azt akarják, hogy a mai, igazán tűrhetetlen helyzet megváltozzék, nem szabad követniük azokat a pártokat, melyek évtizedeken át hitegették, csalták az ország népét, hanem olyan zászló alá kell csoportosulniuk, mely a *gyökeres átalakítás elvének szolgálatában áll, melynek múltja tiszta, jövője reményekre jogosít, mely a hatalmasok szolgájává még sohasem alacsonyodott, de azoknak visszaéléseit mindenkor félelem nélkül, erélyel és kitartással ostorozta.*

Ilyen párt a Magyarországi Szociáldemokrata Párt.

E párt köré kell tömörülni mindazoknak, kik a mai államkormányzás terhei alatt görnyedeznek; kik mindenütt ott vannak, ahol fizetni kell, de nincsenek ott soha, ahol az előnyöket osztogatják.

És kik azok, kikkel mostoha gyermekként bánnak el az édes haza kormányzói? Ezek a kishivatalnokok, a kiskereskedők, a kisiparosok, a munkások. Ennélfogva mindezeknek egyesülni kell egy zászló, a *szociáldemokrata párt lobogója alá* s a legközelebbi képviselőválasztáskor e párt jelöltjeit juttatni diadalra.

Nem grófok, bárók, nagyságos és méltóságos urak kellenek nekünk képviselőkül, kik a nép ezernyi bajának még csak fogalmával sem bírnak, hanem munkásemberek, kik megértenek bennünket, mert a mi viszonyaink között nőttek fel, tehát maguk is érzik a mi fájdalmainkat. Magunk közül válasszuk képviselőinket, mert magunk tudjuk magunkat legjobban képviselni.

A szociáldemokrata pártnak csak programját kell megtekintenünk, rögtön látjuk az óriási különbséget közte és a többi pártok között. Ez a program igazán a gyengébbek védelmére van megalkotva, s amellett senki igazságos érdekét nem sérti. A haladás programja az, melynek megvalósításától függ az emberiség jövő boldogsága.

A valódi egyenlőség programja, mert azt akarja, hogy akik egyformán hasznos tagjai, polgárai az országnak, azok között különbség ne legyen.

Ha pedig a tiszta egyenlőség alapján áll, akkor már egyúttal az igazi testvériségnek és szabadságnak is a legszintébb harcosa.

Mit követel a szociáldemokrata párt?

1. Általános, egyenlő, közvetlen és titkos választói jogot az országgyűlési, megyei és a községi képviselők választásánál az állam minden 20 éven felüli tagja részére, községenkénti szavazással. Aránylagos választási rendszert a kisebbség képviseletével és a választókerületek igazságos felosztását. A nép indítványozási (iniciatív) és elvetési (vétó) jogát. A főrendiház megszüntetését.

2. A vélemény nyilvánításának teljes szabadságát szóval és írásban, a teljes, korlátlan sajtószabadságot, a kaució eltörlését, az előzetes vizsgálat eltörlését, a lapok terjesztésének szabadságát, továbbá az egyesülési és gyülekezési jog szabadságát korlátozó összes törvények és rendeletek hatályon kívül helyezését.

3. Az összes kivételes törvények és rendeletek hatályon kívül helyezését, az illetőségről szóló rendelkezések alapos módosítását.

4. Az iskolák és a közoktatás államosítását. A nyilvános népiskolák köteles látogatását. Ingyenes oktatást, tanszereket és ellátást a népiskolákban, úgyszintén a felsőiskolákban is azon tanulók részére, akik képességeik alapján a további kiképzésre alkalmasoknak találtattak.

5. Az állandó hadseregek helyett néphadsereget. Az általános védképességre való nevelést. Béke és háború kérdésének a népképviselet által való eldöntését. Minden nemzetközi viszálynak választott bíróság által való elintézését. Mindenekelőtt a militarizmus korlátozását és a szolgálati idő leszállítását az összes csapattesteknél. A külön katonai bíráskodás megszüntetését. A szabadságolás idejének őszről tavaszra való áttételét, s a gyakorlatokra behívottak családjainak kártalanítását.

6. Ingyenes igazságszolgáltatást és jogvédelmet. A nép választotta bírák által való ítélkezést. Az ártatlanul vádoltak, elfogottak és elítéltek kártalanítását. A halálbüntetés eltörlését.

7. A közegészségügy államosítását.

8. Magyarországnak Ausztriától való teljes gazdasági és politikai függetlenítését.

9. A nemzetiségek autonómiájának elismerését.

10. Munkásvédtörvényeket a következő alapon:

a) *legfeljebb 8 órára terjedő normális munkanap megállapítását;*

b) *14 éven aluli gyermekek kenyérkereseti munkájának eltiltását;*

c) *az éjjeli munka eltiltását, kivétel csak azon iparágakra nézve tehető, amelyeknél természetük szerint technikai okokból vagy a közjólét okából az éjjeli munka elkerülhetetlen;*

d) *hetenként egy (félbeszakítás nélkül), legalább 36 óráig tartó, minden munkásra kiterjedő munkaszünetet;*

e) *a Truck-rendszer eltiltását;*

f) *minden üzemre kiterjedő felügyelet gyakorlását, a munkaviszonyoknak városokban és falvakban való megfigyelését és szabályozását, amely célra egy országos munkahivatal, kerületi munkahivatalok és munkáskamarák állítandók. Hathatós ipari, egészségügyi rendszabályokat.*

11. A betegsegélyezés, balesetbiztosítás, aggkori biztosítás és rokkantsegélyezés államosítását és kiterjesztését a munka minden ágára. A betegsegélyző és egyéb, a munkások érdekeit szolgáló pénztáraknál az ügykezelés és a pénztár vezetése a munkások kezében legyen.

12. A mezei munkások ellen hozott kényszertörvények (rabszolgatörvény stb.) megszüntetését. A cselédtörvény hatályon kívül helyezését.

13. A saját birtokon való vadászási tilalom megszüntetését, az idegen birtokon való vadászási jog eltörlését.

14. A vízszabályozás és erdőirtás államosítását, a vízármentesítő munkálatoknak a társaságoktól való elvonását és az állam kezébe való helyezését.

15. Az állat- és jégkárbiztosítási intézményeknek állami kezelésbe való vételét.

16. A dohánytermelés monopóliumának megszüntetését. A szabad szeszfőzést tiltó törvények és rendeletek eltörlését.

17. A hitbizományok eltörlését. Az egyházi javak elkobzását.

18. Fokozatosan emelkedő jövedelmi és vagyonadót az összes közkiadások fedezésére, amennyiben azok adó által fedezendők. Önbevallást az adó alá. Az örökség nagysága és a rokonság foka szerint fokozatosan emelkedő örökségadót. A közvetett adók, vámok és minden más oly gazdaságpolitikai intézkedések megszüntetését, melyek a közérdeket egy dédelgetett kisebbség érdekeinek áldozzák fel. A jövedelem 1400 koronáig adómentes legyen. . . [1]

Ez a Magyarországi Szociáldemokrata Párt programja, ez az ígérete, ez a fegyverzete. Ezzel az ígérettel, ezzel a fegyverzettel indul a választási küzdelembe. Vele szemben állanak a hatalmasok, a gazdagok, a kizsákmányolók, a hazugok és képmutatók, a népámítók és népbutítók, kiket átkos munkájukban a kormányhatalom fegyverei és szuronyai támogatnak. Nekünk nincs egyebünk, mint az a becsületes törekvésünk, hogy a magyar népet megállítsuk a pusztulás útjában, melyre őt a mostani politikai és gazdasági rendszer juttatta. A mi küzdelmünknek rugói nem az önzés, nem az érdek és nem az anyagi haszon. Nálunk nem üzleti spekuláció a választás, melyekből a megválasztott képviselő rengeteg anyagi hasznot akarna kivasalni. A népért küzdünk mi, s a mi választásunk győzelme a nép diadala lenne.

Akartok győzedelmeskedni azok felett, kiknek eddig rabszolgái voltatok? Akartok diadalt aratni azok felett, akikért eddig dolgoznotok kellett? Akartok-e emberek, az ország ügyeinek kormányzására hivatott férfiak lenni s nem pedig a kizsákmányolók rabszolgái? Akartok-e szabadok lenni, szabadok és függetlenek minden főúri szeszélytől, minden pöffeszkedő pénzeszsák gőgjétől? Úgy tartsatok velünk, támogassátok a Magyarországi Szociáldemokrata Pártot a választási küzdelemben. Jövőtök kívánja ezt, jól felfogott érdeketek parancsolja, hogy a jelen múló gyönyöreiért, a pénzért és alkoholért ne dobjátok el magatoktól azt, ami siralmas és szánalomra méltó világotoknak egyetlen megváltó eszköze, a szociáldemokrácia diadala lehetne.

Ne áldozzátok fel a jelen mámoráért a gyönyörű jövőt. Rúgjátok félre a kezet, mely a boros poharat nyújtja felétek, hogy a mámorral megfosszon az öntudattól, az ítélőképességtől, hogy aztán egy-két órával később annál biztosabban vihessen a megrontás örvényébe.

Válasszatok tehát! Amott a pillanatnyi mámor és az örökös romlás, emitt, minálunk pedig az emberi méltósághoz illő józanság, de biztos haladás, az emberi nem tökéletessége és üdvössége elé.

A Magyarországi Szociáldemokrata Párt vezetősége

MMI Archívum. Röpiratgyűjtemény. I. 1901/III/758/1.

A felhívás megjelent a Népszava 1901 augusztus 8-i számában is. (Felhívás Magyarország választópolgáraihoz és munkásnépéhez.)

A szociáldemokrata párt vezetősége az országgyűlés feloszlatása után több felhívást tett közzé a pártsajtó-

[1] Ezután részletesen ismerteti a progresszív jövedelmi adó jelentőségét és leleplezi a burzsoá-földesúri pártokat, melyek hallgatnak róla.

ban, amelyben a párt tagságát és a bizalmi férfiakat a választási munka fokozására hívja fel. A választások alkalmából a párt a következő helyeken állított jelölteket: Bégaszentgyörgy, Bégaszentmihály, Bácsalmás, Budapest V. és VII. kerület, Cegléd, Dunapataj, Dárda, Dunavecse, Kiskunfélegyháza, Gödöllő, Geszt, Győrsziget, Halas, Hódmezővásárhely, Kulpin, Komárom, Kassa, Kernyája, Makó, Marosvásárhely, Nagyvárad, Nagybecskerek, Nagyzorlenc, Óravica, Orosháza, Ókanizsa, Óbecse, Pápa, Pécs, Pétervására, Pozsony, Rigyica, Szatmár, Szabadka, Szeged, Temesvár, Törökkanizsa, Torontáltorda, Törökszentmiklós, Tata, Ugod, Újvidék, Ungvár, Újverbász, Zenta.

A párt a legtöbb szavazatot Kulpinban (165), Pécsett (88), Nagyzorlencen (85) és Kiskunfélegyházán (83) kapta.

A választások után a pártvezetőség körlevélben foglalkozott a választások eredményeivel és a bizalmi férfiakat további agitációra és az egymás közötti kapcsolatok felvételére hívta fel. Ugyancsak a párt választási akciójáról és annak eredményeiről számolt be dr. Goldner Adolf *az október 20-án Budapesten*, a Garay téren tartott népgyűlésen. *(Jelentés a Budapest fő- és székvárosi állami rendőrség 1901. évi működéséről. Budapest 1902. Országos Központi Községi Ny. 259—272. old.)*

A MUNKANÉLKÜLIEK MOZGALMAI 1901 VÉGÉN

33

1901 október 19

MUNKANÉLKÜLISÉG A VASIPARBAN

A munkanélküliség ijesztő réme mind nagyobb mérveket ölt. Eddig a nagy pangás elsősorban az *építőmunkásokat sújtotta*, most azonban terjeszkedik tovább és különösen *a vas- és fémmunkások* között pusztít.

Ha a vasipar ágait sorra vesszük, akkor hozzávetőleges számítás szerint megállapíthatjuk, hogy a *hídépítésnél* foglalkoztatott 1500—2000 munkás közül csak *200-nak* van munkája.

A *műlakatosok* eddig 10 000-en voltak állásban, most csak *1500-nak* van kenyere.

A *vagonépítő*-gyárak néhány évvel ezelőtt, telve reménnyel, sok munkást szegődtettek, de csalatkoztak. Most 800 vagonépítő-munkás közül csak *300-nak* van keresete.

A *vasöntők* munkája is, a többi ág hanyatlása következtében, megcsappant. Előbb 3000 munkás dolgozott, most csak *1000*.

Az *épületbádogosok*, *ércöntők*, *kazánkovácsok és mezőgazdasági gépgyártók* vannak még a legjobb helyzetben, de ezek közül is *1000* munkás van állás nélkül. Az alábbi statisztika az egyes gyárakban mutatja a munkátlanná lett vasmunkások számát:

Gyár	A válságig dolgozott	Ma dolgozik
	munkás	
Ganz-gyárban	12 000—15 000	6000
Magyar Államvasutak Gépgyárában	10 000	5000
Schlick-gyárban	2500—3000	1200—1500
Danubius Hajógyárban	800—900	300
Vulkán-gyárban	500	300

A kisebb gyárak is redukálták a munkások számát. Ennek következtében *a munkadíj is megcsappant.* Azelőtt a munkás 3—4 koronát keresett, ma *a maximum harmadfél korona. A napszámosok bére 20 százalékkal esett, a maximális napszám 2 korona.*

Népszava, 1901 október 19. A munkanélküliség.

1901 november 21

A MAGYARORSZÁGI SZAKSZERVEZETI TANÁCS BEADVÁNYA AZ ORSZÁGGYŰLÉS KÉPVISELŐHÁZÁHOZ A MUNKANÉLKÜLISÉG TÁRGYÁBAN

Tisztelt Képviselőház!

Közel három esztendeje immár, hogy Magyarországon felütötte fejét a gazdasági válságok félelmetes, de hű kísérője, a munkálkodó népesség legrettenetesebb ellensége: a munkanélküliség.

Ezren és ezren bolyongunk az utcán, s hiába fordulunk bárhová, hiába kínáljuk két karunk erejét, nincs szükség reánk.

Irtózatos hatású kór ez, pusztítása rettenetesebb minden félelmetes járványnál. És nincs az a gyilkos háború, amelynek több áldozata volna, mint ahány élete delén haladó munkás vész el nyomorultul az élet harcmezején, ha utoléri a munkanélküliség gyilkos keze.

Mi, akik jelen sorokban oda fordulunk, ahonnan méltán várhatunk segélyt, mi, akik a magunk és sokezernyi társunk nevében felszólalunk, hogy az ország törvényhozását gyors cselekvésre bírjuk, mi, akik a magunk testén érezzük a munkanélküliség szörnyű hatását, annak kijelentésével kezdjük előterjesztésünket, hogy meggyőződésünk szerint *a munkanélküliség kérdését „megoldani" a mai társadalom keretén belül nem lehet.*

Nem lehet pedig azért, mert amiként a fény és árny egymástól elválaszthatatlanok, úgy elválaszthatatlan egymástól a kapitalisztikus termelési rendszer és a munkanélküliség . . .[1]

Mindennek tudatában mégis a törvényhozáshoz fordulunk sorainkkal, nem azzal a kívánsággal, hogy szüntesse meg, tüntesse el a munkanélküliséget, hanem azzal, hogy enyhítse pusztításait, szorítsa kisebb körre rettentő hatását, mert ez igenis hatalmában áll. Mert miként nem áll ugyan hatalmunkban a rohanó folyamot megállítani útjában, de igenis hatalmunkban áll gátak közé szorítani s megakadályozni, hogy kilépjen medréből, úgy áll hatalmában minden törvényhozásnak, hogy a munkanélküliség rohanó folyóját gátak közé szorítsa, áthidalja, pusztításait korlátozza.

Ezt kérjük a magyar törvényhozástól.

Az *akut* munkanélküliség enyhítésére: *közhasznú és közszükségletet képező munkálatok foganatosítandók az egész országban.* A kereskedelmet előmozdító vasutak, közutak, hidak; a közművelődést előmozdító iskolák, könyvtárak, múzeumok; a közegészségügyet előmozdító munkáslakások, csatornázások, utcakövezések stb. építendők. Mindez annál könnyebben vihető keresztül, mert hiszen az említett munkálatok közszükségletet képeznek, előbb-utóbb amúgy is foganatosítandók lesznek, elkészülésük után pedig mindenkor tesznek annyi szolgálatot az egész társadalomnak, hogy a beléjük fektetett munkaerő és tőke kamatostul megtérül. A foganatosításhoz szükséges pénzt, amennyiben nem áll egyébként is rendelkezésre, könnyen elő lehet teremteni, más, teljesen improduktív állami költekezések — mint például a katonai célokra kiadott összegek legnagyobb részének — erre a hasonlíthatatlanabbul kulturálisabb célra való fordításával . . .

Az *állandó* munkanélküliség káros hatású következményeinek enyhítésére irányuló munkásvédelmi intézkedéseknek ugyanilyen irányúaknak, de messzebbmenőknek kell lenniük.

Lehetetlenné kell tenniük a munkában álló munkások túlságos kihasználását a munkából kiszorultak rovására.

Lehetetlenné kell tenniük az úgynevezett tanonctenyésztést, mint ami szükségszerűen szintén csak a munkátlanok tömegének szaporításához vezet.

---

[1] A beadvány ezután ismerteti a kapitalizmus jellemző vonásait, rámutatva arra, hogy a munkanélküliség a kapitalizmus következménye.

Lehetővé kell tenniük, hogy a munkások, béreik emelése, a munkaidő rövidítése érdekében szabadon egyesülhessenek és cselekedhessenek, mert a bérek emelkedése és a munkaidő rövidítése csökkenti a munkátlanok számát.

Lehetővé kell tenniük, hogy öreg munkások életüket nyugalomban fejezhessék be és ne kelljen a fiatalok helyeit elfoglalniuk.

Mindezekből kifolyólag törvénybe iktatandó:

A *napi maximális 8 órai munkaidő* — mint olyan intézkedés, amely mindazon munkásoknak, akik azért szorultak ki az utcára, mert társaik 12—16 órát töltenek a műhelyben, munkát juttat, nem is említve óriási kulturális jelentőségét annak, ha a munkások túlságig vitt kihasználásának törvényes gát állja útját és teszi lehetővé, hogy a munkás családjának és önmagának is szentelhessen csekélyke időt életéből.

Ezzel kapcsolatban *szabályozandó, illetőleg eltiltandó az éjjeli munka;*

eltiltandó a gyermekmunka;

szabályozandó, illetőleg a legszűkebb körre szorítandó a női munka;

szervezendő a tanoncképzés és meggátolandó a tanonctenyésztés — mert a nők, gyermekek és a tanoncok visszaélésszerű foglalkoztatása, úgyszintén az éjjeli munka által nagymérvben szaporíttatik a munkanélküliek száma, akiknek helyeit a sokkal kisebb bérrel fizetett nők és gyermekek foglalják el. Hogy pedig az olyan rendszer, amely kenyértelenné teszi a családfőt s a műhelybe hurcolja az anyát és gyermekét, mily romboló hatással van a családi életre és így az egész társadalomra, azt, úgy hisszük, nem kell külön is fejtegetnünk, nem kell külön is hangsúlyoznunk, hogy az ilyen állapotok megszüntetését minden lelkiismeretes törvényhozásnak elsőrendű feladatának kell ismernie.

A vasárnapi munkaszünet szigorúan betartandó, s a kereskedelmi miniszter azon joga, hogy a már törvénybe iktatott szünetet felfüggessze, eltörlendő vagy legalábbis korlátozandó. Mert ma már annyira jutottunk, hogy a vasárnapi munkaszünet csak papíron van meg, s mialatt ezer és ezer munkás van munka híján kiszolgáltatva a nélkülözésnek, dolgozó társaik még a vasárnapot is kénytelenek műhelyben tölteni. Ez természetellenes, méltatlan állapot, amelyet nyugodtan nézni nem szabad a törvényhozásnak.

Életbe léptetendő a munkások kötelező aggkori biztosítása, mégpedig a legszélesebb alapon, a legmesszebbmenő állami támogatás mellett, és a munkások megterheltetése nélkül. Mert fontos, hogy az a munkás, aki életének java részét nehezen munkálkodva, a társadalom szolgálatában töltötte el, ne legyen kénytelen aggkorában a fiatal erőkkel versengeni a betöltendő munkahelyért, és ne legyen kénytelen azokat kiszorítani az utcára vagy azok által kiszorítva, szaporítani a munkanélküliek seregét . . .[1]

Ezek azok a követelések, amelyeket sok ezer és ezer munka nélkül nyomorgó társunk nevében és megbízásából terjesztünk a magyar törvényhozás elé. E követelések legnagyobb része rég megvalósult a külföld államaiban, csak mi, magyar munkások vagyunk még egy középkorba illő ipartörvény alapján és minden munkásvédelmi intézkedések híján védtelenül kiszolgáltatva a legfékevesztettebb kizsákmányolásnak. Fenti előterjesztésünkben a munkásvédelmi intézkedések minimálisát kérjük, tudatában annak, hogy a megvalósítás elé komoly akadály nem gördülhet, ha komoly akarat igyekszik létrehozni őket . . .[2]

Ácsok, asztalosok, aranyművesek, bádogosok, bőröndösök, nyergesek, vonalozók, szíjgyártók és dobozkészítő-munkások, épület- és műlakatosok, esztergályosok, fehérnemű-tisztítók, grafikai munkások, kalapossegédek, kesztyűsök és sérvkötők, kerámikai munkások, kőművesek, kőfaragók, kovácsok, könyvnyomdászok és betűöntők, kazánkovácsok és hidászok, kocsigyártók, kádárok, kárpitosok, könyvkötők, kereskedelmi alkalmazottak, légszesz-, vízvezeték- és fűtésszerelők, mintaasztalosok, műszerészek, mennyezet- és fehérmunkások, paszományosok és gombkötők, pipakészítők, reszelővágók,

---

[1] Ezután a beadvány nagyarányú, valóban hatékony iparfelügyelet életbeléptetését, a munkások számára a legszélesebbkörű szervezkedési szabadság (egyesülési és gyülekezési jog, sztrájkjog) biztosítását, valamint a szakszervezetek állami támogatását kívánja.

[2] Itt a beadvány rámutat arra, hogy Magyarországon a hatóságok a munkásság érdekében semmit sem tettek.

szabók, szobafestők, mázolók, aranyozók, címfestők és fényezők, sörfőzők, vasbútor-munkások, vas- és érceszergályosok, vas- és ércöntők szervezett munkásainak nevében és megbízásából

a Magyarországi Szakszervezeti Tanács
Végrehajtó Bizottsága

Vas- és Fémmunkások Szaklapja, 1901 november 21. A munkanélküliség ellen.

A beadványt, amelyet a szervezett szakmák 1901 november 17-i választmányi ülésén terjesztettek elő, dr. Vázsonyi Vilmos országgyűlési képviselő nyújtotta be a képviselőházhoz, amely két ülésen foglalkozott vele. A miniszterelnök a munkaidő, a gyermek-, a női és a tanoncmunka szabályozását és az iparfelügyelet szigorítását helyezte kilátásba. A két ülés alatt a munkások megtöltötték a képviselőház karzatait, és az ülések után tüntettek a népellenes magatartású képviselők ellen. *(Jelentés a Budapest fő- és székvárosi állami rendőrség 1901. évi működéséről. Budapest 1902. Országos Központi Községi Ny. 304. old.)*

35

1901 december 24

TUDÓSÍTÁS A BUDAPESTI MUNKANÉLKÜLIEK TÜNTETŐ FELVONULÁSÁRÓL

Szombaton[1] a kora déli órákban nagy élénkség uralkodott a Lehel-piacon. Már 11 óra után csoportosan vonultak oda a munkanélküli munkások, holott a menet gyülekezési ideje csak ½ 2 órára volt kitűzve. Délután 2 órakor már ezrek voltak a gyülekezés helyén. A munkások bámulva nézték a Lehel-piacon levő foglalkoztató műhely munkásait, akik nagy nyugalommal hordoztak 2—3 darab követ egyik helyről a másikra. Meglátszott rajtuk, hogy tudják, miszerint ezek 12 fillért kapnak napi munkájukért. 2 óra után a menet négyes sorokba rendezkedett és a legpéldásabb rendben és fegyelemmel indult el a Külső Váci út felé.

A menet szívettépő látványt nyújtott. Több mint 10 000 ember vonult fel, hogy bemutassa nyomorát és rongyait a kizsákmányolóknak. Fiatal, erőteljes munkások, öreg, a munkától kiaszott alakok, fiatal munkásnők voltak itt csoportokban, az éhségtől megtörve és megkínozva, rongyos ruhákban. A menet a legpéldásabb rendben vonult a Váci körúton, Andrássy úton és az Erzsébet körúton a Kerepesi út felé. Itt-ott felhangzik a Marseillaise lelkesítő dallama, majd harsogó kiáltásokkal éltetik a szociáldemokráciát, a 8 órai munkaidőt és a választói jogot. Más csoportokból felhangzik a kiáltás: „Le az osztályuralommal!", „Kenyeret és jogot!", „Becsületes munkásvédtörvényeket!", „Munkát adjatok!" stb.

Az óriási tömeg bámulatos rendben vonult végig az utcákon. Bár többször erőszakosan provokálták az elkeseredett embereket — különösen a villamosvasút keresztezésénél ordítottak brutálisan a tömegre — a rendet mi sem zavarta. *A New York kávéház előtt hat rendező állott sorfalat.* Itt dobták be a múlt évben is először az ablakokat. A kávéház leeresztett vasrácsa mögött most is nevetgélve álltak az összes vendégek, de a menet nyugodtan vonult el a kávéház előtt. Mikor az utolsó sorok a kávéház elé értek, valahonnan egy kő repült a kávéház nagy tükörablakába. *A menetből nem dobhatott senki. Ott állt hat rendező és a rendőrség, tehát okvetlen rögtön megfogták volna az illetőt. A menetben levők közt sem vette észre senki a dolgot. A rendezőség a menet elindulása előtt figyelmeztette az összes munkásokat, hogyha valakit dobálni látnak, rögtön adják át a rendőrségnek.* A kődobás egy pillanatra sem bontotta meg a rendet. A menetben levők kilenctized része nem is tudta, hogy a kávéházablakot bedobták. A Kerepesi út nézőközönségéből többen bámulatuknak adtak kifejezést a munkások fegyelmezettsége felett. *A Nemzeti Színház előtt — idáig a legnagyobb rendben történt a felvonulás — Boda kapitány a menet élére sietett és kijelentette, hogy a főkapitánytól utasítást kapott a menet rögtöni feloszlatására.* A menet élén haladó elvtársak bámulva kérdezték a feloszlatás okát, erre Boda kijelentette, hogy a New

[1] 1901 december 21.

York kávéház ablakát a munkanélküliek betörték, ezért kell a menetet feloszlatni. *A körmenet bejelentői kijelentették, hogy ilyen körülmények között a rendért felelősséget nem vállalhatnak, sőt az esetleges zavargásokért a rendőrséget teszik felelőssé.* A Kerepesi úton, a Nemzeti Színház környékén nincsenek mellékutcák és így a menet, amelynek vége még a Népszínháznál van, nem oszolhatik rendben szét. *Boda kapitány azonban hajthatatlan maradt. Ekkor a bejelentők arra kérték, hogy legalább adjon 10 percet a menet eloszlatására. Minden hiába! Két perc múlva, mikor a rendezők emberfeletti munkával dolgoztak azon, hogy a menet rendben oszoljon szét, a mellékutcákból vagy 100 lovas rendőr vonult ki és belenyargalt a menetbe, amelyben a munkások ezrei még azt sem tudták, miért oszlatták szét a tömeget . . .*[1]

Népszava, 1901 december 24. A munkanélküliek tüntető felvonulása.

A Vas- és Fémmunkások Szaklapja 1902 február 6-án „A királynak ismét hazudtak" című tudósításában foglalkozik a király Budapestre érkezésével, és ebben a munkanélküliséggel kapcsolatban a következő jellemző esetet írja le:

„A király február 5-én Budapestre érkezett, mely alkalommal a pályaudvaron az őt fogadó főpolgármestertől, Márkus József úrtól, megkérdezte: «Sok-e a munkanélküli?» Mire a következő feleletet kapta: «*Igen, felség, de nem annyi, mint amennyit híresztelnek. A kormány, a főváros és a társadalom törekednek az illetőkön segíteni.*»

Ezen válasz elejétől végig hazug, mert még több a munkanélküli, mint amennyit feltüntetnek. Eddig sem a kormány, sem a főváros mást nem tett, mint frázisokkal dobálózott. A kormány nem hogy apasztaná, de még szaporítja a munkanélküliek seregét, mert az állami üzemekből a munkásokat elbocsátotta. A főváros a nyomor enyhítésére is csak annyit tett, hogy koldusleveseket és alamizsnákat osztatott, és ezáltal a lakosságot demoralizálta. A társadalom pedig a rendőrséget uszítja a munkanélküliekre. Az uralkodó osztály persze nem érzi a nyomasztó helyzetet.

Ha a király tudná, hogy azok, akik előtte folyton hajlonganak, mint hazudnak neki minden alkalommal, utálattal fordulna el tőlük."

A MAGYARORSZÁGI SZAK- ÉS ÖNKÉPZŐ EGYLETEK II. KONGRESSZUSA 1901 DECEMBER 25—26

36

1901 december 28—31

A KONGRESSZUS TÁRGYALÁSAIBÓL

A kongresszus megnyitása

A magyarországi munkásmozgalom mélységbe hatolásáról tesz tanúságot az a tanácskozás, amely a karácsonyi ünnepek alatt együttes munkára gyűjtötte Magyarország ipari munkásait...[2]

A szakszervezetek II. kongresszusának külső képe örvendetes haladásról tesz tanúságot. 24 vidéki városból több mint 70 küldött jött el, hogy a budapesti 43 szakegylet küldötteivel egyetemben megvitassa a teendőket. Már ez a szám egymagában véve is hangosan beszél arról, hogy az öntudatos munkások nem töltötték tétlenül a lefolyt esztendőt.

De nemcsak a kongresszus külső képe, hanem tanácskozásaiknak belső tartalma is erről tesz tanúságot. Fontosnál fontosabb pontok vannak a napirenden, s a kongresszus már eddig is megmutatta, hogy a felvetett nagy jelentőségű kérdések mindegyikére megtalálja a választ...

A kongresszus tisztikarának megválasztása után *Schwarcz* Ambrus nyomdász (Budapest) terjeszti a kongresszus elé az igazoló bizottság jelentését.

Tisztelt Kongresszus! Az igazoló bizottság nevében a következő jelentést terjesztem elő: képviselve vannak Budapestről a következő egyletek: cipőfelsőrész-készítők 2, vasöntők 2, ércöntők 1, Budapesti Munkásképző Egylet 2, reszelővágók, könyvnyomdászok és betűöntők 2, kőfaragók 2, fehérneműtisztítók 2, szabók 2, vas- és rézesztergályosok 2, bádogosok 2, lakatosok

[1] A cikk végül ismerteti a rendőrök erőszakoskodását a tüntető munkásokkal szemben.

[2] A cikk írója itt kifejti, hogy Magyarországon, ahol a munkásság politikai jogaitól meg van fosztva, kiváltképpen nagy feladat vár a munkásság gazdasági szervezeteire.

2, ácsok 2, kazánkovácsok 2, bőröndösök 2, Budapesti Munkáskör 2, kalaposok 2, könyvkötők 2, „Szabadság" Munkásképző Egylet 2, fazekasok, üveg- és porcelán rokonszakmák 2, kárpitosok 2, mintaasztalosok 2, Olasz Munkások Egylete 2, kéményseprő-segédek 1, paszományozók és zsinórkészítők 2, Óbudai Olvasóegylet 1, aranyművesek 2, légszesz- és vízvezetékszerelők 2, „Vorwärts" Német Munkásképző Egylet 2, „Osvéta" Cseh Munkásképző Egylet 1, kereskedelmi alkalmazottak 2, szobafestők 2, kádárok 2, kovácsok 2, villanyfelszerelők és rokonszakmák 2, grafikai munkások 2, kocsigyártók 1, kőművesek 2 és az asztalosok 2 küldöttel. Összesen: 42 egylet 78 küldöttel. Vidékről képviselve vannak a következő egyletek: *Kolozsvár:* szabók 1, *Temesvár:* munkáskör 1, szabók 1, *Brassó:* munkáskör, szabók, vas- és fémmunkások, sütőmunkások, cipészek és asztalosok 2 küldöttel, *Kaposvár:* szabók 1, *Fiume:* Általános Munkásegylet 1, *Nagyvárad:* ácsok és kőművesek 1, *Debrecen:* szabók 1, kőművesek 1, *Szeged:* szabók 2, *Resica:* bánya- és kohómunkások 1, *Komárom:* szabók 1, *Pécs:* kerámikai munkások 1, szabók, munkásképzőegylet 1, kádárok, bőrmunkások, földmunkások, vas- és fémmunkások, építőmunkások 1, *Anina:* bányászok 2, *Lugos:* Népművelődési Egylet 1, *Kispest:* Munkásképző Egylet 2, *Újpest:* Munkásképző Egylet 2, asztalosok 1, *Erzsébetfalva:* Munkásképző Egylet 1, *Budafok:* kádárok 2, *Süttő:* kőfaragók 1, *Győr:* iparos munkáskör 1, szobafestők 1, asztalosok 2, *Kassa:* iparossegédek egylete és a sütők 1, asztalosok 1, *Sopron:* szabók 1, *Miskolc:* Munkásönképző Egylet 2, szabók 1, nyomdászok 1, *Pozsony:* szabók és a „Vorwärts" Német Munkásképző Egylet 1, *Nagykanizsa:* szabók 1. Összesen: 24 város, 47 egylet, 42 küldöttel. A munkássajtó képviselői a következők: Vas- és Fémmunkások Szaklapja: Vanczák János, Szabók Szaklapja: Matós Jenő, Reisch Ferenc, Könyvkötők Szaklapja: Petrók Károly, Famunkás: Weltner Jakab, Kőműves és kőfaragó: Bokányi Dezső, Népszava: Garami Ernő, Volksstimme: Groszmann Miksa, Typographia: Schwarcz Ambrus.

Kérem az igazoló bizottság jelentését tudomásul venni. *(Helyeslés.)*

A kongresszus az igazoló bizottság jelentését tudomásul veszi.

Az üdvözlő táviratok felolvasása után a Magyarországi Szociáldemokrata Párt nevében Weltner Jakab üdvözli a kongresszust.

A végrehajtó bizottság jelentése

Teszársz Károly (Budapest): Tisztelt Kongresszus! Mélyen tisztelt Elvtársak! Az 1899. év május havában megtartott utolsó szakkongresszus[1] alkalmával egy végrehajtó bizottság lett kiküldve, melynek kötelességévé tétetett, hogy a kongresszuson jelentést tegyen arról a működésről, amelyet véghez vitt. A bizottságnak első kötelessége volt az ott meghozott határozatokról az illetékes hatóságokat értesíteni és követelni, hogy végre a magyar kormány belássa, hogy a munkásoknak nemcsak védelemre van szükségük, hanem úgy kell őket tekinteni, mint az államnak egyenjogú polgárait, és hogy elismerjék azokat a jogokat, amelyeket a munkások oly teljes jogosultsággal követelnek. Ennek a kongresszusnak a jegyzőkönyve egy memorandummal át lett adva a kormánynak, Hegedűs Sándor kereskedelemügyi miniszternek. Ez történt 1899 szeptember 28-án. A kereskedelemügyi miniszter úr akkor azt mondta, hogy ő a munkások sorsát szívén hordja, és arra fog törekedni, hogy azon segítsen. De azt csak úgyszólván nekünk mondta, mert december hóban kaptunk egy levelet, amelyben azt mondja, hogy mindig szívesen látja ugyan, ha a munkások érdekeik előmozdításán fáradoznak, de azt hiszi, hogy az volna a munkások érdekében, ha egy kicsit mérsékelnék magukat. Azt hiszem, hogy ezt tudjuk, hogy mit jelent. Ez a leghatározottabb visszautasítás. Ezt a nyílt, oly igazán tiszta választ nekünk is megadhatta volna, és nekünk ezt természetesen tudomásul kellett vennünk. Látjuk ebből, hogy mennyire képes az állam, illetve mennyire akar érdekünkben valamit is tenni. Mindössze annyi történt, hogy a kereskedelemügyi miniszter úr ugyanabban az időben megígérte, hogy a betegsegélyző pénztárról új törvényjavaslatot fog beterjeszteni. Ez meg is történt, és mi konstatálhatjuk, hogy ez a törvényjavaslat még sokkal

[1] Lásd MMTVD. 2. köt. Budapest 1954. Szikra. 610—622. old.

rosszabb, a munkások érdekeit még inkább sérti, mint az előbbi törvény. Ezenfelül megígérte, hogy felállít egy munkaközvetítő intézetet; a bizottság, mint olyan, meg lett híva, de a mi követeléseink egyáltalán nem lettek figyelembe véve, úgy hogy a bizottság elhatározta, hogy többet az ankéton nem vesz részt. A szakegyleti fejlődés terén a bizottság, az igazat megvallva, keveset tehetett; hiszen 1897 és 1898 óta a beállott gazdasági válság folytán az egyesületi élet úgyszólván visszafejlődött, mert az egyesületi életünk fejlesztői, legerősebb támaszaink kénytelenek voltak Magyarországot itthagyni, hogy máshol keressék fel megélhetésüket ... A budapesti vasöntő-munkások közül 1895-ben Budapesten 20 gyárban 1005 munkás dolgozott. 1901 október havában ... dolgozott Budapesten 588 vasöntő-munkás, tehát kerek 40% -kal megfogyott a budapesti vasöntők száma. Ezt a számot általánosíthatjuk, mert ez mindenütt így van, sőt az építőiparosoknál még rosszabb az arány. Hogy ilyen körülmények között az egyesületi élet nem nagyon fejlődhetett, ez nagyon természetes. A tagok létszáma mindamellett emelkedett, nem annyira az agitáció folytán, hanem azáltal, hogy a gazdasági válság folytán a munkások inkább rászorultak a szakegyletekre és így tagjaivá lettek. Álljanak itt az adatok: 1899-ben 59 szakegyletben 8585 tag volt, míg 1900-ban 49 szakegyletben 8222 tag volt ... Tehát 10 egylettel kevesebb van most; 1899-ben 49 egyletben 6892 tag volt, 1900-ban 8222 tag, tehát 1900-ban körülbelül 1300 taggal több. Ez a szám azonban óriási fluktuációnak van kitéve, ami bizonyítja, hogy a munkások helyzete milyen sanyarú. Annak, hogy a szakegyletből kilépnek, két oka van: vagy nem képesek tagsági kötelezettségeiknek eleget tenni, vagy nem tudván megélni, eltávoznak abból a városból és a másikban nem iratkozhatnak be ...

Az előadó ezután a kifizetett szakszervezeti segélyek összegéről tesz jelentést.

A szakegyletek nem fejlődhetésének oka nemcsak a munkanélküliség, hanem a kormányzat rosszakarata is. Számtalan alapszabály lett benyújtva, melyet a kormány visszadobott, mások a végtelenségig elhúzódtak. Ez utóbbiak közé tartozik az érczöntők szakegylete. Mi 1899-ben benyújtottuk alapszabályainkat, 1900 márciusában visszakaptuk, júliusban ismét benyújtottuk és 1901 januárban elutasítólag visszakaptuk. Március hóban magának a miniszterelnöknek személyesen nyújtottuk át, de mindennek dacára ez még mindig nincs elintézve, sőt, hogy kerestük, egyáltalában nem találtuk, egyik miniszteri tanácsostól a másikhoz utasítanak bennünket; el lehet képzelni, milyenek a viszonyok másutt, ha még a miniszterelnök úr sem tudja, hogy hová tesz egy olyan fontos beadványt, mint az alapszabályok ...

Az előadó befejezésül rövid jelentést tesz az elmúlt évek sztrájkmozgalmairól és a bizottság üléseiről. Ezután a pénztári számadás beterjesztése következik, majd megnyitják a vitát a végrehajtó bizottság jelentése felett.

Schwarcz Ambrus konstatálja, hogy szegényebb, hiányosabb jelentést képzelni sem tud, mint a mostani jelentés. Ezt ugyan kénytelen most elfogadni, de kéri a kongresszust, hogy utasítsák a végrehajtó bizottságot, hogy jövőre bővebb jelentést készítsen, és azt kinyomtatva adják elő. A jelentés hiányos abban is, amennyiben több szakegyesület neve nem fordul elő benne ...

Pelczéder Ágoston, *Beller* és *Barta* Vince (Fiume) hozzászólása után *Knöpfelnmacher* Géza (Budapest) bejelenti a cipőfelsőrész-munkások szakegyesületének megalakulását, amelyhez már a budapesti cipőfelsőrész-munkások háromnegyed része csatlakozott. Ezután *Tatai* Gyula szól hozzá, majd *Friedrich* Rudolf (Resica) a resicai munkások üdvözletét tolmácsolja.

Groszmann Miksa óriási tapsvihar közt előadja, hogy ő úgy látja, hogy ide bejött néhány farkas báránybőrben, akik most azért olyan szelídek, hogy ezzel a tárgyalásokat folytonosan megakasszák. Nem így tettek azonban a kormánynál és a hatóságoknál, amelyeket félrevezettek és holmi munkástitkárságokról és arról beszéltek, hogy ők képviselik a munkásokat. Felhívja a vas- és fémmunkások állítólag létező egyletének kiküldötteit, hogy ide ne jöjjenek álarccal, azt megtehetik ott, ahol nem ismerik őket, de itt jó ismerősök, akiknek működése már annyi kárt okozott a munkásmozgalomnak. Egyáltalán nem érti, hogy mint nem tagjai a Szakszervezeti Tanácsnak, hogyan merészelnek idejönni. Kérdi őket, hogy egyáltalán megalakult szakszervezetek-e? ...[1]

[1] Az 1901. év folyamán Vas- és Fémmunkások Szövetsége néven opportunista szakszervezeti vezetők irányításával, a Szakszervezeti Tanáccsal szemben álló szervezet alakult. E szervezet rövid fennállás után feloszlott. *(Az egységes Vas- és Fémmunkás Szövetség megalakulását lásd e kötet 144. old.)*

Bizonyítja, hogy a Vas- és Fémmunkások Szövetsége a kormány és a munkaközvetítő intézet előtt mint külön titkárság szerepelt, amely azt hazudta, hogy 120 szakegylet áll a háta mögött, bebizonyítja, hogy milyen ellenségesen viselkedtek a szakszervezetek tanácsával szemben. Igaz az, hogy Budapesten összesen 44 szakegylet van, amelyből 42, illetve 43 itt van!...

Ezután a győri, pécsi, kassai, újpesti, erzsébetfalvi, lugosi, miskolci, debreceni küldöttek felszólalása következik.

Munkásvédő törvények

A napirend 2. pontjáról *Izrael* Jakab (Budapest) tartja meg az előadói beszédet, majd a következő határozati javaslatot terjeszti a kongresszus elé:

„A modern gazdasági rendszer a termelési eszközök magántulajdonán alapszik. Ez s a szabadverseny eredményezi, hogy a termelési eszközök kevesek kezében vannak, míg a társadalom túlnyomó része tisztán munkaereje felett rendelkezik. A birtokos osztálynak ezáltal hatalmában van a birtoktalanokat,vagyis a munkásságot kizsákmányolni. A termelési eszközök birtoka egyenlő jelentőségű a társadalmi hatalom birtokával. Ez a hatalom az államhatalomban jut kifejezésre.

Az osztályuralom a nép túlnyomó részének teljes elszegényedését, testi és szellemi elsatnyulását vonja maga után.

Azt tartjuk, hogy ezen jelenségek csakis a mai gazdasági rend megszűntével tűnnek el; mindazonáltal a mai rend keretében is tehetők intézkedések, melyek ezen osztályellentétek szélső következményeit enyhíteni képesek. Ez intézkedéseknek oda kell irányulniuk, hogy a kapitalisztikus kizsákmányolás korlátlanságának gátat vessenek.

Magyarországon e téren mindezideig az uralkodó osztályok érdekei voltak mérvadók, mert az eddig alkotott állítólagos munkásvédtörvények semmiképp sem szolgálják a munkásosztály érdekét.

Ezekből kifolyólag a magyarországi szakszervezetek II. kongresszusa a következőket követeli:

1. Az 1884. XVII. törvénycikk[1] (ipartörvény) revízióját. A revíziónál a következő szempontok legyenek irányadók:

a) a munkaviszony testületi megegyezés útján szabályoztassék, minimális munkabér megállapításával;

b) a munkaidő szabályozása, a 8 órás normál munkanap elrendelése;

c) a női munkások védelme: a női munka betiltása minden oly foglalkozási ágban, amely a női szervezetre ártalmas; egyenlő munkabér a nő részére, ha a férfimunkással egyenlő munkát végez;

d) a 14 éven aluli gyermekek foglalkoztatásának feltétlen eltiltása; ifjúmunkások, tanoncok (14 évtől 20 évig) különleges védelme;

e) az éjjeli munka eltiltása; kivételes esetekben szükséges különórákért kétszeres órabér fizetendő; az éjjeli munka tilalma alól kivételt képeznek oly üzemek, melyekben technikai okokból az éjjeli munka elháríthatatlan;

f) heti 36 órai megszakítatlan munkaszünetnek biztosítása;

g) a Truck-rendszer eltiltása;

h) hetenkénti bérfizetés;

i) a darabszám-munka, a csoport és otthoni munka (Sitz) rendszer eltörlése;

j) addig is, amíg a munkakönyvek eltöröltetnek, munkakönyvek zálogtárgyul semmi esetben vissza nem tarthatók.

Egyezmények, amelyek ezen törvényes intézkedésekkel ellenkeznek, semmisek és büntetendők.

---

[1] Lásd 1884 : XVII. törvénycikk. Magyar Törvénytár. 1884—1886. évi törvénycikkek. Budapest 1897. Franklin. 59—93. old.

2. Az egyesülés és gyülekezés szabadsága törvény által biztosíttassék. Törvényileg biztosíttassék a munkások ama joga, hogy szabadon egyezkedjenek és egyesüljenek jobb munkaviszonyok kiküzdésére, és hogy ezen küzdelmeikben a sztrájk és bojkott jogosult eszköznek elismertessék.

Hatályon kívül helyezendő ama tilalom, hogy bérharcban levő tagjaikat az egyletek nem segélyezhetik. Úgyszintén a gyűjtési tilalom megszüntetendő.

3. A munkakönyv eltörlendő.

4. Követeljük az ipari bíróságok felállítását, a munkások választott képviselőinek paritásos bevonásával.

5. Az iparfelügyelet kibővítendő. Iparfelügyelőkül mindkét nembeli munkások alkalmazandók.

6. A munkahelyiségek az egészségügyi követelményeknek megfelelően rendeztessenek be. Szigorú felügyelet alá helyezendők különösen ama üzemek, amelyekben mérges vagy más, az egészségre ártalmas anyagokkal dolgoznak. A pinceműhelyek betiltandók.

7. Mindennemű üzemben oly technikai vagy egyéb intézkedések teendők, melyek a baleseteket kizárják."

A határozati javaslatot *Ö. Szabó* Péter, *Szabó* József, *Friedrich* Rudolf, *Angyal* Mihály, *Kohn* Miksa, *Barta* Vince, *Schwarcz* Ambrus, *Klein* Lipót, *Platz* Sándor, *Tuba* Sámuel és *Lerner* Samu hozzászólása után a kongresszus egyhangúlag elfogadja.

Munkásbiztosítás

A napirend 3. pontját *Teszársz* Károly ismerteti és a következő határozati javaslatot terjeszti a kongresszus elé:

„Tekintettel arra, hogy a mai termelési rendszer a kizsákmányoláson alapszik és ebből kifolyólag a munkás csak a legszükségesebbeket keresheti meg és így betegség, baleset, rokkantság és aggkor esetén a kellő gondoskodás híján a legteljesebb nyomornak van kitéve;

tekintettel továbbá arra, hogy az 1891: XIV. törvénycikk[1] hiányos, s a létező betegsegélyző pénztárak már ez okból sem kielégítők, mert a segélyezés terén betegség, baleset, sokszor rokkantság esetén is oly terhek hárulnak rájuk, amelyek kielégítésére képtelenek s ezáltal a tagok és érdekeltek kárára a tulajdonképpeni betegápolás szenved hátrányt; míg a balesetek által sújtott tagok azért szenvednek károsodást, mert nélkülözik a balesetbiztosítást, s így részben vagy teljesen elvesztett munkaképességükért a gyógyításon kívül semminemű segélyben nem részesülnek;

követeli a kongresszus a kötelező állami betegsegélyezés, baleset-, rokkant- és aggkori biztosításnak törvénybe iktatását a munkások anyagi megterheltetése nélkül és önrendelkezési joguk biztosításával."

Az előadói beszéd után *Klein* Lipót (Kassa) és *Gaszner* István szólalnak fel.

Tatai Gyula (Budapest) nem helyesli azt, hogy mindent a kormánytól várjanak, amelyről tudjuk, hogy úgy sem tesz semmit, szervezkedni kell és ezáltal lehet elérni mindent, a kormánytól semmit.

Ábrahám Mátyás (Szeged), *Fritzel* János (Budapest), *Laurencsics*, *Buchinger* Manó (Budapest), *Lakatos* József (Budapest), *Tuba* Sámuel (Budapest) hozzászólása után a kongresszus a határozati javaslatot elfogadja.

Munkáskamarák

Az előadó kifejti, hogy a munkáskamarák célja, hogy „a létező munkásszervezeteket egy bizonyos irányban fejlessze és a munkásszervezetekre vonatkozó tudósításokat, statisztikákat eszközölje". Rövid beszéde végén határozati javaslatot terjeszt a kongresszus elé, amely a munkáskamarák „haladéktalan felállítását" „a munkásság életbevágó érdekeinek kellő megóvhatása szempontjából" szükségesnek tartja, s „addig is, míg a

[1] Lásd 1891:XIV. törvénycikk „Az ipari és gyári alkalmazottaknak betegség esetén való segélyezéséről." Magyar Törvénytár. 1889—1891. évi törvénycikkek. Budapest 1897. Franklin. 392—410. old.

munkáskamarák ügye törvényhozásilag rendeztetnék", a fővárosi tanácshoz fordul: „... tegye meg saját hatáskörében a szükséges előmunkálatokat a központi munkáskamara létrehozására ..."

Groszmann Miksa hozzászólása után a kongresszus résztvevői az előterjesztett határozati javaslatot elfogadják.

Végrehajtó bizottság választása

Ezután a jelölő bizottság nevében *Lerner* Samu előterjeszti azok névsorát, akiket a Szakszervezeti Tanács végrehajtó bizottságába beválasztani ajánl.

A jelöltek, névszerint *Teszársz* Károly vasöntő, *Izrael* Jakab bádogos, *Drahovszky* Antal vasesztergályos, *Seidner* Izidor aranyműves, *Lakner* László nyomdász, *Vischnovszky* Ignác vas- és ércesztergályos, *Kitajka* Lajos szabó, *Kun* Sámuel nyomdász, *Vanczák* János lakatos, *Tatai* Gyula nyomdász, *Gogolya* György kőműves egyhangúlag megválasztattak.

A fegyházi munka rendezése

Klárik Ferenc előadó a napirendi pont ismertetése után határozati javaslatot nyújt be, amely tiltakozik a fegyencmunka kihasználása révén az állam által űzött „szennykonkurrencia" ellen és követeli, hogy „a kormány... törvény útján a fegyencmunkát rendezze", hogy a munkalehetőséget ne vonják el a munkásoktól és ne szorítsák le a munkabéreket.

A kongresszus a határozati javaslatot *Baron* Ede, *Teszársz* Károly, *Weltner* Jakab, *Szabó* József, *Izrael* Jakab, *Garbai* Sándor és *Kohn* Miksa hozzászólása után elfogadja.

A szakegyesületek kapcsolata

A 6. pontot, a szakegyesületek összeköttetését, *Drahovszky* Antal előadó ismerteti. Előadja, hogy a kormány mindenféle akadályokat gördít a munkások útjába, mikor szervezeteiket országossá akarják tenni. Nekünk nem lehet bevárni, míg a kormánynak tetszik vagy nem tetszik a mi alapszabályainkat jóváhagyni, nekünk magunknak kell cselekedni. Eddig Magyarországon csak két szervezetnek sikerült országos alapszabályokat nyerni.

Így külön-külön nagyon szegények a mi szakegyesületeink, s nem képesek céljuknak megfelelni. Egyesülniük kell a szakegyleteknek minden nagyobb városban, ott választani egy szakszervezeti tanácsot, mely azután a fővárosival állandó összeköttetésben állva, egyesült erővel olyan eredményeket érhet el, amilyent így szétszórva sehogy sem ...

A megválasztandó bizottságnak lesz célja ezeket az anomáliákat[1] megszüntetni. Ha látni fogják a kormány és a vidéki szolgabírák, hogy mi haladunk, egész más szemmel fognak bennünket tekinteni. Ezért van az a határozati javaslat, amelyet a bizottság elfogadásra ajánl. Itt senkitől nem várhatunk semmit, itt a magunk erejére vagyunk utalva. Kéri a következő határozati javaslat elfogadását:

„Tekintettel arra, hogy a magyarországi szak- és munkásképző egyletek az egyöntetű működés és összműködés hiánya folytán úgy fejlődésük, mint kiépítésük tekintetében hátráltatva vannak, és így a munkások anyagi érdekeinek előmozdítására alkalmas harci szervezeteknek nem tekinthetők, amennyiben még utazó tagjaikat az ország határain belül sem képesek kellő támogatásban részesíteni;

tekintettel továbbá arra, hogy a magyarországi munkásságnak jogfosztottsága és gazdasági elnyomatása mellett ellenálló harci szervezetekre szüksége van, ezek azonban céljaiknak csak úgy felelhetnek meg, ha tagjaikat minden tekintetben támogatni képesek;

kimondja a kongresszus, hogy az egyletek összeköttetése és szoros együttműködése szükséges. Rokonszakmák egyletei szövetségek kötésére kötelesek és a szövetségek hatásköre kiterjesztendő. Minden nagyobb városban, ahol több egyletnek van székhelye, szakszervezeti kartellek kötendők a helyi agitáció teljesítésére, valamint a közös kiadások: jogvédelem, utassegély

[1] Szabálytalanságokat.

stb. költségeinek előteremtésére. A kartellek a budapesti Szakszervezeti Tanács végrehajtó bizottságával állandó összeköttetést tartanak fenn s azt a szervezkedés állásáról tájékoztatják.

Ha egy helyen csak egy egyesület létezik, kölcsönösségbe lép a kartellekkel a segélyt illetőleg, s tagjai a fővárosban is segélyezendők. Ilyen egyletek a budapesti Szakszervezeti Tanáccsal állandóan tartják fenn az összeköttetést.

A kongresszus utal annak szükségességére, hogy a külföldi testvéregyesületekkel, az utazó szakszervezeti tagok kölcsönös segélyezését illetőleg, minél előbb összeköttetés létesíttessék."

Izrael Jakab, *Schwarcz* Ambrus, *Garbai* Sándor, *Weltner* Rezső, *Gogolya* György, *Habakusz* József, *Stochlass* János, *Barta* Vince, *Lakatos* József, *Schwarcz* Samu és *Tuba* Sámuel hozzászólása után a kongresszus a határozati javaslatot elfogadja.

Szakszervezeti irodalom és önképzés

A napirendi pontot *Buchinger* Manó ismerteti. Hangsúlyozza a szakszervezeti irodalom nagy fontosságát a munkások képzésében, s különösen kiemeli á szaklapok alapításának és megerősítésének jelentőségét.

Beszéde nyomán a kongresszus határozatot fogad el, amely kötelezi a Szakszervezeti Tanácsot és az egyes szakmákat, hogy támogassák a „szakszervezeti irodalmi művek létesítését" pályadíjak kitűzésével és a művek erőteljes terjesztésével is. A határozat kötelezi a Szakszervezeti Tanács végrehajtó bizottságát „egy központi szakszervezeti közlöny létesítésére", „különböző tanfolyamoknak életbeléptetésére", a szaksajtó feltétlen támogatására. Végezetül a határozat követeli „a sajtószabadság ellen az utóbbi években elkövetett rendszabályok" hatálytalanítását.

Ezzel a napirend ki lett merítve, mire *Izrael* Jakab és *Weltner* Jakab elvtársak buzdító zárszavai után elnök az ülést bezárta . . .

Népszava, 1901 december 28., 31. A magyarországi szak- és önképző egyletek II. kongresszusa.

HÍREK AZ OROSZORSZÁGI ESEMÉNYEKRŐL

37

1902 március 1

TUDÓSÍTÁS AZ OROSZORSZÁGI MUNKÁSSÁG ÉS EGYETEMI IFJÚSÁG KÖZÖS MEGMOZDULÁSAIRÓL

Orosz elvtársaink nehéz munkáját siker koronázza. A pártunkhoz csatlakozott egyetemi ifjúság mozgalma nem csendesedik. Erőteljes figyelmeztetés ez, kényelmetlen is az uraknak. Az erőszak minden eszközét használja fel hát az orosz kormány ellenük — hasztalan. Csak a múlt év őszén tiltott ki a harkovi egyetemről vagy 600 ifjút s hurcolt börtönbe ugyanannyit; azt hitte, most már nyugodtan alhatik. Csalódott. Pétervár, Moszkva, Kiev, Harkov egyetemeinek ifjúsága újra forrong. A lappangó tüzet új életre szította az orosz kormány néhány szemérmetlen olyan intézkedése, amit a mi jóllakott polgári sajtónk sietett „reformoknak" kikürtölni. „Reform" például: az ifjúságnak gyűlést tartani szabad — rendőri felügyelet mellett; elnököt is választhatnak — de csak azt, akit az egyetemi felügyelő akar stb.

Nem késhetett erre a felelet. Kiev adta ki a jelszót: közösséget vállalunk harkovi testvéreinkkel, sztrájkolunk mindaddig, amíg a harkovi egyetemről kizárt 600 társunkat újból fel nem veszik, s míg a „reformokat" vissza nem vonják.

Február 15-én megmozdult az utca is. Szervezett munkástársaink nagy csoportokban siettek a tanulóifjúság segítségére. Vörös zászlókkal, forradalmi dalok éneklése közben vonult fel mintegy 16 000 ember Kiev főutcáin. S ekkor, éppen úgy mint nálunk, kivont karddal, ólmos korbáccsal megrohanták őket a kozákok. Diákot, munkást, nőt, férfit, gyermeket, aggot összefogdostak, összevagdaltak, félholtra vertek.

Estére katonaság szállta meg a várost. Másnap, vasárnap, február 16-án megújult a

tüntetés. Mintegy 30 000 ember nyugodt méltósággal, vörös zászlók alatt, Marseillaise-szel ajkán fogadta a kozákok rohamát. A rendőrség és a kozákság még kíméletlenebb volt, mint előtte való nap. Mint az éhes oroszlán zsákmányára, rohantak a munkásokra. A kard, a korbács nem kímélt embert. De most elvtársaink is gondoskodtak róla, hogy a támadóknak ne legyen könnyű munkájuk. Végső szükség esetén a hamarosan felszedett kődarabok, a vastagvégű furkósok is tehetnek és tettek jó szolgálatot. Tanú erre a sok bevert kozákfej. Estére az övék volt a győzelem: száz sebesült és három halott árán. Nem volt nehéz a diadal, ma még ők voltak többen, náluk volt a kard, a puska, a korbács. Ma még ők győztek, s Kievben ismét csendes minden. De vajon meddig?

Február 17-én az egyetemi ifjúságnak volt gyűlése. Megjelent itt a rektor (az egyetem feje) és a kormány képviselője is, valami Zenger nevű miniszteri tanácsos. Ez az úr beszédében felhívta az ifjúságot, hogy mondjon le a sztrájkról. Az ifjúság jogos követeléseinek teljesítése előtt erről hallani sem akart, s forradalmi dalok éneklésével nyomta el a rektor hasonló tartalmú beszédét. A rektor és a miniszteri tanácsos úr eredmény nélkül távoztak, ott kellett hagyniuk a szabadságszerető, szabadságért küzdő lelkes ifjúságot.

Pétervárról és a többi orosz egyetemről a cenzúra miatt jelentések még nem érkeztek . . .

Népszava, 1902 március 1. Oroszország. Az orosz diákok mozgalma.

38

1902 március 22

A NÉPSZAVA CIKKE AZ OROSZORSZÁGI FORRADALMI FELLENDÜLÉSRŐL

Több mint két esztendeje immár, hogy az orosz forradalmi mozgalmak foglalkoztatják az egész világot. Ki hitte volna még csak néhány év előtt, hogy a cár birodalmában forradalmi proklamációkat osztogathassanak az utcán, hatalmas népgyűléseket hirdethessenek és meg is tarthassanak? És íme, most majd ebben, majd abban a városban lép fel a mozgalom, és a kormány nem képes egyébre, mint hogy a vezetőket erőszakkal ártalmatlanná teszi. De hiába! Senki nem ijed meg, és a demonstrációk csak újra ismétlődnek. Az erőszakosságok csak olaj a tűzre. Mily óriási a változás a forradalom külső megjelenésében! Azelőtt sötétben bujkált; a tökéletességig kifejlődött összeesküvő tudomány köntösébe öltözött; az agitáció személyes volt, egy ember, még egy ember; és titkosan, ezerféle csellel terjesztették röpirataikat és könyveiket. A nyilvánossághoz, ha szólni akart, hősies emberáldozatoknak kellett esni. A forradalom eddigi története rettenetes, rejtelmes vértanúság.

Most pedig egyszeribe kilép az utcára, szembeszáll a kozákokkal, csatakiáltásával megtölti a színházakat, az egyetemeket, sőt még a katonák közé is befurakodik. Mi történt? Mi idézhetett elő ily változást? Nehéz erre a kérdésre felelni. A cárizmus hatalma bizonyára nem változott, rendőreinek száma nem csökkent, egymillió ember van katonának beöltözve, és a nagyvárosokban a spicliszervezet, amelybe még a házmestereket is bevonták, oly tökéletes, mint még sohasem; a börtönök és Szibéria nem kevésbé félelmetesek, mint III. Sándor cár életében. Ha ily óriási elnyomás dacára, dacolva minden veszedelmekkel, a forradalmárok mégis kilépnek a síkra és nyílt hadat üzennek az abszolutizmusnak, ez mindenekelőtt oly hősi lelkületnek a tanújele, amelyet el sem hinnénk, ha az orosz forradalmi mozgalmak története már rég hozzá nem szoktatott volna a legcsodálatosabb bátorság és önfeláldozás tetteihez.

Az orosz kényuralom maga teremtette és iskolázta ellenfeleit. Megtanította, miként kell az embertelen kegyetlenséget emberfeletti béketűréssel legyőzni, hogyan kell a börtönök borzalmaira éhségsztrájkokkal felelni, fedetlen fejjel nekimenni a kozákoknak és suhogó korbácsaiknak. A rémület hatalma ellen pusztításainak borzasztó benyomásával küzdenek. Tetteik hatásai magukat a szörnyetegeket is elrettentik, és a borzadás hangos kiáltása, amely az egész világon

felhangzik, megfélemlíti őket. És ha ez sem segít, akkor hát feláldozza magát az orosz forradalmár; hisz annyian haltak már meg az ügyért. Oly izzó, oly határtalan a gyűlölet, amellyel a szolgaság érzete eltölti, hogy még az önfenntartás elemi ösztöne is hallgat, mihelyt kedvező alkalom nyílik a kényuralom és bakói ellen támadni.

De ez a hősiesség, ez a példátlan önfeláldozás megvolt az orosz forradalmárokban azelőtt is. Miért veszik csak most fel a nyílt harcot? Két új jelenség lépett fel: *a munkásság csatlakozott a mozgalomhoz, és az egész művelt osztályt a szocializmus kerítette hatalmába* . . . Időközben . . . az ipari fejlődés a nagyvárosokban ipari munkásságot teremtett, a föld népe is proletarizálódott, és az a proletárság, amely érzi a tőke és a munka általános ellentétét, megtanulta rendőrség, kozákság ellenére is, hogy érdekharcában egyesülnie kell; előbb a gazdasági harcra kell szerveznie, hogy azután iskolázva képes legyen a politikai mozgalmat is erélyesen segíteni.

A munkássághoz fordul az orosz diák, aki most is vezetője a politikai mozgalomnak, még sokkalta inkább, mint azelőtt. Tudja, hogy hívását követik, hogy szembeszállnak vele együtt a kozákok korbácsainak, a katonák szuronyainak, hogy nem félnek a börtön és a száműzés borzalmaitól. Azelőtt, ha forradalmi szózatával kimerészkedett az utcára, részvétlen, sőt ellenséges hallgatósággal volt dolga, és megeshetett, hogy „testvérei" leütötték, még mielőtt a rendőrség beavatkozhatott. Ma ezrével csoportosulnak köréje a munkások, akik együtt éreznek vele, egyek gyűlöletükben a szolgaság ellen, egyazon kétségbeesett vakmerőséggel vannak tele.

De maga a diák is megváltozott. A szocializmus más világot mutat neki, megismerte az igazi hatalmi viszonyokat. Nem hiszi többé, hogy egyes embernek bármily tette megdöntheti azt a hatalmat, amely erősebb, mint minden egyeduralom, amely valaha létezett. A kétségbeejtő viszonyok kényszerítik, hogy más harci módot keressen, mint amilyennel Nyugat-Európa szocialistái küzdenek, kétségbeesett védelemre kényszerítik. De más eszközökhöz nyúl, ugyanazzal a hősi bátorsággal, amelyet egykor aknaszerű forradalmi működésében tanúsított, sőt, még közvetlenebbül jelentkező áldozatkészséggel most azt a belátást egyesíti, hogy az óriási, széles alapokra épített cári hatalmat nem lehet másképp megdönteni, mint tömegműködésekkel. A kényuralom zsoldosainak beláthatatlan seregével szembe állítja a városok forradalmi tömegeit, a cárizmusnak a népben meggyökeresedett gyermekes imádásával szembe állítja a felizgatott tömegek megbotránkozását, dühét, a hősi rettenthetetlenség lelkesítő, tüzelő tetteit.

Sikerül-e majd ez új harcmóddal tartós eredményeket elérni? Ki mondhatná ezt meg, ki felelhetne az ilyennek, ha ismeri a cárizmus mérhetetlen hatalmát, és ha meggondolja, hogy Oroszország népességének kilenctizede ma még tudatlan kispolgár és kisbirtokos? De egy bizonyos! Hatása már mutatkozik: a Hatalom emberei nem hisznek már vakon a rendőri hatalom csalhatatlanságában, ingadoznak már brutalitás és engedékenység közt, ismeretlen, fenyegető veszélyektől félnek, érzik, hogy a talaj mozog alattuk. Ha egyebet nem is, de elérték, hogy az uralkodók bizalma hatalmuk megmozdíthatatlanságában megingott — már ez óriási haladás.

Népszava, 1902 március 22. Az orosz forradalom.

39

1902 március 27

A PÁRTVEZETŐSÉG JELENTÉSE A MAGYARORSZÁGI SZOCIÁLDEMOKRATA PÁRT IX. KONGRESSZUSÁHOZ

A párt belső megerősödésével mindjobban érezhetővé válik a nép politikai jogainak és gazdasági védelmének teljes hiánya. A párt fejlődése még akkor is gyorsabb volna, ha a meglevő reakciónárius törvényeket szigorúan betartanák, mert így egységes terv szerint dolgozhatna a szervezkedés érdekében. A korrumpált közigazgatás mellett azonban úgyszólván minden megyében, sőt minden szolgabíróság területén más eszközökkel és más taktikával kell a szervezeteket felépíteni, illetőleg azokat fejleszteni . . .[1]

A múlt évi kongresszus utasításának megfelelően a párt a választási küzdelemben teljes erővel részt vett. Bár a választási küzdelem meglepetésszerűen egy hónappal előbb kezdődött, mint azt a lapok hirdették, mégis teljesen felkészülten mentünk a harcba.

A pártvezetőség tisztában volt azzal, hogy a jelenlegi választási rendszer mellett nem juthat be egy elvtárs sem a parlamentbe. Éppen ezért nem a szavazatok gyűjtésére helyeztük a fő súlyt, hanem az agitációra. Egy teljes hónapig *szabadon tarthattunk gyűlést az egész országban.* Ezt kellett kihasználnunk. Több mint 600 gyűlést tartottunk a választási harc alatt, közöttük legalább 300-at olyan községekben, ahol még sohasem tarthattunk gyűlést. Talán ha két-három kerületre nagyobb súlyt helyezünk, négy- vagy ötször annyi szavazatot kapunk, mint így; az általános választói jog eszméjének és a pártmozgalomnak azonban aránytalanul többet használtunk azzal, hogy nagyobb területen mozogtunk.

A vidéki szervezetek követeléseinek a legutóbbi kongresszus óta sokkal nagyobb mértékben tehettünk eleget, mint azelőtt. Különösen a szónokok küldését követelték számtalan helyről, és a pártvezetőség minden ilyen kívánságnak eleget tett, dacára annak, hogy a szónokok útiköltségét a szervezetek nagyon ritka esetben fizették vissza. A jövőben gondoskodni kell arról, hogy a régebbi pártszervezetek az útiköltséget visszaküldjék, és ily módon lehetővé tegyék, hogy a párt oly területekre küldhessen agitátorokat, ahol még eszméinket sem ismerik.

A gazdasági krízis a lefolyt évben nagy pusztításokat tett. A pártvezetőség a munkanélküliek érdekében erélyes mozgalmat indított szervezésük érdekében. A kormány a razziákon, toloncolásokon és ígéreteken kívül mit sem tett a munkanélküliekért. Még megbízható statisztikánk sincs, hogy mennyi a munkanélküliek száma. A munkanélküliség fokozódása a kivándorlást még az eddiginél is nagyobbá tette. A pártmozgalomra ez azért is káros, mert igen sok olyan szervezett munkás vándorolt külföldre, aki a pártmozgalomban tevékenyen működött. E kivándorlás másrészt azért is káros, mert a szervezetlen tömegek külföldi munkástestvéreink helyzetét is nagyon rontják, amennyiben igényeik kisebbek, és így olcsóbban dolgoznak . . .[2]

Az úgynevezett „újjászervezett" párt, amely kezdetben szocialistaságot színlelt, közben teljesen az egykori Nemzeti Demokrata Párt[3] szerepét vette át, s mint ilyen, kizárólag a pártunk elleni piszkálódás és rágalmazás terén fejt ki működést. A piros-fehér-zöld zászlónak minden alkalommal való használata, Kossuth sírjához való kivonulásuk és annak istenítése, a legutálatosabb antiszemitizmussal való kacérkodásuk egytől egyig ezt bizonyítják . . .[4]

---

[1] A jelentés ezután a vidéki hatóságok önkényeskedésével foglalkozik.

[2] A következőkben a jelentés közli: a rendőrség a gyűléstermek tulajdonosaitól fenyegetésekkel kierőszakolta, hogy helyiségeiket ne bocsássák a párt rendelkezésére.

[3] A hatóságok kezdeményezésére 1890-ben alakult párt. Feladata az volt, hogy a munkásságot a szocialista mozgalomtól elvonja.

[4] Ezután a jelentés utal a párt kedvező anyagi helyzetére, amely a pártadó addiginál pontosabb befizetésének köszönhető.

A párt bevételeinek emelkedése lehetővé tette, hogy a pártvezetőség a múlt évi kongresszus határozatát végrehajtsa és úgy a Népszavát, mint a Volksstimmét nyolc oldalra kibővítse. A Volksstimme már 1901 december 1 óta jelenik meg nyolc oldalra kibővítve, míg a Népszavát csak 1902 március hó 1-én nagyobbíthattuk meg. A lapok előfizetési ára a kétszeres terjedelem dacára sem lett nagyobb. A lapok előfizetőinek száma már azóta is emelkedett. Reméljük, hogy az emelkedés állandó marad és a lapok előfizetési árát nem kell emelni.

Földművelő-mozgalom

Valami különösebb, rendkívülibb esemény a földművelő-munkások mozgalmában ez évben nem fordult elő. A mozgalom nagy hullámokat nem vert, de folytonosan és fokozatosan szilárdult és fejlődött. Igen nehéz küzdelmük van a földművelő-munkásoknak, főképpen azért, mert a mezőgazdaságban hallatlanul nagy a munkanélküliség, minélfogva a kereset természetesen igen csekély. A nyomorúság állandó, és mindinkább növekszik, és mindinkább kiterjed. Igaz, hogy éppen a sanyarú megélhetési viszonyoknak kellene a munkásokat a szervezkedésre és védekezésre ösztönözni, ámde a nyomorúság nemcsak anyagilag, de minden tekintetben megbénítja az embereket. Éppen a nagy és kiterjedt nyomorúság miatt nem bírják mozgalmunkat anyagilag megfelelőleg támogatni. Mindazonáltal a mozgalom egyre fejlődik, és ha külsőleg nem lármás is, de annál életképesebb alappal bír . . .[1]

Az 1900. évben karácsonykor Hódmezővásárhelyen tartott földművelő-értekezlet a szervezkedésre vonatkozólag oly értelmű határozatot hozott, hogy minden szervezeti tagnak lapjáratási igazolvánnyal kell bírnia, és a szervezetnek csak az lehet tagja, ki a Népszava járatásához hozzájárul. *Azóta a földművelő-szervezetek ilyen értelemben alakultak.*

Rendkívül szép eredményeket értek el földművelő elvtársaink a községi képviselők választásánál. Számos községben tekintélyes számban jutottak be a képviselőtestületbe, sőt, volt nem egy olyan község, hol az összes jelöltek győzelemmel kerültek ki a választásból.

Általában megállapíthatjuk, hogy a földművelő-mozgalom a rendes fejlődés útján van, és a legszebb reményekre jogosít.

Az ipari munkások mozgalma

Érdekes jelenség, hogy a szakszervezeti tagok száma, a gazdasági válság dacára, mintegy ezerrel szaporodott. Az összes egyletek ugyan igen sok nehézséggel küzdenek a nagy munkanélküliség miatt, de a tagok önfeláldozó agitációja biztosítja az egyletek fejlődését.

A vidéken főleg a békéltető bizottságoknál és a betegsegélyző pénztáraknál igyekeztek a szervezetek a munkaadók pártfogoltjai helyett szervezett munkásokat megválasztani. Ez igen sok helyen sikerrel járt. Többek között a kassai, pozsonyi és nagyváradi kerületi betegsegélyző pénztárak teljesen a munkások kezébe jutottak.

Az egyletek országosítása a legtöbb egyletnél folyamatban van. Újabban a könyvkötők és az érczöntők kapták vissza jóváhagyva ily irányú alapszabályaikat. A famunkások országos szövetségének alapszabályai, valamint az építőmunkásoké is már évek óta hevernek a Belügyminisztériumban . . .[2]

A munkanélküli munkások mozgalma

A munkanélküliek számának nagyságáról nincsenek megbízható adataink. Annyi bizonyos, hogy ennyi munkás az utóbbi évtizedben még nem volt kereset nélkül. Néhány adat azonban

[1] A következőkben megemlíti a földmunkás-mozgalom ellen irányuló hatósági intézkedéseket, beszél az ínségről és ezzel kapcsolatban a kivándorlás növekedéséről.

[2] A jelentés ezután beszámol az 1901-ben lezajlott szakszervezeti mozgalmakról.

eléggé megvilágítja, milyen rettenetes pusztításokat idézett elő a válság. Az épületlakatosoknál a munkában levők száma 1896-ban 4500 volt, ma munkában áll 400. Az asztalosok közül 3 év előtt 6000 dolgozott, ma 3500; a bádogosok közül 1896-ban 1500 dolgozott, ma 400. Az építőmunkásoknak nyáron felét sem tudják foglalkoztatni.

A munkanélküli munkások tízezrei eleinte a fővárosban koplaltak hetekig, azután szétszóródtak külföldre és vidékre. Alacsony becslés szerint a munkanélküliek száma a fővárosban még ma is több mint 25 000. A kormány és a főváros mit sem törődtek a munkanélküliekkel. Ezért a párt, a Szaktanáccsal egyetértőleg, felrázta és harcra szervezte a munkanélkülieket...

1901. évi november hó 17-én az összes szakmák értekezletet tartottak, és a munkanélküliek követeléseit egybefoglalva, memorandumot küldtek a parlamenthez[1]. Mikor a munkanélküliek látták, hogy a képviselőházban ismét csak frázisokkal akarnak a munkanélkülieken segíteni, december 12-én hatalmas gyűlést tartottak. Több mint 5000 munkanélküli vett részt a gyűlésen, elítélve a parlament gyalázatos játékát.

1901 december hó 21-én több mint 10 000 munkanélküli tartott a főváros utcáin tüntető elvonulást...[2]

Úgy látszik, a kormány úgy akarta megoldani a munkanélküliség kérdését, hogy valamennyi munkanélkülit eltoloncoltat a fővárosból.

A munkanélküliek gyűléseit szintén betiltotta a főkapitány, úgyszintén a lakatosok gyűléseit is. Ezt a fővárosi munkások nem tűrték. A rendőrségnél 35 szakma tiltakozó gyűlést jelentett be, és a bejelentésben megírták, hogy a gyűlés betiltása esetén tüntetni fognak. A főkapitány meghátrált. Január hó 26-án 16 szakma tartott gyűlést a gyülekezési jog napirendjével. Február hó 6-án pedig ismét 5000 munkanélküli tartott gyűlést.

A kormány és a főváros vétkes közönyössége ellen a pártnak a jövőben is erélyes küzdelmet kell indítani.

Sztrájkmozgalmak

A gazdasági válság miatt nagyobb sztrájkok csak elvétve fordultak elő. A sztrájkok között a legnagyobb a resicai sztrájk volt...[3]

A kisebb és részleges sztrájkok száma azonban igen nagy volt.

Budapesten 1901 június 3-án a *Kulcsár*-féle gyár öntői léptek sztrájkba. A sztrájk a munkások vereségével végződött.

Szatmáron június 5-én a kőművesek sztrájkoltak jó eredménnyel.

Zágrábban január 6-án 140 pék sztrájkolt. A bérharcot elvesztették.

Nagykanizsán a kőművesek egy órával megrövidítették a munkaidőt.

Budapesten június végén a szabók *Monaszterli* és *Kuzmiknál*, a vasöntők a *vasöntő-gyárban* harcoltak jó eredménnyel. A pipakészítők az óbudai *pipakészítő-gyárban* elvesztették a bérharcot.

A budapesti női konfekciómunkások és munkásnők július 1-én, mintegy 4000-en, 8 napi sztrájk után egy fél órával megrövidítették a munkaidőt, és napi 10 krajcárral emelték a munkadíjat[4].

Komáromban a *Krausz*-féle szabóműhely munkásai egyheti harc után győzedelmeskedtek.

Budapesten a reszelővágók és *Sátoraljaújhelyen* a kőművesek egy műhelyben, illetőleg egy épületen, jó eredménnyel harcoltak.

A *kőbányai sörfőzde* összes kádárai és *Pécsett* a *Csögl*-féle műhely kádárai sztrájk nélkül győztek.

Debrecenben augusztus 12-én 400 kőműves ötnapi harc után rövidebb munkaidőt és magasabb munkadíjat vívott ki.

---

[1] Lásd e kötet 64. old.
[2] Az 1901 december 21-i munkanélküli tüntetésről szóló tudósítást lásd e kötet 66. old.
[3] Lásd e kötet 53. old.
[4] Lásd e kötet 56. old.

Budapesten a *Finkenczeller* üzem kádárai tíznapi harc után győztek.

Diósgyőrben 600 munkás eredménytelenül sztrájkolt[1].

Losoncon a *Rakottyai*-féle *zománcozógyár* munkásai szintén elvesztették a harcot.

Losoncon február elején a *Sternlicht*-féle *zománcozógyár* 500 munkása kétheti küzdelem után a főbb követeléseket megkapta. A munkások teljesen szervezetlenül mentek a harcba. A sztrájk harmadik napján pártunkhoz folyamodtak segélyért. A pártvezetőség rögtön kiküldöttet küldött Losoncra, és a sztrájkolók jórészt ennek köszönhetik, hogy nem vesztették el teljesen a bérharcot. Azóta már megalakult Losoncon is a pártszervezet.

Budapesten február 10-én 400 gyermekruha-készítő munkás rövid harc után megrövidítette a munkaidőt és bérfelemelést vívott ki. Ugyancsak jó eredménnyel harcoltak a *Danubius*-gyár hidászmunkásai és a *Stein*-féle asztalosgyár 70 munkása.

Szabadkán a honvédkaszárnya építésénél 150 kőműves vívott ki jobb munkaviszonyokat.

Temesváron a „*Turul*" *cipőgyár* munkásai eredménytelenül küzdöttek.

Jelenleg a *Kobrák*-féle *cipőfelsőrész-készítő* gyár 200 munkása áll bérharcban.

A rossz gazdasági viszonyok, a gyűjtési tilalom és a sztrájktilalom mellett, amint látjuk, elég szép eredményt értek el harcoló munkásaink.

A pártmozgalom általában

[2]... A választási mozgalom óta számtalan új községben megalakult a pártszervezet, és a Népszava is sok új községben elterjedt. A mozgalom legnagyobb haszna azonban az, hogy az általános választási jog eszméjének száz- és százezer új embert nyertünk meg ...

A fővárosi tanács, ahelyett, hogy a munkanélküli munkásokon segítene, 1901 október elején az élelmiszerek árát a fogyasztási adók felemelésével drágítani akarta.

Pártunk 50 000 röpiratot adott ki a kenyérdrágítók ellen, és október 20-án óriási, 10 000 ember által látogatott gyűlésen[3] tiltakozott a tanács merénylete ellen. A gyűlés után a fogyasztási adók emelésének tervét elejtették.

November hó 1-én 5000 elvtárs vonult ki a temetőbe és megkoszorúzta *Táncsics*, *Eisel* és *Szalay* elvtársak sírját. *Eisel* és *Szalay* elvtársak a börtönben haltak meg eszméinkért.

A nemzetközi titkárság felszólítására november 5-én impozáns gyűlést tartottunk az angol hadviselés és a koncentrációs táborokban elkövetett kegyetlenségek dolgában[4].

November 15-én Bokányi elvtársat *Kishartán* majdnem beválasztották a megyegyűlésbe. Az egyesült polgári pártok nagy erőfeszítés után tudtak 24 szótöbbséget összehozni.

Közvetlenül ezután *Kishartán* az egész községtanácsot elvtársainkból választották meg. A bíró, az esküdtek, egyszóval a község egész elöljárósága elvtársakból áll. *Medgyesegyházán* 10, *Solton* 13, *Aninán* 7, *Románresicán* 5, *Pécselt* 1 elvtárs jutott be a községtanácsba.

Február 2-án a parlamenti terrorizmus ellen tartott a munkásság hatalmas gyűlést. A parlamentben Vázsonyi Vilmos nyíltan kimondta, hogy ez a parlament csak osztályérdekeket szolgál, tehát osztályparlament[5]. Ezért a képviselők nem engedték a legközelebbi alkalommal beszélni. A munkásság hatalmas tüntetése nem *Vázsonyi* személyének szólt, hanem a szólásszabadság védelmére történt ...

---

[1] Lásd e kötet 57. old.

[2] A jelentés először a szociáldemokrata párt választási harcát ismerteti. Eszerint a párt 46 kerületben állított jelöltet, több mint 600 gyűlést tartott vidéken, a választási alapra 4426 korona 92 fillért gyűjtött, 350 000 választási röpiratot jelentetett meg. A párt a választásokon összesen 800 szavazatot kapott.

[3] Az 1901 október 20-i népgyűlésről lásd Népszava, 1901 október 22. A kenyérdrágítók ellen.

[4] A jelentés a gyűlés időpontját tévesen adja meg. Az említett gyűlés 1901 november 25-én volt. *(Lásd Népszava, 1901 november 28. Az angol-búr háború és a proletariátus.)*

[5] Utalás Vázsonyi Vilmos 1901 november 9-i felszólalására, amelyben támogatta a munkanélküliek kívánságait. *(Az 1901. évi október hó 24-re hirdetett országgyűlés képviselőházának naplója, I. köt. Budapest 1902. Athenaeum. 392—395. old.)*

Március 7-én, a belügyi vita[1] alkalmával, *Visontai* Soma képviselő háromórás beszédében világította meg a magyar egyesülési és gyülekezési jogot. A vidéki főkapitányok és szolgabírák végzésének egész halmazával igazolta, hogy a szociáldemokrata párt nálunk kivételes törvények alatt áll. A belügyminiszter semmitmondó frázisokkal felelt a vádbeszédre. A felszólalás annyiból használt pártunknak, hogy a dunavecsei főszolgabírót megzabolázták, mert azóta négy gyűlést tartottunk járásában.

A szervezkedés dolgában nagy haladást jelent, hogy beférkőztünk az Esztergom megyei bányamunkások közé. *Tokodon, Annavölgyben, Dorogon* és *Sárisápon* lassanként megalakulnak a pártszervezetek. A pártvezetőség legközelebb röpiratot ad ki, amelyben a bányászok helyzetével foglalkozik.

A szervezkedés érdekében a fővárosban 76, a vidéki városokban 107 helyen tartottunk népgyűlést.

Az egyesülési és gyülekezési jog dolgában nem mondhatunk semmi újat. A gyűléseket a leglehetetlenebb indokokkal tiltják be. A legtöbb helyen végzésileg kimondják: „A gyűlés nem engedélyezhető, mert az megzavarná a nép békés nyugalmát."

A Belügyminisztérium az egyleteket kivétel nélkül a következő indokolással tiltja be: „Miután előre látható, hogy az alapszabályokat nem tartják majd be, a jóváhagyási záradék nem adható meg."

Egyletek alakítását nem engedték meg a szombathelyi bőrmunkásoknak, a *Makói* Általános Munkásegylet, *Tiszaroffi* Általános Munkásegylet, *Kiskunfélegyházi* Általános Munkásegylet, *Tolnai* Önképzőegylet, *Újvidéki* Általános Munkásegylet, *Komáromi* Általános Munkásegylet részére.

A *resicai* munkások virágzó egyletét felfüggesztették, mert hasonló irányú egyletek átutazó munkanélküli tagjait segélyezték[2].

Népszava, 1902 március 27. A pártvezetőség jelentése 1901. évi május hó 15-től 1902 március hó 15-ig kifejtett működéséről.

40

1902 április 3

A MAGYARORSZÁGI SZOCIÁLDEMOKRATA PÁRT IX. KONGRESSZUSÁNAK TÁRGYALÁSAIBÓL

A Magyarországi Szociáldemokrata Párt IX. országos kongresszusa a Putzer-féle vendéglő vörössel szépen díszített termében, március 30-án, vasárnap reggel 10 órakor nyílt meg.

A kongresszus megnyitása után a kiküldött rendőrkapitány követeli a vidéki küldöttek névsorát, amit azonban nem szolgáltatnak ki neki.

A verifikáló bizottság nevében *Lerner* Dezső tesz jelentést. Eszerint képviselve van Budapestről 45 szervezet 86 küldöttel, vidékről 86 község 148 küldöttel[3]. Összesen 131 szervezet 234

[1] A képviselőház 1902 március 6-án és 7-én a belügyi tárca 1902. évi költségvetését tárgyalta. Visontai felszólalása március 6-án hangzott el. *(Az 1901. évi október hó 24-re hirdetett országgyűlés képviselőházának naplója. IV. köt. Budapest 1902. Athenaeum. 50—102. old.)*

[2] Lásd e kötet 56. old. kommentárját. — A jelentés végezetül felsorolja az újonnan alakult munkásegyleteket, beszél a pártsajtóról, majd a párt anyagi helyzetének ismertetésével zárul.

[3] A kongresszuson a következő helységek voltak képviselve: Anina, Alsógörzsöny, Annavölgy, Áporka, Bakonyszombathely, Brassó, Budafok, Budapest, Bácsgyulafalva, Baranyaszabolcs, Bulkeszi, Bodola, Csoknya, Cegléd, Csantavér, Dunavecse, Dunapataj, Erzsébetfalva, Érsekcsanád, Eperjes, Fülöpszállás, Felsőgörzsöny, Fehéregyháza, Fiume, Győr, Grác, Hódmezővásárhely, Kiskunhalas, Izsák, Isaszeg, Komárom, Kiskunfélegyháza, Kisterenye, Kassa, Kisbér, Kiskőrös, Kisharta, Kossuthfalva, Kispest, Lacháza, Makó, Munkács, Nagyigmánd, Nagyvárad, Naszály, Nagybecskerek, Okanizsa, Orosháza, Oroszlámos, Oroszlány, Omoravica, Törökkanizsa, Torontáljózseffalva, Tata, Tolna, Tiszacsege, Tiszaroff, Temerin, Tokod, Temesvár, Torzsa, Pozsony,

küldöttel. Megsemmisíttetett a kolozsvári mandátum, mert a küldött állandóan Budapesten és nem Kolozsvárott lakik.

A küldöttek szakmák és lakóhely szerinti megoszlásának ismertetése után megválasztják a kongresszus tisztikarát, előterjesztik az ügyrendet, a pénztári jelentést, a választási alapról szóló jelentést, valamint az ellenőrző bizottság jelentését. Felolvassák az üdvözlő táviratokat, majd a pártvezetőség jelentésének megvitatása következik. A jelentést *Weltner* Jakab terjeszti elő.

A pártvezetőség jelentésének megvitatása

Babina Géza (Erzsébetfalva) a pártvezetőség jelentéséhez szól. Az agitációt ötletszerűnek tartja; a főváros közelében levő, intelligens munkásosztállyal bíró községek egészen el vannak hanyagolva... Az „újjászervezettek" mozgalmának nagyobb jelentőséget kell tulajdonítani, mert ha Budapesten nem is árt, vidéken sok konkolyt hint, pedig könnyű volna őket elnyomni. A jelentést különben tudomásul veszi...

Ezután *Schwarcz* Ambrus és *Klárik* Ferenc budapesti, *Csákány* János tatai küldött szólal fel.

Lakatos József (Budapest) szerint a pártvezetőség a fővárosban sem tett meg mindent, bárha nem is tehet mindent. Elpanaszolja, hogy a rendőrség a „Szabadság" Munkásegylet törvényesen bejelentett olvasószobáit bezáratta; a pártvezetőség nem védte meg őket. A hatóság lefoglalta a tanoncegylet könyveit, bezáratta tagjait; a pártvezetőség nem tiltakozott ez ellen. A női munkásmozgalom tekintetében sem tett a pártvezetőség semmit. A fővárosban élő idegennyelvű munkásokkal nem törődött senki. A lengyel egylet egészen elzüllött; a szerb pártlap rövid idő alatt megszűnt, mert a pártvezetőség a megígért anyagi támogatást nem adta meg. A jelentést tudomásul veszi...

Winkler Nándor (Pozsony), *Singer* József (Budapest), *Dietz* József (Budapest), *Renner* János (Budapest), *Izrael* Jakab (Budapest), *Szladinka* Endre (Budapest), *Martincsek* István[1] (Budapest), *Schmidt* Jenő (Resica), *Végh* József (Pécs), *Dobor* István (Dunapataj), *Csépes* Lajos (Budapest), *Jasztrab* Bertalan (Budapest), *Schönherr* József (Pápa) küldöttek szólalnak fel.

Ezután *Weltner* Jakab válaszol a hozzászólásokra.

Babinával szemben a pártvezetőség feladatát inkább abban látja, hogy a távolabbi vidéket karolja fel. Az „újjászervezettek" ellen a pártvezetőség megtett, amit tehetett. Az állandóan utazó agitátoraik ellen semmit sem tehet. Lakatossal szemben a női mozgalom hátramaradásának okát abban látja, hogy az elvtársak otthonukban nem elvtársak, nem beszélnek feleségükkel, gyermekeikkel az elvről, pedig így kell az első híveket szerezni. A szlovák munkásokat szervezniük azoknak kell, akik a szlovák nyelvet ismerik. A szerb lap megjelenik ma is, új formában... A nemzetiségeket szervezni kell, de többet nem tehetünk, mint amennyit bírunk. Megnyertük a bányászmunkások nagy részét, számos fővárosi és vidéki szervezet alakult. Kéri a felmentvény megadását.

A kongresszus a felmentvényt egyhangúlag megadja...

Felolvassák a román és a szerb szociáldemokrata párt üdvözletét.

Szervezkedés és sajtó

Garbai Sándor előadó rövid beszéd kíséretében határozati javaslatot nyújt be a szervezkedés és a sajtó fejlesztésének fontosságáról. A kongresszus által elfogadott határozat többek között kimondja, hogy „a munkásság érdekében állónak tartja a szervezkedésnek mindazon módjait, amelyek a mai állapotok mellett keresztül-

---

Pécs, Petrovác, Pápa, Resica, Rákoskeresztúr, Szabadka, Solt, Szabadszállás, Sorokšár, Stanisics, Szatmár, Sárisáp, Sopron, Szeged, Szentlőrinc, Ungvár, Újsóvé, Újszentiván, Újpest, Vörösmart, Medgyesegyháza, Taksony, Kocs, Szajla, Sári.

[1] A rendőrség jelentése szerint *Martincsek* a nemzetiségi mozgalom elhanyagolásáról beszél és többek között a következőket mondja: „Mi, szlovák munkások, tudjuk azt jól, és tudnia kell minden meggyőződött munkásnak, hogy mindaddig, amíg a nemzetiségi munkásokat nem szervezzük Magyarországon, a szociáldemokrácia győzelméről szó sem lehet." *(A magyarországi szocialisztikus munkásmozgalmak az 1902. évben. Budapest 1903. Országos Központi Községi Ny. 58. old.)*

vihetők". A határozat a párttagokat kötelezi a pártlapok és egyéb pártkiadványok lelkes támogatására és terjesztésére.

A vitában felszólaló *Szilassy* József, *Segesdi* Károly és *Staszny* József küldöttek a román, szerb és szlovák munkások közti agitáció fontosságát hangsúlyozzák és kifogasolják, hogy azt a pártvezetőség eddig elhanyagolta.

A szociáldemokrata párt gazdasági politikája

Goldner mint előadó kifejti álláspontját. Két előadó és két határozati javaslat van e ponthoz. Ez mutatja, hogy a pártvezetőség e kérdésben állást nem foglalt és szabadságot adott az előadóknak. Ez nem jelenti azt, hogy az előadók a pártfegyelmen és pártelveken túltehetik magukat.

Az ország hivatalos gazdasági politikája nem a munkásság osztályérdekeit tartja szem előtt: tisztán arra a jogviszonyra vonatkozik, amelyben Magyarország Ausztriával van. Az ország népének helyzetét a kérdésnek ilyen feltevésével nem ölelik fel. Egyedül arra irányul harcuk az önálló és a közös vámterület körül, hogy melyik osztály rakja zsebre a nagyobb hasznot. Bizonyos azonban, hogy a munkásság érdekeit ezektől elválasztani nem lehet.

Én az önálló berendezésnek vagyok a híve. Nem olyan értelemben, mint a Függetlenségi Párt. Ennek az önálló vámterület cél, nekem csak eszköz. Kitűnik ez abból, hogy védvámokat követel, holott azt mindig a fogyasztók fizetik meg. Nálam eszköz a modern munkásmozgalom előbbvitelére, éspedig csak *egy* eszköz. A vámnak csak egy nemét, a nevelővámokat tartom erre alkalmasnak és szükségesnek.

Feltétlenül elítélem a pénzügyi vámokat, a kiváltságos védvámot — egész más a *nevelővám*. Ez is a fogyasztó bőrére megy ugyan. De megengedhető, hogy az állam szedje, mert az iparfejlesztés szempontjából a *fejletlen iparnak a fejlett iparos államokkal szemben szüksége van rá*.

A mozgalom feltétlen érdeke a kapitalisztikus termelés alapalakjának, a nagyüzemnek a felülkerekedése. Nem elég, hogy a nagyüzem a földművelésben meglegyen. De ez nem létesülhet ipari nagyüzem nélkül.

Ipari nagyüzem kifejlődése azért oly fontos, mert tömegesen csoportosítja a munkásokat; ez pedig a szervezkedés feltétele.

Lehet-e ipart fejleszteni? Igen. De nem a vám az iparfejlesztés feltétele, hanem a műveltség, magasabb igények, fogyasztóképesség. Ezért egyéb követeléseket is állítunk fel ez irányban. A nevelővámot csak mint segédeszközt fogadom el, hogy a hátramaradt iparágak fejlődését siettesse, nemlétezőket létesítsen.

Azt mondják, a nevelővámot a védvámtól elhatárolni nem lehet. A határ a mi mérlegelésünkben van: ha meggyőződünk, hogy túllépték határukat, tiltakozunk majd ellenük.

Azt is mondják, hogy a vám követelése összeütközés a pártprogrammal, amely fogyasztási adókról tudni sem akar. Ebben teljesen egy csapáson járok a programmal; de inkább elfogadom ezt a részt, mint a másikat.

A nemzetköziség megsértését is szememre vetik. A nemzetköziség nem jelenti azt, hogy egyik ország a másiké alá tartozik rendelni érdekeit. Inkább működünk a nemzetköziség szellemében, ha országunk művelődését előmozdítjuk, mintha a határokat *látszólag* elsimítjuk. A nemzetköziség követelménye a legszélesebb körű autonómia, nemcsak megye és község, de az ország számára is.

Más érdekek sérelmétől is féltenek engem: a földművelés érdeke, az ország hitele nem sérül-e majd?

A földművelés érdeke ellen nem vétek, mert a nevelővámok már maguktól ellenségei az agrárvámoknak. Ahol jó föld, alkalmas piac van, nincs szükség ezekre. Továbbá Magyarország ősterményekben nem lesz kivivő ország, ha a fogyasztóképesség növekszik majd.

A földműves-munkásság, azáltal, hogy az iparban talál alkalmazást, helyzetét javítja.

Elismerem, hogy az osztályrendszer keretében a munkásság helyzetének lényeges javítását nem érheti el; de ipari központok teremtésével az iparba özönlött földműves-munkások, ha krízis idején visszatérnek a falvakba, ott hatalmas terjesztői lesznek a szocializmusnak. Ez pedig már magában óriási nyereség.

Hogy ez nem eltérés a programunktól, utalok külföldi példákra: Ausztriára, melynek szocialista pártja szintén a nevelővámok mellett nyilatkozott. Ajánlom a következő határozati javaslatomat megszívlelésre:

„A gazdasági fejlődéssel lépést tart a kultúra haladása. Ezeknek együttes hatása kedvező befolyást gyakorol a munkásmozgalomra. Öntudatossá teszi a munkást, minek természetszerű következményeképp helyzetét megismeri. Helyzetének megismerése az osztályérdeken alapuló összetartozandóság érzetét ébreszti fel benne, szervezkedésre buzdítja, meggyőzi a szociáldemokrácia igazáról s belátására bírja annak, hogy a felszabadítás nagy munkájának letéteményese s majdan végrehajtója csak a gazdaságilag és politikailag szervezett munkásosztály lehet.

Az ipar fejlődése a termelés haladását jelenti, minek folytán annak fejlesztése a munkásosztály érdeke is.

Az ipar fejlődésének feltétele a fogyasztóképesség, a fejlesztés követelménye tehát a fogyasztóképesség emelése.

A fogyasztóképesség a népesség műveltségétől, igényétől s jólététől függ, miért is a fogyasztóképesség, így az ipar fellendítésére leghatásosabb eszközök azok, amelyek a tömegek szellemi és testi erejének fejlesztésére, munkaképességének fokozására és megóvására alkalmasak. Ilyenek:

I. *Politikai jogok:* általános, titkos választási jog; korlátlan egyesülési, gyülekezési és véleménynyilvánítási szabadság.

II. *Munkásvédő törvények:* legfeljebb 8 órás normál munkanap, hetenként 36 óráig megszakítás nélkül való munkaszünet megállapítása, a női és ifjúkori munkásokat illető különös szempontok figyelembevétele és a 14 éven aluli gyermekeknek a kereseti munkától való eltiltása; a munkából eredő viszályok felett való bíráskodás, üzemfelügyelet a munkások bevonásával.

Államilag szervezett betegség-, baleset-, rokkant-, aggkori biztosítás, a biztosítottak önrendelkezése alapján.

III. *Művelődési intézmények:* ingyenes állami iskolák és képzőintézetek.

Tekintettel azonban arra, hogy egyes államok haladottabb gazdasági fejlődésével, nagyobb tőke és kitűnőbb technikai berendezésével a fejlődés kezdetleges szakában levő iparnak még a jelzett intézkedések létesítése esetén is megküzdeni nehézséggel jár, elismeri a Budapesten 1902 március hó 30-án, 31-én és április 1-én egybegyűlt kongresszus annak szükségességét, hogy az ipar a fentebb felsorolt politikai, munkásvédelmi, munkásjóléti, művelődési törvények és intézmények létesítésén kívül nevelővámokkal is gyámolíttassék.

Minthogy Magyarország az Ausztriával levő közösségben Ausztria fejlett iparával, tőkegazdagságával és technikai berendezkedésével szemben ugyanolyan hátrányban van, mint más iparilag fejlettebb országokkal, de minthogy egyébként is más állammal való közösségben az önrendelkezési jogot természetszerűleg korlátozza, s így az országot függő viszonyban tartja, s minthogy a demokrácia nemcsak a népnek egyesektől, osztályoktól való függetlenségét, de egyik népnek a többitől való függetlenségét is jelenti, kimondja a kongresszus, hogy az önálló gazdasági berendezkedésnek híve."

Garami mint korreferens: Ellentéteink nem személyi, sem elvi, hanem taktikai ellentétek. Örvendetes, hogy nem magától értetendő kérdésekkel foglalkozunk ma itt, hanem olyanokkal is, amelyekben elvünk irányt nem szab és vitát okozhat. Örvendetes az is, hogy ily nézeteltéréssel a nyilvánosság elé lépünk, nem rejtegetjük, mint más párt.

A fennforgó kérdést azért tűztük ki, mert a párt ebben eddig hivatalosan állást nem foglalt. Az Ausztriával való viszony állandó vitakérdés Magyarországon. A párt erkölcsi súlya érdekében tartozik ez ügyben dönteni, mert az egész országot érdekli.

Bírálom előbb Goldner elvtárs határozati javaslatát. Ő gazdasági fejlődés alatt csak a nagyipar fejlődését érti. Erre kellenek a nevelővámok, recte[1] a külön vámterület.

A határozati javaslat oly csodálatos keveréke a jónak és rossznak, mely megmutatja, mily nehéz e kérdésben szocialistának állást foglalni. Goldner elvtárs előbb állást foglalt, azután keresett bizonyítékot álláspontja számára.

---

[1] Helyesebben.

Nem helyes, hogy ipar nélkül nincs kulturális haladás, sem az, hogy vámok nélkül nincs ipar. Célja: a munkásmozgalom előmozdítása, igen szép. De ha teljesülnek kívánságai, azt hiszem, egész más eredmények mutatkoznak majd.

A munkásosztálynak, mint ilyennek, egyáltalán nem érdeke az iparnak, mint ilyennek, fejlődése. A gazdasági haladás kulturális haladás: ez általában igaz. De nála a gazdasági haladás iparfejlesztés, és ez más. Nem igaz, hogy az ipar egyúttal kultúra. Nem az ipar, hanem megfordítva, a kultúra, a műveltség bizonyos foka feltétele az iparnak. Csehországban, Sziléziában a szövőipar a legintenzívebb; van-e ott kultúra? Nincs. Viszont fejletlen iparállamokban, mint Svédországban, mely ugyanoly mérvben iparállam, mint Magyarország, a kultúra hasonlíthatatlanul magasabb. Ott 1000 újonc közt egy analfabéta van, Magyarországon 238.

A kultúra, mint ilyen, teremthet ipart, az ipar sohasem teremt, ha olyan ott nincs már meg.

Hogy van a külföldön? Iparfejlesztési politikát soha szocialisták nem űztek, hanem tették a „hazafiak", a zsebükre spekulálók.

Az ipar fejlődésének nem vagyok ellensége. De az ipar mesterséges fejlesztése rossz. Ahol az iparhoz való műveltség nincs meg, ott káros.

Az iparfejlesztéshez, ha jó volna is, szükséges-e a vám? Nem. Vámokkal éppoly kevéssé lehet ipart teremteni, mint magával az iparral kultúrát. Sehol a világon vámokkal nem sikerült ipart teremteni. Ha vámok igazán hatnának ez irányban, mindenütt kellene iparnak lennie, ahol alkalmazták, viszont visszaesnének vagy stagnálnának, ahol nem tették. A külállamok kereskedelmi politikai története mást bizonyít. Angliában a szabadkereskedelem győzelmével kezdődött az óriási ipari fellendülés. Németországban ugyancsak. Kelet-India gyarmata Angliának, teljesen szabad forgalom van a két terület közt, és abban is egyezik Ausztria és Magyarország viszonyával, hogy Anglia iparcikkeket visz be, India ősterményeket Angliába. És mégis, Kelet-India óriási ipari fellendülést ért el, dacára, hogy a védelem teljesen hiányzik.

Viszont oly államokban, ahol elzárkózási politikát folytattak, az ipar mégsem fejlődik. Példa Oroszország: a kormány mesés erőlködéseket tesz, ipara mégsincs, ami van, az rossz. Olaszországban jó ideig szabadkereskedelem volt, és teljesen olyan viszony fejlődött Franciaországgal, mint Magyarország és Ausztria közt. Ugyanolyan célzattal, mint ma Magyarországon, vámsorompókat állítottak fel. Az eredmény — hivatkozom a *védvámos* Werner *Sombartra* — teljes vereség.

Goldner elvtárs azt mondja, hogy a demokrácia az ország függetlenségét követeli. Ha ez meg is volna, azt kellett volna követelni: rendezkedjünk be önállóan szabadkereskedelmi alapon — vámok nélkül. De a demokrácia ezt sem követeli. Miféle függetlenségről beszélnek: magyarról? Hát itt csak magyarok vannak? Szlovákok, szerbek, románok, németek nem? Következetesen ezeknek nemzeti függetlenségét is kellene követelni, hogy ők is csatlakozhassanak az ő nemzeti területükhöz: Romániához, Szerbiához stb.

Védvám és munkásvédelem sem férnek meg. Mutatja Anglia példája. Ahol cél a milliomosok tenyésztése, a nagyipar fejlesztése, ott ez feltétlen cél, mely maga követeli, hogy a munkás is határtalanul kizsákmányoltassék...

S mi a különbség védvám és nevelővám közt a gyakorlatban? Semmi! Különbség csak az elméletben van. A gyakorlatban mindkettőnek a célja a külföld iparát kizárni. A nevelővámoknak épp olyan magasaknak kell lenniük, mint a védővámoknak, a nép tehát mindkettőt egyenlően érzi; hogy aztán minek nevezzük, az teljesen mindegy.

Goldnert csak a szép szó kápráztatta el: *függetlenség*. Pedig ez a szó üres frázis, melyet csak azért terjesztenek, hogy a nép lelkét megmérgezzék. Országok közt függőség csak akkor van, ha egyik ország teljesen ellenszolgáltatás nélkül szolgál a másiknak; de ha két ország cserél egymással rendes kereskedelmi forgalomban — az nem függőség. Éppen az elzárkózás a függőség, éspedig nem az egyik ország és a másik közt, hanem az ország egyik osztálya és a másik közt; a proletárság függősége a kapitalistáktól.

Álláspontom nem jelenti, hogy én a közös vámterületnek volnék híve. Én a szabadkereskedelemnek vagyok híve, és mint ilyen, a közös vámsorompóknak is ellensége. De inkább még a mai állapot is, mint az önálló, mert nagyobb területre terjed ki a gazdasági szabadság, és mert

Magyarország, ez a kulturálisan hátramaradt ország, legalább érintkezésben van műveltebb állammal.

Gazdasági fejlődést más intézményektől kell várni. Kautsky mondja, nem én, hogy *intelligens munkásosztály a feltétele az igazi fejlődésnek.* Ennek kell *előbb* meglenni. Az iskoláztatásnak kell *előbb* magasabb fokúnak lenni. És mikor minálunk ilyen alacsony műveltség van, akkor szolgáltassuk ki védvámokkal a kizsákmányolásnak, a kapitalisták kényе-kedvének? Intelligens nép — ez a feltétele az ipar fejlődésének. Ahol ez van, ott lesz ipar, ahol ez nincs, ott a *kizsákmányolás* lesz korlátlan. Előbb ezt kell megteremteni: intelligens, művelt munkásosztályt. Ehhez tartozik a közlekedés fejlesztése és egyéb, a határozati javaslatban követelt intézkedések. Szabad, lüktető élet kell ide. Magyarország ne legyen melegágya a milliomosoknak. Szabad fejlődés minden irányban. Szabadság bent, szabadság kifelé. Ez az egyedüli méltó álláspont mihozzánk.

Kérem az alábbi határozati javaslat elfogadását:

„A Magyarországi Szociáldemokrata Párt 1902. évi kongresszusa kijelenti, hogy egyedül helyes gazdasági politikának azt tekinti, amely a népesség minden rétegének egyaránt és egyformán nyújt védelmet és szabadságot. Egyúttal kimondja, hogy a mai gazdasági rendszerben ily politika képtelenség, mert osztályuralmon alapulva az államok mindig csak az uralkodó osztály érdekeit szolgálhatják. Ebből kifolyólag kimondja a kongresszus, hogy ily, az összérdeket szolgáló gazdasági politika csak maguknak az érdekellentéteknek eltűnésével, az osztályuralom megdöltével, a szociáldemokrácia győzelmével következhet be. Amidőn tehát a szociáldemokrata párt eme végcélja felé erőteljesen törekszik, sietteti amaz időpont eljöttét; egyúttal azonban nem mulasztja el a mai osztályérdekből folyó gazdasági politikához is állást foglalni, és szemben a más pártoknak az uralkodó osztályok érdekeit szolgáló politikájával, követelni azt a politikát, amely a legnépesebb, leghasznosabb osztály, a munkásosztály érdekeit tartja szem előtt.

A szociáldemokrata párt tehát a gazdasági bel- és külpolitika egyetlen jogosult törekvésének csak a munkásosztály anyagi és szellemi helyzetének javítását ismeri el.

Erre való tekintettel követeli a *gazdasági belpolitikára* vonatkozólag:

1. Minden olyan akadálynak elhárítását, amely a munkásosztály anyagi és szellemi fejlődésének útját állja. Tehát:

a) minden állami és községi közvetett adó (különösen a fogyasztási adók) eltörlését;

b) a közpénztárakból magánnyerészkedést szolgáló vállalatoknak juttatott mindennemű szubvenciók és kedvezmények megszüntetését;

c) minden, a fogyasztás megdrágítását célzó kartell, vagy egyéb ilynemű alakulás megakadályozását.

2. Minden olyan intézménynek megalkotását, amely a munkásosztály anyagi és szellemi jólétét előmozdítani van hivatva. Jelesen:

a) kötelező, ingyenes népoktatást;

b) széleskörű munkásvédelmet és munkásjóléti intézményeket;

c) korlátlan szervezkedési és agitacionális szabadságot a munkásság számára;

d) a vasúti és hajózási közlekedés új vonalak és víziutak építése által való nagymérvű kiterjesztését, olcsóbbá tételét, állami kezelésbe vételét;

e) mindazon üzemeknek állami kisajátítását, amelyeknek a magánnyerészkedésnek való kiszolgáltatásuk az ipar szabad fejlődésének akadálya (például a vas- és széntermelés).

Hogy pedig minél hatásosabbak lehessenek mindeme intézkedések, amelyek a gazdasági haladáshoz elengedhetetlenül szükséges életerős, intelligens, termelőképes munkásosztályt, és a fellendüléshez szükségeltető egyéb nagyfontosságú feltételeket vannak hivatva megteremteni, követeli a kongresszus, hogy *a gazdasági külpolitika* is e cél szolgálatában állva

1. elhárítson minden olyan akadályt, amely a szabad fejlődésnek bármely irányban is útját állja. Jelesül:

a) eltörlendők a kiviteli jutalmak;

b) eltörlendők a minden néven nevezendő be- és kiviteli vámok.

2. Megteremtendők mindazon feltételek, amelyek a külkereskedelem szabadságának biztosítékai. Nevezetesen:

a) hosszúlejáratú vámszerződések;

b) oly vasúti és hajózási tarifapolitika, amely minden mesterséges előnyben részesítést kizár.

A kongresszus mindezek alapján kimondja, hogy Magyarország fejlődésének egyetlen biztosítékát csakis ezen irányelvek alapján életbeléptetett gazdasági politikában látja, s ezért a leghatározottabban tiltakozik minden olyan törekvés ellen, amely — mint a függetlenségi pártok évtizedes agitációja is — oda irányul, hogy a nép figyelmét sovinisztikus jelszavak hangoztatásával a valóságos hiányokról és fennálló bajokról elterelje. A szociáldemokrata párt nemzetközi párt, s mint ilyen, a legerélyesebben fog küzdeni minden nemzeti konzerváló politika ellen, s a nemzeti elzárkózás helyett, fenti követelések alapján, erőteljes és elsősorban csak a munkálkodó népesség érdekeit szem előtt tartó, a nemzetközi haladás áldásait hozzánk közvetlenül eljuttató, gazdasági bel- és külpolitikáért harcol."

Elnök ezután kiosztatja a szavazólapokat.

Segesdi nem tartja helyesnek a lajstromos szavazást. *Klárik* ezt kívánja. A kongresszus ez értelemben kezdi a szavazást. *Bauer* figyelmezteti a kongresszust, hogy előbbi kongresszusi határozat szerint pártalkalmazott a pártvezetőség tagja nem lehet. Ezzel szemben az *elnök* konstatálja, hogy ilyen határozatot semmiféle kongresszus nem hozott...

Groszmann röviden megindokolja a következő indítványt:

„Mondja ki a kongresszus, hogy a napirend 4. pontja felett a határozathozatalt elhalasztja s még csak az előadók replikáját hallgatja meg és a vita anyagát és tárgyát a pártprogramot szerkesztő bizottsághoz utalja"[1].

Weltner, Lakatos és *Lakner* küldöttek szólalnak fel ezután,

A kongresszus *Groszmann* indítványát fogadja el.

Dr. Goldner él a zárszó jogával, hogy a tévedéseket helyreigazítsa. Garami páratlan rabulisztikával[2] csűrte-csavarta az én határozati javaslatomat. Én nem a védvámokat helyeztem előtérbe, hanem egyéb intézkedéseket. Kultúra alatt csak a gazdasági fejlődés haladását értem: tudomány, művészet nem jelent kultúrát, csak eleme annak. A külföldi államok történetéből vett példák egészen mást bizonyítanak. A nevelővám-rendszer nem elv, csak kisegítő eszköz, amelyet rögtön elejtünk, mihelyt idejét múlta. Oroszországban csak azóta van szocializmus, amióta ipari központok fejlődtek. Ez a szocializmus érdeke minálunk is. Ha a védvámok az elnyomást növelik, annál jobb: emelkednek az osztályellentétek.

Egyébként én sohasem állítottam, amit Garami nekem imputál[3]: a munkásság helyzete nem fog javulni, de előkészül a talaj a kollektivizmus számára.

Garami: Én nem is Goldner referátumával foglalkoztam, mert ő nem is okolta meg a határozati javaslatát. Csupán határozati javaslatát bíráltam, melyet elcsavarni nem lehet. Angliában, Amerikában a gazdasági fejlődés magas, szocializmus még sincs. De nem ez a döntő a kultúrára. Goldner felfogása a kultúráról igen sajátságos. Kultúra és kultúrnép alatt csak olyat érthetünk, ahol a népnek bizonyos minimális műveltsége van. Milyen a nép műveltsége, az a döntő. Olaszországban a földművesek a szocializmus legerősebb támaszai, alapjai; nem feltétlenül szükséges tehát az ipari fejlődés. Nem az érdekellentétek *kiélesítése*, hanem a munkásosztály *kiszolgáltatása* lesz ennek a következménye védvámok esetén.

A pártvezetőség megválasztása

Buchinger a jelölő bizottság jelentését terjeszti elő. A választás eredménye a következő: beadatott 158 szavazat.

A *pártvezetőségbe* választattak:

[1] A kérdésre vonatkozólag lásd e kötet 131. old.
[2] Szócsavarással.
[3] Tulajdonít.

1. *Bokányi* Dezső, 2. *Csizmadia* Sándor, 3. *Groszmann* Miksa, 4. *Goldner* Adolf, 5. *Malasits* Géza, 6. *Weltner* Jakab, 7. *Garbai* Sándor, 8. *Garami* Ernő, 9. *Izrael* Jakab, 10. *Porth* György, 11. *Saly* Endre.

Szavazatokat kaptak még: *Martincsek* István (50), *Klárik* Ferenc (64).

Az *ellenőrző bizottságba* választattak:

Kovács Géza, *Gogolya* György, *Petrók* Károly.

Általános választói jog

Goldner határozati javaslatot terjeszt a kongresszus elé, amely hangsúlyozza az általános választói jog szükségességét, és a II. Internacionálé 1904-es amszterdami kongresszusára utazó magyarországi küldöttséget megbízza, hogy „ott a művelt világ proletárságának kiküldöttei előtt a mai választási rendszert megismertetve, fenntartásának okait kíméletlenül feltárja".

A kongresszus a határozati javaslatot elfogadja.

Pártprogram

Bokányi előadása nyomán a kongresszus a következő határozatot fogadja el:

„Miután a szociáldemokrata pártnak 1890. évben Budapesten megtartott kongresszusán elfogadott és terjesztett elvi nyilatkozatának azon része, mely a cél eléréséhez szükséges *eszközöket* tartalmazza, a megváltozott gazdasági-politikai viszonyokkal szemben nem elég intenzív fegyvereket szolgáltat a küzdelemhez, s miután továbbá az elvi nyilatkozaton kívül egyes kongresszusainkon hozott határozati javaslatok és az elvi nyilatkozat között nincs a kellő összhang, egyöntetűség,

kimondja a Magyarországi Szociáldemokrata Pártnak 1902 március 30—31-én és április 1-én tartott kongresszusa, hogy bizottságot küld ki, amely a párt alapelveinek fenntartása mellett programot dolgozzon ki, s azt a legközelebbi pártkongresszusnak terjessze elő. Egyben felhatalmazza arra a bizottságot, hogy ha szükségesnek bizonyul, több elvtársat is vonhasson be a tanácskozásba és munkálatokhoz.

A pártvezetőség a maga részéről a programjavaslatot kidolgozó bizottságba ajánlja: *Csizmadia* Sándor, *Bokányi* Dezső, dr. *Goldner* Adolf, *Weltner* Jakab, *Garami* Ernő és *Groszmann* Miksa elvtársakat."

A kongresszus ezután elfogadja *Pelczéder* Ágostonnak azt az indítványát, hogy a pártprogramban „a pártfegyelem megszegőinek a pártból való kizárása határozottan kidomboríttassék", továbbá, hogy „a pártvezetőség a párt történetének megírására utasíttassék". Ugyancsak elfogadják *Weltner* Rezsőnek azt az indítványát, hogy a pártvezetőség a pártprogram kidolgozásánál a bizalmi férfiak segítségét vegye igénybe. *Lakner* Lászlónak azt az indítványát, hogy a pártprogramból a vallás magánüggyé nyilvánítását hagyják el — a kongresszus elveti.

A földművelő-munkások jogviszonyai

Dobor István előadói beszédében a földművelő-munkások jogfosztottságáról szól, s kimutatja, hogy a „rabszolgatörvény" rendelkezései „a munkásokra nézve igazságtalanok".

Határozati javaslatát, amely követeli „mindazon törvények és rendeletek eltörlését, melyek tartalmuk és irányuknál fogva a földművelő-munkásokat kivételes állapot alá helyezik s őket az állam kivetettjeivé süllyesztik", valamint követeli „a földművelő-munkásoknak az ipari munkásokkal való teljes egyenjogúsítását", a kongresszus elfogadja.

A munkanélküliség

Weltner Jakab előadói beszédében támadja a kormányt, amiért az „nem tesz mást a munkanélküliség eltüntetésére, minthogy erőszakkal szétszórja a munkanélküliek tüntetéseit, százával toloncolja őket vidékre". Beszéde végén határozati javaslatot terjeszt a kongresszus elé, amely követeli: „... a kormány és a községi szervezetek az általános nagy munkanélküliség enyhítésére haladéktalanul rendeljék el a hasznos, közszükségletet képező munkálatok foganatosítását", „a munkásoknak politikai jogokat adjanak, és a legszélesebbkörű szervezkedési szabadságot biztosítsák számukra", s törvényhozás útján javítsanak a munkásság helyzetén.

A kongresszus a javaslatot elfogadja.

Bokányi Dezső bezárja a kongresszus tanácskozását. Előkészítő munkát végeztünk — úgymond —, amit az elvtársak itt tanultak, vigyék ki az ország népe közé. Vigyék hírül, hogy itt lángoló lelkesedéssel küzdünk a népért. Mondják el, hogy óriási a feladat, amelyet végeznünk kell. Az ezredéves reakciót kell legyőznünk. Mi a kötelességünk? Küzdeni, küzdeni, küzdeni! E harcban nem csüggedünk, senki se csüggedjen. Közösen harcolunk. Ki tudja, ki esik el egy év alatt e harcban? Ki tér vissza egy év múlva? Mégis harcolunk!

Ne feledkezzünk meg más országok küzdő proletárjairól, és vegyünk példát róluk. Keletre mitőlünk egy nép háborog; minden mozdulata börtön, minden kiáltása halál a küzdők számára. Példátlan hősiességgel, áldozatkészséggel küzd a cári zsarnokság ellen. A kongresszus forró ragaszkodását és csodálatát küldi orosz testvéreinknek. *(Óriási taps és lelkesedés.)* Figyelemmel kísérjük összes külföldi munkástestvéreink hatalmasan növekvő mozgalmát. Megjön az idő, hogy Amerikától Japánig egy testben egyesülnek a világ küzdő szocialistái. Ezen szent cél érdekében harcra, kitartásra szólítja fel a küldötteket. Élteti a nemzetközi forradalmi szocializmust.

A küldöttek a nemzetközi szocializmus éltetésére felkelnek helyeikről; felhangzik a munkás Marseillaise, mialatt a terem lassan kiürül.

Népszava, 1902 április 3. A pártkongresszus.

A szociáldemokrata pártkongresszussal egyidőben, 1902 március 30—31-én gyűlt össze Budapesten a szociáldemokrata mezőgazdasági munkások értekezlete. A 9-es bizottság jelentésének jóváhagyása után az értekezlet a földművelő lap kérdésével foglalkozott, s úgy döntött, hogy a földművelők továbbra is a Népszavát tekintik saját lapjuknak. Végezetül az értekezlet jóváhagyta a szervezkedés addigi módját (csak az tekinthető a szervezet tagjának, aki a Népszavát járatja), s megválasztotta a földművelők új 9-es bizottságát (orosházi és hódmezővásárhelyi földművelő-munkásokból). *(Lásd Népszava, 1902 április 5. A földművelő-munkások értekezlete.)*

41

1902 április 15

ELLENZÉKI BÍRÁLAT A SZOCIÁLDEMOKRATA PÁRT VEZETŐSÉGÉRŐL

[1]. . . Ha visszaemlékezünk 25 éves múltunkra, azt fogjuk találni, hogy többször meg akarták ők ezt cselekedni. Nézzük csak, mit tár elénk e tekintetben a történelem: 1877. év május 15-én alapítottuk és jelentettük meg a Népszava és Volksstimme pártlapjainkat . . .[2] Három évi működésünk alatt megteremtettük a magyar nyelvű szociáldemokratikus irodalmat, a legszebb munkásdalok és költemények napjainkig remekét képezik a munkásköltészetnek. Gáspár Imre Marseillaise dalával kezdődik és végződik minden munkásösszejövetel. A két párt: Munkáspárt és Nemválasztók Pártja egyesülésében (1880. évben történt) vélték az elvtársak azt a nagy és hatalmas pártot látni, amely meg fogja mutatni a haladás útját. De csakhamar meggyőződtek az akkor működő elvtársak, hogy a burgistákkal[3] egy kalap alatt terjeszteni a szocializmus magasztos eszméjét nem lehet. Már 1882-ben új frakciót, a magyarországi radikális szocialisták csoportját alakították meg. Ebben a frakcióban működött minden lelkes elvtárs, és a nagy üldözések után, 1884-ben, az egész országban szét lettek toloncolva az agitátorok. Ezek aztán az 1889—1890-es években az egész országban mintegy varázsütésre célszerű agitációt fejtettek ki. A modern munkásmozgalom úttörői mindenkor az ellenzék táborából kerültek ki. Vagy amidőn 1892-ben

---

[1] A cikk bevezető része azzal vádolja a szociáldemokrata pártot, hogy „ki akarják irtani" az „újjászervezetteket".

[2] A Cipész ebben az időszakban azon szervezetek egyikének lapja volt, amelyek a pártvezetőség opportunizmusa miatt az Újjászervezett Szociáldemokrata Párthoz csatlakoztak. A cikkíró azért hivatkozik az 1877-ben megjelent Népszavára, mert az demagóg módon — mint a Külföldi-csoport orgánuma — fellépett a betegpénztáriak ellen. A Külföldi-csoport tevékenységének demagóg szólamok mögé rejtett valódi jellemvonásait a korabeli szociáldemokrácia nem ismerte fel.

[3] Az Általános Munkás Betegsegélyző- és Rokkantpénztár tisztviselői, akik tevékeny szerepet játszottak a munkásmozgalomban. A marxista irányzattal szemben a kispolgári reformista irányzatot képviselték.

Engelmann elvtárs köré csoportosultak a legodaadóbb elvtársak, két évi működésük alatt az egész országban hirdették a szocializmust s több ezer hívet szereztek a pártnak. A Munkáspárt csak az osztrák elvtársak nyomása alatt egyesült a burgistákkal. Rövid egy és fél év múlva Silberberg elvtárs alatt szintén alakult ellenzék. Ezt a frakciót csak a különféle be nem tartott ígéretekkel szerelték le.

Ezek után egy évig . . . belharcot folytattak az elvtársak. A soha ellenvéleményt nem tűrő Krankenkassa-hivatalnoksereg az elvtársak képzettjeit, legjobb agitátorait száműzte a pártból, és így az elvtársak 1900-ban, a húsvéti ünnepek alatt külön pártot alakítottak, mert erre kényszerítve voltak. Választanunk kellett: vagy felhagyunk azzal, hogy elvünket terjeszteni fogjuk, vagy pedig mint külön párt igenis elvünk érdekében harcba megyünk, és azt minden körülmények között tehetségünkhöz képest terjeszteni fogjuk. Mi az utóbbit választottuk és mint külön párt agitálunk, szervezünk. Mezőfi elvtársunk velünk, mi ővele, két év alatt több mint 500 községben nyertünk ezrekre menő híveket az igazi szociáldemokráciának.

25 év alatt nem sikerült a kiirtásunk, nem fog az sikerülni most sem, „burgista" urak.

Elvtársak! Tettre hívunk benneteket, tettre mindazokat, akik nem a burgisták légkörében lettek szocialisták, mert ha tíz párt volna is az országban, még akkor is volna elég tér terjeszteni, népet megnyerni az igazi szociáldemokráciának. Csatlakozzatok, agitáljatok, hisz most úgysem tehetünk egyebet, mint azt, hogy elvünknek mennél több embert nyerünk meg. Mert ez az élősdi banda mást nem tud tenni, mint szégyent hozni a szociáldemokráciára. Ha gyűlést hívtok egybe, azt jól szervezzétek, nehogy azt szétrobbantsák, mert ők azt nem nézik, hogy azzal csak az eszmének csinálnak kárt, mert működésük eddig handabandázás volt. Az eszme terjesztésénél mindig a nép politikai műveltségéhez alkalmazkodjatok, sohase aggassátok magatokra a népet elriasztó cafrangokat, hanem szorosan az ország politikai viszonyaihoz alkalmazkodjatok. Olyan csúnya fegyverekkel, mint ők, ne küzdjetek még ellenük se. Ők hazudnak lapjaikban, mindenkivel gorombán bánnak el. Nekünk ezt a modort használni nem szabad. Megfontolva minden tettünket, férfias bátorsággal terjesszük az igazi szociáldemokráciát. Ez legyen agitációnk fő feladata.

A Cipész, 1902 április 15. Kiirtanak.

Az Újjászervezett Szociáldemokrata Párt vezetősége azzal, hogy állandóan bírálta a Magyarországi Szociáldemokrata Párt opportunizmusát, hogy különösen olyan vidékek munkásságát és főként parasztságát szervezte, amelyet a szociáldemokrata pártvezetőség elhanyagolt, hogy olyan jelszavakat — így a nemzeti függetlenség jelszavát — hangoztatott, amelyek igen népszerűek voltak a munkásság és parasztság körében, jelentős befolyásra tett szert a becsületes, forradalmi szellemű munkás- és paraszttömegek körében. Ezt a tényt bizonyítja a fent közölt cikk is, amelynek írója — megtévesztve Mezőfiék demagógiájától, az Újjászervezett Szociáldemokrata Pártot a kispolgári reformizmus, az opportunizmus ellen harcoló ellenzéki csoportok utódjának tekintette. Az „újjászervezettek" vezetőségének, s különösen Mezőfi Vilmosnak igazi törekvései később, különösen az 1905—1907-es forradalmi válság időszakában világossá váltak. Ekkor a becsületes, forradalmi érzésű munkás- és paraszttömegek elfordultak az Újjászervezett Szociáldemokrata Párttól.

MUNKÁSMEGMOZDULÁSOK, SZTRÁJKOK 1902-BEN

42

1902 április 10—15

TUDÓSÍTÁSOK A SZÉKESFEHÉRVÁRI KŐMŰVESSZTRÁJKRÓL

A székesfehérvári igazságügyi palota építkezésénél dolgozó 120 kőműves beszüntette a munkát, mert nyomorúságos bérükből nem bírnak megélni. Mindössze 60 fillér béremelést követeltek naponta, mit a vállalkozók nem akartak megadni, hanem Budapestről akarnak munkásokat hozatni. *Kőművesmunkások ne utazzanak Székesfehérvárra!*

Népszava, 1902 április 10. Kőművessztrájk Székesfehérvárott.

*

A székesfehérvári igazságügyi palota építkezésénél alkalmazott 300 kőműves sztrájkja megszűnt[1]. A vállalkozó teljesítette a követeléseket, és így a sztrájk a munkások teljes győzelmével ért véget. Munkástársaink hétfőn ismét megkezdték a munkát.

Népszava, 1902 április 15. Győzelmes sztrájk.

43

1902 április 12

MUNKANÉLKÜLIEK TÜNTETÉSE SZEGEDEN

Szegeden, a búzatermő Alföld szívében, több ezer munkás kenyér nélkül van. Kedden, e hó 8-án, mintegy 600 munkanélküli a városháza elé vonult s ott, egy küldöttséget menesztve a polgármesterhez, kértek munkát, s előadták, hogy ha van is munka, a vállalkozók a közeli falvakból csekélyebb igényű, olcsóbb munkásokat hozatnak, ők pedig koplalni kénytelenek. A polgármester természetesen megnyugtatta őket, hogy megtesz érdekükben, amit lehet. A nyomorgók ebben megnyugodtak s bízva a polgármester ígéretében, tovább koplalnak.

Népszava, 1902 április 12. A nyomorgók tüntetése.

44

1902 április 11

A BÉKÉS MEGYEI FŐISPÁN A BELÜGYMINISZTERTŐL ÁLLANDÓ KATONASÁG KIHELYEZÉSÉT KÉRI HÓDMEZŐVÁSÁRHELYRE AZ ERŐSÖDŐ MUNKÁSMOZGALOM LETÖRÉSÉRE

Többször fordult már a nagyméltóságú kormányhoz Hódmezővásárhely város közönsége azzal a kéréssel, hogy katonaságot vagy honvédséget kapjon. De hasztalanul.

Ez alkalommal teljesen mellőzöm azon általános közgazdasági és kulturális szempontok felsorolását, melyek Hódmezővásárhely város szempontjából rendkívül kívánatossá teszik, hogy katonaság legyen. Kizárólag csak a közbiztonság szempontjából veszem igénybe excellenciád kegyes figyelmét.

Tudja mindenki, hogy a szociális eszmék rapid előhaladást tesznek az Alföldön. Én hibáztatom legjobban azt a felfogást, mely az erőszakos elnyomásban látja a helyzet orvoslását. Korántsem. Közgazdasági téren az okos rendszabályok egész sorozata szükséges ahhoz, hogy az állapotokat a lehetőség szerint szanáljuk. Elsőrendűen lényeges az, hogy folyton olyan munkaalkalmakat tudjunk nyújtani, melyek foglalkozást és keresetet biztosítanak a roppant számú munkáselemnek, melyet a mezőgazdasági munkák éppen csak a nyári időben foglalnak el.

Amellett azonban, hogy közgazdasági és közigazgatási intézkedések egész seregével kell törekedni a helyzet javítására, a kis egzisztenciák elégedetlenségének eloszlatására — nem szabad az állampolgárokat sem védtelenül hagynunk.

Hódmezővásárhely 60 000 lakossal bíró nagy alföldi város, lakói között nagy számú munkással. Ezek a munkások bizony nagyon sokat békétlenkednek, főleg akkor, midőn kevés a munka. Most is sztrájkolnak az összes kőműves- és ácsmunkások és folyton békétlenkednek a vasútépítésnél alkalmazott munkások, de legkivált azok a nagy számban levő munkások okoznak

[1] A sztrájkolók száma a sztrájk folyamán növekedett 300-ra. A sztrájk április 7-től április 14-ig tartott.

komoly kellemetlenségeket, akiknek nem jut munka. Ezek erőszakosságra minden percben hajlandók, és csak a hatóságok rendkívüli ébersége és konciliáns[1] fellépése előzheti meg a hirtelen kitöréseket. Aki azonban ismeri a tömeg lélektanát, aki tudja, hogy még a békés csoportosulás is mily könnyen fajulhat veszedelmes kitöréssé, az egyenesen könnyelműségnek tekinti azt, ha egy 60 000 lakosú város biztonsága az állandóan békétlen munkástömegekkel szemben kizárólag a 60—80 főnyi városi rendőrség védelmére van bízva.

A lakosság biztonságának érdeke követeli sürgetően, hogy állandóan katonaság tartózkodjék a városban.

Nyomatékkal kérem tehát excellenciád kegyes figyelmét arra, hogy Hódmezővásárhely város már nagyon sokszor hangoztatott kérelmét teljesíteni, és ezen nagy alföldi város biztonságát oly parancsoló érdeknek tekinteni méltóztassék, mellyel szemben a katonaság elhelyezésénél irányadó egyéb szempontok mind háttérbe szorulnak. Mély tisztelettel kérem excellenciádat, hogy Hódmezővásárhelyen közös hadseregbeli vagy honvédségi csapatoknak állandó elhelyeztetése iránt a lehető legsürgősebben kegyeskedjék intézkedni.

Lukács György
főispán

Tisztázat. — O. L. BM. eln. 1902—IX—2505.

Az ügy további sorsára vonatkozólag adatok eddig még nem állnak rendelkezésünkre.

45

1902 április 16

HUTSCHENREITER SÁNDOR RENDŐRBIZTOS JELENTÉSE A FŐKAPITÁNYSÁGHOZ A BUDAPESTI SZLOVÁK MUNKÁSOK GYŰLÉSÉRŐL

Tekintetes Főkapitányság!

Tisztelettel jelentem, hogy a budapesti szlovák munkások folyó hó 13-án délután ¼4 órakor VII. kerület Dohány utca 77. szám, Rodiné-féle vendéglőben nyilvános gyűlést tartottak a következő napirenddel:

1. A szlovák munkások helyzete és május 1.
2. A küldöttek jelentése a szociáldemokrata pártkongresszusról.
3. A szlovák munkások alapszabályainak módosítása.
4. Indítványok.

A gyűlésen mintegy 80-an vettek részt — elnökké *Babicz* Józsefet s jegyzővé *Sunavecz* Mátyást megválasztották. A napirend 1. pontjához *Martincsek* István szónok szlovákul előadta, hogy a szlovák munkások helyzete rosszabb az állaténál, mert amazokat gazdáik, sőt egyesületek védik, míg a munkást senki nem védi, önmagára van hagyatva. Oka ennek a szellemi fejlesztés hiánya, úgy hogy a nyomasztó helyzet kivándorlásra készteti a munkásokat. Szervezkedésre felhívja a jelenvoltakat, május 1 ünneplésére buzdítja, hogy tömegesen jelenjenek meg. A többi pontokhoz *Stolony* József szónok jelenti, hogy a folyó év március 30—31-én megtartott IX. országos kongresszuson a Magyarországi Szociáldemokrata Párt óriási módra előrehaladt. Végül jelenti, hogy a pártvezetőségbe egy szlovák ajkú munkás beválasztatott.

Végül a 3. ponthoz *Martincsek* István a Budapesti Általános Szlovák Munkásegyesület visszautasított alapszabályairól beszélt, javasolta az alapszabályok 4. és 5. pontját módosítani, hogy újból felterjesszék, amit a gyűlés elfogadott. Ezek után határozati javaslat és indítvány nem hozatott, ezzel a gyűlés délután 5 órakor rendben véget ért.

Hutschenreiter Sándor

Tisztázat. — MMI Archivum. Bp. főkap. ir. 1902—608. eln. res.

[1] Engedékeny, békés.

1902 május 7

A NICHOLSON-GÉPGYÁRI KAZÁNKOVÁCSOK ÉS HIDÁSZMUNKÁSOK SZTRÁJKJÁRÓL

Aki csak egy kissé is ismeri a fenti gyárban uralkodó viszonyokat, nem fog csodálkozni rajta, hogy ott nem egyszer fordulnak elő botrányos dolgok, mert az összes osztályok munkásai állandóan ki vannak téve a művezetők és hivatalnokok önkényének, gyakran piszkosságainak.

A gyárban előforduló minden rossz magán viseli az igazgató nevét: bérlevonás, kíméletlen hajcsárkodás, nyerseség, az elszámolásoknál előforduló megrövidítések, mind, mind az igazgató nevével vannak kapcsolatban...

Az igazgató úr gőgösségének ismerete mellett a munkásság méltóságán alulinak találta a könyörgést, és megpróbálták a tárgyalást kierőszakolni. Hétfőn, április 21-én valamennyi kazánkovács és hídépítő-munkás — 70-en egyszerre — elhagyta a gyárat, hogy megmutassa, miszerint nemcsak egyesek, de valamennyien elégedetlenek helyzetükkel...

Jellemző a dologra, hogy egyáltalán nem gondoltak sztrájkra, hanem békés tárgyalás útján kívánták munkaviszonyaikat rendezni, de nem bocsátkozott velük tárgyalásokba senki. Készületlenek, azaz szervezetlenek is voltak, de a helyzet, amelybe jutottak, megmutatta nekik, hogy mennyire fontos a szervezkedés.

Odafordultak a szervezethez és nemsokára megjelentek közöttük elvtársaink, akik nem elérhetetlen követelések állítására ugyan, hanem kitartásra buzdították őket. A követelések a legkisebbek, úgyszólván nem is anyagiak voltak, mert csak azt kívánták vissza, amit tőlük az utóbbi időben elvontak. Miután azonban ismerték a gyárvezetőség szűkkeblűségét és elbocsátási mániáját, kénytelenek voltak a következő követeléseket állítani:

1. A sztrájkban való részvételért 6 hónapon belül senki el nem bocsátható.
2. Az elmúlt évben fizetett akkordárak fenntartandók és az alapbérre 60% elszámolandó, illetve kifizetendő.
3. A művezetőnek nem szabad korcsmát tartani.
4. Olyan munkáknál, amelyeket akkordban készíteni nem lehet, az alapbérhez szintén 60% jutalék számítandó.
5. Az akkordmunkák kiadásánál a munkautalványon az árak feltüntetendők.
6. Ha a kiadott akkordárak mellett a munkás 60%-nál többet keresne, úgy ez is fizetendő neki.

Az egyeztető tárgyalásokat a kerületi elöljáró vezette és itt kitűnt, hogy Herczog úr, mint vezető igazgatója a gyárnak, még csak nem is ismeri azt, nem tudja, hogy a kazánkovácsok és hidászok egy ollóval kénytelenek kínlódni évek óta, mert a második olló javítás végett két év előtt le lett szerelve s azóta ócskavasképpen hever. Nem áll rendelkezésükre emelődaru és a munkások kénytelenek a több métermázsás tárgyakat kézben hurcolni óriási távolságokra, mint az egyiptomi rabszolgák a gúlák építésénél. Olyan segédeszközök, amilyenek a modern alapon berendezett gyárakban vannak, teljesen ismeretlenek az igazgató előtt, annyira, hogy a jelenvolt képviselői a többi gyáraknak egészen elképedtek Herczog igazgató teljes tudatlanságán.

Az elöljáró előtt persze szépíteni igyekezett magát, s azt mondta a munkásoknak, hogy miért nem fordultak hozzá. Ezek persze rögtön megadták a kellő választ és emlékezetébe hozták neki, hogy nem egyszer személyesen korholta le a hozzámenő munkásokat azzal, hogy semmi keresnivalójuk sincs az irodában s kiadta a parancsot a kidobásukra.

A követelések a 4. pont kivételével jogosaknak ismertettek el, és azok betartására Herczog igazgató ígéretet tett. Este megint gyűlés volt, amelyen Teszárs beszámolt a mozgalom eredményéről. Méltatta az elért eredményt s figyelmeztette a jelenlevőket, hogy ne becsülje azt túl senki sem, mert ez csakis a testvéries összetartás eredménye, és újabb bizonyítéka annak, hogy mennyire szükséges a munkásoknak a szervezkedés.

Vas- és Fémmunkások Szaklapja, 1902 május 7. A Nicholson-féle gépgyár kazánkovács- és hidászmunkásainak sztrájkja.

A sztrájk április 25-én fejeződött be.

1902 október 7—október 25

A NÉPSZAVA CIKKEI A KISBIRTOKOS PARASZTSÁGRÓL

A szociáldemokraták állapították meg először, hogy a gazdasági fejlődés kérlelhetetlen törvényei szerint a nagybirtok elnyomja és hatalmas versenyével lassanként megsemmisíti a kisbirtokot. A föld mindig kevesebb kézbe gyülemlik össze, és mindjobban szaporodik azok száma, kik kisbirtokosokból vagyontalan proletárokká változnak át. E tény igazságát hevesen tagadták azok, kik nem tudván az önérdek vagy a tudatlanság hályogától szabadulni, nem láttak és nem láthattak tisztán. Pedig csak a való életet kell figyelemmel kísérnünk, azonnal látjuk, mennyiben igaz az egyik vagy mennyiben a másik állítás.

Magyarországon ugyanaz a fejlődési folyamat megy végbe nagyjában, mint a világon mindenütt, ahol a haladás körülbelül hasonló magaslaton áll. Régen tudjuk, hogy a föld termékenységét tekintve nálunk a nagybirtokos hasonlíthatatlanul előnyben van a kisbirtokossal szemben. A termék értékesítése terén sem jobbak az állapotok. A gabona nemcsak mennyiségileg, hanem minőségileg is sokkal csekélyebb értéket képvisel a kisbirtokon, mint a nagyon. Általában minden téren hátrányban van a kisbirtok termelése.

Így van a jószágtenyésztéssel is. A kisbirtok állattenyésztése minden tekintetben alacsonyabb fokon áll, mint a nagybirtoké...[1]

Az állattenyésztés minden ágában a kisbirtoké a kedvezőtlenebb helyzet. Mégis vannak emberek, kik csökönyösen állítják, hogy a kisbirtok nem pusztul, és hogy csak az a kisbirtokos nem boldogul, ki nem tud gazdálkodni... Nem egyéni, hanem általános gazdasági okokban rejlik a baj. Ezen pedig a kisbirtokokon létesítendő mintagazdaságokkal vagy erkölcsi prédikációkkal segíteni nem lehet. Semmiféle eszköz nem fog segíteni olyan értelemben, hogy a kisbirtok fenntartható legyen.

És ha a kisbirtokosok maguk is abban reménykednek, hogy sorsuk majd megváltozik és kisgazdaságuk még majd virágzó lehet, hát rettenetesen csalódnak. A fejlődés iránya nem nekik, hanem a nagybirtoknak kedvez és nekik pusztulniuk kell.

Népszava, 1902 október 7. Kisbirtok és nagybirtok.

*

Mielőtt a magyarországi kisbirtokosok szomorú és tarthatatlan helyzetéről röviden megemlékeznék, örömmel konstatálom, hogy az az űr, amely látszólag a kisgazdát a földművelő-munkástól elválasztja, a kölcsönös felvilágosulás folytán teljesen megsemmisül. Hála a haladó kor eszméjének, ma már a kisbirtokosok is megértve a kor intő szavát, szervezkednek a modern munkásmozgalom alapján, a szociáldemokrácia lobogója alatt. Vajon ki vonná kétségbe e mozgalom jogosultságát? Ki merné állítani, hogy a kapitalisztikus termelési rendszer átkos volta a kisbirtokost nem szipolyozza ki, nem űzi a megsemmisülés lejtőjére, éppúgy, mint a földművelő-munkást, vagy az ipar és kereskedelem alkalmazottait? Az a gazdasági forradalom, mely a géptechnika fejlődésével megsemmisítette a kisipari céhrendszert, a kisbirtokos szerény egzisztenciáját is elnyeléssel fenyegeti. Ez állítást eléggé bizonyítják a tények. Ha a szemünk előtt végbemenő eseményeket figyelemmel kísérjük, könnyen rájövünk a kisbirtokosok pusztulására. Ki lesznek forgatva ősi birtokaikból, elmerülnek a földművelő proletárok sorai közt, azoknak amúgyis nagy számát szaporítva, a megélhetést nehezítik. Ennek tulajdonítható, hogy a szociáldemokrácia elsősorban a proletárok helyzetén akar segíteni. Mi, kik a keserű tapasztalatok folytán meggyőződve, határozottan tudjuk, hogy valamint a kisipar, úgy az ingatlan kisbirtok sem képes a nagybirtokkal szemben a konkurrenciát kiállni. Ehhez jön még a közterhek aránytalan megosztása, mely különféle adónemekben nehezedik a kisbirtokos vállaira.

A géptechnika hódítása, valamint az iparban, úgy a mezőgazdaságban is az óriási munka-

[1] A következőkben a cikk az állattenyésztésre vonatkozó megállapításait statisztikai adatokkal igazolja.

megtakarítás folytán a nagybani termelést olcsóvá teszi, s könnyen felfalja a kistermelőt, ki gépekkel nem rendelkezhetik, s úgyszólván orrával túrja a földet. Ebben leli magyarázatát a kisipar és kisbirtok tarthatatlansága. „Valamint esztelenség volna fejjel ugorni a falnak, éppoly esztelenség volna hadat üzenni a géptechnikának." De szervezkedni kell a kisbirtokosoknak is, és küzdeni a proletárokkal együtt ez igazságtalan társadalomban egy oly társadalom létrehozatáláért, melyben a tudomány haladása és a technika fejlődése nem átok, de talán áldás lesz az összemberiségre. De szervezkedni kell a kisbirtokosoknak azért is, hogy lehetőleg a jelen társadalom keretén belül is lehessen segíteni tarthatatlan helyzetükön. Elismerjük, hogy a nagybirtokkal szemben versenyképtelenek vagyunk, de ez még nem elég ok arra, hogy pusztulásunkat nyugodtan, ölbe tett kezekkel nézzük. „Erős szervezkedéssel sokat, anélkül semmit sem érhetünk el." Itt kétszeres föladat hárul a már öntudatos munkásságra, legyen az kisiparos, kisbirtokos, ipari vagy földművelő-munkás, kétszeres kötelessége a kisbirtokos sorstársakat fölvilágosítani nyomorult helyzetéről. Nyomorult a földművelő-munkások helyzete is, de a szervezetlen kisbirtokosé még bizonytalanabb és rosszabb.

A szervezett földművelő-munkás, ha dolgozik, tudja, hogy miért teszi, de egy kisgazda, ki egész éven át dolgozik éjjel-nappal, mert napszámot nem bír fizetni, ő maga kénytelen családjával együtt éjjelt nappallá téve, véres verejtékkel dolgozni azért, hogy különféle kötelezettségeinek, mint például adó, kamat stb., eleget tehessen, hogy az ősi vagyonkát el ne vegyék tőle. De rosszabb még azért is, mert a bérmunkás a bevégzett idő után megkapja (ha megkapja) bérét, míg egy kisgazda, úgyszólván egy évben egyszer, aratás után jöhet egy pár garashoz, de ha valami elemi csapás, mint fagy, jég, szárazság stb. meglátogatja, az egész évi munkája kárba vész, s ha még egyáltalán kap hitelt, arra kénytelen folyamodni, ha pedig nem, akkor jön a végrehajtó, a hitelező, s beállt a kisbirtokos csődje..

Azért az ősi vagyonért, melyért életén keresztül lankadatlan munkával küzdött a kisbirtokos, melyért életét áldozta akkor, már nem tehet semmit. Őrá nézve az már menthetetlenül el van veszve. Ezt kell megmagyarázni a kisbirtokosnak, akkor meg fogja érteni, hogy rá van utalva a szervezkedésre, meg fogja érteni, hogy a szociáldemokrata földművelő-munkás és iparos neki nem ellensége, hogy az ő sorsa azokéval közös, velük kell küzdenie.

Népszava, 1902 október 25. A kisbirtokosok helyzetéhez.

SZTRÁJK A GYŐRI VAGONGYÁRBAN 1902 SZEPTEMBER 30—OKTÓBER 22 (48—50)

48

1902 október 11

TUDÓSÍTÁS A GYŐRI VAGONGYÁRI MUNKÁSOK SZTRÁJKJÁRÓL

Közel 2000 munkás sztrájkol már két hét óta a győri vagongyárban. 2000 férfi, 900 nő és körülbelül 1500 gyermek nyomorog azért, mert a győri vagongyár igazgatósága hitvány módon visszaélt a munkások becsületességével.

Mert nem igaz az, amit a polgári lapok hazudnak, hogy a munkások azért léptek sztrájkba, mert az igazgatóság 30 munkást el akart bocsátani. Az igazgatóság nem akart egy munkást sem elbocsátani, hanem elrendelte, hogy a munkásokat hívják egyenként az irodába, és ha engedik, húzzanak le a megígért fizetésből, és ha akad olyan, aki azt nem engedi, azt bocsássák el.

A munkásság felismerte a gaz játékot és kimondotta, hogy a bérlevonás ellen állást foglal, és ha az igazgatóság nem enged, sztrájkba lép az egész gyár munkássága.

Az igazgatóság nem engedett és a bérharc kitört azért, mert a munkásság bízott az igazgatóság ígéretében és nem hitte, hogy az „urak" adott szava *nem ér egy pipa dohányt sem.*

A munkásság bámulatra méltó összetartással az utolsó emberig kivonult a gyárból. Helyüket egy század katonaság foglalta el, amely éjjel-nappal vigyáz a tőkepénzesek vagyonára, őrzi a vagongyárat . . .[1]

A 2000 sztrájkoló munkás, a hatóság erőszakoskodásai dacára, bámulatos fegyelmet és rendet tanúsít. A sztrájk kezdete óta a mai napig a legcsekélyebb rendzavarás sem fordult elő. Különösen a gyár és a pályaudvar őrzését látják el katonai pontossággal és fegyelemmel. Az áldozatkészség megható példáit mutatják be egyesek. Vannak, akik két-három éjjelt átvirrasztanak a pályaudvaron, mások — szintén sztrájkolók — pénzsegélyt adnak azok részére, *akiknek jobban kell.*

A győri lakosság rokonszenve napról napra fokozódik a sztrájkolók iránt. Minden józan gondolkodású polgár elítéli a gyárigazgatóság becstelen eljárását, amellyel annyi munkást nyomorba döntött. A rokonszenvnek köszönhető, hogy a sztrájkolókat a polgárság hathatósan segélyezi. Különösen a vendéglősök, kávések, kereskedők és pékek nyújtanak támogatást. Kenyér, liszt, krumpli, tej, szafaládé bőven van a sztrájktanyán . . .[2]

Népszava, 1902 október 11. A győri vagongyári munkások sztrájkja.

49

1902 október 21

A SZTRÁJKOLÓ VAGONGYÁRI MUNKÁSOK FELHÍVÁSA „GYŐR VÁROS POLGÁRAIHOZ ÉS MUNKÁSAIHOZ"

Polgárok! Munkástestvérek!

Három hét óta áll harcban *2000* munkás. Nem azért tették le a munkaszerszámot, mert lustálkodni akarnak, nem azért vonultak ki a gyárból, hogy elérhetetlen követeléseket állítsanak fel, hanem azért, mert a gyár igazgatósága *szószegő lett,* és a munkásoknak szerződésileg biztosított jogait megcsorbította.

2000 munkás küzd hetek óta a nyomorral. *Gyötrelmes szívvel nézik ők is kedveseik nyomorát.* Nekik is fáj, hogy az ártatlan nők és gyermekek százai megismerkednek a legnagyobb ínséggel, de nem változtathatnak sorsukon, mert nem ők idézték elő a harcot, *nem ők felelősek az ártatlanul szenvedők nyomoráért!*

A nők és gyermekek hulló könnye *a gyár hatalmas urainak lelkiismeretét terheli.*

Szívtelen kapzsiságuk, alávaló szószegésük kergette a munkát szerető, a dolgozni akaró munkások ezreit a nélkülözésbe! A munkások tűrtek, amíg lehetett, de végre csordultig telt a pohár, és emberi méltóságuk szenvedett volna csorbát, ha az igazgatóság folytonos nyúzását nyugodtan tűrték volna.

Három hét óta harcolnak a munkások és legelfogultabb ellenségüknek is el kell ismernie azt, *hogy bámulatra méltó fegyelmezettséggel, a legcsekélyebb rendzavarás nélkül küzdenek.*

A törvényes korlátokon belül maradnak, nyugodtak és csendesek, mert nincs szükségük a rendzavarásra, mert tudják, *hogy igazukért, hogy az igazságért küzdenek.*

Tudjuk, hogy a város lakosságának nagy kárt okoz a sztrájk, *de ismételjük, nem mi idéztük elő a harcot!*

A lakosság rokonszenve velünk van. A három hét alatt a lakosság minden rétege támogatta pénzzel vagy élelmiszerekkel igaz harcunkat. *Köszönet érte!* Főleg nőink és ártatlan gyermekeink

---

[1] A tudósítás ezután beszámol a hatóság és a kivezényelt katonaság munkásellenes tevékenységéről.
[2] A cikk végül további kitartásra buzdítja a sztrájkoló győri munkásokat.

nevében köszönjük az adományokat, mert az ő nyomorgásuk a legfájdalmasabb a harcban.

Mi, munkások, szívesen tűrünk, szívesen nélkülözünk, mert tudjuk, *hogy igazunkért küzdünk.* Legfőbb törekvésünk, hogy az ártatlanok minél kevesebbet szenvedjenek.

De köszönjük a polgárság rokonszenvét azért is, mert igaz örömmel látjuk, hogy felismerték, *miszerint nekünk van igazunk, és mi vagyunk azok, akiket kijátszottak és megcsaltak.*

Mi minden eszközt felhasználtunk, hogy ez áldatlan harcnak véget vessünk. Felkértük Vázsonyi Vilmos országgyűlési képviselőt, járjon közbe a kereskedelmi miniszternél, hogy választott bíróság döntse el: *kinek van igaza, a gyár igazgatóságának vagy nekünk?*

A kereskedelmi miniszter hajlandónak mutatkozott a közvetítésre és kijelentette, hogy gróf Wickenburg államtitkárt ajánlja elnöknek. A munkások kijelentették, hogy ha a választott bíróság ellenük dönt, *rögtön megkezdik a munkát!*

A gyár igazgatósága *vakmerő gúnnyal utasította vissza a választott bíróságot,* és ezzel elismerte, hogy fél a döntéstől, elismerte, hogy tudja, miszerint *a munkások követelése jogos, törekvése igazságos.*

Mit törődik az igazgatóság *2000 munkás, 600 nő és 1000 gyermek nyomorúságával?!* Lederer úr és társai bizonnyal nem fognak koplalni, akármeddig tart a sztrájk. Az ő felfogásuk az, hogy *a munkás rabszolga, akivel szemben minden gazság meg van engedve.*

Ezért mi el vagyunk szilárdan tökélve, hogy igaz küzdelmünket tovább folytatjuk.

Nyugodtan, minden rendzavarás nélkül fogunk tovább küzdeni, míg szerény követeléseinket megkapjuk.

Polgárok! Munkástestvérek!

Támogassátok igaz harcunkat! Minden adomány *az éhező családok nyomorán segít. Kétszer segít, aki gyorsan ad.* Mi folytatjuk a harcot, ha nem is kapunk segélyt. Tűrünk, nélkülözünk, nyomorgunk, mert a gyár dölyfös, gőgös urait meg akarjuk tanítani arra, hogy mi is emberek vagyunk! Csak nőink és gyermekeink ne nélkülözzenek semmit, mert ők ártatlanok.

Ti pedig, sztrájkoló munkástestvérek, küzdjetek tovább is oly hősies elszántsággal és összetartással, együtt, mint eddig.

Igaz ügyünket diadalra kell vinnünk és a ti elszántságtok biztosíték arra, hogy diadalra is visszük!...[1]

Népszava, 1902 október 21. A győri sztrájk.

50

1902 október 26

A GYŐRI MUNKÁSOK LAPJA A VAGONGYÁRI SZTRÁJK EREDMÉNYEIRŐL

A győri vagongyári sztrájk 23 napi kemény harc után a munkások győzelmével véget ért. Nem mondhatjuk azt, mintha talán a munkások összes követeléseiket kivívták volna, nem mondhatjuk azt sem, mintha az igazgatóság minden követelést megadott volna a munkásoknak, de igenis azt elmondhatjuk, hogy győztek a munkások, eredményeket értek el mindannyian. Különösen erkölcsileg sokat és nagyot győztek. Elismerte a gyár igazgatósága azt, hogy itt, ennél a sztrájknál nem valami lázadó csőcselékkel állt szemben, hanem fegyelmezett, szervezett, osztálytudatos, komoly munkásokkal. Elismerte az igazgatóság azt, hogy a sztrájkban álló összes munkásokat nem egyes idegen izgatók, sem pedig a gyémántgyűrűs apostolok késztették a harcra, hanem azon visszás és bonyolult, igazságtalan állapotok, melyek a gyár fennállása óta a vagongyár belső életében uralkodtak. Elismerte az igazgatóság, mert el kellett ismernie, hogy a munkások követelései jogosak, méltányosak és igazságosak. De elismerte azt is, hogy neki nem

[1] A felhíváshoz fűzött kommentárban a Népszava leleplezi a győri kerületi betegsegélyző pénztár vezetőit, akik a sztrájk folyamán a munkások ellen tevékenykedtek.

afféle műveletlen, kóbor munkásokkal van dolga, hanem minden tekintetben kiművelt, intelligens szakmunkásokkal, kik nem a gyár hátrányára, hanem annak előnyére dolgoznak. El kellett végül ismernie a gyár igazgatóságának, de nemcsak annak, hanem valamennyi hivatalos osztálynak, hatóságoknak és mindenkinek a munkások bámulatos kitartását, napról napra fokozódó lelkesültségét, békés és nyugodt magaviseletét, törvénytiszteletét, meggyőződését, ideálját, melyet a sztrájk tartama alatt a gyár összmunkássága oly fényesen dokumentált.

Ezzel együtt el kellett ismerni mindenkinek a modern munkásmozgalom ésszerűségét, a munkásmozgalom szükségét, a szervezett munkások harci erejét és hatalmát is. Be kellett látnia még a legelfogultabb embernek is azt, hogy a munkásság is tudatában áll ma már emberi voltának, felébredt gyermekségéből, és nem enged magán olyannyira szántani, mint hajdanában az ókorban a rabszolgák. Be kellett látnia még a legkorlátoltabb eszű embernek is, hogy a mai munkások a kor fejlődése szellemében nevelődnek, melyet sem szuronyokkal, sem pedig rendőri önkénnyel megakadályozni nem lehet . . .[1]

Ez a győzelem, ha nem is feltétlen nagy győzelme a munkásságnak, de mégis győzelem, mert megmutatta a mai harcával azt, hogy miként tud küzdeni, miként tud harcolni ügyének igazáért. Ezt a győzelmet, melyet most kivívott magának az összmunkásság, tudja, hogy mily drágán fizette meg és így tudni fogja azt is, hogy milyen eréllyel kell azt a jövőre fenntartani, megőrizni és megvédeni . . .[2]

Győri Munkások Lapja, 1902 október 26. A sztrájk véget ért.

A BUDAPESTI MUNKÁSSÁG TILTAKOZÓ GYŰLÉSE A CIVILLISTA ÉS A HADSEREG LÉTSZÁMÁNAK FELEMELÉSE ELLEN 1902 NOVEMBER 30

51

1902

GROSZMANN MIKSA BESZÉDE A CIVILLISTA[3] FELEMELÉSE ELLEN

Tisztelt Népgyűlés!

A rabszolgatörvényt és a muszkajavaslatot benyújtó magyar kormány egy újabb javaslattal járult a magyar képviselőház elé. Azt kívánja, hogy a magyar nép adófilléreiből Ferenc Józsefnek újabb 2 millió koronát adjunk *(„Gyalázat!" „Le vele!")*, azt kívánja, hogy az eddig fizetett 9,3 millió koronát emeljük fel 11,3 millió koronára. *(„Abcug!" „Nem lehet!" — Zaj.)* Ezt a kívánságot, ezt a javaslatot Széll Kálmán, a jog, törvény és igazság minisztere azzal indokolja, hogy kisebb lett a pénz értéke, hogy nehezebb lett Magyarországon a megélhetés, különösen, hogy Habsburg Ferenc Józsefnek 39%-kal megdrágult a vadászat. *(Nagy zaj. — „Ne menjen vadászni!")*

Nem tagadom, és azt hiszem, senki itt a jelenlevők között nem tagadja, hogy manapság a vadászat drágább lett *nekünk*, munkásoknak, a vadászat — a kenyér után; drágább lett mindenkinek a vadászat — a megélhetésre, és talán drágább lett a vadászat — a *zergékre* is. *(Általános derültség. Zajos taps. — „Úgy van!")* Ha igaz az, hogy drágább lett Magyarországon a pénz és nehezebb lett a megélhetés, ugyan ez vajon kinél áll elsősorban? Annál, kinek legalább 400 millió korona magánvagyona és 19 millió korona évi fizetése van, vagy annál, aki az év legnagyobb részét munka nélkül tölti, és ha munkában van, csak éhbér jut neki!? *(„Úgy van!" — Zajos helyeslés.)*

[1] Ezután a sztrájkok jelentőségével és szükségességével foglalkozik a cikk.
[2] Befejezésül további kitartásra és az elért eredmények megvédésére szólítja fel a cikk a győri munkásokat.
[3] Az állami költségvetésnek az a része, amelyet az uralkodó és udvartartása javára szavaz meg a parlament.

Ha a magyar minisztérium azt mondja, hogy drágább lett a megélhetés, hát azoktól kell-e a különbözetet beszednie, kiknek megélhetése egyáltalán nincs? Hát azok fizessék a 2 millió korona új követelést, kiknek 2 fillér feleslege sincs? Hát nem lehet azt mondani Ferenc Józsefnek, amit mondanak a munkásoknak: „Ha kevés a béred, kevés a keresményed, szorítsd össze magad, egyél egy darab hússal kevesebbet, igyál kevesebbet." *(Derültség. Éljenzés és hosszantartó taps.)* Azonban amit a magyar munkásnépnek mondanak, azt nem mondja a magyar minisztérium Ferenc Józsefnek. Ha Ferenc József a szemével hunyorít egyet és azt mondja, drágább lett a vadászat, akkor a magyar minisztérium elmegy a néphez és kész elvenni utolsó vánkosát és megdrágítani utolsó betevő falatját is. *(Zajos helyeslés. — „Úgy van!")*

De más oldala is van ennek a dolognak. Ha a munkás azt mondja a munkaadójának, hogy az eddig fizetett bérből megélni nem tud, akkor a munkaadó azt feleli a munkásnak: „Eredj, keress magadnak más munkát!" Vagy a munkás, ha a munkaadó nem adja meg a követelést, megbeszéli társaival a dolgokat és sztrájkba lép. Ez az egész világon elfogadott szabály a munkabér felemelése körül. *Tessék Ferenc Józsefnek, ha nem elég a fizetése, jobban fizetett kondíciót keresni! (Óriási derültség. Szűnni nem akaró taps. Éljenzés.)* Tessék Ferenc Józsefnek az orosz cárral, a német császárral és a többi urakkal összeállani és sztrájkoljanak. *(Helyeslés.)* Meg vagyok győződve, hogy ez *olyan sztrájk lesz, amely nem von maga után üzembeszüntetést. (Általános derültség, hosszantartó taps.)* . . .[1]

Mármost vizsgáljuk meg, hogy ezt a hallatlan követelést, ezt a páratlan merészséggel benyújtott javaslatot miképp fogadta a magyar képviselőház? Miképp fogadták azok, akik azt merészelik mondani, hogy ők a *magyar nép* megbízásából hoznak törvényeket és a magyar nép megbízásából intézkednek?

A magyar parlamentben van nekünk egy pártunk, amely azt mondja, hogy minden rossznak, ami Magyarországon található, az az átkos Ausztria, Bécs az oka — ez a Függetlenségi Párt! *(Egy hang: — „És 48-as!")* Ennek a pártnak fő orgánuma, a Független Magyarország, már három héttel ezelőtt hirdette, hogy a civillista felemeléséről nem érdemes beszélni. Már három héttel ezelőtt kijelentette a Független Magyarország (valószínűleg a Függetlenségi Párt nevében), hogy erről a 2 millióról igazán nem érdemes beszélni. Hiszen Magyarország mindig lovagias, lojális nemzet volt. Ha a magyar király a magyar néphez fordult valamiért, a magyar mindig szívesen megadta.

Ha a Függetlenségi Párt, amely azt meséli a népnek, hogy mindannak, ami Bécsből jön, ellensége, *így* foglal állást, elképzelhetik, *hogyan* foglalhat állást különösen a reakció és Bécs lakájainak pártja, a Néppárt, és miképp foglal állást — a kormánypárt. Bizonyos, hogy a magyar képviselőház minden izgatottság, emóció[2] és ágálás nélkül el fogja fogadni, és ezáltal a magyar nép vállaira újabb terheket fog rakni. *(„Gyalázat!" „Nem engedjük!")*

Én is azt mondanám, hogy nem engedjük, ha volna beleszólásunk az állam ügyeinek intézésébe. Ezek az urak nagyon jól tudják, hogy a nép millióinak meg van kötve keze, lába, és be van tömve a szája. Nem beszélhet bele ott, ahol saját sorsát intézik. *(Helyeslés. Zaj.)*

De azért ez a mai impozáns népgyűlés Budapesten és számtalan más népgyűlés az egész országban[3] fényesen dokumentálja, hogy ezek az urak megint egyszer nem a nép érdekében intézkednek és tesznek, hanem *a nép egyenes megkárosítására, a nép hátrányára és egyenesen a nép akarata ellenére. („Úgy van!" — Általános, zajos helyeslés.)* Ez a népgyűlés méltó kifejezője annak, hogy a magyar nép, dacára annak, hogy nincs politikai joga, dacára annak, hogy nem beszélhet bele sorsának eldöntésébe, megérett arra, hogy sorsának intézését kezébe vegye.

---

[1] Ezután Groszmann arról beszél, hogy a nyomor fokozódása közepette különösen indokolatlan a civillista felemeléséről beszélni.

[2] Felindulás.

[3] A november 30-i budapesti népgyűléshez hasonlóan „1. A civillista. 2. A katonaság. 3. A kivándorlás" napirenddel 1902 novemberében és decemberében, valamint 1903 januárjában a következő helyeken voltak népgyűlések: Budapest (szobafestő és mázoló-munkások, kovácsmunkások, valamint a szíjgyártó-, nyerges- és bőröndösmunkások), Alsó- és Felsőgörzsöny, Kolozsvár, Fiume, Szabadka, Újpest, Hódmezővásárhely, Pápa, Miskolc, Resica, Szatmár, Szabadszállás, Tatatóváros, Újvidék, Dunapataj. *(Népszava, 1902 december 2., 4., 6., 11., 18., 20., 30., 1903 január 1., 3., 22.)*

A magyar nép nem akar semmiféle civillista-emelésről tudni addig, amíg Magyarországon minden ember becsületes megélhetést nem talál. *(Zajos helyeslés.)*

Mi, szociáldemokraták, a szociális köztársaság hívei vagyunk. (Óriási éljenzés, percekig tartó zajos taps.) Nem tartjuk feltétlenül szükségesnek azt, hogy az állam élén egy király legyen. (Helyeslés.) Ha itt van, legyen: addig, míg mi hatalomra nem jutunk, addig, míg a nép véleménye nem jut kifejezésre, nem bánjuk. Ha majd a nép véleménye kifejezésre jut, másképp rendezzük be. *(Taps.)* Hiszen minden királyról azt mondogatták, hogy isten kegyelméből uralkodik, pedig hát igen hatalmas, igen magas kulturális fokon álló *országok fejlődnek király nélkül. (Zajos taps és helyeslés.)* Bizonyság erre van elég.

Beszéljünk inkább arról, hogy nekünk mindent meg kell tennünk, hogy az az idő elérkezzék *(Taps.)*, mikor nemcsak tiltakozó szavunkat emelhetjük föl. Ez a nagyszerű népgyűlés csak kezdete legyen ennek a mozgalomnak, amelynek eredménye *a mi eszméink győzelemre juttatása lesz (Általános tetszés.)*, és annak, ami az egész nép szívében él. Azt hiszem, hogy a napirendnek úgy az első pontja, mint a többi pontja meg fogja önöket győzni, hogy maguk, családjaik, gyermekeik érdekében cselekszenek, ha csatlakoznak a szociáldemokraták küzdelméhez. *(„Úgy van!")* Küzdjenek, fáradozzanak velünk, hogy mi arassunk győzelmet ellenségeink felett. *(Hosszantartó taps, éljenzés.)*

Groszmann Miksa—Bokányi Dezső—Weltner Jakab. Civillista, katonaság, kivándorlás. Három beszéd. Budapest [1902]. Népszava. 3—10. old.

52

1902

BOKÁNYI DEZSŐ BESZÉDE A HADSEREG LÉTSZÁMÁNAK FELEMELÉSE ELLEN

A mi állásfoglalásunk a hadsereggel szemben a következő:

A mai állandó hadsereg helyett követeljük az *általános népfelfegyverzést (Zajos helyeslés.)*, a mai hadviselés és hadüzenet jogát kívánjuk a népnek visszaadni, vagyis a béke és háború felett ne fejedelmek, ne hadügyminiszterek, *hanem a nép döntsön. (Viharos éljenzés, általános helyeslés. Percekig tartó taps.)* Ugyancsak követeljük, hogy a nemzetközi viszályokat a nép által választott nemzetközi bírák intézzék el. *(Tetszés. Zaj.)* És addig, míg az általános, egyenlő és titkos választási jogot kiküzdjük *(Éljenzés, taps.)*, vagyis, míg a nép igazi képviselőit a parlamentbe juttatjuk, hogy ezen követelésnek eleget tegyenek, addig a militarizmussal szemben tiltakozásunk egyelőre ez: *egy embert, egy fityinget nem adunk!*

Tiltakozunk a militarizmus ellen először is *a történeti jog* alapján.

Valamikor a hadviselés joga és kötelezettsége a nemeseké és a papoké volt, azért kapták a földeket. Igen, a birtokokat megtartották *(„Gyalázat!" — Zaj.)*, a hadviselés terheit, általános védkötelezettség címén, a nép vállaira rótták.

Ha a mai parlamentnek új kiadás kell a hadseregre, követelje azt a nemességtől, amely megtartotta a földeket.

Tiltakozunk a militarizmus emelése ellen a *szabadság* nevében, mert a militarizmus irányzatában *szabadságellenes*. Állam az államban: a királyra és hazára esküszik és nem a népszabadságra. Van külön büntetőjoga, külön katonai becsülete van. A szoldateszka és a polgár el van választva. *(„Úgy van!" „Le vele!")*

A katonaságnál a „Gehorsamkeit"[1], az alárendeltség nem szabadon és függetlenül gondolkodó embereket nevel, hanem akaratnélküli bábukat, akik parancsra, ordréra cselekszenek. *(Helyeslés.)*

---

[1] Engedelmesség.

Jellemző erre II. Vilmos császár *(Óriási zaj. — „Abzug! Abzug!" „Pusztuljon!" „Le vele!")* egyik mondása. Meghívott ugyanis magához egy ellenzéki kritikust, ki a hadsereget élesen kritizálta, és a következőket mondotta neki:

„Barátom, ha a mai állapotokkal elégületlen, ott van az én parlamentem, kritizálja azt, ha ez nem elég, kritizálja a minisztereket, ha még tovább is elégületlen, kritizáljon engem, de ha a katonaságról mer nyilatkozni, úgy azt mondom önnek: «Hands-off!»"[1]

Vagyis, odaadok nektek minden polgári jogot, csak adjátok nekem a szuronyt.

A katonaság szabadságellenes törekvése megnyilatkozott a bérharcoknál is. Ha elégtelen volt a csendőr, rendőr, kivonult a katonaság és elintézte a munkás és munkaadó közötti szabad egyezkedést.

Tiltakozunk a militarizmus felemelése ellen a *kultúra* nevében. Mert egyedül a munka az, ami kultúrát, gazdagságot, szépet, nemeset teremt. S ha a katonai terhek elvonják a kultúra eszközeit, a kultúra elsatnyul. Ahol pedig satnya a kultúra, ott elsatnyul a nemzet is.

Tiltakozunk a militarizmus ellen az *emberszeretet* nevében is. A háborúk 1793—1877-ig 60 940 milliárd márkát emésztettek fel, és elveszett 4 470 millió emberélet. Tessék ezen tömeggyilkolást szembeállítani azzal az örökszép igazsággal, hogy „szeresd felebarátodat, mint tenmagadat". *(Helyeslés.)*

Tiltakozunk a militarizmus felemelése ellen *a világbéke* érdekében. A nemzetek és a népek milliói békét akarnak, kulturális haladást óhajtanak. A népek milliói testvérek *(Zajos tetszés.)*, ellenben a hadsereg hatalmas melegágya az emberi gyűlölködésnek és tűzhelye a nemzeti érzés eldurvulásának, a vad sovinizmusnak. *(„Igaz." „Úgy van!")*

Tiltakozunk a militarizmus felemelése ellen a *népjólét* nevében, mert a téli munkanélküliség réme ajtónk előtt ólálkodik, a csavargók száma emelkedik, a betörők szaporodnak, az öngyilkosok száma több és több, és mint a hajléktalanok menhelyének statisztikája mutatja, még a jobb időkben is, 1876-tól 1895-ig a hajléktalanok menhelyén megfordult 341 862 férfi, 17 436 nő, 40 991 gyermek. *(„Szégyen!" „Gyalázat!")* A kilencvenes években ünnepelte a hajléktalanok menhelye jubileumát, amikor is a *milliomodik* hajléktalan lépett be a kapuján.

Tiltakozunk végül a hadsereg létszámának felemelése ellen, mert az nem jelent egyebet, mint a szoldateszkának, a katonai hatalomnak istápolását és a nép szuverenitása fölé való emelését.

Akkor, amikor a miniszterelnök nagy hangon az általános választási jogra azt adta feleletül, nem adom meg, mert ez sötétbe ugrás, azt kérdezem én, mikor a nép koplal, nyomorog, nem sötétbe ugrás-e ezen terheknek megszavazása?

Mindaddig, míg tehát mi nem nyerjük meg az általános, egyenlő és titkos választási jogot, hogy a népszellem ellensúlyozza és megtörje a militarizmus szabadság elleni törekvéseit, addig a kormány ezen javaslatával szemben, hogy több katona, több pénz, több vér; feleletünk csak egy lehet:

Egy embert, egy fityinget nem adunk a militarizmusnak! (Hosszantartó éljenzés és taps.)

Groszmann Miksa—Bokányi Dezső—Weltner Jakab. Civillista, katonaság, kivándorlás. Három beszéd. Budapest [1902]. Népszava. 16—19. old.

/ *Weltner* Jakab a kivándorlásról szólva azt fejtegette, hogy a kivándorlás oka Magyarországon a mezőgazdasági birtokviszonyokban, a kisembereket sújtó adórendszerben, az alacsony mezőgazdasági munkabérekben és a munkásság rendkívül rossz munkaviszonyaiban keresendő (14—18 órai munkaidő, női és gyermekmunka kizsákmányolása). Elmondja, hogy 1896-ban 24 696, 1901-ben már 70 941, az utóbbi 6 év alatt összesen 231 656 ember vándorolt ki csak Amerikába. *(Ugyanott, 19—31. old.)*

[1] „El a kezekkel!"

53

1903 január 11

A BUDAPESTI RENDŐRFŐKAPITÁNY JELENTÉSE A BELÜGYMINISZTERNEK A FŐVÁROSBAN ÉS KÖRNYÉKÉN URALKODÓ ÍNSÉGRŐL ÉS MUNKANÉLKÜLISÉGRŐL

Az a nyomor és ínség, mely a tél beálltával a székesfőváros lakosságának egy részét más években is felkeresi, az idén a korán beállott zord időjárás következtében fokozottabb mérvben nyilvánult. Az a pangás, amely a gazdasági élet terén beállott, messze kihatóan érezteti káros hatását a társadalom minden rétegében, de sehol annak következményei oly megdöbbentően nem nyilatkoznak, mint a székesfőváros lakosságának alsóbb rétegeiben. Tízezrekre rúg a munkanélküli munkáskezek száma; a székesfővárosnak ugyanannyi lakosa van tél idején kenyér nélkül, odavetve a legijesztőbb nyomornak. Nem vázolva a lábra kapott ínség lépten-nyomon szembeötlő képeit, mindennél világosabb képét nyújtják a tömegnyomornak az irgalmasság cselekedeteit gyakorló jótékonysági egyesületek statisztikai adatai, valamint a vagyon elleni bűntettek, vétségek és kihágások feltűnően nagy száma, melyeknek elkövetésére sok esetben a legkétségbeejtőbb ínség viszi rá a tetteseket. Az általános munkahiány következtében sok ezer család ínséggel küzd. A nyomorban sínylődők százai ostromolják állandóan egyes kerületek elöljáróságait, ingyen ebédjegyek és pénzsegélyekért, s a magántevékenység, amely szervezett egyesületek útján a jótékonyság terén soha áldásosabban nem működött, a rendelkezésére álló anyagi eszközök elégtelensége miatt képtelen az ezer oldalról jelentkező nyomort megszüntetni. Legnagyobb az ínség a székesfőváros *III., VI., VII. és IX. kerületeiben és Újpesten, mely utóbbi helyen működő három jótékonysági egylet és négy asztaltársaság segélyakciója, megfelelő anyagi támogatás hiányában, csak igen szűk keretben mozoghat. Kolozsváry Gyula rendőrtanácsos, az újpesti kerületi kapitányság vezetője ... megdöbbentő képét adja az ott jelentkező ínségnek. A lakosság 90%-át itt a munkásosztály teszi ki, amelynek jelentékeny része munka és kenyér nélkül van. Ezeknek nagy részét a szociális eszmék befolyása alatt álló munkások teszik ki, akik a felebaráti szeretet adományait ridegen visszautasítják mint alamizsnát, melyre szükségük nincs, és munkát követelnek, amelyből eltartsák éhező családjukat.* Feleslegesnek tartom, hogy Nagyméltóságod előtt kifejtsem, mily veszélyeket rejt magában a vázolt tömegnyomor a társadalomra nézve, s hogy a társadalmi viszonyoknak egészséges irányban továbbfejlődése érdekében mennyire szükségesnek mutatkozik ezen *ínséget állami beavatkozás útján is megszüntetni.* Megfontolt mérlegelése után annak, hogy mily káros következményeket vonhat maga után az, ha a szegények segélyezése útján az államhatalom táplálja a tömegeknek azt a balhitét, hogy a segélyezésre és fenntartásra joga van, nem tartanám célszerűnek, hogy az ínségben sínylődők nyomorának apasztása a kormány részéről nyújtandó pénzbeli segélyezéssel kíséreltessék meg, mert míg az egyfelől csökkentené a munkaszeretetet, másfelől növelné a henyélésre való hajlamot, s táplálná az alamizsna útján való megélhetés iránti vágyat. Tekintettel arra, hogy a jelenleg nyomorban sínylődő lakosság zömét nem dologkerülő professzionátus[1] könyöradomány-hajhászó elemek, hanem kedvezőbb gazdasági viszonyok mellett rendes keresetforrással bíró munkás egyének képezik, az ínség megszüntetésére legalkalmasabb külső eszköznek tartanám itt a főváros területén az *állami és törvényhatósági szükségmunkák sürgős elrendelését* és a székesfőváros területén működő foglalkoztató műhelynek, kenyérkiosztó egyesületeknek, népkonyháknak, valamint *Újpest község területén működő jótékonysági egyesületeknek, de főleg a hajléktalanok menhelyének felállítását célzó újpesti jótékonysági egyesületnek az állam részéről nyújtandó anyagi támogatásban részesítését, illetve ilyenek szervezésének szorgalmazását és alakulásuk elősegítését.*

[1] Hivatásos.

Ezek volnának azok az intézkedések, amelyek a kormány részéről teendők volnának. Bátor vagyok javaslatomat Nagyméltóságod figyelmébe ajánlani . . .

Pekáry s. k.
kir. tanácsos, főkapitányhelyettes

Másolat. — MMI Archívum. Pestm. főisp. ir. 1903—79.

A kiemelt részek az iraton kék ceruzával vannak aláhúzva. Ezek valószínűleg később kerültek az iratra.

A nagy munkanélküliség és ínség ellenére a szociáldemokrata párt 1903-ban csak egy gyűlést tartott a munkanélküliek érdekében. (1903 február 7-én Budapesten.) *(Lásd A magyarországi szocialisztikus munkásmozgalmak az 1903. évben. Budapest 1904. Országos Központi Községi Ny. 557. old.)*

A gyűlésről beszámol a Gyűlési tudósítás rovatban a Népszava 1903 február 10-i száma. A belügyminiszter a munkanélküliek helyzetének megjavítása érdekében semmiféle hatékony intézkedést nem tett.

AZ OROSZORSZÁGI MUNKÁSMOZGALOMRÓL

54

1903 január 18

A GYŐRI MUNKÁSOK LAPJA AZ OROSZORSZÁGI FORRADALMÁROK HŐSIESSÉGÉRŐL

A gaz zsarnokság elnyomása alatt élő orosz nép is kezd ébredezni és a szociáldemokrácia eszméjében felszabadulni.

Szormovo orosz városban a múlt év május 1-én a szociáldemokrata munkások tüntető körmenetet tartottak, amelyen vörös lobogókat hordoztak. A lobogókon ez volt a felírás:

„Le a zsarnok cárral!
Világ proletárjai egyesüljetek!
Jogot és kenyeret a népnek!"

Ezért a „szörnyű bűntettért" törvény elé állítottak 15 szociáldemokratát. A cári zsarnok szolgalelkű bírái mind a 15-öt, akik bátran vallották magukat szociáldemokratának, Szibériába való száműzetésre, az ólombányákra ítélte. Az elítéltek közül az ítélet hallatára előlépett Salamov elvtárs, egy 70 éves ősz gazdaember, és így szólt: „Tudtuk, hogy el fogtok ítélni. Tudtuk, hogy a legszörnyűbb büntetéssel, amely a halálnál is rosszabb, fogtok sújtani. Mert Szibéria ólombányáiban való kínlódás felér a halállal. De nem vonunk vissza semmit: megyünk Szibériába. Nekünk elégtétel a mi szenvedésünkért az a tudat, hogy feláldozzuk magunkat embertársainkért, az orosz munkálkodó népért. A mi csontjainkból a szabadság fája nő." — Az elítéltek az ősz apostol beszéde után egy szájjal kiáltották ott a bírák előtt:

„Éljen a világot megváltó szociáldemokrácia!"

A kozákok erre vasra verték őket, és a már készen álló szánokon vitték őket a rémes Szibériába.

Ilyen apostolokat, ilyen hősöket teremt a mi szent eszménk, a szociáldemokrácia.

Győri Munkások Lapja, 1903 január 18. Egy orosz hős.

1903

SZABÓ ERVIN AZ OROSZORSZÁGI MUNKÁSMOZGALOM FEJLŐDÉSÉRŐL

... Az orosz forradalmi mozgalom sohasem volt oly intenzív, mint a békecár trónralépése óta[1]. Tulajdonképpen az ő uralkodása alatt kezdődik. Nem mintha kicsinyelni lehetne „a földalatti Oroszország" működését vagy a terror korszakát, amelyet Vera Zaszulics 1878-ban kezdeményezett Trepov elleni merényletével[2]. De egészen a kilencvenes évek közepéig az orosz szabadságküzdelem nem volt *tömegmozgalom*, vagyis — a társadalom történetének ma uralkodó felfogása szerint — nélkülözte az eredményesség feltételeit. Különben is, amíg a mozgalom tisztán a diákságra szorítkozott, minden egyes kitörésnek könnyű volt belátni a végét. Mindannyiszor csak a néhány száz vezető diákot kellett bezárni, deportálni; amig azután az új diákgeneráció felnőtt, csend uralkodott.

Egészen 1895-ig a szocialista propaganda Oroszországban főképp csak kis zárt körökben folyt. Ekkor kezdték az orosz szocialisták agitációjuk súlypontját a gyári munkásságra helyezni (amely különben — ipar hiányában — azelőtt alig is létezett), és már az 1896. évi nagy szentpétervári sztrájkban a szocialisták keze működött. Az intelligenciának és a munkásságnak ez az együttműködése azóta sem szűnt meg, amit különösen az 1902. év eseményei dokumentálnak.

Még nem is olyan régen a rendőrségnek a diákság elleni küzdelmében a nép emberei — a parasztság és a városi kisipari munkásság — játszották akárhányszor a pribék szerepét. Ezzel szemben az utolsó évek mozgalmainak képe nagy különbséget mutat. A személy- és tanszabadságot védelmező diáksztrájkokban, tüntetésekben hátvédőül mindenütt ott találjuk a munkásság ezreit; a munkássztrájkok alkalmával mindannyiszor elfognak, deportálnak diákokat és diáknőket is. A diákok nem elégszenek meg többé politikai reformok követelésével. Így a február 22-i moszkvai diákgyűlés követelte:

1. A személy sérthetetlenségét.
2. Sajtószabadságot.
3. Lelkiismereti szabadságot.
4. Gyülekezési szabadságot.
5. A közigazgatási hivatalnokok közvetlen felelősségét.
6. A nők tanulásszabadságát.
7. Nemzeti egyenjogúsítást;

továbbá a *munkások számára*

8. A 8 órás munkanapot.
9. Sztrájkszabadságot.

És hozzátette: „Erősen el vagyunk szánva, hogy ezen politikai programunkért az utcán is síkra szállunk. Azért kijelentjük, hogy a *munkásokkal* és a társaság más elemeivel is egyesülve, a fenti követeléseket erőszakkal is kivívjuk."

Sztrájk és utcai tüntetés az 1902. évben sűrűn követte egymást a birodalomnak minden nagyobb városában. Volt Pétervárott olyan tüntetés, amelyben 50 000 ember vett részt. Ilyen tömegekkel szemben még az orosz rendőrség is tehetetlen. Lovaikkal agyongázolnak 100 embert, börtönökbe, Szibériába visznek 500-at, de százszor annyi elkeseredett ember ott marad és harcol tovább. És a forradalmi mozgalom láthatóan terjedt. Magával ragadta nagy kormányzóságok parasztságát is. Az 1902. év nagy parasztfelkelései nem puszta éhséglázadások voltak, hanem sokhelyt tudatos szocialista törekvéseknek ellenállhatatlan kitörései ...

Ezen, lényegében a nyugat-európai munkásmozgalommal teljesen azonos, s csakis külső megjelenésében különböző, mert az orosz viszonyokhoz alkalmazott harcban a meg-megújuló merényletek ... nem tekinthetők többé az orosz forradalmi mozgalom fő mozzanatainak. Szabadabb

[1] II. Miklós 1894-ben lépett trónra. A cári udvar a nép megtévesztése céljából a „békecár" jelzővel illette.
[2] Vera Zaszulics 1878 február 5-én rálőtt Trepov pétervári rendőrfőnökre.

országban ezek a nyugat-európai szocializmus szellemével telített merénylők volnának kétségtelenül az elsők, akik a kizárólagos gazdasági és politikai szervezkedés útját ajánlanák a harcolóknak. De a végtelen elnyomás alatt nyögve ezeknek is úgy látszik, hogy Oroszország fennálló társadalmi rendje is olyan, amelyben „a forradalmak a haladásnak egyedül lehetséges eszközei..."

Huszadik Század, 1903 január—június. IV. évf. 85—86. old.

A fenti ismertetés részlet Szabó Ervin „Munkásmozgalom" című cikkéből, amely a nemzetközi munkásmozgalom 1902-ben lezajlott fontosabb eseményeivel foglalkozik.

SZTRÁJKMOZGALMAK
1903 JANUÁR—MÁJUS

A HOFHERR ÉS SCHRANTZ-GYÁR MUNKÁSAINAK SZTRÁJKJA A „JUTALMAZÁSI RENDSZER" BEVEZETÉSE ELLEN 1903 JANUÁR 2 — FEBRUÁR 16 (56—58)

56

1903 január 6

TUDÓSÍTÁS A SZTRÁJK KITÖRÉSÉRŐL

... Alig egy esztendeje, hogy Kispest mellett a Hofherr és Schrantz-gyár üzembe kezdett, és íme már sztrájkolnak ott a munkások. A gyárigazgatóság egy esztendő alatt megcselekedte a csodát, hogy kihozta türelméből a végtelenül türelmes munkásokat. A kizsákmányolás nem volt kisebb a gyárban, mint az másutt szokásos, de azért a hasznot keveselte, s olyan tervet eszelt ki, mely egyszerre talpra állította a munkásokat.

El akarja törölni az akkordmunkát. Hogyan? — kiáltanak fel sokan, hisz a munkások általában ellenségei az akkordmunkának, s most mégis érette szállnak síkra? Nincs pedig ebben semmi ellentmondás. Az igazgatóság nem azért akar véget vetni az akkordmunkának, hogy a munkásokon segítsen, hanem ellenkezőleg, helyébe akar tenni egy még sokkal rosszabb rendszert, márpedig két nagyon rossz közül is mindig a kevésbé rosszat választja az ember.

Az igazgatóság a jutalmazási rendszert akarja életbe léptetni. Eszerint minden munkásnak meg lenne állapítva a maga napszáma s ezenfelül az igazgatóság jutalmat adna a munkásnak, ha az „jó, szorgalmas és megbízható" munkásnak bizonyulna. A jutalom megadása vagy megtagadása teljesen az igazgatóság akaratától függne, vagyis az alamizsna természetével bírna. A munkás arra igényt nem tarthat s azt nem követelheti, csupán megköszönheti, ha az igazgatóság jószántából megadja. Kötőfék akarna ez lenni, mellyel mindig féken tartják a munkásokat.

A magyar munkás sokat elbír, de türelmének mégis van határa, ennélfogva a gyár munkásai január 2-án sztrájkba léptek mintegy 300—400-an.

Követelésük az akkordmunka visszaállítása.

A monori szolgabíróság is, jó magyar szokás szerint, azonnal akcióba lépett és csendőröket küldött a helyszínre. A kispesti színház termében tanyáznak a munkások, s velük együtt egy féltucat szuronyos csendőr is.

A főszolgabíró a tárgyalások folyamán az igazgatóság ukázát oda módosította, hogy a napszámon felül a jutalom összege is legyen megállapítva, melyre a munkás feltétlenül számot tarthasson és azt követelhesse. Ez a módosítás azonban oly csekély változtatás az igazgatóság rendelkezésén, hogy a munkások egyszerűen visszautasították.

A sztrájk ennélfogva tovább tart. A munkások között a hangulat kitűnő. Tudatában

igazságos követeléseiknek, nyugodtan várják a harc kimenetelét, mely nem lehet más, mint győzelem.

A szervezett munkásokra háramlik azonban a feladat, hogy a Hofherr és Schrantz-gyári munkásokat nehéz küzdelmükben minden tőlük telhető módon támogassák.

A szakmabeli munkások pedig kerüljék el ezt a gyárat, és semmi szín alatt ne vállaljanak benne munkát. Ezzel nemcsak a sztrájkolóknak tesznek szolgálatot, hanem önmaguknak is.

Népszava, 1903 január 6. A Hofherr és Schrantz-gyári munkások sztrájkja.

57

1903 január 8

TÁRGYALÁSOK A HOFHERR ÉS SCHRANTZ-GYÁRI SZTRÁJKOLÓ MUNKÁSOK BIZALMI FÉRFIAI ÉS A GYÁRTULAJDONOS KÖZÖTT

Már a múltkor megírtuk, hogy a monori szolgabíró mily tevékeny részt vesz a Hofherr és Schrantz-féle gyár munkásainak sztrájkjában, s hogy mint igyekszik azt mindenféle ukázzal eldönteni — persze — a gyár javára. Igaz, hogy ez éppenséggel nem csodálatos, mert hiszen ha nem ezt tenné, akkor nem is volna szolgabíró, de azért a magyar állapotokra igazán jellemző, hogy egy ilyen ügyben a szolgabíróság mint illetékes hatóság léphet közbe és rendelkezhet. Hogy ezt persze siker nélkül teszi, az már a munkások józanságának és bátor összetartásának eredménye, de magából a tényből, annak szégyenteljes voltából nem von le semmit . . .[1]

Ezek után rátérünk a december 21-i nyilvános gyűlés által határozati javaslatba foglalt sérelmes pontok és követelések tárgyalására[2]. Ami a művezetők által használt sérelmes kifejezéseket illeti, úgymint „magyar kutya" és „magyar ökör", az összes művezetők kihallgattattak, kiknek hazudozásai és tagadásai a legutolsó cigányasszonynak is dicsőségére váltak volna. A víz „jó", ha az — a művezető bevallása szerint — meleg is, ámbár a munkásoknak — a gyáros

---

[1] A következőkben a cikk ismerteti a gyáros és a bizalmi férfiak között a monori főszolgabírói hivatalban lezajlott tárgyalást. A megbeszélésen jegyzőkönyvet vettek fel, amely a gyáros álláspontját tartalmazta.

[2] A Népszava 1902 december 25-i számában közli, hogy a Hofherr és Schrantz-gyári munkások nyilvános gyűlést tartottak, ahol elfogadták a követeléseiket tartalmazó határozati javaslatot:

„1. A munkások művezetőik részéről emberséges és művelt emberhez illő bánásmódot követelnek. Senkit sem szabad nemzetisége miatt üldözni vagy szidalmazni. Ilyenféle kifejezések, mint »magyar kutya«, »ökör«, »szamár« stb. szigorúan tiltva legyenek.

2. Hofherr úr becsületszavára támaszkodva követelik a munkások a jutalékrendszer megszüntetését és a régi akkordárak megtartása mellett a bécsi árszabály betartását, és annak a műhelyekben való kifüggesztését.

3. Az akkordkönyvek a fizetési nap reggelén kiadandók a munkásoknak, hogy esetleges felszólalások még ugyanaznap előadhatók legyenek.

4. A megkeresett akkord a munkába lépés első napjától számítandó, és az illető munkásnak a gyárból való kilépése alkalmával is vagy az ő, vagy azon csoport (partie) javára irandó, melyben dolgozott.

5. A regie-munka (megrendelt) a fennálló akkordrendszer szerint úgy számolandó el, hogy az illető munkás legalábbis alapbérének 50%-ával többet keressen.

6. A munkásoknak a segédgépeken, mint esztergapad, fúró- és formálógépen előállított munkája árszabály szerint számítandó, s a keresett akkord nekik ki is fizetendő.

7. A gépek tisztántarthatása céljából a munkásoknak mindig tiszta, dezinficiált tisztogató rongyok adandók ki. A tisztogatási idő egy fél órában szabandó meg.

8. A munkások tiszta, élvezhető ivóvizet, mosdóedényeket, a mosakodási idő gyanánt a 12 órai és 6 órai leharangozás előtt 5—5 percet követelnek.

9. A ruhatárak nagyobbíttassanak meg, és biztos őrizet alá helyeztessenek. Különleges szakosztályoknál a munkásoknak ruhaszekrények bocsáttassanak rendelkezésükre.

10. A műhelyek fűtése a munkások egészségére való tekintettel jó anyaggal és zárt kályhák által történjék.

11. A munkások megfelelő számú és tiszta árnyékszékeket követelnek.

12. A munkások minden szakosztályban kebelükből két bizalmi férfit választanak, akik hivatva vannak minden alkalommal az illető szakosztály kívánságait és sérelmeit Hofherr úr elé terjeszteni."

A Népszava közli még, hogy „a munkások elhatározták, hogy fönnebbi követelésekért erélyes küzdelmet folytatnak és szükség esetén *sztrájkba is lépnek*. Elhatározták továbbá, hogy a magyarországi vas- és fémmunkások szakegyesületébe iratkoznak és megalapítják a kispesti helyi csoportot."

A munkások 1902 december 28-án újabb gyűlést tartottak, amelyen elhatározták, hogy „ha a munkaadók január hó 2-ig követeléseiket meg nem adják, bérharcba lépnek" — közli a Népszava 1903 január 1-i száma.

szerint — „nem kell abból inni"! Ez a víz a kintlevő iparfelügyelőnek mint jó víz lett bemutatva, melyet Hofherr is ivóvizül használ.

A fűtésberendezésről *megállapította a szolgabíró, hogy ártalmas gázt fejleszt a műhelyben*, de ezen megállapítást egyensúlyozandó, háromszor is megmutatta a szolgabíró a gyárosnak a kibúvó ajtót imígyen: nem szükségeltetik-e ezen fűtőberendezés ezen iparüzletnél szükséges más célokra? Hofherr elég balga volt kijelenteni, hogy — nem.

A kérdésre, hogy hát akkor miért nem állíttat fel zárt kályhákat, megelégedett Hofherrnek azon kijelentésével, hogy az egész világ vasöntődéiben így van s — punktum.

Az árnyékszékek elég célszerűek és — úgymond — elég jók s neki sincs jobb Monoron.

A fertőtlenített rongyokra vonatkozólag a gyáros kimutatta, hogy ő tiszta ruhát szerez be, és ezt számlákkal bizonyította, de arról hallgatott, hogy ezek a szövőgyárból beszerzett új ruhák talán gépek vagy géprészek csomagolására szolgálnak, míg a munkások olajtól mocskos rongyokat kapnak, és ezzel a saját ruháikat is összemázolják.

Mindezek jegyzőkönyvbe foglalása után a szolgabíró nem éppen iparhatósághoz illő pártatlansággal kijelentette a határozatot, mely szerint 24 óra alatt mindenki jelentkezhet a gyárosnál munkára, vagy pedig a munkakönyv átvételére, ellenkező esetben a könyvek Monorra küldetnek és onnét kell elhozni. A gyárost pedig felbontja a munkaszerződés alól és új munkások felfogadására „jogosítja".

A határozathozatalt pedig így fejezte be: — „Most alászolgája."

Így végzett a munkásokkal az elsőfokú iparhatóság.

*

Természetes, hogy a munkások éppen nem sietnek a szolgabíró parancsának eleget tenni. A maguk ügyében már csak ők maguk határoznak. Szerdán délután gyűlést tartanak, azon fognak dönteni a további teendők felett.

A Hofherr és Schrantz-féle gyárat kerülje minden munkás! A sztrájkolók támogatása érdekében mindenki tegye meg a maga kötelességét!

Népszava, 1903 január 8. A Hofherr és Schrantz-gyári munkások sztrájkja.

A Népszava 1903 január 10-i száma „A Hofherr és Schrantz-gyári munkások sztrájkja" címmel ismerteti a január 9-i gyűlést. Az előadó „erős szavakkal támadja Kispest szolgabíráját, ki úgy fogta fel a békéltető hivatását, mintha a gyáros szolgálatában állana és tőle húzná fizetését". Felszólította a munkásokat a végsőkig való küzdelemre. A tudósítás szerint a gyűlés hatására a néhány, még munkában álló napszámos is csatlakozott a sztrájkolókhoz és ezzel a munka beszüntetése teljessé vált. Körülbelül 400 munkás sztrájkolt.

A Népszava 1903 január 13-i számában (A Hofherr-gyári munkások sztrájkja.) beszámol a kispesti népgyűlésről, amelyen az előadók a választójogi harcról és a szervezkedés kérdéséről beszéltek. A gyűlésen felszólalt *Domes*, az osztrák vas- és fémmunkás szövetség titkára. Felhívta a sztrájkolók figyelmét, hogy „vegyenek példát a bécsi Hofherr és Schrantz munkásairól, akik megfogadták, hogy minden forintból, amelyet keresnek, 5 krajcárt a sztrájkolók részére adnak". Domes 1200 koronát hozott a bécsi üzem munkásaitól a budapesti sztrájkolók támogatására.

A bécsi Hofherr és Schrantz-gyári munkások szolidaritásáról a Népszava 1903 február 11-én a következőket írja:

„. . . a bécsi munkásoknak egy három tagú küldöttsége itt járt a munkások között, hogy közelről szemlélvén a helyzetet, kimerítő jelentést tehessen bécsi elvtársaiknak, akik el vannak határozva, hogy szükség esetén a leghatásosabb támogatásban részesítik a sztrájkolókat."

A Népszava február 12-i száma pedig arról ír, hogy a bécsi munkások küldöttei elhatározták: közbenjárnak a gyárosnál a sztrájkolók érdekében. Egyben elhatározták azt is, hogy „amíg a sztrájk tart, sem túlórát, sem oly munkát, amely eddig Kispesten készült, csinálni nem fognak". A cikk közli azt is, hogy a bécsi küldöttek kívánságára megtartott titkos szavazáson a sztrájkolók többsége a sztrájk továbbfolytatása mellett foglalt állást.

A Népszava 1903 február 14-i számában (A Hofherr és Schrantz-gyári sztrájk.) beszámol arról, hogy mintegy 250 munkás tüntető menetben a Kereskedelemügyi Minisztérium elé vonult, hogy a miniszter közbenjárását kérje. A felvonulókhoz nagyszámú tömeg is csatlakozott. A miniszter a munkások küldötteinek kijelentette, hogy a sztrájkolók ügyét, „amennyire lehetséges", magáévá teszi.

58

1903 február 19

A NÉPSZAVA KÖZLEMÉNYE A HOFHERR ÉS SCHRANTZ-GYÁRI SZTRÁJK RÉSZLEGES GYŐZELMÉRŐL

A Hofherr és Schrantz-gyári sztrájk 16-án befejezést nyert, és a munkások követelései részben teljesíttettek.

Az összes munkások 17-én elkezdték a munkát azon feltételek biztosítása mellett, hogy minden munkás visszaállhat a munkába, és hogy a sztrájkból kifolyólag senki el nem bocsáttatik.

Egyben Hofherr Abonyi miniszteri tanácsos előtt kijelentette, egyúttal nyomtatott irattal is biztosította a munkásokat, hogy a régi átlagos keresetben fognak részesülni ezentúl is a munkások.

A sztrájkoló munkások, belátván, hogy csakis szervezetlenségük miatt nem érhették el összes követeléseiket, elhatározták, hogy szervezkedni fognak, hogy egy újabb harcra elkészülve legyenek.

Népszava, 1903 február 19. A Hofherr és Schrantz-gyári sztrájk.

A Népszava 1903 február 26-i száma a következőket közli:

„*A Hofherr és Schrantz-gyár munkásai felhívják a Gazdasági Gépgyárban alkalmazott összes munkásokat, valamint a vaseszergályosokat, eszergályosokat, kovácsokat, lakatosokat, gyalulókat, kocsigyártókat, asztalosokat, lakkozókat, mázolókat* stb., hogy kerüljék e gyárat. E felhívást azért bocsátják közre, mert az ottani munkásokkal nagyon durván bánnak. Hofherr úr ugyanis a sztrájk utáni első héten 20 százalékkal felemelte a munkabéreket, de most azon van, hogy a régi munkásokon túladjon és újakat vegyen helyettük, kiknek a régi nyomorult béreket akarja fizetni. Ha ez sikerül Hofherr úrnak, úgy számos családapa kerül az utca kövezetére. E dologban különös prakszisa van Fally öntőmester úrnak. Hétfőn csendőrséget és rendőrséget rendeltek ki a gyárba, mert akadtak, kik egyes dolgok ellen szót mertek emelni. Az ott dolgozó munkások ne feledkezzenek a szervezkedésről! *Felhívjuk az összes munkásokat, úgy a fővárosiakat, valamint a vidékieket, hogy kerüljék e bódét.*"

59

1903 március 28—április 22

TUDÓSÍTÁSOK A DEBRECENI MUNKÁSOK SZTRÁJKHARCÁRÓL

Debrecenben a péksegédek már a hét végén, avagy a jövő hét elején harcba fognak állni. Mozgalmuknak a hírére a többi szakmák is értekezletet tartottak, és a szabók, ácsok, kőművesek és könyvnyomdászok megbízottai elhatározták, hogy a munkaadóknak egyszerre nyújtják be a követeléseiket, és ha azokat meg nem kapják, egyszerre kezdik meg a harcot. Követeléseik: a leszállított munkaidő, a béreknek néhány százalékkal való emelése, a sütőknek tisztességes hálóhelyiség, a tanoncok számának csökkentése, az egészségügyi szabályok betartása a műhelyekben, 10 óra munkaidő 14 órás keretben és naponként 80 kr kosztpénz, vasárnap 1 Ft 20 kr.

Népszava, 1903 március 28. A sütőmunkások sztrájkja.

*

Debrecenben 2000 munkás lép sztrájkba. Bérharcban állanak a kőművesek, ácsok, szabók és sütők.

Minden munkás kötelessége a sztrájkolókat támogatni.

Debrecent kerüljük!

Népszava, 1903 március 31. Sztrájkok Debrecenben.

*

A *debreceni* sztrájkoló munkások közül a szabók győzelmesen befejezték harcukat. A mesterek összes követeléseiket megadták.

A sütők, kőművesek és ácsok harca tovább folyik, de aligha sokáig, mert ma, holnap és holnapután tárgyalnak velük a mesterek. A cipészek és kefekötők azonban szintén bérharcra készülnek.

Friss Ujság, 1903 április 7. Munkásmozgalmak rovat.

*

A debreceni kőművessegédek bérharca teljesen befejeződött. 17-én tartott értekezletükön, amelyet a mesterekkel együtt tartottak, megállapították a békefeltételeket, azokat írásba foglalták, s tegnap este mindkét fél megbizottai aláírták. A segédek részére a 32 f legkevesebb órapénzt biztosították. A déli ebédidő 1½ óra. A munkaidő reggel 7-től este 6-ig tart. A fizetés minden szombaton pontosan a munka abbahagyása után ½ órával történik[1].

A debreceni ácssegédek szintén tárgyaltak munkaadóikkal, de megegyezésre nem tudtak jutni. Ennélfogva a következő nyilatkozatot adták ki:

„A helybeli ácssegédek április 18-án békéltetésre jöttek össze, de jogos követelésüket, amelyet már a kőművesmesterek is jogosnak találtak és meg is adtak, visszautasították. Ezért tehát elhatározták, hogy a kőművesek bármelyikéhez elmennek dolgozni, ha a megállapított 32 f óránkénti díjat megfizeti."

A debreceni pékek harca tovább folyik. A munkaadók nagy szorultságban vannak, mert munkást sehogy sem bírnak kapni. Ahol észreveszik a sztrájkolók, hogy egy sztrájktörő akad, azt ahol elfogják, alaposan elverik . . .

Friss Ujság, 1903 április 22. Munkásmozgalmak rovat.

A sztrájkolók mindennap gyűléseket tartottak a sztrájktanyán, s „ennek köszönhető az általános lelkesülés, valamint az a példás magatartás, amelyet a sztrájkolók tanúsítanak" — írja a Népszava 1903 április 11-i száma.

A sztrájk folyamán a debreceni sütőmunkások röpiratot bocsátottak ki „Debrecen város közönségéhez", amelyben a sztrájk okáról a következőket írják:

„Második hete, hogy Debrecen város közönségének asztaláról hiányzik a megszokott péksütemény, mert a segédek beszüntették a munkát.

És miért szüntették be? Elsősorban a fogyasztó közönség érdekében, és másodsorban csak saját érdekükben. Igen, elsősorban a közönség érdekében, mert nem tudták tovább nézni azt a *rút visszaélést* a közönség bizalmával szemben, amit a pékmesterek elkövetnek."

A röpirat ezután ismerteti, hogy több pékmesternél milyen rosszak és egészségtelenek a munkafeltételek, majd befejezésül a közönség támogatását kéri a sütőmunkások igazságos és minden tekintetben jogos mozgalmához. *(Népszava, 1903 április 18.)*

A sütőmunkások sztrájkjának befejezését a Népszava 1903 április 25-i számában adja hírül: „Miután a munkaadók kielégítő engedményeket tettek, a munkát az összes műhelyekben megkezdték" — írja a rövid tudósításban.

Az ácsok sztrájkharcáról a Népszava 1903 április 28-i számában ír utoljára. A sztrájk ekkor még nem ért véget.

60

1903 április 1

ADY ENDRE A NAGYVÁRADI VARRÓLÁNYOK SZTRÁJKJÁRÓL[2]

A varróleányok között asszonyok is vannak, beesett mellű, négy-ötgyermekes asszonyok. A sztrájktanyán a múlt este voltak vagy 250-en a varróleányok, de szomorúak csak néhányan voltak. A többiek zajongóak, tereferélők, nevetgélők, kíváncsian vidámak, s mi úgy szerettük volna, hogy szomorúak legyenek mind. Hanem persze ők még sokáig vidámak lesznek, mint az

---

[1] A Népszava 1903 április 23-i számában közli, hogy a kőművesek egyéb követeléseit is teljesítették. Így „ruhakamra" felállítását, és azt, hogy „május 1-én a munkás nem kényszeríthető a munkára".

[2] A Népszava 1903 április 2-i száma közli, hogy március 30-án 300 nagyváradi varrólány sztrájkba lépett. Követelésük a 9 órás munkaidő és a vasárnapi munkaszünet megtartása volt. A Népszava 1903 április 21-i száma szerint három heti sztrájk után a munkáltatók „a munkásnők követeléseit részben teljesítették".

a napszámos polgártárs, ki a Szent László templom sarkán a múlt napokban így vidámította éhes pajtásait:

— Hát jó dolog volna cucilistának lenni 120 pengő hónapi fizetéssel.

A proletárság öntudatlansága, a nyomorúság fatalizmusa sokkal megrendítőbb és szívet facsaróbb, mint a kioktatott, lármás agitátorok szónoklása a hitvány polgári rend s a kiszipolyozó tőke ellen.

Láttára a varróleányok gyülekezetének, megértettük Károlyi Sándor urat, kit aggaszt a paraszt kóborló ösztöne, s ki ott akarja látni a szegényembert a túlvilági kárpótlást hirdető pap szájtátó nyájában. Kongregációk, bürokrata jegyzők, istenes papok, katekizmus és nyomorúságos megpróbáltatások elintéznek minden dolgot szépen. A Szent László templom sarkán a korgó gyomrú proletár gúnyolja a kenyérért és jogért ordítót, s a kis varróleányok közül is nem egynek juthat eszébe, hogy pénzt nemcsak varrással lehet szerezni.

Kicsi és nagy, gyermek és vén, férjetlen és férjes varróleányok nem is tudhatjátok ti azt, hogy a ti félkomoly sztrájkotok mégiscsak az időknek az igazsága s mégiscsak méltóbb ilyen cicero betűs írásokra a lengyelzoltánok komédiázásánál[1]. Még ha vihogtak is sokan ott a sztrájktanyán, egy világra nehezedő, szíveket emésztő, nagy kérdésnek a fölcsukló zokogása ez. A ti sztrájkotokban is a nő követel helyet az elhelyezkedésre, kenyeret és jogot.

Hogy egészen igaza van Bebelnek, nem mondom. De bizony a férfiproletárnál szánandóbb a nő, ha nem proletár is. Akár a feleségi pályán, akár a doktori diplomával a kezében, akár a telefonnál. Mindenütt. Akár a varróműhelyben. Fel nem ismerése önnön rabszolgahelyzetének teszi a nőt a mai társadalomban a legszánandóbbá, s Bebelnek igaza van, amikor valamennyi nő között a pezsgőző, gumirádlerező, a mámorosan élő színésznőt tartja a legszánandóbbnak, aki nem látja, hogy milyen lealázó rabszolgaélet az övé. Hol van mindnyájuknál az emberhez méltó élet posztulátuma: szabadon, hajlandóság és kedv szerint dolgozni, élni és szeretni? A férfiak sok-sok milliója néhányak jómódjáért, s kedvteléséért él, de a nők csaknem mindannyian. Ez az ő nagyobb, századok dogmáival jobban helybenhagyott leigázásuk nehezebbé teszi, hogy ők erről megvilágosodjanak. Ha feljajdulnak, annyi komolysággal teszik ezt csak, mint a nagyváradi varróleányok. És a jövendő az ő számukra még messzebbre van, mint a férfiproletárok számára.

A varróleányok sztrájkja azonban mégis csak az idő igazsága, ha ők erről nem is tudnak semmit. Mint ahogy az idők igazsága az is, hogy mikor a társadalom növekedő egyenlőtlensége még az uralkodó néhányak számát is redukálja, s az élet kényelme mind kevesebb kézbe kerül, egyre sűrűbb lesz a tömegek vétója. Magyarországon is már néhány esztendő óta sztrájk sztrájkot ér, és most is vagy hat nagy magyar város munkás proletársága háborog.

A nagyváradi varróleányok sztrájkja eseménynek is a nagyobbak közül való. Arról nem szólva, hogy pikantériája van a léhák előtt. Ám a szociológusnak a legérdekesebb. Nagy szimptómája a társadalom súlyos betegségének. És kiválóképpen foglalkozhatnak vele a szociológia feminista specialistái.

E szegény, olcsószoknyás leánysereg szánalmas serege a mai társadalomnak. Az a szegény kislány, kiből varróleány lesz, emberiesen és önérzetesen csak két út között választhat. Az egyik nehezebb. Az tudniillik, hogy férjet kaparinthasson. Szegény munkást és iparost legjobb esetben. S ekkor életre hozhat egy féltucat gyermeket és lesoványodva, száraz kenyéren, rongyokban — el is agyabugyálja esetleg a durva vagy italos férj — végig élvezheti az életet. Vagy dolgozhat. Téglát hordhat, s ismét legjobb esetben megtanulhat varrni. Csoda-e, ha nagyon sok közülük a két út helyett a harmadikat választja, melynek non plusz ultra eredménye: bejutás egy színházi kórusba. Ha nem is nagyon komoly a varróleányok sztrájkja — jelenti, hogy a nő gondolkozni kezd és fog. Munkát és jogot akar. Ez a jövendő muzsikája szintén. Zavaros még és léha egy kicsit, de nagyszerű szimfónia lesz belőle egyszer!

Nagyváradi Napló, 1903 április 1. Ady Endre: A varróleányok.

---

[1] Ady az ellenzéki pártok „függetlenségi" demagógiájára céloz. Lengyel Zoltán, függetlenségi párti képviselő, az ellenzék egyik jellegzetes figurája volt.

61

1903 március 12

A KŐFARAGÓ-MUNKÁSOK KÖVETELÉSEI

A budapesti kőfaragók bérharc előtt állanak, s úgy lehet, hogy már a legközelebbi hétfőn beszüntetik a munkát.

A segédek 25 tagú szervező bizottsága hétfőn délelőtt adta be a munkások követeléseit az ipartestülethez.

Felemlítik, hogy a munkások helyzete évről évre rosszabbodik, aminek oka főképpen abban keresendő, hogy nincs munkaárszabály, s az akkordbérek sincsenek szabályozva, ilyenformán a főnökök konkurrenciája a munkabéreket nyomja le.

A munkások követelései az akkordmunkák tarifájának szabályozásán kívül a következők:

1. A munkások bizalmi férfiainak elismerése.
2. A munkások részére megfelelő öltözőszoba berendezése minden telepen.
3. A téli időszak alatt zárt műhely és fűtés.
4. Minden segédnek egy könyv állítandó ki, melyben a tarifa szerint kiszámított bér kimutatandó.
5. Miután a munkánál sok port szívnak be, minek következtében a kőfaragók átlagos életkora 33 év, egészségügyi szempontból követelik a 8 órai munkaidőt.

Igazán szerény követelések, s gyalázat, hogy Magyarországon ilyesmit még követelni is kell. *A bérharc győzelmes befejezéséig minden önérzetes kőfaragónak kerülnie kell Budapestet!*

Népszava, 1903 március 12. Kőfaragók sztrájkja. Tőke és munka rovat.

62

1903 március 28

TUDÓSÍTÁS A SZTRÁJK KITÖRÉSÉRŐL

A budapesti kőfaragó-segédek tarthatatlan helyzetük miatt a *munkát beszüntették.* A munkabeszüntetés kiterjed az összes budapesti építő-kőfaragókra, összesen 12 műhely. E műhelyek közé tartozik Andretti Anzelm Köztemető úti, közvetlen a temető előtt levő műhelye. Ebben a műhelyben, ahol 46 segéd dolgozik, akadt 17 sztrájkbontó...[1]

Miután nem akarjuk magunkat a mesterek kénye-kedvének alávetni, és emberséges létért akarunk küzdeni, szolidaritástokhoz folyamodunk és erkölcsi, valamint anyagi támogatásra kérünk benneteket.

Budapestre kőfaragó ne utazzék!

Bibel kőfaragó-mester Karánsebesen, jelenleg a budapesti Andrássy-szobor vállalkozója, a kőfaragó-segédeknek *a 8 órai munkaidőt* és a 6 korona minimális munkabért megadta.

A budapesti kőfaragó-mesterek követhetnék Bibel példáját.

Népszava, 1903 március 28. Tőke és munka rovat.

---

[1] A cikk ezután felsorolja a 17 sztrájktörő nevét.

63

1903 május 28

A BUDAPESTI KŐFARAGÓK SZTRÁJKJÁNAK GYŐZELME

A budapesti kőfaragó-segédek kilenc hétig tartó sztrájkja a *segédek győzelmével végződött*[1]. Az elért eredmények a következők: az akkordban dolgozóknak 50 f minimális órabért, az idő szerint dolgozóknak 60 f órabért, és oly munkánál, mely komplikált voltánál fogva az akkordban el nem számolható, úgy idő szerint 60 f minimális órabért fizetnek a munkaadók. Minden műhelyben egy vagy két bizalmi férfit ismernek el, akik az esetleges bérdifferenciáknál közbenjárnak, és figyelnek a rend és a fent említett bérek betartására. A kéthetenként való elszámolásnál az első héten a kontópénz legalább annyi kell hogy legyen, amely a minimális bérnek megfelel. A reggeli és ebédhordásra ezentúl nem tanoncok, hanem megfelelő segédmunkások alkalmazandók. Továbbá elegendő védőrostok és télre zárt és fűtött műhelyek állítandók. Ezenkívül egy, mindkét fél részéről öt-öt tagból álló bizottság választatott, melynek feladata lesz 1904 március 1-ig egy bértarifát kidolgozni, amely ez időtől kezdve életbe lépne. A munkaidő marad 9 óra, úgy mint ezelőtt volt. Ez a megegyezés jövő év március 1-ig szól, tehát csak fegyverszünet, amely fegyverszünet után a munkaidő rövidítése újra napirendre kerül.

A kőfaragók sztrájkbizottsága felkéri az illetőket, akiknél még gyüjtőívek vannak, hogy azokkal minél előbb számoljanak el.

Népszava, 1903 május 28. Tőke és munka rovat.

A VILLAMOSVASÚTI ALKALMAZOTTAK SZTRÁJKJA 1903 ÁPRILIS 9—17 (64—66)

64

1903 április 9

TUDÓSÍTÁS A VILLAMOSVASÚTI ALKALMAZOTTAK SZTRÁJKJÁNAK KITÖRÉSÉRŐL

A Budapesti Közúti Vaspálya-társaság ezer rabszolgája ma éjjel sztrájkba lépett. A Trieszti nőhöz címzett vendéglő hatalmas helyiségében megcsörrentek a bilincsek, és szent fogadást tettek az ifjak és vének, a kalauzok, a vonatvezetők, a lakatosok, a váltógyerekek, a pályafenntartók, egy szívvel és lélekkel mindnyájan, hogy kiküzdik maguknak, családjaiknak a jobb sorsot, az emberhez méltó megélhetést. Nem tartoznak pártunkhoz, nem vesznek részt — hisz nem is tehetik — az öntudatos munkásság politikai és gazdasági hadjáratában a tőke, az elnyomatás ellen, mégis meglepetve, örömtől megindulva láttuk édestestvéreink sok százának felébredését . . .[2]

---

[1] A Friss Ujság 1903 május 19-i számában közölt hír szerint a kőfaragók sztrájkja május 18-án ért véget.

[2] A következőkben a sztrájk kitörésének jelentőségével foglalkozik a cikk, harcra és kitartásra buzdítja a sztrájkoló villamosvasúti munkásokat, majd rátér a sztrájk eseményeinek ismertetésére. Eszerint a sztrájkolók éjjel 11 óra tájt megtartott gyűlésén egy 32 tagú bizottságot választottak; az egyes felszólalók ismertették a villamosvasúti munkások, műszaki alkalmazottak, a pályafenntartási személyzet és a „váltóifjak" helyzetét, követeléseit. A gyűlés ezután elhatározta, hogy „az előterjesztett kívánalmakat az igazgatóság elé terjesztik". Ezzel — éjjel 1 órakor — a gyűlés véget ért.

A cikk a továbbiakban arról ír, hogy a polgári lapok vagy elhallgatják, vagy meghamisítják a sztrájk eseményeit.

Beszámol arról, hogy április 8-án délelőtt a vállalat igazgatója a munkások megbízottai előtt kijelentette,

1. Nyugdíjszabály életbe léptetése.

2. Fizetés- és lakbéremelés[1] olyképpen, hogy a fizetés három osztályba osztandó; 80, 90 és 100 K havi fizetés, a lakbér pedig osztálykülönbség nélkül 240 K-ban állapíttassék meg.

3. Az osztályok rendezése három osztályba osztandó be, és az előléptetések minden két évben rendezendők, és ezen előléptetés pontosan betartandó.

4. A betegsegélyző pénztár eltörlése, és a régi rend visszaállítása olyképpen, hogy ha az alkalmazott csak egy napig is beteg, járuléka le nem vonandó.

5. Minden egyes alkalmazott családja részére menetigazolványt az összes vonalra engedélyezni.

6. Bármilyen jelentés bárki által az igazgatóságnak beadatik, az alaposan megvizsgálandó, és ha beigazolást nem nyer, az alkalmazott ezért nem büntetendő.

7. A szolgálati idő szabályozása olyformán, hogy a szolgálati idő a kocsi átvételétől számitandó, és ezen szolgálati idő a 10 órát túl nem haladhatja; és minden alkalmazott évi három napi szabadságot teljes fizetéssel élvezzen és minden alkalmazott minden héten egy nap szabad legyen . . .[2]

Népszava, 1903 április 9. A közúti villamosvasutasok sztrájkja.

65

1903 április 11

A NÉPSZAVA KÖZLI A SZTRÁJKOLÓ VILLAMOSVASÚTI MUNKÁSOKNAK A KERESKEDELEMÜGYI MINISZTERHEZ INTÉZETT TÁVIRATÁT ÉS A MUNKÁBAN LEVŐ ALKALMAZOTTAKHOZ SZÓLÓ FELHÍVÁSÁT[3]

„Nagyméltóságú Láng Lajos kereskedelemügyi miniszter úrnak!

Budapest

A budapesti közúti villamosvasút ezer alkalmazottja két nap óta folytatja bérharcát az igazgatóság ellen. Ma arról értesültünk, hogy a Nyugati-pályaudvar előtt a Magyar Királyi Államvasutak fékezői és kocsitolói kisegítőként dolgoznak, a mi vesztünkre, a társulatunknak.

Ha már a kormány a fővárosi rendőrség hivatalos jelentésében is konstatálta azt a visszaélést, hogy a kocsik vezetését nem képesített, gyakorlatlan emberekre bízzák, meg nem szünteti, kérjük nagyméltóságodat, méltóztassék sürgősen intézkedni, hogy legalább maga az állam ne segítse igazságos küzdelmünket letiportatni.

A sztrájkbizottság nevében

Papp István
elnök"

*

„*Munkástestvérek!*

Ezer, kenyérért és jogért küzdő alkalmazott kér titeket, segítsétek küzdelmükben!

---

hogy az összes követeléseket visszautasítja, és amennyiben sztrájkba lépnek, a sztrájkolókat munkahelyükről elbocsátja. Ezután a tudósítás az április 7-i gyűlésről számol be, amelyen a munkásság megbízottai hangoztatták, hogy „az utolsó csepp vérig ki kell tartani". A gyűlésen felolvasták az alkalmazottak követeléseit.

[1] Azaz a dolgozók lakbérilletményének emelése.

[2] Ezután a tudósítás a műszaki osztály, a pályafenntartók és a váltóőrök követeléseit ismerteti. (Munkaviszonyok megjavítása, tisztességes bánásmód, béremelés.)

[3] A Népszava a cikk első részében részletesen foglalkozik a sztrájk eseményeivel és a polgári sajtó valótlan állításaival.

Ti tudjátok, hisz egy sorsban leledzünk, hogy még soha igazságosabb ügyért nem harcoltak emberek!

Segítsetek! A mi szenvedésünk *a tietek is!* Ha elbukunk, *a vereség a tietek is!*

Ha mindnyájan egyetértünk, ha mint egy ember összetartunk, nem győzhet le a poklok serege sem.

Szüntessétek be a munkát mindannyian!

Ti szegény félrevezetettek, kik megmaradtatok Jellinek úr rabszolgáinak, ne legyetek ügyünk — *a ti ügyetek* — *árulói!*

És ti, *testvéreink, a városi vasútnál*, ragadjátok meg az alkalmat! Soha jobbkor nem léphettek ki a harctérre! *Ha most hozzánk szegődtök, a ti nyomorúságtoknak is vége szakad!*

Most, vagy soha!

Fel a harcra!

Háromezer munkás ha összetart, megrengeti az igazgató urak büszke palotáit! *És mienk lesz a győzelem!*

De ha gyávák maradtok, ha árulók lesztek, szálljon rátok ezer bátor harcos átka, ezer becsületes ember feleségének, gyermekeinek összes nyomorúsága!"[1]

Népszava, 1903 április 11. A közúti villamosvasutasok sztrájkja.

Láng Lajos kereskedelemügyi miniszterhez április 14-én tüntető menetben vonultak fel a sztrájkoló villamosvasúti munkások. Erről a Népszava április 16-i száma „A közúti villamos harca" címmel számolt be. A miniszter kénytelen volt elismerni, hogy a sztrájk „nem törvénytelen". A Népszava 1903 április 18-i számában (A közúti villamosvasutasok sztrájkja.) közli, hogy a főváros képviselőtestülete foglalkozott a sztrájkkal. Halmos polgármester általános helyeslés közepette elítélte a „törvénytelen" sztrájkot.

66

1903 április 23

A VILLAMOSVASÚTI ALKALMAZOTTAK SZTRÁJKJÁNAK BEFEJEZÉSE

Pénteken, április 17-én délután 5 óra után a sztrájktanyán utoljára szólalt fel Nagy János. Felvilágosította a sztrájkolókat a válságos helyzetről és rámutatott arra, hogy csak két út között lehet választani: vagy leszerelni, vagy jelentkezni. A sztrájkolók egyhangúlag kimondották, hogy a miniszter urak tanácsának szótfogadva valamennyien jelentkeznek állomásaikon. Néhány perc múlva üres lett a Trieszti nőhöz címzett vendéglő, és kint a Hermina úton sorakoztak az indulásra. Ekkor megjelent Vajda főellenőr és felszólította az alkalmazottakat, hogy mindnyájan menjenek a társaság Lipót körúti palotájába jelentkezni.

Így történt, hogy 7 óra után a sztrájkolók már a Lipót körúton várták a nagyságos urakat, csendben, rendet tartva. Jó sokára lejött a helyettes atyaisten, Steller főmérnök, akinek arcáról lerítt a sátánnak undorító gonoszsága, és durván rájuk rivalt a hősök hőseire, a 10 napig önfeláldozással küzdő rabszolgákra, hogy *hivatlanul tömegesen* jöttek az igazgatósághoz. Azután a kegyelmes Steller úr beosztotta, hogy kik és mely napon fognak jelentkezni a kelenföldi állomáson.

Szombaton reggel kezdődött a jelentkezés, amely péntekig fog tartani. Eddig a *jelentkezőknek alig a felét vették vissza; a váltóállító fiúkat mind kidobták.*

Az igazgatóságnak ez az eljárása mindenütt óriási felháborodást keltett, még a Függetlenségi Pártban is, amelynek egyik tagja, Lengyel Zoltán, a képviselőház hétfői ülésén a napirend előtt erős kritika tárgyává tette a társaság eljárását[2]. A belügyminiszter s a kereskedelmi miniszter urak mélységesen hallgattak.

---

[1] A táviratot és a felhívást a sztrájktanyán felolvasták, a munkások mindkettőt nagy éljenzéssel és óriási lelkesedéssel fogadták.

[2] Lásd Az 1901. évi október hó 24-re hirdetett országgyűlés képviselőházának naplója. XIV. köt. Budapest 1903. Athenaeum. 296—302. old.

De nem hallgatnak azok, akikben még él a lelkiismeret. *Néhány nap múlva megjelenik egy röpirat*[1], *amely kíméletlenül le fogja leplezni a Közúti Vaspálya-társaságot*, a sajtót és mindazokat a hatóságokat, amelyek törvénytelen úton és erkölcstelen módon segítettek letiporni a párezer ember életsorsának jobbításáért megindult harcot.

Népszava, 1903 április 23. A közúti villamosvasutasok sztrájkja véget ért.

A Vas- és Fémmunkások Szaklapja 1903 április 23-án „Tanulságok a közúti villamosvasúti alkalmazottak bérharcából" címmel foglalkozik a sztrájkkal. A cikk a vereség fő okát a szociáldemokrata alapon való szervezkedés hiányában látja. Megállapítja; „Csak egy hatalom van a tőkével szemben, ez pedig a munkásság szervezkedése."

A MAGYARORSZÁGI SZOCIÁLDEMOKRATA PÁRT X. KONGRESSZUSA 1903 ÁPRILIS 12—14

67

1903 április 9

A MAGYARORSZÁGI SZOCIÁLDEMOKRATA PÁRT VEZETŐSÉGÉNEK JELENTÉSE A X. KONGRESSZUSHOZ

A múlt évi kongresszus előtt, a választási harcban számtalan új községben hódított tért a szociáldemokrácia. Az újonnan szerzett területet megtartani, a mozgalmat lehetőleg nagyobb térre átvinni, azt bensőleg megerősíteni, ez volt a pártvezetőség legfőbb feladata az elmúlt esztendőben.

A magyarországi sajátos viszonyok mellett ez bizony nem könnyű feladat. Minden új járásban csak hosszas, kitartó küzdelem után lehet a szolgabírák önkényes, törvénytipró intézkedéseivel szemben a munkások törvényben biztosított jogait kivívni.

A számtalan gyűlésbetiltás, házkutatás és büntetés eléggé bizonyítja, mily nehézségekkel kell egyes községekben elvtársainknak megküzdeniük.

A Széll-kormány a szociáldemokrata mozgalommal szemben folytatta a régi, jezsuita kétszínűsködő politikát. A folyton szaporodó gyűlésbetiltások ugyanis arra kényszerítették a pártvezetőséget, hogy a megvadult szolgabírák ellen kíméletlen hadjáratot indítson. Központi pártlapunk „Ázsiából" cím alatt állandó rovatban, hétről hétre pellengérre állította azokat, akik a fennálló törvényes rendelkezéseket durván megsértették. A parlamentben szintén szóba került két ízben a szolgabírák hallatlan törvénytiprása, és több képviselő követelte a miniszterelnöktől, hogy vonja vissza a Perczel-féle törvénytelen rendeletet, amely az ország népét úgyszólván teljesen megfosztja gyülekezési jogától[2]. Széll Kálmán a szokott módon kibúvót keresett és kijelentette, hogy vissza ugyan nem vonja a hírhedt rendeletet, hanem „liberálisan" fogja azt kezelni. Hogy milyen ez a „liberális" kezelés, arról sokat beszélhetnek *giládi, gattajai* stb. elvtársaink, akik már hónapok óta nem tudnak gyűlést tartani a szolgabírák miatt.

Egy kezünkbe jutott belügyminiszteri rendelet igaz mivoltában mutatja be a Széll-féle kétkulacsos rendszert. A miniszterhez ugyanis kérdést intéztek, vajon ki szabad-e utasítani az agitátorokat. Mire Széll Kálmán körrendeletben tudatta az összes megyékkel, hogy a kiutasítás meg van engedve, de „tapintatosan" kell eljárni.

A gyülekezési jogért folytatott harc azonban mégsem volt eredménytelen. A belügyminiszter ugyanis a folyton nagyobb számban érkező felülvizsgálati kérelmekre kénytelen volt felelni,

---

[1] A röpirat „Hol az igazság? A közúti villamosvasutasok sztrájkja s a villamos panama" címmel 2000 példányban jelent meg. *(A magyarországi szocialisztikus munkásmozgalmak az 1903. évben. Budapest 1904. Országos Központi Községi Ny. 308. old.)*

[2] A rendeletet lásd MMTVD. 2. köt. Budapest 1954. Szikra. 532. old.

s így néhány igazán becses végzéshez jutottunk. Többek között kimondta a belügyminiszter, hogy a szolgabíráknak nincs joguk a szónok nevét előre követelni, hogy a gyűlésre nem kell engedélyt kérni, hanem csak be kell jelenteni stb.

A magyar jogviszonyokra igazán jellemző, hogy a legtöbb megyében fütyülnek a belügyminiszter rendeleteire. A belügyminiszter kétszínű játékát pedig igazolja az, hogy bár a miniszter a mindig ismétlődő felülvizsgálati kérelmekből tudja, hogy szolgabírái az egész országban egyformán korlátolták, mégsem tanítja ki azokat egy körrendeletben a törvények ismeretére és tiszteletére.

A választói jogért indított harc egy pillanatig sem szünetelt. A tartott gyűlések 50%-ánál a választási jog kérdése napirenden volt. A választói jogért indított népszavazás nem járt a kívánt sikerrel. Eddig összesen mintegy 70 000 aláírás érkezett be a párttitkársághoz.

Az aláírások gyűjtését megnehezíti, hogy a nép 50%-a nem tud írni és olvasni, továbbá a szolgabírák üldözései, akik sok helyen elkobozták az aláírási íveket, végül az, hogy a pártpénztárt a sok útiköltség és az agitációra fordított röpiratok nyomtatási költsége annyira kimerítette, hogy a népszavazás költségeire csak csekély összeget költhettünk.

A vidéki szervezetek az elmúlt esztendőben nagyon igénybe vették a pártpénztárt. A központból küldött szónokok útiköltségét csak a legnagyobb városok fizették vissza. A pártvezetőség lehetőleg mindenkor teljesítette a vidéki szervezetek kívánságát, ha azok szónokot kértek.

1903. év januártól egész március végéig majdnem minden héten 9—10 szónok utazott a vidékre. Sok esetben azonban meg kellett tagadnunk egyes szervezetek kérelmét, mert nem volt szónok. Az új pártszervezeti szabályzat elfogadása és végrehajtása után a tapasztalt bajok legnagyobb része alkalmasint megszűnik, mert a vidéki központok látják majd el a közelükben levő helységeket szónokkal.

A nagyváradi, miskolci, zombori, szabadkai, aradi, pozsonyi és temesvári pártszervezetek már az elmúlt évben is dícséretes munkát végeztek, amennyiben a közelükben fekvő községek népét a központ támogatása nélkül szervezték . . .[1]

Földművelő-mozgalom

Nálunk a földművelő-mozgalom legnagyobb részben pártmozgalom, s innen van, hogy számos dolog, amely a földművelőkre vonatkozna, a pártjelentésben foglal helyet, mivelhogy a földművelő-munkások nemcsak földművelők, hanem szociáldemokraták is. Ilyenformán inkább csak minden adat nélkül való vázlatot adhatunk a magyarországi földművelő-mozgalomról, mivel a rá vonatkozó adatok mind bentfoglaltatnak a pártjelentésben.

Általában a mozgalom rohamos fejlődésben van. Sohasem tartottunk a földművelő-munkások között annyi népgyűlést, mint az idén. E gyűlések értékét és jelentőségét növeli, hogy úgyszólván sohasem a pártvezetőség, hanem mindig az illető munkások maguk kezdeményezték és szervezték azokat. Egy-egy gyűlésre a környék minden részéből összesereglettek, úgy hogy nyolc-tíz község is részt vett ilyen gyűlésen.

A mozgalom tehát, mint mondani szokás, nagy hullámokat ver. Hiányzik még azonban, hogy úgy mondjuk, a belső, szilárd csontváza a mozgalomnak, azaz az erős, céltudatosan összeállított szervezet. A földművelő-munkásokat igen nehezen lehet rászoktatni a huzamos, egyfolytában való szervezkedésre. A legnagyobb részük, mint a csökönyös ló, ha megfogja az istrángot, egyszerre akkorát ránt, hogy néha az istráng is elszakad bele, de azután megint nem húz semmit. A szervezkedés e hiányain lesz hivatva segíteni az új pártszervezeti szabályzat, melyet a pártvezetőség az idei kongresszuson beterjeszt.

A községi képviselőválasztásoknál is tevékeny mozgalmat fejtettek ki elvtársaink. Sok községben valóban szép eredményeket értek el. Hogy a község lakosságára nézve a testületben való működésük még most nem sokat jelent, annak legfőbb oka abban van, hogy a legtöbb eset-

[1] Ezután a jelentés a párt pénzügyi helyzetét ismerteti.

ben nem azt az elvtársat választhatják be, ki oda képességénél fogva talán legalkalmasabb volna, hanem aki állami adót fizet. A legtevékenyebb elvtársak jó része nem bír választói jogosultsággal, s nem is választható meg képviselőnek. Az a tény azonban, hogy egyre több községben választanak elvtársakat a képviselőtestületbe, és néhány helyen elvtársaink többségben vannak, égető szükséggé teszi egy községi program kidolgozását. Az idei kongresszus valószínűleg ismét egy bizottságot választ majd a községi program kidolgozására, s így remélhető, hogy a közeljövőben egységes, tervszerű működést fejthetnek ki a községi képviselők is.

Az agitációra semmi panasz nem lehet. Földművelő elvtársaink ezen a téren igazán nagy és becses munkát fejtenek ki. Foglalkozásuknál fogva gyakran messzi földet kell bejárniuk, s mindenütt, bármerre járnak, derekasan terjesztik eszméinket.

A munkaviszonyokban semmi javulás nem állott be, sőt, mint az utóbbi időben állandóan, úgy ez évben is csak rosszabbodtak az állapotok. Mégpedig nemcsak a munkabérek csökkentek, hanem a munkaalkalom is mindig kevesebb. Ezzel természetesen növekszik a szegénység és az elkeseredés.

Ennyit a földművelő-mozgalomról. Nagyon vázlatos jelentés ez, de hiszen nem is akart egyéb lenni rövid jellemzésnél. Minden egyebet, mint a pártmozgalomra vonatkozólag általában, úgy a földművelőket illetőleg is, megtalálunk a pártjelentésben.

Az ipari munkások mozgalma

Az ipari munkások mozgalma voltaképp nem is tartozna a pártvezetőség jelentésének keretébe. Azonban nálunk még a szakmozgalom is annyira össze van forrva a pártmozgalommal, hogy a kettőt különválasztani lehetetlenség.

A szakszervezeti mozgalmat a szakegyletek legutóbbi kongresszusán[1] választott Szaktanács vezeti. A fejlődő szakszervezeti mozgalom vezetését igen megnehezíti, hogy nincs szakszervezeti titkárság. Az összes munkákat a bizottság tagjai végezték rendes napi munkájuk befejezése után. 1903 február havában a budapesti szakmák összválasztmányai elhatározták a *szakszervezeti titkárság létesítését.* A titkárság még ez év folyamán megkezdi működését.

Az állandó nagy munkanélküliség mellett is erősödtek a szakszervezetek. Igen nagy baj, hogy a legtöbb szervezet nem működik rendszeresen . . .[2]

A munkanélküli munkások mozgalma nem járt semmi eredménnyel. Öt nagyobb gyűlésen követelték a munkanélküliek ezrei, hogy segítsenek helyzetükön. A parlamentben még csak szóba sem hozták, hogy 20 000 munkanélküli nyomorog a fővárosban.

Az országos egyletek alakítása folyamatban van. Újabban az építőmunkások kapták vissza jóváhagyva az országos egylet alapszabályait.

A vas- és fémmunkás szövetség megalakulása már csak hetek kérdése. Fontos fordulat a vas- és fémmunkások szervezkedésében a két szövetség egybeolvadása. A Vas- és Fémmunkás néhány hét előtt megszűnt és most az összes vas- és fémmunkás szervezetek a Vas- és Fémmunkások Szaklapját járatják kötelezőleg . . .[3]

Sztrájkmozgalom

A gazdasági pangás dacára úgy a fővárosban, mint a vidéken több nagyobb sztrájk volt. A vidéken, különösen az év vége felé, igen sok helyen indítottak bérmozgalmat. Nagy hiba, hogy a vidéki szervezetek nem értesítik minden sztrájkról a pártvezetőséget, és sok esetben nem adják tudtul a bérharc eredményét.

---

[1] Lásd e kötet 67. old.

[2] Ezután a jelentés röviden ismerteti a Szaktanács által eszközölt statisztikai felvételek eredménytelenségét; a kiküldött 120 kérdőív közül csak 35-öt küldtek vissza az egyes szervezetek.

[3] A jelentés ezután beszámol a famunkások és az építőmunkások 1902 december 25-én és 26-án tartott kongresszusairól, ismerteti röviden a kereskedelmi alkalmazottaknak a vasárnapi munkaszünet érdekében folytatott harcát, végül megemlíti a nyomdászok 1902-ben lefolyt bérmozgalmát.

Ezért a sztrájkstatisztika hiányos, és csak a nagyobb sztrájkokról emlékezünk meg.

1902 március hó 14-én a *Magyar Fém- és Lámpaárugyárban* az összes bádogosok sztrájkba léptek, és egy besúgó eltávolítását követelték. A gyár igazgatósága kénytelen volt a munkások követelését teljesíteni.

Március hó 15-én *Fiumében a Lazarus-féle hajógyár* munkásai léptek bérharcba. A sztrájk négy heti harc után a munkások vereségével végződött.

Április hó 1-én a *fiumei* kikötőmunkások léptek bérharcba. A sztrájk teljesen szervezetlen volt. Fiumei elvtársaink kérelmére a pártvezetőség Groszmann elvtársat küldötte Fiumába a sztrájkolókhoz, és neki köszönhető, hogy a sztrájk a munkások részleges győzelmével végződött.

Hódmezővásárhelyen az ácsok és kőművesek vívtak ki jobb munkafeltételeket.

Április hó 13-án az összes *budapesti* hentesek léptek bérharcba. A sztrájk egy heti harc után a munkások vereségével végződött. A bukás fő oka a munkások teljes szervezetlenségében keresendő.

Székesfehérváron 300 kőműves vívott ki jobb munkafeltételeket[1].

Ruttkán a vasúti munkások rövid harc után fizetésemelést kaptak.

Békéscsabán és *Kolozsváron* szintén sztrájkoltak a kőművesek. A sztrájk kimeneteléről nem érkezett tudósítás.

A *Nicholson-gyár* kazánkovács- és hidászmunkásai rövid bérharc után fizetésemelést nyertek[2].

Augusztus hó 1-én a *kőművesek* a kötelező munkarend érdekében indítottak mozgalmat. A városi tanács kidolgozott egy munkarendet, amely ugyan nem fedezi a munkások által kívánt munkarendet, de azért mégis haladást jelent. Kötelezővé teszi a 10 órai munkaidőt. Ez a munkarend 1903 január hóban kötelezőleg életbe lépett.

Nagyváradon a bádogosok, építőnapszámosok és a kőművesek harcoltak győzelmesen.

Szegeden az ácsok és kőművesek vívtak ki bérjavítást.

Gyöngyösön az esztergályosok harcoltak jó eredménnyel.

Szegeden a *kenderfonó-gyárban* 278 nő és férfi lépett sztrájkba. A sztrájk a hatóságok egyoldalú és brutális viselkedése miatt a munkások vereségével végződött.

Aradon és *Újaradon*, továbbá *Baján* az építőmunkások fizetésemelést és rövidebb munkaidőt vívtak ki.

Nagykanizsán és *Szegeden* a szobafestők, *Győrben* a mázolók és fényezők harcoltak győzelmesen.

Zágrábban a *Botha* és *Ehrmann bútorasztalos-gyárban* az asztalosok kivívták a 9 és $^1/_2$ órai munkaidőt. A Budapesti Munkaközvetítő Intézet 16 sztrájkbontót szállított a gyárba, de ezek, miután Budapesten az asztalosok elverték őket, nem mertek munkába állni. A sztrájkból kifolyólag 14 szervezett asztalossegéd, magánosok elleni erőszak miatt, vád alá van helyezve.

A lefolyt évben a *győri vagongyár* munkásainak sztrájkja volt a legnagyobb[3]. 2000 munkás harcolt 5 hétig bámulatos kitartással. A sztrájkolók között 2 hétig ott voltak a központból Weltner és Izrael elvtársak mint a pártvezetőség kiküldöttei. A hatósági zaklatások dacára a sztrájk a munkások részleges győzelmével végződött. Sajnos azonban, azóta a munkások a kivívott engedményeket ismét elvesztették.

Október hó 5-én a *budapesti* összes paszományosok léptek bérharcba és 3 heti küzdelem után kivívták a 9 órai munkaidőt.

Október hó 13-án a *debreceni* szabók jobb munkafeltételeket vívtak ki.

Szombathelyen az ácsok és kőművesek harcoltak győzelmesen.

December hó 3-án a *győri vagongyárban* a mázolók és fényezők sztrájkba léptek. A sztrájk 5 heti harc után a munkások vereségével végződött.

December hó végén *Kispesten* a *Hofherr- és Schrantz-gyár* 400 munkása lépett bérharcba[4].

---

[1] Lásd e kötet 89. old.
[2] Lásd e kötet 92. old.
[3] Lásd e kötet 94. old.
[4] Lásd e kötet 104. old.

A munkások 8 heti bámulatos kitartással viselt harca csak a bérlevonást tudta megakadályozni. A budapesti munkások 5 gyűlést tartottak a sztrájkolók érdekében, és igen szép összeget gyűjtöttek részükre. A bécsi testvérgyár munkásai is szépen támogatták a sztrájkolókat.

E sorok írásakor *Pozsonyban* az összes szakmák sztrájkra készülnek[1]. *Szabadkán* az asztalosok sztrájkolnak és *Brassóban* a szabók most fejezték be győzelmesen a bérharcot.

A sok vidéki sztrájk főleg a szakszervezeti mozgalom fejlődésének tudható be. A vidéki városokban az országos egyletek helyi csoportjainak megalakítása nagyban megjavítja majd a munkabéreket . . .[2]

A pártmozgalom általában

A pártmozgalomban, amint már a jelentés elején kiemeltük, a vidék szervezésére helyezte a pártvezetőség a legnagyobb súlyt. Összesen 152 községben 380 gyűlést tartottunk. A fővárosban 129 olyan gyűlés tartatott, amelyen a pártszervezkedésről beszéltek. E statisztika igen hiányos, mert számtalan oly helyen tartottak gyűlést, amelyet a központnak nem jelentettek be.

1902 március 15-én 10 000 munkás vonult Petőfi szobrához. A munkások ünnepe lassanként teljesen háttérbe szorítja a polgári pártok ünnepélyeit, mert hangzatos szólamaik dacára sem tudnak olyanokat toborozni, akik oly értelemben ünnepelnék a március 15-ét, mint ezt a polgári pártok akarják.

Március hó 30—31. és április 1-én tartatott meg a párt országos pártgyűlése, amelyen 45 fővárosi szervezet 86 küldöttel és 86 vidéki község 148 küldöttel volt képviselve.

Május 1-én a munkaszünet általános volt. Nemcsak a fővárosi munkások ünnepeltek, hanem úgyszólván a vidék összes nagyobb városa, sőt a földművelők között is egyre jobban tért hódít a május 1-i ünneplés. Budapesten a tüntető felvonuláson 15 000 munkás vett részt. A munkaadók lassanként beletörődnek a május 1-i munkaszünetbe, és így május 1-én a megrendszabályozott munkások száma egyre kevesebb lesz.

A pártvezetőség a gyári munkások szervezésére is nagy súlyt helyezett. Április havától kezdve egész késő őszig 12 gyűlést tartottunk a gyárak munkásaival. Az agitáció meglehetős eredménnyel járt, mert a szakegyletek sok tagot nyertek a gyári munkások közül, holott ezelőtt ezek a munkások nagyrészt teljesen távol állottak a szakszervezeti mozgalomtól. Július 6-án a Garai téren impozáns gyűlést tartottunk, amelyen a parlamentarizmus ellen tervezett merénylettel[3] szemben foglaltunk állást . . .

A pártvezetőség a pártgyűlés határozatának alapján elhatározta, hogy szeptember 1-én az összes egyletekben — amelyek kívánják — elemi és magasabb tanfolyamokat létesít. A polgári pártok tudomást szereztek erről, és szintén hirdették, hogy népakadémiát létesítenek. Az összes polgári részről tervezett ilyen akadémiák csúfos kudarcot vallottak, míg a párt által létesített tanfolyamok igen szép sikert mutathatnak fel.

Elemi tanfolyamok a fővárosban és annak környékén 33 egyletben tartattak. E tanfolyamokon a szocialista diákok tanítottak dícséretes buzgalommal[4]. A magasabb tanfolyamok öt helyen tartattak meg. E tanfolyamokra minden szervezett munkás eljárhatott. A magasabb tanfolyamok egy részét a párton kívül álló tanárok és írók vezették[5].

A munkástanfolyamok szép sikere megvadította a rendőrséget. Rudnay főkapitány 1902

---

[1] Lásd e kötet 148. old.

[2] Ezután a jelentés évében megalakult egyletek felsorolása következik.

[3] A Szabadelvű Párt és Kossuth Ferenc, a Függetlenségi Párt vezetője között megkötött paktumról van szó, amelynek alapján Khuen-Héderváry gróf 1903 júniusában kormányt tudott alakítani.

Khuen megígérte, hogy nem fogják felemelni az újonclétszámot, ha a Függetlenségi Párt beszünteti a rendes újoncjutalék elleni obstrukciót. A Függetlenségi Párt képviselői azonban nem tartották be a megállapodást.

[4] Az elemi tanfolyamokon a következő tantárgyakat tanították: gyorsírás, írás-olvasás (magyarul, németül), mértan, német nyelv, rajz, retorika, számtan, szavalat, világtörténelem. *(Népszava, 1902 november 8.)*

[5] A magasabb fokú tanfolyamok programja a következő volt: 1. *A föld története.* Előadó: dr. Zigány Zoltán tanár. 2. *Fizika.* Az élettelen (szervetlen) természet tüneményeinek tana. Előadó: dr. Kacsóh Pongrác tanár. 3. *Élettan.* Az élő (szerves) lények élettüneményei. Előadó: dr. Schein Mór orvos. 4. *Lélektan.* Előadó: dr. Hajós Lajos orvos. 5. *A társadalmi mozgalmak. Az állam. A pártok.* Előadó: dr. Réti Lóránt. *(Népszava, 1902 október 4.)*

november 17-én a pártvezetőséghez és azokhoz az egyletekhez, ahol tanfolyamokat tartottak, egy ukázt küldött, amelyben megköveteli, hogy a tanfolyamok ezentúl nála bejelentessenek. A pártvezetőség tiltakozott a rendőrség merénylete ellen, és kijelentette, hogy nem hajlandó bejelenteni semmiféle tanfolyamot. A belügyminiszter azóta kitanította Rudnayt, hogy a munkástanfolyamokhoz semmi köze sincs.

November 1-én 3000 munkás vonult ki a temetőbe, hogy a munkásmozgalom úttörőinek sírjainál kegyeletét lerója.

November 2-án a civillista felemelése és a póttartalékosok tervezett behívása ellen tartottunk nagy népgyűlést.

Az uralkodó osztály, különösen a földbirtokosok, egyre jobban érezték a nagy kivándorlás által okozott munkahiányt. Munkaerő ugyan még mindig feles számban volt, de a munkások közt a verseny már korántsem volt oly nagy, mint azelőtt néhány évvel, és így előre látható volt, hogy a galád kizsákmányolás mellett nemsokára munkáshiány áll be. 1902-ben 75 000 munkás vándorolt ki — nagyobbrészt földművelők — Amerikába . . . Kidolgoztak egy törvényjavaslatot, amely a nép költözködési szabadságának véget vet, és különösen a földművelőknek majdnem lehetetlenné teszi, hogy kivándoroljanak. A pártvezetőség a törvényjavaslat, továbbá a civillista felemelése és a póttartalékosok behívása ellen november hó 30-án a Tattersallban 20 000 munkás részvételével hatalmas gyűlést tartott[1]. A képviselőház azóta a kivándorlási törvényt egyhangúlag megszavazta[2].

November 1-én és 2-án Pozsonyban tartatott meg a nyugat-magyarországi pártértekezlet szép eredménnyel.

December 7-én és 8-án a dél-magyarországi elvtársak pártértekezletet tartottak. Az értekezleten 27 községből és 13 temesvári szervezet részéről 78 küldött vett részt. Az értekezlet legfontosabb határozata egy román pártlap kiadása volt. E lap azóta meg is jelent, és nagy szolgálatot teljesít pártunknak a románok között[3].

Szombathelyen szintén pártértekezletet tartottak elvtársaink, amelyen megválasztottak egy központi bizottságot, hogy Szombathelyen és vidékén a mozgalmat egységesen vezesse.

1903 február 11-én és 12-én tartatott meg az első nőmunkás értekezlet. Az értekezlet egy bizottságot választott, amelynek feladata a munkásnőket szervezni és egy általános női szervezet megalakítására az alapszabályokat kidolgozni. Az alapszabályok már fel is terjesztettek a belügyminiszterhez. A pártvezetőség azóta egy népszerűen megírt füzetkét adott ki[4], hogy a munkásnők szervezését elősegítse.

1903 február 12-én a Népszava birtokába jutott a főkapitányság egy bizalmas felterjesztésének, amelyben a főkapitány arra kéri a belügyminisztert, hogy a szakegyletek ellenőrzését vegye ki az elöljáróságok hatásköre alól és bízza azt a rendőrségre. Pártlapunk erős támadásai után ez a terv valószínűleg csütörtököt mond.

Február 15-én ismét a Tattersallban tartottunk hatalmas gyűlést, amelyen a tervbe vett Népház[5] és a katonai létszám felemelése ellen tiltakozott a munkásság.

A klerikális Ugron-párt és a Függetlenségi Párt egy töredéke március 8-ra népgyűlést hirdetett a katonai javaslatok ellen, amelyre meghívta pártunkat is . . .[6]

*

[1] Lásd e kötet 97. old.

[2] Az 1903 : IV. törvénycikket lásd Magyar Törvénytár. 1903. évi törvénycikkek. Budapest 1904. Franklin. 45—69. old. — E törvényt 1909-ben felváltotta az 1909: II. törvénycikk. Lásd Magyar Törvénytár. 1909. évi törvénycikkek. Budapest 1905. Franklin. 2—29. old.

[3] A Temesváron megjelenő Votul Poporuluiról van szó.

[4] A füzet „Szózat a nőkhöz" címmel 1903-ban két kiadásban jelent meg 6000 példányban. *(A magyarországi szocialisztikus munkásmozgalmak az 1903. évben. Budapest 1904. Országos Központi Községi Ny. 308. old.)*

[5] A Népházat a fővárosi tanács 1896. évi 2 millió koronás alapítványából építették volna fel Angyalföldön azzal a céllal, hogy a munkásságot így is megpróbálják a tőkések befolyása alá vonni; a tervet azonban nem valósították meg. *(Népszava, 1903 február 17.)*

[6] A jelentés ezután közli, hogy a párt nem vett részt a népgyűlésen, majd a munkásoknak nyújtott ingyenes jogi tanácsadásról, továbbá a sajtóperekről, gyűlésbetiltásokról és a munkásokra kirótt büntetésekről számol be, végül a pártirodalmat ismerteti.

Bár ezen jelentésünk csak március 15-ig szól, az ezóta történt eseményekkel is foglalkoznunk kell e helyen röviden. Két héttel azon március 8-i gyűlés után, ahol . . . a klerikálisok oly csúfosan elszöktek, pártunk tartott egy hatalmas népgyűlést.

A gyűlés a Szabadság téren 20 000 munkás részvételével tartatott meg, amelyen lelepleztük az Ugron-párt és a Néppárt terveit, és megcáfoltuk azokat a rágalmakat, amelyeket ezek a pártok, csúfos kudarcuk után, ellenünk terjesztettek. Ez a gyűlés állást foglalt az egyre jobban terjedő klerikális népbolondítás ellen is. Pártunk szónoka bebizonyította, hogy a klerikálisok szinte észrevétlenül körülhálózzák a fővárost és az egész országot, továbbá, hogy a Franciaországból kiűzött szerzetesrendek Magyarországba özönlenek, és a legmagasabb körök támogatása mellett vetik ki hálójukat a munkásosztályra . . .[1]

Népszava, 1903 április 9. A pártvezetőség jelentése 1902. évi március hó 15-től 1903. évi március hó 15-ig kifejtett működéséről.

68

1903

A MAGYARORSZÁGI SZOCIÁLDEMOKRATA PÁRT X. KONGRESSZUSÁNAK TÁRGYALÁSAIBÓL

A tárgyalások megkezdése előtt a pártvezetőség üdvözli a küldötteket, majd az igazoló bizottság megvizsgálja a megbízóleveleket. Az igazoló bizottság nevében *Pelczéder* Ágoston közli, hogy „*Budapestről* képviselve van 50 szervezet 92 küldöttel, *vidékről* 165 községből 182 szervezet 257 küldöttel, összesen *232 szervezet 349 küldöttel.* Ezenkívül képviselve vannak mint vendégek a Budapesti Közúti Villamosvasút sztrájkoló alkalmazottai."

A kongresszusra a következő szervezetektől érkeztek küldöttek:

Ajtósfalva, Annavölgy, Apostag, Arad, Baja, Bajsa, Bajaszentistván, Bakonszeg, Bánlak, Begecs, Bécs, Békéscsaba, Békésgyula, Brassó, Budafok, Csantavér, Csepel, Csíkszereda, Csonoplya, Csokonya, Cegléd, Cécke, Dág, Debrecen, Denta, Detta, Dinnyés, Dorog, Dunaföldvár, Dunaharaszti, Dunavecse, Eger, Erzsébetfalva, Érsekcsanád, Felsőlugos, Földeák, Gád, Gattaja, Gilád, Glogovác, Grác, Gyertyámos, Győr, Halas, Harta, Hatvan (Somogy megye), Hódmezővásárhely, Isaszeg, Izsópallaga, Jászberény, Jeges, Kabolapatak, Kaposvár, Kassa, Kecskemét, Kerülős, Kisigmánd, Kisjenő, Kiskér, Kiskőrös, Kiskunfélegyháza, Kispest, Kisterenye, Kistorák, Kolozsvár, Kossuthfalva, Kőalja, Kupuszina, Lacháza, Liget, Madocsa, Makó, Máramarossziget, Medgyesegyháza, Mezőtelegd, Mezőtelki, Miskolc, Módos, Mogyorós, Munkács, Nagyigmánd, Nagykamarás, Nagykanizsa, Nagylak, Nagymajlát, Nagytorák, Nagyvárad, Nyergesújfalú, Óbars, Ókér, Omor, Ómoravica, Opatica, Orosháza, Pancsova, Pápa, Partos, Pátka, Páty, Pécs, Piros, Pozsony, Pusztaszentlőrinc, Rákoskeresztúr, Rákospalota, Resica, Sárisáp, Sátoraljaújhely, Serges, Solt, Sopron, Soroksár, Stájerlakanina, Süttő, Szabadka, Szabadszállás, Szabolcs (Baranya), Szajla, Szarvas, Szatmár, Szamos, Szárcsa, Székesfehérvár, Székudvar, Szigetvár, Szolnok, Szombathely, Szomód, Szonta, Taksony, Táp, Tata, Temerin, Temesbuttyin, Temesvár, Tiszacsege, Tiszaroff, Tógyer, Tokod, Tolna, Tolvádia, Torzsa, Törökkanizsa, Újfalú, Újpest, Újsóvé, Újszentiván, Ungvár, Úrhida, Várfancsika, Vercsolog, Vörösmart, Zágráb, Zámoly, Zenta, Zombor, Zsombolya.

Budapest:

Asztalosok, ácsmunkások, aranyművesek, bádogosok, betűöntők, bőröndösök, nyergesek, vonalazók, szíjgyártók és dobozkészítők, cipőfelsőrész-készítők, cseh szervezet, délszláv munkások, esztergályosok, építőmunkások, fehérneműtisztítók, grafikai munkások, a „Jövő", kalaposok, kazánkovácsok és hidászok, kádárok, kárpitosok, kerámiai munkások, kereskedelmi alkalmazottak, kéményseprők, kesztyűs- és sérvkötő-segédek, kocsigyártók, kőfaragók, könyvkötők, kövezők, lakatosok, lengyel munkások, légszesz-, vízvezeték- és fűtésszerelők, mennyezet- és fehérmunkások, mintaasztalosok, német szervezet, női konfekciómunkások, nyomdászok, olasz szervezet, paszományosok és gombkötők. Pártszervezetek: I. kerületi pártszervezet, III. kerületi pártszervezet, V—VI. kerületi pártszervezet, VII. kerületi pártszervezet, IX. kerületi pártszervezet. Pipakészítők, reszelővágók, szabók, szobafestők, vasbútormunkások, vas- és érceszergályosok, vas- és érceöntők, villanyszerelők.

A kongresszus elnökségének megválasztása után a külföldi küldöttek felszólalására kerül sor.

A külföldi vendégek üdvözlete

Skaret Ferdinánd küldött az osztrák szociáldemokrácia nevében üdvözli a kongresszust, és beszámol az ausztriai szociáldemokrata párt fejlődéséről. Ezután *Bukseg* horvát küldött üdvözli a kongresszust. *Ponta* Péter (Arad) a *román* munkásság nevében mond üdvözletet.

---

[1] A pártvezetőség működéséről szóló jelentés a pénztári jelentéssel végződik.

Nyisztor György (Szatmár), *Joó* Ferenc és *Kocsis* Sándor (Makó), *Köpf* Lázár (Brassó, Csíkszereda, Sepsiszentgyörgy és Kézdivásárhely), *Voichescu* Atanász (Temesvár), *Kaszt* János (Kisharta), *Brázse* György (Kisjenő), *Moravszky* Mátyás (Medgyesegyháza) és *Németh* István (Szabadka) szólalnak fel először a vitában.

Kaszaky György (Győr): Én, mint a győri szervezett munkások küldötte, elsősorban is kijelentem a tisztelt kongresszus előtt, hogy én a győriek nevében *nem* adhatom meg a felmentvényt a budapesti pártvezetőség ez idei működéséért *(Zaj.)*, mert nem tette meg a pártvezetőség kötelességét. Ha megtette volna, akkor nem ezen a helyen tartanánk meg ezt a kongresszust *(Derültség.)*, ahol ki van szorítva az utcára, egymás hátára. Ha ez a pártvezetőség megteszi kötelességét, ha már az előbbiek megtették volna — maholnap 30 éve a magyarországi munkásmozgalom fennállásának —, ezt a kongresszust ott volna helyén megtartani az új parlamentben. *(Tetszés. Zajos helyeslés. „Úgy van!")* Ha megnézzük azt a parlamenti épületet, találunk-e azon követ, melyhez a munkások vére ne tapadt volna *(Tetszés.)*, mégis kizárják belőle azt a munkást, aki alkotta a parlamentet?! Azt a koronát, mely a király . . . (A rendőrkapitány figyelmezteti Goldner elnököt, hogy a király személyét a vitába bevonni — tilos[1]. — *Folytonos zaj.)*

Goldner: A magam részéről is tiltakozom, hogy ezen a csapáson továbbhaladjon, maradjon a pártvezetőség bírálatánál. *(Helyeslés. Zaj.)*

Kaszaky: Bárki gondolatait írásban, szóval szabadon nyilváníthatja *(Zaj.)*, ha hibát követ el, bárki is követi el, felel érte. Állítsanak a bíróság elé, ha bűnt követtem el. *(Helyeslés.)*

Rátérek a pártvezetőség működésére. Én a győriek nevében nem fejezhetek ki elismerést a pártvezetőségnek. Ez a kongresszus a pártvezetőség háromhónapi működése, egész hét hónap alatt nem tett annyit, mint az elmúlt három hónap alatt. *(Ellentmondások. Derültség. Zaj. „Nincs igaza!")* Hét hónap alatt nem tartott annyi népgyűlést, mint három hónap alatt *(Ellentmondások.)*, ha igen, akkor nem ennyi küldött lenne Magyarországból, hanem megkétszereződött volna a küldöttek száma. *(Zaj.)* Utasítsa a kongresszus a jövő pártvezetőséget, tegye meg a kötelességét *(Ellentmondások.)*, ne csak akkor, amikor be kell neki számolni; tegye meg az egész év minden napjában és hetében, akkor megkétszereződik, megháromszorozódik a küldöttek száma.

A pártvezetőség nem tesz jelentést a földművelők mozgalmáról. Ez a földművelő-mozgalom a pártvezetőség csak párheti működésének eredménye. Hol van Szeged városa? 18 000 földműves-munkás lakik Szeged városában, ahol erős mozgalom volt. *(Zaj.)* A pártvezetőség mindenütt, ahol a munkásság saját lapot ad ki, annak ellensége. Adatokkal bizonyítom *(Nagy zaj. „Ne beszéljen, nincs igaza!" „Elál!")* . . . mint szociáldemokrata kongresszusnak, meg kell engedni, hogy bizonyítékokkal előálljak. *(Zaj.)*

Egy időben Arad városában megjelent két lap, A Munka Őre és az Új Világ. Ezek a lapok virágoztak, azt vettük észre, hogy kezdtek ellenük konkolyt hinteni, de nem tudták tönkresilányítani, végre Aradon A Munka Őrét és az Új Világot be kellett szüntetni. *(Zaj.)* Ha kitekintünk Németországba, ott nem egy pártlap van. Az a meggyőződésem, hogy az országnak minden városában, minden megyéjében kellene szociáldemokrata irányú lap. *(Ellentmondások.)* Az egész országban a munkásság erősen szervezkedik, küzd, előre halad annyira, hogy saját erejéből dolgozhat; *a pártvezetőség igyekszik ezt meggátolni (Nagy zaj. Ellentmondások.)*, így keletkeznek azok a személyeskedések, melyek ma is fennállanak a mozgalomban. *(Zaj.)* A kongresszusnak kötelessége, hogy utasítsa a jövőbeni pártvezetőséget, legyen ez a vidékkel szemben elnéző, és az egész éven át dolgozzon *(Zaj. A szónok felé különböző kiáltások hangzanak.)*. . .

Pelczéder Ágoston (Budapest) Kaszakynak válaszolva, a pártvezetőség védelmében szólal fel.

Nejesd Tivadar (Vercsolog): Románul üdvözli a kongresszust és elmondja, hogy ő és küldöttársa igen nehéz körülmények között juthattak csak fel Budapestre, mert a község rájuk uszí-

[1] „Kaszaky Györgyöt az 1903. évi április havában Budapesten tartott kongresszuson elmondott beszédében foglalt királysértés vádja alól a budapesti királyi törvényszék felmentette, a budapesti királyi tábla azonban egyhavi fogházra ítélte el. A királyi Kúria a semmiségi panaszt elutasította." *(A magyarországi szocialisztikus munkásmozgalmak az 1904. évben. Budapest 1905. Országos Központi Községi Ny. 446. old.)*

totta a csendőröket, akik elvették tőlük az elvtársaktól kapott útiköltséget. A jegyző otthonmaradásra akart bennünket bírni azzal, hogy szerinte itt ostobaságokkal töltik a fejünket és félrevezetnek, mi mégis eljöttünk a saját költségünkön. A földesurak 20—40 krajcár napszámot adnak nálunk, nem is hallgatunk mi többé a jegyzők és a papok hazugságaira, nincs szükség többé az urak tanácsaira. A jövőben azokkal tartunk, akik a mi barátaink, és helyzetünkön segítenek, nem pedig a kizsákmányolókkal. Éljen a szociáldemokrácia és az egész kongresszus!

Krsnyák Mihály (Budapest): A *Budapesti Közúti Villamosvasút* alkalmazottainak nevében üdvözli a kongresszust. Nem passzióból szálltak harcba — úgymond — az igazgatósággal, melynek palotákat építenek a mi vérünkből; a nyomor kényszerítette őket rá. Reggel 5 órától késő esti 10—11 óráig állanak havi 36 forintért szolgálatban, és amikor megöregszenek, koldusbottal kezükben dobatnak ki az utcára 30—35 évi kínlódás után. Köszöni az elvtársak támogatását *(Zajos éljenzés.)*...

Pintér Károly (Székesfehérvár), *Gyuriás* József (bécsi magyar munkások), *Gárdos* Mariska (Budapest), *Simon* Henrik (Újsóvé), *Müller* Gyula (Debrecen) és *Fischer* János (Csonoplya) küldöttek szólalnak fel ezután.

Schönherr József (Pápa): Áttérve a pápai mozgalomra, jelenti, hogy a *kőművesmunkásoknak* egy szakegyletet, az *ácsmunkásoknak* pedig egy asztaltársaságot alakítottak. Erősen igyekeznek, hogy a földművelők közé bejussanak, ami még nagyon nehéz, mert félnek az ipari munkásoktól, kik pantallóba vannak bújtatva. *(„Úgy van!")* Szervezzék a földművelőket, és ha elhintették közöttük a magot, akkor hívják meg a központi pártvezetőségnek azt a tagját, aki földműves elvtársunk. Ahol felvilágosítják a földművelőket, ott nem tesznek különbséget a gatya és pantalló között. *(Helyeslés.)* Mielőtt hazamennénk a *„hazátlan bitangok"* parlamentjéből, ígérjük meg, hogy nem nyugszunk addig, amíg Magyarország elnyomott földművelő és ipari proletárjait a nemzetközi lobogó alá nem állítjuk *(Zajos helyeslés.)*...

Garami Ernő felszólalásában kijelenti, hogy a Győri Munkások Lapja nem szocialista lap, és így a pártvezetőség nem támogathatja. Többek között a következőket mondja: „Nézzük a győri lapnak teljes címét: A kisiparosok, kiskereskedők, kisgazdák, ipari és földművelő-munkások érdekeit védő társadalmi és közgazdasági heti közlöny. Kisgazdák érdekeit mi sohasem védjük *(Helyeslés.)*; a kisgazdák érdekét megtaláljuk itt, de hogy a lap *szociáldemokrata* lap, azt nem. *(„Szégyen!" „Gyalázat!")*

Hangsúlyozza, hogy a pártvezetőség nem gátolja, hanem helyesnek tartja vidéki szervezetek alakítását.

Fülep Bertalan (Miskolc), a miskolci és diósgyőri munkások üdvözletét tolmácsolja. Ezután *Schebal* József (Grác), *Kalmár* Henrik (Pozsony), *Király* József (Tolna) és *Lerner* Dezső (Budapest) szólnak hozzá röviden.

Dincsér István (Győr): Először is a földművelő-mozgalomhoz szólok. Földművelő-értekezletet tartottunk, 9 tagú bizottságot alakítottunk[1], de a pártvezetőség jelentésében ennek a megalakításáról semmiféle említés sincs. Mi ez a 9-es bizottság, hová tűnt? Erre nézve kérünk felvilágosítást. Az előbbi években a földművelő-mozgalomnak külön kongresszusok kellettek, tavaly már csak értekezlet, az idei kongresszus napirendjén még egy pont sincs, amely a földművelők helyzetével foglalkozna. *(Ellentmondás. Zaj.)* Továbbá konstatálom, hogy a pártvezetőség jelentésében igen hézagos jelentés van a gyári munkásokról, holott tudjuk, hogy a gyári és a földművelő-munkások a legfontosabb elemek a mozgalomban. Nagyon jól tudom, hogy ennek a bajnak az az oka, hogy itt a központban egyáltalában nem képződnek elvtársak *(Zajos ellentmondás.)*, akik az elvet nagyobb mértékben terjesztenék. Akárhonnan jön elvtárs, nem találunk benne erőt, akinek vállára terhet rakhatnánk. Azt szoktuk mondani, hogy ennek mind a pártvezetőség az oka, a pártvezetőség meg azt mondja, hogy az elvtársak az okai. *(Zaj. Ellentmondás.)*

A pártvezetőségnek több tere van egyes egyleteket felhívni, hogy retorikát létesítsenek. Különösen a vidéken érezzük, hogy nagyon kevés erő van egyáltalán. Mi vidéken nagyon is tisztában vagyunk azzal, hogy ha a vidéki mozgalmat hatalmassá és erőteljessé tesszük, akkor az egész pártmozgalom érdekében cselekszünk.

Mi, győri elvtársak, mindent megtettünk, ami szerény tehetségünkből kitelt. *(Derültség.)* Győrött 15 szakszervezetünk van, úgy képezve, hogy úgy álljon ki a harctérre, mint öntudatos munkás... Jelenleg is 300 gyufagyári munkás harcol. Valósággal beleőrülünk a sok munkába.

---

[1] A földmunkások értekezletére és a 9 tagú bizottságra vonatkozó anyagot lásd e kötet 88. old.

(Derültség. Zaj.) Egyesek vagyunk, ezekre nehezednek az óriási munkák. *(Felkiáltások: „Szegények!" Derültség.)* Kérem önöket, ne támadjanak úgy reánk, ne rágódjanak mirajtunk. *(Derültség. Zaj.)*, úgy támadnak, mint a vérebek. *(Felkiáltások: „Ne sértegessen!" „Elál!" Óriási zaj.)*

Goldner elnök: Rendreutasítom, ezt nem tűröm. A parlamentáris tárgyalásnak nem felel meg az ilyen kifejezés. *(Általános helyeslés.)*

Dincsér: Kíméletlen támadásokba ne részesítsenek. *(Zaj.)* Engedelmet kérek, ha az embert kiveszik a sodrából, bekövetkezik . . . *(Folytonos zaj.)* Mindenesetre, ha mi gyengék vagyunk, a pártvezetőség emberei Herkulesek. *(Óriási derültség.)* A gyengéket a Herkulesek ne győzzék le, adjanak felvilágosításokat, de ne támadjanak. *(Felkiáltások: „Megérdemlik!" Zaj.)* A pártvezetőség jelentését elfogadom azzal, hogy a hiányokat a legnagyobb mértékben pótolni fogja . . .

Megó József (Budapest), *Kiss* István (Békésgyula), *Drucker* Dezső (Kassa), valamint *Voichescu* Atanász (Temesvár) szólnak hozzá. Utóbbi román nyelven szólal fel. *Kovács* József (Nagykanizsa) „az általános választójogra nézve megjegyzi, hogy az agitációt a pártvezetőség kissé elhanyagolja; e tekintetben utasítsa a kongresszus a jövő pártvezetőséget, hogy ha kell, általános sztrájk útján is kényszerítsük a dinasztia udvari bohócát arra, hogy ő is ugorjon egyszer a sötétbe. A pártvezetőség jelentését tudomásul veszi."

Weltner: Tisztelt Kongresszus! Abban a kellemes helyzetben vagyok, hogy a legkevesebb vádra kell válaszolnom, mert az előttem felszólalt elvtársak mindjárt meg is cáfolták azokat . . . A Népház építéséről is beszéltek, úgy hogy a szakegyletek emeljék fel járulékaikat. A pártnak a szakegyletekhez semmi köze. A párt azoknak nem parancsolhat; akik ezt tanácsolják, nem ismerik a szociáldemokrata pártot, mert a szakegyletekhez köze van a Szakszervezeti Tanácsnak . . . *(Helyeslés.)*

Arra volt kíváncsi Dincsér elvtárs, miért tűnt el, miért nincs földművelő-mozgalom? A küldöttek kétharmad része földművelő; ez nem földművelő-mozgalom?! A párt fejlődött, nincs *külön* földművelő-mozgalom; a napirend egyaránt érdekli a földművelő- és ipari munkásokat, érdekli őket a gazdasági állásfoglalás, program stb. A szociáldemokrata párt erősödése a földművelő-munkásság helyzetének javulását is jelenti. *(Helyeslés.)* A földművelők nem tűntek el, a 9-es bizottság sem tűnt el, a földművelők sokkal nagyobb számban vannak, annyian, hogy Dincsér elvtárs meg lehetne elégedve az eredménnyel.

Nem a külön földművelő-kongresszus mutatja, hogy van-e földművelő-mozgalom, hanem a pártmozgalom általános erősödése. A párt szakított azzal a hibával, hogy a munkásokat külön választotta. Nem ismerünk sem földművelőket, sem ipari munkásokat a kongresszuson, itt szociáldemokrata munkások vannak. *(Általános helyeslés.)* Beszéltek a gyári munkásokról is, beszéltek arról is, hogy a gyári munkások nincsenek szervezve: itt is be kell látni a dolgok mélyébe. A gyári munkás bizonyos mértékben kapitalistának érzi magát, mert valamivel nagyobb fizetést kap, mint a kisipari munkás. A gyár tele van árulóval. Ez okozza azt, hogy a gyárakban a munkások félnek működni, mert sokan vannak, akik elárulják társaikat, hogy a gyárban való maradásuk biztosítva legyen. A legtöbb gyárban protekcióval veszik fel a munkásokat, így érthető, hogy a gyárakban nehezebb a működés, az ottani munkások nem kockáztatják megélhetésüket. Ez nem azt jelenti, hogy a párt nem teljesítette kötelességét, hanem csak azt, hogy nem lehet őket olyan mértékben belevonni a mozgalomba, mint ahogyan szeretnők. Most egymás után alakulnak a fiókegyletek a Váci úton; ez sem a pártvezetőség agitációjának tulajdonítható, hanem annak, hogy a nyomorúság a gyári és kisipari üzem közt megszünteti a fizetések dolgában az ellentéteket és közelebb hozza őket egymáshoz.

Kovács elvtárs Nagykanizsáról az általános sztrájkkal is foglalkozott, hogy legyen általános sztrájk, az teljesen önöktől függ. Hassanak oda, hogy a munkások 90%-a szervezve legyen, s akkor rögtön kimondjuk az általános sztrájkot. Addig, míg a munkásságnak csak 8—9%-a van szervezve, gondolni sem lehet az általános sztrájkra. *(Helyeslés.)* Ha ez a 8—9% abbahagyja a munkát, akkor ez nem általános sztrájk, hanem általános nevetség lenne *(Zajos helyeslés.)*. . .

A kongresszus a pártvezetőség jelentését egyhangúlag tudomásul veszi és a felmentvényt megadja.

***Bokányi* azt indítványozza, hogy a pártprogramot elkészítő 6 tagú bizottságot, tekintettel a beérkezett nagyszámú indítványra, még 6 taggal egészítsék ki. Az indítványt a kongresszus elfogadja.**

Goldner Adolf: Tisztelt Kongresszus! Technikai okokból a kongresszus napirendjében a sorrendet megváltoztattuk, és előbb tárgyaljuk a pártszervezeti szabályzatot, mint a programot. Mielőtt a programot letárgyaltuk és elfogadtuk volna, kénytelenek vagyunk tehát a helyesebb sorrend ellenére is a pártszervezeti szabályokkal foglalkozni. Időmegtakarítás a célja ennek, minthogy a megtakarítás fogalmával ellentétbe jönni nem akarok, nem fogok a tárgy nagy fontosságához mért hosszabb beszédet mondani, hanem egyszerűen az önök kezében levő pártszervezeti szabályzatban megjelölöm azokat a részeket, amelyek a vitára alkalmasak.

A szervezeti szabályzat, amelyre szükségünk van, minthogy a párt megnagyobbodott, négy olyan fontos dolgot tartalmaz, amely alkalmas a vitára. Ilyen: 1. az elvi rendelkezés, amely megszabja, hogy ki lehet a párt tagja; 2. a megyei és kerületi szervezetek; 3. a vezetőség tagjainak száma; 4. a pártadó.

Az 1. pontra nézve, amely az elvi rendelkezést tartalmazza, két nézet merült fel a tervezet kidolgozásánál. Egyesek azt mondták, hogy mindenki lehet a párt tagja, aki a párt alapelveit (az osztályharcot, a nemzetköziséget és a termelési eszközök társadalmasítását) elismeri, míg mások azt mondták, hogy csak az lehet a párt tagja, ki az *egész* programot elismeri. E két nézet között lényeges eltérés van. Az első nézet szerint az is lehet tagja a pártnak, aki a program egyes (jelentéktelenebb) részeit nem fogadja el. A pártvezetőség is ily értelemben döntött. A többi három, vitára alkalmas pont egyszerűen a taktika kérdése.

Az új szervezeti szabályzat arra kötelezi a *bizalmi férfiakat*, hogy minden fontosabb eseményről tegyenek jelentést a párt titkárságának, legalább minden hónapban egyszer. Ha ezt elfogadják, akkor nem lesz hiányos a pártvezetőség jelentése.

A megyei és kerületi szervezetek azért szükségesek, hogy a mozgalom minden vidéken egységes legyen. Ez abban leli magyarázatát, hogy a mozgalom nagyobb lett, ennek megfelelőleg egy új formáról kellett gondoskodni. A megyei szervezetek székhelye ott legyen, ahol a legjobb agitátorok vannak, hogy az egész vidéket elláthassák szónokokkal. Különben is a megyebeli községek fogják elhatározni, hol legyen a megyei szervezet székhelye. Ha több megyei szervezet kerületi szervezetet fog alkotni, akkor ezek önállóan fogják elvégezni a kerületi agitációt, és önállóan fognak dönteni a megyei szervezetek belügyeiben. Akkor majd nem emelhetnek az elvtársak panaszt a pártvezetőség ellen, hogy megbénítja a vidéki mozgalmat. Időnként kerületi kongresszusok lesznek, hol a párttól függetlenül határozhatnak, természetesen a határozatoknak nem szabad beleütközniük a párt alapelveibe s a pártgyűlés határozataiba.

A pártvezetőségre nézve is újítás van a pártszervezeti szabályzatban, amely kimondja, hogy a pártvezetőség tagjainak száma 7—11 legyen. Azért vettük tervbe ezt a változtatható számot, mert azt akarjuk, hogy a pártvezetőségbe kerülő férfiak olyanok legyenek, akik, hogy úgy fejezzem ki magam, politikai értelemben vett belátással, sok tudással és taktikai érzékkel bírnak, másrészt olyanok legyenek, akik minden pillanatban mozgósíthatók. Eddig olyan emberek is voltak a pártvezetőség tagjai, akik egész nap kemény munkában voltak, nem értek rá az ügyekkel állandóan foglalkozni. Az utóbbi időben nagyon sokszor előfordult az az eset is, hogy a pártvezetőséget sürgősen kellett összehívni, s ilyenkor azok, akik egész nap dolgoztak, sohasem vehettek részt a tanácskozásokban. Határozni mégis kellett, jóllehet a pártvezetőségnek csak néhány tagja volt együtt. A mozgalomban olyan férfiak, akik mind a két feltételnek megfelelnek, vagyis megvan bennük a magasabb politikai látóképesség, s olyanok, akik idejükkel a napnak vagy éjnek bármely pillanatában rendelkeznek, nem mindenkor állanak a párt rendelkezésére elegendő számmal. Ezért tartottuk szükségesnek ilyen változó számban a pártvezetőség létszámát meghatározni. *(Helyeslés.)* Mindjárt ki is jelentem a pártvezetőség részéről, hogy ez alkalommal hét tagot óhajtunk. Ha a pártvezetőségnek csak hét tagja lesz, annyit mindig össze lehet hozni, hiszen a pártnak körülbelül van ennyi alkalmazottja. Ezzel szemben előre is kijelentjük, nehogy a fontosabb teendők ilyen kevés számú ember között oszoljanak meg, az ellenőrök számát, akik mindenben hozzászólási joggal bírnak, három—hét közt javasoljuk megállapítani. Ezeknek is magasabb értelemmel kell bírniuk, s hatáskörüket akarjuk megnagyobbítani, hogy

az ellenőrző bizottság ne csak a pénztári könyveket vizsgálja át, hanem ha panaszok merülnek fel egyes elvtársak részéről, azokat is ők intézzék el, mégpedig a pártvezetőségtől függetlenül. A pártvezetőség ne foglalkozzék személyi kérdésekkel, amikor igen gyakran saját tagjainak viselkedéséről van szó, s az a furcsa eset állana elő, hogy a pártvezetőség a saját ügyében lenne a bíró. Hogy ezt elkerüljük, szükséges, hogy az ellenőröknek szélesebb hatáskört biztosítsunk. *(Helyeslés.)*

A szervezeti szabályzat egyik igen fontos intézkedése a *pártadó*. Az elvtársak most is igen sokat tesznek a párt érdekében, de ez még mindig nem elég. A párt egyre növekedik, s vele növekednek a kiadások is. De magától értetődik, hogy ha minél több anyagi eszköz áll a párt rendelkezésére, annál nagyobb agitációt folytathat. A pártadó a pártot illeti meg, s függetlenül kell megállapítani a helyi adótól. Minden szervezetnek, a községi, a megyei, a kerületinek egyaránt fizetnie kell a pártadót. Minden egyes szervezetnek pénzre van szüksége, hogy agitálhasson, de elsősorban áll ez a központra. Ezenkívül minden egyes elvtársnak kötelessége havi 4 fillér pártadót fizetni, amit ugyan nehéz lesz végrehajtani, de ha a szervezetek megteszik kötelességüket, a pártra nézve fényes eredménnyel fog járni.

Kérem a pártszervezeti szabályzat tervezetének változatlan elfogadását. *(Zajos helyeslés.)*

A szervezeti szabályzat vitája

Kalmár Henrik (Pozsony) ügyrendi indítványát (a kongresszus minden egyes tagja önállóan is tehessen indítványt, ne csak tíz aláíró indítványozhasson) *Pelczéder* Ágoston (Budapest) hozzászólása után a kongresszus elveti. Ugyancsak elveti a kongresszus *Csizmadiának* azt az indítványát, hogy a szervezeti szabályzatot pontonként tárgyalják, és elfogadja *Goldner* indítványát, mely szerint a szervezeti szabályzatot egészében fogják tárgyalni.

Klárik Ferenc (Budapest): Kéri a kongresszust, hogy a pártszervezeti szabályzat első pontjában mondja ki: *Csak az lehessen a párt tagja, aki az egész programot elismeri. (Zajos helyeslés. Ellentmondások.)* Ha megelégednénk azzal, hogy a párt tagja csak az alapelveket vallja magáénak, akkor mindenki külön pártot fog csinálni, márpedig nekünk egységes mozgalomra van szükségünk. *(Zajos helyeslés.)* Tiltakozik az ellen, amit Goldner a pártvezetőségi tagság feltételeiről mondott, hogy csak az ismeri a politikai viszonyokat, aki ráér. Ismerheti a politikai viszonyokat az is, aki fizikai munkát végez.

Goldner: félreértett szavait magyarázza. A pártvezetőségi tagságot két feltételhez kötötte: a pártvezetőségi tagnak jó politikusnak és minden percben mozgósíthatónak kell lennie.

Kalmár Henrik (Pozsony): A legtöbb szónok azt kívánja, hogy a pártszervezeti szabályzat első pontjában „a párt alapelvei" után a „pártprogram" szót is tegyük. Ajánlom, hogy változatlanul fogadjuk el az első pontot, mert aki esetleg a pártprogrammal nem is ért egyet, azért még mindig igen jó szociáldemokrata maradhat. A gondolatszabadságot nem szabad befolyásolnunk.

A 4 filléres havi pártadót is kérem megszavazni: minden egyes szociáldemokratának kötelessége a pártot anyagilag is támogatni. A pártvezetőség tagjainak a számát illetőleg a tervezet mellett foglalok állást, hiszen minden elvtársnak erejétől telhetőleg kötelessége a pártot támogatni, ha nem is tagja a pártvezetőségnek. Jelenleg hét pártvezetőségi tag teljesen elegendő. A pártvezetőségnek minden pillanatban készenlétben kell lennie, ami a tagok választását igen megnehezíti. Tulajdonképpen a tagok számát nem kevesbítjük, mert eddig volt 13, most pedig lesz 12 az ellenőrökkel együtt. Kifogást tettek némelyek a kerületi szervezetek létesítése ellen is, ami pedig feltétlenül szükséges, mert azt nem lehet tűrnünk, hogy egyes megyék a párttól elkülönítve dolgozzanak. (*Helyeslés.*)

Vantus Károly (Nagyvárad): Taktikából súlyt kell fektetni arra, hogy minél több tagja legyen a pártnak. Márpedig, ha az egész programot kell elismerni, akkor pártunknak nem lesz sok tagja. Azért azt szeretné, hogy mindenki tagja lehessen a pártnak, ki a párt alapelveit elismeri . . . Nem csatlakozhatik Goldner azon indítványához, hogy a fizikai munkával foglalkozók ne lehessenek a pártvezetőség tagjai. *(Felkiáltások: „Nem mondotta!")* Pedig ezek tudják legjobban

átérezni a munkások szavait. Azt akarja, hogy továbbra is 11 tagja legyen a pártvezetőségnek, és ott olyanok is legyenek, kik fizikai munkával foglalkoznak. A sajtóról hallgatott Goldner. Helyesli, hogy a párt ellenőrzi a vidéki sajtót, hisz ezzel a kongresszus saját határozatával bízza meg a pártvezetőséget. De, minthogy a helyi viszonyokat az ottlakó elvtársak ismerik a legjobban, kéri a pártvezetőséget, hogy ha a vidék helyi lapot akar, vizsgálja meg a viszonyokat, és járuljon hozzá. A kerületi szervezeteket feleslegesnek tartja...

Gyuriás József (Bécs), *Segesdi* Károly (Budapest), *Schaudenecker* Ferenc (Glogovác) hozzászólása után *Gaál* Miklós (Bihar megye) románul beszél. „Ostorozza a szolgabírákat, községi jegyzőket és papokat. Felmutatja azt a száraz kukoricakenyeret, amellyel táplálkoznak." Ezután *Jurics* István (Szabadka), *Joó* Ferenc (Makó), *Weisz* Károly és *Megó* József (Budapest) szólalnak fel.

Pelczéder Ágoston (Budapest): Nem tartom helyesnek azt az elvet, hogy a pártszervezeti szabályok felett kutyafuttában térjünk napirendre. A napirendünkön legfontosabb ez a pont és a pártprogram.

Minden becsületes szociáldemokratának oda kell hatnia, hogy ezt a szabályzatot úgy fogadja el a kongresszus, hogy azt a gyakorlati életben diadalra lehessen juttatni... A pártprogramot el kell fogadnia minden szociáldemokratának. Figyelmeztetnem kell a kongresszust, hogy a pártban azok csináltak veszekedést, akik az alapelveket elismerték, de a pártprogramot nem. *(Helyeslés.)* Mondja ki a kongresszus, hogy csak az tartozik a párt hívei közé, aki a pártprogramot elfogadja. Ami a pártvezetőségnek mikénti és hány tagból való megválasztását illeti, van ennél egy fontosabb dolog, amit a vidéki elvtársak közül is többen felemlítettek, az, hogy nem járulhat mindenki 4 fillér adóval a párt kiadásaihoz. Azt hiszem, hogy nagyszabású mozgalmunkhoz minden áron meg kell szereznünk az anyagi eszközöket. Az még nem elvtárs, aki a piros szegfűt kitűzi, az sem elvtárs, aki szabad idejét a korcsmában tölti félmeszely bor mellett, hanem az, aki a pártnak szükséges anyagi eszközöket megteremti, aki szocialista akkor is, amikor a párt érdekében áldozni kell, amikor a pártnak az agitációhoz szükséges eszközök megszerzéséről van szó. Magyarországon divattá vált a szocializmus, Magyarországon mindenki díszeleg a szocializmus vörös köpenyegében, de amikor arról van szó, hogy 2 krajcárt adjunk a pártnak, a piros szegfűvel díszelgő elvtársak eltűnnek *(Tetszés.)*...

Ezután *Pelczéder* az áldozatkészség szükségességéről beszél, majd *Schwarcz* Ambrus (Budapest) hozzászólásában csatlakozik Klárik indítványához. Javasolja, hogy „a budapesti szervezetek, amelyeknek országos jelleggel bíró alapszabályai vannak, határozottan utasíttassanak arra, hogy tartoznak politikai szabadszervezeteket létesíteni". Indítványozza továbbá, hogy a szervezeti szabályzatba vegyék be a következőket: „A pártból kizárandó az az egyén, aki a szakszervezete ellen azzal vét, hogy sztrájktörővé válik."

Nánási Lajos (Debrecen) a pártadó kérdésével foglalkozik és azt kívánja, hogy a párt „alkalmazzon elvtársakat, akik azokon a vidékeken és azokban a városokban, ahol mozgalom nem volt, mozgalmat csináljanak".

Szabó József (Pécs) szintén Klárik indítványát teszi magáévá.

Garami Ernő (Budapest): Tisztelt Kongresszus! Goldner elvtárs záróbeszédében részletesen fog foglalkozni az eddig elhangzott kifogásokkal. Én csak két szempontot akarok kiemelni és röviden válaszolni a kifogásokra. A legtöbb kifogás a pártszervezeti szabályzat 1. pontja ellen volt. Azt mondották, hogy be kell szúrni a „pártprogram" szót is. Érveltek emellett Klárik elvtárs és más is igen szépen; szerintük a párt érdeke megköveteli, hogy párttagnak csak az ismertessék el, aki a pártprogramot is elfogadja. Látszatra ez nagyon szép, de óva intem önöket, hogy üres szavak után induljanak. Mikor a pártvezetőség nem a pártprogram elismerését, hanem a párt alapelveinek elismerését tette ide be, jól tudta, mit cselekszik. A mi pártprogramunk két részből áll: az első részben vannak lefektetve alapelveink, követeléseink a jövőre nézve — a végcél, hogy úgy mondjam; a második részben vannak felsorolva az átmeneti követelések, azok a követelések, amelyek többé-kevésbé fontosak már a jelen társadalomban is.

Ha önök azt kívánják, hogy mi csak azt ismerjük el párttagnak, aki nemcsak a párt alapelveit, hanem a párt egész programját is magáévá teszi, akkor a lelkiismereti szabadságot akarják korlátozni. *(Zajos helyeslés. Ellentmondások.)* Azt megkövetelhetjük, hogy a párttag szocialista legyen, de ha azt, hogy kisebb jelentőségű vagy pillanatra nagyobb jelentőségű kérdésekben, melyek a szocializmust, mint ilyent, nem érintik, neki ne lehessen más véleménye — ha ezt kimondják, ez megszorítása a lelkiismereti szabadságnak. Nézzék meg pártprogramunk második részét; találni fognak abban sok olyan dolgot, amelyről vitatkozni fogunk, az egyik vélemény

győzelemre jut, a másik rész kisebbségben marad. Követelhetik-e kimondani, hogy ez a rész a párthoz nem tartozik. Természetes, hogy alávetik magukat a párthatározatnak, semmit ellene tenni nem fognak, az ő meggyőződésük azonban továbbra is maradhat a régi. Ha valakinek az a meggyőződése például, hogy a pártnak nem érdeke a szeszfőzés vagy dohánymonopólium etörlése, önök azonban ennek követelését mégis elfogadják, akkor nem lehet a pártból kizárni azt, aki ezen meggyőződése mellett megmarad, de különben szocialista.

Természetes, hogy ellene agitációt kifejteni nem szabad, ezt azonban más pontok szabályozzák és teszik lehetetlenné. Csak azt kell keresni ennél a kérdésnél, hogy ki szociáldemokrata. Szerintem az, aki a program első részében foglalt alapelveket elfogadja, a pártot anyagilag és erkölcsileg támogatja, de ezen határon kívül lehetnek mindenkinek nézetei, amelyek a párttagok többségének nézetétől eltérnek. Kérem önöket, fogadják el változatlanul a pártszervezeti szabályzatnak ezt a részét . . .

Garami Ernő felszólalása befejező részében a pártvezetőség összeállításával kapcsolatos szervezeti kérdésekkel foglalkozik.

Groszmann Miksa (Budapest): A felvetett kifogásokra legyen szabad válaszolnom. Legtöbbnek a kívánsága az, hogy a pártszervezeti szabályzatban az egész pártprogram elfogadása legyen a párttagság feltétele. Aki a nemzetköziséget, a munkaeszközök társadalmasítását stb. elfogadja, az lehet a párt tagja, ez a mi javaslatunk. Aki a dohánymonopólium eltörlését nem kívánja, az még nem szűnt meg szocialista lenni. A gondolatszabadságnak egy percig sem szabad megszűnnie, bent a pártban minden véleménynek szabadnak kell lennie. Az első pontot azért kérem változatlanul elfogadni. Második kifogás volt, hogy Magyarországon még nem lehet 4 fillér pártadót fizetni. A munkásokat meg kell győzni, hogy ez a követelés feltétlenül szükséges. Az első pontban benne van az anyagi támogatás is, aki ezt elfogadja, az nem tehet a 4 fillér ellen kifogást.

Klárik (Budapest): Mikor indítványomat megtettem, azok az indokok vezettek, amelyeket elmondottam. Nem úgy áll a dolog, hogy aki a párt alapelveit elfogadja, az elfogadja a párt programját is; Garami nemcsak azt mondotta, hogy így áll, hanem védelmébe vette azokat, akik a párt alapelveit elfogadják, de a programot nem. Én kijelentem, hogy tiszta, igaz szociáldemokrata mozgalmat nem lehet képzelni anélkül, hogy a program egészében el ne legyen fogadva. Itt politikai kibicekre nincs szükségünk. Nekünk arra van szükségünk, hogy a pártban mindenki alárendelje egyéni meggyőződését a pártprogramnak. Kérem, fogadják el indítványomat, és szúrjuk be ezt a három szót „és a pártprogramot" a szervezeti szabályokba. A mi mozgalmunk nem egyéni, nem országos, nem megyei, hanem világmozgalom. Ebben a mozgalomban egyeknek kell lennünk, a széthúzók maradjanak távol tőlünk, legyenek azok akár fizikai, akár szellemi munkások *(Helyeslés. Ellentmondás.)*...

Ezután *Goldner* Adolf zárszava következik, amelyben az előterjesztett javaslat elfogadását kéri a beterjesztett indítványok figyelembe vétele nélkül. A kongresszus *Klárik* módosító javaslatára úgy dönt, hogy a szervezeti szabályzat 1. §-a tegye kötelezővé a párttagok számára a pártprogram elfogadását is. A kongresszus ezután néhány kisebb módosítással a szervezeti szabályzat tervezetét elfogadja.

A Magyarországi Szociáldemokrata Párt szervezeti szabályzata[1]

— Elfogadta az 1903. évi budapesti pártgyűlés —

1. § A szociáldemokrata párthoz tartozik: aki a párt alapelveit és programját magáénak vallja, azt erejéhez képest terjeszti és a pártot anyagilag és szellemileg állandóan támogatja.

Párttag más párthoz nem tartozhat, sem annak érdekében nem működhet.

[1] A szociáldemokrata párt szervezeti szabályzatának első tervezetét a Népszava 1903 március 21-i száma közölte. A pártvezetőség ezt a tervezetet lényegesen átdolgozva terjesztette a pártkongresszus elé. A kongresszus kisebb módosításokkal elfogadta a második tervezetet. A módosításokra lapalji jegyzetben utalunk. Ugyancsak lapalji jegyzetben közöljük a kongresszus által elfogadott szervezeti szabályzat és az első tervezet között mutatkozó fontosabb eltéréseket is.

A párttagok kötelesek — amennyiben valamely szervezettel bíró szakmához tartoznak — az illető szervezethez tartozni; akiknek nincs külön szakszervezetük, kötelesek a lehetőséghez mérten pártszervezethez tartozni[1].

2. § Afelett, hogy ki tekintendő párttagnak, a helyi szervezetek külön-külön határoznak.

A pártból kizárandó az az egyén, aki a szakszervezeti mozgalom ellen azzal vét, hogy sztrájktörővé válik[2].

A helyi szervezetek erre vonatkozó határozatai a pártellenőrző bizottsághoz, harmadfokúlag a pártgyűléshez megfellebbezhetők[3].

A bizalmi férfiak

3. § Az elvtársak minden községben egy, szükség esetén több bizalmi férfit választanak gyűlésen vagy értekezleten; ahol ez nem lehetséges, úgy, ahogy a körülmények megengedik.

A bizalmi férfiak minden évben a pártgyűlés után újból választandók.

A bizalmi férfiak neve és pontos lakcíme a párttitkárságnál és a megyei agitáló bizottságnál rögtön a választás után bejelentendő.

4. § A bizalmi férfi kötelessége a pártvezetőség, a pártgyűlés és az agitáló bizottság határozatainak végrehajtásáról gondoskodni, a mozgalmat községében vezetni. Legalább minden hónapban egyszer jelentést kell tennie a szervezet állásáról; minden pártügyben hozzá intézett levélre rögtön válaszol, illetőleg — ha szükséges — tudomásul adja a pártszervezetnek[4].

5. § Ha a megválasztott bizalmi férfi tisztségéről lemond, vagy a községből elutazik, vagy ha bármely okból nem működik megfelelően, az elvtársaknak kötelességük rögtön új bizalmi férfit választani, és erről a párttitkárságot és a megyei szervezetet értesíteni.

Megyei szervezetek

6. § Az agitáció egyöntetű és sikeres vezetése céljából minden megyében agitáló bizottság alakítandó.

E bizottság ideiglenesen abban a városban választandó, ahol a mozgalom a legerősebb, és az agitáció vezetésére a legtöbb erő áll rendelkezésre. A bizottság végleges székhelyét a megyei értekezletek határozzák meg.

7. § Az agitáló bizottság működése kiterjed a megye egész területére. E bizottság kötelessége a mozgalmat fejleszteni, és olyan községekben, ahol még nincs szervezet, ilyet megalakítani.

Ha a szomszédos megyében agitáló bizottság nincs, vagy ha a helyi viszonyokból kifolyólag az agitáló bizottság a szomszédos megyék egyes községeinek lakosait könnyebben tudja szervezni, kötelessége működését a szomszédos megyékre is kiterjeszteni.

8. § A megyei agitáló bizottságnak egy megbízott útján folytonos összeköttetésben kell lennie a pártvezetőséggel, a mozgalom állásáról legalább minden hónapban egyszer jelentést kell tennie, és a megyében levő összes szervezetek címeit a párttitkársággal közölnie kell.

---

[1] A szervezeti szabályzat első tervezetének szövegezésében:

„1. § A szociáldemokrata párthoz tartozik: aki a párt alapelveit magáévá teszi, azok terjesztésére törekszik, és a pártot anyagilag és szellemileg támogatja.

A párttagok kötelesek — amennyiben valamely szervezettel bíró szakmához tartoznak — az illető szervezet tagjaivá lenni; akiknek nincs külön szakszervezetük, a lehetőséghez mérten pártszervezethez kell tartozniuk."

[2] Ez a mondat a pártvezetőség tervezetében nem szerepelt; *Schwarcz* Ambrus javaslatára került a szervezeti szabályzatba.

[3] Az első tervezet szövegezésében:

„2. § Afelett, hogy kit tekintenek párttagnak, a helyi szervezetek külön-külön határoznak.

A helyi szervezetek határozatai a pártvezetőséghez, harmadfokúlag a pártgyűléshez megfellebbezhetők."

[4] A szervezeti szabályzat első tervezete szerint:

„4. § A bizalmi férfiak kötelessége a párt érdekeit mindenben előmozdítani. Legalább minden hónapban egyszer jelentést kell tenniük a szervezet állásáról; a hozzájuk intézett levelekre válaszolniuk, illetőleg — ha szükséges — tudomásul adják a pártszervezetnek."

Állandó összeköttetést tart fenn a megyében levő községek vagy a szomszédos megyék községeinek szervezeteivel, és ha szükséges, megyei értekezleteket tart.

9. § A megyei értekezletek határozatait a kerületi értekezlet vagy a pártgyűlés megdöntheti. Oly határozatokat, amelyek a pártgyűlés határozataival ellentétben állnak, a megyei értekezlet nem hozhat.

Kerületi szervezetek

10. § Több megyei szervezet, a szükséghez mérten, bizonyos országrészt vagy külön nyelvi területet összefoglalva, kerületi szervezetet alkothat.

A kerületi szervezetek székhelyét a megyei agitáló bizottságok határozzák meg.

11. § A kerületi szervezetek vezetősége gondoskodik arról, hogy az agitáció kiadásait az egyes megyei bizottságok behajtsák, ők vezetik az agitáló bizottságokkal egyetemben a kerület mozgalmát.

12. § A kerületi szervezetek vezetősége a pártvezetőség hozzájárulásával szükség esetén kerületi értekezleteket tarthat. Ezen értekezlet dönt a kerületi pártügyekben és a felmerült vitás kérdések felett, s megdöntheti a megyei értekezletek határozatait. A pártgyűlés határozatainak ellentmondó határozatokat nem hozhat.

Kerületi értekezlet összehívandó, ha a területéhez tartozó megyei agitáló bizottságok legalább kétharmad része kívánja.

13. § A kerületi szervezet vezetőségének minden negyedévben legalább egyszer jelentést kell tennie a pártvezetőségnek a mozgalom állásáról, és közölnie kell a kerületben levő összes szervezetek címeit.

Pártgyűlés

14. § Minden évben pártgyűlés tartandó, amelyet a pártvezetőség hív össze.

A pártgyűlés a párt legfőbb képviselete.

15. § Ha a megelőző pártgyűlés nem állapította meg a tartandó pártgyűlés helyét, akkor a pártvezetőség határozza azt meg.

16. § A pártgyűlés összehívását a megtartására kijelölt idő előtt legalább hat héttel az ideiglenes napirend megjelölésével a párt központi lapjában ki kell hirdetni. A szervezetek legalább négyszer felszólítandók a lapban, hogy küldötteiket válasszák meg.

Indítványokat legalább 15 nappal a pártgyűlés előtt kell benyújtani a párttitkársághoz. Az indítványok legalább 10 nappal a pártgyűlés előtt a központi pártlapban közzéteendők.

17. § A pártgyűlés tagjai:

1. A szervezetek küldöttei.

Csak azon szervezetek képviseltethetik magukat, amelyek a pártgyűlést megelőzőleg legalább három hónappal rendszeres működést fejtettek ki[1].

Egy szervezet legfeljebb két küldöttet választhat nyilvános gyűlésen vagy értekezleten; ahol ez nem lehetséges, úgy, ahogy a körülmények engedik.

Ha a megválasztott küldöttek közt elvtársnő nincs, a szervezethez tartozó elvtársnők külön gyűlésen választhatnak egy női küldöttet.

2. A pártvezetőség tagjai.

A pártvezetőség tagjai, kivéve a párt üzleti vezetésére vonatkozó kérdésekben, szavazati joggal bírnak.

3. A központi pártlapok szerkesztői; a párttitkár és a pártpénztárnok.

18. § A pártgyűlés megvizsgálja küldötteinek megbízólevelét, megválasztja elnökségét és megállapítja ügyrendjét.

19. § A pártgyűlés hatásköre:

---

[1] Ez a mondat a pártvezetőség szervezeti szabályzat-tervezetében nem szerepelt.

A pártvezetőség és az ellenőrző bizottság tevékenységéről szóló, valamint a pártmozgalomról szóló jelentés feletti határozathozatal.

Annak meghatározása, hol legyen a pártvezetőség székhelye.

A pártvezetőség választása.

Határozathozatal a pártszervezeti ügyekben és minden, a pártéletet érintő kérdésben.

Határozathozatal a beérkezett indítványok felett.

20. § Rendkívüli pártgyűlés összehívható a pártvezetőség által, és összehívandó, ha ezt legalább 15 megyei bizottság követeli.

21. § A rendkívüli pártgyűlés összehívását, legalább három héttel annak megtartása előtt, a párt központi lapjában a napirend megjelölésével ki kell hirdetni. A meghívás a lapban legalább háromszor megismétlendő.

A beérkező indítványok legalább hét nappal a pártgyűlés előtt a központi lapban közzéteendők.

Egyébként a rendkívüli pártgyűlésre ugyanazon megállapítások mérvadók, mint a rendes pártgyűlésre.

Pártvezetőség

22. § A párt vezetősége áll a pártvezetőségből és az ellenőrző bizottság tagjaiból.

A pártgyűlés a pártvezetőségtől függetlenül határozza el, hogy hány tagja legyen a pártvezetőségnek.

A pártvezetőség intézi a párt összes ügyeit.

Úgy a pártvezetőséget, mint az ellenőrző bizottságot a pártgyűlés évenként titkos szavazással választja[1].

Ha a központi pártlapok szerkesztői, a párt pénztárnoka és titkára nem tagjai a pártvezetőségnek, annak ülésein tanácskozási joggal bírnak.

23. § A pártvezetőség a legjobb belátása szerint rendelkezik a hozzá befolyó pénzekkel.

24. § Az ellenőrző bizottság tagjai a pártvezetőségi ülésen tanácskozási joggal bírnak, azonban attól független testületet alkotnak; a maguk kebeléből elnököt választanak, akinek neve és lakcíme a központi pártlapban közzéteendő.

Az ellenőrző bizottság tagjai bármikor betekinthetnek a párt összes könyveibe, és szigorúan ellenőrzik a pénzügyi ügykezelést; elintézik a pártvezetőség tagjai és a pártalkalmazottak ellen irányuló esetleges panaszokat, és másodfokúlag döntenek a 2. §-ban megállapított ügyekben[2].

25. § Úgy a pártvezetőség, mint az ellenőrző bizottság minden pártgyűlésen elfogadott vagy hozzájuk utalt indítványok végrehajtásáról jelentést tesznek[3].

Pártadó

26. § Az agitáció kiadásainak fedezésére minden szervezet kivétel nélkül úgy a fővárosban, mint a vidéken pártadót tartozik fizetni.

A pártadó összegének magasságát — erejükhöz mérten — a szervezetek maguk határozzák meg.

---

[1] A Népszava 1903 március 21-i számában közölt szervezeti szabályzat tervezetének szövegezésében:

„22. § A pártvezetőség 14 tagból áll, éspedig 11 tag vezeti a párt összes ügyeit, 3 tag pedig az ellenőrzést gyakorolja.

Az ellenőrző bizottság tagjai a pártvezetőségi ülésen tanácskozási joggal bírnak."

A második tervezet 22. §-ának második mondatát — „A pártvezetőség 7—11 tagból, az ellenőrző bizottság 3—7 tagból állhat; e határokon belül a pártgyűlés esetről esetre állapítja meg a tagok számát" — a kongresszus *Pelczéder* Ágoston javaslatával helyettesítette.

[2] Az első tervezet szerint:

„24. § Az ellenőrző bizottság tagjai bármikor betekinthetnek a párt összes könyveibe, és szigorúan ellenőrzik a pénzügyi ügykezelést."

[3] Az első tervezet szövegezésében:

„25. § A pártvezetőség minden pártgyűlésnek működéséről, és a megelőző pártgyűlésen elfogadott vagy hozzá utalt indítványok végrehajtásáról jelentést tesz."

27. § E pártadón kívül minden elvtársnak kötelessége havonként legalább 4 fillért közvetlenül (esetleg a bizalmi férfiú útján) a pártpénztárba befizetni.

A pártadó címén befolyt összegek minden hónapban a központi pártlap élén kimutatandók[1].

Pártsajtó

28. § A párt hivatalos központi lapja a Népszava.

Az összes pártlapok elvi és taktikai magatartását a pártvezetőség ellenőrizni tartozik.

29. § Új pártlap csak a pártvezetőség előzetes hozzájárulásával adható ki és ismerhető el ideiglenesen pártlapnak. A pártgyűlés határoz efelett véglegesen. A vidéki pártlapok kötelesek egy-egy példányt a központi pártlap szerkesztőségének és a párt titkárságának beküldeni[2].

A szervezeti szabályzat megváltoztatása

30. § A párt szervezeti szabályzatát csak a pártgyűlés változtathatja meg, ha a küldöttek kétharmad többsége a változtatás mellett szavaz.

A szervezeti szabályzat megváltoztatására vonatkozó indítványok csak akkor tárgyalhatók, ha legalább három héttel a pártgyűlés előtt a pártvezetőségnél benyújtatnak.

31. § E határozattól csak akkor szabad eltérni, ha ezt a pártgyűlés küldötteinek háromnegyed része kívánja.

Állásfoglalás az ország gazdasági politikájához

Weltner Jakab (Budapest): . . . Az eddig lefolyt vitáról igen keveset fogok mondani, a Népszavában kifejtettem nézetemet[3]. Más szempontból akarom most megvilágítani azt, hogy a szociáldemokrata párt vezetősége milyen álláspontot foglal el az ország gazdasági politikájához. Miután a vitához ellenreferens azért nincs felállítva, mert a pártvezetőség többsége határozatot hozott, az e ponthoz beterjesztett határozati javaslat a pártvezetőség többségének véleménye. . . A vitába olyan szempontokat vegyítettek, mintha a nép egyenes kárára történnék az, ha a nevelővámokat elfogadjuk, továbbá úgy akartak bennünket feltüntetni, akik írásban és szóval az önálló vámterület mellett és ezzel kapcsolatosan a nevelővámok mellett foglaltunk állást, mintha mi ezt harci jelszóvá akarnánk tenni, mintha a párt az önálló vámterület miatt mellőzné és feledné összes elveit, feladatait, és ezentúl csupán a vámból, a vámkérdésből akar és fog élni; legalább ezt a látszatot igyekeztek felkelteni. Igyekeztek felkelteni azt a látszatot, mintha a szabadkereskedelem egyértelmű volna a szabadsággal, a nevelővám pedig egyenlő volna az elvek feladásával, a nép elárulásával. Szükséges mindenekelőtt kijelentenem, hogy a nevelővámok kérdése nem azt jelenti, hogy nevelővámokat követelünk, ezért fogunk küzdeni, érte mozgalmat indítani. Ha a kongresszus most majd határoz, az nem jelent egyebet, mint azt, hogy ha adott esetben állást kell foglalnunk bizonyos iparágnál, mely nem nélkülözheti a védelmet, a szociáldemokrata párt is helyeselheti a nevelővámokat. A kongresszusi határozat ne kötelezzen bennünket arra, hogy jobb akaratunk ellenére határozottan követelnünk kelljen

[1] Az első tervezet 27. §-át a „Pártadó" című fejezetben a következő szövegű paragrafus követte:
„28. § E határozatok keresztülvitelével a pártvezetőség bízatik meg."

[2] A szervezeti szabályzat első tervezetének megfelelő paragrafusa szerint:
„30. § Új pártlap csak a pártvezetőség hozzájárulása után adható ki és ismerhető el pártlapnak. A vidéki pártlapok kötelesek egy példányt a központi pártlap szerkesztőségének, egyet a párt titkárságának beküldeni."

[3] A vita *Goldner* Adolf cikkével 1902 szeptember 25-én indult meg a Népszava hasábjain. „Állásfoglalás az ország gazdasági politikájához" címmel a Népszava több folytatásban közölte a vitában résztvevő *Goldner* Adolf, *Garami* Ernő és *Weltner* Jakab cikkeit. A vita *Csizmadia* Sándornak a Népszava 1903 március 5-i számában közölt cikkével zárult le.

azt, hogy minden védelmet nélkülözzön az ipar. Ha mi állást foglalunk, és kimondjuk egy határozati javaslatban, hogy a nevelővámokat is minden esetben károsnak tartjuk, akkor küzdenünk kell ellene. Nem volnánk szociáldemokrata párt, ha teljes erővel nem küzdenénk az ellen, amit az ország népére károsnak tartunk. Nem lehet feltételes pontokat felállítani, ha káros, akkor küzdenünk kell ellene. Ezt akarjuk kikerülni, mert tudjuk, hogy vannak iparágak, melyek egyáltalán nem nélkülözhetik a védelmet.

Be fogom bizonyítani önöknek, hogy sokkal előrehaladottabb államok, mint Magyarország, sokkal erősebb szociáldemokrata pártok, virágzó, erős iparral bíró országokban szükségesnek találták, hogy egyes iparágak védelmére a vámokat felállítsák. (*„Úgy van!" Ellentmondás.)*

Hogy a kérdésben tisztán lássunk és a kérdést megérthessük, be akarom bizonyítani, hogy vám és vám között nagy különbség van, bárhogyan iparkodtak bebizonyítani, hogy a vám mindig vám marad; mindig a népnek kell megfizetni, hogy a vám mindenkor és minden esetben káros. Azt tudom, azt tanultam, hogy vám és vám között nagy különbség van. Amíg az ipar kezdetleges volt, minden állam védővámmal dolgozott; Franciaország, Amerika ma is. Különösen Amerika, amelynek ipara fenyegeti az európai ipari piacot, erős védővámos politikát követ. Védővámos politikát követünk mi is.-A különbség csak az, hogy az osztrák határnál van a vámsorompó.

Azt mondják, hogy a vám minden esetben káros. Ez teljesen hamis felfogás. Hiába érvelnek azzal, hogy az ipar egyes államokban és főleg Angliában a szabadkereskedelem korszakában fejlődött a leggyorsabban . . .

A következőkben Weltner azt a kérdést fejtegeti, hogy „a védővám hatása mindenkor attól függ, milyen fokon áll annak az országnak az ipara, amely a védővámos rendszer alapján áll".

Azt mondják, hogy bennünket is megtévesztenek a Függetlenségi Párt hangzatos jelszavai ezért követelünk önálló vámterületet nevelővámokkal. Ez sem igaz. Miért küzd a Függetlenségi Párt az önálló vámterületért, illetőleg miért hangoztatja ezt a jelszót évtizedek óta — mert hisz küzdeni nem küzd érte. A kisiparosok elámítására! A Függetlenségi Párt azt mondja, hogy minden nyomornak és bajnak a közös vámterület, azaz Ausztria az okozója. Azt hirdeti, hogy csak önálló vámterület kell, és akkor boldogul a kisiparos és kisgazda, szóval boldog ember lesz a magyar.

Mi mást mondunk. Valószínű, hogy az önálló vámterület és nevelővám átmenetileg megszaporítaná a kisüzemek számát, azonban később, a nagyipar kifejlődése után, sokkal nagyobb mértékben apasztaná. Főleg az a sok kisüzem pusztulna el, amelyben egy-két segéd és nyolctíz inas rontja az ipart, ahol éjjel-nappal dolgoznak, és a szennyversenyt mesteri tökélyre emelték. Ezeknek az ipar kifejlődésével pusztulni kell. Ez nyereség azokra a kismesterekre nézve is, akik még akkor is tartják magukat, ha az ipar kifejlődött, mert művészies kivitelű munkáikkal versenyképesek. A munkások és tanoncok rettenetes mérvű kizsákmányolásából élő kismesterek hozták létre, hogy ma a kisiparosok helyzete nagyjából sokkal rosszabb, mint a munkások helyzete. Kétszeresen örvendetes a munkásmozgalom szempontjából, ha a kifejlett gyáripar megapasztja a pinceműhelyek számát, mert azokat a munkásokat, akik éjjel-nappal dolgoznak silány kereset mellett, lehetetlenség szervezni. A szakegyletek erre irányuló minden munkája meddő volt. Nevetséges állítás, ha azt mondják, hogy mi a kisiparosok elpusztítására törekszünk. Az ipari fejlődés hozza magával, hogy a kisipar szűkebb térre szorul és a nagyüzemek tért hódítanak.

Már most, ha semmi mást sem eredményezne az önálló vámterület, mint azt, hogy a kisiparosok, kisgazdák belátnák, hogy szomorú helyzetükön ez sem lendít már, ez is nyereség volna a szociáldemokrata mozgalomra, mert *ez a Függetlenségi Párt teljes csődjét jelentené.* Az önálló vámterület mellett a Függetlenségi Párt hazug jelszavai senkit sem vinnének lépre, és bizonyos, hogy a kisiparosok és kisgazdák józanabb része *belátná, hogy csak egy párt segíthet rajtuk, és ez a szociáldemokrata párt.*

Világos ezek után, hogy minket más cél vezérel, mint a Függetlenségi Pártot, és jelszavaik legkevésbé sem mérgeztek meg bennünket.

Mit eredményez a mai helyzet? A munkásosztály hiába követel rövidebb munkaidőt, munkásvédő törvényeket stb., az uralkodó osztályok mereven elzárkóznak a követelések elől, *sőt éppen a magyar ipar érdekében munkásellenes politikát követnek.* Ezeknek hiába magyarázzuk, hogy a párt kultúrprogramjának elfogadásával sokkal gyorsabban lehetne ipart fejleszteni. Hosszú munkaidő, silány kereset — ez a jelszó, amellyel ma a magyar ipart lábra akarják állítani.

Ha a munkások rövidebb munkaidőt, magasabb munkadíjat követelnek, a kész felelet mindig az, hogy a magyar ipar nem bírja ki. A magyar iparfejlesztés érdekében nyírbálják meg az egyesülési és gyülekezési jogot, ezért hozták a gyűjtési tilalmat, ezért brutálisak és részrehajlók a hatóságok a sztrájkok alkalmával.

A magyar ipar nyomorúságát jelenti, hogy ma a minisztertől kezdve le a bakterig mindenki ipart fejleszt, *szubvenciókkal, kiviteli jutalmakkal, vasúti kedvezményekkel és a munkásosztály elnyomásával.*

Szabadkereskedelmi viszonyban vagyunk Ausztriával, de azért a kiviteli jutalmak, szubvenciók és a vasúti kedvezmények a védővám jellegével hatnak, illetőleg csak a védővám rosszabbik oldala érvényesül, tudniillik az egész komédiát a nép fizeti az adófillérekkel, és az ipar nem fejlődik semmit. Sőt, ellenkezőleg, ez a rendszer meggátolja az egészséges fejlődést. A gyárosok nem a modern módon berendezett üzemekkel, hanem kedvezményekkel iparkodnak versenyképességet elérni.

Kultúra kell, munkásvédő törvények, jó közlekedési politika, akkor majd fejlődik az ipar! Ezt mondják a szabadkereskedelem hívei.

Ha volna annyi hatalmunk, hogy e követeléseket megvalósíthatnánk, akkor nagyon jó volna. Már mondtam, én is fontosabbnak tartom a párt kultúrprogramját, mint a nevelővámokat. *(Pelczéder közbeszól.)* Igen, Pelczéder elvtárs, én is tudom, hogy Magyarországon a nép 48 százaléka nem tud sem írni, sem olvasni. Azonban azt is tudom, hogy a pártprogram követeléseiért éppen úgy fogunk harcolni akkor is, ha az általam ajánlott határozati javaslatot fogadja el a kongresszus, mint az ellenkező esetben. Az nincs sehol megírva, hogy iskolákat és munkásvédő törvényeket csak akkor szabad követelni, ha a szabadkereskedelem mellett foglalunk állást. Mi mindnyájan egyenlő lelkesedéssel dolgozunk azon, hogy kultúra legyen, de Ázsiából nagyon nehéz Európát csinálni, és bizonyos, hogy még sok víz folyik le a Dunán, míg ebből az országból kultúrállam lesz. A kultúrkövetelések megvalósítását a jelenlegi erőnkkel nem bírjuk elérni; ez most csak egy szép álom, mert a kultúrától itt mindenki fél, akinek hatalma van ez országban.

A szolgabírák uralkodnak mindenütt. Ezek azután még azt a néhány törvényt sem tartják be, amely kivételképpen némi jogot biztosít a népnek. A kultúrkövetelések megvalósításához erős, fegyelmezett, szervezett munkáshadsereg kell. Ma éppen a legműveltebb munkások mennek ki a külföldre, azok, akiket már megnyertünk a mozgalom részére vagy a leggyorsabban megnyerhetnénk.

Tíz évvel ezelőtt Ganz-gyári munkással beszélni nem lehetett, végigmehettünk akármennyi röpirattal; ha volt mozgalom, nem volt az mozgalom a szó modern értelmében; össze lehetett hozni a munkásokat gyűlésre, de a párt érdekében nem tettek semmit. Ami mozgalom nálunk van, az a kisipari munkások mozgalma. *(„Úgy van!" Általános helyeslés.)*

A gyárhoz még nem férhetünk hozzá, mert egy-két forinttal többet keresnek, mint a kisiparban. Ha elkövetkezik az az idő, mikor a kisipar és a gyár közt tényleg létező különbség megszűnik, mikor a gyári munkás nem fél attól, hogy kidobják, ha meghallják róla, hogy szocialista, akkor a gyári munkásokat, miután több százan dolgoznak egy gyárban, könnyen lehet szervezni, és akkor lehet igazán erős szocialista mozgalom. Addig, míg a gyárban munkásarisztokrácia van, amelynek borsózik a háta, hogy dolgozzék a kisműhelyben, addig a munkásmozgalom nem lesz oly erős, fegyelmezett, mint a külföldi nagy iparállamokban. *(Helyeslés.)*

Azt mondják, hogy a földművelőknek árt az, hogyha megengedjük a nevelővámokat. Hát most olyan jó dolguk van? Hát hol vannak a 40 krajcáros napszámok? *(Zaj.)* Hol feküsznek le a földművelők a mezőre, és napokig ott alszanak, hogy munkát kapjanak? *(Zaj.)* Duna-

patajon vasutat építettek és a földművelő-munkások nem a mezőre mentek dolgozni, hanem az építendő vasút területén napokig ott tanyáztak és várták, hogy a mérnök felmérje a földet. 50—60 krajcár napszámért egész községek vívtak csatát. A földművelő-munkások szervezkedése meg van nehezítve, mert már télen megkötik az aratási szerződéseket, mikor azt sem tudják, hogy mi hogyan lesz?! Azután a szerződésre hitelbe vásárolnak, hitelbe élnek. *(Zajos helyeslés.)* Az aratás után, az év végén megint nem marad semmijük. *(„Igaz!" „Úgy van!" Zaj.)* Nem igaz-e, ha tényleg fejlődnék az ipar, az felszívná a földművelők egy részét? A gyárban nagyobb napszámot kap, mint falujában. Ha a földművelők egy része az iparban találna elhelyezést, akkor nem beszélnének oly könnyen velük, és a napszám emelkednék. Ma azért oly silány a kereset, mert ezren és ezren kimaradnak az aratási szerződésekből. *(„Igaz!" „Úgy van!")* Ha ez a félelem megszűnik, akkor bátrabban mer követelni mindenki. A kisgazdák legnagyobb része szintén nagybirtokosoknál kénytelen dolgozni, tehát a kereset emelkedése nem sújtaná őket, hanem javukra szolgálna.

A földművelő állam rosszabb helyzetben van, mint az ipari állam; épp *Kautsky* mondja az agrárkérdésről (Agrarfrage) írt művében: az egyes államok legfőbb érdeke, hogy földművelő államokból ipari államokká fejlődjenek. Rámutat azokra az államokra, melyek nem bírnak nagyiparral: Spanyolország, Olaszország, a Balkán-államok; itt a földművelők munkaviszonyai sokkal rosszabbak, mint az ipari államokban.

Anglia mutatja, hogy még az sem káros, ha a földművelést az ipar előnyére megszorítják. Ellenben, ha a földművelést féltjük és az ipari fejlődésre nem helyezünk súlyt, akkor öngyilkosságot követünk el.

A földművelő állam úgy áll az ipari állammal szemben, mint a falu a várossal szemben. A város fölénye minden tekintetben nyilvánvaló. Csak nagyon kivételes eset, midőn a földművelő állam a kultúra oly magas fokán áll, mint az ipari állam.

Nálunk minden előfeltétel megvan arra, hogy ipari állammá fejlődjünk. Bőven van nyersanyag, ki nem használt vas- és ércbányák, kőszén is több mint kellene, és ami a fő, van képzett, felesleges munkaerő, olyannyira, hogy a sok ezer munkanélküli munkás mellett még ezrével jut magyar munkás külföldre.

Azt mondják, nem bírjuk ki majd a nagy rázkódtatást, nincs tőkénk, és a nép majd nem bírja megfizetni a vámokat.

Azt hiszem, nagyon sokat nem veszíthetünk. Az ipari munkásoknál az átlagos kereset 6—7 forint, és ez a megélhetés minimuma. Ne azt vegyék tekintetbe, hogy a Felvidéken 2—3 forintból is megélnek az emberek. Az ipari munkások igényei már annyira emelkedtek, hogy a mostani keresetet leszorítani alig lehetséges. A földművelő-munkásoknál nincs tudtommal leszorítani való. *(Helyeslés.)*

Azt mondják, tőkeszegény ország vagyunk. Akik ezt mondják, azok rosszul ismerik a kapitalizmust. *(Helyeslés.)* Ha ebben az országban lesz remény arra, hogy valamiből nyereséget várjanak, ha ebben az országban a gyári vállalkozás kifizetődik, akkor majd előbújnak a Károlyiak stb. *(Felkiáltások: „A csuhások!")*, igenis, itt vannak a csuhások *(Zaj. „Le velük!")*; tudvalevő, hogy a templom semmitől sem irtózik, még a vállalatoktól sem. Látják majd a földbirtokosok, hogy könnyűszerrel a részvények útján nagy nyereséghez juthatnak; azok az összegek, amelyek ma használatlanul hevernek, azok az összegek, melyek ma külföldön hevernek, majd előkerülnek a rejtekükből, hogy befektessék a vállalatokba.

Még valamit, ami szintén lényeges az én szememben. Nézzük, a külföldi államokban a magyar munkást kezdik meggyűlölni; itthon hozzá van szokva 7—8 forintot keresni, és dolgozik, mint egy állat. Külföldön, hol a szervezetek segélyével a munkások már annyira mentek, hogy elég jól kereshetnek, mindjárt, mihelyt egy magyar munkás dolgozni kezd, biztatni kell, hogy ne dolgozzék olyan gyorsan. *(Derültség.)* Az első héten nyúzzák magukat, hogy lehetőleg magas napidíjakat kapjanak, és ezzel lerontják külföldi munkástestvéreik munkadíját. A magyar munkásokat kezdik lassanként egész Ausztriában, Németországban meggyűlölni, mint ahogy félnek az olaszoktól, félnek a kínai kuliktól. Főleg azért, mert jól dolgozik, ezt nem szabad elvitatni.

A legtöbb iparágban nagy tartalék van. Ezer és ezer ügyes munkás nem talál alkalmazást az országban, tehát vagy kivándorol, vagy pedig munka nélkül csavarog. Ez köztudomású tény. Ez a dolog nagyon fontos, mert a szabadkereskedelem hívei azzal is érvelnek, hogy nincs elég képzett munkásunk.

Végül még egyet. Felhozták azt is, hogy vétünk a nemzetközi szolidaritás ellen, ha megengedjük a nevelővámokat. Ugyanis, ha elzárjuk a határt Ausztria elől, akkor ott 1000, vagy mondjuk 500 millió koronával kevesebb ipari terméket fognak előállítani, és így ott lesz kevesebb munka s több munkanélküli. Ez az érvelés mindenképpen hamis. Eltekintve attól, hogy ha nálunk munka volna, akkor Ausztriából ezerszámra jönne vissza a magyar munkás — furcsa volna, ha a nemzetközi szolidaritás *azt írná elő, hogy a gyengének el kell pusztulnia, nehogy az erős valamivel gyengébb legyen. Ez nem szolidaritás, hanem — ismétlem — öngyilkosság volna.*

A nemzetközi összetartás egészen más. Az erősebbnek örülni kell, hogy a gyenge is talpra akar állni. A külföldi testvérpártoknak is az az érdeke, hogy Magyarország ipari állammá fejlődjék. És ez így is van. Bizonyos vagyok benne, hogy a külföldi testvérpártok így fogják fel a szolidaritást, és nincs semmi kifogásuk az ellen, ha mi azt véljük, hogy a nevelővámok elősegítik Magyarországon a kapitalisztikus ipar kifejlődését. A külföldieknek örömmel kell szemlélni, mikor a magyar munkás emancipálni akarja magát a mostani függő, nyomorúságos helyzetéből, mikor a sztrájkbontók hazájában is meg akarják teremteni az előfeltételeket ahhoz, hogy modern munkásmozgalom lehessen. A jelenlegi ipari nyomorúság az oka annak, hogy magyar ácsok és kőművesek százával mentek ki Németországba sztrájkbontók gyanánt, és a német gyárosoknak lehetővé tették, hogy munkásaik küzdelmét leverjék. Ha mi megengedjük olyan iparágaknál a nevelővámokat, amelyek arra rá vannak szorulva, azzal azt akarjuk elérni, hogy ne menjen magyar munkás sztrájkbontónak külföldre, és aki kimegy munkát keresni, az szervezve menjen ki. *Ezt kívánja tőlünk a nemzetközi szolidaritás.*

Amikor én azt kívánom, hogy a határozati javaslatot, amelyet fel fognak olvasni, fogadják el, nem azt kérem, hogy az önálló vámterület érdekében harcot indítsanak mindenfelé. Ez csak pártunk egyszerű állásfoglalását jelenti egy oly kérdésben, amely elől nem lehetett és nem kellett kitérni.

A közeljövőben sokkal fontosabb követelményekért kell harcot folytatnunk.

Ha ma kimondjuk, hogy megengedjük a nevelővámokat, azért a jövőben ugyanoly lelkesedéssel fogunk küzdeni programunk fontos követelményeiért, mint eddig *(Hosszas éljenzés és taps.)*...

Weltner beszéde után a kongresszus elveti azt az indítványt, amely szerint az önálló vámterület kérdését, mint nem időszerű kérdést, vegyék le a napirendről. *Baron* Ede (Budapest) felszólalásában a védővámok ellen foglal állást, mert az — szerinte — a militarizmus fokozódását, az élelmiszer-árak emelkedését jelenti. *Gyuriás* József (Bécs) szintén a nevelővámok ellen foglal állást. Ezzel szemben *Megó* József (Budapest) Weltner javaslatát támogatja. *Renner* János (Budapest) kétségbevonja *Baron* állítását a magyarországi ipar fejlődésére vonatkozólag. *Sonnenwirth* Lajos (Nagyvárad) Weltner indítványa mellett szólal fel. *Pelczéder* Ágoston megállapítja, hogy a szociáldemokrata párt zömét a „középkeresetű munkások" képezik, „és ha Magyarországon akár védő-, akár nevelővámokkal ipart fogunk csinálni, a fogyasztás fog-e a keresettel arányban állani"? *Weltner* zárszava után a kongresszus a következő határozati javaslatot fogadja el:

„A szociáldemokrácia elismeri annak szükségességét, hogy az állam a termelőerőnek és magának a termelésnek támogatása és fejlesztése érdekében intézkedjék.

A leghatásosabbaknak azon intézkedéseket tartja, melyek a tömegek szellemi és fizikai munkaképességének emelésére (iskolaügy, munkásvédelem) irányulnak, továbbá azokat, melyek a nagy kapitalisztikus monopóliumok (vasutak, bányák, hámorok stb.) kisajátítását és közhasznú kezelését célozzák.

A kapitalisztikus iparűzés kezdetén azonban a gazdasági fejlődés az ipari nevelővámokkal is előmozdítható. Ezen vámok fejlett kapitalisztikus iparral bíró országokban, különösen ott, ahol agrárvámokkal párosulnak, vagy ahol az a feladatuk, hogy egyes kiváltságos kapitalista csoportoknak külön hasznot hajtsanak, az ország termelési erejének fejlődését gátolják.

Ezen utóbbi vámfajták, valamint a pénzügyi vámok, minden körülmények között a leghatározottabban elvetendők, mert mint közvetett adók, egyik oldalon a legszegényebb nép-

rétegeket nyomasztóan sújtják, míg másik oldalon a leggazdagabb néprétegeknek újabb milliókat szereznek.

Elvetendők továbbá azért is, mert a hosszúlejáratú kereskedelmi szerződések megkötését, melyekre a modern iparnak feltétlenül szüksége van, nagyon megnehezítik vagy lehetetlenné teszik.

A Magyarország és Ausztria között fennálló vámszövetség lehetetlenné teszi a magyar ipar kapitalisztikus kifejlődését, mert teljesen védtelenül kiszolgáltatja azt a fejlettebb osztrák ipar versenyének. Márpedig Magyarországnak nagy érdeke, hogy ipari termelőerejét kifejlessze, és legalább ipari belszükségletét maga fedezhesse, hogy így nyersterményei feldolgozáshoz, munkásai munkához juthassanak.

Ezen szempontokból a Magyarországi Szociáldemokrata Párt az Ausztriától való teljes gazdasági különválást, a fejletlen magyar iparnak nevelővámokkal való fejlesztését, hosszúlejáratú kereskedelmi szerződések kötését a legtöbb kedvezményben való részesítés alapján, valamint a nemzetközi kereskedelmi forgalom mindennemű könnyítését és biztosítását szükségesnek tartja. A leghatározottabban állást foglal azonban a pénzügyi és agrárvámok rendszere ellen.

A proletárság ezen harcban csak saját erejére támaszkodhat, mert a burzsoázia ezen a téren is lerakja a fegyvert a kormány, a monopolisták, a nagybirtokosok és pénzhatalmasságok előtt, és tőlük az engedményeket nem kiküzdeni, hanem a nép rovására kieszközölni törekszik."

A pártvezetőség megválasztása

Buchinger: ... A választás eredménye a következő: *Megválasztattak a pártvezetőségbe: Bokányi* Dezső 237, *Csizmadia* Sándor 237, *Goldner* Adolf dr. 236, *Garami* Ernő 226, *Groszmann* Miksa 235, *Izrael* Jakab 208, *Weltner* Jakab 225 szavazattal. *(Hosszas éljenzés.) Az ellenőrző bizottságba beválasztattak: Gogolya* György 222, *Garbai* Sándor 215, *Kováts* Géza 220, *Porth* György 225 és *Saly* Endre 222 szavazattal. *(Éljenzés.)* A 11 tagból álló pártvezetőség mellett beérkezett 54 szavazólap, tehát abszolút, vagyis teljes, feltétlen többségben részesültek a kiadott szavazólapok.

Az eloszlott szavazatokból tekintetbe vehető számban nyertek szavazatokat: *Klárik* Ferenc elvtárs 70, *Pelczéder* Ágoston 64, *Buchinger* Manó 35, *Baron* Ede 34, *Garbai* Sándor 25, *Malasits* Géza 22, *Zsivanovics* Gábor 20 szavazatot, azonkívül *Gárdos* Mariska elvtársnő 18 szavazatot. *(Éljenzés.)*

A pártprogram

Bokányi Dezső (Budapest): Önök elé terjesztem a véleményharc tüzében megedzett programot. Mielőtt azonban annak részletes taglalására térnék, szükségesnek tartom a programbizottság álláspontját röviden körvonalazni, mit a következő négy kérdésben foglalok össze: *miért* és *mit* akarunk, s amit akarunk, *hogyan* és *mivel* fogjuk kiküzdeni?

Az előbbi két kérdés jobbára az *elmélet*, az utóbbi kettő pedig a *gyakorlat* birodalmába tartozik. Az előbbieknél Marx és Engelstől kidolgozott és tudományos szocializmusnak nevezett *társadalmi tant*, az utóbbiaknál pedig *saját* tapasztalatainkat, valamint *külföldi* testvérpártjaink harcmodorát, eszközeit tartottuk szem előtt.

Szerény munkánkban, mely önök előtt fekszik nyomtatásban, kíméletlenül tárjuk fel a mai társadalom *bajait*, keletkezésük *okait*, és a baj gyógykezelését. Egyben nyíltan hirdetjük végcélunkat, mert nem akartunk *kuruzslók* lenni, hanem megmaradtunk rideg *társadalmi operatőröknek*, akik, bár sokszor fájdalommal, de *gyökeresen* gyógyítanak...

A következőkben *Bokányi* a program bevezető részéről, majd Marxra és Engelsre hivatkozva a társadalmi formák fejlődéséről és a tőkés termelés ellentmondásairól beszél.

A fent vázolt fejlődési menetből láthatjuk, hogy a kapitalizmus minő irányt vesz, s ebből folyólag felvethetjük, hogy mit akar a szociáldemokrácia? Ha a proletárságra vár a jövő nagy

problémáinak megoldása, úgy világos a dolog, hogy kell valamelyes faktornak lenni, mely a proletárságot eme nagy, hatalmas, történelmi feladatára előkészíti. A proletárság célját csak úgy éri el, ha erre szervezik és feladatának tudatára ébresztik. Ez a feladat a *szociáldemokrata* pártnak jutott osztályrészül...

Ezután Bokányi a program egyes elvi megállapításait ismerteti.

Ezután az a kérdés merül fel, hogy amidőn a proletárságot öntudatra ébresztjük, minő eszközöket jelölünk ki nekik a felszabadulás kiküzdéséhez. Hétköznapi ellenfeleink összeesküvést, merényletet képzelnek maguk elé; „tudományos" ellenfeleink, különösen az úgynevezett „tanszéki szocialisták" viszont azzal vádolnak, hogy „fatalizmussal" töltjük meg a tömegeket. Vagyis azt magyarázzuk nekik, hogy a társadalom szükségszerűleg önmagától is tönkremegy, s ebből folyólag azok valami végzetszerű eseménytől várják az átalakulást, ami megbénítja tetterejüket. Hogy mi mily kevéssé bízzuk a „történeti végzetre" a jövő kiküzdését, azt igazolja a 3. pont.

„E történelmi feladatának a munkásosztály csak tervszerű és céltudatos osztályharccal felelhet meg, és azt csak a politikai hatalom meghódításával teljesítheti. Ezen osztályharc eszközei: *a nép minden rétegének felvilágosítása; a szocialista eszmék és célok szüntelen ismertetése és terjesztése;* a munkásosztály *erőteljes politikai és gazdasági szervezése és küzdelme;* általában minden eszköz, amely a proletárság jogérzetével megegyezik."

E néhány mondat világosan mutatja be két leghatalmasabb eszközünket: a politikai és gazdasági harcot. Az előbbivel az államhatalmat akarjuk kézre keríteni, az utóbbival az elnyomorodástól védjük meg a proletárságot, hogy testben, lélekben erős nemzedék végezhesse az új társadalom kiépítését...

Az előadó ezután a szociáldemokrácia nemzetközi jellegéről beszél.

Most pedig ismét oly ponthoz értünk, mely szintén hivatva van bizonyos balhiedelmet eloszlatni. Némelyek ugyanis úgy vélekednek, hogy a világ két hatalmas osztályával szerepet akarunk cseréltetni. Vagyis: eddig a tőkések voltak az urak és elnyomók, ezután azonban mi leszünk az urak és elnyomók, és a tőkésekből szolgákat és elnyomottakat csinálunk. Erre az a megjegyzésem, hogy a mi mozgalmunk csak indokaiban és lefolyásában osztálymozgalom, céljaiban azonban általános kultúrmozgalom, mert midőn a termelési módot megszabadítja tőkés jellegétől és felszabadítja a proletárságot, azt az osztályt, amely alatt már nem marad más elnyomható osztály, ezzel egyszersmind felszabadította az egész emberiséget.

Ezért mondja az 5. pont:

„E küzdelmével nem új osztályuralmat vagy kiváltságot akar teremteni, hanem *minden osztályt* és kiváltságot el akar törölni, s az embereket, nem nézve nemzeti, faji, vallási és nemi különbségeket, egyenlő kötelességek alapján egyenlő jogúakká akarja és fogja tenni. A termelőeszközökben való magántulajdont, amely az egyenlőtlenséget okozza, meg fogja semmisíteni, és ezzel az ezen alapuló törvényeket, erkölcsöket és szokásokat megváltoztatva, a termelőeszközöknek közös tulajdonná tételével az emberi életnek új tartalmat fog adni..."

Ezután a program követeléseinek 1—4. pontjait ismerteti.

E négy pontban írtuk körül a valódi és következetes népkormányzat sarkalatos tételeit. Igen, a demokráciának tételeit. Mert mi, szocialisták, demokraták vagyunk. A mai osztálykormányzat, osztályuralom helyére a *népkormányzatot* akarjuk ültetni. A mai kormányzatban az elnyomó kisebbség akarata jut kifejezésre, a nagy többséget kiszorították. Hogy a kisebbség mire használja fel a törvényhozó és végrehajtó gépezetet, arra a nyomorba taszított milliók adhatják meg legjobban a feleletet. Hogy ezt megváltoztathassuk és az osztályérdekek helyett a népérdek juthasson kifejezésre, követeljük az 1—4. pontban formulázott demokratikus eszközöket. Miután a demokrácia alfája és omegája a nép, követeljük a nép minden fiának, lányának választói és szavazati jogát. Hozzáfűzzük: titkos és községenkénti szavazást. Az előbbit követeljük, hogy véleményét mindenki szabadon nyilváníthassa, az utóbbit azért, hogy többen szavazhassanak; a választókerületek távolságának akadálya szűnjön meg. A fuvardíjak meg-

szüntetésének szintén ez a legalkalmasabb módja. Minden korlátot le kell dobni, mi a nép akaratának kifejezését bármily mértékben korlátozná...

Ezután Bokányi a program egyes paragrafusait ismerteti. Befejezésül a következőket mondja: „Tisztelt Kongresszus! Ezekben voltam bátor Önökkel a programot megismertetni. Ezekben vannak összefoglalva a szocializmus békés haladásának feltételei. Ha ezeket megvonják tőlünk, akkor a proletárság ezek nélkül is meg fogja találni a módot az érvényesülésre, mint ahogy mindig megtalálta a nép, amikor helyzete tűrhetetlenné vált. *(Éljenzés.)* Mi, szociáldemokraták, addig működünk törvényes alapon, míg a törvényes alapot el nem vonják tőlünk. A szociáldemokrata pártot az ellenség támadása nem riasztja vissza és akkor is ott lesz a küzdtéren, amikor nem parlamentáris úton kell küzdenünk." Bokányi beszéde után *Skaret* osztrák küldött szól nagy elismeréssel a kongresszus munkájáról.

Sonnenwirth Lajos (Nagyvárad), *Jurics* István (Szabadka), *Kocsis* Sándor (Makó), *Moravszky* Mátyás (Medgyesegyháza), *Lerner* Dezső és *Megó* József (Budapest) hozzászólása után Bokányi zárszavában az előterjesztett programtervezet elfogadását kéri.

A Magyarországi Szociáldemokrata Párt programja[1]

Az emberiség összes javai nemzedékek szellemi és kézi munkájának közös gyümölcse. A javak élvezetéhez tehát egyenlően jussa van mindenkinek, aki a társadalomra hasznos munkát végez.

A mai társadalmi rend az emberiség legnagyobb részét megfosztja ezen jussától; az emberek egy kis csoportja semmi vagy aránytalanul kevés munkával a javak nagy tömegéhez jut, a kultúra élvezete, a testi és szellemi fejlődés lehetősége is az ő kiváltságuk, míg a nagy többség, amely a javak előállításához szükséges munkát végzi, elenyészően kevesek kivételével azokból csak annyit élvez, amennyi a lét puszta fenntartásához szükséges.

Ezen állapot oka az, hogy a termelési eszközök (föld és tőke) egyeseknek — a tőkésosztályhoz tartozóknak — magántulajdonába kerültek, míg a nagy sokaságnak, a munkásosztálynak nem marad egyebe, mint munkaereje, amelyet amazoknak áruba bocsátani kénytelen.

A tőkésosztály ezen gazdasági uralmából ered társadalmi, politikai és szellemi uralma a munkásosztály felett. A mai társadalom törvényei, erkölcsei és intézményei a magántulajdont védelmező és fenntartó osztályuralom nyilvánulásai.

Ez az állapot nem öröktől fogva való, hanem a társadalom folytonos fejlődésének egy szaka. E fejlődés most először alkotja meg az évezredes elnyomatás és kizsákmányoltatás megszüntetésének előfeltételeit[2]. Az emberi munkát pótló gépek és egyéb újkori találmányok és felfedezések ugyanis úgy az ipar, mint a mezőgazdaság, a közlekedés és a kereskedelem terén a nagyüzemet teszik gazdaságossá, amely a kisüzemet, mint elavult, versenyképtelen gazdálkodási formát, mindinkább kiszorítja. A kisgazdák, kisiparosok és kiskereskedők csekély része a tőkések sorába lép, túlnyomó nagy száma vagy közvetlenül szaporítja a proletárok tömegét, vagy közvetve jut függésbe a tőkétől. A tőke folytonosan központosul; a tőkétől függők száma egyre nő.

A tőkés termelési rendszer fejletlenségéből szükségszerűen származó válságok nyomán a munkanélküliség, a tömegnyomor és az általános bizonytalanság a társadalom állandó jelenségeivé válnak. Az osztályellentétek mindinkább kiélesednek és erősbödik a törekvés a kapitalista termelőeszközök társadalmasítására, mint a kizsákmányolás és elnyomatás megszüntetésének egyedüli módjára: új társadalmi rend válik szükségessé[3].

---

[1] A Népszava 1903 február 12-i számában közzétett programtervezet és a kongresszus által elfogadott program között mutatkozó fontosabb eltéréseket lábjegyzetben közöljük. Ugyancsak itt közöljük K. Kautskynak a tervezettel kapcsolatos észrevételeit is. Ezek „A pártprogramhoz" címmel 1903 március 19-én jelentek meg a Népszavában és bekerültek a kongresszusi jegyzőkönyvbe is. A Népszava említett tudósítása szerint Kautsky a programbizottság felkérésére a tervezetet átnézte, „véleményét és javaslatait" a bizottsággal tudatta. A tervezetről Kautsky összefoglalóan megállapította, hogy azt általánosságban „igen sikerültnek" tartja.

[2] Ez a mondat a tervezetből hiányzik.

[3] A programtervezet szövegezésében: „Az osztályellentétek mindinkább kiélesednek; a társadalmi rendszer végre is oda jut, hogy új alakulásnak kell helyet engednie." A programtervezetet Kautsky javaslatára változtatták meg, aki a következőket írta:

„Az első két bekezdéssel csak azt lehet megindokolni, hogy a szocializmus kívánatos, de nem azt, hogy

Az új társadalmi rend megvalósulásához azonban szükséges, hogy a proletárok, helyzetüket felismerve, ez átalakulást tervszerű munkálkodással elősegítsék és siettessék. A proletárságot helyzetével megismertetni, feladatának tudatára ébreszteni, testileg és szellemileg harcképessé tenni legközelebbi célja a Magyarországi Szociáldemokrata Pártnak, amely mindezeknél fogva kijelenti:

1. A munkásosztály felszabadítása csak annak a küzdelemnek lehet eredménye, amely az osztályuralmat megszünteti, tehát ennek alapját, a termelőeszközökben való magántulajdont megdönti, azokat közös tulajdonná teszi, s így a tőkés termelési rendszert szocialista termelési rendszerré alakítja.

2. Az osztályuralom fenntartása létérdeke az uralkodó osztálynak. Ezért az új rendet csak annak akarata ellen, és ellenállásának leküzdésével lehet előkészíteni és megvalósítani. A munkásosztály felszabadítása ennélfogva magának a munkásosztálynak történelmi hivatása.

3. E történelmi feladatának a munkásosztály csak tervszerű és céltudatos osztályharccal felelhet meg, és azt csak a politikai hatalom meghódításával teljesítheti. Ezen osztályharc eszközei: a nép minden rétegének felvilágosítása; a szocialista eszmék és célok szüntelen ismertetése és terjesztése; a munkásosztály erőteljes politikai és gazdasági szervezése és küzdelme; általában minden eszköz, amely a proletárság jogérzetével megegyezik.

4. Minthogy az egyik ország proletárjainak osztályhelyzete szorosan összefügg a többi művelt országok proletárjainak osztályhelyzetével, osztályharcuk nemzetközi küzdelemmé válik[1]. A Magyarországi Szociáldemokrata Párt ennélfogva kijelenti, hogy nemzetközi párt, minden ország elnyomottaival együtt érez és együtt küzd.

5. E küzdelmével nem új osztályuralmat vagy kiváltságot akar teremteni, hanem minden osztályt és[2] kiváltságot el akar törölni, s az embereket, nem nézve nemzeti, faji, vallási és nemi különbségeket, egyenlő kötelességek alapján egyenlő jogúakká akarja és fogja tenni. A termelőeszközökben való[3] magántulajdont, amely az egyenlőtlenséget okozza, meg fogja semmisíteni,

---

lehetséges és szükséges. Az első bekezdésben megállapított tény oly régi, mint maga az emberiség, a második bekezdésben megállapított tény, a kizsákmányolás, oly régi, mint a civilizáció, amely kezdettől fogva kizsákmányoláson és osztályokra szakadáson alapult.

A szocializmust nem oly jelenségekkel kell megindokolni, melyeket már évezredekkel ezelőtt ismertek, hanem olyanokkal, amelyek a mai társadalmat minden más társadalomtól megkülönböztetik. Ez azonban nem a kizsákmányolás általában, hanem a kapitalisztikus, elsősorban a nagyipari kizsákmányolás. Ez alkotja meg most először a világtörténelemben azon feltételeket, amelyek lehetővé teszik, hogy az elnyomottaknak a kizsákmányolás megszüntetésére irányuló évezredes törekvései véget érjenek. Én azt ajánlanám, hogy az 5. bekezdéssel kezdődjék a program s ezt valamelyest másként fogalmaznám.

Körülbelül így:

»A társadalom mai állapota nem öröktől fogva való, hanem egy szaka a társadalom fejlődésének. A nagyüzem, hála a gépeknek és egyéb újkori találmányoknak és felfedezéseknek, mindinkább kiszorítja a kisüzemet, és mindinkább uralkodik a társadalmi életben.

A magántulajdon uralma alatt azonban ez azt jelenti, hogy a termelőeszközök mindinkább a tőkepénzesek egy kis csoportjának kezeiben halmozódnak fel, mialatt a népesség nagy sokasága mind mélyebben süllyed a proletariátusba, és gazdasági függésbe kerül a tőkepénzesektől, akik mind fokozottabb mérvben zsákmányolják ki.

Ezzel együtt növekszik a térfoglaló nagyipar mellett, a termelőeszközökben való magántulajdon uralma alatt, a lét általános bizonytalansága, mert a rendszertelen gazdasági élet zavarai mind hatalmasabbakká lesznek.

Így élesednek ki mindinkább a társadalmi osztályellentétek. A vagyontalanok száma növekszik, erősödik a törekvés, amely a kapitalista termelőeszközökben való magántulajdonnak társadalmi tulajdonná való átváltoztatására, mint az egyedüli eszközre irányul, amely a vagyontalanságnak és a kizsákmányolásnak véget vet. Egy új társadalom válik szükségessé.«

[1] A tervezet szerint: „Miután az osztályuralom minden ország proletárjait sújtja, leküzdése nemzetközi feladat." Kautsky ezzel a ponttal kapcsolatban a következőket javasolta:

„A nemzetköziség nemcsak minden ország proletárjai osztályhelyzetének egyformaságából fakad, hanem érdekközösségükből is. Minden vereség, melyet az egyik ország proletárjai szenvednek, rosszabbá teszi a más országok proletárjainak helyzetét is, és minden győzelem, melyet aratnak, felsegíti a proletariátust mindenfelé. Tehát helyesebb volna így:

«4. Minthogy egyik ország proletárjainak osztályhelyzete a legszorosabban összefügg a többi művelt országok proletárjainak osztályhelyzetével: osztályharcuk nemzetközi küzdelemmé válik.»"

[2] A tervezetben az „osztályt és" szavak nem szerepelnek.

[3] A tervezetben a „termelőeszközökben való" szavak nem szerepelnek. Ezt Kautsky javaslatára vették be a programba.

és ezzel az ezen alapuló törvényeket, erkölcsöket és szokásokat megváltoztatva, a termelőeszközöknek közös tulajdonná tételével az emberi életnek új tartalmat fog adni[1].

Mindezen céljainak előkészítésére a munkásosztály anyagi és szellemi erejének már a mai társadalmi rend keretében lehetséges növelésére, s ezzel az általános kulturális haladás javára a Magyarországi Szociáldemokrata Párt a következőket követeli:

1. Általános, egyenlő, közvetlen szavazójogot minden választásnál és szavazásnál, az állam minden 20 éven felüli polgárának, nemi különbség nélkül. Titkos és községenként való szavazást. Aránylagos képviseletet[2]. Minden választó megválasztható. A szavazások törvényes munkaszüneti napon tartassanak. Országgyűlési, megyei és községi választások kétévenként történjenek.

2. A főrendiház eltörlését. Közvetlen törvényhozást a nép indítványozó és elvető joga útján.

3. Teljes önkormányzatot. Az állami, megyei és községi hatóságok függetlenítését, az összes testületek és hivatalnokok választását, azok felelősségét és szavatosságát. Mindennemű öröklött hivatal és rang eltörlését[3].

4. Az országban élő minden nemzet teljes egyenjogúsítását.

5. Az állandó hadsereg eltörlését. A nép felfegyverzését és védképessé nevelését. Béke vagy háború kérdésében döntsön a népképviselet. Nemzetközi viszályoknak választott bíróság útján való eldöntését.

6. Mindazon törvények és rendeletek eltörlését, amelyek az agitáció és véleménynyilvánítás szabadságát korlátozzák; a sajtó, az egyesülés, a gyülekezés és költözködés teljes szabadságát.

7. Minden vallási társulat és egyház magánegyesülésnek, mindenki vallása magánügynek nyilváníttassék. Közpénz vallási célokra nem fordítható. Az egyházi birtokok elkobzását és köztulajdonbavételét[4]. E birtokok munkásszövetkezeteknek adandók bérbe, s jövedelmük csakis kulturális célokra fordítandó.

8. A közoktatásnak állami, megyei vagy községi szervezését. A községi iskolák terheinek állami fedezését. A felekezeti iskolák megszüntetését. A vallástanítás eltörlését a nyilvános iskolákban[5]. Általános, kötelező, ingyenes oktatást és ellátást a népiskolákban; a felsőbb iskolákban azok számára, akik képességüknél fogva a további kiképzésre alkalmasaknak bizonyulnak.

9. A nők teljes egyenjogúsítását a férfiakkal. A törvénytelen gyermekek teljes egyenjogúsítását a törvényesekkel. Az elhagyott gyermekek gondozását a köz által. A házasságkötésnek és válásnak egyszerűbbé és könnyebbé tételét.

10. Ingyenes igazságszolgáltatást és jogvédelmet. Az ártatlanul vádoltak, letartóztatottak vagy elítéltek kártalanítását, a halálbüntetés eltörlését. A katonai és minden kiváltságos bíróságok eltörlését[6].

11. A közigazgatási hatóságok bíráskodásának megszüntetését.

---

[1] Kautsky az utóbbi megállapításokhoz a következőket fűzte:
„Ezeket a mondatokat elhagynám. Erkölcsöket és szokásokat nem lehet megsemmisíteni. Lassanként elmúlnak, ha anyagi alapjuk eltűnik. Az erkölcsök sohasem a természet termékei, hanem mindig a társadalomé; mindig korlátozását és szabályozását képezik a természeti ösztönöknek, tehát mindig «természetellenesek».”

[2] Az aránylagos képviselet követelése a programtervezetben nem szerepel.

[3] A programnak erről a pontjáról Bokányi Dezső előadói beszédében a következőket mondotta: „A teljes önkormányzat... magában foglalja — a programbizottság egyhangú véleménye szerint is — Magyarország függetlenségét. Vagyis mi, szociáldemokraták, természetesnek tartjuk azt, hogy Magyarország külbefolyástól — mondjuk Ausztriától — függetlenül intézkedhessen sorsának irányításában úgy politikai, mint gazdasági téren.” (*A Magyarországi Szociáldemokrata Párt 1903. évi április hó 12-én, 13-án és 14-én Budapesten tartott X. pártgyűlésének jegyzőkönyve. Gyorsírói jegyzetek alapján. Budapest 1903. Népszava. 108. old.*)

[4] A tervezet szerint: „állami tulajdonba vételét.”

[5] A tervezetben ez áll: „A közoktatásnak állami, megyei vagy községi szervezését, a felekezeti iskolák megszüntetését. A kötelező vallástanítás eltörlését...”, „a községi iskolák terheinek állami fedezését” Kautsky javaslatára vették be a programtervezetbe. A vallástanítást illetően Kautsky a következőket javasolta: „Én nemcsak a kötelező vallástanítást tiltanám ki az iskolákból, hanem a vallástanítást általában. A pap tartsa azt meg a templomban. Az iskolába nem való.”

[6] A 10. pont utolsó mondatában foglalt követelés nincs benne a tervezetben.

12. Az egészségügy államosítását. Ingyen orvost és a gyógyításhoz szükséges eszközöket. Ingyen temetkezést.

13. Fokozatos jövedelmi, vagyon- és öröklési adót. A közvetett (fogyasztási) adók eltörlését. A dohányegyedáruság megszüntetését. Minden pénzügyi és élelmiszer-vámnak, valamint a városi vámok megszüntetését; eltörlését mindazon gazdaságpolitikai intézkedéseknek, amelyek a népesség többségét egy kisebbség javára megkárosítják. A megélhetéshez szükséges jövedelem adómentességét[1].

14. A kötött birtok intézményének megszüntetését.

15. A köztulajdon fokozatos kiterjesztését: az erdők, vízierők, bányák és a közlekedés nagy eszközeinek köztulajdonba vételét.

16. A mezőgazdasági, a földmunkások és cselédek, a háziiparban foglalkozóknak, valamint minden külön törvény rendelkezései alá tartozó alkalmazottaknak egyenjogúsítását az ipari munkásokkal.

17. A munkakönyvek, munkás- és cselédigazolványok eltörlését.

18. Az összes foglalkozási ágakban alkalmazottaknak betegség, baleset, munkanélküliség, rokkantság és aggkor esetére való kötelező biztosítását, a biztosítottak önkormányzatával és azok megterhelése nélkül.

19. Legfeljebb 8 órás napi munkaidőt minden munkás és cseléd számára. A 14 éven aluli gyermekeknek kereseti munkától való eltiltását. A nők eltiltását az éjjeli, valamint a szervezetükre káros munkától. Az éjjeli munka eltiltását, kivéve azon üzemeket, amelyekben a megszakítás[2] műszaki okokból vagy a közjólét szempontjából elkerülhetetlen.

20. Hetenként legalább 36 órás, megszakítatlan munkaszünetet, kivétel nélkül minden alkalmazott, munkás és cseléd számára.

21. A természetben vagy utalványokkal való bérfizetés megtiltását úgy a mezőgazdaságban, mint az iparban és egyéb foglalkozási ágakban.

22. Az átlagos és darabszámos munkák megszüntetését s az időbér kötelezővé tételét. A robotmunka eltörlését[3].

23. A közszükségletet szolgáló üzemek (világítás, víz-, gázszolgáltatás, csatornázás, köztisztaság stb.) a község által kezelendők. Lakóházak építését a község vagy az általa támogatott építési szövetkezetek útján, s azok bérbeadása olyformán, hogy a lakbérek csakis az építési, fenntartási és törlesztési költségeket fedezzék. Községi lakásközvetítést és felügyeletet.

24. Szigorú állami munkafelügyeletet a munkásszervezetek által választott mindkét nembeli felügyelők útján; a munkásvédelmi törvények megszegői elzárással büntetendők. Beható hivatalos munkásstatisztikát.

25. Az állami, megyei és községi birtokok eladásának megtiltását és munkásszövetkezeteknek való bérbeadását[4].

26. A halászati és vadászati jog községivé tételét és községi kezelését[5].

---

[1] A tervezetben itt még a szabad szeszfőzés követelése szerepel. Minden pénzügyi és élelmiszer-vám megszüntetését a tervezet nem követeli, csupán minden városi vám megszüntetését. Garami a tervezethez fűzött jegyzet szerint minden „állami és városi" vám eltörlését javasolta. A programkészítő bizottság nem tudta végül is eldönteni ezt a kérdést. Kautsky a következőképpen foglalt állást:

„Én is az állami vámok eltörlése, tehát e szavak beszúrása mellett szavaznék. A vámok a mai nap még az iparilag fejletlen országokban is védvámokból mindinkább megterhelési vámokká (Belastungszölle) lesznek. Ha azonban a többség aggályosnak tartja minden vám eltörlését, akkor itt legalább követelni kell eltörlését minden pénzügyi és élelmiszer-vámnak."

[2] Nyilvánvalóan a munka folyamatosságának és nem megszakításának szükségességéről van szó.

[3] Kautsky ezzel a ponttal kapcsolatban a következőket jegyezte meg:

„Ez ellen aggályaim vannak. Ezt nem lehet törvényesen minden munkaág részére keresztül vinni. Mi küzdünk az akkordmunka ellen, ahol csak lehet, azonban mindenütt törvényesen eltörölni aligha lehetséges. 8 órás munkanapnál sokat veszít veszélyességéből az akkordmunka."

[4] A tervezetben ezen birtokok eladása tilalmának követelése nem szerepel.

[5] A programtervezet 26. pontja: „A saját birtokon való vadászati tilalom és idegen birtokon való vadászati jog eltörlését. A halászat szabaddá tételét." A halászati és vadászati jog községivé tételének követelését Kautsky javasolta.

A kongresszus a párt programtervezetét egyhangúlag elfogadta[1].

Bokányi: Tisztelt Kongresszus! Néhány szavam van önökhöz a programbizottság nevében. Önök ma elfogadták a programbizottság által elfogadott tervezetet. *(Éljenzés.)* Ez a tervezet lesz önök kezében az a lobogó, jobban mondva az a bűvös módon acélozott, edzett toledói kard, mely mindenféle ellenség ellen élesen és kíméletlenül vág. *(Zajos tetszés és helyeslés.)* Én, midőn ebben az ünnepélyes pillanatban, mikor a Magyarországi Szociáldemokrata Párt hosszú évek történetében most először készít önálló szociáldemokrata programot, ebben az ünnepélyes pillanatban, azt hiszem, mely határköve lesz az új fejlődésnek, egy tudatban felállhatunk a jövő dalát elénekelni. *(Zúgó taps, éljenzés.)*

A kongresszus tagjai felállanak és eléneklik a Marseillaise-t. (Taps.)

Harc a klerikalizmus ellen

Az előadói beszédet *Garami* Ernő tartja. Az elnök ezután a következő határozati javaslatot terjeszti a kongresszus elé:

„A Magyarországi Szociáldemokrata Párt 1903. évi kongresszusa kimondja, hogy a klerikalizmus szemmel látható folytonos terjeszkedése, növekvő befolyása a közügyek intézésére veszélyezteti a szabadságokat, a kultúra vívmányait, a nép anyagi és szellemi helyzetének javítására irányuló minden törekvést.

Egyben megállapítja a kongresszus, hogy ezen szabadság- és haladásellenes törekvés terjedését, a nép körében üzött demagógiának sikereit a polgári liberalizmus gyávaságának és tehetetlenségének rovására kell írni. Az úgynevezett «felvilágosodott» polgárság volt az, amely eszményeit a politikai életben mindenkor megtagadván, opportunizmusával előmozdította a feudális és ultramontán klerikalizmus terjeszkedését, amellyel gazdasági érdekei sokszor közösek is.

A szociáldemokrata párt kongresszusa ezek alapján kijelenti, hogy egyedül az osztálytudatos proletárság lehet az, amely egyaránt küzd a klerikalizmus retrográd gazdaságpolitikája és kultúrellenes szellemi és egyházpolitikája ellen.

Kijelenti, hogy ez ellen minden vonalon felveszi a harcot, amely nem irányul senkinek a vallásos meggyőződése, senkinek személye ellen, hanem csak a klerikalizmus néprontó törekvései ellen.

Kijelenti továbbá, hogy e harc közvetlen törekvései a szociáldemokrata párt programjának értelmében oda irányulnak, hogy az állam és egyház teljesen elkülöníttetvén, a vallás és annak szervezetei magánüggyé nyilváníttassanak, az egyházak közpénzből történő segélyezése beszüntettessék, az egyházi javak köztulajdonná tétessenek, az iskolai vallástanítás és a felekezeti iskolák eltöröltessenek"[2].

---

[1] Ugyanakkor a kongresszus elvetette a programtervezethez benyújtott módosító indítványokat, köztük a szerb szociáldemokraták indítványát:

„Indítványozzuk, hogy a program azon pontjához, amely az összes nemzetek egyenjogúsítását követeli, tétessék hozzá: «és önkormányzatát» (autonómiáját);

továbbá, hogy az egyházi birtokoknak «állami tulajdonba vétele» helyett «nemzeti tulajdonba vétele» tétessék;

végül, hogy «minden *állami* és városi vám megszüntetése» tétessék a program 13. pontjába";

és *Szabados* Sándor következő indítványát:

„Mondja ki a kongresszus, hogy a programbizottság tervezetének bevezető elvi részét nem fogadja el, annak átdolgozását nem kívánja, hanem helyébe az Osztrák Szociáldemokrata Munkáspártnak a legszigorúbb ítélkezés szemében is kifogástalan elvi nyilatkozatát helyezi."

[2] A klerikalizmus elleni harc kérdésében hozott kongresszusi határozat alapján a szociáldemokrata párt 1903-ban 20 000 példányban „A csuhások" címmel brosúrát adott ki, amely élesen támadja a Néppártot.

„Ez a párt nem is csinált eddig egyebet — írja többek között —, mint erősen védelmezte a papokat, mintha azok volnának az emberek között a leghasznosabbak. Egyúttal természetesen szidták, mocskolták azokat, kik a papok hálójából már kikerültek.

A »Néppárt« ugyanazt csinálja, amit a többi polgári párt, csakhogy azoknál sokkal veszedelmesebb, mert míg a polgári pártok csak meg akarnak maradni örökkön örökké ott, ahol most vagyunk, *addig a Néppárt nem áll egy helyben, hanem megy folyton s magával akarja rángigálni a kort is, csakhogy — visszafelé.* Különben aztán természetesen éppen úgy nem áll szóba öt esztendeig a néppel, mint a többi . . .

Künn a községben nem ismerni meg őket olyan jól, mint az Országházban. A faluban nem cselekszenek

Felhívja az elvtársakat, hogy ez irányban a legerélyesebb működést fejtsék ki...

A határozati javaslathoz *Jurics* István (Szabadka), *Nyisztor* György (Szatmár), *Müller* Gyula (Debrecen), *Németh* István (Szabadka), *Tuba* Sámuel (Budapest), *Simon* Henrik (Újsóvé), *Zatykó* György (Újpest) szólnak hozzá. Ezután a kongresszus a határozati javaslatot egyhangúlag elfogadja.

A napirend 8. pontjának (A magyar szociálpolitika) tárgyalására időhiány miatt nem kerül sor.

Ezután a jegyzőkönyv az indítványok vitáját ismerteti. A *Groszmann* Miksa által beterjesztett indítvány kimondja, hogy a kongresszus szolidaritást vállal a hatósági terror ellen küzdő horvát munkássággal. *Bukszeg* horvát küldött felszólalása után az indítványt a kongresszus egyhangúlag elfogadja. Ugyancsak *Groszmann* indítványára a kongresszus érvényteleníti azt a két év előtti határozatot, amely szerint a betegpénztár alkalmazottai nem lehetnek pártvezetőségi tagok. Néhány kevésbé jelentős indítvány megvitatása után a kongresszus *Bokányi* Dezső zárszavával ért véget.

A kongresszushoz a következő üdvözlő levelek és táviratok érkeztek: a brüsszeli Nemzetközi Szocialista Titkárságtól, a Francia Szocialista Párttól (Parti Socialiste Francaise), a Németországi Szociáldemokrata Párttól, a Franciaországi Szocialista Párttól (Parti Socialiste de France), az Olasz Szocialista Párttól, az Angol Független Munkáspárttól, a Belga Munkáspárttól és a Clevelandi Első Magyarajkú Szociáldemokrata Munkásképző Egylettől. Ezenkívül számos magyarországi helységből és sok külföldön dolgozó magyar munkástól, illetve munkásszervezettől kapott üdvözlő levelet és táviratot a kongresszus.

A Magyarországi Szociáldemokrata Párt 1903. évi április hó 12-én, 13-án és 14-én Budapesten tartott X. pártgyűlésének jegyzőkönyve. Gyorsírói jegyzetek alapján. Budapest 1903. Népszava.

69

1903 április 18

A VOTUL POPORULUI A ROMÁN MUNKÁSSÁG KONGRESSZUSI KÉPVISELETÉRŐL

Végre mi is elérkeztünk odáig, hogy képviseltethetjük magunkat a szociáldemokrata kongresszuson, amely a nép igazi parlamentje, ahol tényleges en figyelembe veszik a mi érdekeinket. Itt tárgyalták meg, hogyan érhetnők el, hogy megszabaduljunk az urak igája, a kapitalizmus igája alól. Hogyan segítsen magán az oly régóta elnyomott, minden erejéből kiszipolyozott, az állam minden hivatalnokától elnyomott és kifosztott nép, amely a burzsoázia, a kapitalizmus igája alatt szenved. Mennyit szenvedünk a falu hivatalnokaitól minden helységben és megyében, akik gúnyt űznek belőlünk, reánk uszítják kopóikat, kedvük szerint kormányoznak, annak ellenére, hogy éppen mi választottuk őket. Ennek az az oka, hogy nincsenek könyveink, nem jártunk iskolába, hiányoznak az igazi ismereteink, hogy megismerjük bajainkat, hogy tudjunk védekezni, meg tudjuk védeni magunkat ellenségeinktől, akiket épp mi választottunk, hogy aztán zsarnok módon uralkodjanak felettünk.

Elmondhatjuk, hogy az ez évi kongresszuson az igazi nép, a mezei munkások képviseltek bennünket, paraszti ruhába öltözötten, öreg emberek, akiknek élettel teli fiatal szívük van; mindent el tudtak mondani, világos és értelmes szavakkal, meg tudták bírálni a csendőrök nyomorult viselkedését, akik meg akarták akadályozni küldötteink elindulását, elkobozva tőlük a pénzüket, hogy ne tudjanak feljönni Budapestre, s ne találkozhassanak többi szenvedő társukkal, hogy együttesen megtanácskozhassák, hogyan lépjenek fel ellenségeinkkel és a rendszerrel szemben, amely annyira igazságtalan a mi magyar hazánkban.

De az urak terve nem sikerült, mert a mi barátaink lelkiismeretesek és határozottak, mert az eddig elszenvedett fájdalmak határozottakká tették őket, és bátorságot adtak, hogy harcolhassanak az elnyomott nép sorsának javáért és jobbra fordulásáért, tudva azt, hogy a többi szenvedő társsal való egyesülésben van az erő és a felszabadulás reménysége.

---

céljaik érdekében semmit, csak hazudnak, de az ország házában már cselekszenek s kimutatják a foguk fehérét igazában. Erről ismerni meg őket valóságosan ...

Ami rossz törvényjavaslatot a kormány előterjeszt, azt mindig a Néppárt üdvözli elsősorban. Nemhogy ne üdvözölné, hanem *még mindig arra bíztatja a kormányt, hogy több és minél rosszabb törvényjavaslatot terjesszen elő. Mert minél rosszabb a törvény a népre, annál jobb a papokra nézve* ...

Ilyen a »Néppárt« minden tettében. Kell-e még mondanom, hogy okos becsületes, józan eszű ember ehhez a párthoz nem tartozhat? *Hiszen a maga sírját segítene ásni ...* "(*A csuhások. Budapest [1903]. Népszava.*)

Az ez évi kongresszuson majdnem az összes vármegyék képviseltették magukat küldötteikkel, ugyanis az utóbbi időben a szocialista eszme az ország minden zugába elhatott, minden munkás otthonába; ez a tény is igazolja, hogy a szocialista eszme igaz, és csak a vörös csillag alatt egyesült nép tudja majd meggyógyítani azokat a csontig ható sebeket, melyeket a rendszer okozott nekünk. Igen sok román küldött volt és mindegyik beszélt; elbeszélték a kongresszusnak szenvedéseiket, melyeket falvaikban kellett eltűrniük a jegyzőtől és a bírótól, hogy ezek milyen aljasan bánnak azoknak a falvaknak és városoknak népével, ahol élnek — és megtapsolták őket . . .[1]

Votul Poporului, 1903 április 18. [Budapesti kongresszusunk.]

A VAS- ÉS FÉMMUNKÁSOK ORSZÁGOS SZÖVETSÉGÉNEK MEGALAKULÁSA

70

1903 április 18

A VAS- ÉS FÉMMUNKÁSOK ORSZÁGOS KONGRESSZUSA

Április hó 12—13-án, a húsvéti ünnepek alatt, a vas- és fémmunkások is egybejöttek, hogy megalakítsák országos szövetségüket. Az országos gyűlésen képviselve voltak: Pozsony 2, Székesfehérvár 2, Resica 1, Temesvár 1, Kecskemét 2, Újvidék 1, Miskolc 1, Szombathely 1 küldöttel és az összes fővárosi vas- és fémmunkás egyletek. Az *Osztrák Vas- és Fémmunkás Szövetség* képviseletében *Domes* és *Beer* elvtársak jelentek meg. A tárgyalásokat vasárnap délelőtt 9 órakor nyitotta meg *Teszársz* Károly elvtárs, amely után az elnökségbe *Teszársz* és *Pagnor* Károly, jegyzőknek *Vanczák* János és *Földi* István választattak meg.

A megalakulás után *Domes* és *Beer* elvtársak üdvözölték az osztrák vas- és fémmunkások nevében az országos gyűlést és elmondták, hogy a két testvérállam vas- és fémmunkásainak összérdeke az egységes szervezetet kívánja meg okvetlenül, azért küldték le őket az osztrák munkások, hogy itt tanúi lehessenek a magyarországi vas- és fémmunkások megalkotandó országos szövetségének, amelynek létesülését éppúgy kívánják, mint ahogy azt a magyar munkások érdeke okvetlenül megköveteli.

Beer elvtárs a következő határozati javaslatot terjesztette be:

„A kapitalisztikus termelési rendszer a munkásosztály kizsákmányolásán alapul, a nemzetközi kapitalizmus alapján. Dacára a folyton gyarapodó gazdagságnak, a munkásosztály helyzete minden szakmában mindig nyomorúságosabb lesz, úgy hogy e helyzet ma már általánosságban tűrhetetlennek mondható. Mindezekből kifolyólag a munkásosztály a saját jól felfogott érdekében kénytelen a legkíméletlenebb harcot folytatni, minden erre alkalmas eszköz igénybevételével, a kapitalizmus ellen. Az egyik legalkalmasabb fegyver erre a jól, céltudatosan vezetett gazdasági szervezkedés, amely annál alkalmatosabb, minél egységesebb alapokon nyugszik.

Tekintettel erre, mondja ki a magyarországi vas- és fémmunkások egyesületeinek 1903. évi április hó 12—13-án egybegyűlt országos gyűlése, hogy az egységes küzdelem alkalmas módon való vezetése végett megalakítja az egész ország területére kiterjedő vas- és fémmunkások központi szövetségét. Ezen szövetséghez csatlakozni tartoznak az összes magyarországi vas- és fémmunkás egyletek úgy a fővárosban, mint a vidéken.

Az értekezlet választ egy, a fővárosi szakmák tagjaiból összeállított központi vezetőséget, amelynek feladata a végleges egyesülést keresztülvinni, és minden agitatorikus tevékenységet átvenni. Ezen vezetőség képezi 1903. évi május hó 1-től a szövetség vezetését s a mandátuma a legközelebbi szövetségi közgyűlésig tart."

[1] A cikk ezután röviden beszámol a kongresszus lefolyásáról.

Ezen javaslatot egyhangúlag elfogadták.

A szövetséghez való csatlakozást jelentették be ezek után a küldöttek, éspedig a képviselt vidéki szervezetek mindannyian, a fővárosiak közül a bádogosok, kovácsok, kazánkovácsok és hídépítők, légszesz- és vízvezeték-szerelők, lakatosok, vas- és érctöntők, vasbútor-munkások, reszelővágók és maga a névleg már létező szövetség, amelynek alapszabályai alapján a szövetség megalakul.

A szövetségi ügyrendet *Izrael* elvtárs olvasta fel pontról pontra, amelyet élénk vita után elfogadtak a küldöttek.

A második napon megválasztották a központi vezetőséget, amelynek tagjai lettek: elnökök: *Teszársz* Károly és *Pagnor* Károly; titkárok: *Vanczák* János és *Peyer* Károly; pénztárosok: *Jantsi* József és *Drach* Zsigmond; számvivő: *Weltner* Rezső. A választmányba beválasztattak: *Péter* József, *Garai* István, *Sáska* Imre, *Segesdi* Károly, *Izrael* Jakab, *Molnár* Mihály, *Bárkányi* Lajos, *Hajagos* Mihály, *Balog* Endre, *Kerekes* János, *Hülitzer* Ferenc, *Miakits* Ferenc, *Esztergályos* János, *Földi* István, *Weisz* Miksa, *Cserna* Ferenc; póttagok: *Cseh* László, *Mandl* Jakab, *Gera* Bálint, *Molnár* József, *Pollák* József, *Bixa* Miklós; felügyelő bizottság: *Lukács* János, *Rapcsák* Béla, *Frisch* Ignác, *Bauer* Endre, *Wolf* József.

A választások megejtése után a különböző indítványok és az utassegély szabályozása felett határozott az országos gyűlés.

A napirend kimerítése után *Izrael* elvtárs meleg szavakkal köszöni meg a bécsi küldötteknek tevékeny közreműködését. *Domes* elvtárs örvend azon, hogy a magyar vas- és fémmunkásoknak sikerült egyik legnagyobb feladatukat sikeresen megoldani, s megalakították a szövetséget azon az alapon, amelyen szívesen fognak velünk kölcsönösségi viszonyba lépni az európai államok vas- és fémmunkásszövetségei. Kéri az országos gyűlés tagjait, hogy a munka teljes befejezése céljából végezzék buzgósággal a még hátralevő munkálatokat.

Ugyanezt kérve, és a kétnapi tanácskozás alatt a jelenlevők részéről tanúsított kitartást és ügybuzgalmat megköszönve, *Teszársz* elnök berekeszti a vas- és fémmunkások eme nagyjelentőségű országos gyűlését.

Népszava, 1903 április 18. A vas- és fémmunkások országos gyűlése.

ADY ENDRE 1903 MÁJUS 1-RŐL ÉS A MAGYAR SZOCIALISTÁK HAZAFISÁGÁRÓL

71

1903 május 1

ADY ENDRE 1903 MÁJUS 1-RŐL

Vörös lobogók alatt rengeteg ezer ember ünnepel ma Magyarországon. Belereszket a gyöngeszívű, annyi. Ezek az ezrek soha és sehol olyan gyorsan nem szaporodtak, mint Magyarországon, hol a milliók állandó és rettenetes exlexben élnek. Ezeknek a vörös zászlósoknak persze hogy nem fáj a parlamenti exlex. Ezek új világot akarnak, rombolást és építést. És — újra mondjuk — ez a vörös zászlós tábor úgy nő, úgy jó, miként a lavina.

E nevezetes májuson, e vörösön és feketén, essék emlékezés ezekről a dolgokról. Forradalom zúg a világon, nálunk azonban nem vulkánok tüzelnek, hanem lappangó, fojtó házi tűz pusztít. Megfúlunk, megüszkösödünk e tűzben mindannyian, ha a falakat ki nem döntjük, ha levegőt és napsugárt nem kapunk.

Nagyváradi Napló, 1903 május 1. A. E. [Ady Endre]: Nevezetes május.

1903 június 28

ADY ENDRE A MAGYARORSZÁGI SZOCIALISTÁK HAZAFISÁGÁRÓL

Szeretjük bizony, nagyon, túlontúl szeretjük ezt a földet. Mennyivel jobban, mint megérdemli. A butafejű mágnás, a hencegő dzsentri, a fő- és alklerikus, kik részben kiúsztatták, részben — segítünk is nekik — kiúsztatják magukalól, nem szeretik századrésznyire sem úgy, mint az alföldi hazátlan bitang, azaz szocialista. Most olvastam el *Szabados* Sándor, a fiatal szocialista vezér röpiratát a védvámokról.

Ez a fiatal hazátlan bitang jobban ég és küzd a magyar rögért, ezért az országért, mint Károlyi Sándor egész fajtája — kiszámítva belőle a hazaárulókat. — Csak nyíljanak meg egy kicsit a szemek és az agyak ebben az országban, hamar világos lesz, hogy a szociáldemokrata párt a leghazafiasabb párt. Persze, nem az osztálybetyárok által kompromittált hazafiasságot értjük ez alatt.

Nagyváradi Napló, 1903 június 28. Dyb [Ady Endre]: A hétről.

Szabados Sándor: „Szocializmus. Védővám?" című röpiratában, leleplezve a szabadkereskedelem szociáldemokrata híveinek helyt nem álló érveit, többek között a következőket írja:

„... A fejlődésnek útja az egyéntől a nemzeten át a nemzetköziséghez vezet. Az uralkodó kategória azonban ma a nemzet, ennek a közösségéből nem vonhatjuk ki magunkat. Érdekei, amennyiben összhangzásban vannak a szerves fejlődés törvényeivel, a mi érdekeink is, a gazdasági fejlődés útján való haladása nekünk nem közömbös, a termelés haladó formájának megfelelő politikai alakulás áldásaiból jut nekünk is részünk és népének búja-baja bánat nekünk mindenkoron.

Osztályérdek és nemzeti érdek csak akkor ellentét, ha a nemzeti érdekben a legridegebb osztályuralom formái valósulnak meg, ha egy osztály kisajátítja magának a közéleti megnyilvánulások egész területét, s onnan kizár mindeneket, ha a nemzetből, annak gazdaságából, jogából, politikájából fidei comissumot[1] csinál, amely az elsőszülöttség jogán öröklődik nemzedékről nemzedékre. Az ilyen viszonyokra ma is ráillik a kommunista manifesztum híres mondása: «A proletárnak nincs hazája».

De ahol a nemzeti érdek nem a kiváltságosok vadászterülete, hanem a nép kollektív akaratával és hozzájárulásával megmunkált virágzó kert, ahol az állam a kapitalizmus hatalmi és elnyomó szervéből a termelő osztály demokratikus orgánumává válik, ahol a kormányhatalom a nép önkormányzatának csak felsőbb formája, mint a svájci köztársaságban példának okáért, ahol következésképpen ennek a hatalomnak reakcionárius vagy az összességre veszedelmes megnyilatkozása lehetetlen, ott a nemzeti érdek eszményei összhangzásba jutnak az osztályérdekkel, ott a nemzeti érdek nem sovinizmus, és az érette vívott harc nem sérti a nemzetköziséget és a proletariátus osztálypolitikáját.

Amily mértékben foglal helyet a jog asztalánál a munkásosztály, amily mértékben leli honát a hazában a munkásság, ugyanoly mértékben csökken a nemzetközi álláspont merevsége. A munkásságnak lesz hazája és világpolgár maradhat, mert nagy a szíve, és szeretete határtalan voltában helyet adott az egész emberiségnek.

Az igazi nemzeti politika nem a népből él, hanem a népért, a nép által. Az igazi nemzeti politika nem gátakat emel a feltornyosodó népakarat hullámai elé, hanem öntöző csatornákat épít, s a produktív módon felhasznált elemmel megsokszorozza a termékeny terület hozamát, és a sivóhomokon is virágzó kultúrgazdaságot létesít.

Azzal a nemzeti politikával azonban, amely a nép számtalan baját egy és ugyanazon időben külön zászlóval és kivándorlási törvénnyel akarja orvosolni, amely kimerül a színek, rojtok és bojtok komédiájában, ezzel a politikával az igazi népies nemzeti politika képviselőinek, a szociáldemokratáknak nincsen semmi közössége.

A szocialista pártok, még ha eljárásaik kiindulási pontjául közös előfeltételek szolgáltak is, az idők folyamán tevékenységükben hozzá hasonultak országuk különleges viszonyaihoz. Természetesen akadtak némelyek, akik abban a nemzetközi álláspont elárulását látták, hisz Domela Nieuwenhuis például Bebel ismert nyilatkozatát, hogy ellenséges részről való megtámadtatás esetén a német szociáldemokraták kiveszik részüket a védelem munkájából, vad sovinizmusnak minősítette.

Ma azonban, amikor a tagadás doktrinér szempontját a gyakorlat szükségei megtörték, már általános a felfogás, hogy a nemzetköziség elve nem szolgálhat palástul külföldi érdekekkel szemben való gyáva engedékenységre.

Ami különösen a vám- és kereskedelmi politika ügyében való állásfoglalást illeti, ez volt Marxnak és Engelsnek is az álláspontja..." *(Szabados Sándor. Szocializmus. Védővám? Budapest é. n. Berkovits Ny. 14—15. old.)*

[1] Elidegeníthetetlen birtokot.

73

1903 május 16

A MAGYARORSZÁGI SZOCIÁLDEMOKRATA PÁRT AZ „EZERÉVES ALKOTMÁNYT" VÉDELMEZVE TILTAKOZIK AZ EXLEX ÁLLAPOT ELLEN

A vasárnapi népgyűlés[1] az itt következő és a képviselőházhoz benyújtandó petíciót fogja tárgyalni.

A Magyar Országgyűlés Képviselőházához!

Budapest

Tisztelt Képviselőház! Hogy az alkotmányos életet működésében az a tényező akasztotta meg, melyben alkotmányának garanciáját látná a nép; hogy e nép ezer év óta folytonosan és csaknem megszakítatlanul fennálló alkotmányát épp onnan fenyegeti a veszedelem, ahonnan a nép alkotmányának nemcsak oltalmát, de fejlesztését is várhatná — vajon e jelenségek nem teszik-e szükségessé azt, hogy e parlament mögé odaállíttassék az egész nép? Mert csak a népek összessége őrzi féltékenyen azokat az intézményeket, melyek az államhoz való viszonyát szabályozzák, megszerzett szabadságát és jogait biztosítják.

Tisztelt Képviselőház! Az az alkotmány, melyet a magyar nép ősei ezer esztendő előtt felépítettek, attól az állam- és alkotmányszervező bölcsességtől volt áthatva, hogy a hatalmat csak a nép összessége bírhatja és gyakorolhatja. A nép maga volt az állam, melyben sem az egyén, sem a nép töredékének szeszélye vagy önkénye érvényesülni nem tudott. Befogadó és tömörítő, de nem kizáró és osztályokra bontó érzéssel szervezték meg az alkotmányt, mely az évezred előtti viharokkal szembe tudott szállani. A történelem feljegyzései igazolják, hogy alkotmányunk szervező ősei a távolról fogadott *idegen népelemekkel* is olyképpen erősítették alkotmányukat, hogy az alkotmányos szabadság részeseivé tették *még az idegeneket* is. De amikor a múltak történetét idézzük, nem aposztrofáljuk se a parlament többségének, se kisebbségének szeszélyét, önkényét, *mert ebben a parlamentben meg nem állapítható, hogy mely pártok képviselik a nemzet többségét vagy kisebbségét.* Nem állapítható meg ez a tény, mert nem állapítható meg az az igazság, hogy megfelel-e az úgynevezett többség és kisebbség közötti számarány ama számaránynak, melynek fenn kellene állani a többség és kisebbség által képviselt népréteg között. Többség és kisebbség csak abban a parlamentben van, *mely az egész nép képviselete.* De az a parlament, mely a népnek csak elenyészően kis töredékére támaszkodik, nem hivatkozhat se többségre, se kisebbségre, mert ennek a parlamentnek *a többsége a kisebbséggel együtt is a nemzetnek csak kisebbségét alkotja.* Nem a többségben, nem a kisebbségben, *de a parlamentarizmus mai rendszerében* rejlik az a kórság, mely az alkotmányos életet megtámadta, azt most még csak megbénította, de holnap már végzetes veszedelembe sodorhatja . . .[2]

Népszava, 1903 május 16. Az exlex és a parlamenti reform.

A Népszavában 1903 június 25-én „Készüljünk" címmel megjelent a pártvezetőség felhívása, amely a Khuen-Héderváry-kormány elleni küzdelemre hívta fel a munkásokat. A miniszterelnökről a felhívás megállapítja, hogy „a terveit keresztül erőszakolni akaró katonai hatalom" eszköze. A felhívás fokozott agitációra és szervezkedésre szólítja a munkásokat, mert a szociáldemokrata párt „fokozott erővel száll szembe a fokozottan erőszakos kormányokkal".

[1] A gyűlést — amint arról a Népszava 1903 május 19-i száma beszámol — „a politikai jogfosztottság és a kenyéruzsora" napirenddel, 20 000 résztvevő jelenlétében tartották meg.

Az egyik szónok a gyűlés tárgyáról a következőket mondotta: „A gyűlés két tárgya, az exlex és a kenyérdrágítás, szorosan összefügg, mert csak a parlamentben lefolyó szópocsékolás teszi lehetővé a kenyérárak megdrágítását."

[2] A következőkben a petíció a parlament reformját és az általános, titkos választójogot követeli. Az elmúlt évtizedek parlamenti életéről a következőket állapítja meg: „Mi zsákmányoljuk ki a népet, vagy Ausztria? E kérdés körül forgott mindig a közjogi harc, s ha e harcban a felek bármelyike lett a győztes, a vesztes mindig a nép maradt."

A POZSONYI MUNKÁSOK SZTRÁJKMOZGALMA (74—75)

74

1903 június 18

TUDÓSÍTÁS A POZSONYI MUNKÁSOK SZTRÁJKJÁRÓL

A magyarországi sztrájkok történetében páratlan az a nagy bérharc, amely most ért véget Pozsonyban. Három hónapig tartott a bérmozgalom, s ez idő alatt egymás után sztrájkba léptek az összes szakmák, mintegy 6000 munkással. Amely szakma bérharca véget ért, annak munkásai mindig támogatták a küzdelemben levőket. A szolidaritás példás volt. Éppen három hónap előtt tört ki a kazángyár munkásainak sztrájkja, ez volt a kezdete a háromhónapos nagy harcnak. Azután egymás után bérharcba léptek a szabók, cipészek, asztalosok, kőfaragók, szegezőlakatosok, kárpitosok, kosárfonók, kőművesek, ácsok, sütőmunkások, tímárok és bőrgyári munkások, az „Apolló" Kőolajfinomító-gyár, a posztógyár és több kisebb gyár munkásai. Volt közöttük olyan sztrájk, amely csak két napig tartott, de némelyik három hétig is elhúzódott. A sztrájkok kivétel nélkül a munkások győzelmével végződtek. A pozsonyi munkások büszkék lehetnek az eredményre.

Népszava, 1903 június 18. Tőke és munka rovat.

75

1903

RENDŐRSÉGI JELENTÉS A POZSONYI SZTRÁJKOKRÓL

Sprinzl M. cégnél február 22-én az összes asztalossegédek sztrájkba léptek, s a töltényládák készítéséért darabonként 20 fillér helyett 30 fillér munkabért kívántak. Két és fél napi munkaszünetelés után követelésüket megkapták.

Megfelelő béremelés kivívása érdekében sztrájkoltak még Fiala, Virág, Minarik asztalosmesterek és Hubert és Durvay ácsmesterek asztalossegédei. Több-kevesebb bérfelemelést értek el.

A sztrájkban 150—170 asztalossegéd vett részt.

Május elején mintegy 2000 építőmunkás lépett sztrájkba. Főbb követeléseik voltak: 30% béremelés, az eddig szokásos reggeli és uzsonnai fél-félórai munkaszünet helyett délben másfélórai munkaszünet, szombaton a kifizetés délután 6 óra helyett 5 órakor történjék.

Ezen sztrájk 14—16 napig tartott. A munkások 20 f napi béremelést értek el, s megkapták a déli másfél órai munkaszünetet.

Még az építőmunkások sztrájkjának tartama alatt beszüntették a munkát a sütősegédek is — mintegy 150-en — a legtöbb műhelyben. Jelentékenyebb béremelést vívtak ki, azonban a rövidebb munkaidő iránti s egyéb követeléseiket elejtették.

Április hó végén sztrájkba léptek — egy-két műhely kivételével — az összes cipészsegédek. Ezen sztrájk a munkások győzelmével végződött, amennyiben 20—22% béremelést, rövidebb munkaidőt s egyéb előnyösebb munkafeltételeket küzdöttek ki.

Béremelés és rövidebb munkaidő kivívása érdekében a munkát beszüntette 25 bádogossegéd. Eredményt nem értek el.

Regenhardt és Tsa cég posztógyárának munkásai — számra nézve 200-an — két hétig sztrájkoltak, 10 fillér napi béremelést vívtak ki.

Piszk S. bőrgyárának 16 munkása augusztus hóban sztrájkolt. A munkások hetenként 50 fillértől 2 koronáig terjedő béremelést, rövidebb munkaidőt, külön munkákért óránkénti 30 fillérnyi díjazást, május 1, karácsony, újév, húsvét és pünkösd előtt fél-félnapi szabad időt — bérlevonás nélkül — küzdöttek ki.

Az „Apolló" Kőolajfinomító-gyár munkásai, valamint a szabómunkások között is volt bérmozgalom. Követeléseik egy részének teljesítése után nem léptek sztrájkba.

A magyarországi szocialisztikus munkásmozgalmak az 1903. évben. Budapest 1904. Országos Központi Községi Ny. 347—348. old.

76

1903 július 11

TUDÓSÍTÁS A NAGYVÁRADI NAPSZÁMOS-MUNKÁSOK SIKERES SZTRÁJKJÁRÓL

Szinte példátlan sikert arattak a sztrájkoló nagyváradi napszámos-munkások. Már magában véve páratlanul álló jelenség, hogy az építkezésnél alkalmazott napszámosok szervezkedjenek, még inkább az, hogy szervezetüket ritka öntudatossággal támogassák és valósággal hitvallásukká tegyék az „egy mindért, mind egyért" elvet.

A napszámos-munkásokat, tudvalevőleg, eddig még sehol sem sikerült a munkásmozgalomba bevonni, mert szellemi hátramaradottságuk folytán még fogalmuk sincs arról, hogy ők is emberek. Valósággal állati életet élnek. Csak nézzük meg a budapesti épületeken dolgozó napszámosokat, s akkor fogalmat alkothatunk magunknak arról, hogy milyen óriási munkát végeztek nagyváradi elvtársaink azzal, hogy a napszámosokat szervezték. És hálás, érdemes anyagra találtak. A szegény emberek elhagyatottságukban örömmel ragadták meg a szociáldemokraták részéről feléjük nyújtott kezet. És megfogadták a szociáldemokraták tanácsát — szervezkedtek. E téren csodálatra méltó működést fejtettek ki. *Egy esztendő alatt valamennyi napszámos-munkás csatlakozott a szervezethez.* Egyletet is alakítottak, mely még nincs egy éve, hogy fennáll, s 1600 munkásból csaknem 1000 tagja az egyletnek. Mihelyt elég erősnek érezték szervezetüket, megindították a harcot tűrhetetlen helyzetük javítása érdekében. Egy év sem telt el, *háromszor sztrájkoltak és háromszor buktak el, de nem csüggedtek.* A bukásukból tanulságot merítettek. Megtanulták ismerni ellenségeiket az igaz oldalukról. Meggyőződtek róla, hogy azok a maguk jószántukból semmit sem adnak, mert azok nem szívükkel, hanem a zsebükkel éreznek. Megérlelődött bennük a tudat, hogy a falánk ellenség a maga jószántából semmit sem ad, mindent úgy kell kicsikarni. Ez a tanulság azonban nem kedvetlenítette el, hanem még szívósabb, még lelkesebb munkára ösztönözte őket. És folytatják a szervezkedést újult erővel.

Ezelőtt tíz nappal sztrájkba léptek, s habár az egész nagyváradi sajtó a leggyalázatosabb módon viselkedett velük szemben, s habár a hatóság mindent megtett, hogy a sztrájkolókat megfélemlítse, sőt az utóbbi napokban a várost is ostromállapotba helyezte, mégis a munkások kitartottak és sztrájkjuk *teljes győzelemmel végződött.*

Az elért eredmények a következők:

1. A munkabér óránként díjaztatik.
2. Az órabér férfi napszámosoknak óránként 1904 május 1-ig 18 f, május 1-től 20 f.
3. Az órabér női napszámosoknál 1904 május 1-ig 14 f, azontúl 16 f.
4. Állványozók, betonkészítők, malterkészítők 1904 május 1-ig 22 f óradíjat kapnak, azontúl 24 f.

5. Vashordók es kubikmunkások, akik legalább egy napig alkalmazva vannak, s ezen munkát állandóan végzik, 1903 július 8-tól 1904 május 1-ig 22 f, 1904 május 1-től óránként 24 f-t kapnak.

6. A munkaidő reggel 6 órától esti 6 óráig tart. A szünetek akként állapíttatnak meg, miként a kőműveseknél.

7. Helybeli munkás a munka felvételénél előnyben részesül. Mindaddig, míg helybeli munkás van munka nélkül, vidéki munkást nem alkalmazhatnak.

8. A nők a téglahordásnál állandóan nem használhatók, úgynevezett kutyákkal velük téglát hordatni nem szabad. 14 éven aluli gyermekek munkára nem alkalmazhatók.

9. Férfi napszámos díjazása 14 és 18 év között szabad egyezkedés tárgyát képezi.

10. Minden munkás, aki tagja a betegsegélyző pénztárnak, tagsági könyvvel láttatik el.

11. Ünnepek előtti szombaton a munkaidő délután 4 óráig tart, azonban ezen napokon is 10 órai munkaidő fizettetik.

12. Vasárnapi munkaszünet pontosan betartandó.

13. Túlórázás este 8 órától számítva 20%-kal jobban díjazandó.

14. A bérharcban résztvevő munkások mindaddig, míg a munkásra szükség van, el nem bocsáthatók.

15. Habár a napszámosok órabér szerint díjaztatnak, napközben munkától sem el nem bocsáthatók, sem el nem hívhatók.

Ez elért eredmények a munkaidő megrövidítésének és több mint 30%-os béremelésnek felelnek meg. A 14 éven aluli gyermekeknek a munkától való eltiltásával nagyváradi elvtársaink *programunk egyik pontját valósították meg* a maguk számára. Derék, elismerésre méltó munkát végeztek, üdvözöljük őket nagy sikerük alkalmával.

Népszava, 1903 július 11. A nagyváradi napszámos-munkások győzelme.

AZ ANNAVÖLGYI BÁNYÁSZSZTRÁJK 1903 JÚNIUS 27—JÚLIUS 11 (77—80)

77

1903 július 2

AZ ANNAVÖLGYI BÁNYÁSZSZTRÁJK KITÖRÉSÉRŐL ÉS A SZTRÁJKOLÓK KÖVETELÉSEIRŐL

Az Annavölgyet környező hegyekben mozgalmas az élet. Azok, akik a föld alatt dolgoznak, hogy kenyerüket megkeressék — kijöttek a napfényre, mert munkájukból nem tudtak annyit keresni, amennyiből nyomoroghassanak. A bányászok sztrájkba léptek...[1]

A bányákat folytonos tűz és víz fenyegeti, a nyomás erős, úgy hogy ha egy hétig nem támasztják meg, a bányának össze kell dűlni. Vagy enged az igazgatóság, vagy nem. Egy hétnél tovább a sztrájk nem tarthat, mert a bánya összedűl.

Megfogalmazták követeléseiket, beadták az igazgatósághoz, és szombatra (június 27-re) vártak feleletet.

A felállított pontok a következők:

1. A vájár alapfizetése 3 K 20 f legyen.

---

[1] A tudósítás ezután az annavölgyi bányászok kizsákmányolt helyzetét ismerteti.

2. Akkordmunkánál a legkisebb kereset 4 K legyen.
3. A 16—18 éves bányamunkás minimális munkadíja 2 K legyen.
4. A csillések alapdíja 3 K 80 f legyen, a minimális akkordkereset pedig 4 K.
5. A mesterek alapdíja 3 K 60 f legyen.
6. A munkaidő, a fel- és leszállást beleértve, 8 óra legyen.
7. Tisztességesebb bánásmód.
8. Követelik a vasárnapi munkaszünetet, kivéve, ha a bányát tűz- vagy vízveszély fenyegetné.
9. A bányavezetőnek ne legyen joga egy munkást, ki a társláda tagja, ok nélkül elküldeni.
10. A vájár, ki fiatal éveit a bányában töltötte, öregségére csillésnek alkalmaztassék.

Az igazgatóság válaszát csak vasárnap tudatták a munkásokkal. Az igazgatóság felpanaszolja, hogy milyen rosszak a gazdasági viszonyok, elmondja, hogy nagyon szereti munkásait, mindig méltányosan bánt velük (80 kr-t, 1 Frt-ot fizetett naponként), de „a 8 órás munkaidőt és 30—35 %-os bérfelemelést célzó követelések semmi esetre sem teljesíthetők. Inkább csökkenti az Annavölgyi bányamű üzemét, sőt egészen is beszünteti, semhogy azokat teljesítené, mert minden további üzemben tartás ilyképp csak kidobott pénzt jelentene."

A munkások már szombaton sem mentek munkába, és mikor kihirdették előttük az igazgatóság válaszát — a sztrájkot éltették.

Az igazgatóság, úgy látszik, hamar megbánta, hogy visszautasította a munkások követeléseit, mert másnap már tárgyalásba akart bocsátkozni a munkásokkal, de viszont ekkor már ezek nem akartak tárgyalni vele, míg pártunktól nem lesz valaki náluk, aki őket a tárgyaláson képviselje.

Minthogy a párt csak keddre küldhetett egy elvtársat — szónokaink ugyanis a vidéki gyűléseken voltak —, az első tárgyalás kedden délelőtt 10 órakor volt. A tárgyaláson mindegyik tárnát két munkás képviselte, az összmunkásokat pedig *Izrael* elvtárs. Az igazgató úr eleinte nem akarta elismerni Izrael elvtársat a munkásság képviselőjének, azonban mégis beletörődött. A tárgyalás sokáig tartott — majdnem három óra hosszat —, de eredményre nem vezetett. Az igazgatóság ridegen elzárkózott a munkások követelései elől. Majd külföldről fog hozatni bányászokat, jelentette ki az igazgató úr a bányakapitány helyeslése mellett.

A tárgyalás eredménytelenségét Izrael elvtárs tudatta a munkásokkal. Nemsokára megérkezett az igazgató a bányakapitánnyal, mely utóbbi felhívta a munkásokat, hogy ne kövessenek el törvénybe ütköző cselekményt, ne bántsák a dolgozni akarókat. Továbbá, tudatta a munkásokkal, hogy az igazgatóság nem adja meg követeléseiket. Beszédét nem fejezhette be, mert a munkások folyton abcugolták. Mikor kijelentette, hogy majd Krajnából hozat az igazgató munkásokat — a bányászok éktelen lármában törtek ki. „Le vele!", „Abcug!", „Ide ne tegye be a lábát egy se!" — hangzott minden oldalról. Majd *Izrael* elvtárs kezdett el beszélni. Egy perc alatt csend lett. Mindenekelőtt leszavaztatta a munkásokat, kik — 986-an voltak — egyhangúlag a sztrájk folytatása mellett szavaztak. Miután már késő járt az idő és a munkások még nem ebédeltek, ki-ki hazatért falujába . . .[1]

Népszava, 1903 július 2. Az annavölgyi bányászok sztrájkja.

A bányatársaság irodafőnöke, üzemvezető főmérnöke, valamint a bányafelügyelő, a bányabiztos és a szolgabíró jelenlétében június 30-án a bányatelep irodájában tárgyalás zajlott le. Jegyzőkönyvet vettek fel a sztrájkolók képviselői és a bányakapitányság közt lefolyt tárgyalásokról. A bányabiztos utalt az Annavölgyről Dorogra vezető telefonvezeték állítólagos megrongálására, továbbá arra hívta fel a figyelmet, hogy „zavargás vagy csendháborítás elő ne forduljon". Az irodafőnök kijelentette, hogy a társaság béremelésre nem hajlandó. Délután a fent említettek felkeresték a közeli erdőben összegyűlt sztrájkolókat és igyekeztek „felvilágosítani őket", „azonban nem sok eredménnyel". Július 1-én a sztrájkolók küldöttsége a bányabiztos tudomására hozta, hogy „anyagi engedmények nélkül munkába nem állanak. A békétlenkedő s türelmetlen küldöttség a bányabiztos válaszát végig sem hallgatva távozott." A jegyzőkönyv hivatkozik a csatolt kereseti kimutatásokra, és azt állítja, hogy az annavölgyi bányászok helyzete nem rosszabb a tokodi és ebszőnyi bányászok helyzeténél. A július 1-én felvett jegyzőkönyv szerint körülbelül 950 bányász sztrájkol. A jelentés közli, hogy a bányatelepen 33 csendőr és egy század katonaság van. *(MMI Archívum. Bányakapitányság iratok. 1903—21745.)*

[1] Befejezésül a cikk a sztrájkoló bányászok támogatására szólítja fel a munkásokat.

1903 július 4

AZ ANNAVÖLGYI BÁNYAKAPITÁNYSÁGON FELVETT JEGYZŐKÖNYV A BÁNYAHATÓSÁG KÍSÉRLETEIRŐL A SZTRÁJK ELFOJTÁSÁRA

Mindenekelőtt megjegyeztetik, hogy az előbbi jegyzőkönyvben említett hirdetményeket[1] folyó hó 2-án Annavölgyön, Sárisápon, Bajnán, Nagysápon, Csolnokon, Mogyoróson, Dágon, Táton, Dorogon, Leányváron, Tokodon mint a sztrájkoló munkások lakhelyén alulírott szolgabíró kellő számban a munkások között szétosztotta, a községekben közhírré tétette, a hirdetmények közül néhány példányt az egyes községekben még ki is függesztetett. A munkamegtagadó munkások közül azonban sem folyó hó 3-án, sem 4-én nem jelentkezett senki. Ily körülmények között folyó hó 4-én a munkások leszámolván, a kilakoltatás karhatalom kivonulása mellett kezdetét vette, éspedig legelőször az újdorogi bányatelepen. Itt azonban Brusch József nevű napszámoson kívül a sztrájkolók közül senki otthon nem találtatott, mert amint hallani lehetett, a sztrájkolók a csolnoki erdőbe gyűlésre mentek. A bányatelepen jelenvolt szolgabíró közhírré tétette, miszerint a munkát megtagadó munkások a társulati lakásokat folyó hó 6-án reggeli 6 óráig tartoznak elhagyni, mert különben kénytelen volna azokat karhatalommal kiüríttetni. A munkásoknak elbocsáttatásukat élőszóval is tudtul adandók, alulírottak az újdorogi bányatelepről az összegyülekezett munkásokhoz mentek. Útközben Budapestről oly értelmű telefonértesítés érkezett, mely szerint a budapesti szocialista vezetők kérték a munkaadó részvénytársaság budapesti igazgatóságát, hogy a további eljárás a folyó hó 5-én megtartandó munkásgyűlésig tartassék függőben. Hatósági kiküldöttek elhatározták a további leszámolás elhalasztását az esetre, ha az összegyülekezett munkások ezt a maguk részéről is kérelmezik, vagy ha a gyűlést a szolgabírósághoz bejelentik.

Alig értek azonban a hatósági kiküldöttek az erdő szélén tartózkodó munkásokhoz, azok „Éljen a sztrájk!", „Nem 4-én van a fizetés!" stb. kiáltások között a hatósági kiküldöttek meghallgatása nélkül eltávoztak. Mivel így a békés tárgyalás lehetetlenné vált, a munkások megtörtént leszámolását tudató csatolt hirdetmény kibocsátása határoztatott el[2]. Ezen hirdetmény a fent említett községekben ki fognak hirdettetni, és ugyanott közhírré fognak tétetni, miről a szolgabíró fog gondoskodni.

Az újdorogi mintegy 150 bányamunkás az annavölgyi sztrájkolókkal együtt tartott, s a munkások 26 tagú küldöttségében is két taggal képviselve volt . . .

Ezek után a királyi bányabiztos a szolgabíróság kiküldöttével eddig együtt vezetett eljárást a maga részéről befejezettnek nyilvánította, s mivel a jelenvoltak közül senkinek megjegyezni valója nem volt, a jegyzőkönyv felolvastatott s helyeslőleg aláíratott.

Palkovics
szolgabíró

Albert Ferenc
királyi bányabiztos

Görög Gábor
irodafőnök

Pauk Rezső
bányafelügyelő

Winklehner János
üzemvezető főmérnök

Tisztázat. — MMI Archívum, Bányakapitányságí iratok, 1903 — 21745.

---

[1] Az 1903 július 1-én felvett — az előző irat kommentárjában ismertett — jegyzőkönyv utal a szintén 1903 július 1-i keltű hirdetményre, amely felszólítja a sztrájkoló bányászokat; július 3-án és 4-én jelentkezzenek munkára, különben „fegyelmileg elbocsátottaknak tekintetnek". *(A hirdetményt lásd ugyanott.)*

[2] Lásd a következő, 79. számú iratot.

79

1903 július 4

AZ ANNAVÖLGYI BÁNYAKAPITÁNYSÁG ÉS A SZOLGABÍRÓ HIRDETMÉNYE A SZTRÁJKOLÓ BÁNYÁSZOK ELBOCSÁTÁSÁRÓL

Alulírott hatósági kiküldöttek ezennel közhírré tesszük, hogy miután a mai napra adott határidőig az újdorogi és annavölgyi bányák munkásai munkába nem állottak, a bányatársaság által összes társpénztári igényeik elvesztése mellett elbocsátottaknak tekintetnek, miért minden munkás munkakönyvét s egyéb iratait az illetékes község elöljáróságánál átveheti, pénzbeli járandóságait aszerint, amint Annavölgyön vagy Dorogon állott munkában, az illető bányapénztár kifizeti.

Tudomására adatik továbbá a bányatársulat dorogi és annavölgyi telepén lakó és munkába nem álló bányamunkásoknak, hogy lakásaikból legkésőbb hétfőn, azaz folyó hó 6-án reggeli 6 óráig hurcolkodjanak ki, mert különben karhatalommal fognak onnan kiszállíttatni.

Végül figyelmeztettetnek a munkások, hogy hatósági engedély nélküli gyűlések és gyülekezetek szigorúan tiltatnak, és az az ellen vétők a törvény teljes szigorával fognak büntettetni.

Albert Ferenc
királyi bányabiztos
Palkovics
szolgabíró

Tisztázat. — MMI Archívum. Bányakapitányságí iratok. 1903 — 21745.

80

1903 július 14

A NÉPSZAVA KÖZLEMÉNYE AZ ANNAVÖLGYI ÉS DOROGI BÁNYÁSZSZTRÁJK GYŐZELMÉRŐL

Az összetartás, az öntudat, az igazság erejébe vetett meggyőződés újra diadalt aratott. Hiába volt a társaság minden cselfogása, hiába a hatóság durva és eléggé el nem ítélhető erőszakoskodása, a társaság mégis kénytelen volt beadni a derekát és engedni a munkások kívánságának. És ezt a sztrájkot nem szervezett munkások csinálták, pártunk nem készítette elő, jóformán csak akkor tudott róla, mikor a sztrájk már ki is tört. Ekkor természetesen azonnal beleavatkozott, s minden erejével a mindenki által támadott munkások védelmére kelt. Pártvezetőségünk kiküldötte képviselte a munkásokat a tárgyalásoknál, s a küzdelmet siker is koronázta, amit a következő jegyzőkönyv bizonyít:

„*Jegyzőkönyv*, felvéve Sárisáp-Annavölgyön, 1903. évi július hó 10-én, az esztergomi járási főszolgabíró által, az annavölgyi és dorogi szénbányamunkások sztrájkjának békés megegyezés útján történt befejezése alkalmával.

Jelen voltak alulírottak. A munkások képviselői és bizalmi férfiai részéről az Esztergom-Szászvári Kőszénbánya Rt. igazgatóságának képviselete elé a következő pontozatokat terjesztették, mint olyanokat, amelyeknek elfogadása esetére a sztrájkot megszüntetik, s folyó hó 11-én, illetve 13-án munkába lépnek.

Ezen pontozatok a következők:

1. Minden munkás kivétel nélkül visszafogadtatik, és senki 6 hónapon belül a sztrájk miatt el nem bocsáttatik.

2. Szenet a munkások saját használatukra havonként 5 q-ig 60, illetve 80 f-ért kapnak.

3. Az igazgatóság a társládajárulékhoz 1%-kal járul olyképp, hogy a munkások az eddig fizetni szokott 6% helyett csak 5%-ot fizetnek anélkül, hogy ezáltal a társaság magának a társládára az eddiginél nagyobb befolyást tartana.

4. A vasárnapi munkaszünet. Kivételt képeznek csak a fenntartási, tűz és víz elleni biztosítási munkálatok, amelyek végzésénél a 8 órai műszak egész műszaknak, a 12 órai műszak pedig 1½-es műszaknak tekintendő. Ezen vasár- és ünnepnapi munkálatok után az eddig fizetett pótlék a 8 órai műszaknál 1 K-ra, a 12 órai műszaknál pedig 2 K-ra emelendő fel.

5. Tisztességes bánásmódról az igazgatóság gondoskodjék.

6. Az ácsolásoknál eddig eszközölt levonások maradjanak el.

7. A zeneilletéket, a vájárokat és tanoncvájárokat kivéve, a többi munkások ne fizessék.

8. A büntetések 50%-ra szállíttassanak le.

9. A szolgálati és társláda-szabályzat 6 hónapon belül vétessék revízió alá olyként, hogy az igazgatóság elkészíti az erre vonatkozó tervezetét, ezt 6 példányban a munkásoknak megküldi, kik közösen megállapodva, megteszik erre vonatkozó észrevételeiket, mit az igazgatóság a maga hatáskörében tárgyal, és az így esetleg módosított tervezetet oly időben küldi meg a munkásoknak, hogy azoknak módjukban legyen a tervezet jóváhagyása előtt az abban foglalt esetleges sérelmeik orvoslásáért az illetékes hatóságnál kérelmezni.

Ezen pontozatokat, miután ezek előleges megbeszélésnek eredményei, az Esztergom-Szászvári Kőszénbánya Rt. igazgatóságának jelenlevő képviselete tudomásul veszi, elfogadja és magára, illetve a társulatra nézve mai naptól fogva kötelezőnek ismeri el . . .

dr. Perényi
főszolgabíró

Mühl János
jegyzőkönyv-vezető

Degány Lajos
jegyzőkönyv-vezető

A bányatársaság képviseletében:

Róth Flóris

Winklehner János

A munkások bizalmi férfia: *Izrael Jakab*

A munkások megbízottai: *Elek Keresztély, Vonkája Imre, Atyafi István, Kovács István, Greger Dömötör, Horváth András, Zuderka Á...*"[1]

Népszava, 1903 július 14. Tőke és munka rovat.

---

[1] A jegyzőkönyvhöz fűzött kommentárban a Népszava méltatja a kiharcolt eredmények jelentőségét.

A Népszava a közölt tudósításokon kívül július 4., 7., 9. és 11-i számaiban foglalkozik a sztrájkkal. A július 4-i tudósítás a csendőrök fellépésével, a július 7-i pedig Izrael Jakab és a társaság vezetői közt folytatott eredménytelen tárgyalásokkal foglalkozik. A július 9-i számban közölt, „1200 bányász sztrájkja" című cikk a hatóságok brutalitásával foglalkozik (több munkáscsaládot kilakoltattak). „A főszolgabíró méltó párja volt a bányakapitány — írja a cikk —, aki szintén egyoldalúlag a társulat mellett foglalt állást, s a sztrájkolókat jogaik elvesztésével fenyegeti arra az esetre, ha munkába nem állanak, s nem lesznek továbbra is a társulat engedelmes rabszolgái." Beszámol arról, hogy meghiúsultak a társulatnak a sztrájktörők toborzására irányuló törekvései. A július 11-i szám „Az annavölgyi sztrájk" című cikke a hatóságoknak a sztrájkolók ellen irányuló mesterkedéseivel foglalkozik.

A szociáldemokrata párt kiküldötte és az igazgatóság közötti tárgyalásokról a dorogi bányafelügyelőség a budapesti bányakapitánysághoz küldött jelentésében a következőket írja:

„Miután dr. Goldner szocialista vezető ismételten jövén az igazgatóságunkhoz (Frischmann igazgatóhoz), kérelmezte, hogy a munkásoknak a munkába való belépés lehetőségének áthidalására mégis egyes említésre méltó engedményeket tegyen. Az igazgatóság részéről erre vonatkozólag a lent elősorolt 1., 3—6. és 8. pontban foglalt kedvezmények önként felajánltattak.

Az erre következő egyrészről a főszolgabíró és a társulati képviselőség, másrészről Izrael szocialista vezető és a munkások kiküldöttei között folytatott tárgyalás folyamán — a budapesti igazgatóságnak folytonos interpellálása mellett — pénteken, folyó hó 10-én délután még az alábbi 2., 7. és 9. pontban foglalt engedmények jöttek létre, melyeknek igazgatóságunk részéről történt jóváhagyása után az engedményezések be lettek fejezve, és ezek ellenében a munkások képviselősége a pontoknak jegyzőkönyvbe való foglalása után kinyilatkoztatta, hogy a munkát általánosan ismét meg fogja kezdeni, mi az üzemi körülményességek miatt szombaton csak részben, de tegnap, hétfőn, teljesen be is következett, miáltal tehát a 14 napi sztrájk véget ért." *(MMI Archivum. Bányakapitányság iratok. 1903 — 21872.)*

81

1903 augusztus 23

TUDÓSÍTÁS AZ ANINAI ROMÁN ÉS MAGYAR BÁNYÁSZOK SZTRÁJKJÁRÓL

Az aninai szénbányákban nagyon rossz sora van a munkásságnak. Nem fizetik őket rendesen, és ezenkívül igen kegyetlenül bánnak velük. Nem tudva, hogyan segítsenek magukon, dolgozó testvéreink abbahagyták a munkát, hogy a vezetőséget tisztességesebb bérfizetésre és a magasabb hivatalnokokat emberségesebb magatartásra kényszerítsék.

Négy hét óta nem dolgoznak testvéreink az aninai bányákban, és ez a 7000 munkás elhatározta, hogy nem is lép addig munkába, amíg nem teljesítik kéréseiket.

Annak ellenére, hogy az aninai bányászok között csend uralkodik és nagyon rendesen viselkednek — a gazdagok katonaságot hoztak a békés munkások nyakára.

Nem attól félnek, hogy lázadás tör ki, hanem azt hitték, hogy a munkásság megijed a katonaságtól, és újból megkezdi a munkát. De rosszul számítottak! Már elmúltak azok az idők, amikor a nép megijedt a csendőröktől vagy a katonáktól. Az aninai testvérek sem ijedtek meg a katonáktól, hanem továbbra is fizetést és jobb bánásmódot kérnek.

Amint értesültünk, a miniszter elküldte az iparügyi főfelügyelőt, hogy kössön békét a munkásokkal, de tévednek, ha azt hiszik, hogy a munkások megelégszenek néhány ígérettel és hízelgő szóval.

Továbbá az alábbiakról értesültünk:

Eddig az aninai bányákban 7000 munkás lépett sztrájkba. A sztrájkolók elhatározták, hogy semmit sem engednek követeléseikből, amelyek a következők:

1. A fizetések felemelése.
2. Beszüntetése annak a legújabban hozott rendszernek, hogy nem veszik be a munkába azt a dolgozót, aki néhány percet késik. A munkásoknak minden reggel kell jelentkezniük, hogy bejöttek munkára. Ha valamelyikük egy alkalommal is késik 5 percet — aznap nem alkalmazzák, és így ez az ember erre a napra nem is kap fizetést. A munkások legnagyobb része messze a hegyekben lakik, és így gyakran megtörténik, hogy egyik is, másik is késik néhány percet, aminek következtében érzékeny veszteség éri őket.
3. Létesítsenek fürdőket, hogy megmosakodhassanak, amikor esténként porosan és nedvesen előkerülnek a föld alól.

A bányaigazgatóság nem akar eleget tenni a követeléseknek, hanem azzal fenyegetőzik, ha nem hagyják abba a sztrájkot, el fogja bocsátani őket. De testvéreink nem ijednek meg, mert bíznak az erejükben.

Adeverul, 1903 augusztus 23. [Az aninai sztrájk. Tőke és munka rovat.]

82

1903 szeptember 13

KÖZLEMÉNY AZ ANINAI BÁNYÁSZSZTRÁJK ESEMÉNYEIRŐL

Ahogy értesültünk, az aninai sztrájk még egyre tart. A munkások közül sokat elbocsátottak az üzemből; a vezetőség kijelentette, hogy nem is áll szóba a munkásokkal, és kérte egy új bizottság megválasztását, hogy azzal kezdje el a rendcsinálást.

A nagy olvasztókemencénél megégett két munkás, mert kénytelenek voltak a gép csöveit tisztítani. A gyár kórházába szállították őket. Habár sztrájk van — pénteken egy gyermek dolgozott és eltörte két ujját.

Az urak — mármint a főszolgabíró és az iparügyi felügyelő — hallgatnak ezekről az eseményekről.

Ami Aninán történik, az valósággal borzalmas. Hozzá nem értő embereket és gyermekeket alkalmaznak munkára.

Vasárnap is dolgoznak — még ünnepnap is nehéz anyaggal terhelik meg őket. A hetek telnek, a főszolgabíró pedig csak áll ott, anélkül, hogy valamit is mondana.

Emellett Olbrich tisztviselő igen ravasz róka. Jár-kel a munkások között, figyeli, mit beszélnek, és azonnal jelentést tesz róla az uraknak...

Úgy látszik, az urak szeretnének megbékélni, de maguk sem tudják, hogyan. Testvéreink egyáltalán nem engednek. Eljött már az idő, hogy megfelelő fizetést és a hatalmasok részéről emberséges bánásmódot kapjanak.

Adeverul, 1903 szeptember 13. [Tőke és munka rovat.]

Az aninai román és magyar bányászok sztrájkja „68 napig tartott, és szeptember 24-én a munkásokra nézve eredménytelenül végződött". *(A magyarországi szocialisztikus munkásmozgalmak az 1903. évben. Budapest 1904. Országos Központi Községi Ny. 358. old.)*

SZTRÁJK A GANZ VASÖNTŐ- ÉS GÉPGYÁRBAN 1903 AUGUSZTUS 28—OKTÓBER 13 (83—85)

83

1903 szeptember 3

A VAS- ÉS FÉMMUNKÁSOK SZAKLAPJA A GANZ-GYÁRI SZTRÁJK KITÖRÉSÉRŐL

Már régóta tartó elégületlenség nyert kifejezést az augusztus 28-án kitört bérharcban. Az öntők osztálya végre megunta az örökös bérlevonásokat, melyek 5 év óta 40%-ot tesznek ki, s helyzetük javítása, valamint rendezett viszonyok elérhetése miatt kiléptek a munkából...[1]

Ezen követelések oly szerények, ha csak a régebbi levonásokat vesszük szemügyre, hogy azt kellett volna gondolni, hogy az igazgatóság nem fog sok nehézséget gördíteni a kiegyezés elé. De nem így történt...[2]

Asbóth igazgató kijelentette az elöljáró felszólítására, hogy nem hajlandó belemenni a részletes tárgyalásba, és ha munkásai szerdáig munkakönyveiket nem viszik el a gyárból, kiket elbocsátottnak tekint, szerdán munkakönyveiket elvihetik a II. kerületi elöljáróságtól.

A törzsgyárban kifüggesztette, hogy a többi munkások mind el vannak bocsátva szombatig az öntők sztrájkja miatt.

Az igazgató úr azt hitte, hogy a munkások megijedtek ettől a fenyegetéstől, de ő nagyon tévedett, mert az igazgatóság ezzel az intézkedésével csak a munkások ellenállását tette hatalmasabbá, ami meglátszott az augusztus hó 31-én tartott gyűlésen.

A II. kerületi Fácánban még annyi nép sohasem volt. A Ganz-féle gyárak kitettek magukért, nemcsak a két budai Ganz-gyár, a törzsgyár és a villamos jelent meg, hanem a vagongyár egy küldöttsége és a különböző gyárak vasöntői...

---

[1] Ezután a munkások követeléseinek részletes ismertetése következik, melyek a levonások megszüntetése mellett többek között az alapbérek 20%-os felemelésére, a 10 órás munkaidő betartására irányultak.

[2] A tudósítás ezután a munkások és Asbóth igazgató között megindult tárgyalások előzményeivel foglalkozik.

A viharos tetszésnyilvánításokkal kísért fejtegetések kapcsán a következő határozati javaslatot fogadták el:

„Mondja ki a mai gyűlés, hogy a bérharcban álló öntőtestvéreink bérmozgalmát rokonszenvükkel kísérik, igazságos és jogos küzdelmüket helyeslik, s mindent el fognak követni, hogy jogos küzdelmük győzelemmel végződjék."

A határozati javaslatot egyhangúlag elfogadták. Megválasztottak egy négy tagból álló bizottságot, amely az igazgatósággal a mai gyűlés határozatát tudatja, valamint az igazgatósággal a felmondások visszavonása tárgyában tárgyal . . .[1]

Vas- és Fémmunkások Szaklapja, 1903 szeptember 3. A budai Ganz-gyári vasöntők bérharca.

84

1903 október 8

TUDÓSÍTÁS A SCHLICK-GYÁRI VASÖNTŐK CSATLAKOZÁSÁRÓL A GANZ-GYÁRI MUNKÁSOK SZTRÁJKJÁHOZ ÉS A GYÁROSOK ÖSSZEFOGÁSÁRÓL A SZTRÁJKOLÓ MUNKÁSOK ELLEN

. . . Múlt hétfőn, szeptember 28-án, a Schlick-gyár vasöntői is kénytelenek voltak sztrájkba lépni, mert Ganz-munkák végzésére akarták őket kényszeríteni, s ezáltal a sztrájkolók száma 255-re emelkedett. Az igazgatóság mindent megtesz, hogy öntvényeit másutt csinálják meg. De Budapesten ez sehogy sem megy . . .[2]

Hogy az öntőket lenyomhassák, a Ganz-gyári urak az összes gyárosokat értekezletre hívták össze, melyen Asbóth úr mint előadó szerepelt, s rámutatott arra, hogy a „szennykonkurrencia" veszélyben forog, s e veszély csak nagyobbodni fog, ha a munkásoknak valóban jobb munkabért kell fizetniük. Szükséges a munkaadókra nézve, hogy a munkások követeléseivel szemben egyöntetűen lépjenek fel, hogy a munkaerő árfelemelkedését megakadályozhassák. Ajánlja egy bizottság kiküldését, melynek feladata volna egy gyárosszervezet szabályait kidolgozni. Ezen 5-ös bizottságban a munkásbarát Mechwart, akinek a munkások fáklyásmenetet rendeztek, mint elnök szerepel.

Előzetesen a következők lettek elhatározva:

1. A gyárosok szolidárisnak nyilvánítják magukat, és minden bérfelemelés ellen erélyesen fellépnek. Sztrájkok alkalmával „fekete listák" vezettessenek, s a résztvevők sehol se vétessenek munkába.

2. Kötelesek a gyárosok azon gyár munkáit, amelyben sztrájk folyik, átvenni, elkészíteni még azon veszély esetére is, hogy a munkások ott is sztrájkba lépnek.

3. Oda kell törekedni, hogy a munkások minden szervezkedése lehetetlenné tétessék.

4. Tekintettel a munkások tényleg rossz helyzetére, intéztessék emlékirat a kormányhoz a munkások olcsó élelmezése tekintetében.

Ha ez nem elég ezen urak piszkos gondolkodási módját bizonyítani, úgy nem is találunk másokat. Tehát ők jól tudják, miszerint a munkások rossz viszonyok között élnek, ők tudják, hogy a munkások nehéz munkájuk mellett szükséget szenvednek, tudomásuk van a munkások nyomoráról, de elég gyalázatosak és piszkosak a munkások helyzetének javítása ellen állást foglalni, csak azért, mert akkor kénytelenek volnának konkurrenciájukat tisztességesebb alapokon rendezni. Csakugyan, az ókor valami rabszolgatartója nem gondolkodhatott alacsonyabban, gyalázatosabban és piszkosabban, mint ezek a modern, „demokratikus érzelmű urak"!

Eközben természetesen a munkások sem pihennek; szorgalmasan leveleznek, agitálnak és

[1] Befejezésül közli a cikk, hogy „a munkásság erélyes fellépésének . . . megvolt az eredménye". Az igazgatóság azonnal hajlandó volt visszavonni az elbocsátó rendelkezést a küldöttség közbelépésére, s hajlandó volt újból tárgyalásokat kezdeni a munkások vezetőivel.

[2] A cikk ezután részletesen ismerteti a gyárosok törekvéseit a folyamatban levő munkák elvégeztetésére és a munkások sztrájkjának letörésére.

adakoznak. Ha már belehajtott bennünket a Ganz és Tsa, ez a világcég a harcba, győződjenek is meg ezek az urak, hogy a munkások érdekeiket becsülettel, de kitartással és bátorsággal védelmezik. Úgy a budai, mint a pesti oldalon gyűlések tartattak, melyeken elhatároztatott, hogy azon esetben, ha az igazgatóság idegen öntvénydarabokat ad feldolgozásra, ezeket nem készítik el, s a munkát az esztergályos, lakatos és gyalus műhelyek is beszüntetik . . .[1]

Vas- és Fémmunkások Szaklapja, 1903 október 8. A Ganz-gyári sztrájk.

85

1903 október 22

TUDÓSÍTÁS A GANZ-GYÁRI SZTRÁJK BEFEJEZÉSÉRŐL

Hat heti kemény küzdelem után a bérharcot mint elveszettet kellett beszüntetni. Nem azért, mintha sztrájktörők akadtak volna, hiszen a budapesti öntők magatartása, szolidaritása egységes, kitűnő volt. Legjobban mutatja ezt az a tény, hogy az igazgatóság minden ravaszsága mellett sem tudta munkáit Budapesten csináltatni, hanem külföldön kénytelen volt segítőtársakat keresni . . .

Korántse gondolja azonban az igazgatóság, hogy ezzel sokat nyert, mert piszkos eljárása mielőbb keserűen megbosszulhatja magát éppen azon oldalról, ahonnan legkevésbé várja. Egyelőre feladtuk a harcot, s majd meglátjuk, hogy merészeli-e a gyáva Asbóth, ki Kornfeld háta mögé bújik, a munkásságot még tovább provokáltatni, s hogy az álszenteskedő Mechwart, ki a munkások kiszipolyozásából gazdagodott meg, fog-e még tovább is prédikálni. A vasöntők általában — dícséretükre legyen mondva — nagyon elégedetlenek voltak a visszavonulás miatt; szitkozódtak, és a szövetségből való kilépéssel fenyegetőztek. Ők, mint becsületes munkások, inkább mindent kockáztatni akarnak, semhogy a visszavonulás útjára lépjenek. De ettől el kellett állaniuk, mert sem az idő, sem az üzletmenet és gazdasági helyzet nem kedvező egy ily nagy harc kezdeményezésére. Igy aztán október 13-án a régi szégyenletes állapotok között lett a munka ismét felvéve.

Vas- és Fémmunkások Szaklapja, 1903 október 22. A budapesti Ganz és Társa cég vasöntőinek bérharca.

Az 1903-ban lezajlott vasipari sztrájkokról a Friss Ujság 1904 július 16-i száma a következőket közli: „A Vas- és Fémmunkások Szervezete most összeállított egy statisztikát a múlt évben lefolyt sztrájkokról. Eszerint a szakmában 11 bérharc volt, amelyben összesen 1651 munkás vett részt. A legrövidebb sztrájk 4 napig tartott, a leghosszabb 57 napig. A sztrájkok közül 6 teljes győzelemmel ért véget, 1 esetben részleges győzelem volt és 1 esetben a munkások vereségével végződött a harc. A sztrájkolók támogatására . . . 20 123 korona 18 fillért gyűjtöttek egybe a munkások."

AZ ADEVERUL AGITÁCIÓJA A MAGYARORSZÁGI ROMÁN MUNKÁSSÁG ÉS PARASZTSÁG KÖZÖTT

86

1903 augusztus 23

EGY ROMÁN FÖLDMUNKÁS LEVELE AZ ADEVERUL TERJESZTÉSÉRŐL

Most aztán fel, ti, kik bocskort viseltek, mert elérkezett az ideje, hogy felébredjetek halálos álmotokból, hogy lerázzátok azt az igát, amelyet vállatokra tettek az évszázadok, s azokat a terheket, amelyeket elődeitek és őseitek viseltek. Legyen egyszer már tanult az ember, mert tanulás nélkül koldusbotra juttatnak benneteket a ti nagy vezetőitek.

Te földműves, aki reggeltől estig dolgoztál és dolgozol a mezőn, szántottál, vetettél, arattál,

[1] Ezután a cikk a sztrájkolók támogatására hívja fel a munkásokat.

de mind a más számára, neked sohasem jutott elegendő. Vajon ki lenne boldogabb a földművelőnél, ha nem élne annyi élősdi a nyakán, ha lenne, aki becsülje és tanítsa a bocskorost.

De nincs senki, mert a népnek nincs barátja, csak ellensége, s aki csak teheti — megrabolja, ahelyett, hogy tanítaná, hogy jobb legyen az élete. Ezért, amikor mi, szociáldemokraták, a nép élére állunk, nagyon jól tudjuk, hogy mi tanítjuk és felvilágosítjuk a népet, úgy hogy ezentúl a kapitalisták már nem tehetik, hogy igát rakjanak egy művelt és felvilágosult nép nyakára, mert már nem tűri azt. Hogy minél jobban felemelkedjetek, kell, hogy lapunkat, az Adeverult olvassátok és vigyétek faluról falura, hogy terjedjen, mert ha erősek akarunk lenni, erős fegyvert kell csinálnunk, a mi fegyverünk pedig az Adeverul, s azért van, hogy a mi javunkért és boldogságunkért harcoljon.

Előre hát, románok, vegyétek kezetekbe az Adeverult, azt a lapot, amelyik azokért harcol, akik a bocskort viselik, vagyis a munkásokért. Pokolba az urak újságaival, eleget hazudtak nekünk, eleget tartottak sötétségben.

Gyermekeink az útszélen pusztultak el, vagy ott haltak meg a katonaságnál, és senki sem emelkedett fel, hogy megkérdezze a minisztert, vajon meddig tart mindez; hallgattak, az pedig, amit írtak, nem ért semmit, hogy meg ne sértse az urakat. Azt tartja a román közmondás: „Holló a hollónak nem vájja ki a szemét." Csak előre, testvérek, terjesszétek az Adeverult, és szerezzetek új előfizetőket lapunknak, csak így tudunk előrehaladni és dolgozni a nép érdekében. Előre, apostolaiként a szociáldemokrácia szent eszméinek!

Egy román munkás

Adeverul, 1903 augusztus 23. [A parasztsághoz.]

87

1903 augusztus 30

A ROMÁN PARASZTSÁG FÖLDKÖVETELÉSÉRŐL

Az Adeverul első oldalán közöljük Cosbuc, a nagy román költő „Földet akarunk!" című költeményét. Tíz évvel ezelőtt írta ezt a költeményt, de testvéreink közül valószínűleg kevesen ismerik. Olvassátok figyelemmel — és érezni fogjátok, hogy e költemény minden szava olyan, mintha szívünkből szakadt volna.

Mi műveljük a földet, és nem mondhatjuk magunkénak. Néhány gazdag birtokolja azokat a földeket, amelyeken mi dolgozunk. De eljött az idő, hogy ne tűrjük tovább ezt az állapotot.

Földet akarunk!

Nem akarjuk a földek felosztását. De követeljük, hogy mindenkinek legyen annyija, amennyit megművel.

Eddig szép szavakkal próbáltuk megkapni jogainkat. De nem kaptuk meg.

A mi erőnkkel mindent megszerezhetnénk. De *nem verekszünk.*

Ellenben *szervezkedünk.* Álljunk egymás mellé, kövessük a nagy *Marx* üzenetét, aki azt mondja: „Világ proletárjai, egyesüljetek!"

Igen, mi, munkások, egyesülünk. És amikor mindnyájan együtt leszünk, akkor kiáltjuk:

Mi földet akarunk!

Munkára, testvérek!

Egyesüljetek mindenütt a nemzetközi szociáldemokrata párt vörös csillaga alatt, hogy egyesült erővel vissza tudjuk szerezni a falánk és zsarnok emberek által elrabolt jogainkat.

Mikor mindnyájan egy csillag alatt fogunk sorakozni — hatalmasok leszünk és diadalmasan mondhatjuk:

Mi földet akarunk!

Adeverul, 1903 augusztus 30. [Földet akarunk!]

Az Adeverul 1903 szeptember 20-i száma közli a Magyarországi Szociáldemokrata Párt felhívását. *(Felhívás kétmillió magyarországi román munkáshoz.)* A felhívás a román munkásokat (akik közé nyilvánvalóan a mezőgazdasági proletariátust is besorolja) szervezkedésre hívja fel. Felszólítja a munkásokat az Adeverul támogatására és hangsúlyozza, hogy „a szociáldemokrata párt az egyedüli párt, amely a munkásokért harcol!"

88

1903 szeptember 22

VÁLASZ A CHLOPYI HADPARANCSRA

A napokban szétröppent az országban a vészhír, hogy az alkotmányon sérelem, súlyos bántalom esett. A király Chłopyban hadparancsot intézett a hadsereghez, melyben a magyar nemzetet néptörzsnek nevezte, azonkívül a katonáknak megígérte, hogy a hadsereg beléletében semmi változást nem enged meg — *soha.*

A magyar nemzetnek, mint olyannak, lekicsinyítése, az országnak, mint önálló államnak, tartománnyá való degradálása leírhatatlan izgalmat okozott a magyar politikusok között — néhány pillanatig. Amint a néhány pillanat eltelt, a viharok is elültek, a szenvedélyek lecsillapodtak, a háborgó tenger visszatért medrébe, és helyet adott a csendes, reményteljes várakozásnak. A nagy hazafiak, akik mindig csak megtorlásra gondolnak és vérszomjas oroszlánbőrt öltenek magukra akkor, ha *alulról* éri őket „sérelem", engedelmes háziebek módjára viselkednek, ha *felülről* kólintanak a fejükre.

Nem a sérelem megtorlására gondolnak most, hanem megelégszenek egy kis *kimagyarázással* is. Kénytelenek megelégedni, mert nem tehetnek egyebet.

Miért?

A mai alkotmány nemcsak magával hozza, hogy sérelmeket lehessen rajta elkövetni, de magában hordja csíráját annak, hogy meg kelljen sérteni. A mai alkotmány nem a nép szabadságának és jogainak összefoglalása, nem vár a hatalom túlkapásai ellen, hanem éppen a hatalom körülbástyázása abból a célból, hogy míg ő maga bátran lövöldözhessen amögül, addig hozzá senki semerről ne férkőzhessék. A magyar alkotmány is ilyen mintára készült. Bizonyos, hogy ha az alkotmány az volna, aminek lennie kellene, nem igen volna bátorsága senkinek megsérteni.

Éppen olyan kétségtelen, hogy Bécsből a magyar alkotmányt és a magyar nemzetet, valamint az ország önállóságát a chlopyi hadparanccsal alaposan megbántották. Bizonyos, hogy ennél a bántalomnál nemcsak arra kellene gondolni, hogy elégtétel adassék érte, hanem főképpen arra, hogy *az alkotmány olyanná építtessék ki, hogy ahhoz többet nyúlni ne lehessen.*

A nép nagy tömege, íme, az alkotmánysértést *nem érezte*, mert neki ez az alkotmány *idegen, tőle távol álló dolog.* Pedig a magyar hazafiak ennél az esetnél is készek voltak azonnal az országra apellálni, mint olyanra, mely nem fogja engedni a jussát. Hát csakugyan olyannak tartják a magyar urak a magyar népet, mint amely jussának elkobzását egy percig sem tűrheti? Ej, ne fessék az ördögöt a falra! Hiszen akkor sem az alkotmánysérelemért kell a népnek talpra állani, hanem inkább azért, hogy alkotmányt szerezzen a maga számára. *Mert ez az alkotmány nem a mi alkotmányunk, s ennek megvédése nem is érdekünk.*

Vajon mi köze a népnek az alkotmányhoz, mi köze az ország önállóságához akkor, mikor ő maga az alkotmánytól nem kap semmit a kötelességeken kívül, s az önálló országban *jogtalan, szabadságától és akaratától megfosztott rabszolga?* Amint nem érintett bennünket a kilenc hónapos komédia[1], amelyet az urak maguk között eljátszottak, éppen úgy nem érint semmiféle sérelem bennünket, mely rajtuk, vagy az ő intézményeiken esik meg. Alkudjanak meg maguk között újra, ha tudnak, ha pedig nem tudnak, történjen ami akar, de arra ne számítsanak, hogy mi még egyszer betöretjük a fejünket — még egyszer ontatjuk a vérünket *az ő jóvoltukért, az ő szabadságukért, az ő kiváltságaikért* . . .

[1] A cikk a Széll-kormány által beterjesztett, a katonai létszám felemelését célzó törvényjavaslatok elleni obstrukcióra, és az ellenzék „nemzeti követeléseire" céloz. A törvényjavaslatok 1903 január 24-én kerültek az országgyűlés napirendjére.

Íme, az alkotmányt megsértették, s a polgárság nem tudja, mit csináljon ezzel szemben. Annyira megzavarodik, hogy még a népben is keres támasztékot a maga számára, abban a népben, melynek ez az alkotmány se inge, se gallérja. Ez az eset mutatja, hogy a mai alkotmány annyira tartalmatlan, üres és minden súly nélkül való, hogy egyetlen rúgás is a teljes felfordulás veszedelmét hozhatja rá. Ennek az alkotmánynak *tartalmat adni* elsősorban igazán azoknak érdeke, kiknek létérdeke fűződik hozzá.

Mi azonban most kijelentjük nyíltan és határozottan: akkor, amikor *ezt* az alkotmányt fenyegeti veszély, a védelemnél reánk ne hivatkozzanak, mert ezzel csak önmagukat csalják meg.

Ellenben készek leszünk újra a régi bátorsággal, elszántsággal és hősiességgel síkra szállni mindenkor, amikor a *mi* alkotmányunkat, a *mi* nemzetünket, a *mi* hazánk önállóságát, függetlenségét, tekintélyét és becsületét meri valaki bántani.

Hogy nekünk is legyen alkotmányunk, nemzetünk és hazánk, az a saját erőnktől, akaratunktól és szervezettségünktől függ; hogy *minél előbb* legyen, erre nézve sokat tehetnek éppen a mai kiváltságos osztályok. Ha megteszik, maguknak tesznek jót, ha nem teszik, nekünk nem ártanak vele.

Nyissák meg az alkotmány sáncait, eresszenek bennünket oda, hogy nekünk is fájjon, bennünket is érintsen minden sérelem, mely az ország alkotmányát éri; vegyenek fel a nemzet tagjai sorába azzal, hogy a jogegyenlőség terén ne járjunk megbélyegzett homlokkal, hanem polgároknak érezhessük magunkat; adjanak nekünk hazát, melyben ne az igavonó szerepére legyünk kénytelenek kárhoztatva, hanem a szabad, független és hasznos polgár helyét töltsük be; akkor ott leszünk mindenkor és mindenhol, amikor és ahol az alkotmányért, a nemzetért és az országért helyt kell állani.

Egyébként pedig sehol és soha.

Népszava, 1903 szeptember 22. A nép és a hadparancs.

A MEZŐGAZDASÁGI MUNKÁSOK MOZGALMAIRÓL

89

1903 július 19

TUDÓSÍTÁS AZ ALFÖLDI ARATÓSZTRÁJKOKRÓL

Hiába alkották meg a rabszolgatörvényt[1], amelynek egyedüli célja a földművelő-munkásokat teljesen kiszolgáltatni a munkaadók önkényének s erős büntetéssel sújtani azt, aki nem akar éppen úgy táncolni, amint az agrárius urak fütyülnek. A mezei munkások is lassanként kezdik felismerni, hogy összetartásban rejlik az erő, s hogy ha nem tartanak össze, akkor maholnap legfeljebb csak szalmát kapnak azért, hogy megtöltik a földesurak magtárait. Az aratómunkások az ország több vidékén lerakták a munkaszerszámot, s jobb munkafeltételek kivívásáért sztrájkba léptek. Így például Bihardiószeg határában 3000, Gyapjú község határában a Königswächter uradalomban 1500, Tógyergyó határában 700, Szabadka környékén mintegy 2000 aratómunkás vette fel a bérharcot a napokban. Természetesen a csendőrpuska működik mindenütt, de ereje a legtöbb helyen megtörik a munkások szervezettségén, mert az éhséget még a puskagolyó sem csillapítja le, és mert az elégedetlenkedőket sem agyonlövetni, sem bebörtönözni nem lehet; így nagyon természetes, hogy minden mozgalom csakis a munkások győzelmével végződhet.

Alföldi Munkáslap, Hódmezővásárhely. 1903 július 19. A föld munkásainak küzdelme a létért.

---

[1] Az 1898. évi II. törvénycikk „A munkaadók és mezőgazdasági munkások közötti jogviszony szabályozásáról". *(Magyar Törvénytár. 1898. évi törvénycikkek. Budapest 1899. Franklin. 5—19. old.)*

1903

RENDŐRSÉGI JELENTÉS A MEZŐGAZDASÁGI MUNKÁSOK BÉRMOZGALMAIRÓL

Temes megye dettai járásában az aratási és cséplési munkálatok alatt mintegy 200 munkás lépett sztrájkba, mert a gyenge termés miatt a már előre kötött szerződés reájuk nézve terhes volt.

Ezen mozgalmak egyezséggel végződtek, s csak 20 munkás marasztaltatott elzárásban, ezek közül csak 2 ellen foganatosíttatott az elzárás.

Temes megye központi járásában, Beregszón, 73 arató, dűlt gabona miatt, a munkaadó által önként felajánlott béremelés dacára, a munkát beszüntette. 35 munkás 15—15 napi elzárásra ítéltetett. A munkások a büntetés kiszabása után önként munkába álltak. A büntetés foganatosítása az 1898. évi II. törvénycikk 69. §-a alapján mellőztetett.

Temesremetén egy arató 6 napra elzárásra ítéltetett. Utána 24 arató szüntette be a munkát; közülük két ember 8—8 napra elzáratott.

Gyirokon 15 arató szüntette be a munkát; öt ember 6, és öt ember 4 napra záratott el. Mindannyian a kialkudott munkabér felemelését követelték.

Torontál megyében a nagybecskereki járásba bekebelezett Szerbelemér, Szerbaradác, Tótaradác, Románécska, Kis- és Nagytorák községekben az aratók a kialkudott bér felemelését követelték.

Szerbelemér, Szerbaradác, Tótaradác és Románécska községekben hatósági közvetítés mellett a munkaadók és a munkások között egyezség jött létre.

Nagy- és Kistorák községekben a munkát megtagadták, s ezért az 1898. évi II. törvénycikk 62. §-a alapján 80 munkás 30—30 napi elzárásra ítéltetett. Mivel munkába álltak, büntetésük elengedtetett. Az uradalom a munkásoknak a szerződésben kikötött 80 kg gabona és 50 f készpénz helyett 100—120 kg búzát és 1 K készpénzt fizetett holdanként.

A párdányi járásba bekebelezett Fény községben az aratók holdanként a búza levágásáért 200—250 kg búza aratórészt, a zab levágásáért holdanként 16 K-t követeltek. Hatósági közbenjárásra az uradalom 180—250 kg búza aratórészt és 2 K készpénzt ígért, amibe a munkások belenyugodtak.

Szerbittebén a Duschnitz és Tsa cég a munka teljesítését megtagadó munkások helyébe a földművelésügyi miniszter úr útján Mezőhegyesről kapott megfelelő számú aratómunkást.

Bács-Bodrog megye. Topolya határához közel, a szabadkai határban a már megkezdett aratási munkálatokat abbahagyták, s a szerződésben kikötött munkabérek felemelését követelték. A gazdák közül öten kiegyeztek, s a munkások követeléseit, mely a gabonának nem részben, hanem egy bizonyos meghatározott mennyiségben való kiadására, ezenkívül a hordási és cséplési munkáknak külön díjazására irányult, teljesítették. Hárman azonban, névszerint Kiss Lajos, özvegy Vojnich Máténé és Törley Gyula ragaszkodtak a szerződéshez. Egyezség nem jött létre, s így 69 topolyai munkás kereset nélkül maradt. Vojnich Máténé és Kiss Lajos munkaadó a sztrájkoló munkások helyébe a mezőhegyesi állami uradalomból szereztek aratókat.

A bácstopolyai járásban az ómoravicai határban 1, Ómoravicához tartozó Felsőroblatica-pusztán 5, a bajsai határban 2, Bajsához tartozó Alsóroblatica-pusztán 6, Duboka-pusztán 5, Bácstopolyán 4 aratási és gazdasági cselédsztrájk volt.

A sztrájkban részt vett 938 aratómunkás és 111 gazdasági cseléd.

A sztrájkok célja az aratórész, illetve a cselédbér felemelése volt.

Az aratómunkások céljukat csekély részben el is érték, mert az aratóknak 12%-os rész mellett láneonként 1 q biztosítással, a résznek ingyenes cséplésével kedvezmény adatott meg. Nagyobb részben azonban az aratók, minden aratórész felemelése nélkül, munkába álltak.

A gazdasági cselédek minden béremelés nélkül álltak munkába. Később a gazdák a béreket önként felemelték.

A bácskulai járásban Cservenkán és Bácskulán a Lelbachok birtokain 27 cseléd abbahagyta az elvállalt munkát és munkabérének felemelését erőszakolta ki.

E munkások közül négyen fejenként 50 K, négyen pedig fejenként 25 K pénzbüntetéssel sújtattak.

Az apatini járásban a Fernbach Bálint-féle birtokon az aratómunkások aratás közben kimondták a sztrájkot és a szerződésileg kikötött bér felemelését követelték. A mozgalom békés megoldását a munkások megakadályozták, miért is hatósági beavatkozás vált szükségessé. Ezen mozgalomból kifolyólag Czvein Lázár, Kosztics Gyuro, Acsanszky Rada, Lázits Mita, Sztojkov Száva, Laucsuszky Milos, Jokics Mita, Laucsuszky Stevan, Czveits Mladen, Gyurigy Toma, Reijts Uros, Kulancsics Gyuka, Laucsuszky Milan, Reity Milos, Vlada és Zvein Nova aratómunkások 10—10 napi elzárásra ítéltettek.

Arad megye kisjenői járásában két helyen fordult elő szocialisztikus színezetű munkásforrongás és zavargás. Az egyik Székudvaron, ahol a gróf Wenckheim Frigyes uradalma által Nagy-Pál községből felfogadott munkásokat, a munkával előzőleg megkínált, de munkába nem állott székudvari munkások tettleges inzultálásukkal a munka abbahagyására kényszerítették. Ugyanezt tették Horgostó-pusztán a Csintyéről felfogadott munkásokkal a szintyeiek. Ennek az erőszakos fellépésnek mesébe való előzménye és indoka van. A tavaszon az a hír járta be a vidéket, hogy Rothschild megvette az országot s az adófizetés eltörlése mellett a munkát 4 K napszámbérrel fogja díjazni. Ez a mese kihatással volt nemcsak a tavaszi munka idejére, de később az aratásra is, mely utóbbi munkánál tapasztalt sztrájkmozgalmat a termés silánysága csak fokozta. Alig van község, hol a gazda és a munkás között a hatóság közbenjárását igénylő ellentétek nem merültek volna fel, ezek azonban, bár itt-ott fenyegető jelleget is öltöttek, békés elintézést nyertek.

Az eleki járásban Siklón a munkások követelték, hogy a József főhercegi uradalom mindnyájuknak adjon munkát, s a munkabért emelje fel. Az uradalom nem bírván a jelentkezett munkásokat kivétel nélkül foglalkoztatni, a munkát beszüntették, és az idegen munkások alkalmazását erőszakkal megakadályozták. A csendőrök kirendelése után a zavargás megszűnt.

Nagypélen Philip testvéreknél és Bánkúton a főhercegi uradalomban a sztrájkoló aratók némi engedményeket értek el. Eleken a kukoricatörés idején volt bérfelemelés végett sztrájk. Balla Pál az 1898. évi II. törvénycikk 65. §-a alapján 10 napi elzárásra, 100 K pénzbüntetésre ítéltetett és eltoloncoltatott. Eltávolítása után a nyugalom helyreállott, és a mezei munka fennakadás nélkül tovább folytattatott.

A borosjenői járási Apáti és Barakony községekben, mivel silány volt a termés, az aratók a szerződésileg kikötött munkabér felemelését követelték és sztrájkba léptek. Az uradalom a munkabéreket felemelte s a sztrájkmozgalom megszűnt.

A mozgalomból kifolyólag 17 egyén 20—20 napi elzárásra, 1 egyén pedig 15 napi elzárásra és 100 K pénzbüntetésre ítéltetett.

Az aradi járásban az aratómunkások több helyen léptek sztrájkba, s a szerződésileg kikötött munkabérek felemelését érték el.

Békés megye. A gyulai járás területén az aratási munkálatoknál oda törekedtek, hogy a hordás megszüntettessék, másrészt, hogy az uradalmak a munkáselem számára kisföldbérleteket adjanak. Mindkét irányú törekvés sikerre vezetett, amennyiben a gróf Wenckheim-féle három (dobozi, gerlai és posteleki) uradalomnál egyöntetű szerződés alkalmaztatott, gróf Wenckheim Dénes dobozi és gróf Almássy Dénes gyulavári nagybirtokosok pedig nagyobb területű földet bocsátottak kisebb parcellákban bérletként azok részére, akiknek vagy semmi földjük, vagy legalább 2 hold földjük nincs.

Június 1-én Békéscsabán zavargás tört ki. E zavargás a kígyósi uradalom által felfogadott napszámos-munkások elégületlenségéből, nevezetesen minden valószínűség szerint abból eredt, hogy a munkások vállalkozója azok napszámából naponta 20 f-t jogtalanul levont. A vállalkozót, akit a munkások megtámadtak, egy Berger Sámuel nevű vendéglős védelmébe vette, erre a tömeg Berger Sámuel ellen fordult, s annak lakását szétrombolta. A zendülés a katonaság közbelépésére lecsillapult.

Jász-Nagykun-Szolnok megye tiszai középjárásában, Fegyverneken Schwarcz Ignác 60 pár aratója sztrájkolt. Először azt kérték, hogy engedtessék el a búzakeresztek behordása. Midőn ez elengedtetett, akkor azt követelték, hogy aratórészeik legelőször hordassanak be. A sztrájk

a szerződés kölcsönös felbontásával végződött. A sztrájk szervezőjét 400 K pénzbüntetésre és 60 napi elzárásra ítélték.

Ehrlich Henrik gazdaságában a feles répások közül 10-en a cukorrépának kiásását és feltisztítását megtagadták. Helyettük más munkásokat alkalmaztak.

Ehrlich Salamonnál 14 jászberényi lakos 6 fegyverneki munkást azzal fenyegetett, hogy ha nem mennek velük a munkaadóhoz a végbehordás elengedését kérni, úgy kaszával fogják őket levágni. Ez ügyből kifolyólag 2 munkás, kik ellen a vádbeli cselekmény beigazolást nyert, 25—25 napi elzárásra ítéltetett.

A magyarországi szocialisztikus munkásmozgalmak az 1903. évben. Budapest 1904. Országos Központi Községi Ny. 360—364. old.

A MUNKÁSMOZGALOM ERŐSÖDÉSE VIDÉKEN

91

1903 augusztus 22

A SALGÓTARJÁNI BÁNYÁSZOK GYŰLÉSE

A salgótarjáni bányászok és gyári munkások nagygyűlést tartottak tegnap a Piac-téren. Tudósítónk most ezt írja: Ott voltak úgyszólván az összes bányászok, több mint 6000 ember. A társulat kérelmére, amely sztrájktól tart, Balassagyarmatról 30 csendőr érkezett a községbe. *Weltner* Jakab tartott beszédet, élesen kikelve a bányatársulat és a gyárosok ellen, s kijelentette, hogy az iparhatóságnál feljelentést fognak ezek ellen intézni, egyrészt azért, mert 13—14 éves leányokat naponta 12—16 óra hosszat dolgoztatnak, másrészt azért, mert a munkások nagy részét nem készpénzzel, hanem élelmiszerekkel fizetik ki, s van munkás, aki 3—4 év óta nem látott pénzt. Utána *Teszársz* Károly beszélt, s indítványára megalakították a vas- és fémmunkás egyletet, amelybe rögtön több száz munkás lépett be tagul . . .

Friss Ujság, 1903 augusztus 22. Munkásmozgalmak rovat.

ÁLTALÁNOS SZTRÁJK PÉCSETT 1903 SZEPTEMBER—OKTÓBER (92—93)

92

1903 október 6

A PÉCSI ÁLTALÁNOS SZTRÁJK KITÖRÉSÉRŐL

Pécsett sztrájkba lépett 1500 kőműves. Az aszfaltmunkásokkal s a szervezkedéstől nagy erővel visszatartott Zsolnay-gyár munkásaival együtt közel 3000 a sztrájkolók száma. A többi szakmák munkásai is belátják, hogy itt van az alkalom nyomorult helyzetükön javítani. Az általános sztrájk kitörése immáron bizonyos. Nehezen indult meg a mozgalom, de végre mégis sikerült a tespedő munkásokat felrázni szunnyadásukból. Legkönnyebben ment a *kőműveseknél*. Ezeknél a szervezet és az összetartás oly erős, hogy a sztrájkbontásnak még csak a gondolatától sem kell tartani. De mert mindenhol akadt áruló, hát gondoskodnak róla, hogy ilyen ne legyen köztük. Kívánságaik igen csekélyek és méltányosak. A bérminimum 30 f legyen óránként.

Minden díjat emeljenek óránként 4 f-rel. Csakis Pilch Andornál díjazzák óraszámra a munkásokat. A többi építőmester napszámot ad. S milyent? Olyant, hogy a terhes munka mellett a munkás koplalhat. Azt akarják, hogy főleg a segédmunkások helyzete javuljon. Az anyaghordó férfiaknak legyen egy órára 20 f,,a nőknek 14 f; eddig 12 f-t kaptak a nők.

Eddig a *kőművesek, az aszfaltmunkások, Schtapak vállalkozó munkásai, a Zsolnay-gyár munkásai és az asztalosok mondták ki a bérharcot.*

Az aszfaltmunkások követelései a következők:

A kazánfűtők kívánják, hogy eddigi munkabérük egy kazántól 80 f-ről 100 f-re emelkedjék. Ha pedig a vállalkozók ezt nem hajlandók teljesíteni, úgy alkalmazzanak külön munkásokat az anyag odahordására.

A beton- és simítómunkások nem követelnek béremelést, hanem 10 órai munkaidőt. Eddig reggel 5 órától este 7 óráig dolgoztak.

Kilátásban van, hogy még a következő szakmák mondják ki a sztrájkot: *a villany- és légszeszgyári munkások, a fémmunkások, a cipészek, a szabók, a kőbányamunkások, fuvarosok és a Höffler-bőrgyár munkásai.* A katonaság készenlétben, a rendőrség les, de azért teljes a nyugalom a városban.

Pécsre senki se utazzék dolgozni!

Népszava, 1903 október 6. A pécsi általános sztrájk.

93

1903 október 13

A PÉCSI ÁLTALÁNOS SZTRÁJK GYŐZELMÉRŐL

A pécsi építőmunkások bérharca e hó 8-án véget ért, mégpedig a munkások győzelmével. Az építőmunkások megkapták a 30 f-es óránkénti minimális, és attól feljebb 4 f-es béremelés helyett 2 f óránkénti bérjavítást. A segédmunkások szervezetlenségüknél és laza összetartásuknál fogva csak néhány mesternél érhettek el 5 és 10% bérjavítást naponként.

A *Höffler*-bőrgyár munkásai egy heti bérharc után e hó 10-én az összes követelésüket megkapták. Követelésük volt a 10 órai munkaidő, 1½ órás ebédidővel, a darabszámos munka eltörlése, az eddig dívó háromnegyed napi munka helyett teljes napi foglalkozás, szakmunkásoknak heti 24 K, a segédmunkásoknak heti 18 K, az újonnan belépő segédmunkásoknak heti 12 K minimális bér. Május 1-én teljes munkaszünet, és a sztrájk miatt senki sem bocsátható el.

A *Herczeg*-féle vas- és fémárugyárban a szakmunkások mintegy 50-en bérharcba léptek. Követelésük: béremelés, a darabszámos munka eltörlése, a minimális munkabér, a különböző címen levont pénzek eltörlése és május 1-én teljes munkaszünet. A Herczeg-testvérek gyára nemcsak a leghírhedtebb munkáskizsákmányolásról híres, hanem arról is, hogy az ott dolgozó munkásnőket a saját kapusának a felesége kerítése révén még a becsületüktől is megfosztja. Amely nő nem hajlandó a gyáros urak aljas kéjencségének eleget tenni, azok mielőbb a munkából elbocsáttatnak . . .[1]

Népszava, 1903 október 13. A pécsi sztrájk.

„A Zsolnay-gyár munkásai a 20%-os fizetésfelemelés kivételével minden követelésüket megkapták, s 600-an munkába léptek" — közli a Népszava 1903 október 15-i számában.

A pécsi rendőrfőkapitány 1904 június 25-én a Baranya megyei főispánhoz intézett jelentésében megállapítja, hogy a pécsi munkásmozgalom 1903 folyamán jelentősen fejlődött és „a szociáldemokrata pártnak a munkásosztály minden rétegére döntő befolyása van". Rámutat arra, hogy az 1903. évi sztrájkmozgalmak előkészítésében és vezetésében a pártnak nagy szerepe volt. Ugyanakkor utal „a párt nyugodt, minden összeütközést, forrongást és zavargást kerülő" magatartására. A jelentés szerint a sztrájkmozgalmak során legtöbb esetben a munkások kivívták követeléseik teljesítését. A sztrájkolók száma meghaladta a 2000-et. *(MMI Archivum. Pécs rendőrfőkap. eln. ir. 1904. Iktatlan.)*

[1] A tudósítás ezután beszámol arról, hogy a Zsolnay-gyár munkásai még bérharcban állnak, és sztrájkra készülnek a cipész- és csizmadiamunkások.

1903 november 19

TUDÓSÍTÁS AZ ÓZDI MUNKÁSOK HELYZETÉRŐL

A Rimamurány-Salgótarjáni Vasmű Rt. egyik hatalmas rabszolgatelepére, Ózdra vetette be a szociáldemokrácia első fénysugarát november hó 15-én . . .[1]

A Rimamurány-Salgótarjáni Vasmű Rt., melynek birtokában vannak Krompach, Ózd, Salgótarján, Nádasd és Zólyom vasgyárai, Murányvölgy, Likér s Nyustyai kohók, Királd, Bánszállás, Járdánháza-Arló, Vashegy, Rákos stb. vaskő- és kőszénbányái, s így a Felvidék nagy részét uralja, nagyon gyakran hangoztatta már, hogy ő munkásairól atyailag gondoskodik. Nézzük azt az atyai gondoskodást:

Bányáiban 12 óra munkaidő mellett — eltekintve a hajcsároktól — 1,80—2,80 K napszám mellett hajszoltatja kíméletlenül munkásait; vasgyáraiban az üzemnél dolgozó munkásoknál, hogy önmaguk hajcsáraivá váljanak, egyezményi árakat létesített, amely egyezményi árakat önhatalmúlag állapítja meg, s amely egyezményi árak mellett a munkások, dacára annak, hogy őket sohasem kérdezték meg, dacára annak, hogy az őrült hajsza folytán, mely egyrészt azért fejlődött ki, mert a munkások abban reménykedtek, hogy ha többet termelnek, többet keresnek, másrészt, mert a főmesterek, üzemvezető mérnökök százalékot kapnak a termelt mennyiség után, s így érdekükben áll a munkást hajszolni — kétszer annyit termelnek, mint 15 évvel ezelőtt, mégis csaknem félannyit keresnek, mint 15 év előtt. Hogyan szállt le hát az „egyezményi" ár, tisztelt társulat, mikor a munkásokat sohasem kérdezték meg? De nézzük a munkaidőt ott benn az üzemnél, a vulkán közepén, ahol a tisztelt részvényes urak tétlenül sem tudnának egy fél óráig ellenni, nézzük meg a kohó, a Martin-kemence izzó lávája mellett, vagy a kavaró, forrasztó kemencék munkásait, vagy az óriási gőzkalapács és hengerművek mellett dolgozó munkástársainkat, akik reggeli- és ebédidőt nem ismerve, 12 órán keresztül szakadatlanul, megfeszített erővel küzdenek a nagy izzó vasdarabokkal; s hogyan étkezik a munkás? Kiadta az egyik kemence a sarzsát, kapott egy kis szünetet, a munkás azonban még harmadát sem ette meg ebédjének, már csenget a másik kemence, mert fehérizzó a vas, s a főmester nem törődik azzal, hogy a munkás még nem is ebédelt, csak a vas el ne égjen. S még felét ki sem adta a kemencéből a forrasztás, már másikat rak helyébe, hogy egy perc szabad idő ne legyen, hanem szakadatlanul folyjon a titáni munka, s ha evésre nincs ideje, a forróságtól űzve az ivóvedernek dől neki, s iszik annyit, hogy maga is megirtózik tőle, s mikor este vagy reggel a 12 órai testet, lelket ölő munka után otthagyja a földi poklot, csak úgy szédelegve támolyog haza. Vasárnapra aztán berendeli a főmester az üzemnél dolgozókat javításra, s ott dolgoznak reggeltől délután 1—2 óráig, s ezért nem jár semmi fizetés. Hogy pedig a keservesen megkeresett munkabér valahogy idegen kézre ne vándoroljon, illetve, hogy a munkás minél kevesebb, vagy egyáltalán semmi pénzt se kapjon, a kifizetést a társulat 4—5 hetenként teljesíti, s felállított minden telepén egy áruraktárat (proviserat), természetesen korcsmával egyetemben, ahol méregdrágán kénytelen a munkás keresményét bevásárolni, s a kiadott „Jancsi-bankókért" leinni.

De hogy egyáltalán ne maradjon a munkásnak semmi, hanem inkább tartozzon, gondoskodnak megfelelő levonásokról. A társláda, betegsegélyző, baleset összesen a keresmény 5%-át, zenealapra, a viszonyokhoz képest, ½ vagy 1%-ot von le. Tart egyes gyártelepein önkéntes tűzoltóságot, ahová a kiszemeltek önkéntesen kötelesek belépni, s a szükséges egyenruházat költségeit részletekben levonják tőlük. A társulat rozoga lakásait jól megfizettetik, de azért, ha a kolónián lakó munkásnak még egy-két fia vagy kvártélyosa dolgozik a gyárban, azoktól

[1] A tudósítás ezután ismerteti a gyár igazgatóságának intézkedéseit a november 15-én tartott munkásgyűlés meghiúsítására. A gyűlést, amely a szervezkedés kérdésével foglalkozott, ezek ellenére sikerült megtartani. A gyűlésről a tudósítás nem számol be, csak azt állapítja meg, hogy „nem törődve a fenyegetésekkel... mégis körülbelül 1500 ember gyűlt össze".

még fejenként 2 K-t kérnek és földbérilletmény címén levonnak, de hogy miért, ezt csak az „atyailag gondoskodó" részvénytársaság mondhatná meg.

De hogy a hatalmas társulat az állam, a közigazgatás s a papság azon szívességéért, hogy őt a munkásság elnyomásában támogatja, adós ne maradjon, a munkaerején kívül egyébbel nem rendelkező munkás keresményéből levonja az állami, községi és egyházi adót, sőt ez utóbbit még 20 év körüli nőtlen munkásokra is kivetik, akiknek pedig már szüleik fizetik az egyházi adót . . .

Ámde, ha csak az itt felsoroltakat vesszük tekintetbe, hogy a 12 órán át szakadatlanul folyó emberölő munkának milyen hitvány gyümölcse van, s mily hitványul pótolhatja táplálékkal azt az elvesztett munkaerőt, amelyet ezen gyárakban folyó állatias munka megkíván, akkor nem csodálkozhatunk, ha látunk ezen üzemek környékén 30—35 éves rokkantakat, akik kora ifjúságukban munkaképtelenné válva a koldusbotot a kezükbe vehetik, mert a társláda — amely nem különb, mint az annavölgyi és salgótarjáni bányák társládái — által nyújtott 48—60—70 Frt *évi* nyugdíjtól ugyan éhen veszhetne a kora ifjúságában öreggé, munkaképtelenné vált munkás, ha rokonai s dolgozó munkástársai nem segítenék, vagy ha a koldustarisznyát nyakába nem venné.

Lapokat írhatnék még az itt dívó visszásságokról, de azt hiszem, ennyi is elég annak a megokolására, hogy miért akarta mindenáron a szocializmus bevonulását ezen telepek egyik legnagyobbikára, Ózdra, a gyárigazgató a pappal és tanítóval egyesülve megakadályozni.

De hiába rúgkapálódzik a Rimamurány-Salgótarjáni Vasmű Rt., a világosság fénysugara az ő jól elzárt rabszolgatelepére is eljutott, s a szocializmus magja — mely Ózdon elvettetett — terebélyes fává nőve, meg fogja dönteni azt a garázda rendszert, mely — csak azért, hogy egyesek milliókat harácsoljanak össze — a munkások ezreit kora ifjúságukban koldusbotra juttatja.

Ti pedig, küzdő munkástestvéreink, ott lenn a bánya mélyén, a kohó, izzó kemencék s hengerművek mellett elgondolkozva, vessétek jól emlékezetetekbe a hallottakat, s tűnődjetek azon egy kissé, vajon a bánya kincseiből mennyit rakhatna a részvénytársaság a Wertheim-kasszájába, ha ti a munkaerőtöket oda nem adnátok, s ha gyötrelmeitek közepette rájöttetek arra, hogy csak a ti munkaerőtök teremti meg a milliókat, s anélkül a bánya, a gyár holt terület lenne; akkor, ha erre rájöttetek, egyesüljetek s tanuljatok, hogy emberi öntudatotokra ébredve, egyesült erővel megszüntethessük azokat az igazságtalanságokat, melyet velünk szemben elkövetnek.

Népszava, 1903 november 19. A Rimamurány-Salgótarjáni Vasmű.

95

1903 november 24

AZ UNGVÁRI BÚTORGYÁRI MUNKÁSOK SZTRÁJKJÁRÓL

Az ungvári bútorgyárról szól az ének, amelyet be kell mutatni a munkásságnak, hogy lássa, milyen egy magyar gyár, s a *sztrájkról*, hogy lássa, minők a magyar hatóságok, s végül, hogy lássa, *miket kell a szervezkedésnek megszüntetni.*

Az állapotok

A gyárban 450-en dolgoznak, 300 férfi s 150 nő. A férfiak munkakeresete heti 4—6 Frt, a nőké 2—2,50 Frt. A munkaidő reggel 6-tól este 11-ig tart, s amíg a férfiak ebédelnek, *helyettük a feleségeiknek kell dolgozni.* A 8—10 éves gyermekek napi 15—20 kr-ért dolgoznak 6-tól 6-ig. Mindenféle szerszámot a munkásoknak kellett venni, a ráspolyokat, vonólemezeket, enyvet, üvegpapírt, politúrt, rongyokat, spárgát, a székbe való nádat, szalmát, még azt a könyvet is,

amelybe a bérüket írták be, éspedig *mindent a gyárostól*, aki bizonyára inkább nyert, mint veszített rajtuk. Ezelőtt a villanyvilágítást is ők fizették. Mindent a munkások vettek meg, csak a fát meg a gépeket nem. A gyári betegsegélyzőre minden forintból 1½ kr-t vontak le, s ha a munkás megbetegedett, kapott 90 kr-t vagy 1 Frt-ot hetenként. Ha egy munkás meghalt, *az összes munkásoknak 10 kr-ral kellett a temetés költségeihez hozzájárulni*, ami megint szép hasznot hajtott minden esetben a gyárosnak. Az úgynevezett *kaució* pedig minden forint után 5 kr levonást jelentett, amit a jószívű igazgató azért vont le, hogy azt az év végén jutalomdíjnak adja, de sohasem adta ki az egészet, csak harmadát, negyedét, s ha valaki az évi zárlat előtt egy nappal lépett ki, az már egy krajcárt sem kapott vissza filléreiből.

A bánásmód rettenetes volt. A lányoknak azt mondták, ha valami panaszt tettek: „Menj az utcára ringyó, ott keress, ha itt nem tetszik" — a munkásokat székkarfával ütötték, *sőt korbácsolták*. Schütz Vencel, a főhajcsár, s az alhajcsárok, Nameszlov Ferdinánd, Burjanek Ferenc, Zech Péter, Guttmann, a boltos, a raktárnok; tetejükben elégedetten zsebelte be az ezreket *Horvát* Ignác, az igazgató tulajdonos, ez a kapitalista mintaképe.

Csoda hát, hogy sztrájkba lépett ez az agyongyötört tömeg, csoda hát, hogy a munkáslányok letépték az ingeiket mellükről s így kiáltották a kivonult két század szuronyos katonának, hogy ide szúrjatok . . .

A sztrájk

Október 30-án *Schütz* Vencel csúnyául felpofozott egy munkást, mire a többiek közbevetették magukat, s mikor erre a munkást kidobták, az összes munkások sztrájkba léptek társuk visszavétele miatt, de természetesen a gyalázatos állapotok megszüntetése is bele lőn a követelmények közé véve. A sztrájktanyán összegyűltek a munkások, és kérték a békéltető bizottság összehívását. *Farkas* iparhatósági biztos, ahelyett, hogy kötelességét teljesítette volna, a gyártulajdonos kocsiján kihajtatott a sztrájktanyára, s egy ékes beszéd kíséretében kijelentette, hogy vegyék át a könyveiket, mert ők már többé nem munkásai a gyárnak. *Német* elvtársunk odakiáltott, hogy itt semmi köze, menjen a hivatalos helyiségbe, s ezért beidézték s el akarták toloncoltatni. Ekkor kezdett szerepelni *Markovszki* Sándor rendőrtanácsos . . .

Ez történt vasárnap. Keddre mégis meggondolta magát az iparhatósági biztos úr; összehívták a békéltető bizottságot, amely Német elvtárssal, a sztrájkvezetővel nem akart tárgyalni, mert nem volt gyári munkás; miközben a hivatalos hatóság s a jelenlevő mesterek elmondták mindenféle hazátlan csavargónak, lelketlen izgatónak, s mikor a polgármester elkezdett szónokolni, hogy nem való a szolidaritás a munkásnak, mert maga alatt vágja a fát, s Német elvtárs megmagyarázta neki a szó értelmét, elvtársunkat *elítélte 600 K pénzbüntetésre és 30 napi elzárásra*, a békéltető bizottság meg eloszlott, mert a gyáros kijelentette, hogy semmit a világon nem enged. A sztrájk tovább folyt. Pénteken tüntető körmenetet tartottak vörös zászlóval. *(A bűnvádi eljárás megindíttatott.)* Szombaton pedig *14 rendőr és 7 csendőr a sztrájktanyát feloszlatta és a sztrájkolókat szétkergette*. Erre a sztrájkolók a közeli erdőben ütöttek tanyát, de a Belügyminisztériumban intézkedés történt, a szociáldemokrata párt közbenjárására új sztrájktanyát rendelt el a Belügyminisztérium. Lett erre nagy kavarodás. Az iparhatósághoz, *ahol az iparhatósági biztos mellett az igazgató ült*, egész héten tízével, húszával hozatta fel Markovszki rendőrtanácsos a munkásokat, s folyton faggatták őket, hogy ki adta nekik a tanácsot, de semmit ki nem tudtak.

A hét végén az összes munkások elmentek a gyárba követelni a levont kauciót. Persze rögtön csendőrök törtek rá a sztrájktanyára, s Krón Béla elvtársunkat megkötözve el akarták hurcolni. *De a munkáslányok kivették őt a csendőrök kezeiből, a csendőröket megverték s elkergették.* Ekkor rohant Markovszki a gyalogos laktanyába, s *egy század katonasággal tért vissza*, de már akkor a munkások visszatértek a sztrájktanyára.

A harmadik héten össze-vissza cirkáltak a sztrájkolók a városban, nézvén, nem akad-e sztrájktörő. Markovszki mint egy véreb, úgy szaladgált városszerte, s *amely sztrájkolót meglátta az utcán, azt rögtön elfogatta*. Így ment ez csütörtökig minden áldott nap. Csütörtökön 15 munkáslány állott az utcasarkon, s egy Kohán Ilona nevű sztrájktörőt szólított meg. Markovszki

rögtön ott termett, egy gyári munkást megkötöztetett, de a leányok kivették a kezéből. Ekkor eltűnt és rövid vártatva *a sztrájkolók felszaporodott tömege felé két század katona jött feltűzött szuronyokkal, egy százados vezetése alatt. A tömeg meg se mozdult. A nők letépték ruháikat kebleikről s így kiáltottak a katonáknak, hogy lőjetek hát!* . . . A katonák erre szuronyszegezve beszorították a nagy tömeget a városházába. A kapu előtt megálltak szuronyszegezve addig, míg az éppen arra menő tábornok a legnagyobb méltatlankodással haza nem parancsolta őket. *A könnyen kapható százados úr s Markovszki ellen a feljelentés meg lett téve.* Az udvarban brutális jelenetek játszódtak le. Markovszki nem bírta megkülönböztetni a bentlevőket, mert a munkások a végsőre el voltak készülve s megakadályozták. Tehetetlen dühében az összes bentlevőket, 100-on felül, 40—100 K-ra és 15 napi elzárásra ítélte, a gyermekeket 10 K-ra. *Német* elvtársunkat, a „lázítót", 300 K-ra s 15 napi elzárásra, *Lőrincz* Erzsi elvtársnőt 100 K-ra és 15 napi elzárásra, egy munkás büntetését pedig, midőn kérdezte, hogy rögtön kell-e lefizetni a 30 K büntetést, azonnal 60 K-ra emelte fel. Azután elbocsátotta őket, *de bent tartott egy gyönyörű fiatal munkásleányt, Benkő Margitot, akit magánzárkába csukatott.* Hat munkás felment a leányért, s *mind a hatot rögtön letartóztatta.* Erre felment 10 munkás és kijelentették, ha nem eresztik ki a leányt és a hat embert, mindannyian eljönnek, s nem tudják, mi lesz. Erre kibocsátotta a reszkető, síró leányt, aki délelőtt 10 órától este 7 óráig volt a tömlöcben. A zavar közben volt a tanácsülés, amely úgy határozott, hogy a kauciót ugyan most átvehetik a munkások, de a fennálló kauciórendszer fennmarad. Aki dolgozni akar, könyvét átveheti, aki nem — mehet. Német s Fuchs elvtársak Budapestre jöttek, a Belügyminisztérium s Kereskedelemügyi Minisztérium sürgősen intézkedtek, s egy miniszteri biztos megy le vizsgálatot tartani, dacára Markovszki hazug sürgönyének.

Magyarország munkásnépe! Ezért kell szervezkedni!

Népszava, 1903 november 24. Az ungvári sztrájk.

A Népszava 1903 november 3-i száma a következőkben közli a sztrájkolók követeléseit:

„1. Tisztességes bánásmód a munkavezetők részéről.
2. Reggel 6 órától este 6 óráig való munkaidő, reggeli ½ óra, ebéd 1½ óra.
3. A munkadíjaknak 20%-kal való emelése, vasár- és ünnepnapi munka 50%-kal külön díjaztassék.
4. Jelen mozgalomból kifolyólag 6 hónapon belül a munkából senki el ne bocsáttassék.
5. Olaj és világítás fejében fizetés ne vonassék le. A munkához szükséges anyag pontosan kiadassék és azokért járó díjak le ne vonassanak.
6. Orvosi bárcát minden egyes munkás részére pontosan állítsanak ki.
7. Bent levő jutalomdíjakat november hó 1-én fizessék ki, s többet ne húzzák le a fizetésből a jutalomdíjakat.
8. Vasár- és ünnepnapok pontos betartása . . ."

A sztrájk eredménytelenül végződött. *(A magyarországi szocialisztikus munkásmozgalmak az 1903. évben. Budapest 1904. Országos Központi Községi Ny. 354. old.)*

96

1903 december

A KECSKEMÉTI MUNKÁS BEKÖSZÖNTŐJE

A kecskeméti néphez szólunk, de nem ám az urakhoz, a hivatalnokok, nagykereskedők s birtokosokhoz, de a munkálkodó szegény néphez; a megvetett földműves- és iparos-munkásséghoz, akik kicsi gyermekkoruktól fogva izzadnak a nehéz munkában, s azért, hogy megkeresik verejtékük, jólétük, boldogságuk árán a más kenyerét, a más kalácsát, az ő osztályrészük a nyomorúság, a rongyok meg a száraz kenyér, öregségükre meg, mikor már reszkető tagokkal dolgozni nem tudnak, az éhhalál . . .

Kecskemét Munkásnépe! Sok lapot láttatok már, olvastatok, egynémelyikben néha-néha meg is mondtak egy csekély igazságot, de még olyan lap nem jelent meg Kecskeméten, amely azt mondta volna: elégeljétek már meg a nyomorúságot, álljatok össze mind, ahányan vagytok, teremtsétek meg egymás között azt a régen várt összetartást, és akárkinek is fájduljon meg a feje tőle, vívjátok ki jobbléteteket.

Sok párt mondotta már el programbeszédét Kecskeméten, de még egy képviselő ajkáról se hallottátok, hogy nosza, szegénynép, lássátok már be végre azt, hogy nem számíthattok senkire kerek e világon, nem segít senki se rajtatok, el vagytok ti hagyva, mint az árva gyermek a pusztában, lássátok már be, hogy csakis önnönmagatokra, a magatok erejére számíthattok, amit ha megnéztek, rettenetes erő ám!

Mi vagyunk azok, szegény kizsákmányolt magyar nép, az a párt, amelyik a ti édesanyátok vagyunk, a *szociáldemokraták*, mi vagyunk azok, akik felvilágosítunk benneteket nyomorúságtok okairól, aztán megmutatjuk az utat, módot, hogyan segíthettek éktelen, fájdalmas nyomorúságtokon.

Mert hát az csak nem természetes dolog, hogy a magyar nép egy kicsike kis része minden jóban, tejben-vajban fürdik, a másik óriási tömeg az meg dolgozik, dolgozik értük egész életén keresztül, s ezért olyan nyomorúságos bért kap, hogy éppen csak éhen nem hal?

De még inkább nem természetes dolog az, hogy a szegénynép eddig meg sem mozdult, csak tűrte a nyakán az igát, mint az oktalan állat az eke előtt. Hiszen az a nép, amely tétlen nézi maga meg a testvérei pusztulását, tán nem is érdemel egyebet?! . . .

De bizony érdemel! Mert a kecskeméti nép, éppúgy mint az országban az összes hetibérmunkások, immáron megmozdult. Megmozdult, de úgy, hogy az urak ugyancsak megérezték. Hiába tiltotta be a gyűléseinket a polgármester, hiába uszította ránk rendőreit a kapitányság, hiába erőszakoskodtak úgy, ahogy csak bírtak, azért mégis tartottunk hatalmas gyűléseket, alakítottunk számos egyletet, s itt lobog már Kecskeméten a mi szent jelvényünk, a sokszor legyalázott, de annál szentebb *vörös lobogónk!*

Folyik már Kecskeméten a felvilágosítás nagy munkája, kezd már oszladozni az a sötétség, amelyet a munkaadó iparosok, birtokosok s papok terjesztenek, azok a papok, akik Jézus tanítását, „szeresd felebarátod, mint tenmagadat", nem követik, akik azért félnek tőlünk, mert óriási rengeteg földbirtokaikon a robotmunka eltörlését meg magas napszámot követelünk, ezért butítják a népet, ezért rágalmaznak bennünket . . .[1]

Előre, kis lapunk, segítsd ebben a nagy munkában a küzdő munkásokat. Kis fekete betűiddel világosítsd fel a félrevezetetteket, s veszett dühvel támadj rá azokra, kik az igazság elnyomására egyesültek.

Előre, segítsd a magyar munkásnépet abban, hogy jogot s jólétet szerezhessen, hogy magának hazát szerezhessen, mert az a föld, amelyen él, nem hazája, csak éheztető ketrece.

Előre, szerezz dicsőséget a szocialista jelvénynek, a vörös lobogónak, mert a piros-fehér-zöld zászlót lefoglalták maguknak kizsákmányolóink, nekünk más jelvény alatt kell csatába vonulnunk.

Előre, világosítsd fel a veszteglőket, hogy egyletekbe tömörüljenek, ahol jobb létet vívnak ki maguknak, aztán felvilágosodva olyan állapotot teremtsenek, ahol nincsenek kezek, csak dolgozó emberek, s elérkezik az az idő, mikor az lesz boldog és elégedett, aki dolgozik, nem az, aki pénzt harácsol össze . . .

Előre! Mondd el szépen a magyar munkásoknak, hogy többé nem engedjük uszítani magunkat idegen nemzetbeli testvéreink, németek, oroszok, franciák s a többi nemzet ellen, mert mindenütt összefogtak már a szegények, s inkább segítjük egymást a nyomorúság elleni küzdelemben, nemhogy egymásra támadnánk. . .

Szárnyaidra bocsátunk kis lapunk! Küzdj végleheletedig a munkásnép igazságos követeléseiért. Győznünk kell, mert velünk az igazság. Minden sorod lángoló szerelem legyen a világot megváltó szentséges drága eszme, a szociáldemokrácia irányában, amely bennünket mindezekre megtanított. Előre a harcba!

Kecskeméti Munkás, 1903 december. Beköszöntő.

---

[1] A cikk ezután az újonnan megindított munkáslap feladatairól szól.

97

1903 december 11

A KÖRMENDI JÁRÁS FŐSZOLGABÍRÁJA A VAS MEGYEI FŐISPÁNHOZ INTÉZETT JELENTÉSÉBEN BESZÁMOL A SZOCIÁLDEMOKRATA PETŐFI ASZTALTÁRSASÁG MŰKÖDÉSÉRŐL

Vonatkozással folyó évi november 25-én, 810/903. szám alatt kelt utasítására[1], a rendelkezésem alatt álló adatoknak alapján a következőket jelenthetem: 1903. év folyamán a körmendi járás területén a szocialisztikus irányú munkásmozgalmak abban nyilvánultak, hogy iparossegédekből alakult, magát szociáldemokrata pártnak nevező Petőfi asztaltársaság több ízben folyamodott népgyűlés megtartására, és egy ízben engedélyeztetett is a népgyűlés. Tekintve azonban, hogy ezen népgyűlésen, ahol is a honvédségi lövöldénél dolgozó szociális érzelmű szentesi kubikosok is részt vettek, oly tanok és eszmék hirdettettek ki, melyek az itteni munkásosztály között félreértésekre adtak alkalmat, s éppen ezt elkerülendő, nehogy a közrend megzavartassék, az izgatásoknak eleje vétessék, s a lakosság minden rétege és osztálya között az egyetértés fenntartassék s a sztrájkmozgalmak, mi éppen a szocialistáknak egyik fő törekvését képezi, megakadályoztassanak, ez okból a népgyűlés megtartása iránt ez ideig 15 ízben benyújtott kérelmükkel következetesen elutasíttattak, a népgyűlés megtartására 766/898. szám alatt kiadott miniszteri rendelet értelmében az engedély kiadása megtagadtatott. Ehelyütt megjegyezni kívánom, hogy miután a Petőfi asztaltársaság címe és ürügye alatt titkosan összejövő szocialisták tagjaikra díjakat vetettek ki — elnököt, pénztárnokot, pártbizottságot választottak, s felsőbb helyen jóváhagyást nem nyert alapszabályok nélkül egyletet alakítottak, tagkönyveiket s a pénzgyűjtő perselyt 1136/898., 1508/875. szám alatt kiadott belügyminiszteri rendeletek értelmében lefoglaltattam — s tekintettel arra, hogy ezen lefoglalás és elkobzás megtörténte után eljárásomért felelősségre vonandó, tömegesen magánlakásomba jöttek, ellenük a magánlakás megsértése miatt illetékes helyen a kellő lépéseket megtettem, ahová is a lefoglalt könyveket és pénzgyűjtő perselyt is elküldöttem . . .[2]

Pulay Ferenc
főszolgabíró

Tisztázat. — MMI Archívum. Vasm. főisp. ir. 1903—810.

AZ OROSZORSZÁGI SZOCIÁLDEMOKRATA MUNKÁSPÁRT II. KONGRESSZUSÁRÓL

98

1903 december 19

A NÉPSZAVA AZ OROSZORSZÁGI SZOCIÁLDEMOKRATA MUNKÁSPÁRT II. KONGRESSZUSÁRÓL

A hatalmas pártgyűlés, amely természetesen az atyuska birodalmának határain kívül folyt le, fényes tanújelét adta a forradalmi munkásmozgalom terjedésének. A fehér cár rengeteg birodalmában kialakul a polgári társadalom, öntudatra ébrednek hát a proletárok, s kovácsolják a fegyvereket az osztályharcra, mely épp Oroszországban másforma, s rettenetesebb, mint Európa más helyén.

[1] Az utasítás, amelyben a főispán a budapesti főkapitányság által évenként kiadott rendőrségi összefoglaló számára kér a munkásmozgalomra vonatkozó adatokat, az irat mellett található.

[2] Befejezésül a jelentés a járásban lezajlott néhány kevésbé jelentős munkásmozgalmi eseményről számol be.

Az összes határokat sokkal jobban felügyelet alatt tartották, nagy kémcsapatokat mozgósítottak a kongresszus hírére, elvtársaink mégis nagy számban kijutottak a határon. Képviselve voltak: Ufa, Szarátov, Moszkva, Szentpétervár, Kiev, Harkov, Jekatyerinoszláv, Odessza, Koym, Nyikolájev, Rosztov, Baku, Tiflisz, Batum, Tula, Tver, a Szibériai Szövetség, az Északi Szövetség, a bányászok szövetsége, a déli munkások csoportja, a zsidó munkások, a külföldi forradalmi szocialisták ligája, az Iszkra-csoport, s számos kiváló pártférfiú volt ott.

Az első feladat a pártprogram készítése volt, s egy szervezeti szabályzat, amelynek alapján a különböző csoportok s szervezetek egyöntetűen működnének.

Az új program gyönyörűen, világos marxista alapon állapítja meg a párt követeléseit és céljait. Oroszországban — úgymond —, ahol a kapitalista termelési rend immár uralkodó termelési alakzat, még számos alakulata él a régi rendnek, s a hűbériség eme maradványai nagyon hátráltatják a gazdasági haladást, s így a proletariátus osztályharcának teljes kifejlődését. Másrészt alapul szolgálnak ama barbár kizsákmányolásnak, amelyben a milliókra menő földműves-munkásságnak az állam, az egyház s a földbirtokosok részéről — része van, s ezen alapszik az az uralkodási rendszer, amely az egész népet sötétségben s jogtalanságban tartja. Az orosz hűbériség legerősebb maradványa, az orosz barbárság legerősebb oszlopa a cári egyeduralom — *ezért tűzi ki legközelebbi feladatául az orosz proletárság a cári egyeduralom megdöntését, s helyébe egy demokratikus köztársaság alapítását*[1].

A minimálprogram azután részletesen foglalkozik a munkásvédelemmel, az agrárreform követeléseivel stb.

A pártszervezet *központi*. A pártot két erős bizottság vezeti. Az elméleti vezetés a Genfben megjelenő Iszkra forradalmi lap szerkesztőségének kezében van, a gyakorlati kivitelt pedig egy *központi bizottság* foganatosítja, a kettőt pedig egyesíti a *párttanács*[2].

Az orosz zsidó munkásszövetségre kimondotta a pártgyűlés, hogy bele kell olvadnia az összmunkásságba, mert a proletariátus harcában a nemzeti jelleg káros az előrehaladásra[3].

Erre a párt kivált a munkásság pártjából. Így jártak el a lengyel, litván szociáldemokraták is.

A *szakszervezeti harcra* vonatkozólag kimondották, hogy minden erővel támogatni kell a szervezetlen munkások harcát, mert ezek jó alkalmak őket megszervezni s felvilágosítani arról, hogy szövetkezésük az egyeduralommal milyen káros és szégyenletes.

A *tüntetésekre* vonatkozólag az elfogadott határozat szerint — mivel a tüntetések a nagy tömegekre hatva ezek szervezkedésére és felvilágosodására nagy befolyással vannak, s tekintetbe véve azt, hogy a kormányhatalom megdöntésére vezető utak egyike, s a nép is az uralkodó osztály fegyveres összeütközésével a nagy orosz társadalmi felkelés előkészítői — feltétlen szükségesnek tartja a kongresszus, hogy a helyi bizottságok minden lehető alkalmat felhasználjanak a politikai tüntetésekre. A rendőrséggel szemben *minden eszközt elfogadhatónak tart a pártgyűlés*, de a katonasággal szemben óvatosságot ajánl.

A csendőrök kihallgatási módszere ellen a nyomozás megnehezítésére konok hallgatást ajánl a kongresszus, amely ha az egész országban űzni fogják, nagy jelentőséggel fog bírni.

Számos szektát, amely Oroszországban van, demokratikusnak tartanak, s a szervezetek figyelmébe ajánlják, mint a szocializmusnak megnyerendőket.

A *diákok* forradalmi szervezkedését erősen a szervezetek lelkére kötik azzal a bölcs tanáccsal, hogy a diákok, mielőtt a mozgalomba lépnének, úgy elméleti, mint gyakorlati úton képezzék jól ki magukat.

A *liberálisokkal* szemben, bár a szövetkezésre irányuló hangok is voltak, óriási többséggel Plehanov indítványa fogadtatott el, amely a liberálisokat proletárokhoz nem tartozóknak s a forradalom ellenségeinek bélyegzi.

---

[1] A Népszava nem ismerteti a maximális programot — a szocialista forradalom, a tőkés hatalom megdöntése, a proletárdiktatúra célkitűzését.

[2] A bolsevikok és a mensevikek frakciójának kialakulásáról, a szervezeti szabályzat kérdésében lezajlott vitákról nem emlékezik meg a Népszava.

[3] Az OSZDMP II. kongresszusának határozata szerint a párt föderatív felépítése nagymértékben akadályozná a különböző nemzetiségű öntudatos munkások minél teljesebb szervezeti egyesítését. *(Az SZKP kongresszusainak, konferenciáinak és központi bizottsági plénumainak határozatai. I. rész. Budapest 1954. Szikra. 51. old.)*

A *zsidóüldözésekkel* is szembe helyezkedtek, melyeket az uralkodó osztály által rendezett vérfürdőknek mondanak arra a célra, hogy a proletárok osztályharcát elfordítsák s osztálytudatának kifejlődését megakadályozzák. Mindenütt harcolni kell az antiszemita áramlatok ellen.

Harcoló Oroszország! Minő fenséges látvány! Forró üdvözletünket küldjük a cári egyeduralom ellen küzdő testvéreknek, s csodás küzdelmük nekünk is nagyobb erőt ad a mi nehéz harcunkban. Sikeres harcot, testvérek, s minél hamarább pihenést az elpusztított cári trónus romjain!

Népszava, 1903 december 19. Külföld. Oroszország. Az Orosz Szociáldemokrata Munkáspárt második pártgyűlése.

A Népszava 1903 december 8-i számában „Háborús hírek" címmel foglalkozik az orosz-japán háború előkészületeivel. Megállapítja, hogy az mindkét részről igazsagtalan haború lenne.

99

1903 december 27

POLGÁRI RADIKÁLIS LAP AZ OROSZORSZÁGI SZOCIÁLDEMOKRATA MUNKÁSPÁRT II. KONGRESSZUSÁRÓL

A forradalmi mozgalmak Oroszországban Európa többi népei előtt mint valami vér, puskapor, dinamitrobaj, halálhörgés és egyéb ilyenekhez hasonló káoszként tűnik fel. Regényesen misztikus az a küzdelem, amit a nagy orosz birodalom proletárjai a folytonos üldöztetések következtében a sötétben vívnak a hatalom ellen. Érdekes mozzanat tehát, amikor ez az igazságáért és jogaiért nemcsak szónoklatokkal, de a sokszor megborzongató, kegyetlen üldöztetések következtében véres tüntetéssel, gyilokkal és revolverrel küzdő proletariátus egyszer egy évben megnyilatkozik. Ilyen megnyilatkozása volt az orosz szociáldemokratáknak legutóbb tartott kongresszusa, amelynek színhelye természetesen kívül esett az orosz határon. Ennek a kongresszusnak a hírére az orosz kormány az összes határokat sokkal jobban felügyelet alatt tartatta, és valóságos kémhadsereget mozgósított. De éppen ez intézkedések mutatták meg, hogy Oroszországban mily óriási mérvet öltött a szociális mozgalom.

Ha meggondoljuk azt, hogy száz és száz munkást képvisel egy-egy küldött, és ha meggondoljuk, hogy mily óriási küzdelembe kerülhet az orosz határon átjutni, megérthetjük, hogy mit jelent az az 500 küldött[1], aki a kongresszuson részt vett. Az első feladat pártprogram készítése volt, s egy szervezeti szabályzat, amelynek alapján a különböző csoportok s szervezetek egyöntetűen működnének. Az új program marxista alapon állapítja meg a párt követeléseit és céljait, de van ennek a pártprogramnak egy speciális része is. A többi országbeli szocialisták programja ugyanis nem érinti a kormányformát, hogy az köztársaság avagy monarchikus legyen-e. Az orosz szocialisták azonban kimondották, hogy az orosz hűbériség legjelentősebb maradványa, az orosz barbárság legerősebb oszlopa a cári egyeduralom — ezért tűzi ki legközelebbi feladatául az orosz proletárság a *cári egyeduralom megdöntését, s helyébe egy demokratikus köztársaság alaptását.*

A Jövendő, 1903 december 27. A szocializmus Oroszországban.

---

[1] A cikkben téves adatot közölnek. Az Oroszországi Szociáldemokrata Munkáspárt II. kongresszusán 43 küldött vett részt 26 szervezet képviseletében.

100

1904

A HUSZADIK SZÁZAD AZ OROSZORSZÁGI SZOCIÁLDEMOKRATA MUNKÁSPÁRTON BELÜL LEZAJLOTT SZERVEZETI VITÁRÓL

Az Oroszországi Szociáldemokrata Munkáspártban nézetkülönbségek merültek fel a szervezkedés elvét illetőleg. Az egyik, és többségben levő rész erősebb centralizációt kíván, a másik nem. Az előbbi magát intranzigensnek[1] mondja s opportunusnak hirdeti a kisebbséget, amelynek vezetői ortodox marxisták, mint Plehanov, Axelrod, Vera Zaszulics stb. Különös eltolódása a fogalmak értelmének. Az ily küzdelmek sohasem ártanak a mozgalomnak, mert megakadályozzák, hogy dogmákká kövesüljenek a szocializmus alaptételei.

Huszadik Század, 1904 július—december. V. évf. 150—151. old. A munkásmozgalom.

AZ ELSŐ ORSZÁGOS BÁNYÁSZÉRTEKEZLET 1903 DECEMBER 26—27

101

1903

JEGYZŐKÖNYV AZ ELSŐ ORSZÁGOS BÁNYÁSZÉRTEKEZLET TANÁCSKOZÁSAIRÓL

Bevezetésül *Teszársz* Károly a Szakszervezeti Tanács végrenajtó bizottsága nevében üdvözli az értekezletet, utal Magyarország 75 000 bányamunkásának tarthatatlan helyzetére, majd ismerteti a tanácskozások napirendjét.

A bányamunkások helyzete

Kalitzky (Anina): Az aninai bányamunkások nevében üdvözlöm az értekezletet. Nálunk papiroson ugyan megvan a 8 órai munkaidő, de 12—13 órát is kell tölteni a bányában. A kereset pedig nyomorúságos. Akiknek még tűrhető keresetük van, azok kénytelenek a hajcsároknak ajándékokat adni, mert különben keresethez nem jutnak. A fizetésből különböző címeken is nagyobb összegeket vonnak le...

Ezután *Kollár* sárisápi küldött szól hozzá.

Ádám András (Sajószentpéter): A sajószentpéteri bányamunkások üdvözletét hozom, s azok nyomorúságos helyzetéről akarok szólani. Nálunk a felvigyázók mindig a munkások háta mögött állanak, és hajtják őket, pedig úgyis teljes megerőltetéssel dolgoznak. A leszállásnál 12—13 embert egyszerre engednek le, nem törődve az előfordulható szerencsétlenséggel, de a felszállásnál csak nyolcat, hogy a többi addig is dolgozzék lent. Már reggel megkérdezik a bányászt, hogy hány csillét fog rakni, mintha bizony ezt előre tudhatná. A nehéz munkából pedig semmi haszna sincs a munkásnak, mert a megkeresett pénzből levonásokat eszközölnek, sőt meg is lopják a munkást. Ha vizsgálat jön, azt nem mutatják meg, hogy mennyit lopnak tőlük. Hogy egy családos ember fenntarthassa magát, reggeltől éjfélig kell baromi munkát végeznie. Ha a nehéz munka folytán valamely munkás beteget jelent, ráordítanak, hogy lusta fráter, csak a társládát akarja becsapni. A társládát mindenki fizetni tartozik, de segélyt senki sem kap. A múltkoriban elpanaszoltuk a főaknász úrnak, hogy keresetünkből még száraz kenyérre sem jut, s ez az úr azt válaszolta: „Én, ha kenyerem nincs, kalácsot szoktam enni." Kedves Munkástestvérek! Bizony, nem jól esik az éhező munkásnak az ilyen válasz, de hogy egyszer mi is megadhassuk a kellő választ elnyomóinknak, szervezkedjünk erősen.

[1] Meg nem alkuvónak.

Ponyiczky József (Pálfalva): A pálfalvi bányamunkások üdvözletét hozom. Sok panaszunk van nekünk is. A törvényben vasárnapi munkaszünet van ugyan, de nálunk vasárnapra is berendelik a bányamunkásokat, s ha valaki nem megy be, akkor másnap „bitang", „marha" stb. kifejezésekkel illetik és 1—2 K bírsággal büntetik. A névsor felolvasásánál becsukják az ajtót, s ha a munkás csak egy percet is késik, már nem engedik be és 20, 40 és 80 f-rel bírságolják. Ha szabadságot kér a bányamunkás a főaknásztól, ez azt mondja: „Igen, adok egy koronáért." Ha engedély nélkül elmegy a munkás, akkor 2 K büntetést kap. A munkásokkal gorombán bánnak. Igy például Szuhan György bányász szabadságot kért a főaknásztól, mert gyermeke meghalt, a főaknász erre kidobta az irodából úgy, hogy a karja eltörött, s most már nem képes úgy dolgozni, mint azelőtt. Akik a főaknásszal isznak, kártyáznak, vagy akik disznótorba hívják, azoknak jó keresetet ad. A bányában mindenféle bolondságokat csinál, például krétával vonalat húz, s amelyik azt átlépi, arra 1 K büntetést szab. Kedves Munkatársak! Ily módon lesz a nyomorúságos keresetétől a bányamunkás megrabolva! Keressük meg azt az utat, amelyen haladva az ilyen gazságokat lehetetlenné tehetjük!

Péesz Mihály (Salgótarján): A salgótarjáni munkástestvérek üdvözletét adom át az értekezletnek. A munka nálunk is roppant terhes, a kereset pedig nagyon silány; olyan rossz a mi helyzetünk, hogy szökni kell Magyarországból, hogy jobb helyzetet keressünk. A társaságnak Salgótarjánban 3000 munkása dolgozik, de egészséges embert egyet sem látni közöttük, mind olyan, hogy bátran koporsóba tehetnék őket; azonban a társaság lovai és a részvényesek kövérek és jól tápláltak. Egy családos, 7 gyermekkel bíró munkás 35 Frt-ból éljen meg egy hónapban, ebből 8 Frt-ot levonnak, és így marad a megélhetésre 25—26 Frt. A munkásokat minden oldalon meglopják . . .

Gregovszky salgótarjáni küldött szintén a bányászok nehéz helyzetéről beszél.

Olcsányi János (Annavölgy): Az annavölgyi bányamunkások üdvözletét adom át az értekezletnek. A mi helyzetünk is oly nyomorúságos, hogy kénytelenek voltunk harcba lépni. A kiküldött Palkovics szolgabíró azt mondta, hogy nincs okunk sztrájkolni, hisz mindennap húst eszünk. De mi tovább küzdöttünk. Ekkor a lakásokból dobálták ki az embereket, öt szaktársat eltoloncoltak, de a munkások mégsem engedtek. Ekkor Perényi főszolgabírót küldték ki, aki némileg igazságos embernek bizonyult, s addig tárgyalt, míg a munkások harca részleges eredménnyel véget ért[1]. Az embereket pofozzák, ütik, verik. Indítványozom és ajánlom, hogy minél előbb adjanak ki egy bányászlapot.

Wachaja Imre (Mogyorós): Üdvözlöm az értekezletet a mogyorósi bányamunkások nevében. 12 órát kell dolgoznunk, s ezen idő alatt 160 kutyát szállítani, s minden kutyában 5 q szén van. 20 fillért kap a munkás egy kutyáért. A munkásokkal gorombán bánnak, így legutoljára egy aknász felpofozott egy éjjeli őrt, mert nem köszöntötte őt. A munkások beadott panaszai nem hallgattatnak meg és nem is intéztetnek el.

Horváth (Tokod): Az idei harcunkkal már elértünk annyit, hogy a bánásmód jobb lett valamivel. A hajcsárok azonban még most is fokossal járnak a munkások után. A hajcsárok nem jártak bányásziskolába, s olyan helyre is küldik a munkásokat, ahol a szerencsétlenségek kikerülhetetlenek. A legutóbb is 4—5 gyermek maradt árván. A hátramaradottaknak senki sem nyújt segélyt, róluk nem gondoskodik senki. Követeljük a 8 órai munkaidőt és 5—6 K szakmánybért.

Kier Nándor (Tokod): A tokodi bányamunkások üdvözletét adom át az értekezletnek. Annyira rabszolgaságban akarnak tartani, hogy még azt sem engedik meg, hogy egymással érintkezzünk. Néhányunknak Felsőgallára kellett menni, hogy megismerkedjünk az ottani viszonyokkal és a munkásokkal. De nem engedtek még beszélni sem, hanem csendőröket rendeltek ki, elfogtak és 8 napra elzártak. 7 gyermekemnek egy hétig kenyeret nem adhattam. 18 munkaévet dolgoztam, adófizető magyar polgár vagyok, de most már a 3 K alapbérből nem tudom adómat megfizetni, úgy a dunyhát meg a vánkost viszik el . . .

---

[1] Lásd e kötet 150. old.

Kanóczky (Sárisáp): Új munkarendet dolgoztunk ki, de nem akarják elfogadni. Akire a hajcsár haragszik, azt rossz anyagba küldi dolgozni. Engem is köves anyagba küldött, s mikor nehéz munka után jó anyagba jutottam, s azt gondoltam, hogy most már keresni fogok valamit, akkor elrendelt onnan máshová. Ajánlom, hogy végre már mi is lássunk hozzá a szervezkedéshez.

Jicha Rezső (Stájerlakanina): A bérek nálunk is a legalacsonyabbra vannak leszorítva, s mikor számadásra kerül a sor, akkor annyi levonást eszközölnek, hogy a munkás alig kap egy-két koronát a kezébe. A hajcsárokat azonban jól fizetik. Egy egyszerű felügyelőnek 52 Frt a fizetése. A társládába 7%-ot fizetünk, de mikor a legutóbbi bérharc folytán 106 munkást elbocsátottak, a befizetett pénzből semmit sem adtak vissza. Sokan kimentek közülünk Amerikába. Mindenféle címen levonásokat eszközölnek a fizetésből, így zenéért is. De midőn a szakegylet zenét kért egy kedélyes estélyre, visszautasították, pedig annak a tagjai szintén fizetik a zenedíjat. Az is baj, hogy a befizetett pénzeket nem a munkások, hanem a társaság kezeli. Hassunk oda, hogy egész Magyarország bányamunkásai foglalkozzanak a szervezkedés kérdésével, s akkor nyomorúságos helyzetünket meg fogjuk változtatni...

Több hozzászólás után *Teszársz* Károly összegezi az elhangzottakat, majd a következő határozati javaslatot terjeszti az értekezlet résztvevői elé:

Határozati javaslat

„Az 1903. évi december 26-án és 27-én a Vas- és Fémmunkások Szövetsége helyiségében tartott országos bányamunkás értekezlet a küldöttek jelentéseit a magyarországi bányamunkások általános helyzetéről a legnagyobb sajnálattal veszi tudomásul, s abban a véleményben van, hogy az előadott visszás állapotok legnagyobb része a hatóságok hiányos ellenőrzésére vezethető vissza. Kötelességévé teszi az értekezlet a választandó bizottságnak, hogy az előadott helytelen állapotok megszüntetése s a bányamunkások követeléseinek keresztülvitele céljából a szervezet felépítését minél előbb kezdje meg. Egyúttal kötelességévé teszi a bizottságnak azt is, hogy minden oly bányatelepen, ahol szervezet még nincs, ilyet mielőbb létesítsen."

A bányatörvény revíziója

Az előadói beszédet *Teszársz* Károly tartja. Az elfogadott határozati javaslat követeli többek között „az új bányatörvény mielőbbi megalkotását", a 8 órai munkaidőt, a minimális munkabér megállapítását stb.

Ezenkívül, ugyancsak *Teszársz* javaslatára, az értekezlet indítványt fogad el a bányászok „saját, független kezelésük alatt álló szövetkezetek" alakítására vonatkozólag.

Szervezkedés

Teszársz Károly a szervezkedés fontosságáról beszél. Utal arra, hogy „minél erősebb a szervezet, annál inkább feleslegessé válik a sztrájk". Hangsúlyozza a munkaviszonyok megjavításáért harcoló országos szervezet létrehozásának szükségességét és a következő határozati javaslatot terjeszti elő:

„Tekintve, hogy a bányamunkások, éppúgy mint a többi munkások helyzete csak a szervezkedés segítségével javítható, és tekintve, hogy a bányamunkások érdekeinek előmozdítására leginkább egy, az egész országra terjedő egyöntetű szervezet felel meg, a december hó 26-án és 27-én a Vas- és Fémmunkások Országos Szövetsége helyiségében ülésező értekezlet egy országos bányászszövetség alakítását elhatározza. Az előmunkálatok elkészítésére, illetve a szervezési munkálatok foganatosítására országos titkárságot létesít.

E titkárság főbb feladatai közé tartozik:

1. Alapszabályok elkészítése.

2. A ma már fennálló helyi bányászegyesületek, bányászkörök és asztaltársaságoknak az országos szövetségben való egyesítése.

3. Az összes magyarországi bányászmunkások szervezése.

4. Egy bányász-szaklap kiadása.

Az értekezlet kötelességévé teszi az összes magyarországi bányamunkásoknak, hogy ezt a titkárságot erkölcsileg és anyagilag támogassák."

Olcsányi János (Annavölgy): Tudjuk, hogy a bányamunkások még nagyon idegenkednek a szervezkedéstől. De dolgoznunk kell. Jó volna, ha a Népszava többet foglalkozna a bányamunkásokkal. Továbbá Ausztriából, Csehországból füzeteket kellene behozni, és azokat terjeszteni.

Péesz Mihály (Salgótarján): Nálunk 3000 bányamunkás dolgozik, s mindnyájan kívánják, hogy országosan szervezkedjünk.

Kalitzky (Stájerlak) szólal fel. A további munka fontosságára hívja fel a figyelmet.

Ádám András (Sajószentpéter): 51 éves vagyok és 31 éve dolgozom a bányában. Mint nőtlen ember 70—80 Frt-ot kerestem, most családostul 70—80 K-ból kell megélnem. A szép szóval letiportak bennünket a bányatulajdonosok. A fiatal gyermeknek 13—14 éves korában már le kell szállnia a bányába, azért nem fejlődhetik. Csak a fiaimtól tanultam meg írni, olvasni, de azért terjesztem a felvilágosodást. Tegyenek a tisztelt munkástársaim is úgy!...

Még néhány rövid hozzászólás elhangzása után az értekezlet résztvevői a beterjesztett határozati javaslatot egyhangúlag elfogadják.

Teszársz Károly: Most már szükséges, hogy a létesítendő titkárság számára az alapszabályok kidolgozására nézve irányt adjunk. Én a következő előterjesztéseket teszem: A címe legyen Magyarországi Bányamunkások Szövetsége. Beiratási díj legyen 1 K, könyvdíj 30 f és tagsági illeték havonként 1 K. A segélyezések: munkanélküli és utazási segély természetesen a bevételek arányában. Az utazási segélyt vagy egyszerre, vagy részletekben vehessék fel a tagok. Egy, a bányamunkások érdekeit felölelő szaklapot kell létesíteni s ezt minden egyéb megterheltetés nélkül kell a tagoknak nyújtani. A szaklap nyelve magyar-német kell hogy legyen, sőt jó lenne román és szlovák nyelvű szaklap is, mert ezeket az embereket is fel kell világosítani. Tekintsük őket testvéreinknek. Kérem az értekezletet, hogy bízza a munkálatok vezetését addig is, míg a titkárság létesülhet, a Szaktanács végrehajtó bizottságára. Ajánlom, hogy a bányamunkásokat a jövő, 1904. év folyamán ismét hívjuk össze egy országos értekezletre vagy kongresszusra. Kérem az előterjesztésem elfogadását.

Az értekezlet az előterjesztéseket egyhangúlag elfogadja.

Gregovszky, Kalitzky, Ádám és *Jicha* küldöttek felszólalása után *Teszársz* mond zárszót. Elismeréssel nyilatkozik az értekezlet munkájáról és a „Szerencse fel!" üdvözlettel bezárja az első országos bányászértekezletet.

A bányászok helyzete. Budapest [1904]. Népszava. 7—19. old.

A rendőrség az értekezletről gyorsírói feljegyzést készített, amelyet elküldött a Pénzügyminisztériumnak. Ez utóbbi 1904 február 17-én megküldötte a budapesti bányakapitányságnak. *(Lásd MMI Archivum. Bányakap. ir. 1904—3188.)*

A SZOCIALIZMUS TANÍTÁSAINAK TERJEDÉSE A NEMZETISÉGI PROLETÁROK KÖZÖTT

102

1903 augusztus 10 — 1904 március 14

TORONTÁL MEGYE KÖZIGAZGATÁSI BIZOTTSÁGÁNAK JELENTÉSEI A MINISZTERELNÖKHÖZ A NEMZETISÉGI TERÜLETEKEN TERJEDŐ SZOCIALISTA MOZGALMAKRÓL

...A lefolyt időszakban előfordult társadalmi mozgalmakról a következőket jelentjük:

A perjámosi járásban a főszolgabíró jelentése szerint a román községekben némi nemzetiségi mozgalom észleltetett.

Az alibunári járásban a szocializmus eszméi számos községben gyökeret vertek, s onnét

Kismargita és Iláncsa községekbe is terjedt; szervezkedés eddig még nem történt s gyűlések nem tartattak, de a szocializmus eszméinek terjedését a szocialista lapok mozdítják elő.

A csenei járásban a legutóbbi időben a szocialisták szintén újból mozgolódnak, habár a különböző nemzetiségi lakosoknál a szocializmus különöbző eredményeket mutat.

E járás Nagyjécsa és Gyertyámos községeiben már régebben vannak szocialisták és különösen Nagyjécsa községében utóbb szaporodás észleltetett e mozgalom híveiben. A lefolyt félévben ugyan gyűléseket nem tartottak, de élénk összeköttetésben állanak a temesvári szocialistákkal és azok gyűléseire járnak be.

Különösen Nagyjécsa községében *egyik oka a szocializmus terjedésének az, hogy a volt Nemzeti Párt beleolvadt a Szabadelvű Pártba, és a német (sváb) paraszt, ellenzéki természetű lévén, a mostani pártárnyalatoknál nem talál egy pontot sem, mely kielégítené, és így a szocialistákhoz szít*[1]. *Sokkal komolyabb és veszedelmesebb a szocializmus terjedése e járás Németh községbeli szerb lakosainál,* mert ezek szerb szocialista lapokat tartanak, az abban olvasottakat nem tudják megemészteni és a szocializmust azonosítják elégedetlenségükkel. Nagyrészük tönkrement kisbirtokosokból áll, és ezért veszedelmes ezeknél a szocializmus terjedése[2].

A párdányi járásban a legutóbbi hónapokban többnyire Temesvárról kiszállott lelketlen szocialista izgatók a szerb és román ajkú községeket részint élőszóval, részint a Temesvárott és Budapesten *megjelenő szerb és román szocialista hírlapokkal, osztálygyűlöletre és kommunizmusra nagyon is felizgatták* — elannyira, hogy eme községekben nagyon sok szocialista tanokat valló munkás egyén létezik, és *tartani* lehet, hogy alkalmilag *mozgalmakat fognak előidézni.*

Folyó évi június hó 14-én e járás *Csebze* községében *mintegy 700 egyén által látogatott s hatóságilag engedélyezett népgyűlés tartatott,* amelyen Temesvárról jött szocialista izgatók akarták a tömeget lázító beszéddel a jogrend ellen izgatni, azonban a járási főbíró által ettől eltiltattak, s ha az összpontosított *23 m. kir. csendőr* eme szocialistáknak nem imponált volna, bizonyára nagyobb mérvű *kihágások fordultak volna elő.*

Végül jelentjük, hogy a központi járásban közvetlenül az idei aratás előtt fordult elő *Kistorák községben szocialisztikus jellegű munkásmozgalom,* mely minden bizonnyal legnagyobbrészt szintén izgatásra vezetendő vissza.

Az aratók, kik szerződéseiket betartani nem akarták, oly fenyegető magatartást tanúsítottak, hogy csendőri s utóbb katonai karhatalmat kellett igénybe venni, miután a járási főbíró közbenjárása teljesen sikertelennek bizonyult *és a szerződésszerű keresménynek a munkaadók részéről önként történt javítása, illetve felemelése szintén eredménytelen maradt*[3].

A nyugalom az 1898. évi II. tc. intézkedéseivel helyreállíttatván, a mezei munkások munkaadóik felszólítására utóbb mégis mind munkába állottak . . ."[4]

Sokszorosított másolat. — O. L. ME. 1903—XXXVII—3564.

A kiemelt sorok az iraton kék ceruzával alá vannak húzva.

*

. . . Az 1903. évben jelentkezett fontosabb társadalmi mozgalmakról a következőket kell előadnunk:

A szocializmus a múlt évben kezdett földművelő népünk között ismét terjedni, és habár lappangva történt ez, egyes nyilvánulásait már a múlt évi aratások alkalmával lehetett észlelni, ahol a szerződések be nem tartásában, indokolatlan követelések támasztásában stb. nyilvánult.

Habár ezekben a mozgalom agrár jellegére lehetett volna következtetni, az év végével

---

[1] A 67-es ellenzéki Nemzeti Párt 1899 márciusában feloszlott és tagjai beléptek a Szabadelvű Pártba. 1903 novemberében azonban pártszakadás következett be. 1904 áprilisában újból megalakult a Nemzeti Párt.

[2] Itt a következő, ceruzával írt megjegyzés áll: „érdekes!" — olvashatatlan aláírás.

[3] Itt a következő, ceruzával írt széljegyzet áll: „Talán igazságtalan szerződések köttettek, melyek hátrányos voltára csak később jön rá a munkás."

[4] A jelentés 1903 első félévéről számol be, keltezése: „Torontál vármegye Közigazgatási Bizottságának 1903 augusztus 10-én a vármegye székházán tartott rendes havi üléséről."
Aláírás: „főispán távol. Jankó alispán."

észlelt tünetek arról győztek meg bennünket, hogy itt általános és egy titkos szervezet által szított mozgalomról van szó, mely fel sem tételezett mérveket kezd ölteni. Hogy tényleg általános és nem agrármozgalomról van szó, mi sem bizonyítja jobban, mint azon körülmény, hogy a szocializmus vármegyénk épp azon vidékén észlelhető legjobban, hol úri birtokos vagy nagyobb uradalom nem létezik, tudniillik a volt határőrvidék területein, s így az nem okolható meg ama szokásos frázissal, hogy a nagy uradalmak tönkre teszik a népet azáltal, hogy nem engedik kellő keresethez és földhöz jutni. Ily mozgalom a határőrvidéken, hol a nép oly hosszú időn által szigorúan parancs szerint élt és katonai fegyelemhez volt szoktatva, mindenesetre oly tünet, mely okainak fürkésző felderítése a legnagyobb fáradozást és figyelmet megérdemli, annál is inkább, mivel, habár ez már nem tartozik múlt évről szóló jelentésünk keretébe — nyilvánvalónak bizonyult, hogy a mozgalom a közrend, a társadalmi rend, a hatóságok, papok és tanítók ellen irányul, és főleg idegen nemzetiségű újságok és röpiratok által is szíttatik, milyen például a Narodna Recs stb. Hogy mindezek mellett a mozgalom élesztésében fővárosunk szocialista elemei is kiveszik részüket, az egy oly kvalifikálhatlan hazaellenes tett, hogy azt kellő néven megnevezni nem is lehet. A hatóságok vármegyénkben éber figyelemmel kísérik a szocializmus összes jelenségeit, és tőlük telhetőleg mindent megtettek terjedésének meggátlására és az általa eddig is okozott pusztítások orvoslására. De amidőn hangoztatjuk, hogy a megtévesztett népnek a rendes törvényes mederbe való visszaszorítása feltétlenül szükséges, nem mulaszthatjuk el legkomolyabban hangsúlyozni, hogy ez ily esetben csak szigor és fegyelem által eszközölhető, és a hatóságoknak felsőbb helyen való feltétlen támogatása által, mert népünk a szocialista tanokat nemcsak hogy megérteni nem képes, hanem azoknak egyenesen félremagyarázására hajlandó, és így amennyiben társadalmunk eme rákfenéjét alaposan és első felléptében ki nem vágjuk, sokkal nagyobb bajoknak vetjük meg alapját, melyekkel megküzdeni rendes eszközökkel már nem álland módunkban . . .[1]

Sokszorosított másolat. — O.L.ME. 1904—XXXVII—1850.

Mindkét jelentés része a Közigazgatási Bizottság összefoglaló, a megye általános helyzetét ismertető jelentésének.

103

1904 február 14

A ROMÁN-MAGYAR MUNKÁSSZOLIDARITÁSRÓL

Most, hogy a szocializmus sikerrel meghódította az összes magyarországi nemzetiségeket, megijedtek az ország vezetői és elhatározták, hogy megbuktatják a szocialistákat. Mindenféle módon üldöznek bennünket. Leginkább az nem tetszik nekik, hogy felébredtek a románok is, akik eddig az elnyomatás igájában senyvedtek, és most ráfeküdtek a románokra. De ne veszítsétek el a reményt, románok, mert amint olvashatjátok az Adeverul vezércikkében, a magyar munkások elhatározták, hogy a románok segítségére sietnek, most pedig a bécsi munkások is megmutatták, hogy igaz testvéreink. Azon rendelkezés miatt, amelyben megtiltják nekünk a gyüléseket — mint táviratozták Bécsből — az ottani magyar munkások mozgalmat indítottak, hogy tüntetést rendezzenek a Bécsben szórakozó gróf Tisza ellen. Tegnap tartottak is egy nagygyűlést. Határozatot azonban nem hozhattak, mert az osztrák törvény rendelkezéseinek egyik pontja kimondja, hogy a munkások nem avatkozhatnak bele egy idegen állam külügyeibe.

Fel a fejjel! Nem maradunk magunkra a szabadságért folytatott harcunkban.

Adeverul, 1904 február 14. [Nem vagyunk egyedül.]

---

[1] A jelentés összefoglalóan az 1903. évi eseményekről számol be. Keltezése: „Torontál vármegye Közigazgatási Bizottsága 1904. évi március hó 14-én. Nagybecskereken tartott rendes havi üléséből.
Aláírás; „Dr. Dellimanics főispán."

104

1904 március 30

TEMES MEGYE FŐISPÁNJÁNAK JELENTÉSE A MINISZTERELNÖKHÖZ AZ 1903. ÉVI SZOCIALISTA MOZGALMAKRÓL

... Szocialisztikus mozgalmak leginkább a kubini és fehértemplomi járásokban észleltettek. — Részint a szomszédos Szerbiából és Torontál vármegyéből, részint Budapestről, az országos szociáldemokrata szervezettől lelketlen ügynökök szították e mozgalmakat, melyek utóbb nemzetiségi jellegűekké váltak és a magyar állam integritása ellen irányultak. A szerb Vojvodina, illetve az egykori katonai határőrvidék visszaállítását, paraszt-uralom létesítését és a magyar államnyelv kiküszöbölését a hivatalokból és az iskolákból — hirdették e mozgalmak végcélja gyanánt. A szocialista hírlapok, röpiratok és az agitátorok által hirdetett hangzatos jelszavak vakbuzgó hívekre találtak a népben, mely aztán fenyegető magatartást tanúsított a hatóságokkal szemben és egyes községekben bojkottálta azokat, akik nem tartottak velük.

E tárgyban ismételten tett jelentéseimben tüzetesen ismertetvén a szocialisztikus mozgalmak okait, mibenlétét és terjedését, e helyen csupán jelezni kívánom, hogy amióta Nagyméltóságodnak intézkedése folytán Bavanistére 2 század, Gálya és Dubovác községekbe pedig egy-egy század gyalogság a községek költségére kirendeltetett, továbbá a csendőrörsök száma megszaporíttatott, a szocialista hírlapok és röpiratok elkoboztattak, végül a szocialista vezetők megbüntetettnek — a lakosság nyugodtabban viselkedik ...[1]

Tisztázat. — O.L.ME. 1904—XXXVII—1606.

A szocialista mozgalmakkal foglalkozó rész a főispán összefoglaló jelentésének egy fejezete.

105

1904

RENDŐRSÉGI JELENTÉS A SZERB ÉS MAGYAR SZEGÉNYPARASZTSÁG FÖLDOSZTÓ TÖREKVÉSEIRŐL

... Bácsbodrog megyében az apatini járási Szond községben volt nagyobb mérvű szocialista mozgalom. Február hóban a község lakossága felének részvétele mellett zendülés ütött ki, mely alkalommal kisebb rombolás, idegen vagyon rongálás is történt. Katonaságra volt szükség, hogy a rend és nyugalom ismét helyreálljon. A zendülésből kifolyólag 30 ember 8 naptól 2 évig terjedő börtönbüntetésre ítéltetett.

A zendülést megelőzőleg a községben asztaltársaság címe alatt titkos egyesületet alakított a lakosság, amelyben földosztásról tanácskoztak. Ezen egyesületet a hatóság feloszlatta. Az egyesületnek tagjai, kik a zendülésben is valamennyien részt vettek, földművesek és napszámosok voltak — kevesen németek, a nagy többség sokác.

A katonaság 6 héten át tartózkodott a községben.

Torontál megyében a párdányi járásban nagyobb mérvű munkásmozgalmak Szerbittebén és Magyarittebén voltak, ezenkívül kisebb mérvű mozgolódások Szerbpárdányban és Dinnyáson fordultak elő.

A szerbittebei mozgalom a szerb nyelven megjelenő Narodna Recs című lap izgatásainak tulajdonítható, s eleinte apróbb kihágásokban, éjjeli csendzavarásokban, majd később vagyon elleni kihágások és vétségekben, tiltott lövöldözésekben nyilvánult, és később mind fenyegetőbb

[1] A jelentést Molnár főispán írta alá.

mérveket öltött olyannyira, hogy január első napjaiban, midőn a szocialisták a jogerős másodfokú határozattal betiltott gyűlésüket erőszakkal megtartani, illetve a gyűlésre vonatkozó engedélyt a szolgabírói hivatal előtt való tömeges és tüntető megjelenésükkel kierőszakolni akarták, a törvényes jogrend csakis a katonai karhatalom igénybevételével volt fenntartható . . .

A magyarittebei mozgalom nem sorolható a tulajdonképpeni munkásmozgalmak közé. Tápanyagát nem Budapestről, a központi pártvezetőségtől kapta, hanem az kizárólag helyiérdekű s köztudomásúlag évtizedek óta kisebb-nagyobb vehemenciával folytatott rétkeresési pernek a következménye, s abban nyilvánult, hogy a „rétkeresőknek" nevezett, túlnyomó részben vagyontalan tömeg a Jenovay Imre szerbittebei nagybirtokos tulajdonát képező Jergovántanyát megszállta, s a földfelosztást követelve, oly fenyegető magatartást tanúsított, hogy csakis katonai karhatalommal lehetett őket az említett birtokból eltávolítani. Az ügy bűnfenyítő útra tereltetvén, a felbujtót, Simon Péter magyarittebei községi bírót és mintegy 40 tagját a nagybecskereki kir. törvényszék szabadságvesztés büntetéssel sújtotta.

A szerbpárdányi s a dinnyási mozgalom jelentéktelen volt.

A magyarországi szocialisztikus munkásmozgalmak az 1904. évben. Budapest 1905. Országos Központi Községi Ny. 210—211. old.

A TISZA-KORMÁNY A MUNKÁSSÁG ELLEN

106

1904 január 16

TISZA ISTVÁN BELÜGYMINISZTER KÖRRENDELETE A FŐISPÁNOKHOZ A MUNKÁSGYŰLÉSEK BETILTÁSÁRÓL

Hozzám érkezett jelentések szerint a szociáldemokrata párt vezetősége az utóbbi időben mind sűrűbben küldi ügynökeit és megbízottait az ország egyes vidékeire népgyűlések rendezése érdekében, s így a hatóságok mind gyakrabban jönnek abba a helyzetbe, hogy a népgyűlések megtarthatása tárgyában határozzanak.

Én a gyülekezési jogot rendszerint a legliberálisabban kívánom értelmezni, mert a nép között terjesztett téveszmék önmagukban hordják ellenszerüket, s az ilyen zavaros áramlatok a nép kijózánodása folytán természetes halállal múlnak ki. Ezen természetes folyamatot megakasztó, gátló vagy tiltó intézkedéseket tehát indokoltnak csak ott tartom, hol azokat a közbiztonság és állami rend szempontjai feltétlenül szükségessé teszik.

Minthogy pedig sajnálattal arról is értesültem, hogy ezek a népgyűlések több helyen csak a nép nyugalmának és békéjének megzavarását, a közrend és közbiztonság megtámadását idézték elő, az állami rend érdekében felhatalmazom a rendőri hatóságokat, hogy ily helyeken[1] a bejelentett népgyűlések tudomásul vételét — újabbi rendelkezésemig — ezekből az indokokból megtagadhassák.

Amidőn erről a főispán urat megfelelő intézkedés megtétele végett értesítem, egyúttal felkérem, hogy a rendőri hatóságoknak a népgyűlések engedélyezése és azok megtagadása körüli eljárását figyelemmel kísérni és őket a jelzett intenciómnak megfelelőleg irányítani szíveskedjék.

Tisza s. k.

Sokszorosított másolat. — MMI Archívum. Csanád m. főisp. biz. 1904—5.

---

[1] A „helyeken" szó törölve és fölé írva tintával „célzatból".

107

1904 március 1

TISZA ISTVÁN A SZOCIÁLDEMOKRATA AGITÁCIÓ MEGAKADÁLYOZÁSÁRA HÍVJA FEL A FŐISPÁNOKAT

Tudomásomra jutott, hogy a szociáldemokraták egy országos aratási sztrájk létrehozásán fáradoznak, és e célból utazó ügynökeik mindent el fognak követni, hogy a munkásnépet felizgatva, azokat tervüknek megnyerjék. A némely vármegye területén máris észlelhető szocialista irányzatú és veszélyes jellegű mozgalmak mintegy megerősíteni látszanak a tervbevett nagyobb arányú mozgalmakról szóló híreket, miért is felkérem tekintetességedet, hogy ezen, esetleg járása, városa területén feltűnő jelenségeknek a legéberebb figyelmet szentelve, minden rendelkezésére álló eszközzel és móddal odahatni szíveskedjék, hogy a munkás nép a jelzett mozgalomtól megóvassék, és amennyiben ott törvénybe ütköző cselekmény elkövetésére izgató szocialista ügynökök jelennének meg vagy helybeli emberek mint izgatók lépnének fel, s amennyiben cselekményük a büntetőtörvényekbe ütköznének, azoknak letartóztatása, különben pedig az idegen községből leendő törvényszerű eltávolítása iránt azonnal intézkedni és arról, valamint minden egyes e tárgyra vonatkozó és figyelemre méltó jelenségről hozzám jelentést tenni szíveskedjék.

Tisza

Sokszorosított körlevél. — MMI Archivum. A. XV. 1/1904/3. Somogy m. főisp. biz. 1904—38. eln.
A körlevelet valamennyi főszolgabíró és polgármester megkapta.

108

1904 március 31

A MAGYAR VASMŰVEK ÉS GÉPGYÁRAK ORSZÁGOS EGYESÜLETE AZ ÁLLAM FOKOZOTTABB TÁMOGATÁSÁT KÉRI A MUNKÁSOK NÖVEKVŐ SZTRÁJKMOZGALMÁVAL SZEMBEN

Nagyméltóságú Miniszter Úr! Kegyelmes Urunk!

Gazdasági életünk már közel egy évtizede súlyos válsággal küzd, s még az általános szomorú viszonyokból is élesen kiválik vas- és gépiparunk küzdelmesen nehéz helyzete. Valósággal harcot kell gyárainknak vívniuk a puszta létfenntartásért, s amidőn nagyméltóságod hathatós oltalmát vagyunk bátrak kérni az alábbiakban, tesszük ezt azért, hogy minden törvényes eszközzel védelmezvén javainkat, egyben biztosítsuk a magyar gépgyári iparnak saját munkásai részéről veszélyeztetett fejlődését.

A folyton megújuló és mind nagyobb arányokat öltő sztrájkmozgalmak alapjukban rázkódtatják meg ipari életünket, s az egyes vállalatok üzemének váltakozva megszakított folyamata azoknak nemcsak hogy tetemes károkat okoz, de alkalmas arra is, hogy egyeseket a lassú, de biztosan bekövetkező romlás felé vigyen.

A magyar gépgyári vállalatok a legsúlyosabb viszonyok közt is igyekeztek munkásaikról gondoskodni, amit eléggé bizonyít az, hogy üzleti érdekeik terhére — tehát jövedelmük kockáztatásával is — megtartani igyekeztek őket még akkor is, amidőn a gyárak foglalkoztatva alig voltak. Sajnos azonban, hogy az évek hosszú során át tartó munkahiány miatt ez másképpen keresztülvihető nem volt, minthogy a gyárak a munkaidő megrövidítésével igyekeztek a munkások ezreinek megtartását lehetővé tenni, ez természetszerűen kedvezőtlenül befolyásolta a kereseti viszonyokat. Azonban bíztak a helyzet jobbrafordulásában és a munkások józan belátásában.

Kénytelenek vagyunk azonban bevallani, kegyelmes urunk, hogy ezen feltevésünkben keserűen

csalódtunk. A munkások nemhogy méltányolták volna a munkaadók súlyos helyzetét s azon — szinte erejüket meghaladó — anyagi áldozatokat, melyeket a munkásállag törzsének lehető fenntartásával hoztak, hanem lelketlen bujtogatók által félrevezetve, a legigaztalanabb, sőt gyakran a legképtelenebb követeléseken alapuló sztrájkokba engedik magukat sodortatni. Ma már nem csupán anyagi helyzetük javításának jogcíme vagy ürügye alatt kezdenek munkásaink sztrájkot, hanem rendszerint a gyári vezető személyzet egyik-másik tagjának, sőt munkavezetőknek elbocsátását is követelik.

A munkások eme lehetetlen követeléseiknek akként akarnak érvényt szerezni, hogy mivel általános sztrájkot nem volnának képesek sokáig tartani, parciális[1] munkabeszüntetéseket rendeznek, és egyes gyárakat bojkott alá vesznek, hogy az ott sztrájkolókat a többi munkások segélyezhessék. Ennek dacára igen gyakran megtörténik, hogy a sztrájkra bujtogatott munkások józanabb és tisztességes része mégis tovább akarna dolgozni, de ebben a többiek erőszakkal gátolják meg. Az 1884 : XVII. tc. 164. §-a[2], sőt a büntetőtörvénykönyv 177. §-a is szigorúan büntetni rendeli azokat, akik „gyárak, műhelyek vagy azon helyiségek előtt, ahol munkások dolgoznak, vagy a munkaadó, művezető lakása, illetve tartózkodási helye előtt összecsoportosulnak, hogy a munka megkezdését vagy folytatását megakadályozzák, vagy a munkásokat a munka elhagyására bírják"; s ugyanezen elbánásban részesíti azokat is, akik „a munkabér felemelése vagy leszállítása végett valamely munkás vagy munkaadó ellen erőszakot követnek el, azt szóval vagy tettleg bántalmazzák, vagy erőszakkal fenyegetik".

Ámbár ilyen erőszakosságok napról napra megtörténnek, mégis sajnálattal vagyunk kénytelenek nagyméltóságod magas tudomására juttatni, hogy a Magyar Királyi Államrendőrség teljes közömbösséggel veszi a gyárak konkrét panaszait. Ezért elsősorban azt a tiszteletteljes kérést terjesztjük nagyméltóságod elé, miszerint kegyeskedjék oda hatni, illetve elrendelni, hogy az illetékes hatóságok a törvényes rendelkezések teljes szigorát alkalmazzák a dolgozni kívánó munkásoknak s a gyári közegeknek a szünetelők erőszakosságai ellen való megvédelmezésében, s hogy ezen állami oltalom költségeit ne úgy, mint eddig, a gyárak tartozzanak viselni.

Ezután bátorkodunk kérésünk második pontjára áttérve jelenteni, hogy a bujtogató és izgága munkások közt gyakoriak a külföldi, illetve vidéki honosságúak, s ezeknek eltávolítása képezné igen hathatós eszközét annak, hogy a bujtogatások megszűnjenek, s a munkások ne alkalmazzanak erőszakot békében dolgozni kívánó társaikkal, illetve feljebbvalóikkal szemben.

Azért második tiszteletteljes kérésünk oda irányul, hogy oly külföldi vagy vidéki illetőségű, foglalkozás nélküli munkások, kik békés társaikat sztrájkra vagy erőszakosságra bujtogatják, hatóságilag toloncoltassanak el a fővárosból. E részben egyesületünk munkásügyi végrehajtó bizottsága készséggel hajlandó a konkrét panaszokat előzetesen megvizsgálni, s amennyiben alaposaknak bizonyulnak, a terhelő adatokat további eljárás céljából a Magyar Királyi Államrendőrség rendelkezésére bocsátani.

Mindezek mellett lehetetlen elhallgatnunk azt, hogy a felmerülő bajok és visszásságok kútforrását a munkások szakegyleteiben kell keresnünk. Ezek az egyletek valóságos melegágyai az agitációnak, amelyekben az agitátorok nem csupán fizetéssel vannak alkalmazva, hanem egy-egy sztrájk érdekében való működésükért még napidíjakban is részesülnek. Miután ezen szakegyleteknek nem lehet más alapszabályszerű céljuk, mint az önképzés, tapasztalás szerint azonban ez csak az a külső máz, mely az agitatórius tevékenységet takarja, harmadsorban azon tiszteletteljes kérést terjesztjük nagyméltóságod elé, hogy kegyeskedjék ezen szakegyletek szigorúbb ellenőrzését elrendelni, különösen pedig azokat pénzkezelésük tekintetében nyilvános számadásra kötelezni, s amennyiben működésük alapszabály-ellenesnek találtatnék, azokat feloszlatni.

---

[1] Részleges.

[2] Az 1884. évi XVII. tc. (Ipartörvény) 164. §-a azok megbüntetéséről rendelkezik, akik a munkaadókat, illetve a munkásokat szabad akaratuk érvényesítésében meggátolni törekszenek. *(Lásd Magyar Törvénytár, 1884—1886. évi törvényczikkek. Budapest 1897. Franklin. 88., 91. old.)*

Kegyelmes Urunk! Őszinte sajnálattal kellett magunkat arra a lépésre elhatároznunk, hogy a gyáriparnak a munkások terrorisztikus fellépése ellen való megvédelmezésére az államhatalomhoz forduljunk; de gyáraink helyzete mindinkább tarthatatlanná válik, úgy hogy más utunk ennél ma már nincsen.

Bízunk nagyméltóságod bölcs belátásában és erélyes közbelépésében, hogy tiszteletteljes előterjesztésünket, mely a tényleges viszonyok által van megokolva, figyelembe venni és kérelmeinket — melyek az önvédelem jogszerű keretén belül maradnak — teljesíthetőknek találni s azokhoz képest rendelkezni kegyeskedik.

Maradván nagyméltóságod alázatos szolgái
a Magyar Vasművek és Gépgyárak Országos Egyesülete:

Förster s. k.
elnök

Strasser s. k.
titkár

Másolat. — MMI Archivum. Vasas Szakszervezet. 1904—1.

A beadványt külön intézkedés nem követte. Hatása a szakszervezeti mozgalom fokozott zaklatásában nyilvánult meg.

A MAGYARORSZÁGI SZOCIÁLDEMOKRATA PÁRT XI. KONGRESSZUSA
1904 ÁPRILIS 3—5

109

1904 március 31

A PÁRTVEZETŐSÉG JELENTÉSE A MAGYARORSZÁGI SZOCIÁLDEMOKRATA PÁRT XI. KONGRESSZUSÁNAK

A legutóbbi kongresszuson egyhangúlag elfogadott pártprogram és pártszervezeti szabályzat lényegesen hozzájárult a pártmozgalom megerősödéséhez. A pártszervezeti szabályzat különösen a vidéki mozgalom fejlődésére volt nagy hatással, mert kijelölte azokat a kereteket, amelyekben a vidéki nagyobb városok működhetnek, és tevékenységüknek nagyobb teret adott.

A legtöbb vidéki város pártszervezete megfelelt feladatának. Bár a legtöbb helyen nagyobb nehézségekkel kell megküzdeniük — a hatóságok túlkapásai miatt —, mint a fővárosi mozgalomnak, a vidéki pártszervezetek mégis sokkalta nagyobb mérvben vonták be a közelükben levő községek lakosságát a mozgalomba, mint azelőtt.

A közigazgatás ázsiai mivolta a lefolyt évben tűnt ki a legjobban. Széll Kálmán alatt a látszat kedvéért az összes szolgabíráknak tartózkodniuk kellett a kirívó törvénytelenségektől. Széll bukása óta, a folyton változó kormányok alatt, továbbá a kormánynélküliség átmeneti idejében a közigazgatás urai megszabadították magukat a rájuk erőszakolt zablától, amit úgyis fogcsikorgatva tartottak, és féktelen dühvel rontottak a fejlődő mozgalomra.

Százakra megy a betiltott gyűlésekről beérkezett törvénytelen végzések száma. E végzések legtöbbjében nyíltan, leplezetlenül kimutatják, hogy a gyűléseket azért tiltják be, mert a bejelentők szocialisták. Több helyen a *betiltó végzéseket előre sokszorosítják az indokolással együtt*, és bármilyen is a bejelentés, a végzés mindig egyenlő. A legtöbb helyen a betiltás indoka lakonikus rövidséggel így hangzik: „*Nincs semmi szükség arra, hogy a lakosság békés nyugalma az izgatók által megzavartassék.*"

A magyarországi viszonyokat szomorúan jellemzi, hogy a legdurvább jogsérelmet sem lehet megtorolni. Hiába mondják ki az egyesülési és gyülekezési jogot szabályozó miniszteri rendeletek, hogy a gyűléseket *csak be kell jelenteni* és normális viszonyok között a bejelentést tudomásul

kell venni, a rendőrkapitányok és szolgabírák törvényes rendelkezésekkel mitsem törődnek, mert jól tudják, hogy legfelsőbb fórumuk, a belügyminiszter előtt kedves dolog az ilyen gyűlések betiltása. A közigazgatás urainak csak arra kell ügyelniük, hogy a polgári osztály jogaira vigyázzanak. Ami a szociáldemokratával szemben erény, az halálos bűn, ha valamely polgári párt hívével követtetik el. Így kifejlődött a joggyakorlat, *hogy a szocialistákkal szemben mindent szabad*, a polgári pártokkal szemben semmit.

A szociáldemokraták elkülönítése a többi polgári pártoktól, *a csupán velük szemben elkövetett visszaélések*, egy országban sem történnek oly kirívó nyíltsággal, mint nálunk.

A fent említett felfogás érvényesül még az igazságszolgáltatásban is. Eltekintve a közigazgatási basák kiutasításaitól és eltoloncolásaitól, a tíz- és húsznapos büntetésektől, újabb időben a független és felelőtlen bíróságok is rávetették magukat a szociáldemokrata pártra. A hajsza főleg a lap ellen indult meg, amelyet, nyíltan bevallva, óriási pénzbírságokkal akartak tönkretenni . . .[1]

A választói jog kérdésénél különös súlyt kellett helyezni a Függetlenségi Párt magatartására. Ez a párt volna hivatva arra, hogy az általános választói jogért a parlamentben küzdjön, mert pártvezéreinek állítása szerint a párt programjában ott van az általános választói jog követelése. A szociáldemokrata pártnak a politikai zűrzavarok közt az volt tehát legelemibb és legcélszerűbb kötelessége, hogy a nemzeti vívmányokért indított harc — amely még akkor sem használt volna a népnek, ha győzelemmel végződik — átterelődjék az általános választói jog követelésére. Ezért kiadta a jelszót az egész országban, hogy a Függetlenségi Párt szónokait elvtársaink csak akkor hallgassák meg, ha az általános választói jogot is felveszik a követelések sorába. A vidéki elvtársak a legnagyobb városokban kényszerítették a függetlenségi párti képviselőket, hogy nyíltan állást foglaljanak az általános választói jog mellett. A párt kettős munkát végzett. Egyfelől nem engedte, hogy a polgári pártok „harcosai" szereljenek, hanem kényszerítette, belekorbácsolta őket a küzdelembe, másfelől pedig arra törekedett, hogy a „nemzeti vívmányok" helyett az általános választói jog kérdése nyomuljon előtérbe. A vállalkozás merész volt. Szembe kellett szállnunk a nép évtizedeken át mesterségesen növelt sovinizmusával, amelyet a Függetlenségi Párt mindig ki tudott használni a saját céljaira. Ami még a múlt évben sikerült Budapesten, azt most általánosítottuk az egész országban. A függetlenségi „forradalmárok" csak akkor beszélhettek, ha az általános választói jogot is felvették követeléseik sorába. E céltudatos és alkut nem ismerő politikának köszönhető, hogy mikor a Függetlenségi Párt Tisza István alatt leszerelt, a nemzeti vívmányok helyett a *parlamenti reformot követelte*. Az, hogy a kért parlamenti reform semmitmondó, nem bizonyít mást, mint a Függetlenségi Párt *korruptságát és félelmét a néptől* . . .

Az egyesülési és gyülekezési jogért folytatott harc nem mutathat fel sikereket. Khuen-Héderváry és Tisza István alatt a viszonyok még rosszabbak lettek. A horvát bánról már előre tudták a közigazgatás basái, hogy minden erőszakos eszközt megtorlatlanul alkalmazhatnak a szociáldemokraták ellen. Tisza István meg, amint már említettük, egyenesen *felhívta a szolgabírákat a gyűlések betiltására*[2]. Tisza István rendelete ellen a párt 200 gyűlést jelentett be egy napon az egész országban. E gyűléseknek több mint felét betiltották. A belügyminiszter és a hatóságok törvénytelen eljárásával szemben a pártvezetőség a védekezés egyedül lehetséges módját választotta, és kiadta a jelszót, hogy *ahol gyűléseket nem engednek meg, ott titkos gyűléseket és értekezleteket kell tartani*. Budapesten és vagy 100 vidéki városban fogadtak el elvtársaink ily irányú határozati javaslatot. A budapesti gyűlési beszédért a per folyamatban van. Az új pártvezetőség feladata lesz azon módozatokról gondoskodni, amelyek a mai lehetetlen állapotokkal szemben a pártmozgalom egészséges fejlődését továbbra is biztosítják.

A klerikális reakció ellen a küzdelem folytatódott. Mikor a csuhások látták, hogy a fővárosban elvesztették a játszmát, rávetették magukat a vidékre. Eredményt csak ott tudnak fel-

---

[1] A következőkben a jelentés a Népszava sajtópereivel és a szociáldemokraták ellen irányuló hatósági fellépéssel foglalkozik. Majd utal arra az agitációra, amelyet a pártvezetőség az általános választójogért folytatott.

[2] Lásd e kötet 181. old.

mutatni, ahol a nép teljesen a papok hatalmában van: a dunántúli dombos vidéken. Maradandót itt sem tudnak alkotni, mert főleg a szövetkezetek alakítását tűzik ki célul. E szövetkezetek a lelketlen és tudatlan vezetés mellett a legtöbb esetben megbuknak, és csak növelik a nép jogos elkeseredését a Néppárt ellen . . .[1]

A fejlődő szerb és román mozgalmat a Tisza-kormány a leggaládabb eszközökkel igyekszik tönkretenni. Tisza István kormányrajutásakor ingadozó pozíciójának megerősítésére paktumot kötött a nemzetiségekkel[2], akik természetszerűen féktelenül gyűlölik az erősödő szociáldemokrata mozgalmat. A paktum következménye a szociáldemokraták üldözése. Tervszerű munkával csináltak a kormány rendelkezésére álló lapokban lázadásokat és forrongásokat. Megrakták a békés falvakat csendőrséggel és katonasággal, tucatjával vitték elvtársainkat a börtönbe és a tolonckocsiba. A román és szerb lapok minden számát elkobozták. A legártatlanabb cikk elég indok volt az éjjeli ügyész közbelépésére. A célzat világos. A rendelet ki van adva a román és szerb lap elnyomására minden megengedett és meg nem engedett eszközzel. A célt azonban nem érik el. A párt eddig több mint 2000 koronát fizetett rá a román és szerb pártlapra, és a jövőben is fenntartja azokat, bármily nagy áldozatokba kerüljön. Az ügyészség eljárására jellemző, hogy a pártvezetőség a lapokat *kinyomatás előtt beküldi az ügyészséghez és csak akkor nyomatja ki, ha nem jöttek foglalni.* Megtörtént már az is, hogy a lefoglalás után az új kiadást — amelyben kihagytuk a konfiskált cikket — még egyszer lefoglalták egy másik cikkért, amelyet először nem kifogásoltak. *A posta addig nem továbbítja a lapokat, míg az ügyészségtől erre engedélyt nem nyer.*

Megjegyzendő mindezek után, hogy Magyarországon *nincs előzetes cenzúra!*

A hajsza a szerbek és románok ellen még most is tart. Mikor e sorokat írtuk, délelőtt az Adeverult, délután a Narodna Recst foglalták le.

Örvendetes jelenség a szakegyleti mozgalom rendkívüli fejlődése. E fejlődés egyrészt az országos egyletek megalakulásának és működésének tudható be, másrészt a párt hatalmas politikai mozgalma és főleg az óriási budapesti népgyűlések ezer és ezer közönyös munkást ébresztettek öntudatra és vittek a szakegyletbe. A szakegyleti mozgalom fejlődését a következő számok mutatják: 1902 január 1-én az összes szervezeteknek 10 099 tagja volt. 1902 december 31-én 15 387, 1903 december 31-én a taglétszám 41 138. Egy év alatt a szakszervezetek 25 751 új tagot nyertek. Ez a fejlődés állandó, mert ma a szakegyleti tagok száma messze túlhaladja a 45 000-et. Új egylet alakult: Budapesten 6, vidéken 21.

A női munkásmozgalom még mindig a kezdet nehézségeivel küzd, bár a szakegyleteknek már 1770 női tagja van.

A vidéki városok a sok gyűlésbetiltás mellett is oly mérvben vették igénybe a központból a szónokokat, hogy a pártvezetőség a legjobb akarat mellett sem volt képes az összes kérelmeknek megfelelni. A vidéki gyűlések anyagilag is igen megterhelik a pártot. A lefolyt évben 9732 korona 72 fillért adtunk ki a szónokok útiköltségére. A vidéki városok és községek ebből csak 2321 korona 52 fillért térítettek meg. A jövőben elkerülhetetlenül szükséges, hogy a vidéki nagyobb szervezetek a közelükben levő községeket szónokokkal ellássák. Ezt a munkát megkönnyíti az is, hogy a *nagyváradi, debreceni* és *kolozsvári* szervezetek már állandó párttitkárságot létesítettek. A nagyváradi titkárság időnként, a kolozsvári állandó segélyt kap a párttól. A debreceniek saját erejükből tartják fenn a titkárságot . . .[3]

Földművelő-mozgalom

A földművelők mozgalma, mint önálló földművelő-mozgalom, mely hasonló volna az ipari munkások szakmozgalmához — nem létezik. Ennek oka többféle lehet. A magyar hatóságok,

[1] Ezután a jelentés azt ismerteti, hogyan segítik a hatóságok a Néppárt munkáját.
[2] Utalás a román burzsoá nemzeti párttal való tárgyalásra.
[3] A továbbiakban a jelentés „a pártmozgalom örvendetes fejlődését" a pártpénztári bevételek növekedésének bemutatásával illusztrálja.

élükön az államhatalommal, semmitől sem remegnek jobban, mint a földművelők mozgalmától. A földművelők öntudatraébredése számukra országos veszedelmet jelent, mivel azzal a legigénytelenebb és legtürelmesebb igavonóikat veszítenék el. Éppen azért minden eszközzel arra törekszenek, hogy a földművelőktől a mozgolódásnak legcsekélyebb lehetőségét is elzárják. Nem hogy szakszervezetek alakítását engednék meg, de még az önképző-köröket is rossz szemmel tekintik, ha földművelő-munkások akarják alakítani. Jól tudják, hogy a körök a felvilágosodás templomai, márpedig a felvilágosodás előbb-utóbb rávezeti a munkásokat arra, amitől a birtokosok a legjobban félnek.

Olyan szervezetet, mely a földművelő-munkásokra igazán értékes lehetne, csakis országos jelleggel lehetne alakítani. Ám, hogy ilyet hatósági jóváhagyással csinálhassunk, arra egyelőre még csak nem is gondolhatunk. A földművelő-munkások szabad szervezetének kell előbb annyira megerősödni, hogy a kormányra megfelelő nyomást gyakorolhassanak.

A hatósági tilalom azonban legfeljebb gátolhatja az önálló földművelő-mozgalom kifejlődését, de meg nem akaszthatja. A tényleges és elhatározó oknak magában a munkásmozgalomban s a földművelőknek abban elfoglalt helyzetében kell rejleni. Ezt azonban itt részletesen ki nem fejthetjük, legfeljebb vázlatosan rámutathatunk.

Maga az a tény, hogy a földművelő-munkások az országban apró községekre vannak szétszaggatva s nincs egyetlen nagy hely sem, mely szilárd központot alkothatna, nagyban gátolja a mezei munkások összekapcsolását és mozgalmuk egyöntetűségének létrehozását. A nagyobb földművelő-városok is csak annyiban különböznek a kisebb falvaktól, hogy nagyobb helyet foglalnak el; munkáslakosságuk azonban ugyanazon primitív viszonyok és felfogások között él, mint a kisebb községekben. Azonkívül a földművelő-mozgalomnak főképpen gazdasági érdekekhez kellene kapcsolódni, azonban a gazdasági helyzetre, különösen a munkabérekre nézve országszerte, de megyénként és községenként is olyan óriási eltérések vannak, hogy ebbe valami egységeset, az egész országra vagy csak néhány megyére szólót is hozni, eddig még nem sikerült.

Okunk van azonban hinni, hogy egyrészt a mezőgazdaságban mindig nagyobb tért hódító munkanélküliség, továbbá a földművelő-munkások szellemi fejlődése meg fogja hozni azt az alapot, melyre felépíthetjük a mezei munkások egységes, egész országra szóló gazdasági programját, s akkor megszületik majd a földművelők országos szövetsége, és vele az országos önálló földművelő-mozgalom.

Ha nincs is külön földművelő-mozgalom, ez még nem azt jelenti, hogy a mezei munkások tétlenségben élik napjaikat és nem vesznek részt a munkásság nagy, felszabadulási küzdelmében. Megelégedéssel állapíthatjuk meg, hogy a mezei munkások igenis tevékeny részt vesznek a pártmozgalomban és erősségét képezik a Magyarországi Szociáldemokrata Pártnak. Működésükről az adatokat pártjelentésünkben találhatjuk. Ott láthatjuk meg, mennyi gyűlést rendeztek, hogyan fejtettek ki működést a községi képviselőválasztásoknál, hogyan igyekeztek minden irányban tért hódítani maguknak és a munkások eszméinek.

Múlt év óta nemcsak a szociáldemokrata községek számának emelkedése, de az egyes községekben az elvtársak számának gyarapodása is mutatja, hogy a földművelők tudatában voltak mindenkor feladatuknak. A szervezés munkáját kitartóan, fáradság nélkül folytatták, s az eredmény a többi között az is, hogy Darányi kolduspénztára[1] még eddig sem tudott talpra állani.

A kormány pedig nem fukarkodott a mézesmadzagokkal. A kitüntetéseket és az ajándékok osztogatását folytatta abban a reményben, hogy ha a múltban nem sikerült, talán sikerülni fog a jövőben a mezei munkásokat visszaédesgetni a tudatlanság némaságába[2]. Az édesgetések nem használtak semmit. A munkások nemcsak hogy meg nem tértek, de harcukban még csak egy szemernyit sem szüneteltek.

---

[1] A Darányi Ignác által létesített gazdasági munkás- és cselédsegélyző pénztárakról van szó. *(Lásd 1900 : XVI. tc. Magyar Törvénytár. 1900. évi törvénycikkek. Budapest 1901. Franklin. 72—81. old.)*

[2] Utalás arra, hogy a földművelésügyi miniszter kezdeményezésére ezekben az években néhány, huzamosabb ideje egy birtokosnál szolgáló mezőgazdasági munkást kitüntettek „hűséges" szolgálatuk elismeréséül.

Nem használtak a kormánynak és nem ártottak a mozgalomnak azok a hallatlan üldözések sem, melyeket a Tisza-kormány indított meg, különösen a vidéken. A munkások szenvedtek az üldözések folytán sokat, de nem ingadoztak. Sőt, mondhatnánk, hogy a jelenre nézve még csak használhatnak. Senki sem tudja az igazságtalanságot erélyesebben bizonyítani, mint az, aki elköveti. Ha a népnek nem csupán a mi szavunkra kell elhinni, de magán is tapasztalhatja, hogy a kormány ellensége, bizonyos, hogy sokkal kevesebb gondolkozás és huzakodás után csatlakozik a mi mozgalmunkhoz, mint különben. Ez az oka annak, hogy a vidéki mozgalom az üldözések ellenére is egyre erősödik.

Éppen azért, mivel a földművelők mozgalma tulajdonképpen pártmozgalom, a földművelők 9-es bizottságának az idén sem sok dolga akadt. Ülést nem is tartott egyszer sem, mivel arra szükség nem is volt. Mindazáltal a bizottság intézményét, tekintettel a jövőre, továbbra is fenn kell tartanunk.

Nagy gondot okoztak a kormánynak az aratási sztrájkok. E sztrájkok elkerülése végett fojtották vérbe 1898-ban a földművelők mozgalmát, és íme, a nyáron újból kitörtek a sztrájkok, mutatva a mozgalom győzhetetlenségét. A kormány a Darányi-féle rabszolgatörvényt teljes szigorával alkalmazta a sztrájkolók ellen. A földművelő-munkások százait zárták el 30—60 napra, százakat csendőrök fedezete mellett kísértek munkába. Mind hiába! *Bihar megyében, Bács-Bodrog* és *Arad megyében* több mint 10 000 arató lépett sztrájkba, és minden üldözés dacára a legtöbb esetben sikerrel harcolt magasabb munkabérért.

Mindent egybefoglalva, a földművelők mozgalma helyes úton halad és lényegében ebben az esztendőben is nagyot fejlődött előre . . .[1]

Sztrájkmozgalom

A szakszervezeti mozgalom fejlődésével lépést tartott a sztrájkok nagy száma. Úgy a fővárosban, mint a vidéken nap nap után jelentettek be sztrájkokat. A sztrájkok számát és a küzdelem eredményét még csak megközelítőleg sem tudhatjuk. Régi baj a mozgalomban, hogy vagy be sem jelentik a sztrájkot a pártnál, vagy ha bejelentették, nem írják meg később, hogy győztek avagy buktak a harcban. Ezért mi csak a nagyobb sztrájkokat soroljuk fel.

Március 16-án *Budapesten* a cipészek *Marbach* Bernátnál, *Schwarcz* és *Braschnál*, *Klingernél* és *Adler* Adolfnál sztrájkba léptek.

Március 23-án az összes *budapesti* kőfaragók, több mint 600-an, sztrájkba léptek. A sztrájk 9 heti harc után a munkások részleges győzelmével ért véget.

Március 28-án a *debreceni* péksegédek vívtak győzelmes bérharcot.

Nyíregyházán egy heti bérharc után az összes kőművesek és ácsok megkapták összes követeléseiket.

Szabadkán április 2-án az asztalosok bérharcba léptek. Négy heti harc után megkapták követeléseiket.

Pozsonyban az összes szakmák munkásai, mintegy 6000-en, egyszerre léptek sztrájkba. A sztrájk a munkások győzelmével végződött.

Debrecenben április 29-én az ácsok, kőművesek, szabók és sütőmunkások léptek sztrájkba. A harc a munkások győzelmével végződött.

Budapesten a szegezőlakatosok vívtak ugyanakkor győzelmes bérharcot.

Szatmáron az építőmunkások, *Nagyváradon* a szabók győztek a bérharcban.

Győrben 300 gyufagyári munkás és munkásnő harcolt sikerrel . . .[2]

Budapesten a Zsolnay Porcelángyár lemezrakói, *Makón* a kőművesek és ácsok, *Szombat-*

[1] Ezután a jelentés a szakszervezeti mozgalom fejlődéséről számol be. *(Erre vonatkozólag lásd a Szakszervezeti Tanács jelentését e kötet 237. old.)*

[2] Ezután a jelentés a budapesti villamosvasutak dolgozóinak sztrájkját ismerteti. *(Lásd e kötet 111. old.)*

helyen az építőmunkások, *Nagyváradon* a varrónők és sütőmunkások, *Ungváron* és *Békésen* a kőművesek, *Zágrábban* a férfiszabók harcoltak sikerrel.

Makón az ácsok és kőművesek sztrájkja eredménytelenül végződött.

A *miskolci, eszéki* és *székesfehérvári* asztalosok sikerrel harcoltak.

Május 23-án *Újpesten* 1200 jutagyári munkás és munkásnő lépett bérharcba. Az igazgatóság a gyárban dívó brutális bánásmóddal és bérredukcióval tudatosan belekényszerítette a munkásokat a sztrájkba. Két heti sztrájk után a harc a munkások győzelmével véget ért. Az igazgatóság azonban két nap múlva megszegte adott szavát. A bérharc erre újból kitört és két hét múlva a munkások vereségével végződött.

Május 24-én *Budapesten* 600 lópatkoló és kocsikovács lépett bérharcba a 9 és ½ órai munkaidőért és 20 korona minimális fizetésért. A harc a munkások részleges győzelmével végződött.

Az *aradi* ácssegédek, a *mohácsi* és a *pápai* kőművesek, a *kassai* sütőmunkások sikerrel harcoltak.

Budapesten az istvántelki kőművesek, 500-an, kivívták a 20%-os bérfelemelést és 1 órával megrövidítették a munkaidőt.

Budapesten a kőművesek 71 épületen sztrájkoltak. Az épületeket egyenként bojkottálták, és 69 esetben győztek. A harc folytatását egy, az építőmesterekkel kötött előnyös megegyezés tette feleslegessé.

Budapesten a *Gazdasági Gépgyár* mázolói és fényezői és a *Dreher*-sörfőzde kádárai léptek bérharcba. Az előbbiek győztek, az utóbbiak elbuktak.

A *nagykőrösi* ácsok és kőművesek és a *brassói* sütőmunkások sikerrel harcoltak.

Az *annavölgyi, sárisápi, dorogi, dági* és *tokodi* bányamunkások, 1200-an, sikerrel harcoltak.

Nagyváradon 1600 napszámos 10 napi sztrájk után 30% béremelést kapott.

Budapesten a *mennyezet- és fehérmunkások,* a *kádárok* és a *szappanosok* sikerrel harcoltak.

Aninán, július hó 20-án, 1800 vasgyári munkás lépett sztrájkba a gyárban dívó ellenőrzési bárcarendszer megszüntetéséért. Ezzel a rendszerrel a munkásokat rendkívül megkárosították, mert ha valaki csak néhány percet késett, 10 százalékot levontak a fizetéséből. A munkások vagy a bárcarendszer megszüntetését, vagy a fizetésük felemelését kérték. A vasgyári munkások sztrájkjához két heti harc után 3500 bányász csatlakozott. A sztrájk a szolgabíróság erőszakossága és pártoskodása miatt 2 és ½ hónapi küzdelem után eredménytelenül végződött.

Augusztus 14-én 500 olajgyári munkás lépett sztrájkba *Mezőtelegden.* A harc két hét után a munkások vereségével végződött. A szolgabírói hivatal nyíltan a gyárosok pártjára állott és vasraverve hurcoltatta ki Mezőtelegdről a munkások képviselőit. A második hét végén, igazi orosz mintára, csendőrökkel verték szét a munkásokat és zavarták be a gyárba.

A *Ganz*-gyár vasöntői *Budapesten* 9 hétig eredménytelenül harcoltak.

Aradon a lakatosok és nyomdászok, *Marosvásárhelyen* és *Veszprémben* a kőművesek és *Nagyváradon* az asztalosok eredménnyel sztrájkoltak.

A pipakészítők *Óbudán* és *Erzsébetfalván* részleges eredménnyel sztrájkoltak.

A *Varrógép-gyár* munkásai *Budapesten* 1 heti sztrájk után győztek.

Pécsett szeptember 28-án általános sztrájk tört ki. Több mint 3000 munkás lépett sztrájkba. A kőművesek, asztalosok, ácsok, aszfaltmunkások és bőrmunkások győztek, a Zsolnay-gyár munkásai elvesztették a bérharcot.

Az *eszéki* építőmunkások, a *zágrábi* katonaszabók, a *kecskeméti* kőfaragók, a *temesvári* nyomdászok és az *újpesti* ácsok győzelmesen harcoltak.

Budapesten a *Schlick*-gyár bádogosai vívtak győzelmes bérharcot.

Szeptember 28-án tört ki *Budapesten* a fuvaroskocsisok sztrájkja. Több mint 3000 fuvaroskocsis és teherszállító lépett bérharcba. A rendőrség nyíltan a fuvaros és teherszállító vállalkozók pártjára állott. Az egész fővárosi rendőrség készenlétben volt, és minden kocsi bakján

két rendőr őrizte a sztrájkbontókat. A katonaság is a fuvarosok rendelkezésére állt. Mindez nem használt semmit. A fuvaroskocsisok szilárd összetartását nem tudta megtörni semmiféle provokáció sem. *Rudnay* főkapitány végre a legdurvább erőszak alkalmazásától sem riadt vissza. Ráuszította rendőreit a sztrájktanyára és véres harccal szétverte a békés sztrájkolókat. A rendőrök kivont karddal támadták meg a kocsisokat, és mikor ezek ellenálltak, revolverrel lőttek a tömeg közé. Az utcai harcban 17 sztrájkoló és 2 rendőr súlyosan, 90 sztrájkoló és 3 rendőr könnyebben megsebesült. A rendőrség brutális erőszakoskodása után két nappal a sztrájk a munkások győzelmével végződött.

Budapesten a nyomdászok a *Légrády*-nyomdában vívtak sikeres bérharcot. A nyomda előtt több ízben nagyarányú tüntetés volt.

Budapesten, október 11-én, az összes vasbútor-munkások sztrájkba léptek. A harc a munkások győzelmével végződött. A kárpitosok bérharca is sikerrel járt.

A nyomdászok *Jászberényben*, *Szolnokon* és *Nagyváradon* harcoltak jó eredménnyel.

Ungváron 400 bútorgyári munkás a hatóság brutális erőszakoskodása miatt elvesztette a bérharcot[1].

November 28-án *Budapesten 1000 ácssegéd* lépett bérharcba és 6 heti küzdelem után győzött. *A kalaposok* 6 heti bérharc után szintén megkapták követeléseiket.

1904 február elején a parkettrakó és szegezőasztalosok mintegy 400-an sztrájkba léptek. Az előbbiek 6 heti, az utóbbiak 3 heti bérharc után győztek.

Az asztalossegédek *Budapesten* szintén február elején kezdték meg a bojkottot a 9 órai munkaidőért. Állandóan 200—200 munkás sztrájkol. Eddig 500 segéd kapta meg bérharccal a 9 órai munkaidőt és 750 segédnek a munkaadók önként megadták a 9 és ½ órai munkaidőt. A munkaadók megkísérelték a munkások kizárását is, de e terv nem sikerült.

Február 15-én a *budapesti Haggenmacher*-gyár munkásai léptek sztrájkba. A sztrájk a munkások vereségével végződött.

A kövezők *Budapesten* február 15 óta folytatnak bérharcot.

A *budapesti* lakatosok február 22-én szintén bojkottal akarták a 9 órai munkaidőt és a fizetések javítását elérni. A munkaadók e terv keresztülvitelét azzal akadályozták meg, hogy 800 munkást kizártak. A munkások összetartása kitűnő. A sztrájk még nincs befejezve.

A *Danubius*-gyári munkások *Budapesten* jó sikerrel harcoltak.

Budapesten a *telefongyári* munkások, *Zomborban* a szobafestők és mázolók, *Gödöllőn* az építőmunkások harcoltak jó eredménnyel.

A cipészek nagy része szintén kedvezőbb munkafeltételeket ért el *Budapesten*.

Március 6-án *Budapesten* az összes szobafestők és mázolók bérharcba léptek és kétheti sztrájk után megkapták összes követeléseiket.

A cementmunkások *Budapesten* két hét óta sztrájkban állanak.

Jó sikerrel harcoltak *Budapesten* az ülőbútorasztalosok, *Szegeden* az asztalosok és *Békéscsabán* a szabók.

A *budapesti* szabósegédek és szabókisiparosok, mintegy 6000-en, március 13 óta állnak bérharcban. Több mint 300 munkaadó megadta már a követeléseket. A sztrájk nincs befejezve . . .

Pártmozgalom

Az agitáció bevételeinek emelkedése lehetővé tette, hogy a pártvezetőség nagyobb területen terjessze pártunk eszméit. A vidéken 550 gyűlést tartottunk. A fővárosban 120 gyűlést. Ez a statisztika azonban hiányos, mert csak azokról a gyűlésekről számol be, amelyekről a gyűlési tudósítás a Népszavában megjelent.

---

[1] Lásd e kötet 167. old.

Március 15-én 25 000 munkás vonult *Budapesten* a forradalom költőjének, Petőfi Sándornak szobrához. A polgárság hamis ünneplése egyre veszít jelentőségéből, a munkásság szabadságünnepe pedig egyre hatalmasabb lesz. Vidéki elvtársaink is sok helyen megünnepelték március 15-ét. *Szombathelyen* a szónokokat csendőrkordon vette körül és a katonaság készenlétben állt.

Április hó 12-én, 13-án és 14-én tartatott meg a párt X. országos kongresszusa. A pártgyűlésen Budapestről 50 szervezet 92 küldöttel, vidékről 165 községből 182 szervezet 257 küldöttel vett részt.

A kongresszus után megkezdődött az új pártszervezeti szabályzat értelmében a megyei szervezetek megalakítása. A pártvezetőség az új pártprogramot és pártszervezeti szabályzatot 20 000 példányban kinyomatta és ingyen küldte szét az összes pártszervezeteknek.

Május 1-én Budapesten teljes volt a munkaszünet. Vidéken is egyre jobban tért hódít május 1 munkaszünettel való megünneplése. A fővárosban nagy tüntető körmenetet tartottunk a 8 órás munkanapért és az általános választói jogért. A menetben 25—30 000 munkás vett részt.

Május 17-én 20 000 munkás részvételével népgyűlést tartottunk a Tattersallban[1]. A gyűlés elfogadott egy beadványt, amely a képviselőházat felhívta, hogy az általános választói jogot törvénybe iktassa. Elítélte a gyűlés a fővárosi kenyérdrágítókat is, és felhívta a fővárosi tanácsot, hogy erélyesen járjon el a pékmesterek ellen, akik 10%-kal emelték a munkások munkabérét és 40%-kal a kenyér árát.

Május 27-én a fővárosi munkásság egy jól látogatott gyűlésen állást foglalt a horvátországi rémuralom ellen. Khuen-Héderváry horvát bán a gyalázatos magyar közigazgatás ellen forrongó horvátok mozgalmát arra használta fel, hogy az általa gyűlölt szociáldemokrata mozgalmat megsemmisítse. Ezért a szociáldemokrata párt vezetőségének összes tagjait és mindazokat, akik a mozgalomban tevékeny szerepet játszottak, börtönbe záratta. A gyűlés határozati javaslatban fejezte ki megvetését a horvát bánnal szemben.

A fővárosi V., VI. kerületi szervezet május 24-én tüntetett, körmenetet és gyűlést tartott a kenyéruzsorások ellen és a kültelek rendezése érdekében.

Május 25-én a munkaközvetítő intézet választmánya a szervezett munkások képviselőinek indítványára nagy szótöbbséggel kimondta, hogy ezentúl sztrájk esetén nem közvetít munkásokat. A kereskedelemügyi miniszter is jóváhagyta e határozatot.

Május 31-én a Veszprém megyei pártszervezet megtartotta az első megyei értekezletet. Az értekezleten 10 község 24 küldöttel és Pápáról 12 szervezet 22 küldöttel vett részt.

Május végén nyílt meg a párt új könyvkereskedése[2]. Ezzel egyidejűleg a titkárság és szerkesztőség is tágabb helyiségbe költözött.

Június hó 7-én az erdélyi pártszervezet a pártvezetőség jóváhagyásával Erdélyi Munkás címmel egy politikai havilapot adott ki.

Július 26-án az államvasúti munkások tartották meg első gyűlésüket. Az új városháza díszterme zsúfolva volt a munkásokkal. A gyűlés kimondta, hogy erélyes beadványban megsürgeti a miniszternél az államvasúti munkások nyugdíjának kérdését. A mozgalom további vezetését a Szaktanácsra bízták. 1904 március 6-án a Hermina-kertben tartott gyűlésen 4000 államvasúti munkás mondta ki, hogy a modern munkásmozgalom alapján szervezkedik és országos egyletet alakít.

Szeptember elején a pártvezetőség elhatározta a malommunkások szervezését. Minden malomnál gyűlést tartatott. Ma már megalakult a malommunkások egylete és több mint 400 tagja van.

---

[1] Lásd e kötet 147. old.

[2] A Népszava Könyvkereskedés 1903 nyarán azzal a kérelemmel fordult a polgármesterhez, hogy Engels „A szocializmus fejlődése az utópiától a tudományig" című művét házalás útján árusíthassa. A kérést 1903 július 19-én elutasították, mire a Népszava Könyvkereskedés a belügyminiszterhez fellebbezett. A Belügyminisztérium 1903 november 10-én közölte, hogy az elutasító végzést jóváhagyja, mert a füzet házalás útján történő árusítását „tartalma miatt" nem tartja megengedhetőnek. *(Budapesti 1. sz. áll. levéltár. Bp. tanácsi ir. I. ü. o. 1903—3461.)*

Október végén az amerikai magyar munkások átírtak a képviselőházba az általános választói jogért.

Az osztrák pártkongresszusra a pártvezetőség Garami és Groszmann elvtársakat küldte ki.

November hó 1-én több ezer elvtársunk kivonult a temetőbe pártunk halottainak sírjához. A pártvezetőség *Táncsics*, *Eisel* és *Szalay* elvtársak sírjaira koszorút küldött.

A karácsonyi ünnepeket elvtársaink jól kihasználták. *Temesváron* és *Brassóban* kerületi értekezlet, *Szombathelyen*, *Aradon*, *Szegeden*, *Szabadkán* és *Nagyváradon* pedig megyei értekezletek tartattak.

A pártvezetőség a hosszan tartó politikai válság tartama alatt minden erejével oda hatott, hogy a népet az uralkodó osztály céljaival megismertesse és megóvja őket attól, hogy saját érdekeik ellen a polgári pártok uszályhordozóivá váljanak. A pártnak a Függetlenségi Párt ellen múlt évben elfoglalt álláspontja és a Szabadság téri gyűlés csak kezdete volt ennek a mozgalomnak. A lefolyt évben a politikai válság egész tartama alatt — amíg a polgári pártok még csak kísérletet sem tettek a nép megmozdítására — a pártvezetőség úgy a fővárosban, mint a vidéken óriási gyűléseken ismertette álláspontját a változó politikai helyzethez. A felületes szemlélő következetlenséggel vádolhatná meg a szociáldemokrata pártot, mert látszólag hol a Függetlenségi Párt mellett, hol meg ellene foglalt állást. Az igazság azonban az, hogy a polgári pártok és főleg a Függetlenségi Párt voltak következetlenek . . .[1]

A több mint egy évig tartó harc egyetlen eredménye az ígért parlamenti reform. Előre látható azonban, hogy úgy az ellenzék, mint a kormánypárt arra fog törekedni, hogy a nép képviselői ne kerüljenek a parlamentbe. Ezért a közeljövőben a pártmozgalomnak minden erejével arra kell törekednie, hogy a parlamenti reform a nép széles rétegeit is besegítse az alkotmány sáncaiba.

Az ingyenes jogi tanácsot rendkívül igénybe vették elvtársaink. A jogi tanács szóbelileg és levélben *összesen* 3840 ügyet intézett el. A múlt évi jelentésben — az ingyenes jogi tanács felállításának első évében — 1560 ügyről számoltunk be. A szaporulat tehát 2280 ügy[2].

A vidéki elvtársak a községi választásokra egyre nagyobb súlyt helyeznek és számtalan községben vittek elvtársakat a községtanácsba. Az ipartestületi békéltető bizottságokba s a betegsegélyző pénztárak igazgatóságába is sok helyen bejutottak elvtársaink összes jelöltjei.

Érdekes jelenség a pap nélküli temetések szaporodása. A fővárosból és a vidékről napról napra érkeznek ily temetésekről jelentések.

A legutóbbi pártgyűlés által elfogadott vagy a pártvezetőséghez utasított indítványokat a pártvezetőség kivétel nélkül kedvezően intézte el. Így végrehajtatott a *nagyigmándi* szervezet indítványa, hogy a gabona ára a Népszavában közzététessék; a *zombori* pártszervezet indítványa, hogy a párt bevételeiről és kiadásairól szóló jelentés a Népszavában minden három hónapban közzététessék; az *egri* elvtársak indítványa, hogy a pártvezetőség egy tagja az ország oly helyein, ahol mozgalom van, legalább kétszer körútat tegyen; *Segesdi* Károly indítványa, hogy a román vidéken mozgalom indíttassék; *Veszprém* és *Zala* vármegyékben az agitációra különös súly helyeztetett, és végül a *győri* pártlap a pártvezetőség közbenjárására nyíltan kitette a lap fejére, hogy szociáldemokrata pártlap. A *Népszava* napilappá tétele még nem sikerült, azonban a pártvezetőségnek a kongresszus elé terjesztett indítványa igazolja, hogy komolyan foglalkoztunk a dologgal . . .[3]

Népszava, 1904 március 31. A pártvezetőség jelentése 1903. évi március hó 15-től 1904. évi március hó 15-ig kifejtett működéséről.

---

[1] Ezután a jelentés a politikai válság kérdésével foglalkozik. Utal arra a küzdelemre, amelyet a párt Khuen-Héderváry, majd Tisza István kormánya ellen folytatott.

[2] Az ingyenes jogi tanácsadásnak az volt a feladata, hogy pártügyekből eredő, valamint a munkások és munkáltatók közötti jogi ügyekben segítséget, tanácsot adjon. A tanácsadói tevékenységet — amely 1902 márciusában kezdődött meg — a Népszava szerkesztősége végezte.

[3] A jelentés ezután felsorolja azokat a helységeket, ahol a hatóságok nem engedélyezték a gyűléseket, végül a sajtó- és egyéb pereket, kitiltásokat, kitoloncolásokat, rendőri büntetéseket, valamint a pártsajtót és a párt gazdasági helyzetét ismerteti.

A KONGRESSZUS TÁRGYALÁSAIBÓL

A kongresszust délelőtt 9 órakor nyitották meg. Elnökké *Bokányi* Dezsőt választották meg, aki rövid beszédben üdvözölte a kongresszust. Utána *Winarszky* Lipót a bécsi munkások nevében, *Pacela* Pavel pedig a bécsi szláv munkások nevében üdvözölte a kongresszust.

Weltner Jakab ismerteti röviden a párttitkárság jelentését és azt elfogadásra ajánlja. *Izrael* Jakab a párt pénztári jelentését terjeszti a kongresszus elé és ajánlja elfogadásra.

Ezután az igazoló bizottság jelentése következik, mely szerint vidékről 276 község 350 szervezetét 526 küldött képviseli, Budapest 69 szervezetétől pedig 139 küldött van jelen a kongresszuson, összesen 277 községből 419 szervezet, 665 küldöttel.

A kongresszuson a budapesti szervezeteken kívül a következő helységek képviseletében jelentek meg küldöttek:

Algyő, Alibunár, Alsólugos, Annavölgy, Anina, Antalfalva, Apa, Arad, Aranyosmeggyes, Avasfelsőfalu, Baja, Bajaszentistván, Baranda, Baranyaszabolcs, Bavaniste, Bácskula, Bánlak, Bécs (magyar és szláv szervezet), Begecs, Bégaszentgyörgy, Berente, Berény, Beresztóc, Besztercebánya, Betfia, Bezenye, Bogdánszóvárhegy, Borhid, Borz, Botos, Brassó, Bucsa, Budafok, Csarnóháza, Csene, Csenta, Csepel, Csokonya, Csonoplya, Cécke, Cegléd, Cigányfalva, Crepaja, Dág, Debrecen, Deliblát, Detrehem, Dinnyás, Dobrest, Dobrica, Dognácska, Doklény, Dolova, Drágcséke, Dunaföldvár, Dunapataj, Dunavecse, Eger, Egres, Elek, Erdőhegy, Érsekcsanád, Erzsébetfalva, Farkasd, Feketető, Felsőlugos, Felvinc, Földes, Füzespaptelek, Gád, Gádoros, Gája, Gáttája, Gégény, Gilád, Grác, Gyála, Gyertyámos, Gyöngyös, Győr, Gyula, Gyulafalva, Gyümölcsénes, Halas, Harta, Hódmezővásárhely, Homolic, Hőgyész, Idvor, Ilárcsa, Illova, Ireg, Isaszeg, Iváud, Jarkovác, Jászberény, Jaszenova, Jász, Jerszeg, Józsefháza, Kalota, Kanak, Kányaháza, Kaposvár, Karátsonyiliget, Kardó, Kassa, Kecskemét, Kerülős, Keszteg, Kétfél, Kisbáród, Kisigmánd, Kisjenő, Kiskér, Kiskunfélegyháza, Kismargita, Kispest, Kisterenye, Kistorák, Klári, Kolozsvár, Komárom, Komorzán, Kossuthfalva, Kovaszinc, Kőbánya, Körmend, Köröstopa, Kunágota, Kusics, Lacháza, Lacunás, Lók, Losonc, Lunkaszprie, Madocsa, Magyaróvár, Magyarzámoly, Makó, Maramarossziget, Marosvásárhely, Medgyesegyháza, Mezőtelegd, Mikelaka, Miskolc, Mitrovica, Módos, Mramorák, München, Nagybecskerek, Nagyfalu, Nagygáj, Nagyigmánd, Nagykamarás, Nagykanizsa, Nagykikinda, Nagypatak, Nagypáli, Nagyszurdok, Nagytorák, Nagyvárad, Neuzina, Nyergesújfalu, Ókér, Oláhkakucs, Oláhvalkó, Ómoravica, Ópáva, Orosháza, Orsova, Ottlaka, Óverbász, Pápa, Párkány, Párta, Pátka, Pécs, Perlasz, Piros, Plosic, Ponor, Pozsony, Pusztaszentlőrinc, Rákospalota, Ráksa, Remec, Resica, Rév, Rimaszombat, Románécska, Románpetre, Románszárcsa, Rósa, Rózsapallag, Sajószentpéter, Salgótarján, Sándor, Sári, Sáp, Sátoraljaújhely, Serges, Sikló, Solt, Sopron, Soroksár, Sütlő, Szabadka, Szákul, Szamostelek, Szamosújvár, Szárcsa, Szarvas, Szántova, Szászrégen, Szatmár, Szefkerin, Szeged, Székesfehérvár, Székudvar, Szemlak, Szentendre, Szentgotthárd, Szerbittebe, Szigetvár, Szinyérváralja, Szinte, Szolnok, Szombathely, Szond, Sztanisics, Szurdok, Taksony, Tata, Temesstrázsa, Temessziget, Temesvár, Tiszacsege, Tiszakálmánfalva, Tiszaroff, Titel, Tógyér, Tokod, Tolna, Tomasevác, Torda, Torontálszamos, Törökkanizsa, Újbesenyő, Újpanád, Újpest, Újsóvé, Újszentiván, Új vidék, Ungvár, Varjas, Várpalánka, Városnokolyos, Végvár, Vermes, Vidnik, Zagaica, Zombor és Zsebely.

A pártvezetőség jelentése

Az ellenőrző bizottság jelentése után *Jurits* István (Szabadka), *Izrael* Jakab (Budapest), *Köpf* Lázár (Brassó), *Ehrenfeld* Adolf, *Markó* Elek és *Silberstein* Dezső (Nagyvárad), *Moravszky* Mátyás (Medgyesegyháza), *Páll* Lőrinc (Nagyvárad), *Weisz* Hermann (Arad), *Végh* József (Pécs) és *Buchinger* Manó (Budapest) üdvözlik a kongresszust és a pártvezetőségnek megadják a felmentvényt. Buchinger többek között a következőket mondja:

„Az tévedés, hogy a 48-as Kossuth-párt volna hivatva vagy lett volna hivatva Magyarországon a lezajlott parlamenti küzdelemben akár népjogokért, akár népjogok kiterjesztéséért állást foglalni. Midőn itt jelen vannak elvtársaink az egész országból, én nyomatékosan kívánom kijelenteni, hogy ez szerintem végzetes tévedés. Ilyen felfogás, munkástársaim, nekünk csak ártalmunkra lehet. Hiszen a referens maga volt az, aki vázolta, hogy milyen óriási küzdelmet kellett nekünk éveken keresztül folytatni azért, hogy ezt a Kossuth-kultuszt, mely Magyarországon oly gyökeres volt, valahogyan a nép lelkéből, amennyire lehet, kiirtsuk. Mi, szociáldemokraták, akik tudjuk, hogy mit jelent az, hogy egy munkáspártnak kell a sovinizmus ellen küzdeni, méltatni tudjuk a Kossuth-kultusz ellen folytatott küzdelmet. Midőn a pártvezetőség egész évi mozgalmában és az általános választójogért folytatott küzdelemben az vonul végig, hogy mi a 48-as Kossuth-pártot úgyszólván hivatottnak tartjuk arra, hogy a népjogokért küzdelmet folytasson, így egyik részen újból életre hívjuk a sovinizmust, azt a Kossuth-kultuszt, mit évek óta rombolni igyekeztünk és amit rombolni kell. Ezzel szemben, tisztelt elvtársak, nem lehet eléggé hangoztatnom, hogy a Kossuth-párt Magyarországon semmire sincs hivatva: a Kossuth-párt Magyarországon kapitalista párt és mint ilyen — éppen azért, mert ellenzéki zászló alatt küzd — nekünk még nagyobb ellenségünk talán, mint a liberális párt. Nekünk tovább kell haladnunk azon az ösvényen, melyen haladtunk akkor, amikor a népet felvilágosítottuk arról, hogy ennek a pártnak érdekei egyazonosak a liberális párttal és minden kapitalista párttal, melyet Magyarországon ismerünk. *(Helyeslés.)*"

Joó Ferenc (Budapest): A földművelő-munkások 9-es bizottsága nevében üdvözlöm önöket. Magával a pártvezetőségi jelentéssel általában meg vagyok elégedve. De ne gondolják azt, elvtársak, hogy minden téren meg vagyok elégedve. Tulajdonképpen a földművelő-munkások érdekében teszem észrevételeimet. Hogyha most megszámlálnók itt a földművelő-munkásságot és tavaly megszámláltuk volna, szomorú eredményre jutnánk. Most a kongresszuson sokkal

kevesebb földművelő-munkásság van, ami előttem nem lehet valami fényes eredmény. Hogy ennek mi az oka, ennek a kutatása nagyon messze vezetne. Amennyire a tapasztalatom megengedi, a következőket adom elő. A kifogásom, a megjegyzésem az ellen irányul, hogy a pártvezetőség talán nem jár el elég szorgosan a földművelő-munkássággal szemben, talán nem olyan jó ismeretsége van a földművelő-munkásság között, mint az ipari munkásság között. Ez lehet az oka annak, hogy a földművelő-munkásság nem hogy szaporodnék, hanem szépen fogy. *(Közbekiáltás: „Nem áll!")* Mindjárt meglátjuk, hogy áll-e vagy nem áll. Úgy tudom, hogy áll. Mindenesetre a mi feladatunk, hogy ezen segítsünk. De nem úgy, mint a lefolyt évben, hogy visszavonuljunk, mert valami nem tetszik, hanem úgy, hogy kifogásainkat, észrevételeinket megtegyük, és szorítsuk a pártvezetőséget olyan irányba, amilyent jónak gondolunk. Ma igenis sokkal kevesebb a földművelő-munkásság a pártgyűlésen, mint most egy éve. A másik észrevételem az, hogy mikor a vidéken a földművelő-munkássággal beszélnek a gyűléseken a budapesti elvtársak, ez olyan remek, olyan megnyerő, hogy a földművelő-munkásság elképzeli magának azt a jövő magasztos célt, de nem tudja magának következményeit levonni. Azt hiszi, hogy ha odamegy a szervezetbe, a jövő élet fog reá várni, mert nem tudja, mit tegyen, mert nem tudják neki saját nyelvén megmondani, hogy mit tegyen.

Ez az oka annak, hogy míg azelőtt voltak szép földművelő-szervezetek, most itt-ott lézeng egy-egy elvtárs. Nagyon szép számmal látom itt a szerbeket és románokat. Én ezt annak tulajdonítom a magam részéről, hogy a 27. indítvány úgy szólott a múlt pártgyűlésen, hogy utasítsa a kongresszus a pártvezetőséget arra, hogy a szerbek és románok között a legnagyobb agitációt fejtse ki.

A szerbeknél és románoknál nagyon nagy eredményt értek el, míg az ugyanolyan gyenge magyar földművelő-munkásságra nem fektettek semmi súlyt. *(Egy hang: „A szolgabírák!")* Kérem, a románok és szerbek között sokkal erősebben működnek a szolgabírák, mégis sokan vannak itt. Tétetett egy indítvány, hogy miután a pártvezetőség némileg megkevesbedett, a pártvezetőségből sok elvtárs kiszorult, akiknek igen nagy hasznát láttuk, a pártvezetőség mellé választassék egy agitáló bizottság. Már akkor konstatálták, hogy a pártvezetőség nem eléggé erős. Ennek az indítványnak semmi nyoma sincs, sem az, hogy a pártgyűlés elfogadta-e, sem az, hogy a pártvezetőséghez utalták-e. Ennek a jegyzőkönyvben semmi nyomát nem találom. Már akkor voltak elemek, akik belátták, hogy ha az egyik oldalon erős agitáció lesz, akkor a másik oldalon meggyengülünk. Felhívom a földművelő-munkásságot, hogy ne úgy, mint eddigelé, ha valami nem tetszett, hát visszavonultak, mert ez nem szociáldemokratákhoz méltó eljárás, hanem, hogyha valamivel nincsenek megelégedve, úgy adják elő, hogy ezen javítsanak.

Nucz Mihály (Kisjenő — románul): Nem áll Joó felszólalása, hogy a földművelők olyan könnyen szervezkednek. Bizony a csendőrség megakadályoz minden szervezkedést. A gyűléseket betiltják, ezért nehéz a földművelők szervezkedése...

Kozma Alajos a Hajdú megyeiek, *Müller* Gyula az erdélyiek, *Gorove* Miklós a marosvásárhelyiek, *Zombori* Lajos a szegediek nevében, *Auer* Péterné pedig az újpesti munkásnők nevében tudomásul veszi a pártvezetőség jelentését, a felmentvényt megadja, de az utóbbi kifogásolja, hogy a párt a munkásnők szervezése érdekében mit sem cselekszik. *Esztergályos* János a gráci munkások üdvözletét tolmácsolja. Ezután *Jócsák* Kálmán (Budapest) a budapesti mozgalom „lanyhulását" bírálja. Hiányolja az ifjúmunkások és a nőmunkások szervezését. Óva inti a pártot a Függetlenségi Párttal való együttműködéstől.

Ezután *Marosán* János (Rákospalota), *Gaál* István (Debrecen), *Drencián* Tódor (Kovaszinc) és *Kovács* József (Miskolc) hozzászólásai következnek. Utóbbi hangsúlyozza: „Minden szociáldemokratának olyan forradalminak kell lennie, hogyha ketté törik is, akkor se adja meg magát."

Petercsák András (Budapest) és *Popov* Branko (Nagykikinda) üdvözli ezután a kongresszust.

Váczi József (Kecskemét) a fővárosi mozgalmat bírálja. „A következő pártvezetőségnek — mondja — legyen feladata úgy vezetni a mozgalmat, mint kell egy forradalmi szociáldemokrata párt vezetőségének, ne pedig olyan lanyhán mint az idei pártvezetőség."

Végül *Weltner* Jakab zárszava következik. Joó Ferenc küldött felszólalására válaszolva kijelenti, hogy nem a pártvezetőség, hanem a 9-es bizottság az oka annak, hogy a kongresszuson kevés a földmunkás küldött, mivel „nem jöttek egyetlenegy esetben sem a pártvezetőséghez azzal a szemrehányással, hogy elhanyagolja a földművelőmozgalmat". Auer Péterné felszólalására kijelenti, hogy a nőket nem szervezte a pártvezetőség, sőt „nem is fogja szervezni", mert az a vidéki elvtársak dolga. Jócsák Kálmán és a többi küldött hozzászólását is visszautasítva, Weltner a felmentvény megadását kéri a pártvezetőségnek a kongresszustól.

A pártgyűlés a pártvezetőségnek a felmentvényt 13 szavazat ellenében megadja.

Garami Ernő előadói beszéde után *Szalay* Péter (Bácskula), *Szalontai* Zakariás (Budapest) szólal fel. *Tilger* Miklós (Zombor) a Népszava napilappá tételét javasolja. Azt kívánja, hogy külön nemzetiségi munkáslapok helyett a Népszavát lássák el szerb, román, szlovák stb. nyelven írott rovatokkal. Bírálja, hogy a Népszava keveset foglalkozott a nőkérdéssel.

Markó Elek (Nagyvárad), *Nánási* Lajos (Debrecen), *Weisz* Hermann (Arad), *Végh* József (Pécs), *Schmidt* Lipót (Budapest), *Ábrahám* Mátyás (Szeged), *Donáth* Frigyes (Szolnok) és *Preusz* Mór (Kassa) szólal fel ezután. *Schwarz* Hermann (Kassa) azt fejtegeti, hogy a Népszava napilappá tétele ezidőszerint nem lehetséges. A határozati javaslat 3. pontját ezért nem fogadja el.

Kiss István (Újpest) és *Simon* Henrik (Újsóvé) hasonló értelemben szólal fel. *Sonnenwirth* Lajos (Nagyvárad) helyi pártlapok létesítése mellett száll síkra. A határozati javaslat 1. pontját nem fogadja el.

A kongresszus ezután az ehhez a napirendhez benyújtott indítványokat vitatja meg.

Garami Ernő a felszólalásokra adott válaszában a határozati javaslat elfogadását kéri. Hangsúlyozza, hogy a pártvezetőség nem ellenzi helyi lapok megindítását abban az esetben, ha ennek megvannak az előfeltételei. „Lassan menjünk előre — mondja —, ne ugrálva. Mert aki ugrál, az elesik és betöri az orrát."

A kongresszus a határozati javaslatot egyhangúlag elfogadja.

Határozati javaslat

I.

„A Magyarországi Szociáldemokrata Párt 1904. évi XI. pártgyűlése kimondja, hogy sajnálattal látja, hogy egyes vidéki városokban az elvtársak a pártszervezeti szabályzat 29. §-ának világos rendelkezése ellenére is új lapot indítottak anélkül, hogy ehhez a pártvezetőség előzetes hozzájárulását megkapták volna. A pártgyűlés kimondja, hogy a pártvezetőségnek kötelességévé teszi, hogy a szervezeti szabályzat e pontjának betartását szigorúan megkövetelje, s ezért felhatalmazza a pártvezetőséget, hogy előzetes hozzájárulása nélkül indított minden új laptól megtagadja a pártjelleget, s e lapot megindító elvtársak ellen, mint olyanok ellen, akik a pártszervezeti szabályzatot tudatosan megsértik, a pártot megkárosítják, az ellenőrző bizottság ítéletét hívja ki. A már fennálló vidéki pártlapokra megállapítja a pártgyűlés, hogy minden tekintetben kötelesek a pártvezetőségnek a szervezeti szabályzat 28. §-ában megállapított ellenőrzésének alávetni magukat s azt figyelembe venni. . .

Ezután a határozati javaslat a pártsajtóban megjelenő hirdetések kérdésével foglalkozik.

II.

A Magyarországi Szociáldemokrata Párt 1904. évi XI. pártgyűlése kimondja, hogy utasítja a pártvezetőséget, hogy a Népszavát napilappá alakítsa át.

Ennek megvalósítására pedig elhatározza, hogy az egész országban erőteljes agitáció indíttassék a Népszavának napilappá tétele érdekében olyképpen, hogy a megindítandó napilap számára előzetesen egy havi előfizetések gyűjtessenek, a befolyó pénz külön alap gyanánt takarékpénztárban kezeltessék. Az előfizetők kötelezvényt kapnak arról, hogy amennyiben 1904 október 1-ig 25 000 előfizető össze nem gyűjthető, a befizetett összeget visszakapják. Ha az itt kitűzött idő alatt annyi előfizető összegyűjtetett, akkor a napilap haladéktalanul megindítandó, mégpedig legalább naponként 8 oldal terjedelemben, egyes számonként 6 fillérért, havonta 1 korona 60 fillérért.

A pártgyűlés kötelezővé teszi az összes szervezeteknek, hogy az egész országban a legbehatóbb és legerőteljesebb agitációt fejtsék ki ezen előzetes előfizetések gyűjtése érdekében. Minden szervezett szakmának kötelessége arról gondoskodni, hogy a szervezethez tartozó munkások egytől egyig a Népszava zászlaja alá sorakozzanak, kötelesek szakgyűlésekkel, műhelyértekezletekkel, egyszóval minden rendelkezésre álló eszközzel odahatni, hogy a legrövidebb idő alatt összegyűjtessék a kellő számú előfizető. Ugyanezen munkára hívja fel a pártgyűlés a párt összes vidéki szervezeteit és általában mindenkit, aki a párthoz tartozónak vallja magát.

A gyűjtött előfizetők száma szakmánként, illetőleg községenként időről időre kimutatandó a Népszavában..."

A jelölő bizottság nevében *Schreier* Béla a pártvezetőségbe *Bokányi* Dezsőt, *Buchinger* Manót, *Csizmadia* Sándort, dr. *Goldner* Adolfot, *Garami* Ernőt, *Groszmann* Miksát, *Garbai* Sándort, *Izrael* Jakabot, *Klárik* Ferencet, *Malasits* Gézát és *Weltner* Jakabot, az ellenőrző bizottságba pedig *Gogolya* Györgyöt, *Kováts* Gézát, *Saly* Endrét, *Schiller* Józsefet és *Staszny* Józsefet ajánlja.

A pártszervezetek kiépítése

Izrael Jakab előadói beszédében kijelenti, hogy az 1903-as kongresszuson elfogadott szervezeti szabályzat nem ment át mindenütt a gyakorlatba. (A megyei pártgyűléseket nem tartották meg rendszeresen, a kerületi szervezetek központja a legtöbb helyen nem ellenőrizte a megyei szervezeteket stb.) Felhívja a figyelmet az agitáció decentralizációjának szükségességére. Hibáztatja, hogy a megyei szervezetek nem küldtek rendszeresen minden hónapban jelentést a központnak. A pártadó is nagyon hiányosan érkezett be. Az ország egyes részein más és más összegű pártadót szedtek. Indítványozza, hogy minden tag havi 10 fillér pártadót fizessen, 6 fillért a helyi szervezetnek, 4 fillért pedig a központnak. Ezután Izrael a hatósági túlkapásokról beszél és a szervezetek szabadságáért folytatott harc szükségességét hangsúlyozza. Befejezésül javasolja, hogy az újonnan megválasztott pártvezetőség a benyújtott indítványok alapján készítsen új szervezeti szabályzatot.

Kovács Alajos (Budapest) Izrael utóbbi indítványa ellen, *Groszmann* Miksa (Budapest) mellette szólal fel. A kongresszus végül is az indítványt elfogadja. *Domokos* Bálint (Földes), *Papp* Flóra (Mezőtelegd), *Müller* Gyula (Kolozsvár) szólal fel ezután. *Schwarcz* Gábor (Budapest) ellenzi a havi 10 filléres pártadó behozatalát. *Pescariu* Juon román küldött (Gilád) a román dolgozók között végzett szociáldemokrata agitáció fontosságáról beszél. *Kelemen* Juliska (Szentgotthárd) 200 sztrájkoló szentgotthárdi szövőmunkásnő nevében üdvözli a kongresszust. *Putu* Filip (Tógyér) román küldött ugyancsak ellenzi a havi 10 filléres pártadó bevezetését. Az erre vonatkozó indítványt a kongresszus többsége elveti.

A földműves munkásság szervezése

Joó Ferenc előadó azt fejtegeti, hogy eddig a földmunkások szervezése mindig politikai célkitűzések kivívásáért történt. Most a gazdasági kérdések kerülnek előtérbe. Hangsúlyozza a „munkaadókkal" való békés tárgyalások szükségességét a földművelő munkások által választott bizottságok útján.

Joó előadói beszéde után a szavazatszedő bizottság teszi meg jelentését.

Buchinger Manó (Budapest): A *szavazatszedő bizottság* nevében a következő jelentést terjesztem a tisztelt pártgyűlés elé. Leadatott összesen 487 szavazat, amelyből a bizottság 86 szavazatot volt kénytelen megsemmisíteni. Ezen megsemmisítésre azért volt szükség, mert dacára annak, hogy a szavazás miként je minden nyelven megmagyaráztatott, nem tartották be a szavazás legelemibb szabályait sem. Vagy két szavazólapot adtak be és egyiken sem töröltek, vagy töröltek és kevesebb nevet írtak be, mint a teljes szám, vagy kétszeresen írtak neveket. Ez a 86 szavazat bizonyítja, hogy a tisztelt küldöttek nem valami nagyon tartották be az elnökség rendelkezéseit. Maradt tehát tiszta 401 szavazat. Ebből a 401 szavazatból *megválasztattak a pártvezetőségbe* a következők:

Bokányi Dezső 400, *Garami* Ernő 399, *Csizmadia* Sándor 398, *Groszmann* Miksa 394, *Buchinger* Manó 366, *Weltner* Jakab 318, *Malasits* Géza 281, *Garbai* Sándor 279, *Klárik* Ferenc 256, *Izrael* Jakab 214 és *Goldner* Adolf 132 szavazattal.

Az *ellenőrző bizottságba* megválasztattak:

Gogolya György 277, *Saly* Endre 276, *Schiller* József 255, *Kováts* Géza 253 és *Staszny* József 245 szavazattal.

Ezenkívül jelentékeny szavazatot kaptak még:

Vanczák János 129, *Pelczéder* Ágoston 128, *Joó* Ferenc 127, *Rádi* Sándor 125, *Tusanovits* Dusán 126 és *Ponta* Péter 78 szavazatot. Kérem ezen jelentés tudomásulvételét.

A jelentést különböző nyelveken tolmácsolják.

Elnök: Popov Branko elvtárs, a jelentést szerb nyelven tolmácsolván, azt a szemrehányást tette, hogy a szavazatszedő bizottság nem járt el szabályszerűen. *(Zajos felkiáltások: „Igaz!")* Ezt azok, akik bent nem voltak, nem mondhatják. Indítványozom, hogy rögtön válasszunk egy bizottságot, hogy igaz-e ez; ha igaz, akkor az egész választást megsemmisítjük, mert senkinek erről a pártgyűlésről ezzel a hittel távozni nem szabad. Egy öttagú bizottságot ajánlok, *Jócsák* Kálmán, *Petrovits* Száva, *Schlesinger* Pál, *Schwarcz* Ambrus és *Jokics* Dániel elvtársakat. *(Zaj.)* Higgadtságra kérem az elvtársakat. Természetes, hogy mint minden bizottságban, ebben is képviselve lesz a pártvezetőség, egy tagja által. A bizottság holnap jelentést fog tenni.

A pártgyűlés megválasztja a bizottságba ajánlott tagokat. . .

A földműves-munkásság szervezése kérdésében indított vitában *Moravszky* Mátyás (Medgyesegyháza), *Palkovics* István (Budapest) és *Jóna* Gábor (Pécs) szólal fel először röviden.

Urbán Pál (Cegléd): Miután a földművelők szervezkedéséről van szó, hozzászólok; természetes, hogy nekünk igen nagy szükségünk van erre, de különösen nagy szükségük van erre a földművelő-munkásoknak. Többször hangoztatták ezt a jelen pártgyűlésen, de a volt pártgyűléseken is; ismerjük az utakat és módokat arra, hogy hogyan lehetne a szervezkedésnek a leghelyesebb irányt adni. Azonban a szervezkedések, bár általában nagyon szépen sikerültek, nem mindig annak a helyes iránynak, hanem legtöbbször a fennálló nyomornak voltak köszönhetők. Ami másrészt a szervezetek hanyatlására folyt, ez az, hogy a hatóságok mindig a sarkunkban voltak és le akartak törni . . .

Urbán ezután a szervezkedés fokozásának szükségességéről beszél. Helyteleníti, hogy a Népszava keveset foglalkozik a földművelő-munkások helyzetével.

Groszmann elnök kijelenti, hogy a Népszava fő munkatársa, *Csizmadia* Sándor feladata, hogy írjon a földművelők mozgalmáról. „Ezzel szemben nem alapos az a vád, hogy a Népszava nem eléggé karolja fel a földművelők érdekét." Kéri az ipari munkásokat, hogy „lehetőleg álljanak el a szótól és engedjék ezt át a földművelő-munkásoknak". *Szakács* Márton makói küldött hozzászólása után *Weisz* Hermann aradi küldött az aradi szociáldemokrata pártszervezet indítványát indokolja rövid hozzászólás keretében, amely a pártvezetőséget arra hívja fel, „hogy minél előbb egy országos földművelő-munkás szakegyesület (szövetség) alakuljon, mely azután fiók- és helyi csoportokkal az egész országot elárassza".

Auer Péterné (Újpest) és *Schwarz* Hermann (Kassa) hozzászólása, illetve indítványa után a pártgyűlés a szónoki lajstrom lezárását határozza el. *Jeges* Sándor (Ómoravica), *Parcsetits* István (Zombor — szerb nyelvű), *Kozma* Alajos (Földes), *Kovács* András (Budafok), *Huszka* Pál (Szemlak), *Mihajlovits* Velimir (Bóka — szerb nyelvű), *Petrot* Pável (Ottlaka — román nyelvű) rövid hozzászólása után a kongresszus elfogadja *Tömösközy* Gyula és társai ügyrendi indítványát arra vonatkozólag, hogy a napirend hátralevő pontjainál „az előadók minden nyelvű előterjesztései után azok felett *vita nélkül dönt*".

Szalay Péter (Bácskula): A bácskulai földművelő szociáldemokrata elvtársak üdvözletét hozom . . .

Tekintettel a rohamosan fejlődő mozgalomra, szükséges, hogy a vidéken az önálló szervezetek és egyletek jobban terjesszék ki figyelmüket a földművelők gyenge mozgalmára, különösen ott, ahol az ébredőben van. Minálunk a véghetetlen kizsákmányolás nem engedi, hogy gyors léptekkel előre haladjunk. 40—50 krajcár napi bérért kell egész nap dolgozni reggel 7 órától este 10—11 óráig. Azok, akiknek pedig közülünk van egy pár lánc földje, szívesen csatlakoznának, de az üldöztetés visszatartja őket, mert ha a kutyájuk kimegy a földjükre és nincs kolonc a nyakán, mindjárt megbüntetik. Utasítsa tehát a pártgyűlés is a pártvezetőséget arra, hogy a földművelők szervezkedésével mélyrehatóbban foglalkozzék. De az ipari munkásoknak is kell támogatni bennünket, nem pedig lenézni bennünket, mezei munkásokat. Sokszor szóba sem akarnak állni velünk. *(Közbeszólás: „Az nem szocialista, aki ezt teszi!")* Kérem önöket, hassanak oda, hogy a földművelők szervezkedése nagyobb mértékben kiterjesztessék. *(Éljenzés.)*. . .

Börzsönyi János (Baja), *Papp* Flóra (Mezőtelegd), *Gica* János (Kardó), *Fazekas* Gábor (Halas) szólal fel ezután. Utóbbi a földmunkások szervezkedésének fontosságát hangsúlyozza. *Pelczéder* Ágoston hozzászólásában azt az indítványát indokolja, melynek értelmében az újonnan megválasztott pártvezetőség legfontosabb feladata: „a magyarországi földművelő viszonyoknak megfelelően dolgozzon ki egy agrárszocialista programot, melyet elfogadás végett a jövő, 1905. évi pártgyűlés elé terjesszen".

Joó Ferenc zárszavában az elhangzott indítványokkal foglalkozik. Pelczédernek válaszolva többek között a következőket mondja: „. . . Én azt hiszem, hogy ez az indítvány nem állja meg a helyét, azért, mert mi szociáldemokraták nem vagyunk arra hivatva, hogy a kisbirtokosokat megvédjük, mert nekünk ez nem érdekünk. Márpedig egy agrárprogram nem egyéb, mint a kisbirtokosok megvédése." Kéri a határozati javaslat elfogadását.

A pártgyűlés többsége a beterjesztett határozati javaslatot elfogadja:

„A földművelő-munkások szervezkedése eddig, a viszonyoknak megfelelőleg, inkább politikai célok elérésére irányult, melynél a fő szempont mindig a proletárság közös, nagy eszméinek terjesztése volt. A szervezkedésnek ez a magasabb és a messzebb jövőre szóló célja továbbra is megmarad, mert a munkások küzdelme végeredményben mindenkor a jövő feladatainak végrehajtására, a társadalomnak alapjában való megváltoztatására irányul.

De a jövő mellett a jelenre is kell gondolnunk, részint azért, hogy a munkásokat a már most kiküzdött eredményekkel könnyebben meghódíthassuk, részint pedig azért, hogy a küzdőket erősítsük, a harcra képesebbekké tegyük. E kettős cél elérésére legalkalmasabb a gazdasági helyzet javítása a szakszerű küzdelem alapján.

Ennélfogva kimondja a kongresszus:

1. Minden községben vagy városban, ahol a földművelő-munkások már szervezve vannak, munkarend-bizottságok választandók, melyek az illető községre és környékére nézve, annak viszonyait figyelembe véve, helyi programszerű munkabér-szabályzatot állítanak össze s azt a szervezet elé terjesztik elfogadás végett.

2. A szervezett községek, de különösen az egy megyéhez vagy kerülethez tartozó községek a bérmegállapításra nézve előzőleg egymással érintkezésbe lépjenek, hogy így, amennyire lehet, a bérek megállapításában az egyöntetűség felé törekedjünk.

3. A bérek megállapításánál nagy súly helyezendő a készpénzbeli fizetésekre, mivel ez a legalkalmasabb módja nemcsak a bérek emelésének, de a minél nagyobb területre terjedő egységesítésnek.

4. A szervezet, akár sajtóbelileg, akár gyűlés útján felhívja az illető község és környéke munkaadóit, hogy a maguk részéről szintén válasszanak egy bizottságot, hogy a két bizottság együtt, közösen tárgyalhasson.

5. A közös bizottság által elfogadott bérminimum kötelező legyen úgy a birtokosok, mint a munkásokra nézve.

Ezen az úton remélhetjük, hogy a munkások helyzete már a jelenben is javulni fog, s a földművelő-munkás mozgalom életképesebbé és intenzívebbé válik. A határozati javaslat azonban csak akkor felelhet meg céljának, ha a földművelő-szervezetek már most teljes erővel hozzáfognak az annak értelmében való munkához..."

A kongresszus az aradi szociáldemokrata párt 11-es bizottságának indítványát és *Nagy* Lajos, *Börzsönyi* János és társai indítványát, mely szerint „a kongresszus utasítsa az újonnan megválasztott pártvezetőséget arra, hogy tegyen lépéseket az országosítás, vagy pedig kerületenkénti egyesület létesítése érdekében, amelynek központja valamely alföldi város legyen, illetve a kerületek székhelyei" a pártvezetőséghez utasítja, *Pelczéder* Ágoston indítványát pedig elveti.

Az általános választójog

A napirendi pont előadója, *Bokányi* Dezső, bevezetőben a polgári pártok manővereivel foglalkozik a választójog kérdésében. Az előterjesztett határozati javaslat hangsúlyozza, hogy a polgári pártok által felvetett „választói reform" célja a nép becsapása, az osztályuralom fenntartása. Kimondja, hogy a párt követeli az „általános, egyenlő, közvetlen választói jogot titkos szavazással" és azért „a szükséglethez mért formában minden rendelkezésre álló eszközzel küzd". A határozati javaslatot a kongresszus egyhangúlag elfogadja.

Az agitáció szabadsága

A dr. *Goldner* Adolf által rövid beszéd kíséretében benyújtott határozati javaslat bevezetőben megállapítja, hogy „a munkásosztály helyzetének javítása, politikai és gazdasági függetlenségének kivívása tekintetében elsőrangú tényező: *a politikai és gazdasági szervezkedés, a gyülekezési és egyesülési jognak korlátlan igénybevétele*". A határozati javaslat még a következőket tartalmazza: „a XI. kongresszus határozatilag kimondja, hogy a munkásosztály érdekeiből éppen úgy, mint emberi jogaiból semmit fel nem ad, hanem azoknak nemcsak kiküzdése érdekében fejt ki a legszélesebb s minden terrorizmust megvető tevékenységet, de minden rendelkezésre álló eszközt felhasznál arra, hogy egyesülési, gyülekezési jogának és egyéb agitacionális eszközeinek mindenütt és minden téren gyakorlati érvényesülését elérje, gyűléseket és egyesüléseket jelent be, s amennyiben — amint a hatalmon levő kormány programjából kitűnik — ezen jogainak gyakorlásában a hatóságok által jog- és törvényellenesen megakadályoztatna, minden rendelkezésére álló eszközt felhasznál kitűzött célja elérésére.

Ahol pedig már most is betiltják a gyűléseket, ott az elvtársak kötelessége szabadszervezeteket alakítani. E szabadszervezetek legfőbb kötelessége a pártlapokat és a pártirodalmat terjeszteni, hogy a munkások között fejlesszék a szolidaritást és oly kapcsolatot létesítsenek közöttük, mely a munkásosztályt politikai, gazdasági és kulturális téren előbbre viszi úgy a maga, mint ama magasztos eszme érdekében, mely a munkásosztály felszabadítására vezet."

Goldner előadói beszédében Marx Károly szavait idézve hivatkozott arra, hogy a munkásosztály felszabadítója csak maga a munkásosztály lehet.

Az előadói beszédhez, illetve a benyújtott határozati javaslathoz *Kellner* (Hőgyész), *Becsei* (Pápa) és *Joó* Ferenc (Budapest) küldöttek szólnak hozzá. Joó Becseinek, aki a kisbirtokosok szervezésének szükségességét hangsúlyozza, mondván, hogy a „kisgazda is munkás a maga földjén", azt válaszolja, hogy szerinte is „a kisbirtokosokat igenis be kell venni a mozgalomba".

Ezután a kongresszus elfogadja a határozati javaslatot.

A nemzetiségek és a szociáldemokrata párt

A napirendi pont előadója, *Izrael* Jakab, a következő határozati javaslatot terjeszti elő:

„A Magyarországi Szociáldemokrata Párt Budapesten, 1904 április 3-án, 4-én és 5-én tartott XI. pártgyűlése kijelenti:

hogy teljes egészében ragaszkodik a pártprogram 4. pontjához, mely «az országban élő minden nemzet teljes egyenjogúsítását» követeli, mert nem ismer el megkülönböztetéseket ember és ember között, bármilyen nemzethez tartozzék és bármely nyelven beszéljen is.

A pártgyűlés megállapítja, hogy Magyarországon a német, szerb, román, szlovák stb. nyelven beszélő emberek nemcsak mint németek, szerbek, románok, szlovákok stb. szenvednek politikai és gazdasági elnyomatást, hanem főleg és elsősorban mint proletárok osztoznak a magyar proletárok politikai és gazdasági elnyomatásában.

Tudatában annak, hogy a magyar polgári pártok kultúraellenes sovinizmusa egy cseppet sem különb a román, szerb, szlovák stb. polgári pártok sovinizmusánál, és annak, hogy a magyar soviniszták bármikor készek szövetkezni a román, szerb, szlovák stb. sovinisztákkal, hogy együtt fordulhassanak a nemzeti különbségek nélkül egyesült nép jogkiterjesztő és gazdasági törekvései ellen, ezzel bizonyítván, hogy osztályérdekeik védelménél nem ismernek nemzeti különbségeket, létérdeke a munkálkodó népnek, hogy szintén nemzeti különbségek nélkül egyesüljön politikai és gazdasági érdekeinek védelmére.

Miután azonban Magyarországon a munkásnép politikai és gazdasági érdekeiért egyedül és kizárólag a Magyarországi Szociáldemokrata Párt küzd és fárad őszintén, igazán; a munkásnépnek kötelessége nemzeti különbségek nélkül ezen párthoz csatlakozni és vele együtt küzdeni..."

A kongresszus a benyújtott határozati javaslatot, valamint a *Pacela* Pável és társai által benyújtott indítványt elfogadja. Az utóbbi szerint „utasíttassék a pártvezetőség, hogy az agitációt és szervezést a szlovákok, szerbek, románok, németek stb. között ezeknek a nemzetiségeknek nyelvén éppen olyan intenzív módon és energikusan folytassa, mint ahogyan ez mostanáig magyar nyelven történt. A pártvezetőség köteles az ebben az irányban tett lépéseiről és az elért eredményről a XII. pártgyűlésen jelentést tenni."

A nemzetközi kongresszus

Weltner Jakab előterjesztésére a kongresszus a következő határozati javaslatot fogadja el:

„A IX. pártgyűlés határozatának megfelelően[1] a szociáldemokrata párt XI. pártgyűlése felhívja az ország nagyobb szervezeteit, hogy az 1904 augusztus hó 14-től 20-ig tartandó nemzetközi szociáldemokrata világkongresszuson képviseltessék magukat. Egyben pedig utasítja a pártvezetőséget, hogy a fenti kongresszuson legalább egy küldöttel képviseltesse a magyarországi pártot..."

A napirend megvitatása után magyarul és szlovákul *Gregovszky* Péter a salgótarjáni bányamunkások nevében szólal fel:

Nekem panaszom van a pártgyűlés előtt. A salgótarjáni bányaterületen a munkásokkal úgy bánnak, ahogy az igazgatóknak tetszik. Tudják önök, hogy az utóbbi időben milyen dolgok történtek ott. Azért, mert azt mondtuk, hogy sztrájkolni akarunk, felhivattak bennünket munka közben és letartóztattak. *(„Gazság!")* Az nem volt elég, hogy négy napig be voltunk csukva, még ehhez elhurcoltak minket és igen sokat eltoloncoltak. Többeket Ausztriába. A salgótarjáni bányákban először kiszívják a munkás vérét, azután lehúzzák róla a bőrt és a csontokat külföldre küldik. A külföld persze nem bolond csontokat befogadni. Mikor azt mondtuk, hogy kevés a kenyerünk, nem vagyunk azzal megelégedve, azt mondták, ott van koksz vagy kőszén, faljuk azt. *(„Gyalázat! Azt falják ők!")* Mikor erős, fiatal voltam, ki akartam vándorolni. Nem engedtek, azt mondták, hogy a hazában kell maradni. A munkások nyomorognak és nélkülöznek. Én nem vagyok még öregember, de már alig bírok járni, beteg vagyok a munkától, és most kidobnak. Hát hova menjek most? Most már ki nem vándorolhatok. Láttam, van itt az igazgató úrnak egy háromemeletes palotája. Az a munkások véréből épült...

[1] Lásd e kötet 87. old.

Ezután *Bokányi* Dezső zárszava következik. Bokányi az orosz—japán háborúval kapcsolatban többek között a következőket mondja: „Az orosz cári hatalom ma foglya belül a forradalomnak, kívül a japánnak ... ma le van kötözve, mint egy tehetetlen gyerek, nem mer mozdulni, mert tudja, mihelyt nagyobb háború bekövetkezik és ő kénytelen minden kozákját kivinni a határszélre, a leigázott orosz rabszolgák felszabadulnak, és akkor nem a japánoknak, hanem a cári uralomnak lesz vége." Ezt a kijelentését a kongresszus lelkesen megéljenzi. Bokányi befejezésül a választójogról beszél.

Winarszky osztrák küldött felszólalása után a kongresszus a munkás Marseillaise eléneklésével véget ért.

A Magyarországi Szociáldemokrata Párt 1904. évi április hó 3-án, 4-én és 5-én Budapesten tartott XI. pártgyűlésének jegyzőkönyve. Gyorsírói jegyzetek alapján. Budapest 1904. Népszava.

111

1904 április 8

A NARODNA RECS A KONGRESSZUS JELENTŐSÉGÉRŐL

A magyar szociáldemokrácia április 3 és 5 között tartotta XI. évi kongresszusát . . .[1]

Öt nyelven tárgyaltak 665 delegátus jelenlétében. Váltakozva beszéltek magyarul, németül, szerbül, románul és szlovákul. Valamennyien saját nyelvükön tárgyalták meg a napirend különféle kérdéseit. Bár ez a kongresszus érdekes képet nyújtott, mégis nagy szükségét lehetett érezni a külön-külön nemzetiségi kongresszusoknak, amelyek egy nyelven folytatnák le az egész vitát.

Ezenkívül ez a kongresszus nekünk, szerbeknek igen fontos volt. Ezen ismerték el a szerb bizottság felállítását, melynek hivatása ma már jelentős. A külön szerb konferencia megtartott ülésén tervezetet dolgozott ki, melyet mind a kongresszusi választmány, mind maga a kongresszus elfogadott. A fő pontok ezek:

A magyar szociáldemokrata párt vezetőségi bizottságának egyetértő hozzájárulásával a szerb csoport konferenciája elhatározta:

egy öt tagból álló bizottság megválasztását, éspedig minden, a szerbek által nagyobb számban lakott megyéből egyet, így Temes, Torontál, Bács-Bodrog, Szerém és Pest megyéből;

ennek a bizottságnak kötelessége részt venni az illető vármegyék szerb szociáldemokrata gyűlésein;

ez a bizottság megtárgyalja és elintézi a párt vezetőségi bizottsága által lehetőleg szerbül tudó kiküldöttekkel egyetértőleg az összes, a szerb szociáldemokrata mozgalomra vonatkozó kérdéseket, mégpedig: ellenőrzi a *Narodna Recs* című hírlapot, a szerb nyelvű szociáldemokrata könyveket, füzeteket, kiadványokat, és vezeti az itteni agitációt;

a bizottság kötelessége kéthavonként összeülni valamely nagyobb szerblakta helységben, szükség esetén havonta többször is. A pártvezetőség képviselőjének a komité (szerb bizottság) ülésein csupán felszólalási és tanácskozási joga van. Útiköltségét a központi pártpénztár fizeti, a bizottság tagjaiét a vármegyei szerb szervezetek.

Mindenki megértheti, hogy a szerb bizottság felállítása (s ilyet felállítanak a románok számára is), csírája lesz az új magyarországi szocialista párt szervezkedésének. Pártunk olyan nagy lett, annyira elágazott, hogy egyes nemzetiségi csoportokra kell oszlania, melyek mindinkább saját nemzetiségük ügyét fogják intézni. A magyarországi nagy szocialista párt jövője ebben a szétágazó jellegében rejlik. Ez nem a párt felbomlása, hanem természetes következménye fennállásának. Világos, hogy ez is az osztrák szociáldemokrata párt útjára tért, mely 1897-ben új alapokon szerveződött át, ennek nemzetiségi szekcióival, melyek tehát delegátusaik által gyakorolják az osztrák párton belül a végrehajtó hatalmat.

A magyarországi szociáldemokrácia belátja ennek a fejlődésnek indokolt jogosultságát és elkerülhetetlen voltát, és nem is állt útjába. Ellenkezőleg: a kongresszus egyhangúlag jóvá-

---

[1] Ezután a cikk a kongresszusi küldöttek számáról, a pártmozgalom fejlődéséről számol be.

Harc a tüntető budapesti munkások és a rendőrök között 1901 február 15-én.
(Rajz. — Népszava Naptár az 1903. évre. Budapest [é. n.]. Népszava. 25. old.)

Budapesti szociáldemokrata tüntetés 1904-ben.
(Fénykép a Tolnai Világlapja 1904 augusztus 14-i számából.)

Az 1904. évi vasutassztrájk. Katonaság szállja meg a pályaudvarokat.
(Fénykép a Tolnai Világlapja 1904 május 1-i számából.)

Az élesdi sortűz.
(Rajz a Tolnai Világlapja 1904 május 1-i számából.)

hagyta a szerb és román bizottságok felállítását és ezzel megmutatta, hogy valóban szívügye a méltányosság, amit mások megtagadnak tőlük . . .

Reméljük, hogy ez a kongresszus mély benyomást tett úgy híveire, mint ellenfeleire. Jellemző, hogy a burzsoá sajtó a kongresszust máris „szociáldemokrata országgyűlésnek" nevezi. Az is volt.

Narodna Recs, 1904 április 8. [A szociáldemokrácia kongresszusa.]

A Narodna Recs 1904 április 8-i száma a következőkben számol be a szerb szociáldemokrata bizottság feladatairól:

„A szerb delegáció konferenciáján azonnal megválasztották a szerb szociáldemokrata bizottságot, melynek joga és kötelessége lesz az, amit már előadtunk. A jövőben ennek a bizottságnak tagjait a szerb szociáldemokrata párt szervezete vagy az egyes vármegyék illetékes bizottságai fogják megválasztani, éspedig évente megtartandó konferenciájukon. Ezért szükséges, hogy elvtársaink a vármegyékben is megyeileg szervezkedjenek és megválasszák megyei bizottságaikat.

A jelenleg Budapesten tartott konferencián azonnal megválasztották a négy vármegye bizottsági tagjait, éspedig az alábbi elvtársakat:

Sztankovics Milánt Bavanistéről (Temes megye), *Popov* Brankót Nagykikindáról (Torontál megye), *Petrovics* Sebőt Begecsről (Bács-Bodrog megye) és *Bankovácski* Sándort Szerém megye részéről. Pest megyét illetően a legrövidebb időn belül megtörténik a választás, mégpedig Pest, Buda, Újpest, Szentendre és a megye más olyan helységeinek közmegegyezése alapján, ahol szerb szocialisták vannak. Ez okból felkérjük említett helyeken lakó összes elvtársainkat, közöljék velünk címüket, hogy erre a konferenciára meghívhassuk őket." *(Narodna Recs, 1904 április 8. [Szerb szociáldemokrata bizottság.])*

A VASUTASOK ORSZÁGOS SZTRÁJKJA 1904 ÁPRILIS 19—24

112

1904 április 20—21

TUDÓSÍTÁSOK A VASUTASSZTRÁJK KITÖRÉSÉRŐL ÉS KEZDETI ESEMÉNYEIRŐL

A vasutasok sztrájkja ma este[1] *váratlanul kitört. Megálltak mindenfelé az összes vonatok, amelyeket az alkalmazottak elhagytak.*

Ami a sztrájkot elkerülhetetlenné tette, az *Ludvigh* elnök-igazgatónak azon intézkedése volt, hogy többet nem engedi meg a vasutasok gyűléseit[2]. *Justh* Ferenc a vasutasok tegnapi értekezletének elnökével közölte ezt, aki tudtára adta ezt az egyes állomásfőnökségeknek. Erre ma sztrájkkal feleltek a vasutasok.

A nagy jelentőségű sztrájkról a következő tudósításunk szól:

---

[1] 1904 április 19.

[2] Ludvigh Gyula, a MÁV elnöke, április 18-án a következő táviratot intézte az összes MÁV-igazgatóságokhoz:

„Tudomásomra jutott, hogy folyó hó 17-én délután „zágrábiak" aláírással az üzleti vonalon távirat adatott le, mely szerint folyó hó 20-án Budapesten országos gyűlés lesz, s oda bárki szabadság és jegy nélkül utazhat. Szoros miheztartás végett figyelmeztetem, hogy sem országos gyűlés tartására, sem beosztási hely elhagyására senkinek engedélyt nem adtam. Tegye azonnal szigorú vizsgálat tárgyává állomásain, hogy hol és ki által vétetett át és továbbíttatott e szóban levő távirat, intézkedjék, hogy hasonló táviratok továbbítása az üzleti vonalon feltétlenül megakadályoztassék." *(MMI Archívum. MÁV ig. biz. Szegedi MÁV-üzletvezetőség. 1904—12143—III.)*

Ugyancsak április 18-án Ludvigh körlevelet küldött a MÁV-igazgatóságoknak, arra utasítva őket, hogy „értesítsék azonnal az összes alkalmazottakat, hogy további intézkedésig — a hivatalos utazásokat kivéve — a beosztási helyükről való eltávozást megtiltjuk. Azok ellen, akik a tilalom dacára székhelyükről elutaznak, mint akik a szolgálati engedelmességet megtagadják s a felsőbbség rendeletének ellenszegülnek . . . a szolgálat alól való felfüggesztésük mellett azonnal fegyelmi eljárást indítsanak." *(Lásd ugyanott.)*

A vasutasok gyűlését betiltották

A budapesti kerületi bizottság tegnapi határozata alapján a vasutasok országszerte elhatározták, hogy csatlakozva a budapestiekhez, az igazgatóság tiltó rendelete ellenére, holnap[1] a fővárosban országos nagygyűlést tartanak.

Százával érkeztek a táviratok az ország minden részéből, kifejezve csatlakozásukat a mozgalomhoz.

Rudnay főkapitány a nagygyűlés bejelentését nem vette tudomásul azzal az indokolással, hogy a bejelentők nemcsak hogy be nem mutatták hivatali főnökük engedélyét, hanem hivatali főnökük megtagadta az engedélyt arra nézve, hogy az államvasutak hivatalnokai és alkalmazottai erre a gyűlésre felutazhassanak. A rendőrség pedig a vasutasok oly gyűlését, amelyen való megjelenésüket a törvényes hivatali főnökük megtiltotta, nem engedheti meg, *mert nem működhetik közre a szabályok esetleges megszegésénél.*

Csatáry Frigyes dr. miniszteri tanácsos, a magyar államvasutak főorvosa, az összes magyarországi pályaorvosoknak azt a rendeletet adta ki, hogy ne fogadjanak el betegségi bejelentést vasúti tisztviselőtől . . .[2]

Hogyan tört ki a sztrájk

Ma este 8 órakor Turcsányi Pál hivatalnok a Rákos-pályaudvaron megjelent, hogy átvegye a felfüggesztését elrendelő rendeletet. Az ott volt vasutasok óriási lelkesedésben törtek ki. Első dolguk az volt, hogy az *inspekciósok karkötőit leszakították, a váltókat kioltották, a karjelzőket, szemaforokat használhatetlenné tették.*

A Palota-Újpestről beérkezett személyvonat fékjét meghúzták és ezzel megakadályozták a vonat továbbhaladását. A Bécsből befutó gyorsvonatok ez idő szerint a vonalon állanak és nem tudnak tovább jönni. A rendező személyzet és a mozdonyvezetők megtagadták a szolgálatot. A Budapest, Nyugati-pályaudvaron szintén munkaszünet állott be. Este 8 órakor a vonalakon a vonatok megálltak és kiadták a 7. számú jelzést, amely azt jelenti, hogy *minden vonat feltartandó. Vonat tehát se nem mehet, se nem jöhet.*

A budapesti pályaudvarokat megszállta a rendőrség, sőt hírlik, hogy a katonaság is készenlétben van. Esetleges szolgálatra a vasúti ezredet rendelték ki . . .

Holt élet a Nyugati-pályaudvaron

A Nyugati-pályaudvarra az utolsó vonat este 7 óra 40 perckor robogott be. Ez volt a Temesvárról érkező személyvonat.

A 9 óra 5 perckor érkező bécsi vonat már nem jött be, hanem a Rákosrendező-pályaudvaron megállt. Ezt a vonatot már itt érte a sztrájk, és az *itteni vasúti tisztviselők nem adták meg a mozdonyvezetőknek az utasítást a tovább indításra. Tehát leszálltak.* Érdekes, hogy ezen a vonaton utazott *Daróczy*, a Nyugati-pályaudvar állomásfőnöke is. A bécsi vonat utasai a közúti és városi villamos kocsijain utaztak be a fővárosba . . .

Este 10 óra tájban *Hieronymi* kereskedelemügyi miniszter is megjelent a Nyugati-pályaudvaron, és *Ludvigh* igazgató jelentést tett, hogy személyzete a forgalom lebonyolítására elegendő van, de az éjszaka miatt erre nem vállalkozik, a sötétségben a mostani elkeseredett körülmények között komoly veszedelmek között indítanák útnak a vonatokat, hanem *hajnalban a forgalmat le fogja bonyolítani.*

A Nyugati-pályaudvarra több szakasz gyalogos rendőrt vezényeltek ki. *Beniczky* rendőrfelügyelő intézkedésére két rendőr kiment a Rákosrendező-pályaudvarra is . . .

[1] 1904 április 20.

[2] A cikk a továbbiakban arról számol be, hogy a MÁV-üzletvezetőség 1904 április 19-én *Sarlay* Jánost, a Nyugati-pályaudvar állomásfőnök helyettesét, *Turcsányi* Pál hivatalnokot, *Kacsó* mozdonyvezetőt és *Faludi* angyalföldi pályafőnököt állásától felfüggesztette a vasutasok mozgalmában való tevékeny részvételük miatt.

A munkások csatlakozása

Az *államvasutak munkásai*, akik kilenc év óta hiába küzdenek helyzetük javításáért és főleg nyugbérügyük rendezéséért, újból tömörültek. Kilenc tagból álló küldöttségük megjelent ma éjjel a vasúti alkalmazottak mozgalmának vezetőségénél, és kinyilatkoztatták, hogy *együtt éreznek velük, sztvvel-lélekkel csatlakoznak hozzájuk és sztrájktörők nem lesznek. Az államvasutak igazgatósága ugyanis őket akarja felhasználni sztrájktörőkül.*

A vasúti munkások falragasz útján a következő levelet intézik a kereskedelmi miniszterhez:

Nyílt levél a Kereskedelmi Miniszter Úrhoz!

A vasutasok fizetésrendezését célzó törvényjavaslatból meggyőződtünk arról, hogy rólunk, a MÁV ki nem nevezett 40 000 rabszolgájáról, teljesen megfeledkeztek. Igaz ugyan, hogy a kinevezettek sem köszönhetik meg azt az „atyai gondoskodást", amely őket a végelkeseredésbe kergette. De rólunk még csak meg sem emlékeztek, dacára annak, hogy azzal hitegettek, hogy a most benyújtandó törvényjavaslattal a mi nyomorúságos helyzetünkön is javítva lesz. Ezen mellőzés oka abban rejlik, hogy az intéző körök azt hitték, hogy mi meghaltunk.

Nos! Tisztelt Miniszter Úr, vegye tudomásul, hogy mi élünk, és hallgatásunk nem jelentette azt, hogy helyzetünkkel meg vagyunk elégedve; de még nem érkezett el az idő, mikor nálunk is üt a leszámolás órája. De abból, hogy jelentjük, hogy élünk, ne következtessen arra a tisztelt Miniszter Úr, hogy bennünket a harcoló kinevezettek ellen árulókként felhasználhat, mert mi bejelentjük, hogy a küzdőkkel egyetértést vállalunk, és őket nemes küzdelmükben azzal támogatjuk, hogy minden rendelkezésünkre való eszközökkel megakadályozzuk azt, hogy közülünk csak egyet is sztrájktörőnek felhasználhassanak.

Ez a mi válaszunk a semmibevevésre, de még nem az utolsó szó!

Ezt véssétek emlékezetetekbe ti is, vasúti munkástestvérek!

A Magyar Királyi Államvasutak munkásai[1]

Nagy külföldi segély a vasutasoknak

A sztrájkoló vasutasok között igen lelkes a hangulat. Elszántak a végsőig küzdeni, és nagyon bíznak az ügyükben. A kedvüket fokozza az a körülmény, hogy hír szerint nagy segélyt küldenek a sztrájkolóknak a külföldi vasutasok. Hír szerint a hesseni vasutasok 100 000 márkát, a francia vasutasok 50 000 frankot, az olasz vasutasok 50 000 lírát küldenek . . .[2]

Friss Ujság, 1904 április 20. Kitört a vasutasok sztrájkja.

*

---

[1] A Népszava 1904 április 23-i számában a vasúti munkások csatlakozásáról a következőket írja: „A bizalmi férfiak értekezlete határozatából egyes lapok megtévesztő híreivel szemben ki kell jelentenünk, hogy a ki nem nevezett vasúti munkások nem lépnek sztrájkba — *csak abban az esetben, ha a kormány arra akarná őket kényszeríteni, hogy a sztrájkoló vasutasok munkáját végezzék el.*

Értesülésünk szerint *Szolnokon* 600 vasúti munkás *sztrájktörésre való felhívás miatt kimondta a sztrájkot.* Ugyanilyen híreket jeleznek *Miskolcról* s máshonnan is, de miután a távirda és telefon ilyen híreket nem közvetít, biztosat sehonnan sem lehet tudni.

Tehát, munkások, szigorúan tartsuk magunkat a megállapított állásfoglaláshoz!"

Ugyancsak az 1904 április 23-i számban közli a Népszava a következő táviratot is:

„A zágrábi összes műhelymunkások üdvözlik a Szaktanácsot és *csatlakoznak a szervezkedéshez. A munkát felvették."*

[2] A tudósítás ezután arról számol be, hogy a rendőrség megszállta a főváros valamennyi pályaudvarát. Mozgósították a helyőrséget és a Budapesten állomásozó karhatalmi századokat is. Vidéken — a tudósítás szerint — a pályaudvarokat a csendőrség szállta meg. A tudósítás ezután arról a vitáról számol be, amely április 20-án a képviselőházban folyt a vasutassztrájkkal kapcsolatban. A vitában elsőnek *Vázsonyi* Vilmos szólalt fel, aki rámutatott arra, hogy a sztrájk nemcsak kenyérharc, hanem szabadságjogokért való küzdelem is.

Szombathely, április 20.

A sztrájk következtében tegnap éjfél óta a Magyar Államvasutak szombathelyi állomásán két személyvonat és egy gyorsvonat áll, amelyek az utat nem folytathatják. Az utasok kénytelenek Szombathelyen maradni. Az éjjel ideérkezett gráci postavonat nem mehetett tovább, mert a pályán egyetlen jelzőlámpa se volt.

Nagyvárad, április 20.

A vasutasok hajnalban kimondták a sztrájkot és elhagyták az állomást.

Brassó, április 20.

A reggel érkezett vonatok megállíttattak. *A szolgálatot beszüntették, a forgalom szünetel.*

Pécs, április 20.

A Budapestről reggel Pécsre érkezett vonat már nem folytathatta útját. *Eszék és Bród felé több vonat nem indult és nem érkezett.*

Pozsony, április 20.

Az itteni állomásokról éjfél utáni 1 óra óta nem indítottak vonatot. Pozsonyból több mint 200 utas nem tudja útját folytatni.

Vác, április 20.

Az itteni állomáson működő *összes vasúti tisztviselőket állásuktól felfüggesztették.*

Kolozsvár, április 20

A kolozsvári pályaudvaron a fővárosból reggel 6 órakor érkező 502. számú vonattal a *vonatközlekedés megszűnt.* Ugyancsak itt vesztegel a fővárosból és Brassóból érkező személyvonat.

Esztergom, április 20.

A vasutasok sztrájkja miatt számosan, kik a megyéből jöttek be, itt rekedtek Esztergomban. *Párkánynánán közel 400 ember várja, hogy mikor mehet tovább. Az éjjeli expresszvonat Zebegényben állt meg, és az utasok egy része most is ott van.*

Szolnok, április 20.

Hartmann állomásfőnököt, akit a vasúti alkalmazottak bánásmódjáért gyűlölnek, a mostani sztrájkban tanúsított viselkedéséért *jelzőzászlókkal véresre verték.*

Komárom, április 20.

Reggel 7 órakor Komáromban a vasúti közlekedés megszűnt. A mozdonyt kísérő személyzet a munkát abbahagyta. A vonat elindulása bizonytalan.

Vázsonyi a kormánynak azt javasolta, hogy hagyjon fel az erőszak módszerének alkalmazásával. Több hozzászólás után *Tisza* István válaszként a következőket mondotta:

„Nem lehet szemet hunyni az előtt, hogy a vasutasok helyzete sokkal jobb, mint más tisztviselőké. A jóakarattal szemben a *vasutasok mindjárt az első naptól kezdve a legdurvább módon megsértették a köteles jegyelmet.* A kormány nem tűrhette meg azt, hogy az állam alkalmazottai szervezkedjenek ellene. *Nem tartja sztrájknak a mostani munkamegszüntetést,* mert a vasúti tisztviselők és alkalmazottak annak a szolgálatnak a teljesítését tagadták meg, amelynek elvégzését kinevezésük alkalmával esküvel fogadták meg. Aki hivatalt vállalt, az lekötötte egész egyéniségét, s a kötelesség teljesítését csak lemondása után tagadhatja meg. Az aratómunkás, ha elvállalja a munkát és nem teljesíti — hat heti elzárás vár reá. Ha valaki azt hiszi, hogy a sztrájk következtében a már ígértnél többet fognak kapni a vasutasok, *azok nagyon tévednek.* Bármily szívós lesz is a sztrájk, *egyszerűen lehetetlen, hogy többet kapjanak.* S ha nem kezdik meg a munkát, intézkedéseket kell tenni, hogy *a forgalmat bármi módon is, ha korlátoltan is, újra meg lehessen kezdeni* . . . Végzetes csapás lesz rájuk nézve, ha vezetőik hazug ígéreteiben bíznak továbbra is. *(Nagy zaj.) Ha kell, szuronnyal is helyreállítja a rendet, s teljesíteni fogja a kötelességét.*"

Temesvár, április 20.

A temesvári alkalmazottak, 2500-an, köztük 70 mozdonyvezető, reggel 7 órakor jelentették az állomásfőnöknek, hogy sztrájkba lépnek. A 8 órakor érkezett orsovai gyorsvonatot a rajta levő mozdonyvezető nyomban elhagyta.

Békéscsaba, április 20.

A vasúti sztrájk itt is teljes. Az utolsó vonatok ma reggel mentek 7—8 órakor nagy késéssel. Az Arad felé menő vonat Kétegyházán, a szolnoki Mezőberényben, a nagyváradi Kötegyánon nyílt pályán megállt, az utasokat gyámoltalanul hagyva. Az Arad felől jövő gyorsvonat Mezőberényben állt meg, míg a tövisi gyorsvonat nem is jött meg.

Friss Ujság, 1904 április 21. Részletek a vasutasok sztrájkjáról.

113

1904 április

TISZA ISTVÁN TÁVIRATA A FŐISPÁNOKNAK, AMELYBEN ELRENDELI A VASUTASOK MOZGALMÁNAK ELFOJTÁSÁRA KIVEZÉNYELT KARHATALOM TÁMOGATÁSÁT

Valamennyi főispánnak!

Felkérem, hogy az államvasutak közegeinek mozgalma körül a katonaságot és csendőrséget minden rendelkezésére álló eszközzel hathatósan támogassa. A sztrájk még tart. A forgalmat fokozatosan felvesszük, és a végeredmény nem lehet kétséges. A kósza hírekkel szemben gondoskodtam, hogy a vidéki sajtó az államvasutak igazgatósága útján hiteles értesítéseket kapjon.

Tisza

Távirat. — OL. BM. eln. 1904—27—2499.

A Tolna megyei főispán 1904 április 21-én számjeles táviratot intézett a miniszterelnökséghez: „A vasutasok sztrájkja nehezedik a vidékre. Sokan jönnek hozzám tájékoztatást keresni az állomásfőnökök részéről, híresztelésére, hogy a kormány lemondott, mert csak ennek árán fog a sztrájk megszűnni. Kérek választ, mit reményelhetünk, mihez tartsam magamat." *(OL. ME. 1907—XLI—664.)*

Tisza választáviratában a következőket írta: „Sztrájk még tart, vonatok személyzet munkába álló részével katonai fedezet alatt holnapra megindulnak, kormány lemondásáról szó sincs." *(Lásd ugyanott.)*

114

1904 május 1

A KIRÁLY MOZGÓSÍTÁSI PARANCSA

A sztrájkolók szilárd, szinte bámulatba ejtő magatartása a végső lépésre ragadta a kormányt. Mozgósítási parancsot adatott ki a királlyal, mely szóról szóra így hangzik:

„Parancsolom, hogy a közös hadseregnek (haditengerészetnek) a magyar állam területén levő vasutak szolgálatában álló magyar honos tartalékos havidíjasai és legénysége, valamint a honvédségnek ugyanilyen tartalékos és póttartalékos havidíjasai és legénysége a közös hadsereg, illetve a honvédség részleges kiegészítésére *behívassanak, és szolgálattételre a Magyar Királyi Államvasutakhoz beosztassanak.*

Kelt Bécsben, 1904. évi április hó 22-én.

Ferenc József s. k.

Nyiri Sándor s. k.

honvédelmi miniszter"

A sztrájk negyedik napján tehát ide jutottunk. A kormány a maga uzsorára berendezett vállalatainak biztosítására s egy becsületes harc letörésére mozgósította a hadsereget. Sztrájktörésre kényszerít becsületes állampolgárokat, becstelenségbe visz becsületes embereket. Ilyen a mai osztályállam.

E parancs megjelenésének napján, szombaton, a képviselőházat hétfőig elnapolták.

Tisza István családostul megszökött Budapestről Bécsbe. Oda vitte a bőrét, melyet — úgy látszik — féltett. Ez a félelem mutatja, hogy lelkiismerete nem volt nyugodt.

Magyar Vasutas, 1904 május 1. A magyar királyi államvasúti hivatalnokok, altisztek és szolgák sztrájkja. Mozgósítás.

115

1904 április 24

TUDÓSÍTÁS A SZTRÁJKTANYA FELOSZLATÁSÁRÓL

A sztrájktanya feloszlatása

[1]... Ezután *Rudnay* Béla főkapitány *Boda* Dezső dr. és *Krecsányi* Kálmán detektívfőnök kíséretében átment a sztrájktanyára. A vasutasok tömött sorai között ment fel a főkapitány az emelvényre, ahol az intéző bizottság tagjai *Vázsonyi* Vilmos dr.-ral még együtt voltak.

A rendőrség vezetőjével *Kail* Imre százados s két honvédaltiszt is megjelent az emelvényen, akik leültek az asztal mellé, tollat, tintát szedtek elő s egy nagy csomó sárga katonai behívót, amelyet a mozgósítás esetén használnak a katonai hatóságok.

Rudnay Béla főkapitány az emelvény korlátja elé állt, s a következő beszédet intézte az egybegyűlt vasutasokhoz:

— Én, mint a budapesti államrendőrség főkapitánya, *ezen sztrájktanyát feloszlatom* ama helytelenségek, lázítások és rendellenességek miatt, amelyek itt megtörténtek. Éppen most voltam kénytelen *királysértés és lázítás miatt letartóztatni Sarlay Jánost, az önök vezérét.*

Én a sztrájktanya feloszlatását végre fogom hajtani. Figyelmeztetem azokat a vasutasokat, akik tartalékos katonák, hogy itt nyomban megkapják a katonai behívót, ennek a parancsnak pontosan tegyenek eleget, mert különben a *katonai büntetőtörvények szakaszait fogják ellenük alkalmazni.* Figyelmeztetem a vasutasokat, hogy egyenként lépjenek elő, és igazolják magukat. Akiket a rendőrség igazolás után szabadon bocsát, azok távozzanak a helyszínről, mert a legkisebb rendzavarást a rendőrség a rendelkezésére álló eszközökkel meg fogja torolni, esetleg karhatalommal is.

Önök megszegték esküjüket, a rendőrség meg fogja tartani esküjét, mi az államhatalom akaratának meg fogunk felelni, mert erre eskünk kötelez. S most felszólítom önöket, hogy egyenként lépjenek elő, s talán az intéző bizottság tagjainak igazolásával kezdhetnénk meg a munkát.

Síri csendben hangzott el *Rudnay* beszéde, egy szó se hallatszott a messze kertben. A sztrájkolók, akik mintegy ezren lehettek, a főkapitány beszédét a legnagyobb nyugalommal hallgatták végig; egyetlen közbeszólás se hallatszott. A főkapitány kijelentette, hogy a *kertből senkinek se szabad távozni.*

Megkezdik a sorozást

A tartalékosoknak rögtön kézbesítették a katonai behívót, s Kail százados figyelmeztette a közösöket, hogy holnap reggel az Üllői úti kaszárnyában, a honvédséghez tartozók pedig a Ferenc József-kaszárnyában jelentkezzenek.

---

[1] A cikk bevezetője a sztrájkolók hangulatáról tudósít, majd leírja a sztrájktanya rendőri körülzárásának körülményeit. Beszámol arról, hogy *Sarlay* Jánost a királyi mozgósítási parancs elleni beszéde miatt a budapesti rendőrfőkapitány letartóztatta.

Az igazoló eljárás este ¾ 9-ig tartott. Összesen 1902 olyan embert vettek jegyzékbe, akik aztán a két katonai bizottság elé kerültek. Ezek között közös hadseregbeli 283 volt, honvéd 215. Átvették a behívót és kötelezték őket arra, hogy holnap mint katonák szolgálatra jelentkezzenek...[1]

Friss Ujság, 1904 április 24. A vasutas sztrájktanyát feloszlatták. Béketárgyalás az utolsó pillanatban.

A Magyar Vasutas 1904 május 1-i száma „A magyar királyi államvasúti hivatalnokok, altisztek és szolgák sztrájkja" című cikkében beszámol arról, hogy a vasutassztrájk ügyét az osztrák szociáldemokrata képviselők szóvátették az osztrák parlamentben. *Ellenbogen* szociáldemokrata képviselő hozzászólásában élesen megtámadta Tiszát, s tiltakozott az ellen, hogy a mozgósítási paranccsal járó költségek egy részét Ausztria fizesse.

116

1904 április 26

A MAGYARORSZÁGI SZOCIÁLDEMOKRATA PÁRT ÁLLÁSFOGLALÁSA AZ ORSZÁGOS VASUTASSZTRÁJK ÜGYÉBEN

Ha nem ezer és ezer ember szerencsétlenségéről, ezer és ezer család borzalmas sorsáról volna szó: megelégedéssel tudnók nézni a vasutassztrájk szomorú eseményeit. A sztrájk kitörésétől a mai napig egymást hajszolják a fejlemények, amelyek íme vaskövetkezetességgel sorra igazolják a szociáldemokrácia állásfoglalását minden gazdasági és politikai küzdelemben. Sorra igazolják mindazt, ami küzdelmeink alapja: a szervezkedés szükségességét, az osztályharc szervezését gazdasági és politikai téren.

Lám: a vasutasok sem gazdaságilag, sem politikailag szervezve nincsenek. Küzdelmükbe az elkeseredés, a kormány brutális gőgje hajtotta őket. Gazdasági szervezettség híján, politikailag is csak egyetlen közös jellemvonásuk van: az, hogy az úgynevezett hazafiak közé számítják magukat. Ilyen erényekkel felruházva — mert maguk közt és a polgári világban az ilyesmi erényszámba megy — és távoltartva maguktól a szocialistaságnak még csak a gyanúját is, vonultak a küzdelembe. S ezekkel az erényekkel felruházva lettek tehetetlen játékbábjai a legkülönfélébb és nem éppen legtiszteletre méltóbb pártpolitikai kortescéloknak, lettek kiuzsorázott áldozatai segítőiknek.

Vegyük sorra a történteket.

A kormány betiltotta a vasutasok nagygyűlését és letartóztatta két vezetőjüket. Ez a galád jogtiprás és erőszak megszülte a sztrájkot. Meg tudtuk érteni a vasutasok irtózatos elkeseredését, hiszen ők mint hű hazafiak, valóban nem számíthattak arra, hogy közönséges, komisz munkások módjára fognak velük elbánni. Kimondták a sztrájkot és dicséretes bátorsággal és energiával azonnal végre is hajtották. Minden tisztességes ember rokonszenve kellett, hogy melléjük szegődjön ebben a küzdelemben. A szervezett munkásság sem tagadta meg rokonszenvét tőlük, de mi, akik az osztályharc küzdelmében edződtünk meg, tisztában voltunk azzal, hogy ha nem áll kellően szervezett erő a küzdők rendelkezésére, akkor ügyük vesztett ügy . . .

---

[1] A cikk ezután a *Vázsonyi* Vilmos országgyűlési képviselő és a sztrájkbizottság tagjai közt április 23-án lefolyt tanácskozásokról számol be. A sztrájkbizottság elfogadta Vázsonyinak azt a javaslatát, hogy a vasutasok ügyének támogatójául valamennyi országgyűlési pártot szerezzék meg, akik majd a parlamentben fogják kiharcolni a vasutasok ügyének győzelmét. A sztrájkbizottság a tanácskozásról jegyzőkönyvet vett fel. A jegyzőkönyv szerint a sztrájkbizottság a következő kívánságok teljesítése esetén ígéri meg, hogy a sztrájkot beszünteti:

„1. Komoly biztosíték az iránt, hogy a mozgalomból kifolyólag senkit sem érhet bántódás, nyugdíjazás és áthelyezés.

2. Alázattal kérjük, hogy 1901-ben külön-külön beadott hivatalnoki, altiszti és szolgai, úgyszintén az 1899-ben felterjesztett mozdonyvezetői és művezetői, végül az 1900-ban beadott állomáselöljáróí memorandumban, úgyszintén az 1904. évi pótmemorandumban kért fizetésrendezés és a vele kapcsolatos egyéb kérdések engedélyeztessenek, illetve életbe léptessenek.

Szolgálati viszonyaink új szolgálati rendtartás megalkotása útján való szabályozása.

3. Az országos szövetség megalakulásához előzetes engedély.

4. A napibéres munkások kívánságainak és különösen nyugbérüknek sürgős tárgyalás alá vételét és legméltányosabb megoldását kívánjuk."

A jegyzőkönyvet az ellenzéki pártok közös küldöttje, *Vörös* László vitte fel *Hieronymi* miniszterhez, aki a vasutasok kívánságait elutasította. Ezután az ellenzéki pártok közös küldöttsége kereste fel Hieronymit, aki kitért a válasz elől, s döntését a *Tisza* Istvánnal való másnapi megbeszéléstől tette függővé.

Tisztában voltunk mindezzel, de a vasutasok nem értették ezt meg, nem ismerték a saját harcuk jelentőségét, a saját táboruk erejét. Nem keresték a munkásság támogatását. Ellenkezőleg, minden eszközt megragadtak, hogy távol tartsák maguktól a szervezett proletariátust. Kiszolgáltatták magukat a különféle ellenzéki pártoknak, s körültömjénezték a Hock Jánosokat, akik kenetteljes hangon arról prédikáltak nekik, hogy „őrizkedjetek a szocialistáktól". A vasutasoknak nem volt kiktől őrizkedni, mert a szocialista párt maga őrizkedett attól, hogy a maga segítségét oly tolakodva kényszerítse rájuk, amint ezt a Hock Jánosok tették. A hazafias vasutasok a hazafiak körmei közé kerültek, s ettől fogva ki voltak szolgáltatva a legönzőbb párt- és mandátumpolitikának. A parlamentben és a miniszterek szobáiban megindult a vásár a vasutasok bőrére; maguk a vasutasok tehetetlenül, minden támasz nélkül álltak szemben jóakaróikkal, ami szépen rendre előkészítette szörnyű vereségüket. Jezsuita beszédek hangzottak el a parlamentben, a sztrájktanyákon, a pártkörökben, a legkülönfélébb érdekek ütköző pontjává lett a vasutasok harca; a maguk érdekeinek maguk sem tudtak erős harcosai lenni . . .[1]

Tegnap, vasárnap[2], délben a Minisztertanács elutasította a vasutasokat minden követelésükkel. Az alkuszok beszüntették az alkudozást, s a vasutasok magukra maradtak. Talán most már nem irtóznának a szocialisták segítségétől, talán már felnyílt a szemük, hogy kiuzsorázott áldozatai lettek a polgári pártoknak. Talán már belátták, hogy a lenézett és megvetett proletárság az egyedüli, amely a szervezettségének erejével diadalra tudta volna vinni ügyüket. Talán belátták mindezt, s talán eszerint cselekszenek immár — ha van bennük elég erő és akarat. De ehhez most már nemcsak az egyesek, hanem az egész tömeg emberfeletti erejére volna szükség — hogy meglesz-e bennük, ezt a most következő órák fogják megmutatni. De ha nem lesz meg, ha összetiporva kell beszüntetniük a küzdelmet, akkor jegyezzék meg maguknak ők is és minden tisztességes ember, hogy e szörnyű vereséget jóakaróiknak, a hazafiaknak és hazafiak pártjainak köszönhetik. És jegyezzék meg maguknak, hogy nem frázis a „hazátlan izgatók" tana a szervezkedésről, az osztályharcról, amelynek gazdasági és politikai téren egyaránt kell folynia, hogy a maguk igazáért küzdő munkálkodók győzhessenek. Nem frázis, hanem hatalmas, komoly igazság. A proletariátus csak önmaga javíthat helyzetén, csak önmaga szabadíthatja fel magát. A küzdő vasutasok óriási tömege szintén proletár, de elzártan a proletárok világától, gondolatkörétől, a hazafiasság mézesmadzagján rágódott eddig. Most áldozatául esik a hivatásos hazafiaknak és szocialistagyűlölőknek, a saját jóakaróinak és saját hazája hazafias kormányának. „Hazafiakként" vonultak a csatába — tanulják meg, hogy ők proletárok s a proletárok közé tartoznak; mint szocialisták vonuljanak haza a csatából, és akkor övék lesz a győzelem, még a legszörnyűbb vereség esetén is. Mert akkor megszerezték a győzelem egyetlen előfeltételét: a proletár osztályöntudatot, melynek nyomán szervezett osztályharc és győzelem támad.

Népszava, 1904 április 26. Vereség.

A Népszava 1904 április 28-i száma közöl részletesebb beszámolót a szociáldemokrata párt szerepéről az országos vasutassztrájkban. (Az igazság.)

117

1904 április 26

A VASUTASSZTRÁJK BEFEJEZÉSE

Öt napi, lélegzetet elfojtó izgalom után ma reggel[3] véget ért a vasúti sztrájk. Az éjszaka még arról volt szó, hogy a szocialisták teszik magukévá a vasutasok követeléseit és általános sztrájkkal kényszerítik a kormányt azok elfogadására, de reggelre megváltozott minden, és a végső elkeseredéssel megindult harc leszereléssel végződött.

[1] A cikkíró ezután az ellenzéki pártok kétszínű magatartását bírálja.
[2] 1904 április 24.
[3] 1904 április 25.

Ma már az összes vidéki állomásokról megérkezett a híre annak, hogy a sztrájkoló vasutasok megkezdték a munkát.

A mai nap eseményeiről szól következő tudósításunk:

Térjenek vissza munkájukhoz!

Kora reggel a vasutasok sokasága gyűlt egybe a demokrata körben és annak környékén, a Gyár utcai kis kertben. Ekkor még bíztak a harcban, és kitartásra buzdították egymást, hevesen megfenyegetve azokat, akik sztrájktörők lettek.

7 óra tájban odajött közéjük *Szemányi* Péter Pál, az új 13-as bizottság elnöke, és sorra járta valamennyi csoportot, bátorítva a vasutasokat:

— Ne féljenek, nem lesz semmi baj. A végrehajtó bizottság nem ejti el az ügyüket. Utazzanak csak nyugodtan haza. Mindenről értesítjük önöket.

½ 10 órakor két nagy csomag nyomtatványt hoztak fel. Ez volt az új 13-as bizottság kiáltványa, mely hivatkozva a kormánynak ellenük alkalmazott kényszereszközeire, másrészt pedig az ellenzéknek neki tett ígéretére, a vasutasokat felhívta, hogy *álljanak munkába.*

— Mozgalmunk ugyan még tovább volna vihető, úgymond a kiáltvány, és még nagyobb lángra gyúlhatna az ellenünk alkalmazott kényszereszközök által támasztott keserűség miatt. De átérezve felelősségünket, mi nem vezéreltetjük magunkat a bosszú érzése által, és súlyosan megpróbált hazánkat további és talán végzetes rázkódásoknak kitenni nem akarjuk...

Friss Ujság, 1904 április 26. A vasutasok sztrájkja.

A Népszava a következőképpen írt a vasutasok sztrájkjának bukásáról:

„Az országban sztrájkoltak az államvasúti alkalmazottak — végszükségből. A sztrájk szinte önkéntelenül tört ki, meglepő gyorsasággal, a győzelem biztos tudatában, óriási lelkesedéssel, alig valami előkészülettel tört ki a sztrájk, amely megbénította az ország közgazdasági életét. A sztrájkolók szervezetlen tömeg voltak, akik lenézték az öntudatos munkásokat és háromszínű hazafisággal hamarost felbuzdultak. Az első napokban majd mindent megkaptak volna, ekkor fizikai lehetetlenségeket követeltek. A sztrájktanya feloszlatása elég volt a teljes kétségbeeséshez. Az összeköttetést nem tudták fenntartani egymásközt, a lelkesedést kiölte egy kis fáradtság, a jogtalanság megbénította minden erejüket. Legjobb kilátásaik dacára leszereltek, hiszen fogalmuk sem volt, hogyan állanak. Maga a vezetőség sem tudta, hogy mit ér az erejük, mit bírnak ki, mikor kell befejezni egy sztrájkot. Bíztak az istentől és a királytól kezdve Vázsonyiig mindenkiben, csak önmagukban nem, s amikor mindenki cserbenhagyta őket, elbuktak. Hol többet követeltek, mint erejük bírta, hol könyörögtek, kapkodtak fűhöz-fához. Egyetlen igaz segítőjükhöz, a fegyelmezett munkásséghoz nem fordultak idején. Csúfos bukásuk szomorú példája a fegyelmezetlenség kudarcának. Mi sajnálni tudjuk szívünk mélyéből őket, de a debreceni győzelemre gondolva azt mondhatjuk: «Így *kellett* történnie. Szervezettség — győzelem; fejetlenség — bukás!»" *(Népszava, 1904 április 26. Szervezettség — szervezetlenség. Szemle rovat.)*

118

1904 április 26

A MÁV IGAZGATÓJÁNAK KÖRLEVELE AZ ÜZLETVEZETŐKHÖZ A SZTRÁJKBAN RÉSZTVETT VASÚTI ALKALMAZOTTAK FELELŐSSÉGREVONÁSÁRÓL

Folyó évi április hó 19-én 318. — és ugyane hó 24-én 490. szám alatt kelt távirati rendeleteim kapcsán, az egyenlő elbánás biztosítása érdekében, utasítom az üzletvezetőségeket, hogy mindazokat az alkalmazottakat, akik a forgalom erőszakos beszüntetését izgatással vagy felbujtással előidézték, avagy e célzattal egyeseket vagy csoportokat szolgálatuk teljesítésében megfélemlítettek vagy tettlegesen megakadályoztak, egyenesen kiadott parancsoknak durván ellenszegültek, vágányokat, mozdonyokat, kocsikat, vasúti jelzőkészülékeket és egyéb berendezéseket megrongáltak vagy használhatatlanná tettek, továbbá azokat, akik a pályát eltorlaszolták, s akik hamis táviratok és harangjelzések adásával a vonatokat feltartóztatták s e célból az üzleti távirdát hatalmukba kerítették, végül azokat, akik lázító táviratokat vettek fel vagy továbbítottak, vagy a hivatalos táviratok leadását megakadályozták, névjegyzékbe foglalva vétségük megjelölésével ide jelentsék be. A névjegyzékbe tehát azon alkalmazottak is felveendők lesznek, akik ellen az üzletvezető úr saját hatáskörében is eljárhatna.

Az a körülmény, hogy az illetők ellen a bűnvádi eljárás már megindíttatott, vagy hogy azok cím által már felfüggesztettek, a jegyzékben megemlítendő.

Fogalmazvány. — MMI Archivum. MÁV. ig. biz. 1904—73 170.

A Gépészeti Főosztály 1904 április 28-i kelettel újabb utasítást adott valamennyi műhely főnökségének, amelyben elrendelte, hogy mindazok névsorát is terjesszék fel, akik a vasúti sztrájk időpontjában helyüket rövidebb vagy hosszabb időre elhagyták. *(Lásd ugyanott.)*

119
1904.
RÉSZLETEK LANDLER JENŐNEK A VASUTASOK PERÉBEN MONDOTT VÉDŐBESZÉDÉBŐL

[1]... Ne csodálkozzék senki, ha az utolsó, egyetlen reménység kegyetlen összetépése után lehanyatlott az a munkában megkérgesedett kéz, és önkéntelenül is ökölbe szorult! *(Tetszés.)*

Ha tanácsot kér az a munkaedzett kéz a józan észtől vagy az érzékeny szívtől, akkor sem cselekedhetik másképp, miként cselekedhetett volna hát másképp, mikor eszétől és szívében élt utolsó reményétől megfosztották?

Kellett-e ehhez buzdítás? Ki mondhatja józan ésszel, hogy még izgatásra volt szükség?

Azok, akik pillanatonként az atyai pártfogó mezébe öltöztek szavukban, hogy aztán annál irtóztatóbb módon taposhassák el a felébresztett reményeket, azok csinálták a sztrájkot — kimondom bátran! — Kioltották a szívekből az utolsó reményt, s ezzel kioltották — ők oltották ki — a mozdonyban a tüzet!

„Egy ország, melyet odafektettek a halálos ágyba saját fiai, öntudatosan, szándékosan, a tébolyhoz közel járó könnyelműséggel... Ezt tették, ide sodorták az országot éppen abban a minőségükben, melyre alapított bizodalommal létérdekeit tette le kezükbe az államhatalom. Értem ez alatt az ő közhivatali minőségüket."

Ráismer-e a királyi ügyész úr saját szavaira? Ezt mondta ő, ezt mondom én is: Odafektették a halálos ágyba saját fiai, saját közhivatalnokai, a tébolyhoz közel járó könnyelműséggel!

De ne feledkezzék meg a királyi ügyész úr, hogy vannak az államnak más fiai is, mint a vasutasok, jobban dotált édes fiai, mint e mostoha gyermekei... Ezek kezébe van letéve az államhatalom, ezek a közhivatalnokok, s a királyi ügyész úr is csak ezeket érthette igazán, mert neki is tudnia kell, hogy a vasutas nem közhivatalnok *(Tetszés.)* ...[2]

*

Nem színeztem ki az eseményeket, nem a fantázia működött beszédemben; szomorú tényeket szólaltattam meg a maguk egyszerűségében, másfél évtized verejtékáztatta eseményeit állítottam sorompóba a vád igen tisztelt képviselőjének invektívái[3] ellen.

Mikor azt látom, hogy hazánkban 20 év óta alig változott az a rendszer, mely a magyar államnak egyetlen vagyonát, az államvasutakat uratlan jószágnak tekinti, mikor azt kell olvasnom a pénzügyi bizottság ezidei jelentéséből, hogy a szükségesnél körülbelül 20 millió értékben több vasúti kocsit csináltatnak és mindazonáltal milliókat fizetnek a vagonkölcsönző gyáraknak kocsik használati díja fejében, mikor Schóbert miniszteri tanácsos értekezéséből azt kell látnom, hogy 20 milliót meghaladó refakciát[4] elajándékoznak minden gazdasági cél nélkül, másrészről

[1] Landler Jenő védőbeszédét annak bizonyításával kezdte, hogy a vasutasok harca nem volt más, mint az élethez való jogért folyó küzdelem. Ezután ismertette a vasutasok mozgalmának történetét, jellemezve az 1887-ben majd 1891-ben módosított szolgálati szabályzatokat, amelyek egyre jobban és jobban megnehezítették a vasutasok helyzetét. Leírta a vasutasok nehéz életét, bizonyítva ezzel, hogy a sztrájkot nem „izgatók" robbantották ki, kitörésének a vasutasok életviszonyaiban voltak mélyreható okai.

[2] Ezután azt bizonyítja, hogy a vasutasok nem tekinthetők közhivatalnokoknak.

[3] Durva sértegetései.

[4] Visszatérítést.

meg azt tapasztalom, hogy Poroszországban inkább rosszabb kocsikban utaznak, de egy vasúti takarítónőnek fizetése nagyobb, mint egy magyar államvasúti hivatalnoké, s Ausztriában is 19 millióval többet ád az állam a vasutasoknak, mint nálunk, s mindezekkel szemben odaállítom a Magyar Államvasutak éhenhaláshoz közelálló megalázott osztályát, melynek a kenyérért, igazságért vívott törvényes harcában szabadságát rabolták el avatatlan kezek: akkor nem ítélhetem el ezt a mozgalmat — nevezzük bár sztrájknak vagy forradalomnak, mert míg egyrészt az első csapást mérte arra a rendszerre, amelynek teljes összeomlása százszorta nagyobb hasznot hajtand ennek az országnak, melynek egyedüli vagyonát e vasút képezi, mint amekkora kárt lát a királyi ügyész úr „az előtte heverő anyagi és erkölcsi javakban", addig másrészt egy porbatiprott, s az ügyész úr minden szóvirága mellett is előttem s minden igazán érző előtt szimpatikus társadalmi osztály öntudatraébredésének jelét, szabadságának hajnalhasadását, megfeszített igazságához vezető igaz út első állomását látom, üdvözlöm és csodálom benne.

S azt tudja be bűnül a királyi ügyész úr 13 becsületes embernek, hogy oda mert állni e forgatagba, ez igazságos harc élére, s mint egyrészt nem feledkezett meg kartársairól, gondoskodott a tömeggel szemben az ő mostohája: hazája érdekéről is, s neki köszönheti az ország, hogy egyetlen sínszög se görbült meg e harcban!

Az álljon az állam érdekében, az legyen most a hála a haza részéről, az állítsa helyre a megsértett jogrendet, hogy szabadságukat, kenyerüket elveszítsék ők, akik a mások szabadságáért, kartársaik, s mindnyájunk szabadságáért síkraszállottak?!

Ne feledje el ügyész úr, hogy mikor ön ezt kérte, egy felhívásra, egy magasabb erkölcsi parancsra hivatkozott.

Én is ismerem e magasabb erkölcsi felhívást, de ők tizenhárman nem csak ismerték, de engedelmeskedtek is a magasabb erkölcsi parancsnak, melynek hangja kiirthatatlanul visszhangzott szívükben!

Ők ismerték az embertársaik iránti kötelesség becsületes teljesítésének és e kötelességekhez való rendíthetetlen hűségnek szent és elévülhetetlen parancsát, e parancsot, melynek engedelmeskedve a legnagyobb nemzeti hős lett Rákóczi, melyre hallgatva tettre kélt a csipkebokorból Mózes, s melynek hatása alatt bátran odaálltak ők, s míg szerencsétlen éhező kartársaik igazáért, a kenyér igazságáért küzdöttek — megmentették azt az országot, melyet a tébolyhoz közeljáró könnyelműséggel halálos ágyba fektettek saját jól táplált fiai . . .

A tizenhármak bűnpere. Sajtó alá rendezte Lengyel Zoltán és Landler Jenő. Budapest 1904. Légrády Könyvny. 342—380. old.

Április 24-én a vizsgálóbíró a 13-as bizottság tagjai (többségükben MÁV-tisztviselők) ellen elfogató parancsot adott ki. Ez a sztrájkolók által megválasztott új sztrájkbizottság mondotta ki április 25-én a sztrájk beszüntetését, miután a sztrájkolók nagy része már 24-én szolgálatra jelentkezett. *(A magyarországi szocialisztikus munkásmozgalmak az 1904. évben. Budapest 1905. Országos Központi Községi Ny. 453., 455. old.)* A sztrájkbizottság perében 1904 június 3—18-ig tartották meg a törvényszéki tárgyalást. A védőügyvédek sorában többek között ott volt *Eötvös* Károly és *Vázsonyi* Vilmos is. *Landler* Jenő védőbeszéde június 9-én hangzott el. A törvényszék 1904 június 18-án hozott ítéletében valamennyi vádlottat felmentette. *(A törvényszéki tárgyalás részletes ismertetését lásd ugyanott.)*

120

1904 július 17

A MÁV IGAZGATÓSÁGA KÖRLEVÉLBEN KÉRI AZ ÜZLETVEZETŐKTŐL A VASUTASSZTRÁJK LEVERÉSÉBEN KITŰNT KATONATISZTEK NÉVSORÁNAK FELTERJESZTÉSÉT

Kereskedelemügyi magyar királyi miniszter úr Őnagyméltósága a sztrájk alatt és az ezt követő időben állomásainkra szolgálatra kirendelve volt azokat a katonatiszteket, akik bennünket a rend helyreállítása és fenntartása körüli törekvéseinkben kiváló buzgósággal és kötelességükön túlmenő készséggel támogattak, illetékes helyen dícsérőleg megnevezni kívánja.

Önagyméltóságától e részben nyert magas utasítás végrehajtásában felkérem Üzletvezető Urat, hogy a vonalain (állomásain) szolgálatban állott katonatiszt urak közül egy-kettőt, akik mondott irányban különösen kiváltak (ha ilyen van) megnevezni, illetőleg nevüket, rangjukat és ezredüket velem lehetőleg mielőbb közölni sziveskedjék.

Marx
miniszteri tanácsos,
igazgató

Sokszorosított körlevél. — MMI Archívum. MÁV ig. biz. Szegedi MÁV üzletvez. 1904—105. eln.

Az iraton „szigorúan bizalmas" jelzés olvasható. Valamennyi üzletvezető azonos tartalmú körlevelet kapott.

1904 július 22-én a szegedi MÁV-üzletvezető, válaszolva e levélre, egy 46. gyalogezredbeli századost javasolt kitüntetésre. *(Lásd ugyanott.)*

1905 szeptember 9-én Lányi Bertalan igazságügyminiszter felterjesztést küldött Ferenc Józsefnek, amelyben kegyelmet kért a vasutassztrájkkal kapcsolatban perbefogott vádlottak számára. A felterjesztés beszámolt arról, hogy a sztrájkban „a majd 36 000-re rúgó vasúti személyzet túlnyomó nagy része" szerepet játszott. Büntető eljárást azonban csak azok ellen indítottak — a zavartalan vasúti forgalom biztosítása és az „állami szociális politika" szempontjainak figyelembevétele alapján —, akik a mozgalom vezetői voltak, akik a végsőkig való kitartásra ösztönözték társaikat, vagy akik súlyosabb „bűncselekményt" követtek el. A felterjesztés felsorolja a perbefogottak neveit, kéri a királyi hozzájárulást a peres eljárások megszüntetéséhez, kivéve azokat a pereket, amelyeket a „hivatali hatalommal való visszaélés" miatt indítottak.

Ferenc József 1905 szeptember 26-án a kért kegyelmet megadta. *(OL. Ig. min. eln. 1905—K —88.)*

ÁLTALÁNOS SZTRÁJK DEBRECENBEN 1904 ÁPRILIS 20—23

121

1904 március 28

A DEBRECENI KEFEGYÁRI MUNKÁSOK KÖVETELÉSEI

Memorandum

A munkások és munkásnők követelései a munkaidő rövidítése és a munkabérek méltányos emelése szempontjából, éspedig:

1. Az összmunkások részére az 1904. év március hó 26-án történt munkafelmondás vonattassék vissza.
2. Munkaidő reggeli 6 órától esti 6 óráig, közben ½ óra reggeli és 1½ óra ebédidő.
3. A darabszámos munkáknál 30% átlagos béremelés, és mert ez a gépmunkásokra nem gyakorolható, tehát ott a darabszám törlése és 16 kr óradíjazás.
4. A létező kölcsönpénztár teljes összegének a munkásság általi kezelése.
5. A szó legszorosabb értelmében vett tisztességes bánásmód, és a dohányzás munkaközbeni engedélyezése.
6. Május 1-nek mint munkásünnepnek feltétlen elismerése.
7. A gyakorlatban levő büntetések eltörlése.
8. Nem szervezett munkások 8 napon túl nem dolgozhatnak, és ha a gyárban még olyanok lennének, vagy rögtön a szakegyletbe beiratkozni tartoznak, vagy elbocsátandók.
9. Biztosítása annak, hogy e sztrájkból kifolyólag 6 hónapon belül senki el nem bocsátható.
10. Az éjjeli munka szabályozása, amennyiben
    a) éjjeli munkára a munkás nem kötelezhető,
    b) minden éjjeli munka 50% emeléssel díjazandó.
11. Bizalmi férfiak elismerése műhelyenként, illetve szakmánként.
12. Minden új munka, amelynek még megállapított díja nincs, ennek díja közös megállapodás útján állapítandó meg.

13. 16 éven aluli fiúk és 14 éven aluli leányok éjjeli munkát nem végezhetnek.

14. A reggeli munkaidő kezdete előtt, és este a munkaidő letelte után a gyárban csak rendkívüli esetekben dolgozhatnak.

15. Minden oly balesetért, mely nem részegség vagy könnyelműségből származik — a gyáros arra hivatott egyénektől megállapított kártalanítási pótlékot fizetni tartozik. És azon könyv, mely ezelőtt pár évvel a munkások által egyenként aláirattatott, nyilvánosan megsemmisítendő.

Ezen memorandumra a válasz azonnal a jelenlevő 6 tagú bizottságnak adandó meg.

Kézzel írt, hitelesítetlen másolat. — MMI Archívum. Szám nélkül. Sztrájkügyek. Debreceni kefegyári sztrájk. 1904.

122

1904 április

A DEBRECENI KEFEGYÁRI MUNKÁSOK RÖPLAPBAN KÉRIK DOLGOZÓ TÁRSAIK SEGÍTSÉGÉT

Elvtársak! Munkástestvérek!

Az összetartás és testvéri szeretet nevében fordulunk hozzátok, mint egyetlen, de biztos menedékhez, amely utunk irányát jelöli ki nekünk az elnyomatás és kétségbeesés eme sötét éjéből. Tihozzátok fordulunk, akik velünk húzzátok a bérrabszolgaság nehéz láncait fáradhatatlanul, s mivel hogy ti szintén úgy érzitek a véres verejték és egészségünk árán szerzett kenyerünk keserű ízét. Mi nem számíthatunk azokra, akiknek milliókat szereztünk 14—16 órai nehéz munkával oly silány díjazás mellett, amelyet veletek tudatni valóban arcunk pirul! . . . A nyomor az, amely a végső küzdelemre szólít bennünket, amely 400 munkásnak adta kezébe a sztrájk fegyverét egy krajcár nélkül. Tireátok bízzuk, hogy válaszoljatok e fel nem tett kérdésre, válaszoljatok nemesen érző szívetek szerint! Mi kitartunk a végsőkig, küzdünk csüggedetlenül és diadalra juttatjuk ügyünket, amelynek kivívott győzelme a tietek is.

Egyben felkérjük a kefekötő szaktársakat, kerüljék Debrecent!

Segítsetek elvtársak, sürgősen, a győzelmünk biztos!

Levelek és pénzbeli küldemények a következő címre küldendők: *Pataki Sándor, Debrecen, Csap utca 40. szám.*

Elvtársi tisztelettel

A debreceni kefegyári munkások

Nyomtatott röplap. — MMI Archívum. Szám nélkül. Sztrájkügyek. Debreceni kefegyári sztrájk. 1904.

123

1904 április 21

A DEBRECENI MUNKÁSOK FELIRATBAN JELENTIK BE CSATLAKOZÁSUKAT A KEFEGYÁRI MUNKÁSOK SZTRÁJKJÁHOZ

Felirat

a debreceni összes munkásnép nevében

Miután már a munkásság tétlenül nem nézheti, hogy a sztrájkban álló kefegyári munkásokkal szemben a hatóság részéről a törvényekben biztosított munkásjogok semmibe vétetnek, hanem ezzel a rendőri hatóság határozottan visszaél,

amennyiben az egyezkedő munkások és munkaadók közé tolakodva minden meg nem engedett módot felhasznál, hogy a munkásokat a gyárba kényszerítse, mely viselkedéséből határozottan kitűnik a részrehajlás,

felháborodását fejezi ki az összmunkásság afelett, hogy a békésen viselkedő sztrájkban álló kefegyári munkásoknak e hó 17-re bejelentett gyűlését a rendőrfőkapitány nem engedélyezte, miáltal előidézte a munkások tüntetését,

továbbá a sztrájktanyának e hó 19-én történt szétveretése, hol minden felszólítás nélkül a csendőrség vadul vágtatva, az összegyűlt nők és gyermekek felett kímélet nélkül gázolva és ütve mindenkit, ki elibük került,

s végül a rendőrfőkapitány úr azon kijelentése, hogy továbbra a munkásságnak semmiféle gyűlést vagy felvonulást nem engedélyez:

ez a ténykedése határozottan beigazolja azon állításunkat, hogy az egész botrányt mesterségesen, előre kiszámítva rendezte, hogy e réven továbbra a munkásságnak minden gyülekezési jogát felfüggessze.

Ezen eljárások láttára az összes szervezett munkások határozatilag kimondják, hogy mindaddig nem fogják felvenni a munkát, míg ezen népjogokon ejtett sérelmek orvosolva nincsenek.

Követeléseink a következők:

1. A rendőrfőkapitány ellen a fegyelmi eljárás megindíttassék, hogy a jövőben a munkásság jogait lábbal ne tiporhassa.

2. Hogy a munkás és munkaadó szabadon, minden hatósági presszió nélkül tárgyalhasson.

3. Követeljük, hogy a törvényekben biztosított gyülekezési jog teljes egészében a munkásságnak biztosíttassék.

4. Azon brutális, állatias csendőrőrmesternek, ki minden felszólítás nélkül gázoltatta és kaszaboltatta a munkásokat; ki elég gyáva volt lovával üldözőbe venni egy beteg nőt és rajta keresztülgázolt, követeljük méltó megbüntetését.

Az itt felsorolt követelések biztosítására írásbeli biztosítékot kérünk.

Az összmunkásság

Nyomtatvány. — MMI Archivum. Szám nélkül. Sztrájkügyek. Debreceni kefegyári sztrájk. 1904.

124.

1904 április 23

TUDÓSÍTÁS AZ ÁLTALÁNOS SZTRÁJK KITÖRÉSÉRŐL

Általános sztrájk van *Debrecenben*. Az összes ipari munkások, a nyomdászokat leszámítva, beszüntették a munkát. Szerdán este az összes ipari munkások szervező gyűlést tartottak, s megállapodtak az általános munkabeszüntetésben. Elhatározásukat csütörtök[1] reggel falragaszokon és röpiratokban tudatták a közönséggel, erősen hangoztatva írásaikban, hogy nem kívánnak béremelést, csupán a kefegyári munkások követeléseinek teljesítését követelik. Elsőknek a kőművesek és ácsok tették le a szerszámot. Délben már mintegy 8000 munkás táborozott a város végén, az olajütő mellett. A munkások a délelőtt folyamán még egy felhívást is bocsátottak ki, melyben többek között a főkapitány felfüggesztését és ellene a fegyelmi elrendelését, továbbá azon csendőrőrmesternek, aki a kefegyári munkások felvonulása alkalmával lovával ok nélkül a tömeg közé rugtatott és egy beteg nőt elgázolt, az elmozdítását követelik. A munkások magatartása dél felé egyre fenyegetőbb lett, mindenáron be akartak vonulni a városba. A hatóság ebben nagy veszedelmet lát, zavargásoktól, rombolástól fél, és ezért kész volt fegyveres erővel is megakadályozni bevonulásukat.

A délelőtt folyamán a munkaszünetelőkhöz csatlakoztak még a kalaposok, fém- és vasmunkások, csizmadiák, cipészek, lakatosok, pléhesek, asztalosok, könyvkötők, szobafestők és mázolók. Délután a sztrájkolók közé állottak a vagongyári és dohánygyári munkások. Az utóbbiak

[1] 1904 április 21.

még béremelést is követelnek, mégpedig a szakmunkások 30%, a napszámosok 20% heti béremelést. A dohánygyári munkásnők is kivonultak a sztrájktanyára. *Domahidy* Elemér alispánnal szakadatlanul folynak a tanácskozások. A sztrájkhoz csatlakoztak utólag a gépgyári munkások és a pékek is.

A belügyminiszter távirati engedélye folytán ma délelőtt az összes sztrájkoló munkás *nagy tüntető körmenetet rendezett a városban. A menetben 16 000 munkás vett részt,* akik a legnagyobb rendben viselkedtek. A városban az összes munkások sztrájkolnak, a katonaság, csendőrség és rendőrség készenlétben van. A körmenet alkalmával az összes üzletek redőit lehúzták, mert rombolástól és fosztogatástól féltek. A munkások vezetői azonban sorra járták az üzlettulajdonosokat, s kijelentették, hogy személyükkel vállalnak felelősséget mindenért. A tüntetés tényleg a legnagyobb rendben folyt le. A munkások rendkívüli módon el vannak keseredve *Végh* Gyula főkapitány ellen, aki a minap a kefegyári munkások sztrájktanyáját szétverette.

Friss Újság, 1904 április 23. Általános sztrájk Debrecenben.

125

1904 április 28

A SZTRÁJKOLÓ DEBRECENI MUNKÁSOK GYŐZELME

A debreceni általános sztrájk a munkásság hatalmas győzelmével ért véget, amint ezt legutóbbi számunkban röviden jeleztük. Arra a hírre, hogy a kefegyári munkások sztrájktanyáját a főkapitány csendőrökkel szétverette, toloncoltatni akart, s hogy a gyűléseket és a felvonulásokat a polgármester betiltotta, Debrecen minden munkása abbahagyta a munkát, általános sztrájkba lépett, követelvén a *gyülekezési szabadság elismerését s a főkapitány elcsapatását.* 20-án reggel már nem a műhelyekbe ment Debrecen munkásnépe, hanem az olajütőbe, a sztrájktanyára. Aznap 12 000 volt a sztrájkolók száma. Másnap az összes, a legszervezetlenebb munkások is csatlakoztak a sztrájkhoz, s szombaton már megtört a hatóság ellenkezése, a polgármester megengedte a tüntető körmenetet, s magához hivatta a vezetőséget. 20 000 főre tehető a körmenetben résztvettek száma. Mialatt a körmenet az utcákon hömpölygött forradalmi dalt énekelve, azalatt tette a sápadt polgármester a munkások 32-es bizottságának a következő kijelentést: „*A gyülekezési szabadságot s a sztrájkjogot teljes egészében elismerem, sajnálatomat fejezem ki a történtek miatt; ezentúl mindig a törvény keretein belül fogom magam tartani, amennyiben azok a munkások jogait előtrják.*" S könyörgött nekik, hogy vegyék fel a munkát; az az ember, aki 48 órával előbb még szuronyos csendőröket uszított a sztrájkolókra s engedte szó nélkül garázdálkodni azt a korlátolt főkapitányt. Meghajlott, megtört a munkásság ereje alatt s vele együtt Végh Gyula főkapitány, *aki nyomban beadta a lemondását Domahidy* Elemér főispánnak.

Vasárnap reggel hirdették ki az olajütőben az összegyűlt rengeteg néptömeg előtt, hogy az általános sztrájk megszűnt s értékes gyümölcsöket termett. *A toloncolás, gyűlés és körmenet betiltási rendeletek visszavonva, miről dr. Kovács József polgármester vállalt szavatosságot s a vérszopó főkapitány összetörve s elkergetve!* Hihetetlen az a lelkesedés, amivel ezt a munkásság fogadta. Egész napon együtt maradtak, s ebben a testvéries együttlétben örvendeztek a munkásság diadalának. Hétfőn újra munkába állt mindenki. Tovább sztrájkol a *kefegyár 870 munkása s a dohánygyár és mechanikai kötszövőgyár 3000 munkása*[1].

Örökké dicsőségére fog válni Debrecen munkásságának ez a hatalmas győzelem. A képviselőházat egyszerűen becsukatják, a képviselőket inzultálják, a polgári szabadság legelemibb

[1] A rendőrségi jelentés szerint a kefegyári munkások néhány százalék béremelést értek el. *(Lásd A magyarországi szocialisztikus munkásmozgalmak az 1904. évben. Budapest 1905. Országos Központi Községi Ny. 532. old.)* A dohánygyári és mechanikai kötszövőgyári sztrájkról a jelentés nem tesz említést. A Népszava 1904 május 17-én a Tőke és munka rovatban közli, hogy a dohánygyári sztrájkolók az igazgatóságnak azon ígéretére, hogy panaszaikat felülvizsgálják, pár napi sztrájk után munkába állottak.

biztosítékait is lábbal tiporja Tisza, elsöpör mindent az útjából, s íme egy tömeg munkás a mi leghatalmasabb fegyverünkkel mindent elsöpör, ami az útjában van, akkor, amikor a szurony uralkodik az országban. Szinte érezzük azt a lélekemelő hatást, amit ez a fenséges győzelem az egész ország munkálkodó népére gyakorolt s büszkén, öntudatosan, nagy bizalommal nézünk a mozgalom fejlődése elé, amely a hősies győzelem ily példáit szolgáltatja.

Népszava, 1904 április 28. Tőke és munka rovat.

AZ ÉLESDI SORTŰZ
1904 ÁPRILIS 24

126

1904 április 26

TUDÓSÍTÁS AZ ÉLESDI ESEMÉNYEKRŐL

Élesden a Függetlenségi Párt tegnap népgyűlést hívott össze, amelyen elvtársaink is megjelentek. A függetlenségi gyűlés sikerén a hivatalos hatalom olyan erőszakkal dolgozott, hogy *23 embert lelőttek a csendőrök, 38-at pedig életveszélyesen megsebesítettek. A halottak és sebesültek állítólag mind elvtársaink.* Mi közvetlenül csak egy rövid telefonjelentést kaptunk, s így csak a külsőségekről számolhatunk be.

A függetlenségiek népgyűlésére vasárnap délután 2 órakor körülbelül 5000 ember gyűlt össze Élesdről és a szomszédos falvakból az élesdi piacon. A tömeget a huszárság és a csendőrség állta körül. Kerekes Elek ügyvéd, a függetlenségi párti elnök, pontban 2 órakor meg akarta nyitni a gyűlést, de első szavait elfojtotta már a hirtelen zaj:

— Le vele, nem hallgatjuk meg!

— Le kell húzni onnan, nem fognak gyűlést tartani!

Ekkor felállott a dobogóra Bérczy Imre főszolgabíró. Mikor a nép a főszolgabíró alakját meglátta, felzúdult és követelte, hogy menjen le az emelvényről. A csendőrök a zajongás láttára szorosabbra fogták a nép körül gyűrűjüket, mire az még jobban felzúdult.

— *Hóhérok! Élni akarnak?* — kiáltották.

Mikor látnivaló volt, hogy a gyűlést nem tudják megtartani, Bérczy főszolgabíró felkérésére Nedeczky huszárkapitány lovasrohammal akarta széjjelugratni a háborgó embereket.

Ekkor megtörtént, *hogy egy román paraszt egy nagy darab kővel fején találta a huszárkapitányt. Nedeczky revolvert rántott, de a másik pillanatban már a merénylő eltűnt a tömegben.*

Nedeczky rohamra vezényelt és a huszárok nekivágtattak az embereknek. Mikor már közelébe értek a tömegnek, egy másik román paraszt furkós botjával olyan nagy ütést mért a huszárkapitány kezére, hogy kiejtette a kardot. Ezt látta Halászy huszárkáplár és *kardjával rásújtott a mellette álló román paraszt fejére, úgy hogy a nagy ütés következtében koponyáját egészen a nyaktörzsig kettéhasította.*

Ekkor valaki *Resch Mihály csendőrőrmesterre rálőtt.* A csendőrt szíven találta a golyó, de még volt annyi ereje, hogy *háromszor elsütötte revolverét, az egyik golyó megölte Árkis Tógyert és a másik két lövés is kioltotta két ember életét.*

Resch halála után *58 csendőr lőtt rá a tömegre és mind az ötvennyolc lövés talált.*

Az összegyülekezett nép *Rév, Brátka, Nagybáród, Esküllő, Bucsa, Dinód, Keszeg, Alsó- és Felsőlugos* községekből verődött össze és a vérontás után, aki épségben maradt, mind hazamenekülni igyekezett.

A gyilkosság után az Élesd környékbeli román községekben a parasztság állítólag felzendült és gyujtogat. Brátkán felgyújtották a Stern-féle telepet. Nagyváradról még két század katonát küldtek ki Élesdre.

A Függetlenségi Párt és a hatóságok szövetsége megtermette véres gyümölcsét.

— Egyelőre ennyit tudunk. A tömeggyilkosság rettenetes volta olyan súlyossá teszi az ügyet, hogy egyelőre nem mondhatunk többet.

Népszava, 1904 április 26. 23 embert legyilkoltak!

127

1904 április 28

A NÉPSZAVA CIKKE A SZOCIÁLDEMOKRATA PÁRT ÁLLÁSFOGLALÁSÁRÓL ÉS AZ ÉLESDI SORTŰZ HATÁSÁRÓL

Gyászolunk. 31 halottunk van. 31 embert lőttek véres csont- és húshalommá — egy miatt. A sebesültek óriási számmal kínlódnak a kórházakban halállal vívódva.

Gyászolunk. A kezünk ökölbe szorul, a torkunkat elfojtja az elkeseredett fájdalom érzése. Vörössé vált szemünkben a világ, vérvörössé. A mi gyászunk színe nem a tompa bánat feketéje, de a kiontott vér színe.

Gyászolunk. Gyászolunk, mert nekik gyilkolni tetszett. Halomra ölni ártatlan embereket, akikből a 8—10 hónap óta folytatott rendszeres üldözés miatt kitört az elkeseredés — egyetlen kődobásban. Az eldobott kőre egyik leglelkesebb elvtársunk kettéhasított feje volt a felelet. Arra dördült el egy lövés. Attól halt meg az egyik gyilkos. Egy gyilkosért félszáz ártatlan ember lakolt meg.

Gyászolunk. Gyászoljuk leglelkesebb és legönfeláldozóbb elvtársaink néhányát, gyászoljuk a népet. Nem eggyel fogtunk kezet a legutóbbi pártgyűlésünkön. Akkor még hatalmas, életerős emberek voltak. A nyomortól sápadt arcuk felett villogott a szemük, amelybe elveink adtak csillogó tüzet. Nem lehet kifogásuk a gyilkosoknak. A vezetők, „a lelketlen izgatók" egy sorban feküsznek halva a többi szürke emberrel.

Gyászolunk. Nagyvárad 8—10 000 munkása gyászünnepet ült. Egy napon át szünetelt ott a munka. Hatalmas, önérzetes, forradalmi gyászünnep volt. Az elkeseredett munkásság tudta, hogy a halottakat nem támasztja fel az ünnep, a sebesülteket nem gyógyítja meg. Nem követeltek, de közös gyászunknak adták kifejezését.

Gyászolunk — gyászolnak ők is. Tisza a véreskezű és a hadügyminiszter koszorút küldött az első gyilkosnak, az egyetlen halottjuknak, a szolgának, a „kötelesség mezején kimúlt hősnek". Koszorút küldött a párt is az eszme fegyvertelen bajnokainak.

Gyászolunk. Új halottaink vannak. Nem elsők, nem is utolsók. Nem egyhamar fog a világ munkássága kifogyni a gyászból. De nem egyhamar fogy ki a kitartásból sem. A mi gyászunk színe vörös, ezt ne feledje el a hatalom, ne feledjük el mi sem.

Az élesdi vérengzés előzményei nagyrészt ismeretesek. A szolgabíró 8—10 hónapja fojtja el szervezkedésünket minden lehető eszközzel. Gyűléseinket nem engedélyezték, s a függetlenségiek mellett minden követ megmozgattak a hatóságok. Kossuth, a „nagy magyar hazafi", román nyelvű és aláírású plakátokkal és felhívásokkal dolgozott. Elvtársaink tanácsot kértek tőlünk a gyűlés ügyében. Mi azt tanácsoltuk, hogy ne menjenek el egyáltalán. Levelünk, úgy látszik, nem érkezett meg a vasutassztrájk miatt. Elvtársaink nem számítottak ekkora erőszakra, elmentek. Az eredmény ismeretes.

Nagyvárad munkásságának spontán érzése kitört, a rémhír hallatára 8—10 000 munkás szüntette be a munkát hétfőn egy csapásra. Egy napon át szünetelt a munka, a gyász kifejezéseképpen.

A szakmák kiküldöttei éjjel ½2-kor elhatározták, hogy másnapra beszüntetik a munkát. Reggel 5-kor mintegy 5000 ember gyülekezett a Rédey kertben s a munkába indulók egyenest odatartottak. 8-ra mintegy 8000 munkás volt együtt. Ekkorra már két zászlóalj közös gyalogos,

két eskadron huszár és nyolc század honvéd szállta meg a Szent László teret és kisebb csapatok cirkáltak a városban.

A sztrájkolók azonban minden fájdalmuk dacára csendben maradtak, s úgy hallgatták meg Markó Elek elvtárs beszédét, aki az élesdi zendüléssel kapcsolatban a Függetlenségi Pártot ítélte el, mint amelynek nem lehet keresete ebben a kerületben, ahol — a szóló szerint — az elkövetkező választási harcot csak a liberális párt és a szocializmus vívhatja meg. Ők idézték tehát fel a szörnyű következményt, amely csak a mai állam keretében történhetett meg. A népgyűlés kimondta, hogy teljes részvéttel van az áldozatok és sebesültek iránt, megvetést érez a korrupt társadalmi rendszerrel szemben, s az áldozatok hátramaradottjainak részére gyűjteni fog.

Előző éjjel, éjféltájt, *Ehrenfeld* Adolf elvtárs és egy társa Élesd felé indultak, hogy a helyszínen puhatolózzanak. Azonban Mezőtelegden a katonai kordontól nem folytathatták útjukat. Visszatértek hát és Ehrenfeld, aki beteges ember, súlyos betegen ágyba feküdt.

A hatóság ezalatt kutatja a tetteseket. Nem a csendőröket. Nem. A munkások között vizsgálnak. Nem elég halott és sebesült van, rabok is kellenek.

Hétfőn délelőtt kiutazott Élesdre a vizsgálat megejtésére Nizsalovszky Endre vizsgálóbíró és Vámossy Mihály alügyész. Velük utaztak Gerő Sándor és Fisch Áron törvényszéki orvosok, hogy a holttesteket felboncolják. A községházán fekszik a 23 holttetem, s egymás után kerülnek a tanácsi asztalból boncpaddá lett asztalra, hogy a tudomány konstatálja a halált. A boncolást nem győzik az orvosok.

Közben elindultak Várad felé a sebesülteket szállító kocsik, szomorú, kínos lassúsággal. Amerre mennek, kirohan a házból egy-egy asszony, egy-egy leány, kiáltoz, jajgat, zokog, nagy keserűséggel. Mindenütt kétségbeesés és nyomorult gyász.

Alig indult meg a siralmas menet, az egyik sebesült meghalt. Jaku Mikuláj volt, 60 éves ember, özvegyet, gyermekeket, unokát hagyott maga után.

Estére érkeztek be a kocsik Váradra, számszerint 14-en, s a sebesülteket a közkórházba szállították. Közülük *8 már meghalt, a többi halállal vívódik.*

Silberstein és Pasuk elvtársakat letartóztatták, s a nagyváradi elvtársak körmenetét május 1-re betiltották!

A környező községek természetesen forronganak. Bagamérban zendülés tört ki, melynek elnyomására katonaságot küldtek. Úgy látszik nem volt elég még a vérből!

Népszava, 1904 április 28. Élesd.

A Friss Ujság 1904 április 28-i száma „Élesdi emberirtás" címmel beszámol arról, hogy Bagamérban „a szocialisták meggátolták a munkásnépet munkájában. A csendőrség nem bírt a zavargókkal, az érmihályfalvai főszolgabíró a belügyminisztertől kért segítséget, mire Debrecenből egy század katonát rendeltek ki a községbe."

128

1904 május 1

AZ ADEVERUL CIKKE AZ ÉLESDI VÉRENGZÉSRŐL

[1] . . . Így érte el a hatalom, amit akart. Vértanúkat csinált a szocialistákból, de ne gondolják, hogy kiirtották az eszmét!

A következő napon még 10 elvtárs halt meg, így az élesdi vérfürdő után a mai napig összesen 33 ember pusztult el, és majdnem százan súlyosan megsebesültek.

Ezek mindnyájan szociáldemokraták. közülük legtöbben románok, megbecsült munkások . . .

Így, ebben az évben valóban vörös májusunk van az élesdi vértanuk vérétől.

*

[1] Bevezetésül a cikk ismerteti az élesdi vérengzés eseményeit.

Értesülve az élesdi vérontásról, 12 000 nagyváradi elvtárs nem dolgozott hétfőn, ezzel kívántak tüntetni a vértanúink feletti gyász miatt.

Az ország egy részében sem felejtik május 1-én a szociáldemokraták kimutatni mélységes haragjukat, amit szívükben éreznek az áldozatok miatt.

*

A párt nagy koszorút küldött a vértanúk sírjára.

*

Szomorú és fájdalmas ez az élesdi eset. Nehéz napokat élünk. Az ország minden részéből kapunk híreket zavargásokról. Mi nem adunk hitelt ezeknek a híreknek, annál is inkább, mert mi az elvtársakat mindig arra biztatjuk, hogy az eszmét békésen terjesszék. Mi nem akarunk harcot, sem pedig vérontást, mert nagyon jól tudjuk, hogy ma még gyengébbek vagyunk, mint a hatalom. A hatalom mindenütt szuronnyal ront a munkásságra, ez azonban ne vakítson el senkit. Bármi történjék is — legyünk békében és csendben, mert miénk lesz a hatalom, az igazságért való harc, és győzni fogunk — de békés úton.

Adeverul, 1904 május 1. [Áldozatul esett vértanúk.]

129

1904 május 20

ÜGYÉSZI VÁDIRAT AZ ÉLESDI ZENDÜLÉSBEN RÉSZT VETT ROMÁN ÉS MAGYAR MUNKÁSOK ÉS SZEGÉNYPARASZTOK ELLEN

[1]...1904. évi április hó 24-én délután Élesden a piactéren botokkal és más ütő és szúró eszközökkel és lőfegyverekkel fegyverzett azon csoportnak, melynek célja az volt, hogy közvetlen támadásban és tettleges bántalmazásban nyilvánuló erőszakkal Bérczy Imre élesdi főszolgabírót a rend fenntartására és a megzavart rend helyreállítására vonatkozó hatósági intézkedésében megakadályozzák — tagjai voltak, az erőszak kifejtésében részt vettek; a csoportnak úgy ebben a tevékenységében, valamint abban a cselekményében, hogy a főszolgabíró által a rend helyreállítására vonatkozólag kiadott rendelkezés végrehajtásában eljárt s karhatalomként kirendelt huszárokat botokkal, karókkal csapkodva és kövekkel dobálva a hatósági meghagyás foganatosítása közben megtámadták és tettleg bántalmazták — terheltek mindannyian tényleg és tevékenyen közreműködtek; és ugyane csoportnak azon további cselekményekben, hogy a főszolgabíró által kiadott hatósági rendelkezés foganatosításában és a törvény meghagyásának végrehajtásában eljáró csendőröket abban nyilvánuló erőszakkal, hogy őket botokkal, karókkal ütötték, kövekkel dobálták, pisztolyokból reájuk lőttek, Resch Mihály járásőrmestert agyonlőtték, több csendőrt megsebesítettek — hivatali eljárásukban akadályozták és eljárásuk alatt tettleg bántalmazták — szintén tevékenyen közreműködtek.

Valamennyi terhelt ellenében az előzetes letartóztatás fenntartását indítványozom.

A főtárgyalás a nagyváradi királyi törvényszék mint büntetőbíróság előtt lesz megtartandó...

Indokok:

Folyó évi április 24-én délután 2 órakor Élesden a piactéren a Függetlenségi és 48-as Párt az élesdi főszolgabíró engedélye alapján alakuló gyűlést tartott, mely alakuló gyűlésen való megjelenésre az egyes községekben kiragasztott falragaszok útján a nép a járás minden községéből felhíva volt.

[1] A vádirat bevezetőben 18 vádlott nevét sorolja fel.

A magát „szociáldemokratának" nevező, a területen azonban a műveltség legalacsonyabb fokán álló oláh nép szellemi korlátoltságának jogtalan vagyoni haszonszerzés és haszonlesés céljából való kizsákmányolására alapított és ily irányban működő lokális pártnak nagyváradi központi vezetősége a jogellenes és a közrend felforgatására irányuló törekvésekkel és téveszmékkel teljesen behálózott járás lakosait körlevelekkel és a népből toborzott professionatus népámító ügynökei útján arra hívta fel, hogy a magukat „szociáldemokratáknak" valló lakosok Élesden a Függetlenségi Párt alakuló közgyűlésén mindannyian megjelenjenek és ott folytonos „abcugolással" és a „szociáldemokrácia" állandó „éltetésével" a Függetlenségi Párt alakuló gyűlését hiúsítsák meg, és ne engedjék magukat olyan ember által, mint Kerekes Elek ügyvéd, ki eddigelé csupán a nép megnyúzásáról volt ismeretes, valamint a függetlenségi pártiak által tévútra vezettetni.

Ezen két irányból is propagált felhívások folytán a Függetlenségi Párt alakuló gyűlésére április 24-én Élesden a szemtanúk állítása szerint legalább 3000—4000 ember, sőt többek előadása szerint még ennél is nagyobb számban jelentek meg a magukat „szocialistáknak" valló és botokkal fegyverzett oláhok s az egész piacteret ellepték.

A Függetlenségi Pártnak pár százra menő tagjai a Zöldfa utcában Bán Kálmán házánál levő pártkörben gyülekeztek, és délután 2 óra tájban a pártkörből a Zöldfa utcán s a községháza előtt levő és a tömeg által el nem foglalt téren Kerekes Elek ügyvédnek piactéri lakása elé jöttek, és az itt hozzájuk csatlakozó Kerekes Elekkel, valamint a párt többi vezető tagjaival a piactér közepén felállított emelvényhez jöttek, ahol is Kerekes Elek a párt vezető tagjaival az emelvényen, a párt maga az emelvény körül, valamint a községháza előtt számukra szabadon maradt s a tömeg által el nem foglalt térségen helyezkedtek el.

Az emelvényen foglaltak helyet nevezetesen: Kerekes Elek pártelnök, dr. Stokker József, dr. Adorján Emil nagyváradi ügyvédek, Bereczky Sándor, dr. Hajdú Dezső, Opra Gábor élesdi lakosok, Pallády Viktor köröstopai birtokos.

És ugyancsak az emelvényen, annak bal sarkán helyezkedett el a rend fenntartására személyesen és hivatalból megjelent Bérczy Imre főszolgabíró.

Az elhelyezkedés megtörténtével, midőn Kerekes Elek a gyűlést megnyitni akarta, már első szavainál a piacteret ellepő egész tömeg óriási „abcugolásban" tört ki, pillanat alatt egész boterdő rengett a tömeg felett.

Kerekes Elek a rendkívül nagy lármában szóhoz sem juthatott, hanem dr. Stokker Józsefet kérte fel szólásra, kinek első szavainál a tömeg újból még fokozottabb ordítozásban tört ki; és ez az ordítozás és botokkal való hadonászás és csapkodás többé egy pillanatra meg nem szűnt; és a dr. Hajdú Dezső által magyarul, Pallády Viktor által oláh nyelven is megkísérelt csillapítás teljesen eredménytelen maradt, sőt a botokkal vagdalkozó tömeg egyre jobban tömörült az emelvény köré, sőt már többen az emelvényre is felugrálni kezdtek, éspedig a szemtanúk vallomása szerint Árkis Tógyer és Bika Tógyer voltak az elsők, kik az emelvényre az emelvényen fentlevők, sőt Bérczy Imre főszolgabíró tiltakozása ellenére oda felugrottak, a fentállókkal dulakodást kezdtek, az első letaszított egyének után újból három-négyen ugrottak fel egyszerre az emelvényre és szakadatlanul így tartott tovább, a tömeg az emelvényt valóságos ostrom alá vette, és a felugrálókat és ott dulakodókat még az emelvény őrizetére kirendelt négy csendőr sem volt már képes eltávolítani, és teljesen eredménytelen maradt a főszolgabírónak és Resch Mihály járásőrmesternek csillapító és a rend helyreállítását célzó felszólítása, sőt az emelvényre felugrálók közül többen a főszolgabírót sértő és gyalázó kifejezésekkel illették, egy oláh ember pedig, kinek kilétét kideríteni nem sikerült — a főszolgabírót meg is ragadta, megrántotta, ekként már tettleges bántalmazással illette, úgy hogy csak a körülállók gátolták meg a főszolgabíró további bántalmazásában.

A körülmények ily fejlődésében végre a Függetlenségi Párt vezető férfiai, belátva, hogy a gyűlés megtartása lehetetlen, maguk kérték Bérczy Imre főszolgabírót a gyűlés feloszlatására, bejelentvén, hogy a gyűlést a pártkörben kívánják megtartani.

A tömeg támadó fellépése következtében már tényleg is lehetetlenné vált gyűlést Bérczy Imre főszolgabíró a Függetlenségi Párt vezetőinek felkérésére feloszlatván s a pártkörben való

folytatólagos megtartását megengedvén, ebbeli rendelkezését a tömeg előtt azonnal kihirdette, és azt a piactérről való azonnali távozásra hívta fel, mire a tömeg még féktelenebb módon kezdett garázdálkodni, az emelvény elleni ostromot fokozottabb mérvben folytatta, és az elvonulni kezdő Függetlenségi Pártot a távozásban megakadályozta, a Zöldfa utca torkolatát elzárva, a visszavonulást lehetetlenné tette. A térről való távozásra és a rend helyreállítására vonatkozó többszöri — Resch Mihály járásőrmester és a csendőrség többi tagja által is közvetített — felhívás teljesen eredménytelen maradván, sőt a botokkal fegyverzett tömeg támadó előrenyomulása egyre fenyegetőbb alakot öltvén, Bérczy Imre főszolgabíró a rend helyreállítására vonatkozó intézkedésének végrehajtására s avégből, hogy a függetlenségi pártiaknak az elvonulást lehetővé tegye, és visszavonulásukban őket az előre látható támadás elől fedezze — végül a karhatalom gyakorlása végett kirendelt s Nedeczky huszárszázados vezetése alatt álló huszárság közbelépését volt kénytelen igénybe venni.

A rend helyreállítása és a piactérről a tömeg kiszorítására felkért katonai parancsnok a Zöldfa utca sarkáig a tömeg elé lovagolva, a népet a következményekre történt figyelmeztetéssel a támadó magatartás abbahagyására és a piactérről való azonnali távozásra hívta fel, azonban a felhívás is teljesen eredménytelen maradt, mire a százados csapatához visszalovagolva, kürtszóval még háromszor figyelmeztette a tömeget, hogy a tér kitisztítására vonatkozó rendelkezést azonnal végrehajtja, s midőn ez sem használt, a Poynár-ház elől — ahol a huszárság eredetileg elhelyezve volt — csapatával a községháza előtti téren a községháza és Erzsébetfák közötti térség szélességében a tömeg ellen felvonult.

Ezen felvonulás percében a főszolgabírónak sikerült az emelvényről leszállania, és már a huszárok sorai között a községháza elé jönnie.

A függetlenségi pártiak is az emelvény elől elmozdulva, a zászlóval a Zöldfa utca felé közeledtek, azonban a községháza előtt a Zöldfa utca torkolata közelében a tömegből egy nagyobb csoport a függetlenségi pártiakat megtámadta, a zászlótartó kezéből a zászlót kicsavarták, azt letiporták, ifj. Bán József függetlenségi párttagot, midőn ez a letiport zászlót megragadva a tömegtől elvette, megtámadni készültek, azonban éppen ezen pillanatban a támadás e színterére érkezett huszárcsapat a támadó csoportot szétszórta és a Léderer boltja előtt a tömeg elleni felvonulást megkezdette.

A Léderer boltja közelében a tömegből egy magas, szálas oláh ember karóval a huszárok élén lovagoló Nedeczky százados felé sújtott, a csapás a százados jobb kezét érte, úgy hogy ez kardját kezéből kiejtve kezefején sérülést is szenvedett — a százados után lovagló közhuszár aztán erre a támadó emberre vágást mért kardjával, ki e vágás következtében a szemtanúk vallomása szerint súlyos sérülést szenvedett s összerogyott.

A felvonuló huszárságot aztán a postahivatal vonaláig tartott felvonulás alatt a tömeg egész vonalon botokkal, karókkal csapkodta, s már ekkor a kövekkel való dobálás is kezdetét vette.

A huszárok a tömeg egy részét a Zöldfa utcába, más részét a jobboldali kapuk alá, nagy részét a járásbíróság előtti s a tömeg által az eredeti felállásnál üresen hagyott térre, legnagyobb részét pedig baloldalra, a postaépület, Holitsch-ház és Jakabbfy-féle bolt oldalához szorította; a postahivatalnál aztán a huszárok csapata kétfelé vált, egyik része a felvonulás vonalán, a másik része pedig a postaépület oldalára fordulva, a Holitsch- és Jakabbfy-házak oldalánál vonultak vissza, a tömeg folytonos csapkodásai és dobálásai közepett, és a Poynár-ház előtt egyesülve, helyüket újból elfoglalták.

A huszárok felvonulása eredményre nem vezetett; az utcák torkolatában, kapuk alá beszorított és a téren összeszorított tömeg a kiürített teret a huszárok elvonulásával újból nagy erővel elfoglalta, az egész teret újból sűrű tömegben lepte el, csakhogy most már a támadó fellépés az egész téren általánossá lett; a Léderer-udvarra beszorított 200—300 főre menő csoport Léderer József és Karbunár János szemtanúk vallomása szerint karókkal, fadarabokkal, mintegy 30—40-en, az udvaron folyó építkezésből visszamaradt tégladarabokkal és kövekkel rohantak vissza a piactérre, Bondor Andorás és más szemtanúk vallomása szerint pedig a járásbíróság elé kiszorult tömeget a nyomozás során ki nem puhatolható bujtogatók hívták fel arra, hogy botokat,

köveket ragadjanak, karókat törjenek, és mitől sem tartva a térre visszarohanjanak, mert a „katonáknak és csendőröknek nem szabad a népet bántani, és a csendőrök úgyis csak vaktöltéssel vannak ellátva".

És a visszarohanó tömeg most már az általános támadás terére lépett, a tolongás és támadó fellépés az emelvény körül ismét még nagyobb erővel megindult, és a tömeg a községháza előtt két sorban felállított csendőröket is kövekkel, tégladarabokkal kezdte dobálni, és botokkal feléjük csapkodva őket kiszorítani, úgy hogy végre a csendőrök is kénytelenek voltak a tömeg ellen fellépni és Resch Mihály járásőrmester vezénylete alatt helyükből kimozdulva az emelvény elé jöttek, itt az emelvény őrizetére rendelt 4 csendőrt is magukhoz véve és az emelvény jobb sarkánál rajvonalba fejlődve, 16-an szuronyt szegezve lassú léptekkel a Jakabbfy Lipót boltja felé szorították a tömeget.

A rajvonal jobbszárnyának végén Manczinger György őrmester, a balszárny végén pedig Resch Mihály járásőrmester állottak.

Már helyükből való kimozdulásuk alkalmával s ettől kezdve folyton a csendőröket a tömeg minden irányból kövekkel dobálta, a dobálások egyre sűrűbbek lettek, és az emelvény körül már kőzáporral borították a csendőröket, de az emelvény előtt s különösen ennek bal sarkánál az arcélben szuronyhegy távolban álló tömeg karókkal támadta a csendőrséget, az egész rajvonalon súlyos csapásokat mérve rájuk úgy kövekkel mint karóval való csapásokkal, ekkor már a csendőrök közül többet súlyosan megsebesítettek. Többen már a szuronyok közé behatolva a csendőrök rajvonalát akarták megbontani és fegyverüket megragadva, azokat a csendőrök kezeiből kicsavarni akarták, úgy hogy már az emelvényt pár lépéssel elhagyva, többen a csendőrök közül, így Manczinger György őrmester, Lakatos János örsvezető, Kovácsik Nándor csendőr, szuronyukat voltak kénytelenek védelmükre használni az őket támadó ellenszegülőkkel szemben, és e helyen már a tömegből néhányan kevésbé súlyos szúrási sebeket szenvedtek, mert a támadást még megsérülésük után is folytatták.

A tömeg azonban a csendőrök rajvonala elől nemcsak hogy nem menekült, hanem a Jakabbfy Lipót boltja előtt elvonuló országút töltése felé közeledő csendőröket egyre dühösebben támadta, a kövekkel való dobálás egyre sűrűbben, állandóan tartott, többen kiáltoztak a támadó tömegből, hogy a csendőröktől nem kell félni, mert „azoknak nem szabad lőni a népre, és csak vaktöltéssel vannak ellátva", mások „üssétek, verjétek le" kiáltásokkal bujtogatták a tömeget a csendőrök elleni támadásra, úgy hogy mikor a csendőrök rajvonala a töltés széléig ért, akkor a támadás tetőpontját érte.

Árkis Tógyer alsólugosi néplázító már az emelvény balsarkánál Resch Mihály őrmester elé állott, támadó fellépéssel a csendőrök felvonulását megakadályozni akarta, egyike volt azoknak, kik folyton a csendőrök elleni támadásra bujtották a tömeget, többszöri higgadt felszólítás dacára egy pillanatra sem tágított Resch őrmester elől, kihívó és támadó magatartásával, a tömegnek támadásra buzdításával, a támadás személyes vezetésével a nép támadó tevékenységét egyre fokozta, majd azon percben, midőn a csendőrök rajvonala a töltés szélén felállott, Árkis Tógyer revolvert rántott az alatta tőle alig 3—4 lépésnyi távolra álló Resch Mihály őrmesterre, s kissé lefelé irányított csővel reászegezve és célozva elsüté fegyverét.

Csaknem ugyanezen pillanatban — midőn Árkis az őrmesterre lőtt — az emelvény balsarka felől a tömegből az emelvénytől alig 7—8 lépésre, és Resch őrmestertől 8—10 lépésnyi távolra a rajvonal háta mögül és Resch őrmester állásához viszonyítva jobboldali ferde irányból szintén egy másik revolverlövés is történt.

Sőt Zsugán János, id. Pusztai József, Szabados Sándor tanúk vallomása szerint a tomegből az emelvény tájáról még több lövés is történhetett, és Zsugán János és dr. Hajdú Dezső szemtanúk vallomása szerint még a Holitsch-ház felől is történt lövés a csendőrökre, úgy hogy a szemtanúk vallomása szerint 2—3, sőt több lövésnek is kellett történnie rendkívül gyors egymásutánban a csendőrökre, és csak azután következett be a sortűz.

Midőn Árkis Tógyer revolverét Resch Mihály őrmesterre szegezte, Resch Mihály is nyomban célzásra kapta fegyverét, de Árkis a lövésben őt mégis megelőzte; tüzet vezényelve még maga is elsüté fegyverét és golyójától Árkis halálosan találva hanyatt vágódott a tömegben, esése közben

revolverét hátra dobva a nép közé, de ugyanakkor vele csaknem egyidejűleg rogyott össze Resch Mihály őrmester is.

A csendőrök csupán egy sortüzet adtak, a többi lövés csak szórványos tüzelés volt, és ki-ki a saját támadójára és ellenszegülőjére süté ki fegyverét, mert a tömeg a támadást még a tüzelés alatt is egyre folytatta, sőt még a tüzelés megszüntével is történtek kődobálások a tömegből a csendőrök felé.

A tömegből 22-en maradtak halva a színtéren és sokan megsebesültek, és csupán a halottak és nagyszámú sebesültek láttára hagyott fel a tömeg a támadással és kezdett elvonulni a piactérről; de még ezután is, a csendőrök rajvonalának a töltés szélén történt elhelyezkedése után, minthogy a támadó tömeg egy része a csendőrök háta mögé is bekerült, a csendőrség hátvonalának fedezetére felvonuló huszárság újabb attakja által lett a térség a tömegtől teljesen kitakarítva.

Az összerogyott Resch Mihály őrmestert Mitterhauser Károly élesdi lakos a csendőrök segélyével vitte el a színtérről, miközben a tömegből kivált kisebb csoport még a sérültet vivő egyéneket is megtámadta, sőt midőn a községháza cselédszobájában a már akkor elalélt Resch őrmestert ágyra helyezték, a Zöldfa utcába szorított tömegből kővel bezúzták a helyiség ablakát, a kő a helyiségben bent levő Papp Annát homlokon sújtotta s rajta kisebb sérülést ejtett.

Resch Mihály őrmester a gyorsan alkalmazott orvosi segély dacára elvérzés következtében néhány perc múlva meghalt.

A csendőrök közül Manczinger György, Lakatos János, Kovalcsik Nándor súlyos sérüléseket szenvedtek. . .[1]

Ami most már a tárgyi elemeiben és kifejtett ténykörülményeiben ismertetett cselekményekkel való vonatkozásban az egyéni felelősség szempontja szerint az egyes terheltek által kifejtett tevékenységet, az elkövetési cselekményekben való közreműködés mérvét és jellegét illeti, e tekintetben terheltekkel szemben a nyomozás adatai szerint a büntetőjogi felelősség megállapítására szolgáló következő egyéni tevékenység mutatkozik bizonyíthatónak:

I. sz. terhelt Silberstein Dezső, a nagyváradi központi pártvezetőség megbízásából VIII. r. terhelt Papp Flórával együtt Örvénden keresztül jött Élesdre a népgyűlésre avégből, hogy a körlevelekben is berendelt s magukat „szocialistáknak" valló emberek tömegét fellázítva, a függetlenségiek alakuló gyűlésének megtartását lehetetlenné tegye.

Örvénden IX. r. terhelt Mihálka Józseffel találkozva ezt még külön is felhívta, hogy a gyűlésen az örvéndi szocialisták mindnyájan megjelenjenek.

Élesdre Papp Flórával együtt még a délelőtti órákban megérkezvén Silberstein, itt négy-öt magyarul tudó oláh embert vett maga mellé, és a gyűlés megnyitásáig folyton járt-kelt a tömegben, és a köréje csoportosuló oláh népet folyton arra izgatta, bujtogatta, hogy a gyűlés megtartását minden módon meg kell akadályozni.

A gyűlés megnyitásakor aztán a szónoki emelvény közelében helyezkedett el, és e helyen tartózkodott még akkor is, midőn a huszárok a tömeg ellen felvonultak, és saját beismerése szerint a piac szélén volt még akkor is, midőn a sortűz eldördült.

Eszerint tehát a piactéren, az emelvény közvetlen közelében állott az emelvény ellen intézett ostrom alatt, a Függetlenségi Párt elvonulása alkalmával a zászlótartó megtámadása idején, és ott kellett állnia a huszárok rohama alatt is, és a piactéren volt tehát még a lövöldözések alatt is.

Terhelt a piactéren a fentebb megjelölt helyen és időpontban való jelenlétét ugyan beismeri, de tagadja azt, hogy az elkövetett cselekményekben bármely irányban része lenne, és azt állítja, hogy éppen a tömegnek a zavargástól való megóvása és a rend fenntartása érdekében jelent meg, és ily irányban működött közre. . .[2]

És terhelt ellenében bizonyítékul szolgál fentebb körvonalazott azon beismerése, hogy a gyűlés alkalmával a piactéren az emelvény közelében jelen volt, és kezével a népnek integetett is.

És bizonyítékul szolgálnak ellene a cselekmény lefolyására és a tényállásra vonatkozó

---

[1] A következőkben az indokolás az ismertetett tényállás bizonyítása céljából a szemtanúk vallomására hivatkozik.

[2] Ezután az indokolás a Silberstein védekezését cáfoló tanúvallomásokat ismerteti.

fentebb előadott összes adatok és bizonyítékok és a helyszíni szemle adatai, melyekkel egybevetve helyszíni szereplését, mindezekkel a terhére rótt cselekmény teljesen bizonyíthatónak mutatkozik, s az erre alapított vád törvényes alapon nyugszik...[1]

Dr. Nagy József
királyi ügyész

Tisztázat. — OL. Ig. min. 1904—6555.

A vádlottak perének tárgyalása 1904 december 12-én kezdődött meg a nagyváradi törvényszéken. A Népszava 1904 december 15-i számától kezdve részletesen beszámolt a nyolcnapos tárgyalásról, és december 24-i számában ismertette a törvényszék ítéletét is. Eszerint:

„*1. Silberstein Dezsőt 4 évi fegyházra és 5 évi hivatalvesztésre (8 hónapi vizsgálati fogságból 4 hónap beszámítva),*
2. Papp Flórát 3 évi fegyházra,
3. Mihálka Józsefet 2 évi fegyházra,
4. Guró Demetert 2 évi és 6 havi fegyházra,
5. Bika Tógyert 1 évi és 6 havi börtönre,
6. Árgyelán Tógyert 1 évi börtönre,
7. Puskó Demetert 9 havi börtönre,
8. Papp Tógyert 1 évi börtönre,
9. Méhes Sándort 1 évi börtönre,
10. Groza Györgyöt 7 havi börtönre,
11. Bot Györgyöt 6 havi börtönre,
12. Csukle Iliét 6 havi börtönre,
13. Nyirla Demetert 6 havi börtönre,
14. Szimic Györgyöt 6 havi börtönre,
15. Akus Demetert 7 havi börtönre,
16. Papp Flórát,
17. Samu Halász Ferencet,
18. Nyerla Alexát,
19. Csonka Flórát,
20. Czink Pétert és
21. Pakular Pintyét 6—6 havi börtönre,
22. Korda Pávelt 9 havi börtönre,
23. Gyurkuca Filipet felmentették.

Az ügyész az eltérő minősítés miatt *szigorítás végett* és *Gyurkuca* Filip felmentése miatt fellebbezett. A védők és vádlottak természetesen fellebbezést jelentettek be a szinte hihetetlen szigorúságú ítélet ellen."

A Pesti Hírlap 1906 március 9-i száma a Törvénykezés rovatban beszámol a per további fejleményeiről. Eszerint a tábla *Silberstein* Dezső büntetését 3 évi, *Papp* Flóra és *Mihálka* József büntetését 1 évi, *Árgyelán* Tógyer büntetését 10 havi, *Bika, Papp* Tógyer, *Puskó* büntetését 8 havi, *Méhes* büntetését 6 havi, *Bot, Nyirla, Szimic, Samu Halász* és *Nyerla* büntetését pedig 3 havi fegyházban szabta meg. A Népszava 1906 március 10-i számában „... mert vádlott szocialista" című cikkében közli, hogy a kúria a táblai ítéletet jóváhagyta. Ugyancsak a Népszava 1907 június 6-án a Pártügyek rovatban közli, hogy Ferenc József az igazságügyminiszter előterjesztésére *Silberstein* kivételével valamennyi vádlott büntetését elengedte.

A Népszava 1904 december 24-i vezércikke élesen elítéli a „vérbíróság" ítéletét. Ugyancsak a nagyváradi törvényszék ítéletével foglalkozik a Népszava 1904 december 29-i számának vezércikke is. A cikk szerint az egyes ítéleteket többek között ezzel indokolta a törvényszék: „... *vádlottat bűnösnek kellett kimondani, mert több tanú bizonyítása szerint vádlott szocialista.*"

A Népszava 1904 december 29-i számában „A nagyváradi vérbíróság" címmel ismét foglalkozik az élesdi perrel. A cikk foglalkozik az élesdkörnyéki szocialista agitációval is. „A nagyváradi pártszervezet hosszas és fárasztó agitációval behatolt a milliomos püspökök és a nyomorult emberállatok világába, Biharország kellős közepébe. A börtön, a kitoloncolás, a fáradságos agitáció nem volt eredménytelen. A többi járások, kerületek mellett Élesd és környéke, a Körösvölgy, kivétel nélkül a legkisebb község is meggyőződött a szocialista eszmék igazságáról és zászlónk alá szegődött." A cikk ezután a függetlenségiek agitációjával foglalkozik, akik azt hirdették, hogy „nincs különbség 48-asok és szocialisták között... földfelosztást helyeztek kilátásba". A hatóságok többször hangoztatták, hogy „még az irmagját is" kiirtják a szocializmusnak. A főszolgabíró a gyűlés előtt kijelentette, „ha nem lesznek kormánypártiak vagy 48-asok, úgy haljanak meg, mint a kutyák". A cikk helyteleníti, hogy a szocialisták részt vettek a gyűlésen. Azt állítja, hogy Silberstein a nagyváradi pártszervezet megbízásából „a rendzavarás megakadályozása végett" ment Élesdre. Behatóan ismerteti a vérengzést, azt írja, hogy a csendőrmestert ismeretlen tettes (esetleg csendőr) lőtte le. A vérengzés után az elkeseredett nép azt mondta: „Ez csak kézfogó volt, melyet az urak csináltak, majd az esküvőt mi rendezzük."

A perrel kapcsolatban megjegyzi, hogy azt a „vádirat szellemében" vezették. A terhelő tanúk a hatóság szolgálatában állottak. Utal arra, hogy egyes szabadelvű párti körök is a gyűlés megzavarására, provokációra törekedtek.

ÁLTALÁNOS FUVAROSSZTRÁJK BUDAPESTEN 1904 ÁPRILIS 24—MÁJUS 2

130

1904 április 25

A SZTRÁJK KEZDETE

Az összes fuvarosmunkások kimondták ma a sztrájkot, s holnap reggel 6000 fuvaros, 500 lerakó és 1000 segédmunkás lép sztrájkba. Megszűnik tehát minden áruszállítás s 2—3 nap múlva szünetelni fog a gyárak nagyobb része is, ha nem lesz szenük és egyéb anyaguk. A gyűlést ½5

[1] Következnek a per többi vádlottja ellen felsorakoztatott vádak.

órakor a Hermina-kertben tartották meg; a rendőrség részéről *Boda* Dezső és *Diener* Ákos kapitányok voltak jelen.

A gyűlésen 3000 fuvarosmunkás jelent meg . . .

László Jenő dr. szólalt fel, s indítványára a gyűlés rokonszenvét fejezte ki a sztrájkoló vasutasok iránt, azután László dr. megemlítette, hogy a múlt évi sztrájkot csak 400—500 ember kezdeményezte, tehát azt le lehetett verni, most azonban már ezrek vannak a mozgalomban . . . Felolvassa a munkások követeléseit:

A szállítók fizetése 28 K legyen, a gyári, malmi, nagyfuvari, üzleti és jégművi kocsisoké 26 K, a sörgyári kocsisoké 24 K, a szemétszállító és temetkezési kocsisoké 22 K, tejeskocsisoké 20 K legyen. A napi munkaidő 14 óra legyen, azontúl 40 f órabér; felmondási idő 15 nap; május 1 munkásünnep; kötelező balesetbiztosítás; ezen árszabály két évre érvényes.

Ma 5 sztrájkbizottságot állítottak össze, hogy ha esetleg az egyiket eltennék láb alól, legyen rögtön másik helyette.

Mikor a gyűlést ismét megnyitották, *Schönherr* felhívta a gyűlést, hogy akik holnap munkába akarnak menni, emeljék fel a kezüket, s biztosítja ezeket arról, hogy nemcsak bántódásuk nem lesz, amiért a sztrájk ellen szavaznak, de még a munkában sem fogja őket senki háborgatni. Ennek dacára egy kéz sem emelkedett a magasba, ellenben valamennyien felemelték kezüket, amikor azt kérdezte, hogy ki akar sztrájkolni?

Megállapította tehát, hogy a sztrájk ki van mondva, amit zajos éljenzéssel fogadott a gyűlés.

A gyűlést bezárták, azután *Rudnay* Béla főkapitány megbízásából *Boda* Dezső rendőrkapitány intézett egy rövid beszédet a sztrájkolókhoz, s a következőket mondotta:

„Miután önök a múlt év őszén lefolyt sztrájk alkalmával több rendzavarást és erőszakosságot követtek el, s különösen a sztrájktanya előtt sajnálatos jelenetek folytak le, ennek folytán a főkapitány úrtól nyert parancs értelmében közlöm önökkel, hogy a rendőrség a sztrájktanyának a város belső területén való felállítását nem engedélyezi. Egyúttal a vett parancshoz képest felszólítom önöket arra is, hogy a sztrájk tartama alatt békésen, nyugodtan és higgadtan viselkedjenek."

László Jenő tudatta még, hogy reggel 5 órakor a Hermina-kertben gyülekeznek, s onnan fognak a rendőrség által engedélyezendő sztrájktanyára vonulni.

Friss Ujság, 1904 április 26. Az általános fuvarossztrájk.

131

1904 május 3

A SZTRÁJK BEFEJEZÉSE

A fuvaroskocsisok sztrájkja véget ért. Dacára a munkaadók rettenetes erőfeszítésének s ama bűnös szövetségnek, amelyet Rudnayval kötöttek, nem lehet mondani, hogy a sztrájkot elveszítették. Az első sztrájktanyát katonasággal verték széjjel. A kocsisok szétszóródtak. Mégis nagynehezen összegyűlnek a mérföldnyi messzeségben levő Szunyog-szigeten, akkor meg a főkapitány nem engedi őket Pestre jönni, hanem az amúgy is hosszú útjukat még megtoldja azzal, hogy csak Óbudán keresztül mehetnek hazafelé. Az összes hivatott hatósági személyek, az iparfelügyelőtől kezdve lefelé, a kocsisok ellen fordulnak, s mindezek tetejébe itt a nyakunkon a Tisza-kormány, amely a törvénytelenséget fogadja el törvénynek. Hát vajon vívhattak-e ki a kocsisok több eredményt, mint amennyit kivívtak? Kivívták azt, hogy a múlt évi egyezmény betartását egy, *a munkaadókból s munkásokból álló bizottság joga ellenőrizni, s a munkaadók nehéz harc után elismerték a szakegyletet fakultatív munkaközvetítés formájában.* Ez az egyezség nem is békekötés, csak fegyverszünet. Most már fuvaroskocsis elvtársainknak a szervezkedés

felé kell pillantaniuk, s a szakegyletet kell felvirágoztatniuk. Ha azután mindenki megteszi a kötelességét s a szakegylet felvirágzik, akkor lehet a sztrájktanya Soroksáron, mégis győzni fognak. Csak nem elcsüggedni; nem másban keresni a hibát, csak dolgozni, szervezkedni törhetetlenül. Előre a harcra, a győzelemre!

Népszava, 1904 május 3. A fuvaroskocsisok küzdelme. Tőke és munka rovat.

A rendőrségi jelentés közli, hogy a sztrájkolók többek között a következő eredményeket érték el: az 1903-ban kötött egyezmény betartása, a „munkaidő reggel 3 órakor kezdődik, amennyiben korábban kezdődnék, óránként 40 f kárpótlás fizetendő, a fizetés szombat este teljesítendő, tisztességes bánásmód, a kaució eltörlése, a felmerülendő panaszok elintézésére egy közös bizottság küldetik ki, senkinek azért, mert szakegyleti tag, bántódása nem lesz, istállóőrségre a gazdák lehetőleg fiatal és nőtlen kocsisokat alkalmaznak, és egyszersmind gondoskodnak arról, hogy az istállókban fekvőknek tisztességes ágy és takaró adassék." *(A magyarországi szocialisztikus munkásmozgalmak az 1904. évben. Budapest 1905. Országos Központi Községi Ny. 490—491. old.)*

A KORMÁNY A MUNKÁSMOZGALOM ELLEN

132

1904 május 13

A KECSKEMÉTI RENDŐRKAPITÁNY JELENTÉSE A RENDŐRKAPITÁNYI HIVATALHOZ A KERESZTÉNYSZOCIALISTA MUNKÁSEGYLET GYŰLÉSÉNEK A SZOCIÁLDEMOKRATÁK RÉSZÉRŐL TÖRTÉNT MEGZAVARÁSÁRÓL

Az ·/. alatt csatolt rendőrkapitányi rendeletben[1] foglalt meghagyásra tiszteletteljesen jelentem, hogy a kecskeméti keresztény munkásegyesület által folyó évi május hó 12. napjának délutáni 3½ órára hirdetett nyilvános népgyűlés a jelzett időben a piactéren megtartatott. A népgyűlés békés lefolyását azonban a helybeli nemzetközi szocialisták — a körülményekből ítélve, már előre szervezkedvén — megzavarni törekedtek, és a gyűlés megtartását lehetetlenné akarták tenni azzal, hogy a beszélni akaró szónokot szólásszabadságában, illetve annak gyakorlásában éktelen zajongásukkal akadályozták. Már a népgyűlés első szónokának felléptével óriási zajt csaptak, s csoportjukból egyre és állandóan hangzottak ily nemű kifejezések: „Abcug!" „Le vele!" „Le a zsandárokkal!" „Akasztófára velük!" „Éljenek a hazátlan bitangok!" „Le a betyárokkal!" stb., majd a Marseillaise-be fogtak, s nagy hanggal énekelni kezdték, úgy annyira, hogy a gyűlésezők szónoka szóhoz sem juthatott. Minthogy az állapot már tűrhetetlen volt, a gyűlés békés lefolyását zavarókat három ízben is felhívtam szépen, békésen, hogy engedjék beszélni a szónokot, ne zavarják a gyűlés menetét, miért a rend helyreállítása céljából komolyabb intézkedést kénytelen leszek tenni — nem hajlottak felhívásomra és felszólításomra, sőt ezután még nagyobb hanggal és zajjal hallatták a fentebb már elősorolt kifejezéseket, kénytelen voltam, de kötelességemnek tartottam, a netán előálló súlyosabb következményű bajoknak elejét veendő, a törvényes rend megóvása és fenntartása érdekében kellő intézkedéseket tenni és foganatosítani, s a rendzavarók közül azokat, akik felhívásomra sem engedelmeskedtek, rendőrileg előállítani, s ezek a következők: Klárik Ferenc, budapesti lakos, nemzetközi szocialista agitátor, ki direkte ez alkalommal jött le kecskeméti elvtársai hívására, s mindjárt a gyűlés kezdetén kilépett társai közül s nagy zajjal kért szólásra engedélyt, s kijelentette, hogy addig a gyűlésből semmi sem lesz, amíg a maga és elvtársai nevében elő nem adhatja a gyűlésen mondanivalóját, ő mutatott példát a rend megzavarására, s ő volt a tulajdonképpeni előkolompos; Kertész Gyula szabósegéd, Berényi Pál kézimunkás, Benedek József lakatossegéd, Leitner József kereskedősegéd, Győrffy László asztalossegéd, kik tele torokkal „abcugoltak", „Le vele!" „Éljenek a hazátlan bitangok!" kiáltásokkal, majd a Marseillaise

[1] A jelzett rendelet nincs az irat mellett.

éneklésével nem engedték a jelentkező szónokot beszélni; Blau Sámuel, Kis Kálmán kereskedősegédek és Király Menyhért kézimunkás ordítva kiabáltak, „Abcug!" „Le vele!" kiáltásokat egyre és állandóan hangoztatták; Horváth János szintén zajongott, s a rendre ügyelő rendőrökkel kétszer is kikötött; Kerekes Sándor borbélysegéd kiabált és figyelmeztetésemet kiröhögte; végül Sipos József molnártanonc „Le a zsandárokkal!" szavakat hallatta. Ezeken kívül zajongtak még a gyűlésen és a rendet zavarták: Csibra János nőiszabósegéd V. t. 174. szám alatti lakos, Leitner Sándor közvetítő és Bandzsal János kőművessegéd, helybeli lakosok tele torokkal ordítozván, a már fentebb többször hivatkozott kifejezéseket, de ezek előállíthatók nem voltak, mert eltűntek, megjegyzem, hogy nevezettek mindannyian hallották felhívásomat, s felhívásra sem engedelmeskedtek, s ezért állíttattak elő, akik előállíthatók voltak. Kérem nevezettek ellen a kihágási eljárás megindítását és megbüntetésüket. Hogy a már fentebb hivatkozottak idéztek elő rendzavarást, kitűnik abból, hogy előállításuk után megszünt minden rendzavarás, s a népgyűlés a legnagyobb rendben és csendben folytattatott le. A fenti körülmény valóságát bizonyíthatják: Kozma János rendőrfogalmazó, Diószeghy József rendőrtiszt, Csősz László rendőrbiztos, továbbá Tóth Kálmán római katolikus segédlelkész és dr. Medzihradzky Miksa ügyvéd urak, kiket tanúként kihallgatni kérek.

Tormássy István s. k.
rendőrkapitány

Másolat. — MMI Archívum. Kecskeméti polgárm. eln. ir. 1904—101. eln.

Az ügyet áttették kivizsgálásra a rendőrkapitánysághoz.
E keresztényszocialista gyűlés programjáról az engedélyező irat a következőket mondja: „Tóth Kálmán helybeli lakos, római katolikus káplán, mint a kecskeméti keresztény munkásegyesület elnöke bejelenti, hogy a nevezett egyesület folyó hó 12-én, áldozócsütörtökön, délután 3½ órakor, a római katolikus plébániaépület előtt a gyümölcspiacon nyilvános népgyűlést kívánna tartani, amelyen Szalánczy Sándor, Haller István és Huszár Károly budapesti lakosok lennének szónokok, és amely népgyűlés programja «Szózat a gazdákhoz és a mezőgazdasági munkásokhoz», «Miért nem lehetünk szociáldemokraták?», «A kereszténységszocializmusról» lenne . . ." *Kada* s. k. polgármester. Kecskemét, 1904 május 10. *(Lásd ugyanott.)*

133.

1904 május 25

A BELÜGYMINISZTER FELHÍVÁSA A FŐISPÁNOKHOZ SZOCIÁLDEMOKRATA EGYLETEK ALAKÍTÁSÁNAK MEGAKADÁLYOZÁSA ÉRDEKÉBEN

Arról értesültem, hogy a szociáldemokrata párt újabban fokozottabb tevékenységet fejt ki abban az irányban, hogy a munkások körében olvasókör, földművelő-egyesület, általános népkör, népművelő-egylet és hasonló címek alatt minél több szervezetet létesítsenek, s az alakulandó egyesületeket alapszabály-mintával is ellátják.

Részemről az egyesületi jog gyakorlását kellő indok és alap nélkül korlátozni nem kívánom, mert meg vagyok győződve, hogy a nép maga fog rájönni, hogy a szocialista agitátorok által hangoztatott ígéretek teljesíthetetlenek, az agitátorok is többnyire csak önző célokat követnek, s izgatásaikkal a népet is veszélybe viszik.

A megjelölt egyesületek alakulása ellen tehát, amennyiben alapszabályaikban kitűzött céljuk a törvényekbe nem ütközik, kifogás rendszerint nem tehető.

Ezen általános álláspont alól azonban kivételnek van helye ott, ahol a szocialista izgalmak a közbiztonságnak mélyebbre ható megzavarására vezetnek, vagy annak hasonló következményeitől alapos okokból tartanunk lehet.

Azon esetben tehát, midőn az alapítók személye és a lakosság hangulata, vagy a már előfordult rendzavarások s egyéb események után ítélve bizton feltehető, hogy az egyesület alapítói annak alapítása által nem az alapszabály-tervezetben kitűzött célokat, hanem oly tendenciákat kívánnak szolgálni, melyek az adott körülmények között az állami rendre és a közbiztonságra

nézve veszélyes következményekkel járhatnak, hajlandó vagyok az egyletek alapszabályainak láttamozását ezen indokból megtagadni.

Hogy tehát ezen szempontok az alapszabályok láttamozása alkalmával mérlegelhetők legyenek, felkérem főispán urat, hogy a jelzett egyesületek alakítása esetében az alapszabálytervezetet a kormányzatára bízott vármegye alispánjától bekívánni, s aziránt jelentést tenni szíveskedjék, hogy azon kivételes körülmények, melyek a láttamozás megtagadását indokolttá teszik, fennforognak-e.

Tisza s. k.

Sokszorosított körlevél. — MMI Archívum. Csanád m. főisp. biz. 1904—30.

A Népszava 1904 május 26-i számában „Orvtámadás készül" címmel arról tudósít, hogy a kormány a pártvezetőségi tagok letartóztatását, a pártpénztár lefoglalását és a szakegyletek bezárását tervezi. Hivatkozik az igazságügyminiszter jogtipró rendeletére.

Az igazságügyminiszter ugyanis 1904 január 29-én rendeletet adott ki, melyben utasította a járásbíróságokat, hogy „izgatások és zavargások" esetén soron kívül járjanak el. A rendeletről a pártvezetőség röpcédulát adott ki. „A sárbatiport bírói függetlenség" című röpiratokat szociáldemokrata agitátorok 1904 július 28-án a képviselőház karzatáról az ülésterembe dobták. *(A magyarországi szocialisztikus munkásmozgalmak az 1904. évben. Budapest 1905. Országos Központi Községi Ny. 31—32. old.)*

134

1904 augusztus 8

A KERESKEDELEMÜGYI MINISZTER JAVASLATA A MINISZTERELNÖKNEK A SZTRÁJKOK MEGAKADÁLYOZÁSÁRA

[1]...A sztrájkmozgalmak egyik veszedelmes fegyvere az úgynevezett sztrájktanyákban van... A sztrájktanya pedig nem más, mint a munkásoknak szervezett és permanenciában levő gyülekezése, amelyen a sztrájkvezetőség a sztrájkmozgalom állásáról időnként beszámol. Ilyen gyülekezési jogot pedig egyesületi szabályaink nem ismernek, s így nézetem szerint sztrájktanyák létesítését az egyesületi szabályok alapján a hatóságok nem is tűrhetik. Az említett jogszabályok alapján a hatóság tudomásul veheti, hogy a munkások akár a tömeges munkabeszüntetés, akár a munkaszünetelés alatt a helyzet és a további, a törvénnyel nem ellenkező lépések megbeszélése céljából szabályszerűen bejelentett gyűléseket tarthassanak, de e gyűlések permanenciában nem maradhatnak, sem pedig permanens szerveket, bizottságokat nem választhatnak és nem alakíthatnak.

Miután azt hiszem, hogy e felfogásom úgy az egyesülési és gyülekezési jognak, mint e részben érvényben álló jogszabályainknak megfelel, tisztelettel kérem nagyméltóságodat, hogy *a sztrájktanyák engedélyezését a hatóságoknak megtiltani, a már engedélyezett sztrájktanyák haladéktalan feloszlatását pedig elrendelni méltóztassék.*

A sztrájkmozgalmakat kivétel nélkül a szakegyletek tisztviselői — rendesen elnökei és titkárai — intézik, megfontolandónak tartanám azt is, *nem lehetne-e a szakegyletek vezetőit a sztrájkmozgalmak rendezésétől és vezetésétől a szakegyesület különbeni feloszlatásának terhe alatt eltiltani?* Nyilvánvaló ugyanis, hogy a szakegyesületi vezetők, midőn a tömeges munkabeszüntetéseket rendezik és vezetik, egyleti állásuknak személyi és erkölcsi vonatkozásait viszik bele a sztrájkküzdelembe, azt a befolyást érvényesítik ott, melyet a szakegyesületben szereztek a munkások felett.

Addig, míg a szakegyesületek alapszabályaik szerint a sztrájkmozgalmak vezetésére nincsenek feljogosítva, nem tartom megengedhetőnek, hogy a szakegyesületek elburkoltan, vezetőik után a sztrájkmozgalmak vezetésére tényleg befolyjanak.

---

[1] A javaslat bevezetőben a sztrájkoknál alkalmazott „rendőri védelemre" fordított költségek állami megtérítésének szükségességét hangsúlyozza.

A törvényhozási intézkedések között a munkaadók érdekeltségének és az Országos Ipartanács előkészítő bizottságának egybehangzó véleménye szerint a legnagyobb fontossága és egyúttal a legsürgősebb volna, a szakszervezeti munkaközvetítés megszüntetésével a munkaközvetítésnek más irányban való egységes törvényhozási szabályozásának, mely ha megfelelően oldatik meg, az összes sztrájkmozgalmak, illetve elfajulások legerősebb akadályát képezendi.

Egy budapesti állami munkaközvetítő intézet felállítása mellett annak kötelékében minden nagyobb város területén állami munkaközvetítő irodák lennének felállítandók, melyek a közvetítést ingyen végeznék.

A munkások egyesületi joga meglehetősen rendezetlen.

Az iparosoknak (munkaadóknak) egyesülési jogát, az ipartestületekre és társulatokra vonatkozó rendelkezéseivel, ipartörvényünk szabályozza. Amennyire indokolt volt az, hogy az egyesületek alakítása és működése a törvény által szabályoztatott és iparhatósági felügyelet alá helyeztetett, éppen annyira, sőt még inkább indokolt az, hogy az új ipartörvényben az ipari munkásegyletek alakítása és működése törvénnyel szabályoztassék, és a működésük feletti felügyeletet a törvény az iparhatóságokra ruházza.

Az ipartörvény kapcsán teendő intézkedések sorában meg kell még említenem, hogy az ipartörvény revizionális munkálatainál gondoskodni fogok a törvény jelenlegi 94. §-ának[1] oly kiegészítéséről, mely szerint a munkaadó felmondás és minden kárpótlás nélkül bocsáthatja el alkalmazottját az esetben is, ha az illető vagy rokon iparág munkásai általános, de nem egyidőben, hanem telepről telepre foganatosítandó sztrájk rendezését mondották ki, és e fokozatosan rendezett sztrájk elleni védekezés céljából a munkaadók az üzem közös beszüntetését határozzák el.

Hieronymi s. k.

Másolat. — OL. ME. 1904—VII—3987.

ÁLTALÁNOS SZTRÁJK ARADON
1904 JÚNIUS 3—JÚNIUS 8

135

1904 június 4

A SZTRÁJK KITÖRÉSE

Aradon ma kiütött az általános sztrájk. A nyomdászok kivételével az összes szakmák kimondták a sztrájkot, azonban holnap csatlakoznak a sztrájkolókhoz a nyomdászok is. Több mint 15 000 a sztrájkolók száma.

Nem bérkövetelés miatt mondták ki az általános sztrájkot, hanem az aradi munkások egyetértenek az építőmunkásokkal, akiknek bérharcát a hatóságok erőszakkal elnyomták, s bérharcukat elveszítették, részben a hatóságok beavatkozása, részben pedig azon védelem miatt, amelyben a Galíciából hozatott sztrájktörőket részesítették.

A rendőrség és katonaság éber figyelemmel kíséri a mozgalmat, és a legmesszebbmenő óvintézkedéseket a rend fenntartása érdekében megtették. Délután 4 órakor az összes iparos munkaadók értekezletre gyűltek össze, amelyen elítélték a munkásoknak a kőművesekkel való indokolatlan egyetértését ... A rendőrség az idegen munkások közül többet eltoloncoltatott, és a város egyes pontjain katonai őrjáratok cirkálnak.

Friss Ujság, 1904 június 4. Általános sztrájk Aradon.

[1] Az 1884. évi XVII. törvénycikk (Ipartörvény) 94. §-a arról intézkedik, hogy a munkaadó segédjét felmondás nélkül elbocsáthatja. *(Lásd Magyar Törvénytár. 1884—1886. évi törvénycikkek. Budapest 1897. Franklin. 76. old.)*

Az aradi bérmozgalmak már 1904 februárjában a lakatosmunkások sztrájkjával megindultak, majd áprilisban a bádogossegédek sztrájkjával folytatódtak. A lakatosoknak nem sikerült béremelést kivívniuk, a bádogossegédek sztrájkja után azonban a munkáltatók teljesítették a segédeknek a 10 órai munkaidő behozatalára, a darabszámos munka eltörlésére, az órabér szerinti díjazásra, a vidéki munkák bérezésének 50%-os emelésére, május 1-nek munkaszüneti nappá nyilvánítására és a béreknek minden szombat délután 6 óráig történő kifizetésére vonatkozó követelését.

Június 3-án, a rendőrség jelentése szerint, több asztalos- és lakatosműhelyben és a vagon- és gépgyárban mintegy 600 munkás beszüntette a munkát, szolidaritást vállalva a sztrájkoló kőművesekkel. A kőművesek sztrájkja még május elején kezdődött, és azt a munkáltatók sztrájktörők munkába állításával próbálták letörni. *(Lásd A magyarországi szocialisztikus munkásmozgalmak az 1904. évben. Budapest 1905. Országos Központi Községi Ny. 510—511. old.)*

A Népszava június 7-én számolt be a sztrájkolók ellen elkövetett hatósági atrocitásokról.

136

1904 június 5

KATONASÁG KIRENDELÉSE A SZTRÁJK LETÖRÉSÉRE

Az aradi általános munkássztrájkról tudósítónk a következőket jelenti:

... Az általános munkássztrájk tegnap kitört. Számos műhelyben nem jelentek meg a munkások, sok helyen pedig belekezdtek a dologba ugyan, de még reggel abbahagyták a munkát.

Az általános munkássztrájk arra késztette a hatóságot, hogy nagyobb katonai erőt vegyen igénybe. Az eddigi egy század gyalogság helyett két zászlóalj császári és királyi 33. gyalogezredbeli katona és két század Edward huszár táboroz a városházán és környékén. A katonai készültség parancsnoka Dittrich Albert ezredes, ki állandóan a városházán tartózkodik.

Mikor híre jött a városházára annak, hogy munkáscsapat járja be a műhelyeket s a dolgozókat elvonja a munkától, Sarlot Domokos főkapitány kiküldte Mesztig Emil rendőrhadnagyot egy század katona kíséretében, hogy fogja el a csoportot.

A Fábián, Révay és Kazinczy utcában jártak a munkások, kik mintegy 150-en lehettek, mikor elérték őket. A század szuronyos katona vezényszóra körülfogta a munkásokat.

A bekísért munkások kihallgatását azonnal megkezdték. Az ítélkezés a lehető leggyorsabban ment; a hatósági intézkedés ellen való kihágás miatt sorra hangzottak fel a kemény ítéletek: 200 korona pénzbüntetés vagy 10 napi elzárás. Idegen illetőségűek eltoloncolandók.

Az elítéltek közül 38-at mint idegen illetőségűt eltoloncolnak Aradról. A pénzbüntetésre ítéltek közül azokat, akik nem tudtak fizetni, lecsukták.

A sztrájkolók a líceum körülkerített játszóterét kérték sztrájktanyául, hogy az illetéktelen elemeket távol tartsák maguktól. A sztrájktanyán elég tarka az élet, de mindenütt a legnagyobb rend van, a munkások roppant vigyáznak, hogy rendbontás ne legyen sehol. Ma is folyamatban voltak a békéltetési tárgyalások, de eddigelé még nem vezettek semmi eredményre.

Friss Ujság, 1904 június 5. Az aradi általános munkássztrájk.

137

1904 június 9

A SZTRÁJKOLÓ ARADI MUNKÁSOK GYŐZELME

Az aradi általános sztrájk a munkások győzelmével ért véget hétfőn. A kőművesek, akiknek érdekében a sztrájk megindult, következő követeléseiket kapták meg: 10 órai munkaidő; vidéki munkánál 10% béremelés és az útiköltség megtérítése; tiszta lakások; a munkarend kifüggesztése; május 1 munkásünnep; a sztrájk következtében senki sem bocsátandó el s a katonaság visszarendelendő. A kőművesek győzelmével a többi szakma is munkába lépett. A győzelem

mindenesetre olyan nagy áldozatokba került, hogy kétségbe, vajon megérték-e az áldozatot? A hatóságok terrorizmusa óriási volt . . .[1]

A vérbíráskodást és a rögtöni vérítéleteket jellemzik, hogy mindezeket csak azért ítélték el, mert tömegesen akartak menni a sztrájktanyára. Köztük van Gulyás György tevékeny elvtársunk, 3 gyermeknek atyja, már 13 éve hogy itt lakik, már 8 éve, hogy itt nősült meg, és 6 éve, hogy mint csizmadiasegéd egy helyen dolgozik, a gazdája most sem akarja elbocsátani. A felesége itt is született.

Az éhező gyermekek nyögése az egyetlen felelet a hatóságoknak — egyelőre. A győzelem azonban megtermi a választ. Az aradi munkásság áldozatai nem lesznek hiábavalók.

Népszava, 1904 június 9. Tőke és munka rovat.

MARX ÉS ENGELS MŰVEI MAGYAR NYELVEN

138

1904 augusztus 18

MARX ÉS ENGELS MŰVEINEK MAGYAR NYELVEN VALÓ MEGJELENTETÉSÉRŐL

Az osztálytudatos proletárságot nem kell már kioktatni *Marx* és *Engels* jelentőségéről a szocializmus számára.

Akik attól a legelső pillanattól, amelyben rájöttek, hogy a dolgok rendje nem olyan, amilyennek lennie kellene, eljutottak odáig, ahol most vannak, a szocializmusért küzdő osztálytudatos proletárság táborába, azok tudják, mijük volt a *Marx* és *Engels*-féle szocializmus ezen útjukon.

Minden szocialistává lett munkás kicsiben ugyanazt az utat futja meg, amelyet a nagy nemzetközi munkásmozgalom tett kezdettől idáig.

Kezdetben zagyva gagyogás, melyen csak éppen hogy átcsillámlik a meglevő megváltoztatásának a vágya. *Marx* és *Engels* voltak azok, akik biztosan körülhatárolt tartalmat, határozott célt, célirányos harci eszközöket adtak a világ munkássága ébredező törekvéseinek.

Szabad-e szocialistának lételeznie, aki a szocializmus e mestereinek ismerete nélkül vívja közös harcunkat a munkásosztály felszabadításáért!?

Lehet-e igaz szocialista az, szívvel, lélekkel, tudásban, érzésben, aki a szocialista tudás, gondolkodás, érzés e mestereitől nem vette tudása és érzése anyagát és irányát!?

Amit eddig a magyar ajkú munkásság részben hiányosan, részben közvetett forrásokból ismerhetett meg — a Népszava Könyvkereskedése most *teljesen és közvetlenül* nyújtja neki.

Megjelennek Marx és Engels legnevezetesebb művei oly válogatásban, hogy *teljes képét nyújtsák a tudományos szocializmus megalapítói egész gondolatvilágának.*

Marx és Engels műveinek ezen *első magyar kiadása* felöleli a marxizmus minden ágát, irányát, alkalmazását. A marxista szociológia, a marxista filozófia, közgazdaságtan, történetírás, publicisztika legkiválóbb termékeinek fordítását nyújtjuk e kiadásban.

A gyűjtemény *három kötetre* oszlik. Az egyes kötetek tartalma a következő:

I. kötet

A kommunista kiáltvány	Marxtól és Engelstől
A magyar forradalom	Engelstől
Kossuth és Klapka	Marxtól
A demokratikus pánszlávizmus	Engelstől
Forradalom és ellenforradalom Németországban	Marxtól
Brumaire 18-a	Marxtól
A német parasztforradalom	Engelstől

[1] A cikk ezután „a megbüntetettek és kitoloncoltak kisebb részének" névsorát közli; 39 munkás nevét.

II. kötet

A közgazdaságtan kritikájához	Marxtól
Védővám és szabadkereskedelem	Marxtól
Védővám és szabadkereskedelem	Engelstől
Az Internacionálé programja	Marxtól
A francia polgárháború	Marxtól
A szociáldemokrata program kritikája	Marxtól
Ugyanaz	Engelstől
Oroszországról	Engelstől

III. kötet

A szocializmus fejlődése	Engelstől
A történelmi materializmus	Engelstől
A család, a magántulajdon és az állam eredete	Engelstől
Feuerbach és a klasszikus német bölcsészet	Engelstől
Az új német birodalom keletkezése	Engelstől
Az orosz cárizmus külpolitikája	Engelstől
A szocializmus Németországban	Engelstől
A parasztkérdés Németországban és Franciaországban	Engelstől
Az őskereszténység története	Engelstől
Politikai végrendelet (egy előszó)	Engelstől
Levelek	Marxtól és Engelstől

Az összefüggést az egyes művek közt megkonstruálják és a marxista elmélet teljes folytonosságát helyreállítják azok a *bevezetések*, amelyek a gyűjtemény szerkesztőjének — *Szabó Ervinnek* — tollából minden egyes darabot megelőznek. Az első kötetet *Marx és Engels életrajza* nyitja meg, *Garami* Ernőtől.

A fordítás helyességét biztosítja a fordítók neve: köztük *Csizmadia* Sándort, *Garami* Ernőt, *Szabados* Sándort találjuk.

*

Marx és Engels válogatott műveinek megszerzése nem nagy áldozat még a szegény magyar munkásság számára sem.

A gyűjtemény oly olcsó, mint Marx és Engels műveinek egyetlen más nyelvű kiadása sem.

A munka két íves, nagyalakú füzetekben jelenik meg, kéthetenként *egy füzet*, amelynek *ára 30 f.* Az egész munka negyven füzetből áll majd, s így a *három vaskos kötet* 12 K-ba kerül. Ez összeg 1¾ évre oszlik el, 1 hónapra csak 60 f esik[1].

Oly áldozat, amelyet nemcsak *minden munkásegylet, de igen sok munkás maga* is meghozhat...

Népszava, 1904 augusztus 18. Marx és Engels válogatott műveinek magyar nyelvű kiadása.

[1] A tervezett három kötet közül csak az első (1905) és a második (1909) jelent meg.

A MAGYARORSZÁGI SZOCIÁLDEMOKRATA PÁRT RÉSZVÉTELE A II. INTERNACIONÁLÉ 1904-ES AMSTERDAMI KONGRESSZUSÁN 1904 AUGUSZTUS 14—20

139

1904

A PÁRT KÉPVISELETE AZ AMSTERDAMI NEMZETKÖZI SZOCIÁLDEMOKRATA KONGRESSZUSON

A pártkongresszus határozata folytán a párt az Amsterdamban augusztus hó 13-án[1] tartott nemzetközi kongresszuson Groszmann Miksával képviseltette magát.

Az építőmunkásokat Bokányi Dezső s a famunkásokat Weltner Jakab képviselte.

A magyarországi szocialisztikus munkásmozgalmak az 1904. évben. Budapest 1905. Országos Központi Községi Ny. 91. old.

Az amsterdami kongresszus főbb napirendi pontjai a szocialista taktika nemzetközi szabályai, a pártok egysége, az általános sztrájk és a gyarmatpolitika kérdései voltak. A kongresszus szóbelileg állást foglalt a revizionizmus ellen. A kongresszusi határozat az egyes országokon belül a szocialista pártok egyesülése mellett foglalt állást, de nem mondotta ki, hogy az egyesülés csak marxista elvi alapon történhet. A kongresszus a tömegsztrájkot a proletariátus egyik harci módszerének ismerte el. *(Internationaler Sozialisten-Kongress zu Amsterdam. 14. bis 20 August 1904. Berlin 1904. Vorwärts.)*

A kongresszuson a magyar küldöttség egyik tagja sem szólalt fel. A Népszava 1904 augusztus 25-i száma a kongresszusi beszámolóban a következőket írja: „Az elnökség előterjesztett egy javaslatot, hogy *a kongresszus tiltakozzon a magyarországi szociáldemokrácia elnyomatása és üldözése ellen. A kongresszus az üldözött magyar munkások iránti rokonszenvének kifejezésével a határozati javaslatot egyhangúlag elfogadta.*"

140

1904 augusztus 13

A REVIZIONIZMUS A LASSÚBB FEJLŐDÉS ELFOGADHATÓ TAKTIKÁJA. SZOCIÁLDEMOKRATA VEZETŐK VÉLEMÉNYE A REVIZIONIZMUSRÓL

Az amsterdami nemzetközi pártgyűlés vasárnap megkezdődik.

Mint legtöbb eddigi nemzetközi gyűlésünkön, úgy a mostanin is előreláthatólag jelentős szerepe lesz a párttaktika nemzetközi meghatározásának. Mint eddig is, most is aktuális kérdés a kiindulópont. A franciaországi munkáspárt (Parti Ouvriers de France) határozati javaslata, amely első programpontként szerepel a jelentések után, felveti a miniszterializmus kérdését és élesen ítéli el azt a párttaktikát, amelyet az úgynevezett revizionisták (Olaszországban reformisták, Franciaországban miniszterialisták) sürgetnek; alkalomadtán részt kell vagy lehet vennie pártunknak a kormányzásban miniszteri tárca vállalásával.

Az ellentétek a revizionisták és az úgynevezett ortodoxok (marxisták, forradalmiak) között korántsem merülnek ki a miniszterializmus kérdésében, de kiterjednek alapvető teóriáink legfontosabbjaira s a taktika egyéb kérdéseire is. Az elméleti marxizmus felülvizsgálata a közgazdaság újabb fordulatainak értelmében nemcsak a revizionisták kiváltsága, több óvatossággal, kisebb hűhóval és nagyobb apparátussal, de történik ortodox részről is. A teóriák felülvizsgálatát most ki is ejthetjük a tárgyalásból, hiszen az ellentétek alapjában nem ezen fordulnak meg. Ami Franciaországban több pártra osztja az öntudatos munkásságot, ami Olaszországban, mihelyt alkalom nyílik rá, létrehozza a pártszakadást, az elsősorban a párttaktika kérdése.

[1] Nyilvánvalóan téves adat. Helyesen: 14-én.

Lehet-e elvtárs az, aki ideiglenesen bár, de közvetlenül támogatja a kormányt szavazattal vagy miniszteri tárca elfogadásával? Nem feladása-e az osztályharc álláspontjának az, hogy alkalmasabb politikai helyzet alakulása kedvéért egy polgári kormányzatot támogatunk — ha csak egyik-másik akciójában is? Nem hosszabbítjuk-e meg ezzel a polgári társadalom életét? Nem lehet-e ellenzéki akcióval még könnyebben kivívni ugyanazon engedményeket, amelyek a támogatására lennének? Nem veszünk-e magunkra nagyobb felelősséget egy polgári kormány támogatásával, mint az eredmény megérdemelné? Tudjuk-e eléggé kifejezésre juttatni azt az óriási ellentétet, amely az ideiglenes támogatás ellenére is a polgári kormányzattól elválaszt bennünket? Röviden: az idők változása szükségessé tette-e, hogy párttaktikánk alapját, amely gyors fordulatokra, forradalomra számítva *minden* polgári kormány ellenzése, akcióinak megbénítása, működésének lehetetlenné tételére irányul — megváltoztassuk-e oly irányban, hogy a lassúbb fejlődésre számítva, beleelegyedünk a politika napi kérdéseibe annyira, hogy az engedményeket kicsikarás helyett támogatás fejében alku útján kiszatócskodjuk?

Amint látható, ez a kérdés a leginkább mélyrehatók egyike pártéletünkben. Bármennyire mélyreható is azonban, az elvtársak nagy tömegét jórészt érintetlenül hagyja. A párt teoretikusai, politikusai szemében sokkal nagyobb jelentőségűek, mint a pártnevelő agitátorok, szakegyleti vezetők vagy a politikai és a gazdasági mozgalom kevésbé tevékeny katonái között. A proletárság nagy tömegének csak akkor van alkalma állást foglalni ez irányban, ha a politikai helyzet mélyreható akciót sürget. Olaszországi pártunk szakadása a teoretikusok és politikusok jóakaratából régen megtörtént volna, ha a véletlen úgy nem hozza magával, hogy a politikai helyzet minden elméleti ellentét dacára is *egységes* akcióra nem kényszeríti őket. Egyes kormányzati tények ellen egyformán kellett akciót indítaniuk, s így a proletárság nagy tömege nem vált ketté, mint például Franciaországban, ahol egyik pártunk támogatja a kormányt antiklerikális politikájában.

A párt taktikájának ez a nagy kérdése tehát csak ott, abban az országban válik aktuálissá, ahol a politikai helyzet úgy alakul. Míg például Franciaországban nem nehéz Jaurès-ék eljárását megérteni, addig Magyarországon épp oly könnyen hajlandó az ember legélesebben elítélni a revizionista taktikát. Oroszországban pláne abszurdum olyan elvtársat találni, aki a legnagyobb mértékben ellenzője ne volna egyszer s mindenkorra. Éppen azért nem tartja e sorok írója célravezetőnek a jelen kísérletet sem, amely a párttaktikát *nemzetközileg* akarja meghatározni, hogy ezzel a francia miniszteriális szocialista pártot megrendszabályozza. Eleddig eredménytelenül maradtak az ily jellegű kísérletek, eredménytelen marad ez is. Eredménytelen *kell* hogy maradjon, egyszerűen azért, mert a párttaktika természetszerűleg a különböző országok különböző helyzete szerint alakul. Európában szinte hihetetlen, hogy az ausztráliai Liberális Demokrata Munkáspárt uralmon levő minisztériumának feje — szociáldemokrata, és nem lát elvsértést egy polgári minisztérium vezetésében, mert talajt készít vele a szocializmus kiépítése számára. Svájcban ugyancsak eredménytelen volna a forradalmi taktika és így tovább.

A pártgyűlés határozata tehát nem fog konstatálni egyebet, mint azt, hogy a legtöbb kiküldött ellenzi a revizionista taktikát — azaz, a legtöbb országban olyan *most* a helyzet, hogy a forradalmi taktika célravezetőbb.

E sorok írója nem lát akkora ellentétet a két irányzat között, amekkora ellentét — még pártszakadás esetén is — veszélyeztetné a mozgalom jövőjét. Sőt, ellenkezőleg. Bizonyos mértékig kiegészítik egymást, bizonyos területein a párttevékenységnek pótolják egymás hiányait. A „fejlődés", a „forradalom" szembeállítása mindkét részről jelszóvá teszi a két fogalmat. Minden forradalom a fejlődés szülötte, és új fejlődés szülője, tehát az egyik fázisa. Minden fejlődés apróbb-nagyobb forradalmak útján halad, tehát forradalmak sorozata. Az óramutató haladásával össze lehet hasonlítani a fejlődést, az eltört rugójú zsebóra mutatójának rohanásával a forradalmat. Egyik lassan, szabályszerűen halad, a másik szinte ugrik rohantában. Ha pedig a zsebórát nagyítóval nézzük vagy toronyórát látunk közelről, észrevehetjük, hogy a rendszeresen haladó mutató haladása — ugrásokból van összetéve, amelyeknek nagysága az óra mekkorasága és a szem távolsága szerint változik.

A forradalom, a fejlődés; egy szóval változás, haladás felfelé és előre.

Haladni fel, haladni előre, folytonos munka, kemény fáradozás, sok üldözés és fájdalom árán, de haladni folyton, haladni örökké a jövendő, az emberiség boldogabb jövője felé.

És ezen az úton, pártunk elvei alapján, egymás mellett haladunk, revizionista és ortodox egyaránt.

Népszava, 1904 augusztus 13. Bene [Bresztovszky Ernő.]: A revizionizmus.

A MUNKÁSSÁG MOZGALMAI 1904 SZEPTEMBER—NOVEMBER

141

1904 szeptember 15

ÉPÍTŐMUNKÁSOK BÉRMOZGALMA

A budapesti építőmesterek 1904 szeptember 10-én, szombaton este, a kifizetés alkalmával kizárták az összes kőműveseket és velük együtt a segédmunkásokat a munkából. *3600 kőművest és 6000 segédmunkást* taszított a könyörtelen tőke a nyomorba. Kitaszították a hasznot hajtó munkaerőt, hogy megalázásra bírják, s azután kizsákmányolhassák. Régi haditervet valósítottak meg. Éveken keresztül telelármázták a világot, hogy a kőművesek követelése tarthatatlan, és hogy oly magas béreket fizetnek, amelyek őket, a „szegény" mestereket koldussá teszi. Addig jajongtak, míg felcsigázták az építkezések árát. S most, mikor már felcsigázták az építési árakat, kizárták a munkásokat, hogy olcsón juthassanak a munkaerőhöz. A felcsigázott építési költség és az alacsony munkabér közötti különbözetből előálló busás haszon az, ami a kizárási manővert megteremtette. Ezért a különbözetért kell 10 000 munkásnak és vele együtt 20 000 léleknek szenvedni. A kizártak hősiesen viselkednek. „Kizártak bennünket, de nem törnek meg." Ez a kitagadottak jelszava. És jelszavukhoz híven, bátran kitartanak igazuk mellett. A kizárás történetét a következőkben adjuk, röviden.

A hadüzenet

A kizárás már hetekkel ezelőtt előre vetette árnyékát. Éreztük a levegőben, hogy valami jönni fog. A mesterek július végén előízelítőül *visszavontnak* jelentették a megadott béreket. Utána a munkákon a legkíméletlenebb módon hajszolták a segédeket. Több helyen a munkarend betartását követelő segédeket neveletlen válaszokkal és gúnyos megjegyzésekkel provokálták. Ahol csak lehetett, a béreket összevissza forgatták. A feketelista folytatását is folyamatba hozták. *A bérek felforgatása, a munkarend megszegése, a bánásmód, a feketelista* újra lehetetlenné tette a munka békés folytatását és kicsikarta belőlünk a — bojkottot[1]. Több épületen kénytelenek voltak erre a szaktársak, hacsak azt nem akarták, hogy az embertelen hajszolás és „pallérműveltség" ellenük újra lábrakapjon. S amikor a bojkott újra megkezdődött, a mesterek következő felhívást intézték a már provokált segédekhez...

„Kőművesmunkások! Kétévi áldatlan viszály után utolsó ízben fordulunk önökhöz a jelen felhívással: szüntessék be végre a folytonos ellenségeskedést és térjenek a békés és szorgalmas munka terére.

---

[1] A munkaviszonyokat a mozgalom idején az 1903 július 17-én megállapított munkarend szabályozta. Ugyanekkor az építőmesterek testülete kimondotta, hogy „a bizalmiférfi-rendszert el nem fogadja és azt el nem ismeri". Az építőmesterek a munkásoknak azt a követelését, hogy az árszabályt és munkarendet foglalják szerződésbe — visszautasították. *(A magyarországi szocialisztikus munkásmozgalmak az 1904. évben. Budapest 1905. Országos Központi Községi Ny. 499. old.)*

Érezzük az általános gazdasági helyzet súlyát, és az önök helyzetének javítására készek vagyunk azon egy feltétel alatt, hogy munkájuk által nekünk megfelelő ellenértéket szolgáltatnak.

Tudják önök is, hogy csak békés és szorgalmas munka hozhatja meg gyümölcsét. Eddig a bérek ismételt javítása dacára a folytonos mozgalmak zavarták a békés munkálkodást. Türelmünknek legvégső határához értünk. Felszólítjuk és értesítjük tehát önöket, hogy a jelenlegi munkásmozgalmakat, illetve a folyamatban levő bojkottokat folyó évi augusztus 31-ig szüntessék meg, mert különben szeptember 3-mal a munkát általánosan beszüntetjük és munkásainkat elbocsátjuk.

Ugyanezt fogjuk tenni ezentúl minden esetben éspedig mindenkor, a legközelebbi szombaton, ha bármi módon, akár bojkottal, akár nem kielégítő munkával erre okot szolgáltatnak.

Ismerjük a munkazárlat következményeit. Tudjuk, hogy sok ártatlan szenved általa. Azért ettől mostanáig vonakodtunk. Sajnálnók, hogyha az önök magatartása erre kényszerítene."

A felhívás elejét még meg lehetett talán érteni, de a negyedik passzust, ahol arról beszélnek, hogy ezután *minden* esetben, éspedig *mindenkor* (tekintet nélkül arra, hogy a munkaadó szolgáltat-e okot a bojkottra) így fognak cselekedni, csak fokozta az elkeseredést, s ezért hatástalan maradt. Minden időben alkalmazható furkósbotra csakis a bojkott melletti kitartás lehetett a válasz. Ők is tudták, hogy önérzetes munkás erre más választ nem adhat. S mert tudták, vígan szervezték a kizárást.

A kizárás

Szombat este 5 órakor 3200 segédnek kiadták a könyvet. 14 mester 450 segéddel tovább dolgoztatott. Volt annyi eszük, hogy nem mentek a dicstelen küzdelembe. A munkarendvédő bizottság a kizárást megtörő munkaadóknál megengedte a munka folytatását. A kizárás 5000 segédmunkást is sújtott, de azért ezeknek ajkáról nem hangzott egyetlen zokszó sem a kizártak ellen, mert tudják, hogy a kőművesek mozgalma igazságos ügyért folyik. Proletár a proletár igazát mindig átérzi . . .[1]

Építőmunkás, 1904 szeptember 16. A budapesti építőmunkások kizárása.

Az Építőmunkás 1904 október 1-i száma közölte, hogy Nagyváradon, Debrecenben és Szegeden is sor került építőmunkások kizárására.

A Népszava 1904 október 1-én Meghátráltak a kiéheztetők címmel a következőket közölte: „Az építővállalkozók tegnap (szeptember 29-én. — *Szerk.)* csütörtökön este *minden feltétel nélkül visszavonták a kizárást.* A krimicsau[2] tehát megbukott. Anélkül, hogy a munkások bármely pontban is engedtek volna, anélkül, hogy a folyton kért „kormánygaranciát" megkapták volna, megkezdik a vállalkozók hétfőn a munkát."

---

[1] A következőkben a cikk a polgári lapok tudósításaival foglalkozik, majd a munkások helyzetének bemutatására egy Kerepesi úti építkezésről a következőket írja: „A munkavezető, aki a forró nap hevében hajszolta a munkásokat, nem tartott ivóvizes edényt az épületen, és az egyik vizet kérő kőművesnek egy darab félredobott rozsdás kályhacső-könyökben vitetett vizet. Ezek a keserűségek nőttek meg a munkásokban toronymagasságnyira, mert ők tűrtek, de nem felejtettek."

Ezután arról ír, hogy a Magyar Építőmesterek Egyesülete az ország összes ipartestületeit felhívta, hogy a Budapestről eltávozott kőművessegédeket ne alkalmazzák. „Ezzel szemben a kizártak úgy magyarországi szaktársainktól, mint a külföldiektől, névszerint Ausztriából, Németországból, Franciaországból és Angliából erkölcsi és anyagi támogatásra nyertek határozott ígéretet."

A továbbiakban a tudósítás a szeptember 12-én lezajlott békéltető bizottsági tárgyalást ismerteti. A tárgyalás eredménytelenül végződött. A sztrájkolók ugyanaznap a Trieszti nő helyiségeiben gyűlést tartottak, amelyen a munkások a további küzdelem mellett foglaltak állást. „Történjék akármi, de leigázni nem engedjük magunkat. Éhbérért sohasem fogunk dolgozni, megúntuk a nyomorúságot" — mondották.

[2] „Krimicsau" a munkáltatók harci eszköze a munkások sztrájkjával szemben: a munkások tömeges elbocsátásával (kizárásával) igyekszik a tőkések feltételeit a munkásokra kényszeríteni. Az elnevezés Crimmitschau szászországi város nevéből származik, ahol 1903-ban a textilgyárosok tömeges munkáselbocsátáshoz folyamodtak.

142

1904 november

A SZAKSZERVEZETI ÉRTESÍTŐ A KORMÁNY SZTRÁJKRENDELETEIRŐL

A belügyi és kereskedelemügyi miniszterek rendeleteket adtak ki, melyek ravasz furfanggal kimondják a sztrájk szabadságát, de felhívják a hatóságokat, hogy a törvény teljes szigorával büntessék meg azokat a munkásokat, kik a kölcsönös megegyezéssel létrejött munkaszerződéseket felbontják[1]. A rendeletek annyira egyoldalúak, hogy méltó megbotránkozást keltettek a szervezett munkásságnál. A feketelisták és a munkáskizárások tervezői ellen nem tartalmaznak megtorló intézkedéseket, ellenben elrendelik, hogy a „jogtalanul" kilépők visszavezetendők és ezenfelül megbüntetendők. A dolgozni kívánókat a legmesszebbmenő védelemben részesítik, és ráadásul a munkásvezetők ellen dühöngenek. A németországi birodalmi gyűlésen megbukott úgynevezett fegyháztörvény-javaslat eléggé szigorú és szabadságellenes alkotás volt, de ez a két legújabb rendelet még ennél is rosszabb. Intézkedései nemcsak egyoldalúak és jogfosztóak, hanem ostobák is, mert a gyakorlatban kivihetetlenek. A visszavezettetést sohasem lehetett és a jövőben még kevésbé lehet sikerrel végrehajtani és a sztrájkolók megbüntetése csak az elkeseredés fokozására és nem a tőke és munka közti ellentét enyhítésére vezet.

Szakszervezeti Értesítő, 1904 november. Sztrájkrendeletek.

A SZAKSZERVEZETEK III. ORSZÁGOS KONGRESSZUSA ÉS A SZAKSZERVEZETI MOZGALOM FEJLŐDÉSE

143

1904

A SZAKSZERVEZETI TANÁCS VÉGREHAJTÓ BIZOTTSÁGÁNAK JELENTÉSÉBŐL

[2] . . . A munkások szervezkedése s különösen a sűrű sztrájkmozgalmak a gyárosok és vállalkozók ellenállását fejlesztették. Szervezkedtek a munkások ellen, de mivel nem bíztak a saját erejükben, a kormány és a hatóságok segítségét kérték a megélhetésükért küzdő munkások ellen. Az amúgy is a legnagyobb mértékben pártoskodó és erőszakoskodó hatóságokat még nagyobb erőszakosság kifejtésére kérték. A kormányt pedig elhalmozták memorandumokkal, melyekben a sztrájkok megtiltását, a szakegyletek feloszlatását és a munkásvezetők üldözését követelték. És a kormány sietett is kívánságuknak eleget tenni. Sztrájkrendeleteket adott ki, melyek nagy furfanggal a sztrájk szabadságát kimondják, de csak akkor, ha jogos. A jogosság megállapítása pedig a gyárosokra van bízva. A jogosulatlan sztrájkolók pedig visszavezetendők és ezenkívül megbüntetendők. De e rendeletek éle tulajdonképpen a munkásvezetők ellen irányul, és noha tudjuk, hogy a sztrájkmozgalmakat semmiféle ostoba kormányrendeletekkel nem lehet korlátozni, annyi bizonyos, hogy elvtársainknak nehéz küzdelmük lesz a sztrájkrendeletekben felbújtatott hatóságokkal és gyárosokkal.

A sztrájkmozgalmak elleni hajszával kapcsolatban a gyárosok és vállalkozók új, Magyarországon 1904-ig sohasem alkalmazott harci eszközhöz nyúltak. A crimmitschaui kizárás annyira

[1] Lásd a magyar királyi belügyminiszter 1904. évi 55. 154. számú körrendeletét valamennyi törvényhatósághoz a sztrájkmozgalmak tárgyában. *(Magyarországi Rendeletek Tára. 38. folyam, 1904. Budapest 1904. Pesti Könyvny. 1378—1381. old.)*

[2] Bevezetésül a jelentés a szakegyleti mozgalom fejlődésével és a hatóságok szakegyletek elleni fellépésével foglalkozik, megállapítva, hogy „szakegyesületeink kulturális törekvései sem a kormánynál, sem a hatóságoknál nem találtak méltányolásra".

lelkesítette a budapesti lakatosmestereket, hogy a segédeik igazán szerény követeléseire kizárással válaszoltak. Ez volt az első nagyobb kizárás Magyarországon, amely a mesterek bukásával végződött[1]. Úgy látszik azonban, hogy a példa nem használt. A budapesti, nagyváradi, debreceni és szegedi építőmesterek szintén kizárással akarták a munkások szervezeteit tönkretenni és ellenállóképességüket megtörni, de ezeknek a kizárásoknak szintén csúf bukás volt a vége.

A gyárosok és vállalkozók támadásaira a Szakszervezeti Tanács fokozottabb tevékenységre buzdította a szervezeteket. Május hóban az összes nagyobb szakmák tiltakozó gyűléseket tartottak, melyeken a leghatározottabban visszautasították mindazokat a rágalmakat, melyeket a munkások ellenségei a szakegyesületek ellen felhoztak. És habár ezek a tüntetések kifelé nem voltak nagy hatással, mégis azt eredményezték, hogy a szervezett munkások szolidaritása és önerejében való bizalma emelkedett.

A drágaság elleni agitáció szintén a Szakszervezeti Tanács kezdeményezése folytán indult meg. Nemcsak Budapesten, hanem a nagyobb vidéki városokban is tartottak elvtársaink gyűléseket, melyek agitacionális értékükön kívül nagyban hozzájárultak ahhoz, hogy a hatóságok és a lapok állandóan foglalkozzanak a drágaság kérdésével.

Említést érdemel az a nagy és erélyes mozgalom, melyet a munkásság és a kereskedelmi alkalmazottak a vasárnapi munkaszünet érdekében indítottak. Munkástársaink számtalan tiltakozó gyűlésének és felvonulásának megvolt az az eredménye, hogy Láng Lajos volt kereskedelemügyi miniszter rendelet útján némileg szigorította a vasárnapi munkaszünetet . . .

Az Állami Munkaközvetítő Intézet ellen folytatott harcnak az volt a következménye, hogy a Kereskedelemügyi Minisztérium hat helyet adott a Szakszervezeti Tanácsnak az intézet választmányában. Három éve, hogy elvtársaink a választmányban ülnek, és a maguk részéről megtettek mindent, hogy ezt az intézetet modernné tegyék. Hosszú küzdelmek után sikerült is nekik a szabályzatok azon pontját, hogy az intézet sztrájk esetén is közvetít, eltöröltetni. De a mostani kereskedelemügyi miniszter ezt a vívmányt két rendeletével megsemmisítette. Ilyen körülmények közt a Munkaközvetítő Intézet marad a régi munkásellenes intézmény, és a kongresszusra vár a feladat, hogy ellene állást foglaljon.

A Szakszervezeti Tanács a maga részéről oda hatott, hogy a kormányt és hatóságokat figyelmeztesse a szakegyesületek kulturális jelentőségére. A legutóbbi kongresszus határozata folytán felterjesztést intézett a fővárosi tanácshoz, hogy a millenáris alap kamataiból, melyek a múlt évben már 800 000 koronára rúgtak, építtessék olyan ház, melyben a szakegyesületek méltányos házbér mellett elhelyezést nyerjenek. Egy ideig úgy látszott, hogy ez a kívánság illetékes helyen rokonszenves fogadtatásra talál. A szakszervezeti tanács tagjai két ízben ankétra hivattak meg, s az elnöklő fővárosi tanácsos megígérte, hogy a szakegyesületi ház építését a maga részéről is pártolni fogja. A tanács szűkkeblűsége azonban meghiúsította ezt a tervet. Úgy határozott, hogy népkonyhával egybekötött foglalkoztató műhelyt építtet. Hogy ez a foglalkoztató műhely úgy az iparosoknak, mint a munkásoknak ártalmára lesz, ezt sem a tanács, sem a fővárosi bizottság tagjai nem tudták megérteni. De hogy a Szakszervezeti Tanács felterjesztése szótlanul el ne temettessék, ezt a fővárosban megalakult úgynevezett munkásjóléti bizottsághoz utasították.

A Szakszervezeti Tanács nagy súlyt fektetett a bányamunkások szervezésére. A múlt év karácsonykor tartott országos bányászértekezlet[2] óta állandó összeköttetésben állott a különböző vidékek bányászaival. Felterjesztést intézett a Pénzügyminisztériumhoz, melyben a magyarországi bányászok szomorú helyzetét és az országos értekezleten elfogadott határozatokat ismertette. Egyben felterjesztette a bányászszövetség alapszabályait. Ez 1904 május hóban történt, de még most sem érkezett válasz. Utánajárván a dolognak, arról értesültünk, hogy a Belügyminisztérium az alapszabályokat véleményezés végett átküldte a Pénz-

[1] 1904 február 22-én kezdődött a lakatossegédek sztrájkja, amelynek során a mesterek 368 lakatossegédet bocsátottak el. A mozgalom 1904 április 12-én megegyezéssel végződött. *(Lásd A magyarországi szocialisztikus munkásmozgalmak az 1904. évben. Budapest 1905. Országos Központi Községi Ny. 107. és 471. old.)*

[2] Lásd e kötet 174. old.

ügyminisztériumnak, a Pénzügyminisztérium pedig szintén véleményezés végett leküldte a bányatulajdonosok országos szövetségének. Ez az eljárás feltűnően jellemzi a magyar osztályállamot. A miniszterek hű szolgái a kapitalizmusnak. A kapitalisták akaratától teszik függővé, hogy a munkásoknak szabad-e szervezkedni. Remélhető, hogy ez az eljárás kinyitja a bányamunkások szemét.

A szakszervezetek erősödésével a Szakszervezeti Tanács munkálatai annyira megszaporodtak, hogy ezek elvégzésére kénytelen volt állandó titkárságot felállítani. A titkárság létesítését különben már az első szakszervezeti kongresszus határozta, de gyakorlati keresztülvitele mindaddig késett, míg a szakszervezetek anyagilag nem erősödtek annyira, hogy e titkárság fennállását biztosítsák. Végre 1904 január 15-én foglalta el hivatalát a megválasztott titkár, ki a magyarországi viszonyok figyelembevételével, a külföldi szakszervezeti központok mintája szerint végzi munkálatait. Elsősorban a szakszervezetek taglétszámáról és anyagi erejéről készített számbeli kimutatást. A lehetőség szerint fejlesztette a szakszervezetek kölcsönösségi viszonyát és minden fontosabb, a szakszervezeti mozgalmat érintő mozzanatról értesítette a külföldi szakszervezetek központi vezetőségeit; a Szakszervezeti Tanács és a végrehajtó bizottság határozatait végrehajtotta, végezte a viszonyokhoz mérten nagyon kifejlődött levelezést, a kezdetleges szervezeteknek útbaigazítást adott és a szervezetlen munkásokat buzdította a szervezkedésre.

1904 szeptember hóban már abba a helyzetbe jutott a Szakszervezeti Tanács, hogy a második szakszervezeti kongresszusnak egy igen fontos határozatát érvényesítse. Kiadta a Szakszervezeti Értesítőt, amelyet szakszervezeteink rokonszenvesen fogadtak. Ez a lap nagyban hozzájárul ahhoz, hogy a szakmák közti kötelék erősíttessék. Egyelőre szerény alakban, havonta csak egyszer jelenik meg, de már így is hézagot pótol a szakszervezeti mozgalomban . . .

A Szakszervezeti Tanács titkársága, eltérően a külföldi szakegyesületi központok szokásaitól, ez évben már másodszor küldött szét kérdőíveket, hogy egyrészt buzdítsa a szakszervezetek vezetőségeit statisztikai felvételek rendszerezésére, másrészt pedig, hogy a szakszervezeti kongresszus megközelítő képet nyerjen a mozgalom állásáról . . .

Áttérve a szakszervezeti mozgalom ismertetésére, mindenekelőtt feltűnik, hogy a mozgalom a legutóbbi kongresszus óta egészen más alakot öltött. 1901-ben 89 szervezet 121 küldöttel volt a kongresszuson képviselve. Ma 44 önálló egyesület 408 csoporttal van táblázatunkban feltüntetve. A helyi egyesületek hatalmas, egész országra terjedő szövetségekké változtak. Tagjaink létszáma megötszöröződött, amit tagforgalmi táblázatunk igazol.

1902 január 1-én csak 10 000 szervezett munkás volt az országban. Innentől kezdve azonban rohamosan fejlődnek szervezeteink. 1903 december 31-én már 41 138-ra emelkedett szakszervezeteink taglétszáma, és a legutóbb kibocsátott kérdőívek nyomán jelenthetjük, hogy szakegyesületeink 1904 január 1-től 1904 június 31-ig, tehát 6 hónap alatt, ismét több mint 11 000 új tagot nyertek.

Az év elején „A szakegyesületi mozgalom Magyarországon" című füzetünkben megjelent kimutatás szerint 1903 december 31-én 12 országos és 63 helyi szakegyesület volt az országban. Mai kimutatásunk összesen csak 44 önálló egyesületet foglal magában, ami azonban nem visszaesést, hanem csak örvendetes haladást jelent. Számos, az előző kimutatásban még mint önálló egyesület szereplő kis szervezet az országos egyesületekhez csatlakozott, és ezzel a táblázatunkban feltüntetett szervezetek taglétszáma és ellenállóképessége tetemesen emelkedett. Az országos szervezetek száma 12-ről 15-re emelkedett, ellenben a helyi önálló szervezetek száma 63-ról 29-re csökkent, viszont az országos szakegyesületekhez tartozó szakosztályok vagy szakcsoportok száma 408-ra emelkedett. A helyi egyesületek szakosztályokká vagy csoportokká alakultak, és ennek tulajdonítható az önálló egyesületek csökkenése.

Hogy a tagszaporulatot egyesületek szerint feltüntethessük, táblázatunkban az 1904 január 1-i taglétszámot közöljük, azonban az időközben feloszlatott (pincérek, sütők) vagy a különböző körülmények miatt elzüllött (cukrászok, teherszállítók) egyesületei nem szerepelnek kimutatásunkban. Ennek tulajdonítható az a számkülönbözet, mely a mostani és az év elején közölt kimutatásunk közt van.

Táblázatunkban kizárólag a Szakszervezeti Tanács kötelékéhez tartozó szervezetek szerepelnek. Újabban a borbélyok és fodrászok, szabókisiparosok, szűcsök, a budapesti kávéfőzők és több kisebb vidéki egyesület csatlakozott a Szakszervezeti Tanácshoz.

Az összehasonlítás kedvéért közöljük a következő tagforgalmi táblázatot:

	Taglétszám	*%-a az ipari munkásoknak*
1902 január 1-én	9 999	2,39
1903 január 1-én	15 270	3,65
1904 január 1-én	41 138	9,84
1904 június 30-án	52 410	12,53

A tagszaporulat abszolút számokban és százalékokban a következő:

	Tagszaporulat	*%-ban*
1902-ben	5 271	52,72
1903-ban	25 868	169,90
1904 január 1-től június 30-ig	11 272	27,40

Táblázatunk szerint 1904 június 30-án Budapesten 27 071, vidéken pedig 25 339 szervezett munkás volt. Ha már most ezeket a számokat összevetjük az 1900-as népszámlálás adataival, akkor arra az eredményre jutunk, hogy a budapesti ipari munkások (92 106) 29,39%-a és a vidéki ipari munkások (325 853) 7,78%-a van szervezve. Ez óriási aránykülönbség a vidék hátramaradott ipari viszonyaiban keresendő. Míg Budapesten százával tömörülnek a munkások a gyárakban és műhelyekben, addig a vidéken csak elvétve találhatók olyan ipartelepek, ahol 20-nál több munkás dolgozik . . .[1]

A több éven át tartott gazdasági pangás annyira rosszabbította a munkásság helyzetét, hogy minden külső buzdítás vagy befolyás nélkül, önként hozzálátott helyzetének javításához. Az 1902. és 1903. évek a bérharcok történetében az első helyet foglalják el. Alig létezett iparág, melynek munkásai nem készültek bérharcra. És a készülődést csakhamar tett is követte. Már az 1903. évben több mint 800 sztrájk zajlott le az országban, és 1904-ben még fokozódtak a sztrájkok. Sajnos, hogy a lezajlott sztrájkokról nem lehetett pontos kimutatást készíteni . . .

Eltekintve a vasúti alkalmazottak sztrájkjától, amely sem kellőleg előkészítve, sem céltudatosan vezetve, hanem az általános elégületlenségnek hirtelen kitörése volt, nincs Magyarországon ipari város és nincs ipari szakma, amelynek az 1904. évben nagyobb mérvű bérharcai nem lettek volna. A Szakszervezeti Tanács titkárságának nem kevesebb, mint 325, közte 19 egész szakmára kiterjedő sztrájkot jelentettek be. De ez a szám korántsem foglalja magában az 1904. évben lezajlott összes általános és részleges sztrájkokat. A bejelentett sztrájkokban összesen 31 472 munkás vett részt. A sztrájkok 47%-a a munkások teljes, 34 részleges győzelemmel és csak 19 végződött eredménytelenül.

Mint sajnálatos tényállás említendő, hogy egyes szakmák könnyelműen, a Szakszervezeti Tanács óvása ellenére, mentek a sztrájkba. Így például a budapesti cukrászok, a teherszállító fuvarosok, a malommunkások és az annavölgyi bányászok meggondolatlan bérharcokat vívtak. E sztrájkok mentségéül csupán az az egy körülmény szolgál, hogy az említett szakmák munkaviszonyai oly rosszak, hogy veszteni valójuk nem igen volt. Mindamellett szükséges volt, hogy

[1] Következik a szakszervezetek vagyoni állapotáról szóló kimutatás, s a megjelenő szaklapok felsorolása.

a Szakszervezeti Tanács sztrájkszabályzatot alkosson, mely a könnyelmű bérharcokat némileg korlátozza.

A bérharcok folytán, amennyiben ez a Szakszervezeti Tanács titkársága útján beszerzett adatokból konstatálható, a munkabérek általánosságban 10—15%-kal emelkedtek és a munkaidő ½—1 órával rövidült. A munkaidő megrövidítésében rejlik a tulajdonképpeni győzelem, mert utóbbi időben annyira emelkedtek az élelmiszerek és lakbérek, hogy a munkások a munkabér emelkedésének hasznát alig élvezik.

De azért megelégedéssel tekinthetünk vissza küzdelmeinkre és vívmányainkra. Magyarország szervezett munkássága kinőtte gyermekcipőit, és az eddigi sikerektől buzdítva, a jövőben még nagyobb lelkesültséggel halad azon az úton, mely a proletárság gazdasági és politikai felszabadításához vezet.

A Magyarországi Szakszervezeti Tanács

A szakszervezeti mozgalom. A Magyarországi Szakszervezeti Tanács jelentése. Az 1904. évi december hó 25-én és 26-án Budapesten tartott III. szakszervezeti kongresszus jegyzőkönyve. [H. n. é. n.] Kiadja a Magyarországi Szakszervezeti Tanács.

144

1904

A KONGRESSZUS TÁRGYALÁSAIBÓL

Teszársz Károly megnyitó szavai után az igazoló bizottság jelentése és a tisztikar megválasztása következik.

Grünwald (az osztrák Gewerkschafts-Kommission kiküldöttje): Az osztrák Gewerkschafts-Kommission üdvözletét adom át a magyar munkásságnak. Az utóbbit az ausztriai munkássággal nemcsak a politikai kapocs, hanem a gazdasági harc közös kötelékei fűzik össze. Abban a meggyőződésben vagyunk mi osztrák munkások, hogy a magyar munkásság a felszabadulási harcból is kiveszi a maga részét, és ebben a meggyőződésben még egyszer fogadják meleg és őszinte üdvözletünket. *(„Éljen!")*

Ezután *Garami* Ernő a szociáldemokrata pártvezetőség nevében üdvözli a kongresszust. *Jászai* rövid beszéde után a kongresszus egyhangúlag tudomásul veszi a végrehajtó bizottság jelentését.

Szervezkedés és agitáció

Előadó: *Teszársz* Károly. Beszédében annak a törekvésnek ad kifejezést, hogy a munkásság szakszervezeteit a munkaadók szervezeteivel egyenrangúnak ismerjék el. A következő határozati javaslatokat terjeszti be:

„Tekintve, hogy a szakegyesületi mozgalom erősödése folytán olyan iparosszövetségek alakultak, melyek nemcsak a vállalkozók és gyárosok érdekeit fejlesztik, hanem határozottan a munkásszervezetek ellen irányulnak és minden, a munkások anyagi helyzetének jobbítására irányuló mozgalmak elfojtását célozzák;

tekintve, hogy a kormány és hatóságok az iparosszövetségek törvénytelen működése elé nemcsak akadályokat nem gördítenek, hanem azok munkásellenes törekvéseit előmozdítják azzal, hogy kívánságukra a munkások egyesülési és egyéni szabadságát minden téren korlátozzák; és

tekintve, hogy a munkások szakszervezetei a kormány és hatóságok önkényének vannak kitéve és minden, a munkásság egyes szervezetei, vagy az összesség ellen irányuló támadás csak akkor utasítható vissza, ha a munkások tömören szervezve vannak, ajánlja a kongresszus:

1. hogy a munkásszakszervezetek szoros kölcsönösségbe lépjenek egymással, és így a szervezetek ellenállóképességét fejlesszék;

2. rokonszakmák szervezetei a már fennálló szövetségekhez csatlakozzanak és munkanélküli és utassegély nyújtásával állandósítsák tagjaikat;

3. olyan iparcsoportok, melyek országosan még nincsenek szervezve, alakítsanak országos szövetségeket.

*

Miután az ipari viszonyok fejlődésének egyik természetszerű következménye, hogy sok munkás eredeti mesterségétől elvonatva, más szakbeli munkához tereltetik, és miután a szakmai munkát változtatott szakegyesületi tag rendesen azon szervezetbe lép át, amely szorosabb érdekének jobban megfelel, kimondja a kongresszus, hogy mindama szakegyesületi tagok, kik szükségszerű okok folytán előbbi szervezetüket elhagyva, valamely más szakmabeli szervezetbe kénytelenek lépni, a korábban szerzett jogaik érvényben maradásával tehessék ezt. A kongresszus ajánlja a szakszervezeteknek, hogy a tagok érdekeinek kellő megvédése céljából kölcsönös szerződéseket kössenek."

A Szakszervezeti Tanács szabályzata

A szakszervezeti kongresszus

„1. A szakszervezetek kongresszusai a szükséghez képest, de legalább háromévenként a Szakszervezeti Tanács által hivandók össze.

2. A kongresszuson részt vehetnek a modern munkásmozgalom alapján álló szakszervezetek, melyek a kongresszus által megállapított közös kiadási járulékot fizetik, és e járulékkal több mint egy negyeddel nincsenek hátralékban.

3. A szakszervezetek minden 500 tag után egy-egy és az 500-on felüli taglétszám után egy további küldöttet választanak a kongresszusra. Az olyan szakszervezetek, melyeknek taglétszáma nem haladja meg az 500-at, csak egy küldött által képviseltethetik magukat.

4. Indítványok legalább négy héttel a kongresszus megtartása előtt a Szakszervezeti Tanácsnak bejelentendők. Egyes tagok indítványai csak akkor kerülhetnek tárgyalás alá, ha valamely szervezet által pártoltatnak.

5. A szavazás 20 küldött kívánságára oly módon történik, hogy a küldöttek annyi szavazatot adnak le, ahány tagot képviselnek.

A Szakszervezeti Tanács

6. A Szakszervezeti Tanács a modern munkásmozgalom alapján álló gazdasági szervezetek központi képviselete. E tanács 11 tagból áll, a kongresszus által választatik, és viszont a maga köréből választ elnököt, alelnököt, jegyzőt és 3 ellenőrt.

7. A Szakszervezeti Tanács működéséért elsősorban a kongresszusnak felelős; együttműködik azonban a szakszervezeti választmánnyal és minden fontosabb határozatot utóbbival egyetemben hoz.

8. A Szakszervezeti Tanács feladatai:

a) a kongresszus határozatait végrehajtani;

b) a szakszervezeti mozgalmat fejleszteni és a szervezkedés munkálataiban segítségére lenni azoknak a szakmáknak, melyek vagy egyáltalán nincsenek, vagy csak kezdetlegesen vannak szervezve;

c) a szakszervezetek közti kölcsönösséget fejleszteni, azok működéséről statisztikai adatokat gyűjteni és azokat időnként nyilvánosságra bocsátani;

d) központi lapot kiadni, melynek hivatása, hogy a szakszervezetek közös érdekeit érintő ügyekben útmutatásul szolgáljon.

9. A közös kiadásokhoz, illetve a Szakszervezeti Tanács költségeinek fedezésére a szakszervezetek tagjárulék és beiratási díj bevételük után 2%-ot tartoznak fizetni. Amely szakszervezet ennek a kötelezettségének meg nem felel, vagy a fizetendő járulékokkal két negyeddel

hátralékban van, a Szakszervezeti Tanács és az ennek kötelékéhez tartozó szervezetek részéről sem erkölcsi, sem anyagi támogatásban nem részesülhet.

10. A Szakszervezeti Tanács munkálatainak elvégzésére a szükséghez képest pályázat útján tisztviselőket alkalmazhat.

Szakszervezeti választmány

11. A szakszervezeti választmány az országos szakszervezetek központja, vagy a budapesti helyi szervezetek kiküldötteiből áll.

Ez a választmány ügyel a Szakszervezeti Tanács működésére. A szükséghez képest, a Szakszervezeti Tanács meghívására, üléseket tart, és gondoskodik arról, hogy a szakszervezetek hatáskörébe tartozó határozatok késedelem nélkül végrehajtassanak.

12. A szakszervezeti választmány tagjai minden év elején választatnak és a választás úgy történik, mint a kongresszusi küldötteknél. 500 tagon aluli szervezetek egy, ennél nagyobb taglétszámú szervezetek minden további 500 után egy-egy tagot választanak. A választás és az egyes szakosztályok vagy szakcsoportok képviseltetésének módja a szakszervezetek központi vezetőségeinek van fenntartva.

13. A szakszervezeti választmány új választás által pótolhatja a kongresszuson választott és esetleg visszalépett Szakszervezeti Tanács tagjait.

Vidéki szakszervezeti bizottságok

14. Vidéki városokban, ahol több szakcsoport van, szakszervezeti bizottságok választandók Ezek feladatai:

a) a helyi szakcsoportok kölcsönösségi viszonyát ápolni;

b) a szervezetlen munkásokat szervezni;

c) közös jogvédelemről gondoskodni;

d) a lehetőség szerint közös szállókat létesíteni;

e) minden, a munkásokat érintő ügyekben állástfoglalni;

f) statisztikát és a Szakszervezeti Tanács utasításait végezni.

15. A szakszervezeti bizottságok bizalmi férfiút választanak, ki az írásbeli munkálatokat végzi, és minden fontosabb eseményről értesíti a Szakszervezeti Tanács titkárságát.

16. E szabályzat megváltoztatása a kongresszusnak van fenntartva."

Drucker, a sütőmunkások küldötte elmondja, hogy a hatóság szakegyletüket feloszlatta, ezért most szabadszervezetet alakítanak. *Weil* Miksa (Zombor) hiányolja, hogy a jelentés nem foglalkozott a földművelő-munkások kérdésével. Hasonló értelemben szólal fel *Mihelyi* István (Lugos) is. *Garbai* Sándor (Budapest) hozzászólásában ismerteti a végrehajtó bizottság szervezeti téren kifejtett munkáját és javasolja, hogy „a kongresszus hozzon egy elvi határozatot, mely szerint morális kötelességük az egy iparágba tartozó egyleteknek szövetkezni". Ezután *Neuhaus* Vilmos és *Lerner* Dezső budapesti küldöttek hozzászólása következik. A határozati javaslathoz *Gogolya* György, *Luczáti* Gyula, *Szabó* Imre (Debrecen), *Kohn* Miksa, *Schubert* János, *Mácza* Mihály, *Geyer* János, *Jászai*, *Berger*, *Drahovszky* Antal és *Nuszbaum* szólnak még hozzá. *Teszársz* zárszava után a kongresszus túlnyomó többsége elfogadja a határozati javaslatot.

A Szaktanács megválasztása

Csermáky jelenti: Leadatott összesen 98 szavazat. A Szakszervezeti Tanácsba beválasztattak: *Horovitz* Gábor kárpitos, *Czédli* István asztalos, *Drahovszky* Antal rézesztergályos, *Frankl* Lipót cipőfelsőrész-készítő, *Jászai* Samu nyomdász, *Kitajka* Lajos szabó, *Knittelhoffer* Ferenc kőműves, *Rádi* Sándor vasesztergályos, *Sterbinszki* Lipót ács, *Teszársz* Károly vasöntő, *Vanczák* János lakatos...

Vanczák János előadói beszédében a szervezetlen munkásokról szólva megállapítja, hogy bennük „nincs meg az az erkölcsi erő, mint a szervezett munkásokban, és azért közöttük mindig akad sztrájktörő, úgy hogy a mi anyagi áldozatunk teljesen kárbavész''. A következő határozati javaslatot terjeszti a kongresszus elé:

I.

„A kongresszus ama meggyőződésének ad kifejezést, hogy a magántőkés termelési rendszer mellett a sztrájk és bojkott nélkülözhetetlen eszközei a munkásosztály ama küzdelmének, mely a munkaviszonyok jobbítására irányul. A munkás egyedülállva képtelen munkaerejét kellőleg értékesíteni, feltétlen joga van tehát ahhoz, hogy társaival egyesülve, végső esetben bérharcok segítségével javítsa munka- és életviszonyait. A magasabb munkabérek folytán a nép fogyasztóképessége fokozódik, és ezzel fellendül a kereskedelem és ipar, ami viszont az általános jólét emelkedéséhez vezet. Ennek folytán a kongresszus kultúra- és népellenesnek nyilvánítja ama törekvéseket, melyek a sztrájkok korlátozására és a munkások egyesülési szabadsága ellen irányulnak.

Miután pedig nemcsak a kicsinyes önzéstől vezérelt munkaadók, hanem maguk az állami tényezők, a kormány és hatóságok is törnek a sztrájkok ellen, a kongresszus követeli, hogy a belügy- és kereskedelemügyi miniszterek által kibocsátott egyoldalú és szabadságellenes sztrájkrendeletek vonassanak vissza;

követeli, hogy a módosítandó ipartörvény keretében a munkások számára ugyanolyan szabadságok biztosíttassanak, mint amilyeneket a munkaadók egyesületeikben már most élveznek;

követeli végül a gyűjtési tilalom visszavonását és teljes sztrájkszabadságot, utóbbit oly módon, hogy a szakegyesületek a sztrájkolókat segélyezhessék.

II.

Mindamellett, hogy a sztrájk és bojkott teljesen jogos, a kongresszus szükségesnek tartja a munkásokat figyelmeztetni, hogy óvakodjanak a könnyelmű és hiábavaló sztrájkok kimondásától. Miheztartásul szolgáljon a következő

Sztrájkszabályzat

1. A sztrájk és bojkott sikerének első feltétele a szervezkedés. Bérharcok kimondásánál nemcsak a kedvező konjunktúra, hanem a szervezetek anyagi ereje, illetve az a körülmény veendő figyelembe, hogy a harcba lépők elsősorban a saját szervezeteik részéről a kellő anyagi támogatásban részesülhetnek-e. Ezért a szervezetek kötelessége oda hatni, hogy ellenállási alapokat létesítsenek.

2. A bérmozgalmat indító munkások kötelesek ezt elsősorban a szakszervezetük központjának, másodsorban a Szakszervezeti Tanácsnak, vidéken pedig a helyi szakszervezeti bizottságoknak bejelenteni. A bérharc csak akkor indítható meg, ha az említett tényezők ezt tudomásul vették, illetve ehhez beleegyezésüket adták.

3. A bejelentésnek legalább négy héttel a tervezett bérharcok megkezdése előtt kell megtörténnie. Bérharcok, melyek az elsősorban érdekelt szakszervezetek jóváhagyását nem nyerték, a Szakszervezeti Tanács vagy a vidéki szakszervezeti bizottságok által nem ismerhetők el.

4. A tervezett nagyobb bérharcok, különösen olyanok, melyek egész iparszakmák munkásait és önálló szervezeteket foglalnak magukban, a Szakszervezeti Tanácsnak jelentendők be,

mely, ha a szükség megkívánja, tanulmányozás végett esetleg kérdőíveket ad ki, és ezek beérkezése után a budapesti szervezetek vezetőségeit tanácskozásra hívja össze. Ha a szervezetek többsége hozzájárul a bérharc megindításához, akkor a Szakszervezeti Tanács, illetve az ennek kötelékéhez tartozó szervezetek gondoskodnak a kellő anyagi segélyről.

5. Az anyagi támogatás áll:

a) a szervező bizottságok által megszavazott összegekből;

b) a Szakszervezeti Tanács által a szervezetek hozzájárulásával kivetett különjárulékokból;

c) önkéntes adakozásokból.

6. Az összesség által rendszeresítendő anyagi segélyezés csak a bérharc második hetében veszi kezdetét.

7. Olyan bérharcok, melyek a Szakszervezeti Tanács s az érdekelt szervezetek beleegyezése nélkül kitörnek, anyagi támogatásban nem részesülnek. Kivételt csak védelmi sztrájkok és munkáskizárások képeznek. Ez esetben a Szakszervezeti Tanács a körülményekhez képest kivetheti a különjárulékokat.

8. Anyagi támogatásban csak azon szervezetek tagjai részesülnek, melyek bérharcuk megindítása előtt legalább hat hónapon át a Szakszervezeti Tanács kötelékéhez tartoztak.

9. A részleges bérharcban állók csupán ama szakma által támogattatnak, melynek kötelékéhez tartoznak.

10. Azon szervezetek, melyek a Szakszervezeti Tanáccsal szemben egyáltalán nem teljesítik kötelezettségeiket vagy két negyeddel hátralékban vannak, a szervezetek részéről sem anyagi, sem erkölcsi támogatásban nem részesülhetnek.

11. Az összes budapesti és vidéki szervezetek kötelessége e szabályok pontos betartása."

Révész Sándor (Szeged). Elfogadja a szabályzatot, „bár nem gondoskodik eléggé a vidékről". *Fleischer* Dávid, *Weil* Miksa, *Szabó* József, *Schwarcz* Ambrus felszólalása után *Jászai* Samu kéri a szabályzat elfogadását. *Drucker* Dezső, *Csomó* Károly, *Kohn* Miksa, *Farkas* István, *Révész* Sándor és *Gogolya* György szólnak még hozzá röviden a napirendi ponthoz. *Vanczák* felszólalásában arról beszél, hogy bár a Szakszervezeti Tanács sok esetben szervezetlen munkások sztrájkjait is támogatta, azok a sztrájk után mégsem léptek be a szakszervezetekbe. Kifejti, hogy szervezetlen munkások sztrájkja esetén a Szakszervezeti Tanács csak a munkások felvilágosítására szorítkozhat, de ezekért a sztrájkokért nem vállalhat felelősséget.

A kongresszus *Vanczák* felszólalása után a szabályzatot néhány jelentéktelen módosítással elfogadja.

Munkásvédelem

Garami Ernő előadói beszédében a munkások munkaviszonyairól szól, sürgeti a munkásvédő intézkedéseket: 8 órai munkaidőt, női és gyermekmunka védelmét stb. Előterjeszti az 1901-es II. szakszervezeti kongresszus által elfogadott, az ipartörvény módosítására vonatkozó követeléseket[1], valamint a következő határozati javaslatot:

„Tekintettel arra, hogy Magyarországon évek hosszú során át a munkásvédelem tekintetében semmiféle törvényes intézkedés nem történt, és a betegsegélyezésre és balesetbiztosításra vonatkozó törvényjavaslatok sem alkalmasak arra, hogy a munkások jogos igényeit kielégítsék, a kongresszus követeli a munkások baleset, munkanélküliség, rokkantság és aggkor esetére való törvényes biztosítását, a biztosítottak önkormányzatával és azok megterheltetése nélkül."

Schwarcz Ambrus, *Székány* Dezső, *Luczáti* Gyula, *Schwarcz* Samu, *Berger* Jakab, *Jászai* Samu hozzászólásaikban a munkások munkaviszonyaival foglalkoznak. *Garami* Ernő rövid zárszava után a kongresszus a határozati javaslatot — két szavazat ellenében — elfogadja.

Munkaközvetítés

Buchinger Manó előadó elítéli az állami munkaközvetítést, s nagyobb súlyt követel a munkaközvetítésben a szakszervezetek számára. A következő határozati javaslatot ajánlja elfogadásra:

[1] Lásd e kötet 70. old.

I.

„A munkaközvetítés csak akkor elégítheti ki a munkásosztály érdekeit, ha ez a munkások kezében van. A szakegyesületi munkaközvetítés a legjobb biztosítékát képezi annak, hogy a munkások bérharcok vagy kölcsönös megegyezések folytán elért munkafeltételek állandósíttassanak. A szakegyesületi munkaközvetítés segítségével olyan munkaüzemek kerülhetők, melyek egészségileg és anyagilag veszélyesek és a munkásosztály elsatnyulásához vezetnek.

Miután ez oknál fogva a szakegyesületi munkaközvetítés nagy kulturális feladatot teljesít és fennállása állami és szociális érdekből rendkívüli fontossággal bír, a kongresszus a leghatározottabban tiltakozik a munkaadók ama törekvése ellen, hogy a szakegyesületek fosztassanak meg a munkaközvetítéstől, és felhívja a munkásokat, hogy a közvetítéshez való jogukat minden körülmények közt védjék meg.

II.

A városi munkaközvetítő intézetek mai szervezetüknél fogva csak károsítják a munkásosztály érdekeit. Ezért követeli a kongresszus:

1. az állami vagy városi munkaközvetítő intézetek igazgatása felerészben a munkások, felerészben a munkaadók által választott igazgatóságok által történjék, melyek élén pártatlan elnök áll;

2. az igazgatóságnak teljes autonóm hatásköre legyen, és határozatai felsőbb fórum által el nem dönthetők;

3. a közvetítés az igazgatóság által kinevezett és a munkásosztályból kikerült hivatalnokok által történjék;

4. sztrájk vagy munkáskizárás esetén az intézetek nem közvetítenek;

5. az intézetek a testületileg vagy a munkások meghallgatásával községenként megállapítandó munkafeltételek és bérminimumon alul nem közvetíthetnek."

Král Jakab, *Weil* Miksa, *Farkas* István, *Jászai* Samu, *Fleischer* Dávid, *Gogolya* György és *Mihelyi* szólnak hozzá röviden. Ezután a *Buchinger* Manó által beterjesztett határozati javaslatot a kongresszus egyhangúlag elfogadja.

Indítványok

Elnök: Több elvtárs a következő indítványt nyújtotta be:

„A szakszervezeti kongresszus mély megdöbbenéssel látja, hogy a magyar független bíróságok a politikai helyzet alakulása szerint értelmezik a büntetőtörvényeket, mint az az *élesdi* ítéletből is kitűnt. Az élesdi osztálybíróság áldozatainak rokonszenvét fejezi ki, az ítélet csak megerősíti a munkásságot azon meggyőződésében, hogy csak a fennálló társadalmi rend megdöntése lesz hasonló barbarizmusnak végleges gátja."

A kongresszus egyhangúlag magáévá teszi az indítványt...

Teszársz Károly zárszavával fejeződik be a kongresszus.

A kongresszus tagjai a Marseillaise hangjai mellett oszoltak el.

A szakszervezeti mozgalom. A Magyarországi Szakszervezeti Tanács jelentése. Az 1904. évi december hó 25-én és 26-án Budapesten tartott III. szakszervezeti kongresszus jegyzőkönyve. [H. n. é. n.] Kiadja a Magyarországi Szakszervezeti Tanács.

A kongresszuson a következő szervezetek képviseletében jelentek meg küldöttek:

Országos szervezetek

Bőröndösök: 1, cipész és csizmadiák: 3, építőmunkások: 25, famunkások: 10, grafikai munkások: 2, kalaposok és nemezmunkások: 1, kesztyűsök: 1, kőfaragók: 2, könyvkötők: 3, könyvnyomdászok: 6, szabómunkások: 4, szobafestők: 2, vas- és rézesztergályosok: 2, vas- és fémmunkások: 23.

Helyi szervezetek

Ácssegédek: 3, aranyművesek: 1, cipőfelsőrész-készítők: 1, fehérneműtisztítók: 1, kerámiai munkások: 1, molnárok és malommunkások: 2, mintakészítők: 1, női konfekciósok: 1, paszományosok: 1, szappanosok: 1, szobrászok: 1, szűcsök és sapkások: 1, sütők szabadszervezete: 1, debreceni ácssegédek: 1, pécsi bőrmunkások: 1, zombori munkásegylet: 1, baranya-szabolcsi bányászok: 1. *(Lásd ugyanott.)*

II.

AZ ELSŐ OROSZ FORRADALOM HATÁSA A MAGYARORSZÁGI MUNKÁSMOZGALOMRA. A MUNKÁSSÁG ÉS A SZEGÉNYPARASZTSÁG HARCAI A FORRADALMI VÁLSÁG ÉVEIBEN. A SZOCIÁLDEMOKRATA PÁRTVEZETŐSÉG ÁRULÁSA. 1905—1907

AZ ELSŐ OROSZ FORRADALOM KITÖRÉSÉNEK VISSZHANGJA A MAGYARORSZÁGI MUNKÁSSÁG KÖRÉBEN. A SZOCIÁLDEMOKRATA PÁRTNAK AZ OROSZORSZÁGI FORRADALOMMAL KAPCSOLATOS ÁLLÁSFOGLALÁSA

145

1905 január 14

TUDÓSÍTÁS A BAKUI SZTRÁJKRÓL

Oroszországban, a bakui kerületben, a petróleummunkások között, már hónapok óta nagy forrongások voltak észlelhetők. Január 5-én a bibi-ejbati telepen a munkások egy része beszüntette a munkát, és közöttük és a sztrájktörők közt, akik tovább dolgoztak, civódás támadt. A csendőrség orosz módra lépett közbe, és megtámadta a sztrájkolókat, mikor is 6 ember életét vesztette és 26-an megsebesültek. A sztrájkolók megtorlásul több mint 60 fúrókúttornyot és sok petróleumforrást felgyújtottak.

Népszava, 1905 január 14. Véres sztrájk.

146

1905 január

A CRVENA SLOBODA AZ OROSZ FORRADALOM JELENTŐSÉGÉRŐL

„Le jour de gloire est arrivé!"
(A dicsőség napja elérkezett!)
Marseillaise

Az orosz nép felkel . . . Felismeri az embertelen és az emberhez méltatlan igát — szabadságot és jogot követel! Megkezdi visszafizetni tartozását, amivel adósa a világtörténelemnek.

Forradalom . . .

A vér már patakokban ömlik. A nép már vérével itatja a földet, melyből kinyílik a szabadság virága! Mindenfelől hangos szavak hallatszanak: le az önkényuralommal!

— A cár menekül. A katonák felismerik, hogy ők is fiai a megkínzott és jogfosztott népnek — és megtagadják az engedelmességet. Minden, ami Oroszországban még nem lett a korrupció áldozata, egy eszmétől van áthatva: pusztuljon a cár és az egész önkényuralmi rendszer, éljen a szabadság . . . A forradalom kitört.

„Le jour de gloire est arrivé!" — énekli az orosz nép, úgy mint egy évszázada a franciák, amikor az isteneket és zsarnokokat, akik vérüket szívták, trónjukról ledöntötték. . .

Forradalom . . .

Néhány pillanat alatt a mandzsúriai mezők felől — ahol az önkénytől ezren és ezren véreztek — az emberek szemei felfigyeltek és csodálattal néztek az orosz népre, mely százados álmából felébredt, feltekintett, felismerte az igazságtalanságot és kereste az emberi jogokat.

Forradalom . . .

Hirtelen kirobbanása az elkeseredésnek, melyet eddig kancsukával és nagajkával[1] fojtottak el, a történeti bosszú azokkal szemben, akik azt képzelik, hogy úgy kell lennie mindennek, ahogy ők jónak látják, és azzal vigasztalódnak: így volt ez mindig és így is marad! De nem volt és nem is marad ez így — zúg a forradalom szava! Amíg egyesek jóllakottak, ittasok, gazdagok, mások éhesek, mezítelenek; amíg egyesek rendelkezésére áll a világ minden kincse, másoknak csak éhség, nyomor és szükség jut — addig gondolni sem lehet arra, hogy „ez így fog maradni".

*

A forradalom, amely most Oroszországban fellángolt, évtizedes hősi harc eredménye. A forradalmi propaganda Oroszországban a történelemben minden idők legjelentősebb harca a szabadságért . . .[2]

Sok áldozatába került ez a mozgalom az orosz forradalmároknak, de reméljük, hogy az emberiséget az elnyomástól és a rabszolgák sorsától sikeresen megszabadítják.

Jelentős ez a forradalom, mert a munkások sztrájkjával kezdődött, és azt a munkások vezették. Mégsem mondhatjuk, hogy mindaz elérhető lesz, amit a jövő szocialista forradalmának kell kivívnia: a mai társadalmi rendszernek általános megváltoztatása, amely elkerülhetetlenül bekövetkezik, véres vagy vér nélküli úton, aszerint, milyenek lesznek a viszonyok. Ez a forradalom elsősorban az emberi jogokat fogja kivívni, mint annak idején Franciaországban, azzal a különbséggel, hogy a vívmányokat nagyobbrészt a munkáskövetelések terén érik el, és utat törnek a mi nagy szocialista forradalmunknak. Az orosz népnek nagy nyeresége lesz, hogy a forradalom útját állja annak, hogy a népet a mandzsúriai vágóhídra tereljék, s ha fog is vér folyni, az meghozza a nép szabadságát, de nem a vérszívó rabló érdekében, akinek nem elég, hogy az ő nevében kirabolják és öldösik a népet, aki „isten kegyelméből" rendeltetett uralkodni, és gyilkos vágyában ezer és ezer szerencsétlent küld Távol-Keletre, hogy messze családjától testvérgyilkosságot kövessen el, s végül csontjait honától távol idegenben hagyja.

Mi, szociáldemokraták, akik az elnyomottak jogaiért küzdünk, legmelegebb rokonszenvünket nyilvánítjuk az orosz népnek és feléje kiáltjuk: előre testvérek; tartsatok ki a harcban, verjétek le a zsarnokot, készítsétek elő az utat, hogy mielőbb valamennyien elnyomottak kiálthassuk Petőfivel, a szabadság költőjével: „Jogot a népnek!" Ezért: Éljen Oroszország, vesszen a cár!

Crvena Sloboda, 1905 január. [N. J.: Forradalom.]

147

1905 január 26

A NÉPSZAVA AZ OROSZ FORRADALOM JELENTŐSÉGÉRŐL, AZ OROSZORSZÁGI ÉS A MAGYARORSZÁGI PROLETARIÁTUS FELADATAINAK AZONOSSÁGÁRÓL

Forradalom! Itt van a forradalom! Nem az a csendes, nem az a békés, amely ezreknek gyötrő napi munkát ad, amely ezrektől, millióktól életerejét kívánja — hang nélkül, vér nélkül, de napról napra. Nem az a forradalom, amelyben mi élünk, amelynek szürke folytonosságát csak néha szakítja meg az élesdi piros vér[3], vagy bírói vérítélet. Nem az a forradalom lobogtatja végig a gyűlölet forró parazsát odafent a jég és hó birodalmában.

---

[2] A cikk a továbbiakban röviden vázolja az oroszországi forradalmi mozgalmak történetét.
[3] Rövid, nehéz szíjfonat, a kozákok lóostora.
[4] Az élesdi csendőrsortűzről lásd e kötet 216. old.

11. szám Budapest 1905 csütörtök, január 26 XXXIII. évfolyam.

NÉPSZAVA

A magyarországi szocziáldemokrata párt központi közlönye.

ELŐFIZETÉSI DIJ:
a keddi, csütörtöki és szombati kiadásra:
Csupán a csütörtöki kiadásra:

Politikai lap.
Megjelen minden kedden, csütörtökön és szombaton.
Egyes szám ára 10 fillér.

Szerkesztőség és kiadóhivatal:
VIII., József-körut 12. sz.,
TELEFON-SZÁM

Döntés előtt.

Néhány nap mulva végleg eldől, hogy melyik párt birta jobban az etetést-itatást, vesztegetést. A pénz, a bor, a vér mérlegét meg fogják csinálni és az eredmény az uj magyar parlament lesz.

Uj magyar parlament — olyan mint a régi.

A régi is vér- és borkeresztségben született — az uj is.

A régit is néhány ezer kiváltságos választotta — az ujat is.

Egy pár mandátummal több vagy kevesebb az egyik vagy másik párton — ez lesz az egész különbség. A parlament marad a régi, a pártok maradnak a régiek, a helyzet is marad a régi.

Ugyanaz az osztályparlament, ugyanazok a népellenes, korrupt, szűklátókörű pártok és ugyanaz a vigasztalan házszabály és közjogi kérdésekbe belegabalyodott helyzet: — ez lesz a kép a választások után.

A magyar politikai élet sem választások után egyetlen lépéssel sem jutott előre. Legjobb esetben is az lehet az eredmény, hogy a kormány megbukik. Ez lehet eredmény az ellenzék számára, amely csak rövidesző személyi politikát folytat, de az ország népének ügyét semmivel sem viszi előbbre.

Nagy, hangzatos jelszavakkal folyik mindkét részről a küzdelem. „Veszélyben a haza!" kiáltják most mindkét oldalon — s a megmentett mandátumokkal együtt minden marad majd a régiben.

A nemzetre appellált a kormány s tőle vár igazságszolgáltatást az ellenzék is. Ez az egyetlen eredmény az lesz, hogy a nemzet — a kiváltságosok kicsiny csoportja — nem szolgáltat igazságot se jobbra se balra. Nincs hozzá ereje, önállósága, bátorsága.

Egyetlen eredménye mégis lesz a választásnak. Az, hogy kézzelfoghatóan demonstrálja a mai választási rendszer korrupt, meddő, tehetetlen voltát. Demonstrálják a szocziáldemokrata párt igazát, amely már évtizedek óta hirdeti, hogy ilyen választási rendszer sem becsületes választásokat, sem becsületes politikát, sem becsületes parlamentet nem eredményezhet. Mérges talajból csak mérges növények nőhetnek. Csupa kiváltságos előjogból, visszaélésből, erőszakból, korrupczióból született parlament nem orvosolhat semmiféle visszaélést, korrupcziót a pártok egyike [illegible] sem. Nemcsak az erkölcsi alapja hiányzik hozzá, hanem az anyagi lehetősége is.

A mérleg néhány nap mulva eldől. Egyetlen igazi eredménye lesz: *a mai választó-rendszer csődje.* És ezzel együtt a szocziáldemokrata párt régi követelésének, *az általános választói jognak erkölcsi diadala.*

Néhány nap mulva, mikor a kiváltságos választók odalépnek a szuronyokkal körülövezett, borpatakokban álló urnák elé, a mi küzdelmünk már befejezést is nyert. Mi nem lépünk urnák elé, a mi jogainkat még egy törpe kisebbség bitorolja. A szavazatokkal való döntésben még nincs részünk. De azért a küzdelemből kivettük eddig is a magunk részét és a még hátralevő napokat megfeszitett erővel kell kihasználnunk. Hogy a döntésből mégis kijusson a részünk; abból a döntésből, mely a mai választó-rendszert dönti majd fel, — a döntésből, amely elhozza a mai rendszer csődje után, az osztályparlament helyére a *népparlamentet!*

Szabadság vagy halál!

Budapest, jan. 25

Forradalom! Itt van a forradalom! Nem az a csendes, nem az a békés, amely ezreknek gyötrő napi munkát ad, amely ezrektől, milliktól életerejét kivánja — hang nélkül, vér nélkül, de napról-napra. Nem az a forradalom, amelyben mi élünk, amelynek szürke folytonosságát csak néha szakitja meg az éhező piros vér, vagy birói véritélet. Nem az a forradalom lobogtatja végig a gyülölet forró parazsát oda fent a jég és hó birodalmában.

A tüz, a lőszer és a dinamit forradalma dul odafent. A vörös zászlók a torlaszokon lengenek s az uteza fagyos kövén csurog a vér. A zsarnok — a gyáva — fuladozik a hősök vérében és szökik azoktól a borzalmas jelenetektől, amelyeket előidézett.

Vér, vér és mindenütt vér! Ezrek vére, ártatlan gyermekek és önfeláldozó férfiak vére!

. . . És az a forradalom, amelynek vérfoltját soha semmi sem lesz képes a történelem lapjairól letörölni, mégis ugyanaz a forradalom, amelyben mi élünk

Gondoljatok arra, hogy akik vivják, a mi testvéreink: elnyomottak, proletárok, a gyárak munkásai.

Gondoljatok arra, hogy őket ugyanazon érzések hevitik, ugyanazon eszmék katonáinak szegődtek, ugyanaz a végczéljuk: uj társadalom, boldog emberiség!

Gondoljatok meg, hogy az ő küzdelmük proletárharcz, hogy az ő vérük proletárvér, amely érettünk is, minden elnyomottért folyik.

Gondoljatok meg, hogy az ő sorsuk a mi sorsunk, hogy az ő győzelmük minden zsarnok veresége és minden iga összezuzásának kezdete.

. . . Nem érzitek azt a szellőt, amely északról jön és mégis forró lehellettel csap arczotokba?! Nem érzitek azt a végtelen erőt, melyet a hideg észak forradalmárainak tüzes lelke lehel felétek?! Nem érzitek, hogy a vér és a lőpor szaga, amely felétek árad, végső diadalról beszél?! Nemcsak az oroszok véres diadaláról, hanem minden proletár vér nélküli diadaláról is.

Proletárok! Forduljatok észak felé olyan áhitattal, amilyennel a muzulmán fordul Mekkája felé, ha imádkozik. Nezzetek arra és lelketek meg fogja látni a ködös ég alján verelő felhőket; a hajnal biborát.

Proletárok, ti szenvedők, ti elnyomottak, reméljetek! Reméljetek! . . .

*

Egy hir borzongatott végig. Nem az a rettenetes orgyilkosság, amely után ezrek vére kiált bosszuért. Nem az áldozatok nagyságától rémültünk meg. A dinamit és a lőpor rettenetes munkáját előre láttuk. Valami egyéb, valami váratlan hirünk van.

A mi monarchiánk uralkodója ahar segitségére menni hadseregével a czárnak.

Mi menjünk gyilkolni azokat, akiknek hősiességét imádattal, fanatikus szeretettel bámuljuk; mi menjünk vérét ontani azoknak, akikért kiontatnánk a saját vérünket. Menjünk gyilkolni őket, különben . . .

A monarchiák nemzetköziségét régen ismerjük, de ilyen nyomorult aljasságot nem hihetünk el. Pöröljék be felségsértésért azt a lapot, amely ily hitványságot irni mert!

Nem . . . ne higyjünk . . . Várjunk, talán mégsem igaz. Talán csak álhir . . . Várjunk.

*

A véres lavina megindult és nem fog addig megállani, míg maga alá nem temeti a czárizmust. Egy darab történelmet irunk: olvassátok!

A vasárnapi utczai harczról megjöttek a részletek. Az általános sztrájkban álló munkások óriási tömege, mintegy 200.000 ember vonult fel fegyver nélkül, bot nélkül a czári palota felé, azzal a szándékkal, hogy békés demonstráczióval igyekezzék a czárt kivánságainak teljesitésére birni. A czárhoz intézett felhivás hangja szelid volt, a tömeg előtt Gapon lelkész keresztet és a czár arczképét vitte. Az összes városrészekből felvonult munkások zárt tömegekben haladtak a péterhofi országuton egészen a diadalivig, amelyet a Törökország ellen folytatott háboru után a balti arvénn állitottak föl. Ott állott az Izmailovszki-testőrezred, amelynek maga a czár a tulajdonosa. A mint a csapatok az előre toduló munkásokat meglátták, előre nyomultak, hogy utjukat elzárják. Az ezred parancsnoka a munkások elé lovagolt és megparancsolta nekik, hogy vonuljanak vissza. Gapon eléje ment az ezredesnek s arról biztositotta őt, hogy mindazok az emberek, akik vele jöttek, munkások, akiknek *semmiféle rossz czélyuk nem jár az eszük.* Az ezredes erre azt felelte, hogy semmi áron alatt sem engedi meg, hogy a munkások utjukat folytassák. Gapon nem tágitott a helyéről és [illegible] biztositotta, hogy folytatják . . . Ez

A Népszava mai száma 8 oldal.

„Szabadság vagy halál!"

(Az orosz forradalom kitörését üdvözlő cikk a Népszava 1905 január 26-i számából.)

A budapesti szocialista diákok manifesztuma.

Orosz testvéreink!

A budapesti főiskolák szocialista hallgatóinak a forradalmi események megünneplésére összegyült népes értekezlete testvéri üdvözletét küldi nektek.

Fogadjátok, testvérek, ez üdvözletet oly szeretettel, amily benső lelkesedéssel fakadt szivünkből.

Fogadjátok azon meggyőződéssel, hogy szivvel-lélekkel egyek vagyunk veletek hősi harcotokban. Teljesen át vagyunk hatva annak a tudatnak a nagyságától, hogy az orosz nép fejlődésének oly fokára jutott, amelynek egyetlen következménye csak évszázados rabszolgaságának megszünése lehet. Az emberiség történetében példátlan dicsőséggel ragyogó az a titáni munka, melyet a titkos forradalmi propaganda hősei végeztek s végre megtermette virágát: a szikra, amely mind többek kebelében gyujtotta föl a szabadság égő vágyát, lobogó lángba csapott széles Oroszország millióinak forradalmi föllépésében.

Testvéreink! Ti az egész müvelt emberiség szabadságharcosainak követendő példát mutattatok! Ti megmutattátok, miként lehet szembeszállni az elnyomás legszörnyűbb formáival! Ti megmutattátok, hogyan törheti meg a lusta tömegek közönyét ügyükért szabadságukat, életüket — mindenüket kockára tevő **egyesek** önfeledt bátorsága! Tőletek tanuljuk ujra, hogyan fojtják **tömegek** szenvedéseik mindennapos kinját egy nagyszerü megtorlás forradalmi viharába! Köszönet nektek érte!

És ti lesztek azok, testvérek, kiknek forradalmi szenvedélye nem fog lehűlni a kivívott politikai szabadság enyhe napsütésében sem! Kiknek alkotmányos vérkeresztségét a világ szocialista proletárságának forró együttérzése az emberiség ünnepévé szenteli — ti együtt küzdtök majd vele abban a harcban, a melyet az emberiség végleges felszabaditásáért folytat! És miként eddig is ti mutattátok példáját annak, hogyan szegődik a gondolat ereje a szenvedő emberiség szolgálatába, úgy ezentul is tőletek várjuk az áldásthozó összeműködés példáját — mindaddig, míg egyetlen harmóniába olvad össze a fölszabadult emberi nem.

Köszönet nektek érte, testvérek! Köszönet a mi részünkről, magyar diákok részéről, kik százszorosan tanulhatunk tőletek! Egy európai köntösü, de ázsiai barbárságu uralkodó osztály a félszabadság és félszolgaság demoralizáló bilincseiben tartja ez ország munkálkodó népét. Hogy éljünk — kevés, hogy érte haljunk — sok e szabadság. Mi magunk, szocializta diákok, csak fogcsikorgatva nézzük, miként ölik ki tervszerüen a szabad gondolkodás utolsó csiráit, miként terjeszkedik egyetemeinken, mint egész közéletünkben, a klerikalizmus és a sovinizmus gyilkos mérge. Vajha a ti példátok, testvérek, tartósan megkeményitené szivünket és karunkat, hogy hozzátok hasonlóan diadallal megostromoljuk sötétedő börtönünk kapuit!

A ti végleges győzelmetek a mi szabadságharcunk riadója lesz. Győzzetek testvérek, hogy mi is győzhessünk!

A budapesti főiskolák szocialista hallgatói.

A budapesti főiskolák szocialista hallgatói manifesztumban üdvözlik az orosz forradalmárokat (1905 február 26).

(MMI Archivum. Röpiratgyüjtemény. — 19/1905. II/814/1.)

A tűz, a lőszer és a dinamit forradalma dúl odafent. A veres zászlók a torlaszokon lengenek, s az utca fagyos kövén csurog a vér. A zsarnok — a gyáva — fulladozik a hősök vérében, és szökik azoktól a borzalmas jelenetektől, amelyeket előidézett.

Vér, vér és mindenütt vér! Ezrek vére, ártatlan gyermekek és önfeláldozó férfiak vére!

És az a forradalom, amelynek vérfoltját soha semmi sem lesz képes a történelem lapjairól letörölni, mégis ugyanaz a forradalom, amelyben mi élünk.

Gondoljatok arra, hogy akik vívják, a mi testvéreink: elnyomottak, proletárok, a gyárak munkásai.

Gondoljatok arra, hogy őket ugyanazon érzések hevítik, ugyanazon eszmék katonáinak szegődtek, ugyanaz a végcéljuk: új társadalom, boldog emberiség!

Gondoljátok meg, hogy az ő küzdelmük proletárharc, hogy az ő vérük proletárvér, amely érettünk is, minden elnyomottért folyik.

Gondoljátok meg, hogy az ő sorsuk a mi sorsunk, hogy az ő győzelmük minden zsarnok veresége és minden iga összezúzásának kezdete...

Nem érzitek azt a szellőt, amely északról jön és mégis forró leheletet csap arcotokba?! Nem érzitek azt a végtelen erőt, melyet a hideg észak forradalmárainak tüzes lelke lehel felétek?! Nem érzitek, hogy a vér és a lőpor szaga, amely felétek árad, végső diadalról beszél?! Nemcsak az oroszok véres diadaláról, hanem minden proletár vér nélküli diadaláról is.

Proletárok! Forduljatok észak felé olyan áhítattal, aminővel a muzulmán fordul Mekkája felé, ha imádkozik. Nézzetek arra, és lelketek meg fogja látni a ködös ég alján vereslő felhőket: a hajnal bíborát.

Proletárok, ti szenvedők, ti elnyomottak, reméljetek! Reméljetek!...[1]

Népszava, 1905 január 26. Szabadság vagy halál!

A Népszava 1905 január 24-i száma az orosz forradalom előzményeiről és a forradalom jelentőségéről a következőket írja:

„Oroszországban rettentő gyorsasággal követik egymást az események, melyek a forradalom biztos előjeleként mutatkoznak. Az évekig tartó céltudatos és energikus forradalmi propaganda váratlanul meggyorsította a természetes fejlődést a forradalom felé. A cári abszolutizmus zsarnoksága évszázadokon át kérlelhetetlenül leigázta a népet. A zsarnokság hű támaszra talált az egyházban és a hivatalnokokban. Ezek irtóztató súllyal nehezedtek a népre és következetes politikával kiszipolyozták a nép vérét.

Az elnyomatás, amelynek gazságairól, alávalóságairól az oroszországi forradalmi küzdelem története tud csak való képet nyújtani, csak a cári hatalom túlfeszített erejével tudta magát fenntartani. Az elfojtott keserűség, a leigázott gondolat, az elnyomott szabadság az elmúlt században kezdett a nép lelkéből kitörni. Egymás után pusztultak el azok, kik kutyahűséggel szolgálták a zsarnokságot. Valóságos hősies önfeláldozással szolgálták orosz testvéreink a forradalom felszabadító munkáját. Tízezrekre rúg ama hősök száma, akik büszke fővel járultak a vesztőhelyre, akik a pétervári erőd bűzös kazamatáiban pusztultak el, akik Szibéria ólombányáiban lelték halálukat.

A világ történetében az orosz forradalmi küzdelmek mellett el fognak törpülni más népek történetei. Annyi önfeláldozást, annyi lelkesedést még egyetlen küzdelem sem váltott ki azokból, akik a nép felszabadításának szolgálatában állottak. Az évszázados hatalmas munka eredményei most mutatkoznak.

Az elmúlt pénteki naptól kezdve hétfőig történt események most már bizonyossá tették, hogy Oroszország közvetlenül a forradalom előtt áll, ha ugyan nincs már egészen benne a véres forradalomban. A gyúanyag tüzet fogott, és rövid idő múlva egész Oroszország lángba fog borulni.

A forradalom sikerrel kecsegtet. *A katonaság*, amely eddig baromi hűséggel szolgálta a hatalmasokat, részben *a nép pártjára állott, és ágyúinak csövét nem a népre, hanem az orosz cár palotájára irányítja.* A kartácsgolyók nem a nép testét járják át, hanem a cári palota fényes termeibe hatolnak be.

Ily események hallatára az elnyomottak bizalommal, reménnyel tekintenek Oroszország felé. A hatalmas birodalom zsarnokuralma támaszt nyújtott a többi országok elnyomóinak. Ha ez a támasz is lehull, akkor az el-

---

[1] A továbbiakban a Népszava arról ír, hogy hírek szerint az Osztrák-Magyar Monarchia „uralkodója akar segítségére sietni hadseregével a cárnak".

„A monarchiák nemzetköziségét régen ismerjük — írja —, de ilyen nyomorult aljasságot nem hihetünk el. Pöröljék be felségsértésért azt a lapot, amely ily hitványságot írni mert! Nem... ne higgyünk... Várjunk, talán mégsem igaz. Talán csak álhír... Várjunk."

Ezután részletes tudósítást közöl az 1905 január 22-i pétervári „véres vasárnap" eseményeiről, beszámol a forradalom terjedéséről Oroszországban, majd ismerteti a bécsi munkások január 24-i gyűlését, amelyen a résztvevők kitörő lelkesedéssel éltették az orosz forradalmat.

nyomott munkásosztály kettőzött bizalommal láthat a munkához, amely nem lehet más, mint a teljes felszabadulás minden önkény, minden uralom alól." (A forradalom üdvlövése.)

A győri Népakarat 1905 január 29-i száma az orosz forradalom jelentőségéről és tanulságairól, többek között, a következőket írja: „Kicsiben, többé-kevésbé majdnem minden állam és ország, tehát így mi is Oroszország vagyunk. Azért jó lesz, ha az uralkodó osztályok és hatalmak többet hederítenek a munkásokra, és többet foglalkoznak a munkásnép kérdéseivel — hogy ha lehet békésen, törvényes úton valósítsák meg és adják meg a nép követelését, nehogy itt is azok az állapotok lépjenek fel, mint amelyek most izgalomban tartják Oroszországot, mert nem tudni, hogy itt is nem végződik-e ugyanolyan szomorú következményekkel, mint amilyennel majd végződik az orosz uralkodó hatalomra nézve az orosz forradalom." (Az orosz forradalom.)

Az orosz forradalom várható magyarországi hatásával foglalkozik, többek között, A Cipész 1905 február 1-i száma. „. . . félő, hogy a példa ragadós lesz — írja —, és bekövetkezik az . . ., hogy Oroszország határain átcsap a forradalom szele, és magával sodor bennünket is.

Veszteni valónk nincs. Ha így kell, hát jöjjön: nekünk csak hasznunkra lehet." (Oroszország.)

A Népszava több száma — az oroszországi események ismertetése mellett — részletesen foglalkozik az orosz forradalom európai visszhangjával: ismerteti a franciaországi, olaszországi, németországi cárellenes tiltakozó mozgalmat és a Gorkij megmentésére indított nemzetközi akciót.

A Népszava 1905 február 2-i és 4-i száma közli ezenkívül Kautskynak „A forradalom Oroszországban" című cikkét.

148

1905 február 7

TUDÓSÍTÁS A BUDAPESTI PROLETARIÁTUS 1905 FEBRUÁR 5-I NÉPGYŰLÉSÉRŐL. A NÉPGYŰLÉS ÜDVÖZLETE AZ OROSZORSZÁGI FORRADALMÁROKNAK

Az oroszországi küzdő munkástestvérek ügye általános rokonszenvet kelt mindenütt a földtekén, ahol csak hasonló sorsban élő proletárok tördelik a rabszolgaság láncát. Nekünk, magyarországi osztálytudatos munkásoknak is, nemcsak rokonszenves az orosz proletariátus emberi jogokért folyó küzdelme, hanem a mai helyzet közepette kétszeresen aktuális is.

Vasárnapi népgyűlésünk eklatáns kifejezője volt rokonérzelmünknek, és az oroszországi viszonyokhoz hasonló helyzetünk felismerésének. A népgyűlés ide vonatkozó részét a következőkben ismertetjük:

Kardos Jakab elvtárs a napirend második pontját, az oroszországi testvérek forradalmát lelkes szavakban fejtegette. A következőket mondta:

„Magyarországon kívül van még egy ország, amelyben küzdelem, elkeseredett harc folyik az emberi jogokért. Évtizedes küzdelem folyik ott a cári önkényuralom ellen. Ez Oroszország. Különböző pártállású egyének harcolnak már rég időktől fogva a polgári és népjogokért. Míg csak a polgárság küzdelme volt, addig a cár katonái elnyomhatták, a kozákok kancsukái visszafojthatták a követelő szót. De az orosz birodalomban is öntudatra ébredt a milliónyi munkásság; a szociáldemokrácia megváltó eszméje behatolt a legvastagabb önkényuralmon és zsarnoki leigázáson keresztül is. Az orosz munkásság, dacára az elnyomásnak, erőszaknak, megtalálta a módját az eszme terjesztésének és annak, hogy miként kell az ágyúkkal és puskákkal örök szövetségre lépett cárizmussal szembeszállni. A reakció nemzetközi szövetsége hiába volt, az öntudatos munkások millióival nem képes megbirkózni a végtelennek látszó cári hatalom. Gyöngének bizonyult minden furfang és nyers erőszak. A szocialista munkásság barikádokon harcol. Most már gyönge a cár; hatalma megtörött. Bár ropognak a puskák és folyik a proletárvér patakokban, de a mindenható cár hatalma remeg, inog, és nemsokára alámossa az ártatlanul kiontott vér patakja. Népgyűlésünknek nem célja az orosz testvérek harcát ismertetni. Hiszen ezt olvashatták önök különösen a Népszavában. Népgyűlésünk célja az orosz eseményekkel szemben megállapítani, hogy amint az orosz elnyomott munkások felvonultak, hogy emberi jogaikat követeljék, a közeljövőben nekünk is ugyanazt kell tennünk. Az elnyomatás lényege ugyanaz. A jogtalanság ellen nekünk is igénybe kell vennünk a rendelkezésünkre álló eszközt. Népgyűlésünk célja másrészt rokonszenvünket, üdvözletünket kifejezni a szabadságért küzdő orosz testvéreinkkel szemben. (*Hosszantartó éljenzés és taps.*) Mi nem követjük a polgári sajtót, amely kiragadja Gorkijt, és hasábokon foglalkozik elfogatásával, míg a többiről majdnem

elfeledkezik. A legnagyobb tisztelettel és rokonszenvvel viseltetünk Gorkij iránt, de a szabadságért folyó harcban nem tartjuk többre a többi ezer és ezer önfeláldozó harcosnál[1]. Mi nem egy emberért emeljük fel szavunkat. Szimpátiánkat, rokonszenvünket fejezzük ki az összes harcoló orosz testvérek iránt. Velük érzünk. Megfogadjuk, hogy úgy küzdünk mi is az önkényuralom ellen, az emberi jogokért. Támogatjuk őket erkölcsileg, és ha kell, anyagilag.

Ajánlom a következő határozati javaslat elfogadását:

«Budapest proletárságának 1905 február 5-én tartott gyűlése megvetését nyilvánítja a nemzetközi reakció fő támasztékának, a cárizmusnak állatiasságával szemben, s tiltakozásának kifejezése mellett forró üdvözletét küldi a cárizmus megdöntéséért, s így közvetve az emberiség teljes felszabadításáért szinte emberfölötti önfeláldozással küzdő oroszországi forradalmár testvéreinek.»"

A gyűlés elnöke, *Garbai* elvtárs, felteszi a kérdést, hogy elfogadják-e az elvtársak a felolvasott határozati javaslatot. A hatósági kiküldött tiltakozása dacára a határozati javaslat teljes egészében egyhangúlag elfogadtatott. A rendőrség közege „egy velünk barátságban élő állam fejének megsértése" ellen tartotta kötelességének tiltakozni. Különös, hogy egy velünk barátságban élő állam ezernyi polgárának orv módon legyilkolása ellen nem tiltakozott, sőt, a mi tiltakozásunkban a cárizmus tettei ellen, a cár személye elleni kirohanást látott . . .[2]

Népszava, 1905 február 7. Az orosz forradalom.

A gyűlés első napirendi pontjáról a Népszava ugyancsak 1905 február 7-i száma „A választások és a nép" című cikkében számol be. A tudósítás szerint *Weltner* Jakab előadói beszédében kifejtette, hogy a nép a januári parlamenti választásokon győztes koalíciós pártoktól nem várhatja a választói jog megvalósítását, hanem azért elszánt küzdelmet kell folytatnia. A gyűlés elnöke, *Garbai* Sándor, zárszavában hangsúlyozta, hogy „a mai gyűlés bevezetése annak a küzdelemnek, melyet folytatnunk kell a legközelebbi időben. Más formában ugyan, de éppen úgy, mint Oroszországban, bátran és elszántan kell felvennünk a küzdelmet . . ., a mi küzdelmünk jogos, éppen úgy, mint orosz testvéreinké. Győzelmünk is biztos, mint az övéké."

A gyűlést követő vasárnapon, 1905 február 12-én, a budapesti szervezett munkások szakmai gyűléseket tartottak, amelyeken nagy lelkesedéssel mondották ki: „a nép jogainak megszerzéséért, a nép alkotmányáért készek az összes szervezett szakmák munkásaival együtt az *általános sztrájk* fegyveréhez nyúlni." *(Népszava, 1905 február 14. Lesz választói jog! — A szakmai gyűlésekről hírt ad még a Népszava 1905 február 21., 23., 25. és 28-i száma, valamint több polgári lap is.)*

A budapesti szakmai gyűlések nyomán hasonló gyűlések zajlottak le több vidéki városban is. Az ezeken résztvevő munkások szintén elfogadták az általános sztrájkról szóló határozati javaslatot. *(Lásd Kis Ujság, 1905 február 28. 150 népgyűlés az általános sztrájkért. Napi hírek rovat.)*

A szociáldemokrata párt taktikáját ismertetve a rendőrségi jelentés ezzel kapcsolatban megjegyzi: „Habár a párt az általános sztrájk eszméjét még ezentúl is többször felvetette, arra komolyan mégsem készült. Úgy látszik, az általános sztrájk hangoztatásával csupán a szövetkezett pártoknak az általános választói joggal szemben való állásfoglalását akarta befolyásolni. *(Lásd A magyarországi szocialisztikus munkásmozgalmak az 1905. évben. Budapest 1906. Országos Központi Községi Ny. 27. old.)*

149

1905 február 26

A BUDAPESTI FŐISKOLÁK SZOCIALISTA HALLGATÓI KIÁLTVÁNYBAN ÜDVÖZLIK AZ OROSZ FORRADALMÁROKAT

Orosz Testvéreink!

A budapesti főiskolák szocialista hallgatóinak a forradalmi események megünneplésére összegyűlt népes értekezlete testvéri üdvözletét küldi nektek.

Fogadjátok, testvérek, ez üdvözletet oly szeretettel, amily benső lelkesedéssel fakadt szívünkből.

---

[1] A cári kormány Gorkijt 1905 január 23-i „ Felhívás"-áért, amelyben élesen elítéli a január 22-i pétervári vérfürdőt és a cárizmus megdöntésére hív fel, a Péter-Pál erődbe záratta. Az oroszországi és európai közvélemény nyomására azonban másfélhónapi fogság után kénytelen volt szabadon bocsátani.

[2] Ezután a cikk híreket közöl az oroszországi forradalom újabb eseményeiről és a franciaországi cárellenes tiltakozó mozgalomról.

Fogadjátok azon meggyőződéssel, hogy szívvel-lélekkel egyek vagyunk veletek hősi harcotokban. Teljesen át vagyunk hatva annak a tudatnak nagyságától, hogy az orosz nép fejlődésének oly fokára jutott, amelynek egyetlen következménye csak évszázados rabsolgaságának megszűnése lehet. Az emberiség történetében példátlan dicsőséggel ragyogó az a titáni munka, melyet a titkos forradalmi propaganda hősei végeztek, s végre megtermette virágát; a szikra, amely mind többek kebelében gyújtotta fel a szabadság égő vágyát, lobogó lángba csapott széles Oroszország millióinak forradalmi föllépésében.

Testvéreink! Ti az egész művelt emberiség szabadságharcosainak követendő példát mutattatok! Ti megmutattátok, miként lehet szembeszállni az elnyomás legszörnyűbb formáival! Ti megmutattátok, hogyan törheti meg a lusta tömegek közönyét ügyükért szabadságukat, életüket — mindenüket kockára tevő *egyesek* önfeledt bátorsága! Tőletek tanuljuk újra, hogyan fojtják *tömegek* szenvedéseik mindennapos kínját egy nagyszerű megtorlás forradalmi viharába! Köszönet nektek érte!

És ti lesztek azok, testvérek, kiknek forradalmi szenvedélye nem fog lehűlni a kivívott politikai szabadság enyhe napsütésében sem! Kiknek alkotmányos vérkeresztségét a világ szocialista proletárságának forró együttérzése az emberiség ünnepévé szenteli — ti együtt küzdtök majd vele abban a harcban, amelyet az emberiség végleges felszabadításáért folytat! És miként eddig is ti mutattátok példáját annak, hogyan szegődik a gondolat ereje a szenvedő emberiség szolgálatába, úgy ezentúl is tőletek várjuk az áldást hozó összeműködés példáját — mindaddig, míg egyetlen harmóniába olvad össze a felszabadult emberi nem.

Köszönet nektek érte, testvérek! Köszönet a mi részünkről, magyar diákok részéről, akik százszorosan tanulhatunk tőletek! Egy európai köntösű, de ázsiai barbárságú uralkodó osztály a félszabadság és félszolgaság demoralizáló bilincseiben tartja ez ország munkálkodó népét. Hogy éljünk — kevés, hogy érte haljunk — sok e szabadság. Mi magunk, szocialista diákok, csak fogcsikorgatva nézzük, miként ölik ki tervszerűen a szabad gondolkodás utolsó csíráit, miként terjeszkedik egyetemeinken, mint egész közéletünkben, a klerikalizmus és a sovinizmus gyilkos mérge. Vajha a ti példátok, testvérek, tartósan megkeményítené szívünket és karunkat, hogy hozzátok hasonlóan diadallal megostromoljuk sötétedő börtönünk kapuit!

A ti végleges győzelmetek a mi szabadságharcunk riadója lesz. Győzzetek, testvérek, hogy mi is győzhessünk!

A budapesti főiskolák
szocialista hallgatói

MMI Archívum. Röpiratgyűjtemény. — I. 9/1905/II/814/1.

A Népszava 1905 február 28-i száma közli, hogy a budapesti főiskolák szocialista hallgatói február 25-én este gyűlést tartottak.

„A gyűlés szónokai — írja —, akiknek nevét érthető okokból nem közölhetjük, előbb az orosz forradalommal foglalkoztak, fejtegették annak okait, s ismertették azt a szerepet, amelyet az orosz diákság a forradalomban játszik. A gyűlés azután tiltakozott az üldözés ellen, amelyet az egyetem rektora a tüntetések elfajulása címén annak idején az egyetemi hallgatók ellen indított, és az utóbbi években elhatalmasodott reakciós irányzat ellen, amely az egyetemnek még meglevő csekély tanszabadságát is veszélyezteti. Kijelentette végül a gyűlés, hogy a többi diákpártokkal semmi tekintetben egyet nem értenek a szocialista egyetemi hallgatók, s attól a szellemtől vannak áthatva, amely a szociáldemokrata munkásság erejét alkotja. A gyűlés végül kimondta, hogy manifesztumot bocsát ki, s azt a budapesti főiskolák hallgatói között terjeszteni fogja, s alkalmas módon az orosz diákokhoz is eljuttatja."

Közli még a cikk, hogy a manifesztum február 26-án meg is jelent, s „élénk visszhangot keltett mindazon egyetemi hallgatókban, akiket a vak sovinizmus s a reakció nem tart még teljesen markában". A cikk ezután teljes terjedelemben ismerteti a manifesztumot. (A budapesti szocialista diákok kiáltványa.)

A gyűlésről hírt ad és közli a manifesztum záró sorait a Budapesti Napló 1905 február 26-i száma is. (Szocialista diákok nagygyűlése.)

150

1905 április 5

TUDÓSÍTÁS A SZTRÁJK KITÖRÉSÉRŐL

A szegedi kenderfonó-gyárak munkásainak az utóbbi időben elviselhetetlen lett a helyzetük. Az utóbbi napokban oda fejlődtek az állapotok, hogy a munkások kénytelenek voltak helyzetük javítása érdekében a sztrájk fegyveréhez folyamodni, s így legelsőbben is a Bakay-féle kenderfonógyár munkásai léptek bérharcba. Követték őket az újszegedi nagy kenderfonó-gyár munkásai is, akik mindnyájan egy sztrájktanyára vonultak. A rendőrség azonban, kedvében akarván járni a gyárosoknak, a munkások sztrájktanyáját fölosztatta, mégpedig azzal az indokolással, hogy a sztrájkolók ezen tartózkodási helye — egészségtelen. A munkások ekkor elmentek a főkapitányhoz és kérték, hogy jelöljön ő nekik egy olyan megfelelő helyet, ahol tartózkodhassanak. A rendőrkapitány azonban elutasította a munkásokat, azt mondván, hogy nincs itt az ideje a sztrájknak. Aki akar, az dolgozzék, aki pedig nem akar, az kiveheti a munkakönyvét. A sztrájkolók ezen elutasító válasz után elmentek a szegedi polgármesterhez orvoslásért, aki szintén nem tett egyebet, mint ígérgetett, s mikor a munkások ezzel nem voltak megelégedve, egyszerűen ajtót mutatott nekik. Mikor a polgármester ezen durva eljárása köztudomású lett, a szegedi gázgyár, gyufagyár és dohánygyár munkásai — körülbelül 6—7000-en — szolidaritást vállaltak a kenderfonó-gyárbeliekkel s hétfő[1] este gyűlést tartottak, amelyen kimondták az általános sztrájkot. E sztrájkban kivétel nélkül részt vesznek az összes szakmák, s ha a holnapi nap sem hozza meg a munkások jogos követeléseinek teljesülését, úgy szerdán már egyetlen lap sem fog megjelenni, s a gázgyári munkások sztrájkja következtében az egész város sűrű sötétségbe fog borulni. Ez annál inkább is bekövetkezik, mert a még szervezetlen munkások is teljesen a sztrájkolók oldalára állottak, nem hagyva egy csipetnyi reménységet sem a munkaadóknak.

Ezek után be fogja látni úgy a rendőrfőkapitány, valamint a polgármester is, hogy eljárásukkal nem a munkásoknak, hanem az általuk dédelgetett gyárosoknak tettek kárt.

Népszava, 1905 április 5. Általános sztrájk Szegeden.

151

1905 április 7

TUDÓSÍTÁS A SZEGEDI MUNKÁSSÁG GYŐZELMÉRŐL

Szegedi tudósítónk rövid telefonjelentése alapján hírt adtunk már arról a küzdelemről, amelyet szegedi elvtársaink folytattak — s győzelmesen fejeztek be — sztrájkjoguk biztosítása érdekében.

Magyarországon a munkásságnak ezt az elemi jogát is védelmeznie kell; mégpedig nemcsak az állami, hanem a községi kormányzat kisebb-nagyobb önkényurai ellen is. Védelmeznünk kell nekünk „felforgatóknak", a törvényben biztosított jogokat a „törvény őrei" ellen! Védelmeznünk kell a rendet a rend őrei ellen! De ha már a törvény védelmének hivatása is ránk hárul, ennek a hivatásunknak is megfelelünk, ha kell.

[1] 1905 április 3.

A szegedi küzdelem is a védelem jegyében folyt le, de azok az okok, amelyek a szegedi munkásságot a szolidaritásnak és a tetterőnek ilyen váratlan és ilyen erélyes kitörésére bírták, nemcsak helyi sérelmekben rejlenek. A szegedi jogfosztás csak alkalom volt az egész országban régóta lappangó keserűség nyilvánulására, s amilyen általános ez a keserűség, olyan általános lehet egyszer a kitörése is. Nem vagyunk képesek másként felfogni a szegedi politikai sztrájkot, mint előjelét egy — a szegedinél méreteiben és eredményeiben — sokkal nagyobb küzdelemnek, amely esetleg új korszakot jelent majd Magyarország történelmében.

Azzal a reménységgel üdvözöljük a szegedi győzőket, hogy a munka hatalmának az a büszke öntudata, amely őket diadalra segítette, az ország munkásságát is méltóvá teszi majd ahhoz a pozícióhoz, amelyet a társadalomban már ma is követel magának . . .[1]

*

A sztrájkra való felhívás szövege rövid volt. Csak ennyi:

„Munkások!

Kitört az általános sztrájk!

Ki a műhelyekből az utcára!"

A rövid felhívás eredménye megdöbbentette a nyárspolgárságot, és valóságos pánikot idézett elő a városházán.

Reggel már a munkások nagy része nem ment munkába. 8 órára már az épületeken megszűnt a munka, s a földmunkások is a sztrájkolók közt voltak. Lelkesítő jelenet volt, mikor egy-egy csoport sztrájkoló munkás megállt egy épület előtt, elénekelte a Marseillaise-t, mire az ott dolgozó munkások azonnal lerakták a szerszámot és csatlakoztak a sztrájkolókhoz. Délelőtt két hatalmas menet járta be a várost, forradalmi dalokat énekelve. A főkapitány elutazott a városból, helyettese eljött a sztrájktanyára, *kérte, hogy fellebbezzék meg a főkapitány határozatát, hogy a polgármester azt megsemmisíthesse.*

A sztrájkvezetőség összeült és egy 15 tagú bizottságot küldött fel dr. Balog Géza elvtárs vezetésével a polgármesterhez.

Ezenközben a sztrájkolók száma felszaporodott 7000 főre.

Délután 1 órakor végzett a küldöttség. A polgármester mindjárt kiadta a végzést, amellyel a főkapitány határozatát hatálytalannak jelenti ki. Ünnepélyesen kijelentette a küldöttségnek, hogy a munkások jogait ő mint a város feje, tiszteletben tartja, és másokkal is tiszteletben tartatja. S megígérte, hogy a mostanihoz hasonló jogtalan sztrájktanya-feloszlatás, a sztrájkszabadság megsértése többé elő nem fog fordulni. Délután 3 órakor nyilvános gyűlést tartottak, melynek elnöke Széll Mihály elvtárs, jegyzője Schwartzenberg Ferenc elvtárs volt. Süszholz Sándor és Stettner Lajos elvtársak ismertették az általános sztrájk nagyfontosságú eredményeit. A proletárság megmutatta, hogy jogait meg tudja védelmezni a saját erejéből . . .

A gyűlés az általános sztrájkot befejezettnek mondta ki, és felhívta az elvtársakat, hogy másnap reggel kezdjék meg a munkát, azzal a büszke öntudattal, hogy összetartásuknak és törekvésük céltudatosságának olyan fényes tanújelét adták, hogy a szegedi munkás előtt mindenki tisztelettel emelheti meg kalapját.

A gyűlés után Stettner elvtárs Újszegedre ment át, mert az ottani kenderkikészítő- és szövőgyár 600 munkása szintén beszüntette a munkát. Közölte velük az általános sztrájk eredményét, mire a munkások a gyárba visszavonultak.

A kenderfonó-gyár munkásai tovább folytatják a harcot, az építőmunkások a gyári építkezésekre a bojkottot továbbra is fenntartják . . .

Népszava, 1905 április 7. Általános sztrájk Szegeden.

A Népszava 1905 április 13-i számának tudósítása szerint az építőmunkások harca győzelemmel ért véget. Az építőmesterek elfogadták a munkások által összeállított „munkarendszabályzatot". A kenderfonó-gyári munkások sztrájkja eredménytelenül végződött. (A szegedi sztrájk. Tőke és munka rovat.)

[1] A cikk ezután részletesen ismerteti az általános sztrájk kitörésének körülményeit és a sztrájkot kimondó gyűlés lefolyását.

AZ ELSŐ ORSZÁGOS SZOCIÁLDEMOKRATA NŐMUNKÁS-ÉRTEKEZLET 1905 ÁPRILIS 24

152

1905 május 7—21 — június 18

AZ ORSZÁGOS ÉRTEKEZLET TÁRGYALÁSAIBÓL

A bevezető a nőmunkás-mozgalom szükségességével foglalkozik.

. . . 1905. évi április hó 24-én este 8 órakor gyűlt egybe a magyarországi nőmunkások első értekezlete, a József főherceg-szálló nagytermében. Eredetileg két napra volt tervezve az értekezlet, s a kőművesek szakegyletében. De mivel a rendőrség szemfülesei beleavatkoztak a dologba, hát kénytelenek voltunk bejelenteni, s így a rendőrség szíves közreműködésével *Molnár* Miklósné elvtárs nyitotta meg a szervező bizottság nevében az országos értekezletet . . .

Az értekezlet tisztikarának megválasztása után *Malonyai* Istvánné elnök üdvözli az értekezlet résztvevőit, majd ismerteti a tanácskozások ügyrendjét.

A szervező bizottság jelentése

Molnár Miklósné: A mi jelentésünk csak hiányos lehet. Hiányos azért, mert sok munkát csak titokban végeztünk, s mivel a rendőrségnek nem akartunk alkalmat nyújtani arra, hogy a leglelkesebb elvtársainkat buzgó munkájukért ő jutalmazza, sokat elhallgattunk, különösen neveket.

Majd, ha az idő telik, s ha a nagy bűnök már elévültek, fogunk a mi munkánkról tiszta, hű képet adni. Tudjuk, hogy ez nincs a legnagyobb rendben, de hát ha a hatalom korlátot szab az agitációnk elé, ha megtiltja, nehezíti, lehetetlenné teszi a szabad, nyílt agitációt, hát tesszük úgy, ahogy lehet. Nem riadunk vissza semmitől, haladunk a magunk egyenes útján előre. Mert nekünk dolgozni kell erősen, a mi munkánk igen nehéz, nehezebb, mint bárkié. Elvtársaim, sokat ne várjanak tőlem, amikor elszámolok önöknek a szervező bizottság működéséről; én nem mondom, nem mondhatja senki, hogy nem dolgoztunk erőnkön felül, sokat, de nem eleget.

Sajnálattal kell megemlítenem, hogy sok férfi elvtárs kicsinyli mozgalmunkat és nem látja be annak rendkívüli fontosságát, és így ahelyett, hogy segítenének bennünket, még inkább csak hátráltatnak. De nemcsak a szervezkedés körül nem támogatnak bennünket, hanem megesik az, hogy a közös küzdelemben is cserbenhagynak, mint ez például a nyomdász- és könyvkötősztrájknál is megtörtént.

Már 1895-ben egy pár elvtársnő öntudatra ébredt, és kezdett agitálni a nők között. De az agitáció rövid ideig tartott, és nyom nélkül elveszett. Míg 1903 február hó 2. napján megindult a nők szervezkedése egy *titkos* értekezleten. Erre a mi első titkos kongresszusunkra igen sok szakma, nagyobb gyárak munkásnői küldöttekkel képviseltették magukat. Itt jelentést tettek helyzetükről. Panasz, meg panasz volt minden szavuk. Így a *fehérnemű-tisztító* munkásnők rendes munkaideje tart reggel 7 órától este 7 óráig, esetleg 8-ig, délben ½ órai megszakítással, pénteken és szombaton egész éjjel dolgoznak . . . Felmondási idő nincs. A műhelyek egészségtelenek. A *szabónők* átlagos munkaideje 13 óra, heti keresetük 6—10 K. A műhelyekben állandó gázvilágítás mellett dolgoznak, a levegő elviselhetetlen. A *nyomdai* munkásnők munkaideje 9 óra, heti munkabér 11 K. Sokan, akik nem szakegyleti tagok, dolgoznak 6—7 K-ért is. A gépmesterek durván bánnak velük. A levegő a nyomdákban egészségtelen. A *cipőfelsőrész-készítő* nők munkaideje 10 óra, heti kereset 12—16—18 K, 300-an vannak szervezve, 12 éves lányokat is alkalmaznak gép mellé. *Könyvkötő* munkásnő körülbelül 1000 van. Munkaidejük 10 óra. Ha sok a munka, éjjel 12, 2, 3 óráig dolgoznak. Munkabér 5 K-tól 12 K-ig. Az újpesti *pamutfonó*-gyárban

a munkaidő 11 óra. Heti kereset 10—11—12 K. A *kereskedelmi alkalmazottak* helyzetéről is beszélek. Napi munkaidejük 13 óra. Fizetés 20 K-nál kezdődik és legtöbb 40—50—60 K havonként. Bizony szomorú dolgok.

Ezen az értekezleten határozták el a budapesti munkásnők egyesületének megalakítását és választottak országos szervező bizottságot, melynek kötelessége a nőket külön szakmák szerint is és külön is szervezni. Ideiglenesen, míg az egylet alapszabályait jóvá nem hagyják, asztaltársaság alakult 1903 augusztus 8-án, és október hó első napjaiban már meg is kezdte működését, amennyiben minden héten egyszer — eleinte pénteken, azután szerdán, ahogy időnk engedte — felolvasást tartottak a szocializmusról és más tudományos kérdésekről. Könyvtárt rendeztek be. Az országos egyesület alapszabályait felterjesztettük jóváhagyás végett a Belügyminisztériumhoz, ahonnan három ízben visszautasították. Míg negyedízben országos címmel, de vidéki fiókok engedélyezése nélkül jóváhagyták az alapszabályokat. Csak most kezdtünk dolgozni. Agitáció céljából egy nagy női gyűlést hívtunk össze 1904 május hó 15-re a Baross utca 45. szám alá. Napirenden volt: 1. A munkásnők helyzete. 2. Mit akar a szociáldemokrácia a nők részére? — De sajnos, a párt is tartott ugyancsak gyűlést „az élelmiszer-uzsorások" ellen, melyre külön felhívta a nőket, hogy jöjjenek el. Így csak kevesen voltak az első nyilvános gyűlésen, amit a rendőrség feloszlatott.

1904 október 16-án az Adria-szállóban népes nőgyűlés volt.

1904 december 11-én nyilvános cselédgyűlés volt, amelyen kizárólag csak cselédek vettek részt. Ezen a gyűlésen tették meg az első lépéseket arra vonatkozólag, hogy a cselédeket is bevigyék a munkásnők szervezetébe. A gyűlés után igen sokan beiratkoztak a munkásnő-egyesületbe.

És most kell beszámolnom arról a fontos és nagy jelentőségű lépésről, hogy 1905 március hó 1-én megindították a Nőmunkást.

1905 március hó 5-én tartották a Vigadóban a gyári, ipari munkásnők és cselédek gyűlését, melynek igen szép eredménye volt. Tudniillik a gyűlés után igen sokan beiratkoztak az egyletbe.

1905 március 19-én kivonultak Petőfi Sándor szobrához. Onnan pedig elmentek a katolikus nőgyűlésre, hol több elvtársunk felszólalt.

Több nagyobb gyűlés nem volt.

Megindult a dohánygyári munkásnők szervezése, és az első értekezletet meg is tartották.

Gyűlés volt még a Ferencvárosban, melyen a konzervgyári munkásnők vettek részt.

A szervezőbizottság a következő helyeken tartott felolvasásokat: *konfekciómunkások* és munkásnőknél, *grafikai* munkások és munkásnőknél, *aranyműveseknél*, a *Szabadság* Munkásképző Egyesületben, *Huba utcai* munkásképzőben, *könyvkötőknél*, *nőszabóknál*, *kereskedelmi alkalmazottaknál*. Általában ott, ahol az egyletben nők is nagyobb számban vannak. Óbudán, Budán, Kispesten, Újpesten.

Vidéken is tartottak gyűléseket, éspedig egy nagyobb sztrájk alkalmával Debrecenben, Brassóban, Kolozsváron, Pécsett, Vácott.

Felolvasás volt: Kassán, Kecskeméten, Máramarosszigeten, Miskolcon, Cegléden.

Ki kell még emelnem a következő helyeket: Szabadka, Tolna, hol a nőmunkások asztaltársaságot alakítottak, Lugost, hol szabónő-csoport létesült, Déván cseléd-asztaltársaság van. És figyelemre méltó Medgyesegyházán a munkásnő-egyesület.

Jövőre nézve előre nem mondhatunk semmit, ígéret nem komoly emberhez való, nálunk csak tettek beszélnek. (*Éljenzés, taps.*)

Frankl Juliska: Tisztelt Elvtársak! Minthogy a jelentés ellen kifogásunk nem lehet, kérem szíveskedjenek azt vita nélkül tudomásul venni. A küldöttek jelentéseiket majd a második pont tárgyalásánál, a szervezkedésnél elmondhatják.

Malonyainé elnök: Mivel senki szólásra nem jelentkezett, egyhangúlag tudomásul vettnek mondom ki a jelentést, s áttérünk a második pont tárgyalására...

A napirendi pont tárgyalása előtt *Weltner* Jakab a pártvezetőség nevében röviden üdvözli az értekezletet. Ezután *Weltner* Ilona előadói beszéde következik. Bevezetőben a munkásnők kizsákmányoltságával és jogfosztottságával foglalkozik. Majd így folytatja:

... Hogy eredményesebben küzdhessünk jogainkért, a legelső kötelességünk a szakszervezetbe tömörülni, mert tagadhatatlan, hogy csak úgy érhetünk el eredményt, miként azt a nyomdászok, könyvkötők, cipőfelsőrész-készítőknél láthatjuk, ahol a női munkások is aktív részt vesznek a mozgalomban, a bizottságokban és választmányokban, s így máris előnyösebb feltételek és rövidebb munkaidő mellett dolgoznak, mint a többi szakmák női munkásai.

Azonban vannak szakmák, amelyek még szervezettel nem bírnak, de ezen szakmák munkásnőinek is életszükségletet képez az összetartás, a tömörülés, ezért ezen munkásnőknek a munkásképző egyesületekbe kell tömörülni, amely egyesületek szintén a munkásosztály felvilágosításán, azok jogainak kivívásáért küzdenek. Nem szabad megfeledkeznünk azon körülményről, hogy eddig úgyszólván teljesen távol állottunk úgy a politikai, mint a gazdasági mozgalomtól, s ezért igen sokat kell pótolni, hogy a női munkások mozgalmát a férfiakéval egyenrangúvá tegyük ...

Hogy ezt tehessük, erős szervezetet kell teremtenünk. A szervezeti szabályzat javaslatát közöltük a Nőmunkásban, az ott elmondottak szerint kell felépítenünk szervezetünket. Ezért indítványozom először is, hogy a magyarországi nőmunkások első értekezlete a Nőmunkás 5. számában leközölt szervezeti szabályzatot elfogadja[1], hogy a most ülésező szociáldemokrata kongresszus elé a következő indítványt terjessze:

„Mivel a nők szervezése a férfimunkásoknak is nagy érdeke, ennélfogva indítványozzuk, hogy mondja ki a Magyarországi Szociáldemokrata Párt kongresszusa, hogy a férfimunkások kötelesek a nők szervezését anyagilag és szellemileg támogatni ..."

Ezután *Kerti* Mária (Solt), *Bleier* Pepike (Kecskemét) és *Kovács* Vilma (grafikai munkásnők) ismerteti röviden a dolgozó nők helyzetét.

Katatics Istvánné: Üdvözlöm önöket a dohánygyári munkásnők nevében, s csak pár szóval ecsetelni kívánom az állami gyárakban dolgozó munkásnők helyzetét. Akkordban adják ki a munkát, s napi bérünk 1 K 20 f. E nyomorúságos éhbér mellett a bánásmód a legbrutálisabb. Nyáron a nagy hőségben, amikor a dohány szinte égeti a mellünket, még azt sem engedik meg, hogy vizet hozzunk magunknak. Nyomorúságos helyzetünk színezését nem akarom folytatni, hanem kérem a tisztelt értekezletet, hogy a dohánygyárakban, ahol körülbelül 7000 munkásnő dolgozik, kik közül eddig, sajnos, csak 83 szervezett, minél hathatósabban agitáljanak.

Pester Klára: Tisztelt Értekezlet! Üdvözlöm önöket a cselédmunkások nevében. Sajnos, ezeknek helyzetéről nem igen tudok valami kedvezőt mondani. Általában havi bérük 5—9 Frt, és csupán a kiválóbb munkaerő kap 12—14 Frt-ot. Nagyon kérem tehát, hogy a cselédmunkásnők szervezésével minél behatóbban foglalkozzanak, mert csak így remélem, hogy helyzetünkön segítve lesz ...[2]

Ezután *Manuel* Sári üdvözli az értekezletet a „Jövő" Munkás Önképző Egylet nevében.

---

[1] A szervezeti szabályzat többek között kimondja:

„1. Minden nő, addig, amíg a nőmunkások országosan nem szervezhetők, köteles a Nőmunkásra előfizetni.

2. A Nőmunkás előfizetői alkotják a Nők Szabad Szervezetét.

3. A nők politikai és gazdasági szervezésének előmozdítására az országos értekezlet tizenegy tagból álló szervező bizottságot és egy hat tagból álló ellenőrző bizottságot választ.

4. A szervező bizottság mellett Budapesten a szervezetek nőtagjainak két-két küldöttéből és a nem szervezett szakmák értekezletén választott két-két küldöttből alakított bizalmi testület működik, amely testület havonként legalább egyszer összeül, s az országos szervező bizottságot a nőmunkások szervezésében támogatja, és a titkárt, a szerkesztőt és pénztárost megválasztja.

A bizalmi testület üléseire a Szaktanács és a pártvezetőség meghívandó, azok ott egy-egy kiküldöttel képviseltethetik magukat és csak szólásjoguk van." *(Nőmunkás, 1905 április 23.)*

A rendőrségi jelentés szerint *Weltner* Ilona elmondja, hogy 1900-ban 892, 1903-ban 1693 és 1905-ben körülbelül 2000 szervezett munkásnő volt. A rendőrségi jelentés ismerteti a Weltner Ilona által előterjesztett és a gyűlés által elfogadott szervezeti szabályzatot is. *(A magyarországi szocialisztikus munkásmozgalmak az 1905. évben. Budapest 1906. Országos Központi Községi Ny. 300—303. old.)*

[2] A rendőrségi jelentés szerint elmondotta, hogy mintegy 900-an vannak szervezve. *(A magyarországi szocialisztikus munkásmozgalmak az 1905. évben. Budapest 1906. Országos Központi Községi Ny. 304. old.)*

Moravszky Mátyásné (Medgyesegyháza): A medgyesegyházi szervezett nők nevében üdvözlöm az első országos női értekezletet. Tisztelt Elvtársnők! Kerti Mária elvtársnőm lehető kimerítően ecsetelte a mezei munkásnők nyomorúságos helyzetét. Én is amellett szólalhatok fel, hogy azok a munkásnők, akik mindennapi kenyerüket biztosítják mindenkinek, a legsilányabb bérért (naponként 80 f) a legnagyobb hőségben 18—20 órát kénytelenek dolgozni. És akkor is csak azok részesülnek előnyben, kik az uradalomnál a gazdatiszt urakkal paktálnak. Sajnos, hogy a 20. századig húzták ezt a jármot, de most már öntudatra ébrednek. Van egy balzsam, amely gyógyítja a társadalomnak ezt a nagy sebét: a szocializmus! Sorakozzunk tehát a szocializmus hatalmas zászlaja alá, és vívjuk ki a jobb megélhetés korszakát. Itt külön felhívom a férfi elvtársainkat, hogy női ismerőseiket is tegyék szocialistává, mert nagyon gyarló az a férfi, aki azt mondja, hogy az ő felesége ne legyen szocialista. Oda kell törekedni a férfiaknak is, hogy minden községben legyen szervezetük.

Földessy Sándorné a varrólányok keserves helyzetéről beszél, és lelkes szavakkal felhívja a szervezkedésre.

Rózsás Péterné: A vásári szabók nevében üdvözlöm az értekezletet. Szervezetünknek körülbelül 50 női tagja van. Ami a bérviszonyokat és a munkaidőt illeti, bizony szomorúan állunk. Reggeli 6 órától este 8-ig darabszámra kell dolgoznunk, egy nadrágért kapunk 8 f-t, egy mellényért 20 f-t, egy szövetnadrágért 14 f-t. Kik családról gondoskodnak, azok kénytelenek este 9—10 óráig dolgozni! Gyalázat! Azonban hisszük és bizton reméljük, hogy szervezkedéssel e nyomorúságos viszonyokon segítünk!

Hatnakovics Teréz: Tisztelt Elvtársaim! A szabónők helyzetéről és viszonyairól kívánok egyet-mást elmondani. 2—3 évig kénytelen ingyen dolgozni, ez idő alatt (majdnem két éven át) házimunkával, mosogatással, súrolással stb. foglalkoztatják, és csak rövid egy évig varratnak velük. A három év letelte után kapnak 16—20 K havi fizetést. Nem gyalázat, hogy a fővárosban ily nyomorultak a viszonyok? Ezért felkérem önöket, hogy a szabónők szervezésének előmozdítása terén agitáljanak, hogy szakegyesületünknek is tagjai lehessenek.

Méhes Lujza: Tisztelt első női kongresszus! Üdvözlöm önöket én is a grafikai munkásnők nevében, és egyúttal a legjobb kívánságokat hozom magammal. Jelentem, hogy egyesületünknek 200 nő tagja van, de ezek között 10% nincs meggyőződötten szervezve. Tulajdonítom ezt annak, hogy a magyarországi nőmunkások szervezete nem foglalkozott a grafikai nőmunkásokkal, ezért nem ismerik szaktársaink a szervezkedés hasznát. Az agitáció előmozdításának az érdekében indítványozom, hogy alakíttassék kör a Művelődési Kör mintájára, mégpedig úgy, hogy minden szakegyletből vétessék 2—3 nőtag és képeztessék ki. Ezek aztán képesek lesznek a nőszaktársakat tanítani. Kérem a tisztelt kongresszust, hogy ezen indítványomat fogadja el.

Winarszky Antalné (Bécs — németül): Tisztelt Elvtársaim! Csak Budapesten értesültem arról, hogy ma tartják első értekezletüket. Mondhatom, hogy nagyon kellemesen lepett meg, hogy ilyen szép számban jelentek meg. Nem is képzelik, hogy mily nagy az örömöm, midőn önöket így együtt látom, és ha Bécsbe megyek, el fogom mondani, hogy mennyire céltudatosan és mily nagy lelkesedéssel dolgoznak a magyar munkásnők. Dacára a nagy üldöztetésnek, amelynek a fiatal magyar mozgalom ki van téve, nem szabad elcsüggedniük, mert idővel, ha megerősödnek, könnyebben ellen tudnak állni a támadásoknak. Hogy szervezetük erősebb legyen, mindenütt, ahova mennek, kitartóan agitáljanak a pártlap, a Nőmunkás érdekében. Mert csak így fogják és tudhatják céljaikat megértetni. A politikai mozgalomban is csak úgy segíthetnek a férfi elvtársaknak, hogy agitálnak a pártlap érdekében, s a választásoknál szintén vállalnak valamilyen működést, mert hisz, sajnos, nekünk nőknek választójogunk nincs.

Dolgozzanak azonban főként a Nőmunkás érdekében, mert hiszen ez csakis az önök lapja, hassanak oda, hogy lapjuk minél több számban jelenjen meg. Nálunk Bécsben az Arbeiterinnen Zeitung eleinte szintén csak kevés példányszámban jelent meg, jelenleg azonban az elvtársnők lelkes munkája meghozta a maga gyümölcsét, és a lap 6000 példányban jelenik meg. Kezdetben veszteséggel voltunk kénytelenek dolgozni, most azonban az adósság lefizetése mellett még nyereségünk is van. Azután, kedves elvtársaim, ne csak a munkatársaik között agitáljanak, hanem *gyermekeiket* is szocialista szellemben neveljék, s főleg arra kérem és figyelmeztetem

önöket, hogy minden körülmények között férfi elvtársaikkal karöltve küzdjenek. Lapjuknak címlapján szintén egy férfi és egy nő van, kik egy úton haladnak, ha az életben ez szintén meg lesz, szervezetük fel fog virágozni.

Schmidtmeyer Vilma: (nyomdász) Üdvözlöm Önöket a nyomdász testvérek nevében. Hivatkozom az előttem felszólalókra, és én is csak minden tekintetben ajánlom és kérem önöket, hogy minél jobban agitáljanak általában, valamint a Nőmunkás lap érdekében. Örömmel jelenthetem, hogy ami a szervezkedésünket illeti, félig-meddig jól állunk, és a szakegyletben körülbelül 300-an vagyunk. Bérviszonyainkra nézve csak azt akarom mondani, hogy hetenként átlag 9 K-t kapunk. Hogy mily kevés ez az összeg a becsületes megélhetéshez, azt elvtársnőim nagyon jól tudják. Ez tehát újabb buzdítás, serkentés legyen szervezkedésünkre nézve. Éljen az összetartás![1]

Takács Anna (Újpest): Tisztelt Kongresszus! Üdvözlöm Önöket az újpesti szervezett munkásnők nevében. Jelentem, hogy 2000 munkásnő között már 300 szervezett van. Igen kérem az országos női szervezetet, hogy legyen segítségünkre, hogy minél jobban agitálhassunk, a vörös zászló alá sorakozhassunk, és mint a férfi elvtársak, a szociáldemokrata eszméket hirdethessük.

Tomacsek Anna: Tisztelt Kongresszus! A magyarországi könyvkötő-munkások nyomorúságos helyzetéről akarok egy-két szót mondani. Munkaidőnk 9 óra, ezenkívül különórázás van. Átlagos heti bérünk 7, 8, 10 és 11 K („*Gyalázat!*"). Azonkívül a darabmunka dívik, mely oly megerőltető, hogy aki 6—8 Frt-ot akar hetenként keresni, annak úgy kell dolgozni, mint az állatnak. Nem csodálkozhatunk, hogy ily munkaviszonyok mellett a munkásnők 10%-a tüdőbeteg. Gyermekek csak iparigazolvánnyal, és ha a 12 évet betöltötték, vétethetnek fel. Azonban nem egy esetben a munkaadó több gyermeket alkalmaz, kik még csak 10—11 évesek, hogy az ember azt hinné, hogy játszóbabák. Természetes, hogy a gyermekek a hosszú és szerfölött ártalmas munka mellett elsatnyulnak, nem fejlődhetnek egészséges, életre való emberekké. E szomorú kép láttára azt hiszem, teljesen szükségtelen a szervezkedés fontosságát kiemelnem[2].

Nőmunkás, 1905 május 7., 21., június 18. Az országos értekezlet.

*

Malonyai Istvánné (elnök): Miután a napirend e pontjához már senki sem kíván hozzászólni, azt ajánlja, hogy az országos szervező bizottság működő tagjainak megválasztására küldjön ki az értekezlet egy 5-ös bizottságot a következők személyében:

Bleier Pepike, *Barthóné*, *Pervágner* Kató, *Weltner* Ilona és *Ladányi*.

Az értekezlet ezt elfogadta . . .

A nőmunkások védelme Magyarországon

A napirendi pont előadója, *Széchy* Frida, a munkásnők számára vonatkozó adatokat ismerteti. Ezek szerint 1903-ban Magyarországon 2 365 000 munkásnő dolgozott. (1 800 000 a mezőgazdaságban, 194 000 az iparban, 350 000 pedig mint háztartási alkalmazott.) Legrosszabb a mezőgazdasági munkásnők helyzete. (Nincsenek egész éven át foglalkoztatva, a munkaidényben sokszor reggel 2—3 órától esti 11—12 óráig is dolgoznak, napi bérük ellátással 64 f, ellátás nélkül 94 f.) Az iparban is sok helyütt még napi 13—15 óra a munkaidő. Követeli a 8 órás — 16 éves koron alul a 6 órás — munkanapot, az éjszakai munka eltiltását és vasárnapi munkaszünetet. (A munkásnőknek általában csak kéthetenként van egy szabadnapjuk.) Követel baleset és betegség elleni biztosítást, öregségi segélyt és szülés esetére táppénzt és szülési szabadságot. Az értekezlet az előadó indítványát elfogadja.

A nőagitátorok nevelése

A napirendi pont előadója *Tomacsek* Emma. A nőagitátorok nevelésének nehézségeiről beszél. Sokszor ezt még a férfimunkások sem látják szívesen. Szükségesnek tartaná női agitátorképző tanfolyam létesítését. Indítványát elfogadják.

---

[1] A rendőrségi jelentés szerint elmondotta, hogy az átlagos napi munkaidő 9 óra. (*A magyarországi szocialisztikus munkásmozgalmak az 1905. évben. Budapest 1906. Országos Központi Községi Ny. 306. old.*)

[2] Az értekezlet tárgyalásait a továbbiakban a rendőrségi jelentésből közöljük, tekintettel arra, hogy a Nőmunkás a közlést beszüntette.

A sajtó

Buchinger Manó előadó: Nagy fontossággal bír a sajtó mindenütt, ahol a munkások vagy munkásnők szervezkedés céljából összeállnak, hogy mozgalmuknak tért hódítsanak! Fontos szerve ez a mozgalomnak, mellyel annak tagjait nevelni, és az elénk kitűzött célokat elérni lehet. A sajtó egyike azon eszközöknek, mellyel a mozgalmat szélesebb körben lehet elterjeszteni. Nem lehet ugyanis mindenütt szóval agitálni, és sokszor még nincsenek is eléggé jól nevelt agitátoraink. Éppen ezért a munkások rájöttek arra, hogy amire az élőszót felhasználni nem lehetne, arra a célra majd a betűket használják fel...

Ezután arra hívja fel a megjelenteket, hogy agitáljanak a Nőmunkás érdekében.

A napirend e pontjához szól *Róth* Blanka: A munkásnők helyzetének javítására a legjobb cél a tudás fegyverével való felszerelés. Ezt szolgálja a Nőmunkás. Ezért arra kéri a jelenlevőket, hogy annyira agitáljanak a Nőmunkás érdekében, hogy az a legközelebbi időben, már hetenként jelenhessen meg...

A nőmunkások politikai mozgalma

A napirendi pontot *Gárdos* Mariska ismerteti. Utal a munkásnők jogfosztottságára és arra a tényre, hogy még a férfimunkások is ki vannak zárva a politikai jogok gyakorlásából. Hivatkozik Oroszországra, „ahol a munkások ezrei és ezrei folytatnak véres küzdelmet a cárizmus és abszolutizmus ellen". Felszólalását így fejezi be: „Ne a férfiaktól különállva, hanem velük szolidaritást vállalva folytassuk tovább a politikai jogok kivívására irányított küzdelmünket, hogy végre elérhessük már vágyaink vágyát, az általános, titkos választási jogot."

Az országos bizottság választása

A már kiküldött jelölő bizottság e bizottságba:

1. *Gárdos* Mariskát, 2. *Weltner* Ilonát, 3. *Széchy* Fridát, 4. *Malonyai* Istvánnét, 5. *Frankl* Juliskát, 6. *Kalmár* Jozefát, 7. *Braun* Amáliát, 8. *Molnár* Miklósnét, 9. *Kovács* Ilonát, 10. *Kernmüller* Máriát és 11. *Ladányit* jelölte.

Az ellenőrző bizottságba pedig:

1. *Hinkovicz* Teréz, 2. *Jócsák* Kálmánné, 3. *Geszti* Juliska lettek kijelölve.

A kongresszus e jelölést elfogadta, s az említetteket megválasztottaknak jelentette ki avval a csekély különbséggel, hogy *Gárdos* Mariska helyét, ki tisztjét elfoglalni nem akarta, *Mihover* Eszterrel töltette be...

Végezetül a kongresszus számos előterjesztett indítványt fogad el.

A magyarországi szocialisztikus munkásmozgalmak az 1905. évben. Budapest 1906. Országos Központi Községi Ny. 307—315. old.

A MAGYARORSZÁGI SZOCIÁLDEMOKRATA PÁRT XII. KONGRESSZUSA 1905 ÁPRILIS 25—27

153

1905 március

RÉSZLET SZABÓ ERVIN SZERVEZETI SZABÁLYZAT-MÓDOSÍTÓ JAVASLATÁBÓL[1]

Mit akarunk hát?

Megvalljuk őszintén, hogy magunk sem vagyunk minden kérdésről egyazon véleményen. De abban az egyben egyetértünk: *ne legyen pártunknak egyetlen életnyilvánulása, semmiféle akciója, amely nem lehetőleg valamennyi tagja akaratából, tudatos, szabad közreműködéséből fakadt.*

[1] A javaslatot *Tarczai* Lajos, *Naszódi* Zsigmond és *Szontagh* Ernő [Szabó Ervin] nyújtotta be a pártkongresszushoz. A pártvezetőség megtiltotta, hogy a javaslatot tartalmazó brosúrát a Népszava Könyvkereskedés árusítsa.

A bevezető részben Szabó Ervin a párton belüli vitás kérdések nyilvános megvitatásának szükségességét hangsúlyozza.

Nem akarjuk, hogy magyar pártunkban meggyökeresedjék a német szociáldemokrata párt azon gyakorlata, amely a *stramme Disziplin*-t[1] mindenekfelett uralkodó szervezési és működési elvvé teszi. Bár teljesen meg vagyunk győződve a pártfegyelem szükségességéről, nem akarjuk, hogy a fegyelemnek csak éppen német értelmezése honosodjék meg nálunk. Kell, hogy a magyar elvtársak tudják meg, hogy sem a német szociáldemokrácia az ő katonai fegyelmének sikereket nem köszönhet, sem az egyéb külföldi testvérpártok nem csapataiknak egyenruhába bujtatása vagy katonai fegyelmezése útján érték el sikereiket.

Német elvtársaink azon gyakorlatuk folytán, hogy az egyéni kockáztatásnak haszontalanságát meggyőződéssé nevelték, hogy a mindenkori vezetőségek tekintélyének mérhetetlen ápolása által az egyéni kezdeményezés hajlamát kiölték, odáig jutottak, hogy a porosz választójog kivívásáért még olyan ártatlan utcai tüntetéseket is veszedelmeseknek tartanak, amilyenek minálunk sokkal apróbb kérdésekért napirenden vannak. A hárommillió szavazatot kapott német szociáldemokrata párt nem mer az utcára kimenni, miként nem merte a szász választójog megszorításakor „fegyelmezett" csapatait eredményes harcba vinni, miként nem meri egy kicsinyes, brutális, lealázó rendőri uralom gyámkodását erélyesen megtámadni, miként 1848-ban burzsoáziája nem mert forradalmat csinálni, miként ugyanaz a német burzsoázia azóta sem merte a nemesség, a *junkerek* uralmát a német birodalomban megdönteni.

*

... Mindjárt megmondjuk: mi sokat akarunk tanulni a német szociáldemokráciától is, de *ebben*, az ő megállapodott, minden különösséget és eltérést perhorreszkáló[2], mindent a csöndes, az istenért mitsem kockáztató filiszter kaptafájára húzó fegyelmükben *nem* akarjuk követni; viszont sokat akarunk tanulni egyéb testvérpártjainktól is, és különösen *abban akarjuk* őket követni, ahogyan az elkerülhetetlenül szükséges pártfegyelmet és a vezetőségek szükséges irányító és intéző hatalmát a tömegek önkéntes közreműködésének és személyi kockázatokra kész hangulatának nemcsak teljes megkímélésével, de folytonos fokozásával összeegyeztetni tudták.

A magyar munkásmozgalom rövid története és különösen az utolsó évek lendületes harcai azt bizonyítják számunkra, hogy a magyar munkásságban nemcsak „megvan az angolok szívóssága, a franciák lelkesedése, a németek áldozatkészsége" (miként a Famunkások Szaklapja írta), de hogy helyrehozhatatlan bűn volna ezen munkásság, és így az egész szocializmus ellen, ha ezen tulajdonságok leglényegesebbjét: a *lelkesedést*, és ami ebből folyik, a *személyi kockázat bátorságát* minden erőnkkel nem ápolnók. Munkásságunk elsősorban bátorságának, mondhatnók, vakmerőségének köszöni az utolsó évek különösen gazdasági nagy sikereit.

Ezt a tulajdonságot a magyar munkásságban elevenen megtartani, ápolni és fejleszteni pártunknak legelső feladata.

Ellenségeink, az uralkodó osztályok és államuk, szüntelen résen állanak ellenünk. A szocializmusnak is mindig harcra, mindenkor kockázatra kész harcosokat kell nevelnie.

Ehhez pedig nemcsak az kell, hogy a szocializmus nagy céljait, nagy eszményeit megalkuvás nélkül és szakadatlanul propagáljuk, ehhez az is kell, hogy akiket már megnyertünk, a tömegek, meggyőződésükről mindennapos cselekvésükkel tudatosan bizonyságot tegyenek, mert csakis így válhatnak a mindennapos élet gyakorlatában ama célok és eszmények mintegy természetünkké, lesznek emberi lényünk meghatározóivá.

Miképp lehetséges ez? Lehetséges-e oly pártban, mely a katonai szervezet elveit átplántálva pártkáplárok és pártközlegények uralmi viszonyára alapítja a pártszervezetet? Lehetséges-e oly pártban, melyben a hadviselés szokott formája ez: a vezérek kiadják a parancsot, a közlegények engedelmesen és vakon mennek, ahová parancsolják őket?

Szükségesnek tartjuk nyomatékosan hangsúlyozni: ezek a vádak nem éppen a pártvezetőség, semmi esetre sem kizárólag a pártvezetőség ellen irányulnak. Éppen úgy szólnak jómagunknak,

[1] Szigorú fegyelmet.
[2] Elvető.

mind azon elvtársaknak, nem a pártvezetőségben ülő vezetőknek és közkatonáknak, akik eddig ezen kérdésben a kitaposott utakon jártak, és ezzel a mai állapot megértéséhez — mely azonban még távolról sem oly aggasztó, mint például Németországban — hozzájárultak. Mindnyájunknak mondjuk:

A szocializmusnak *nem katonákat* kell nevelni. A szocializmusnak *felkelőkre* van szüksége, *önkéntes harcosokra*, kik tudják *miért* harcolnak és tudják, miért harcolnak *úgy, ahogy* harcolnak.

Ezért a pártban minden új kérdést a legszabadabban meg kell vitatni; minden új akciót a szervezetek vitájának tüzében megérlelni; minden lezajlott akció kritikájának a legtágabb teret nyitni; szóval *minden ügyben minél több elvtárs kezdeményező, tanácsló, ellenőrző, bíráló közreműködését biztosítani.*

Ennek pedig két útja van:

Az egyik a szabadság eme *szellemének* folytonos ébrentartása. Annak a tudatnak ápolása, hogy a szocializmus végleges győzelmének az egyesek szabad közreműködése az egyetlen biztosítéka, a szabad véleménynyilvánításnak tiszteletben tartása, az egyéni kezdeményezésnek jóakaró támogatása, a tekintélyek mesterséges kultuszának meggátlása, minden többségi erőszakoskodás kerülése, óvakodás minden uniformírozástól.

Sohase feledjük, hogy a szocializmus szabad emberek társasága kell hogy legyen. Tudnak-e majd vajon a szabadsággal élni azok, akik a szabadságért parancsszóra harcoltak?

A szabadság ezen szellemének ápolása mellett módot kell másodszor nyújtani, hogy a párttagok szabad közreműködése a pártéletnek lehetőleg minden nyilvánulásában tényleg, gyakorlatilag érvényesülhessen.

Intézményileg kell biztosítanunk, hogy pártunk semmiféle akciója a vezető kisebbség kizárólagos, önkényes intézkedésének kiszolgáltatva ne legyen.

Ez pedig egyedül úgy lehetséges, hogy a centralizálást, a központosítást csak oly ügyekre terjesztjük ki, amelyek valóban országos érdekűek; ezen ügyekben is a határozó szervek mellé tág hatáskörű tanácskozó és ellenőrző szerveket létesítünk; minden nem országos ügyet megfelelő helyi szervek feladatává teszünk.

A túlságos centralizáció és a központi vezetőségeknek csak hosszú időközökben, például évenként történő ellenőrzés alá helyezése a tagok eleven erejét megöli, az ellenőrzést pedig hatálytalanná teszi.

Ebből kifolyólag pártunk legközelebbi sürgős feladatának az 1903-ban alkotott pártszervezeti szabályzat reformját tartjuk. Erről szólnak a következő sorok . . .[1]

---

[1] Ezután Szabó Ervin az 1903-as pártprogram paragrafusaihoz megteszi módosító javaslatait, amelyek közül itt csak a legfontosabbakat soroljuk fel. Szabó Ervin szerint „felesleges és káros" az a kitétel, hogy a párttagoknak nemcsak a párt alapelveit, hanem programját is magukévá kell tenni, ezért az utóbbi elhagyását javasolja. Ezután a kizárási eljárás formáival foglalkozik, s azt kívánja, hogy a kizárási ügyekben héttagú választott bíróság döntsön. Kifogásolja, hogy az 1903-as szervezeti szabályzat a helyi pártszervezetekről egyáltalában nem intézkedik, holott „a párt valóságos alapja, gyökere ezekben kell hogy legyen". Több javaslatot tesz a megyei és kerületi szervezetekre vonatkozólag. E módosítások „azoknak önállóbb és intenzívebb tevékenységét vannak hivatva előmozdítani". Megállapítja, hogy „pártgyűléseink napirendje, határozati javaslatai ma tényleg a pártvezetőség önkénye szerint alakulnak", ezért azt kívánja, hogy 2—3 nappal a pártgyűlés előtt külön ezzel a feladattal megbízott, a pártvezetőség tagjain kívül a kerületi szervezetek megbízottaiból álló értekezlet szabja meg a végleges napirendet. Olyan cikkely beiktatását kívánja, amely a rendkívüli pártgyűlés összehívását „az elvtársak részéről megkönnyíti, a pártvezetőség részéről megnehezíti". Javasolja, hogy rendkívüli pártgyűlés legyen összehívható „a pártvezetőség kétharmadának vagy az ellenőrző bizottság kétharmadának, vagy legalább tíz megyei szervezetnek kívánságára". Helyteleníti, hogy a pártvezetőségi tagok számát minden évben újból állapítják meg, szerinte a vezetőség tagjainak számát egyszer s mindenkorra tizenegyben kell megállapítani. Javasolja, hogy „úgy a pártvezetőséget, mint az ellenőrző bizottságot a pártgyűlés évenként külön-külön közvetlenül, minden jelölő bizottság, hivatalos jelölés és hivatalos szavazólista közbejötte nélkül, titkos szavazással" válassza meg. „Fontosabb, az egész országot érintő kérdésekre vonatkozólag a pártvezetőség a kerületi szervezetek vezetőségeinek egy-egy, és a budapesti bizalmi férfi testület tíz képviselőjének Budapestre, esetről esetre összehívott értekezletét" tartozzék meghallgatni. Kívánja, hogy évenként az ellenőrző bizottságnak csak egy tagját lehessen újraválasztani. A pártvezetőség hatáskörének korlátozása céljából azt kívánja, hogy ne a pártvezetőség, hanem a budapesti bizalmi férfi testület által választott öttagú sajtóbizottság ellenőrizze a pártsajtót. Emellett a központi pártlap szerkesztője továbbra is a pártvezetőség egyik tagja lenne. Helyteleníti, hogy új pártlap csak a pártvezetőség előzetes hozzájárulásával adható ki, mert ez megakadályozza az ellenzéki vélemények nyilvánosságra hozását. Kívánja, hogy utólagos bemutatás kötelezettsége mellett „a helyi szervezetek a megyei bizottság hozzájárulásával" adhassanak ki helyi lapot. Végül kívánja a szervezeti szabályzat megváltoztatásának megkönnyítését.

A ma fennálló eljárás egyértelmű az egyszer elfogadott és jónak tartott pártszabályzat örökéletűvé kijelentésével. Ha a pártprogram megváltoztatását nem kötjük — és helyesen nem kötjük — rendkívüli feltételekhez, semmi ok nincs a pártszervezeti szabályzat dolgában ily megszorításokat alkalmazni. A szabályzatnak éppen úgy, mint a programnak, simulnia kell a folyton változó viszonyokhoz, új megismeréseinkhez, új szükségleteinkhez; ellenkező esetben megcsontosodik, elavul, értéktelenné és betarthatatlanná lesz ...[1]

Hogyan módosítsuk a pártszervezeti szabályzatot? Javaslat a Magyarországi Szociáldemokrata Párt 1905. évi pártgyűlése napirendjének 3. pontjához. Írta Szontagh Ernő [Szabó Ervin]. Budapest, 1905 március. Krausz S. és Társa.

A Tarczai—Naszódi—Szontagh-féle szervezeti szabályzat-tervezetről vita folyt a Népszavában 1905 áprilisában. Az április 9-i számban *Naszódi* Zsigmond: „Hogyan módosítsuk a szervezeti szabályzatot?" című cikkében bírálta a pártvezetőség tervezetét[2]. A pártvezetőség javaslata védelmében *Garami* Ernő cikksorozatot írt „Jegyzetek egynéhány jelszó mellé" címmel (Népszava, 1905 április 18., 19., 20. és 21.). Garaminak Naszódi az április 22-i számban „Helyreigazítás" címmel válaszolt, ezt követte az április 23-i számban Garami „Visszaigazítás" című cikke. Az április 22-i számban megjelent „Megjegyzések néhány jelszóról" című „Stateira" aláírású cikk a német szociáldemokráciát támadja (amelyre Garami cikkeiben sűrűn hivatkozik), és azt fejtegeti, hogy annak forradalmisága már a múlté.

154

1905 április 1

AZ ÁCSOK SZAKLAPJÁNAK BÍRÁLATA A PÁRTVEZETŐSÉG 1904. ÉVI TEVÉKENYSÉGÉRŐL ÉS A KONGRESSZUS FELADATAIRÓL

[3] . . . Reméljük, alapos vitát fog kelteni és így sok időt lefoglalni pártunk szervezeti szabályzatának reformálása. Az 1904. év folyamán vitatták ugyan az elvtársak a Népszava hasábjain ezt a kérdést[4], azonban ez a vita kétségben hagyott bennünket egy nagyon fontos dologra nézve, ti. a képviseltetésre nézve.

Az elvtársak majdnem egyhangúlag megegyeznek abban, hogy az 1904. évi kongresszus tarthatatlan állapotot mutatott. Részint a küldöttek nagy száma, de leginkább soknyelvűsége nagy akadálya volt a beható tanácskozásoknak. Magyarul, németül, szerbül, horvátul, szlovákul,

---

[1] A javaslathoz csatolt „Zárószó" a szabadság fogalmát fejtegeti. Megállapítja, hogy „a politikai szabadságnak legfőbb biztosítéka a gazdasági szabadság, vagyis oly gazdasági rend, amelyben nincsenek gazdaságilag erősek és gyengék, hanem mindenki egyenlő". Hozzáteszi ehhez, hogy még az ilyen, „a teljes gazdasági demokráciára" alapított „politikai demokrácia" sem biztosítéka az „egyéni szabadságnak". Intézményes biztosítékokra van szükség tehát, az egyéni szabadság biztosítására, írja, s ezeknek „a hatalmak lehető legteljesebb megoszlására, diffúziójára" kell irányulniuk. A munkáspártban a szabadságnak „tudatos, egyéni elhatározásból" kell kialakulnia. A szociáldemokrata párt „az egyetlen pártnak hirdeti magát, amelynek harci célja nemcsak osztályának, hanem ennél jóval magasabb, több: *az ember felszabadítása*". Megállapítja végül, hogy „*a munkásság öntudatát kifejleszteni — ez a szocialista pártok legeredményesebb taktikája*".

[2] A pártvezetőség tervezetére vonatkozólag lásd e kötet 285—289. old. lábjegyzeteit.

[3] A cikk bevezetője ismerteti a kongresszus napirendjét, majd javasolja, hogy a sajtó kérdését vegyék le a kongresszus napirendjéről. Azt kívánja, hogy a vezetőség a pártsajtót tervszerűen irányítsa és indítson mozgalmat a kaució eltörléséért.

[4] „Sajnos, ezen vitáról sem román, sem szerb, sem egyéb nem magyar nyelvű elvtársaink nem szerezhettek tudomást, sőt még a németek sem, kiknek pedig van közlönyük, a Volksstimme, mert tudtunkkal a Volksstimme elmulasztotta ezen vitáról tájékoztatni olvasóit, németül beszélő elvtársainkat. *(Az Ácsok Szaklapja jegyzete.)*

Az említett vita a Népszava hasábjain zajlott le, és *Garami* Ernő vitaindító cikkeivel kezdődött meg. (Pártszervezeti szabályaink. 1904 július 14., 16., 19. szám.) A kérdéshez többen állást foglaltak. [A szervezeti szabályzat módosításához (augusztus 30.), „Invalidus" aláírással; Vádak, Tarczai Lajos (szeptember 3.); Bírálat és gáncsolódás, Garami Ernő (szeptember 6.); A szakszervezeti szabályzat módosításához, Goldner Gyula (szeptember 15.); A szervezeti szabályzat revíziójához, Kovács József (szeptember 17.); Tények, Tarczai Lajos (szeptember 20.); A szervezeti szabályzat revíziójához, Dobor István (szeptember 22.); Tények, avagy a leláncolt Prometheusz, Garami Ernő (szeptember 29.); Hozzászólás a pártszervezeti szabályzathoz, Kovács Miklós (október 1.); A szervezeti szabályzat revíziójához, Kovács József (október 4.); A szervezeti szabályzat revíziójához, Vantus Károly (október 6.); A pártszervezeti szabályok, Weltner Jakab (október 8., 20., 22.); A pártszervezeti szabályzat revíziójához, Skall Gyula (október 11.); A pártszervezeti szabályzat revíziójához, a külső VII. kerületi szervező bizottság véleménye (október 13., 15., 18).]

románul egy helyen tanácskozni, legalább három nap alatt és eredményesen, csakugyan nem lehet. Felvetődik tehát a kérdés: hogyan segítünk e bajon? Nézetünk szerint leghelyesebb volna, ha minden nemzetiséget a maga szárnyára eresztenénk, és legfeljebb föderatív úton kapcsolnánk egymás szervezeteit össze. Így elkerülnénk a legnagyobb bajt, tanácskozásaink legnagyobb akadályát, a soknyelvűséget. És akkor elfogadhatnánk Weltner Jakab elvtárs azon javaslatát, mely a pártkártyát teszi a kongresszusi képviseltetés fő kellékévé. Annál is inkább el kell ezt fogadnunk, mert szervezeti szabályzatunk 1. §-ából folyik. Ott ugyanis ez áll: „A szociáldemokrata párthoz tartozik: aki . . . a pártot *anyagilag* és szellemileg állandóan támogatja." Evvel azonban még nem merül ki a képviseltetés kérdése, és ha jól emlékezünk, Weltner elvtárs is adós maradt a beosztás kérdésével. Reméljük azonban, a kongresszus meg fogja találni a helyes megoldást . . .[1]

Mindenekfelett pedig erős és életrevaló agitációt várunk a jövőben politikai pártunktól. Ha visszatekintünk az 1903-as év mozgalmas és erőtől duzzadó tevékenységére, és összehasonlítjuk az 1904-es év sivár, vérszegény mozgalmával, igazán elszomorít bennünket ez a visszaesés.

Pártunk taktikáján valósággal az látszott, mintha Schmerling jelszavát választottuk volna vezető fonalul: „Wir können warten!" Mi várhatunk. Várjunk. Nem abban az értelemben használtuk ugyan e jelszót, mint Schmerling, hanem úgy, hogy mi mindig eseményre vártunk, melyhez állást foglalhassunk, és mire hozzá állást foglaltunk, el is múlt az esemény aktualitása, és nem csináltunk semmit. Így volt a vasutassztrájknál. Örök hibája marad a szociáldemokrata pártnak, hogy ezen világraszóló eseménynél nem vett cselekvő részt, még csak egy népgyűlésre sem jöttünk össze, mikor pedig a gyülekezés jogát a legádázabb módon lábbal tiporták a magyar parlamentben, ellentmondás nélkül diszkreditálhatták az összes pártok a sztrájkjogot, és szórták a legképtelenebb sértéseket a vérig üldözött, kétségbeesés szélén álló sztrájkolókra. Ekkor pedig pártunk, a kultúra előharcosa, az emberi nem fölszabadítója, hallgatott és várt, mikor hívják meg azok a szerencsétlen vasutasok, hogy lenne segítségükre.

Az 1904. év folyamán elfelejtette pártunk, hogy mi nem csupán az aktualitások hozzászólásából élünk, hanem akciók kezdeményezésére is kötelezve vagyunk. Mennyi kötelezettséget ró reánk programunk! De mi erről megfeledkeztünk! Pedig a tevékenységre kitűnő példát szolgáltattak pártunknak gazdasági szervezeteink. Ezek, az uszítók egetverő ordítozásai és a hatalom minden üldözése közepette, igenis működtek programjuk érdekében. Támadólag léptek fel minden vonalon: jobb bér, rövidebb munkaidő, egészséges munkahelyiségek stb. érdekében, és győztek és sikerrel forradalmasították a munkásságot, fejlesztették bennük a szolidaritást, az áldozatkészséget, az öntudatot, az osztálytudatot. Politikai mozgalmunknak mint érett gyümölcs hullhatott volna ölébe az így kinevelt munkásságnak energiája, nem kellett neki, tétlenségre voltunk kárhoztatva. Nagyon is kicsinyes szempontok vezettek bennünket ténykedéseinkben. Ahelyett, hogy szárnyakat adott volna nekünk az 1904. év mozgalma — pedig alkalom is volt rá bőven — bilincseket raktunk magunk magunkra, és kusztunk a föld porában, a giliszták között.

Az 1903-as év kisebb agitációs iratok, négyfilléres füzetek kiadásában is gazdagabb volt. Természetesen nem kicsinyeljük a Marx—Engels kiadást[2], de ezzel még nem látjuk kimerítettnek a pártirodalmi tevékenységet.

Íme, a hibák, melyeknek kerülése feladatunk a jövőben.

Ezekben fejtettük volna ki, mint pártlap, nézetünket a jelen állapotról és további teendőinkről . . .

Ácsok Szaklapja, 1905 április 1. Pártunk kongresszusához.

---

[1] A következőkben a cikk azt kívánja, hogy létesítsenek sajtóbizottságot a sajtó irányítására. Majd a szerkesztőség munkatársainak rossz anyagi helyzetével foglalkozik. Javasolja, hogy pontosabban határozzák meg a bizalmi férfi testület hatáskörét. A választójoggal kapcsolatban utal arra, hogy az Internacionálé politikai irányvonalát kell követni. Ezután hangsúlyozza a pártegység fontosságát.

[2] Lásd e kötet 231. old.

1905 április 1

A SLOVENSKÉ ROBOTNÍCKE NOVINY A MAGYARORSZÁGI SZOCIÁLDEMOKRATA PÁRT XII. KONGRESSZUSÁRÓL ÉS A PÁRTVEZETŐSÉG NEMZETISÉGI POLITIKÁJÁRÓL

[1] . . . Fentebb említettük, hogy a szociáldemokrata munkáspárt minden országban rendszeresen megtartja kongresszusát. Azokban az országokban, ahol több nemzet él együtt, nemzetiségek szerinti kongresszusokat is szoktak tartani, és minden nagyobb, haladottabb nemzetiségnek saját pártja is van. Erről a legjobb képet az osztrák birodalom nyújtja. Itt van már német, cseh és lengyel párt, és ezek mindegyike külön tartja kongresszusát, választja vezetőségét, külön működik és igazgatja magát. Emellett vannak még közös, országos ügyek is, amelyeket csak közösen lehet irányítani és intézni, és íme, itt látjuk az Osztrák Szociáldemokrata Párt közös kongresszusát, a közös vezetőséget, az úgynevezett általános végrehajtó bizottságot.

És hogyan áll ez az ügy a mi hazánkban, a mi pártunkkal?

Magyarország szintén nemzetiségi állam — noha a magyarok szeretnének belőle erőnek erejével egységes magyar államot csinálni —, és munkáspárt még csak egy van, tudniillik a magyar.

Ennek oka elsősorban a más nemzetiségű munkásság elhanyagolt állapota és maradisága, másrészt pedig a magyar elvtársak, illetőleg a párt vezetőségének egyoldalú soviniszta bánásmódja. És itt főképp azt akarjuk megmondani, hogy ahogy a polgári „hazaffyak"[2] kezelik az állami ügyeket, éppúgy viselkednek a mi „elvtársaink"[3] a Magyarországi Szociáldemokrata Párt ügyeiben.

Mit és hogyan hoz létre a jövő, még nem tudjuk, de hogy ez a régiben nem maradhat, azt már elég világosan bebizonyította a múlt évi kongresszus, amikor is öt nemzetiség 665 képviselője gyűlt össze, és valóságos bábeli zűrzavar keletkezett. Ezt látva a párt vezetősége, ezt a célt tűzte maga elé, hogy a jövőben így nem szabad és nem is lehet megrendezni a kongresszust, és itt meg kell változtatni a „szervezeti szabályzatot". És Garami elvtárs, a Népszava főszerkesztője vitát indított a lapban, közölt is három cikket, amelyekben a kongresszus összetételét fejtegette, javaslatokat tett és kérte, hogy a tárgyhoz minél többen szóljanak hozzá[4]. Ez meg is történt. Sokat olvastunk erről a Népszavában, csupán az volt a kevés, ami a felfogásunknak is megfelelt volna. és a szociáldemokrata párton belül hozzásegített volna a nemzetiségi kérdés megoldásához.

Azóta eltelt már egy kis idő, és most újból kongresszus előtt vagyunk, melyet a húsvéti ünnepekre, a *régi* szervezeti szabályzat *alapján* hívtak össze Budapestre. Ennek ellenére már előre tudjuk, hogy az idei kongresszus sokban különbözik majd a tavalyitól. Tudniillik csak feleannyi küldött lesz jelen, és ezek közül is csak igen kevés a nemzetiségi. A korlátozás onnan ered, hogy a kongresszuson csak a működő szervezetek képviseltethetik magukat, a régi alapszabályok 17. §-a értelmében. Mivel azonban nemzetiségi szervezetek nincsenek, ergo, az idei kongresszus kizárólag magyar lesz.

Ami ezt a korlátozást illeti, általában helyesnek ismerjük el, ugyanis csak annak lehet joga, aki a kötelességeket is teljesíti. Egyetértünk továbbá abban is, hogy a párt vezetősége gondosan ügyel arra, hogy az idei kongresszus ne váljék Bábel tornyává, ugyanakkor kijelentjük, hogy ezzel a mi Magyarországon végzendő nagy feladatunkon nem segítenek, és hogy bennünket a magyar munkásság mozgalma egymagában nem vált meg.

---

[1] Bevezetőben a cikk általában a szociáldemokrata kongresszusok jelentőségével foglalkozik.
[2] Eredeti szövegben: „hazafičáci".
[3] Eredeti szövegben: „elvtárši".
[4] Lásd e kötet 265. old. jegyzetét.

A magyarországi szociáldemokráciára nagy feladatok várnak, ha ezekkel megbirkózni kíván, szükséges, hogy minden tájat behálózzon, hogy behatolhasson Magyarország összes nemzetiségei minden rétegének tudatába. Ennek eléréséhez azonban az eddigitől eltérő, más taktikára van szükség.

És ezért figyelmeztetjük magyar elvtársainkat és a párt vezetőit, hogy ha a kongresszuson a szervezeti szabályzat megváltoztatásáról tanácskoznak, legyenek tekintettel a nemzetiségekre is, ismerjék el önkormányzati jogukat, és adjanak lehetőséget arra, hogy a Magyarország összes nemzetiségeit érintő ügyeket közösen oldhassuk meg.

Akár így, akár úgy lesz, mi, szlovák munkások, természetesen folytatjuk, a lehetőségeknek megfelelően, megkezdett önálló munkánkat. És itt előzetesen figyelmeztetjük az elvtársakat, és a velünk rokonszenvező barátainkat, mivel szervezet még nagyon kevés van, gondolkozzanak egy mielőbbi országos szlovák értekezlet felől, és készüljenek fel erre, mert ezen az értekezleten kell leraknunk a Magyarországi Szociáldemokrata Párt szlovák szervezetének alapkövét.

Slovenské Robotnícke Noviny, 1905 április 1. [A Magyarországi Szociáldemokrata Párt XII. kongresszusa alkalmából.]

156

1905

A MAGYARORSZÁGI SZOCIÁLDEMOKRATA PÁRT VEZETŐSÉGÉNEK JELENTÉSE AZ 1904 MÁRCIUS 16-TÓL 1905 MÁRCIUS 31-IG KIFEJTETT MŰKÖDÉSÉRŐL

[1] . . . „Dac a hatalom ellen, küzdelem az általános, egyenlő, titkos választói jogért, ezer előfizető minden elkobzott Népszaváért." Ezzel a hármas jelszóval végződött a legutóbbi pártgyűlés. A lefolyt évben tőlünk telhetőleg eleget tettünk kötelességünknek. A politikai élet teljes stagnálása nem akasztotta meg a párt működését. A fő súlyt természetszerűleg az általános választói jog kivívására helyeztük. Eredményesen visszavertük a munkásellenes kormány támadásait, és a bíróságok hadjáratának eredménye a Népszava ellen: a napilap megteremtése.

A választói jog kivívására a pártvezetőség folytatta az eddig is sikeresnek mutatkozó taktikát. Teljesen elzárkóztunk a többi, polgári pártoktól, és minden gyűlésen figyelmeztettük elvtársainkat és a szervezetlen munkásságot, hogy ne üljön fel a polgári pártok hazug jelszavainak.

Különösen résen kellett lennünk a Függetlenségi Párttal szemben. Ez a maradi párt, amely minden komolyabb cél és program nélkül küzd a politikai hatalomért, és csupán a 48-as forradalom hagyományaiból élősködik, anélkül, hogy a legcsekélyebb jogfejlesztést is akarná; küzdelmét saját érdekeiért nemzeti küzdelemnek tüntette fel. A sajátos magyar viszonyoknak és a választói jog gyatraságának tudható be, hogy ez a párt még szerepet játszhat a közéletben. Az elvárulásnak annyi ténye után, amelyet e pártra rásütöttünk, minden más országban kiirtották volna őket.

Másfél évig hajtottuk harcba a „forradalmárokat". Az országot mérhetetlen zavarokba döntötték, és mikor a helyzet kulcsa a kezükben volt, akkor eljátszották 1904 március 10-én az emlékezetes békekomédiát és minden vívmány nélkül leszereltek[2].

A béke azonban nem maradhatott állandó. A szociáldemokrata párt agitációjának köszönhető, hogy a nép mindenütt lázongott a leszerelés miatt, és a függetlenségi honfiaknak azt jelentették, hogy a legközelebbi választásoknál a mandátum veszélyben forog.

---

[1] Bevezetőben a jelentés a beszámolási idő alatt meghalt pártfunkcionáriusokról emlékezik meg.

[2] 1904 március 10-én az ellenzék beszüntette az újoncjavaslatok elleni obstrukciót, mire Tisza István visszavonta házszabály-módosító javaslatát. *(Lásd Az 1901. évi október 24-ére hirdetett országgyűlés képviselőházának naplója. XXIII. köt. Budapest 1904. Athenaeum. 92—99. old.)*

Tisza István hírhedt ugrai levele segítette ki a hazafiakat a bajból[1]. Az eseményeket az új választásokig mindenki ismeri. A kormány erőszakos parlamenti gazsága és a házszabályok felrúgása nyomán eljutottunk a darabontok kiveréséhez és a parlament bútorainak összetördeléséhez. A Függetlenségi Párt, amely kétségen kívül jogosan használt erőszakot az erőszak ellen, még e komoly pillanatban sem tudta elpalástolni komédiás jellegét. A bútortördelő hősök lefényképeztették magukat a miniszteri székek romjain.

A harc után mindkét fél, az ellenzék és kormánypárt egyaránt iparkodott a „csőcselék" kegyét megnyerni, és a szociáldemokrata párt támogatását a maga részére biztosítani.

Ez egyik félnek sem sikerült. A párt a Népszava útján és a röpiratok tízezreivel figyelmeztette az elvtársakat, hogy minden gyűlésen követeljék az általános, egyenlő, titkos választói jogot, mert bármiképp is végződjék a kiváltságos osztályok harca, a népnek nincs semmi haszna belőle. Az ellenzék összes árnyalatai egyesültek a kormány elleni harcra. Megindult a gyűlések áradata, de gyűléseket csak ott tartottak zavartalanul, ahol az általános és titkos választói jogot is felvették a követelések közé.

Ahol a Függetlenségi Párt e feltételt teljesítette, ott pártunk szónokai kifejtették a mi álláspontunkat. Ahol a munkásságot ki akarták játszani, mint például Pozsonyban, ott a gyűlés az ellenzék csúfos kudarcával végződött[2].

Az egyesült ellenzék lapjai, látva kudarcukat, a harcmódok legundokabbikát, a rágalmazási hadjáratot kezdték meg pártunk ellen. Mindenütt hirdették, hogy a szociáldemokraták a kormánypárt szolgálatában állanak. Természetes, hogy a munkások nem ültek fel e rágalmaknak. A rágalmakat a kormány igyekezett a legérthetőbben megcáfolni, mert soha oly ádáz dühvel nem tört a mozgalomra, mint a jelentés évében. A tömeges lapelkobzások, az osztálybíróságok szörnyű ítéletei, az elvtársakkal tele államfogház elvették a Függetlenségi Párt hazugságainak élét. Hogy akadt néhány száz polgári filiszter, aki a rágalmakat elhitte, az pártunknak nem árt semmit.

A darabontok kiverése után a kormány egy darabig kapkodott, míg végre január 4-én feloszlatta a parlamentet.

A választás nehéz feladatot rótt pártunkra. Egyrészt szembe kellett szállnunk a soviniszta áramlatokkal, másrészt azzal, hogy a Függetlenségi Párt szónokai rendszeres következetességgel rágalmaztak bennünket. A párt szónokai szembeszálltak ezekkel az áramlatokkal, és a népgyűlések százain bizonyították, hogy bár a Függetlenségi Párt jogosan cselekszik, mikor a házszabályok megsértését nem tűri, a küzdelem eredménye mégis meddő mindaddig, míg az általános választói jog behozatalával a képviselőházból igaz népképviselet lesz, és a céltalan közjogi okoskodások helyett a nép érdekében teremt intézményeket . . .[3]

Aki azt várta, hogy a párt nagyszámú szavazatot kap, vagy esetleg egy-két szociáldemokrata képviselő be is jut a parlamentbe, az nem ismeri a magyarországi viszonyokat.

Így akadnak, kik sikernek vélik, hogy az „újjászervezettek" fővigéce[4] bejutott a parlamentbe. Ilyen sikert, sőt ennél sokkal nagyobbat mutathatott volna fel pártunk, ha Mezőfihez hasonlóan feladjuk az osztályharc álláspontját, megtagadjuk a nemzetköziséget, hirdetjük a többi nemzetek elnyomásának szükséges voltát és kolduló levelet írunk Kossuth Ferencnek. E „siker" egyetlen foltja csak az volna, hogy az így bejutott képviselők minden egyebek volnának, csak szociáldemokraták nem . . .[5]

*

A megyei és kerületi szervezetek létesítése és kiépítése csak igen lassan halad előre. A fejlődést e téren elsősorban az ország közigazgatásának ázsiai volta gátolja meg. Tisza rendelete

[1] 1904 október 7-én jelent meg az újságokban Tisza István levele, amelyet választóihoz intézett. Ebben élesen bírálta az ellenzék politikáját, és a 67-es alap változatlan fenntartása mellett foglalt állást. Kifejtette a házszabályok megváltoztatására irányuló szándékát is. A levél az ellenzék körében nagy felháborodást keltett.

[2] Lásd e kötet 428. old. jegyzetét.

[3] A jelentés ezután a pártvezetőségnek a választások alatt alkalmazott taktikáját ismerteti.

[4] Mezőfi Vilmosról van szó, akit a Függetlenségi és 48-as Párt támogatásával a szegvári kerületben képviselővé választottak. Kossuth Ferenc nyílt levelét, amelyben Mezőfi támogatására hívja fel a kerület választóit, csaknem valamennyi lap leközölte. *(Lásd Népszava, 1905 február 7. Talány.)*

[5] Ezután a jelentés az élesdi sortűz eseményeit ismerteti. *(Lásd e kötet 216. old.)*

a gyülekezési jog szabályozása tárgyában[1] teljesen rászabadította a szolgabírákat az országra. A szégyenérzet teljesen eltűnt ezekből az emberekből. A Tisza-féle rendelet előtt még bizonyos fokig óvatosak voltak. Most azonban bátran adják ki a legkorlátoltabb végzéseket is. A gyűlésbetiltó végzések garmadájából csak néhányat ragadunk ki jellemzés céljára:

„A gyűlés nem engedélyezhető, mert a bejelentők (építőmunkások) sztrájkolnak." (Szekszárd.)

„. . . tekintettel az ez évi *mezőgazdasági terményeknek elszomorítóan gyenge állására*, amely körülmény kétszeresen kötelességévé teszi a hatóságoknak, *hogy a munkásosztály nyugalma megőriztessék*," a gyűlés nem engedélyezhető. (Makó.)

A salgótarjáni sztrájkoló bányászok kérvényére a következő válasz jött:

A gyűlés nem engedélyezhető: „mert a bányakapitányság hirdetménye szerint az összes munkások elbocsáttattak. *A sztrájk ily módon befejeztetvén* . . ." stb.

Ugyancsak Salgótarjánban három szabó elvtárs egyletet akart alakítani. Kettő közülük több mint tíz éve lakik a városban, egy hat éve. Kérésükre a következő végzést kapták:

„Tekintettel arra a körülményre, hogy a bejelentést nem az állandó lakhellyel bíró szabómesterek tették, hanem a szabósegédek, az utóbbiak pedig állandó lakóhellyel sehol sem bírnak..." stb. „. . . a gyűlésnek nincs semmi célja" . . .[2]

Talán még a gyűlésbetiltásnál is nagyobb baj, hogy a nagy gazdasági pangás miatt a vidéki városokban állandó népvándorlás van. Egyes városok munkásai folyton változnak, és az agitátorok üldözése a vidéki városokban is határtalan.

Nemcsak a hatóságok, hanem a munkaadók is összeröffennek, ha valaki a munkásokat szervezi. A legtöbb elvtárs rövid működés után kénytelen egy-egy várost elhagyni, mert a munkából kiüldözik. Ez a vidéki mozgalom legfőbb baja.

A vidéki nagyobb városok munkásai úgy segítettek a bajon, hogy állandóan fizetett párttitkárokat alkalmaztak. Ilyen titkárságokat létesítettek: *Temesvár*, *Debrecen*, *Nagyvárad*, *Pozsony* és *Pécs* munkásai. A pártvezetőség a nagyváradi és kolozsvári titkárságok költségeihez havi 100 korona segéllyel hozzájárul. E titkárságok igen sokat tettek a közelükben levő városok és községek szervezésére. Ha a párt anyagi helyzete javul, akkor arra kell majd törekednünk, hogy minél több városban létesüljön a központ támogatásával párttitkárság.

A Tisza-kormány a munkásság üldözésénél a leggaládabb eszközöktől sem rettent vissza. Minden józan és komoly polgár is megbotránkozással fogadta az új kormány alatt hozott hajmeresztő ítéleteket. Budapesten a legcsekélyebb indok elég volt, hogy valakire 6 hónap és 1000 vagy 2000 korona pénzbüntetést mérjenek. Ha az esküdtek kiszolgáltatták a bíráknak a vádlottat, akkor bizonyos volt a súlyos elítéltetés . . . A Délvidéken, *Fehértemplomon* és *Zomborban* oly pörökben hoztak 2 és ½ évi fegyházbüntetéseket, amelyeknél normális viszonyok között még elítéltetés esetén is legfeljebb 2 hetet mért volna ki bármely bíróság.

A sajtópörök száma rohamosan nőtt. Az Adeverul és a Narodna Recs majdnem minden számát lefoglalta az ügyészség. A Népszava helyiségében mindennapos vendég volt a rendőrség az ügyészség megbízásából.

Sokáig hiába kutattuk a bíróságok érthetetlen eljárását. Végre egy, a bíróságokhoz intézett bizalmas rendelet teljes világosságot hozott ezen a téren is. Íme a rendelet:

Egyik táblai elnök a következő átiratot intézte a törvényszékekhez és járásbíróságokhoz: „341/904. eln. sz.

Igazságügyminiszter úrnak folyó évi január hó 29-én 3281/III. I. m. szám alatt kelt rendelete szerint a m. kir. belügyminiszter úr értesítette, hogy az ország déli vidékein, részben szocialisztikus irányzatú, részben nemzetiségi izgatások folytán, több helyütt nemcsak a népnek békéje és nyugalma van megzavarva, hanem a közbiztonság s a közrend is veszélyeztetve van, melyeknek fenntartására a m. kir. belügyminiszter úr ugyan minden lehető preventív intézkedést megtett, *de a közigazgatási hatóságok panasza* szerint több helyen az igazságügyi hatóságok

[1] Az említett rendeletet lásd e kötet 181. old.
[2] A következőkben a jelentés a rajkai és váci főszolgabírák önkényeskedését ismerteti.

nem tartják a fontos állami érdekeket eléggé szem előtt, a rendőri hatóságokat kellőleg nem támogatják, sőt a hozzájuk feljelentett esetekben is késedelmesen és lanyhán járnak el.

Felhívom elnök urat, hogy a belügyminiszteri átiratban megjelölt állapotokra a felügyelete alatt álló kir. járásbíróságok vezetőit *bizalmasan* figyelmeztesse, s őket a zavargások és izgatások esetében állami közérdekből *nemcsak soron kívüli, hanem a lehető leggyorsabb eljárásra utasítsa.*"

A bírói függetlenség ily vakmerő megtámadására nincs példa sehol a világon. A kormány azonban ismerte a bírói kart. Tudta, hogy nem utasítják vissza a bűnös rendeletet, sőt bizonyos volt benne, hogy az osztálybíróság teljesíti a kormány rendeletét.

A Népszava kíméletlen szavakkal ostorozta ezt a rendeletet. A pártvezetőség egy röpiratban ismertette a munkásság ellen intézett merényletet. E röpiratot az összes képviselőknek megküldöttük. A magyarországi közviszonyokat jellemzi, hogy a rendeletet az összes lapok elhallgatták, és a parlamentben „az alkotmányért küzdő forradalmárok"[1] között egy sem akadt, aki a kormányt felelősségre vonta volna.

Egyedül az ügyészség lépett akcióba. Lefoglalta a Népszavát, és pört indított a cikkért, valamint a kiadott röpiratért. Az izgatók azonban ezúttal nem kerülnek a bíróság elé. Az ügyészség, amely a Narodna Recs és az Adeverul lefoglalt novelláit ellen is keresztülhajtja a tárgyalást, a Népszava kemény cikke ellen elejtette a vádat. Ezekben az urakban, úgy látszik, mégis van szégyenérzet. Félnek az esküdtek verdiktjétől, és félnek az európai botránytól, amely e pört nyomon kísérte volna.

A pártvezetőség az amsterdami nemzetközi kongresszuson gondoskodott róla, hogy az egész művelt világ tudomást szerezzen a magyar alkotmányos élet e legújabb jelenségéről.

A sajtószabadság eltiprásának egy újabb módját eszelte ki a jelentés évében az ügyészség. Lefoglalta a „Jönnek a szocialisták" és a „Kik arattak a nyáron" című füzeteket. Az előbbit több mint egy évtized óta terjeszti pártunk, az utóbbit három éve. A bíróság készséges szolgája az ügyészségnek. Kimondta, hogy minden új kiadás újra jogot ad az ügyészségnek a lefoglaláshoz, azaz, hogy az új kiadás megszünteti az elévülést. Ily módon egy szolgálatkész ügyész lefoglalhatja Petőfi költeményeit is, és a kiadót elítélhetik az „Akasszátok fel a királyokat" című költeményért.

Az új kormány teljes erővel rávetette magát a szerbek, románok és a földművelők mozgalmára. Említettük már, hogy a szerb és román lap majdnem minden számát lefoglalta az ügyészség. A többit rábízták a szolgabírákra. Már tavalyi jelentésünkben[2] megemlékeztünk, hogy a kormány paktumot kötött a polgári nemzetiségi agitátorokkal a nemzetiségi munkásmozgalom elnyomására. Ezt a szerződést váltotta be Tisza István pandur becsületességgel. A közvéleményt mesterségesen gyártott rémhírekkel és zavargásokkal félre akarták vezetni, és azután megindították a hajtóvadászatot. Ha két vagy három elvtárs csendesen beszélgetett lakásán, titkos gyűlésnek és zavargásnak minősítették jelentéseikben ezt az összejövetelt. A tehetősebb elvtársakat súlyos pénzbüntetésekkel tették tönkre és riasztották el a mozgalomtól, a vagyontalanokat elcsukták a legcsekélyebb okokból. Ez az eljárás már sablon Magyarországon, és évi jelentéseinkben állandóan foglalkoznunk kell e jelenségekkel.

Az agráriusok megragadtak minden alkalmat, hogy a kormányt cselekvésre bírják. Nem elégedtek meg a gyűlésbetiltásokkal, a bírói függetlenség megcsorbításával, a sajtószabadság eltiprásával, ennél is többet akartak. Az agráriusok telhetetlenségét mindennél jobban illusztrálja, hogy a kiváltságos osztály teljesen magáénak tekinti az egész országot. Az Országos Magyar Gazdasági Egyesület az „agrárszocializmus ellensúlyozására" „*az aratási és cséplési munkálatok akadálytalan lebonyolítása* érdekében" a következő intézkedések tételére kérte fel a belügyminisztert:

„1. A nyári hónapokban, tehát június, július és augusztus hóban munkásnépgyűlések, titkos összejövetelek tartását egyáltalán ne engedélyezze (a miniszter), illetve ily irányban utasítsa az összes közigazgatási hatóságokat.

---

[1] Azaz a Függetlenségi és 48-as Párt képviselői.
[2] Az előző évi jelentést lásd e kötet 184. old.

2. Utasíttassanak a közigazgatási hatóságok, hogy panasz esetén a helyszínen azonnal járjanak el, illetve ítélkezzenek, s egyezkedési tárgyalásokba ne bocsátkozzanak.

3. Gondoskodjék a belügyminiszter, hogy a közigazgatási hatóságok fellépésének kellő nyomatéka legyen.

4. Tekintettel a rossz termésre, a beruházási kölcsön terhére még ez évben folyósítható munkák, különösen a rossz terméssel sújtott megyékben, megkezdessenek.

5. Kéressék fel az igazságügyminiszter, hogy utasítsa az összes ügyészségeket a szocialista sajtó izgatásainak szigorú ellenőrzésére, a bíróságokat pedig minden, a munkászavargásokból kifolyó bűnügyek és keresetek soronkívüli elintézésére.

6. Kéressék fel a földművelésügyi miniszter, hogy a nyár folyamán megfelelő munkástartalékot szervezzen, s bizonyos számú aratógépek készenlétben tartásával is biztosítsa az aratás gyors lebonyolítását.

7. A népgyűléseken olyanok részt ne vehessenek, akik izgatás vagy tulajdon elleni kihágás miatt büntetve voltak, illetve az ilyenek eltávolításáról a közigazgatás szigorúan gondoskodjék."

Az ország törvényeinek felrúgását egész természetesnek tartják a gazdák érdekében. A kormány ezen arcátlan kívánságok legnagyobb részét teljesítette. A gyűléseket, ahol lehetett, betiltotta, a sajtószabadságot tönkrenyomorította, és a bíróságokat nemcsak arra utasította, hogy a szociáldemokraták pöreit soron kívül intézze el, hanem szigorú megbüntetésüket is megkövetelte. A földművelési miniszter államköltségen tartott együtt tartalékban több mint 5000 aratót. A nép e hallatlan provokálásra tényleg forrongott, azonban a csendőrség mindenkor brutálisan leverte a legcsekélyebb zendülést is. Az aratókat több helyen csendőrök kényszerítették a munkára.

Az agrárius uszítók példáját követték az ipari vállalkozók is. Az uszításnak itt is megvolt a kellő eredménye. A belügyminiszter október hó 12-én egy csomó frázis kíséretében, amelyben a sztrájk szabadságát hangoztatja, arra hívja fel a munkaadókat, hogy az „élősködő" agitátorokat jelentsék fel, a hatóságokat pedig kötelezi, hogy az „izgatókat" zárják el és toloncolják ki a városból . . .

Hieronymi kereskedelmi miniszter október 22-én teljesen hasonló rendeletet bocsátott ki.

A munkaadók megkezdték a hajszát a szakegyletek ellen is. A sütők szervezetét feloszlatták egy sztrájkbontó elveretésének ürügye alatt. Az összes lapok hajmeresztő részleteket hoztak az esetről. Minden oldalról biztatták a belügyminisztert, hogy oszlassa fel az összes egyleteket. Az asztalosok szakegyletét szemelték ki első áldozatnak. A munkaadók felbéreltek öt sztrájkbontót, hogy denunciálja az egyletet. A belügyminiszter az egyletet a denunciánsok egyszerű panaszára felfüggesztette. A kísérlet azonban nem sikerült. Az asztalosmunkások nem tűrték nyugodtan egyletük felfüggesztését. Három nagygyűlésen tiltakoztak a felfüggesztés ellen, és kimondták, hogy ha a felfüggesztést rövid időn belül vissza nem vonják, általános sztrájkba lépnek. A pártvezetőség és a Szaktanács mindenben támogatták az asztalosok mozgalmát.

Az összes szakmák munkásai gyűléseken követelték a felfüggesztés visszavonását. A tiltakozásnak gyors eredménye volt. Két és fél heti vizsgálat után az egylet újra megnyílt. A munkaadók megijedtek a szervezett munkásság tiltakozásától, és ők maguk kérték a felfüggesztés visszavételét.

A nyomdászok szakegylete szintén nagyon útjában áll a hatóságoknak. Az egylet ellen egyre-másra rendelnek el vizsgálatot, de eredménytelenül. Az egylet könyvei mintaszerűen vannak vezetve, és így semmit sem lehet kisütni az egylet ellen . . .[1]

A női munkások mozgalma a jelentés évében szintén haladást mutat. A nők szervező bizottsága szorgalmas munkát végzett. A budapesti munkásnőket több ízben nagy népgyűlésekre hívták egybe, és újabban a cselédek körében is sikerrel agitáltak. A szervezett munkásnők száma több mint 3000; ebből 1800 a szakegyletekben van szervezve, és 1200 a munkásnők

[1] Ezután a jelentés a beszámolási időszakban lezajlott sztrájkokat ismerteti. *(Debreceni és szegedi általános sztrájkról lásd e kötet 212., 255. old., a vasutassztrájkról 201. old. és a budapesti építőmunkás-sztrájkról 235. old.)*

országos egyletében. A szervező bizottság Nőmunkás címmel 1905 március 1-e óta kéthetenként megjelenő lapot ad ki.

Az ifjúmunkások mozgalma a hatósági üldözés dacára fejlődőben van. Az ifjúmunkások Az Ifjú Munkás címmel, a szervezkedés megkönnyítésére, havilapot adnak ki, mely 2000 példányban jelenik meg.

*

Az 1905. évi januári képviselőválasztások az egyesült ellenzék meglepő győzelmével végződtek. Miután az ellenzéki pártok kivétel nélkül megígérték választási felhívásaikban és a vidéki népgyűléseken az általános, titkos választási jogot, a pártvezetőség elhatározta, hogy a munkásság minden erejét harcba viszi ez ígéret beváltásának kicsikarására.

Az egyesült ellenzék nem mutat semmi hajlandóságot az ígéret beváltására. Igérni ígér ugyan most is választási reformot, de az általános választási jogról hallani sem akar. Ehelyett közjogi apróságokon marakodik. Több mint két hónapja óriási többsége van a pártnak, de tehetetlenségében még egy lépéssel sem vitte előbbre a válság megoldását.

A magyar alkotmányosságra jellemző, hogy a király akarata előtt feltétlenül meghajolnak a „győzelmes forradalmárok". Nem ismerik el, hogy a kátyúból csak a jogok kiterjesztésével mászhatnak ki; tovább bolondítják választóikat a „nemzeti vívmányokkal", mert félnek, hogy az általános választási jog megadásával elvesztik politikai hatalmukat[1].

A munkások a papirosalkotmány helyett igazi alkotmányt akarnak, ezért a pártvezetőség a budapesti bizalmi férfiakkal egyetemben kimondta, hogy ha az új kormány oly választási törvényt terjeszt a parlament elé, amely oly kevéssé lesz kielégítő, mint az a szárnyra kelt hírekből következtethető, a munkásság nem riad vissza *az általános sztrájk alkalmazásától sem.*

A munkásság megtanulta, hogy ígéretekre mitsem szabad adnia, hogy a polgári társadalomban csak oly osztályrészt kap a jogokból, amilyent saját erejével ki tud vívni. Ezért a magyar munkásoknak el kell készülniük az elhatározó ütközetre. A munkásság ezt megértette. A fővárosban és a vidéken a népgyűlések százain szentesítették a munkások a pártvezetőség határozatát.

*

A pártvezetőség nagy anyagi áldozatokkal, Marx és Engels jelentős munkáinak kiadásával hozzáférhetővé tette a magyar munkásoknak is a szociáldemokrata irodalmat. A munka 40 füzetben jelenik meg, és összesen 12 koronába kerül. Ez oly olcsó ár, hogy sehol a világon ily áron még nem adták e nagybecsű műveket . . .

Végül meg kell emlékeznünk a napilapról[2] és a pártnyomdáról is. A jelentés élén kellett volna írnunk, hogy végre teljesült, amire az összes munkások évek óta vágytak: kiadhattuk a napilapot. A saját nyomdánkban, a mi rotációs gépünkkel nyomják a lapot. Az összes munkások áldozatkészsége segített bennünket a nagy munka létesítésében. Különösen ki kell azonban emelnünk a budapesti munkásokat. Az ő lelkesedésüknek és áldozatkészségüknek köszönhető, hogy a lap és a nyomda létesült. *Köszönetet mondunk e helyen az összes elvtársaknak az áldozatért, amelyet hoztak. A létesítés érdemét teljesen nekik tulajdonítjuk . . .*[3]

---

[1] Ugyanakkor a szociáldemokrata párt vezetői arra a hírre, hogy bécsi udvari körök véleménye szerint „meg kell csinálni Magyarországon az általános és titkos szavazati jogot", a többségre jutott ellenzéki pártszövetség „nemzeti" törekvéseinek ellensúlyozására szembe helyezkedtek ezzel a tervvel. Azt hangoztatták, hogy „a Habsburg-dinasztiának régi jelszava" az „oszd meg és uralkodjál" elve, és „. . . mi császárvédelemre nem vagyunk és nem leszünk kaphatók semmi körülmények között." *(Lásd Népszava, 1905 február 18. Divide et impera.)*
A szociáldemokrata pártvezetőség — ezzel az álláspontjával ellentétben — 1905 nyarán a Ferenc József által törvényellenesen kinevezett parlamenten kívüli Fejérváry-kormánnyal kötött paktuma alapján — a Habsburg-dinasztia szolgálatába állt. *(Az erre vonatkozó dokumentumokat lásd e kötet 353—357. old.)*

[2] A Népszava 1905 április 1-től napilapként jelent meg. Ebből az alkalomból a lapot üdvözölték a külföldi szociáldemokrata pártok vezetői, köztük Bebel és Kautsky. *(Lásd Népszava, 1905 április 1. Nemzetközi összetartás.)*

[3] Ezután a jelentés a benyújtott indítványokkal foglalkozik.

A földművelő-munkások egy évvel ezelőtt határozatot hoztak a munkarendre[1] nézve, melynek célja a munkások számára, különösen a gazdasági téren, eredményeket hozni. A kongresszus után a földművelők számos községben igyekeztek bizottságokat választani, mely bizottságoknak a célja azután a munkarend-kidolgozás, annak a pártszervezet elé terjesztése, s ha a munkarend-szabályzat a pártszervezettel már elfogadtatott, akkor érintkezésbe lépni a gazdákkal, esetleg a hatósággal.

A munkarenddel ezenkívül biztosabb alapot akartunk teremteni a földművelő-munkások mozgalmának. Bizonyos ugyanis, hogy ez a mozgalom éppen úgy nem függhet a levegőben, mint az ipari munkásoké. Szükséges gazdasági alapot teremteni hozzá, mert csak így lehet meg a föltétele a valóságos haladásnak.

A bizottságok megalakítása azonban sok nehézségbe ütközött. Első nehézség a földművelő-munkások óriási anyagi nyomorúsága, mely az embereket érzéketlenekké, elfásultakká teszi. Nem azért nem érdeklődnek, mert talán nincsen bajuk, de ellenkezőleg, azért, mert annyi a bajuk, hogy nem is tudják elhinni, hogy rajtuk már segíteni lehessen. Ilyen formán nehéz velük megértetni a munkarend hasznos voltát.

Mégis több helyen megalakultak a bizottságok. Akkor meg azonban itt akadt el a dolog. A gazdák nem akartak velük szóbaállani, mégpedig tisztán azért nem, mert méltóságukon alulinak tartották ilyen bizottsággal tárgyalni. Ha a munkások a hatóságokhoz fordultak, hogy az vállalja a közvetítő szerepet, szintén nem sokra mentek. A hatóság meg sok helyen azt kifogásolta, hogy a bizottságoknak nincsen törvényes alapja. Sem a gazdák, sem a hatóság nem tudták megérteni, hogy a bizottságoknak nincsenek ellenséges szándékaik, hanem ellenkezőleg, az egyezkedésekkel az összeütközések számát és élességét akarják csökkenteni.

A munkarend-bizottságok ez okoknál fogva, nem is fejthettek ki működést. Ebből a tényből azonban semmi esetre sem a munkásoknak lesz káruk, mert hiszen azok folytatni fogják ezirányú munkájukat továbbra is.

A földművelők mint önálló foglalkozási ág munkásai külön mozgalmat nem csináltak a múlt évben. Működésük a párttagok működése volt, és nem a szakmához tartozó munkásoké. A helyi pártszervezetekben mindenütt megtették a kötelességüket, de külön önálló földművelő-mozgalmunk nem volt. A törekvés egy ilyen irányú mozgalom megindítására azonban nem szünetelt.

Most van rá kilátás, hogy a földművelő-mozgalom is nagyobb lendületet vesz. A földművelők 9-es bizottságának kezdeményezésére lépések történtek egy földművelő hetilap kiadására nézve. A földművelők titkára ennek értelmében felszólítást intézett a különböző községek munkásaihoz, hogy a kiadandó lap alapját teremtsék meg. A felszólításra néhány község már eddig is tekintélyes összeget szavazott meg, s reméljük, hogy tekintettel a fontos ügyre, a többiek sem maradnak hátra, s a földművelők mindenütt igyekezni, sőt vetélkedni fognak a lap alapját előteremteni.

A mozgalomnak valósággal alapját veti majd meg az az országos egyesület, melyet alakítani szándékoznak, s melynek alapszabály-tervezetét már a most húsvétkor tartandó földművelő-értekezlet elé terjeszti a 9-es bizottság[2]. Ez országos egyesület rendkívüli fontossággal bír a jövőre nézve. Ez adja meg a módot ahhoz, hogy a munkások künn a vidéken is, lehetőleg nyugodtan, s folytonos hatósági beavatkozás nélkül, szervezkedhessenek. Ezenkívül az egyesület úgy van tervezve, hogy a megszoruló tagoknak valamilyen formában segélyt is biztosítson. Emellett még természetesen megadja az egyesület mindazokat az eszközöket, melyek a művelődésre, tagok nevelésére, felvilágosítására stb. tartoznak.

Mindezek a törekvések egyrészt azt bizonyítják, hogy ha a földművelő-mozgalom eddig

[1] Lásd e kötet 198. old.
[2] Lásd e kötet 411. old.

nem fejlődött a kívánt mértékben, annak okai nem mindig a munkásokban, hanem a rajtuk kívül levő viszonyokban keresendők, másrészt biztosítékul szolgálnak arra, hogy a mozgalom gyorsabb fejlődésnek indul.

A szakszervezeti mozgalom

A szakszervezeti mozgalmat a magyarországi Szaktanács vezeti. A szakszervezeti titkárság felállításának jótékony hatása máris érezhető a mozgalomban. A rendszertelen és szervezetlen sztrájkok száma folyton kisebbedik.

A szakszervezeti mozgalom az erőteljes fejlődés útján van. A mozgalom jelentős eseményeit a Szaktanács által kiadott Szakszervezeti Értesítő időnként az összes szervezetekkel megismerteti. A tagszaporulat a lefolyt évben is örvendetes.

A forgalom a következő:

	Taglétszám	*Az összes ipari munkásokhoz arányítva (%-ban)*
1902 január 1-én	9 999	2,39
1903 « «	5 270	3,65
1904 « «	41 138	9,84
1905 « «	53 169	12,72

A tagszaporulat január 1 óta is több szervezetben örvendetesen halad...[1]

A lefolyt év a sztrájkok évének nevezhető. Majdnem minden szakma munkássága arra törekedett, hogy az évek óta tartó gazdasági pangás segélyével leszállított munkabéreket emelje. A munkásság harcára szinte kényszerítő befolyást gyakorolt az élelmiszerek hallatlan drágasága és a lakbéruzsora. A Szaktanácsnál *nem kevesebb, mint 325 sztrájkot jelentettek be.* Ezek között 19 az egész szakmára kiterjedt. A bejelentett sztrájkokban 31 472 munkás vett részt. A sztrájkok 47%-a a munkások teljes győzelmével, 34% részleges eredménnyel és 19%-a eredménytelenül végződött...[2]

A bányászok mozgalmát a Szaktanács mindenben előmozdította. 1904 május havában benyújtotta a titkárság a bányászok országos szövetségének alapszabályait, de az alapszabályok még ma is ott hevernek a Pénzügyminisztériumban, amelynek magas tanácsa nélkül, úgy látszik, nem lehet azokat jóváhagyni.

A nagyobb sztrájkok közül a malommunkások és a fuvarosok sztrájkja[3] eredménytelenül végződött. Az asztalosok és bádogosok kivívták a műhelyek legnagyobb részében a 9 órai munkaidőt. Sikerrel harcoltak az ácsok, építőmunkások[4], szabók, szobafestők és lakatosok...

A pártmozgalom fontosabb eseményei

A lefolyt évben a párttitkárságnak és a lapnak a fővárosból 61, a vidékről 69 szakgyűlést jelentettek be. Pártgyűlést tartottunk a fővárosban 180-at, a vidéken 587-et. 1904 március 13-án 30 000 munkás vonult Petőfi szobrához. A munkásság, a polgárság képmutató ünnepélyével ellentétben, a költő szobra előtt az igazi népszabadságért küzdő harcosok emlékét ünnepeli.

[1] A következőkben a jelentés a szakegyletek bevételeit és kiadásait ismerteti.

[2] A következőkben a jelentés az 1904 december 24-én és 25-én tartott szakszervezeti kongresszus eseményeit ismerteti. A kongresszus tárgyalásairól lásd e kötet 237. old.

[3] Lásd e kötet 224. old.

[4] Lásd e kötet 235. old. — A jelentés ezután a nagyobb szakszervezetekre vonatkozó (az építőmunkások, famunkások, könyvnyomdászok, szabómunkások, a vas- és fémmunkások szakszervezetei) fontosabb adatokat sorolja fel.

1904. évi április hó 3-án, 4-én, 5-én tartatott meg a XI. pártgyűlés . . .[1]

A pártgyűlés tanácskozásait nagyban hátráltatta, hogy a tanácskozást négy nyelven kellett vezetni. A tanácskozóterem maga szintén kicsinynek bizonyult a küldöttek befogadására. A pártgyűlés elhatározta, hogy a szervezeti szabályzat küldöttválasztásra vonatkozó részét módosítani kell, és megbízta a pártvezetőséget, hogy az új pártgyűlést az új szabályok értelmében hívja egybe. A pártvezetőség azonban az egész szervezeti szabályzatot módosította és a pártgyűlésnek tartja fenn a változtatásokat.

1904 május hó 1-én a fővárosban teljesen szünetelt a munka. A vidék nagyobb városaiban szintén örvendetesen hódít a május 1-ének munkaszünettel való ünneplése. Érdekes jelenség, hogy a tiszta földművelő-községek lakossága is mind nagyobb számban ünnepel május 1-én. A vidéken még ma is kivételes rendszabályok uralkodnak e napon. A főváros munkásságának már évek óta megengedik május 1-én a tüntető felvonulást is, a vidéken azonban még a legcsekélyebb mulatságot sem tűrik.

A fővárosban 50 000 munkás tartott tüntető felvonulást. Este három óriási népkertben tartottunk pártünnepélyt.

Az élelmiszeruzsora ellen május hó 15-én a párt nagy népgyűlést tartott. A gyűlésen 20 000 munkás tiltakozott a hatóságok vétkes könnyelműsége ellen, amellyel az élelmiszeruzsorások hadjáratát a nép ellen megtűri és mindenben elősegíti.

Június 26-án két nagygyűlésen a vasúti munkások és a vas- és fémmunkások tiltakoztak a kormány munkásellenes magatartása ellen.

A vasúti munkások a Reklám-kertben, a vidéki városok küldöttségeinek jelenlétében, a nyugbér-ügyben foglaltak állást, a vas- és fémmunkások a Hermina-kertben tüntettek a kormány és az uszítók ellen.

Szeptember 1-én az asztaltársaságok ellen adott ki Tisza István rendeletet. Az asztaltársaságokkal azelőtt senki sem törődött. Mikor azonban a vidéki munkások, megfosztva az egylet alakításának lehetőségétől, asztaltársaságokban tömörültek, a belügyminiszter irtóháborút kezdett az asztaltársaságok ellen. Pedig a belügyminiszter kapkodása mitsem ér. Ha a munkásokkal szemben felfüggesztik az egyesülési jogot, *titkos szervezetekben kell tömörülniük*. Hogy ezt a szervezetet asztaltársaságoknak keresztelik-e vagy másnak, az teljesen mellékes.

Szeptember 13-án tartottuk meg Lassalle halálának emlékünnepét. A Trieszti Nőhöz címzett vendéglőben a munkások ezrei voltak a kegyelet ünnepén.

Szeptember 18-án a Szaktanács kezdeményezésére a főváros összes szakmái délelőtt gyűléseket tartottak. Délután a budapesti munkások egy nagy népgyűlésen hívták fel a kormányt, hogy az uzsorások ellen szigorú rendszabályokat hozzon.

Október hó 5-én Krecsányi Kálmán, a detektívfőnök, behatolt a fehérneműtisztítók szakegyletébe, ahol a tanoncok felolvasást hallgattak. A tanoncok előadását megzavarták, és valamennyi jelenlevőt megbüntették. Az ifjúmunkások szervezete azóta erősödött meg. A detektívek főnöke okosabban tenné, ha a tanoncok helyett arra ügyelne, hogy a fővárosban ne lopják el világos nappal a járdákat.

Október hó 9-én a Tattersallban 25 000 munkás foglalt állást az uszító tőkésekkel szemben. A munkások egy határozati javaslatban kimondták, hogy a legélesebb fegyverekkel küzdenek a kormány ellen, ha egyoldalúlag állást foglal a tőkések érdekében.

Október 16-án tartotta meg a nők szervező bizottsága az első nagyobb női gyűlést. Ezen a gyűlésen kezdődött meg a cselédek szervezése.

November 6-án délelőtt az összes szakmák külön gyűléseken tiltakoztak az asztalosszakegylet felfüggesztése ellen. Délután a Tattersallban 30 000 munkás fogadta meg, hogy nem tűri nyugodtan az egylet bezárását, és kész általános sztrájkba lépni, ha az asztalosok szakegyletét ki nem nyitják.

---

[1] Lásd e kötet 184. old.

November 27-én, a parlament házszabályainak felrúgása után, a párt tüntető felvonulást és népgyűlést rendezett. A felvonuláson mintegy 30 000 munkás, a gyűlésen, a Tattersallban, legalább 40 000 munkás volt. Pártunk szónoka rámutatott a kormány merényletére, és rámutatott arra a tényre, hogy a Függetlenségi Párt népámító szereplését most bosszulhatják meg a néptömegek. Az általános választói jog követelésével ért véget ez a hatalmas tüntetés.

1904 december hó 18-án a fővárosi munkásság a Tattersallban kimondta, hogy minden munkás 40 fillérrel köteles a párt választási költségeihez hozzájárulni.

December hó 25-én és 26-án, a karácsonyi ünnepeket vidéki elvtársaink felhasználták a szervezkedésre. Kerületi értekezlet volt *Nagyváradon* és *Kolozsváron*, megyei értekezlet: *Szombathelyen*, *Szegeden* és *Aradon*. A pártvezetőség az összes értekezleteken egy-egy taggal képviselve volt.

A képviselőválasztások — amint már említettük — az agitációt szolgálták. A röpiratok százezreit szórtuk a nép közé, és a gyűlések százain beszéltünk a szociáldemokrata mozgalomról és az általános választói jogról.

1905 február hó 5-én a párt a Tattersallban megtartott nagy nyilvános népgyűlésen összegezte a választások eredményeit. Kimutattuk, hogy a parlament többsége, az egyesült ellenzék mindenütt megígérte az általános választói jogot. A népgyűlés kimondotta, hogy minden eszközt felhasznál arra, hogy az egyesült ellenzéket ígéreteinek betartására bírja.

Február hó 12-én a fővárosi összes szakmák kimondták, hogy ha a választói reform nem lesz kielégítő, akkor az általános sztrájk fegyveréhez nyúlnak. A vidéki városok munkásai egyhangúlag csatlakoztak e határozathoz.

1905 március hó 19-én a fővárosi munkásság megkoszorúzta Petőfi szobrát, és tüntető felvonulást tartott az általános választói jogért . . .[1]

A büntetések összege

A büntetések sorozata hiányos. Vidéki elvtársaink nem jelentenek be minden büntetést a pártvezetőségnek, és így nincs módunkban teljes kimutatást adni. *A pénzbüntetések összege: 18 519 korona. Az államfogház büntetések összege: 5 év, 8 hó és 28 nap; a fogházbüntetések összege: 7 év, 4 hó és 21 nap; a börtönbüntetések összege: 12 év és 6 hó; a fegyházbüntetések 16 év és 1 hó; az összes büntetések összege: 41 év, 8 hó és 19 nap.* Ezenkívül az elvtársak százait kiutasították és kitoloncolták a vidéki rendőrkapitányok és szolgabírók. . .[2]

Könyvkereskedés

Pártunk könyvkereskedése az elmúlt évben nagyobb lett, látszólag gyönyörűen fejlődött, forgalma lényegesen emelkedett, de mérlege, ahelyett, hogy nyereséget mutatna, veszteséggel záródik . . .

Az elmúlt évben megjelent összesen kilenc kiadványunk, ezek között egy olyan nagystílű, mellyel jogunk van büszkélkedni: Marx—Engels válogatott művei három kötetben, illetve negyven füzetben.

---

[1] A jelentés következő fejezetei az ingyenes jogi tanácsadó tevékenységét, új egyletek alakulását, a párt tagjai ellen indított sajtópereket és egyéb büntetéseket ismertetik.

[2] Ezután a pártsajtót és a pártvezetőség pénztári jelentését tartalmazó fejezetek következnek.

A kiadványok sora ez:

Szegényember kenyere	10 000	példány
Szakegyesületi mozgalom Magyarországon	3 000	«
Szakegyesületi jegyzőkönyv. 1905	3 000	«
Népszava Naptár. 1905	10 000	«
Volksstimme Kalender. 1905	5 000	«
Májusi irat. 1904	10 000	«
Pártgyűlési jegyzőkönyv. 1904	4 000	«
Marx—Engels válogatott művei	3 000	«
Márciusi irat. 1905	8 000	«

Ez a pártvezetőség jelentése. A pártmozgalom erőteljes haladását tükrözi vissza a jelentés. A haladást teljesen az elvtársak lelkes és áldozatkész munkájának tudjuk be...[1]

A pártvezetőség

A Magyarországi Szociáldemokrata Párt 1905. évi április hó 23-án, 24-én és 25-én Budapesten tartott XII. pártgyűlésének jegyzőkönyve. Budapest 1905. Népszava. 13—41. old.

157

1905

A MAGYARORSZÁGI SZOCIÁLDEMOKRATA PÁRT XII. KONGRESSZUSÁNAK TANÁCSKOZÁSAIBÓL

A jegyzőkönyv először a napirendet és a pártgyűlés ügyrendjét, majd a kongresszus tisztikarának megválasztását ismerteti.

A pártvezetőség és az ellenőrző bizottság jelentéseinek megvitatása

Bokányi bevezetőben a munkásság harcának fellendüléséről, az önbírálat jelentőségéről beszél, majd a pártvezetőség nevében üdvözli a kongresszust.

Ezután *Winarsky* Lipót, az osztrák szociáldemokrata párt küldötte szólal fel. Dicséri a magyar szociáldemokráciát, mert „szigorúan" megmaradt az „osztályharc álláspontján". Majd a következőket jelenti ki: „Önökkel együtt egy közös ellenség ellen küzdünk: az abszolutizmus ellen, melynek leghatalmasabb támasza a dinasztikus dualizmus ... a nép valódi érdekeit csak úgy véljük megvédhetni, ha az a mesterséges államforma, melyet a 67-i kiegyezés hozott létre, tönkremegy." Ezután *Lerner* Dezső előterjeszti az igazoló bizottság jelentését. 84 budapesti szervezetet 161 küldött, 75 község 104 szervezetét 135 küldött képviseli[2]. A kongresszus az igazoló bizottság jelentését tudomásul veszi. Több felszólalás hangzik el ügyrendi kérdésekben, majd *Weltner* mondja el — a pártvezetőség jelentése alapján — titkári beszámolóját. Mind ezt, mind a *Kardos* Jakab által előadott pénztári jelentést és az ellenőrző bizottság *Kováts* Géza által előterjesztett jelentését a kongresszus tudomásul veszi.

---

[1] Befejezésül a jelentés kimutatást közöl a „A Magyarországi Szociáldemokrata Párt bevételeinek és kiadásainak kimutatása 1904 március 15-től 1905 március 31-ig. Népszava és Volksstimme bevétele 1904 március 15-től 1905 március 31-ig" és „Összkimutatás a párt bevételeiről és kiadásairól 1904 március 15-től 1905 március 31-ig" címmel.

[2] A kongresszuson a jegyzőkönyv szerint a következő szervezetek voltak képviselve:

a) *Budapestről:*

Ácsok, asztalosok, aranyművesek, bérkocsis-segédek, borbélyok, bőröndösök, cipészek, cipőfelsőrész-készítők, konfekció-munkások, cseh munkások, délszláv munkások, építőmunkások, esztergályosok, famunkások, fazekasok, fehérnemű-tisztítók, grafikai munkások, „Jövő" Egylet, kádárok, kalaposok, kárpitosok, kávéfőzők, kereskedelmi alkalmazottak, kesztyűsök, kőfaragók, lengyel munkások, mennyezetvakolók és fehérmunkások, molnárok és malommunkások, munkásnő-egyesület, nap- és esernyőkészítők, német munkások, női munkások, női szabók, nyomdai segédmunkások, nyomdászok, óbudai olvasóegylet, paszományosok, pártszervezet (I., III., külső VI., külső és belső VII., VIII., IX., X. kerület), sütőmunkások, „Szabadság" Egyesület, szabók, szabókisiparosok, szappanosok, szobafestők, szobrászok, szűcsök, teherszállítók, szlovák munkások, vas- és fémmunkások (22 fővárosi szervezet), vasúti munkások.

Kovács József elvtárs: Tisztelt Pártgyűlés! A pártvezetőség a múlt évhez képest sokkal szebb jelentést adott az elvtársak elébe, úgyannyira, hogy ez a jelentés csupa jó dolgokat tartalmaz. Én azonban mégsem vagyok megelégedve, mert a pártvezetőség a kultúrmunkát nem fejtette ki eléggé. A jelentésben csak az van, hogy Marx és Engels munkáit kiadta. Nem vagyok megelégedve, hogy csak kifelé agitálnak, hanem nevelni kell az elvtársakat befelé is. Öntudatos szocialistákká, mert az nem elegendő, ha 50—60 000 ember felvonul és tüntet. A pártvezetőség a felolvasások terén sem tett eleget. Személyesen felszólítottam a titkár elvtársat, ki becsületszavára megígérte, hogy eljön, és nem jött el; ez a szervezetben rossz hatást szült. A kereskedelmi alkalmazottaknál volt egy tanfolyam, azt hanyagul vezették. Volt egy művelődési kör, azt nem támogatták eléggé. Hiányzanak a nemzetiségek. Miért nincsenek jelen? Nem veszem tudomásul a jelentést, mert az ellenőrző bizottság tagjai hanyagok. Egyes szervezetek bojkottálták a könyvkereskedést. A hibát a párt alkalmazottai között kell keresni. Egyes szervezetekkel, akik megtették kötelességüket, igazságtalanságokat követtek el; ezen eljárás nagyon hozzájárult a bojkottáláshoz . . .

Ezután *Virág* Szilveszter szólal fel a bécsi magyar szervezett munkások nevében.

Goldner indítványa: Indítványozzuk, hogy azon nők, akik vidékről a nőértekezletre jöttek, a kongresszusra *mint vendégek* bejöhessenek.

Dániel Arnold: Tisztelt Kongresszus! Az én általános benyomásom a titkárság jelentéséről az, hogy ebben a jelentésben sok olyan dolog van, aminek tulajdonképpen a Szaktanácsnál lenne helye. Gazdasági okokból indított sztrájkok a Szaktanács körébe valók. Hiányzik a pártvezetőség jelentéséből az a megnyugvás, hogy a mi mozgalmunk Magyarország összes nemzetiségei között kellőképpen elterjedt. A pártvezetőség jelentéséből és az itt elhangzottakból az tűnik ki, hogy előrehaladtunk, ez azonban sok tekintetben nem igaz. Múlt évben 650 küldött volt, az idén csak 300. Ez haladás — visszafelé. Ez olyan jelenség, amely gondolkodóba ejt. Gyengült a földművelő-mozgalom is. A politikai élet nem stagnált, stagnált az országgyűlésen, de nem a szocialista életben. Még egy jelenség van, amely kimaradt a jelentésből, tudniillik, hogy az elmúlt esztendő ínséges esztendő volt. Azt azonban nem mondhatja senki, hogy ez a mozgalomra nézve káros volt, mert ha a nyomorúság bekopogtatott a munkás ajtaján, bekopogtattak akkor a szociáldemokrácia elvei is. A jelentésben az van, hogy a hatóság a legnagyobb önkényeskedéssel nyakát szegte a más nemzetekhez tartozó munkástársaink mozgalmának. Kötelességünk lett volna a nemzetiségek mozgalmát erősebben támogatni. Titkos gyűléseket lehetett volna tartani, és ha lapjainkat elkobozták, röpiratokat kellett volna terjeszteni közöttük. A visszavonulásnak az lett a következménye, hogy átpártoltak. Weltner elvtárs felemlítette az élesdi vérengzést, de nem említette, hogy mit tett a pártvezetőség azután. A Népszava siránkozott. Nem küldött védőt Nagyváradra. Több román és szerb elvtárssal a Népszavánál címeket irattak, holott ki kellett volna rendelni a nemzetiségi mozgalmakhoz.

Az egyik ok, hogy elpártoltak tőlünk és a bécsiek mellé álltak, az, hogy nekik nem kell magyar vezényszó, szóval a nemzetiségek vezetése a szociáldemokraták kezében fegyver lett volna a dzsentri osztály ellen, és a legnagyobb áldozatok árán fenn kellett volna tartani a moz-

---

b) *Vidékről:*

Arad, Baja, Baranyaszabolcs, Bécs, Besztercebánya (nyomdászok, vas- és fémmunkások), Békésgyula, Bicske, Brassó, Budafok (ácsok), Cegléd, Csokonya, Debrecen (pártszervezet, földművelők), Eger (pártszervezet, szabók, vas- és fémmunkások, famunkások), Egres, Erzsébetfalva (pártszervezet, vas- és fémmunkások), Gádoros, Grác (magyar munkásképző), Győr, Halas, Harta, Hatvan, Hódmezővásárhely (pártszervezet, kőművesek, földművesek), Kassa (pártszervezet, cipészek, nyomdászok), Kecskemét (pártszervezet, famunkások, általános munkásképző), Kiskunfélegyháza (pártszervezet, vas- és fémmunkások), Kiskér, Kispest (pártszervezet, munkáskör, vas- és fémmunkások), Kiszombor, Komárom, Kolozsvár, Losonc (pártszervezet, vas- és fémmunkások), Makó, Máramarossziget, Marosvásárhely, Medgyesegyháza, Mezőtúr, Miskolc (pártszervezet, cipészek), Nagybecskerek, Nagykanizsa, Nagykároly, Nagyvárad, Ókér, Ómoravica, Orosháza, Paks (építőmunkások), Pápa, Pécs (pártszervezet, földművelők), Pozsony, Pusztaszentlőrinc, Resica, Sátoraljaújhely, Simontornya, Soroksár, Sopron, Solt, Süttő, Szabadka, Szarvas (építőmunkások és földművelők), Szatmár, Szeged, Székesfehérvár, Szigetújfalu (építőmunkások és földmunkások), Szolnok, Szombathely, Tatatóváros (építőmunkások), Taksony, Temesvár (pártszervezet, famunkások, össz-szervezetek), Tiszaroff, Torda, Törökkanizsa, Újpest (ácsok, famunkások, fonó-szövőmunkások, pártszervezet, vas- és fémmunkások), Ungvár (pártszervezet, famunkások), Újvidék, Vác, Zombor.

galmat, már csak azért is, mert midőn a földművelő-mozgalomban a párt eredménytelenségéről volt szó, a nemzetiségi vidékek sztrájktörőket szolgáltattak. A pártvezetőség még a községi programtervezetet sem dolgozta ki. Nagyon sokat lehetne tenni a földművelő-mozgalom érdekében. Magyarországon 650 000 ipari munkás és 5 millió földművelő van. A pártvezetőség azonban az ipari sztrájkmozgalomra helyezte a fő súlyt, ily körülmények között a földmunkások körében bűn elhanyagolni a pártmozgalmat; ha meg lehetett csinálni Olaszországban, Galíciában, akkor meg lehet nálunk is csinálni. Csak akarni kell. És nekünk földművelő-mozgalom kell, amellyel az uralkodó osztály elevenére tapintunk. Itt, Magyarországon, a haladásnak, a politikai hatalomnak bármely csekély megszerzéséhez első feltétel a nemzetiségi és földművelő-mozgalom megteremtése.

A felmentvényt nem adja meg...[1]

---

[1] *Dániel* felszólalásának hitelesebb, a szociáldemokrata pártvezetőség által meg nem csonkított szövege található a rendőrségi jelentésben, ezért ezt a szöveget is közöljük:

„Tisztelt elvtársak! Az én általános benyomásom a párttitkárság jelentéséről az, hogy abban igen sok olyan dolog van, amelynek helye a Szaktanács jelentésében lenne. A gazdasági okokból indított sztrájkok tudvalevőleg oda tartoznak. A pártvezetőség jelentésének felét ilyen, ipari munkások gazdasági mozgalma teszi ki. Ellenben nagyon is hiányzik valamennyiünknek lelkéből az a megnyugvás, hogy a mi mozgalmunk Magyarország összes nemzetei közt teljesen elterjedt. A pártvezetőség jelentését és az itt elhangzott felszólalásokat keresztülhatja az a szellem, hogy a magyarországi szociáldemokraták mozgalma az elmúlt esztendőkben előrehaladt, bátorkodom konstatálni az ellenkezőt. Sok tekintetben hátrafelé mentünk. Legalább a múlt évi kongresszuson 650 küldött volt, ezen pedig nem egészen 300. Én is haladásnak tekintem ezt, de visszafelé. Nem mondom azt, hogy a kongresszusnak tevékenysége attól függ, hogy hány tagja van, mert hiszen kis kongresszus is eredményes munkát végezhet, de olyan jelenség ez, mely aggódóba kell, hogy ejtsen bennünket. A pártvezetőség jelentéséből két lényeges dolog tűnik ki. Az egyik, hogy gyengült a nemzetiségek közt a szocialista mozgalom és a földművelő-mozgalom is. A pártvezetőség, úgy látszik, maga is érezte azt, mert mintegy indokolásul hozza fel, hogy az elmúlt évben a politikai élet stagnált Magyarországon. Ez nem igaz. A politikai élet nem stagnált. Stagnált az országgyűlésen, de nem stagnált künn a közéletben. Ez sokkal fontosabb ránk nézve, mint a parlament tevékenysége. Ez nem ok arra, hogy a pártvezetőség gyenge tevékenysége ezzel indokolható legyen. Azután a múlt esztendő ínséges volt, igaz, hogy egyetlen jóravaló szocialista sem örül annak, de nem mondhatja senki, hogy mozgalmunkra nézve nem előnyös, mert amikor a nyomorúság bekopogtat a kunyhók ajtajain, akkor a legjobb alkalom arra, hogy bekopogtassanak a szocialista párt eszméi.

A jelentésben van és Weltner elvtárs is kiemelte, hogy a hatóság a legszörnyűbb törvénytiprásokkal, legnagyobb önkényeskedéssel iparkodott erőnket szegni a nemzetiségi, illetve más nemzetekhez tartozó munkástársainknak mozgalmánál. Ezzel dicsekedhetnék Tisza Pista, de nekünk a legnagyobb szégyenünk az, hogy mi ez ellen nem tettünk semmit, hogy mi bevontuk zászlóinkat, mert Tisza Pistának tetszett egynéhány csendőrt a nemzetiségek nyakára kivezényelni. Nekünk az lett volna a kötelességünk, hogy annál fokozottabb erővel megcsináljuk a Magyarországon lakó, más nemzetekhez tartozó elvtársainknak a mozgalmát. Ha a gyűléseket betiltották, lehetett volna tartani titkos gyűléseket. Ezt nekem nem beszéli be senki, erre nézve tapasztalataim vannak. Azután vannak röpiratok, ha lapunkat betiltották, és az elkobzott lapokat is el lehet terjeszteni közöttük. De, tisztelt Elvtársak, annak a visszavonulásnak, amit a pártvezetőség részéről tapasztalhatott mindenki, meglettek a következményei...

Tisztelt Elvtársaim! Weltner felemlítette az élesdi vérengzést, ami gyalázata egész Magyarországnak az egész civilizált világ előtt. Azonban nem említette fel azt, vajon mit tett a pártvezetőség az élesdi vérengzés után. Úgy tudom, hogy amikor Szardíniában hasonló eset történt, az olasz elvtársak általános sztrájkba léptek. Nem mondom, hogy nekünk is ezt kellett volna tenni, de legalább országos tüntetést rendezhettek volna, amikor ilyen brutális tény fordult elő, amely szégyene az egész magyar közigazgatásnak, amelyről Európa színe előtt nagyon szépen leránthattuk volna a leplet. A Népszava semmi egyebet nem tett, mint siránkozott. Azt sem tette a pártvezetőség, hogy Nagyváradon a perbe delegált volna egy védőt. Azt láttuk, hogy a védői kar gúnyolódott szenvedő munkástársaink felett a törvényszék előtt... Van Liebknecht elvtársunknak egy feljegyzése, hogyha valami akciónkról azt látjuk, ellenségeinknek tetszik, akkor hagyjuk el, de ha azt látjuk, hogy ellenségeink tiltakoznak ellene, akkor folytassuk ördög és pokol ellenére, akkor mondhatjuk azt, hogy helyes úton járunk. Ha Magyarországon a mi kezünkben lenne a nemzetiségi mozgalom, micsoda rémületes hatalmat képviselnénk a magyar uralkodó osztály, a magyar dzsentri ellen. Pedig nekünk arra szükségünk van, hogy ne kicsinyeljenek bennünket az ellenségeink, hanem féljenek tőlünk.

Tisztelt Elvtársak! A nemzetiségi mozgalmat csak azért sem lett volna szabad abbahagyni, mert amikor a földművelő-mozgalomban kifejtett működés eredménytelenségéről volt szó, akkor a pártvezetőség mindig azzal indokolta ezt, hogy a nemzetiségi vidékek sztrájktörőket szolgáltatnak. Itt is a legnagyobb tehetetlenség, amit a pártvezetőség részéről tapasztalunk; azt mondja a jelentés, hogy az agráriusok megragadtak minden alkalmat, uszítók módjára jártak el. Ezzel szemben a pártvezetőség kidolgozott egy munkarendet és elküldte közéjük, hogy ez legyen fegyverük... Úgy tudom, ahol csak vidéken megfordultam, mindenütt azt hallottam; hogy nagyon sokat lehetne tenni a földművelő-mozgalom terén, ha képeznénk agitátorokat és kibocsátanánk röpiratokat, amelyekben közelfekvő gazdasági tényekre hívjuk fel a figyelmet. Magyarországon 650 000 ipari munkás van, ezzel szemben 5 millió földművelő.

A földművelőket pedig teljességgel elhanyagoljuk, így lehet szakmozgalmat csinálni, de nem lehet erőteljes és eredményes politikai mozgalmat csinálni, mert 600 000 ember egy 20 millió lakossal bíró országban teljességgel tehetetlen. Ha meg lehetett csinálni a földművelő-mozgalmat Olaszországban és Galíciában, ahol nem jobbak

A következő felszólaló, dr. *Ormos* Ede (Makó) elismeréssel nyilatkozik a pártvezetőség tevékenységéről. Ormos után *Jócsák* Kálmán szólal fel. Kárhoztatja, hogy „megindult a hajsza a különvéleményű elvtársak ellen, és a pártfegyelmet olyan módon kezdték értelmezni, hogy ez nem öntudatos, hanem katonai fegyelem". Utal arra, hogy a párt választási agitációját rosszul szervezték meg.

Groszmann, *Lerner*, *Malasits* és *Goldner* küldöttek szólalnak fel ezután röviden.

Nyisztor György (Szatmár): Panaszkodik az ingyenes jogi tanácsról, miért szünteti be a pártvezetőség a magánügyekben adandó tanácsokat, és ezzel összefüggésben azt mondja, hogy a pártvezetőség üldözi az ellenvéleményt és tiltakozik ellene...

Ezután *Horovitz* Jenő felszólalása következik a jogi tanácsadás kérdéséről. *Kohn* Samu azért bírálja a pártvezetőséget, mert az ellenzi a vidéki munkássajtó fejlesztését. Kifogásolja, hogy Csizmadia Sándor polgári lapokba is ír, bírálja a pártnyomdában kialakult állapotokat. *Csizmadia* és *Kardos* ezt követően felszólalásukban nem ismerik el a kritika helyességét.

Grünfeld Jakab[1]: A Népszava a múlt esztendőben folyton hangoztatta, hogy mi soha egy párttal sem paktálunk. Úgy gondoltuk, hogy ha jön a választás, nem fogunk jelölni és nem fogunk szavazni. De mi történt itt Pesten? Éppen az ellenkezője. Nem is mertem soha arra gondolni, hogy Pesten pártvezetőségi tagok Vázsonyira fognak szavazni. Felháborító, hogy a pártvezetőség az ellenkezőjét tette annak, amit hirdetett. Az nem is érv, hogy Hieronymival szemben szavaztak Vázsonyira. Legfeljebb egy nagy hallgatóval kevesebb lett volna a képviselőházban. Nem fogadhatom el azt, hogy Vázsonyi és Kossuth között nincsen nagy különbség. Vázsonyi paktál Mezőfivel. Az nem is bántana, ha az elvtársak közül néhányan rászavaztak volna. De pártvezetőségi tagoktól azt rossz néven veszem. Tudomásul veszem a jelentést.

Tarczai Lajos: ... Ha a pártvezetőség és az egész pártmozgalom működéséről képet akarunk nyerni, nem elegendő Weltner elvtárs mai felolvasása, hanem szükséges, hogy visszaemlékezzünk a párt múlt évi történetére. A jelentésnek megvan a sajátsága, hogy csakis a dicsérendő dolgok vannak felemlítve, hibák csak a pénztárjelentésben vannak. Ha a pártnak a hibáit felemlítjük, tesszük azért, hogy többé ne történjenek.

A párt múlt évi működését jellemzi, hogy Csizmadia nem járt el egész évben a pártvezetőségbe, éspedig azért, mert differenciák voltak közte és a pártvezetőség között. És hogy hibák vannak a párt életében, azt bizonyítja Buchinger elvtárs panasza, hogy mellőzték a vidékre való küldésben. A hibákat orvosolni kell. A múlt évi kongresszus indítványozta a községi program megteremtését, mulasztásnak rovom fel, mert még nincs meg. Magyarország egyes községeiben, ahol küldötteink vannak, olyan dolgokat csinálnak, ami szocialistához nem méltó. Az egyik helyen a tanítót, amikor anyagi helyzetének javításáról volt szó, leszavazták, hogy nem dolgozik, csak a munkások. A pártvezetőség elmulasztotta a múlt évi kongresszus megállapodása szerint a munkások irodalmi életéről kellőképpen gondoskodni. Magyar munkák nem jelentek meg. A pártnak agitacionális életében is hiánya van, nem végzett sikeres munkát Magyarország kulturális életében. A népoktatással nem törődnek. A pártnak legnagyobb hibája, hogy nincs emberkészlete. Azok az emberek, akik taníthatnának, népgyűlésekre járnak. A pártvezetőséget hiba terheli, amennyiben a múlt évi kongresszus kiadott egy javaslatot, hogy a párt állítson fel az agitátorok részére egy iskolát. A kereskedelmi alkalmazottaknál volt, de nem a pártvezetőség csinálta. A vidék panaszkodik, hogy nem küldenek elég jó szónokokat. Gyakran megesik, hogy a szónokok beszédén nevetni kell. A tömeget nevelni kell, hogy a vezetőket ellenőrizhesse. A múlt évben történtek esetek, mikor a pártvezetőség, a viszonyoktól kényszerítve és belátva, hogy a felelőtlen uralkodás nem tanácsos, olyan dolgokat vitt a bizalmi

---

a viszonyok sem közigazgatás, sem más tekintetben mint minálunk, akkor talán meg lehet csinálni Magyarországon is, csak akarni kell, és nem kell behúzni a lobogót rögtön, mihelyt ellenállásra találunk.

A pártvezetőség síkraszállt mindenütt, ahol nem talált elég ellenállásra, ellenben behúzta a lobogóját, ahol erélyes ellenállásra talált. Végső konklúzióm az, hogy Magyarországon a politikai hatalom bármily csekély mértékben való megszerzéséhez első feltétel a földművelő-mozgalom megteremtése, és a legelhibázottabb taktikának, a legnagyobb gyávaság jelének veszem azt, hogy ez elől a magyarországi szociáldemokrácia vezetősége — lehet, hogy üzleti szempontból, ahogy Kardos mondta — mindeddig következetesen meghátrált. A jelentést nem veszem tudomásul, és a felmentvény megadásához nem járulok hozzá." *(A magyarországi szocialisztikus munkásmozgalmak az 1905. évben. Budapest 1906. Országos Központi Községi Ny. 222—226. old.)*

[1] Grünfeld a Népszava tudósítása szerint békésgyulai küldött volt. *(Népszava, 1905 április 25.)*

férfiak elé, amelyeket, ha valaki azelőtt említette volna, anarchistának nevezték volna. A bizalmi férfiak testülete egyszer egy olyan határozatot akart hozni, melyben az lett volna, hogy a pártvezetőségnek nincsen joga a kisebbségi véleményt képviselni.

Ezen a párton javítani kell, de csak úgy lehet, ha a tömegnek megvan az ellenőrzési joga. Szem előtt kell tartani, hogy a jövő társadalomban az embereket hozzá kell szoktatni, hogy önállóak legyenek. Nekünk az a feladatunk, hogy minden emberből egyént teremtsünk. Ezek az egyének fogják a társadalmat megújítani. Nem akarjuk a pártegységet megbontani azzal, hogy ellenkező véleményen vagyunk — mert vannak dolgok, amiket nem helyeselünk — hanem ellenkezőleg, vetélkedjünk mindnyájan abban, hogy ki tesz többet önzetlenül a munkásság érdekében . . .

Weltner Jakab és *Pelczéder* Ágoston felszólalásában a pártvezetőség politikáját védelmezi. *Jócsák* Kálmán és *Drucker* Dezső rövid felszólalása után *Kondor* Bernát rámutat, hogy a párt a választás idején nem végzett elég jó agitációs munkát. *Pikler* Emil szerint a Népszava munkatársai nem felelnek meg a követelményeknek. *Gorove* Miklós váci küldött kapkodásnak minősíti a párt választási taktikáját, de ezért a pártvezetőséget nem tartja felelősségre vonhatónak.

Mahler Izsák: A pártvezetőség jelentése élén az áll, hogy „Dac a hatalomnak". És Weltner mégis azt mondja, hogy a szerb és román mozgalmat az üldöztetések tették tönkre. Németországban, Ausztriában és Magyarországon a szociáldemokrata párt az üldöztetéseket győztesen állotta ki. A hiba tehát ott volt, hogy a pártvezetőség a mozgalmat egyes emberekre bízta, és mikor ezek eltűntek, a mozgalom is letűnt. Nem helyeslem, hogy a pártvezetőség a szerb lap kiadását beszüntette. A pártvezetőség két évi mozgalomban nem adott ki egyetlen egy röpiratot sem. A magyar mozgalomból is hiányzik az élet. A jelentést különben tudomásul veszi . . .

Gyuriás József és *Skerletz* Gyula felszólalása után *Szabó* József rámutat arra, hogy — a pártvezetőség jelentésével ellentétben — Pécsett nincs fizetett párttitkár, majd a Népszava Könyvkereskedéssel foglalkozik. *Lett* István és *Stern* Zoltán indítványára az elnök berekeszti a vitát a pártvezetőség jelentése felett, és végezetül *Csizmadia* Sándornak adja meg a szót.

Csizmadia Sándor: . . . A tegnapi nap folyamán olyan beszédek hangzottak el, amelyek bizonyítják, hogy még nem értünk meg arra, hogy jelentős szerepet viseljünk vagy közszereplést vállalhassunk. Itt némelyek kifogásolták, hogy bírálat tárgyává teszik azoknak az elvtársaknak tevékenységét, akik a mozgalomban vezető szerepet töltenek be. Mi olyan társadalom megteremtésére törekszünk, ahol a tömeget nem vezetni kell, hanem ahol mindenki öntudattal halad. Annak a társadalomnak minden egyes tagja ki fogja a maga részét venni a kormányzásból, és éppen ezért a bírálattól félni nekünk okunk nincsen. Én nem akarok újabb vitát provokálni, hanem vannak bizonyos előzmények, melyeket fel kell említenem, hogy eloszlassam az aggodalmakat. Általános vélemény volt eddig a pártban, hogy nem szabad bírálni, mert evvel kárt teszünk a pártnak, mivel a polgári pártok ezt felhasználják ellenünk. Mi hasznosabb reánk nézve? Ha a polgári pártok azt látják, hogy mi csorda vagyunk, mely arra megy, amerre éppen vezetik, vagy azt, hogy itt mindenki élénk figyelemmel kíséri a párt működését? Ha az utóbbit látják kívülről, akkor ez a pártra nézve hasznos. A német pártnak éppen ez az erőssége. Nálunk sincsen ok, hogy ettől féljünk. Nincs okunk arra, hogy más véleménytől féljünk . . .

Ezután Csizmadia arról beszél, hogy nem személyi, hanem elvi ellentétei voltak a pártvezetőséggel.

Minden kormánynak az a jellemvonása, hogy elmarad a tömegtől. A történelem is azt mutatja, hogy a vezetők mindig elmaradnak a tömegtől, s a tömegnek kell előre ösztökélni őket. Úgy van ez a mi pártunkban is, hogy a nép maga radikálisabb, mint a vezetőség. Ezzel pedig nekünk számolni kell, mert ez mérhetetlen károkat okozhat. Nem kell rosszhiszeműséget feltételezni, de ha károkat okoznak, a jóhiszeműség lehet enyhítő körülmény, de az eredményen az nem változtat.

Elmaradtam a pártvezetőségi ülésekről, mert meggyőződtem, hogy a pártban abszolutisztikus kormányzat folyik. Én tapasztaltam ezt, és erre nézve bizonyítékokat fogok felhozni.

Elnyomják a véleményszabadságot. Amit mi másoktól rossznéven veszünk, azt mi magunk tesszük meg.

Vannak a szociáldemokrata felfogásnak konzekvenciái, amelyeket már most le lehet vonnunk, és amelyeket már ma is lehetne a pártban alkalmazni. De erre még a törekvés sem látszik. Áll az, hogy mi követeljük a szabadságot a polgári társadalomtól, de magunk elnyomjuk a szabadságot a mi társadalmunkban. A polgári kormányok üldözik a véleményszabadságot, de nem úgy, mint a mi kormányunk. Akik a pártban a legutóbbi időben történt eseményeket ismerik, elképzelhetik, mi történt volna akkor, ha a pártvezetőségnek van ügyésze, csendőre és szuronya.

Tegnap felemlítette Tarczai elvtárs a szolidaritásra vonatkozólag, hogy mi történt a bizalmi férfi értekezleten. Akkor közbekiáltottak, hogy az nem úgy volt. De igenis, úgy volt. Amit Tarczai mondott, az áll. Az történt ugyanis, hogy a pártvezetőség kimondta, hogy egyes tagjai különvéleményt ne képviselhessenek a bizalmi férfiak értekezletén. Én ez ellen felléptem, és azt mondottam, hogy kifelé szolidárisaknak kell lennünk, de befelé az elvtársakkal szemben a szabad kritikának érvényesülni kell. A pártvezetőség a határozatot mégis meghozatta, de egy másik értekezleten a bizalmi férfiak leszavazták.

A pártvezetőség abszolutisztikus hajlamát bizonyíthatom. Vannak kis dolgok, amelyek azonban nagyon jellemzőek. Groszmann felállott tegnap, és azt mondotta roppant határozottsággal, hogy ő így meg amúgy nem fog valamit tűrni. Így nem szoktak szociáldemokraták beszélni, hanem cézárok, akik tudják, hogy az ő szavuk döntő . . .

Csizmadia a továbbiakban helyteleníti, hogy Vágó Bélát — akit rágalmazással vádoltak — eltávolították a Népszava szerkesztőségéből. Kifogásolja, hogy a pártvezetőség nem fogadta el dr. László Jenő bizalmi férfivá történt megválasztását. Ezután rátér a pártvezetőség önkényeskedésének bírálatára.

A pártvezetőség egy alkalommal a bizalmi férfiakat azzal lepte meg, hogy ha az ő akarata nem megy keresztül, akkor rendkívüli kongresszust hív egybe, és beadja lemondását. Ez a legféktelenebb terrorizmus. Ez nem járja, és ilyet nem is szabad tűrni. Ezeknél az eseményeknél látszott csak az, hogy mily veszedelmes, ha néhány ember kezében van a hatalom. Ha lett volna testület, amely az ügyeket vezetni tudja, lemondhattak volna bátran, senki sem félt volna tőle.

A sajtószabadság is sokkal rosszabb, mint a polgári társadalomban. Azt mondotta Weltner elvtárs, hogy a pártvezetőség meg fogja akadályozni, hogy egyes elvtársak saját hasznukra nyomtatványokat adjanak ki. Ezeknek a bizonyos elvtársaknak egy része ellenvéleményt képvisel, és ezért nem engedik meg, hogy a párt könyvkereskedése terjessze munkáikat. Ez nem jelent mást, mint azt, hogy a pártvezetőség véleményén kívül másnak nem szabad érvényesülni. Itt a Szontagh-ügy. Kiadtak a pártszabályokról egy füzetet[1]. Röviden meg is indokolta Szontagh elvtárs a pontokat, és az indokolással együtt adatta ki. A könyvkereskedés árusította. Árusítja ez egyébként Boccacciót is, meg anarchista könyveket is. Egyszerre azonban a Szontagh elvtárs füzetének árusítását, bizonyára felsőbb rendelkezés következtében, a könyvkereskedés beszüntette . . .

Van még egy más dolog. A pártban a pártalkalmazottaknál a legutóbbi időben kifejlődött a stréberkedés. Néhányan hízelgéssel igyekeznek megnyerni pártvezetőségi tagok jóakaratát. Néhány hónappal ezelőtt idegen emberek jöttek be a pártba, és ma már fontos állásokat töltenek be. Ezek az emberek magukkal hozták a polgári tulajdonságokat, és ezek között a stréberkedést is . . .

Az abszolutizmus dolgában az utóbbi időben határozott javulás állott be. Ez az ellenzéki áramlat következtében történt. Erre pedig szükség van, és a pártvezetőség, úgy látszik, engedett a zsarnokságból. Ebből az következik, hogy az ellenzéki mozgalmat folytatnunk kell. Ezek nem haszontalan dolgok, hanem éppen a kongresszus munkáinak legbecsesebb részét teszik, mert a párt belső életét érintik.

A pártvezetőségi tagok emberek, tehát hibázhatnak. Mi a hibákat nem azért hozzuk fel,

[1] Lásd e kötet 262. old.

hogy megbélyegezzük a vezetőséget, hanem azért, hogy a jövőben ugyanilyen hibákba ne essünk. Ez az egyedüli jogos szempont. Ha ezzel a tárgyilagossággal fognak a felszólalások történni, akkor azok a párt hasznára válnak. Teljességgel áll az, hogy minden pártnak elsősorban a saját vezetőségével szemben kell védekezni. Ez abban áll, hogy élénk figyelemmel kell kísérni a vezetőség működését. Az lehet szempont, hogy rosszakaratból nem csináltak semmit, de azért szólni kell, és ez hasznára lesz a fejlődésnek. Észre kell venni a hibákat, hogy azokat később kikerülhessük. Törekedni kell arra, hogy a szocializmus elveit, amennyire lehetséges, átvigyük a gyakorlatba. Nem úgy szoktatjuk az embereket szabadságra, hogy lemondatunk róla, hanem élni kell tudni a szabadsággal. Nem szabad az embereknek vezetésre szorulniuk.

Én ezek miatt az okok miatt maradtam el a pártvezetőség üléseiről . . .

Garami Ernő: Helyre kívánja igazítani Csizmadia elvtárs sok tévedését. Mindenekelőtt megállapítja, hogy mindaz, amit Csizmadia elmondott, nem szolgál indokolására annak, hogy miért maradt el a pártvezetőség üléseiről, mert az általa említett dolgok csak elmaradása után történtek. Majd így folytatja: Nem vitatkozom afelett, hogy a pártvezetőség önkényeskedett-e vagy sem, hanem csak tényeket fogok felsorolni. Az első, amit Csizmadia mondott, az, hogy a pártvezetőség a bizalmi férfiak elé ment, midőn azt akarták keresztülvitetni, hogy az egyes pártvezetőségi tagoknak ne szabadjon más véleményüknek lenni, mint a többségnek. A dolog úgy történt, hogy egyes pártvezetőségi tagok bizonyos tárgyaláson nem vettek részt, nem tiltakoztak, nem szavaztak, úgy hogy a többiek azt hitték, hogy hozzájárulnak a határozathoz. Mikor aztán a bizalmi férfiak elé került az ügy, akkor egy-két pártvezetőségi tag támadást intézett a javaslat ellen. Akiknek más a véleményük, mint a többségnek, azoknak kötelességük véleményüket bent a pártvezetőségben elmondani. Csak akkor szabad külön véleménnyel a bizalmi férfiak elé menni, ha már véleményét előzőleg bejelentette, megindokolta a vezetőségi ülésen, s ott nem talált elfogadásra. Ezt mondta ki a pártvezetőség, és ezt mondták ki a bizalmi férfiak is . . .

A következőkben Garami visszautasítja Csizmadiának Vágó Béla ügyével kapcsolatos állításait.

A pártvezetőség — mondja Csizmadia — egyszer azzal ment a bizalmi férfiak elé, hogy vagy ezt és ezt fogjátok tenni, vagy rendkívüli kongresszust hívunk egybe. Ez terrorizmus, mondja Csizmadia. Valóban? Én azt hiszem, hogy a pártszervezeti szabályok nem hiába adják a jogot, hogy rendkívüli kongresszust hívhasson össze a pártvezetőség. De különben is: hol itt a terrorizmus? Hiszen éppen a demokrácia szempontjából kell örömmel üdvözölni, ha valamely vitás kérdés a párt összességének döntése alá kerül! S Csizmadia még ebből is vádat kovácsol! Beszélt Csizmadia a barátságról, és azt mondotta, hogy jellemző tünet a pártban, hogy évek óta együttműködő elvtársak nem jó barátok, ellenben a két-három hónap óta működő fiatalabb elvtársak behízelgésükkel megnyerik barátságukat. Lehet, hogy van benne igaza, de akkor elsősorban Csizmadiának kellene hallgatnia erről, mert ő volt az, akit leginkább vettek körül az ifjú elvtársak, és akinek mindig jobb barátai voltak a fiatal, legfiatalabb és csecsszopó elvtársak, mint bármely más pártvezetőségi tagnak. A szerkesztőséget igenis a rokonszenv alapján válogattuk össze, mert kell hogy rokonszenv uralkodjék tagjai között. Egyenesen veszedelmes, ha a szerkesztőségben nem a legteljesebb összhang uralkodik. Szükséges volt, hogy azok között, akik összekerültek, jó barátság legyen, hogy az elvtársak tisztességes lapot kapjanak . . .

Ezután a jegyzőkönyv *Groszmann* Miksa hasonló szellemű felszólalását ismerteti.

Buchinger Manó: Amit Garami elvtárs mondott, az egynéhány helyreigazításra szorul. Elsősorban azt fejtette ki, hogy abban a bizonyos különvéleményező kérdésben azért türelmetlenkedett a párt vezetősége, mert odabent nem mondottuk el véleményünket, nem szavaztunk, és hogy Csizmadia nem mondott véleményt; kijelentem, hogy a viszonyok állása mellett nem is volt lehetséges. Nem lehetett volna ugyanis semmit sem elintéznünk anélkül, hogy ne személyeskedtünk volna. Azonkívül az ember inkább ott szól, ahol meghallgatják. Azt a vádat emelték Csizmadia ellen, hogy a bizalmi férfiakat nem tiszteli eléggé, és feltételezi, hogy a bizalmi férfiak nem hatolnak a dolgok mélyére s terrorizálhatók, hogy a dolgokat el

lehetett volna intézni személyeskedés nélkül is. Csizmadia azonban mindössze azt állította, hogy a bizalmi férfiaknak egy konkrét esetben alkalmuk lett volna, hogy a dolgok mélyére hatoljanak, de ebben az esetben nem tették azt. Ily kezelés mellett következik be azután olyan félreértés, amelynek pártunk kárát vallja . . .

Végül *Weltner* Jakab válaszol a felszólalásokra. Hangsúlyozza, hogy a vezetőséget „nem lehet felelősségre vonni minden káros jelenségért, amelyet a pártélet felmutat". Egyes bírálókat azzal vádol meg, hogy személyes érdekeiket állítják előtérbe. Megjegyzi, hogy a pártvezetőség tevékenységét bírálók elsősorban a „diák elvtársak", és a kisebb szervezetek küldötteinek soraiból kerülnek ki. A nemzetiségi lapokkal kapcsolatban megjegyzi: „azért, hogy látszólagos mozgalmat mutassunk fel, nem szabad kockára tenni a magyar lapot". A nemzetiségi munkásokat azzal vádolja, hogy „a szociáldemokrata párt nagy harcának lényegét nem értik meg. Csak a tetszetős jelszavak maradnak meg emlékezetükben, és ezért nem képesek kitartó, eredményes harcot folytatni a hatalom ellen." A földmunkás-mozgalom szerinte most csak „látszólag gyengébb . . ., mert a külsőségekben nem olyan szertelen, mint azelőtt volt". A földmunkás- és nemzetiségi mozgalom, szerinte, csak akkor lesz erős, ha évente tizezreket költenek agitációs célra. Kifejti, hogy azért van kevesebb küldött a kongresszuson, mint az előző évben, mert a nemzetiségek külön tartanak pártgyűlést, és a nagyobb városok munkásai a titkárság kérelmére 8—10 küldött helyett csak 2—3 küldöttet küldtek. Nem ért egyet Dániel azon állításával, hogy az „ínséggel a szociáldemokrata elvek is bekopogtatnak a munkás ajtaján". Hangsúlyozza, hogy „oly műhelyekben és oly városokban vagy községekben a legnehezebb agitálni, ahol a munkásokat a legsilányabbul fizetik. A szociáldemokrata párt legműveltebb, legkitartóbb és legönfeláldozóbb harcosai a rövidebb munkaidő mellett dolgozó, jobban fizetett munkások." Megállapítja, hogy „a politikai párt nagy akciói, a nagy népgyűlések a munkások ezreit vitték be a szakszervezetekbe. A fejlődés e téren oly rohamos, hogy az új tagok nevelését a legjobb akarat mellett sem végezhettük el." Véleménye szerint a pártvezetőség a választások alatt jó agitációs munkát végzett. Helyesnek tartja, hogy a szocialisták Vázsonyira szavaztak, mert ezzel megakadályozták Hieronyminak képviselővé választását. Vágóról azt állítja, hogy rágalmazást követett el, amiért tulajdonképpen ki kellett volna zárni a pártból. A László-üggyel kapcsolatban megjegyzi, hogy a pártvezetőség és a bizalmi férfi testület úgy határozott, hogy diák nem lehet bizalmi férfi. Azzal vádolja a diákokat, hogy indokolatlanul lázadoznak a pártvezetőség ellen. Hangsúlyozza, hogy a pártban nemcsak szabadságra, hanem fegyelemre is szükség van. Weltner felszólalása után a pártgyűlés a pártvezetőség jelentését egy szavazat ellenében tudomásul veszi.

Lerner Dezső az igazoló bizottság nevében bejelenti, hogy az igazolt küldöttek száma, miután újabbak jelentkeztek, most 303...

Ezután *Schwartz* Gábor a jelölő bizottság nevében ismerteti a pártvezetőségbe és az ellenőrző bizottságba ajánlottak névsorát.

A szervezeti szabályzat megvitatása

Bokányi Dezső előadói beszédében a pártvezetőség szervezeti szabályzat tervezetét ismerteti. Ezután *Grünfeld* Jakab, *Tarczai* Lajos, *Neuhaus* Vilmos, *Pikler* Emil, *Bíró* János, *Lozsáti* Zsigmond, *Joó* Ferenc, *Bánfi* Lajos, *Jócsák* Kálmán, *Preusz* Mór és *Stern* Zoltán szólnak hozzá a tervezet néhány részletéhez.

Elnök: Ajánlja, hogy a pártgyűlés küldjön ki egy 9 tagú bizottságot, mely az indítványozók bevonásával közösen megszövegezi a pártszervezeti szabályzatra vonatkozó módosításokat, hogy ezzel is gyorsítsák a tárgyalások menetét. A pártgyűlés elfogadja ezt, s a 9-es bizottságot megválasztja. A bizottság visszavonul tanácskozni. Az április 25-i ülésen *Bokányi* a bizottság nevében előterjeszti a következő szervezeti szabályzat javaslatát, amelyet a pártgyűlés egyhangúlag elfogadott:

A Magyarországi Szociáldemokrata Párt szervezeti szabályzata
— Elfogadta az 1905. évi pártgyűlés —

1. § A szociáldemokrata párthoz tartozik: aki a pártprogramot[1] magáénak vallja, azt erejéhez képest terjeszti és a pártot anyagilag és szellemileg állandóan támogatja.

Párttag más párthoz nem tartozhat, sem annak érdekében nem működhet.

A párttagok kötelesek — amennyiben valamely szervezettel bíró szakmához tartoznak — az illető szervezethez tartozni; akiknek nincs külön szakszervezetük, kötelesek a lakóhelyükön fennálló pártszervezethez tartozni.

2. § A pártból kizárandó az az egyén, aki a pártprogram[2] ellen, a párt vagy a szakszervezeti mozgalom érdekei ellen durván vét, vagy a szociáldemokrata felfogás szerint becstelen cselekedetet követ el.

---

[1] A pártvezetőségnek 1905 március 25-én a Népszavában közölt tervezete szerint „a pártprogram alapelveit".
[2] A tervezet szerint „a pártprogram alapelvei" ellen.

A kizárás dolgában első fokban választott bíróság dönt, amelybe úgy a panaszos, mint a panaszlott három-három tagot küld ki. A választott bíróság elnökét titkos szavazással választja a párttagok sorából. Amennyiben az elnökválasztás dolgában megegyezésre jutni nem tudna, az elnököt a pártvezetőség küldi ki, vagy a saját vagy a párttagok sorából.

A kizáratási indítvány a pártvezetőséghez nyújtandó be indokolás kíséretében. Minden elvtársnak joga van bármely elvtárs ellen kizáratási indítványt tenni.

A választott bíróság határozatai a pártellenőrző bizottsághoz, harmadfokon a pártgyűléshez megfellebbezhetők.

Helyi szervezetek

3. § A helyi szervezetek a pártügyeknek végrehajtására bizalmi férfi testületet létesítenek. Ezen testületbe minden szervezet két-két bizalmi férfit küld ki.

A vidéki helyi szervezeteknek joguk van a párt ügyeinek vezetésére helyi pártvezetőséget választani[1].

Ahol nincs annyi szervezet, hogy bizalmi férfiakból vezetőség legyen alakítható, ott nyilvános gyűlésen vagy bizalmas értekezleten az elvtársak összessége által választandó a helyi vezetőség.

A helyi szervezetek hatásköre: a helyi pártügyekben való döntés és a párt magasabb fórumai (megyei, kerületi értekezlet, pártvezetőség, pártgyűlés) által hozott határozatok végrehajtása.

Megyei szervezetek

4. § Az agitáció egyöntetű és sikeres vezetése céljából minden megyében agitáló bizottság alakítandó.

E bizottság ideiglenesen abban a városban választandó, ahol a mozgalom a legerősebb, és az agitáció vezetésére a legtöbb erő áll rendelkezésre. A bizottság végleges székhelyét a megyei értekezletek határozzák meg.

Az agitáló bizottság működése kiterjed a megye egész területére. E bizottság kötelessége a mozgalmat fejleszteni, és olyan községekben, ahol még nincs szervezet, ilyent megalakítani.

Ha a szomszédos megyében agitáló bizottság nincs, vagy ha a helyi viszonyokból kifolyólag az agitáló bizottság a szomszédos megyék egyes községeinek lakosait könnyebben tudja szervezni, kötelessége működését a szomszédos megyékre is kiterjeszteni.

A megyei agitáló bizottságoknak egy megbízott útján folytonos összeköttetésben kell lennie a pártvezetőséggel, a mozgalom állásáról legalább minden hónapban egyszer jelentést kell tennie, és a megyében levő összes szervezetek címeit a párttitkársággal közölnie kell.

Állandó összeköttetést tart fenn a megyében levő községek vagy a szomszédos megyék községeinek szervezeteivel, és ha szükséges, megyei értekezleteket tart.

A megyei értekezletek határozatait a kerületi értekezlet vagy a pártgyűlés megdöntheti. Oly határozatokat, amelyek a pártgyűlés határozataival ellentétben állanak, a megyei értekezlet nem hozhat.

Kerületi szervezetek

5. § Több megyei szervezet, a szükséghez mérten, bizonyos országrészt vagy külön nyelvű területet összefoglalva, kerületi szervezetet alkothat.

A kerületi szervezetek székhelyét a megyei agitáló bizottságok határozzák meg.

[1] A tervezet szerint „a helyi szervezetek vezetőségét minden községben a helyi bizalmi férfiak alkotják. Az illető község minden szervezett szakmája és pártszervezete két-két bizalmi férfit küld a helyi vezetőségbe. Ahol szükséges, ott ez végrehajtó bizottságot küld ki kebeléből."

A kerületi szervezetek vezetősége gondoskodik arról, hogy az agitáció kiadásait az egyes megyei bizottságok behajtsák; ők vezetik az agitáló bizottságokkal egyetemben a kerület mozgalmát.

A kerületi szervezetek vezetősége szükség esetén kerületi értekezletet tart. Ezen értekezlet dönt a kerületi pártügyekben és a felmerült vitás kérdések felett, s megdöntheti a megyei értekezletek határozatait. A pártgyűlés határozatainak ellentmondó határozatokat nem hozhat.

Kerületi értekezlet összehívandó, ha a területéhez tartozó megyei agitáló bizottságok többsége kívánja.

A kerületi szervezet vezetőségének minden negyedévben jelentést kell tennie a pártvezetőségnek a mozgalom állásáról és közölnie kell a kerületben levő összes szervezetek címeit.

A központi bizalmi férfiak

6. § A helyi pártszervezetek, a megyei és kerületi szervezetek vezetőségei kötelesek saját körükből egy bizalmi férfit a központi párttitkárságnál bejelenteni.

A központi bizalmi férfiak minden évben a pártgyűlés után újból választandók.

A központi bizalmi férfiak neve és pontos lakcíme a párttitkárságnál, ha megyéjükben megyei vagy kerületi szervezet van, e szervezeteknél is rögtön a választás után bejelentendő.

A központi bizalmi férfiak kötelessége a pártvezetőség, a pártgyűlés és a megyei, valamint kerületi szervezetek határozatainak végrehajtásáról gondoskodni.

Állandó levelezésben kell állniuk a központi párttitkársággal, amelyet minden fontosabb helyi eseményről értesíteni tartoznak. A központi pártvezetőség határozatait, ha arról értesítést kapnak, ők közlik a helyi pártszervezet vezetőségével, és arra kell törekedniük, hogy e határozatokat a pártszervezetek pontosan végrehajtsák. Minden hónapban jelentést tartoznak tenni a szervezet állásáról.

A központi bizalmi férfiak gondoskodnak arról, hogy az elvtársak a pártadót rendesen fizessék, ők gondoskodnak a központi pártlap kellő terjesztéséről is.

Ha a megválasztott bizalmi férfi tisztségéről lemond vagy a községből elutazik, vagy ha bármely okból nem működik megfelelően, az elvtársaknak kötelességük rögtön új bizalmi férfit választani, és erről a párttitkárságot és a megyei szervezetet értesíteni.

Pártgyűlés

7. § Minden évben pártgyűlés tartandó, melyet a pártvezetőség hív össze.

A pártgyűlés a párt legfőbb testülete, és minden pártügyben végérvényesen határoz.

Ha a megelőző pártgyűlés nem állapította meg a tartandó pártgyűlés helyét és idejét, akkor a pártvezetőség határozza meg azt.

A pártgyűlés egybehívását a megtartására kijelölt idő előtt legalább hat héttel, az ideiglenes napirend megjelölésével, a párt központi lapjában ki kell hirdetni. A szervezetek legalább négyszer felszólítandók a lapban, hogy küldötteiket válasszák meg.

Indítványokat legalább 15 nappal a pártgyűlés előtt kell benyújtani a párttitkársághoz. Az indítványok legalább 10 nappal a pártgyűlés előtt a központi pártlapban közzéteendők.

A pártgyűlés tagjai:

1. A helyi szervezetek küldöttei.

Küldötteket csakis oly elvtársak választhatnak, akik pártadót fizetnek. Csak oly szervezetek képviseltethetik magukat, amelyek a pártgyűlést megelőzőleg legalább három hónappal rendszeres működést fejtettek ki.

Egy küldöttet küldhetnek oly szervezetek, amelyekben legalább 50 elvtárs állandóan és rendszeresen fizeti a pártadót.

Ha valamely helységben ily szervezet nincs, akkor az összes szervezetek együtt választanak

nyilvános gyűlésen vagy értekezleten a pártadót fizető elvtársak számának megfelelő küldöttet.

Két küldöttet küldhetnek oly szervezetek, amelyekben legalább 300 elvtárs állandóan és rendszeresen fizeti a pártadót.

Két küldöttnél többet egy szervezet sem küldhet.

A párttitkárság köteles a pártgyűlés egybehívásával egyidejűleg a pártadóról szóló kimutatást közölni, annak megjelölésével, hogy melyik szervezet hány küldöttet küldhet.

2. A pártvezetőség tagjai.

A pártvezetőség tagjai, kivéve a párt üzleti vezetésére vonatkozó kérdésekben, minden kérdésben szavazati joggal bírnak.

3. A pártlapok szerkesztői, a párttitkár és a pártpénztárnok.

A pártgyűlés megvizsgálja küldötteinek megbízóleveleit, megválasztja elnökségét, és megállapítja ügyrendjét.

A pártgyűlés hatásköre:

A pártvezetőség és az ellenőrző bizottság tevékenységéről szóló, valamint a pártmozgalomról szóló jelentés fölötti határozathozatal.

Annak meghatározása, hol legyen a pártvezetőség székhelye.

A pártvezetőség választása.

Határozathozatal a pártszervezeti ügyekben és minden, a pártéletet érintő kérdésben.

Határozathozatal a beérkezett indítványok felett.

Rendkívüli pártgyűlés összehívható a pártvezetőség által és összehívandó, ha ezt az ellenőrző bizottság egyhangú határozattal, vagy legalább 10 megyei bizottság követeli, vagy ha a budapesti bizalmi férfiak kétharmad része ezt elhatározza[1].

A rendkívüli pártgyűlés összehívását, legalább három héttel annak megtartása előtt, a párt központi lapjában a napirend megjelölésével ki kell hirdetni. A meghívás a lapban legalább háromszor ismétlendő.

A beérkező indítványok legalább hét nappal a pártgyűlés előtt a központi lapban közzéteendők.

Egyébként a rendkívüli pártgyűlésre ugyanazon megállapítások mérvadók, mint a rendes pártgyűlésre.

Pártvezetőség

8. § A párt összvezetősége áll 11 pártvezetőségi tagból és 5 ellenőrző bizottsági tagból.

A pártvezetőség irányítja a párt összes ügyeit.

Úgy a pártvezetőséget, mint az ellenőrző bizottságot a pártgyűlés évenként titkos szavazással választja. Az ellenőrző bizottság tagjai közül minden esztendőben csak kettő választható újból[2].

A pártgyűlés e célra egy 7 tagból álló jelölő bizottságot küld ki, amelyhez minden küldött szóbeli indokolás kíséretében benyújthatja jelöltjeinek névsorát. Szavazni csakis oly listával lehet, amelyet a pártgyűlés által választott jelölő bizottságnak előzőleg bemutattak[3].

Ha a központi pártlapok szerkesztői, a pártpénztárnok és a titkára nem tagjai a pártvezetőségnek, annak ülésein tanácskozási joggal bírnak.

Az ellenőrző bizottság tagjai a pártvezetőségi ülésen tanácskozási joggal bírnak, azonban attól független testületet alkotnak; a maguk kebeléből elnököt választanak, akinek a neve és lakcíme a központi pártlapban közzéteendő.

Az ellenőrző bizottság tagjai bármikor, előzetes bejelentés nélkül, betekinthetnek a párt összes könyveibe, és szigorúan ellenőrzik a pénzügyi ügykezelést; elintézik a hozzájuk intézett panaszokat, és másodfokúlag döntenek a 2. §-ban megállapított ügyekben...

[1] A bizalmi férfiakra vonatkozó kitétel a pártvezetőség előzetes tervezetéből hiányzik.

[2] Ez a mondat az előzetes tervezetből hiányzik.

[3] Az előzetes tervezet szerint „szavazni csakis a jelölő bizottság listájával lehet. E listán azonban elegendő üres hely hagyandó minden jelöltnél az esetleges új jelölt nevének beírására."

Szociáldemokrata hetilapok és folyóiratok.

Hogyan módositsuk a pártszervezeti szabályzatot?

Javaslat a magyarországi szociáldemokrata párt 1905. évi pártgyűlése napirendjének 3. pontjához.

Irta

SZONTÁGH ERNŐ.

BUDAPEST, 1905 MÁRCIUS.

Ára 6 fillér.

A DERESTÖRVÉNY.

(A nemzeti kormány hóhérmunkája.)

Irta: LADÁNYI REZSŐ.

A magyar nemesség regi kiváltságainak visszaállítására összeült parlament munkálkodásának koronája az két törvényjavaslat, amelynek tárgya egyrészt a mezőgazdasági munkásházak építésének állami támogatása, másrészt a gazda és a gazdasági cseléd közötti jogviszony szabályozása.

Hogy a maga valóságában értékelni tudjuk ezt a két, különösen az utóbbi törvényjavaslatot, ismernünk kell azon okokat, amelyek a nagyobbrészt ezerholdasokból álló parlamentet arra birták, hogy ujabb láncot rakjanak a mindenképpen tönkretett gazdasági cselédekre.

Mielőtt azonban ennek ismertetésébe bocsátkoznánk, köszönetet kell mondani annak az oktalan, annak az emberi mivoltjából kivetkezett társaságnak, amely ilyen eszközöket ad az évszázadok óta sívó cselédség felkorbácsolására. *Ezt a korbácsot köszönjük, nemes urak; ezt a korbácsot a felébredt cselédek még a ti hátaitokon fogják pattogtatni.*

Középkorinak mondjuk ezeket a törvényeket. Az ókori butaság, az ókori kegyetlenség sorra akasztatta a kincseket termelő rabszolgákat, de a parasztlázadás után összeülő hóhérok kegyetlensége semmivel sem kisebb a nagy nemzeti kormányt támogató urak szivtelenségénél. Azok azonban becsületesebbek voltak, mert nyiltan itélték örökös szolgaságra a jobbágyokat. A lelketlenséget nem takarták a szeretet hazug álarca mögé, nem akarták magukhoz édesgetni az áldozatokat, hanem bosszut akartak állni a bosszut állottak nyiltan, embertelenül. Ezek a hitvány utódok, bár korlátoltságuk mellett vannak olyan lelketlenek, mint 500 év előtti elődeik, azt hirdetik, hogy *a cselédek iránti szeretetből* csinálják az uj törvényt, a cselédek iránti rokonszenv adja kezükbe a kötelet, amellyel guzsba kötik a rónaság vért izzadó rabszolgáit. Nem frázis az összehasonlítás. Ide iktatjuk bizonyitékul, hogy *az 1514. évi törvényhozás [illegible] az uj kormány törvényjavaslatával.*

Az uj törvény 5 §-a pl. megtiltja azt, hogy az [illegible] 1514. évi [illegible] a [illegible] is a [illegible]

Korabeli brosúrák címlapja.

Ezután következik a „Pártadó" című 9. §. Az 1903-ban elfogadott szervezeti szabályzattól eltérően a pártadó összegét 4 fillér helyett 2 fillérben szabja meg, amelynek „... fele a helyi pártszervezetek agitációs kiadásainak fedezésére szolgál, illetőleg a pártszervezetek a 2 filléres pártadóból befolyt összegek felét tartoznak csak a központi pártpénztárba beküldeni".

Pártsajtó

10. § A párt hivatalos központi lapja a Népszava.

A pártvezetőség a központi pártlap elvi és taktikai magatartását irányítja, és a vidéki pártlapokat ellenőrzi. A vidéki pártlapok elvi és taktikai magatartását a helyi pártszervezetek vezetőségei irányítják.

Ha valamely pártszervezet a pártvezetőség előzetes hozzájárulása nélkül új lapot ad ki, a pártvezetőség e laptól megtagadhatja pártjellegét, s a lapot megindító elvtársak ellen, mint olyanok ellen, akik a pártszervezeti szabályzatot tudatosan megsértik, a pártot megkárosítják, az ellenőrző bizottság ítéletét hívja ki.

A központi és vidéki pártlapok hirdetési rovatában olyan hirdetés, amely szédelgésszerű félrevezetést céloz, titkos gyógyszereket ajánl, bármilyen formában a kuruzslást szolgálja, avagy a párt erkölcsi felfogásával ellenkezik, nem közölhető. A munkásokhoz, mint párttagokhoz, mint elvtársakhoz intézett hirdetések szintén nem közölhetők. A hirdetések rovatának a vidéki pártlapoknál is csak úgy, mint eddig is már a központi pártlapoknál, szemmel láthatóan elkülönítve kell lenni, s ki kell tüntetni, hogy a szerkesztőség nem vállal felelősséget ezért a rovatért.

A pártvezetőség köteles az összes pártlapok hirdetéseit ellenőrizni, azokat, akik e határozatokat nem tartják be, figyelmeztetni, s ha ez nem jár sikerrel, az ellenőrző bizottsághoz kell áttennie az ügyet.

A párt alkalmazottainak, a központi pártlap szerkesztőségi tagjainak, a párt-könyvkereskedés intézőinek panaszai dolgában, úgyszintén az ellenük irányuló panaszok felett egy bizottság dönt[1].

E bizottságba két tagot a pártvezetőség küld ki, két tagot pedig a budapesti bizalmi férfiak választanak. A bizottság elnöke az ellenőrző bizottság elnöke[2].

A szervezeti szabályzat megváltoztatása

10. §[3] A párt szervezeti szabályzatát csak a pártgyűlés változtathatja meg.

A szervezeti szabályzat megváltoztatására vonatkozó indítványok csak akkor tárgyalhatók, ha legalább három héttel a pártgyűlés előtt a pártvezetőségnél benyújtatnak...

A kongresszusi jegyzőkönyv ezután felsorolja a benyújtott indítványokat. A Szabó Ervin és társai által benyújtott indítványt módosítva elfogadott határozati javaslatnak jelzi.

Ugyanez vonatkozik a jegyzőkönyvben ismertetett *Jurisics* Antal és *Stern* Zoltán által előterjesztett javaslatokra is. A kongresszus az említetteken kívül még számos kevésbé jelentős határozati javaslattal is foglalkozott.

A sajtó kérdésének megvitatása

A napirendi pont előadója, *Garbai* Sándor rámutat, hogy Magyarországon 60—70 000 szervezett munkás közül csak 11 000 a Népszava előfizetője. Méltatja a pártsajtó jelentőségét, majd előterjeszti a határozati javaslatot, amelyet néhány hozzászólás után a kongresszus egyhangúlag elfogad. A határozat a sajtószabadságért való harc fontosságát hangsúlyozza, és a Népszava terjesztését, valamint általában a pártsajtó támogatását minden párttagnak kötelességévé teszi.

---

[1] Az előzetes tervezet szerint a „központi pártlap ellen irányuló bármely panasz dolgában közvetlenül az ellenőrző bizottság dönt".

[2] Ez a mondat az előzetes tervezetből hiányzik.

[3] Az eredetiben is ismétlődik a számozás.

A pártvezetőség megválasztása

A szavazatszedő bizottság erre kihirdette a szavazás eredményét. Összesen leadatott 245 szavazat. A pártvezetőségbe megválasztattak:

Bokányi Dezső, *Buchinger* Manó, *Csizmadia* Sándor, *Garami* Ernő, *Garbai* Sándor, *Dr. Goldner* Adolf, *Groszmann* Miksa, *Klárik* Ferenc, *Kardos* Jakab, *Vanczák* János, *Weltner* Jakab.

Az ellenőrző bizottságba beválasztattak:

Drahovszky Antal, *Gyuriás* József, *Kováts* Géza, *Jócsák* Kálmán, *Saly* Endre.

Az általános választói jog

Dr. Goldner Adolf előadói beszédében a választójogi harc kérdésével foglalkozva többek között a következőket mondotta: „Józanság volt az, amely bennünket visszatartott a végső eszközöktől. Ellenfeleink ezt észrevették, és ki is használták ... A józanság és okosság azonban nem arra valók, hogy ellenfeleink megrészegedjenek tőlük, de hogy ellenfeleink legyenek olyan okosak, hogy a munkásságot ne kényszerítsék a végső eszközökhöz ... A legutóbb lefolyt választások amellett bizonyítanak, hogy a józan belátásnak nincs meg a kívánt eredménye. A koalíció messze áll annak az ígéretnek teljesítésétől, amelyet a választások alkalmával tett." Előterjeszti a következő határozati javaslatot:

„Minthogy az igazi népakarat megnyilvánulásának és érvényesülésének egyik leglényegesebb eszköze az általános, egyenlő, közvetlen és titkos választási jog, mely az osztályparlament megdöntésével a hamisítatlan népképviseleti rendszernek ad hatalmat arra, hogy az ország politikai, gazdasági és kulturális életét nem egyes osztályok, de az egész ország területén élő összes állampolgárok érdeke szerint irányítsa és szervezze;

minthogy továbbá a mai osztályparlament ezen néptörekvések elől nemcsak hogy elzárkózik, de egyrészt még azon kötelezően tett ígéreteket is redukálja, melyeket a mai egyesült többség tagjai az országos választások előtt a parlamenti reformra vonatkozólag tettek, másrészt pedig a maga törekvéseinek legtöbbjével csak a mai osztályuralom biztosítására szolgáló militarisztikus eszközöket akarja kiépíteni és tökéletesíteni;

minthogy végül a mai osztályparlament legújabban kifejtett céljai nemcsak a mostani népellenes intézkedéseket fenntartani, de az alsóbb néposztályok pénz- és vérbeli erejét az eddigieknél is hatványozottabb mértékben venni, amit az osztályuralom képviselői annál könnyebben tehetnek, mert a mai parlamentnek nincsen olyan pártja, mely a nép erejének kifosztására tervezett merényleteket lehetetlenné tenné,

kimondja a magyarországi szociáldemokrata párt 1905 április 23-án, 24-én és 25-én Budapesten székelő kongresszusa, hogy ha az általános, egyenlő, közvetlen és titkos választói jog érdekében évtizedek óta kifejtett agitációja a mai alapon célra nem vezetne, a legmesszebbmenő áldozatokat követelő harctól sem riad vissza, és ha a többségre jutott ellenzék ezen követelését cserbenhagyná, kijelenti, hogy amennyiben a megvalósítandó választási reform oly kevéssé lesz kielégítő, mint az a szárnyra kelt hírekből következtethető: a nép jogainak megszerzéséért készek az összes szervezett szakmák munkásaival együtt az általános sztrájk fegyveréhez nyúlni.

A kongresszus egyúttal felhatalmazza a magyarországi szociáldemokrata párt vezetőségét a harc időpontjának megállapítására, és felszólítja az ország szervezett proletárságát, hogy a pártvezetőséget ebben a harcban minden erejéből, még pillanatnyi érdekek kockáztatásával is támogassa."

Nyisztor György: A határozati javaslat azt mondja, hogyha olyan reformmal jönnek, amellyel nem leszünk megelégedve, akkor általános sztrájkkal felelünk. Én ezt nem helyeslem. Szükséges, hogy legyen fegyverünk, de az általános sztrájk kétélű fegyver. Nem hiszem, hogy képesek leszünk akcióba lépni. Sőt, azt gondolom, hogy esetleg el is bukhatunk. A határozati javaslat eme részét nem fogadhatom el.

Stipkovits Simon: Hosszú évek óta küzd a munkásság ezért a jogért. Külföldön már a legtöbb országban van a munkásságnak választói joga. Magyarországon nincsen egy polgári párt sem, amely a munkásság e jogával törődnék. A Független Párt is csak ígéreteket tesz, de mikor ezeknek beváltásáról van szó, akkor semmiről sem tud. Az általános sztrájk ilyen körül-

mények között szükséges fegyver. Egyébként pedig a gráci munkások nevében üdvözlöm a kongresszust.

Varga Ferenc: Legelső dolog, amiért harcolni kell, az általános választói jog. A parlamentben nem hoznak olyan törvényeket, amelyek a mi helyzetünkön segítenének. Az ellenzék, ha akarná, akkor sem vívhatná ki egyedül a választói jogot. Az ellenzéki pártok között sincsen egyetértés abban, vajon megadják-e ezt a jogot a népnek vagy sem. Ez csak a mi feladatunk lehet. Az általános sztrájk dolgában azt mondom, hogy ezért a munkásságnak a legmesszebbmenő áldozatokat kell hozni. Azt ajánlom, hogy az aratás idejében lépjünk sztrájkba. Meg kell mutatni a tőkésosztálynak, hogy elérkezett az az idő, amikor a munkásság öntudatosan tud cselekedni. Ha egyszer-kétszer el is bukunk, akkor harmadszor-negyedszer nyerünk. A határozati javaslatot elfogadom ...

Steiner Miksa: A javaslatot elfogadom és mindenben aláírom. Az általános sztrájknál döntő fontosságú az élelmezési munkások magatartása. Ezek nincsenek szervezve. Azt ajánlom, hogy a pártvezetőség ezek szervezésére fordítson gondot.

Nánási Lajos: Nagyon túlzottnak tartom Nyisztor elvtárs véleményét. Mert már több város munkássága megmutatta, hogy tud sztrájkba lépni. A debreceni munkások bármikor készen állanak arra, hogy sztrájkba lépjenek. A Függetlenségi Párt terrorizálta és becsapta a polgárokat, akiknek egy része bizonyára velünk fog tartani. Én a javaslatot elfogadom.

Villám István: Nyisztor elvtárs, úgy látszik, nagyon fél a sztrájktól, pedig itt a szabadság egy fő kellékéről: a választói jogról van szó. A kecskeméti munkások nevében elfogadom a javaslatot. Bármikor készek sztrájkba lépni. Az általános sztrájk eszméjét hirdetni kell minden vidéken, hogy felrázzák a népet a tunya álomból.

Tóth János: Ha a javaslat azt mondaná, hogy akkor kell általános sztrájkba lépni, ha a kormány minden ígéretet sutba dobna, akkor elég jól hangzanék. De még így is meg kell gondolni a dolgot. Magyarországon 63 000 szervezett munkásról van szó. Ha ezek mind sztrájkba lépnek, akkor lehetséges, hogy győznek, de lehet, hogy el is buknak. De ha győzelmet aratnak, akkor is tulajdonképpen kiké a győzelem? A mi ellenségeinké: a klerikálisoké.

Tatai Gyula[1]: Ugyanazon a véleményen vagyok, hogy az általános sztrájk ideje elérkezett. Nyisztor elvtárs állami hatalomról beszélt[2]. Ezzel az állami hatalommal szemben ott van a munkásság hatalma. Elmondhatom, hogy Erdélyben a munkásosztály gyávasággal vádolja a szervezeteket, mert nem tesznek többet a választói jogért. Azt hiszem, hogy az indifferens munkások is hozzánk fognak csatlakozni a sztrájk esetében. A határozati javaslatot elfogadom.

Mahler Izsák: Kételyeim vannak az iránt, vajon lehetséges-e általános sztrájkkal kiküzdeni az általános választói jogot. Számolni kell azzal, hogy mennyi nyomort hoz az országra az általános sztrájk. A munkások többsége nincsen szervezve. Nagyon kétes, hogy sikerülni fog-e a mi vállalkozásunk. Azt ajánlotta egy elvtárs, hogy aratáskor mondjuk ki a sztrájkot. Ez eredménytelen volna, mert nemzetiségi vidékekről hoznának sztrájktörőket. Nagyon gondolják meg, mielőtt a határozati javaslatot elfogadják.

Moravszky Mátyás[3]: Mi földművelő-munkások készek vagyunk mindenre a választói jogért. Nem riadunk attól vissza, hogy nyomorban leszünk, mert hiszen úgyis nyomorban vagyunk. Arad megyében a béresek is sztrájkoltak már. Én is azt kérem, hogy aratáskor lépjen a munkásság sztrájkba. Nekünk nincs mit veszítenünk. József főherceg birtokán megtörtént, hogy hibás volt a gabona, úgy hogy nem volt érdemes azért a fizetésért learatni. Azt mondta az intéző, hogy a szerződés a zsebében van, nem tehet semmit. A munkások erre letették a kaszát. Rögtön volt orvoslás. Ilyen időben igen hasznos a sztrájk, és éppen ezért nem lesz addig nyugalom Magyarországon, míg meg nem kapjuk a választói jogot.

Weil Miksa[4]: Azt mondják az elvtársak, kettő kivételével, hogy az aratás idején mondjuk

---

[1] *Tatai* a Népszava 1905 április 26-i számában megjelent tudósítás szerint kolozsvári küldött volt.

[2] Utalás arra, hogy Nyisztor — a felszólaló szerint — az állami hatalom erejét túlbecsülte, ezért minősítette az általános sztrájkot „kétélű fegyvernek".

[3] *Moravszky* a Népszava 1905 április 26-i számában megjelent tudósítás szerint medgyesegyházi küldött volt.

[4] *Weil* a Népszava 1905 április 26-i számában megjelent tudósítás szerint zombori küldött volt.

ki az általános sztrájkot. Ezzel szemben áll az, hogy a magyar földművelők nincsenek szervezve, és a nemzetiségi vidékek sztrájktörőket szolgáltatnak. Éppen azért utasítani kell a pártvezetőséget, hogy a földművelő és nemzetiségi mozgalomra fektessen nagy súlyt.

Handler István: Elhangzott többféle beszéd, de azzal nincsenek tisztában, hogy keresztül tudják-e vinni a sztrájkot. Magyarország népe megérett arra, hogy a legmesszebbmenő harcot megkezdhesse. Ha kisebb dolgokért tudnak sztrájkba állani, akkor a választói jogért is kell sztrájkolni. A klerikálisoktól nem kell tartanunk. A javaslatot elfogadom.

Schmidt Ferenc[1]: Csodálkozom azon, hogy oly sok esztendei propaganda után még mindig vannak olyanok, akik félnek. Azt mondják, hogy a földművelő csak kaszálni és kapálni tud, de nem tud írni és olvasni. De ezt a kaszát a földművelő le is tudja tenni.

Kovács János: Valami kevés hozzáfűzni valóm van. Kihagyandó az a határozati javaslatból, hogy „kevéssé kielégítő", és ehelyett „általános" teendő.

Dr. Goldner Adolf: Nem azért tettük napirendre ezt a kérdést, hogy az általános sztrájk természetéről beszéljünk, mert hiszen ez nagy elvi kérdés. Tettük ezt azért, mert aktuális helyzettel kell számolnunk. Az új parlamenti többség, amelynek legnagyobb része a Függetlenségi Párt híveiből alakult meg, úgy látszik, halogatja ezt a kérdést. A függetlenségiek a választások alatt hirdették, hogy ők hívei az általános választói jognak, de most erről nem akarnak semmit sem tudni. Mindez aktuálissá tette a kérdést. A megjegyzésekre vonatkozólag kiemelem, hogy Tóth elvtársnak a klerikálisokra vonatkozó aggodalma bennünket nem érint. Mi a választói jogot mindenki részére követeljük. Majd azután megbirkózunk a klerikálisokkal. Az élelmiszermunkások szervezése magától értetődő dolog, valamint az is, hogy az általános sztrájkot röpiratokkal is készítsék elő. Kérem a határozati javaslat elfogadását.

A pártgyűlés a határozati javaslatot egyhangúlag elfogadja . . .

A párttaktika

Ezután *Garami* Ernő, a napirend 6. pontjának előadója szólal fel. Hangsúlyozza többek között, hogy a párt taktikájának mindig a meglevő viszonyokhoz kell alkalmazkodnia. Rámutat a pártfegyelem szükségességére. A pártvezetőségnek a választások idején folytatott politikájáról szólva kijelenti, hogy a legfontosabb feladat a szociáldemokrácia elveinek terjesztése volt. A választójogi harcról a következőket mondja: „Akik nem ismerik alaposan elveinket, azt hiszik, hogy az általános választási joggal mindent elértünk. Ezért külön kell hangsúlyoznom, hogy nekünk a politikai jog csak eszköz arra, hogy a nép hatalmát növeljük, és így inkább lehetségessé tegyük a végcélunk elérését." Kéri a következő határozati javaslat elfogadását:

„A szociáldemokrata párt politikai és taktikai magatartását a pártprogram keretein belül, mindenkor az adott körülmények és annak szükségletei szabják meg. Minden időkre érvényes párttaktikai szabályok ezért nem alkothatók, csak általános törvények, amelyek a párt céljaiból és elveiből következnek. Ezen általános törvényeket a párt programja határolja körül, de nemcsak tiltó, hanem parancsoló irányban is. Ez szabja meg azt is, mit nem szabad a pillanatnyi taktikai szükségletből elkövetni, valamint azt is, mit kell mindenkor föltétlenül követni.

A magyarországi szociáldemokrata párt szigorúan az osztályharc álláspontján áll, és azt vallja, hogy a mai társadalmi rend feltartóztathatatlanul halad saját pusztulása felé. Ebből következik, hogy pillanatnyi politikai előnyök kedvéért sem szabad feladnia elszigeteltségét az összes polgári pártoktól, hanem mindenkor a munkásság saját erejének növelésével kell igyekeznie elérni célját. A politikai hatalom meghódítása lévén az egyetlen eszköze a proletárság győzelmének, a párt taktikájának szünet nélkül a politikai jogok megszerzésére, a munkásság politikai nevelésére kell irányulnia. Azonban mindenkor annak tudatában, hogy a politikai küzdelem nem öncél, hanem csak eszköz a szocializmus végcéljának elérésére.

A végcélnak — a termelőeszközök társadalmasításának — a párt taktikájának és propagandájának előterében kell állania. Ennek a végcélnak az elhomályosítása vagy háttérbe szorítása feladását jelentené a párt szociáldemokrata voltának, és így bármely esetleg kínálkozó előnyök mellett is szigorúan elvetendő.

---

[1] *Handler* és *Schmidt* a Népszava 1905 április 26-i számában megjelent tudósítás szerint újpesti küldött volt.

Ezen elvek alapján a pártgyűlés az eddigi követett párttaktikát helyesnek ítéli."

Garami után *Klein* Jakab kolozsvári küldött szólal fel. Helyesli a pártvezetőség taktikáját. Helyesnek tartja azt is, hogy nincsenek a kongresszuson szerb és román küldöttek, mert szerinte az előző évi kongresszuson résztvevő nemzetiségi küldöttek „nem voltak meggyőződött szociáldemokraták".

Pikler Emil: Magam részéről kétféle taktikát ismerek. Egyet a polgári pártokkal szemben, a másikat pedig a párt keretén belül. Amit Garami elvtárs erről kifejtett, azt elfogadom. Én, aki Németországban éltem, ismerem az ottani testvérpárt taktikáját. Az elvtársaknak egységes, fegyelmezett sereget kell képezniük az ellenséggel szemben. De én azt látom, hogy a mi pártvezetőségünk ezt a taktikát nemcsak az ellenséggel, hanem az elvtársakkal szemben is alkalmazza. Mintha abszolutisztikus uralom volna benn a pártban. Ha párttaktikáról akarunk beszélni, akkor egyes mozzanatokat ki lehet ragadni. Mikor Mezőfi a parlamentben beszélt, a Népszava mint hülyéről beszélt róla. Pedig ez nem áll. Nem így kellett volna Mezőfit megtámadni, hanem egészen más oldalról.

Knaller Győző: Mint nemzetiségi vidékről jött küldött[1], állíthatom, hogy azokon a vidékeken lehet jó mozgalmat teremteni. Röpiratokat kellene kiadni, akkor eredmény mutatkoznék. Erősíteni kell a központi sajtót, mert a vidéki pártlapok — például az erdélyi — csak kompromittálják a mozgalmat[2].

Dániel Arnold[3]: ... A Népszava a magyarországi viszonyokat mindig az oroszországi viszonyokkal hasonlítja össze, de ha taktikáról van szó, mindig Németországgal jön elő. Ebben nagy ellentmondást látok. Az általános irányelvekről véleményemet röviden kifejtem. Áll az, amit Garami elvtárs mond, hogy kár egy gondosan kidolgozott haditervvel a harcmezőre menni, de ennek az ellenkezője is áll; ha nem ismerjük a hadállásokat, akkor kár a harctérre menni. Hogyha a Magyarországi Szociáldemokrata Párt taktikájának irányelveit akarjuk megállapítani, akkor elsősorban azt kell figyelembe venni, hogy Magyarország földművelő ország. Nem szabad az ipari munkások sorsának esetleges javulásáért elhanyagolni a földművelő- és nemzetiségi mozgalmat. A jövőért meg kell hozni az áldozatot, hogy ezeket fejlesszük, mert mi nem a jelen előnyeiért, hanem a jövendő nagy céljaiért küzdünk. A pártnak legfőbb törekvése legyen, hogy a kultúrát, mely a nyugati államokban megvan, Magyarországban is létesítse. Ezt pedig az ipari munkások kizárólagos mozgalmával nem lehet elérni...

Ezután *Fleischer* Dávid (Budapest) kifogásolja, hogy a Népszava hangja kissé opportunusabb. *Grünfeld* Jakab (Békéscsaba), *Weisz* Hermann (Arad), *Ehrenfeld* Adolf (Nagyvárad) a polgári pártokkal való együttműködést általában helytelenítik, Vázsonyi támogatását bírálják.

Handler Gyula[4]: A gyűlésezés is a párttaktikához tartozik. Szükséges az, hogy minden kiküldött szónok a helyi viszonyokhoz alkalmazkodjék. Így pl. 1903-ban Kőszegen mozgalom volt. A központ az egyik gyűlésre kiküldötte Lakner elvtársat, aki ott oda nem való dolgokról kezdett beszélni, amivel teljesen elrontotta az ügyet. Csendes házi agitációval kell a munkásokat magunk köré gyűjteni, nem pedig gyűléseken nevetséges dolgokat beszélni.

Weil Miksa: A nemzetiségi vidékeken való agitációt egységessé kell tenni. A határozati javaslatban benne van, hogy a pártnak semmiféle párttal paktálni nem szabad, de a választásnál ellenkező dolgok történtek. Ama kitételét a határozati javaslatnak, hogy „helyesnek véli az eddig folytatott taktikát" nem fogadom el...

A jegyzőkönyv ezután *Kálmán* Pál kecskeméti és *Porció* István budapesti küldött felszólalását ismerteti.

Tatai Gyula módosítást ajánl a javaslathoz, amely szerint az „eddig" szó törlendő belőle,

---

[1] Knaller brassói küldött volt.

[2] Utalás az erdélyi pártlapok (Erdélyi Munkás, Kolozsvári Munkás) a korabeli viszonyokhoz képest is alacsony színvonalára.

[3] A rendőrségi jelentésben közölt kongresszusi jegyzőkönyvből hiányzik Dániel Arnoldnak ez a felszólalása. A jelentés csupán annyit jegyez meg, hogy Dániel „nagy súlyt kíván fektetni a földművelő-munkások szervezésére, mert sokkal többen vannak, mint az ipari munkások, másrészt éppen szellemi elmaradottságuk és gazdasági szervezetlenségük ösztönöz éppen arra, hogy jól szerveztessenek". *(A magyarországi szocialisztikus munkásmozgalmak az 1905. évben. Budapest 1906. Országos Központi Községi Ny. 283. old.)*

[4] A rendőri jelentés szerint ungvári küldött volt. *(A magyarországi szocialisztikus munkásmozgalmak az 1905. évben. Budapest 1906. Országos Központi Községi Ny. 284. old.)*

mert az eddigi taktikát nem tartja helyesnek. Nem helyesli ugyanis, hogy szabad kezet engedtek az ellenzéknek a választások alatt. Az ellenzék érvényre juttatta akaratát, és a mi helytelen taktikánk volt oka annak, hogy háttérbe szorultunk. Útját kellene állani a függetlenségi demagógoknak, le kell rántani róluk a leplet. Rossz a taktikánk azért is, mert a legnagyobb ellenségeinknek, a klerikálisoknak és a Mezőfistáknak szabad utat engedtünk. Azt állítja, hogy a keresztényszocialisták másfél év alatt megerősödtek. Ezt az áramlatot kell főként megakadályoznunk...

Stern Zoltán[1]: Az a kérdés, hogy a választásoknál helyes volt-e a taktika vagy nem... A választásokra vonatkozólag az a megjegyzésem, hogy nekünk paktálni senkivel nem szabad, és így helyeslem azokat a bírálatokat, amelyek a Népszavában napvilágot láttak. A pártvezetőség nem adott utasítást a vidéknek, és így nem tudtunk gyorsan intézkedni, mert sem elég pénz, sem elég ember nem állott rendelkezésünkre. Azután a népet nem tudtuk elég gyorsan felvilágosítani, mert mint ismeretes, mindenütt dívik a Kossuth-kultusz.

Jócsák Kálmán: A párttaktikát változtatni kell, mert eddig hiányzott belőle az egységesség. A mi pártunk tapasztalhatta, hogy polgári pártjaink nincsenek még kiforrva. Ezért is helytelen dolog volt velük közös gyűléseket tartani. Nem volt egységes a párt taktikája, mert például akkor, mikor a képviselőházban a klotür[2] behozataláról volt szó, a párt teljesen tartózkodó álláspontot foglalt el, de már Szegeden közös gyűlést tartott a Függetlenségi Párttal. Vagy pártoljuk ezt az ellenzéket, vagy nem. Az egységes taktikához osztálytudatos munkásság kell, és erre a nevelésre kell a fő súlyt fektetni. Véleményemet abban összegezem, hogy mindig egységes taktikára kell törekednünk.

Garami Ernő: Igen sok szót vesztegettek itt el, csupán a párttaktikáról nem beszéltek. Nehezemre esik a sok szóból azt kiválogatni, ami a taktikára vonatkozik, és azt, ami nem oda való. Pikler elvtárs ama kifogása, hogy a Népszava Mezőfit hülyének nevezte, nem áll meg egészen. Mezőfiről megjelent egy csúfolódó cikk, de a politikai rovatban is foglalkoztunk vele. Az, hogy Lakner elvtárs Kőszegen állítólag nem megfelelő tárgyról beszélt, nem a pártvezetőség hibája. A szónok feladata, hogy hozzáférkőzzék a hallgatóhoz arról az oldalról, amelyet a legmegfelelőbbnek tart. Vidéken a szónokot az elvtársaknak arra kell figyelmeztetni, hogy milyenek a sajátos viszonyok, és akkor alkalmazkodni fog hozzájuk. A választási mozgalom hibái legfeljebb adminisztratív hibák. Idő és személyek dolgában nagyon rosszul álltunk. Ennek a dolognak azonban a taktikához semmi köze. Dániel elvtárs ügyes fordulattal akar zavarba hozni. Azt mondja, hogy mivel Magyarországon orosz állapotok vannak, kötelességünk ennek megfelelő taktikát folytatni. Igaz, a Népszava igen sokszor beszélt az orosz viszonyokról, de ez csak egy kép volt, amellyel fel akartuk hívni a figyelmet arra, hogy Magyarország viszonyai melyik országéhoz állanak legközelebb. Ha azt hangoztatjuk, hogy orosz állapotok vannak nálunk, akkor ez nem vonatkozik mindenre. Ha ez nem így volna, akkor pl. a nyomdát titkos helyen, pincében kellett volna elhelyeznünk[3]. Ezek csak jelszavak. Azt mondja továbbá Dániel elvtárs a földművelők szervezésére vonatkozólag, hogy a párt mindent üzletszerűleg intéz. Én lélektanilag meg tudom érteni az ellenzék eme véleményét. De viszont áll az, hogy a mi pártunkban éppen az üzletszerűség a legfontosabb tényező, mert pl. a földművelő-munkások szervezéséhez ugyebár pénz kell. Megteremtettük a napilapot, a nyomdát, és ez mind óriási haladásról tesz tanúságot. Ezek eszközöket adnak nekünk a propagandára. De kérdem: ha a szocializmus nálunk nem erősödött volna meg, létre tudtuk volna mindezt hozni? A földművelő-mozgalmat, igaz, erőssé kell tenni, de pénz kell hozzá, pénz és újra pénz. Ebben a dologban az ipari munkásokra kell támaszkodnunk. Ezek azok, akik a fillérek százezreit szolgáltatják. Megkíséreltük Magyarországon a földművelő-munkások szervezését, de sikereket eszközök hiányában alig

---

[1] Miskolci küldött.

[2] Parlamenti beszédtilalom az ellenzék szólásszabadságának korlátozására.

[3] A rendőrségi jelentés szerint e mondat a következőképpen hangzott: „Ha mi oroszországi módra akarnánk küzdeni, akkor szép pártnyomdánkat, mely világos, szép helyiségben van, el kellett volna ásni a pincékbe és a vasajtók mögé." *(A magyarországi szocialisztikus munkásmozgalmak az 1905. évben. Budapest 1906. Országos Központi Községi Ny. 290. old.)*

tudtunk felmutatni. Ha lesz erőfeleslegünk, akkor a siker reményével hozzáfoghatunk a földművelők szervezéséhez. A Függetlenségi Párttal szemben elfoglalt álláspontunk is szóba került. A dolog úgy áll, hogy az akkori helyzet igen nehéz megpróbáltatásoknak tett ki. Anélkül, hogy tehettünk volna róla, két malomkő közé jutottunk. De nem morzsolódtunk össze. A vidéki elvtársak megállták helyüket a tévedések ellenére. A kormány olyan gyalázatosságokat követett el a parlamentben, amelyek felháborították az ellenzéket. Az ellenzéknek ebben teljesen igaza volt. Erkölcsi kötelessége volt küzdeni a Tisza-kormány ellen. De mi nem felejtettük el, hogy az ellenzék a hangulatot csak pillanatnyilag fogja kihasználni, és később olyan párt marad, amilyen volt. Mi is elítéltük a kormánypártot, de nem mehettünk az ellenzékkel, mert tudtuk, hogy egész politikája a nép becsapásával fog végződni. Ezért kellett nekünk helyünket megállni. Nem volt szabad megtámadnunk az ellenzéket, mert ezzel erősítettük volna a kormánypártot. A pártvezetőség tehát arra kérte a vidéki szervezeteket, hogy mindenütt oda hassanak, hogy az ellenzék jelöltjei követeljék az általános szavazati jogot. Tartsanak pártgyűlést, de az ellenzék gyűléseit ne zavarják meg. Így történt az, hogy látszólag különféle volt a taktika. Ahol elfogadták az általános választói jogot, ott simán folyt minden. De pl. Pozsonyban a legutolsó pillanatban tudódott ki, hogy el akarják sikkasztani a választói jogot, és ezért ezt le kellett szögezni. De az az eredmény mégis megvan, hogy most már nem tévesztenek össze bennünket más pártokkal. Mi magunk tisztában vagyunk magunkkal, és ma már az ország is velünk. A Vázsonyira való szavazásra is áll ez. Bármilyen véleményünk is legyen a polgári demokráciáról, az volt a fontos szempont, hogy Vázsonyi komolyan követelte az általános választói jogot. Miért nem állítottunk vele szemben ellenjelöltet? Akkor Vázsonyi biztosan megbukik és Hieronymi mandátumot kap, mert Vázsonyitól igen sok szavazatot vontunk volna el. Nem állítottunk jelöltet, hogy a kormányt ne támogassuk. Megkérdezték a vezetőséget az elvtársak, hogy szavazzanak-e Vázsonyira vagy tartózkodjanak a szavazástól. Mi szabad kezet engedtünk nekik. Aki a maga meggyőződésével össze tudta egyeztetni, az Vázsonyira szavazhatott. Azt is kérdezték, hogy miért szavaztak a második napon az elvtársak? Éppen csak az utolsó pillanatban volt szabad leszavazni, hogy demonstráljunk ezzel is a gyalázatos választás ellen. Azt hiszem, nem lehet más taktikát folytatnunk, mint eddig folytattunk. Ennél jobbat a jelen helyzetben nem tudok. Kérném tehát a határozati javaslat elfogadását.

A kongresszus tíz szavazat ellenében elfogadja a határozati javaslatot.

Jelentés a II. Internacionálé amsterdami kongresszusáról

Weltner Jakab: Azon elvtársak, akik a Népszavát olvasták, részletesen ismerik az amsterdami nemzetközi pártgyűlés eseményeit, amelyről már csak az idő előrehaladottsága miatt is röviden számolok be. A pártvezetőség a magyarországi párt képviseletére Bokányi Dezső, Weltner Jakab és Groszmann Miksa elvtársakat küldte ki. A gyűlésen igyekeztünk oly álláspontot foglalni el, amely megfelel a magyarországi szociáldemokrácia felfogásának az Internacionálé keretein belül. Állást foglaltunk az egyes országok szociáldemokratáinak egy pártba való tömörülése mellett. A gyűlés határozata alapján a franciák egyesülése már megtörtént, az angoloké folyamatban van. Szóba jött az általános sztrájk kérdése is, amelyre vonatkozólag kimondta a gyűlés, hogy az általános sztrájk mint fegyver használható, mint cél elvetendő, mint eszköz, a politikai jogok kiterjesztésére ajánlatos és szükséges. A kongresszusnak megfelelő formában tudomására hoztuk a magyarországi üldöztetéseket, amelyekről szóló röpiratokat adtunk át a küldötteknek. A kongresszus állást is foglalt ez ügyben, és élesen elítélte a magyarországi burzsoáziát és a hatóságok önkényeskedését. Kérem jelentésem tudomásul vételét[1].

A pártgyűlés egyhangúlag tudomásul veszi...

[1] A kongresszus tárgyalásait lásd Internationaler Sozialisten-Kongress zu Amsterdam. 14. bis 20. August 1904. Berlin 1904. Vorwärts.

Ezután néhány kevésbé jelentős indítvánnyal foglalkozik a kongresszus, majd *Winarsky* osztrák küldött méltatja búcsúbeszédében a tanácskozások jelentőségét.

Bokányi Dezső: Tegnap volt egy éve, hogy Élesden elvtársainkat a hatalom legyilkoltatta. Sokan a börtönben sínylődnek a hatalom bűneiért. Áldozzunk a meggyilkoltak èmlékének. (Az egész pártgyűlés feláll.) Most tekintsünk szét a külügyi politikában. A királyok találkát adnak egymásnak, hogy a tőke érdekében viselendő háborúról tanácskozzanak. Mi, proletárok, pedig Triesztben fogunk tiltakozni az ellen, hogy a burzsoázia érdekében a nép áldozza fel vérét[1]. A nép kultúrát, haladást akar, *az egész emberiség boldogságát.* Vessünk egy pillantást keletre. Nagy tragédia játszódik ott le. Egyrészt a japánok és oroszok harca, másrészt a forradalmárok harca a cárizmus ellen. A lánglelkű ifjakat beviszik a kelet-ázsiai csatasorba, hogy kiöljék belőlük a forradalmi eszméket. Ki kell fejeznünk ezen kongresszuson azt, hogy megvetjük az elnyomókat, utáljuk a háborút, és üdvözletünket küldjük az orosz forradalom harcosainak. *(Éljenzés.)*

Nyugat felől a revizionista áramlat jött felénk. Olaszországban megszülte a párt megbontását, de Németországban csütörtököt mondott s Franciaországban is lejárta már az idejét. Ez azért említendő fel, mert néhányan az elvtársak közül azt a nézetet nyilvánították, hogy mi magyarok miképp merészkedtünk Amsterdamban az angolokkal és franciákkal szembeszállni, ellenük szavazni? Miképp éreztük magunkat ifjúságunknál fogva hivatottnak erre? Megsúgta ezt az az iskola, amely a magyar nép lelkületének és sajátságának legjobban megfelel, a Marx és Engels iskolája. És ma büszkék vagyunk arra, hogy részünk van abban, hogy Jaurès-ék nem szakították széjjelebb a francia pártot, sőt bekövetkezett az egyesülés. Magyarországi pártunk óriási feladat előtt áll: az általános választói jogot kell kivívnia. A döntő küzdelem ideje elérkezett. Az erős szervezettségre óriási szükségünk van. Ha a kapitalista osztály vis majorrá tette a sztrájkot, akkor mi állítsuk vele szembe az öntudatnak, szervezettségnek és összetartásnak hatalmát.

Egy nagy dologról nem szabad megfeledkezni, és ez a nőknek a szervezése. Nálunk a nők nagy szerepet játszanak a politikában. A nőket meg kell nyernünk a küzdelem sikere érdekében, hogy ne akadályozhassák meg tényked esünket. Fegyverkezzünk tehát döntő küzdelemre, úgy férfiak, mint nők, amely meghozza nekünk Magyarországon a fegyvert, az általános választói jogot. Éljen a szociáldemokrácia!

A pártgyűlés ezzel véget ért, s a kongresszus tagjai a munkásinduló éneklése közben hagyták el a termet, este 6 órakor...

A következőkben a jegyzőkönyv a pártgyűlés bizottságainak névsorát, majd a beérkezett üdvözlő táviratokat ismerteti.

A Magyarországi Szociáldemokrata Párt 1905. évi április hó 23-án, 24-én és 25-én Budapesten tartott XII. pártgyűlésének jegyzőkönyve. Budapest 1905. Népszava. 55—113. old.

A MUNKÁSOSZTÁLY SZTRÁJKHARCÁNAK FELLENDÜLÉSE. A VAS- ÉS FÉMMUNKÁSOK ÁLTALÁNOS SZTRÁJKJA 1905 MÁJUS—JÚNIUS

158

1905 május 15

A CIPÉSZ TUDÓSÍTÁSA A BUDAPESTI ÉS ÚJPESTI BŐRMUNKÁSOK SZTRÁJKJÁRÓL

Újpesten és Budapesten a bőrmunkások sztrájkban állnak. A sztrájk a Machlup-féle gyárban kezdődött[2], ahol tímárok, cipészek és csizmadiák egyaránt dolgoznak. Ez a gyár éppúgy, mint

[1] 1905 májusában az osztrák, a magyar és az olasz szociáldemokrácia képviselői Triesztben tanácskozást tartottak, amelyen tiltakoztak az uralkodó osztályok háborús törekvései ellen. *(Lásd Népszava, 1905 május 23., 24. Az olasz, magyar és osztrák proletárság a háború ellen.)*

[2] 1905 május 2-án. A sztrájk június 19-én ért véget.

a Wolfner- és a Mauthner-féle bőrgyárak, a hadsereg részére csizmákat, bakancsokat és egyéb bőrneműekből készült felszerelési tárgyakat is készít bel- és külföldi szállításra, és így a bőrmunkás szakma minden neméből van alkalmazottja. A Machlup-féle gyár munkásainak sztrájkját úgy akarták a gyárosok megtörni, hogy a Machlup munkáit a Wolfner és Mauthner gyárak kezdték készíteni. Ezt a munkások idejekorán észrevették, és ennek következtében a Wolfner és Mauthner munkásai is sztrájkba léptek[1]. Ezek a milliomos bőrgyárosok a cipészeket és csizmadiákat nemcsak a bőrkartelljeikkel, hanem az általuk készített cipész és csizmadia ipari termékek áraival üzött versennyel is könyörtelenül kizsákmányolják, tönkre silányítják. A vidéki csizmadia-iparnak nagy részben ezek a gyárak a tönkretevői — a verseny támasztói. Ezekben a gyárakban küzdenek most a munkások és ebben a küzdelemben szaktársaink és a hozzánk legközelebb álló munkástársaink vesznek részt. Ezt a küzdelmet nekünk a legmesszebbmenő anyagi és erkölcsi támogatásban kell részesítenünk. A gyárakban különféle kedvező ígéretek mellett a munkavezetők és előmunkások sztrájktörőket igyekeznek toborozni. Figyelmeztetjük szaktársainkat, hogy a *budapesti és újpesti bőrgyárakban munkát ne vállaljanak*, és a sztrájkban álló munkatársaikat minden irányban támogassák.

A Cipész, 1905 május 15. Bőrmunkássztrájk. Szemle rovat.

A sztrájkoló munkások béremelést, a vasárnapi és május 1-i munkaszünet elismerését, a sztrájktörők azonnali elbocsátását, tisztességes bánásmódot és emberi munkaviszonyokat követeltek. *(A magyarországi szocialisztikus munkásmozgalmak az 1905. évben. Budapest 1906. Országos Központi Községi Ny. 589—592. old.)*

A Népszava 1905 május 18-i és 21-i száma közli a sztrájkolók újabb felhívását, melyben sztrájkjuk támogatását kérik a szervezett munkásoktól, és leleplezik a gyárosok önkényét, s azt a tervét, hogy sztrájktörők alkalmazásával fojtsák el a bérmozgalmat. Közli ezenkívül, hogy az újpesti munkások bérük 2%-át adják oda a sztrájkolóknak, s szükség esetén általános sztrájkkal is támogatják őket. *(Tőke és munka rovat.)*

A Wolfner-gyári munkások kikérték munkakönyvüket, négyhónapos bojkottot határoztak el a gyár ellen. E lépésre válaszként a rendőrség feloszlatta a Wolfner- és Mauthner-gyári sztrájkolók tanyáját, azzal az indokolással, hogy a sztrájkolók megtámadták a rendőröket. A feloszlatás ellen május 30-án nyilvános gyűlésen tiltakoztak a sztrájkolók. A gyűlés után „hatóság elleni erőszak" címén hét sztrájkolót letartóztatott a rendőrség, majd a sztrájktörők bántalmazása miatt történtek újabb letartóztatások.

A Wolfner-gyáriak példája nyomán a Machlup-gyár munkásai is megkezdték a bojkottot. A rendőrség folytatta a letartóztatásokat, azzal az indokolással, hogy a gyárat őrző rendőröket a sztrájkolók megtámadták. *(Lásd Népszava, 1905 május 27., 30. és 31., június 15., 20., 21-i számai.)*

A budapesti és újpesti bőrmunkások sztrájkja — a rendőrségi jelentés szerint — június 19-re a munkások vereségével befejeződött. *(Lásd A magyarországi szocialisztikus munkásmozgalmak az 1905. évben. Budapest 1906. Országos Központi Községi Ny. 589. old.)*

A SZOLNOKI GŐZFŰRÉSZ-TELEPEK MUNKÁSAINAK SZTRÁJKJA 1905 MÁJUS 9—27 (159—161)

159

1905 május 8

A SZOLNOKI FŰRÉSZGYÁRI MUNKÁSOK MUNKAREND-TERVEZETE

1. Úgy télen, mint nyáron, valamint az év többi szakában a munkát kezdjük reggel 6 órától este 6 óráig. Egy ½ óra reggeli idő, másfélórai, azaz 1 ½ órai ebédidő szünetelés.
2. Az átalos és darabos munka megszüntetését, és azok óránkénti fizetését.
3. Május 1 munkásünnep elismerését.
4. A vasárnapi teljes munkaszünetet.
5. A fizetés szabályozását a következő kimutatás szerint:

a) Gáteros, cirkulás[2], köszörűs, lakatos, fűtő, tőkevágó, daraboló és hasító cirkulások óránként 30 f-t.

---

[1] 1905 május 6.
[2] A sima- és a körfűrészeknél dolgozó munkások.

b) Gáteros-, cirkulás-segédek, tőkehordók, zsindelyesek óránként 26 f-t.

c) Udvari munkások, kisebb (16—18 évig) 18 f-t, nagyobb, óránként 22 f-t.

d) Daraboló munkásfiúknak (14—16 évig) óránként 10 f, nagyobb, 16 éven felüli, óránként 16 f fizetendő.

6. A gyártelepen egy egészséges és tágas ebédlőhelyiséget építtetni.

7. A munkásokat emberhez méltó bánásmódban részesíteni.

8. Hogy a munkások vízbeli hiányt ne szenvedjenek, ezen célra szükséges edények tartassanak.

9. Ezen mozgalomért három hónapon belül munkájából senki el nem bocsátható.

10. A munkagépek olyan képpen való berendezése, hogy azáltal a munkások élete biztonságban legyen.

11. A gyárakban levő laboratórium teljes berendezése azon esetre, ha baleset történik, ne hiányozzon semmi gyógyszer, melynek be nem tartása esetén a baleset tovább fejlődése a munkaadót terheli.

12. A bizalmi férfi rendszer elismerése.

Tisztázat. — MMI Archivum. Szolnok városi tanácsi ir. 1905—XII—136.

A munkások a fenti tervezetet elküldték a fűrésztelepek tulajdonosainak és a polgármesternek.

160

1905 május 9

A GŐZFŰRÉSZ-TELEPEK MUNKÁSAI BEJELENTIK SZTRÁJKBALÉPÉSÜKET A POLGÁRMESTERNEK

Alulírottak tisztelettel bejelentjük, hogy Szolnok város területén levő gőzfűrész-telepein az összes munkások folyó hó 9. napjának délelőtti 8 órakor a munkát beszüntették.

Kérnénk a békéltető eljárás megindítását.

Egyben bejelentjük, hogy tartózkodási helyiségünk:

Bozsó János-féle vendéglő, Laktanya-körút.

Az összes munkások megbízásából:

Nagy László
sztrájkbizottsági elnök
Sajtó utca 2328 sz.

Rontó János
sztrájkbizottsági
jegyző

Tisztázat. — MMI Archivum. Szolnok városi tanácsi ir. 1905—XII—136.

1905 május 12-én békéltető tárgyalások indultak a fűrésztelepi munkások és a tulajdonosok között. A tárgyalásokról felvett jegyzőkönyv szerint a munkáltatók a vasárnapi, illetve május 1-i munkaszünetet elismerik; a többi követelést visszautasítják, ezért a munkáltatók és munkások között megállapodás nem jött létre.

A szolnoki polgármester 1905 május 15-én felhívást intézett „a szolnoki gőzfűrészeknél alkalmazásban volt összes munkásokhoz", amelyben megfenyegeti a munkásokat, hogy amennyiben május 18-ig nem lépnek munkába, helyüket idegen munkásoknak adják. Kenetteljes hangon „óv" az „izgatóktól", s felhívását a következőkkel fejezi be: „Add meg nekünk a mindennapi kenyerünket, és ments meg minket a gonosztól!"

A Szolnok megyei főjegyző értesítette a szolnoki városi tanácsot, hogy „a sztrájkra való tekintettel" a belügyminiszter rendeletére a szolnoki csendőrörsöt 12 fővel megerősítették. *(Tisztázat. — MMI Archivum. Szolnok városi tanácsi ir. 1905/XII/136.)*

161

1905 május 22

A GŐZFŰRÉSZ-TELEPI MUNKÁSOK ÉS A MUNKÁLTATÓK KÖZÖTT MEGKÖTÖTT EGYEZSÉG

Egyezség,

mely egyrészről Víg Gyula, Kovács Béla és társa, Winkler testvérek és Polgár, Boros Béla és társa gőzfűrész-gyárosok és Nagy László, Dikó István, Orosz József, Őri Szabó József, Rontó János, Szép Mihály, Zeller József, Pélli János és Samu Pál mint a szolnoki gőzfűrész-gyári munkások kiküldöttei és megbízottai között 1905. évi május hó 22-től 1906. évi május hó 22-ig a következőkben köttetett:

1. § Tisztességes bánásmód úgy a munkaadók, valamint a munkavezetők részéről, és oly helyiség adása, ahol a munkások étkezhetnek.

2. § Naponta 10½ órai munkaidő, reggeli 6 órától esti 6 óráig, 1 órai ebéd és ½ órai früstök, cirkulásoknak ½ órai uzsonnaidő megszakítással. Míg ellenben a gáterosoknak ½ órai ebédszünet, azonban minden két gáternál öt ember alkalmazandó.

3. § A napi munkabér a következő: gáterosoknak 2 K 70 f. Cirkulás, köszörűs, lakatos, fűtő 2,70 K; daraboló és hasító cirkulás-munkásoknak 2 K 60 f. Gáteros-, cirkulás-segédek és tőkehordók 2 K 20 f. Udvari munkások, 16 éven alul 80 f, 16—18-ig 1 K 40 f. 18 éven felülieknek 1 K 80 f. Tőkevágóknak darabonként 9 f fizetendő.

4. § Vasárnapi munka tilos, kivéve a gépezet tisztítása stb.

5. § Május 1 munkaszüneti napul elismertetik és betartatik.

6. § A bizalmi férfi elismertetik.

7. § Tiszta vízivó és egészséges ivóvíz tartása.

8. § Ezen egyezség mindkét fél által elfogadtatott és aláiratott, és betartása mindkét félre kötelező.

Az eredeti példány mindkét félnek és az iparhatóságnak átadatik.

9. § Jelen mozgalomért senki el nem bocsátható, illetve meg nem rendszabályozható...[1]

Tisztázat. — MMI Archívum. Szolnok városi tanácsi ir. 1905—XII—136.

A BUDAPESTI GÁZGYÁRI MUNKÁSOK SZTRÁJKJA 1905 MÁJUS 23—24 (162—163)

162

1905 május 24

TUDÓSÍTÁS A SZTRÁJK KITÖRÉSÉRŐL ÉS KEZDETI ESEMÉNYEIRŐL

Az este folyamán *a budapesti gázgyár összes munkásai beszüntették a munkát.* Évek hosszú során át tartó keserves nyomorúság és végnélküli kizsákmányolás következménye ez a mai sztrájk. A 68% tiszta haszonnal dolgozó gázgyár dúsgazdag részvényesei a 12 óra hosszat 42 fokos melegben dolgozó munkásoknak nem akartak ebédszünetet adni; az udvari napszámosok nehéz munkájukért 2 K 40 f napszámot kértek. A Radoczák, Gajáriak, Morzsányiak lelketlensége és

[1] Ezután a jegyzőkönyv elején felsorolt személyek aláírása következik.

kizsákmányolási dühe ezekről a követelésekről nem akart semmit sem tudni. A pénzeszsák önhittsége és gőgje egyesül ezeknél a kizsákmányolóknál a legundorítóbb profithajhászással, és ezért utasították vissza munkásaik követelését . . .[1]

A sztrájk kimondása

A gyűlés után, előre megbeszélt terv szerint, telefonon értesítették a négy gyár munkásait a gyűlés határozatáról. Mind a négy gyárban, a Tisza Kálmán téren, Koppány utcában, Soroksári úton és Budán a munkások megbízásából egy 4 tagú bizottság *megjelent a felügyelőnél, és bejelentették neki, hogy a munkások sztrájkba lépnek.* A munkások azért tették ezt, mert tekintettel voltak a közbiztonságra. Ha ugyanis a gépeket megállítják, akkor az egész gazométer explodál. Ezt a munkások ki akarták kerülni, és azért bejelentették a sztrájkot a felügyelőnél.

A Soroksári úti és Koppány utcai gyárakban a munkások békésen elhagyták a gyárat. A Tisza Kálmán téri gyárban a felügyelő, amint értésére adták a sztrájkot, rögtön bezáratta a gyárkaput, úgy hogy a munkások nem távozhattak. De biztos, hogy a bezárás ellenére sem dolgoztak, mert a munkások oly elkeseredett hangulatban vannak, hogy semmiféle kényszerrel nem lehet őket munkára bírni.

Röviddel a sztrájk proklamálása után megjelent a Tisza Kálmán téri gyár előtt 20 gyalogos és 40 lovas rendőr, akik a felhívásokat osztogató munkások közül kettőt elfogtak és a kerületi kapitányságra kísértek. A rendőrök körülvették a gyárat, úgy hogy senki meg nem közelíthette. A sztrájkolók azért mégis módot találtak arra, hogy a gyárba bezárt társaikat megfelelő úton informálják.

A Soroksári úti gyár elé csak 9 óra tájban érkeztek meg a rendőrök, de addigra az összes munkások eltávoztak. Szintúgy történt a Koppány utcai gyárban. Itt a felügyelő szintén be akarta záratni a kaput, de a munkások ezt megakadályozták és eltávoztak.

A budai gyár munkásai szintén sztrájkba léptek.

A sztrájkolók száma körülbelül 1000-re rúg . . .[2]

A rendőrség és a katonaság

Rögtön, amint a sztrájk híre elterjedt, nagy csapat lovas és gyalogos rendőrszakaszok vonultak a gázgyárak elé. A hatalom roppantul sietett a munkások zsírján meggazdagodott részvénytársaság segítségére. Az igazgatóság részéről küldöttség kereste fel a hadtestparancsnokságot is, és sürgős segítséget kért az esetre, ha a sztrájk egy napnál tovább tartana. A hadtestparancsnok rögtön megígérte, hogy négy szakasz utászkatonát bocsát a társaság rendelkezésére. Íme, így fognak kezet a veszedelemben azok, akik a nép filléreiből élnek, s akiket a nép kegyelme tart el! A dologban azonban nagy a bibi mindezek ellenére, mert a gázgyári munkások hivatása oly szakképzettséget föltételez, hogy azt semminemű hirtelen beugrasztott más munkáscsoport elvégezni nem tudja.

A főváros sötétben

Az összes gázgyárak készlete legfeljebb holnap estig tarthat. Ha addig nem sikerült a békesség a harcoló felek között, Budapest lakossága el lehet készülve arra, hogy a fővárosra teljes sötétség borul. Az igazgatóság ma éjjel egy újságírónak azt a naív nyilatkozatot tette, hogy az esetben petróleumlámpákkal világítanák az utcákat, s erre az eshetőségre a társaság el van

---

[1] Ezután a gázgyári munkások gyűlésének ismertetése következik.

[2] A tudósítás a továbbiakban a béketárgyalások eredménytelenségéről, a gyárosok „pöffeszkedő magaviseletéről" ír.

készülve. Ezek a nyilatkozatok azonban csak arra valók, hogy a részvénytársaság nagy megrökönyödését a nyilvánosság előtt leplezze, és mintegy megnyugtassa vele a közönséget. Lényegükben azonban teljesen értéktelenek. Mindenesetre jellemző a kapzsi társaságra az a fejvesztett kapkodás, amellyel fűhöz-fához szalad, hogy segítsen magán, s csak arra nem gondol, hogy a munkások követeléseit teljesítse. Nohát, ezúttal biztosan megmondható előre, hogy végül mégis csak a munkásokhoz fog szaladni. Mert ezek győzelme kétségtelen.

Népszava, 1905 május 24. A gázgyári munkások sztrájkja.

163

1905 május 25

A NÉPSZAVA CIKKE A SZTRÁJKOLÓ GÁZGYÁRI MUNKÁSOK GYŐZELMÉRŐL

[1] . . . 1. Az udvari napszámosok minimális bére 2 K 40 f legyen. 2. Pirszéntolók bére 3 K 40 f 3. Salaktolók bére 4 K 20 f. 4. 1½ órai ebédidő. 5. A munkások szervezkedési jogának elismerése 6. Időntúli munkánál 25% béremelés. 7. Oly ideiglenes munkáknál, amelyek a ruhát különösen rongálják, 25% pótlék. 8. 5 évenként 10 f korpótlék visszamenőleg. 9. A partiführer rendszer[2] eltörlése. 10. Egyéb kisebb személyes panaszok gyors orvoslása.

Kötelezte még magát az igazgatóság, hogy a sztrájk miatt senkit sem bocsát el s nem büntet meg, de viszont arra kérte a munkásokat, hogy azt a néhány sztrájktörőt tűrjék meg maguk között, ne bántalmazzák, ne üldözzék őket, ellenben az igazgatóságnak nincs kifogása az ellen, ha rábeszélés útján ezeket a munkásokat is arra bírják, hogy a szervezethez csatlakozzanak. A munkások erről eleinte hallani se akartak, de Schmiedl elvtárs rábeszélésére mégis megnyugodtak. Az egész tárgyalás alig tartott ¼ óráig, s annak befejeztével kihirdették a munkások előtt győzelmüket, s felhívták őket, hogy menjenek vissza a gyárakba dolgozni. A munkások zajos éljenzéssel vették ezt tudomásul, s kisebb csoportokban elindultak a városba a gyárak felé.

Volt a rövidéletű sztrájknak egy érdekes epizódja is, amelyről tegnap már megemlékeztünk. Este 10 órakor, mikor a gyűlés határozatához képest a Tisza Kálmán téri gyárban is beszüntették a munkát, az igazgatóság bezárta a kapukat s nem eresztette ki a sztrájkoló munkásokat. Pár perc alatt ott volt a telefonon értesített rendőrség is, amely azonban nem tehetett semmit, mert az udvarra bezárt munkások csendesen beszélgettek, s nemcsak erőszakosságot nem követtek el, hanem megtettek a gépek körül minden intézkedést, hogy robbanás vagy egyéb veszedelem ne támadhasson. Az igazgatóság dupla napszámot, sört és szivarokat ígért a munkásoknak, ha dolgoznak, a jelen volt rendőrkapitány pedig kijelentette, hogyha tán félnének társaik bosszújától, minden egyes embert rendőrökkel kísértet haza. Mindez nem használt, nem akadt egy áruló sem, a munkások állhatatosak maradtak, s éjjel 1 órakor kénytelen volt az igazgatóság a kapukat kinyitni s a bezárt munkásokat hazaereszteni.

Reggel 3 órakor már az összes nappali munkások jelentkeztek a gyárban, ahova felemelt fővel, diadaluk érzetében, egy szebb jövő reményében mehettek be. Megemlítésre méltó még, hogy a társulat osztrák gyáraiból akart ide sztrájktörőket hozatni, de valamennyi gyárból az a válasz érkezett, hogy az ottani munkások szolidaritást vállaltak a budapestiekkel, s nem lesznek sztrájktörőkké. A munkásság diadalát ez is nagyban előmozdította.

Népszava, 1905 május 25. A gázgyár munkásainak győzelme.

A Népszava 1905 június 9-i száma „Újabb sztrájk a gázgyárban" című cikkében közli, hogy a gázgyári munkások június 8-án ismét sztrájkba léptek. Követelték hét keresztényszocialista munkás elbocsátását, akik bom-

---

[1] A cikk bevezetőben a sztrájkolók gyors győzelmének jelentőségét méltatja, majd rátér az elért eredmények ismertetésére.

[2] Munkacsapat-vezető rendszer.

lasztó munkát végeztek a munkások között. A Vas- és Fémmunkások Szövetségének kiküldöttje azonban lebeszélte a munkásokat: „nem érdemes hét ember miatt 1500 embernek harcba lépni, bár dícséretet érdemelnek, hogy nemcsak anyagi haszonért, hanem az elvért is készek harcolni."

A gázgyári munkásoknak a sztrájkot követő további mozgalma eredményeképpen július 15-én kollektív szerződést kötöttek a gyárakkal 3 esztendőre. A szerződés 30%-os béremelést, ½ órai munkaidő-leszállítást biztosított a munkások számára. Sikerült elismertetni ezenkívül a gyár vezetőségével a Vas- és Fémmunkás Szövetséget is. *(Népszava, 1905 július 16. Az összetartás.)*

A BUDAPESTI VAS- ÉS FÉMMUNKÁSOK ÁLTALÁNOS SZTRÁJKJA 1905 MÁJUS 28—JÚLIUS 2 (164—166)

164

1905 május 16

TUDÓSÍTÁS A BUDAPESTI VASÖNTŐK SZTRÁJKBALÉPÉSÉRŐL

Az uszítóknak sikerült ismét 1500 embert a harcba kergetni, de úgy hisszük, alaposan meg fogják bánni. Nem számoltak az öntők szervezettségével, amely a győzelmet a munkások részére fogja eldönteni. A harc előzményei a következők: Az Oetl-gyári öntők régóta panaszkodnak *Konvicsni* művezetőre, aki durván, brutálisan bánik a munkásokkal. Kérték tehát a művezető elbocsátását, akinek bánásmódja egyenesen hihetetlen volt, de ehelyett Oetl úr kizárta a vasöntőmunkásokat[1]. Már 5 hét óta tartott a harc, s Oetl szívesen kiegyezett volna munkásaival, de a gépgyárosok szövetsége kötelezte, hogy ne engedjen a munkások követelésének. A Vas- és Fémmunkások Szövetsége vállalta magára a közvetítő szerepet, s felhívta a gyárosok szövetségét, hogy ne akadályozza meg a békét, ne kergessen harcba annyi embert egy ember miatt. A válasz azonban kitérő volt, sőt elutasító, mert a szövetség azt írta, hogy Konvicsni ellen azelőtt sohasem emeltek panaszt, most sem hoztak fel ellene konkrét eseteket, azért nem is egyezik a szövetség abba, hogy egy 20 év óta szolgáló művezetőt elbocsássanak. Így tehát a munkások kényszerülve voltak Oetl-gyári társaikkal szolidaritást vállalva, a sztrájkot kimondani.

A gyűlést, amelyen az általános sztrájkot kimondták, vasárnap[2] délelőtt 10 órakor tartották meg a városligeti Zöld Vadászhoz címzett vendéglőben, ahol mintegy 1200 munkás jelent meg...[3]

Mintegy 10 munkás szólalt fel, valamennyien az általános sztrájk mellett, s déli ½1 órakor az elnök elrendelte a szavazást, azután kihirdette, hogy *a nagygyűlés 3 szó ellenében kimondotta az általános sztrájkot.* Ezt a kijelentést zajos éljenzéssel fogadták, azután *Péter* József elvtárs kihirdette, hogy a sztrájk kiterjed a formázókra, tisztítókra és segédmunkásokra. Hétfőn már nem mennek be a gyárba, hanem a Zöld Vadászban gyűlnek össze.

Így is történt. Ma reggel az összes műhelyekben sztrájkba léptek. A sztrájk általános, s még azok a műhelyek is, amelyek képviselői a sztrájk ellen szavaztak, csatlakoztak a sztrájkolókhoz. Mintegy 46 műhelyben 1500 munkás szüntette be a munkát, s csupán az Államvasutak Gépgyárában dolgoznak még. A sztrájktanya a városligeti Zöld Vadászhoz címzett vendéglőben van, ahol a munkások társasjátékokkal töltik az időt, s szilárdan el vannak tökélve, hogy addig fel nem veszik a munkát, amíg céljukat el nem érték. Mert nem csupán Konvicsni eltávolításáról van itt szó. Hozzá hasonló durva, embertelen fráterek vannak más öntödékben is, véget kell tehát vetni ezek garázdálkodásának is, s ez csak úgy lehetséges, ha látják, hogy a munkások tovább már nem hajlandók tűrni a munkavezetők durvaságait, s a legdurvábbat alapos leckében részesítik. Majd ha Oetl úr kénytelen lesz a munkások jogos kívánságának

---

[1] 1905 március 16.
[2] 1905 május 14.
[3] A következőkben a tudósítás a gyűlés lefolyását ismerteti.

engedve Konvicsnit elbocsátani, akkor más gyárakban is emberségesebb lesz a bánásmód. Az egész munkásság érdeke tehát, hogy a vasöntők harcát siker kísérje, s ezért a harcolókat minden erejéből támogatni fogja.

Népszava, 1905 május 16. Általános vas- és érceöntő sztrájk.

A Népszava 1905 május 23-i számában „Az általános vas- és érceöntő sztrájk" címmel megjelent tudósítás ismerteti a május 21-én megtartott általános vas- és fémmunkás gyűlést, valamint az ott elfogadott következő határozatokat:

„Mondja ki a Zöld Vadászban tartott általános vas- és fémmunkás gyűlés, hogy teljes szívvel és lélekkel támogatja a sztrájkban álló öntőket. A gyűlés megerősíti a bizalmi férfiak határozatát, és kötelez minden vas- és fémmunkást, hogy keresetének 3%-át a sztrájkban állók támogatására adja.

Kimondja a gyűlés, hogy *ha a gyárosok szövetsége e héten a munkások követeléseit nem teljesíti, az összes vas- és fémmunkások* a következőket terjesztik a gyárosok elé:

1. 9 órai munkaidő.
2. Általános bértarifa.
3. A munkások szervezetének elismerése.

E követelések kivívása érdekében Budapesten az *összes vas- és ércárugyárak és gépgyárak munkásai beszüntetik a munkát.*"

165

1905 május 30

A VAS- ÉS FÉMMUNKÁSOK 1905 MÁJUS 28-I GYŰLÉSÜKÖN KIMONDJÁK AZ ÁLTALÁNOS SZTRÁJKOT

A gyáriparosok szövetségének visszautasító álláspontja sztrájkba kergette a vas- és fémmunkásokat. Vasárnapi gyűlésükön hozták a sztrájkhatározatot és ma reggel, két üzem kivételével, az összes gyárakban szünetelt a munka. 30 000-re tehető a sztrájkolók száma. Olyan munkások is csatlakoztak a sztrájkhoz, mégpedig igen nagy számban, akik eddig távol állottak a szervezettől. Olyan gyárakban is szünetel a munka, amelyeknek munkásait eddig presszióval és terrorizmussal vissza tudták attól tartani, hogy szervezkedjenek.

A gyárosszövetség pökhendi magatartását nem mindegyik gyáros helyesli, mert a mai nap folyamán többen közülük kijelentették, hogy hajlandók a munkásokkal, illetőleg a Vas- és Fémmunkások Szövetségével tárgyalásokba bocsátkozni. Ezek a tárgyalások csak a holnapi nap folyamán fognak megindulni.

A munkások gyűlése

A gyűlést vasárnap délelőtt fél 11 órakor tartották meg a Hermina úti Zöld Vadász kertben, amely már 10 órakor zsúfolásig megtelt, úgy hogy a borzasztó szorongásban egy ember elájult. Sok ezer ember, aki a kertben helyet nem talált, a helyiség előtt a Ligetben várta a gyűlés határozatait.

A gyűlés napirendjén csak egy pont volt:

A Vas- és Fémmunkások Szövetségének válasza és a munkások állásfoglalása.

Az első szónok, *Teszársz* Károly elvtárs, beszédében megemlékezett arról, hogy van egy munkásvédő egyesület, amelynek létezéséről eddig senki sem tudott, s tegnap ez az utolsó percben egy felhívást bocsátott ki a munkásokhoz, amelyben azt mondja, hogy a munkások vezérei csak élősködnek a sztrájkokból. Hol volt ez az egyesület évek óta, mikor a munkásokat elnyomták, sorsukat rosszabbá tették? Ezt a piszkos röpiratot, mely hemzseg a hazugságoktól, tegnap a gyárakban osztogatta az igazgatóság. A gyárakban évek óta leszorították a munkabéreket, s éppen mi, izgatók voltunk azok, akik évek óta visszatartottuk a munkásokat, hogy meggondolatlanul ki ne lépjenek. Önök a mi tanúink, hogy így van. (*Viharos helyeslés.*) Mi el akartuk kerülni a sztrájkot, meg akartuk óvni az ipart s a munkásságot a rázkódtatásoktól, s éppen az idén akartunk a gyárosok szövetségéhez fordulni, hogy békés úton vívjuk ki a munká-

sok kívánalmait. De közbejött az Oetl-ügy, *a munkásokat elbocsátották, de sőt ezeket az összes gyárosok a feketelistára tették, sehol nem kaptak alkalmazást.* A mi akaratunk ellenére, az összes vas- és fémöntők beszüntették a munkát. Mi megkíséreltük a gyárosoknál is a békekötést, de ridegen visszautasítottak bennünket. Az összes gyárak most felmondtak munkásaiknak, mert állítólag nincs már munka, s igyekeztek a munkásokat felingerelni a vasöntők ellen, hogy kergessék őket vissza a gyárakba, akkor majd ismét dolgozhatnak. Erre azután benyújtottunk követeléseket, amelyek oly szerények, hogy még a kisiparosok, például a bádogosok, lakatosok is elfogadták, s nem mennek tönkre. Beadott követeléseinket a gyárosok visszautasították, s azt akarják, hogy minden egyes gyár külön tárgyaljon munkásaival. Szét akarják forgácsolni a munkásokat, míg ők egyöntetűen lépnének fel s határoznának. Hiszen a gyárosok egyletének alapszabályai kimondják, hogy a végrehajtó bizottság határozatának mindenki köteles magát alávetni, még akkor is, ha saját gyárában ezáltal sztrájkot provokál. S még miránk merik fogni, hogy sztrájkot provokálunk s terrorizálunk. *Benne van alapszabályukban a feketelista is, s akit a gyár bojkottál, az sehol munkát nem kaphat.* Így jártak az Oetl-gyári munkások is. Benne van a segélyezés is, mindaz tehát, ami a munkásoknak tiltva van, a gyárosoknak meg van engedve.

A gyáros urak visszautasították követeléseinket azzal, hogy ők kénytelenek az osztrák konkurrencia árai szerint eladni. Nos, az osztrák gyárosok sokkal többet fizetnek munkásaiknak, s az ottani munkások sztrájkok által most is folytonosan javítanak helyzetükön. Így például *Hofherr* és *Schrantz* osztrák gyáraiban 50%-kal magasabbak a munkabérek, mint a kispesti gyárban, különben is a legtöbb gyárosnak úgy Magyarországon, mint Ausztriában van gyára.

Holnap tehát kénytelenek leszünk a munkát beszüntetni (*Zajos éljenzés.*), pedig éppen mi, vasmunkások, igyekeztünk mindig békés úton vívni ki kívánságainkat, s ha most hajlandók lettek volna velünk csak tárgyalni is, elkerülhető lett volna a harc. Holnap minden tisztességes munkás itt lesz a sztrájktanyán. (*Zajos taps és éljenzés.*)

Kardos Jakab elvtárs szólal most fel, s azt mondja, hogy most, az utolsó órában, nyugodtan, higgadtan kell megítélni a helyzetet, s csak akkor kell felvenni a harcot, ha látjuk, hogy erősebbek vagyunk. Igaz, hogy harcba kergettek bennünket, de a harc módját és idejét mi választhatjuk meg. Oetl úr nem saját jószántából zárta ki munkásait. A gyárosok szövetsége kényszerítette őt arra, mert értesültek, hogy a munkások most állítják össze a bérstatisztikát, s mielőtt ez a fegyver a kezünkben lenne, mielőtt bebizonyíthatnánk követeléseink jogosságát, harcba kergetnek bennünket. És most, mikor önök folyton éljenzik az általános sztrájkot, azt mondom, megálljunk egy kicsit, gondolkozzunk. Ők akarnak minket a harcba kergetni, mert hiszen egy ember elküldéséről van szó, akinek bűnössége be van bizonyítva. De nem szabad higgadtságunkat elveszíteni. Én azt mondom, változtassuk a taktikánkat, s azt indítványozom, mondja ki a gyűlés, *adja be a szövetség minden gyárnak külön a memorandumot, adjon szombatig haladékot. Akik a követeléseket meg nem adják, azoknál akkor törjön ki a sztrájk, mikor a munka legsürgősebb.*

Kardos elvtársnak ezt az ajánlatát zajos ellentmondással fogadták. Kardos ezután azzal folytatja, hogy ő sokkal helyesebbnek tartja megvárni a kellő időt s addig folytonos sztrájkok által nyugtalanítani a munkaadókat. (*Zajos ellentmondás.*) Ha ők kizárnak, ám zárjanak ki, az reánk sokkal előnyösebb (*Óriási zaj. „Éljen az általános sztrájk!") . . .*[1]

Teszársz Károly elvtárs kijelenti, hogy elfogadná Kardos javaslatát, mert sokkal jobban szereti a békés utat, dehát már megkíséreltek minden utat a munkaviszonyok rendezésére. Az egyes gyárak is visszautasítanának bennünket. De ha harcba mennek, minden munkás legyen előre tisztában azzal, mi vár rá; ennyi embert állandóan segélyezni nem lehet, de hisz a nyomort már rég megszokták. Szavazzon tehát mindenki saját meggyőződése szerint . . .

Vanczák János elnök előadja a két álláspontot. *Teszársz* Károly elvtárs azt indítványozta, hogy holnap szüntessék be a munkát. *Kardos* elvtárs pedig azt indítványozta, hogy nyújtsák be követeléseiket külön minden gyárhoz, s ahol nem fogadnák el, ott alkalmas pillanatban szün-

[1] Ezután *Malasits* Géza Kardos indítványa ellen, *Terényi* Ödön az indítvány mellett szólal fel. *Drahovszky* Antal és *Martos* Manó nem osztják Kardos véleményét.

A csepeli Weiss Manfréd-gyár sztrájkoló munkásai a városligeti sztrájktanyán.
(Fénykép a Tolnai Világlapja 1905 június 25-i számából.)

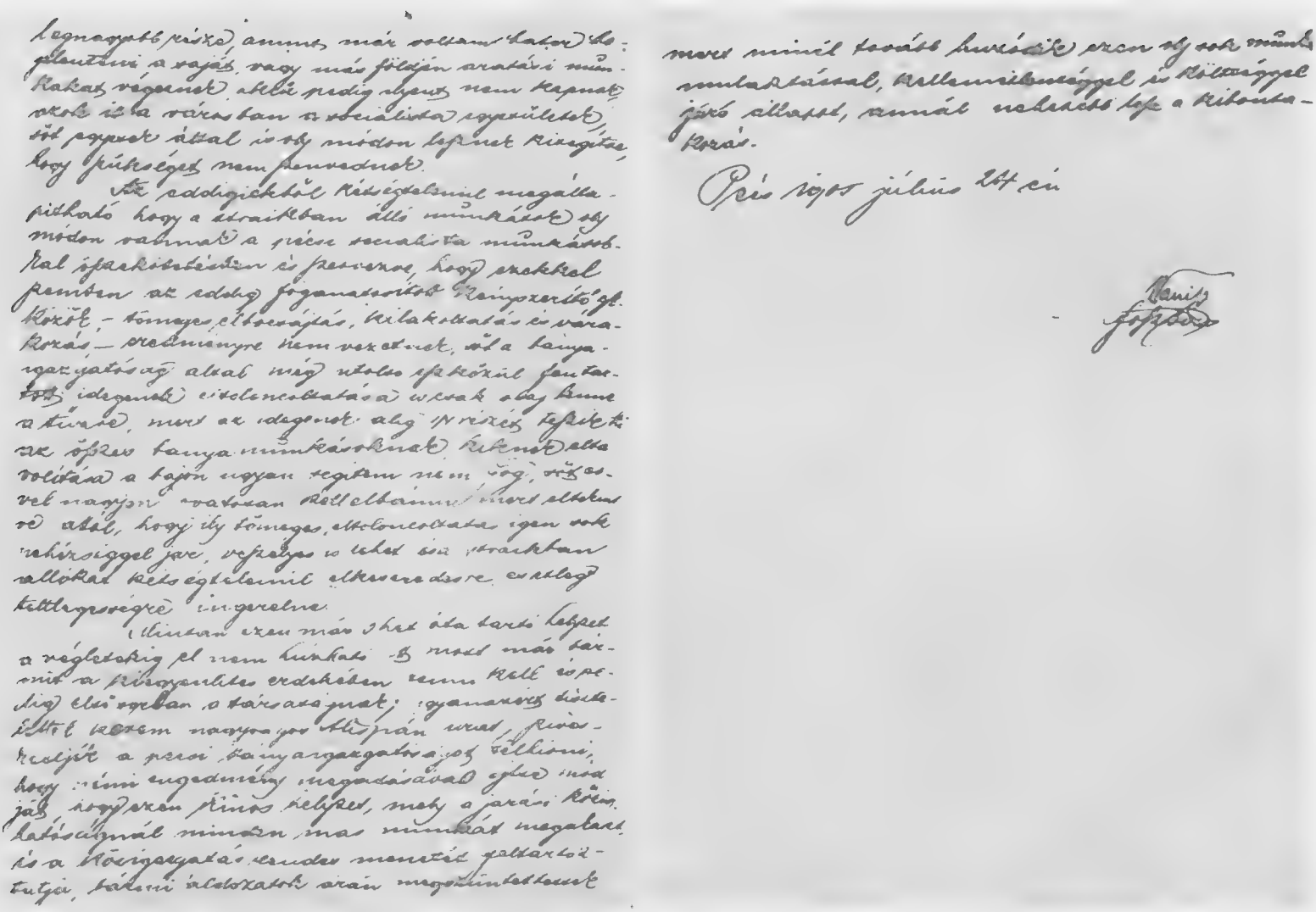

Részlet a pécsi járási főszolgabírónak az alispánhoz küldött jelentéséből, amelyben beismeri a tőkések és a karhatalom vereségét, s a sztrájkolók követeléseinek teljesítésével a sztrájk befejezését javasolja.

(MMI Archívum. Baranya m. alisp. ir. 1905–9554.)

tessék be a munkát. Először Kardos javaslata fölött szavaztat le; aki azt elfogadja, emelje föl a kezét. Csupán egyetlen ember szavazott Kardos javaslata mellett, amit az elnök konstatált. Most Teszársz javaslata fölött szavaztatott le, s a gyűlés azt egyhangúlag, zajos éljenzéssel elfogadta.

Kardos elvtárs szólalt fel most ismét, s a következőket mondotta:

A gyűlés nem fogadta el indítványomat, hanem az általános sztrájk mellett döntött. Nincs becsületes ember, aki azt mondhatná, hogy a sztrájkot hivatásos sztrájkvezérek provokálták, ezt a sztrájkot a munkások elkeseredése, a munkaadók féktelen kizsákmányolása, brutalitása és gőgös akarata hozta létre . . .[1]

Népszava, 1905 május 30. A vas- és fémmunkások általános sztrájkja.

1905 május 31-én csatlakozott a sztrájkhoz a MÁVAG és Ganz-vagongyár munkásainak túlnyomó többsége. Ugyanaznap a MÁV Nyugati-műhelyének munkásai 264 K segélyt küldtek a sztrájkolóknak, és „kijelentették a munkások, hogy ha szükség van rá, készek bármely percben sztrájkba lépni".

Ugyancsak 1905 május 31-én „tizenkét olyan gyárossal kötöttek a munkások egyezséget, akik nem tartoznak a gyárosok szövetségéhez. Ezek elfogadták munkásaiknak összes követeléseit, de a Konvicsni-ügyben természetszerűleg állást nem foglalhatnak. Ezeknél a gyárosoknál e héten semmi esetre sem kezdik meg a munkát. A munkások még e hét végéig bevárják a gyárosszövetség magatartását."

A sztrájkbizottságnál megjelent az Újjászervezett Szociáldemokrata Párt vezetőségének két tagja, akik „*Mezőfi* Vilmos nevében megkérdezték, vajon kívánják-e, hogy Mezőfi a sztrájk ügyében interpelláljon a parlamentben?

A bizottság *érthető és jogos bizalmatlansággal fogadta a két embert,* és felesleges udvariasságból tanácskoztak is a nagyon gyanús ajánlat felett. A bizottság, amely 26 tagból áll, azt az egyhangú határozatot hozta, *hogy a tisztességes munkásembernek semmi oka sincs Mezőfi úr részéről teendő interpellációt kívánni." (Népszava, 1905 június 1. A vas- és fémmunkások általános sztrájkja.)*

A sztrájkoló munkások 1905 június 1-én gyűlést tartottak, amelyen mintegy 25 000 munkás jelent meg. A gyűlés résztvevői ismét kimondották, hogy „a memorandumban foglalt követeléseikhez szigorúan ragaszkodnak". *(Népszava, 1905 június 2. A vas- és fémmunkások általános sztrájkja.)*

A vas- és fémmunkások 1905 június 4-én ismét gyűlést tartottak, amelyen *Kardos* Jakab — többek között — bejelentette: „. . . a vas- és fémmunkások érdekében, ha szükség lesz, sztrájkba lép az egész budapesti munkásság."

A budapesti szervezett szakmák vezetőségeinek 1905 június 7-én tartott ülése határozatban kimondotta, hogy a szervezett munkások teljes mértékben támogatják a sztrájkoló vas- és fémmunkásokat, s „ha a vas- és gépgyári munkások helyzete megköveteli, nem riadnak vissza az *általános sztrájk alkalmazásától sem". (Népszava, 1905 június 8. A vas- és fémmunkások általános sztrájkja.)*

Több mint 20 000 sztrájkoló vas- és fémmunkás vett részt az 1905 június 8-án megtartott újabb gyűlésen. *Buchinger* Manó a szociáldemokrata pártvezetőség nevében biztosította „a sztrájkoló elvtársakat, hogy az összes munkásság velük érez, és ha itt lesz az alkalom, kimondják bátran az általános munkássztrájkot az egész ország területére". *(Népszava, 1905 június 9. Vas- és fémmunkások általános sztrájkja.)*

A Vas- és Fémmunkások Szaklapja külön kiadásaként 1905 június második hetében Sztrájk-Értesítő jelent meg. Az Értesítő foglalkozik a sztrájk kitörésének okával és addigi eseményeivel. *(Lásd Sztrájk-Értesítő. A Vas- és Fémmunkások Szaklapja kiadása. Nyomtatvány. — MMI Archívum. A. XIX. 2/31/1907/1.)*

Június 10-én tárgyalások kezdődtek a sztrájkoló munkások és a gyárosok között, amelyek azonban néhány nap múlva eredmény nélkül félbeszakadtak. A gyárosok a tárgyalások folyamán ellenséges magatartást tanúsítottak a sztrájkolókkal szemben, amit a munkások 1905 június 16-i gyűlésükön élesen elítéltek, és kimondták, hogy a munkásság a „békés közeledés lépéseit semmisnek tekinti, s ezután semmiféle közeledést meg nem kísérel addig, amíg erre sztrájkbizottsága útján a gyárosoktól egyenes felhívást nem kap, a harcot pedig most már a végsőkig tovább folytatja, árulónak bélyegezve mindenkit, aki e határozatot meg nem tartja."

A csepeli és erzsébetfalvi vasmunkásokat a csendőrség több ízben megtámadta, s e két községben valóságos rémuralmat teremtett. Több munkást letartóztattak.

1905 június 21-én a sztrájkoló munkások röpiratot adtak ki, amelyben élesen támadják a Gyáriparosok Országos Szövetségének elnökét, őt vádolva a sztrájk provokálásával.

A sztrájk negyedik hetében több munkás Németországba vándorolt. A kispesti Hofherr és Schrantz-gyár 266 munkása is külföldre utazott. *(Lásd Népszava, 1905 június 11., 15., 17., 21., 22., 23.)*

A sztrájkoló vas- és fémmunkások 1905 június 24-én tüntető felvonulást rendeztek Budapest fő útvonalain. A felvonulást gyűlés zárta be, amelyen a munkások nagy lelkesedéssel fogadták a szónok kijelentését: „csak akkor megyünk vissza a gyárba, ha büszkén, emelt fővel, győzelmesen léphetjük át a küszöböket." *(Népszava, 1905 június 25. A vas- és fémmunkások általános sztrájkja.)*

---

[1] *Kardos,* majd *Rádi* felszólalásával a gyűlés véget ért. A cikk a következőkben ismerteti a munkások kivonulását a sztrájktanyára, majd beszámol arról, hogy több gyáros egyezkedni kíván a munkásokkal, így például Weiss Manfréd is, aki kijelentette, hogy „hajlandó a munkások összes követeléseit elfogadni, ha rögtön munkába állnak. A dolog ugyanis úgy áll, hogy a tölténygyárnak néhány nap múlva több millió töltényt kell szállítania, amelyeknek elkészítése halasztást nem szenvedhet."

Végezetül megemlíti a cikk, hogy „a munkások . . . Belgiumból, Angliából és Németországból azt az értesítést kapták, hogy a legközelebbi napokban anyagi segélyt fognak folyósítani."

1905 július 6

A SZAKSZERVEZETI VEZETŐK LESZERELIK AZ ÁLTALÁNOS SZTRÁJKOT — A VAS- ÉS FÉMMUNKÁSOK SZAKLAPJÁNAK TUDÓSÍTÁSA —

A sztrájk leszerelése

[1]...Mielőtt a vasárnapi gyűlésre rátérnénk, szükséges, hogy a küzdelem ötödik hetének eseményeiről röviden megemlékezzünk.

Az alkotmányosnak el nem ismert kormány kereskedelmi minisztere, főleg a sztrájk által sújtott polgárság felkérésére, inkább privátim, mint hivatalosan, vállalkozott a békeközvetítésre, s ez okból meghívta június 24-re a sztrájk vezetőségét információk beszerzése végett. A sztrájkbizottság a kérésnek eleget téve, felment és előadta azokat a módozatokat, amelyek mellett a harc megszüntethető lenne. A munkások meghallgatása után a miniszter folytatta tárgyalásait a gyárosokkal, amelyek — úgy mondotta — eredménnyel is biztatnak, de közbejött az esztergályos szaktársak június 27-i gyűlése, amelyen kimondották, hogy *ha a harc a munkásokra nézve eredménytelenül végződne*, ők külön követeléseket támasztva tovább folytatják a küzdelmet s egymaguk, mint szakma fogják a gyárosokat a tárgyalások felvételére szorítani. Ez a határozat nem lett ugyan végrehajtva, hiszen minden ember látja, hogy csak *feltételesen* hozatott, mégis ürügyül használtatott fel a békét komolyan nem akaró gyárosok által arra, hogy a tárgyalások további folytatását megszakítsák. Ürügyül ez hozatott fel, a valódi okot azonban Förster Nándor mondotta meg a gyárosok egyesülete június 28-án tartott ülésén, ezeket mondva: „*semmit sem kell most engednünk a munkásoknak, mert ezeket most 10 évre visszaverjük, s nekünk e 10 év bőségesen meg fogja hozni azt a veszteséget, mely most ér bennünket.*" A gyárosok ügyes képmutatása után a miniszter újra felhivatta a bizottsági tagokat, akiknek elmondotta a gyárosok álláspontját, sajnálkozását fejezve ki afölött, hogy békítési kísérlete nem sikerült.

Időközben a sztrájkolók sorai is bomladozni kezdtek. A legjobb keresetű előmunkások türelmetlenkedni kezdtek, a gyárosokkal és a művezetőkkel az egész sztrájk alatt fraternizáltak, s most a sztrájk ötödik hetében elérkezettnek látták az időt, hogy a gyöngébb ellenállóképességgel bírókat a sztrájk megtörésére bírják. Néhány gyárban sikerült is ilyenformán mintegy 1000—1200 munkást bevinni az ötödik héten, és ez az, ami az anélkül is gőgös gyárosok ellenállását még jobban felbátorította.

Ilyen körülmények között hívta össze a sztrájkbizottság július 2-ára gyűlésre a sztrájkolókat a Zöld Vadászba Pesten, a Fácánba Budán és a Jó Szívbe Erzsébetfalván. A budai és erzsébetfalvi gyűléseken Rádi Sándor szaktárs mondotta el a helyzetet és ajánlotta elfogadásra a határozati javaslatot, míg a városligeti gyűlésen Teszárs Károly szaktárs referált, körülbelül ezeket mondván:

A sztrájkban álló munkások lelkifurdalás nélkül elmondhatják, hogy minden utat megkíséreltek, amely alkalmasnak mutatkozott arra, hogy a magyar ipart e mélyen érintő mozgalom a munkások megelégedésére fejeztessék be.

A gyárosok gőgje és profitvágya azonban erősebb volt minden józan felfogásnál, s ezért mindezideig nem sikerült a békét megteremteni.

A munkásság e hosszú harc alatt bebizonyította, hogy nemcsak a munka mellett, de a saját ügyéért is tud koplalni. (*Viharos közbekiáltások: „éhezünk, sztrájkolunk tovább!"*) Szép ez a lelkesedés, meg is becsüljük, de szaktársak, most a komoly megfontolás pillanata előtt állunk, nem szabad erőnket végleg kimeríteni, hogy azután bemenve a gyárakba, ne legyen ellenállóképességünk, amelyre pedig ezután lesz szüksége a munkásságnak. Önök mindannyian tudják, hogy

[1] A cikk bevezetőben a sztrájk tanulságaival foglalkozva azt igyekszik bizonyítani, hogy a sztrájk „beszüntetése" nem jelent vereséget, nem jelenti a harc feladását, csupán azt, hogy ezután a küzdelem más formában folytatódik.

a munkásság sokat áldozott e harcban, nem szabad ezt az áldozatot fokozni akkor, amikor ez a helyzeten már jelentékeny változást nem okozhat.

Látom szaktársaim harci kedvét, lelkesedésük újabb bizonyítéka most annak, hogy jobb most a harcot közös elhatározással megszüntetni, s emelt fővel menve vissza a gyárakba, tovább folytatni odabent, míg győzni nem fogunk.

Ezt tartva szem előtt, ajánlja e határozati javaslat elfogadását:

Határozati javaslat

„A budapesti és környékbeli vas- és fémmunkásság immár öt hete áll kint a munkából teljes összességében, igaz ügyébe vetett hittel tartván ki nehéz életküzdelemben azon szaktársakkal egyetemben, akik már 15, illetve 7 hét előtt voltak kénytelenek letenni a munkaszerszámot.

A munkabeszüntetést a munkássággal szemben elkövetett durvaság, az életfeltételek megnehezedése és a nagy egészében silány bérviszonyok idézték elő, mely bajok ellen, különösen midőn erre a gyárosok által mintegy céltudatosan provokálva lett a munkásság, jogosan nyúlt a munkabeszüntetés fegyveréhez. E jogosság mellett legjobb bizonyíték az a hősies kitartás, mellyel a munkásság közel 30 000-nyi számban mindvégig kitartott a küzdelemben, azokat veszítvén csak el soraiból az ötödik héten, akiket inkább a silány egyéni érdek, mint a szükség vitt rá a közös ügy feladására.

A harcoló munkások e küzdelem kitörése óta egész a mai napig minden lehető eszközt megkíséreltek arra, hogy a harc a két fél között egyik vagy másik fél leverése nélkül, a viszonyok a magyar vas- és fémipar s a munkaadók és munkások érdekeinek egyaránt megfelelő békés egyezségkötéssel fejeztessék be.

A munkásság e jószándéka, sajnos, hajótörést szenvedett a munkaadók szűkkeblűségén, akikre nézve — különösen a várható jobb üzleti konjunktúrára való tekintettel — előnyösebbnek látszott a rideg elzárkózás a munkásság jogos és igazságos kívánalma elől.

A békés megegyezést célzó, utolsó kísérlet is eredménytelen maradván, kimondja a sztrájkoló vas- és fémmunkások 1905. évi július hó 2-án Budapesten, a Hermina út 47. szám alatt tartott nyilvános nagygyűlése, hogy:

1. Jogos és méltányos követeléseinek teljes fenntartása mellett a küzdelmet július hó 3-án a munka felvételével megszünteti, de a harcot fel nem adja.

2. A gyárak munkába lépő munkásai a munka felvétele után követeléseiket újból beadják igazgatóságaiknak, ragaszkodván azok méltányos teljesítéséhez, sőt készek érte mindenkor újra a sztrájk fegyveréhez nyúlni.

3. Miután a gyárosok magatartása, egyeseknek direkt eljárása arra a meggyőződésre juttatja a munkásokat, hogy egyedüli védelmüktől, a szervezettségüktől akarják őket megfosztani, azért, hogy érdekeiket megvédeni, a kizsákmányolást megakadályozni ne tudják: ragaszkodik a munkásság teljes szervezkedési szabadságához, gazságnak bélyegezvén minden olyan kísérletet, amely ezen állampolgári jogtól megfosztani kívánná.

4. Amennyiben a harcból kifolyólag még rendszabályozások volnának, kötelezik magukat a munkába lépők a közös ügy szolgálatában rövidséget szenvedett társaikról a legmesszebbmenő módon gondoskodni."

A határozati javaslat felolvasása után még *Malasits* szaktárs szólalt fel, rámutatván arra, hogy a munkásság elhatározása nem vereség, hanem komoly férfiasság, az okosság szava, s a harc ilyenformán teljes erővel lesz folytatható.

Klárik Ferenc elvtárs a vasmunkásokkal együtt sztrájkoló mintegy 600 asztalos nevében fogadja el a memorandumot, s míg egyrészt elismeréssel adózik a küzdelemben álltaknak kitartásukért, másrészt felhívja őket a szervezkedésre, amely nélkül győzelmes harcot nem vívhat a munkásság. Néhány felszólalás után az esztergályos és öntő szaktársak részéről a gyűlés néhány szavazat ellenében elfogadja a határozati javaslatot, s ezzel a vas- és fémmunkások első általá-

nos nagy sztrájkjának első felvonása lezárult, hogy a küzdelem tovább folytattassék a gyárakban . . .

Vas- és Fémmunkások Szaklapja, 1905 július 6. Legyőzve?

A Pesti Hírlap 1905 július 2-i száma „A vas- és fémmunkások sztrájkja" című cikkében Vörös kereskedelmi miniszter közvetítő szerepéről ír, s hangsúlyozza, hogy a miniszter sikere az, hogy a nála járt szakszervezeti küldöttség megígérte a sztrájk gyors beszüntetését, mire a miniszter „a munkásoknak e higgadt és hazafias magatartásukért köszönetet mondott".

A MAGYARORSZÁGI SZLOVÁK SZOCIÁLDEMOKRATA PÁRT MEGALAKULÁSA. A MAGYARORSZÁGI SZOCIÁLDEMOKRATA PÁRT MEGNYILATKOZÁSAI A NEMZETISÉGI KÉRDÉSRŐL

167

1905 május 11

A VOLKSSTIMME A NEMZETISÉGI KÉRDÉSRŐL

A nagy választási győzelemmel zsákutcába került a magyar sovinizmus. Elérkezett a tettek ideje — de kiderült, hogy számolni kell a nemzetiségekkel is. A helyzet bonyolult. A győzelemittas hazafiak vagy tovább folytatják eddigi, a nemzetiségek elnyomására irányuló politikájukat — de akkor szembenállnak velük az összes nemzetiségek és elrontják a győzelem örömét —, vagy szabad folyást engednek a nacionalista törekvéseknek — akkor pedig a soviniszta frázisok csalásnak és szemfényvesztésnek bizonyulnak. Az uralkodó politikai felfogás sohasem fogja megtalálni az ebből a zsákutcából kivezető utat. A nemzetiségek máris jelentkeznek. Először a horvátok, utánuk a többiek. Ausztriában egyre fokozódik a gyűlölet a magyarokkal szemben. Most a régi recept szerint a hatalom örökösei nyugalomra intik a nemzetiségeket, és a legbarátságosabb arccal mindent és még egyebet is megígérnek nekik. De a nemzetiségek nem engedik magukat félrevezetni.

Mi nem ismerünk nemzetiségi kérdést, hanem csak a kizsákmányolók és kizsákmányoltak kérdését. A jövő harca ezek között fog lezajlani. A jelenlegi apró csatározások az uralkodó osztály érdekében játszódnak le.

A mai társadalom keretében nem lehet megoldani a nemzetiségi kérdést.

Volksstimme, 1905 május 11. [A nemzetiségek.]

Hasonló tartalmú cikk jelent meg a Népszava 1905 május 6-i számában ugyancsak „A nemzetiségek" címmel.

168

1905 június 1

A MAGYARORSZÁGI SZLOVÁK SZOCIÁLDEMOKRATA PÁRT SZERVEZETI SZABÁLYZATÁBÓL[1]

1. A szervezethez, illetve a szociáldemokrata párthoz való tartozás

A szervezethez és egyidejűleg a párthoz tartozik az, aki a párt alapvető elveit magáévá teszi, és ezeket tehetségéhez képest erkölcsileg és anyagilag támogatja, és semmilyen becsületbe vágó cselekedetet nem követett el.

[1] A szervezeti szabályzatot az E. Lehocky által javasolt módosításokkal a pártgyűlés elfogadta. *(Lásd e kötet 312—313. old.)*

A párt minden szlovák tagjának kötelessége, hogy lehetőség és alkalom szerint a szlovák szabad politikai szervezethez tartozzék, s ha olyan szakmába tartozik, melynek az illető lakhelyén szakszervezete működik, ebbe be is iratkozzék, és kötelezettségeinek tagdíjfizetéssel is eleget tegyen.

2. Helyi szervezetek

Az elvtársak az egyes községekben vagy a nagyobb városokban kerületenként, ahol legalább öten vannak, helyi szervezetet alkotnak, melynek élére vagy nyilvános gyűlésen, vagy a helyi viszonyoknak megfelelően vezetőséget választanak.

A helyi szervezet vezetőségének[1] kötelessége: irányítani az agitációt a községekben vagy a kerületben; végrehajtani az országos végrehajtó bizottság határozatait; gondoskodni a helyi szervezetek anyagi eszközeiről, a végrehajtó bizottságnak átadni a kongresszus által megszabott illetményeket, végül időnként jelentést küldeni a végrehajtó bizottságnak a szervezet helyzetéről, a pártsajtóról és a viszonyokról általában . . .[2]

Slovenské Robotnícke Noviny, 1905 június 1. [A magyarországi szlovák szociáldemokrata szervezet szervezeti alapszabályai.]

169

1905 július 1

A MAGYARORSZÁGI SZLOVÁK SZOCIÁLDEMOKRATA PÁRT ELSŐ KONGRESSZUSÁNAK TÁRGYALÁSAIBÓL

A Pozsonyban, 1905 június 11-én és 12-én megtartott kongresszust 1905 június 10-én tanácskozás előzte meg, amelyen *Němec* (Prága) előadást tartott „A szociáldemokrácia lényege és fejlődése, és annak jelentősége a szlovák munkásság számára" címmel. Az előadás után V. *Tusar* (Brünn) szólalt még fel. Ezután öt küldöttet megbíztak a párt végrehajtó bizottsága jelölő listájának összeállításával. Néhány másodrendű kérdés elintézése után az előzetes tanácskozás véget ért.

A központi választmány, a sajtószabadság és az ellenőrök jelentései

Délután, kevéssel 2 óra után, *Lehocky* elvtárs a következő beszéddel nyitotta meg a szlovák szociáldemokraták első kongresszusát:

Tisztelt Elvtársak!

Nekem jutott a megtisztelő feladat, hogy mint itteni lakos, az összehívók nevében a magyarországi szlovák szociáldemokraták első kongresszusát megnyissam, és üdvözöljem elvtársainkat és barátainkat, mint a szlovák és a cseh munkásság képviselőit.

Az előzetes hírek szerint és ma már személyes érintkezés révén is, abban a helyzetben vagyok, hogy jelenthetem, a magyar szociáldemokrata párt vezetősége, azaz ügyvezetősége kongresszusunkon Gyuriás József elvtárssal (Budapest), a csehszlovák szociáldemokrata munkáspárt végrehajtó bizottsága Němec Antal elvtárssal (Prága), a csehszláv szociáldemokrata párt morvaországi és sziléziai tartományi végrehajtó bizottsága Tusar Vlastimil elvtárssal (Brünn) és a csehszláv szociáldemokrata párt alsó-ausztriai végrehajtó bizottsága Světlik elvtárssal (Bécs) képviselteti magát, akiket mindenekelőtt szívélyesen köszöntök és üdvözlök, s egyben az összehívók nevében afeletti örömömet fejezem ki, hogy az említett erős munkáspártok végrehajtó bizottságai és vezetőségei érdemesnek tartották elküldeni képviselőiket a mi első kongresszusunkra, habár bátor vagyok mindjárt hozzátenni, hogy ezzel csak kötelességüket teljesí-

[1] Eredeti szövegben: jednatel'stvo.

[2] A következőkben a szervezeti szabályzat a kongresszus által választott, a kongresszusi határozatok értelmében a pártot irányító 5 tagú végrehajtó bizottságról, a kongresszusok összehívásának módjáról, a szervezetek által fizetendő adóról, a pártsajtóról és az egyeztető bizottságokról intézkedik. Befejezésül kimondja, hogy a szervezeti szabályzatot csak a kongresszus változtathatja meg.

tették. A magyarországi magyar szociáldemokrata párt képviselőjének és a cseh munkások képviselőinek ezen a kongresszuson különösen nagy szerepük van. A magyar küldöttel és az általa képviselt párttal a haza mostohasága köt össze, amely velünk, szlovákokkal szemben még fösvényebb, még kíméletlenebb, mint magyar elvtársaink irányában, és a cseh proletariátus képviselőivel összeköt bennünket határaink közelsége, de még ennél is jobban anyanyelvünk rokonsága, melynek segítségével kölcsönösen megértjük egymás fájdalmait és szenvedéseit, és végül az egész világ osztályöntudatos népével az a szent elv köt össze bennünket, mely így hangzik: felszabadítani a munkásosztályt szellemi, gazdasági és politikai bilincseiből, és összekapcsol bennünket a kapitalizmus mihaszna nemzedékével szemben érzett közös gyűlöletünk és a közös harc, melynek révén győzelmet akarunk aratni, azaz jobb jövőt akarunk elérni s azt előbb-utóbb el is érjük.

Ami azt a szerepet illeti, melyet az említett képviselők és küldöttek itt betöltenek, az nem más, mint az, hogy míg a magyarországi magyar szociáldemokrata párt vezetősége szívesen látna bennünket egy fedél alatt velük, és talán nem is látja szívesen a mi elkülönülési törekvéseinket és tevékenységünket, addig a mi cseh elvtársaink élő tanúink arra, hogy csak ilyen módon lehet a szocializmus eszméit egy birodalom különböző nemzetiségei között terjeszteni és elmélyíteni. Természetesen mi nem gondolunk olyan elkülönülésre, amely érintkezés és összetartozás tekintetében elválasztana bennünket magyar elvtársainktól, hanem olyanra, mint amilyent például az osztrák birodalomban látunk.

Mi azonban szilárdan bízunk abban, hogy létre jön a megértés közöttünk.

Most azonban rátérek a kongresszus tulajdonképpeni megnyitására: Tisztelt Elvtársak! Mi, szlovák dolgozók, akik azonban még meghagytuk azt a rabszolga nevet, hogy munkás[1], tengődésünkről és létezésünkről eddig nem adtunk jelt. A modern munkásmozgalom 30—40 éves történetében alig találunk egy szót is feljegyezve rólunk, a szlovák dolgozók mozgalmáról. Azonban már nekünk is, akik a műveltség legalacsonyabb fokán állunk, és akiket éppen ezért a legnagyobb mértékben is minden téren elnyomnak és kizsákmányolnak, nekünk, akik a klerikalizmus és a vak nacionalizmus karjai közt sínylődünk, ma már nekünk is van valamelyes fogalmunk a modern munkásmozgalomról.

Már mi is megtanultuk értékelni a szervezkedés és együvétartozás célját és jelentőségét; felismerni az országos kongresszusok feladatát, aminek következtében a civilizált vén Európa hatalmasabb nemzeteinek munkássága már annyira előrehaladt és olyan széles tömegeket mozgatott meg, hogy hatalmas, győzelmes áramlatuk magukkal ragadta a gyengébb nemzetiségek munkásságát is, melyek saját erejükből nem voltak képesek a szabadságért, jogért, műveltségért és kenyérért harcoló proletariátusukat harcba vinni. És íme, így került erre sor, hogy ma, először, mi is összejöttünk ezen a helyen, hogy a szlovák dolgozó nép helyzetéről tanácskozzunk, és hogy megállapítsuk, melyek azok az eszközök, melyekkel a szlovák dolgozó nép és az egész emberiség jogaiért egységesen, egyetértésben a munkában és a harcban, sikerrel közreműködhetünk. A szlovák munkásságnak ez a kongresszusa, mint ilyen, az első, nagyobb jelentőségű bármely testvérpártunk kongresszusánál, éspedig egyszerűen azért, mivel a fejlett szociáldemokrata pártok országos kongresszusai ma már valamiképp rendszeresek és maguktól értetődőek, mi ellenben ma először lépünk a nyilvánosság elé, és mint új harcosok jelentkezünk az egész világ proletariátusának harcmezején.

Mai kongresszusunk célja világos és nyílt. A szlovák szociáldemokrata párt alapkövét akarjuk letenni Magyarországon, hogy ezután rendületlenül folytathassuk annak felépítését. Vannak közöttünk is elvtársak, akik ezt a mai lépésünket korainak, logikailag elhamarkodottnak tartják, én azonban azt a jelszót vallom: ne fecséreljünk el egy pillanatot sem . . .

Reméljük, hogy ez az első kongresszusunk nem lesz az utolsó. Reméljük, hogy az a mag, amit ma elvetünk, meghozza a maga gyümölcsét, és egy vagy két év múlva ilyenkor legalább még egyszer ennyien leszünk együtt.

Midőn ezekkel a gondolatokkal, még egyszer szeretettel köszöntöm és üdvözlöm valamennyi

[1] Szójáték a delnik — robotník = munkás — kényszermunkás szavakkal.

küldöttet, kongresszusunkat a következő felhívással nyitom meg: emeljük magasra a vörös zászlót, melyre az egyenlőség, szabadság és testvériség jelszavát írtuk, ne engedjük azt kezünkből kicsavarni és vigyük győzelemre.

Ezután az első napra megválasztották az előzetes tanácskozás által javasolt elnökség tagjait: *Lojdl*, *Simončič* és *Jamriška* elvtársakat, akik elfoglalták helyüket.

Lojdl elvtárs elnök szólásra emelkedik, és kéri, hogy mielőtt a kongresszus megkezdené rendes tanácskozásait, fejezze ki rokonszenvét a sztrájkba kényszerített 25 000 budapesti vasmunkás, és úgyszintén rokonszenvét és tiszteletét a szabadságukért harcoló oroszok iránt. A küldöttek felállással fejezik ki egyetértésüket.

Gyuriás elvtárs (Pest) a magyar szociáldemokraták üdvözletét tolmácsolja a vezetőség nevében. Üdvözli a szlovákul beszélő magyarországi munkások első kongresszusát, melytől nagy eredményeket vár. Elkerülhetetlenül szükséges, hogy a szlovák munkásokhoz saját nyelvükön szóljanak, ez csak a szervezet javára válik. Az agitációt és a szervezést úgy kell irányítani, hogy eredményes legyen. Habár arra kényszerültünk, hogy külön-külön szervezkedjünk, közös ellenségünk, a kapitalizmus elleni harcban megkeressük egymást, és közösen szembe szállunk vele, amint azt el is várja mindenki. Az értekezletnek a legjobb sikert kívánja, és reméli, hogy az ösztönző erőt ad a szlovák munkások közötti hatékonyabb tevékenységre és a magyarországi szociáldemokrata mozgalom megerősödésére. *(Élénk helyeslés.)*

Němec elvtárs a csehszláv szociáldemokrata munkáspárt nevében üdvözli a kongresszust, mely párt igen örül annak, hogy a szlovák munkásság felébredt halotti álmából . . .

Němec ezután a szlovák munkásság öntudatosításának és szervezésének szükségességéről beszél. Majd *Světlik* (Bécs) és *Tusar* (Brünn) szólal fel.

Ezután Kapusta elvtárs (Pest) megteszi jelentését az 1904. évben, az országos szociáldemokrata kongresszus szlovák küldötteinek budapesti külön értekezletén megválasztott központi végrehajtó bizottság nevében. Ez a bizottság semmiféle érdemleges ténykedést nem tud felmutatni, mivel számtalan leküzdhetetlen akadályt állítottak útjába. Egyrészt a magyar kormány rosszindulata, gyűlölködése, másrészt a magyar elvtársak megértésének a hiánya, és végül a szlovák munkásság tömegeinek komolytalansága okozta ezt. Az egyedüli eredmény, amit a bizottság elért, az volt, hogy megbízta Lehocky elvtársat, adja ki a párt nevében a Slovenské Robotnícke Novinyt.

Lehocky elvtárs jelentést tesz a lap fejlődéséről. A Slovenské Robotnícke Noviny 300 előfizetővel indult, de mindjárt a második számnál elérte az 1500 példányt. A májusi számot 2200 példányban nyomták, s átmenetileg most 1700 példányban jelenik meg és kel el. A lap aktív, és május végén pénztári készlete 280 K és 80 f volt, amit csupán az tesz lehetővé, hogy a szerkesztőségi és kiadóhivatali munkát egyes elvtársak teljesen ingyenes segítségével végezzük el. Nos, ez tovább aligha mehet így, de azért a szónok mégis reméli, hogy az elvtársak jóindulatával és támogatásával a lap fenn tudja tartani magát és terjedni is fog. *(Helyeslés és taps.)*

Bacó elvtárs (Pozsony) a felügyelő bizottság nevében köszönetet mond Lehocky elvtársnak a szerkesztőség és a kiadóhivatal sikeres vezetéséért, és javasolja, hogy beszámolóját fogadják el. *(Taps.)*

A kongresszus egyetértése nyílvánításával jóváhagyja a Slovenské Robotnícke Noviny szerkesztői beszámolóját.

A küldöttek beszámolói

Borek elvtárs (Bécs) jelentést tesz az ausztriai szállítómunkások nevében, ezek sorában tekintélyes számú szlovák munkás is van. A szlovák munkásokkal sokkal rosszabbul bánnak, mint a többiekkel, és a bérük is alacsonyabb. Úgy ismerik őket, mint akik a béreket lenyomják, és eszerint bánnak is velük a munkaadók. A szlovák munkást a pálinka viszi a sírba, s az kedvesebb számára, mint a szervezet és a kultúrmunka. Reméli azonban, hogy kitartó munkával ez a helyzet megjavul és kéri az elvtársakat, hogy azokban a városokban, amelyekből Bécsbe származnak el a munkások, alakítsanak munkás önképző egyesületeket.

Babic elvtárs (Pest) arról panaszkodik, hogy a szlovák szociáldemokratákat nagyon üldözik. Megemlíti a cseh Tupý elvtárs esetét, aki a pesti szlovákok között tevékenykedett, de négy évvel ezelőtt kivándorolt Amerikába. Éveken át dolgozott a szlovák munkások között, és szervezte őket, s nem ijedt meg semmilyen nehézségtől és akadálytól. Vázolja a nehézségeket és üldözéseket, amelyeket a szlovák munkásság kénytelen volt elviselni, amikor első szocialista folyóiratát, a Nova Dobát elindította. Az üldöztetés oda fajult, hogy a folyóiratot nem lehetett tovább kiadni. Szlovák egyesület alapítása is leküzdhetetlen akadályokba ütközik. Háromszor nyújtották be az elvtársak az alapszabályokat, és a magyar kormány még akkor is visszautasította azokat, amikor a kormány minden kívánságának eleget tettek, mert újabb és újabb hibákat talált bennük. Legutóbb például azt, hogy a kormányzat úgy látja, a tagsági díjak túlságosan alacsonyak ahhoz, hogy az egyesület kitűzött céljának megfeleljen. Ilyen körülmények között a szlovákok Magyarországon képtelenek egyesületet alapítani. Igéri, hogy a pesti szlovák elvtársak a legnagyobb szorgalommal dolgoznak a jövőben.

Benda elvtárs (Pozsony), a famunkások képviselője, hasonlóképp azokról az akadályokról panaszkodik, melyeket a kormány a famunkás szervezettel szemben támaszt. Azt is felpanaszolja, hogy a magyar famunkások szervezetének központi vezetősége Budapesten meg nem értően viselkedik, a szlovák famunkások szervezetére egy krajcárt sem akar áldozni, nem akar számára szlovák szaklapot, de egyáltalán semmiféle nyomtatványt nyelvükön kiadni. Minden szervezeti törekvés hajótörést szenved a magyar elvtársak ellenállásán. A kongresszusnak határozatot kell hoznia a sérelmek orvoslására. *(Helyeslés.)*

Geguš elvtárs (Bécs) a Bécsben lakó szlovákokról ad hírt, akik a Slovenska Vzdelavajuca Besedaban[1] szerveződtek, melynek 100 tagja van, és élénk művelődési és propagandamunkát fejt ki. Különböző tudományok oktatása mellett nemes szórakozást, kirándulásokat stb. is szervez. A munka sikerrel jár. *(Helyeslés.)*

Pajger elvtárs a bécsi szlovák szabadszervezet nevében tesz jelentést, amely szervezet a szlovákokat politikai irányban neveli. A legnagyobb nehézséget a tagság nagy váltakozása jelenti. A mesterek és a gyárosok a szlovák munkásoknak kevesebb bért fizetnek, mint a többieknek. És ez kell hogy a legszorgosabb munkára ösztönözzön bennünket, hogy elérjük azt, amit a többi munkások kiharcoltak maguknak. Ha a többi munkások el tudták ezt érni, nekünk is el kell érnünk *(Helyeslés és taps.)*...

Ezután *Skokňa* (Szucsány), *Sloboda* (Budapest), *Lasica* (Hodonin), *Žaček* (Malacka), *Lipa* (Szenice), *Bartos* (Pozsony), *Hodul* (Miava) szólal fel.

Benda elvtárs a meghatalmazásokat felülvizsgáló bizottság[2] nevében tesz jelentést. Jelen van 44 küldött, akik 12 várost és 24 szak- és szabadszervezetet képviselnek, éspedig: Budapestről, Pozsonyból, Bécsből, Szeredről, Malackáról, Zsolnáról, Galgócról, Vittencről, Aszósról, és Hodoninból, Nagyszombatból és Szucsányból. Továbbá képviseltetik magukat a csehszláv szociáldemokrata munkáspárt végrehajtó bizottsága; a morvaországi és alsó-ausztriai végrehajtó bizottságok és a magyar szociáldemokrata párt végrehajtó bizottsága. Ezenkívül megjelent számos vendég Bécsből, Hodoninból stb. és magától értetődően Pozsonyból is.

Zimák elvtárs (Pest) a Slovenské Robotnícke Noviny című lap támogatásáért száll síkra. Kifogásolja azt, hogy a csehek panaszkodnak, amiért a szlovákok mérsékelik a béreket, ők maguk viszont a német munkásokat károsítják meg. Továbbá védi a magyar központot a szlovákok panaszai ellen. Ha összeszedjük magunkat, nem lesz szükségünk panaszokra, és mindent elérünk a magunk erejéből.

Lehocky elvtárs a magyarországi politikai lap kiadásának nehézségeire mutat rá. A kéthetenként megjelenő politikai lapnak 12 000 korona kauciót kell letétbe helyeznie. Ezután a magyar elvtársakra panaszkodik, akik nem veszik figyelembe a szlovák, román vagy a német munkások orvoslást igénylő panaszait. *(Helyeslés.)*

Ezután megkezdődött a végrehajtó bizottság összetételéről és székhelyéről szóló vita.

---

[1] Szlovák Kultúrkör.
[2] Értsd: mandátumvizsgáló bizottság.

Lehocky elvtárs azt javasolja, hogy a végrehajtó bizottság három Pozsonyban és két Bécsben lakó, az ellenőrző bizottság két Pozsonyban és egy Bécsben lakó elvtársból alakuljon meg.

Hosszabb vita után, amelyben részt vett: *Geguš* elvtárs, aki Lehocky javaslatát pártolta, azzal a helyesbítéssel, hogy az ellenőrző bizottság egy pesti, egy pozsonyi és egy bécsi elvtárs legyen; *Babic* elvtárs a javaslat mellett foglalt állást, de teljes önkormányzatot és szabadságot követel a szervezésben és agitációban. *Sloboda* elvtárs kifejti, a pesti elvtársak kívánsága az önkormányzatra vonatkozólag az, hogy önálló lapot és röpiratokat adhassanak ki; *Zimák* elvtárs ezzel szemben kijelenti és kéri, hogy előbb jelöljék ki a végrehajtó bizottság jogkörét, és tagjait csak azután válasszák meg. Ezután felszólalt még *Kapusta*, *Hurban*, *Lojdl*, *Pajger* elvtárs, mire Lehocky elvtárs javaslatát, Geguš elvtárs javasolt változtatásával jóváhagyták és elfogadták.

Ezután a tanácskozást a következő napra elnapolták.

A Szlovák Szociáldemokrata Párt programja

Délelőtt 9 óra előtt Babic elvtárs (Pest) azzal a bejelentéssel nyitotta meg a kongresszust, hogy a tegnapi nézeteltérés után ma már teljes egyetértés alakult ki a szlovákok között a végrehajtó bizottság székhelyét illetőleg. Az eljövendő munka bebizonyítja majd, mire képesek a szlovákok.

Ma Hodul (Miava) és Geguš (Bécs) elvtársak elnökölnek. A kongresszus tanácskozását *Lojdl* elvtárs referátuma nyitja meg: „A szlovák szociáldemokrata párt programja" címmel. Először lépünk a nyilvánosság elé, hogy jelentkezzünk azért, amit tőlünk megtagadnak, hogy kiharcoljuk a szlovák dolgozó nép számára a jogot és a szabadságot. Meggyőződtünk arról, hogy minden eddigi munkánkért sem a klerikálisok táborától, sem a szlovák polgároktól s még inkább a magyar kormánytól nem kaptunk elismerést, sőt ellenkezőleg, egyre több mellőzésben, üldözésben és példátlan elnyomásban volt részünk. Vázolja a szlovák munkások ínséges helyzetét, akiknek a magyar kormány elnyomó intézkedései következtében nyomorúságos, sokszor 15—30 krajcárt sem meghaladó bérükből 12 korona egyenesadót kell fizetniük! Minden átkunk azok fejére száll, akik bennünket nevelnek. Ezek elsősorban a papok, akik a népet a katekizmussal és a vallással tömik, és mindhalálig hitegetik az üdvösséggel; azután az iskolák, melyekben a gyermekek megtanulják az ábécét és megtanulnak ujjaikon számolni. Végül azok a hírlapok, melyeket különféle hazafiak, népbarátok, demokraták és hasonlók adnak ki, miközben segítenek a szlovák népet elbutítani, hogy teljesen fegyvertelen legyen kizsákmányolóival és elnyomóival szemben.

Ezek az okok kényszerítettek bennünket, hogy önálló munkáspártot építsünk ki, a szociáldemokrata pártot, hogy védekezhessünk a papság és az ál népbarátok támadásaival szemben. Boncolgatja az előterjesztett program főbb elveit, elfogadásra javasolja a szlovák munkásság haladása és szabadsága érdekében. *(Helyeslés.)*

Erre *Lehocky* elvtárs felolvasta a lap júniusi számában megjelent programot...[1]

Němec elvtárs a javasolt programot elfogadásra ajánlja. Ebben összegezték az összes alapvető szocialista elveket, amelyek a szlovák munkások önállóságát és zavartalan fejlődését biztosítják. Azt tanácsolta, hogy programjukat nevezzék a „Szlovák Szociáldemokrata Párt" programjának. A jelenlevő küldöttek helyeslése közepette megindokolja ezt...

A programot teljes egészében jóváhagyták és egyhangú lelkesedéssel, felállással elfogadták.

A jövő teendők

Az előadó *Jamriška* elvtárs azt mondja, hogy most még csak agitációs és szervezési munkánk lesz, ezekről nagy vonásokban beszél. Végül javasolja, hogy a megfelelő szervezeti szabályokat fogadják el.

---

[1] A pártgyűlés a Magyarországi Szociáldemokrata Párt 1903-as programját fogadta el. *(Lásd e kötet 138. old.)*

A vita további folyamán felszólalnak *Lojdl, Bacó, Jamriška* és *Lehocky* elvtársak. Utóbbi kiegészítést javasol a szervezeti szabályokhoz, eszerint a szlovák párthoz csak az tartozhat, aki semmilyen más pártnak nem tagja, és más párt érdekében nem fejt ki tevékenységet. Javasolja továbbá, hogy a párt céljaira mindenki havonta 5 fillért fizessen. Azt a javaslatát, hogy a végrehajtó bizottság három Pozsonyban és két Bécsben lakó elvtársból álljon, olyan értelemben kiegészíti, hogy a szervezeti szabályok előírása szerint a póttagokat is választás útján hívják meg.

Zimák elvtárs aggályait fejezi ki Lehocky elvtárs javaslatával szemben, mert ennek elfogadása a magyar elvtársak irányában szeparatizmusra vezethet. Azt javasolja, hogy a párt céljaira hetenként két fillért fizessenek, mint a magyar pártban.

Bartoš elvtárs (Pozsony) ezzel szemben azt javasolja, hogy ne állapítsanak meg semmiféle határozott tagsági díjat, hanem a kiadásokat a párt részére való gyűjtéssel pótolják.

Sloboda elvtárs a pesti szlovák építőmunkások nevében kijelenti, hogy nem a magyar, hanem a szlovák szociáldemokrata pártnak fizetik ezentúl a pártadót.

Ezután *Benda* és *Lehocky* elvtársak szólaltak fel, majd a szervezeti szabályokat, Lehocky elvtárs javasolt pótlásával jóváhagyták és elfogadták.

A párt végrehajtó bizottságának megválasztása

Ezután rátértek a párt végrehajtó bizottságának megválasztására. Megválasztották: *Lehocky, Štetka, Bončo* pozsonyi, *Lojdl* és *Jamriška* bécsi elvtársakat. Póttagokul megválasztották *Geguš* bécsi és *Lipa* pozsonyi elvtársakat. Az ellenőrző bizottság tagjaiul megválasztották *Spišák* (Budapest), *Benda* (Pozsony), *Pajger* (Bécs), póttagokul: *Bratranec* (Bécs) és *Babic* (Budapest) elvtársakat.

Javaslatok

Benda elvtárs határozatot javasol az általános, egyenlő és titkos választói jog elérése érdekében, melynek kiharcolásáért a lehető legnagyobb agitációt kell kifejteni röplapok, gyűlések és tüntetések útján. A határozatot egyhangúlag elfogadták, és áttették a párt végrehajtó bizottságához.

Lasica elvtárs azt javasolja, hogy Pozsonyban a munkásotthon helyiségeiben szervezzenek szlovák tagozatokat, hogy azok a szlovákok, akik nem tudnak németül és magyarul, részt vehessenek a munkában.

Benda elvtárs szerint a szlovákokon fordul, hogy ahol fellépésükkel kivívhatják, jelentkezzenek a szlovák szabadszervezetbe, ahol érvényesülhetnek.

Lojdl elvtárs megemlékezik a cseh elvtársak fontos munkájáról, akik mindig készek segíteni, ha a szlovákok hozzájuk fordulnak. Így tettek a múltban, és reméli, hogy a jövőben szintén így fognak cselekedni. Javasolja, hogy a kongresszus fejezze ki köszönetét ezért. *(Zajos kiáltás: „Éljenek a csehek!")*

Lehocky elvtárs csatlakozik az előtte szólóhoz, és kéri a cseh elvtársakat, továbbra is védjék és segítsék a szlovák szociáldemokrata mozgalmat.

Lojdl elvtárs javaslatát felállással és „Éljenek a csehek!" felkiáltással elfogadták, egyúttal ugyanilyen tiszteletet adtak a magyar elvtársaknak.

Hodul elvtárs a kongresszust berekeszti, a küldötteket lelkes munkára szólítja fel, a nemzetközi szociáldemokrata mozgalmat élteti. A küldöttek viharosan éljeneztek, majd helyükről felállva eléneklik a Munka dalát.

Ezután lassan szétoszlanak a magyarországi szlovák szociáldemokrata párt első kongresszusának résztvevői, és elindulnak kemény munkájuk és küzdelmeik útján . . .

Slovenské Robotnícke Noviny, 1905 július 1. [Kongresszusunk.]

170

1905 július 1

A SLOVENSKÉ ROBOTNÍCKE NOVINY A KONGRESSZUS JELENTŐSÉGÉRŐL, A MAGYARORSZÁGI SZOCIÁLDEMOKRATA PÁRT TARTÓZKODÓ MAGATARTÁSÁRÓL

Folyó évi június 11-én és 12-én Pozsonyban megtartották a magyarországi szlovák szociáldemokraták első kongresszusát. Úgy érezzük, hogy ennek a kongresszusnak összehívásával és megtartásával a nehéz és fáradságos munka egy részét elvégeztük, melynek eredményeivel teljesen elégedettek lehetünk.

Örömmel említjük meg a cseh szociáldemokraták iránt, szlovákok iránt megnyilvánuló érdeklődését, melyből a testvéri jótanács és segítség sem hiányzott első kongresszusunk iránt. A hazai magyar szociáldemokrata párt szintén elküldötte képviselőjét, s vele üdvözletét is, de mint az már évek óta bizonyossá vált, ez alkalommal is, de főképp a kongresszus óta bebizonyosodott, hogy nem mutat kellő érdeklődést a magyarországi nemzetiségek iránt.

Hát mit és milyen híradást olvashattunk kongresszusunkról magyar testvérpártunk központi orgánumában, a Népszavában? Semmit, még egy szót sem. És íme, ez mindent megmond.

Ez alkalommal még egyszer ismételjük, első kongresszusunk megtartása az előmunkálatokkal együtt sok fáradozásunkba került, de mindez eltörpül amellett, amennyi munkánk a kongresszus után keletkezett.

Ennek az első kongresszusnak legjelentősebb eseményei: a program elfogadása, egyhangú határozat az önálló Magyarországi Szlovák Szociáldemokrata Párt megalakításáról és a párt szervezeti szabályainak lefektetése . . .[1]

Slovenské Robotnícke Noviny, 1905 július 1. [Munka után — munka előtt.]

Az önálló Magyarországi Szlovák Szociáldemokrata Párt megalakítása helytelen, szeparatista törekvések eredménye volt. Ezek a törekvések egyrészt a magyarországi szociáldemokrata pártvezetőség nacionalista irányzatából fakadtak, másrészt az ugyancsak nacionalista, a „nemzeti szociáldemokrata pártok" létrehozását követelő cseh szociáldemokrata vezetők (Soukup, Němec) antimarxista álláspontjára támaszkodtak. Az önálló párt megalakítása megosztotta a magyarországi proletariátust, gyengítve ezzel a munkásság harcát az orosz forradalom nyomán az országban kibontakozó forradalmi válság idején.

A Szlovák Szociáldemokrata Párt 1906 március 18-án egyesült a Magyarországi Szociáldemokrata Párttal. *(Erre vonatkozólag lásd e kötet 424. old.)* Az újraegyesülésig eltelt 10 hónap pozitív jelentősége, az első kongresszuson hozott határozatok hibáit és alapvető tévedéseit leszámítva, az volt, hogy ezalatt megindult a szlovák proletariátus felvilágosításának és szervezésének szakadatlan munkája. *(A Szlovák Szociáldemokrata Párt első kongresszusáról lásd még Miloš Gosiorovsky. Adalékok a szlovák munkásmozgalom történetéhez. Pozsony 1952. Pravda. 25—38. old.)*

AZ OROSZ FORRADALOM ESEMÉNYEINEK VISSZHANGJA A MAGYARORSZÁGI MUNKÁSSAJTÓBAN

171

1905 június 30

A NÉPSZAVA ISMERTETÉSE AZ OSZDMP III. KONGRESSZUSÁRÓL

Orosz testvérpártunk rövid, de aránylag igen izgalmas múltra tekinthet vissza. 1895—96-ban alapították, az oroszországi nagy munkástüntetések idején. Első kongresszusát 1898-ban tartotta. Második kongresszusa 1903-ban folyt le, amikor is megalapították a központi szervezeteket: a nagytanácsot, központi bizottságot és központi lapot. De ez a kongresszus már két-

[1] Befejezésül a cikk arra figyelmeztet, hogy a megalakított pártot „élő organizmussá" kell tenni.

felé osztotta az eddig egységes pártot, amennyiben egy ultra-centralista párt küzdött egy, e kérdésben mérsékeltebb párttal. Az ellentétek annyira kiélesedtek, hogy szakadástól lehetett tartani. A központi bizottság mindent megtett, hogy ezt megakadályozza. Sajnos azonban, ez év elején a bizottság összes tagjai kénytelenek voltak a munkát beszüntetni, kettő kivételével, amely kettő az ultra-centralistákhoz csatlakozott, és elhatározta, hogy egybehívja a harmadik kongresszust.

A szabályok értelmében azonban a kongresszust csak a nagytanácsnak szabad összehívni. Össze kell pedig hívnia, ha az Oroszországban működő bizottságoknak legalább fele kívánja. A központi bizottság tehát teljesen önkényesen járt el. A túlzók azonban, akik nyílt ellentétben vannak a nagytanáccsal, nagyon szívesen engedtek a hívásnak és megjelentek a kongresszuson. De megjelent a kongresszuson sok semleges szervezet küldötte is, és ezekkel együtt körülbelül a párt felének képviselői gyűltek egybe. — A III. kongresszus néhány napja folyt le[1] és főbb határozatait a következőkben adjuk:

A jelentést a központi bizottság adta ki. Kifejti benne, hogy Oroszország és ezzel a szocialista párt történelmi perceket élt át. A forradalom napról napra nagyobb lángokat vet az országban és a proletariátus teljes erejével küzd a szabadságáért, habár tudja, hogy az esetleg kivívott győzelem nem szabadítaná meg a kapitalizmus igája alól. A burzsoázia, amely ma a szabadság ügyéért harcol, holnap, a győzelem után, elárulja ugyanezt a szabadságot, amelyet a proletárokkal együtt vívott ki, hogy elnyomja a proletárokat. De tudja a proletariátus azt is, hogy a gazdasági fejlődés kikerülhetetlenül mindig jobban aláássa a tőke hatalmát, ami csak a szocializmus megvalósulását fogja siettetni.

Hogy a reá váró munkát a proletariátus elvégezhesse, szükséges, hogy egységes pártban tömörüljön. De egy kisebbség nem akarta magát alávetni a többség határozatának; szakadás állt be, ami óriási kárt okozhat a munkásmozgalomnak. Ez arra indította a központi bizottságot, hogy kongresszust hívjon össze.

A jelentés kiemeli, hogy a jelen helyzetben a pártnak kötelessége, hogy előharcosa legyen a szabadságnak, és hogy fegyveresen szálljon szembe az önkényuralommal. Vissza kell verni minden ellenforradalmi akciót; fel kell áldozni életüket is a demokrata köztársaság megvalósításáért. Ha pedig győzünk — mondja tovább a jelentés — titáni léptekkel fogunk végső célunk, a szocializmus megvalósulása felé haladni, és megszabadítjuk egész Európát egy katonai hatalom reakcionárius igája alól; segítjük vele az egész világon küzdő öntudatos munkástestvéreinket.

Előre munkástársak!

A szabadság munkájára!

A gyűlésen több javaslatot fogadtak el, amelyekben részben a párt szervezeti szabályzatát állapították meg, részben a forradalom ügyében követendő magatartást írták körül. Így elhatározták, hogy *fegyveres ellenállást fognak kifejteni* a cári önkényuralommal szemben. Elfogadtak egy javaslatot, amelyben *egy forradalmi kormány* felállítását tűzik ki első céljukként:

„Tekintve, hogy a proletariátus közvetlen érdekei és végcélja — a szocializmus — megköveteli, hogy a cári kormányt demokratikus köztársaság váltsa fel; tekintve, hogy egy ilyen köztársaság megvalósítása csak a nép végleges győzelme után lehetséges, hogy ez a forradalom nem hogy gyengítené a burzsoázia hatalmát, hanem még erősíteni fogja azt, a kongresszus elhatározta:

1. hogy megérteti a munkásosztállyal, hogy szükséges alkalmas időben egy ideiglenes kormány alakulása — amelynek átmeneti programunk megvalósítása lenne a feladata;

2. hogy szükséges, hogy a kormányban a mi pártunk is részt vegyen, hogy a munkásosztály külön érdekei is megóvassanak;

3. hogy a párt ellenőrzi a kormány működését, enélkül részt sem vesz alakításában."

[1] A kongresszust Londonban tartották meg 1905 április 25—május 10 között.

Egy másik határozati javaslatban elhatározzák, hogy „arra való tekintettel:

hogy a jelenlegi válságban a cári kormány minden eszközt megragad uralmának biztosítására és különösen az öntudatos proletariátust igyekszik lekenyerezni, amennyiben:

1. el akarja téríteni a munkásokat a forradalmi mozgalomtól értéktelen engedményekkel és teljesítetlenül maradó ígéretekkel;

2. el akarja leplezni álnok politikáját azzal, hogy demokrata színezetű engedményeket ígér meg és előmunkálatokra a munkásság képviselőit is meghívja;

3. ezalatt pedig a «fekete bandákat» szervezi, akiket a forradalom résztvevői ellen uszít.

Az OSZDMP III. kongresszusa elhatározta, hogy

a) kimutatja a munkások előtt, mennyire reakcionárius szelleműek a cári kormány engedményei;

b) fölhasználva a választói küzdelmet, kifejti a munkások előtt, hogy mennyire szükséges, hogy egy, *az általános, egyenlő és titkos választói jog alapján választott alkotmányos gyűlést* hívjanak egybe;

c) szervezi a proletariátust arra, hogy közvetlenül és minden forradalmi eszköz felhasználásával *a 8 órai munkaidőt* követelje, és hogy előbbre vigye a munkásosztály más napi kérdéseit;

d) *védősereget szervez* a «fekete bandák» támadásai ellen és általában az összes reakcionárius elemek ellen, amelyeket a cári rendőrség mozgat."

Továbbá kimondották, hogy „tekintve azt, hogy

1. a forradalmi mozgalom Oroszországban megrendítette és bizonyos tekintetben már dezorganizálta a cári kormányt, amely kényszerül a vele ellenséges osztályoknak bizonyos szabadságot adni;

2. a jelenlegi helyzetben ez a szabadság legfőképpen a burzsoázia érdekeit szolgálja és a proletariátus, jobban mint valaha, ama veszélyben forog, hogy cseberből vederbe esik, amennyiben a cári önkényuralmat a polgári demokrácia zsarnokságával cserélik fel;

a kongresszus elhatározza, hogy

a) az általános demokratikus követelésekkel szembe állítja a proletariátus külön érdekeit, és a proletariátust egy független szocialista politika követelésére ösztönzi;

b) igyekezni fog a szociáldemokrácia állását mindenfelé megerősíteni;

c) megteszi a szükséges intézkedéseket, amelyek a nyílt politika követelésével együtt járnak, és *még a hadsereggel való rendes harctól sem riad vissza* anélkül, hogy titkos működését abbahagyná."

Végül még egy határozati javaslatot fogadtak el, amelyben az agrármozgalom irányában követendő magatartást írják körül.

Ebben elhatározzák, hogy

„1. felvilágosítják a földművelőket arról, hogy egyedül a szociáldemokrácia segít gyökeresen a földművelő-nép bajain, amely többek közt az állam, egyház és korona földbirtokait parcelláztatni akarja;

2. az autokrácia gyengítése céljából kiáltványt bocsát ki a földművelőkhöz, amelyben az adó és a katonai szolgálat megtagadására és a cári kormány és hatóságai rendeleteinek el nem ismerésére szólítja fel őket;

3. megkísérli a falusi proletariátust független szervezetben egyesíteni és e szervezetet a városi proletariátussal a szociáldemokrácia zászlaja alatt tömöríteni."

Miután még elhatározták, hogy az ország többi szocialista pártjaival együttműködnek, anélkül, hogy elveik tisztaságán csorbát hagynának ütni, és megállapították a párt új szervezeti szabályzatát, a kongresszust bezárták.

*

Itt említjük meg, hogy a párt e felének hivatalos lapja többé nem az Iszkra, hanem a Proletár genfi időszaki lap. A párt másik fele az Iszkra körül csoportosul.

Plehanov elvtárs, aki orosz pártunkat a nemzetközi irodánál eddig képviselte, levelet intézett az irodához, amelyben kijelenti, hogyha lehet, a képviseletet megtartja, mert a két párttöredék felkérte erre.

Népszava, 1905 június 30. Az Orosz Szociáldemokrata Munkáspárt (OSZDMP) III. kongresszusa. Pártügyek rovat.

A Népszava cikke az Oroszországi Szociáldemokrata Munkáspárt III. kongresszusának több fontos határozatát elhallgatja. Nem ismerteti „A fegyveres felkelésről", „A párt elszakadt részéről", „A nemzetiségi szociáldemokrata szervezetekhez való viszonyról", „A szociálforradalmárokkal való gyakorlati megegyezésekről", „A liberálisokkal való viszonyról", „A propagandáról és az agitációról", „A kaukázusi eseményekkel kapcsolatban", „A lengyelországi eseményekkel kapcsolatban" című és több más, nagyfontosságú határozatot. A közölt határozatok szövege sem hiteles, több — sokszor lényeges — rövidítés található benne.

A kongresszus határozatainak jelentős részét V. I. Lenin foglalmazta, így a Népszavában közölt határozatok egy része Lenin első magyar nyelven megjelent munkáinak tekinthetők. (A határozatok szövegét lásd *Lenin Művei. 8. köt. Budapest 1954. Szikra. 361—428. old.* Az Oroszországi Szociáldemokrata Munkáspárt III. kongresszusa határozatainak teljes szövegét lásd *Az SZKP kongresszusainak, konferenciáinak és központi bizottsági plénumainak határozatai. I. rész. Budapest 1954. Szikra. 81—102. old.)*

172

1905 július 4

A NÉPSZAVA A „PATYOMKIN" PÁNCÉLOSHAJÓ MATRÓZAINAK FELKELÉSÉRŐL

A „Potemkin herceg" vörös lobogóját mégis lengeti a szél. A forradalom csatahajója mégis szabad tengerek szabad vándora. Fedélzetén a cárizmus zsarnokai helyett elvtársaink forradalmi bizottsága ül, a matrózok pedig, a lázadók, az istentelen gyilkosok, akik nem átallották fékevesztett fegyelmezetlenségükben felmondani az engedelmességet az atyuskának — olyan fegyelemmel végzik a dolgukat, mint soha.

A „Potemkin herceg" halad az útján. Hová? Merre? Mi az útja, célja? Nem tudjuk, amint nem tudja a vele hajózókon kívül talán senki sem. Csak menekülnek? Lehet.

Lehet, hogy csak menekülnek a cárizmus elől, amelyet erősebbnek hisznek a forradalomnál. De lehet, hogy — támadni készülnek. Lehet, hogy nagyok a terveik. Lehet, hogy hajójukat a forradalom flottájának admirálishajójává akarják előléptetni. Sőt az sem lehetetlen, hogy ez a vad terv meg is valósul. Abban az országban, amelyben minden érző ember forradalmár, ahol az emberiség ügyéért olyan fékevesztett önfeláldozással küzd a szervezett munkásság; nincs a forradalom számára lehetetlenség.

Lehetetlenség csak egy van: a cári önkényuralom épenmaradása. Lehetőség is csak egy van alapjában véve: akármi lesz a „Potemkin herceg" hajósainak sorsa, az az eszme, amely ilyen elszánt harcra képesíti őket: úr marad a lelkeken. Az a vörös lobogó ott lebeg az árboc tetején, ha ezt a hajót el is süllyesztenék. Ott lebeg majd akkor is, ha a cári önkényuralmat Oroszországban is a burzsoá uralom váltja fel. Mert az a vörös lobogó nemcsak a cárizmus eltiprásának, hanem a minden uralom eltörléséért vívott forradalom győzelmének is jelképe.

Népszava, 1905 július 4. A mi zászlónk a tengeren.

A Népszava 1905 július 2-i száma „A forradalom" címmel, a július 4-i szám „A Potemkin nem adta meg magát" címmel, a július 5., 6., 7., 8., 9-i szám ugyancsak „A forradalom" címmel behatóan foglalkozott a forradalmi hajó sorsával. A július 15-i szám „A Potemkin matrózai Budapesten" címmel arról ad hírt, hogy hat matróz július 14-én Budapestre érkezett és 15-én reggel tovább utazott Bécsbe.

1905 július 9

A NÉPSZAVA MEGTÉVESZTŐ KÉPET AD AZ OROSZ FORRADALOM JELENTŐSÉGÉRŐL

... A legújabb idők hatalmas nemzetközi forradalmi pártja, a szociáldemokrácia, amely immár az egész földtekét behálózta szervezeteivel, nem barátja a puccsoknak, a szinte véletlenül kitörő, helyi jellegű forradalmaknak, noha ilyeneket igen könnyen támaszthatna a művelt világ legtöbb országában. Hogy messzire ne menjünk példáért, nálunk 1898-ban, mikor a magyar országgyűlés a hírhedt rabszolgatörvényt elfogadta, a földművelő-munkások nagy része kész volt a fölkelésre. Egész sereg levélbeli és szóbeli híradás érkezett tőlük pártirodánkhoz, hogy ők csak a jeladást várják, és el vannak szánva mindenre. Egyetlen helységből 178 aláírással ellátott levél érkezett, melyben az elkeseredett elvtársak azt írták: „A kaszák ki vannak fenve, mi végképpen el vagyunk keseredve. Csak a pártvezetőség folytonos intelmei miatt türtőztetjük magunkat. Mikor tegyünk már valamit?" A pártvezetőség azonban fölvilágosította és lecsöndesítette a forrongó munkásokat. Nem gyávaságból, hanem mert meg volt győződve, hogy ma még minden ilyen kitörés csak céltalan és káros vérontást eredményezne, és az elnyomóknak jogcímet adna az elnyomás fokozására. Emiatt akkoriban számos földműves-munkás el is fordult tőlünk, persze olyan, akit nem a belátáson alapuló meggyőződés, hanem a végtelen nyomor és elkeseredés hozott táborunkba.

Hát a szociáldemokrácia nem csinál kétes kimenetelű forradalmakat.

Orosz elvtársaink mostani mozgalma tulajdonképpen nem forradalom, nem hadüzenet a zsarnokságnak, hanem önvédelmi harc a végső nyomor és megsemmisülés ellen. Hanem egyelőre csak egyengeti a forradalom útját, előkészíti az általános, nagy forradalmat: megcsinálja a szellemek, a lelkek forradalmát!

Igen, ez az, *a szellemek forradalma*, ami korunkban a szociáldemokrácia hatása alatt végbemegy.

A szociáldemokrácia meggyújtja az emberi szellemekben a tudomány világosságát, kiűzi a lelkekből a babonát, a vakhitet, lerombolja a tekintélyek iránt való föltétlen tiszteletet; megtanítja a bérrabszolgákat, a nyomorultakat, az elnyomottakat arra, hogy ők is emberek, mint elnyomóik, hogy nekik is van joguk a földi élet összes anyagi és erkölcsi javaihoz, hogy ne várjanak semmit se felülről, se az égből, se a fejedelmi palotákból, hanem mindent csak a maguk erejétől; hogy ne hagyják magukat kifizetni a túlvilági életre szóló kegyes utalványokkal, hanem követeljék okosan és erélyesen a földi jussukat; hogy a munkát, amely ma átokként nehezedik az emberiség százmillióira, áldássá lehet átváltoztatni; hogy minden bajuknak forrása a tőkés termelés, és hogy ennek megszűntével mennyország lesz a föld, és nem rabszolgák keserves börtöne.

Így csinálja a szociáldemokrácia a szellemi forradalmat, így szabadítja fel az emberiséget a lelki rabszolgaságból, és így készíti elő a teljes politikai és gazdasági felszabadulást.

Ha majd az emberiség túlnyomó többsége a tudás által lelkileg szabad lesz, ha majd nem lesz ember, akit ilyen vagy amolyan istenek és próféták nevében a tudatlanság bilincseibe lehet verni, ha nem lesz, aki a gyilkos fegyvereket a kizsákmányolók érdekében a kizsákmányoltak ellen használja, akkor megszűnik a kapitalizmus, és megszűnik az emberiségre nehezedő átok! Békés fejlődés fog-e bennünket elvezetni ezen végső célig, avagy egy világra szóló nagy, általános forradalom fogja-e siettetni a kifejlődést: efelől lehet vitatkozni, de biztosat állítani nem lehet. Az az egy azonban bizonyos, hogy a szociáldemokrácia végső célját csak úgy vívhatjuk ki, ha a felvilágosítás munkáját nemzedékről nemzedékre, szakadatlanul folytatjuk, és ha egyre növekedő táborunk minden egyes küzdő harcosát helyes belátásra, öntudatos cselekvésre neveljük. A szociáldemokráciának nincs szüksége *fanatikusokra*, akik vak engedelmességgel hajtják végre a kapott parancsokat, nincs szüksége hívőkre sem, akik gondolkodás nélkül elfogadják igazságnak azt, amit előttük bárki is igazság gyanánt hirdet; de legkevésbé van szüksége

olyanokra, akiket csupán csak a korgó gyomruk tart meg a vörös zászló alatt, mert hiszen az ilyenek mindjárt odébb is állnának, amint módjuk lenne gyomrukat kielégíteni. A mi táborunkba ugyan a korgó gyomor hozza az emberek többségét, de állandóan megtartani nem lehet őket másképpen, mint a felvilágosítás, a szellemi kiképzés alapján, amelyből fakad a józan belátás, a sziklaszilárd meggyőződés. *Fanatizmus és vakhit helyett józan belátás, meggyőződés és következetes cselekvés kell a mi táborunkban.*

Ezért lett a szociáldemokrácia a szellemileg szándékosan megnyomorított proletárságnak nagy tanítómestere. Ezért fejt ki a mi sajtónk olyan nagyszabású tanítói működést, amely *eredményeiben felülmúlja a burzsoázia összes iskoláinak, gimnáziumainak és egyetemeinek hatását,* mert két emberöltő alatt megtörte azt a szellemi varázslatot, azt a szörnyű sötétséget és babonát, amely évezredek óta lenyűgözve tartotta a dolgozó milliók lelkét. Igenis, főképpen a mi sajtónk az a fáklya — sokkal inkább, mint agitátoraink élő szava —, amely világosságot terjeszt az ősidők óta uralkodó sötétségben.

És mivel ez a sajtó ilyen bámulatosan hatalmas eszköze a lelkek forradalmasításának és a dolgozó milliók fölszabadításának, minden eszközt meg kell ragadnunk sajtónk megerősítésére. A szociáldemokrata párthoz való tartozandóságát mindenki azzal is tartozik bizonyítani, hogy a pártsajtót tőle telhetőleg támogatja, terjeszti. Lapjainknak és röpiratainknak be kell hatolniuk a legelrejtettebb zugokba is. Ahol kizsákmányolt rabszolgák izzadnak és nélkülöznek, ahol elnyomás és igazságtalanság van, oda el kell jutniuk a szociáldemokrácia tanításainak is, hogy világosságot gyújtsanak az agyakban, és megmutassák a megváltás útját, a forradalom útját. És aki ezt az utat, mint igazi szociáldemokrata, teljes tehetségével egyengette, az büszkén számíthatja magát az emberiséget megváltó nagy forradalom úttörő munkásai közé.

Népszava, 1905 július 9. A forradalom útja.

ARATÓ- ÉS CSELÉDSZTRÁJKOK 1905 NYARÁN

ARATÓMUNKÁS-MOZGALOM TOLNA MEGYE TAMÁSI JÁRÁSÁBAN 1905 JÚNIUS—JÚLIUS (174—180)

174

1905 június 23

A TAMÁSI JÁRÁSBAN A NAGYBÉRLŐK KARHATALOM KIRENDELÉSÉT KÉRIK A SZTRÁJKOLÓ ARATÓMUNKÁSOK ELLEN

Jegyzőkönyv

Felvétetett Tamásiban, 1905. évi június hó 23-án, a járási főszolgabíró hivatalos helyiségében, Lőwensohn Gáspár medgyespusztai bérlő panaszáról.

Jelen voltak alulírottak.

Megjelent Lőwensohn Gáspár medgyespusztai lakos, és panaszolja, hogy a mai napon reggel 9 óra körül mintegy 60 nagykónyi emberből álló sztrájkoló aratómunkás a bérletéhez tartozó határban megjelent, s ott a dolgozó tamási aratómunkásokat a munkából elzavarták, őket fenyegetve a munka abbahagyására bírták, s Felsőmedgyespusztáról pusztáról pusztára tovább járva bújtogatnak.

Kéri a rendfenntartásra és a dolgozni akaró munkások megvédelmezésére katonaságot kirendeltetni.

Jegyzőkönyv felolvasva lezáratott és aláíratott.

Kmft.

Szévald Móric
főszolgabíró

Löwensohn Gáspár

Folytatólag felvétetett Tamásiban, 1905. évi június hó 23-án, a járási főszolgabíró hivatalos helyiségében.

Megjelenik Wurm Ignác ságpusztai lakos és Strasser Vilmos mutpusztai uradalmi bérlő, s azt adják elő, hogy úgy Ságon, mint Mutpusztán a múlt napokban, úgy a mai nap folyamán tömegesen mintegy 50—60 kónyi aratómunkás jelent meg. Kipuhatolandó, vajon az ott elszerződve levő aratók munkába állottak-e, mert céljuk az volt, hogy azokat a munka megtagadására biztassák, sőt az ott foglalkozó napszámosokat is elvállalt munkájukból haza utasították, s őket fenyegetésekkel iparkodtak megfélemlíteni s a munka félbehagyására kényszeríteni.

Tekintettel arra, hogy a fentebb említett s a környékbeli pusztákat felkereső izgatók a békés munkásokat, sőt cselédséget is az engedelmesség megszegésére s a munka megtagadására felbujtják, sőt attól lehet tartani, hogy a munkaadók tettleges megtámadásoknak lesznek kitéve, csatlakoznak Löwensohn Gáspár medgyespusztai bérlő kérelméhez, és a katonai karhatalomnak kirendelését óhajtják.

Strasser Vilmos
Wurm Ignác[1]

Tisztázat. — MMI Archívum. Tolna m. Tamási járás főszb. ir. 1905.

A tamási járás több bérlője táviratban kért karhatalmat a sztrájkoló aratók ellen. 1905 június 25-én a felsőiregi uradalom bérlője, június 26-án a fürgedi uradalom bérlője kért karhatalmi beavatkozást. Utóbbi a járási főszolgabíróhoz küldött táviratában a következőket írja: „Idegen bandák bejárják a pusztákat, és úgy az aratókat, mint a cselédeket kizavarják a munkából. Ez már teljes anarchizmus, itt már nemcsak a vagyon, hanem a személyes biztonság is veszélyeztetve van... Kérek sürgős katonai fedezetet." *(Tisztázat. — MMI Archívum. Tolna m. Tamási járás főszb. ir. 1905.)*

175

1905 június 25

A TAMÁSI JÁRÁS FŐSZOLGABÍRÁJÁNAK JELENTÉSE TOLNA MEGYE ALISPÁNJÁHOZ AZ ARATÓSZTRÁJKOKRÓL

Aratómunkás-mozgalom járásom egész területére kiterjedt, s a sztrájk a gazdasági cselédség részéről is kimondva van.

Személy- és vagyonbiztonság megvédése céljából elkerülhetetlenül szükséges a járás egyes pontjainak erős fegyveres erővel való azonnali megszállása.

Intézkedést kérek a Szemcséd községhez tartozó Csehipusztára és a Majsa-Miklósvár községhez tartozó Martincapusztára egy-egy század lovasság azonnali kirendelése iránt.

7410. sz. rendelet alapján értesítést kérek, hogy a kilátásba helyezett egy század katonaság beszállásolása iránt intézkedhetek-e.

Ezideig öt csendőrön kívül más erőt nem kaptam.

Szévald Móric
főszolgabíró

Fogalmazvány. — MMI Archívum. Tolna m. Tamási járás főszb. ir. 1905.

[1] A jegyzőkönyvön még hat nagybérlő neve van feltüntetve, akik csatlakoznak a kérelemhez.

Szévald főszolgabíró június 26-án az alispánhoz küldött jelentésében megismételte a karhatalom kirendelésére vonatkozó kérelmét azzal a megjegyzéssel, hogy a sztrájkoló aratók „300-as csapatokban barangolva, a munkálkodókat életveszélyes fenyegetéssel szétkergetik, úton-útfélen olyan tömegekben gyűlöseznek, hogy az eddig kirendelt karhatalommal megfékezésük lehetetlen". *(Fogalmazvány. — MMI Archívum. Tolna m. Tamási járás főszb. ir. 1905.)* A kérésre a karhatalmat 25 csendőrrel megerősítették. *(Lásd e kötet 325. old.)*

176

1905 június 26

A TAMÁSI JÁRÁSI CSENDŐRŐRMESTER TÁVIRATI ÉRTESÍTÉSE TAMÁSI JÁRÁS SZOLGABÍRÓI HIVATALÁHOZ A FÜRGED KÖRNYÉKI PUSZTÁK CSELÉDSÉGÉNEK LÁZADÁSÁRÓL

Ma Kecsege, Fornád, Fürged és többi pusztákról összes cselédség fellázadt, pusztáról pusztára járnak, összes cselédséget magukkal viszik. Másodmagammal vagyok, segély még mindig nem érkezett.

Dénes őrmester

Távirat. — MMI Archívum. Tolna m. Tamási járás főszb. ir. 1905.

177

1905 június 26

A TAMÁSI JÁRÁS CSENDŐRŐRMESTERÉNEK JELENTÉSE A JÁRÁS FŐSZOLGABÍRÁJÁHOZ A CSENDŐRSÉG SZTRÁJKOLÓK ELLENI TÁMADÁSÁRÓL

Jelentem, hogy ma reggel a szemcse-, ság-, eledény- és gonozdpusztai uradalmi összes cselédség a gazdasági munkát megtagadta, durungokkal, botokkal felfegyverkezve a lábas gabonákon keresztül-kasul pusztáról pusztára járva, a még dolgozó munkásokat és cselédséget életveszélyes fenyegetésekkel a munkából kiállították, s magukkal hajtva, ma a délelőtti órákban Alsómedgyespusztára vagy 150 sztrájkoló gazdasági cseléd érkezett, s ott Löwensohn Gáspár bérlőtől követelték, hogy ő azonnal emelje fel a cselédjei (gazdasági) évi fizetését 40 mérő kemény, tiszta gabonára, 30 kilogramm hús, 30 kilogramm só, 200 korona pénz, 1 szobás lakás, 2 darab marhatartás, növendékkel együtt, nyáron hasigjáró fűlegelővel, télen uradalmi takarmánnyal, évenként 4 nap vásárramehetés, 2 hold kukorica föld stb.-re. De ezt azonnal kösse írásbelileg meg a cselédjeivel, mert amit Medgyespuszta megad, azt szemcse-, ság-, eledény- és gonozdpusztai gazdaságok is megadnak. Erre Löwensohn Gáspár megmagyarázta a tömegnek, hogy a fizetésjavítás elől nem zárkózik el, de most rögtön nem ajánlhat semmit, mert előbb neki a többi gazdasági bérlőkkel tárgyalni kell, hogy mit adhatnak és mit nem.

Ezek után Markó József tamási járásőrmester és még 5 csendőr a pusztáról pusztára csatangoló mintegy 150 főnyi tömeget szétoszlásra és hazamenetelre felszólította, mire egyhangúlag kijelentették, hogy ők esküjüket nem szegték meg, de miután az országgyűlés is sztrájkol, így ők is sztrájkolnak, és most élet és halál közt el kell dűlni a fizetésemelésüknek, amiben Hajdics Mihály és öccse, Hajdics József szemcsepusztai csősz fiai, mellüket verve, hogy nem oszolnak szét és nem engedelmeskednek a csendőrségnek, mert a csendőrség is az urak pártján van, mire Rácz János csendőrnek az a parancs adatott, hogy ezen bújtogatót mellenragadva a tömegből húzza ki, s ekkor az egész tömeg ezen csendőrt körülfogta, botokkal

ütlegelni akarta, én pedig az ütlegeket puskával fedezve a csendőr támogatására odaléptem, mikor is Hajdics Mihály szemcsepusztai lakos suhanc a szuronyomat jobb kézzel elkapta és ekkor én a jobb tenyerét keresztüllőttem, mely lőseb orvosi látlelet szerint 15 nap alatt gyógyul, s ekkor a 150 főnyi tömeg szuronnyal (támadással) szétzavartatott.

Markó
járásőrmester

Tisztázat. — MMI Archivum. Tolna m. Tamási járás főszb. ir. 1905.

178

1905 június 30

A TAMÁSI JÁRÁS FŐSZOLGABÍRÁJA BESZÁMOL TOLNA MEGYE ALISPÁNJÁNAK A JÁRÁST MEGSZÁLLVA TARTÓ KATONASÁG ELHELYEZÉSÉRŐL

7566. számú rendelet folytán egy század gyalogság Ozorára küldetett. Hidegkútra segélyt nem nyújthatok, mert az eddig idevezényelt 70 csendőr nagy része Baranyába vezényeltetett, a meglevő csekély létszám pedig itt szükséges.

A lovasság és csendőrség portyázik, gyalogság a gazdaságokat tartja megszállva.

A karhatalom beosztása következő:

Csehiben fél, Iregpusztán fél, Felsőiregen fél, Barnaháton fél, Bedegpusztán fél, Koppányszántón fél, Bencén és Medgyesen egy, Nagykónyiban fél, Eledényben fél, Ságon fél, Mutpusztán fél, Adorjánban fél, Fornádon fél, Magyarkeszíben fél, Fürgeden egy, Ozorán egy, Martinicán egy század gyalogság, Szemcse- és Döbröntepusztán pedig egy-egy század lovasság van elhelyezve, tehát összesen tizenegy század gyalogság és két század lovasság érkezett ide eddig. — A meglevő csendőrség pedig szakaszparancsnok rendelkezése alatt áll, a beosztások szükséghez képest változnak.

Főszolgabíró

Táviral (fogalmazvány). — MMI Archivum. Tolna m. Tamási járás főszb. ir. 1905.

179

1905 július 26

SZEMCSÉD KÖZSÉG JEGYZŐJÉNEK JELENTÉSE A TAMÁSI JÁRÁS FŐSZOLGABÍRÁJÁHOZ AZ ARATÓMOZGALMAKRÓL

Szemcséden, úgymint ezen az egész vidéken, az aratósztrájk a legnagyobb mérveket öltött a cselédek közt csak Szemcse- és Csehipusztákon volt sztrájk, mely azonban a hatósági kiküldöttek felvilágosító szavai után csakhamar megszűnt. Mindkét rendbeli sztrájk a múlt hó 25-én kezdődött, s míg a cselédek azután nyomban munkába állottak, az aratók helyett Ireg-, Csehi-, Hékút- és Avaspusztákra az állam közbenjárásával kisegítő munkásokat kellett kérni. E célra ezen pusztákra összesen 500 munkás érkezett. Az Avaspusztára érkezett 130 kisegítő munkás 10 napi munka után már vissza lett szállítva, a többi fent nevezett pusztákon folyó hó 5 óta dolgozók még itt vannak. Olyan puszták, melyeken kezdettől fogva kisegítő munkások dolgoztak volna, nem voltak, mert a szerződött aratók közül is álltak vissza munkába.

Tettleges támadás egy alkalommal fordult elő Simonmajorban, amikor is a Kónyi, Tengőd, Torvaj és a szomszédos községekből összegyülemlett aratók a simonmajori aratókat a munká-

ból kiverték, és az ott volt csendőrséggel tettleg kikezdtek, mire a csendőrség először szuronnyal támadt rájuk, azután pedig közibük lőtt, melynek következtében egy ember meghalt, egy pedig súlyosan megsebesült.

A sztrájk Nagykónyiból eredt, onnét lett az egész vidék lakossága felbujtogatva és félrevezetve.

A sztrájk kitörésével az aratók is és a cselédek is munkabérüket akarták a munkaadók szorult helyzete révén kierőszakolni. Hogy a sztrájk többé ki ne törjön, munkabér felemelést kell nekik biztosítani. Az aratók követelése e tekintetben nagyon különböző, mondhatni ahány arató, annyiféle a követelés, 7—10. rész közt váltakozik. A cselédség a robot eltörlését kéri, azontúl tehéntartást és lakásviszonyaiknak rendezését, tudniillik hogy ne kelljen 3—4 családnak egy szobában lakni.

Csornár
jegyző

Tisztázat. — MMI Archivum. Tolna m. Tamási járás főszb. ir. 1905.

180

1905 július 27

A TAMÁSI JÁRÁS FŐSZOLGABÍRÁJÁNAK ÖSSZEFOGLALÓ JELENTÉSE TOLNA MEGYE ALISPÁNJÁHOZ AZ ARATÓMOZGALMAKRÓL ÉS AZOK OKAIRÓL

Folyó évi 8075. számú felhívásra jelentem, hogy az aratási és cselédsztrájk keletkezésének okát az aratók és cselédeknek a jelenleg már tarthatatlanná vált helyzetük javítására irányuló törekvéseiben kell keresnünk, és hogy a bérmozgalom már régóta titokzatosan szervezve, előkészítve volt, bizonyítja, hogy a sztrájk egy időben és több gazdaságban ütötte egyszerre fel folyó évi június hó 18-án járásom területén a fejét.

A sztrájk keletkezésére közrehatott nevezetesen a Nagykónyiban létesült keresztényszocialista munkásegyesület működése, mely egyesületnek munkásokból álló tagjai helyzetük javítását akként vélték elérhetni, hogy az aratási szerződésben kikötött munkadíjaikrnak általuk egyoldalúan meghatározott mérvben teendő emelésére kényszerítették a munkaadókat[1].

Az imént lefolyt aratósztrájkra nagyban befolyással volt az izgatás is, melynek bő táplálékot nyújtott és az elégületlenséget még szította a szocialista lázító irányú és egyéb krajcáros lapok által kihasznált sajtószabadság, valamint azon körülmény is, hogy a lefolyt 10 év óta a mezőgazdasági viszonyok nagy átalakuláson mentek keresztül, amennyiben az állattenyésztés foglalt a gazdálkodásban nagy teret, minek következtében e járás területén levő óriási latifundiumokon a szemesgabonán kívül a takarmány termesztésére fektetvén a fő súlyt, a munkások azon hitben és meggyőződésben élnek, hogy dacára ugyanannyi munkájuknak, keresményük mégsem üti meg a réginek mértékét. A munkások csak a gabonafélékből kapnak aratóbért, mely az előbb említett oknál fogva jóval csekélyebb a réginél, és ezzel szemben a ma már az állattenyésztés céljaira szükséges nagyobb kiterjedésű földterületeket is meg kell munkálniuk anélkül, hogy azon munkájuk után is részt nyernének.

A bérharcot befolyásolta továbbá az úgynevezett napszám- (robot) munka teljesítése is,

---

[1] A Népszava 1905 augusztus 17-i számában „A «Hazánk» hazudik" címmel a következőket írja a nagykónyi egylet szerepéről: „Nem mondunk új dolgot azzal, hogy a nagybirtokosok lapja, a Hazánk hazudik, de néhány hazugságát ma is szükségesnek tartjuk leszögezni. «Védekezés» című mai cikkéből, úgy találomra, a következő hazugságokat cáfoljuk meg. Hazugság, hogy a dunántúli cselédsztrájkot a szocialisták kezdeményezték, mert az a papok által vezetett egyik keresztényszociális egyletből indult ki, s a papok csak akkor igyekeztek azt elfojtani, mikor látták, hogy nemcsak a zsidók bérletén, de a mágnások birtokán is kitör a sztrájk."

miután például egyes gazdaságokban még a munkások részére szállított ivóvízért is bizonyos mennyiségű napszám volt kikötve, hogy számítás szerint egy 80 tagból álló aratócsapat a munkaadónak csupán e címen hozzávetőleg 400—600 korona hasznot hajt. Figyelemre méltó továbbá azon jelenség is, hogy a munkások száma az utóbbi időben az elzüllő, tönkrejutott kisbirtokosok számával szaporodott; de figyelmet érdemel az is, hogy a bérgazdaságokban a munkások bizonytalan jövedelmet adó, sokszor a csekély 800 négyszögöl kiterjedésű tengeriföld használatáért úgyszólván az egész éven át lekötve voltak anélkül, hogy készpénzben egy fillért is kereshettek volna. A múlt évi sanyarú termés mutatta legjobban azt, hogy a munkások úgyszólván kereset nélkül dolgoztak, és azt hiszem, helyesen vélem, hogy az elégületlenségnek ez volt a fő oka.

A gazdasági cselédség részére a sztrájk okául a csekély s munkájuknak meg nem felelő bér, az abban kapott gabonanemű selejtessége, több gazdaságban tehén- és sertéstartás megvonása, és mi fő, sok helyen az egészségtelen és elégtelen, szűk, túlzsúfolt lakásviszonyokat kell tekinteni, és én a bajt abban keresem.

A sztrájkmozgalom folyó évi június hó 19-én[1] Nagykónyi községből indult ki, ahol a Somogy vármegyei sztrájkeseményekkel kapcsolatban a legnagyobb titokzatossággal tárgyalták a teendőket. Szervezkedtek, készítgették elő a bérharcot. Eddig még ki sem nyomozható lelketlen, népies öltönybe bújt, idegenből jött lázítók használták fel az izgatott kedélyeket céljaik megvalósítására. A szomszédos bérgazdaságokban 300—400-as csoportokban jelentek meg, és az egész vidéket bebarangolva, az aratómunkásokat és gazdasági cselédeket kényszerítették szerződésszerűleg elvállalt kötelmeik megtagadására, és a gazdálkodók megfélemlítésére törekedtek.

A kétirányú mozgalom gyors és az egész járásomra terjedésének ellensúlyozására hatóságom elsősorban a rendelkezésére bocsátott két kisegítő szolgabírónak közreműködésével három irányban fejtett ki nappal és éjjel valóban erejét meghaladó tevékenységet. A terrorizált gazdálkodók sok panasza és feljelentése áradatában, a panasz tömeges elintézésére a hivatalomban és a helyszínen eszközölt gyors letárgyalásával, az aratómunkások és munkaadók közötti egyezségek létrehozásával minden irányban iparkodott a jogos igényeknek megfelelni, azokat kielégíteni, és az ily izgalmas esetek alkalmával természetesen előfordulni szokott, de nem mindig indokoltan támasztott kívánalmakat, sőt követeléseket törekedett helyes értékükre megnyugtatólag leszállítani.

Gondoskodás történt és lépés tétetett a sztrájk kiütésének hírére azonnal, úgy a vármegye alispánjánál, a kellő katonai karhatalomnak kirendelése, valamint a pécsi magyar királyi csendőrszárnyparancsnokságtól 40 csendőrnek idevezénylése iránt, azonban a csendőrparancsnokság által e megkeresésnek kellő időben — hogy mi oknál fogva nem tudatik — azonnal elég nem tétetett, és csak ismételt és felelősséget áthárító táviratváltásra történt 25 főből álló csendőrnek idevezénylése, mely őrtestből a kivezényelt létszám napok múltával kettesével-hármasával érkezett a járási 4 őrsön levő 18 főből álló legénységnek megerősítésére. Ha idejében jöhetett volna a fegyveres erő, a mozgalmat talán megakadályozhatta volna a hatóság, így azonban a katonai karhatalom és a csendőrségnek késve érkezése befolyással volt arra, hogy a sztrájkba ment aratómunkások és gazdasági cselédeknek bandákba való verődése és pusztáról pusztára való barangolása oly nagy méreteket öltött, és az itt rendelkezés alatt levő — de elégtelen, és száz irányban igénybe vett és lekötött csendőrséggel már kezdetben hatóságom által megakadályozható nem volt. A sztrájkmozgalomnak elfojtására közrehatott, hogy a földművelésügyi magyar királyi miniszter úr a járásban levő bérgazdaságok részére 1793 kisegítő tartalékmunkást bocsátott rendelkezésre.

Úgy az idegen aratómunkások, valamint a fegyveres erőnek megérkezése utóbb megszülte azon eredményt, hogy a bérgazdaságok által nyújtott kedvezmények folytán a sztrájk szünetel, és a kiegyezés a munkások és munkaadók között a hatóság közbejöttével megtörtént, a gazdasági cselédek pedig az általam Tamásiba egybehívott és megtartott gazdasági értekezleten részükre megajánlott bérjavítás, napszám-munkának (robot) megszüntetésére és annak ezentúli díjazása, úgy egyéb kedvezmények nyújtásának kilátásba helyezésével ismét munkába állottak.

[1] Tekintettel arra, hogy a jelentésben még két helyen a június 18-i dátum szerepel — valószínűleg ez a helyes.

Végül fontos és megemlítendő, jó hatást gyakorolt a békés munkába állásra vármegyénk alispánjának a községek elöljáróihoz 7514/905. szám alatt intézett tapintatos körrendelete, valamint hatékonyan befolyásolta a béke és rendnek létrejöttét a bérbirtokoknak a hatóság általi beutazása, a munkásokkali személyes érintkezés, jóakaratú. s a törvényes következményekre való figyelmeztetés és intelem. Mint már előrebocsátottam, a sztrájk folyó évi június hó 18-án tört ki, és az áradat másnap indult Nagykónyiból és terjedt Eledény-, Ság-, Medgyes-, Szemcse- és Mutpusztákra, melyekből hamarosan, mintegy varázsütésre, a sztrájk ellepte az egész járásnak bérgazdaságait.

A katonai és csendőri karhatalom részletekben érkezvén, a szükséghez mérten a legveszélyezettebb pontok megszállására osztatott be, nevezetesen: a lovasságnak idevezényelt két századából egy század Szemcsepusztán, egy pedig Döbröntepusztán helyeztetett el, az 52. gyalogezrednek idevezényelt öt századából Koppányszántó község, Eledény- és Simonmajorpuszták, Magyarkeszi és Nagykónyi község, Ság-, Formád-, Adorján-, Komlós- és Mutpusztákra fél-fél század rendeltetett ki, továbbá a 38-as gyalogezrednek ideérkezett négy századából Kecsege-, Medgyes-, Bence-, Barnahát-, Bel- és Külfürgedpusztákra fél-fél század, Martinicapusztára pedig egy század küldetett ki, ezeken kívül az 52. gyalogezrednek egy százada a hatóságommali érintkezés nélkül Csehi- és Iregpusztákon foglalt állást. Ezen karhatalmi kirendeltség a járásunkba különböző irányból idevezényelt egy szakaszparancsnoknak vezetése alatti 75 főből állott csendőrség teljesítette ideiglenesen vezetésem és rendelkezésem alatt a közbiztonsági szolgálatot. A sztrájk csillapultakor az összes katonai karhatalom visszarendeltetvén, annak pótlására a 23. számú gyalogezrednek két százada érkezett, de pár napi ittlét után — midőn a kisegítő tartalékmunkások egy része végleg elszállíttatott — szintén rendes állomáshelyére bevonultatott. E helyen meg kell elismerőleg említeni, hogy a katonai karhatalmi kirendeltség tevékenysége a megfigyelésen kívül egyebekre is kiterjedt, sőt megkereséseim folytán minden nehézség nélkül nemcsak mint imponáló katonai hatalom szerepelt, hanem a csapatokat széttagolva, portyázásokat is a legkészségesebben teljesített, amely ténykedése tetemesen megkönnyíté a rendőrhatósági intézkedéseknek végrehajtását és a rendnek helyreállítását.

A karhatalom magatartása, kisebb nézeteltéréseket eltekintve, minden irányban kifogástalan volt.

A mozgalom elleni védekezésben a lovasságnak közreműködését találtam mozgékonyságánál fogva értékesebbnek, mégis ki kell emelnem e helyen a csendőrségnek ily esetekbeni kíválóságát, megbízhatóságát és munkabírását . . .[1]

Olyan gazdaság nem volt, ahol az aratási munkát kezdettől fogva a végéig idegen kisegítőmunkások végezték volna.

A sztrájkmozgalom egész ideje alatt a személy- és vagyonbiztonság a körülményekhez képest veszélyeztetve nem volt, mert a mozgalom csak a szerződéses munka megtagadására szorítkozott, tettleges ellenszegülés, bántalmazás vagy személy és vagyon elleni támadás nem fordult elő.

Fegyverhasználat két ízben, egyedül a csendőrség részéről történt, folyó évi június hó 28-án Medgyespusztán, a vidékből oda felvonult cselédségnek szétoszlatásakor, mely alkalommal Hajdics Mihály szemcsepusztai lakosnak kezefeje lövetett át, és egy másik embernek balkarja szúratott keresztül. A második eset pedig ugyanazon napon adta magát elő, midőn Csehipuszta felől jövő, 140 tagból álló torvaji, nyimi és somi arató barangolva kényszerített 50 simonmajori aratót, hogy a munkát abbahagyva velük tartsanak. Ezt megakadályozandó 7 csendőr — midőn a tömeget letartóztatni akarta — annak ellenszegült, mire 2 csendőr szuronyt és fegyvert használt. Döme József torvaji arató életveszélyesen, Bajmucz Lajos súlyosan megsebesült. Ezek közül Döme József Simonmajorpusztán, hova ápolás végett beszállították, sebe következtében elhalt.

Arra nézve, hogy minő intézkedések volnának foganatosítandók, hogy hasonló sztrájkmozgalom jövőben elő ne forduljon, véleményem szerint csak akként lehet elhárítani, ha a

[1] A következőkben a jelentés kimutatást közöl a járás bérgazdaságaiban alkalmazott idegen tartalékmunkásokról.

munkások a szerződésileg kikötött munkáért biztos díjazást nyernek, s amennyire lehetséges, esélyeknek kitéve ne legyenek, szóval a szerződések méltányos feltételek alatt köttessenek, azokban a munkásokra túl terhes, keresetükkel arányban nem álló feltételek ne foglaltassanak (amilyenek például ivóvízzel való ellátásért napszámszolgálat, aratás közben napszámosok felfogadása a munkások terhére stb.). Igen kívánatosnak tartom a gazdasági cselédek szolgálati és lakásviszonyainak közegészségi és közerkölcsiségi szempontból való egyöntetű rendezését, a bérüknek pedig a mai kor fokozottabb igényeihez mért javítását, tehéntartás engedélyezését, a szegődési és költözködési időnek tavaszi hónapokra való áttételét, vasárnapi munkaszünet behozatalát, az ingyenes napszámmunka eltörlését stb.

Meggyőződésem az, hogy csak ily irányú intézkedés lenne alkalmas arra, hogy az aratómunkás- és gazdasági cseléd-sztrájk végleg megszűnjék és a szociális kérdések egyik legfontosabbika megoldassék.

Szévald Móric
főszolgabíró

Fogalmazvány. — MMI Archivum. Tolna m. Tamási járás főszb. ir. 1905.

A főszolgabíró ezt a jelentést az egyes községek jegyzőinek, elsősorban a nagykónyi és ozorai, valamint a tolnatamási, felsőiregi, pincehelyi, páki és majsamiklósvári jegyzőknek 1905 júliusában hozzá intézett, az irat mellett levő beszámolói alapján írta meg. *(MMI Archivum. Tolna m. Tamási járás főszb. ir. 1905.)*

AZ ARATÓSZTRÁJKOK KITERJEDÉSE A DUNÁNTÚLON 1905 NYARÁN (181—183)

181

1905 június 24

A MARCALI JÁRÁS FŐSZOLGABÍRÁJÁNAK JELENTÉSE SOMOGY MEGYE ALISPÁNJÁHOZ A PUSZTAKOVÁCSI ARATÓSZTRÁJKRÓL ÉS A SZTRÁJKOLÓK KÖVETELÉSEIRŐL

Jelentem, hogy tegnapi napon Pusztakovácsi községhez tartozó Kiskürtöspusztán, Weisz Henrik bérletén 32 mezőgazdasági cseléd közül (20) húszan összebeszélve a munkát beszüntették.

A hely színére azonnal kiszállottam, s tanácsadásokkal a munkába állásra őket rábírni akartam, de ez nem sikerülvén, s így a kihallgatásuk után egyenként 50—50 napi elzárásra büntettem, mely ítéletre marasztaltak megnyugvásukat jelentették be.

Marasztaltak a levezetett vizsgálat folytán tagadták, hogy a mezőgazdasági munkát más rábeszélésére hagyták volna abba. Munkájuk beszüntetésének okául azt adták elő, hogy közös megállapodásuk szerint ily módon óhajtották munkaadójukat magasabb szolgálati bér adására rábírni.

A levezetett vizsgálat folyamán megállapítottam továbbá, hogy a sztrájkolók célja az, miszerint a mostani 26 mérő gabona (18 mérő rozs, 8 mérő búza), 26 forint készpénz, 1½ öl tüzifa, 26 font só, 1 hold kukoricaföld, kert és kenderföld, 2 darab sertéstartás 5—5 malaccal évi konvenciójukkal szemben: 32 mérő gabona (8 mérő búza, 24 mérő rozs), 32 forint készpénz, 32 font só, 1 darab marhatartás, 2 öl keményfa vagy 4 öl puhafa és a többi felsorolt járandóságok megadása és a feleségeikre a kerti kender stb. kisebb járandóságok fejében rótt 12 napszám szolgálat elengedése.

Munkaadó kérelmére a szerződés felbontása iránt és segédmunkások kérése végett az eljárást ugyancsak folyamatba teendem.

Katonai vagy nagyobb számú csendőri karhatalomra ez idő szerint szükségem nincs.

A meg nem fellebbezett ítélet végrehajtása iránt marasztaltakat folyó hó 25-nek d. e. 9 órájára elővezetés terhe mellett beidéztem, hogy a tétlenségükből eredő csavargásukkal a szomszédos uradalmi cselédséget esetleg rábeszélésükkel munkájukból ki ne állíthassák.

Léhner Vilmos
főszolgabíró

Tisztázat. — MMI Archívum. Somogy m. főisp. ir. 1905—80.

Másnap a főszolgabíró közölte az alispánnal, hogy a sztrájkolók munkába álltak, ezért a kiszabott büntetés végrehajtását felfüggesztette. *(Tisztázat. — MMI Archívum. A. XV. 1/1894/2. Somogy m. főisp. ir. 1905—80.)*

A marcali járás főszolgabírája 1905 december 28-án az egész évre vonatkozóan azt jelentette Somogy megye főispánjának, hogy „a magyarországi szociáldemokrata párt izgatása folytán szocialisztikus irányú munkásmozgalom a mezőgazdasági munkások között majdnem minden községben . . . jelentkezett . . ., két hétig tartott, abban részt vett 400 munkás, követeléseik különfélék voltak, különösen a részesföldek után a napszámok eltörlése, illetve le nem szolgálására irányultak, de azonfelül a remélt termés szerződés szerint megállapított hányadrészénél nagyobb részt követeltek s egyes helyeken eredményeket is értek el." *(MMI Archívum. A. XV. 3/1905/2.)*

182

1905 június 29

A NÉPSZAVA A DUNÁNTÚLI ARATÓSZTRÁJKOKRÓL

A népnyomor kitört. A dunántúli aratók lerakták a kaszát és jobb munkabért követelnek. A félhivatalos hírek szerint nem „izgatók" bujtatták fel erre a mezei munkások ezreit, hanem a munkabéruzsora lelketlensége, amihez hozzájárult az időjárás; a terméskilátást a nagy esőzések tönkretették. A tizenegyed részért fogadott aratók egész nyári munkájukért silány szemetet kaptak volna. Ebből a néhány köböl búzaaljból kell megélniük, ezért kell eladniuk verejtéküket. A bérlők, a földesurak, a tehetős gazdák kibírják a rossz termést, ők nem koplalják meg, ők nem esznek kevesebb húst, nem isznak kevesebb bort, a nagy esőzés őket nem úsztatta az éhenhalás partjaira. Mit csináljon az arató? Az ő munkája semmivel sem kevesebb, az ő családja nem lakik jól azzal, hogy sok eső volt, és mégis a rabszolgatörvény, a népmentő agráriusok kegyetlen mesterműve arra kényszeríti őket, hogy irgalom, kegyelem nélkül dolgozzanak, hogy a szerződés szentségét imádják, s egy-két véka szemétért arassanak az uraknak, a börzének. Nincs joguk ahhoz, hogy nagyobb darab kenyeret követeljenek. Panaszkodhatnak, zúghatnak, de dolgozniuk muszáj, ha nem tennék, ott a csendőr, a katona, a börtön.

A közigazgatási hatóságok lelkiismeretlen eljárását legjobban jellemzi az, hogy katonasággal, csendőrszuronnyal, börtönnel akarják megoldani a kérdést, ahelyett, hogy a nyomorúságtól sztrájkba hajszolt aratók helyzetén békés kiegyezésekkel segítenének. A kapitalisták oltalma: a szuronyerdő üti fel a fejét a lerakott kaszák szomszédságában. A szolgabíró urak megtömik a börtönöket sztrájkolókkal. A csendőrpuska már eldurrant, és egy munkást halálra sebesített. A rabszolgatörvény lelkiismeretlenségét már itt is munkásvérrel pecsételték meg. Ez a *medgyesegyházi* pusztán történt. *Ozorán* húsz életveszélyes sebesültje van a csendőrfegyvereknek. Ennek még folytatása is lesz, mert nálunk legkényelmesebb vérbefojtani a kenyérért síró nyomorúságot. Úgy dívik, hogy a csendőrpuskák dördülése után csend lesz, ha mindjárt a halál csendje lesz is az.

A sztrájkleverés másik módja is dívik már. Az állam kétségbeesett igyekezettel szállítja a sztrájktörőket. A dunántúli vonatok egyebet sem tesznek, mint csendőröket, katonákat és sztrájktörőket szállítanak a küzdők nyakára.

A *dombóvári* járásban a munkások győztek. A rabszolga-szerződéstől eltekintettek a munkáltatók, és új egyezséget kötöttek az aratókkal. A bebörtönzött munkásokat szabadon eresztették.

A *tamási* járást katonasággal rakták meg. A főszolgabíró 200 aratót a rabszolgatörvény

alapján 20 napi elzárásra és 100—100 korona pénzbüntetésre ítélt. Ebbe a járásba *Mezőhegyesről 480* mezőgazdasági munkást hozattak, akik 28-ára meg is érkeztek. Amint a munkások ezt meghallották, kiadták a jelszót, hogy az érkezők munkába állását megakadályozzák. Egyben felhívták a többi még dolgozó munkásokat is, hogy hagyják abba a munkát, és csatlakozzanak hozzájuk. A felhívásnak meglett a foganatja, mert valamennyi kimondta a sztrájkot.

Szilváspusztán az összes aratók sztrájkban vannak. *Kaposfőn* az uradalmi munkások között szintén kiütött a bérmozgalom. Mindenhová katonaságot és csendőrséget hozattak, ezekkel akarván kielégíteni a kenyérért harcoló éhséget.

A mozgalom átcsapott *Veszprém* vármegye déli részére is. Mintegy 800 béres és gazdasági cseléd, valamint Tolna megyei aratómunkások átmentek Veszprém vármegye területére, az útba eső majorok cselédségeit sztrájkra szólították. A veszprémi alispánnak Kenessey Miklós főszolgabíró személyesen tett jelentést, mire Veszprémből két század honvéd teljes hadifelszereléssel külön vonaton ment eléjük. Az alispán még két század katonát kért táviratilag Székesfehérvárról.

Kaposváron a Vigyázó grófi uradalom berki gazdaságában szintén aratósztrájk tört ki. Az uradalmi munkások az aratási bér kérdésében nem tudtak megegyezésre jutni az uradalom intézőségével, mire a környékbeli mezei munkásokkal egyetemben sztrájkba léptek. Jelenleg körülbelül 500 munkás sztrájkol, de valószínű, hogy ez a szám még a mai nap folyamán megkétszereződik. A csendőrség tegnap este hét munkást tartóztatott le. Jeszenszky járási szolgabíró kérésére az éj folyamán három század 44-es baka érkezett az uradalomba.

A *bellyei* uradalomban, *Frigyes* főherceg uradalmában is kitört a sztrájk, mely Baranya megye többi járásában is kitörőben van.

A Pécsi Napló tudósítása szerint *10 000-nél több mezei munkás áll sztrájkban.*

A Magyar Távirati Iroda jelentése szerint *Baranyában* a megyei munkások sztrájkja egyre terjed, és már átcsapott a *simontornyai* járásba is. A katonaság láttára a munkások kapával és kaszával pusztítást tettek a vetésekben. A veszélyeztetett helyekre dr. *Kozacsek* József szekszárdi alügyész is kiszállott. 20 munkásvezért letartóztattak, és 189 ellen kiadták az elfogatási parancsot. Legnagyobb a munkások ellenállása a tamási járásban Medgyespusztán, ahol a *csendőrök a tömeg közé lőttek*, és két embert megsebesítettek. A *„rend helyreállítására"* 700 gyalogos, 300 lovas katona és 60 csendőr van kirendelve.

A *majsai* pusztán, mely a tamási kerülethez tartozik, a munkássztrájk lecsendesedett. A sztrájk valószínűleg békés elintézést nyer.

Dombóvárról jelentik a Magyar Távirati Irodának: A dombóvári járásban az aratósztrájk megszűnt, és az aratók mindenhol munkába állottak.

Pécsről táviratozzák az MTI-nek:

Az aratósztrájk a tamási járásban egyre terjed. *Ozorán tegnap összeütköztek a csendőrök a sztrájkolókkal, minek következtében 20 ember megsebesült. A miniszter 1000 kisegítőmunkást küld,* kik holnap reggel érkeznek. A sztrájk által okozott kár kiszámíthatatlan, mert a takarmány elrothad. *A karhatalmat megerősítették.* Számos sztrájkolót *bíróilag elítéltek.*

Népszava, 1905 június 29. A dunántúli aratósztrájk.

A Népszava 1905 június 30-i számában „Az osztályparlament kudarca" című cikkében az 1898. évi rabszolgatörvénnyel foglalkozik, s megállapítja, hogy az „eltilthatta a sztrájkot, de nem akadályozhatta meg". Rámutat, hogy a törvény, amellyel valamennyi parlamenti párt egyetértett, csődöt mondott, majd többek között a következőket írja: „Az 1848-as forradalomban, a választott képviselőház megteremtésekor, szerepelt már egyszer a Dunántúl földművelő népe: kaszát ragadott, hogy feloszthassa a nagybirtokokat. Vigyázzanak az urak, hogy a dunántúliak mostani forrongása ne legyen útmutató arra a módszerre, amellyel a valódi parlamentarizmust meg kell ebben az országban teremteni!"

183

1905 július 1

A SÁRBOGÁRDI JÁRÁS FŐSZOLGABÍRÁJÁNAK JELENTÉSE FEJÉR MEGYE ALISPÁNJÁHOZ A JÁRÁS TERÜLETÉN LEZAJLOTT ARATÓMOZGALMAKRÓL

A járásom területén levő munkásmozgalomról a következőkben jelentek: Nagydádi csikótelep parancsnokától vett értesítés szerint június hó 28-án az aratók ott a munkát megtagadták; azonnal a hely színére kiszálltam, ott a tárgyalást az aratókkal megkezdtem. A telep parancsnoka hajlandó lett volna némi engedményt adni, de követelésük olyan volt, hogy azt teljesíteni nem lehetett. A szerződés szerint a tavaszit tizedik, az őszit tizenegyedik részért lettek volna kötelesek levágni, de ők a heted- és nyolcadrészt kérték koszttal, és a takarásért páronként 6 korona napszámot, 6 órától 6 óráig munkaidőt, azonfelül ha dolgoznak, óránként és páronként 60 fillért. Felszólításra a munkába nem álltak, ezért 20 napi elzárásra büntettem őket, de végrehajtani a büntetést csak részletekben tudom, pedig nagyobb hatású csak úgy lehetne, ha egyszerre és azonnal végrehajtatnám. Ezért intéztem kérdést is, hogy esetleg a vármegyeház börtöneiben lehetne a büntetést kitöltetni. A dádi parancsnok katonaságot kért az aratásra, de még bizonytalan, hogy kap-e.

Ugyanakkor Vámon először a cselédség hagyta abba a munkát és útnak indult a többi puszta felé, de a csendőrökkel visszahajtattam őket még a határból, ezen alkalommal, miután a csendőr felhívásának nem engedtek, négy embert szuronnyal könnyen megsebesítettek.

Felhívásomra azonban munkába álltak, és most dolgoznak.

Ugyancsak az aratók is megtagadták a munkát, de Strasser Zsigmond birtokos engedményére munkába álltak és dolgoznak, az engedmény pedig a tizenegyedrész helyett a tizedrész volt és a szalma.

A mozgalom fő fészke Tolna és Veszprém vármegye, és onnét a közvetlen szomszédos helyekre átcsapott vármegyénkbe is. A dádi aratók ozoraiak, azért azokkal, miután szervezve vannak és írásba adták be követeléseiket, beszélni sem lehet. Az a hitem, hogy járásom területén a mozgalom tovább nem fog terjedni.

Távollétem ideje alatt Mészöly szolgabíró katonai karhatalom kirendelését kérte, a paksi főszolgabíró azon átiratára, hogy állítólag az izgatók Simontornya felől Sárbogárd és Cece felé akarnak jönni. A karhatalom most Cecén van.

Miután járásom többi részén még minden csendes és nyugodt, ha valami közbe nem jön, a karhatalom visszavonulása iránt fogok intézkedni.

Heltai Jenő
főszolgabíró

Tisztázat. — MMI Archívum. Fejér m. alisp. ir. 1905—4314.

184

1905 június 30

A FRISS UJSÁG A DÉL-DUNÁNTÚLI ARATÓSZTRÁJKOKRÓL

Itt valóságos forradalmi világ uralkodik. Három vármegye: *Tolna, Somogy és Veszprém földművelő népe beszüntette a munkát.* Azokat pedig, akik a sztrájk dacára munkát vállalnak, a felháborodott mezei munkások megakadályozzák munkájukban. *A tamási, dombóvári, igali, simontornyai és gyönki járásokban valóságos ostromállapot uralkodik.* A zavarok fő fészke Tamási, amelynek elöljárósága ma újra 4 század gyalogságot, 2 század lovasságot és 50 csendőrt kért.

A Simonmajorban *ma nagy vérengzések történtek. 7 csendőr két oldalról rálőtt a sztrájkolókra.*

Döme József és *Bajmucz* Lajos aratók *életveszélyesen megsebesültek. Döme Lajos utóbb belehalt sebeibe.* Később újabb vérengzésekről jöttek hírek: állítólag *25 halott van.* Ez a hír még nincs megerősítve.

Szévald Móric, tamási főszolgabíró eddig *900 munkást ítélt el, 70-et 40 napi fogházra és 200 K pénzbüntetésre, 820-at 20 napi fogházra és 100 K pénzbírságra.*

A legsötétebb nyomorban

A nép rettenetes nyomorban van, az emberek valósággal éheznek. Tudósítónknak alkalma volt a nép táplálékát képező kenyeret látni. Valami fekete, penészes, dohos szagú, száraz agyagszerű pép az. A legtöbb helyütt hónapok óta nem láttak húst, zsírt. A napszám 50, meg 30 krajcár. A bérlők, *Bischitz* János, *Strasser* Zsigmond és Henrik, *Deutsch* Zsigmond, *Weisz, Hőnig* és *Hirsch*, nem engednek. *A népet százanként hajtják be a szolgabirósághoz.* Július 2-ra a főszolgabíró gazdagyűlést hívott össze, de *addig minden rend felfordul.*

Eddig 1340 kisegítőmunkás érkezett Szentesről, Orosházáról, Mezőhegyesről és Kövesdről. Ezek nagyobbára szlovákok és románok, s katonaság és csendőrség fedezete alatt állottak munkába. Az aratók fogcsikorgatva nézik a jövevényeket, és *félő, hogy meg fogják támadni őket.*

A gazdaságok úgy festenek, mint a csatatér. Szabadon legelő ménesek, őrizetlen sertéscsordák jelzik az anyagi pusztulást és romlást.

Újabb és újabb fegyveres segítséget várnak. A szolgabíró a *Magyar Hirlap kiküldött munkatársát bekísértette és három óra hosszat a szolgabiróság épületében tartotta. Ezután pedig kitiltották a járás területéről.* Később a kitiltó rendeletet visszavonták.

Terjed az aratósztrájk

Kisbér és Inámpusztán az aratómunkások, Alsóheténypusztán pedig a gazdasági cselédek és aratómunkások léptek bérharcba. A sztrájk kitöréséről táviratilag értesítették a kaposvári csendőr-szárnyparancsnokságot. A munkaszüntetők magatartása békés, azonban az igali járás területén a csendőrséget mégis megerősítették.

Friss Ujság, 1905 június 30. Forradalmi világ a Dunántúl.

185

1905 július 5

BARANYA MEGYE ALISPÁNJÁNAK ÉVNEGYEDES JELENTÉSE A MEZŐGAZDASÁGI MUNKÁSMOZGALMAKRÓL

A vármegye baranyavári és siklósi járásaiban, *úgy a külső cselédek, mint a mezőgazdasági munkások*, folyó évi május és június hónapjaiban *bérmozgalmakat* indítottak. E mozgalmak részben a cselédbérek alacsony volta miatt, részben pedig izgatás folytán keletkeztek.

A baranyavári járásban fekvő bellyei uradalom Jesszeföld, Frigyesföld, Mitvár, dunai és albertfalvi pusztáin alkalmazott cselédség, túlnyomó részben kocsisok és béresek, az eszéki bérmozgalmak részeseivel való érintkezés következtében is, május hó végétől kezdődőleg, küldöttségeik útján, több ízben béremelést követeltek. A rend fenntartásának és a mozgalom ereje gyengítésének érdekében tett intézkedések megtörténte után, az uradalom képviselete, a nagyobb zavarok elkerülése és a végleges megoldás érdekében megtette a méltányosnak mutatkozó béremelés iránti kellő lépéseket.

A cselédség igényeinek jó részben való teljesítésével, nemkülönben a rend fenntartására

irányuló intézkedések következtében, a nyugalom általában helyreállott. Az addig csendesen viselkedett aratók részéről azonban újabb mozgalmak nincsenek kizárva. Ennek folytán a dárdai és hercegszőllősi csendőrörsök meg is erősíttettek. Egyéb intézkedések megtételének szükségessége eddig nem mutatkozott.

A dárdai uradalomban a cselédség között szintén hasonló jellegű mozgalom keletkezett, amely ugyancsak a bérek méltányos emelése, úgy a rend fenntartására irányuló intézkedések megtétele folytán időlegesen elcsendesedett, a béremelések keresztülvitele után pedig valószínűleg véglegesen megszűnik.

Ugleszpusztán, június hó végén, sztrájkra való izgatás történt, azonban erélyes közbelépés és a cselédség józan magaviselete folytán eredménytelenül.

Egyben jelentem, hogy a baranyavári járási földhaszonbérlők oda nyilatkoztak, miszerint a cselédbért megfelelő összegre emelni fogják.

A *siklósi járásban*, pusztamalomi gazdaságban, június hó 7-én a gazdasági munkások és külső cselédek részéről izgatás folytán béremelés iránt mozgalom támadt oly erővel, hogy az iparosokat is munkájuk abbahagyására kényszerítették. Járási főszolgabírónak a rend fenntartására irányuló erélyes intézkedései, valamint a sztrájkolóknak jogtalan követeléseikről való meggyőzése után azonban a mozgalom másnap megszűnt. Valószínűleg azonban az aratás alkalmával a sztrájk megújulni fog.

Jelentem még, hogy ezenkívül újabb bérmozgalmak keletkezése különösen a szentlőrinci és hegyháti járásokban várható, sőt jelentésem keltekor főleg a hegyháti járásból vettem az aratók közötti mozgalomról híreket. Minden szükségesnek mutatkozó hatósági intézkedések ezek meggátlására, illetve békés és lehetőleg minél szűkebb mederben való lefolyására megtétettek.

Fogalmazvány. — MMI Archivum. Baranya m. alisp. ir. 1905—9437.

186

1905 július 8

A SZÉKESFEHÉRVÁRI JÁRÁS FŐSZOLGABÍRÁJÁNAK JELENTÉSE FEJÉR MEGYE FŐISPÁNJÁHOZ AZ ARATÓSZTRÁJKOKRÓL

1. Folyó hó 5-én este gróf Zichy Jenő felsőszentiványpusztai intéző tisztjétől azon távirati értesítést vettem, hogy ott 110 pár aratómunkás a már megkezdett aratást abbahagyta. Folyó hó 6-án kora reggel a helyszínen személyesen megjelentem, hosszas tárgyalás után a feleket kiegyeztettem éspedig akképp, hogy az uradalom az előlegül adott 60 hektoliter búzát, 80 hektoliter rozsot és 600 korona készpénzt az aratóknak elengedte, egyúttal pedig élelmezésükhöz hetenként 60 kilogramm húst fog adni. A munkások azonnal megkezdték foglalkozásukat.

2. Amíg Szentiványon az előbb említett tárgyalások folytak, jelentkezett nálam Stern Géza abai lakos s panaszolta, hogy 8 pár aratója a munkát megszüntette. Szentiváni tárgyalás befejezése után délután 3 órakor megjelentem Abán, azonban ottani közbenjárásomra szükség nem volt, mert az aratók időközben meggondolták a dolgot és munkába állottak.

3. Az előbbi pont szerint Ába községházánál időzvén, ezalatt vettem Gullner Gyula pötöllepusztai bérlő sürgős levelét, melyben hatósági beavatkozást kér, mivel 43 pár aratója ugyanaznap a munkát megszüntette. Abai dolgaim végzése után tüstént Pötöllére hajtattam, és még a késő esteli órákban sikerült az aratókat meggyőznöm oktalan túlköveteléseik tarthatatlanságáról, és késznek nyilatkoztak egyénenként is, hogy szerződésük alapján a munkát folytatni fogják.

4. Miután késő éjszaka hazaérkeztem, már itthon várt rám Fischer Mór cséripusztai bérlő azon távirata, mely szerint cselédei megtagadták az engedelmességet. Mivel ugyancsak vára-

kozott rám Pick Rezső polgárdi felső- és lászlómajori bérlő azon távirata is, hogy összes aratói és cselédei sztrájkba léptek, Korniss szolgabírót folyó hó 7-én Cséripusztára küldöttem, hol az szóbeli jelentése szerint a cselédek sztrájkját megszüntette olyképp, hogy a bérlő minden egyes cselédnek 150 kilogramm árpa és 6 korona készpénz bérjavítást adott. Ugyanott az aratók is mozgolódván, a bérlő azoknak fejenként 10 korona készpénzt és némely természetbeni szolgálmányaik elengedését adta bérjavításképpen.

5. Mint előbb említettem, Pick Rezsőnél az aratók és cselédek között szintén fellépett a sztrájk. Ide személyesen utaztam ki, ugyancsak 7-én. Az aratókat rendkívüli hosszas tárgyalások és kihágási eljárás időközbeni folyamatba tételével sikerült a munkaadóval kiegyeztetnem, mégpedig akképp, hogy az aratók szerződésükben kikötött tizedrész helyett a kilencedet fogják kapni, és ezen túl minden kaszás fejenként 8 korona pénzsegélyt nyer. Az összes aratók tüstént munkába állottak.

A rendkívüli kimerültségem folytán a késő délutáni órákban az időközben odaérkezett szolgabírót bíztam meg a cselédek ügyének folytatólagos letárgyaltatásával, melynek eredménye az lett, hogy az erélyes rendreutasítás folytán a cselédek munkájuk folytatását egyenként megígérték; mégis Pick Rezső bérlő cselédeinek fejenként 20 korona bérjavítást ajánlott fel a folyó év második felére.

Tisztelettel megjegyzem, hogy általában mindenhol kitűnő kilátások vannak az aratási eredményre nézve, és hogy a munkások követelése általában a következő: nyolcadrész a gabonából, a takarodási segédkezésért 3 korona napidíj és koszt, lójárás elengedése, takarmányvágásért holdanként 5 korona. Úgy látszik, hogy a sztrájk Tolna és Veszprém megyéken keresztül lépett át hozzánk, ugyanazon követelésekkel, mint ott volt; végül, hogy a jövő hétfő és következő napjaira még nagyobb mérvű arató- és cselédsztrájkokra számítok.

Legvégül azt is megemlítem, hogy bár még eddig fel nem akadtam, a csendőrerőt keveslem, azok rendkívül el vannak foglalva, mégis katonai karhatalmat igénybe venni nem kívánok, lehetőleg csendőrséggel fogom eljárásomat támogatni.

Kálmán Vince
főszolgabíró

Tisztázat. — MMI Archivum. A. XV. 3/1905/1.

187

1905 július 11—12—13

A NÉPSZAVA A BARANYA, FEJÉR, PEST ÉS SOMOGY MEGYEI ARATÓSZTRÁJKOKRÓL

... *Ercsiből* írja a tudósítónk: Gróf *Wimpffen* Szigfrid ercsi uradalmának nyolc pusztáján kitört az aratósztrájk. Az aratómunkások fellépése magával ragadta az uradalmi cselédséget is, s így a harcban állók száma meghaladja az 1500-at. A munkásokat az a tarthatatlan helyzet kergette a harcba, melynek következtében nemcsak munkaerejüket kellett a legsilányabb bérekért a végletekig megfeszíteni, de még az egészségüket is állandóan veszélyeztette a munkáltató gróf és alantasainak mérhetetlen kapzsisága.

Az aratómunkásokat a rekkenő melegben *posványos vízzel itatták*, úgy hogy az egyik napon 56 beteget kellett elszállítani a búzaföldről. A szerződés értelmében a munkások napjában háromszor kaptak húst, az azonban csak annál inkább hozzájárult a megbetegedésekhez, miután a legtöbbször romlott húst osztottak ki közöttük. Legtöbb esetben ugyanis beteg birkákat öltek le, sőt volt rá eset, hogy *elhullott állatok húsát adták oda az aratóknak*. A kiosztott hús egy-egy adagja, ha az nem romlott, megér 16 fillért, s így a napi három adag értéke 48 fillér. Ezért pedig levonnak minden egyes ember után 26 korona értékű szalmát. A napszámban dolgozó

kapásnak 1 korona 20 fillért, a kaszásnak pedig 1 korona 80 fillért fizetnek, s ebből kell azután megélniük a családos embereknek egy hosszú esztendőn keresztül. A munkásnak azonkívül robotmunkát is kell végeznie, s ha ezt bármily okból nem teljesítheti, úgy tartozik a kapás napi 1 korona 60 fillért, a kaszás pedig 1 korona 90 fillért lefizetni az uraságnak.

A sztrájkolók memorandumba foglalt követeléseiket beterjesztették az uraság intézőségéhez. Követeléseik ezek: 1. A robotmunka teljes eltörlése. 2. Az idén végzett robotmunka napi 2 koronával díjazandó. 3. Az előlegezett búza teljes elengedése. 4. A bizalmi férfi elismerése. 5. Tisztességes bánásmód. 6. Rendes alvósátrak a tarlón. 7. Rögtöni segélyhez szükséges kötőszerek.

A sztrájk kitörése után kilátogatott az adonyi szolgabíró nehány csendőr kíséretében az egyik pusztára, ahol beszédet tartott arról a nagy jólétről, amelyet az idei jó gabonatermés ígér a földművelőknek, s egyúttal 30 napi elzárás terhe alatt megparancsolta, hogy folytassák a munkát. Az aratók azt felelték, hogy a termés jóságából nincs semmi hasznuk, mert arra már vár odahaza a szatócs, akinek tartoznak. E feleletre a szolgabíró úr rákiáltott az aratókra, hogy aki szocialista, az álljon balra, s aki nem az, az maradjon a helyén. S ekkor a legnagyobb meglepetésre az összes munkások balra sorakoztak s rázendítettek a *Marseillaise*-re. A szolgabíró erre 20 csendőrt hozatott Fehérvárról, s az összes aratókat börtönbe vitette.

Vác. Környékünkön a legtöbb helyen az aratók bérharcba léptek. A sztrájk *Lutzenbacher* Jenő birtokán a legerősebb, miután a földbirtokos több munkát követel az aratóktól, mint amennyit azok a legjobb akarat mellett is el tudnának végezni. A másik aratósztrájk özv. *Meiszner* Nándorné birtokán tört ki. Dr. Göndör Sándor főjegyző, mint munkásügyi előadó, tegnap délután kiment Sügypusztára, hogy ha lehet, békésen szüntesse meg a sztrájkot. A harmadik aratósztrájk *Braun* bérlőnél van, kinél szintén abbahagyták az aratók a munkájukat. Itt is kilátás van békés megegyezésre.

Balatonboglár. Az aratók a Boglárhoz közelfekvő községek közül a következőkben támasztottak követeléseket: Látrány, Lelle, Tur, Szőllősgyörök, Gyugy, Lengyeltóti, Csehi és Ordán.

A sztrájk a legtöbb helyen rövidesen véget ért, amennyiben a munkások követelései közül többet teljesítettek a birtokosok.

Népszava, 1905 július 11. A földművesek sztrájkja.

*

... *Barcson és Belcsapusztán* az aratómunkások a tarthatatlan rossz viszonyok miatt beszüntették a munkát, és bérharcba léptek. Okot erre az adott, hogy az új ispán, aki a régit felváltotta, a munkások kikötött keresményéből jogtalan levonásokat eszközölt. Mikor az uraság értesült a munkások elégületlenségéről, rögtön csendőröket hozatott a tanyára, s meghívta a szolgabíró urat is, aki természetesen sietett is eleget tenni e meghívásnak. A szolgabíró úrnak az volt a legelső teendője, hogy az egyik öreg munkást, aki szószólója volt a többinek, csendőrökkel bekísértette az irodába, s ott tartotta elzárva másnapig, amikor aztán hat csendőrrel bekísértette az öreget a börtönbe, ahonnan még most sem eresztették szabadon. De nemcsak őt, hanem még más munkásokat is elzártak, különösen azokat, akik bátran kijelentették, hogy amíg követeléseiket nem teljesítik, addig munkába nem állanak.

Tápiószentmártonból írják nekünk: a Blaskovich-féle birtokon az aratók beszüntették a munkát. A sztrájkolók száma meghaladja a 350-et. Követelésük az, hogy részüket abból a learatott gabonából adják ki, melyet a minapi jégeső és vihar még nem tett tönkre, s hogy az árpa- és zabrész helyett rozsot adjanak nekik. A munkások egy napi harc után megkapták követeléseiket.

Népszava, 1905 július 12. A földművesek sztrájkja.

*

...A mai nap folyamán a következő sorokat kaptuk:

Az üszögi, vaskapui, pusztamalmi, szentkúti és katalini pusztákon, melyek *Grosz* földbirtokos tulajdonát képezik, az összes cselédek beszüntették a munkát, azért, mert nincs mit enniük —

éheznek. Az üszögi uradalomban az összes cselédeket *Molnár* szolgabíró bezáratta a magtárba. Az uraság meg azt mondta cselédeinek, ha a munkát fel nem veszik holnap, akkor kirakatja őket a határra. A cselédek erre azt válaszolták, hogy míg a követelésük szerint új kommenciós levelet nem ad az uraság, önekik mindegy, akár a határon kívül, avagy belül éheznek.

Pusztamalompusztán már a múlt hét folyamán megtörtént, hogy a cselédek mozgalma miatt a siklósi járás szolgabírája 4 cselédet 4 és fél napra elzáratott, holott 1 napra hozta fölöttük az ítéletet. Az uraság ezek közül kettőt elbocsátott, de a hátralevő járandóságukat nem akarja kiadni.

Bicskéről írják nekünk: Tegnap este *Rosenfeld* Henrik földesúr kidoboltatta a faluban, hogy munkásokat keres uradalma részére. Egyúttal tudatta, hogy a kaszásoknak 2 K 40 f-t, a kötözőknek 2 K és a kettőzőknek 1 K 40 f-t fizet. A munkaidő ezzel szemben 17 és fél óra, vagyis tart reggel fél 4-től este 9 óráig. Mindezt a sok jót megtetézik még az uradalmi hajcsárok komiszkodásai, akik között egy *Windisch* nevű, juhászbojtárból intézővé avanzsált brutális ember viszi a főszerepet.

Grosz földesúr azzal is gyarapítani véli jövedelmét, hogy a cséplőgép mellé vizsgázatlan munkást állított, s így nem csoda, ha aztán baleset történik a gép által.

Népszava, 1905 július 13. A földmívesek sztrájkja.

188

1905 július 16

A KAPOSVÁRI JÁRÁS FŐSZOLGABÍRÁJÁNAK ÖSSZEFOGLALÓ JELENTÉSE SOMOGY MEGYE ALISPÁNJÁHOZ A JÁRÁS TERÜLETÉN LEZAJLOTT ARATÓMOZGALMAKRÓL

Az aratómunkások és gazdasági cselédek körében június hó közepén fellépett s július hó közepéig szokatlan arányokat öltött mozgalmak elcsendesülvén, a történtek higgadt mérlegelésének, s az indító okok megvilágításának céljából szükségesnek tartom végjelentésemet a következőkben megtenni:

A kaposvári járás területén: Hencse, Felsőtapazd, Visnye, Újfalu, Nagyberki, Kaposújlak, Taszár, Kisiván, Juta, Tókaj, Kaposfő, Fészerlak, Zaranypuszta, Répás, Kaposfüred, Pacsérvisnye, Orci, Kadarkút, Hetes, Gálosfa, Balogdpuszta, Baté, Nagybajom és Nyírespusztákon szüntették be részint aratómunkások és gazdasági cselédek együtt, részint csak aratómunkások vagy cselédek külön a munkát. Ezeken kívül még néhány helyen jelentkezett ugyan a sztrájk, azonban hatósági beavatkozás nélkül véget is ért, munkaadó és munkások megegyezése folytán.

Fentebbi helyekre a lehető leggyorsabban kiszállván, arra törekedtem egyrészt, hogy a munkások a jogérvényesen megkötött szerződések felbonthatatlanságáról és kötelező erejéről felvilágosíttassanak, s a szerződéseknek változtatás nélküli teljesítésére bírassanak — másrészről, hogy további ellenállásnak és visszaéléseknek a hatóság határozott fellépésével eleje vétessék s ezzel a karhatalom végzetessé válható igénybevétele nélkülözhetővé váljék — idegen munkások alkalmazása által pedig vidékünk munkáslakossága kenyerétől meg ne fosztassék, s a közbiztonság a kenyér nélkül maradottak részéről, különösen a jövő ősz és tél folyamán, ne veszélyeztessék.

Ezen célok szolgálatára irányzott törekvéseim kívánt sikerrel jártak, s a Tolna vármegye felől várt és vármegyénk más vidékein valóban be is következett erőszakosságok meggátlása céljából Nagyberkibe pár hétre elhelyezett egy század katonán kívül katonaság e járásban igénybe nem vétetett, idegen munkások pedig egyáltalában nem hozattak be, hanem minden munkás ott teljesítette az aratást, ahova szerződésileg lekötve volt.

Meggyőzetett ezáltal minden munkás a szerződés kötelező erejéről, másrészről a hatóság-

nak a törvények végrehajtására irányuló hajlíthatatlan elhatározásáról, ami nemcsak a folyó évi aratásnak némi akadályokkal ugyan, de nagyobb károsodások nélkül történő befejezését eredményezte, de erkölcsi hatását bizonyára a jövőre nézve is éreztetni fogja.

Lehetetlen azonban ezen fontos és közgazdasági viszonyainkat legközelebbről érintő kérdés ismertetése mellett azon okokkal is nem foglalkozni, melyek részint közvetlenül, részint közvetve közreműködtek ezen teljesen váratlan és vármegyénk közigazgatási tisztviselői erős kötelességtudása és egyéni tekintélyének közbevetése nélkül veszélyessé alakulhatott mozgalom előidézésére.

S ezen kérdés szellőztetésénél, mint általában a gyakorlati közigazgatás kezelésében, érzelmi motívumoknak és már-már a közigazgatás irányítására is befolyást követelő politikai pártharcoknak gazdaközönségünk kiváló érdekében — figyelmen kívül kell maradniuk —, hanem csupán azt szabad tanuságul harag és gyűlölség nélkül előadni, ami tényleg tapasztaltatott.

Ezek szem előtt tartása mellett kétségtelen, hogy ezen erőszakos mozgalmak kiindulópontja — a forrongó szociális kérdések általános nyomása mellett — közviszonyaink züllöttsége, mely nemcsak a törvény és hatóság iránti tiszteletlenség és semmibevevés melegágya, de szerfelett kedvező alkalom arra is, hogy a fennálló társadalmi rend mindenkori és állandó ellenségei a szokottnál sokkal nagyobb mértékben érvényesítsék romboló befolyásukat.

Maguk az aratók és cselédek hivatkoztak reá, hogy ők folyton a törvények felfüggesztését, s ezzel a szerződések érvénytelenségét hallották hirdetni, és a legnagyobb csalódást és megcsalatást panaszolták, mikor törvénytelen eljárásuk következményeként kiszabott büntetésük végrehajtása foganatba vétetett, holott arról voltak meggyőződve, miszerint a hatóság közbelépése, büntetések kiszabása, csak közönséges fenyegetés, melynek beváltására a hatóság jogosítva nincsen.

Hogy e felfogás mi után terjedt el, arról a munkások nyilatkozatai szintén felvilágosítást nyújtottak, midőn ismételve és ismételve a krajcáros újságokra hivatkoztak, melyeknek a hatóság által itt és ott felfedezett vándor apostolok részéről még alaposabban kiszínezett, sokszor öntudatlanul vagy tudatosan félre is magyarázott tanai a legtermékenyebb talajra találtak munkásnépünk szívében.

E tanok hatása a fertőző bajokhoz hasonlóan annál végzetesebb volt, mert egyébként józan — és konzervatív hajlamú népünk ellenállási ereje jelentékenyen megcsökkent.

Közgazdasági állapotaink pangása ugyanis minden közmunka szünetelését vonván maga után, nagy vidék munkásnépe teljesen meg volt az év tavaszán fosztva minden keresetétől úgy, hogy az aratás nehéz munkájára nemcsak megfelelő élelemmel el nem láthatta magát és családját, hanem az aratásig jobbára hitelben szerezvén be szükségleteit, azon nyomasztó érzéssel kellett az aratáshoz kezdenie, hogy amikor ezen körülbelül 2 hónapig tartó rendkívüli munkát bevégzi, nemcsak a bekövetkező téli időszakra nem lesz családja kenyérrel ellátva, de keresete tartozásait is alig fogja fedezni.

Ezen nyomasztó helyzetben a különböző célokat szolgáló izgatók könnyű munkára találtak, s a „bérfelemelés", „robot-megszüntetés", „magasabb aratórész" jelszavai alatt eddig békés aratómunkásainkat annál könnyebben tudták megmozdítani, mert a törvények felfüggesztése s a hatóságok tehetetlenségéről már úgyis teljesen meg volt győződve.

Mivel pedig a megindult hullámzás — ha pillanatnyilag a hatóságok céltudatos eljárása folytán elsimult és veszélyes jellegét elveszítette is, valószínűleg békésebb formában még jelentkezni fog, annak pedig gazdaközönségünk nem teheti ki magát, hogy — a rossz termésű évekről nem is szólva —, legkedvezőbb kilátású években is amiatt kelljen aggódnia, hogy az aratás nyugodt lefolyása megzavartassék, s a termés betakarítása körül kiszámíthatatlan veszteségeket kell szenvednie, kötelességemnek tartom a mezőgazdaságot érintő kérdések leghivatottabb képviselőjének, a Vármegyei Gazdasági Egyletnek figyelmét felhívni arra, hogy ezen kérdés minden irányú kielégítő megoldását tegye még oly időben tanácskozás tárgyává, hogy a jövő évi aratási szerződések megkötése a munkaadókat már tanácstalanul és készületlenül ne találja.

Részemről ezen év tapasztalatain is okulva, leghatályosabban figyelmeztetem a gazdaközönséget, hogy aratási szerződései megkötésénél a legnagyobb gondossággal alkalmazkodjék

az 1898. évi II. törvénycikk rendelkezéseihez, melynek szigorú szem előtt tartására a közreműködésre hivatott körjegyzőket is ismételve felhívom, nehogy szabálytalanságok miatt — előfordulható visszaélések esetén — a hatóság közreműködése is lehetetlenné tétessék.

Plachner Sándor
főszolgabíró

Tisztázat. — MMI Archívum. Somogy m. főisp. ir. 1905—80.

189

1906 január 4

A CSURGÓI JÁRÁS FŐSZOLGABÍRÁJÁNAK JELENTÉSE SOMOGY MEGYE FŐISPÁNJÁHOZ A JÁRÁS TERÜLETÉN LEZAJLOTT MUNKÁSMOZGALMAKRÓL

... Az 1905. évi április hó 24-én jött Budapestről Csurgóra bizonyos Nagy István, Arad megye, szentleányfalvi illetőségű szobafestő és mázoló lakni, aki itt a szobafestő- és mázolóipar gyakorlására iparigazolványt nyert.

Itt-tartózkodásának első két-három hónapja alatt magát tisztességesen és rendesen viselte. De már az 1905. évi július havában megkezdette titokban működését, és az ő izgatásai következtében járásom három gazdaságában az aratósztrájk majdnem hogy kiütött, egyben pedig a Szenta községhez tartozó és Csurgó melletti újmajorpusztai gazdaságban tényleg ki is ütött.

Ugyancsak július havában szervezte és megalakította elnöklete alatt Nagy István Csurgón az országos építőiparosok és munkások szakegyletének csurgói fiókját, körülbelül 65 taggal.

Nagy István magát a Magyarországi Szociáldemokrata Párt tagjának vallotta ugyan, de elve és beszédei után ítélve nemzetközi szocialista.

Nagy István és elvtársai a múlt év augusztus hó 13-án Csurgón népgyűlés tartásának engedélyezését kérték a következő tárgysorozattal: Az ipari munkások gazdasági helyzete és politikai jogai, továbbá az ipari munkások szervezkedése és az ipari sajtó szabályozása.

A gyűlés szónoka Nagy István volt, aki itt már nemzetközi szocialista elveket vallott.

Nagy István úgy ezen a népgyűlésen, valamint az általa alakított fiókegyleti gyűléseken a társadalmi rend és osztályok ellen izgatott, és mivel később működési körét már a Csurgó körül fekvő községekre is kiterjesztette, és a hatóságok ellen is izgatott, a múlt év október hó 13-án Csurgó község és a csurgói járás területéről kiutasítottam, és mivel önként nem távozott el, illetőségi községébe toloncoltattam, és ellene a bűnügyi nyomozati eljárás megindítását elrendeltem.

Nagy István távozása óta a csurgói szocialisták száma 65-ről leapadt 25-re, és nagyon hiszem, hogy rövid idő alatt a megalakított egyletük fel fog oszlani.

A csurgói szocialisták nem nemzetköziek, hanem független szocialisták, és legnagyobb részük 20—21 év körüli kőműveslegény.

A Szenta községhez tartozó újmajori bérgazdaságban a múlt év nyarán a cselédek között lépett fel sztrájkmozgalom, bérfelemelést követeltek, és mivel 35 cseléd a munka teljesítését megtagadta, közülük négyet 35 napi, 31-et pedig 25 napi elzárással büntettem.

Az ítélet kihirdetését követő napon a cselédek a munkába beállottak.

A berzencei és iharosi gazdaságban a cselédek között szintén fordult elő sztrájkszerű mozgalom, mindenütt béremelést követeltek, de pár órai szünetelés után a munkába beállottak, és a munkálatokat folytatták.

Járásom területén egyéb szociális irányú mozgalom az elmúlt évben nem fordult elő.

Kacskovics Lajos
főszolgabíró

Tisztázat. — MMI Archívum. A. XV. 3/1905/2.

190

1906 január 16

A NAGYATÁDI JÁRÁS FŐSZOLGABÍRÁJÁNAK JELENTÉSE SOMOGY MEGYE FŐISPÁNJÁHOZ A JÁRÁS TERÜLETÉN LEZAJLOTT ARATÓSZTRÁJKOKRÓL

Szocialisztikus irányú munkásmozgalom az elmúlt évben a nagyatádi járás területén nem fordult elő; szocialisták sem büntetve, sem kiutasítva nem lettek; szocialisztikus irányú egyletek nem alakultak, sem fel nem oszlattattak; népgyűlés a lefolyt évben négy tartatott, éspedig Háromfán, Csökölyben, Nagyatádon az általános választói jog kérdésében, mindegyik helyen igen csekély érdeklődés mellett, s végül Nagyatádon a 48-as Függetlenségi Párt megalakulása tárgyában, amelyen mintegy 300 ember vett részt; népgyűlés betiltásának esete nem fordult elő; sztrájkmozgalom ezen járás területén is volt a múlt évben, de kizárólag a mezőgazdasági munkások és cselédek között, s ennek oka a mezőgazdasági munkásoknál az elemi csapások, nagy esőzések folytán bekövetkezett rossz termésviszonyok, a cselédeknél pedig ismeretlen szocialista izgatók titkos működése.

Sztrájkmozgalom volt Vízváron, Klein Dezső bérlő aratói között, hol mintegy 80 egyén megtagadta a munkát, ugyanazon bérlőnél Háromfán 60 ember állott ki a munkából, munkabér emelést követelve, mindkét helyen az aratók némi engedmény és béremelés mellett ismét munkába léptek. Gyémánt József taranyi bérlőnél 150, Cseberkipusztán a mezőgazdasági ipar részvénytársaság bérletén 50, Belegben Szarvas Lajos bérlőnél 30, herceg Ipsilanti simongáti uradalmában 120 arató szüntette be a munkát, de a hatóság közbelépése folytán ismét munkába állottak.

Cselédsztrájk Besenyőben volt Lichtenstein Jakab bérlőnél, hol 20 cseléd kiállott a munkából, de a hatóságnak sikerült őket ismét minden rendzavarás nélkül munkába állítani.

Tallián Andor
főszolgabíró

Tisztázat. — MMI Archivum. A. XV. 3/1905/2.

191

1906 január 19

A LENGYELTÓTI JÁRÁS FŐSZOLGABÍRÁJÁNAK JELENTÉSE SOMOGY MEGYE FŐISPÁNJÁHOZ A MEZŐGAZDASÁGI MUNKÁSOK MOZGALMÁRÓL

144/eln. 1905. számú rendeletre tisztelettel jelentem, hogy a vezetésem alatt a járás területén az elmúlt évben május hó 31-től augusztus hó végéig állandóan voltak mezőgazdasági munkásmozgalmak, melyek a Népszava és más krajcáros újságok által szítva, mintegy 2000 munkást sztrájkra bírtak.

Kiutasítva, eltoloncolva csupán egy agitátor lett, aki püspökladányi illetőségű, Nagy Sándor asztalossegéd volt.

A munkások közül nagyobb számban lettek kihágási úton felelősségre vonva, a büntetés mérve 4-től 15 napi elzárás között változott.

Egyesület itt nem alakult, sokan beléptek azonban az úgynevezett szakegyesületekbe.

Népgyűlést április hóban az építőmunkások tartottak, május végén pedig Hácson a mezőgazdasági munkások gyűléseztek, ez utóbbiak bejelentés nélkül. Később Hácsra bejelentettek egy népgyűlést, de ezt betiltottam. Az egész mozgalom a jelzett lapok által szított bérharc volt, és a munkások csak szórványosan nyertek némi engedményt.

dr. Svastits Nándor
főszolgabíró

Tisztázat. — MMI Archivum. A. XV. 3/1905/2.

192

1906 február 1

A BARCSI FŐSZOLGABÍRÓ JELENTÉSE SOMOGY MEGYE ALISPÁNJÁNAK A JÁRÁS TERÜLETÉN LEZAJLOTT MEZŐGAZDASÁGI MUNKÁSMOZGALMAKRÓL

144/1905. eln. sz. rendeletre jelentem, hogy járásom területén a múlt év folyamán a szociáldemokrata pártot szervezte Pelczéder Ágoston, a fővárosi államrendőrségtől nyert információk szerint egy többször büntetett szociál agitátor. Ezen pártnak fő fészke Csokonya, hol a hatóság által négy népgyűlés tartása engedélyeztetett és tartatott, mindenkor a hatósági közeg jelenlétében. Ezenkívül lett még nekik Babócsán is egy engedélyezve, amelyet azonban a közönség folytonos Kossuth-nóta éneke annyira megzavart, hogy midőn a bejelentett rendezők a rendet nem tudták helyreállítani, a hatósági közeg a gyűlést feloszlatta.

Barcson egy szocialisztikus irányú általános munkásegylet akart alakulni, melynek alapszabályait azonban belügyminiszter úr, elfogadva a hatóság véleményét, nem hagyta jóvá.

A sztrájkmozgalmat illetőleg jelentem, hogy a múlt év folyamán Babócsán két uradalomban, Bolhón egy uradalomban, Homokszentgyörgyön egy uradalomban, továbbá Alekszandra-, Nagymező-, Belcsa- és Nagyerdőpusztákon volt mezőgazdasági munkásmozgalom, míg a homokszentgyörgyi uradalomban és Belcsapusztán cselédmozgalom is volt.

A mezőgazdasági munkások (aratók) mindenütt azt hozták fel okul, hogy ők a dűlt gabonát azért a munkabérért, amelyért szerződéseik értelmében kötelezve vannak, nem hajlandók learatni, míg a cselédek tettük indokául évi bérük csekély voltát, amelyből maguk és családjuk a mai viszonyok és körülmények közt megélni nem tudnak.

A mozgalom tulajdonképpeni indító oka lelketlen bujtogatók izgatása. Egyet közülök sikerült elfogni Gyura János csokonyai lakos személyében, kit a királyi ügyészségnek át is adtam. Nevezett a szociáldemokrata párthoz tartozik, és mint ilyent, méltóságodnak 99/904. eln. sz. rendelete folytán nyilván is tartom.

Jelentem végül, hogy úgy az aratók, valamint a cselédség a hatóság közbenjárásával kötelességeinek több-kevesebb késedelemmel eleget tett.

Sárközy
főszolgabíró

Tisztázat. — MMI Archívum. A. XV. 3/1905/2.

193

1905

RENDŐRSÉGI ÖSSZEFOGLALÓ AZ 1905. ÉVI MEZŐGAZDASÁGI SZTRÁJKOKRÓL

Arad megye. Gyulavarsándon a gyulavári uradalomban rövid ideig tartó sztrájk volt. Az uradalom, hivatkozva a velük kötött szerződésre, követeléseiket nem adta meg.

A munkások eredményt nem értek el és újból munkába állottak.

Baranya megye. A siklósi járásban, Grosz Imre üszögi lakos kezelése alatt álló Pusztamalom-pusztán 28 gazdasági munkás tagadta meg a munkát két ízben — követelésük 56 K helyett 200 K volt, a természetbeni járandóságokon kívül; első ízben két napi tárgyalás után követelésüktől elállottak, de két hét múltán ismét beszüntették a munkát, s akkor ismét két napi tüntetés és tárgyalás után munkaadó készpénz bérüket 24 K-val, járandóságukat 80—80 liter búzával és rozzsal fölemelte, mire kettő kivételével munkába állottak...

1. Schaumburg-Lippe herceg Rácbóly-pusztáján 28 pár arató egy napra szünetelt, követelésük 10 K helyett 12 K holdanként, mert a gabona dűlt volt; rövid tárgyalás után az uradalom a 12 K-t megadta.

2. A pécsi káptalan tulajdonát képező Darócihalma-pusztán 48 pár arató két napig szünetelt, mert a dűlt gabonát az előírt időben nem voltak képesek learatni; követelésük a szerződésileg biztosított 550 kilogramm őszi gabona helyett 800 kilogramm, 250 kilogramm tavaszi gabona helyett 400 kilogramm kiszolgáltatása, megegyezés nem jött létre, valamennyien elbocsáttattak.

3. Weisz Vilmos siklósi lakos Eperjes-pusztáján 14 pár arató egy napig szünetelt, követelésük holdanként 9 K helyett 14 K volt, megegyezés nem jött létre, valamennyien elbocsáttattak, s helyettük a földművelésügyi miniszter útján pótmunkások küldettek.

4. Benyovszky Lajos nagylégi lakos Csukma pusztáján 15 pár arató egy napig szünetelt, követelésük holdanként 9 K helyett 12 K volt; rövid tárgyalás után 10 K-val megegyezés jött létre.

Bereg megye. A tiszaháti járásban egynéhány munkamegtagadás volt ugyan, de azok a szervezettség minden ismérvét nélkülözték. A nyár folyamán rendkívül magasra szökött mezőgazdasági munkabérek ugyanis nem állván arányban a szerződésileg kikötött bérekkel, a munkásokat munkamegtagadásra ösztönözték. A munkamegszüntetés azonban az elővezetés megtörténte után többnyire elmúlt, és a munkások munkába állottak, csakis Nagyberegen és Beregújfaluban kellett büntetést alkalmazni.

Békés megye. A gyulafehérvári mezőgazdasági munkások május 10-én léptek sztrájkba. A sztrájk körülbelül két hétig tartott. Az volt a céljuk, hogy a gróf Almássy-féle uradalmat magasabb munka- és napszámbér megadására, valamint más előnyök biztosítására kényszerítsék. Ezen mozgalomban körülbelül 150 egyén vett részt.

Borsod megye. Herceg Odescalchi tóvámosi uradalmában volt kisebb jelentőségű aratási sztrájk, ennek terjedését azonban a hatóság megakadályozta.

Fejér megye. A székesfehérvári járásban több nagyobb mérvű aratómozgalom volt. Négy olyan helyen is, ahol legnagyobb termés volt, fellépett a sztrájk.

Az adonyi járásban június 27-én Alsóbesnyőn 30 cséplőmunkás, július 3-án Rácalmáson 45 arató, július 7-én Kisperkátán 80 arató, július 9-én Ercsi Belmajorban 90 arató, július 11-én ugyanott 90 arató, július 12-én Dunapentelén 12 arató és augusztus 8-án Alsóbesnyőn 72 cséplőmunkás állott sztrájkban. Mindezen sztrájkok csak egy-egy napig tartottak, s a munkások a a hatóság közbelépésére eredmény nélkül munkába állottak.

Háromszék megye. Sepsiszentgyörgyön Olech János napibéres mezőgazdasági munkásai a munkából eltávoztak. A városi polgármester május 30-án 3261. szám alatt kelt határozattal a karhatalommal való kivezetést rendelte el, a rendőrség ezen határozatot végrehajtotta s a mozgalom megszűnt.

Heves megye. Sashalom, Mauthner József bérlő cselédsége, 40-en, sztrájkoltak. — Negyedévi cselédbér-javitást kértek. Követelésüket részben meg is kapták.

Károlyi Mihály gróf pusztakőkúti pusztáján a cséplésre szerződött 19 munkás a kialkudott 3% helyett 5% munkadíjat követelt, s sztrájkba léptek. Az uradalom követelésüket részben teljesítette, s ezzel a mozgalom békés befejezést nyert.

Jász-Nagykun-Szolnok megye. Szolnokon 200 aratómunkás két napig sztrájkolt, összes követeléseiket megkapták.

A Jászkisér községhez tartozó pusztakürti uradalomban nagyobb arányú aratási sztrájkmozgalom volt. Az aratók jászladányi lakosok voltak, akik ellen, minthogy a munkát a figyelmeztetés után is a szerződés ellenére beszüntették, a kihágási eljárás megindíttatott, melynek folyamán három izgatót letartóztattak s meg is büntettek. Ezután az ellenszegülés véget ért.

Varsányban, Baghy Imre uradalmában, 110 aratómunkás sztrájkolt a termés jégvert állapota miatt. Ezen sztrájk két napig tartott, s a munkásokra nézve azon kedvező eredménynyel végződött, hogy terményenként választottak az aratórész s a biztosíték között. A munkába-

állás annak hatása alatt történt, hogy a főszolgabíró a sztrájkolók közül 96 egyént egyenként 15 napi elzárásra ítélt, s őket a büntetés elszenvedése végett a szolnoki királyi ügyészséghez nyomban be is kísértette.

Moson megye. A nezsideri járásban Barátfalun 20—25 cséplőmunkás 1—2 napig sztrájkolt. A sztrájk hatósági beavatkozás nélkül, egyezséggel végződött.

Bánfalun 25—30 pár aratómunkás sztrájkolt rövid ideig. A közigazgatási hatóság preventív intézkedése folytán következményekkel nem járt.

Pátfalun 20—30 szőlőmunkás sztrájkja 2 óra alatt véget ért, mert a birtokos engedett a munkások azon kívánságának, hogy a munkát ne holdszámra, hanem napszámba végezzék.

Somogy megye. A marcali járásban a mezőgazdasági munkások között 2 hétig tartott sztrájkmozgalom volt, amelyben 400 munkás vett részt. Követeléseik különfélék voltak, különösen a részesföldek után a napszámok eltörlése, illetve le nem szolgálására irányultak, de azonfelül a remélt termés szerződés szerint megállapított hányadrészénél nagyobb részt követeltek, s egyes helyeken eredményeket is értek el.

Ezen sztrájkmozgalmakból kifolyólag 100 mezőgazdasági munkást büntettek meg.

A tabi járásban is volt egynéhány kisebb jelentőségű mezőgazdasági sztrájk, továbbá a csurgói járás Szenta községéhez tartozó Újmajorpusztán.

Itt béremelést követelve 35 cseléd tagadta meg a munkát. Közülük 4-et 35 napi s 31-et 25 napi elzárással büntettek. Az ítélet kihirdetését követő napon a cselédek munkába állottak.

A berzencei és iharosi gazdaságban néhány óráig munkaszünetelés volt a cselédek között.

Sztrájkmozgalom volt Vízváron, Klein Dezső bérlő aratói közt, mintegy 80 egyén megtagadta a munkát, ugyanazon bérlőnél Háromfán 600 ember állott ki a munkából, munkabéremelést követelve. Mindkét helyen az aratók némi engedmény és béremelés mellett ismét munkába léptek. — Gyémánt József taranyi bérlőnél 150, Cseberkipusztán a mezőgazdasági ipar részvénytársaság bérletén 50, Belegben Szarvas Lajos bérlőnél 30, herceg Ipsilanti simongáti uradalmában 120 arató szüntette be a munkát, de a hatóság közbelépése folytán ismét munkába állottak.

Cselédsztrájk Besenyőn volt Lichtenstein Jakab bérlőnél, hol 20 cseléd kiállott a munkából, de a hatóságnak sikerült őket ismét minden rendzavarás nélkül munkába állítani.

A barcsi járásban Babócsán két uradalomban, Bolhón egy uradalomban, Homokszentgyörgyön egy uradalomban, továbbá Alekszandra-, Nagymező-, Belcsa- és Nagyerdőpusztákon volt mezőgazdasági munkásmozgalom, míg a homokszentgyörgyi uradalomban és Belcsapusztán cselédmozgalom is volt. Az aratók a sztrájk okául azt hozták fel, hogy a dűlt gabonát a kikötött munkabérért nem képesek learatni. A cselédek pedig évi bérüket keveselték.

Ezenkívül a kaposvári és lengyeltóti járásban is voltak arató bérmozgalmak. A lengyeltóti járásban mintegy 2000 munkás sztrájkolt.

Tolna megye. A dombóvári járásban mintegy 1200 arató- és cséplőmunkás 8 napig sztrájkolt. Követeléseik nagy részét megkapták.

A cselédek mintegy 300-an Mászlony, Nosztány és Szilfáspusztán sztrájkoltak 48 óráig. A sztrájk azt eredményezte, hogy ezen puszták cselédsége is megkapta a többi puszták cselédségének javadalmazását.

A simontornyai járásban az aratók majdnem mind sztrájkba léptek — mintegy 400 pár. A munkások részaratásnál a nyolcadrészt követelték, továbbá követeltek 10 órai munkaidőt s az ingyenmunka eltörlését.

Ezen mozgalom egyezséggel végződött, éspedig a legtöbb helyen úgy, hogy a szerződésileg megállapított tizenegyedrész helyett tizedrészt kaptak, és a kukoricaföldért teljesítendő munkákból 2—3 napot elengedtek nekik.

A dunaföldvári járásban a Nagydorog községhez tartozó Bezzegipusztán, Kajdacs községben, valamint a Gindlicsalád községhez tartozó Alsóhidvég-, Felsőhidvég- és Középtengelicpusztákon, továbbá a Dunaszentgyörgy községhez tartozó Kiserdőpusztán az aratók és végül Nagydorog és Gindlicsalád községben egy-egy ízben a cséplők szüntették be a munkát; azonban

hatósági közbelépésre a munkabeszüntetés következményeire való figyelmeztetés után ismét munkába állottak, és szerződés szerinti kötelezettségeiknek eleget tettek.

A munkabeszüntetésnek célja minden egyes esetben a szerződésben biztosított munkabérnek felemelése volt.

Torontál megye. A bánlaki járásban gróf Karátsonyi Jenő hitbizományi uradalmának diószegi és rárosi gazdaságában 70—80 aratópár sztrájkolt; a szerződéssel szemben túlzott követelésekkel léptek fel. A kihágási eljárás ellenük folyamatba tétetett, s 30—30 napi elzárásra ítéltettek.

Az elítéltek közül 70-et a nagybecskereki királyi ügyészség fogházába szállítottak, de 5 napi elzárás után szabadlábra helyeztettek s a munkát a szerződés értelmében bevégezték.

Veszprém megye. Az enyingi járásban június 28-tól augusztus 16-ig állandóan volt aratósztrájk-mozgalom, sőt a cséplőknél még november havában is. Az aratókkal egyidejűleg a cselédek is sztrájkba léptek.

A munkások a sztrájkok után az aratásnál a tizenegyedrész helyett tizedrészt, a cséplésnél pedig nem 100 után, hanem 100-ból kaptak 4% részt.

A cselédeknél is tetemesen emelkedett a bér. Átlag pénzben 10 K s gabonából 1 mázsa javítást értek el.

A veszprémi járásban Várpalotán, Péten és Peremartonban a mezőgazdasági munkások 4 gazdaságban sztrájkoltak. Hatósági közbelépésre a sztrájkok megszűntek.

Zala megye. Gróf Festetich Jenő csáktornyai uradalmában 120 aratómunkás tagadta meg a munkát. A vállalkozó aratógazdák ellen az 1898. II. törvénycikk 38. és 62. §-ai alapján a kihágási eljárás folyamatba tétetett, mire a munkások 4—5 napi késedelem után munkába állottak.

A magyarországi szocialisztikus munkásmozgalmak az 1905. évben. Budapest 1906. Országos Központi Községi Ny. 712—717. old.

A PÉCSI BÁNYÁSZOK SZTRÁJKJA 1905 JÚLIUS 4—AUGUSZTUS 26

194

1905 július 7

A NÉPSZAVA KÖZLI A MAGYAR TÁVIRATI IRODA TUDÓSÍTÁSÁT A SZTRÁJK KITÖRÉSÉRŐL

...A késő éjjeli órákban a Magyar Távirati Iroda Pécsről a következőket jelenti:

A szabadalmazott Dunagőzhajózási Társaság Pécsbányatelep, Szabolcs, Vasas és Somogy bányáiban összesen *3000 munkást foglalkoztat*, akik 4-én minden előleges mozgalom mellőzésével bejelentették, hogy az eddig megállapított fizetés mellett tovább *nem dolgoznak*. A társaságot *igen kellemetlenül* lepte meg a munkások eljárása, mert a négy bányatelep összesen 6 millió métermázsa szenet termel évenként, és az egész mennyiségnek legnagyobb részét a társaság járművei abszorbeálják[1]. Ma délelőtt fél 10 órakor jelentették be a munkások *18 pontba foglalt követeléseiket*[2] a társaság pécsi bányaigazgatóságánál. A követelések leginkább *fizetésemelés*

[1] Elnyelik, felszívják.

[2] A Népszava 1905 július 8-i száma „A pécsi szénbányászok sztrájkja" című cikkben közli a bányamunkások memorandumát. A sztrájkolók követelései a következők voltak:
„1. A vájárok követelése napi 3 K 40 f.
2. A bányaácsok követelése 4 K.

körül mozognak, és magukban foglalják azokat a követeléseket is, melyeket bányaszerencsétlenség esetén a szerencsétlenül járt bányászok *hátramaradottai részére* követelnek, továbbá a keresetminimumot és a felügyelő személyzettől *tisztességes bánásmódot.* A bányaigazgató a munkások követeléseiből *sokat méltányosnak tart,* de a fizetésemelés tekintetében önállóan nem rendelkezhetvén, jelentést tett a bécsi igazgatósághoz, és onnan várják a döntést.

A bányaigazgató azonban előre kijelentette, hogy az akkordmunkánál a keresetminimum megadását kizártnak tartja. A munkások közül ma nagyobb csoportok indultak a Pécs körül fekvő magánbányákba, nevezetesen Komlóra, Szászvárra, Nagymányokra és Váraljára, hogy az ottani bányamunkásokat a sztrájkhoz való csatlakozásra felhívják.

Itt attól tartanak, hogy a bányamunkások is követelésekkel fognak fellépni munkaadóik ellenében. Egyébiránt *a sztrájkolók a csendet nem zavarják, s nyugodtan várják ügyük eldöntét.* A rend fenntartására két század gyalogságot és egy század huszárt rendeltek ki, kik az egyes bányatelepeken tartózkodnak, azonban dolguk eddig nem akadt. (Hát akkor miért rendelték ki? — *A szerkesztő.*) A társaság erősen őrizteti a Schroll-aknát, ahol a szivattyútelep és a vízművek épülete áll, mert a szivattyútelep működésének akadályoztatása az összes bányaműveknek vízzel való elöntését vonná maga után. Ma este a munkások újból gyűléseznek, amelyen a vezetők bejelentik a társasággal folytatott tárgyalások eddigi eredménytelenségét.

A budapesti bányakapitányságot bányakapitány kiküldése miatt táviratilag megkeresték. Albert Ferenc bányakapitány holnap reggelre jelezte Pécsre való érkezését.

Egy későbbi hivatalos távirat jelenti: A Dunagőzhajózási Társulat sztrájkoló munkásai ma esti gyűlésükön egyhangúlag kimondták, hogy a bányaigazgatóság válasza nem elégíti ki őket, elhatározták a sztrájk folytatását, és a határozatot nyomban közölték Sztraka Ferenc bányaigazgatóval. Az igazgató igyekezett rábírni a munkásokat, hogy a bécsi igazgatóságtól érkező határozatig folytassák a munkát, de a munkások ezt megtagadták. Teljes nyugalom uralkodik. A karhatalomnak semmi oka sem volt eddig a beavatkozásra.

Népszava, 1905 július 7. A pécsi szénbányászok sztrájkja.

Waniss pécsi járási főszolgabíró 1905 július 5-én a Baranya megyei alispánhoz küldött felterjesztésében hírt ad a pécsi bányászsztrájk kitöréséről, s kéri a karhatalom két század gyalogsággal való kiegészítését. Ugyanakkor felhívja a figyelmet a várható aratósztrájkokra is: „Tekintettel arra, hogy járásom területén aratósztrájktól is tartani lehet, tisztelettel kérem nagyságos alispán urat, hogy az iránt is sürgősen intézkedni szíveskedjék, miként járásom őrseiről elvont csendőrök oda visszavezényeltessenek, és ezen felül még 25 csendőrt kérek rendelkezésemre készenlétben tartani." *(Tisztázat. — MMI Archívum. Baranya m. alisp. ir. 1905—9554.)*

1905 július 5-én Malácht állomásparancsnok értesítette az alispánt, hogy a kért karhatalom kirendelése „... csapatok hiányában teljesíthető nem volt". *(Ugyanott.)*

---

3. Az egyéves segédvájárok követelése 2 K 40 f, a kétéves segédvájárok követelése 2 K 80 f, és a két év letelte után vájárnak való előléptetés.
4. A csillések követelése 3 K 10 f, és két év letelte után segédvájárnak való előléptetés.
5. A bányatanoncok követelése 1 K 20 f, és minden évben 20 f javítás, két év letelte után csillésnek való előléptetés.
6. Az összes mellékmunkák, ami a vájárokat illeti, úgy legyenek fizetve, amint az a fentebbi pontban meg van állapítva.
7. A tűz, víz- és bányarohamoknál 4 K a követelés.
8. A fakészítők követelése 3,20 K.
9. A szeparációnál alkalmazottak követelése 2,40 K, a női munkások követelése a kova válogatásánál 1,60 K, a csilletolás a nők részére megtiltandó, a fiúk követelése 1,10 K és a csilletolás a fiúk részére szintén megtiltandó.
10. Az aknánál alkalmazottaknak követelése 2,80 K úgy lent, mint a felszínen.
11. A sajtolt szénggyártásnál alkalmazottak követelik a 8 órai munkaidőt; a présnél alkalmazottak követelése 3,20 K, a csillések követelése 2,80 K. A szurokgödörben alkalmazottak követelései: május, június, július és augusztus hónapokban 12 f métermázsa után, a többi hónapokban 10 f. A vagon berakodása a gyárnál alkalmazottak részére eltörlendő.
12. A vagonrakodók követelése 3,40 K, aki már hat év óta ott dolgozik ... 2,40 K díj.
13. Az öthetes hónap és a tizenhárom hónap behozatala törlendő. Minden két hétben fizetés legyen és a tizenharmadik hónapban a lakbér nem veendő számításba.
14. Követeljük a tüzelésre nézve a II. osztályú szenet előírás szerint, és minden negyedévben 1 m³ fát.
15. A lakásokra nézve követeljük a rendes javítást jelentések után.
16. A május 1-ének megünneplése.
17. A sztrájkbizottságban levők elbocsátása tilos, esetleg ennek bekövetkezése után az összes bányamunkásság kimondja a bérharcot.
18. A felügyelő személyzettől tisztességes bánásmódot követelünk minden tekintetben."

1905 július 10

A PÉCSI JÁRÁSI FŐSZOLGABÍRÓ JELENTÉSE A FŐISPÁNNAK A PÉCSI BÁNYÁSZSZTRÁJKKAL KAPCSOLATOS HATÓSÁGI INTÉZKEDÉSEKRŐL

Tiszteletteljesen jelentem, hogy a császári és királyi I. szabadalmazott Dunagőzhajózási Társaság tulajdonát képező és járásom területén fekvő mecsekszabolcsi, somogyi és vasasi kőszénbányákon munkában állott 2026 bányamunkás kedden[1] délben sztrájkba állott, és még ma sem voltak rávehetők a munkába lépésre.

Ezen mozgalom folyó hó 3-án (hétfőn) azzal vette kezdetét, hogy a fiatalabb és alacsonyabb bérrel dolgozó csillések és széntakarítók jó része már 3-án este a munkából elmaradt; ugyanezekhez csatlakoztak másnap a többiek, amikor ezek tömege felizgatta a vájárokat is, úgy hogy 5-én reggel ezen három bányatelepen már senki munkába nem ment.

Én erről a mozgalomról kedden reggel szerezvén tudomást, nyomban jelentést tettem alispán úrnak[2] csendőrség és katonai karhatalom kirendelését kérve, és ugyanerről a bányakapitányságot is értesítettem táviratilag, honnét a békéltetési tárgyalásokra kiküldöttet kértem, s onnét Albert bányabiztos kiküldve is lett, és ezideig velem együtt itt van a bányatelepeken.

Közös megállapodás alapján járásom mindhárom bányatelepén levő és sztrájkban álló munkásokat felhívtam, hogy mindegyik bányatelepről hat-hat megbízottat a békéltetési tárgyalásokhoz küldjenek ki, ami meg is történt; ezekkel és a pécsbányatelepi sztrájkban álló munkások huszonkét kiküldöttjével a bányakapitányság biztos elnöklete mellett és a bányatársulat képviselői úgy az én jelenlétemben most már 5 békéltetési tárgyalás tartatott, de eredménytelenül, és az időközben ideérkezett budapesti bányakapitány elnöklete alatt ma délelőtt megtartott békéltetési tárgyaláson ezáltal kimondatott azon véghatározat, hogy mindazon bányamunkások, kik három nap alatt, vagyis folyó hó 13-án munkába nem lépnek, a szolgálatból fegyelmileg elbocsáttatnak, és a társasági házban lakó munkások további három nap alatt, vagyis folyó hó 17-én a lakást kiüríteni tartoznak. Ezen véghatározat a jelen volt munkásmegbízottaknak nyomban kihirdetve lett, és ugyanez több példányban kinyomatva még ma vagy holnap reggel a bányákban és községekben kifüggesztve lesz[3].

Azt hiszem, hogy a munkások a kitűzött határidőben munkába állani nem fognak, amikor az ittlevő karhatalom igénybevételével kell az említett véghatározatot végrehajtanom, ami igen sok nehézségbe és ellenszegülésbe fog alkalmasint ütközni.

A bányamunkások ezen ötnapi tárgyalási idő alatt igen sok panaszt hoztak fel, főképpen azt, hogy fizetésük csekély, abból megélni nem tudnak, továbbá, hogy a felügyelők részrehajlók és önkénykednek, a bányatisztek pedig panaszaikat nem hallgatják meg.

Mindezen panaszok megvizsgálására a bányakapitányság hivatott, aki azt már a tárgyalások első napjaiban folyamatba tette és ma is folytatja.

A sztrájk ily mérvbeni fellépése okául tekintem, hogy a bányagondnokok kellő megbízottakkal nem rendelkeznek, és nem tudom mi okból, még az utolsó órában is azt hitték, hogy a sztrájk ily általános és nagymérvű nem lesz . . .[4]

A sztrájkban álló bányamunkások magatartása eddigelé teljesen csendes, de most, hogy a véghatározat nekik kihirdetve lett, mit szándékoznak tenni, nem tudható, mert semmi áron sem lehetett eddig bizalmas embereket kapni.

Felemlítendőnek tartom azt, hogy a bányakapitány állítása szerint a bányatársaság az

---

[1] 1905 július 4.
[2] Lásd az előző dokumentum kommentárját.
[3] A véghatározatot lásd e kötet 350. old.
[4] A főszolgabíró ezután az eddig kivezényelt karhatalom (40 csendőr és 3 század [234] fő katonaság) még egy század katonasággal való kiegészítését kéri.

engedményekben a végső határig elment, de a bányamunkások követelése olyan, hogy azt az igazgatóság nem teljesítheti.

Tekintettel a sztrájkban álló munkások nagy számára, továbbá a bányatársaságnak ezen bányatelepeken levő igen nagy értékű befektetéseire és az itt levő erős karhatalomra, állandóan itt a bányatelepeken, legtöbbször Mecsekszabolcson tartózkodom, még éjjelre sem térhetek vissza, annál kevésbé, mert ha a munkások erőszakhoz nyúlnának, a katonaság nélkülem semmit sem tehet. Ezen indokból, a folyó hó 1-e óta szabadságot élvező Molnár Kázmér szolgabíró tiszteletbeli főszolgabírónak sürgős visszarendelése iránt alispán úrhoz tegnap előterjesztést tettem, annál is inkább, mert Üszögpusztáról most idekapott értesítés szerint az üszögi és szentkúti konvenciós cselédek ma délben a munkát beszüntették, a pellérdi körjegyző pedig arról értesít, hogy Görcsöny és Pellérden erre kilátások vannak. Mindezen helyeken ez idő szerint nem intézkedhetem, mert a bányatelepekről felelősségem tudatában nem távozhatom, de mindezekhez szükséges karhatalom sem áll rendelkezésemre, és ez utóbbit tartom a legnagyobb bajnak, mert ha a gazdák elsősegély kérésekor erős csendőrkülönítmény megbízható vezetővel a hely színére vethető lenne, sok nagyobb bajnak lehetne elejét venni. De attól is tartok, hogy a cselédek ezen munkamegtagadása éppen a kellő időben való fellépés hiánya miatt terjedni fog.

Ha az itteni bányamunkás-sztrájkban bármiféle fontosabb fordulat áll be, erről köteles jelentésemet méltóságodhoz nyomban felterjeszteni fogom.

Végül felemlítem, hogy alispán úrhoz mai napon fenti szám alatt hasontárgyú jelentésemet megtettem[1], továbbá, hogy a pécsi bányaigazgatóság irodájában levő telefonon minden bányateleppel lehet érintkezni, azonban bizalmas természetű ügyekre ezen telefon nem használható. Itt Mecsekszabolcson van 195. számú, Pécs városi központtal összekötött telefonállomás, a mecsekszabolcsi csendőrörsön pedig hollétem mindig tudva van.

Waniss
főszolgabíró

Tisztázat. — MMI Archívum. Baranya m. főisp. ir. 1905—724.

A Népszava 1905 július 9-i száma közli, hogy a bányászok július 8-án este Engel Adolf és fiai komlói szénbányájában is beszüntették a munkát. A cikk közli, hogy: „. . . . a segédmunkásokkal együtt mintegy 250 ember sztrájkol, mert a többi munkások már előzőleg otthagyták a bányát . . .” (A pécsi bányászok sztrájkja.)

196

1905 július 12

A SZTRÁJKOLÓ BÁNYÁSZOK A BÁNYAKAPITÁNYSÁG FELMONDÁSSAL ÉS KILAKOLTATÁSSAL FENYEGETŐ FELHÍVÁSA ELLENÉRE SEM HAGYJÁK ABBA A HARCOT — A NÉPSZAVA TUDÓSÍTÁSA —

Mai lapunkban jeleztük már, hogy a pécsi szénbányászok sztrájkjában nem állott be semmi olyan fordulat, mely arra engedne következtetni, hogy a harc rövidesen véget ér. Ellenkezőleg, úgy a munkások, valamint a bányaigazgatóság sem akar engedni eddigi álláspontjából, s így a bérharc lefolyása csak annál élesebbé válik. Az igazgatóság megragad minden fegyvert, hogy a munkásokat legyűrje, ami azonban nem fog neki sikerülni.

A bányakapitány, mint egy rövid táviratban jeleztük már, tegnap este a következő felhívást intézte a munkásokhoz:

---

[1] Az említett jelentés fentieket kivonatosan tartalmazza. (Lásd *MMI Archívum. Baranya m. alisp. ir. 1905—9554.)*

Felhívás

A budapesti magyar királyi bányakapitányság felhívja az I. császári és királyi szabadalmazott Dunagőzhajózási Társulat Pécsbányatelepén, Mecsekszabolcsbányatelepén, Somogybányatelepén és Vasasbányatelepén bérharcban álló összes bánya- és külmunkásait, hogy a bányaigazgató által a békítő tárgyalások során kijelentett feltételek mellett legkésőbb *folyó évi július 13-ig* (csütörtök) az illető bányaműveknél a rendes helyen munkára jelentkezzenek.

A délelőttösök fenti napon reggel 6 óráig, a délutánosok pedig délután 2 órakor tartoznak munkára jelentkezni. Jelentkezés után a munka azonnal megkezdendő. Azon munkások, akik a fenti kitüntetett határidőig munkába nem állanak, az általános bányatörvény 203. §-a alapján a szolgálatból fegyelmi úton, felmondás nélkül, összes társpénztári igényeik elvesztése mellett elbocsátottaknak tekintetnek, és a bányamű által haladéktalanul leszámoltatnak. — A fegyelmileg elbocsátott munkások a társulati lakásokat a szolgálati szabályzat 21. §-a értelmében legkésőbb folyó hó 17-nek (hétfő) reggel 6 óráig kötelesek elhagyni, különben a munkaadó jogosítva lesz az illetőket a lakásokból karhatalom igénybevételével eltávolíttatni.

Mecsekszabolcs, 1905. évi július hó 10-én.

A felhívás várt hatása azonban elmaradt. A munkások még aznap este 6 órakor Mecsekszabolcson tanácskozásra gyűltek egybe, melyen részt vettek a hatóság képviseletében *Waniss* Sándor főszolgabíró és *Drassenovich* Jenő, a bányatelepi rendőrség vezetője is. A munkások a bányakapitány kijelentése és az igazgatóság fent ismertetett ultimátuma felett tanácskoztak, s bár az igazgatóság már több követelést teljesíthetőnek mondott, a munkások ezt nem találták elegendőnek, és elhatározták, hogy *nem állanak munkába*, hanem eleget tesznek a felszólításnak, s jövő hétfőig elhagyják a társulat munkáslakásait. A munkások egy része elmegy Németországba, a másik pedig más foglalkozás után néz.

A pécsi sztrájkkal egy időben kitört komlói bányászsztrájk a munkások győzelmével véget ért.

Népszava, 1905 július 12. A pécsi szénbányászok sztrájkja.

197

1905 július 16

A BÁNYABIZTOS VIZSGÁLATI JEGYZŐKÖNYVE A PÉCSVIDÉKI BÁNYÁSZSZTRÁJK ÜGYÉBEN

A királyi bányabiztos Pécsre megérkezvén, folyó hó 7-én reggel a bányaigazgató előadása nyomán tájékozódott a bérharc keletkezésének okairól és körülményeiről. A bányaigazgató előadta, hogy folyó hó 4-én délután 2 órakor a mecsekszabolcsi Ferenc József akna csillérjei és takarítói névsorolvasás után megtagadták a munkát azon kijelentéssel, hogy ők műszakonként 20 f-rel magasabb bért követelnek. Mivel a nevezett segédmunkások a bányába leszállani vonakodtak, az említett aknáról a vájárok nagy része szintén nem szállott le. Az ekként bérharcban állott munkások másnap a somogyi, vasasi és pécsbányatelepi munkásokat is kényszerítették a munka beszüntetésére azáltal, hogy az említett bányatelepeken csoportban megjelenve a munkásokat a munka abbahagyására fölhívták. A mecsekszabolcsi György aknánál az üzem, folyó hó 5-én kevés munkás jelentkezvén, úgyszólván magától megszűnt. A bérharcba állott munkások érdekeik képviseletével bizalmi férfiakat bíztak meg, s ilyent Pécsbányatelepen 22-őt, Mecsekszabolcson, Somogyon, Vasason 6—6-ot választottak. A királyi bányabiztos a bérharcban álló, számszerint mintegy 2800 munkás bizalmi férfiait folyó hó 7-nek délelőtti 11 órájára a mecsekszabolcsi Ferenc József akna irodájába békéltető tárgyalásra egybehívta. Mivel ezen tárgyalásra a bizalmi férfiak közül a messzebb lakók az idő rövidsége miatt el nem jöhettek, a bánya-

biztos az érdemleges tárgyalás megkezdését délután 3 órára halasztotta. Ez alkalommal a bányaigazgató átadta a bányabiztosnak a munkások által az igazgatósághoz benyújtott memorandumot, melyben azok kéréseiket és panaszaikat sorolják fel. A memorandum hitelesített példánya csatolva van[1]. A bányabiztos azon kérdésére, miért nem a munkabeszüntetés előtt nyújtották be a munkások a memorandumot, és miért nem maradtak munkában a memorandum elintézéséig, a jelenlevő munkások azt válaszolták, hogy ezt az utat azért nem választották, mert pár évvel ezelőtt bérjavításra célzó beadványukra a bányaigazgatóság nem is válaszolt, hanem a mozgalom vezetőit a munkából elbocsátották. A bányabiztos a memorandum felolvasása után felhívta a munkásokat, hogy az abban foglalt szertelen és teljesíthetetlen követeléseikből engedjenek. A bányabiztos a bányaigazgatónak szintén ajánlotta, illetőleg békés megegyezés érdekében javasolta, hogy a munkások eléje terjesztett kérelmét tegye jóindulatú megfontolás tárgyává, és azok közül a teljesíthetőket lehetőleg teljesítse. A bányaigazgató ezután következett kijelentése szerint béremelés és legkisebb bér nem engedélyezhető, azonban a munkások panaszaikat nála előadhatják, melyeket hajlandó megvizsgálni, minek azonban előfeltétele, hogy a munkások mielőbb munkába álljanak. A bányabiztos is kijelentette, hogy ő is kész a munkások mindazon panaszainak megvizsgálására, melyek tekintetében illetékes, ezért szabadságában áll minden munkásnak és bizalmi férfinak panaszát a bányabiztosnál előadni. A munkások ezután előadták panaszaikat, azonban csak általánosságban. Főként csekély kereset és sok csilletörlés miatt panaszkodtak. A kereset most szerintük oly csekély, hogy ebből a nagy drágaság miatt, különösen családos ember, jelenleg meg nem élhet. Leginkább panaszkodtak a pécsbányatelepi munkásküldöttek, különösen azért, hogy itt a vájár több esetben még 2 K-t sem kereshet. Mint sérelmet adott eset vagy esetek felemlítése nélkül általánosságban felhozták még a rossz bánásmódot, a végzett munkának részben nem az előre megállapított szakmány szerint való átvételét (kisebb kereset elérése végett), a szakmánynak egy hónapban a szolgálati szabályzat ellenére egyszernél többször való változtatását, egyes munkásoknak indokolatlan pártfogását és anyagi előnyökben való részeltetését a felvigyázó személyzet részéről, nehezebb és könnyebb munkahelyekre való beosztásnál a méltányos váltakozás figyelmen kívül hagyását, a főszakmánynál (fejtésekben) egyes munkáscsapatoknak előnyben való részesítését. Midőn a bányabiztos kérdést intézett a munkásokhoz, hajlandók-e a bányaigazgató kijelentése után munkába állani, kérték, hogy a tárgyalás eredményét előbb még megbízóikkal közölhessék. Ezen kérelemre való tekintettel a bányabiztos a tárgyalás folytatását a következő napra tűzte ki, miután úgy a bányabiztos, mint a főszolgabíró felhívták a munkásküldöttséget, hogy a megbízóikkal történendő tanácskozás alkalmával figyelmeztessék a munkásokat higgadt megfontolásra, a körülmények okos mérlegelésére, valamint csendes, nyugodt viselkedésre. Másnap, folyó hó 8-án a békéltető tárgyalás folytatásánál a munkásküldöttek kijelentik, hogy a munkások az igazgató nyilatkozatában semmi anyagi engedményt nem látnak, és a bérharc folytatását határozták el. Az igazgató ezután a következőket jelentette ki álláspontjának megvilágítása céljából: „Minimális bérek és általános béremelés nem fogadható el. Bérjavítás adandó egyénenként érdem szerint. A vájárok keresete legalább 2 K legyen 8 órás műszakonként, de állandóan rossz munkások, akik a rendes szakmány mellett, mellyel jó munkások kijöhetnek, még 2 K-t sem kereshetnek, esetleg elbocsáttatnak, szabályszerű felmondás mellett. A segédmunkásoknak is érdem szerint javíttatik a napszám az illető üzemvezetővel történt megbeszélés alapján." Az igazgató újból biztosította a küldöttséget, hogy a békéltető tárgyalás alkalmával elhangzott panaszokat a munkásokkal egyetértőleg, az illető bányaüzem vezetőjének meghallgatása után el fogja intézni, csak álljanak a munkások munkába. A bányabiztos újból felhívta a munkásküldöttséget a közeledésre, ecsetelte előtte a pár év előtt lefolyt annavölgyi sztrájknak[2] a munkásokra nézve kedvezőtlen, sőt mondhatni szomorú eredményét, felvilágosította őket, hogy a bérmozgalomban állóknak saját és családjaik megélhetéséről és jövőjéről kell gondoskodniuk. Főszolgabíró szintén a munkába állásra hívta fel a munkásokat. A békéltetés azonban

[1] Az említett memorandum hiányzik az iratok közül.
[2] Lásd e kötet 150. old.

eredményre nem vezetett, mert a munkások számszerűleg akarták tudni, mennyivel hajlandó a vállalat a munkások bérét emelni. Egy-kettő a munkásküldöttek közül a vájárokra nézve 2 K 40 f minimális, egy műszakra eső vájárkeresettel meg lett volna elégedve. Végre a munkásküldöttek kérték, hogy a munkások elhatározását a bányabiztossal hétfőn tudathassák. E kérelem teljesíttetett.

Folyó hó 10-én a tárgyalást a budapesti Magyar Királyi Bányakapitányság vezetője, a magyar királyi bányakapitány úr vezette. A tárgyalás megnyitása után a munkásküldöttek kijelentették, hogy a munkások egyhangúlag a bérharc folytatását határozták el, mert a jobb bérezést az igazgató kijelentésével biztosítva nem látják, a jelenlegi bérek mellett pedig megélni nem tudnak. Előbb a tárgyalást vezető, majd ismét a főszolgabíró meggyőző szavakkal igyekeztek a munkásokat a munkába állásra bírni, azonban eredmény nélkül. Erre kibocsáttatott a mellékelt felhívás[1], melynek értelmében a munkába állásra folyó hó 13-a tűzetett ki, a társulati lakásokból való kiköltözködés határideje pedig folyó hó 17-ére tűzetett ki. A munkába állásra kitűzött határidőig az egyes kerületekben alig egy-két ember állott munkába, így a vállalat folyó hó 13-án megkezdte a leszámolások kiadását . . .[2]

Közben a pécsbányatelepi és vasasi bányáknál az elhangzott panaszokra kiterjeszkedőleg vizsgálat tartatott . . . Mecsekszabolcson és Somogyon a vizsgálat mellőzhető volt, mert a múlt hónapban az ezen bányáknál megtartott rendőri szemléről felvett jegyzőkönyvekben a bérkereseti viszonyokra, szakmányokra, csilletörlésekre vonatkozólag kellő tájékoztatás van. A megélhetés az utolsó bérharc óta (1893) Pécsbányatelepen 20%-kal, Mecsekszabolcs, Somogy- és Vasasbányatelepeken pedig 15—20 %-kal drágult. 1893-ban volt egy munkás keresete átlag, a bányakapitányságnál fekvő ügyiratok szerint 1,03 Frt — 2,06 K, míg a jelen év első felében elért keresetekből az átlagos kereset egy műszakban és munkásra 2,12 K ($2{,}21 + 2{,}12 + 2{,}06 + 2{,}09 = \frac{848}{4} = 2{,}12$). Ebből látható, hogy az átlagos bér valamivel javult, azonban az élelmi cikkek árai aránytalanul emelkedtek, s a királyi bányabiztos nézete szerint a beállott bérharc fő indító oka a most említett körülményben keresendő, minden, a tárgyalás során előadott egyéb panasz a bérmozgalom keletkezésénél csak alárendeltebb szerepet játszott. A vállalatnak a bányába fektetett 18 millió K tőkéje a bányaigazgató állítása szerint a múlt évben 5,5%-ot kamatozott . — Folyó hó 15-ig a vállalat 6 aknájánál 49 ember állott szolgálatba ($9 + 7 + 2 + 15 + 8 + 8 = 49$).

Békéltető tárgyalásnál részt vettek: a királyi bányabiztos, a főszolgabíró, a bányaigazgató és a munkások 40 tagú küldöttsége, ezenfelül folyó hó 10-én a magyar királyi bányakapitány úr is.

Megjegyeztetik még, hogy a munkások tájékoztatására a királyi bányabiztos a békéltető tárgyalás folyamán előadta, hogy minimális munkabér nincs egy bányánál sem, s ilyet minimális munka, mint ellenérték meghatározása nélkül megállapítani képtelenség, mert elképzelhető az az eset is, hogy egy vájár például 3 K-ás minimális bér mellett a vállalatnak 1 K érőt sem dolgozik, s mégis a biztosított minimális bér alapján a vállalat az illetőnek 3 K-t tartoznék fizetni.

A 4 bányatelepen együttvéve van 4 század katonaság (á 75 ember) és 50 csendőr.

A munkások hangulata ezideig nem túl izgatott.

Továbbá a bányaigazgató kérésére fölemlíttetik még azon mellékkörülmény, hogy a bányabiztos a békéltető tárgyalás alkalmával a munkások előtt a szolgálati idő szerinti automatikus előléptetést, amint az a memorandumban foglaltatik, bányarendőri szempontból megengedhetetlennek jelentette ki. Bányarendőri szempontból ugyanis nagyon hibáztatható volna, ha például egy csillés arra való képesség nélkül csupán azért léptettetnék elő segédvájárrá, mert a

[1] A felhívást lásd e kötet 350. old.

[2] A jegyzőkönyv ezután közli, hogy a királyi bányabiztos a munkások izgatott hangulatára való tekintettel kénytelen volt beleegyezni, hogy a sztrájk során fegyelmileg elbocsátott munkásoknak a társpénztárból a nekik járó végkielégítést kiadják.

bányánál már mint csillés 2 évet szolgált. Bányarendőri szempontból alacsonyabb fokozatból magasabb fokozatba való előléptetésnél tehát csak az lehet mérvadó, bír-e az illető azon képesítéssel, mely a magasabb osztály munkásaitól megkövetteltetik. A bányaigazgató állítása szerint a pár évvel ezelőtt benyújtott béremelésre vonatkozó kérvény aláírói nem azért bocsáttattak el, mert a kérvényt aláírták, hanem azért, mert üzemredukció folytán a munkások egy részét elbocsátani kellett.

Járási főszolgabíró, ki a 14 nap óta tartó ezen munkásbérharcban állandóan a hatásköre alá tartozó szabolcsi, somogyi és vasasi bányatelepeken jelen van, a megejtett békéltető tárgyalásokon részt vett és a munkásokkal közvetlenül érintkezett, ez alkalommal szerzett értesülései alapján a következőket adja elő:

1. A munkások bérharcba állásának fő okául az tekintendő, hogy a mai keresetük a megdrágult megélhetési viszonyokkal arányban nem áll.

2. A munkások elégedetlenségének oka továbbá az, hogy a felügyelő személyzet egyeseket oly módon részesít előnyben, ami a többi munkások hátrányára szolgál.

3. Bérharcba léptek pedig ezúttal azért, mert panaszaik megvizsgálásában és jogos elbírálásában nem bíznak.

Az első pontra vonatkozólag járási főszolgabíró igazolja, hogy a megélhetési viszonyok az utóbbi két évben jelentékenyen megdrágultak, mert minden élelmi cikk ára majdnem kivétel nélkül 20%-os emelkedést mutat.

A 2. és 3. pont alatt felhozottaknak megvizsgálása a bányakapitányság hatáskörébe tartozván, ezeket a főszolgabíró odautalja, és erre vonatkozó döntést a munkások onnét várják.

Egyéb előadni valója főszolgabírónak nincs.

Főszolgabíró által itt felemlített 3. pontnál további felvilágosítást jelenlevő bányakapitányság képviselő kívánván, főszolgabíró kijelenti, hogy a munkások panaszaik el nem intézését olyképpen értik, hogy azokat benyújtva ezekre felettes hatóságoktól végelintézést nem nyernek, amint ez a bányakapitányság kiküldöttje által itt foganatosított ezen jegyzőkönyv egy adatából (a 300-as kérvényezők kérvényes vizsgálatánál is) kitűnik. Itt a felettes hatóság alatt főszolgabíró a munkások elöljáróit érti, hova a szóban levő kérvény benyújtatott. Felolvastatott, német nyelven megmagyaráztatott, és miután a jelen voltak mást jegyzőkönyvbe nem kívánnak vétetni, aláíratott.

Kmft.

Albert Ferenc
királyi biztos
Waniss
főszolgabíró

Sztraka Ferenc
bányaigazgató
Ruh Ernő
társpénztári számvevő

Tisztázat. — MMI Archívum. A. XV. 1/1905/3.

198
1905 július 20

A PÉCSI JÁRÁSI FŐSZOLGABÍRÓ JELENTÉSE AZ ALISPÁNNAK A SZTRÁJKOLÓ BÁNYÁSZOK KILAKOLTATÁSÁRÓL

Tisztelettel jelentem, hogy a bányakapitányság határozatának a kilakoltatásra vonatkozó részét a pécsi bányaigazgatóság kérelmezvén, azt már folyó hó 17. óta állandóan foganatosítom az ide kivezényelt karhatalom segédlete mellett.

Ugyanis a bányaigazgatóság azon nézeten volt, hogy ha a vezetők és izgatók elbocsátva és kilakoltatva lesznek, a többiek munkába fognak állani, ugyanazért elsősorban ezek kilakoltatását kérte.

Ekként folyó hó 17-én a mecsekszabolcsi bányatelepen 40 család, folyó hó 18-án Somogyon 15 család és folyó hó 19-én a vasasi bányatelepen 23 család lett kilakoltatva. Azonban ezen részleges kilakoltatással csak az éretett el, hogy a mai napon az itteni bányatelepen 52, a somogyin 1 és a vasasin 24 munkás állott munkába.

Ugyanezért még tegnap délután az igazgatóság azt kérte, hogy mind a 3 bányatelepen mindazon munkások, kik máig munkába nem állottak és társasági házakban laknak, kilakoltassanak. Ez a szomorú munka ma itt Mecsekszabolcson megkezdetett, ahol körülbelül 100 család lesz kilakoltatandó. Ezen munka — ha ma itt végezni tudunk — holnap Somogyon és holnapután Vasason fog folytattatni és valószínűleg befejeztetni.

Nagy akadálya a sztrájk megtörésének, hogy a munkások nagyobb része az itt környékbeli községekben saját házában lakik, kik ellen semmiféle eljárás nem foganatosítható, sőt ezek földművelők lévén, a sztrájk idejét aratási munkájuk elvégzésére nemcsak igen jól felhasználják, hanem az ily földdel nem bíró és sztrájkban álló munkásoknak is keresetet adnak.

Kétségtelen, hogy a sztrájkolók ellen foganatosított hatósági eljárással a munkásoknak csak egy csekély része lesz munkába vihető, hogy az így hiányzó pár százra menő munkást a bányaigazgatóság honnan fogja pótolni, ez már az ő gondját képezi.

A sztrájkolók legnagyobb része vagy sajátjában, vagy másében munkában van, rokonait látogatja, szóval a bányákról távol vannak, úgyhogy az összes kilakoltatásoknál egy bányamunkás sem volt a lakásán található.

Egyebekben a rend sehol megzavarva nem lett, és egyáltalán a mai napig oly jelek, melyből ellenállásra vagy közeli veszélyre következtetni lehetne, nincsenek.

A karhatalmi létszám még mindig az, amit utolsó jelentésemben jeleztem.

Waniss
főszolgabíró

Tisztázat. — MMI Archivum. Baranya m. alisp. ir. 1905—9554.

A mecsekszabolcsi kilakoltatások megindulásakor a pécsi járási főszolgabíró a következő telefonjelentést küldte az alispánnak:

„Miután a mecsekszabolcsi bányatelepen ma délelőtt a munkások kilakoltatása foganatosítva lett, a munkások oly fenyegető magatartást tanúsítanak, hogy tartani lehet attól, hogy erőszakhoz nyúlnak. Ezért kérek még *1 gyalog és egy ½ lovas századot ma délután 6 órára Mecsekszabolcsra.* Ottani katonai parancsnok rendelkezésére." *(MMI Archivum. Baranya m. alisp. ir. 1905—9554.)*

199

1905 július 23

A PÉCSI MUNKÁS KÖZLI A FŐKAPITÁNYNAK A SZTRÁJKOLÓKAT KIUTASÍTÁSSAL ÉS A BÜNTETŐELJÁRÁS MEGINDÍTÁSÁVAL FENYEGETŐ HIRDETMÉNYÉT, ISMERTETI A KILAKOLTATÁSOK SORÁN ELKÖVETETT RENDŐRI ERŐSZAKOSKODÁSOKAT

Hirdetmény

Tekintettel azon körülményre, hogy a budapesti Magyar Királyi Bányakapitányság részéről folyó hó 10-én kibocsátott azon felhívásnak, „*hogy mindazon bányászok, kik az I. császári királyi szabadalmazott Dunagőzhajózási Társulat Pécsbányatelepén a munkát beszüntették, folyó hó 13-ig munkába lépjenek, mert ellenkező esetben összes társpénztári igényeik elvesztése mellett elbocsátottaknak tekintetnek*" eleget nem tettek — sőt mi több, a békés és dolgozni akaró munkásokat a munka újbóli felvevésében fenyegetésekkel megakadályozzák — a személy- és vagyonbiztonság s egyáltalán a közrend érdekében ezennel közhírré teszem, hogy *mindazon munkásokat, kik nem pécsi illetőségűek és azt, hogy rendes foglalkozás nélkül* miből tartják fenn magukat, ki-

mutatni nem tudják, mint munkanélkülieket illetőségi helyükre utasítani, azok ellen pedig, kik a dolgozni akaró munkásokat szóval vagy tettel fenyegetik, a büntető eljárást megindítani fogom.

Kelt Pécsett, 1905. évi július hó 17.

Vaszary Gyula
rendőrfőkapitány

[1]... A munkásoknak a társaság házaiból való kilakoltatását a bányaigazgatóság folytatja tovább is. A munkások csendesen, némán tűrik. Nem hallatszik ajkaikról egy rossz szó, békében vannak.

Megtették azonban a munkások azt, hogy a város tulajdonát képező telken nagy sátort állítottak: lepedőkből, vászondarabokból készített tetővel vonva be azt, hogy a nap heve és eső ellen családaik, valamint kis ingóságaik védve legyenek.

Aki csak egy pillantást vet azokra a szegény kilakoltatott munkáscsaládokra, amint a sátor alatt és udvarokon kis ingóbingóságaik mellett gubbasztanak, kell hogy elfacsarodjon a szíve és ökölbe szoruljon a keze. S mindez azért, mivel a munkások élni akarnak munkájuk mellett. Az igazgatóság azonban nem akarja, hogy munkásai éljenek, hanem éhezve tengődjenek.

A bányászok közül a csendőrség csütörtökön 28 bányamunkást elfogott és kényszerítették őket, hogy a bányákba leszálljanak dolgozni. De hát az erőszak hiába volt, mert még erőszakkal sem tudták őket éhbérért munkába kényszeríteni.

A bányaigazgatóság embertelenségét tetőzi még ama tett is, hogy a „Jammerthalban"[2] kilakoltatott két család közül az egyik asszony gyermekágyban feküdt, azért irgalom még sem volt irányában. Kivitték éppen úgy a lakásból, mint akármelyik más családnak a bútordarabjait. S az ilyen tett jellemzi leginkább az igazgatóságot, hogy milyen lehet a munkások iránt.

Ennél azonban még cifrább eset is fordult elő. Pécsbányatelepen, mikor az igazgatóság foganatosíttatni kezdte a kilakoltatást, két asszony könyörgött, ne tegyék meg velük is ezt, mert minden órában várják, hogy kedves terhüket letegyék. Nem használt a kérés, és rá másnap az egyik a disznóólban, a másik pedig az árokban szülte meg magzatát. Hát hol van szív, érzelem, mely az ilyenek felett fel nem háborodna — és a munkások mégis békében tűrik mindezt, mintha süketnémákká váltak volna. Hallgatnak, mert nem akarnak rendzavarást előidézni. S ez mutatja leginkább, hogy nem közöttük kell keresni az izgatókat, a bujtogatókat és az eltoloncolni valókat, hanem másutt...[3]

Munkás, Pécs. 1905 július 23. Bányamunkások sztrájkja.

A Népszava 1905 július 27-i száma is több részletet közöl a kilakoltatások során elkövetett rendőri erőszakoskodásokról. Igy például a következőket írja:

„... A már említett eseteken kívül egy egész sorozatot közölhetnénk azok közül, melyek mindegyike alkalmas arra, hogy a leghiggadtabb ember vérét fellázítsa, hogy olyan tettekre ragadtassa, melyek örök szerencsétlenségbe viszik. «Uram! — mondja az egyik bányász — két gyermekem halálos beteg volt, mikor a lakásomból kikergettek, feleségem szintén súlyos beteg, *olyan állapotban találtak, hogy a rendőrök hátrafordultak, és én láttam, hogy könnyeztek... Csak ki, csak ki velük, kiáltotta parancsolójuk, és most itt heverek mindenemmel az árok partján.*»

Egy másik összetákolt sátor előtt egy öreg, a munkában összetört, ősz bányász áll ócska, kopott mundérban. Félkezére béna.

«Több mint 30 éve szolgálom a társaságot. Csontjaimat a bányaüzem gépkerekei törték össze. Ezt érdemeltem meg öreg napjaimra?» — kérdi oly keserűséggel, hogy az ember szíve összefacsarodik." (A bányaigazgatóság bosszúja.)

---

[1] A lap ezután bebizonyítja, hogy a főkapitány fenyegetéseinek semmiféle jogalapja nincs.
[2] „A siralom völgye". Pécs egyik munkás-lakótelepének elnevezése.
[3] A cikk végül a keresztényszocialisták aknamunkájával foglalkozik.

200

1905 július 24

A PÉCSI JÁRÁSI FŐSZOLGABÍRÓ AZ ALISPÁNHOZ KÜLDÖTT JELENTÉSÉBEN BEISMERI A TŐKÉSEK ÉS A KARHATALOM VERESÉGÉT, S A SZTRÁJKOLÓK KÖVETELÉSEINEK TELJESÍTÉSÉVEL A SZTRÁJK BEFEJEZÉSÉT JAVASOLJA

Folyó év július 19-én 4000. szám alatt kelt legutóbbi felterjesztésem[1] kapcsán jelentem hogy járásom területén levő bányatelepeken, az illető bányagondnokok által kijelölt és társaság házakban lakó bányamunkások kilakoltatása folyó hó 17—22-ig foganatosítva lett, úgyhogy ez idő szerint a társaság további kilakoltatást nem kíván, nézetem szerint azért, mert alig van már társasági lakásban 1—2 munkás, főképpen pedig, mert meggyőződött, miként ezen igazán sok keserűséget okozott kilakoltatásnak nem volt meg a várt eredménye, miután csak igen kevesen (Mecsekszabolcson 140, Vasason 20, Somogyon 12) mentek munkába, és úgy vagyok értesülve, hogy ezekből is már néhányan újólag kimaradtak a munkából.

A sztrájkban álló bányamunkások legnagyobb része, amint már voltam bátor bejelenteni, a saját vagy más földjén aratási munkákat végeznek, akik pedig ilyent nem kapnak, azok itt a városban a szocialista egyesületek, sőt egyesek által is oly módon lesznek kisegítve, hogy szükséget nem szenvednek.

Az eddigiekből kétségtelenül megállapítható, hogy a sztrájkban álló munkások oly módon vannak a pécsi szocialista munkásokkal összeköttetésben és szervezve, hogy ezekkel szemben az eddig foganatosított kényszerítő eszközök — tömeges elbocsátás, kilakoltatás és várakozás — eredményre nem vezetnek, sőt a bányaigazgatóság által még utolsó eszközül fenntartott idegenek eltoloncoltatása is csak olaj lenne a tűzre, mert az idegenek alig egynegyedrészét teszik ki az összes bányamunkásoknak, kiknek eltávolítása a bajon ugyan segíteni nem fog, sőt evvel nagyon óvatosan kell elbánni, mert eltekintve attól, hogy ily tömeges eltoloncoltatás igen sok nehézséggel jár, veszélyes is lehet, és a sztrájkban állókat kétségtelenül elkeseredésre, esetleg tettlegességre ingerelné.

Miután ezen már három hét óta tartó helyzet a végletekig el nem húzható, itt most már bármit a kiegyenlítés érdekében tenni kell, éspedig elsősorban a társaságnak; ugyanazért tisztelettel kérem nagyságos alispán urat, szíveskedjék a pécsi bányaigazgatóságot felhívni, hogy némi engedmény megadásával ejtse módját, hogy ezen kínos helyzet, mely a járási közigazgatási hatóságnál minden más munkát megakaszt és a közigazgatás rendes menetét feltartóztatja, bármi áldozatok árán megszüntettessék, mert minél tovább húzódik ezen oly sok munkamulasztással, kellemetlenséggel és költséggel járó állapot, annál nehezebb lesz a kibontakozás.

Waniss
főszolgabíró

Tisztázat. — MMI Archívum. Baranya m. alisp. ir. 1905—9554.

A Népszava 1905 augusztus 4-i száma közli, hogy július 31-én békéltető tárgyalások folytak a bányaigazgatóság és a sztrájkoló munkások megbízottai között. A tárgyalásokon, melyeken a Baranya megyei főispán elnökölt, az igazgatóság a minimális munkabér követelését elutasította, ellenben ígéretet tett egy munkabérszabályzat kidolgozására, melyet 1905 október 1-től vezetnének be. A munkások többi követeléseire vonatkozólag a következő ígéretet tette: a munkásokat, amint megfelelő képességet szereztek, rendszeresen előléptetik. Veszélyes munkát a rendesnél magasabban díjaznak; a munkások II. osztályú szenet kapnak, a rossz bányafákat kiosztják köztük, május 1 megünneplése „akadálytalanul megengedtetik", a sztrájkolókat eddigi minőségükben visszaveszik, társpénztári igényeik érintetlenek maradnak.

A sztrájkbizottság 45 tagja közül 23 a sztrájk befejezése, 22 folytatása mellett szavazott, a munkások gyűlése azonban a többség döntését nem fogadta el, hanem elhatározták, hogy tovább folytatják a sztrájkot. Augusztus 1-i újabb gyűlésükön a munkások ismét a sztrájk mellett foglaltak állást, és követelték, hogy az igazgatóság százalékokban fejezze ki a bérjavítást. (A pécsi bányászsztrájk.)

[1] A főszolgabíró hivatkozott 4000. számú jelentése július 20-i keltezésű. *(A jelentést lásd e kötet 349. old.)*

A sztrájkoló bányászok, miután az igazgatóság újabb ígéretet tett a bérviszonyok javítására, 1905 augusztus 14-i gyűlésükön elhatározták, hogy augusztus 16-án munkába állnak. *(Népszava, 1905 augusztus 15. A pécsi bányászsztrájk megszűnt.)*

A pécsi bányászsztrájk 1905 augusztus 21-én kiújult — részint a telepeken maradt csendőrök terrorja, részint az igazgatóság által eszközölt jogtalan munkabérlevonások következtében. A bányászokhoz csatlakoztak a gépészek is, s így a legtöbb bányatelepen a sztrájk teljes volt. A járási főszolgabíró sürgetésére a bányákat ismét több század katonaság szállta meg. *(Lásd MMI Archívum. Baranya m. alisp. ir. 1905—9554.)*

A munkások három tagú bizottságot választottak, amely a munkások érdekében Budapesten a kormánynál és Bécsben a bányatársaság főigazgatóságánál is eljárt, s ennek következtében a levont összegeket azonnal megkapták, s ígéretet kaptak arra, hogy október 1-től jobb díjazásban részesülnek. A küldöttség beszámolóját a munkások megnyugvással vették tudomásul, s szeptember 2-án már valamennyien ismét munkába álltak. *(Munkás, Pécs. 1905 szeptember 3. Megszűnt a bányamunkások sztrájkja.)*

A Dunagőzhajózási Társaság a munkásokkal kötött megegyezés értelmében október elején kiadta az új „bérszabályzatot". A munkások a szabályzat több pontjával nem értettek egyet. A vájárok követelték: állapítsák meg előre, hogy az elvégzendő munkáért mennyi bért fognak kapni. A segédvájárok számára megállapított III. fokozatról, valamint a női munkásokról szóló pontot törölttetni akarták és követelték, hogy amennyiben nő vagy fiatal munkás felnőtt férfi munkáját végzi, annak megfelelő bért is kapjon. *(Munkás, Pécs. 1905 október 8. Munkásmozgalom rovat.)*

Október 8-án a pécsi bányamunkások gyűlésen vitatták meg az új „bérszabályzatot". Itt „... elhatározták, hogy szervezkedni fognak, miután kénytelenek beismerni, hogy kereseti viszonyaik is csak úgy fognak javulhatni, ha szervezetüket teljesen kiépítik, miután a szervezkedésben van az a hatalom, mellyel a túlságos kizsákmányolást meg lehet akadályozni, egyszersmind jobb kereseti viszonyokat teremteni". *(Munkás, Pécs. 1905 október 15. A pécsi bányamunkások. Gyűlési tudósítás rovat.)*

A SZOCIÁLDEMOKRATA PÁRT ÁLTAL VEZETETT VÁLASZTÓJOGI TÖMEGMOZGALOM FELLENDÜLÉSE. 1905 JÚLIUS—SZEPTEMBER. A „VÖRÖS PÉNTEK" — A BUDAPESTI PROLETARIÁTUS SZÁZEZRES TÖMEGTÜNTETÉSE AZ ÁLTALÁNOS VÁLASZTÓI JOGÉRT

201

1905 július 28

BESZÁMOLÓ KRISTÓFFY JÓZSEF BELÜGYMINISZTERNEK A SZOCIÁLDEMOKRATA MUNKÁSKÜLDÖTTSÉG ELŐTT A VÁLASZTÓI JOGRÓL TETT NYILATKOZATÁRÓL

[1]... Pártunk küldöttségének kihallgatásáról a hivatalos Budapesti Tudósító a következő tudósítást közli:...[2]

Kristóffy József belügyminiszter ... következőleg válaszolt:

Igen tisztelt munkásbarátaim! Szívesen látom és fogadom a budapesti munkásszövetség küldöttségét, nemcsak azért, mert ezáltal alkalmam nyílik a munkások vezetőivel személyesen megismerkedni, hanem azért is, mert nézetem szerint a közvetlen érintkezés a legjobb mód mindazon panaszok, sérelmek és kívánságok helyes felismerésére, amelyeket tisztelt szónokuk előadott, s amelyekre nézve már előzetesen kijelenthetem, hogy azok sok tekintetben jogosultsággal bírnak, és a kormány jóakaratú figyelmére és megszívlelésére érdemesek.

Ebben az országban, tisztelt uraim, joga van mindenkinek, úgy egyeseknek, mint egész

[1] A cikk bevezetője a küldöttségnek a belügyminiszternél tett látogatását azzal indokolja, hogy az utóbbi időben — különösen pedig a pécsi bányászsztrájknál „tűrhetetlenné vált viszonyok parancsoló szükséggé tették, hogy orvoslást követeljünk", majd ismerteti a belügyminiszternél 1905 július 27-én járt küldöttség beadványát, amelyben a munkásságot ért jogtalanságok sürgős orvoslását kérik. — A küldöttséget — a Budapest 1905 július 23-i számának tudósítása szerint — 50 szakszervezet és a szociáldemokrata párt vezetőségének tagjaiból állították össze.

[2] A tudósítás közli Bokányi Dezsőnek a küldöttség nevében elmondott beszédét. Bokányi utalt a munkásság helyzetének a gazdasági válság hatására bekövetkezett megromlására, a hatalom túlkapásaira, ami a pécsi bányászsztrájknál is megmutatkozott. Felhívta a figyelmet a gyülekezési jog hiányosságaira, azt hangsúlyozta hogy az általános választójog „az egyedüli kivezető út, hogy igazi kultúrállamot csináljunk Magyarországból".

társadalmi kategóriáknak, a kormány segélyét és támogatását törvényes és méltányos törekvéseik céljából igénybe venni; viszont a kormánynak elodázhatatlan kötelessége ezeket a jogosult igényeket egyenlő jóakarattal felkarolni; s különösen áll ez épp önökkel szemben, tisztelt uraim, akik az alkotmányos élet sáncain kívül állva, bajaik és panaszaik orvoslására a kérelmezési jogon kívül ma még más eszközzel nem rendelkeznek.

Ezeket tartva szem előtt, szívesen jelentem ki, hogy mindazon panaszok és kérelmek törvényszerű és méltányos orvoslásától, amelyeket tisztelt szónokuk előadott, elzárkózni nem fogok; amennyiben ezen panaszok némely része tárcám ügykörén kívül esik, szívesen fogok közbenjárni minisztertársaimnál avégből, hogy ebbeli jogosult kívánságaik méltányos elbánásban részesüljenek.

Ami már most azt a nagy kérdést illeti, amelyre az igen tisztelt szónokuk célzott, s amely által önök a nemzet képviseletében helyet foglalni akarnak, miután ez a kérdés felvettetett, én nem szeretnék olybá feltűnni, mintha e kérdésben nézetemet véka alá akarnám rejteni, éppen e kérdés rendkívül kényes voltánál fogva, nyíltan és őszintén fogom elmondani meggyőződésemet. *(„Halljuk!")*

Előre is hangsúlyozni kívánom azonban, hogy itt már nem a kormányférfi, hanem a magánegyén nézetét fogják hallani. Hiszen jól tudják önök, hogy én egy párton kívüli kormány tagja vagyok, nekem sem többségem, de még csak kisebbségem sincs, a miniszterre nézve tehát a jelen helyzetben teljesen közömbös, hogy mit vallok én mint egyén az általános választói jogról és a parlamenti reformokról; mert bármit is vallok, azért, sajnos, a parlamentben helyt állani nincsen módomban, és ebbeli meggyőződésemet ez idő szerint törvényhozásilag érvényesíteni nem tudom, de mint egyén, meggyőződésemet bátran kijelenthetem, hogy én úgy egyeseknek, mint egész társadalmi rétegeknek, tehát a munkásoknak is abbeli törekvéseit, amelyek által ők az államban szociális és társadalmi jólétüket a többiek mellett egyenlő joggal és egyenlő jogon szintén megalapítani és biztosítani akarják, feltéve, hogy ezen törekvések törvényes és alkotmányos keretben mozognak, helyesnek és jogosultnak tartom; önként következik ebből, hogy ha szociális törekvésüket helyesnek és jogosultnak tartom, éppen úgy helyesnek és jogosultnak kell tartanom azon eszközt is — nyíltan szólva: az általános titkos választói jogot —, amellyel nagy céljukat elérni akarják; természetesen oly feltevésben, hogy ezen eszköz megszerzése körül kifejtett küzdelmeikben ugyancsak törvényes és alkotmányos téren maradnak.

De ezen nagy szociális feladatok mellett, amelyekkel, őszintén szólva, egész életemben rokonszenveztem, engem hosszas megfontolás után még az ország mai, rendkívül súlyos helyzete is az általános és titkos választói jog mellé állít.

Mondhatnám, feneketlenül mélységes elégedetlenség hatja át az egész országban a munkásnéposztályok sűrű rétegét, s a szociális és gazdasági nyomorúság mellett a jognélküliség tudata még elkeseredettebbé teszi az alsóbb néposztályok nagy tömegét. *(„Úgy van!")* Emellett évek óta dúlnak a közjogi harcok; a nemzet összes javai ebben a harcban emésztődnek fel; a megélhetés eszközei ennek folytán napról napra kevesbednek; a kivándorlásnál immár az évi 300 000 főnél járunk, és félő, hogy ha ez még sokáig tart, végelpusztulás éri szegény hazánkat.

Én bennem, tisztelt munkásbarátaim, hosszas tépelődés és megfontolás után leszűrődött az a meggyőződés, *hogy az országnak ezen rettenetes helyzetén csak egy intenzív szociális és gazdasági politikával lehet segíteni („Igaz!" „Úgy van!")*, mert csak egy ilyen politika képes egyrészt megszüntetni a mélyreható nagy társadalmi elégedetlenséget, másrészt *kiküszöbölni közéletünkből a pusztító közjogi harcokat*, amelyek együttvéve államszervezetünk normális funkcióját megzavarják. *(Helyeslés.)*

Ez a regeneráló szociális és gazdasági politika pedig nézetem szerint nem félrendszabályok, hanem *csakis az általános, titkos választói jogon felépült parlamenti reform útján érvényesülhet („Úgy van!"), mert csak ily mélyreható, gyökeres reform nyithatja meg a parlament kapuit azok részére, akik törvényhozói működésüket nem az áldatlan közjogi harcokban, hanem a nemzeti munka szervezésében fogják keresni. (Helyeslés. Egy hang: „Megszüntetni a nemzeti demagógiát!")*

Talán többet is mondottam, mint amennyit jelen helyzetemben mondanom szabad. De ismételve hangsúlyozom, hogy amiket elmondottam, azok ma még az egyéni nézet jellegével

bírnak, amelyekért — sajnos — a törvényhozásban ez idő szerint helytállani nincs módomban.

Egyet azonban bátran kijelenthetek, és ez az: Ha majd azon súlyos kötelességteljesítés alól, amely ma vállaimra nehezül, feloldva leszek, s én visszatérek ismét a politikai küzdők sorába, azok között fogok minden erőmmel harcolni, akik a kibontakozást a községenkénti általános, titkos választói jog alapján konstruált parlamenti reformban keresik *(Éljenzés.)* . . .[1]

Népszava, 1905 július 28. Az általános, titkos választói jog az előtérben.

A Népszava ugyancsak 1905 július 28-i számában a „Válasszon a koalíció" című cikkében a belügyminiszternek az általános választói jog melletti nyilatkozatát úgy értékeli, mint a politikai válság megoldásának egyetlen lehetséges módját. A koalíciót — írja tovább — a nyilatkozat választ elé állította. Nyilatkoznia kell: meg akarja-e szerezni a nép elemi jogát, véget akar-e vetni a válságnak. Bárhogyan is választ a koalíció, *„az általános választói jognak most meg kell valósulnia akár a koalícióval, akár a koalíció ellen"* — írja befejezésül.

„Őszintén bevalljuk — írja A Sütőmunkás 1905 augusztus 9-i száma —, hogy mi Kristóffy belügyminiszter úr demokráciájában nem igen hiszünk. Kissé nagyon új nekünk a dolog, és homályos eredetű. Egész jelentősége és értéke abban van, hogy a napi politika áradatába dobta az általános választói jog kérdését, és ezzel biztosította, hogy rövid időn belül meg kell a kérdést oldani. Meg abban, hogy fenséges módon lefőzte a kétszínű ellenzéket és nyílt színvallásra kényszerítette."

A Budapesti Hírlap közli az Osztrák Szociáldemokrata Párt központi lapja, az Arbeiter Zeitung 1905 július 29-i számának a Kristóffy-nyilatkozatról megjelent cikkét. A cikk kifejti, hogy a Fejérváry-kormány „politikai hatalma egyenlő a semmivel", és így a magyar szociáldemokraták nem követelhettek tőle semmit sem. A belügyminiszter nyilatkozatát, írja, „a magyar munkások bizonyára nem veszik túlságosan komolyan . . . Bizonyára nem hagyják magukat egy oly ürtől becsapni, akinek a választói reform szükségessége éppen arra jó, hogy egy kellemetlen helyzetben még nagyobb zavart csináljon vele, és a magánvallomás komédiáját bizonyára értéke szerint becsülik meg." A nyilatkozat célját abban látja, hogy „szóra kényszerítse" a koalíciót. A cikk befejező részében arról ír, hogy Kristóffy a „Bécsnek kellemetlen közjogi kérdéseken" nem tud „túltenni" az általános választói joggal, minthogy a választói joggal megerősödött nép „sem Ausztriában, sem Magyarországon nem fog kitérni a közjogi kérdések elől, nem fogja azokat a dinasztia kényelméért elcsirizelni, hanem megoldja a kérdést, és felépíti az életképes államot a Lajtán innen is, túl is." *(Budapesti Hírlap, 1905 július 30.)*

A Budapesti Hírlap közli az Olasz Szocialista Párt központi lapjának, az Avantinak a cikkét, amely Kristóffy nyilatkozatát manővernek minősíti, amelynek az a célja, hogy „rávegye" a koalíciót a szervezett proletariátust. Ez a szándéka azonban nem valósulhat meg, mert „éppen maguk a szocialisták állanak legkeményebben szemben az osztrák intézőkörökkel". A magyar szocialista párt, írja befejezésül, kész együttműködni a koalícióval a nemzet jogainak kivívásáért, amelyhez hozzácsatolhatja saját reformkívánságait is. „S amit így érnének el, mindenképp többet érne, mintha a kormány pecsétjével ellátott engedményeket kapnának a szocialisták." *(Budapesti Hírlap, 1905 augusztus 5.)*

Az Újjászervezett Szociáldemokrata Párt budapesti és vidéki vezetői július 30-án országos értekezletet tartottak, amelyen a pártnak a Kristóffy-nyilatkozattal szemben elfoglalt álláspontját tárgyalták meg. Az értekezlet kiáltványt fogadott el, amelyben a belügyminiszter nyilatkozatát demagógiának minősíti és kijelenti, hogy a párt a koalícióval szövetségben a függetlenségi harcot támogatja. Végezetül a kiáltvány élesen elítéli a Magyarországi Szociáldemokrata Pártnak az alkotmányellenes kormányt támogató taktikáját, és felhívja a munkásokat, hogy „az osztályharc talapzatán állva küzdjenek a gazdaságilag önálló, politikailag független Magyarországban megvalósítható általános szavazati jogért." *(Friss Ujság, 1905 július 31.)* A kiáltványt csaknem valamennyi lap közölte.

A Független Szocialista Párt lapja, a Szocializmus, 1905 augusztus 6-i száma Kristóffy nyilatkozatáról, többek között, a következőket írja: „Testvérpártunknak (a Magyarországi Szociáldemokrata Pártnak) tett azon belügyminiszteri kijelentés, hogy az *általános, titkos szavazati jog* most már a közeljövőben megvalósul, a munkálkodó nép millióira úgy hatott, mint elszikkadt száraz talajra a jótékony eső. A munkásság az egész országban új reményre, új életre kelt." A koalíciós pártok vádjaival szemben a cikk védelmébe veszi a szociáldemokrata pártot. Kijelenti: „. . . az a tény, hogy emberi joghoz juthatunk, feljogosít minket arra . . ., hogy igenis mindenkit teljes erőnkből támogassunk ezen jog megteremtésében, ha arra maga a Belzebub vállalkoznék is, nem egy belügyminiszter." A cikk végezetül felszólítja a koalíciót: álljon a nép követelései mellé, „különben úgy elhessegetjük önöket, mint a kártékony fekete madarakat".

„A független szocialista azért küzd az általános, egyenlő, titkos és községenként való választói jogért — írja a Szocializmus 1905 szeptember 10-i száma —, hogy majd ezzel mint erős fegyverrel, küzdhesse ki magának mindazon intézményeket, melyek neki munkát, kenyeret, tisztességes megélhetést nyújtanak. Tehát az öntudatos, felvilágosodott szocialista jól tudja, hogy az általános választói jog nem cél, hanem csak eszköz. Eszköz arra — írja —, hogy megszüntessük mindazokat a történelmi igazságtalanságokat, melyek Magyarország népét még ma is a legnagyobb nyomorban tartják. Sehol a világon nincs olyan rossz sora az egyszerű népnek, mint épp Magyarországon."

„Mindezen tűrhetetlen állapotoknak a megszüntetését az általános, egyenlő, titkos és községenként való választói jog segítségével érhetjük el . . .

Akkor a törvényhozás már nem határozhat rólunk, de nélkülünk, mint manapság. Akkor ott lesznek a munkálkodó nép képviselői is, akik majd arra fognak törekedni, hogy a nép jóléte minden intézkedés által előmozdíttassék. A jog tehát a nép kezében arra fog szolgálni, hogy munkája, kenyere és jóléte legyen." *(Szocializmus, Békéscsaba. 1905 szeptember 10. Mire kell a választói jog?)*

---

[1] Végezetül Kristóffy arra kéri a küldöttség tagjait, hogy „alkotmányos törekvéseikben és küzdelmeikben őrizzék meg higgadtságukat és józanságukat", „hagyjanak fel a bérharcokkal", amelyek „a gazdasági társadalomban csak felesleges visszahatást szülnek".

1905 augusztus 15

ORSZÁGOS NÉPGYŰLÉS BUDAPESTEN AZ ÁLTALÁNOS, TITKOS VÁLASZTÓI JOG ÉRDEKÉBEN

[1]... Elérte az általános választói jog elszánt harcosainak beláthatatlan hosszú serege a gyűlés helyét, a Tattersallt. Már jókora tömeg várakozott a gyűlés színhelyén, hogy közelről hallhassa a beszédeket. A rendezők nagy üggyel-bajjal utat hasítottak a vidéki küldötteknek, akik nagy csoportokban özönlöttek az emelvény felé. Csakhamar ellepte a munkásság az egész Tattersallt. Még javában jöttek a különböző szakmák, amikor már alig volt valamicske hely is az óriási helyiségben. Sokan künnrekedtek. Benn már zúgta éljenét a lelkesülő tömeg. Majd a megnyitó intésére elhallgatott, és az építőmunkások dalárdája rázendített a Marseillaise-re...[2]

A percekig tartó zúgó tapsvihar csillapultával *Garbai* elvtárs lép a szószékre, felolvasta a határozati javaslatot, amely a következőképpen hangzik:

„Budapest népének 1905 augusztus 13-án az ország népének 100 községből és városból egybegyűlt képviselői részvételével megtartott népgyűlése, a koalíció augusztus 10-i, az általános választási jogra vonatkozó határozatából megállapítja, hogy

a szövetkezett ellenzék az általános választási jogot nemcsak, hogy nem akarja megvalósítani, hanem egyenesen meg akarja gátolni.

Megállapítja továbbá, hogy ennek a határozatnak az indokolása hazug, mert az általános, titkos választási jog megvalósulásának nem lehet akadálya sem az, hogy ki terjeszti be javaslat gyanánt, sem az, hogy a koalíció, mint ilyen, nem kötelezte magát reá, mert a koalíció összes pártjai ezt igenis megtették, s más pártbeli képviselőkkel, kik szintén kötelezettséget vállaltak érte a nép előtt, e követelésnek nagy többsége van a parlamentben.

Az említett jezsuita szellemű határozat célja az, hogy az egyes pártok számára fenntartja azt a látszatot, a nép félrevezetésének azt a lehetőségét, mintha mégis komolyan óhajtanák az általános, titkos választási jog megvalósulását — ugyanakkor azonban annak létrejöttét mégis megakadályozhassák.

Megállapítja a népgyűlés, hogy ez a politika a népcsalás politikája. S kimondja, hogy ennek teljes erejéből ellene szegül.

A vezérlő bizottság az egyes pártokra hárította a végső döntést e kérdésben; a népgyűlés elvárja, hogy e pártok a legrövidebb idő alatt nyilatkozni fognak, vajon törvénnyé emelik-e az általános, titkos választói jogot. Elvárja a kormánytól, hogy a képviselőház első ülésén

---

[1] Bevezetőben a tudósítás az 1905 augusztus 13-i népgyűlést megelőző tüntető felvonulást ismerteti, amelyen a budapesti és a főváros környéki munkásokon kívül számos vidéki város és község szociáldemokratáinak küldöttei is részt vettek.

[2] A beszámoló ezután a gyűlés megnyitását és Bokányi Dezső nagyhatású beszédét ismerteti, amelyben élesen elítéli a koalíció vezérlő bizottságának augusztus 11-i határozatát. Ugyanis a koalíciós pártok vezérlő bizottsága 1905 augusztus 11-i ülésén hozott határozatában kijelenti, hogy a koalíció, mint olyan, nem tett semmiféle ígéretet sem az általános választói jogra, a koalícióba tömörült pártok közül két párt (a Függetlenségi és 48-as, valamint az új párt) bizonyos biztosítékok mellett felvették ugyan programjukba, többséget azonban csak a többi pártokkal együtt nyertek a választásokon, a koalíció tehát ezt a követelést nem vehette fel munkaprogramjába. A határozat a továbbiakban élesen elítéli a Fejérváry-kormány „taktikázását" az általános választói jog kérdésében, és leszögezi, hogy a koalíció ezért a reformért cserébe nem hajlandó lemondani „az alkotmány alapelveinek biztosításáról" és azokról a „gazdasági, társadalompolitikai és nemzeti törekvésekről, amelyek keresztülvitelére a nemzettől mandátumot nyert". *(Pesti Hírlap, 1905 augusztus 12.)* A határozatot csaknem valamennyi lap — köztük a Népszava is — közölte.

A koalíciós pártok vezérlő bizottságának határozatára a Népszava augusztus 12-én a „Talpra" című cikkében válaszolt. Hazugságnak mondja a vezérlő bizottság kijelentéseit, mert tagadja azt, hogy a koalíció már megígérte egyszer az általános választói jogot. E határozat megmutatja — írja —, hogy a koalíció saját osztályérdekeinek megfelelően cselekszik, s nem törődik a nép valódi érdekeivel. A hazafiságra való hivatkozásuk nem egyéb hazaárulásnál, hisz mi más lenne az, mint hogy a népet jogtalanságban akarják tartani. A koalíció tehát nyíltan a nép ellen döntött, a nép pedig megkezdi harcát az általános választói jog egyetlenegy ellensége, a koalíció ellen.

A felhívást különnyomatban, röpiratként is terjesztették körülbelül 200 000 példányban. *(Lásd A magyarországi szocialisztikus munkásmozgalmak az 1905. évben. Budapest 1906. Országos Központi Községi Ny. 539. old.)*

beterjeszti az erre vonatkozó törvényjavaslatot, amennyiben pedig ez nem történnék meg, elvárja, hogy az általános, titkos választói jogot becsületesen akaró képviselők teszik ezt meg.

Kimondja a népgyűlés, hogy politikai irányzatokra való tekintet nélkül a nép ellenségének tekint minden politikai pártot, mely az általános, titkos választói jog megvalósulásának bármi módon ellentáll. S kijelenti, hogy szervezettségének, lelkesültségének teljes erejével ellene szegül a mai válság minden olyan megoldásának, mely az általános, titkos választói jogot azonnal meg nem valósítja, meg fog akadályozni mindennek kockára tevésével is bármely új kormányzatot, amely a nép e legelemibb jogát törvénybe nem iktatja.

Kijelenti, s a végső következményekre való elszántsággal adja tudtára az országos gyűlés az illető pártoknak, hogy amely kormány az általános, titkos választói jog nélkül akar kormányozni, az legyen készen arra, hogy csak feltűzött szuronyokkal s felsorakoztatott katonasággal kormányozhat szemben az ország népével, mely e rémuralom ellenében is kitárt mellel fog tovább harcolni, míg meg nem valósult az általános, titkos választói jog.

Goldner elvtárs szavazás alá bocsátja a határozati javaslatot, amelyet a jelenlevők tomboló lelkesedéssel fogadtak el, mintegy esküt téve a határozati javaslat végső soraira . . .[1]

Népszava, 1905 augusztus 15. Az országos népgyűlés.

A budapesti országos népgyűléssel egy időben, 1905 augusztus 13-án, számos vidéki városban és községben is rendezett a szociáldemokrata párt népgyűléseket és tüntetéseket az általános választói jog érdekében, így Brassóban, Kassán, Komáromban, Eperjesen, Kolozsvárott, Tolnán. Augusztus 20-án ismét több választójogi gyűlést szerveztek országszerte. *(Lásd Népszava, 1905 augusztus 15., 22., 23. Az ország népéé a szó.)*

Csatlakozva a Magyarországi Szociáldemokrata Párt választójogi kampányához, a Független Szocialista Párt szeptember és október folyamán több községben tartott népgyűlést „az általános, titkos választói jog" napirenddel. Ezeken a gyűléseken a szociáldemokrata párt követelését hangoztatták; oldják meg a politikai válságot a katonai követelések kikapcsolásával, az általános választói jog elfogadásával — fogadták el egyöntetűen, a Szocializmus 1905 augusztus 20-i számában közölt határozati javaslat-minta szerint. *(Lásd Szocializmus, 1905 augusztus 20., illetve A magyarországi szocialisztikus munkásmozgalmak az 1905. évben. Budapest 1906. Országos Központi Községi Ny. 468—470. old.)*

1905 SZEPTEMBER 15 — A „VÖRÖS PÉNTEK" (203—208)

203

1905 augusztus

A SZOCIÁLDEMOKRATA PÁRT RÖPIRATÁBAN SZEPTEMBER 15-RE — AZ ORSZÁGGYŰLÉS MEGNYITÁSÁNAK NAPJÁRA — ÁLTALÁNOS SZTRÁJKRA ÉS AZ ORSZÁGGYŰLÉS ELÉ VALÓ FELVONULÁSRA HÍVJA FEL A BUDAPESTI MUNKÁSOKAT

[2]. . . Munkások! Szervezkedjetek a harcra! Zörgessetek be minden kunyhóba, minden munkáslakásba és azokat, akik nem ismerik a harcunk célját, a megváltó eszmét, akik közönyös voltuknál fogva ellenségei önmaguknak és nektek, világosítsátok fel, hódítsátok meg az eszmének és értessétek meg velük, hogy aki nincs veletek, az ellenetek van. Magyarázzátok meg nekik ama pillanat nagyszerűségét, amidőn a jogtalan munkásság láncait csörgetve felvonul, hogy hazát és boldogságot küzdjön ki magának.

---

[1] Ezután a vidéki küldöttek szólalnak fel. Többen kijelentik, hogy „a legvégsőbb fegyvertől sem riadnak vissza az általános választói jog kiküzdésében, ha kell, meghalnak a szabadságért". A gyűlés *Bokányi* zárszavával ért véget.

[2] A felhívás bevezetőül azt fejtegeti, hogy a munkásság elnyomását, kizsákmányolását, jogtalanságát egyetlen fegyver — az általános választói jog — semmisítheti meg. Ezért a munkásság legfőbb érdeke és feladata az, hogy harcot indítson az általános választójogért.

Töltsétek meg röpiratokkal a lakásokat! Tartsatok összejöveteleket! Hívjátok össze a bérpaloták pincelakóit, a kunyhók embereit értekezletre, és szólítsatok fel mindenkit elszánt küzdelemre az általános és titkos választói jogért.

Izgassatok, lázítsatok mindenfelé! Izgassatok a jogtalansággal! Lázítsatok a nyomorúsággal! Hadd terjedjen a bosszú, a gyűlölet tüze, amely felpörköli a mai rendszert. Ne tűrjetek magatok körül senkit, aki nem híve az általános választói jognak, mert az ellensége a munkásságnak. Csináljatok harcot, olyan harcot, mely megrémíti az ellenségeiteket. Szálljatok szembe mindenféle párttal, amely nem híve az általános és titkos választói jognak. Tartóztassátok fel azt a népámító áramlatot, mely a munkásság érdekeit el akarja sodorni, és vigyázzatok, ha mindenkit magával ragad is ez az áramlat, ti, munkások, álljatok sziklaszilárdan, mert ti vagytok azok, akik Magyarországon új korszakot fogtok teremteni, ti vagytok azok, akik a rabszolgaság poklának kapuit izmos ökölcsapásokkal meg tudjátok dönteni.

Szeptember 15. közeleg.

A hazug alkotmány hitvány, rothadt parlamentje, a népképviseletnek ez a megtestesült hazugsága ismét összeül, hogy a nép sorsa felett határozzon . . .[1]

Munkások! Rántsátok le a leplet e népámító társaságról! Keljetek fel, gyertek szeptember 15-én a parlament elé! Hozzátok oda a kiáltó jogtalanságot, az ordító nyomorúságot! Hatalmas táborotok erejének bombáját dobjátok a parlament falai közé, azt a bombát, mely nem a falakat, hanem a népérdekek elől elzárkózott szívek vértezetjét szaggatja le, melynek dörrenése, ereje összeomlasztja a mai rendszer korhadt oszlopait. Adjátok tudtára a nagyságos uraknak, hogy Magyarországon a népbolondítások kora lejárt. A munkásságnak jog kell, a hazátlan bitangoknak haza kell, mert ezek megadása nélkül csak a szurony hatalma az, mely összetűzdeli, védi ideig-óráig a hazug alkotmány korhadt bástyáit, de ezeket le fogja dönteni a szuronyokon keresztül a kirekesztett ostromlók elszánt tömege.

Munkások! Ennek a seregnek erősnek, hatalmasnak, elszántnak, rettenthetetlennek kell lennie! Olyan legyen, mint a hegyek ormáról meginduló lavina, mely porszem az ormon, s a völgyben már házakat, embereket söpör el, és nincs erő, mely útjában meg tudja állítani. A jogtalanság, a nyomorúság felhőkbe vesző rideg havasáról indult meg a mi harcunknak lavinája, és szédületes gyorsasággal halad, hogy az osztályuralom kövér völgyében összetörjön mindent, ami útjában áll. Gyertek, legyetek porszemei ennek a lavinának! Tegyétek félre most a nyomorúság apró-cseprő gondjait! Gyújtsatok lángra minden munkásszívet a jogért! E tűz világánál tűnjék szemetek elé az az óriási ellentét az elnyomók és elnyomottak között, az a szédületes mélység, mely jajszavatokat elnyelte, könnyeiteket eltemette. Gyertek, hidat verünk a mélység fölött, átkelünk a jogegyenlőség ígéretföldjére.

Munkások! Ne legyen béke a földön addig, míg a jogaitokat ki nem vívtátok. Ne ijedjetek meg a harctól, a ti kezetekben van a legerősebb fegyver, amely rettenetessé válik, ha leteszitek a kezetekből: ez a fegyver a szerszám. Ha kell, meg fogjátok mutatni, hogy a ti munkátok tartja fenn az országot, nem a mágnások, a papok, az urak bandája. Meg fogjátok mutatni, hogyha ti leteszitek a szerszámot, megáll az élet lüktetése, nincs ipar, kereskedelem, mezőgazdaság. Meg fogjátok mutatni, hogy a ti erőtök hatalom!

Munkások! Égjen lábaitok alatt a talaj, ez a föld, melyet verejtéketek, véretek hullása öntöz, de amelyen nem terem a ti számotokra sem jog, sem kenyér. Ne tudjatok megállni a földön tétlenül egy pillanatra sem, míg e föld termékennyé nem vált a ti számotokra is. Felkelésteknek vihara söpörje végig az utcákat, süvöltsön el a mezők felett, hajlítsa meg, törje össze az erdők büszke tölgyeit; dübörgése szólítsa tettre a föld méhe örök éjszakájában dolgozó munkásait. Pusztítson és életre keltsen ez a vihar. Pusztítsa el ellenségeiteket, keltse életre a ti szunnyadó barátaitokat.

Munkások! Az ütközet órája közeleg, álljatok csatarendbe!

Ti nem ismerhettek félelmet vagy hátrálást. A ti szemetek előre tekintsen a cél felé, és induljatok oroszlánbátorsággal, feltartóztathatatlanul. Ha győztök, magatoknak és gyermekeitek-

[1] Ezután a felhívás igen élesen bírálja az osztályparlamentet, a koalíciós pártokat.

nek teremtetek jövőt. Ha elbuktok, megtettétek a kötelességteket. De hát elbukhattok-e ti, ha mindnyájan csatarendbe álltok? Nem győzelmet jelent-e az, ha mindnyájan megteszitek a kötelességteket?

Munkások! Gyertek, teljesítsétek a kötelességteket! Izmos ökleitekkel döntsétek le, verjétek szét az osztályuralom válaszfalait és a népjogok kamrájának elrejtett kincseiből vegyetek magatoknak. A hazug jelszavak lármája, a szuronyok csillogása ne tévesszen, ne riasszon meg benneteket. Ti meg nem állhattok, vissza nem fordulhattok. Dörögjétek ellenségeitek tábora felé a jogtalan és elszánt munkásság hadüzenetét: *Jogot a népnek!*

A Magyarországi Szociáldemokrata Párt vezetősége

MMI Archívum. Röpiratgyűjtemény. I. 1/1905/IX/58/1.

1905 augusztus 27—28-án a legtöbb budapesti szakszervezet gyűlést tartott. A gyűléseken részt vevő munkások lelkesen csatlakoztak a szociáldemokrata párt felhívásához: elhatározták, hogy szeptember 15-én sztrájkolnak és felvonulnak a képviselőház elé. *(Népszava, 1905 augusztus 30.)*

A Magyar Hírlap 1905 augusztus 30-i száma közli tudósítójának a szociáldemokrata párt vezetőivel folytatott beszélgetését. Bokányi, Goldner, Garami, Weltner, Kardos a szeptember 15-re tervezett általános sztrájkról és felvonulásról egybehangzóan kijelentették, hogy eddig még nem látott hatalmas tömeget fognak a parlament elé felvonultatni, a munkások csendesen fognak viselkedni; egy küldöttség memorandumot terjeszt majd be az általános választói jog érdekében; hogy országos lesz-e a sztrájk, azt a szeptember 10-i rendkívüli pártkongresszus dönti el. Elmondták, hogy az országgyűlés elnapolása esetén minden halasztással egyre újabb és nagyobb táborral vonulnak majd fel az általános választói jog érdekében. Az általános választói jogot Magyarország életében rendkívül fontosnak tartják, tőle várják — Garami szavai szerint — „Magyarország újjászületését politikai, társadalmi és gazdasági téren". A megkérdezettek közül többen tiltakoztak a hazafiatlanság vádja ellen, és kijelentették, hogy a párt nem ellensége a nemzeti követeléseknek, csupán az általános választójogot fontosabb követelésnek tekintik, mint a magyar vezényszót.

Az interjúkat — kivonatosan — igen sok lap közölte.

Az Adeverul, a szociáldemokrata párt román nyelvű lapja, 1905 szeptember 1-én felhívást intézett a „jogosztott román néphez". A felhívásban felszólítja a „román testvéreket", hogy magyar, szlovák, német, szerb testvéreik nyomán álljanak ők is a küzdők táborába. Ha fel akarnak emelkedni a rabszolgaságból, ha maguk akarnak uralkodni — akkor harcolniuk kell az általános titkos választói jogért. A felhívás végül arra szólítja fel a román szociáldemokratákat, hogy „minden községben, ahol elvtársak vannak", tartsanak népgyűléseket az általános választói jog programjával.

Az Aradi Híradó a szeptember 15-re tervezett általános sztrájkról a következőket írja:

„*Kristóffy* József, a darabont-kormány belügyminisztere maholnap gyönyörködhetik munkájában.

Az összes magyarországi munkások kimondják az általános sztrájkot és bekövetkezik az anarchia az egész vonalon.

A munkásizgatások máris olyan stádiumba jutottak, hogy az aradi cipészeknek és csizmadiasegédeknek tegnap délután a városháza kistermében megtartott gyűlésén Balogh József, a központi szocialista egylet kiküldöttje, olyan forma kijelentést tett, *hogy az összes magyarországi munkások szeptember 15-én kimondják az általános munkássztrájkot,* s mindaddig munkába sem állnak, míg a képviselőház az általános szavazati jog mielőbbi behozataláról őket kellőleg nem biztosítja." *(Aradi Híradó, 1905 augusztus 28. Általános munkássztrájk az országban. Hirek rovat.)*

A szociáldemokrata párt a fővárosban és több vidéki városban (Debrecen, Eger, Nagyvárad) az általános választói jogról előadássorozatot szervezett. A budapesti előadások többségét a párt vezetőségi tagjai tartották. Előadások voltak Budapesten 1905 augusztus 21-én, 22-én, 24-én, 25-én, 28-án, 29-én, 31-én, szeptember 1-én és 4-én. *(Lásd Népszava, 1905 augusztus 22., 23., 25., 26., 30., 31., szeptember 2., 6., 8., Nagyváradi Napló, 1905 augusztus 29.)*

A szeptember 15-i budapesti általános sztrájk és választójogi tömegtüntetés sikere érdekében a szociáldemokrata párt Budapesten házi agitációs kampányt indított. *(Erre vonatkozóan lásd a Népszava 1905 augusztus 31-i vezércikkét, „Házi agitációt" címmel.)*

Több lap megemlékezik a házi agitáció megindításáról. A Budapest „Újdonságok" című rovatában így ír a házi agitációról: „. . . a szocialisták az agitációnak egy új módját honosították meg, a házi szervezkedést. Ez a szervezkedési mód oly fényes sikerrel járt, aminőre ők maguk sem számítottak. A külvárosok minden nagyobb bérházában, ahol csak egy szervezett munkás is lakik, az illető esténként összehívja a ház udvarán értekezletre az összes lakókat és albérlőket, s nekik előadást tartva a választási jogról, felhívja őket, hogy csatlakozzanak a szocialista párt mozgalmához. Tegnap este már vagy 30 ily házi értekezletet tartottak. A szervezett munkások nagy buzgalommal végzik a házi értekezletek egybehívását, s azok is, akiknek nincs képességük arra, hogy nyilvános gyűlésen beszéljenek, az ily házi értekezleten jó ismerősök és szomszédok között nagy sikerrel tartanak beszédeket." *(Budapest, 1905 szeptember 1. Házi szervezkedés. Újdonságok rovat.)*

A Friss Ujság arról számol be, hogy a VII. kerület külső részeiben, az Óvoda, Dembinszky, Nefelejts utcában szeptember 3-án este és 4-én reggel „eredeti tüntetés" volt. E két alkalommal, írja, mintegy „50 emberből álló csapat járta be az említett utcákat, s házról házra menve, mindenütt megálltak az udvaron. Ott a cipészmunkások dalárdája elénekelte a Marseillaise első versszakát, s erre természetesen minden lakásból kitódultak a lakók a folyosókra. Négy munkás ezalatt végigjárt az összes emeleteken, s minden lakónak egy-egy röpiratot adott, amelyet a szocialisták bocsátottak ki a választási jog érdekében. Azután az udvaron felállt egy szónok, s rövid beszédben hívta fel a ház munkásnépségét, hogy csatlakozzanak az általános választási jog érdekében megindított mozgalomhoz, s szeptember 15-én vonuljanak a parlament elé. Ennek óriási hatása volt. Az emeletekről kalapokat és kendőket lengetve üdvözölték a tüntetőket, és a házakban, az udvaron és a folyosókon egybegyűlt lakók együtt énekelték a Marseillaise-t a dalárdával." *(Friss Ujság, 1905 szeptember 5. Éjjeli tüntetések.)*

1905 augusztus 27

A NÉPSZAVA KÖZLI AZ ÁLTALÁNOS, TITKOS VÁLASZTÓI JOG LIGÁJÁNAK MEGALAKULÁSÁRÓL KIBOCSÁTOTT FELHÍVÁST

Magyarország szellemi életének legkiválóbbjai hatalmas tettel lépnek mai nap[1] a nyilvánosság elé. *Ligát alakítottak az általános, titkos választói jog érdekében!* Ezt a nagy jelentőségű eseményt lapunk első helyén méltatjuk érdeme szerint. Magát a felhívást, melyet ma 100 000 példányban terjesztettek Budapest utcáin, itt közöljük . . .[2]

Vannak a történelemben időpontok, mikor az új társadalmi erők, melyeket sok évtized lassú fejlődése hozott létre, a viszonyok régi rendjének gyökeres átalakítását elkerülhetetlenné teszik. Akadályokat kell az útból elhárítani, hogy a nemzet életének és művelődésének egy magasabb, gazdagabb és termékenyebb korszaka bekövetkezhessék.

Ezek azok a korszakok, mikor új és friss életerő járja át a társadalom szerveit s új anyagi, szellemi s erkölcsi erők részt követelnek maguknak a nemzet sorsa intézésében. Az átalakulás, a megújulás, a továbbhaladás korszakai ezek, mikor a történelmi felelősség érzése hatja át mindazokat, akik a nép boldogulásának ügyét a szívükön viselik.

Magyarország napjainkban ilyen nagy történelmi fordulóponthoz jutott, melyen közeli jövőjének sorsa fog eldőlni.

Az a kérdés, hogy folytatni akarja-e az ország az egyenjogúsításnak s a közműveltség felemelésének azt a politikáját, melyet 1848-ban a magyar újjászületés halhatatlan bajnokai annyi bölcsességgel s bátorsággal kezdeményeztek, avagy rövidlátó közönnyel akar elsiklani a modern Európa legégetőbb feladatai fölött, melyek a nép sorsát fogják eldönteni.

Az általános, titkos választói jog az a cél, melynek megvalósításáért fegyvert kell ragadni mindazoknak, akik folytatni akarják a Kossuthok, Széchenyik s Eötvösök nemzetegybeolvasztó és nemzeterősítő politikáját, akik azt kívánják, hogy kifejezésre juthasson és megvalósulhasson minden érzés és gondolat, mely a nép jóléte és szellemi megerősítése szent ügyét szolgálja.

Azonban félni lehet, hogy még akkor is, midőn a parlament túlnyomó többsége az általános, titkos választói jogot félremagyarázhatatlan szavakban programjába írta, annak sorsa még koránt sincs biztosítva, a nagy eszme még mindig veszedelmes ellenségekkel áll szemben.

Éppen ezért mozgalom indult meg az iránt, hogy egy nagy és hatalmas ligában egyesüljenek mindazok, akik az általános, titkos választói jognak minden fenntartás nélkül való hívei, hogy a propaganda s a felvilágosítás minden eszközével küzdjenek a korszakos reform megvalósításáért, s ne nyugodjanak meg mindaddig, míg nemzeti szabadságunk, anyagi és szellemi boldogulásunknak ezt a sine qua non-ját[3] alaptörvényeink közé nem iktattuk.

Csatlakozzék mozgalmunkhoz mindenki, akinek ideálja a szabad, a gazdag, a művelt nyugat-európai Magyarország.

Egyaránt távol állunk minden párttól. Annál inkább az inparlamentáris kormánytól. Az általános, titkos választói jog nem pártkérdés. Az egész haladó magyar közvélemény ezen egyhangú követelésének nem szabad a pártok versengésén elbuknia!

Senkit se feszélyezzenek párttekintetek. A magyar politika alapvető dolga: hogy maga a parlament a mai dolgos, gazdasági és kultúréletet élő új Magyarország valódi népképviselete legyen.

Mert a jelenlegi parlament, nem lévén a nemzet millióinak igaz képviselete, nélkülözi azt a politikai erőt, mellyel a nemzet jogos követeléseinek úgy nemzeti, mint gazdasági és kulturális téren érvényt tudna szerezni. Ezzel szemben az általános, titkos választói jog alapján megválasztott parlament rövid idő alatt meg fogja valósítani mindezeket az égető feladatokat,

---

[1] 1905 augusztus 26.

[2] A felhívás bevezetője Eötvösre, Széchenyire és Kossuthra hivatkozik, akiknek egész életük munkája az volt, hogy a népet bekapcsolják az állam ügyeinek intézésébe.

[3] Elengedhetetlen feltételét.

mert ez a parlament a mai Magyarország dolgos népmillióinak gazdasági és kultúrerőiből fogja meríteni törhetetlen erejét.

Csatlakozzék mindenki az általános, titkos választójog ligájához.

Az általános, titkos választói jog ligája; kezdeményezők: Szabadgondolkozók Egyesülete, Társadalomtudományi Társaság, Huszadik Század, Társadalomtudományi Olvasókör számos tagja, Apáthy István egyetemi tanár, a Szabadgondolkozók Egyesületének elnöke, Vámbéry Ármin egyetemi tanár, a Magyar Tudományos Akadémia tiszteletbeli tagja, Jendrássik Ernő egyetemi tanár, a Magyar Tudományos Akadémia tagja, Mártonffy Márton országos iparoktatási főfelügyelő, miniszteri osztálytanácsos, Pikler Gyula egyetemi tanár, a Társadalomtudományi Társaság alelnöke, Nagy Dezső ügyvéd, Lechner Károly udvari tanácsos, egyetemi tanár, Kosutány Ignác egyetemi tanár, Somló Bódog egyetemi tanár, a Huszadik Század szerkesztője, Barabás Béla, Benedek János, Dési Géza, Rajk Aladár, Ugron Gábor, Vázsonyi Vilmos, Vészi József országgyűlési képviselők, Ágoston Péter jogakadémiai tanár, Benedek Elek író, Bors Emil jogakadémiai tanár, Diener-Dénes József író, a Szabadgondolkozók Egyesületének alelnöke, ifj. Erdély Sándor ügyvéd, Fényes Samu író és ügyvéd, Földes Géza, a Nemzeti Iskola szerkesztője, polgári iskolai igazgató, Gerster Géza mérnök, a Társadalomtudományi Olvasókör elnöke, Gratz Gusztáv, a Társadalomtudományi Társaság titkára, Harrer Ferenc jogtudományi író, Hindy Attila ügyvéd, Jászi Oszkár, a Társadalomtudományi Társaság titkára, Jászi Viktor jogakadémiai tanár, Jánosy Zoltán ev. ref. lelkész, Jeszenszky Ignác ág. evangélikus lelkész, Kernstok Károly festőművész, Kégl Gyula ügyvéd, földbirtokos, a Szabadgondolkozók Egyesületének főtitkára, Lechner Ödön műépítész, Lyka Károly, a Művészet szerkesztője, Leopold Gusztáv földbirtokos, közgazdasági író, ifj. Leopold Lajos földbirtokos, közgazdasági író, Madzsar József orvos, Márkus Dezső királyi ítélőtáblai bíró, Mártonffy Marcel jogakadémiai tanár, Marschán Géza, az Ügyvédjelöltek Körének elnöke, Meller Simon, a Szépművészeti Múzeum őre, író, Méray-Horváth Károly mérnök, író, Óváry Lipót országos főlevéltárnok, a Magyar Tudományos Akadémia tagja, Pataj Sándor, az Igazság szerkesztője, Pompéry Elemér, a szabadalmi bíróság bírója, Quittner Zsigmond műépítész, Sasvári Ármin, a Kereskedelmi Múzeum titkára, író, Simonsits Elemér, Tolna vármegye főjegyzője, Szabolcska Mihály evangélikus református lelkész, a Kisfaludy- és Petőfi-társaságok tagja, Száva János, a Tanítók Otthonának elnöke, iskolai igazgató, Szalay Károly főgimnáziumi tanár és író, Székely Aladár, a Társadalomtudományi Olvasókör főtitkára, Vámbéry Rusztem egyetemi magántanár, Várady Zsigmond ügyvéd, író, Wildner Ödön, a Huszadik Század társszerkesztője, Wolfner Pál író, a Társadalomtudományi Társaság munkástanfolyamának titkára, Zigány Zoltán tanár és író, a Budapesti Általános Hitelszövetkezet igazgatója.

Az előkészítő bizottság

Népszava, 1905 augusztus 27. Liga az általános, titkos választói jogért.

A Népszava 1905 szeptember 6-i száma a ligához való újabb csatlakozásokról ad hírt. A csatlakozók valamennyien „a középosztályból kerülnek ki". Szeptember 8-án pedig beszámol a liga mellett rendezett tüntetésről.

205

1905 szeptember 12

TUDÓSÍTÁS A MAGYARORSZÁGI SZOCIÁLDEMOKRATA PÁRT 1905. ÉVI SZEPTEMBER 10-I RENDKÍVÜLI KONGRESSZUSÁRÓL

[1] ... A titkárság nevében *Horovitz* Jenő elvtárs jelenti, hogy 150 község 175 szervezete 307 küldöttel van képviselve, Budapestről pedig 62 szervezet 118 küldöttel.

Képviselve vannak a következő városok és községek: Arad, Abony (építőmunkások); Albertfalva (famunkások); Atád, Ajka, Albertiirsa, Apatin, Algyő, Anina, Bicske, Budafok

[1] Bevezetőben a tudósítás a választójogi harc jelentőségét méltatja, majd ismerteti a rendkívüli kongresszus tisztikarának megválasztását.

(famunkások); Baja, Budaörs (építőmunkások); Bácsalmás, Brassó, Bulkesz, Békéscsaba, Budafok, Bonyhád, Békésgyula, bécsi magyarok, Cegléd, Csokonya, Csenta, Csorvás, Dunaföldvár, Dunavecse, Dusnok, Debrecen (cipészek, ácsok, építőmunkások, famunkások, vasmunkások, földmunkások); Esztergom (építőmunkások); Ercsi, Erdőhegy, Eger, Erzsébetfalva (ácsok, famunkások, építőmunkások, cipészek, szabók); Felsőhomoród, Földes, Gyoma, Gyöngyös (építőmunkások); Győr, Gyertyámos, Gödöllő, Gádoros, Hort, Harta, Hatvan, Hódmezővásárhely, Jászberény (ácsok, famunkások, kőművesek); Igló, Kiskunfélegyháza, Komárom, Kispest, Keszthely, Kiskunhalas, Kiskőrös, Kiszombor, Kecskemét (építőmunkások); Kaposvár, Körmend (építőmunkások); Kiskér, Kassa, Kolozsvár, Aranyosmedgyes, Kecskemét, Lőcse, Lacháza, Mezőtúr, Miskolc (építőmunkások); Medgyesegyháza, Makó, Marosvásárhely, Mór, Moson, Mecsekszabolcs, Mohács (építőmunkások, vasmunkások); Németpróna, Nagyoroszi, Nagycserna, Nagykőrös (építőmunkások); Nagykikinda (építőmunkások); Nagykáta, Nagykanizsa, Németboly, Nagyvárad, Nagytétény, Nyíregyháza, Nagyszeben, Nagyjécsa, Nagybecskerek, Ómoravica, Őrszállás, Ókér, Ómór, P.-Józseffalva, Pécs (pártszervezet, bányatelep, földművelők); Pozsony (pártszervezet, szlovák szervezet); Piros, Pestszentlőrinc, Pápa, Paks, Pancsova, Resica, Rohonc, Rákospalota, Ruttka, Soroksár, Sátoraljaújhely, Sopron, Somogy, Solt, Szabadszállás, Szilágysomlyó, Szeged, Szatmár, Szolnok, Szombathely, Szászrégen, Szigetvár, Székesfehérvár, Szarvas, Szigetújfalu, Szalkszentmárton, Szigetcsép, Torda, Törökkanizsa, Temesvár (építőmunkások, famunkások, fémmunkások, festők, nyomdászok); Tiszaroff, Tolna, Tata, Trencsén, Torontáltorda, Törökszentmiklós, Törökbálint, Újpest (pártszervezet, asztalosok, kisiparosok); Újnép, Újsóvé, Ungvár, Újvidék, Vác, Vörösvár, Versec, Veszprém, Vámos, Zsombolya, Zenta, Zilah, Zombor, Zalaegerszeg, Zsolna.

A napirendre került ezután a sor...

Az általános választói jogért folyó harcról Garami Ernő számolt be. Beszédében röviden összefoglalta az általános választói jogért indított küzdelem történetét. Áttérve az ország politikai helyzetére, Garami azt fejtegette, hogy a koalíciós pártok vádjaival szemben nem a szociáldemokraták, hanem a „nemzeti" jelszavakat hangoztató és az általános választói jogot megtagadó koalíció a hazaáruló. Beszéde végén hangoztatta, hogy a választói jogért folyó harcból minden munkásnak ki kell vennie részét, mert „tisztában kell lennünk azzal, hogy a mi erőnktől függ, hogy mit érhetünk el. Szeptember 15-én beszüntetjük a munkát s kivonulunk a parlament elé. Azonban figyelmeztetjük az elvtársakat, hogy ez csak a budapesti munkások napja, nem a vidékieké. Mert ez még csak az első ütközet lesz, nem a végső.

Csak ha a parlament ridegen elutasít bennünket, *akkor jön a nagy harc, akkor egy napon talpra fog állani egész Magyarország munkásnépe, s akkor az adott jelre be fogja szüntetni az egész ország népe a munkát.*"

Határozati javaslat

„A magyarországi szociáldemokrata párt rendkívüli országos pártgyűlése megállapítja, hogy az ország állapotai eljutottak arra a pontra, melyen az eddigi álparlamentarizmus kormányrendszere teljes csődöt mond, s csak egyetlen mentőeszköz kínálkozik: az általános, titkos választási jog alapján felépülő igazi népalkotmányosság.

Megállapítja a pártgyűlés, hogy nemcsak *politikailag nincs megoldás a mai álparlamentarizmus tehetetlensége miatt az igazi parlamentarizmus felépítése nélkül*, de nincs azért sem, mert a proletárság minden eszközzel, a harc minden módjával elszántan megakadályoz minden oly kormányzást, mely az igazi alkotmányosságot meg akarja akadályozni.

Kimondja a pártgyűlés, hogy a munkásság minden parlamentáris többség vagy kormány ellen, amely az általános, titkos választói jog törvénybe iktatását a legelső, legsürgősebb teendők közé nem iktatja, *élethalálharcra kész.* A ma adott helyzetben ez a harc a koalíciós többség ellen irányul, mert ez állást foglal az általános, titkos választói jog ellen, s mert ennek megalkotása egyedül a többség akaratán múlik.

Kimondja továbbá a pártgyűlés, hogy bár *ez a harc nem irányul a többség közjogi követelései ellen*, de minden oly állásfoglalást, amely ezek ürügye alatt akarja elodázni a nép jogainak érvényesülését, árulásnak tart ez ellen az ügy ellen. A pártgyűlés köszönti az igaz alkotmányosság eddigi lelkes harcosait s kimondja, hogy a szociáldemokrata párt ezt a küzdelmet forradalmi erejének teljes tüzével tovább folytatja a végső győzelemig.

A párt felszólítja Magyarország minden munkását, hogy a harcból vegye ki részét.

Felszólítja továbbá Budapest munkásait, hogy szeptember 15-én szüntessék be a munkát, vonuljanak a parlament elé, s nyomatékosan követeljék a képviselőháztól az általános, titkos választói jognak, a többségi pártok választási ígéreteinek megfelelő, legrövidebb idő alatt való megvalósítását. *Egész Magyarország proletárságát felszólítja arra, hogy haladéktalanul készüljön a legelkeseredettebb ellenállásra,* ha a proletárság komoly, figyelmeztető tüntetésére visszautasítással felelne az osztályparlament osztálygőgje, s utasítja a pártvezetőséget, hogy az általános sztrájkot előkészítve, azt a harc kellő pillanatában teljes súllyal érvényesítse.

A proletárság vívja meg az élethalálharcát élni és diadalmaskodni akaró eszméjének legyőzhetetlen erejével, s a maga forradalmi elszántságának egész lelkesedésével."

Handler Gyula elvtárs (Ungvár) a következő indítványt terjeszti elő:

Indítvány

„Miután a választói rendszer jogtalanságát nemcsak Budapest népe érzi, hanem vele az egész ország népe, indítványozzuk, hogy hasson oda az 1905 szeptember 10-én tartott pártkongresszus, hogy szeptember 15-én necsak Budapest munkássága, de az egész ország öntudatra ébredt munkássága tegye le a szerszámot."

Knittel Ferenc elvtárs németül ismerteti a napirendet, s melegen támogatja a határozati javaslatot, kifejtve, hogy lesz idő, mikor a vidékieknek is ki kell venniük részüket. Nem szabad az ilyen fontos dolgot elhamarkodni.

Fein Márton elvtárs (Pápa) a következő indítványt terjeszti be:

„Indítványozom, hogy a vidéki munkásság ne tegye le szeptember 15-én a szerszámot, hanem szólítsa fel a központi pártvezetőség a vidéki elvtársakat, hogy szeptember 15-én este minden városban egy tüntető felvonulást rendezzenek, s a vidéki munkásság így nyilvánítsa a választói jog mellett való erős kitartását."

Vántus Károly elvtárs (Nagyvárad) a vidék hangulatát ismerteti, mely a lehető legjobb. A Függetlenségi Párt hasztalan igyekszik gyűléseinket megzavarni. Így például Lengyel Zoltán Zilahon négy napig agitált, de a polgárságot, részint a józanság, részint a félelem visszatartotta a gyűlés megzavarásától. A pártvezetőség javaslatát elfogadja.

Kardos Jakab elvtárs a pártvezetőség nevében ellenzi az országos sztrájkot, mert nem szabad a harcban az összes puskaport egyszerre ellövöldözni. A vitát Kardos indítványára egyhangúlag bezárták, s a két indítvány elvetésével a határozati javaslatot egyhangúlag elfogadták.

Weltner Jakab elvtárs azon meggyőződésének ad kifejezést, hogy az általános sztrájkhoz a földművelők is csatlakoznak. *(Zajos helyeslés.)* Ezentúl minden vasárnap a vidéki szervezett munkások kimennek a falvakba egy csomó röpirattal, s kiosztják azt a földművelők között. Nem kell félni a csendőröktől; azok csak az ügyetlen agitátort csípik el. *(Nagy derültség és helyeslés.)* Óriási agitációt fejtünk ki, de ehhez sok pénz kell. Mondja ki tehát a kongresszus, hogy az agitáció fedezésére országos gyűjtést indít.

Az indítványt egyhangúlag elfogadták.

Kovács Sándor (Halas) viharos tetszés mellett kijelenti a földműves-munkások nevében, hogy az általános sztrájkra minden pillanatban készen állanak.

Garbai elvtárs felolvassa a beérkezett üdvözlő táviratokat és leveleket . . .

A kongresszust üdvözölték a Zágrábban dolgozó szervezett magyar építőmunkások, a váci államfogházban levő szociáldemokraták, a frankfurti szervezett magyar munkások. Üdvözlő táviratok és levelek érkeztek még a következő helyekről. Külföld: Hamburg, München, Stuttgart; Magyarország: Nagyszeben, Kolozsvár (textilcsoport), Zombor (nyomdászok), Kaposvár, Kalocsa, Piszke, Szombathely, Eperjes, Marosvásárhely, Bécs, Fiume, Arad (cipészek), Liptószentmiklós, Makó, Nagykanizsa, Dés, Mór, Kőszeg, Temeskutas (építőmunkások), Temeskutas (iparosok), Kőszeg (építőmunkások), Szekszárd (építőmunkások), Szekszárd (szervezett munkásság), Torontáltorda.

Népszava, 1905 szeptember 12. A munkásság parlamentje.

A rendkívüli kongresszus napján, délután a Városligetben népgyűlés volt az általános választói jog érdekében, amelyen a budapesti munkásokon kívül részt vettek a kongresszus vidéki küldöttei is. A szónok — *Garbai*

Sándor — beszédében történelmi példákkal azt bizonyította, hogy sohasem a nép, hanem a „főúri osztály" volt a magyar haza elárulója. Nemcsak a múltban, hanem jelenleg is nem a munkásság, hanem a mágnások, a koalíciós pártok vezetői a hazaárulók. *Weltner* Jakab elnöki zárszavában hangsúlyozta, hogy szeptember 15-én a munkásság békésen kell hogy tüntessen. Felszólította a munkásokat, hogy provokációknak ne üljenek fel. Ha majd eljön az ideje, csinálunk mi zavarokat, „de nem úgy, hogy a hatalom pribékjeivel halomra lövetjük magunkat, hanem úgy, hogy otthon maradunk és ölbe tesszük a kezünket". *(Népszava, 1905 szeptember 12. Országos népgyűlés az általános, titkos választói jogért.)*

Ugyancsak szeptember 10-én Budapesten gyűlést tartottak a szláv munkások is. A szerb, szlovák és lengyel szociáldemokrata munkások részéről több felszólalás hangzott el. Kimondották, hogy részt vesznek a szeptember 15-i tüntetésen.

Szeptember 10-én az általános választói jog érdekében gyűlést tartott több budapesti szakszervezet tagsága is, akik elhatározták, hogy szeptember 15-én beszüntetik a munkát és felvonulnak a parlament elé.

Gyűlések voltak ezeken kívül számos vidéki városban és községben is. Így Újpest, Budafok, Nagykanizsa, Gyoma, Vadkert (Nógrád m.), Pátka, Siklós, Tiszacsege, Kiskundorozsma és Heves munkásai és földművelői csatlakoztak az általános választói jogért folyó harchoz. A Budapest környéki városok munkásai elhatározták, hogy részt vesznek a budapesti munkásság szeptember 15-i sztrájkjában és felvonulásában.

Szeptember 15-ig még számos helyen tartottak népgyűlést az általános választói jog érdekében. *(Az erről szóló tudósításokat lásd Népszava, 1905 szeptember 12., 13., 14., 15.)*

206

1905 szeptember

A SZOCIÁLDEMOKRATA PÁRTVEZETŐSÉG RÖPIRATA CSENDRE ÉS NYUGALOMRA INTI A SZEPTEMBER 15-I FELVONULÁS RÉSZTVEVŐIT

Szeptember 15-én Budapest munkássága a parlament elé vonul, hogy tüntessen az általános, titkos és egyenlő választói jogért.

A tüntetésnek csendesnek és méltóságteljesnek kell lennie.

Ha az általános választói jog ellenségei zavart akarnának előidézni, *ne engedjétek magatokat provokálni.* Ha valaki befurakodik sorainkba és ott kiabál ellenünk, ne rohanjanak 500-an rája. A két mellette álló elvtárs tenyere elég egy ilyen bérenc elhallgattatására. A többi ne is érdeklődjék a dolog iránt.

A kiabálókat nem kell kivezetni a tömegből, mert ez zavart idézne elő. Ott kell őket tartani, hogy ne kiabálhassanak.

Politikai érettségünk legfényesebb bizonyítéka lesz, ha tüntetésünk zavar nélkül végződik.

Nem kell éljenezni és nem kell abcugolni. Énekeljük szózatunkat, a Marseillaise-t, hogy a képviselők e forradalmi dal hangjai mellett vonuljanak a parlamentbe.

Óriási tömegünk a tüntetés rendes lefolyásával bizonyítja be, hogy félelmes, elszánt ellenfél, és hogy addig nem nyugszik, míg az *általános és titkos választói jogot törvénybe nem iktatják.*

Összes elvtársainkat felhívjuk, hogy a fenti rendelkezéseknek érvényt szerezzenek.

A Magyarországi Szociáldemokrata Párt vezetősége

MMI Archívum. Röpiratgyűjtemény. I. 1/1905/IX/49.

A koalíciós lapok, elsősorban a Magyarország, a szociáldemokrata párt elleni támadásaik során — többek között — azzal vádolták a pártot, hogy „a föld odaígérésével igyekeznek híveket szerezni" maguknak az általános választói jogért indított kampányukban, s hogy „maguk elismerik, hogy a katonaság ellen vannak . . ., hogy a király ellen vannak . . ." *(Magyarország, 1905 szeptember 3., 6., 8.)*

Az elhangzott vádakra a Népszava 1905 szeptember 8-i és 9-i számában válaszolt. „Földfelosztás, királybuktatás . . . régi rémei a feudális uraknak, akik talán tudják, hogy földet osztani nem akarunk, a katonaság és a királyság eltörlésének — mint forradalmárok — hívei vagyunk, de hogy az általános választói jog megadása ezt eredményezze, azt senki józan ésszel meg nem érti . . ." írja. Történelmi példákkal igazolja, hogy az általános választói jog „az imádott társadalmi rendet *sehol* sem változtatta meg", majd kijelenti, hogy „. . . előttünk *egészen mindegy,* hogy a kapitalisztikus állam királyság vagy köztársaság-e". (Rémek, illetve Denunciálás.)

1905 szeptember 14

A PÉCSI NAPLÓ TUDÓSÍTÁSA A TOLNA MEGYEI SZEGÉNYPARASZTOK FORRADALMI ELŐKÉSZÜLETEIRŐL

... Az aratósztrájk eredményeivel a vidék temérdek pusztáinak cselédsége nincs megelégedve, nem nyugszik bele az engedményekbe, melyekben az elkeseredett bérharc eredményeképpen részesült, azért általános mindenütt az elégedetlenség, általános a zúgolódás, és mindenütt csak az alkalmat várták, hogy ismét nyíltan az erőszak terére lépjenek, így követelve kívánságaik, óhajaik teljesítését.

A vidéken, bár nagyrészt a keresztényszocializmus vert erősebb gyökeret, melynek több községben formális szervezete is van, mégis azon mozgalom, melyet a nemzetközi szocialisták az általános választói jog érdekében indítottak, élénk visszhangra talált itt, és a cselédség a politikai mozgolódással kapcsolatosan felújítani készül a nyári bérmozgalmakat, éspedig a készülődés tünetei oly veszedelmesek, hogy nyílt *anarchiától* lehet tartani.

A járás összes pusztáin elhatározták a gazdasági cselédek, hogy *szeptember 15-én sztrájkba lépnek.* Abbahagyják a szántást és egyéb munkálatokat, és újból követelik helyzetük javítását, a nagyobb bért és a nagyobb részesedést. Most éppen szerződéskötés előtt áll a cselédség, azért az időt is alkalmasnak találják a sztrájkra, mert az aratósztrájk alkalmával ekkorra helyezték kilátásba a jövedelem gyarapítást, de úgy látszik, most nem remélheti a cselédség ezen ígéretek tényleges beváltását.

A sztrájk határozottan politikai színezetű. A szociális eszmék jelszavait hangoztatva hirdetik a sztrájkot, és hirdetik az anarchiát, nyíltan hangoztatva, hogy szeptember 15-én kitör a forradalom és akkor *„lesz az uraknak, meg a papoknak ... ne mulass!"* Az anarchista eszmék, melyeket már az aratósztrájk idején pengettek, most még inkább megerősödtek, és félreértve a szociális tanokat, vagyonfelosztást, tőkeelkobzást hirdetnek és követelnek.

Mivel szentül meg vannak győződve a forradalom kiütéséről, készülődnek is erre, hogy aztán készen fogadhassák...[1]

Az egyöntetűség, mely a zavargást jellemzi, főleg a céltudatos eljárás, mellyel vagyonukat biztosítani, pénzüket kézhezkapni akarják, nemcsak valószínűvé, de bizonyossá teszi, hogy a hirtelen lábrakapott, elkeseredett mozgalom lelketlen, zavarosban halászni szerető izgatók munkája. És bár látják ezeknek ténykedését, nyomukra jönni mégsem sikerült eddig. Annyit azonban mégis megállapítottak, hogy egy csonkakezű ember, ki paprikát árulva járja be a vidéket, viszi a hírt minden pusztára, hogy szeptember 14-én mindenütt sztrájkba lépnek, kövessék ők is a példát. De a gyanúsított holtartózkodása, kiléte még ismeretlen, és így őt eddig nem is sikerült letartóztatni.

A tamási járásban a cselédség viselkedése, hangulata igen izgatott, valósággal *forradalommal fenyegetnek*, és magatartásuk olyan fanatizmust mutat, mely valószínűvé teszi, hogy eddigi zavargásaikat még nagyobbakkal, erősebbekkel fogják tetézni. A zavargásokra való tekintettel a csendőrséget mindenütt megerősítették, de félő, hogy mindazonáltal tényleg véres jeleneteket fog előidézni az elkeseredett, feltüzelt nép. A szomszéd járásokban, főleg Martinica, Bogaras, Majsa és Gyánt pusztákon hasonló mozgalom mutatkozik, Gyönkön is a takarékpénztárból mind követelik a pénzeiket. Mindenütt tehát elkeseredettséghez, fanatizmushoz és romboláshoz vezet a fékevesztett izgatók lelketlen munkája, a szociális eszmék és tanok félremagyarázása.

Pécsi Napló, 1905 szeptember 14. Forrongás Tolnában.

Ugyancsak a Pécsi Napló 1905 szeptember 16-i száma a dunántúli forradalmi mozgalomról a következőket írja:

„Künn a falvakon arról beszélnek, hogy kiüt a forradalom, melynek kikiáltását a mai napra, *szeptember*

[1] A forradalom hírére — írja tovább a lap — megrohanták a tamási takarékpénztárat, s követelték vissza betétjüket. Ez zavart okozott a kifizetéseknél, ami még jobban fokozta az emberek izgalmát.

15-re tűzték ki. Ami 1848-ban március 15. volt, az lesz most szeptember 15. A szomszéd Somogy vármegyében, ahol parcellázások folytak, a földművesek abbahagyták a tárgyalást, azt vetvén oda okul, hogy szeptember 15-én eldől a nép sorsa, s parcellázás nélkül is övék lesz az urak birtoka. A pécsi püspöki erdőben fát szállító fuvarosok ma beszüntették a munkát. Szerintük a fővárosban ma kerül hatalomra a népuralom, s akkor a püspöki erdő fáját maguknak szállíthatják. A legképtelenebb hírek járnak szerteszét, s a köznép szentül hitt abban, hogy ma a fővárosban összejött szocialisták kikiáltják a forradalmat. *A Dunagőzhajózási Társaság pécsi és baranyai bányáiban a bányászok ma beszüntették a munkát*... A munkáslapok, krajcáros újságok s a sajtó különböző rendű és rangú izgató, lázító orgánumai annyira fölzavarták a kedélyeket és elhomályosították az elméket, hogy a mai napra mindenki általános sztrájkot, forradalmat várt. Hogyisne, amikor a Népszava reggeli számában ökölnyi betűkkel hirdeti a «vörös péntek» nagy jelentőségét. A városunkból Budapestre mozgósított munkások hozzátartozóikat és szeretteiket «képes levelezőlapokon» arról értesítették, hogy «*ha szeptember 15-én agyon nem lőnek a forradalomban bennünket, szombaton hazaérkezünk*»...

A tamási járásban is el volt terjedve a forradalom híre, s az egyes pusztákon tényleg fenyegető állást foglalt el a cselédség. «Agyonverjük az urakat!» Ez a jelszó járta. Olyannyira lázas volt a hangulat, hogy nagyobb csendőrerősítésekről kellett gondoskodni. Itt se történt semmi baj. A járási főszolgabíró jelenti, hogy járása területén a gazdasági cselédek és egyéb munkások között nyugalom van, és remélhetőleg karhatalom beavatkozására nem kerül a sor. Annyi bizonyos, hogyha a törvényen kívüli állapot még tovább tart, s a kormányhatalom tekintélye hamarosan helyre nem áll, annyira elharapózik az anarchia tüze, hogy már csak nagy véráldozat árán lehet eloltani." *(Hírrovatunk.)*

Hasonló hírt közöl a Szegedi Napló 1905 szeptember 15-i száma. „Csabán (Békéscsabán) a napszámosok nem vállaltak munkát — írja. — Péntekig — így mondják —, majd csak kihúzzák koplalással is, azután meg úgyis ők lesznek az urak!"

A Nagyváradi Napló 1905 szeptember 14-i számának közlése szerint „több jel mutat arra ... Nagyváradon, hogy a munkások országos sztrájkra készülnek. A szakegyletekben lázas munka folyik, gyűjtik a segély- és sztrájkalaphoz tartozó pénzeket, minden este összejövetelt tartanak, és lelkesen agitálnak, hogy a szervezett és általános sztrájkhoz csatlakozó munkások táborába minél több munkást vegyenek fel. A nagyváradi munkásság tizenkét tagját küldte fel Budapestre a párt országos népgyűléseire, kongresszusaira és szeptember 15-i nagy, tüntető felvonulásra, akik már egy hete körülbelül fenntartózkodnak a fővárosban. Ezek a küldöttek pártvezetőségi ülés után a nagyváradi munkásság azon üzenetét vitték fel a fővárosba, hogy minden pillanatban készek az általános sztrájkra."

208

1905 szeptember 16

BESZÁMOLÓ A „VÖRÖS PÉNTEKRŐL", A BUDAPESTI MUNKÁSSÁG SZÁZEZRES VÁLASZTÓJOGI TÖMEGTÜNTETÉSÉRŐL[1]

A gyülekezés

A gyülekezés reggel 7 órára volt kitűzve, mégpedig hét helyen: a Pálffy téren, a Lehel téren, a Hunyadi téren, az Almássy téren, a Tisza Kálmán téren, a Ferenc téren s a Martinovich téren. Ide vonultak reggel 7 órakor zászlóik és jelzőtábláik alatt az összes szakmák. A gyülekezőhelyeken kiosztották az „Elvtársainkhoz" című röpiratot[2], melyben utasítások vannak, miként viselkedjenek az elvtársak provokálókkal szemben, s ott osztották ki a jelvényeket is, vörös színű, kemény papírlapokat

„Éljen az általános, egyenlő és titkos választói jog!"

felirattal. A jelvényeket minden munkás a kalapjához tűzte, így mutatván ki, hogy a népjogokért küzdők táborához tartozik. Képviselve volt minden szakma, nem maradt el egyik sem, hiszen tudta minden munkás, hogy ellenségeinknek, a nép ellenségének kell megmutatni a szervezett proletárság félelmetes erejét.

Legtöbben voltak a vasmunkások, 25 000-en, asztalos 5000, egyéb famunkás 4000, cipész

---

[1] Bevezetőben a beszámoló a szeptember 15-i tömegtüntetés jelentőségét méltatja. Megállapítja többek között, hogy a „magyarországi szociáldemokrácia történetében ünnepet jelent a mai vörösbetűs nap; szeptember 15".

Ezután a lap a felvonulók fegyelmezettségéről ír, példát is felhozva ennek igazolására. A munkásság erejének bizonyítékát látja abban, hogy szinte megállt az élet a fővárosban.

[2] Lásd e kötet 364. old.

„Vörös Péntek". — Tüntetők az Országház téren.

(Fénykép a Vasárnapi Ujság 1905 szeptember 24-i számából.)

BUDAPEST, 1906
AUGUSZTUS 26

A FORRADALOM NÉVTELEN HŐSEINEK

Ára 20 fillér.

AZ
OROSZ FORRADALOM KÉT JANUÁRJA

NÉPSZAVA KÖNYVKERESKEDÉS
BUDAPEST, VII., NYÁR-UTCA 1.

Ára 12 fillér.

Az orosz forradalommal foglalkozó szociáldemokrata brosúrák címlapja (1906).

és csizmadia 4000, kőműves és építőmunkás 8000, vasutas 400, gázgyári munkás 700, szabó 7000, nyomdász 4000, kereskedelmi alkalmazott 3000, Újpestről 10 000, Erzsébetfalváról 5000, Soroksárról 1500, Budafokról és Albertfalváról 6000, Kispestről 4000 elvtárs jött. Mintegy 20 000 lehetett a kisebb szakmák munkásainak száma, s a tömeg többi része napszámosokból és segédmunkásokból állt, akik nagyrészt még nincsenek szakegyletekben szervezve, de azért tudják, érzik, hogy az ő érdekeiket csak a szervezett munkásság tábora óvja meg.

A menet

Reggel fél 8 óra tájban indult el a munkásság tömege a gyülekezőhelyekről, majdnem egyidőben. Felejthetetlenül szép látvány volt, amidőn az ünneplő ruhába öltözött tízezernyi munkáshad a Marseillaise hangjai mellett végighaladt a városon. Útközben óriási módon növekedett a menet, mely, amíg a központi gyülekezés helyére, a Szabadság térre érkezett, egy beláthatatlan óriási tömeggé alakult.

A százezernyi tömeg, amelynek soraiból csak a szakegyletek zászlói magaslottak ki, meg a magasan emelt jelzőtáblák, melyen ilyenforma feliratok voltak:

„*Haza csak ott van, hol jog is van!*"

„*A népcsaló mágnások a haza nevében teszik hazátlanná a népet!*"

„*A politikai jogok vezetnek a gazdasági kizsákmányolás megszüntetéséhez!*"

„*Éljen az általános választói jog!*"

„*Le a népcsaló mágnásokkal!*"

A Váci körúton összetorlódtak a minden irányból érkező menetek. Az Andrássy úttól a Nyugati-pályaudvarig egy óriási kígyóhoz hasonlóan feketéllett a lassan mozgó tömeg. Nem volt ének, nem voltak zajos kiáltások, csak tompa dübörgés, a felvonuló százezernyi proletárság lépteinek zaja. Majd felharsant a zene. Budafoki, soroksári, kispesti és újpesti elvtársaink zenekarral jöttek, amelyek az úton lelkesítő dalokat játszottak. A Váci körúton már csak lassú lépésben lehetett haladni, oly nagy volt a torlódás.

A parlament előtt

A rendőrség oly előkészületeket tett ma, mintha forradalom kiütését várná. 1500 gyalogos és 150 lovas rendőr vonult ki, akik elzárták az összes szomszédos utcákat és kordont vontak. A külső Nádor utcai Radeczky-kaszárnyában készenlétben tartották a 16. huszárezred két eskadronját[1] és a soproni 18. honvédgyalogezred két századát, mely utóbbiakat egyenesen ebből az alkalomból rendelték a fővárosba ...

Ezer és ezer ember az Országház téren, feketén hömpölyög a nép a Kiss Ernő, az Aulich utcában, Alkotmány utcában, csak úgy dagadoz a hullámzó sokaság, a Báthory utca a Hold utcáig tömve, a Vécsey és Nádor utca és a Szabadság tér félelmetesen tele, szinte lehetetlen volt a tömeg nagyságát megbecsülni, de lehetett ott 120—150 000 ember. Először a *Hunyadi* téren gyülekezett csoport vonult fel a parlament elé, reggel 8 óra tájban, a menet élén a nyomdászok dalkarával és zászlójával, azután következtek sorban a többiek. Másfél órával az első csoport odaérkezése után még mindig özönlött a nép.

A parlament lépcsőit s a bejáró előtti helyet ellepték a képviselők s számos külföldi újságíró. A külföld érdeklődése a mai események iránt rendkívüli volt. Majdnem minden jelentékenyebb külföldi lap elküldte tudósítóját és rajzolóját. Ott voltak még az alkoholellenes kongresszus külföldi tagjai is, akik nem győztek elragadtatásuknak kifejezést adni az impozáns és fegyelmezett tüntetés fölött. A külföldi újságírók, akik erre a nagy napra Budapestre érkeztek, álmélkodva szemlélik a gyönyörű látványt, és egyikük ekként kiáltott fel:

— Sehol ezen a világon 100 000 ember nem tudna ekkora fegyelmet tartani. Le a kalappal urak!

[1] Századát.

Küldöttségünk a házelnöknél

A képviselőház elnökéhez menesztendő küldöttség tagjai reggel 8 órakor gyülekeztek a párttitkárság helyiségében, ahonnan testületileg vonultak a képviselőházhoz . . .

A küldöttség 9 órára ért a képviselőházba, ahol Vészi József országgyűlési képviselő vezetésével az elnök fogadótermébe vonult. Amikor Justh Gyula megjelent, Vészi József kijelentette, hogy a szociáldemokrata párt szakszervezeteinek delegátusai felszólították, hogy házszabályszerű kérvényüket a választói jog általánosítása érdekében szabályszerűen ellenjegyezze. Szívesen tette ezt, a kérvényt ezennel átnyújtja, bemutatván a küldöttség szónokát, Garami Ernő elvtársat, és a párt elnökét, Goldner Adolf dr. elvtársat . . .[1]

Az elvtársak lelkes éljenzése után Justh Gyula imígy válaszolt:

„Tisztelt Uraim! Vészi barátom beszéde után a kérvényt átvettem, és kötelességszerűleg a képviselőház elé fogom terjeszteni. A képviselőház pedig a házszabályok előírása szerint fogja tárgyalás alá venni. Szónokuk találóan megjegyezte, hogy elnöki állásomnál fogva a dolog lényegéről nem nyilatkozhatom. Csak hozzávetőleg megjegyzem, hogy az általános választói jogról vallott nézetem általában ismeretes. Itt azonban a személyes nézetemről nem lehet beszélni, mert a képviselőház nevében nem nyilatkozhatom, és az ő határozatának nem prejudikálhatok[2]. Arra kérem önöket, hogy oly bizalommal, amellyel a képviselőházhoz fordultak, ugyanoly nyugalommal várják be a képviselőház határozatát is. Erős hitem és meggyőződésem, hogy a képviselőház bölcsessége megtalálja azt az utat, amely a kérvényt közmegelégedésre fogja elintézni."

A küldöttség ezután elhagyta a képviselőházat . . .[3]

A szétoszlás

Míg a küldöttség a parlamentben járt, a nép nyugodtan várakozott alant. A zenekarok munkásdalokat játszottak, s noha három-négy is játszott egyszerre, az óriási térségen, amelyet a tömeg elfoglalt, egyik a másikat nem zavarta . . .

Mikor a küldöttség visszajött, a pártvezetőségnek tagjai közül *Kardos, Bokányi, Garbai, Klárik, Buchinger, Weltner és Gyuriás* elvtársak szóltak ugyanegy időben, a tér különböző pontjain a néphez. Tribün nem volt felállítva, így tehát az elvtársak vállukra emelték a szónokokat, akik közös megállapodás alapján a következőket mondották:

„Amit megígértünk, betartottuk. Megmutattuk, hogy Budapesten csak egy közvélemény van, s az az általános választói jogot követeli. Justh Gyula képviselőházi elnök kijelentette, hogy az általános választói jog közmegelégedésre fog megoldást nyerni. Mi a béke és kultúra emberei vagyunk. Tudomásul vesszük, hogy a választói jog kérdése parlamentárisan, békés úton oldatik meg. De őrt állunk, s ha az ígéretet nem váltják be, mi is megtesszük, amit elhatároztunk, kimondjuk az általános sztrájkot. A mai nap a harcnak csak a kezdete, mert addig nem lesz béke és nyugalom, míg az általános választói jogot ki nem vívtuk. Most pedig, amily méltóságteljes volt felvonulásunk, olyan legyen az eloszlás is. Vigyázzon mindenki, nehogy ellenségeink zavart okozhassanak. Nyugodtan és békésen oszoljanak szét. Éljen az általános választói jog!"

Megkapó látvány volt, mikor a felhívásra 100 000 kar emelkedett a magasba s a munkások kalaplengetve üdvözölték a szónokokat. Megmozdult a hatalmas tömeg, s megkezdődött a szétoszlás minden irányban.

Eltartott jó félóra hosszat, míg a tömeg eltávozhatott. Az utcasarkokon mindenütt rende-

[1] A tudósítás ezután Garaminak az általános választói jog bevezetésének szükségességét hangsúlyozó beszédét közli.

[2] Nem vághatok elébe.

[3] Ezután a tudósítás ismerteti a képviselőház elnökének átadott kérvény szövegét. A kérvény befejezésül megállapítja, hogy „nem lesz addig nyugalom Magyarországon, míg az általános, titkos választói jog törvénybe iktatva nem lesz".

zők figyeltek, hogy zavar ne támadjon s nem is volt semmi baj. Elvtársaink fegyelmezettsége valósággal példátlannak bizonyult. Egy óra múlva már visszanyerte az utca rendes képét . . .[1]

Népszava, 1905 szeptember 16. A vörös péntek.

A szociáldemokrata párt küldöttsége előtt Justh Gyula az Újjászervezett Szociáldemokrata Párt 30 főnyi küldöttségét fogadta. A küldöttség, amelyet Mezőfi Vilmos és Áchim András vezetett, kérvényt nyújtott be az országgyűlés elnökéhez, amelyben az általános választói jog megvalósítását követeli, mint a független Magyarország létrehozásának döntő feltételét.

A „budapesti függetlenségi pártok követsége" is tisztelgett az országgyűlés elnökénél, és ez alkalomból kérvényt nyújtottak át, amelyben a választói jog reformját sürgetik. *(Lásd A Nap, 1905 szeptember 16.* A két küldöttségről csaknem valamennyi lap tudósít.) A „vörös péntek" jelentőségével foglalkozik a Népszava 1905 szeptember 16-i vezércikke (Rohamra!); a Narodni Glasz, 1905 szeptember 20. [Szeptember 15.]; az Adeverul, 1905 október 1. [Vörös péntek] és a Slovenské Robotnícke Noviny, 1905 október 1. [1905 szeptember 15. Százezer szocialista a magyar parlament kapuja előtt].

209

1905 szeptember 24

A SZOCIÁLDEMOKRATA PÁRT ÁLLÁSFOGLALÁSA MAGYARORSZÁG FÜGGETLENSÉGE MELLETT, A KOALÍCIÓS PÁRTOK VEZETŐINEK BÉCSI KIHALLGATÁSÁVAL KAPCSOLATBAN

Három gróf, egy báró meg egy történelmi név 1905. évi szeptember 23-án délelőtt 11 órakor bement Habsburgi Ferenc Józsefhez. Úgy mentek be, hogy ők a magyar nemzet megszemélyesítői. És 11 óra 5 perckor a magyar nemzet kijött Ferenc József szobájából. Üléssel meg nem kínálták, jó szóval meg nem szólították, hogy mit akar tőle, meg nem kérdezték, szimplán a faképnél hagyták. Vagyis kirugatott.

Senki ne higgye, hogy ezen mink örülünk. Pedig örülnünk kellene, tapsolnunk kellene, ha olyan aljasok, olyan hitványak volnánk, mint a koalíció. Mert a koalíció örült, tapsolt, diadalmámorban úszott, mikor a Burgból a népjogot, az általános, titkos választói jogot rúgták ki. Örült és tapsolt, mert ő ádáz ellensége a népjognak. Mi pedig most nem örülünk és tapsolunk, mert mi nem vagyunk ellenségei az úgynevezett nemzeti követelményeknek és következetesen, hűségesen követeljük a nép felszabadítását, és ennek révén Magyarország teljes függetlenségét.

Hogy ma a magyar nemzetet a Burgból kirúgták, ezt mi, hazátlan bitangok, szörnyű és vérlázító dolognak tartjuk. Mert szörnyűség az, vérlázító dolog az, hogy egy ember, vagy néhány ember úgy bánhatik el több százezer emberrel, az úgynevezett nemzettel, mint egy vásott iskolás gyerekkel, akit a mogyorófapálcás mester maga elé állít, szigorú magaviseleti szabályokkal ráncba szed és aztán kilódít.

Ez a szörnyűség a kamarilla műve. De ki növesztett szarvakat a kamarillának? Ki fogadta tapssal, diadalordítással az osztrák miniszterelnök beavatkozását Magyarország belső ügyeibe? A koalíció! Mikor a főhercegek, főhercegasszonyok és udvari bennfentes mágnások denevérhada az általános választói jogot megbuktatta (persze, csak egyelőre!), akkor a magyar hazaffyak alig tudtak hova lenni a túláradó boldogságtól. Most hát egyék meg, amit főztek!

Semmi le nem moshatja a koalícióról azt a vádat, hogy a mai helyzetet ő maga teremtette meg. A kamarilla látta, hogy az általános választói jog hírétől halálos veríték verte ki a koalíció

[1] A beszámoló ezután ismerteti a koalíciós pártoknak azt a tervét, hogy megzavarják a munkások tüntetését, és e terv kudarcát. Elismerő szavakkal emlékezik meg a rendőrség „kifogástalan viselkedéséről", „tartózkodásáról", amely — mint írja — sok munkást arra késztetett, hogy agitáljanak a rendőrök között. Befejezésül ismerteti a tüntető szociáldemokrata munkásságot üdvözlő táviratokat és leveleket. Eszerint üdvözletet küldtek a resicai szociáldemokraták, az aninai népgyűlés, az orosházi építőmunkások, a szolnoki festőmunkások, a balatonföldvári munkásság, miskolci cipészmunkások, Marianku Péter, Berény, Temes megye, a pécsi Zsolnay-gyár munkásai s az ottani 3000 bányamunkás, a szombathelyi szervezett sütőmunkások, a bécsi szociáldemokraták lipótvárosi szervezete, a Horvát- és Szlavonországi Szociáldemokrata Párt vezetősége, a „Kolozsvári Nemzeti Színháznál dolgozó minden áldozatra kész kőművesek", a temesvári építőmunkások.

testét, látta, hogy a fekete mágnásoktól és züllött dzsentriktől vezetett „nemzetet" a gutaütés környékezi a rideg osztályuralom megszüntetésének még a puszta gondolatától is. Tehát megszabadította a kizsákmányoló osztályt ettől a halálos aggodalomtól, és joggal remélhette, hogy ennek fejében a „nemzet" habozás nélkül keresztül fog sétálni a mai napon fölállított caudiumi jármon.

És ki tudja, rosszul számított-e a kamarilla? Hiszen az a három gróf, az egy báró, meg a nagy történelmi név a kirúgatás után nem fordult sarkon és nem sietett haza az első gyorsvonattal, hanem Bécsben maradt, vár alkudozásra és megalkuvásra készen, sőt sóváran. Az ajtón kirúgott nemzet vár, hogy talán még bemászhatik az ablakon. Hiszen ha a király nem hagyta volna őket a faképnél, ha szóhoz engedte volna őket jutni: ők olyan lojálisak, olyan dinasztikus érzelműek, olyan készek vállaikra venni a kormányzás nehéz terhét, olyan örömest elfogadnának nemzeti engedmények fejében egy üres frázist, annyira égnek a vágytól, hogy viszontszolgálatot tehessenek az általános, titkos választói jog elejtéséért! De a király nem állt velük szóba, a király a cselédjéhez utasította őket. És ők, ha a cseléddel nem is, de egy tizedrangú fontosságú egyéniséggel igenis készek alkudozni — kirúgatásuk után. Csak egy ici-pici frázist kapjanak, csak egy kicsike látszatát a vívmánynak, ők engednek, nehogy a nyakukba szakadjon az általános választói jog.

Ha fel lehetne tenni, hogy a koalíció vezéreiben nagyobb a szabadságszeretet, mint az osztályönzés, akkor kérdeznénk tőlük valamit. Ezt: Hiszik-e az urak, hogy ilyen vérlázító módon ki lehetett volna őket a Burgból rúgni, ha nem a néhány százezernyi *nemzet*, hanem a több milliónyi *nép* állana a hátuk mögött? Hiszik-e, hogy az ilyen szörnyű arculcsapás után ma este olyan csendes, olyan közönyös volna „az ország szíve" Budapest, mint akármelyik hétköznapon?

De nem fárasztjuk magunkat ilyen kérdésekkel. Mert a koalíció előtt Magyarország függetlensége, a magyar nép szabadsága és boldogsága csak másodrendű dolog, nekik mindennél előbb való az előjogokkal felruházott osztály érdeke, a munkálkodó nép elnyomása. Az osztályérdek megvédése, a nép lenyűgözése kedvéért ők belenyugosznak abba, hogy Magyarország függetlensége soha meg ne valósuljon. Bele kell nyugodniuk, mert ezt a függetlenséget a *felszabadított nép* közreműködése nélkül a „nemzet" nem lesz képes kivívni soha, de soha. Hát inkább alkusznak, hát inkább lemondanak, hát inkább meghagyják a magyar függetlenséget és szabadságot üres jelszónak, csak maradjon meg a szent osztályérdek, és maradjon elnyomva a munkában görnyedő nép!

Ők így. De *mi* nem. Magyarország független lesz, a magyar nép szabad lesz, mert mi akarjuk. Mi, a hazátlan bitangok. És testvéreink, a Lajtán túl lakó hazátlan bitangok.

Tegnap, mialatt itthon a nagy hazaffyak készültek a nagy alkura, Bécsben a két ország proletárjai, hazátlan bitangjai, kezet fogtak a népszabadság és a magyar függetlenség kivívására. Az osztrák szociáldemokrácia birodalmi pártértekezletén dr. Adler elvtársunk egyebek közt így szólt:

„*Mi mindnyájan — osztrák és magyar szocialisták — megegyezünk abban, hogy szabad Magyarországot, önálló Magyarországot, szabad Ausztriát, önálló Ausztriát akarunk*, és egyek vagyunk ama gondolatban, hogy *meg akarjuk magunkat szabadítani a dualizmus láncaitól*, melyek a dinasztia érdekében immár gályarabláncokká lettek."

Így beszél a hazátlan bitangok egyik képviselője odaát, ahol a kamarilla, a klérus, az arisztokrácia és a burzsoázia Magyarország elnyomására és kizsákmányolására, a magyar szabadság megfojtására, Magyarországnak gyarmati állapotban való megtartására minden erejét megfeszíti. És a sok millió hazátlan bitang a fekete-sárga birodalomban mind egyetért vele, aminek nemsokára meg is lesz a látszata.

De így beszélünk mi is ideát — mi, a magyar szervezett munkásság. Osztrák testvéreinkkel együtt — külön masírozva és együttesen támadva — fogunk harcolni a magyar és osztrák nép szabadságáért és ezen szabadság megszerzésének leghatalmasabb fegyveréért, az általános, titkos választói jogért. Mert mi is azt valljuk, amit Adler elvtársunk, hogy „*csupán olyan képviselőház roncsolhatja össze a dualizmust* és csinálhat államot az értelmetlen állapotok zagyvalékából, amely *a nép háza*".

A kirúgottak nem siettek haza, hogy a népjogok zászlaja alá sorakoztassák a népet, és a szabad néppel megostromolják az abszolutizmus bástyáit, hanem Bécsben maradtak alkudozni. Talán holnap vagy holnapután nem lesz meg az alku. De meglesz előbb-utóbb, éspedig meglesz az ország függetlenségének, a nép szabadságának rovására.

Hanem mi nem alkuszunk. Minekünk függetlenség és szabadság kell az egész magyar nép számára. Mi meg akarjuk ostromolni az előjogok és az abszolutizmus bagolyvárait, egyesülve osztrák testvéreinkkel, és szembeszállva a népjogok fekete-sárga elnyomóival és piros-fehér-zöld elalkuvóival. A nyugalom ebben az országban akkor fog helyreállni, az abszolutizmus halálharangja akkor fog megkondulni, amikor meg lesz az általános, titkos választói jog.

Előbb nem!

Népszava, 1905 szeptember 24. Kirúgva.

Arra a hírre, hogy a király kihallgatáson fogadja a koalíciós pártok vezetőit, a szociáldemokrata pártvezetőség várakozó álláspontra helyezkedett, és a szeptember 24-re „az általános választói jog" napirenddel tervezett gyűlést is bizonytalan időre elhalasztotta. *(Népszava, 1905 szeptember 21., illetve A magyarországi szocialisztikus munkásmozgalmak az 1905. évben. Budapest 1906. Országos Központi Községi Ny. 84. old.)*

210

1905 október 8

A NŐMUNKÁS AZ OROSZ PROLETARIÁTUS PÉLDÁJÁRA HIVATKOZVA HARCBA HÍVJA A MAGYAR MUNKÁSNŐKET AZ ÁLTALÁNOS VÁLASZTÓI JOGÉRT

... Hozzátok szólok most, asszonyok, lányok, proletárok, testvéreim. Hozzátok akarok szólni néhány szót, titeket akarlak — ha erre szükség volna — ebben a lelketemelő küzdelemben kötelességetek teljesítésére felszólítani.

Oroszország munkásai felvonultak a cár elé, és kérni akartak. Feleségeik és gyermekeik velük mentek. A kérők tömegét megtámadták a kozákok, néhány perc múlva testvéreitek százai: asszonyok, ártatlan kis csecsemők véres hullái borították el Szent-Pétervár utcáit. Nem rég volt ez, emlékezzetek rá. Azok az asszonyok átérezték azt, hogy itt nincs különbség férfi és nő között, elszántan állottak oda a vadállatok fegyverei elé. Emlékük a proletárok szívében él, testvéreink voltak, és a proletariátus szent ügyéért dobták oda virágzó életüket.

Ezeknek az asszonyoknak ragyogó önfeláldozása ébredjen fel bennetek, ezeknek az ártatlan gyermekeknek, a részeg hordák ártatlan áldozatainak véres hullái lebegjenek szemeitek előtt, mert lehet, hogy holnap minálunk is ilyen állapotok lesznek. Nincs olyan gyáva eszköz, olyan gyalázatos furfang, amelyet igénybe ne vettek volna már ellenfeleink, hogy jogaink küzdelmében a megsemmisítésünket meg ne kíséreljék. Bicskázások, tőrbecsalások, melyeket megvesztegetett stricik, éjszakai lebujok alakjainak hitvány söpredéke által hajtatnak végre, napirenden vannak. Ellenünk uszítják a rendőrök hadát, hogy halomra ölessenek bennünket, mert nem tűrjük békén a húsunkat tépő korbácsütéseket. Kizsákmányolóink, kihasználóink a legpiszkosabb váddal illetnek bennünket, mert nem tágítunk követeléseinktől, az általános, titkos választójogtól. Ebben a harcban osztályrész jutott nektek is. Oroszországi állapotok uralkodnak nálunk is, oroszországinak kell lenni a fegyvernek is, mert különben veszve az ügyünk ...

Asszonyok, lányok, proletártestvérek!

Fel akarnak használni titeket is arra, hogy testvéreitek ellen küzdjetek, fel akarnak titeket is használni munkástestvéreitek harcainak megrontására. Titeket, akik éjt, napot munkában töltve, a gyárosok, tőkések igáját húzva véretekkel adóztok, a jogfosztottakat, testvéreitek,

az öntudatos munkásság ellen uszítanak. Szószékről a legpiszkosabb félrevezetéssel akarnak karmaik közé kaparintani, hogy árulókká legyetek. Máskor a legocsmányabb szavakkal illetnek benneteket, ma, mikor a harc kitört, csábítgatnak, a testvérküzdelmet emlegetve, testvéreitek ellen. Ismerjétek fel a csábítgatókban az *elcsábítók* hitvány seregét, akik számtalan testvéreitekre örökös gyalázatot, örökös szégyent, örökös szomorúságot hoztak. Ismerjétek fel őket, és lássátok meg bennük a munkásság ellenségeit, a ti ellenségeteket, elnyomóitokat, kihasználóitokat.

Verjétek vissza diadalmasan a támadást, és mondjátok nekik: *Mi testvéreinkkel, az öntudatos munkássággal együtt szenvedünk a gyárban, a dohos műhelyekben, e hazában hazátlanul bolyongunk mi is, mert nincs jogunk. Szüleink, testvéreink, gyermekeink és önmagunk érdeke az, hogy bátran, elszántan, diadalmasan végigvívjuk e harcot. Közöttünk nincs áruló! Vissza jezsuiták, menjetek a lebujaitokba papszakácsnéitokhoz!* Ez legyen a válasza minden öntudatos munkásnőnek, minden cseléd elvtársunknak.

Jöhet reánk még ezen időknél harciasabb, próbára tehet bennünket még erősebb támadás is. Szervezett voltunkban bennünket senki meg nem ingat.

Mi a kötelessége most minden proletárnőnek?

Soha szebb, nemesebb feladata még nem volt.

Fel kell világosítani mindenkit arról, hogy ez a harc gazdasági küzdelem, fel kell világosítani, hogy ez a harc osztályharc.

Szemben áll a „nemzet" és a nép. A henyélő, tunya, a zsírunkból, vérünkből táplálkozó zsarnokok az egyik oldalon, jogaiért, a szabadságért, a megélhetésért küzdő munkásság a másik oldalon.

Lehet-e a munkásnők között egyetlenegy is, aki fel nem ismeri kötelességét, szent hivatását?

Lehet-e egy is, aki, ha ott látja testvéreit a rendőrlovak patái alatt a jogokért vívott nagy küzdelemben vérezni, hogy lelke nyugodt maradjon, és maga is oda ne álljon a küzdők közé?

Ha jönni kell, hát jöjjön a harc, mi nem rettenünk vissza. Ha oroszországi állapotok lesznek, fegyvereink is oroszországiak lesznek.

Ha ki kell vonulnunk, magunkkal visszük gyermekeinket, és halálra szántan oda állunk a pribékek elé, hadd lássák a jogtiprók, hogy a proletárnők ismerik a háromszínű zsarnokokat is.

Vége a türelemnek, vége a siránkozásnak, vége a sötétségnek.

Legyen vége a jogtalanságnak is.

Nőmunkás, 1905 október 8. Asszonyok, lányok, proletártestvéreim!

A VÁLASZTÓJOGI TÖMEGMOZGALOM FELLENDÜLÉSE AZ OSZTRÁK-MAGYAR MONARCHIÁBAN AZ OROSZORSZÁGI OKTÓBERI ÁLTALÁNOS SZTRÁJK HATÁSÁRA

211

1905 október 26

TUDÓSÍTÁS AZ OROSZORSZÁGI OKTÓBERI ÁLTALÁNOS SZTRÁJKRÓL

Oroszország lángban áll. Az évszázados kegyetlen elnyomatás, a cárizmus vértszomjazó brutalitása, a munkásság irtózatos kizsákmányolása ím, megtermette gyümölcsét. A forradalom vihara most végigságuld a zsarnokság birodalmán, és gyökerestül elpusztítja azokat, akik a szabadságot a vérpadon akarták megfojtani. Nem volt hiába a hősök önfeláldozása.

Szibéria nyomorúságos viskóiban nem hiába tengetik régóta életüket az emberiség legjobbjai és legnemesebbjei. Amiért ezrek és ezrek áldozták fel életüket, mindenüket, az most Oroszországban valóra válik. A forradalom pusztító erővel járja be a birodalmat. A munkásság megtagadta a kizsákmányolóknak a szolgálatot, és a birodalom már összeomlik.

Oroszországban nincsen vasúti közlekedés. A gyárakban szünetel a munka. A munkássághoz csatlakozott a felvilágosodott intelligencia. A posta- és távirdahivatalnokok, a vasúti tisztek, a mérnökök, a gyógyszerészek általános sztrájkot proklamáltak. A munkások, a forradalomnak hősies katonái, torlaszokkal védik magukat a zsarnokságot szolgáló kozákok ellen. Tengernyi vér ömlik az utcákon, de ebből a vérből az emberi szabadság fog felsarjadni.

A forradalom hőseinek példátlan küzdelmét csodálattal nézzük. Az emberi önfeláldozásnak olyan magasztos példáját nyújtják, *amely nem maradhat hatás nélkül más országok szabadságáért küzdő munkásságára . . .*[1]

Népszava, 1905 október 26. Az orosz zsarnokság utolsó órái.

212

1905 október 29

A PÉCSI MUNKÁS KÖZLI EGY OROSZ FORRADALMÁR LEVELÉT PÉCSI MAGYAR ELVTÁRSAIHOZ

Még emlékezetükben lehet a pécsi elvtársaknak, amikor egy orosz üldözött járt nálunk nemrégen, akit anyagilag, erkölcsileg is támogattak az itteni elvtársak.

Most egyik elvtársunk — akinél néhány napig tartózkodott az illető — levelet kapott tőle, melyet jónak találtunk itt közölni. Talán az elvtársak tanulnak belőle, hogyan kell az igazságért lelkesedni.

A levél németül van írva, amit mi magyarra fordítottunk. A levél a következő:

Kedves elvtársak!

Ti tudjátok, hogy utamat Amerikának vettem. A kikötőből még egyszer értesítést kértem orosz testvéreimtől, hogy mit tegyek? Ezt a választ kaptam: „Itt küldünk elegendő költséget, de mert tudvalevő, hogy 10—12 hét múlva az orosz proletáriátus a legnagyobb harcot vívja a cárizmus letörésére, szükségünk van mindazon erőkre most, akik a forradalom lángját terjeszteni tudják. Neked is itt kell lenned. Egyúttal a .....i kerületbe osztanánk be." Én büszke vagyok — írja tovább —, hogy az orosz szabadságért harcolni és meghalni tudok. Tehát mert álnéven útlevelem is van, visszamentem, mert hívott a kötelesség. Fogadjátok köszönetemet szíves vendégszeretetekért. Én sohasem fogom a pécsi elvtársakat elfelejteni, különösen Oz. V. Sz. elvtársakat. Én majd fogok tovább is írni, amíg életben leszek, jelt fogok adni magamról. Ha levelet nem kaptok tőlem, nos? akkor a ti J.....tok megszűnt élni. A forradalmi eszmének Oroszországban győzni kell, s mert ez vérbe fog kerülni, sok vérbe, nem vonhatom vissza magamat, hanem az utolsó pillanatban is felkiáltok: Éljen a forradalom s le a cárizmussal! Titeket pedig kérlek: Harcoljatok ti is bátran a magyar proletariátus szabadságáért! Tartsátok magasra a vörös, legyőzhetetlen lobogót a szocializmus szent érdekében, s ti is egyszerre kiáltsátok velünk együtt: Velünk a nép, velünk az igazság, annak győzni kell!

Üdvözöl orosz testvéretek

J.....

*

Ilyenek az orosz szabadság katonái, akik az abszolutizmus, az orosz zsarnokság, az orosz önkényuralom alól fel akarják szabadítani a népet. Készek inkább meghalni, de az önkényuralom járma alatt nyögni tovább nem. — *Szerk.*

Munkás, Pécs. 1905 október 29. Oroszországi levél. Társadalmi és gazdasági szemle rovat.

---

[1] Ezután a cikk részletesen beszámol az oroszországi eseményekről.

1905 október 31

ADY ENDRE CIKKE AZ OROSZ FORRADALOM TÖRTÉNELMI JELENTŐSÉGÉRŐL

Oroszország nagy, eddig talán legnagyobb napjait megindulással figyeli egész Európa. A táviratok rémes madarai, amelyek ebből a lángban álló országból hozzánk tudtak repülni, nemcsak a vérnek és puskapornak a szagát hozták el, hanem annak a kétségtelen bizonyosságát, hogy a forradalmi párt hihetetlenül felülkerekedett erőben és szellemben az autokratizmus fölé, a Pobjedonoszcevek, Trepovok nagy rémületére.

Oroszország legtöbb nagy városában a forradalmi párt diktál. Pétervár, Moszkva, Jekatyerinoszláv, Szaratov, Poltava, Szmolenszk, Minszk, Varsó, Reval és Riga népe forrong. Vasutasok, táviróhivatalnokok, ügyvédek sztrájkolnak az egész országban. A munkások városról városra, kormányzóságról kormányzóságra csatlakoznak az általános sztrájkhoz.

A vasutak az egész országban állnak. A távíró az egész országban néma. Talán ez az oka, hogy Oroszország mai két legnagyobb eseményéről nem a táviratok özöne érkezett.

Az egyik az, hogy a cár megadta népének az alkotmányt, a parlamentet, a felelős minisztériumot, és teljes hatalmú miniszterelnökké a békeszerző Wittét nevezte ki.

A másik pedig az, hogy Vilmos császár egy cirkálóból és hét torpedónaszádból álló flottát küldött a cári család megmentésére.

Így áll egymás mellett a két hír, de nem tudjuk, milyen arányban. Melyik kelt előbb? Mi történt a kettő közt? Mi az a titok, amely ezt a két hírt összekapcsolja?

Olyan nagy-e már a forradalmi hullám, hogy az alkotmányozó rendelet olaja sem képes többé lecsillapítani és a cárnak menekülnie kell?

Vagy pedig a cár hamarabb kérte a német császár segítségét, mint kiadta az alkotmányozó rendeletét, úgy hogy Vilmos császár flottája egy megbékélt és alkotmányossá lett országban fog kikötni?

Akár így, akár úgy, most már bizonyosnak látszik, hogy az orosz forradalmat többé nem lehet leverni. Oroszország többé nem az a barbár állam, ahol katonák szuronyával és kozákok dárdájával, újabb pálinkamámorral lehet elaltatni a közvéleményt.

Oroszország a legnagyobb napjait éli. Küszöbön van alkotmánya vagy ha már ez sem kell, a köztársasági átalakulása. Az oroszországi táviratok minden percben világosságot vagy meglepetést hozhatnak. Történelmet csinálhatnak.

Valami lappang ezeknek az időknek a méhében. Mintha az „új század" nemcsak naptári fogalom volna, hanem valóságos epocha kezdetét jelentené. A japániak politikai és kulturális revelációja, Norvégia függetlensége, Oroszország alkotmánya bizonyára olyan események, amelyek méltók a huszadik századhoz.

Csak mi maradnánk tétlenül? A régi tunyaságban. A régi megátalkodottságban. Vagy pedig a körülöttünk zajló események szintén új korszak kezdetét jelentik? Az ellentétes irányok eredője az lesz-e, amire mi vágyunk: szabad, független, erős és az európaival egyenlő értékű magyar kultúra!

Budapesti Napló, 1905 október 31. Singularis [Ady Endre]: Oroszország nagy napjai. Hírek rovat.

1905 november 1

A NÉPSZAVA CIKKE: AZ OROSZ FORRADALOM A CÁRI MANIFESZTUM KIBOCSÁTÁSÁVAL ELÉRTE CÉLJÁT

Vihar rázta meg a fehér cár birodalmát, a forradalom vihara. És tegnapról mára egy új világ támadt a „szent" Oroszország helyén.

Ahol eddig jogfosztott munkások állati sorban tengették életüket, ahol a paraszt rabigában görnyedezve szántotta az anyaföldet, ott most felderült a szabadság dicsőséges napja, ott jogot kapott a nép.

Kapott!? . . . Nem jól mondtuk . . . *Szerzett!*

Az elnyomott proletárság forradalommal erőszakolta ki magának azt a jogot, amely nélkül az élet csak tengődés, az ember csak barom, a haza csak üres szó.

Orosz testvéreink megcsinálták azt a forradalmat, amely a rengeteg állandó hadseregek, az ismétlőpuskák és a messzehordó ágyúk korában az egyedül célhoz vezető forradalom: megcsinálták a munkáskezek passzív forradalmát. A gyárakban megállottak a kattogó kerekek, a kohókban kialudtak a tüzek, a vasutakon megszűnt a forgalom, a városokban az üzleti élet.

És amikor még ez a forradalom sem hatott elég gyorsan, lengő vörös lobogók alatt kivonult az öntudatos munkásság megszámlálhatatlan hadserege és barikádokat emelt, szembeszállott a cári hatalom fegyveres bandáival, kitárta mellét a sortüzeknek, golyóért golyót küldött a zsoldosoknak, és a meggyilkolt testvérek életéért a hatalom bérenceit ölte halomra.

Öntudatos volt ez a forradalom, bátor volt, elszánt volt. És sikeres volt. Talán még nincs vége, de van már gyümölcse.

Az istenített cár megalázkodott az igazi isten, a népakarat előtt.

Aki nem ismert a maga akaratán kívül más akaratot, az most kénytelen beletörődni abba, hogy a népképviselet „hozzájárulása nélkül törvény érvénybe nem léphet".

Ahol a kamarilla uralkodott, ott most „a polgári jogok megdönthetetlen alapjai" gyanánt ismerik el „a vallás- és szólásszabadság igazi sérthetetlenségét, az egyesülési és gyülekezési szabadságot".

A korlátlan császári akarat helyébe a népakarat lép, amely az általános választói jog útján fog megnyilatkozni.

A szegényeket és gyöngéket elnyomó hatóságok a nép választottjainak „akadály nélkül" való ellenőrzése alá kerülnek . . .

A forradalom győzött. Az öntudatos, szervezett munkásság a vörös lobogó alatt megszerezte magának azokat a jogokat, amelyek nélkül egy nép élete nem élet, hanem hitvány tengődés.

Öröm, büszkeség és remény tölti el szívünket ez események láttára.

Öröm, hogy íme fölszabadult százmillió rabszolga.

Büszkeség, hogy ez a világot megváltó nemzetközi szociáldemokráciának a műve.

Remény és bizalom, hogy a magyar munkásnép jogfosztott állapota sem lehet örökké tartó.

Orosz testvéreink immár megnyerték a nagy csatát: az orosz munkásnépnek immár van joga. De megmutatták minekünk is az utat, amelyen, ha már más út nem marad, haladnunk kell.

Az a vihar, amely elsöpörte az orosz zsarnokuralmat, végig zúghat még Magyarországon is és elsöpörheti a maradi, népnyúzó magyar uralkodó osztályt is. El is fogja söpörni, ha észre nem tér és magától félre nem áll a haladás útjából. Hatalmasan állott a cári trón, szilárdan mint a kőszikla, körülbástyázva a szuronyok millióival, a főnemesség és nagybirtokosság kegyetlen kizsákmányolási szenvedélyével, a papság terjesztette babonával és tudatlansággal.

Micsoda megvíhatatlan erősségnek, micsoda rettenetes hatalomnak látszott ez a muszka autokrácia! . . . És megdőlt. Helyébe a legnagyobb hatalom került: a népakarat. Micsoda silány vakondtúrás ehhez képest a magyar reakció hatalma! Miniszterségre vágyó mágnások és

kalandorok, éhes fiskálisok, bérenc újságírók: ez a kis szemétdomb, ez akarná meggátolni, hogy a nap fölkeljen, mikor elérkezett a hajnal!? Gondolatnak is nevetséges! . . .

Eddig is tudtuk, most meg élő példából látjuk, hogy a nép jogokat nem *kap*, azokat *szereznie* kell. Aki a jogokat adja, azért adja, mert azokat tovább meg nem vonhatja. Az orosz nép elfogadja a megszerzett jogokat a cár kezéből, aki százezreket küldött már az ólombányákba, a halálba, a börtönökbe. A magyar nép miért ne fogadhatná el az őt megillető jogokat egy kiszolgált generális[1] kezéből?! Az orosz nép, a forradalmi vörös zászló alá sorakozva, elsöpörte a szabadság útjából az akadályokat. Hát mi miért ne küzdhetnénk ugyanaz alatt a vörös lobogó alatt a mi szabadságunkért, és miért ne szórhatnánk szét azt a szemétdombot, amely magát hegynek képzelve, el akarja előlünk zárni a szabadság útját!? . . .

Győzött a forradalom. És győzni fog, ha kell, nálunk is! Magasan lobog a vörös zászló! Hangosan dobognak a proletárszívek! Kelet felől diadalmas hangokat hoz az őszi szellő: a Marseillaise tüzes forradalmi hangjait . . . Történelmi napokat élünk. Vajon mikor jön el a mi napunk? Sokáig nem késhetik. A magyar szervezett munkásság készen várja a pillanatot, amely cselekvésre szólítja. És akkor . . . Nos igen, akkor végig gázolunk a szabadság ellenségein.

A forradalom győzött . . . Üdvözlet nektek, orosz szociáldemokrata munkások, testvéreink — mestereink!

Népszava, 1905 november 1. Győzött a forradalom!

215

1905 november 7

TUDÓSÍTÁS A BUDAPESTI PROLETARIÁTUS 1905 NOVEMBER 5-ÉN TARTOTT NÉPGYŰLÉSÉRŐL

[2] . . .A gyűlést 3 órakor *Garbai* Sándor elvtárs nyitotta meg . . . *Kardos* elvtárs elnöki megnyitója után *Bokányi* Dezső elvtárs beszélt, aki ismertette *az orosz munkásság harcát, és azt bizonyította, hogy az orosz nép nem a nemzeti zászló, hanem a vörös zászló alatt vívta ki győzelmét a zsarnokságon.* Majd a magyar viszonyokra tért át, és éles hangon bírálta az ellenzéket.

Mikor a Fejérváry-kormány — mondotta —, engedve a mi megalkuvást nem ismerő harcunknak, olyan programot hozott, amely nem szociáldemokrata, de mindenesetre radikális program, akkor azt hittük, hogy a koalíció megembereli magát, és e radikális program ellen még sokkal radikálisabb programmal lép ki a porondra. De mit láttunk? Azt, hogy a koalíció ehelyett teli szájjal és nagyképűsködéssel kijelentette, hogy a nemzet már ítélt! . . .

Lám, lám, Fejérváry programját kivihetetlennek, ostobaságnak nevezik, de mégis azzal dicsekednek, hogy ezt a sok ostobaságot és kivihetetlenséget az ő programjukból vette át Fejérváry. *(Derültség.)* Ne féltsék a koalíciós urak a magyar nemzet szabadságát Bécstől. *Ha veszélyben a szabadság, a nép milliói megvédelmezik, de csakis akkor, ha az általános választói jog által a népet képessé is teszik a szabadság védelmére.* A koalíció meg is indokolja az ő nagy felháborodását és kijelenti, hogy azért üzen kíméletlen harcot mindannak, ami nem tőle jön, mert Fejérváryék azt akarják, hogy először: a császár parancsoljon, másodszor: több katonai terhet viseljünk, harmadszor: ne legyen önálló vámterület, negyedszer: hogy vége legyen a magyar szabadságnak. *(Közbekiáltások: „Melyiknek?!")* Ha a kormány csakugyan ezt akarná, mi volna a válasz erre? Az, hogy először: nem parancsol sem a császár, sem a király, hanem legyen *népállam.*

---

[1] Fejérváry Géza báróról van szó.

[2] Bevezetőben a tudósítás az orosz forradalom nyugat-európai és ausztriai hatásával foglalkozik. A november 5-i népgyűlésről szólva hangsúlyozza: a szervezett munkásság „bebizonyította, hogy a jogért hajlandó orosz testvéreink módjára is harcolni".

Másodszor: *nincs egy fitying sem a hadsereg részére, alakítsuk meg a néphadsereget.* Harmadszor: *teremtsük meg rögtön az önálló vámterületet,* s negyedszer: *hozzuk be a teljes jogegyenlőséget,* a sajtószabadságot és a gyülekezési jogot. Ezt kellene mondani a koalíciónak, de ehelyett azt mondja, hogy igenis, parancsolhat a király, de jöjjön Budára . . .[1]

A koalíció ahelyett, hogy maga is azon volna, hogy a demokratikus újítások megvalósuljanak, arról beszél, hogy neki nem kellenek a népjogok, mert a nemzetnek legelső feladata, megvédelmezni az alkotmányát. Azt mondják továbbá, hogy el kell távolítani a nemzet haladásának útjából az akadályokat. Mi is azt mondjuk, de mi azt is mondjuk, hogy a nemzet haladásának az az akadálya, ha a nép műveletlen, jogtalan és koplal. *(„Igaz!", „Úgy van!")* Hogy ezen akadályokat elháríthassuk, nem nemzetiszínű jelmondatokra van szükségünk, hanem iskolára, jogra és kenyérre. A koalíció azonban távol áll ezek megvalósításától. Ő még az általános választói jogot sem akarja, és csak kiterjesztéséről beszél, a *titkos* szót pedig még említeni sem meri sehol, nehogy ráolvassák, ha letagadására kerül a sor. . .

Azzal vádoltak, hogy paklizunk Béccsel. Igenis, fenn jártunk a múlt héten is Bécsben, osztrák elvtársaink kongresszusán, és arra biztattuk őket, hogy velünk szövetkezve, küzdjenek a szabadságért. Megkötöttük a paklit, s elvtársaink kimentek az utcára, küzdöttek ott, vérük folyt, és e küzdelmüknek már megvan a gyümölcse, az osztrák kormány engedni volt kénytelen, s kijelentette, hogy belátja, miszerint az általános választási jog behozatala szükséges. *Mi is küzdeni fogunk, amíg egy új világ, a népszabadság világa nem jön el (Viharos taps és éljenzés) . . .*[2]

Népszava, 1905 november 7. Az orosz alkotmány — a magyar jogfosztás.

A Népszava 1905 november 7-i száma „Épülnek a barikádok" címmel tudósítást közöl az általános választójog bevezetését követelő bécsi, prágai, brünni, innsbrucki, trieszti és linzi tüntetésről.

216

1905 november 9

A VOLKSSTIMME KÖZLI AZ 1905 NOVEMBER 5-ÉN TARTOTT MAGYARORSZÁGI NÉMET MUNKÁSGYŰLÉS HATÁROZATÁT

[3]. . . Az 1905 november 5-én a Plasztikonban megtartott német munkásgyűlés üdvözli az orosz testvéreket az orosz zsarnokság ellen vívott hősies harcuk alkalmával. Kijelenti továbbá a gyűlés, hogy ha a jograblók erre kényszerítik, készen áll arra, hogy az általános választójog kiharcolására ugyanolyan fegyvereket használjon, mint amilyenekkel az orosz proletariátus kiküzdötte magának az alkotmányt. Végül a gyűlés kijelenti, hogy a koalícióra lépett ellenzék urait csupán aljas jograblóknak tekinti, ezzel szemben a szociáldemokrata pártnak a népjogért jelenleg vívott harcban alkalmazott taktikáját teljes egészében jóváhagyja, és mindenkor készen áll arra, hogy a pártot ebben a harcban minden eszközzel a legerélyesebben támogassa.

Volksstimme, 1905 november 9. [Az orosz forradalom és a magyar munkások.]

---

[1] Bokányi ezután arról beszél, hogy a koalíció sem jogot, sem kenyeret nem akar adni a népnek.

[2] A gyűlés *Kardos* Jakab Vázsonyi Vilmost támadó hozzászólása után véget ért. Ezután a tudósítás ismerteti a gyűlést követő tüntető felvonulást.

[3] A cikk első része ismerteti a november 5-i budapesti munkásgyűlést és felvonulást, majd röviden a német munkások gyűlését írja le.

1905 november 15

A NARODNI GLÁSZ CIKKE AZ OROSZ FORRADALOM HATÁSÁRÓL A MONARCHIA PROLETARIÁTUSÁNAK VÁLASZTÓJOGI KÜZDELMEIRE

A hírre, hogy Miklós cár kiáltványt adott ki, melyben alkotmányos szabadságot ígér az orosz népnek, Ausztria-Magyarországon sokkal hevesebb és komolyabb lett az általános és titkos választójogért folyó mozgalom. Bécs, Prága, Brünn és egyéb városok utcáin heves összetűzésre került sor a munkásság és a rendőrség között. Egyes helyeken a munkásság már barikádokat kezdett emelni és vérontásra került sor, számos tüntetőt megsebesítettek és letartóztattak. De mindez csak a kezdet Ausztriában. Ezek az ausztriai szociáldemokrácia kongresszusán, november 1-én is elhatározott általános, egyetemes sztrájk erőpróbái, hadgyakorlatai voltak.

Horvátországi pártunk szintén élénk agitációt fejtett ki az általános választójog érdekében. A zágrábi szervezett munkásság november 10-én este 7 órakor nagygyűlést tartott, melyen — a lakosság minden rétegéből — több ezer ember vett részt . . .[1]

Egyhangúlag elfogadták azt a határozatot, amelyben Horvátország egész lakossága számára egyenlő jogokat követelnek. A határozat értelmében Horvátország egész munkássága csatlakozik Ausztria és Magyarország dolgozó népének az általános és titkos választójogért folyó küzdelméhez. Majd 5 tagú bizottságot választottak, mely átadja ezt a határozatot a jelenleg éppen ülésező zágrábi szábornak[2].

Mint látható, az általános választójogért vívott harc tűzbehozta az egész monarchiát. Büszkék lehetünk arra, hogy a Magyarországi Szociáldemokrata Párt volt az első, mely az elmúlt és a folyó évben erélyes és heves harcot indított a nép e legszentebb jogáért. Még inkább kifejezhetjük elismerésünket az orosz szociáldemokrácia iránt, amiért roppant és véres küzdelem árán már ki is harcolta ezt a jogot. Mert éppen ez a győzelem tette lehetővé, hogy Ausztria-Magyarországon ez a harc még hevesebben fellángolt.

Előbb Ausztriát és Horvátországot említettük. Magyarországon azonban a mozgalom még hevesebben bontakozik ki. Még az országgyűlés egybehívása előtt mintegy 200 népgyűlést tartottak országszerte. Így például a mi végvidékeinken: Újvidéken, Szabadkán, Zomborban, Baján, Versecen, Becskereken, Kikindán, Zentán és Temesvárott, de más helyütt is . . .[3]

Mi ez alkalommal is azt mondjuk: készüljünk fel minden eshetőségre. Készüljünk fel a leghevesebb harcra, amilyen Magyarországon eddig még nem volt. Készüljünk az általános sztrájkra. Ha felkészülünk, rövid időn belül elérkezünk az általános választójoghoz.

Készüljünk fel, hogy győzzünk, mint ahogy orosz testvéreink forradalma győzött.

Narodni Glász, 1905 november 15. [Az orosz forradalom visszhangja Ausztria-Magyarországon.]

---

[1] Ezután a cikkíró felsorolja a gyűlés szónokainak és hozzászólóinak nevét.
[2] A horvát nemzetgyűlésnek.
[3] Ezután a cikk röviden beszámol az 1905 november 5-i magyar és német szociáldemokrata népgyűlésről.

KÜLFÖLDI SZOCIÁLDEMOKRATA VEZETŐK VÉLEMÉNYE A MAGYARORSZÁGI SZOCIÁLDEMOKRATA PÁRT VÁLASZTÓJOGI HARCÁRÓL (218—219)

218

1905 november 17., 28

A NÉPSZAVA KÖZLI BEBEL KÉT LEVELÉT A MAGYARORSZÁGI SZOCIÁLDEMOKRATA PÁRT VÁLASZTÓJOGI HARCÁRÓL[1]

Igen tisztelt Uram!

Nyílt kérdésére nyílt felelet jár.

A magyar képviselőház nem képviseli a magyar nemzetet, és még kevésbé képviseli a Magyarországon élő más nemzetiségeket, akik több évszázad óta a magyar földön élő népekhez tartoznak, ha nem is tagjai a magyar nemzetnek.

A magyar parlament nem a magyar nemzetnek, hanem a Magyarországon uralkodó osztályoknak, a nemességnek, a nagybirtokosságnak, a papságnak és a burzsoáziának képviselete. A magyar nemzet nagy többségének nincs módja arra, hogy a mai reakciós választórendszer és a választásoknál kifejtett hivatalos presszió mellett képviselőket választhasson a magyar parlamentbe. Az országban élő többi nemzetiségek pedig, noha a rájuk rótt adó- és katonakötelezettségnek meg kell felelniük, meg vannak fosztva attól a lehetőségtől, hogy érdekeik a parlamentben képviselőre találjanak.

Az a parlament, amely ily alapon nyugszik, nincs feljogosítva arra, hogy a nép nevében beszéljen és cselekedjék. És ha egy ilyen parlament vonakodik — mint ahogyan az önök parlamentje évek óta így cselekszik és bizonyára továbbra is így akar cselekedni — az általános, egyenlő, titkos és közvetlen választói jogot a parlamenti választások alapjául elfogadni, akkor *ez a parlament megérdemli, hogy bármiféle eszközzel elsöpörtessék.*

Az ilyen parlament jogi helyzete bitorláson alapszik, és a bitorlás, akármilyen régi, nem lehet jogforrás.

Egész természetesnek találom tehát, hogy magyarországi elvtársaim a magyar parlament ellen foglalnak állást, és az általános, egyenlő, titkos és közvetlen választójogot onnan veszik, ahonnan megkaphatják.

Én nem átallom kijelenteni, hogy alátrom annak az ítéletnek minden szavát, amelyet az önök miniszterelnöke, Fejérváry táborszernagy az eddigi magyar parlament meddőségéről és teljes tartalmatlanságáról mondott. Kívánom, hogy valósítsa meg programját, amely Magyarországot modern állammá formálja, amit a mai Magyarországról ugyancsak nem lehet elmondani.

Kiváló tisztelettel
Bebel

Népszava, 1905 november 17. Bebel a magyar kormányválságról.

*

„A levélváltás dr. Kreutzer tanár úr között és köztem nem volt magánjellegű. A tanár úr azért írt nekem, hogy ítéletemet hallja elvtársaimnak a magyar alkotmányharcban elfoglalt álláspontjáról, hogy ezt az ítéletet, *ha várakozásainak megfelel, magyar elvtársaim ellen felhasználhassa.* Miután azonban ez a válasz *nem az ő nézete szerint* íródott, nyilvánosságra hozatalát elhagyta volna. Nekem azonban ez nem volt érdekemben, és ezért nyilvánosságra is hoztam a levelet.

[1] Dr. Kreutzer Lipót kolozsvári kereskedelmi akadémiai tanár levélben fordult Bebelhez, melyben megkérdezte tőle, hogy helyesli-e a magyar szociáldemokrata párt mai állásfoglalását, helyesli-e, hogy a párt most felvetette az általános választójog kérdését, helyesli-e, hogy a párt a nemzeti törekvésekkel ilyen módon szembehelyezkedik? Bebel a levélre az itt közölt választ írta.

Hogy mily helyesen tettem, azt mutatja az a szenzációs tetszésnyilvánítás, mely levelemet a magyar sajtóban, a magyar munkások körében és a magyar nép tömegénél kísérte. Elvtársaim levelemet azonnal több nyelvre lefordíttatták és 500 000 példányban az egész országban szétosztották. Ez a tény is felvilágosíthatná dr. Kreutzer tanár urat, hogy tanításaival nem sok szerencséje lehet a magyar nép tömegénél.

Formálisan a magyar parlament mindenesetre jogos küzdelmet folytat a magyar minisztérium ellen, éppen úgy, mint a porosz képviselőház 1861—1866-ig a porosz kormány ellen. De amint ez is *formai* okok mögé bújik, hogy a választói reformnak minden kísérletét visszautasítsa, éppen úgy a magyar osztályparlament sem tesz egyebet. Ez is *először* az alkotmánykérdést akarja megoldani, azután *minden a régiben marad.* Éppen mint Poroszországban. *Ha a magyar munkások a mostani magyar parlamentre akarnának várni, akkor — az ítélet napjáig várhatnának.*

Hogy mi vezérli Fejérváryt és társait, amikor az általános, egyenlő, egyenes és titkos választói jogot és szociálpolitikai programjukat — mely program mindent meghalad, amit eddig osztálybornírtságában a magyar parlament lehetségesnek tartott — kilátásba helyezik, *az a magyar munkásoknak és a magyar nép tömegének igazán mindegy lehet.* Itt Bismarck mondása alkalmazható: *Az indítóok nem kerül szavazás alá!* A fődolog az, hogy a magyar munkások és a magyar nép tömege megkapják ezt a választói jogot, hogy *kitől és hogyan, az mellékes.* A korlátok ellen, melyekkel Fejérváry az analfabétákat sújtani akarja, ám küzdjenek Kreutzer dr. úr és társai, elvtársaimmal karöltve. Azonban, mivel Fejérváry a kötelező, ingyenes népoktatást is felvette programjába, mely követelés magaslatára a magyar osztályparlament még csak fel sem tudott emelkedni, amivel nyíltan elárulta népellenes jellemét, így némileg maga Fejérváry is hozzájárul, hogy az általa vont korlátok ledőljenek. Hogy pedig a magyar parlament egy része támogatta volna magyar elvtársaimat ama panaszaikban, amelyeket ezek a rendőrségnek velük szemben eddig tanúsított nyomorult, sőt sokszor rettenetes eljárása miatt emeltek, *arról eddig mit sem hallottam.* Magyar elvtársaim *mindeddig hiába várták,* hogy a magyar parlament megszűntesse ezeket az országra nézve káros állapotokat.

Ha pedig Fejérváry tényleg nem akarna jobb egyesülési és gyülekezési jogot teremteni, mint az, amely Magyarországon eddig érvényben volt, nos, akkor újra dr. Kreutzer tanár úrnak és barátainak a dolga, hogy ezt elvtársaimmal együtt küzdve kivívják. De hogy a mostani parlament egy ily hiányos gyülekezési és egyesülési jogot eltűrt, *az nem szól amellett,* hogy ez a parlament „Magyarországot az igazi szabadság napvilágára" akarja vezetni.

A támadásokra, melyekkel dr. Kreutzer tanár úr magyar elvtársaimat illeti, bizonyára ők maguk fognak neki felelni, ha ezt szükségesnek tartják[1].

A. Bebel"

Népszava, 1905 november 28. Bebel és Jaurès ítélete.

Bebel két levelét a legtöbb lap közli, köztük az Osztrák Szociáldemokrata Párt központi lapja, az Arbeiter Zeitung is. Az első levelet a szociáldemokrata párt 500 000 példányban kinyomatta, és magyar, német, szerb, román és szlovák nyelven az egész országban terjesztette. Ezenkívül a nagyobb városokban falragasz formájában is propagálta. *(Lásd A magyarországi szocialisztikus munkásmozgalmak az 1905. évben. Budapest 1906. Országos Központi Községi Ny. 134—135. old.; illetve Magyar Nemzet, 1905 november 18.)*

Bebel második levele válasz volt dr. Kreutzer újabb levelére.

---

[1] Mint utólag értesülök, Magyarország polgári sajtója azt a véleményt nyilvánította, hogy én levelemet csak magyar elvtársaimmal való értekezésem után írtam meg dr. Kreutzer tanár úrnak. Ez tévedés, levelem megírása előtt senkivel sem értekeztem.

A. B.
[Bebel eredeti jegyzete]

1905 november 28

JAURÈS NYILATKOZATA A MAGYARORSZÁGI VÁLASZTÓJOGI HARCRÓL

[1]... Modern, politikai gondolkodású emberek szemében a válság képe a Fejérváry-féle kormányprogram óta rendkívül megváltozott a koalíció hátrányára. Amíg a magyar nemzetnek nem kínálták fel a szociális reformok egész seregét, azt lehetett innen a távolból hinni, hogy az ellenzék küzd ilyen reformokért a kormány ellen. De most, hogy a koalíció kitért az általános választói jog megvalósítása elől, semmiféle látszat nem burkolja többé az ellenzék eljárását. A kérdés nem más, mint az, akarja-e a koalíció az általános szavazati jogot és az ennek nyomán támadó népjóléti intézményeket? A koalíció úgy viselkedett, hogy nem lehet belőle egyebet következtetni, csak azt, hogy — bár kertel — szíve mélyén ellenzi a szociális átalakulást, melyet báró Fejérváry hozna. Ebből a szempontból egy olyan új párt, aminőnek a haladó párt ígérkezik, mint a szociális fejlődés pártja, csak örömére lehet a francia közvéleménynek, hiszen Magyarországot ez hozza közelebb a nyugat-európai államokhoz, aminek már legfőbb ideje. Hangsúlyozni akarom, hogy nekünk, a magyar válsággal szemben indifferens egyéneknek mindegy, mely magyar politikusok eszközlik ezt a közeledést, s éppen ez okból nem annyira a jelenlegi kormányférfiaknak, mint személyeknek, *hanem annak a törekvésnek szól a mi rokonszenvünk, mely szociális reformokkal kívánja a válságot megoldani.* Nekem a gyakorlati politikában általában egyik fő elvem, *hogy a politikai hitvallásommal megegyező tetteit bármely zsánerű kormánynak támogatom.* Nem személyi okok vezetnek ebben, hanem elviek. Így csak helyeselni tudom a magyar szociáldemokrata párt magatartását, mely a Fejérváry-kormányt, bár ez a legkevésbé sem a mi világnézetünk szerint való kormány, népreformjaiban támogatja. Ez a támogatás nem Fejérváry egyéniségének, hanem az általános választói jognak szól, s bizonnyal kijárna Kossuth Ferencnek is, ha ő vállalkoznék az általános szavazati jog életbeléptetésére.

— Kérem képviselő úr véleményét arra a vádra vonatkozólag, amely szerint az általános választói jog ott, ahol megvalósult, s így Franciaországban is, demoralizálta a parlamentarizmust?

Jaurès csodálkozva kérdezte:

— Micsoda tünetek alapján hangzott fel ez a képtelen vád? Hiszen ilyen állításnak semmi alapja sincs!

Mikor elmondottam a francia politikusnak, hogy Magyarországon mivel érvelnek az általános választói jog ellenségei, Jaurès a következőket felelte:

— Az általános választói jognak ezek az ellenségei ugyan különös szempontból tanulmányozhatták a nyugat-európai parlamentek utolsó félszázadbeli történetét. Hol, mely időben tudnak rámutatni olyan tényekre, amelyek az állítólagos demoralizálásról tanúskodnának? Ellenkezőleg! *Éppen az általános szavazati jog szülte parlamentek erkölcsi színvonala áll magasabban, mint a többieké.* Hogy a mi parlamentünknél maradjak, van-e ország, ahol a közvéleménytől annyira függne a kormánypolitika? Óriási értékű erkölcsi biztosítéka a parlamentarizmusnak, hogy a népakarat alapján uralkodik a mindenkori kormányok fölött. Vagy nem abban áll-e a politikai erkölcsiség, hogy a kormány teljesen alávesse magát a közvéleménynek, mely szülte és fenntartja? Franciaország ebből a szempontból a legfejlettebb demokráciával rendelkezik Európa összes államai közül s ezt a fejlettséget az a körülmény eredményezte, hogy nálunk az általános választói jog a maga leghelyesebb formájában van meg. A francia kormányok mindenkor a francia nép politikai meggyőződésének az exponensei, s ennél magasztosabb erkölcsi színvonal — politikai értelemben — lehetséges-e? Ami pedig a parlament munkáját illeti, nem a legáldásosabb termékenységet szülte-e az általános választói jog? Hol dolgozik többet a parlament a nép érdekében, mint Franciaországban és Angliában? A politikát nálunk a nemzet legelőkelőbb szellemei dominálják, nem úgy, mint önöknél, ahol a „szellemi arisztokrácia" — ahogy nevezni szokás —,

[1] A cikk első fele A. Bebel második levelét közli. A nyilatkozatot Jaurès a Magyar Szó párizsi tudósítója előtt tette.

ahelyett, hogy az ország sorsát intézné, függésben van az anyagi erővel rendelkező osztályoktól. És tessék visszaemlékezni a francia parlamenti élet morálellenes eseményeire, nem éppen a demokrácia ellenségei tűnnek-e elő főhősök gyanánt? A francia parlamentben ritka az olyan botrány, mint például a Syvetón-féle, de ha előfordul, nem a radikális republikanizmus táborából ered. Érthetetlen is, minő alapon támadhatott az Ön által említett vád, holott minden világosan amellett bizonyít, hogy az általános választói jog a parlamentarizmus erkölcsi értékét hatalmasan fokozza. Ez a meggyőződés bennünk, franciákban már magától értetődő igazsággá vált, s én bizonyos vagyok afelől, hogy Magyarország állami értékét éppen Nyugat-Európa szemében csak hatványozni fogja az általános választói jog, amennyiben a nép közvéleményét, nem pedig a kiváltságos osztályokét állítaná oda a kormánypolitika alapjául. Ki meri azt állítani, hogy a nép közvéleménye bármely országban elutasítja a saját jólétének emelését célzó reformokat? A magyar nép és a mostani magyar parlament akaratának lehetetlen egyeznie. Pedig egyeznie kell a parlamenti akaratnak a nép közvéleményével. Hogy ez Magyarországon lehetővé váljék, semmi egyébtől nem függ, csak az általános választói jog megvalósításától. Modern állami létnek ennél az elsőrendű szükségletnél kell kezdődnie.

Népszava, 1905 november 28. Bebel és Jaurès ítélete.

A BUDAPESTI HÍRLAPSZEDŐK POLITIKAI SZTRÁJKJA 1905 DECEMBER 4—6 (220—221)

220

1905 december 5

TUDÓSÍTÁS A SZTRÁJK KITÖRÉSÉRŐL ÉS A BUDAPESTI MUNKÁSSÁG DECEMBER 4-I HARCOS MEGMOZDULÁSÁRÓL

A fővárosi hírlapszedők a múlt vasárnap[1] elhatározták, hogy nem lesznek a koalíciós rágalmazók kész szolgái, s beszüntetik a munkát minden olyan nyomdában, amely koalíciós lapot állít elő. E határozatot végre is hajtották, s ma este már nem jelent meg a Magyarország, a Magyar Állam, Magyar Szó s A Nap, holnap reggel pedig hiába keresik az olvasók a Független Magyarországot, a Budapestet, a Kis Ujságot, a Polgárt, a Pesti Naplót, a Neues Politisches Volksblattot, a Haladást, az Új Híreket és a Budapester Tageblattot.

A nyomdászok forradalmi elhatározását persze elszánt, dühvel fogadták a zsebük érdekeit védő kiadók s az osztályérdeküket féltő népnyomorgatók. Tajtékkal írták ma az Esti Ujságot és szerkesztőségéből revolverrel lőttek az abcugoló munkásokra. Hogy ez a provokálás milyen eredményekkel járt, azt elmondják az előzményekkel együtt az alábbi sorok.

A döntő értekezlet

A budapesti hírlapszedők vasárnap, e hó 3-án délután 3 órakor értekezletet tartottak. Az értekezleten körülbelül 400 hírlapszedő jelent meg, akik, miután megválasztották az elnököt és jegyzőt, a következő határozati javaslatot fogadták el *két* szavazat ellenében:

---

[1] 1905 november 26.

Határozati javaslat

Tekintettel arra, hogy az immár 3 év óta dúló politikai válság napról napra érezhetőbbé váló gazdasági válságba sodorta az országot, amely miatt a munkásság napról napra nagyobb nyomorba jut, amely az amúgy is súlyos helyzetet már-már elviselhetetlenné teszi;

tekintettel továbbá arra, mindinkább nyilvánvaló lesz, hogy e politikai válságból — mely az úgynevezett „nemzeti vívmányok" jegyében indult meg — a kibontakozás egyedül és csakis az *általános, egyenlő és községenkénti titkos választói jog* törvénybe iktatásával lehetséges;

tekintettel továbbá arra, hogy a parlament többségét képező koalícióba gyűlt ellenzék bevallottan vagy titokban, de tényleg *küzd a népjogok megadása és így az általános, titkos választói jog megvalósítása ellen*, és az ezen koalíciót támogató napi sajtó mindent elkövet, hogy a koalíciót ezen néprabló, kultúrellenes munkájában minden eszközzel támogassa, és ezenközben nem riad vissza attól sem, hogy az általános, titkos választói jogért évtizedek óta küzdő szociáldemokrata pártot, ennek vezetőségét és minden egyes tagját egyenként és együttesen, tehát magát az öntudatosan gondolkodni tudó, államfenntartó munkáselemet *napról napra képtelenebbnél képtelenebb vádakkal illesse és piszkosabbnál piszkosabb rágalmakkal beszennyezze*, hogy így a józan olvasóközönség lelkét megmérgezze, őket a népjogok ellen uszítsa, ami tehát világosan sért, éspedig mélyen, minden egyes gondolkodni tudó munkás, és így a hírlapokat előállító munkások erkölcsi, anyagi és politikai érdekeit is,

amiért is kimondja az 1905. évi december 3-án tartott budapesti hírlapszedők és egyéb, a hírlapokat előállító nyomdai alkalmazottak gyűlése, hogy a fentnevezett, *piszkos eszközökkel küzdő napilapoknál december 4-től kezdve a munkát beszünteti*, és csak az esetben veszi fel újra, há elfogadható biztosítékot kap arra nézve, hogy e szennylapok a Magyarországi Szociáldemokrata Pártot és az ebben gyülekezett, jogaiért küzdő öntudatos munkásságot *igaztalanul támadni és ok nélkül rágalmazni nem fogják*.

Ennek kivitelére kimondja a gyűlés, hogy haladéktalanul személyzeti értekezletek tartandók az összes lapoknál, amelyek a munkabeszüntetés keresztülvitele érdekében a fenti határozat szellemében a legrövidebb idő alatt intézkedni tartoznak.

A reggeli sztrájk

Az értekezlet határozatának ama része, hogy ma[1] délelőtt az esetleges sztrájk dolgában újból tanácskozni fognak, nem válhatott valóra, mert váratlan események egészen más fordulatot adtak a dolognak.

A Globus-műintézetben ugyanis a következő lapokat szedik és nyomják: A Polgár, Pesti Napló, Neues Politisches Volksblatt, Haladás, Magyar Szó, Neues Budapester Abendblatt, Független Magyarország és a Magyarország, amely este jelenik meg. A reggeli lapok szedői beálltak a munkába, és akkor nagy meglepetve látták, hogy Holló Lajos, a Magyarország szerkesztője, nagy hangon intézkedik és a maga szedőit munkába akarja fogni. Holló ugyanis még az éjjel folyamán tudomást szerzett arról, hogy lapját nem fogják ma kiszedni, és azért korán reggel kocsikon elhozatta szedőit, hogy reggeli lapot adhasson ki. Amikor Holló a nyomdában megjelent és lapja kiszedésére előkészületeket akart tenni, *az összes szedők abbahagyták a munkát, így a Globusnál szedésre kerülő újságok közül ma egyetlenegy sem jelent meg.*

A munkások eljárása olyan lapokat is érintett, melyek nem használtak útonálló hangot a szociáldemokraták ellen, de ezeknél a lapoknál azért kellett a sztrájkot kimondani, nehogy ezeknek szedését a koalíciós lapok részére felhasználhassák, és így a határozat azon nyomdák ellen szólt, amelyekben koalíciós lapot szednek, s nem tekintett arra, hogy szednek ott más lapokat is.

Az említett lapokon kívül a többi koalíciós lap ma reggel megjelent, mert a szedők a Globusnál kitört sztrájkról idejében nem értesülhettek.

[1] 1905 december 4.

A délelőtt folyamán a szervező bizottság a következő felhívást bocsátotta ki:

„*A magyarországi összes nyomdai munkásokhoz!*

Szaktársak! A budapesti koalíciós napilapoknál alkalmazott összes szaktársaink (szedők, korrektorok, tördelők, öntők, gépmesterek) a mai nap folyamán beszüntették a munkát. A magyarországi szervezett munkásoknak az általános, titkos választói jogért évtizedek óta lankadatlan eréllyel folytatott küzdelmét és vele együtt az egész nyomdászszervezetet történelmi nevezetességű pillanat elé állították.

Nem volt tovább tűrhető a mérhetetlen sok piszkolódás, rágalmazás, szemenszedett hazugságok özöne, melyeket a koalíciós orgánumok, a nép jogainak eme legrosszabb ellenségei az öntudatos munkásságra és magára az általános, titkos választói jogra nap nap után zúdítottak. A budapesti napilapoknál alkalmazott szaktársaink kimondták, hogy a koalíció gyűjtőneve mögött rejtőzködő népcsalók gyalázatos, piszkos, jograbló törekvéseihez tovább segédkezet nem nyújtanak. És ebben az összes magyarországi szervezett munkásság osztatlan anyagi és erkölcsi támogatását bírják.

Szaktársak! Ti álltok legközelebb a sztrájkba lépett budapesti nyomdai — napilap — alkalmazottakhoz. Sokszoros kötelességtek a támogatás. Felhívunk benneteket kötelességtek teljesítésére. Elsősorban is a ti szolidaritástokra van szükség, hogy igaz ügyünket diadalra segíthessük. Felhívunk benneteket, hogy amennyiben a sztrájk alatt álló lapok bármelyikét veletek akarnák előállíttatni, avagy bármi kis részben is elősegíteni azok megjelenését, *a munkát azonnal tagadjátok meg,* és tegyetek jelentést a szervező bizottságnál. Úgyszintén ez áll minden más, akárminő nyomtatványra, mely a koalíciós lapok megjelenésével van vonatkozásban.

Szaktársak! Az egész ország és a külföld szervezett munkássága felénk fordult támogató erejével és meleg rokonszenvével. És figyelmét felénk irányítja. Teljesítsük mi is a reánk háruló kötelességet és akkor győzni fog a nép joga, a nép igazsága,

az általános titkos választói jog,

és bukni fog a gaz demagógia, mely hosszú időkön át a mi közvetett munkánk, a mi fáradságunk révén és a mi bárgyúságunk folytán nőtt a nép jogai fölé.

Szaktársi tisztelettel
a szervező bizottság"...[1]

Tüntetés a Népszava mellett

A szedősztrájk híre mindenfelé nagy lelkesedést keltett a munkások között. A munkásság ezernyi ezer tömege este 7 óra felé megjelent lapunk szerkesztősége előtt, és hatalmas tüntetést rendezett az általános, titkos választói jog érdekében.

Itt Kardos elvtárs a következőképpen szólt hozzájuk:

„... Most, amikor a szedők is harcba szállottak az általános választói jogért, nekünk, többi munkásoknak is ki kell vennünk részünket a harcból. Fel kell ráznunk Budapest minden utcáját, és segítenünk kell szedő elvtársainkat nagy küzdelmükben, melyet azért folytatnak, mert nem akarják, hogy az ellenünk, a szervezett munkásság ellen szórt fertelmes rágalmak napvilágot lássanak.

Ki az utcára, elvtársak, most már kezdődik a harc, melyet végig kell küzdenünk, míg az általános titkos választói jogot meg nem kapjuk!"

El, a hazugságok fő konyhájára!

E szavak elhangzása után a tömeget leírhatatlan lelkesedés szállotta meg. Az elfojtott düh, a sokáig visszatartott keserűség elemi erővel tört ki. Néhány munkás Esti Ujságot tartott

[1] A beszámoló ezután a munkások sztrájktanyájáról ír, ismerteti a „budapesti könyvnyomdai főnökök egyesületének" választmányi ülését, amelyen elhatározták, hogy támogatják a blokád alá vett nyomdákat az ott nyomtatott újságok elkészítésében. A cikkíró megjegyzi, hogy ha „a főnök urak" be akarják váltani határozatukat, ez általános nyomdászsztrájkot eredményezne.

kezében, s annak cikkeit olvasták fel fennhangon. A munkásgyalázásnak ez a fanatizmusa, amely a cikkekből csak úgy csöpögött, felizgatta a munkásokat is. A tüntető tömeg nagy abcugolás közben nekiindult a Rökk Szilárd utcának, ahol az Esti Ujság és a Budapesti Hírlap szerkesztősége van.

Pár perc múlva az óriási néptenger ott állott a koalíciósok egyik legmerészebb, legádázabb, legreakciósabb lapja előtt . . .

A ház minden ablaka, ajtója szigorúan le volt zárva vasredőkkel, s olybá tűnt fel, mint valami óriási koporsó. Körülötte zúgott, háborgott a nép. Egyetlenegy ablak volt csak nyitva, illetve csak ezen volt a vasredőzet kitámogatva, a második emeleten, a felelős szerkesztő, Csajthay Ferenc szobájának ablakán, de világosság itt sem volt.

A munkásság demonstrációjának az volt a célja, hogy a bezárt és rendőrökkel őrzött szedőszemélyzetre hasson, és azokat tettre serkentse. Ezek azonban eldugva a pince egyik zugában, nem szabadulhattak ki. Hiába hangzott fel a hívó kiáltás a kinnlevő ezrek ajkain, akik elkeseredésükben olykor-olykor imígyen kiáltottak fel:

— Gyertek ki! Hagyjátok itt ezt a középkori bagolyvárat! Megvettek benneteket pénzen? Árulók vagytok? Stb.

Az óriási zsivajban azonban elveszett minden hívó szó. Úrrá lett mindenkin az elkeseredés, s nemsokára megtörtént az is, ami a roppant haragot egy pillanat alatt lángra gyújtotta.

Kilőttek az ablakon

A csöndes épületből megjött a felelet. A második emelet nyitott ablakában *tűz villant meg s dördülés hallatszott. Kilőttek.* Egy pillanatra halálos csend ült az utcára. De csak egy pillanatig, a másik pillanatban borzalmas, elkeseredett, dühös rivalgás rázta meg a szomszédos palotákat. Ettől fogva vége volt a nyugalomnak.

Kövek,vasdarabok, botok sűrű kopogása hallatszott a vasredőkön, melyet színesen fokozott a *kölcsönös lövöldözés.* Egy golyó elvitte a kapu fölött lógó hatalmas izzólámpát, amire teljesen sötét lett a környék. A közeli lámpák már ekkor szintén cserepekben hevertek. A kapu előtt állott a lap szállítókocsija, s csak ezen égett lámpa. Egy pillanat alatt azt is kikapták, s a kocsival együtt össze-vissza törték. Az ostromlók be akartak hatolni az elzárt szedőkhöz, hogy kiszabadítsák őket, s nekiestek a vaspántos kapunak, mely dübörögve ingott a hatalmas csapások alatt, de nem dőlt be. Ellenben a pinceraktárba nyíló vasajtót betaszították, de miután innen nem lehetett bejutni a műhelyterembe, semmihez nem nyúlva, visszavonultak.

Ezenközben az épület József körútra néző részét is ostrom alá fogták, és itt is összetörtek mindent. Az ablakokból való *sűrű kilövöldözés* az ostromlók dühét a végsőkig fokozta, s teljesen ez a körülmény lett az oka a később történő eseményeknek is, mely teljesen a Budapesti Hírlap revolveres agent provocateurjének számlájára írandó . . .[1]

Barikád a rendőrök rohama ellen

A nép a Pesti Hírlap előtt mindent elvégzett, ami elvégezhető volt.

Miután megéljenezték még Aszalai detektívet, akit éppen arra hoztak lepedőben a Teréz körútról — ahol megverték — a mentők állomására, levonultak a Nagymező utcán, ahol az Andrássy út közelében levő A Polgár szerkesztőségében zúztak mindent össze.

Itt egy pillanatra kinyílt az egyik ablak s lelőttek a tömegre, de hogy alulról többszörösen viszonozták, az ablak betevődött, hogy néhány pillanat múlva darabokban hulljon a földre. Három percig tartott itt a csata, s mire a rendőrök lovasrohama ideért, a nép elszéledt a Király

[1] A cikk ezután beszámol a Budapesti Hírlap, a Független Magyarország, a Magyarság és a Pesti Hírlap szerkesztősége elleni tüntetésről és a rendőrséggel való összeütközésről.

és Szerecsen utcákba, s kerülő utakon vonult fel a Pesti Napló elé az Andrássy útra, az Operával szembe, hol szintén alig néhány pillanat alatt beverték a deszkával födött ablakokat.

Tíz perc múlva már a Kristóf téren tartott a tömeg, olyan gyors menetben, olyan szétszórtan, hogy lehetetlen lett volna útját állni. Itt becsaptak a Városház utcába, hogy a Budapest és az Egyetértés elé menjenek. Itt most építik az utcákat, melyek mindenfelé fel vannak szaggatva.

Amint a menet a Postapalota elé ért, a szomszédos utcából gyalogos rendőrcsapat rohant elő, s kivont karddal a tömegnek esett. Egy pillanatra meghökkentek az emberek, de a következő mozdulattal *kövek zápora hullott a rendőrökre,* akik éppen a posta ablakai alatt szaladtak. Így történt, hogy az épület 30—40 ablaka is bezúzódott a véletlenül odarepült kövektől.

A nép az utca torkolatáig hátrált, ahol deszkákból, kövekből hirtelen *méteres barikádot emelt.* Egy darabig kényszeren is tartotta magát, de miután hátulról nem volt megvédve, a meg-megújuló rendőrrohamok elől meghátrált és szétszóródott. A rendőrkardok néhány könnyebb sebesülést okoztak.

Itt történt, hogy a rendőrség egyik hadácsát, aki előreszaladt, hogy a rendőrségnek besúgja a nép közeledtét, az egyik rendőr kardjával fülönszabta. Sírva és ájuldozva ordított, míg aztán ráismertek s melengetni kezdték.

Még egyszer a Népszava előtt

Eközben, amíg ezek történtek, elvtársaink ismét ezrekre szaporodtak fel szerkesztőségünk előtt, éltették a választói jogot s a munkás Marseillaise-t énekelték. Az ablakból Buchinger elvtárs üdvözölte őket, s a következő beszédet intézte hozzájuk:

„A munkásság a mai estével csak kóstolót adott. Amilyen örömünk a sajtószabadság, éppoly becsületes haraggal törjük ízzé-porrá a fekete reakció sötét bástyáit.

A munkás a mai estével bebizonyította, hogy ő az erő; bebizonyította, hogy képes megtorolni azokat a gyáva rágalmakat, amelyeket a mindenre kész sajtórimák ellene elkövetnek.

A tisztelt főnök urak még most sem tanulták meg, hogy azok a szedők, nyomók, gépmesterek és stereotiperek nem olyan holmik, mint a kimustrált szedőgép, amelyiket csak úgy kölcsönözni, ajándékozni lehet a *sajtószabadság* cégére *alatt,* mint akár — rabszolgát?!

Amikor kérem Önöket, hogy most már rendben távozzanak, egyszersmind arra is kérem, hogy ezentúl találkozzunk minden este itt.

Éljenek szedőtestvéreink!"

Ez volt az utca mozgalmának utolsó epilógusa . . .[1]

Népszava, 1905 december 5. Sztrájk. A koalíciós sajtókloáka betömése.

221

1905 december 7

TUDÓSÍTÁS A SZTRÁJK RÉSZLEGES BEFEJEZÉSÉRŐL

A hírlapnyomdák munkásainak küzdelme alig pár napos volt, és teljes győzelme máris teljesen bizonyosnak látszik, sőt az elszántság máris megtermette gyümölcseit: *a koalíciós lapok jó része beadta a derekát,* s a sztrájkbizottság előtt ünnepies ígéretet tett arra, hogy pártunk ellen folytatott küzdelmében nem hágja át a tisztesség határait, s ha van *elvi* kifogása az általános választói jog ellen, azokat nem *rágalmak* formájában fogja feltálalni.

E percig tíz lap fogadta el a feltételeket, tíz lap ismerte el — jórészt a kényszer hatása alatt —, hogy a *munkásbecsület senkinek sem lába kapcája,* még akkor sem, ha osztályérdekei védekezésre

[1] Befejezésül a cikk arról ír, hogy a munkásság haragjának ezt a megnyilvánulását maga a koalíció idézte elő.

kényszerítik a munkásság osztályparlamentet romboló rohamával szemben. Tiz lap ismerte el azt a tételt, hogy a *rágalom nem lehet politikai fegyver*, és nem lehet hatásos fegyver egy jogait követelő osztállyal szemben . . .

Jó lesz arra emlékezni urak, hogy a szedők nem azért dobtak kockára mindent, hogy önök most egy jámbor papirosígéretet tegyenek, és néhány nap alatt újra kezdjék a mérgezett nyilak röpítését! Jó lesz el nem felejteni urak, hogy ez a harc abban a pillanatban újra kezdődik, hogy azt a vinkelt[1] abban a percben a sarokba vágják, amelyben az önök becsületszava rongynak bizonyul. A szedőszekrények mellé becsületes munkálkodás végett, diadaluk tudatában állanak vissza a munkások, akik megkövetelik, hogy diadalukból önök is levonják a következtetést. Nem meghunyászkodást, de becsülést követelnek a szedők, és ezt a követelésüket minden percben ki tudják és ki fogják tudni erőszakolni, ha kell.

Ezt az igazságot jegyezzék meg azok, akik már elismerték a munka hatalmát, és azok is, akik még nem ismerték el, akik még dacolni mernek, és az eddigieknél még erősebb eszközöket provokálnak maguk ellen.

Mert ilyenek is vannak. A diadal még messze van attól, hogy teljes legyen. A munkásbecsület teljes győzelméig még küzdelmes út vezet.

De legyen bármily küzdelmes is ez az út, a munkásság nem fog letérni róla, és megvédi becsületét mindenáron ugyanazzal az elszántsággal, amellyel kiküzdi jogait — mindenáron.

A parlamenti bagolyvár sárkányának méregfogait jórészt kihúztuk már, s a maradék pudvás fogat is kitörjük, ha kell.

Népszava, 1905 december 7. A diadal felé.

1905 december 5-én csatlakoztak a sztrájkhoz újabb vállalatok szedőmunkásai is, nemcsak Budapesten, hanem több vidéki városban is: Kassán, Kolozsvárott, Nagyváradon, Kecskeméten, Marosvásárhelyen.

A fővárosban december 5-én és 6-án újabb összeütközésekre került sor a szociáldemokrata munkásság és a rendőrség által támogatott koalíció között. A rendőrség több esetben fegyvert használt. Számos munkás súlyosan megsérült. A rendőrség több tüntetőt letartóztatott.

1905 december 6-án este tíz lap szedői munkába álltak, miután ezek a lapok a következő nyilatkozat közlésére ígéretet tettek:

„A . . . . szedői a mai napon újólag felvették a munkát, és lapunkat ismét olvasóink rendelkezésére bocsáthatjuk. A felmerült ellentétek szerencsésen kiegyenlíttettek a . . .nál és több más lapnál, és remélhetőleg az összes hírlapszedők és hírlapok között szintén megegyezés jön létre, amely a hírlapok teljes politikai szabadságát nem érinti, és az elvekért folytatott küzdelemben a munkásság és hírlapok között teljes lojalitást biztosít. A megállapodás hiteles szövegét az összes napilapok e hónap 15-én fogják közzétenni." *(Lásd Népszava, 1905 december 7. A diadal útján.)*

A nyilatkozatban említett megállapodást az összes lapoknak december 15-ig kellett volna közölniük. „Mivel azonban néhány lappal nem sikerült ezen egyezséget elfogadtatni, azt a többi lapok sem közölték."

Több vidéki lap szedőinek sztrájkja sikerrel járt, a lapkiadók vagy szerkesztők aláírták az egyezséget. Ennek a szövege a következő:

„A hírlapok és hírlapszedők között felmerült ellentétek kölcsönös felvilágosítások mellett kiegyenlíttettek. Mindegyik hírlap politikai meggyőződését és pártállását szabadon követi, s politikai elvei mellett a jövőben is tetszés szerinti propagandát fejt ki, de a politikai küzdelmekben a munkásság ellen személyes vagy egyetemes ügyekben támadó harcot a hírlapok nem folytatnak, és az elvekért folytatott küzdelemben kölcsönösen a lojalitás fegyvereit használják." *(A magyarországi szocialisztikus munkásmozgalmak az 1905. évben. Budapest 1906. Országos Központi Községi Ny. 138. old.)*

Az Arbeiter Zeitungnak a szedősztrájkkal foglalkozó cikkét közli a Népszava 1905 december 7-i száma. Az Arbeiter Zeitung cikkírója kifejti, hogy „a sztrájk . . . kétségtelenül rendkívüli esemény", s az nem a véleményszabadság ellen intézett támadás, hanem „valójában a koalíció ellen irányul. *A budapesti nyomdászsztrájk politikai sztrájk*, és hogy a szociáldemokrata párt, mikor elhatározta, hogy politikai követeléseit munkabeszüntetéssel fogja támogatni, éppen a lapokat és a lapok közül is a koalíciós lapokat kereste ki, annak megvannak a különös és nagyon jó okai." A cikkíró az okokat abban látja, hogy a politikai hatalom a koalíció kezében van ugyan, viszont a koalíciót nem lehet politikai sztrájkkal gyengíteni, mivel „ez a minden hatalmat megtestesítő koalíció ment minden felelősségtől". Ezért a koalíció egyedül sebezhető oldala a sajtó, s a szedők sztrájkja; politikai sztrájk a koalíció ellen, nem egyéb, mint „nyomás a koalícióra, amellyel a munkások harcban állnak". „Lényegében a szedősztrájk nem más — fejezi be fejtegetéseit a cikkíró —, mint minden egyéb politikai sztrájk, amit harci eszközül el nem ismerni legkevésbé leszünk hajlandók most, amikor megismertük, hogy a politikai sztrájk a munkások, habár utolsó, de legkiemelkedőbb harci eszköze."

A Népszava a cikkhez, amelyet egész terjedelmében közöl, a következő megjegyzést fűzi: „Testvérlapunk téved, ha azt gondolja, hogy a szedősztrájk egyenes célja az általános választói jog kivívása volt; amint a vasárnapi határozat világosan kimondja, ez a sztrájk csak a párt gyalázásának megszüntetését célozta. Az Arbeiter Zeitung . . . megjegyzéseit tehát ez értelemben helyre kell igazítanunk." *(Népszava, 1905 december 7. A nyomdászsztrájk a koalíció ellen.)*

[1] Szedővas, sorjázó; a szedő legfontosabb munkaeszköze.

1905 december 9

A NÉPSZAVA GYŐZELEMNEK TEKINTI A KORMÁNY VÁLASZTÓJOGI TÖRVÉNYJAVASLATÁT, ÉS HANGSÚLYOZZA A SZOCIÁLDEMOKRATA PÁRTNAK AZ ORSZÁG MAGYAROSÍTÁSÁBAN BETÖLTÖTT SZEREPÉT

Az általános választói jog eszméje diadalmasan halad előre. Ellenségei még vannak, de olyan hatalom már nincs, amely győzelmét meg bírná akadályozni. Ennek az eszmének győznie kell, mert hatalmas, ellenállhatatlan erő él benne, az igazság.

Mi, szociáldemokraták, ennek az eszmének legállhatatosabb és leglelkesebb harcosai, megelégedéssel és nyugodt öntudattal tekinthetünk vissza az eddigi küzdelemre most, az első nagy győzelem küszöbén. Mert megtettünk mindent, amit eddig tennünk kellett és lehetett.

Tudjuk ugyan, hogy az *első* győzelem, amely már csak igen rövid idő kérdése lehet, még nem lesz *teljes* győzelem. Hiszen az általános választói jog a maga igazi mivoltában csak két korlátot ismerhet, éspedig: a politikai belátáshoz szükséges korhatárt és a megbecstelenítő bűntettel be nem szennyezett jellemet. Ilyen választói jogot pedig ez idő szerint Magyarországban *békés eszközökkel* nem bírunk kivívni, és ezt kötelességünk bevallani önmagunk előtt, az általános választói jog polgári barátai előtt és minden rendű és rangú ellenségei előtt. De az ilyen választói jogért rendületlenül tovább küzdeni, a nagy eszme lobogóját diadalról diadalra vinni a végső győzelemig: ezt szent kötelességünknek fogjuk tartani ezután is. És mi reméljük, hogy a szociáldemokrata tábor növekedése és a felvilágosodottságnak a polgári pártokba való behatolása hamarosan meg fogja hozni az annyira óhajtott végső győzedelmet is.

Most, az első győzelem — ha számba vesszük erőinket — nem lehet több, mint a választók számának felemelése a mostani számnak majdnem háromszorosára. Körülbelül ennyit ígér a királytól előzetesen jóváhagyott kormányjavaslat, amely a választói jogosultságot a 24. életév betöltéséhez és az olvasni-írni tudáshoz akarja kötni. És ennyit — de nem kevesebbet! — kell akarnia a koalíciónak is, amelynek a reakciós befolyás alól úgylátszik felszabadult vezére azt a helyes belátásra való kijelentést tette, hogy a népképviselet nem akarhat kevesebb jogot adni a népnek, mint a király.

Mi, akiket hazátlan bitangoknak és a haza ellenségeinek szoktak nevezni, az ország nyugalma, a békés gazdasági fejlődés és a nép java érdekében megfontolandónak tartjuk, hogy az általános választói jog eszméjének milyen fokú megközelítése az, amellyel szemben az *ultima ratio*[1] alkalmazására nincs szükség, hanem meg kell maradni az elvi harc korlátai közt. És úgy véljük, hogy a kormány programjában körvonalazott javaslat olyan, hogy avval szemben *egyelőre* elegendő az elvi küzdelem az igazi általános választói jogért. Amiből természetesen az következik, hogy hasonló álláspontot foglaljunk el akkor is, ha bármely más oldalról nyilvánul komoly és határozott törekvés a választói jognak ugyanilyen mértékű kiterjesztésére. Tehát akkor is, ha a mostani koalíció vagy egy esetleges új koalíció részéről nyilvánul ilyen törekvés. Mert — mondjon és gondoljon bárki bármit — *a szociáldemokrata párt minden irányban szabad, és csupán csak programjához van lekötve.*

A bökkenő azonban ez idő szerint az, hogy még mindig nem lehet tudni, mit akar a koalíció. Csak egyes kijelentésekből lehet sejteni, hogy a vezérlő bizottság azon tagjai, akik hívei az általános választói jognak, a magyarul olvasni-írni tudáshoz akarják kötni a választói jogosultságot. Éspedig azért, hogy biztosítsák a „nemzeti szempontok" védelmét. Mi a magunk részéről elvileg nem helyeselhetjük az ilyen korlátozást: először, mert ez Magyarország népének nagy részére nézve jogfosztást jelent, másodszor, mert ez kevesebb, mint amit a király akar adni a népnek, holott a népképviselet nem adhat a népnek kevesebbet, mint amennyit a király adni akar.

El vagyunk rá készülve, hogy ezért az elvi kijelentésért, mint már annyiszor, újra ránk

[1] Végső eszköz.

fogják sütni a haza- és nemzetellenesség vádját, amely ellen azonban nem nehéz védekeznünk. A dolog ugyanis úgy áll, hogy a *magyarul* olvasni-írni tudáshoz kötött választói jog ez idő szerint a mi pártérdekünk szempontjából előnyösebb volna a csupáncsak olvasni-írni tudáshoz kötött választói jognál. Mert a szociáldemokrata párt hívei tömegesebben a városokban laknak, amelyek többnyire már magyarok, és ha nem magyarok, rohamosan magyarosodnak, míg ellenben a kulturális tekintetben elmaradt és magyarul olvasni-írni nem tudó „nemzetiségi" lakosok többnyire a reakcionárius pártok karmai közt vannak. Ha tehát minket is kicsinyes pártérdekek és mandátum-fájdalmak mozgatnának jobbra-balra, akkor örömmel kellene fogadnunk az általános választói jognak koalíciós értelmezését. Minket azonban az a meggyőződés vezet, hogy a magyar nyelv nem tudása nem lehet ok a jogokból való kizárásra.

És midőn ezt a meggyőződésünket hirdetjük, igazságosan ítélő emberek részéről nem érhet bennünket az a vád, hogy mi ellenségei vagyunk a magyarságnak. Hiszen megmondtuk már ezen a helyen, hogy *mi óhajtjuk, hogy Magyarország minden lakosa tudjon magyarul, mert magyar lévén a hivatalos nyelv, csak ezen nyelv tudása biztosíthatja a népet a hivatalos túlkapások és fosztogatások ellen.*

És tovább megyünk! A szociáldemokrata szervezetek Budapest és a többi városok magyarosodásának és kulturális fejlődésének hatalmas tényezői. Hogy több példát ne említsünk, Budapestnek száznál több munkásszervezetében az ügyvitel nyelve kizárólag magyar, és a tárgyalások nyelve is az, annyira az, hogy a vidékről idekerült szlovák, román és egyéb nyelvű munkások a szervezetekben megtanulnak magyarul. Pedig hát ebben a városban a közjövedelmekből fenntartott templomokban németül és szlovákul is prédikálnak, amit nem mint bűnt, hanem mint tényt konstatálunk. Magyarellenesek mi nem vagyunk, nem is voltunk.

Minket tehát a választói jog kérdésében magyarellenes érzelmek nem vezetnek, nem vezethetnek. Hanem vezet igenis az az elv, hogy ha az általános választói jogot a maga igazi mivoltában *most* nem bírnánk is kivívni, legalább arra kell törekednünk, hogy az alkotmány sáncaiba már most minél többen juthassanak be a jogfosztottak közül. Legalább annyian, amennyit a király be akar juttatni. És ha a király és a kormány által felállított korlátokat a koalíció valamely irányban szűkíteni akarja, akkor köteles a koalíció valamely más irányban — például a korhatár irányában — a korlátokat annyira kitolni, hogy a választók száma legalább is elérje, de lehetőleg felülmúlja azt a számot, amelyet a kormány reformterve eredményez. Ez a legkevesebb, amivel a Függetlenségi Párt és az új párt a népnek és önmaguknak tartoznak.

Pártunk számot vetett a rendelkezésére álló erőkkel és eszközökkel, és — ha úgy fordul a sora — nem riad vissza az ultima ratiotól sem. De tekintve, hogy az évek óta tartó válság máris iszonyú áldozatokat és szenvedéseket rótt a dolgos százezrekre, megfontoltan és csak elodázhatatlan szükségesség esetén fog a végső eszközökhöz nyúlni. De ha az elodázhatatlan szükségesség esete be talál következni, ezért a felelősség azokat a pártokat fogja terhelni, amelyeknek módjukban lett volna a népnek az őt megillető jogokat megadni, és ezzel az igazi alkotmányosság alapját megvetni, az ország kulturális és gazdasági fejlődését biztosítani, a nép javát előmozdítani.

Népszava, 1905 december 9. Választói jog, szociáldemokrácia és a magyarság.

223

1906 január 1

TUDÓSÍTÁS AZ ELSŐ MAGYARORSZÁGI ROMÁN SZOCIÁLDEMOKRATA KONGRESSZUSRÓL

A kongresszus reggel 10 órakor nyílt meg. Öt személyből álló ellenőrző bizottságot választottak, amely megállapította, hogy 40 helységet 9 szervezet 78 küldöttel képvisel . . .

Ezután megválasztották a kongresszus tisztikarát.

Mihályi elvtárs üdvözölte a kongresszust a lugosi szervezet nevében, és kijelentette, hogy csupán a nemzetközi szociáldemokrácia csillaga alatt összegyűlve és egyesülten van szabadulásra lehetősége az egész munkásnépnek az elnyomatás igája alól; ő úgy érzi, nem sok idő telik el és megértik a falusiak és a román munkások is, hogy csak egyesülten és csak erősen összefogva az ország többi nemzetiségi, a szenvedésben osztozó testvéreinkkel fognak kivívni nem is remélt, s a tőkések és a demagógok által lábbal taposott jogokat. Beszédét azzal zárta, hogy nagy sikert kíván az első román szociáldemokrata kongresszusnak.

Auerbach Gusztáv elvtárs (Budapest) üdvözölte a kongresszust a Központi Bizottság nevében, kifejezte örömét, hogy egybegyűlten látja a románokat a gyűlésen, hogy tárgyaljanak keserű sorsuk megjavításáról, amelyben századok óta élnek. Ma, amikor az uralkodók és a tőkések szórakoznak, a munkásság összegyűlt, hogy elmondja egyik a másikának a bánatát, hogy megkeressék az eszközöket, amelyekkel elnyomóik ellen harcolhatnak. Rámutatott, hogy a szociáldemokrata párt megtette kötelességét, hogy felébressze a románokat is, hogy szervezkedjenek, és más nemzetiségű, a szenvedésben osztozó testvéreikkel együtt harcoljanak az elnyomó és kizsákmányoló közös ellenség ellen.

Rámutatott arra, hogy a más nemzetiségű munkások már számos kongresszust tartottak, és osztálypártjukban erősen megszervezve harcolnak az általános szavazati jog kivívásáért. Beszélt a párt határozatáról, mely szerint tartsuk mi is kongresszusunk tanácskozását anyanyelvünkön, hogy megértsük egymást, hozzunk határozatokat, hogy szervezkedjünk és harcoljunk elnyomóink ellen. Kívánja, hogy az első román szociáldemokrata kongresszus nagyszabású legyen, és hasznos gyümölcsöket teremjen az ország román munkás népének.

Creţu elvtárs (Szeben) üdvözölte a kongresszust, és azt mondotta, ha nem is vagyunk itt többen, ne gondoljuk, hogy nem jelentünk nagy erőt, gondoljunk arra, hogy mi sok ezer elvtársat képviselünk. És emlékeztetett, hogy Krisztust is üldözték annak idején a zsarnokok. Így csinál most is az ellenség azokkal, akik érvényesülésük útjába állanak . . . Befejezésül azt mondotta, hogy a munkásság semmi jót nem várhat a hamis nacionalistáktól, mert ha ezek szeretnék nemzetüket, nem zsákmányolnák ki és nem hagynák koldusbotra jutni, hanem velünk tartanának, hogy nagyobb sikerrel harcolhassunk együtt a nép jogaiért. . .[1]

Ezután Lazar *Bogoriu* (Szászváros), Vasilie *Róka* (Szatmár), Nicolae *Purcelus* (Berény) üdvözölte a kongresszust.

Harc az általános választói jogért

Az elnök átadta a szót *Auerbach* elvtársnak, hogy az első pontról: „Harc az általános szavazati jogért" beszéljen. Ő azután statisztikai adatok alapján kimutatta, hogy a jelenlegi törvények

[1] A Népszava tudósítása szerint a felszólaló a romániai állapotokról is beszélt, és a következőket mondotta: „Nekünk nincs okunk nacionalistákká válnunk. Nézzünk át Romániába, ahol a román nemzet uralkodik, milyenek ott a viszonyok? Romániában a földművesnépet még korbáccsal fizeti ki a bojár, és ott is minden eszközzel arra törekszenek, hogy a munkásból minél több hasznot sajtoljanak ki és minél jogtalanabbá tegyék." *(Népszava, 1905 december 31. Karácsonyi munka.)*

értelmében ki vagyunk zárva a jogokból, amelyek minket, mint a javak létrehozóit megilletnek, amelyeket mi, munkásnép, nem élvezhetünk. Rámutatott arra, hogy a szociáldemokrata párt harcol az általános választójogért, és hogy most a szervezett munkásság is ostromot indít ennek a jognak a kivívásáért. Beszélt Kristóffy miniszter törvénytervezetéről, és rámutatott arra, hogy ez a törvénytervezet már egy lépés az előrehaladás terén, ha meg is kapjuk ezt a jogot, tovább fogunk harcolni az igazi általános és titkos választójog kivívásáért. Biztatta a kongresszus küldötteit, hogy nagy agitációt fejtsenek ki az általános és titkos választás bevezetéséért.

Miután ehhez a ponthoz hozzászóltak még *Creţu*, *Róka*, *Marincu*, *Purcelus* és más elvtársak, elfogadták a következő

határozatot:

„A december 24—25-én Lugoson tartott román szociáldemokrata kongresszus elhatározza, hogy az általános és titkos választójogért vívott harcot nagyobb erővel folytatja, mint eddig. Az ország minden városában és községében tartsanak gyűléseket az általános és titkos választás kivívásáért. Minden egyes küldött feladata legyen, hogy mindenütt terjessze az általános választójog eszméjét, és világosítsa fel az elvtársakat ebben a tekintetben, buzdítsák harcra őket ezért a jogért, hogy azt mielőbb beteljesedésbe juttassák."

Sajtó

A második pontról, a párt sajtójáról *Auerbach* elvtárs beszélt, rámutatva a sajtó és a nyomda jelentőségére, aminek reánk, románokra nézve nagy fontossága van. Beszélt arról, hogy a más nyelvű elvtársaknak olyan lapjaik vannak, amelyek naponta jelennek meg, míg a miénk, a románok újságja, az Adeverul (Glasul Poporului) csak egyszer jelenik meg egy hónapban. Pedig az újságok által tudunk ébreszteni és felvilágosítani. Beszédében megemlékezett arról is, hogy lapunkat a hatóság üldözte, sokszor elkobozta, mert megírta az igazságot, mert harcolt a munkásnép millióinak jogaiért. De sajnos, az elvtársak és testvérek nem adták meg a kívánt segítséget. Mindezek ellenére elhatároztuk azonban, hogy a legrövidebb időn belül ismét hetenként jelentetjük meg az Adeverult, ha a szenvedésben osztozó testvéreink segítségünkre lesznek. Kijelentette továbbá, hogy az Adeverul Lugosra fog átköltözni. Kérte az elvtársakat, biztassák az összes elvtársakat, hogy járassák az Adeverult, hogy minél előbb meglegyen a szükséges példányszám ahhoz, hogy hetilappá változtassuk.

Creţu elvtárs megemlítette, hogy több mint negyven román lap jelenik meg Magyarországon, de egyik sem foglalkozik azzal a nyomorúságos helyzettel, amelyben a nép él. Ezeket az újságokat elolvasva azt hisszük, hogy egy más világban élünk. Ezek a lapok nem is beszélnek arról a nyomorúságról, amelyben a nép él. Ott mutatják nekünk az ellenséget, ahol nincsen, hogy elrejthessék az igazságtalanságokat, amelyeket ők követnek el. Abban a reményben fejezte be szavait, már nem kell sok idő ahhoz, hogy mi is megszabadulhassunk a politikai és gazdasági rabságból, és ezek a szélhámosok többé már nem tudják bolonddá tenni a népet. Kéri a kongresszust, terjesszék az Adeverult, hogy mielőbb hetilappá tehessük[1].

Miután több elvtárs beszélt erről a pontról, a következő

határozatot

fogadták el:

„A kongresszus elhatározza, hogy minden elvtárs kötelessége legyen, amennyire csak módjában áll, az Adeverul terjesztése. Buzdítja a vezető bizottságot, hogy amikor az előfizetők száma eléri az 1500-at, az Adeverul lap minden héten jelenjék meg. Ugyanakkor a kongresszus buzdítja az összes elvtársakat, hogy hatalmas agitációba kezdjenek az Adeverul terjesztésére,

[1] A Népszava tudósítása szerint az elnök bejelentette, hogy további 5 község 15 küldötte érkezett meg, és a temesvári pártszervezet is küldött egy megbízottat. *(Népszava, 1905 december 31. Karácsonyi munka.)*

hogy a legrövidebb időn belül hetilappá változtassuk. A kongresszus elismeri, hogy csak a sajtó kibővítésével lehet terjeszteni a kultúrát."

Az elnök este 6 órakor zárta be a gyűlést, és kérte a küldötteket, hogy reggel 9 órakor mindnyájan jelenjenek meg, hogy a többi pontokat is megvitathassák. Így zárult az első nap a „Marseillaise proletarului roman"[1] eléneklésével.

A földművelők megszervezése

Auerbach elvtárs rámutatott arra a nyomorúságos helyzetre, amelyben a paraszt él. Beszélt arról, mennyire üldözik a parasztot, mert szervezetlen. A szociáldemokrata párt évtizedek óta iparkodik megszervezni a földműveseket, de a dolog többnyire eredménytelen maradt a főszolgabírók és jegyzők igazságtalansága miatt. Földműves elvtársainknak nem engedték meg, hogy összegyűljenek és sorsukról tanácskozzanak. Ha négyen-öten összegyűltek, 200 K pénz- és 20—30 napi börtönbüntetésre ítélték őket. Ma már megváltoztak a dolgok. Mostantól kezdve erősen tudunk majd szervezkedni, mert a belügyminiszter jóváhagyta a mezőgazdasági munkások szakszervezetének alapszabályait; eszerint minden faluban meg fogjuk alakítani ennek a szakszervezetnek csoportjait, könyvtárakat létesítünk, gazdasági és tudományos értekezleteket tartunk, tanácskozni fogunk, és megtanítjuk olvasni azokat, akik nem tudnak. Ezeknek az alapszabályoknak jóváhagyásával egy lépést tettünk a kultúra felé, sorsunk javítása felé, most össze tudunk már gyűlni helyiségeinkben, hol tanulni és tanácskozni fogunk. Egyidejüleg Auerbach elvtárs rámutatott arra is, hogy nem egyedül a kapitalizmus ellensége a munkásnépnek, hanem van egy nagyobb ellenségük is — és ez az alkohol. Mától kezdve a mi helyünk ne a kocsmában legyen, hanem a szakszervezeti csoportban, ahol majd tanulással és művelődéssel foglalkozzunk. Ajánlja, hogy alakítsák meg mindenütt a szakszervezeti csoportot.

Erről beszéltek még *Creţu*, *Marincu*, *Purcelus*, *Róka* és más elvtársak — utána elfogadták a következő

határozatot:

„A kongresszus elhatározza, hogy minden faluban alakuljon meg a gazdasági munkások szakszervezeti csoportja. Továbbá elhatározza, hogy minden elvtárs tartsa kötelességének, hogy felvilágosítsa az összes elvtársakat erről a szakszervezetről, és azon igyekezzék, hogy minden gazdasági munkás tagja legyen ennek a szervezetnek . . ."

A politikai szervezkedés

A napirend 4. pontját *Auerbach* ismertette, aki hangsúlyozta, hogy: „A gazdasági szervezésnek csak akkor lesz sikere, ha együtt halad a politikai szervezkedéssel." A napirend 5. pontjaként határozatot hozott a kongressszus, hogy a második román szociáldemokrata kongresszust 1906 december 25-én és 26-án fogják tartani. A 6. napirendi pont keretében („Esetleges indítványok") a kongresszus szervező bizottságot választott, amelynek fő feladatául a központtal való kapcsolat fenntartását határozták meg. A bizottság tagjai: *Auerbach* Gusztáv (Budapest), Joan *Creţu* (Szeben), Lazar *Bogoriu* (Szászváros), Petru *Marincu* (Berény), Vasilie *Róka* (Szatmár), Stefan *Mihály* (Lugos), Juon *Petcu* (R-Stamora), Jozif *Belenescu* (Resica), Petru *Remmiantu* (Törökszákos), Juon *Moise* (Iklód) és Dalia *Martin* (Latunas).

Ezzel a kongresszus bezárult és Auerbach elvtárs igen szép beszédben munkára biztatta testvéreinket, nagy sikert kívánva a mozgalomnak.

A Marseillaise dallamával zárult az első román szociáldemokrata kongresszus . . .

Adeverul, 1906 január 1. [Lugoson, 1905 december 24—25-én megtartott első kongresszusunk.]

[1] Román proletár Marseillaise.

224

1905 december 31

A NÉPSZAVA BESZÁMOLÓJA A MUNKÁSSÁG 1905. ÉVI KÜZDELMEIRŐL

Az elmúlt esztendő láthatóan előbbre vitte az európai proletariátus törekvéseit. Oroszországban a kapitalista hódítási expedíció felszabadította az elnyomott osztály erőit, és Európa többi államában is megmozdult a proletariátus. December 31-nek éjjelén a harc még nincsen eldöntve. Ameddig a szem ellát, küzdelemben mérkőznek a fegyverek, s a küzdelem sehol sem folyik a külső ellenség ellen. Az elnyomottak állanak az elnyomókkal szemben, a kapitalizmus és a vagyontalanok harca tölti be Európát.

A magyar proletariátus folytatta küzdelmét, melyet évek óta az általános választói jogért vívott. Tisza István uralma megfosztotta a magyar alkotmányt rejtő lepleitől, és a valóság megismerése előmozdította azt a válságot, melyből csak egy út vezethet rendezettebb viszonyok közé: az általános választói jog követelésének megvalósítása. A magyarországi proletariátus évek hosszú során keresztül előkészítette ezt a helyzetet, és e helyzet kiaknázásával döntő politikai tényezővé emelkedett.

Január első napjaiban a király gróf Tisza István miniszterelnök javaslatára feloszlatta a házat. Az ellenzéki pártok szövetkezve várták be a választásokat. Az óriási agitáció, melyet a koalíció kifejtett, és melyben leginkább az általános választói jog követelését hangoztatta, meghozta gyümölcsét: a január 26-án lezajlott választáson a Tisza-kabinet politikája megbukott, a koalíció többségben került vissza a házba. Január 28-án a Népszava konstatálta, hogy a koalíció győzelme a választói jog követelésének tulajdonítandó, hogy tehát a „béke legelső és elengedhetetlen feltétele az általános választói jog követelésének megvalósítása". A ház február 18-án ült össze.

Az általános választói jog megvalósítására azonban nem mutatkozott hajlandóság. Egyedül a nemzetiségi képviselők foglalnak állást az általános választói jog mellett, és feliratukban ennek férfias kifejezést is adtak. Június első napján a koalíció végre színt vallott. A kérvényi bizottságban a többségben levő ellenzék *leszavazta* az általános választói jogot, a komédia véget ért.

Ugyancsak június havában a Fejérváry-kabinet lépett a bukott Tisza-kormány helyébe. Egy hónappal a kabinet kinevezése után, július 27-én, fordulat állott be az elsüppedés felé haladó válságban, mely új irányt adott az eseményeknek. Bányász elvtársaink megjelentek a belügyminiszter előtt, hogy panaszt tegyenek az embertelen bánásmód miatt, melyben a sztrájk alatt részesültek[1]. Kristóffy József belügyminiszter megragadta ezt az alkalmat, hogy egészen nyíltan állást foglaljon az általános és titkos választói jog követelése mellett. A koalíció azonban augusztus 11-én újra megtagadta a választói jogra vonatkozólag tett ígéreteinek teljesítését, mire az augusztus 13-án ülésező pártértekezletünk a végsőig menő harcot helyezte kilátásba[2]. Időközben *Gautsch*, az osztrák miniszterelnök Bécsben intrikált az általános választói jog megvalósítása ellen, és a koalíció örömrivalgása között megbuktatta Fejérváryt. A kormány szeptember 10-én beadta lemondását.

Szeptember 15-én elvtársaink beszüntették a munkát és több mint 100.000 főnyi tömegben vonultak a parlament elé, hogy jogaikat *követeljék*. A páratlan tüntetés megmutatta a proletariátus fegyelmezett erejét, és megremegtette a nép ellenségeit[3].

[1] Lásd e kötet 353. old.
[2] Lásd e kötet 356. old.
[3] Lásd e kötet 366. old.

A koalíció örömrivalgása, mellyel Fejérváry bukását fogadta, gyászra fordult, midőn a király szeptember 23-án egyszerűen faképnél hagyta a kínálkozó Kossuthot és társait, és így egy csapással véget vetett a koalíció vérmes reményeinek.

A hazatérő „nemzet-vezéreket" a munkásság megvetése kísérte útjukon. A koalíciós „forradalom" megkísérelt inszcenálása[1] nem sikerült, elvtársaink osztálytudatosan megtagadtak minden közösséget a nép ellenségeivel. Azonban a koalíciós polgárság provokáló magaviselete kihívta a munkásság tüntető tiltakozását. A harcnak áldozata lett: Szilágyi Miklós vasmunkás elvérzett a rendőrkardok csapásai alatt.

Az újból kinevezett Fejérváry-kormány az általános, bár sokban korlátozott választói jog követelésére alapította programját, de a koalíció nem ragadta meg az alkalmat, hogy ezt megvalósítsa. A munkásság e nyílt árulással szemben a tett erejével válaszolt és Pécs, Kolozsvár és Pozsony megnyilatkozása arra kényszerítette a koalíciót, hogy a vármegyék dohos tanácstermeibe vonuljon vissza.

November 12-én Bebel hatalmas ítélete sújtott le a koalícióra, és a december 5. napján elemi erővel kitörő nyomdászsztrájk[2] meggyőzte az ellenzéket a proletariátus hadikészségéről. Az általános választói jogért vívott harc magával ragadta a polgári osztály gondolkodó jobbjait, megalakult az általános választói jog ligája[3], mely szóval és tettel szolgálta a népjogok általánosításának ügyét. Az események tanúsága szerint a választói jog a megvalósulás útján van. A proletariátus törhetetlen erővel küzdött a nép emberi jogaiért, és nem fog pihenni, míg azokat ki nem vívta.

A szociáldemokrata párt szervezkedési műve óriási lépésekkel haladt előre. A szervezetek szilárdsága mellett bizonyít a vas- és fémmunkások sztrájkja[4], melynek kedvezőtlen befejezése sem volt képes a szervezet erejét gyöngíteni. A vas- és fémmunkások sztrájkja nem állt egyedül. Az asztalosok kizárása, mely a munkások győzelmével végződött, az építőmunkások kedvező eredménnyel befejezett kizárása, a gázgyári munkások és az aratómunkások győztes bérharcai, valamint a pécsi bányászsztrájk bebizonyították, mily kevéssé gyöngítette az osztálytudatos proletariátus harci kedvét a sztrájknak vis majorrá való deklarálása és a bíróságokat lázító miniszteri rendelet. A gyúanyaggal telített levegő sok helyütt elemi erővel megnyilatkozásokra vezetett: Nagyváradon, Kolozsváron, Szegeden[5], Debrecenben kitört az általános sztrájk.

Április 1-től a Népszava mint napilap jelent meg, és a harc tüzében erős fegyvernek bizonyult. A párt anyagi erejének hatalmas megnövekedéséről az tesz tanúságot, hogy napilapunk saját nyomdánkban készül immár, amelyet a szervezett munkásság áldozatkészsége teremtett meg. A földművesek lapja, a Világszabadság, újra megindult, és november végétől politikai tartalommal jelent meg. Az április 16-án megjelent pártvezetőségi jelentés és az április 25-én összeülő pártkongresszus[6] a párt rohamos megnövekedéséről számolt be, és ezt a növekedést még egy hatalmas lépéssel előmozdította a december havában megalakult Országos Földműves Szövetség.

Az amsterdami nemzetközi szakszervezeti kongresszus és a trieszti béketüntetés hathatósan demonstrálták a proletárnemzetköziség eszméjét. Testvérpártjaink közül az osztrák, a holland és részben a német párt harcban állanak az általános választói jog kivívásáért. Német testvérpártunk a ruhr-vidéki sztrájkkal a munkásság áldozatkészségének fényes tanújelét adta. A szabadság forradalmi harca azonban Oroszországban mutatkozik legnagyszerűbb alakjában.

Január 20-án lecsapódtak az első kartácsok a Néva jegére. Azóta csodálatos elszántsággal és hősi öntudattal küzd az orosz proletariátus a népszabadságért. Egy éve tart a véres, öldöklő harc, és Pétervár utcáin törhetetlen büszkeséggel lobog az Internacionálé forradalmi zászlaja.

---

[1] Megrendezése.
[2] Lásd e kötet 382. old.
[3] Lásd e kötet 360. old.
[4] Lásd e kötet 302. old.
[5] A sztrájkokkal kapcsolatban lásd e kötet 255. old.
[6] Lásd e kötet 262. old.

Az újév első napján, a multat tekintve és a jövőt várva, történelmi küldetésünk felismerésében meghajtjuk a magyar munkásság hadi jelvényét, a világproletariátus zászlaját az orosz szabadság bajnokai előtt. Az út, melyen az orosz forradalom halad, jellemzi a szociáldemokrata mozgalom fejlődésének irányát: mindig magasabbra és mindig előre.

Népszava, 1905 december 31. Év végén.

225

1906 június 15

JÁSZAI SAMU CIKKE A MAGYARORSZÁGI MUNKÁSSÁG 1905. ÉVI BÉRHARCAIRÓL

Kevés ország van, ahol a munkások szakszervezkedése oly nehézségekbe ütközött volna, mint Magyarországon. Elsősorban a nagyipar hiánya, másodsorban pedig az intéző körök elfogultsága minden haladással és különösen a modern munkásmozgalommal szemben akadályozták a szakszervezetek fejlődését.

Már 1890-ben indult meg nálunk a szakszervezeti mozgalom, de bizony több mint egy évtized múlt el anélkül, hogy e mozgalom némi eredményeket tudott volna felmutatni. A szakszervezetek alapszabályai évekig hevertek a minisztériumban és azután vagy jóváhagyatlanul, vagy pedig teljesen megcsonkítva érkeztek vissza. Így például hosszú ideig nem engedték országos szakszervezetek alakulását, és a helyi szervezetek alapszabályaiba a kormányhatóság utasítására azt a mondatot kellett belevenni, hogy a sztrájkoló munkások nem részesülhetnek semmiféle segélyben. Ennek az volt a célja, hogy a sztrájkokat lehetetlenné tegyék. Később még tovább mentek. Perczel, volt belügyminiszter, rendeletet adott ki[1], mely a sztrájkcélokra való gyűjtést is szigorúan tiltja. De hiába volt minden reakcionárius intézkedés. A lakbéruzsora és a megdrágult élelmiszerek szükségessé tették a sztrájkokat, és ezeket semmiféle rendeletek sem tudták visszatartani.

Maguk a szakszervezetek nem akarták fennállásukat veszélyeztetni, szigorúan alkalmazkodtak ugyan a Belügyminisztérium által megnyirbált és jóváhagyott alapszabályokhoz, de az egyesületeken kívül úgynevezett szabadszervezeteket létesítettek, melyek a tulajdonképpeni szakszervezeti célt szolgálták, vagyis a munkások anyagi helyzetének javítására törekedtek. És hogy nem hiába fáradoztak, azt később számokkal igazoljuk.

A magyar kormányok és hatóságok elfogultsága folytán a szakszervezetek és ezek vezetőségei bőven vették ki részüket az üldözésekből. A sztrájkcélokra való gyűjtés elég ok volt arra, hogy a munkásokat tíz napra elzárják és illetőségi helyükre toloncolják. De ezek a brutális intézkedések magát a mozgalmat nem gyöngítették, sőt éppen a Bánffy-, vagyis a legnagyobb üldözési korszak alatt némi lendületet vett a szakszervezeti mozgalom. A rohamos fejlődés azonban csak 1902-ben veszi kezdetét. Ugyanis ebben az évben 25 686 taggal gyarapodtak a szakszervezetek, és 1903 december 31-én a Szakszervezeti Tanács kötelékéhez már 75 szervezet 41 138 taggal tartozott. A Szakszervezeti Tanács legutóbbi kimutatása szerint pedig 1906 január 1-én 71 173 szervezett munkás volt Magyarországon. Ebben a számban azonban nincsenek benne a földművesek és a két hónappal ezelőtt alakult vasúti munkások szövetségének tagjai.

És ugyanabban az arányban, amint a szakszervezetek erősödtek, a sztrájkmozgalmak is szaporodtak. Eddig a sztrájkmozgalmakra vonatkozólag semmiféle megbízható adatok nem voltak. A kormány ilyesmivel nem foglalkozott, csupán az iparfelügyelők készítettek kimutatásokat a kerületeikben lezajlott mozgalmakról, de csak azokról, amelyekben békéltetési szerepük

---

[1] Lásd a belügyminiszter 1897 június 17-én 35 100/97. BM. sz. „A nyilvános adománygyűjtésre vonatkozó hatósági felügyeleti és ellenőrzési jognak hatályosabbá tétele tárgyában" valamennyi törvényhatóságnak megküldött körrendeletét. *(Belügyi Közlöny. 1897. 293—294.)*

volt. S így természetesen az általuk készített kimutatások sem nyújtottak megbízható és áttekinthető képet a sztrájkokról. Most először történt, hogy munkásszervezetek által nyújtott adatok összefoglalva jelentek meg a Szakszervezeti Tanács hivatalos orgánumában, a Szakszervezeti Értesítőben.

Ez adatok alapján megtudjuk, hogy a magyarországi munkásság osztályharca még sohasem volt oly kiterjedt és éles, mint az 1905. évben. Az egyik oldalon politikai jogokért, a másik oldalon emberséges megélhetésért folytak emberfeletti harcok. És nem hiába, a munkások szép eredményeket értek el minden téren.

A kimutatás szerint 1905-ben 346 általános jellegű sztrájk, 36 kizárás és 344 üzemi vagy építkezési zárlat volt. Miután az 1905 előtti években lezajlott gazdasági harcokról nincsenek pontos adataink, összehasonlítás a korábbi évek sztrájkmozgalmaival nem tehető, de annyit konstatálni lehet, hogy a magyarországi munkásmozgalom története hasonló harcias évet nem képes felmutatni, mint az 1905-i volt. A kimutatás szerint 58 512 munkás vett részt a sztrájkmozgalmakban. A fémmunkások maguk 27 300-zal szerepelnek. De nemcsak a sztrájkolók aránylag óriási nagy száma, hanem a gazdasági harcok aránylag hosszú tartama és elkeseredettsége is felülmúlja a korábbi évek sztrájkmozgalmait.

A munkásszakszervezetek erősödésének következménye volt, hogy a munkaadók is szervezkedtek, és nemcsak védelmi, hanem sok esetben támadó harcot is intéztek a munkásokkal szemben. Már az 1905. év elején a budapesti asztalosmesterek kezdték a támadást. Kizárták az asztalossegédek nagy részét, és ugyanígy jártak el az építőmesterek, kik már az 1904-ben szenvedett veresége kizárással akarták jóvátenni. A vidéki építőmesterek is a munkások kiéheztetésével próbáltak szerencsét, de úgy a budapesti, mint a vidéki mesterek nagy erőlködése nem használt. A crimmitschaui példa Magyarországon nem vált be. A kizárások következményei voltak, hogy a szakszervezetek erősödtek és a munkások meglehetős előnyös testületi munkabér-egyezményekhez jutottak.

A lezajlott mozgalmak közül 251 teljes, 318 részleges győzelemmel, 83 eredménytelenül és 74 ismeretlen eredménnyel végződött.

Az elért eredmények a következők:

Munkaidő-rövidítést nyert:

11 000	munkás	...	3½	órát	összesen napi 38 500 órát
1 432	«	...	2	«	« « 2 864 «
1 200	«	...	1½	«	« « 1 800 «
3 058	«	...	1	«	« « 3 058 «
7 641	«	...	¾	«	« « 5 730 «
8 087	«	...	½	«	« « 8 086 «
32 418	munkás				összesen napi 60 038 órát

Munkabér-emelést nyert:

11 000	munkás à naponta		60	f-t	összesen napi 6 600,— K-t
500	« « «		54	«	« « 270,— «
1 701	« « «		40	«	« « 680,— «
21 529	« « «		30	«	« « 6 458,80 «
1 568	« « «		20	«	« « 313,60 «
3 500	« « «		10	«	« « 350,— «
39 798	munkás				összesen napi 14 672,40 K-t

Összegezve ezeket a számokat, azt látjuk, hogy 32 418 munkás a bérharcok által 60 038 órai napi munkaidőt, vagyis átlag egyenként 1 óra és 51 perc munkaidő-rövidítést nyert. Ez óriási eredmény különösen az építőmunkások sikeres harcainak köszönhető. Ugyanis a kőművesek átlag 3 és fél óra munkaidő-rövidítést nyertek. 1904-ben még igen sok vidéki városban a 13—14 óra volt a kőművesek munkaideje, és 1905-ben a vidéken a 10 órás és a fővárosban a 9 és fél órás munkanapot vívták ki.

A bérharcok által kivívott munkabér-emelés napi 14 672 K 30 f-t tesz ki. Ha már most leszámítva a munkanélküliséget, egy évre 210 munkanapot veszünk alapul, kitűnik, hogy 1905-ben 39 798 munkás 3 081 183 K béremelést nyert.

E nyereséggel szemben a munkások összesen 1 839 235 munkanapot vesztettek. Számos szakma azonban testületi egyezmény útján, vagyis áldozat nélkül ért el nagyobb vívmányokat. A sztrájkmozgalmak tulajdonképpeni sikere abban áll, hogy 32 418 munkás kivívta a rövidebb munkaidőt. A munkaidő rövidítése, bármennyire is fáj az érdekelt munkaadóknak, végeredményképpen kulturális vívmánynak mondható. A munkások rövidebb munkaidő mellett nemcsak egészségüket óvják, hanem szellemi igényeiket is fejlesztik: olvasnak és tanulnak. És ez nemcsak általánosságban odavetett szólam, hanem a gyakorlatban beigazolódott tény. Minél rövidebb a munkaidő valamely szakma munkásainál, annál nagyobb az intelligenciájuk, és annál nagyobb a hajlam náluk a tanulásra, az önművelődésre. És ha ezt a szempontot figyelembe vesszük, akkor a munkások sztrájkjait, minden túlzás nélkül, kulturális mozgalomnak nevezhetjük.

A munkabér-emelés csak természetes következménye a megdrágult életviszonyoknak, és a magasabb munkabért nem annyira a munkások, mint a lakás- és élelmiszeruzsorások élvezik.

A múlt évben lezajlott sztrájkmozgalmak okai a legkülönbözőbb természetűek voltak. Általánosságban azonban feltehető, hogy amint már említettük, a megdrágított életviszonyok, a fejlettebb öntudat és a munkaadók provokálásai kergették a munkásokat a harcba.

A Szakszervezeti Tanács jelentése megemlékezik arról a politikai jellegű sztrájkról is, melyet a hírlapszedők a koalíciós lapok ellen indítottak. Ez a sztrájk már azért is bír rendkívüli fontossággal, mert Magyarországon kívül még sehol sem alkalmaztatott, és a munkásmozgalomban rejlő hatalomnak egy újabb bizonyítéka volt.

Az ipari munkások sztrájkmozgalmain kívül számos helyen, de különösen a dunántúli vidéken a földművesek is sztrájkoltak. Ezekről a sztrájkmozgalmakról azonban nem lehetett pontos adatokat beszerezni, de a beérkezett tudósításokból konstatálható, hogy kevés kivétellel, valamennyi némi sikerrel végződött.

Összefoglalva mindent, bátran mondható, hogy a munkások szervezkedései és jobblét utáni törekvései a hatóságok brutalitásai és a munkaadók támadásai ellenére is hatalmasan haladtak. És ez ismét bizonyítéka annak, hogy a gazdasági viszonyok által szült mozgalmak semmiféle erőszakos eszközzel el nem nyomhatók.

A Munka Szemléje, 1906 június 15. Jászai Samu: Szakszervezeti és sztrájkmozgalmak Magyarországon.

A cikk tartalmilag — több részletében szószerint is — megegyezik a Szakszervezeti Értesítő 1906 júniusi számában közölt „A magyarországi munkások bérharcai 1905-ben" című cikkel.

1906 május

A SZAKSZERVEZETI ÉRTESÍTŐ BESZÁMOLÓJA A SZAKSZERVEZETEK FEJLŐDÉSÉRŐL

A Szakszervezeti Tanács titkársága, feladatához híven, úgy mint az előző években, az idén is kimutatást készített a szakszervezetek taglétszámáról, bevételeiről, kiadásairól és fontosabb jelenségeiről. Az évenként megjelenő kimutatásokra annál nagyobb a szükség, mert tudvalevő, hogy Magyarországon nincs hivatalos fórum, mely a szakszervezetek áldásos működését méltányolná, és nincs statisztikai hivatal, mely a munkásegyesületekre kiterjesztené figyelmét. De a szervezett munkásság szempontjából is rendkívül fontos, hogy évenként összefoglalt képet nyerjünk a mozgalom állapotáról, haladásáról, vagy esetleges hanyatlásáról. Ezt szem előtt tartva, éppúgy bemutatjuk a szervezetek gyengéit, mint erősségeit. Kimutatásaink elsősorban a szervezett munkások számára készülnek. A száraz számok akár rendkívüli haladást, akár egyes szervezetek hanyatlását jelzik, mindenképp csak a további munka erélyes folytatására buzdítanak.

Néhány év óta abban a kellemes helyzetben vagyunk, hogy folyton csak haladásról tudunk beszámolni. Országos szövetségeink 1905-ben is hatalmasan erősödtek. És ez annál örvendetesebb jelenség, mert a gazdasági és politikai válság csak kevés reményt nyújtott szervezeteink fejlődésére. Az elért eredmények kizárólag a lázas szervezési munkának köszönhetők. A politikai harcok óriási zaja mellett elvtársaink csendesen folytatták az aprólékos munkát, a szűk körben való agitációt. Ezrével tartottak műhely- és gyári értekezleteket, melyeken a szakszervezetek célját és hasznát fejtegették. Ennek a zajtalan, de rendkívül fáradságos munkának köszönjük, hogy szakszervezeteink 1905-ben ismét 18 000 taggal erősödtek.

Bizonyos azonban, hogy néhány ezer taggal többet számlálhatnánk, ha a munkások egyesülési joga biztosítva lenne. Ugyanis a vasúti munkások, a bányászok és számos más ipari szakma egyesületi alapszabályokat nyújtottak be, melyek egy teljes év alatt vagy egyáltalán nem nyertek elintézést, vagy pedig kicsinyes kifogásokkal visszautasíttattak.

Az egyesületi alapszabályok jóváhagyása tudvalevőleg a kormány tetszésétől függ, és a szabadelvűnek híresztelt Fejérváry-kormány, éppúgy mint az előző kormányok, mindenképpen megnehezítette az új szakszervezetek alakulását.

Igaz ugyan, hogy a múlt évben megalakult több országos szövetség, de ezek nagyrészt már 1904-ben nyújtották be alapszabályaikat és mint helyi szervezetek, már ezelőtt is működtek...[1]

Szakegyesületeink — mint ezt pénztári kimutatásunk kiadási tételei igazolják — az 1905-ös évben is minden téren megfeleltek hivatásuknak. Bevételeikhez arányítva kulturális célokra igen nagy összegeket áldoztak. Különösen kiemeljük, hogy csupán az egyesületi magánhelyiségek lakbére fejében közel 65 000 K-t fizettek ki. És hogy a magánhelyiségek mit jelentenek, mit jelent az, ha a munkást elszoktatják a kocsmázástól, ha a tagnak otthont nyújtanak, hol nemes szórakozással, olvasással és tanulással tölti idejét, azt itt bővebben nem kell fejtegetni. De míg egyrészt igen örvendetes, hogy szakegyesületeink óriási része már magánhelyiséggel bír, addig utalnunk kell arra — a sajnos körülményre —, hogy még nincsenek abban a helyzetben, hogy közös szakegyesületi házat építsenek.

Oktatásra és szaklapokra közel 70 000 K-t fizettek ki szakegyesületeink, míg a munkanélküli, utas- és rendkívüli segélyekre 215 000 K-t fordítottak. Ez is óriási haladás az 1904-es évhez képest.

Tagforgalom

Az országos szövetségek 1905-ben is folytatták hódító útjukat. 1904 december 31-én 462 szakcsoportjuk volt, és 1905 december 31-én már 761-re emelkedett azok száma, vagyis jelentésünk évében 299 új szakcsoport alakult. Ez a szám fényes tanúsága annak a nagy munkának,

[1] Ezután a Földmunkások Országos Szövetségének megalakulását és kezdeti eredményeit ismerteti. Lásd e kötet 409. old.

melyet az országos szervezetek vezetőségei végeztek. De a szövetségek száma is 17-ről 21-re emelkedett, ellenben az önálló helyi egyesületek száma 27-ről 19-re apadt. Ez természetesen csak a Szakszervezeti Tanács kötelékéhez tartozó szervezetekre vonatkozik. A megszűnt önálló helyi szervezetek közül négy országos szövetséggé alakult át, a többi pedig csatlakozott a már létezett szövetségekhez.

Országos szövetségekké alakultak a borbélyok, bőrmunkások, molnárok és paszományosok (textilmunkások) helyi szervezetei, a vas- és rézesztergályosok országos szervezete ellenben a Vas- és Fémmunkások Szövetségéhez csatlakozott. Az élelmiszeriparban alkalmazott munkások szövetsége, továbbá a budapesti mészárosok és pécsi keramikai munkások mint új szervezetek szerepelnek tagforgalmi táblázatunkban.

1906 január 1-e óta ismét több változás történt a szervezeteknél. Így például a cipőfelsőrész-készítők a Cipészek Országos Szövetségéhez, a szűcsök és sapkások a Bőrmunkások Szövetségéhez és a női konfekciósok a Szabómunkások Szövetségéhez csatlakoztak. De miután e szervezetek 1905 december 31-én még önállóak voltak, kimutatásunkban mint ilyenek szerepelnek.

Az országos szövetségek, úgy mint az előző években, 1905-ben is jelentékenyen erősödtek. Így a famunkások 4452 tagot, az építőmunkások 4298, a vas- és fémmunkások 4227, az ácsok 2022, a könyvnyomdászok 1543 tagot nyertek. Ezenkívül a szobafestők, cipészek, szabók, grafikai munkások és kalaposok is tagszaporulatot mutatnak. Csupán a kőfaragók és könyvkötők országos szervezeteinek taglétszáma apadt némileg. A helyi szervezetek közül különösen a teherszállító fuvarosok, kávéfőzők és a baranyaszabolcsi bányászok erősödtek taglétszámban, ellenben a szobrászok és mintakészítők szervezeteinek jelentékeny tagveszteségük volt.

Mint táblázatunkból kitűnik, 1905 december 31-én 3014 női és 68 159 férfi, vagyis összesen 71 173 tagja volt szervezeteinknek, és így szervezeteink az elmúlt évben kimutatott 53 169 taghoz képest ismét 18 004 új tagot nyertek. A 71 173 tag közül Budapestre 34 717 és a vidékre 36 456 esik.

Szakszervezetünk rohamos fejlődését a következő táblázat mutatja:

	Szakegyesületek taglétszáma	*%-a az ipari munkásoknak*
1901 december 31-én	9 999	2,39
1902 « 31-én	15 270	3,65
1903 « 31-én	41 138	9,84
1904 « 31-én	53 169	12,72
1905 « 31-én	71 173	15,07

A tagszaporulat abszolút számokban és százalékokban a következő:

	Tagszaporulat	*%-ban*
1902	5 271	52,72
1903	25 868	169,90
1904	12 031	29,25
1905	18 004	33,86

Eszerint 4 év alatt 61 174 tagot nyertek egyesületeink, ami az 1902. évi (9 999) tagarányhoz képest több mint 600%-ot tesz ki.

Rá kell mutatnunk arra a sajnálatos körülményre, hogy a legtöbb szervezetben még mindig igen nagy a fluktuáció. Ezerszámra iratkoznak a munkások az országos szövetségekbe, de viszont ezrével ki is maradnak. A fluktuációnak főleg azok a szervezetek vannak rendkívüli módon kitéve, amelyek segélyt nem nyújtanak.

A munkások, bármennyire kívánja érdekük, hogy szervezve legyenek, a szervezettség által elérhető munkaviszonyok javításán kívül még más anyagi előnyöket is követelnek. Ezzel a körülménnyel számolnia kell a szervezeteknek. Oda kell hatniuk, hogy tagjaik állandóak legyenek . . .[1]

*

Az elért eredmények általánosságban kielégítők. A fáradságos szervezési munka eredményeit sokatmondó számokban látjuk. De ezek a számok ne tegyék elbizakodottá szakszervezeteink vezetőségeit. Óriási munka vár még reánk. Szakszervezeteink benső erősödésével és haladásával szemben ott állanak a munkáltatók szervezetei, melyek lépést tartanak velünk, és oda törekszenek, hogy a szervezkedés által kivívott gazdasági előnyöket ismét elvegyék a munkásoktól.

A szervezett munkásság eleme a küzdelem. Előre tehát, folyton előre!

Szakszervezeti Értesítő, 1906 május hó. A magyarországi szakszervezetek 1905-ben.

A MOSZKVAI DECEMBERI FEGYVERES FELKELÉS VISSZHANGJA ÉS AZ OROSZ FORRADALOM KITÖRÉSE ELSŐ ÉVFORDULÓJÁNAK MEGÜNNEPLÉSE A MAGYARORSZÁGI MUNKÁSSÁG KÖRÉBEN

227

1905 december 1

A NÉPSZAVA KÖZLI AZ OROSZORSZÁGI SZOCIÁLDEMOKRATA MUNKÁSPÁRT KÖZPONTI BIZOTTSÁGÁNAK FELHÍVÁSÁT A PÁRTEGYSÉG MEGTEREMTÉSÉRE ÉS A PÁRTKONGRESSZUS ÖSSZEHÍVÁSÁRA

A nagy orosz forradalom győzelme felé siet. A közelgő döntő események megkövetelték, hogy a szabadságért küzdő munkásosztály különös elszántsággal és *egyöntetűséggel* haladjon a cél felé, mert eme egyöntetűségtől, a proletariátus egységes szervezetétől függ főleg a forradalom sorsa.

Ezt orosz pártjaink néhány szervezete is felismerte, és az októberi csaták golyózápora és ágyúdörgése közt az ország legnagyobb városaiban, mint Pétervár, Moszkva, Riga, Odessza stb. eggyé olvadtak e két párt szervezetei. Most pedig maga a párt intéz erre vonatkozólag felhívást Oroszország összes szociáldemokrata munkásaihoz. A felhívás a következő:

„Az első fényes győzelem, melyet a küzdő proletariátus az októberi napokban aratott, új politikai helyzetet teremtett, a pártot új feladatok elé állította. A régi önkényuralom megdőlt, az erőszak útján bizonyos mértékig megvalósult a polgári szabadság. Pártunknak taktikáját és szervezeteit az új viszonyokhoz kell alkalmaznia.

Az óriási erőmegfeszítés, melyet a pártnak ebben az irányban tennie kell majd, igazi jelentőségének legnagyobb részét elvesztené, ha a szociáldemokrácia arra lenne kárhoztatva, hogy továbbra is kettészakadva maradjon. A pártszakadás határozottan ellentmond e jelszónak:

---

[1] A jelentés ezután kimutatást közöl a szakszervezeti tagforgalomról, majd a pénztári jelentés következik. A kimutatás szerint 1905-ben a szakegyesületeknek 285 167,01 K-val több bevétele volt, mit 1904-ben. A szakszervezetek 1905. évi bevétele 1 131 987,33 K volt, kiadása pedig 878 367,10 K. A kiadások között legnagyobb tételként az adminisztrációs költség, majd a munkanélküli segély és az agitációs költségek szerepelnek.

A pénztári jelentés után a szakegyesületi munkaközvetítésről szóló beszámoló következik. Eszerint a szakszervezetek a 18 927 munkát kérő közül 11 213 munkásnak szereztek munkát (61,15 %).

«Világ proletárjai, egyesüljetek!» és *elviselhetetlen a pártra nézve, és óriási kárt okoz minden munkájában. Ez a szakadás ma már teljesen értelmetlen*, mert fő oka — az összeesküvés sötét mélysége, a párt teljes törvénytelensége — eltűnik.

Ezennel összehívjuk pártunk IV. rendes kongresszusát, hogy megoldja a legfontosabb politikai kérdéseket, és mindenekelőtt — a párt egyesülésének kérdését.

A következő egyesülési tervet ajánlottuk Oroszország egész szociáldemokráciájának: Ugyanabban az időben és ugyanarra a helyre pártgyűlést kell egybehívnia mindkét frakciónak. Miután a napirendre nézve megegyeztek, egy kongresszussá kell egyesülniük, mikor is mindkét frakciónak egyenlő számú szavazatot kell biztosítani. Minden frakció már eleve kötelezi magát, hogy e kongresszus többségének a határozatai előtt meghajol.

Bizton meg vagyunk róla győződve, hogy az ilyen módon szervezett kongresszus képes lesz rá, hogy a pártegyesülés kérdését és a legjobb szervezet és taktika megalkotását előbbre vigye. Mivel minden frakció maga hívja egybe pártgyűlését, biztosítja maga számára az igazságos és teljes képviseletet, és elkerüli a káros, a régi bizalmatlanságot lángra lobbantó konkurrenciát a választásokon. A két frakciónak biztosított egyenlő számú szavazat megakadályozza azt, hogy az egyik párt a másikat többségével mechanikusan elnyomja és azt, hogy a kongresszus határozatai nem fognak egyik vagy másik frakció hangulatától függni.

Ezt a javaslatot azonban a másik frakcióban tömörült elvtársak nem fogadták el — vezetőségük egy másik javaslatot ajánl: eszerint a két frakció pártgyűlései csak azért egyesülnének, hogy megegyezzenek a módban, amely szerint az új pártgyűlés választásai megejtessenek. E pártgyűlés közös választói apparátust alkotna, és vezetné az új pártgyűlés egybehívását.

Emellett a másik frakció vezetősége a második konferenciát oly rövid időn belülre szándékozik egybehívni, hogy teljesen lehetetlennek látszik előttünk a IV. pártgyűlésünket erre az időre összehívni, mert kongresszusunkon az összes frakciónkhoz tartozó munkások teljes képviseletét biztosítani akarjuk.

Minden 300 munkásra esik egy képviselő. Minden szociáldemokrata munkást, aki mindeddig nem csatlakozott formálisan a párthoz, felszólítunk, hogy rögtön lépjen be a pártszervezetekbe, hogy a képviselők választásain részt vehessen[1].

Mikor pártgyűlésünk megnyitását december 23-ra állapítjuk meg, összes pártszervezeteinket felhívjuk, hogy a még meglevő időt a szervezetek belső reformjára és a másik frakcióba tartozó elvtársakkal való tanácskozásra a legerélyesebben használják fel.

Ama reményünknek adunk kifejezést, hogy pártunk másik fele nem fog vonakodni attól, hogy új pártgyűlését vagy konferenciáját a mi pártgyűlésünkkel egy időre hívja egybe. Bizton hisszük ezt, mert csak akkor lehet sok szalmacséplés nélkül megoldani az egyesülés égető kérdését, ha a két kongresszus egy helyen és egy időben fog ülésezni.

Elvtársi üdvözlettel:

Az Orosz Szociáldemokrata Munkáspárt elöljárósága

(Lepin[2]-frakció)"

---

[1] A fenti bekezdés a felhívás megfelelő részénél lényegesen rövidebb, s azzal tartalmilag sem egyezik. A felhívás eredeti szövege a következő: „E cél elérése érdekében, amellett, hogy továbbra is megőrizzük a párt eddig végzett eszmei és szervezeti munkájának folytonosságát, a következőképpen fogunk eljárni:

A III. kongresszuson elfogadott szervezeti szabályzat alapján összehívjuk az OSZDMP IV. rendes kongresszusát, s e szervezeti szabályzat által ránk ruházott joggal élve, tanácskozási joggal meghívjuk a kongresszusra valamennyi periférikus szervezet, azaz a párthoz tartozó valamennyi szervezet képviselőit, egy-egy küldöttet minden 300 szervezett elvtárs után (illetve azokban a központokban, ahol a szervezett munkások száma 300-nál kisebb, kevesebb után). Azokat a szociáldemokrata munkásokat, akik forma szerint még nem csatlakoztak a párthoz, felkérjük, haladéktalanul lépjenek be a pártszervezetekbe, hogy részt vehessenek a küldöttek megválasztásában. Mihelyt a kongresszus összeül, javasolni fogjuk a szervezeti szabályzat értelmében szavazati joggal felruházott bizottsági küldötteknek, hogy ismerjék el a tanácskozási joggal meghívottak szavazati jogát.

Egy pillanatig sem kételkedünk abban, hogy az OSZDMP IV. kongresszusa elfogadja javaslatunkat. Ilymódon a kongresszuson tökéletesen biztosítva lesz a párthoz tartozó szociáldemokrata munkástömegeket képviselő küldöttek túlsúlya, és ugyanakkor teljes mértékben megmarad a kapcsolat a szociáldemokrácia egész eddigi munkájával és az előző pártkongresszusok határozataival." *(Az SZKP kongresszusainak, konferenciáinak és központi bizottsági plénumainak határozatai. I. rész. Budapest 1954. Szikra. 110—111. old.)*

[2] Tudomásunk szerint itt jelent meg először Magyarországon nyomtatásban Lenin neve. A névelírás feltehetően sajtóhibából ered.

Végre! — kell hogy felkiáltson mindenki, aki szívén viseli az orosz forradalom ügyét. Végre egyesül a két párt, amelyet eddig is nem programjuk, hanem csak a taktika kérdése választott el.

Oroszország proletárjai, egyesüljetek!

Népszava, 1905 december 1. Szociáldemokraták egyesülése Oroszországban.

A Népszava szerkesztősége közvetlenül a fenti cikk után egy rövid hírben közli, hogy Oroszországban megjelent az első szociáldemokrata újság, a Novaja Zsizny első száma. Ismerteti a szerkesztők névsorát, akik között ott van *Lenin* neve is. (Az első oroszországi szociáldemokrata lap.)

Az Oroszországi Szociáldemokrata Munkáspárt Központi Bizottságának ez a felhívása a Novaja Zsizny 1905 november 10-i, 9. számában jelent meg. Onnan vette át — a jelölt rövidítéssel — a Népszava a felhívás szövegét. *(A felhívás hiteles szövegét lásd Az SZKP kongresszusainak, konferenciáinak és központi bizottsági plénumainak határozatai. I. rész. 1898—1924. Budapest 1954. Szikra. 109—112. old.)*

228

1905 december 29

ADY ENDRE CIKKE A MOSZKVAI DECEMBERI FEGYVERES FELKELÉSRŐL

Borzalmasan megrázkódott nagy Oroszország. Fogvacogva néz Moszkva felé a világ. Égszakadás és földindulás ez. Véres fejekkel labdáztak valamikor Párizs utcáin is. Iszonyatosságokat látott már a történelem. De a legborzalmasabb latin forradalmakban is lappangott valami derű. Valami könnyelmű és szép optimizmus. A szlávok új forradalomra tanítják a világot. Ez a forradalom a pokol vonaglása. Megrázóan, kétségbeejtően sötét és borzalmas.

Tárnák mélye dübörgött először. Ezt a forradalmat a nép csinálja. Ugye, hogy nem tréfaság — a nép? Ugye, hogy tud valamit a nép, amit nem lehet eltanulni?

Az orosz baka csóvát dob a Nikoláj-pályaudvarba s fegyverével átáll a csőcselékhez. A csőcselék pedig rettenetesen szaporodik. Pár nap múlva talán már egész Oroszország csőcselék lesz.

Mert most már nincs és nem lesz megállás. Ez a sötét mélységekből föllázadt pokol elborít mindent. Talán már vörös lobogó leng a Kremlen. Talán Szentpétervárott is halálos a veszedelem. A hadsereg is a csőcseléké lesz. Ha akarná, talán még nagyherceget is kapna a csőcselék. A csőcselék rémséges úr, s Egalité Fülöpök Oroszországban is akadnának.

A világ pedig csak félig érti Oroszországot. Magyarázgatja a véres és gyászos misztériumot. Hogy így és úgy: a cárizmus ... Hogy az oligarchia túlságos volt ... Aztán a háború ... A százféle emberfajta ... Ezer magyarázata van a világnak. A valóság pedig az, hogy él és eszmél a nép. A lebecsült és lenyomorított csőcselék. Oroszország pedig egyszerre csinál meg két forradalmat. A régit, melyen Európa már túlesett, s az újat, mely Oroszországban kivételesen és minden Marxok ellenére vérrel dolgozik. Mindezt pedig szláv keménységgel, sötéten, búsan, tragikusan csinálja meg az orosz nép. Képzelhetetlen ereje képzelhetetlen szenzációkat adott már s ígér még a világnak. És célhoz fog érni. Véren, roncson, üszkön át diadalmasan ér a trónig az orosz demokrácia. De még a trónnál hatalmasabb ellenségeit is legyőzi. Az önző úri kastélyt, a sanyargató gyárat, az elbutító papi lakot s a szívtelen kaszárnyát. Hogy aztán majd az emberiség és civilizáció uralmának önként hajtsa meg fejét.

A történelemnek büszkesége lesz e szörnyű földindulás. Büszkesége, tanulsága és igazolása. A népről már csak lelketlen frázisok és vad versek beszéltek. A néptől tudatos cselekedetet nem vártak a legrajongóbb apostolok sem. Ime a proletárság visszaadta a népet a népnek. Felkelt a nép s formálja a világot.

Így csinál forradalmat a nép. Ha megindul, az földindulás. És csak a nép tud forradalmat

csinálni. És megváltás csak a néptől jöhet. A néptől, melyet nem óvatos urak csőcseléknek neveznek.

Hasonlítgassuk magunkat Oroszországhoz? Ízetlen és igaztalan föladat. De épülhetünk mégis az orosz példán. Elkorhadt, tehetetlen társadalmakat csak a nép menthet meg. A rettenetes, a győzhetetlen, föltarthatatlan nép. A néppel pedig meg kell egyezni — a földindulás előtt már.

Budapesti Napló, 1905 december 29. A. [Ady Endre]: Földindulás.

229

1905 december 30

A NÉPSZAVA TUDÓSÍTÁSA A DECEMBERI MOSZKVAI FEGYVERES FELKELÉSRŐL

Odafent, a szent Oroszország legszentebb városában hat napja folyik a nagy ütközet. Halottjai ezerszámra vannak, sebesültjei tízezerszámra. Győztese még nincs, de vesztese már van: a kapitalista állam, amely a saját országának szívében, tengernyi vér és százezernyi golyó árán sem képes megvédelmezni önmagát, rendbehozni megakadt gépezetét; militarizmusának gigászi ereje megtörött, halált okádó ágyúinak torka betömve, szuronyerdeje letarolva; a mindenható cár parancsa pusztában hangzó szó; a bürokrácia kisistenei toporzékoló senkik, s a pópák sem képesek egyébre, mint vérrel csapzott szent palástjukat a nyakukba hajtva, szent Wladimir képét rúdra tűzve buzdítani a hóhérokat a további mészárlásra.

Moszkvában órák hosszán át ontja a srapnel-zápor a halált a barikádok hőseire, romokká lőnek négyemeletes palotákat, s a nők és gyermekek hullái hevernek füstösen, félig összeégve a romok között — s a barikádok mégis állanak, s a hősök mégsem tágítanak, az állam mégis tehetetlen, a cárizmus mégis halott.

A nagy ütközet, amelyet a cárizmus folytat saját népe ellen, még eldöntetlen. Még nem tudni, hogy lesz-e győző, csak azt tudni, hogy a reakció nem fog újra diadalszekéren bevonulhatni szent Oroszországba.

Hiába a tömegmészárlás, amelyhez hasonlót csak a legvéresebb háborúk produkáltak. A forradalom katonáinak sorát mégsem ritkítják a kidőlt halottak.

Hiába az engedékenység. Hiába adott ki az atyuska még egy harmadik ukázt, amelyben még több jogot ígér. A forradalom katonáinak tömött hadsorát meg sem ritkítják a gyáva alkudozók, akikre hat a legújabb ígéret.

Hiába a gyilok s hiába a mézesmadzag; a cárizmus már csak aludt vérrel borított rothadó hulla, s a forradalom lelke újra meg újra kiemelkedik a vérfolyam hullámaiból, amelyekkel el akarták sodorni.

Olyan borzalmas vereséget idegen államtól nem igen szenvedett még hatalom, aminőt az orosz Japántól. De önnön népével szemben még *sohasem* vívott olyan véres háborút, mint amit most veszít el a cár.

S miként lehetséges az, hogy a moszkvai csatából a forradalom csak leveretlenül vagy győzedelmesen, s a véreskezű cár csak fegyverszünettel vagy leveretve kerülhet ki? Miként lehetséges az, hogy a cárizmus kolosszusa örvendhet egy eldöntetlen csatának, amelyet saját agyonsanyargatott népével szemben ágyúkkal vívat meg? Mi a titok nyitja?

A titok nem titok, s a nyitját mindenki ismeri ma már: a forradalom diadalmas előrenyomulásának oka az, hogy az orosz proletariátus abban ismerte fel hivatását, hogy élére áll a társadalomfejlődésnek; élére áll mint osztály, s *osztálya érdekei mellett mindent feláldoz az egyén.*

Hogy a forradalom még nő, jóllehet több forradalmár esett már el a harcban, mint ahány harcossal Árpádék elfoglalták Magyarországot; hogy az elesettek helyébe tízen is lépnek, jól-

lehet életük minden pillanatban veszélyben forog, csak azt bizonyíthatja, hogy az orosz proletárság átlag-tagja annyira kész a mártírságra, mint máshol csak a kivételes munkás.

Az orosz munkástól a mindennapos pártmunkán és pénzáldozaton kívül életét is kívánja a köz jóléte — s az orosz munkás nem habozik, hanem odadobja önmagát is áldozatul.

S ha egyebet nem is eredményezne az orosz forradalom, minthogy soha — még az őskereszténység idejében — sem látott áldozatkészséget tett majdnem általános, mindennapi jelenséggé Oroszországban, már akkor is igen sokat köszönhet neki a nemzetközi proletariátus. Mert lehetetlen, hogy ez a példa a világ minden küzdő szocialista táborába új lelket ne verjen. Lehetetlen, hogy az oroszoktól meg ne tanulja minden szocialista, az „egy mindenkiért" elvének ezt a gyakorlati megvalósítását: az egyéni áldozatkészséget a végsőkig. Lehetetlen, hogy a moszkvai ütközet s az egész hadjárat példája legalább annyi hatással ne legyen minden ország munkásmozgalmára, hogy a szervezetek gyors megerősítését, a pártsajtó nagymértékben való elterjedését, az agitatórikus munka fellendülését, a munkás-politikai napi követelések erővel teljesebb sürgetését ne eredményezze.

Az az ezernyi haldokló ott, Moszkva utcáin, azt hörgi a munkásság fülébe: értetek pusztulok el, kövessetek!

S ha a magyarországi és minden ország munkássága megérti és végrehajtja a mártírok végrendeletét, az már egymagában is olyan eredmény, amely fordulóvá tenné az orosz forradalmat a munkásmozgalom történetében még akkor is, ha a cárizmus csúfos bukása nem járna nyomában...

Moszkva utcáin dörögnek az ágyúk, süvítenek a srapnelek, újra épülnek a barikádok, hörögnek a haldoklók. Érettetek is pusztulnak azok az életerős emberek. Érettetek is, Magyarország munkásai. S gyalázat érné még a fiaitok nevét is, ha nem tudnátok hálásak lenni az érettetek kiontott vérért, s nem tudnátok követni a példát ott, ahol éltek és olyan fegyverekkel, aminőkkel használhattok az emberiség jövendőjéért küzdő proletariátusnak.

Népszava, 1905 december 30. Életre-halálra.

230

1905 december 31

A NŐMUNKÁS A MOSZKVAI DECEMBERI FELKELÉS HŐS ASSZONYAIRÓL

Ha olvassátok az oroszországi sürgönyöket, megtudhatjátok azokból, hogy egy hatalmas birodalom rabláncra fűzött népe a bilincseket széttörni készül.

Sok láncot szét is tört már, de a szabadság még messze van. A szabadság vérből táplálkozik. Az urak, a gazdagok, míg a nép gyermek és tudatlan volt, elrabolták tőle a szabadságot. Becsapták, befontáḱ őket, hogy aztán az erejétől megfosztott Sámsonnak kiszúrják a szemét, ne lássa soha meg, elnyomói hol laknak. Azóta a letiport népnek mindenütt véres harcokat kell megvívnia minden csipetnyi szabadságért, mert az uraknak volt annyi eszük, hogy az elrablott jószág védelmére a megrablottakat kényszerítették őrizetül. Igy folyik most egy fenséges, magasztos küzdelem Oroszországban.

Az egyes városok lakossága a szabadság napsugaraitól kigyógyult szellemi vakságából, felismerte, hogy az elnyomatás honnan ered. Mint a förgeteg, úgy támad fel a forradalom szerte az Orosz Birodalom terjedelmes mezőségein. Átviharzik a jeges óceántól a Fekete-tenger partjáig a felszabadulás utáni vágy, és nyomában elszánt csapatok teremnek. Odaállnak, ahol a szolgasereg az elnyomók zsoldjában testvért, apát, szülőt legyilkolni kész. Tudják, vérrel tápláljuk mi elnyomottak, proletárok a szabadság fáját.

Most hír érkezik, hogy Moszkva, Oroszország második nagy városa a forradalmárok birtokába került. Ez az esemény a maga nagyszerűségében az előrejutás egyik fenséges jelensége.

A munkásság szembeszállott ágyúkkal, gépfegyverekkel a kozákság vad pribékjei gyilkos tömegével, torlaszokat, barikádokat emelt, s hősiességgel harcolva, a piros lobogó ott lobog a romhalmazokon.

Győzött a proletárság szervezett ereje.

De olvassátok el a sürgönyöket, ott látjátok leírva, hogy első sorban harcoltak a moszkvai asszonyok.

Nem a bársonykezű, liliomarcú, selyemszoknyás herék, hanem a kérges tenyerű,ráncos képű, rongyos ruhájú proletárasszonyok. Amazok futva menekültek onnan, ahol a szabadságért harcolni kell. A mi véreink, a mi testvéreink voltak azok, akik nem hátráltak meg semmi veszély elől, hanem ott harcoltak férjeikkel, fiaikkal a torlaszokon.

Az ágyúgolyó, a gépfegyver nem udvarias, nem válogat. A munkásasszonyok piros vére csak úgy hullott a szabadság védelmében, mint a munkásembereké. A harcmezőn nincs különbség a nemek között. Igazságuknak tudata megacélozta mindkét nem erejét, és a moszkvai asszonyok méltókká lettek a moszkvai férfiakhoz.

Páratlan a világtörténelemben ez az esemény.

Oroszországban hősök laknak, akik az eddigi elnyomatást most végre eltörölni igyekeznek, akik az ősök által elmulasztottakat helyrepótolni akarják. Nem az egyesek, hanem a népek szabadságharca ez, az elnyomott osztályoké, minden becsületesen gondolkodó oroszé a zsarnokság ellen.

És ebben a küzdelemben elől jár a munkásság. Természetes is ez. A polgári pártokat kielégítené már az a szabadság is, amely a munkásságot kizárná minden jogból, és azt szeretnék, ha a szolgaságot nem a cár, hanem ők, a polgárok tudnák értékesíteni. De a munkásság a szabadságot a maga teljességében akarja. Legyen vége minden zsarnokságnak örök időkre. Nem akarja a cári zsarnokságot felcserélni a polgárok zsarnokságával. Ezért szaporodik a munkásság ellensége, és ezért kell a munkásságnak harcolnia egyedül a saját szabadságáért.

Most segítségükre sietnek az asszonyok. Azok, akiknek minden érdeke egybeesik a férfiak érdekével. Azok, akik egy sorban rótták a szolgákkal a barázdákat, azok, akik minden szabad gondolatért együtt senyvedtek nyirkos börtönökben. Kigyullad az arcunk, megdobban a szívünk ennek a fenséges jelenetnek a hallatára. A nők nem azok a félénk, gyáva, osztályuk érdekeit meg nem értő munkások, akiknek hitték őket eddig. Ott a fényes bizonyíték Moszkva rommá lőtt barikádjain. Amikor minden erő összeesküszik a munkásnép ébredező erejének meggyilkolására, a moszkvai asszonyok halálmegvetéssel rohannak a biztos veszélybe, hogy a forradalom piros lobogója büszkén ragyogjon, s a lelketlen gyilkosoktól visszafoglalja a munkásvérrel megszentelt helyeket.

Nagy események hősöket teremtenek, s a moszkvai asszonyok az orosz forradalom méltó hősei lettek.

Ahol ily hősök teremnek, ott a szabadság fája ki fog virulni.

Mi, akik félig-meddig hasonló körülmények között élünk, mint az oroszok, sok tanulságot merítünk ebből a harcból. Megtanulhatjuk először azt, hogy semmiféle hatalom nem tart örökké, mert valamennyi belefullad a saját bűneibe. Megtanulhatjuk, hogy az erőszaknál, zsarnokságnál van egy hatalmasabb és maradandóbbat alkotó eszme, a szabadság és az összetartó szeretet, mely most harcba vitte az orosz munkásnépet. Mi sokat tanultunk ebből a küzdelemből, és ha alkalom lesz rá, a gyakorlatban is alkalmazni fogjuk, mint a moszkvai asszonyok alkalmazták. Mi sem lehetünk se gyávábbak, se gyöngébbek moszkvai testvéreinknél.

Nőmunkás, 1905 december 31. L. R.: A moszkvai asszonyok.

231

1906 január 15

A KOLOZSVÁRI MUNKÁS MEGEMLÉKEZÉSE AZ OROSZORSZÁGI „VÉRES VASÁRNAPRÓL"

... Oroszországban lobog a forradalom trónokat fölperzselő lángja, mert úgy akarja a földi javak édenkertjében dőzsölő despota-önkény, a cári mindenhatóság, mely egy év előtt (1905 január 22-én) *megnyilatkozott* a jogért és kenyérért könyörgő orosz nép előtt. A megnyilatkozás teljesen méltó volt a koronás cézárok jellemehez. Golyózápor és a kozákcsorda vad csatakiáltása közepette nyilatkoztatta ki a cár, hogy a kért kenyér helyett csak kancsukát adhat. A cári megnyilatkozás nem tévesztette el a „kívánt" hatást. A letargiájából fölébresztett jámbor muzsik talpra szökött, s az ima-olvasót a sarokba vágva, fegyvert ragadott a cárizmus kipusztítására. Ennek a nevezetes napnak folyó hó 22-én lesz az első évfordulója. Azóta szakadatlanul hódít az orosz forradalom, s a torlaszok százai hirdetik, hogy az orosz zsarnokság a halottas ágyon vergődik.

Ez a sorsa minden vulkánra épített ország társadalmának ...

Magyarország társadalmi életrendje sem **különb** az oroszénál. A kétségbeesésig menő nyomor itt is orgiákat ül a nép viskóiban, a **kormányzati hatalom itt is a kiváltságos népnyomorítók kezében összpontosul, a dolgozó népmilliók itt is csak kötelességet teljesítenek, de jogaikat nélkülözni kénytelenek. S mind e társadalmi bajokat a magyar munkásság már felismerte,** és ennek következtében a társadalom méhében forrongó vulkánikus kitörések napirenden vannak. A fekete bandák népámító kuruzslásai itt sem sokat érnek, mert valamint a tűzköves láva földrengető robajjal tör elő mindent felperzselő lángkévéivel, ugyanígy a kitörőfélben levő társadalmi forradalmat sem lehet elimádkozni. Magyarország korrumpált társadalmi állapota tehát csak úgy menthető meg a forradalmi elem pusztító tüzétől, ha alkotmányát többé nem a kiváltságos osztályok könnyen explodálható tűzkatlanaira, hanem a sziklaszilárd talajú népképviseletre építik. Mert Oroszországban sem folyna patakokban a vér, ha a cár és környezetének volna annyi emberi érzelme, mint amennyi gonoszság dagasztja arany érdemkereszttel díszített kebleiket.

Tanácsos lenne tehát okulni az *orosz példán* mindazoknak, akik a mai népellenes válságot előidézték. Nehogy ellenesetben Magyarországon is kinőjenek a földből *a forradalmi barikádok* ...

Erre figyelmeztetjük a magyar közélet önhitt vezérférfiait, most, midőn az orosz forradalom évfordulója alkalmával kalaplevéve üdvözöljük a Szabadság névtelen hőseit.

Kolozsvári Munkás, 1906 január 15. Forradalom.

232

1906 január 23., 24., 26

TUDÓSÍTÁSOK AZ OROSZORSZÁGI FORRADALOM KITÖRÉSÉNEK ÉVFORDULÓJÁN ORSZÁGSZERTE MEGTARTOTT ÜNNEPI MUNKÁSGYŰLÉSEKRŐL

A forradalmi együttérzésnek abból az izzó megnyilatkozásából, melyből az egész világ öntudatos proletariátusa kivette részét, Magyarország munkássága sem maradt el, s a januári vérengzés évfordulóján elküldte üdvözletét az orosz testvéreknek. Magyarország forradalmi érzésű munkássága a tegnapi napot arra fordította, hogy szerte az egész országban megtartott gyűlésein, buzdító, lelkesítő beszédek kíséretében fogadalmat tett, hogy ha rákerül a sor, ő sem fog hátramaradni, hogy a forradalmi *tettekből* is kivegye részét.

A tegnap megtartott gyűlések közül itt adjuk azoknak a lefolyását, melyekről a tudósítás már beérkezett.

A budapesti asztalosmunkások igen népes szakgyűlést tartottak vasárnap, e hó 21-én a Víg utcai Poós-féle vendéglőhelyiségben . . .

Az orosz forradalmat, amely a gyűlés egyedüli napirendjét képezte, *Pelczéder* Ágoston fejtegette a jelenvoltak nagy lelkesedése mellett.

Megemlékezett az egy év előtti január 22-ről, amikor az orosz despoták a jogot könyörgők ezreinek vérével pirosra festették Szentpétervár hóborította utcáit. Világos szavakkal bizonyította, hogy nem Gapon lelkesítő szavai idézték elő az orosz nép közt a forradalmi lelkesedést és bátorságot, hanem ugyanazon gazdasági körülmények, melyek az egész művelt világ proletariátusát állandó küzdelemre szólítják az uralkodó osztályokkal szemben. Kimutatta, hogy az orosz nép végső elkeseredésében a szociáldemokráciában találta meg azt az erőt, amely a minden oroszok cárját engedékenységre kényszerítette.

Ez a küzdelem — úgymond —, amely óriási arányával és az orosz forradalmi szociáldemokraták céltudatos vezetésével az első helyet foglalja el a forradalmak történetében, megtanította az egész világ elnyomott munkásságát arra, hogy végső esetben milyen eszközökkel küzdhetik ki jogaikat.

Legyen a mai nap intő példa a mi uralkodó osztályunknak is, mert mi is készek vagyunk kivívni jogainkat minden eszközzel, bár mi békés úton akarunk hozzájutni.

Majd felhívta a jelenlevőket, hogy küzdő orosz bajtársainkat a legmesszebbmenő anyagi támogatásban részesítsék; ezen felhívást a jelenlevők óriási tetszéssel elfogadták. Végül kalaplevéve fogadták meg, hogy az orosz munkásoktól tanulva, ki fogják küzdeni jogaikat. Az elnök berekesztő szavai után a gyűlés a forradalom éltetésével szétoszlott . . .[1]

Szeged munkássága folyó hó 21-én impozáns népgyűléssel ünnepelte meg az orosz forradalom nagy dátumának, január 22-nek évfordulóját. A Csikós-féle vendéglőben körülbelül 1000 ipari és földműves-munkás gyülekezett össze. A gyűlés elnöke Gál István, jegyzője Szekeres István elvtársak voltak.

A napirendet, az orosz forradalom méltatását *Vágó* Béla elvtárs adta elő, aki vázolta azt a nagy hatást, amelyet az orosz forradalom az egész európai munkásmozgalomra tett. Majd előadta az orosz forradalmi mozgalmak történetét a 19. században, s a népet felrázni akaró hősies emberek méltatása mellett rámutatott Oroszország gazdasági fejlődésére, amely az ipari centrumok kialakulásával hatalmas ipari munkásmozgalom megteremtőjévé lett, amely a maga hősies és csodálatos küzdelmével elérte a *nagy forradalmat*, amely el fogja söpörni a cárizmust, hogy helyébe a szabadon fejlődő polgári állam alapjait rakja le, amelyben a szocialista mozgalom megakaszthatatlan erővel törhet a kollektív társadalom felé. Ezzel kapcsolatban a magyar munkásság most folyó küzdelmére figyelmeztetett, amelyet annál nagyobb energiával kell keresztülvívni, mert itt *a polgárság nem áll a munkásság mellett* a régi, nemesi zsarnokság elleni harcban. Végül egyes hősök életét tárta elő, s magasztos példának állította oda a magyar munkásoknak.

A munkásság nagy lelkesedéssel ünnepelte a forradalmat, s a gyűlést a Marseillaise éneklése zárta be . . .[2]

Ezenkívül gyűléseket tartottak még pécsi, nagyváradi, egri, kassai, dési és óbudai elvtársaink s a bécsi munkások; ünnepélyeket pedig: az asztalosok, kereskedelmi alkalmazottak, aranyművesek, kárpitosok, a szocialista diákok, a munkásnők és a bécsi magyar munkásegylet.

Népszava, 1906 január 23. Orosz testvéreinkért.

*

[3]. . . *Az újpesti munkások* folyó hó 22-én 3000 munkás jelenlétében „Az orosz forradalom" napirenddel nyilvános népgyűlést tartottak. . . . *Klopfstein* Ernő elvtárs ajánlatára egy határozati javaslatot fogadtak el, amely így hangzik:

[1] A cikk a következőkben a székesfehérvári gyűlésről tudósít.
[2] A tudósítás ezután a szolnoki gyűlésről számol be.
[3] A cikk első része a budapesti III. kerületi munkások nyilvános népgyűlését ismerteti.

„Az újpesti Kolosszeumban 1906 január hó 22-én tartott gyűlés egyhangúlag kimondja, hogy üdvözli a szociáldemokrata párt vezetőségét és kéri, hogy azzal a lankadatlan szívóssággal és harckészséggel vezesse a forradalmi munkásság népjogokért és népszabadságért folyó küzdelmét, *aminővel orosz testvéreink nemzetközi forradalmukat vívják.* Éljen az általános, egyenlő és titkos választói jog! Éljen a szociáldemokrácia!"

Az egri szociáldemokrata pártszervezet folyó hó 21-én ünnepelte meg az orosz forradalom kitörésének évfordulóját, hatalmas munkásgyűlés keretében . . .[1]

A beszéd elhangzása után a gyűlés a következő határozati javaslatot egyhangúlag elfogadta:

„A gyűlés örömmel üdvözli az orosz forradalmi eseményeket, miáltal alapjában megrendült a minden bűnökkel telített abszolutisztikus kormányzat, és az eddig rémes állapotban senyvedő orosz népnek megnyílt az út a szabadság és a kulturális fejlődés felé. A gyűlés a legmélyebb rokonszenvét és csodálatát fejezi ki mindama harcosok iránt, akik Oroszországban a szabadságért küzdöttek, legfőképpen pedig ama férfiak s nők iránt, akik szociáldemokrata alapon állva, a proletársággal együtt vívták a harcot, mert ezeknek köszönhető elsősorban, hogy a különféle üldözések dacára is évtizedes fáradhatatlan munka után a mai eredmény létrejött. A gyűlés kimondja, hogy a magyar proletariátus kötelességének tartja, hogy támogassa minden rendelkezésére álló eszközzel áldozatait ama harcnak, melynek győzelme egyszersmind az ő győzelme is . . ."[2]

Népszava, 1906 január 24. Orosz testvéreinkért.

*

Sátoraljaújhely. Az itteni szervezett munkások január 22-én, *hétfőn, általános munkabeszüntetéssel* adtak kifejezést nemzetközi forradalmi érzületüknek, orosz testvéreink lemészároltatásának évfordulóján. Szünetelt a munka az egész városban. A máskülönben koalíciós komédiától állandóan zajos városban elült a fejetlen lárma. Ünnep volt. Az osztálytudatos proletárság gyászünnepe. Délután 2 órakor zsúfolásig megtöltötték elvtársaink az 500—600 embert befogadó Magyar Király Szálloda tánctermét. *Gyümölcsös* János elvtárs a helybeli pártszervezet nevében üdvözölte a megjelenteket, s elnöknek Baticz Gyula elvtársat, jegyzőnek Weisz József elvtársat ajánlotta, akiket meg is választottak.

Baticz elvtárs megnyitójában röviden vázolja az orosz forradalom és a mai nap világtörténelmi jelentőségét, ajánlja, hogy forradalmi gyászgyűlésünk napirendje előtt énekeljük el mindnyájan nemzetközi imánkat. Erre fölzúgott az újszövegű Marseillaise, akkordjai kihatottak a hidegtől jól elzárt szalonok belsejéig, és megremegtették az osztálygőgtől elfásult szíveket. A lelkesedés lecsillapulta után elnök elvtárs átadta a szót Werner Ernő elvtársnak, a napirend előadójának. *Werner* Ernő elvtárs behatóan ismertette az orosz társadalom harcának történetét . . . Ismerteti az 1905 január 22-i pétervári vérfürdő történetét, mely vörös betűkkel lesz beírva a forradalmi szociáldemokrácia könyvébe. Előadó összehasonlítja a magyarországi viszonyokat az orosz forradalom okával, megállapítja, hogy ha a magyar kiváltságosok nem értik, vagy nem akarják megérteni a kor szavát, orosz mintára fogjuk ezt nekik megmagyarázni, mert már betelt a mérték, és többet nem kérünk, de követelünk. Végül rátér arra, hogy az orosz proletárság harca az egész világ elnyomottainak küzdelme és háborúja a kapitalizmus és militarizmus ellen.

Világszabadságért harcoló hős orosz testvérek! Az egész föld szabadságszerető népe forró üdvözletét küldi néktek. Ti vagytok hivatottak arra, hogy *az egész világ rémét,* az orosz cári zsarnokságot a porba tiporjátok. Ebben a gigászi harcotokban mi, a sátoraljaújhelyi szociáldemokrata párt népgyűlésén megjelent munkások százai, veletek érzünk. Óhajtjuk, hogy a kozákok golyója által elesett titánok helyébe ezrével álljanak az elnyomottak. Küzdjetek lelkesen és győzzetek, hogy mi is győzhessünk!

---

[1] A cikk ezután a gyűlés előadójának beszédét ismerteti.

[2] A cikk a továbbiakban a zágrábi, a lembergi és a bukaresti munkások ünnepi gyűléséről számol be.

A mindvégig kitörő lelkesedéssel fogadott beszéd után üdvözletet küldött a népgyűlés orosz testvéreinknek. A nagy jelentőségű gyűlés forradalmi dalok éneklése közben ért véget.

Kispest. A kispesti szociáldemokrata pártszervezet folyó hó 21-én nyilvános népgyűlést tartott a zsúfolásig megtelt kispesti színházban ... Az orosz forradalom jelentőségét *Dovcsák* Antal elvtárs (Kispest) fejtegette. Meggyőző szavakkal bizonyította, hogy a magyar proletariátus küzdelme azonos az oroszokéval, hogy a magyar proletárság is elrablott jogaiért küzd csak úgy, mint az orosz. Felszólaltak még *Timár* elvtárs (Szentlőrinc) és *Manner* József elvtárs (Kispest), kik felhívták a népgyűlést, hogy orosz testvéreink példáját kövessük mi is, és szálljunk síkra jogainkért, ha kell úgy, mint az orosz forradalmárok. *Bencsik* jegyző elvtárs a következő határozati javaslatot nyújtotta be:

„Kimondja a kispesti színházban 1906 január 21-én megtartott népgyűlés, hogy az orosz forradalmárok küzdelmét a zsarnokság ellen helyesli, és *minden rendelkezésére álló eszközzel támogatja.*"

A gyűlés a határozati javaslatot egyhangú lelkesedéssel elfogadta ...

Komárom. Az itteni szervezett munkások vasárnap, január 21-én hatalmas *tüntető körmenetet* tartottak az orosz munkásság küzdelmének emlékére, melyen hatalmas tömeg vett részt. Mintegy 3500 ember hallgatta *Varga* elvtárs nagy hatású beszédét a Kossuth téren.

Népszava, 1906 január 26. Orosz testvéreinkért.

A Népszava 1906 január 23-i és 27-i száma ismerteti a nemzetközi proletariátus 1906 január 22-i gyűléseit. A tudósítások az osztrák, német, svájci, francia, olasz, holland, svéd, norvég és dán proletariátus ünnepségeiről számolnak be. (Az orosz forradalom születése napján, illetve Orosz testvéreinkért című cikkek.)

A szociáldemokrata párt az oroszországi „véres vasárnap" évfordulóján Budapesten nem szervezett közös népgyűlést. A rendőrségi jelentés erről a következőket írja: „... Ebből az alkalomból a párt január 21-én Budapesten népgyűlést szándékozott tartani. A gyűlés azonban, állítólag azért, mert alkalmas helyiséget nem kaptak, elmaradt." *(A magyarországi szocialisztikus munkásmozgalmak az 1906. évben. Budapest 1907. Radó. I. Ny. 307. old.)*

A FÖLDMUNKÁSOK ORSZÁGOS SZÖVETSÉGÉNEK MEGALAKULÁSA. 1906 JANUÁR 7. A SZOCIÁLDEMOKRATA PÁRT TÖREKVÉSEI A FÖLDMUNKÁS- ÉS SZEGÉNYPARASZTMOZGALMAK MEGBÉNÍTÁSÁRA

233

1905 december 7

A MAGYARORSZÁGI FÖLDMUNKÁSOK ORSZÁGOS SZÖVETSÉGÉNEK ALAPSZABÁLYAI

A szövetség címe, székhelye és hatásköre

1. § A szövetség címe: A Magyarországi Földmunkások Országos Szövetsége.

A szövetség székhelye: Budapest; a közgyűlés azonban a székhelyét bármikor más városba vagy községbe helyezheti át.

A szövetség hatásköre kiterjed Magyarország összes, mindkét nembeli földmunkásaira, vagy a mezőgazdasággal kapcsolatos munkaágakra. (Napszámosok, részesaratók, cselédek, kubikosok, pásztorok, szőlőmunkások, kocsisok, kisbirtokosok, kisbérlők, fuvarosok, s ezenkívül mindazokra a városokban napszámra, havi vagy évi bérekért dolgozó munkásokra, bármely iparágnál segédkezzenek is, akik eredetileg földművelő-munkások voltak, más szakképzettségük nincs is, s így minden pillanatban visszatérhetnek eredeti foglalkozásukhoz.)

A szövetség célja és eszközei

2. § A szövetség célja:

a) Az összes földmunkásokat testvérekként egyesíteni abból a célból, hogy helyzetüket a mai törvények betartásával, a rábeszélés és összetartás erejével javítsák;

b) a birtokosokkal való egyezkedés megkönnyítése, a munkabérek és egyéb föltételek szabályozására nézve;

c) akár a munkabérekre, akár a bérleti (árendás) szerződésekre vonatkozó megállapodásoknak úgy a munkások, mint a birtokosok részéről való szigorú betartására ügyelni;

d) a szövetség tagjait azokban a pörökben, melyeket szerződésszegő munkaadók ellen folytatnak, segíteni;

e) a szükség és eszközökhöz képest gondoskodni azokról, kik önhibájukon kívül munkanélküliség vagy betegség következtében segélyre szorulnak;

f) magánosoktól vagy községektől haszonbéres földet közvetíteni a tagok számára;

g) gondoskodni egy tulajdonosokból és munkásokból álló választott bíróságról, mely a felmerült gazdasági természetű ügyekben az ellentétek kiegyenlítéséről gondoskodik;

h) a községi és egyéb hatóságok előtt a tagokat képviselni;

i) minden eszköz tanulmányozása, esetleg alkalmazása abból a célból, hogy a tagok érdekei gazdasági, értelmi és erkölcsi tekintetben megvédhetők és fejleszthetők legyenek.

E célok elérésére szolgálnak:

a) a beiratási díjak, heti illetékek és minden más, az egyesület javára befolyó bevételek, mint: mulatságok jövedelmei, egyesek vagy testületek adományai, hagyományozásai stb.;

b) szakoktatás, előadások, fölolvasások, vitaülések tudományos és közgazdasági kérdésekről;

c) pályázatok hirdetése szak- és tudományos munkákra;

d) szakmunkák kiadása;

e) állandó helyiség, olvasószoba és könyvtár fenntartása;

f) szükséges bizottságok alakítása;

g) szaklap kiadása;

h) díjtalan jogvédelem a tagok részére;

i) díjtalan munkaközvetítés;

j) statisztikai felvételek;

k) dalkar, zenekar alakítása . . .[1]

Csizmadia Sándor s. k.
ideiglenes jegyző

Joó Ferenc s. k.
ideiglenes elnök

Jegyzőkönyvhitelesítők:

Papp Kálmán s. k.
Majer Sándor s. k.

Másolat. — MMI Archivum. Baranya m. alisp. ir. 1907—12766.

Az irathoz a következő megjegyzés van csatolva:

„Látta a m. kir. belügyminiszter azzal a megjegyzéssel, hogy az 1. §-ban «a magyar korona» szavak helyett hivatalos tollal «Magyarország» íratott; továbbá, hogy a szövetség rendes és pártoló tagjai csak magyar állampolgárok lehetnek. A szövetség úgy munka-, mint haszonbérek és egyéb szerződések közvetítését csakis tagjai részére és díjtalanul gyakorolhatja; végül, hogy a helyi csoportok feloszlása is bejelentendő a hatóságnak.

Budapest, 1905. évi december hó 9-én.

Kristóffy s. k."

[1] Az alapszabályok további pontjai: A tagok jogai és kötelességei. A szövetségi vagyon kezelése. A szövetség szervezete és igazgatása. A pénztáros. Az ellenőr és a számvizsgáló bizottság. A választott bíróság. A gyűlések. A szövetség feloszlása. Általános határozatok.

1906 január 13

TUDÓSÍTÁS A FÖLDMUNKÁSOK ORSZÁGOS SZÖVETSÉGÉNEK ALAKULÓ KÖZGYŰLÉSÉRŐL

Az ország munkásnépének lelkes érdeklődése mellett ült össze vasárnap, folyó hó 7-én, a Földmunkások Országos Szövetségének alakuló közgyűlése . . .[1]

A közgyűlés az elnök megválasztásával kezdődik. Ezután *Joó* Ferenc, a megválasztott elnök üdvözli a megjelenteket, majd felolvassa az üdvözlő táviratokat és leveleket. *Jászai* Samu az ipari munkásság, *Buchinger* Manó a szociáldemokrata pártvezetőség üdvözletét tolmácsolja, majd a közgyűlés megválasztja az igazoló és jelölő bizottságot.

Alapszabályok

Jócsák Kálmán előadó: Gorkij Maximnak van egy remek elbeszélése, hol le van írva, amint a szellő a vízcsöppeknek susogja, hogy az emberi kéz által emelt gátakat mint lehet lerombolni. A vízcsöppek megértik a szellő susogását, s hullámmá tömörülve lerontják az akadályokat.

E történettel — úgymond — Gorkij nem a természetet, hanem az emberek harcát festi. Egy szellő körüllebegte az embert, s azt súgta a fülébe: Hát kell neked tűrnöd azt a gátat, amely a te szabadságod előtt áll; előtted, aki ezüstöt, aranyat bányászol, s fenntartod az egész emberiséget?! Ez a szellő a szociáldemokrácia.

Ez egyesíteni fogja az egyforma helyzetű embereket, s ha az ipari munkásnak volt oka szervezkedni, százszor inkább van oka a földművelő-munkásnak. 1848-ban névleg felszabadították ugyan őket, de a felszabadított rabszolgának megmaradtak a terhei, silány bér mellett robotol ma is, s a családja ott koplal, mert az éhezők téli szerződéseinek megkötését a rabszolgatörvény megváltozhatatlanná tette . . . Ma a mezőgazdasági munkás nem lehet soha önálló, mindig a más kutyája. A kisbirtokosok nem bírják a versenyt a gépekkel felszerelt nagybirtokkal. A gép üdvös volna, ha a közt szolgálná, de ma önző emberek kisajátítják, és így kidobja a munkából a dolgozni akarókat . . . Szervezkednünk kell, mert a munkaidőnk olyan, hogy az állat is többet pihen, mint mi.

Nem azért akarunk rövidebb munkaidőt, mert lusták vagyunk, hanem azért, hogy először is legyen időnk a tanulásra, pótolni tudjuk azt, amit elmulasztott az iskola, másodszor, hogy a családunkkal együtt lehessünk. A legtöbb földművelő alig látja ébren a gyermekeit . . . Harmadszor azért kell rövidebb munkaidő, hogy munkához jusson az a sok munkanélküli. Ma ott, ahol 16 órát dolgozik 2000 ember, 8 órát dolgozva, még 1000 ember kapna munkát.

Ezek után felolvassa az országos szövetség alapszabályait, és részletesen megmagyarázza a szövetség előnyeit. Kimutatja, hogy az eddigi kérelmek a földbirtokosokat nem bírták engedményekre, most a szervezett tömeg megtöri őket, ha meg nem hajolnak. Most nem lehet majd kurtán bánni velünk, mert a bérrendezést meg a szerződések betartását s a jogvédelmet a szövetség fogja ellátni. Azonkívül a szövetség a befizetendő tagdíjak ellenében *a Világszabadságot ingyen fogja odajuttatni minden tagnak*, hogy a szövetség tagjait a szociáldemokrácia bátor katonáivá nevelje. Kéri a közgyűlést, hogy mondja ki a megalakulást, és ha szétmennek az országba az elvtársak, fogjanak a munkához, és tömörítsék, egymás iránt testvéri szeretetre oktassák a szebb jövőt váró földművelő proletárokat . . .

Urbán Pál (Cegléd): Az igazoló bizottság nevében jelenti, hogy 61 község 87 küldöttel van képviselve, s az igazoló leveleket rendben találták.

---

[1] A pártvezetőség kezdeményezésére 1905 április 22-én földmunkás-értekezletet tartottak. A tárgyalások központjában a szervezkedés kérdése állt. Az értekezlet állást foglalt a Magyarországi Földmunkások Országos Szövetsége megalakulása mellett, és elfogadta a megalakítandó szervezet fentebb közölt alapszabályait. A kongresszus határozatainak értelmében került sor 1905 szeptember 2-án a földművelő szaklap, a Világszabadság megjelentetésére is. *(A magyarországi szocialisztikus munkásmozgalmak az 1905. évben. Budapest 1906. Országos Központi Községi Ny. 316—335. old.)*

A közgyűlés tudomásul veszi.

Küldöttek által képviselve van: Mezőtúr 2, Nagyszalonta 1, Kecskemét 2, Szarvas 1, Hódmezővásárhely 2, Makó 1, Halas 1, Hatvan 3, Szatmár 1, Ercsi 3, Szeged 1, Bátorkeszi 3, Szabadka 1, Bácsalmás 2, Baja 1, Pécs 2, Cegléd 1, Medgyesbodzás 2, Medgyesegyháza 1, Abony 2, Kiskunfélegyháza 2, Rákoskeresztúr 3, Nagyvárad 4, Kisjenő 1, Erdőhegy 1, Pátka 1, Bajaszentiván 1, Simontornya 1, Székesfehérvár 2, Szentes 1, Törökszentmiklós 1, Földes 1, Debrecen 2, Versec 1, Rum 2, Gyertyámos 2, Bogáros 2, Németcsernya 1, Piros 1, Zenta 1, Lugos 1, Felvinc 1, Kiskőrös 1, Csorvás 1, Solt 1, Paks 2, Gádoros 1, Nagykanizsa 1, Békésgyula 1, Tiszaroff 1, Újvidék 1, Ómoravica 1, Szolnokszanda 1, Szigetújfalu 1, Rákoskeresztúr 2, Orosháza 1, Harta 1, Csákova 1, Dunapataj 1...

Bocsics Jakab (Szabadka), *Mihelyi* István (Lugos), *Gyalog* János (Mezőtúr), *Gál* Ferenc (Nagyszalonta), *Berényi* Pál (Kecskemét), *Szennyes* Pál (Piros) és *Békéssy* Imre (Szentes) felszólalása után a közgyűlés az alapszabályokat egyhangúlag elfogadja, és a Földművelők Országos Szövetségét megalakultnak mondja ki.

Jóna Gábor elvtárs a jelölő bizottság nevében jelenti, hogy az országos 30 tagú választmány székhelyének Szegedet jelölték meg, mert e város egyrészt az Alföld középpontjában fekszik, másrészt munkássága oly öntudatos és szervezett, hogy a választmányt az esetleges *hatósági üldöztetések ellen minden eszközzel, s ha kell, az általános munkabeszüntetéssel is kész megvédeni.* A Budapesten székelő központi vezetőségbe a következő elvtársakat jelölték: Elnök: *Csizmadia* Sándor, másodelnök: *Buchinger* Manó, jegyző: *Takács* József, pénztárnok: *Joó* Ferenc, ellenőr: *Schmiedl* Lipót, vezetőségi tagok: *Nyisztor* György és *Jócsák* Kálmán. A szegedi 30 tagú választmányba a következő elvtársakat jelölték: *Kerekes* Mihály, *Túri* György, *Szekeres* János, *Turus* István, *Bálint* Balázs, *Savanya* János, *Savanya* Ferenc, *Szabó* Imre, *Szabó* Ferenc, *Berta* Antal, *Otott* József, *Köves* Antal, *Molnár* Mihály, *Bonó* József, *Ábrahám* János, *Molnár* József, *Torda* Péter, *Csókási* Ferenc, *Csonka* Ferenc, *Schmidt* János, *Medgyesi* Antal, *Kis* János, *Kis* József, *Orosz* János, *Molnár* István, *Nógrádi* Gergely, *Szőke* Pál, *Túri* Ferenc, *Kovács* Illés és *Dicső* János. A Cegléden székelő 5 tagú számvizsgáló bizottságba a következő elvtársakat jelölték: *Zachar* József, *Mellár* József, *Erdős* István, *Sági* József és *József* Sándor.

Békéssy Imre (Szentes), *Berényi* Pál (Kecskemét), *Kerekes* Mihály (Szeged), *Mayer* (Hatvan), *Boda* Gergely (Nagyvárad) felszólalása után egyhangúlag megválasztották a jelölő bizottság által előterjesztett vezetőséget.

Ügykezelési szabályzat

A küldöttek a rövid vita után egy szavazat ellenében elfogadják a beterjesztett ügykezelési szabályzatot.

Indítványok

Weil Miksa (Zombor) indítványozza, hogy az alapszabályok német és szerb nyelvre is kinyomattassanak, addig pedig a Volksstimme című német lapban és a Narodni Glász című szerb lapban kinyomattassanak.

Bocsics J. (Szabadka) ugyanezt bunyevác nyelvre, *Mihelyi* István (Lugos) minden nemzetiségi nyelvre kívánja ezt.

Az indítványokat elfogadják...

Mihelyi István (Lugos) kérdi, hogy a nemzetiségek milyen lapot kapnak a Világszabadság helyett?

Jócsák Kálmán: Addig, míg a mozgalom olyan erős lesz, hogy a Világszabadság más nyelven is megjelenhetik, addig a németek a német, a románok a román, a szerbek a szerb pártlapokat kapják, de előbb ez irányban meg kell egyezni az illetőkkel, mert előbb számadást kell csinálni.

A kérdés elintézését a vezetőséghez utalják.

Széchy Frida a budapesti munkásnők nevében kéri a földművelő elvtársakat, fordítsanak gondot mindenütt a nők szervezetére. A nő ott húzza az igát a férfi mellett a mezőgazdaságban, és így vigyék be a szervezetekbe a nőt úgy, mint a férfit. Ne dolgozzanak szervezetlen nőkkel, s a nőknek adják meg a jogot, úgy mint a férfiaknak. Megilleti az az asszonyt, mert együtt küzd a férfival. Nem lehet a nők nélkül semmiféle mozgalmat csinálni, mert a szervezetlen nő óriási kárt csinál. Ha sztrájk van, a nő sztrájktörővé válik, ha szervezve nincs. Oda kell hatni, hogy a nő ugyanolyan bért kapjon, mint a férfi, hogy ne helyettesíthessék a földesurak a férfiakat a gyöngébb, de olcsóbban dolgozó nővel. Eredményeket csak együtt érhetünk el. Mondja ki a gyűlés, hogy a szakcsoportoknak feladatává teszi a nők szervezését.

Egyhangú lelkesedéssel elfogadják.

Kerekes Mihály (Szeged): Őszinte örömmel tölt el, mikor látom, hogy a nők öntudatossá lesznek. Igen örvendek, hogy láthatom azt, hogy a nők is küzdenek ezért az eszméért. Üdvözli a budapesti munkásnőket.

Ezzel befejeződött a közgyűlés érdembeni tárgyalása, és a záróbeszédek következtek . . .

Jócsák Kálmán záróbeszédében kitartó munkára buzdítja a szövetség tagjait. *Jászai* Samu, *Békéssy* Imre (Szentes), *Kerekes* Mihály (Szeged), *Joó* Ferenc hozzászólása után *Buchinger* Manó zárszava következik.

Buchinger Manó: Köszönjük tisztelt elvtársaim a bizalmat, és ígérjük, hogy minden erőnkkel a szövetség áldására fogunk dolgozni. Befejeztük a tárgyalásokat, melyek sokszor hevesebbek voltak, de ez a hevesség az ügy iránti szeretetből fakadt. Ez a szeretet vezéreljen bennünket mától fogva, hogy a szövetséget kiépíthessük, és sok-sok ezer tagot szerezhessünk. Mindenütt csodákat művelt a szociáldemokrácia, és csodákat fog művelni itt is, mikor a leghatalmasabb réteget fölszabadítja.

Ezt a csodát véghez fogja vinni a szövetség képében önöknél is, mert a tényleges rabszolgaságot megszünteti.

Oroszországban 1861 óta nincs rabszolgaság. Egy cári parancs eltörölte a rabszolgaságot, de íme, a mai orosz forradalom bebizonyította, hogy 1861 óta mégis rabszolga volt az orosz földművelő, ha a neve más volt is. Ha nem tudják a magyar földesurak, hogy mit jelent ez, nézzenek Oroszország felé. Annak a hazugságnak, mely itt nálunk a rabszolgákat szabadoknak mondja, nálunk is nyakára lépünk, ezt jelenti nekünk a szövetség. Ők pedig nézzenek Oroszország felé, ahol oly fenséges módon jelenti ki a proletárság, hogy nem tűri a szolgaságot.

Mi nem kapa-kasza forradalmat akarunk, hanem a szövetség révén jobb megélhetést. Ezt vegyék tudomásul a 10 000 holdasok, ha nem akarják, hogy az ezeréves hazugságra olyan feleletet adjunk, mint adtak az oroszok. Lángbaborítani nem akarjuk az országot, de a földművelőknek emberi jogot és megélhetést akarunk kivívni. De ha ki akarnák venni kezünkből a fegyvert, úgy nem rajtunk fog múlni semmi, és akkor vegyék is komolyan az intő szót. Itt az idő elvtársaim, hogy rajtunk múlik minden. Mi ígérjük, hogy mindent meg fogunk tenni, amit öntudatos szociáldemokrata megtehet. És ha szabad óhajt nyilvánítani, úgy kívánom, hogy ha újból összejövünk, annyi 1000 tag legyen itt képviselve, ahány községből ma itt küldött van jelen.

Ezzel véget ért a nagy horderejű gyűlés. Az elvtársak a Marseillaise hangjai mellett távoztak el . . .

A tudósítás ezután közli a közgyűléshez érkezett üdvözlő táviratokat.

Világszabadság, 1906 január 13. A munka napja.

A Földművelők Országos Szövetségének megalakulása után az ipari munkások szervezetei felszólították a munkásokat, hogy segítsék az újonnan alakult szervezetet. Az Ácsok Szaklapja 1906 január 13-án a következőket írta: „. . . felszólítjuk a vidéki szaktársakat, hogy körükben agitáljanak a földművelők szövetsége érdekében." *(Hírek rovat.)*

A Vas- és Fémmunkások Szaklapja 1906 január 18-i száma is arra hívja fel a vasmunkásokat, hogy „a már szervezett ipari munkásoknak kötelessége . . . támogatni a földművelő-munkástársakat; ne is mulasszunk el egyetlen alkalmat sem, ahol testvérszervezeteink szolgálatára lehetünk." *(Szemle rovat.)*

1906 január 20

A VILÁGSZABADSÁG A FÖLDMUNKÁSOK ORSZÁGOS SZÖVETSÉGÉNEK HARCI MÓDSZEREIRŐL

Általában erősen hangsúlyozni szoktuk, hogy küzdelmünket mi mindig úgy irányítjuk, hogy a törvények keretén belül maradjunk. Ezzel szemben azonban programunk azt mondja, hogy harcunknál minden olyan eszközt felhasználunk, mely a proletárság *jogérzületével* megegyezik. Már most mi az a törvények keretén belül és mi az a proletárok jogérzülete?

A törvények keretén belül való küzdelem hangsúlyozásával nem akarunk egyebet mondani, csak annyit, hogy a régi, ósdi fegyvereket, az erőszakosságnak különféle nemeit elvetjük. Nem törekszünk erőszakos jellegű lázadások vagy ilyen természetű csetepaték előidézésére. Szóval nem akarunk társadalmi harcot személyek ellen folytatni olyan formában, hogy valakinek az életét fenyegessük. Ez azonban még távolról sem jelenti azt, hogy mi most már akármilyen alávaló törvénynek engedelmesen alávetnénk magunkat!

Ha például hoznának olyan törvényt, mely megtiltaná, hogy valaki szocialista lehessen, akkor talán mi rögtön lemondanánk a szocializmusról, hogy a törvények keretén belül maradhassunk? Eszünk ágában se volna. Vagy maradjunk közelebb. Magyarországon nincs törvény a gyülekezésről. Tisztára a hatóságtól függ, hogy a polgárok tarthatnak-e gyűlést vagy nem. Ha most például a miniszter utasítaná az összes hatóságokat — s ez könnyen megeshet —, hogy sehol se engedjenek gyűlést, akkor talán nem tartanánk gyűléseket? Dehogynem. Hiszen ha mi szószerint vennők a törvények keretén belül való maradást, akkor le kellene mondanunk a mozgalomról.

Sohasem szabad elfelednünk, hogy a mai törvények egytől egyig az uralmon levő osztályok érdekeit szolgálják. Nem azért alkották azokat, hogy a polgárok szabadságát, jogát vagy kötelességét szabályozzák, hanem azért, hogy az államban „rend" legyen. A „rend" pedig azt jelenti, hogy a néptömegek fogják a szájukat, mert nekik nem a véleményükre, hanem csak a verítékükre van szüksége az uralkodó osztálynak. Már most ilyen törvények keretén belül maradni szinte lehetetlenség olyan értelemben, mint ahogyan azt fentebb megmagyaráztuk.

A törvények keretén belül való maradás tehát tisztára a küzdelem módjára vonatkozik. Hogy törvényes eszközökkel kívánunk küzdeni, azokkal az eszközökkel, melyek ma, a fejlődés mostani fokán szokásosak, vagyis az agitáció fegyverével. A rábeszélés, a sajtó fegyvereivel küzdünk ellenfeleink ellen, amennyiben mindig több embert nyerünk meg a mi eszménk számára, és mindig hátrább szorítjuk ellenségeinket.

Mik is a törvények, vagy legalább miknek kellene lenniük? A nép összességének formába öntött szükségletei. Miután pedig a nép szükségletei a fejlődéssel folyton változnak, változni kell a törvényeknek is. Ennélfogva aki a meglevő törvényeket folyton olyan tökéleteseknek tartja, melyeket érinteni nem szabad, az egyrészt ellensége a haladásnak, másrészt önmagának is, mert hiszen gátolója annak, hogy a saját számára jobb állapotok teremjenek.

Világszabadság, 1906 január 20. A törvények keretén belül. A szocializmus iskolája rovat.

236

1906 január 23

SAJTÓBESZÁMOLÓ A NÁNDORHEGYI VÉRENGZÉSRŐL

... *A nándorhegyi* zavargásokról a Magyar Távirati Iroda a következő részletes jelentést közli[1]: A múlt hét folyamán egy Fazekas nevű gyári munkás titkos munkásértekezletet hívott egybe, amelynek célja a vasgyár-vezetőség elleni állásfoglalás volt. Erről a gyárvezetőség értesülvén, Fazekast a további izgatástól eltiltotta, kijelentvén, hogy ellenkező esetben el lesz bocsátva. Fazekas erre ... követelte munkakönyvének kiadását. Ennek megtörténte után Fazekas 150 munkástársát nemcsak a munka abbahagyására bírta, hanem két munkást azzal gyanúsítva, hogy azok árulták el a titkos értekezlet megtartását, a már anélkül is felizgatott 150 munkást arra bírta, hogy ezen két munkás megfenyítését határozták el, és a többi, körülbelül 700 gyári munkást a munka további folytatásában fenyegetéssel és erőszakkal megakadályozták. A helyszínen megjelent csendőrség erre Fazekast letartóztatta, az általa gyanúsított két munkást őrizete alá vette, és az eseményről a karánsebesi főszolgabírónak sürgős jelentést tett. Eközben azonban a felizgatott munkások Fazekas kiszabadítása céljából megtámadták a csendőröket, egyet közülük lefegyvereztek és letiportak, s rájuk 90 revolverlövést tettek[2], mire a csendőrség is kénytelen volt a fegyverét használni, mely alkalommal kilenc ember meghalt, két ember halálosan megsebesült, és számosan kisebb-nagyobb sérüléseket szenvedtek[3]. A főszolgabíró a vett jelentés után azonnal kiszállt a községbe, és látva a nagyfokú izgatottságot, egy század katonaság és megfelelő számú csendőrség kirendelését kérte, ami meg is történt ...

Az Ujság, 1906 január 23. Véres sztrájk. Hirek rovat.

A nándorhegyi vérengzésről a Népszava 1906 január 23-i (Gyilkolnak a csendőrök.) és 25-i (A tőke gyilkolt.) száma ad tudósítást. Az utóbbi közlése szerint a véres események után a gyárvezetőség „megengedte a munkásoknak a szervezkedést, elismerte a bizalmi férfi rendszert".

237

1906 február 17

BESZÁMOLÓ A FIUMEI MUNKÁSOK ÁLTALÁNOS SZTRÁJKJÁRÓL

... A fiumei sztrájk a mai napon[4] általánossá lett. Ma reggel ugyanis munkáscsoportok járták be a gyár- és ipartelepeket, s mindenütt csatlakozásra szólították fel a munkásokat. *Az első hívásra általános lett a mozgalom, és a munkások mindenünnen kivonultak.*

Valamennyi ipartelepen szünetel a munka. A Danubius épülőfélben levő hajógyárának körülbelül *400 munkása csatlakozott a sztrájkhoz*, a petróleumfinomító, a torpedó- és papírgyár alkalmazottai az *utolsó szál emberig sztrájkba léptek.* Szolidaritást vállaltak a sztrájkolókkal a *betűszedők* is, és így ma Fiumében *nem fognak megjelenni a lapok.* A kereskedelmi alkalmazottak is csatlakoztak a mozgalomhoz.

---

[1] 1906 január 22.
[2] A Népszava 1906 január 25-i száma „A tőke gyilkolt" című cikkben megcáfolja ezt az állítást. A Népszava leírása szerint a munkások le akartak fegyverezni egy csendőrt, mire a csendőrök sortüzet adtak a munkásokra.
[3] A sebesültek száma 40 volt.
[4] 1906 február 16.

A sztrájkolók megbízottai reggel bejárták a boltokat, és kérték a kereskedőket, hogy *zárják be üzleteiket.* Ez meg is történt. Még a *pékműhelyek* is zárva maradtak, de *nincs nyitva egyetlenegy* bolt se. A bérkocsik állomáshelyén *nincs kocsi,* sőt 11 óra után a *villamosközlekedést is be kellett szüntetni.*

Bár a villamosvasút társaságok minden erővel *rákényszerítették* alkalmazottaikat a munkára, mégsem értek célt, mert a sztrájkolók azzal feleltek a kihívásra, hogy *megállították* az összes villamoskocsikat, s azokat, amelyeket erőszakkal tovább akartak üzemben tartani, *megostromolták, s lehetetlenné tették további használatukat.* Ez aztán észre térítette a társulatot, amely délelőtt 11 órakor *beszüntette a forgalmat.* A gázgyárat *egy század katonaság őrzi* . . .[1]

Nincs béke!

A társaság határozatát délben 12 órakor hirdették ki a bizalmi férfiak a Zichy téren a sztrájkolók előtt, s most már a fűtők és matrózok hajlandók lettek volna munkába állani, csakhogy ekkor a torpedógyár munkásai, akik szolidaritást vállaltak előbb, tudatták, hogy nekik is van régebbről sérelmük, s *most akarják régebbi követeléseiket érvényesíteni* a torpedógyár vezetőivel szemben, tehát az Ungaro-Croata fűtői és matrózai támogassák őket. A torpedógyár munkásai ugyanis két év előtt egy memorandumban *béremelést követeltek* és sürgették a munkavezető elbocsátását, mert az velük embertelenül bánt.

Az Ungaro-Croata alkalmazottai *vállalták a szolidaritást* a torpedógyár munkásaival s közös megállapodásra héttagú békéltető bizottságot választottak, amelynek hivatása az, hogy érintkezésbe lépjen a torpedógyár vezetőségével. Az egyezkedést a kormányzóság intézi . . .

Töltik a puskát

A rendőrség kérelmére ma reggel a *katonaságot készenlétbe helyezték,* és több csapatot már az utcára is kivezényeltek. A helyőrség legénységének segítségére — a sztrájk vérbefojtására — a szomszédos Károlyvárosból vezényelnek Fiumébe katonaságot, ahol már össze is állítottak egy katonai vonatot, amely minden pillanatban várja az indulásra vonatkozó parancsot. Sőt Polából és Laibachból is hozatnak katonaságot . . .[2]

Vérre vágynak

Mindezen aljas tervek tudomásukra jutottak a munkásságnak, s óriási megbotránkozást okoztak. Az utcák a mai nap folyamán a teljes harc mellett tanúskodnak. Itt munkáscsapatok vonulnak végig, ott a rendőrség tartja megszállva a város egyes pontjait, minden lázban ég, a nyugalomnak sehol semmi nyoma. A hatóságok fejei tehetetlenek a mozgalommal szemben.

---

[1] Az általános sztrájk előzményeiről a Népszava 1906 február 14-i száma közli, hogy az Ungaro-Croata hajóstársaság fűtőivel szolidaritást vállalva, sztrájkba lépnek az összes kikötőmunkások. (A fiumei sztrájk terjed. Tőke és munka rovat.)

A Népszava 1906 február 15-i száma már arról ad hírt, hogy Fiumében a sztrájk mind nagyobb méreteket ölt, s a sztrájkolók száma eléri az 5000-et. A sztrájkoló munkások február 14-én tüntető menetben a gyárépületek elé vonultak, hogy felszólítsák az ott dolgozókat a sztrájkhoz való csatlakozásra. A tüntetést a rendőrség feloszlatta, a munkások azonban a város főbb utcáit bejárták. Este, a színkörben gyülekezve, a munkások kimondták, hogy „békésen kitartanak a sztrájk mellett". (A fiumei sztrájk. Táviratok rovat.)

Február 15-én összeült a sztrájkoló munkások és a fiumei hajóstársaságok megbizottaiból választott bíróság. Minthogy a hajóstársaságok a munkások legtöbb követelését elutasították, a tárgyalások eredményre nem vezettek. *(Lásd Népszava, 1906 február 16. Háborog az Adria.)*

A továbbiakban a cikk arról számol be, hogy az Ungaro-Croata Hajózási Társaság igazgatósága teljesítette a sztrájkolók követeléseit. A fűtők fizetését havi 10, a matrózok fizetését havi 6 koronával emelte, s kötelezte magát, hogy a sztrájkból kifolyólag senkit el nem bocsát.

[2] Ezután ismerteti a MÁV igazgatóságának sztrájktörők toborzására irányuló sikertelen kísérleteit.

A polgármester felszólította Matuska tábornokot, a helyőrség parancsnokát, hogy *bocsássa a katonaságot rendelkezésére.* A tábornok kijelentette, hogy a katonaságot *készségesen rendelkezésére bocsátja,* de hozzátette, hogy ha a tömeg nem követi a katonai utasításokat, a *fegyvereket is használni fogják.* A polgármester erre azt válaszolta, hogy nem meri elvállalni a felelősséget az esetleges vérontásért.

Bár a délután folyamán már a katonaság vigyázott a „békés polgárok" nyugalmára, ezek mégis lanyhának tartják a megtett intézkedéseket, s uszítják úgy a kormányt, mint az ottani hatóságokat az erélyesebb fellépésre.

Véres összeütközések

Fiuméből telefonálják nekünk az éj folyamán: Délelőtt az Ungaro-Croata úgy a fűtőkkel, mint a hajórakodókkal megállapodásra jutott, és így mindenki a sztrájk befejezését várta. De nem így történt. A munkások kijelentették, hogy addig nem lépnek munkába, míg a torpedógyári munkások összes követelései, amelyeket a két év előtti mozgalom alkalmával támasztottak, kielégítve nincsenek. Amikor a torpedógyár igazgatósága ezt megtudta, kijelentette, hogy az összes munkásokat elbocsátja, és *az üzemet három hónapra beszünteti.* A délután folyamán azonban mégis megegyezés jött létre, de ennek a megegyezésnek pontjai ez idő szerint ismeretlenek. Az egész nap folyamán a *sztrájkoló munkások vörös zászlókkal* járták be a várost, az összes üzemekben, boltokban, műhelyekben megszűnt a munka, s a délután folyamán az egész város üzleti élete valósággal kihalt.

A rizsgyárnál egy munkáscsoport összeütközött a katonasággal. Egy rendőrellenőr revolveréből kétszer a levegőbe lőtt, mire a munkások elszéledtek. Közben a rendőrkapitány helyettesére követ dobtak. Egy kő a lágyékán találta, és meglehetős súlyosan megsebesítette. Egy katonának betörték a fejét, mire ez szuronyával a munkást hátba döfte. A seb nem veszélyes.

A munkáltatók szövetségének előkészítő bizottsága a polgármesternél járt, és felkérte, hogy védje meg őket *„a munkások terrorizmusa ellen".* A polgármester kijelentette, hogy ez nem áll módjában, mert sem elegendő rendőrsége, sem katonasága nincsen. „Holnap — válaszolta a polgármester — *majd rendet csinálunk.*"

Időközben a munkások Sušakra vonultak. Itt *összeütközés történt a csendőrökkel.* Az egyik csendőr elsütötte fegyverét, és *egy munkást megsebesített.*

Győzött a sztrájk!

Éjfélkor telefonálja fiumei tudósítónk: *Az általános sztrájk a munkások teljes győzelmével véget ért.* A torpedógyár az összes követeléseket megadta, úgy hogy holnap az összes munkások újból munkába állanak.

A délutáni összeütközés folyamán a katonák sortüzet adtak a levegőbe. Erre egy katonatiszt *kiragadta az egyik munkás kezéből a vörös zászlót.* A munkás nekitámadt a tisztnek, és kicsavarta kezéből a zászlót, majd futásnak eredt. A katonák üldözőbe vették és elfogták.

Sušakon a részeg csendőrök rálőttek a népre. Hárman megsebesültek, névszerint Magdolinich Ferenc kikötőmunkás, Hobert Péter[1] festő és Walter János munkás. Mindhármat a kórházba vitték. A csendőrök elfogtak hét munkást, de este megint kieresztették őket, mert a torpedógyári munkások kijelentették, hogy ellenkező esetben nem veszik fel a munkát.

A munkások között óriási lelkesedés uralkodik.

Népszava, 1906 február 17. Diadal Fiumében.

A sztrájk további eseményeiről a Népszava 1906 február 22-i száma „Forrongó Fiume" címmel számol be. Egyes gyárak munkásai az általános sztrájk megszűnte után is sztrájkoltak, és tüntetéseket rendeztek. E sztráj-

[1] *Hobert* (Kobek) Péter festőmunkás sérülésébe 1906 február 21-én belehalt. Temetésén nagy számban jelentek meg munkások. A halottas menet *„a katonáktól megtépett, de győztesen visszaszerzett vörös zászlóval az élen"* vonult el. A munkások a harcban elesett bajtársukat magyar, olasz és horvát nyelvű beszédben búcsúztatták el. *(Népszava, 1906 február 25. Fegyverszünet Fiumében. Tőke és munka rovat.)*

kok befejezéséről a Népszava 1906 február 25-i száma tudósítást közöl. Eszerint február 21-én a polgármester és a rendőrkapitány felhívást tettek közé, amelyben megtiltják a be nem jelentett gyűléseket, és „minden rendzavarás" szigorú megtorlásával fenyegetik a munkásokat.

A munkáltatók szövetsége (ligája) február 21-én olasz nyelvű felhívásban újabb 24 óra haladékot adott a munkásoknak a munka felvételére. A munkások egy része azonban csak 23-án, többségük pedig február 24-én lépett ismét munkába — anélkül, hogy a gyárosok teljesítették volna követeléseiket. (Fegyverszünet Fiumében.)

238

1906 április

A SZAKSZERVEZETI VÁLASZTMÁNY HATÁROZATA A „MEGGONDOLATLAN SZTRÁJKOKRÓL"

A szakszervezeti választmány március hó 9-én tartott ülésén többek között a meggondolatlan sztrájkokkal foglalkozott és a következő határozatot hozta:

„Tekintve, hogy utóbbi időben több helyen meggondolatlan sztrájkmozgalmak voltak, vagyis a munkások több ízben még akkor is indítottak bérharcokat, midőn a győzelemre kevés vagy egyáltalán nem volt kilátásuk, és tekintve, hogy a meggondolatlan sztrájkok elsősorban a munkásokat károsítják és sok esetben a szervezkedést hátráltatják, az 1906 március 9-én ülésező szakszervezeti választmány ajánlja a munkásoknak, hogy szigorúan alkalmazkodjanak az utóbbi szakszervezeti kongresszuson elfogadott sztrájkszabályzathoz.

Nevezetesen figyelembe veendők a sztrájkszabályzat 7., 8. és 9. pontjai, melyek kimondják, hogy:

Olyan bérharcok, melyek a Szakszervezeti Tanács s az érdekelt szervezetek beleegyezése nélkül kitörnek, anyagi támogatásban nem részesülnek. Kivételt csak védelmi sztrájkok és munkáskizárások képeznek. Ez esetben a Szakszervezeti Tanács a körülményekhez képest kivetheti a külön járulékot.

Anyagi támogatásban csak azon szervezetek tagjai részesülnek, melyek bérharcuk megindítása előtt legalább hat hónapon át a Szakszervezeti Tanács kötelékéhez tartoztak.

A részleges bérharcban állók csupán ama szakmák által támogattatnak, melynek kötelékéhez tartoznak.

A szakszervezeti választmány végül ajánlja a szervezeteknek, hogy a munkások ellenállóképességének fejlesztésére létesítsenek központi ellenállási pénztárakat."

Szakszervezeti Értesítő, 1906 április. Értesítések rovat.

A határozatot közölte a Népszava 1906 március 11-i számában, valamint minden szaklap. A Szakszervezeti Értesítő a határozattal foglalkozva megállapítja, hogy „mozgalmunk egyik beteges kinövését a meggondolatlan sztrájkok képezik". Kétségtelen — írja —, hogy Magyarországon a munkásság súlyos anyagi helyzete következtében, „a sztrájk minden körülmények között jogos és indokolt. Ámde mit ér a jogosság, hogyha a munkásság nem elég erős arra, hogy szomorú helyzetén tömeges munkabeszüntetés által segítsen. A sztrájk olyan, mint a háború, amelyhez pénz, pénz és ismét csak pénz szükségeltetik. Enélkül bármilyen igazuk legyen a munkásoknak, sztrájkjukat nem bírják győzelemre vinni." Ezért — folytatja — meg kell akadályozni az olyan sztrájkok kitörését, ahol a siker előfeltételei hiányoznak. „Ez ugyan nehéz feladat, mert ott, ahol a viszonyok olyan nyomorúságosak, mint Magyarországon, a munkások ... nem igen hallgatnak azokra, kik a sztrájk ellen szólnak. Szakszervezeteink vezető férfiai tapasztalatból mondhatják, hogy a sztrájkok megakadályozása sokkal nehezebb munka, mint ezek rendezése." Különösen a szervezetlen munkásokat lehet nehezen visszatartani a meggondolatlan sztrájkoktól. Ezért „a szakszervezetek szónokai, ha indifferens munkások közé mennek, figyelmeztessék őket, hogy szervezetlenül és pénz nélkül nem lehet sztrájkokat rendezni. És ha ezt mégis megteszik, akkor övék a felelősség és a szervezett munkásság anyagi támogatására ne számítsanak." Végül a lap megállapítja, hogy „a szervezetek ereje nem abban rejlik, hogy sztrájkokat rendeznek, hanem inkább abban, hogy a kilátástalan bérharcok kitörését megakadályozzák." *(Szakszervezeti Értesítő, 1906 április. Meggondolatlan sztrájkok.)*

1906 április 10

A FESTŐK SZAKLAPJA KÖZLI A SZTRÁJKBIZOTTSÁG BESZÁMOLÓJÁT A BUDAPESTI FESTŐMUNKÁSOK SZTRÁJKJÁNAK ESEMÉNYEIRŐL ÉS GYŐZTES BEFEJEZÉSÉRŐL

[1] . . . 15-én délután van az iparhatósági biztos jelenlétében az első békéltetési kísérlet, mely eredménytelenül fejeződik be. Ugyancsak aznap gyűlés is volt, melyen viharos lelkesedést idézett elő a bécsi testvérszövetség küldöttje, *Maar* József szaktárs. 18-án ismét gyűlés volt, ahol a békéltető bizottság jelentését hallgatták meg, és visszautasították a mesterek ajánlatát . . .

A második héten kibújnak a kócosok, hogy letörjék küzdelmünket, de építőmunkás testvéreink mindenhol leteszik a szerszámot, és így kényszerítik őket az elpusztulásra . . .

Március 22-én ismét gyűlés volt, amelyen jelen volt *Hompasz* szaktárs Bécsből, aki nemcsak üdvözletet, hanem pénzt is hozott az osztrák szaktársaktól. E gyűlésen *Weltner* elvtárs is részt vett, aki azzal bátorította a küzdőket, hogy az igazi sztrájk csak a harmadik héten kezdődik.

A harmadik hét egy gyűléssel kezdődött, ahol *Hájas* szaktárs taktikaváltoztatást ajánlott, mely azonban egyhangúlag el lett vetve. Ezt annál inkább tehették a sztrájkolók, mert előző nap nagy plakátok hirdették a városban, hogy *szövetkezeti műhelyt* nyitnak a sztrájkolók, és mindjárt az első órákban igen tömeges ajánlatok érkeztek, és így bízhattak abban, hogy ilyen közvetett nyomás majd észre téríti a mester urakat. Talán mondani sem kell, hogy e feltevéseikben nem is csalódtak, mert már szerdán[2] délelőtt Pesti Ferenc, IV. kerületi elöljárónál békítési kísérlet folyt, mely azzal az eredménnyel végződött, hogy délután az ipartestületen folytatódott a tárgyalás, amelynél már csak igen csekély differenciák maradtak fenn. A békéltető eljárás után gyűlés lett rögtönözve, melyen a tárgyalás eredményének ismertetése után a bizottság ajánlata feletti szavazást másnap délelőttre halasztották, amely gyűlésen a Szaktanács részéről *Jászai* elvtárs, a pártvezetőség részéről *Buchinger* elvtárs gratuláltak a szép győzelemhez, és ajánlották a béke megkötését, mely ajánlat óriási örömrivalgás közepette, 15 szó ellenében elfogadtatott.

Az árszabály szövegezésénél azonban egy pillanatra ismét megakadt a tárgyalás, melyet Garlathy Ödön rendőrkapitány és Andréka Károly rendőrfogalmazó előtt, a mesterek közbenjárására újból felvettünk, úgyhogy pénteken[3] délután már az egész árszabály szövegét egy nyilvános gyűlésen be lehetett mutatni a szaktársaknak, melyet egész terjedelmében, lehet mondani egyhangú lelkesedéssel fogadtak el a sztrájkolók. Ezzel azután ez a nagyméretű és kihatásaiban igazán lélekemelő bérharc a munkások fényes győzelmével be is fejeződött, de azért a munkát azon a héten még senki fel nem vette, mert be akarták várni és kezeik között látni az iparhatóság által szentesített és megpecsételt árszabályt. Ez az aktus a vasárnap[4] délelőtti gyűlésen játszódott le, amelyen kalaplengetéssel és tapsokkal üdvözölték a szerződést és éljenezték a sztrájkbizottságot. De a sztrájkbizottság ezen üdvözlet oroszlánrészét visszahárítja a szilárdan küzdött szaktársakra, a bizalmi férfiakra és ama öntudatos munkástestvéreinkre, kik úgy anyagilag, mint erkölcsileg a legmesszebbmenő támogatást nyújtották nekünk. Fogadják ezen testvérszeretetükért különösen az épületen dolgozó munkások hálás köszönetünket . . .

Most újult erővel fel a jogaink védelmére!

Testvéri üdvözlettel:
a sztrájkbizottság

Festők Szaklapja, 1906 április 10. Visszapillantás a budapesti bérharcra.

---

[1] A cikk bevezetőben röviden ismerteti a sztrájk kezdeti eseményeit. A munkások 1906 március 11-én mondották ki a sztrájkot. Követeléseik főbb pontjai a következők voltak: 1. 9 órai munkaidő. 2. 10% béremelés. 3. Munkabér-pótlékok kérdésének rendezése. 4. Akkordmunka eltörlése. 5. Bizalmi férfi rendszer elismerése. — A mesterek a követeléseket visszautasították, és kizárással fenyegetőztek. Ilyen előzmények után került sor a békéltető tárgyalásokra.

[2] 1906 március 28.

[3] 1906 március 30.

[4] 1906 április 1.

240

1906 március 24

TUDÓSÍTÁS AZ ÉPÍTŐMUNKÁSOK SZTRÁJKBALÉPÉSÉRŐL

Miskolcon ma[1] 500 építőmunkás sztrájkba lépett. Követelésük a 9 és fél órai munkaidő és 50 f minimális órabér. A mesterek a munkaidőt már hajlandók megadni, de az 50 f helyett csak 46 f-t akarnak adni, ezt pedig a segédek nem fogadták el, s így a harc folyik tovább. A sztrájkoló kőművesek összefogtak az ugyanott sztrájkban álló szabómunkásokkal, és tüntető körsétára indultak, a rendőrség azonban szokott brutalitásával megakadályozta őket ezen szándékukban. Sztrájktörő nincs, s így Zinger Samu mérnök úr uszító munkája kárba vész, s bár hiába áll akár a feje tetejére is, sztrájkbontót nem keríthet sehol. A szerdán tartott békéltető tárgyalás eredménytelenül végződött.

Népszava, 1906 március 24. Sztrájk Miskolcon. Tőke és munka rovat.

241

1906 április 15

GARBAI SÁNDOR BESZÁMOLÓJA AZ ÉPÍTŐMUNKÁSBAN AZ ÁLTALÁNOS SZTRÁJKRÓL

A miskolci munkások harca teljes és fényes győzelemmel végződött. A miskolci munkásság visszaverte a sztrájkszabadság ellen intézett brutális támadást, s mivel a munkáltatók most már nem bízhattak a hatóságok részrehajló támogatásában, megadták az építőmunkások összes követeléseit. A miskolci szervezett munkásság győzelméről kiküldött tudósítónk a következőket írja:

Ami Miskolcon történt, annak igen nagy jelentősége van a magyarországi szervezett munkásságra nézve. Ilyen irányú és méretű mozgalom már volt a múltban, például Debrecenben, Szegeden, amelyek szintén nagy jelentőségűek voltak, de végeredményben mégsem olyan jelentőségteljesek, mint a miskolci általános sztrájk, ahol nemcsak a hatóság jogtiprását torolták meg, hanem visszaállították a sztrájkszabadságot, és 24 órán belül a küzdő építőmunkások teljes eredménnyel be is fejezték bérharcukat, és 2 éves szerződéshez jutottak, amelynek keretén belül biztosítva van az építőmunkásoknak a 9 és fél órai munkaidő és az első évben a 2 éven aluli munkásoknak 44 f, a két éven felülieknek 47 f, a díszvakolóknak az első évben 52 f, a másodikban 54 f órabér.

A sztrájk kitörése előtt a miskolci építőmesterek hallani sem akartak erről a munkarendről, és így az építőmunkások csak a harc fegyveréhez nyúlhattak. Második hete folyt már a küzdelem, amikor az alispán utasítására a miskolci főkapitány karhatalommal jelent meg az építőmunkások sztrájktanyáján . . .[2]

A feloszlatás kihirdetése után az építőmunkások nyugodtan eltávoztak a sztrájktanya színhelyéről.

Aznap délután összeült a miskolci pártvezetőség, hogy állást foglaljon a hatóság törvény-

[1] 1906 március 23.
[2] Ezután közli a rendőrfőkapitány 1906 március 26-i, a sztrájktanyát feloszlató rendeletét.

tiprásával szemben, és arra az egyöntetű elhatározásra jutott, hogy ki kell mondani az *általános sztrájkot.* És amikor a pártvezetőség a tanácskozási termet elhagyta, már az utca tele volt munkásokkal, akik a jogtalanság hatása alatt már maguk elhatározták az általános sztrájkot. Az asztalosok voltak azok, akik műhelyről műhelyre mentek és beszóltak mindenhova.

Minden munkás érezte, hogy kötelessége követni a hívó szózatot. Rövid idő alatt már az utcán voltak a famunkások, vasmunkások, szabók, cipészek, hentesek, szobafestők, mázolók, kárpitosok, gépgyári munkások, kőfaragók, kerékgyártók, s megígérték csatlakozásukat a mészárosok és sütőmunkások is.

A városban futótűzként terjedt nemcsak a mozgalom, hanem a megdöbbentő félelem is. Intelligens külsővel bíró emberek a világ végét javalgatták, mert az urak Miskolcon is remegnek a szocialista mozgalomtól.

Az utcák mindenfelé nagyon népesek voltak. A hatóság emberei tehetetlenül futkostak összevissza, amíg végre kisütötték, hogy itten csak a békés kiegyenlítés segíthet. A polgármester meg is idéztette elvtársainkat, hogy velük a tárgyalást megkezdje. Ami meg is történt. Elvtársaink azonban kijelentették, hogy addig még a székre sem ülnek le, amíg a főkapitány az építőmunkásoknak vissza nem adja a sztrájktanyát és az építőmesterekkel a tárgyalás megint meg nem kezdődik.

A polgármester kijelentette, hogy utasítani fogja a főkapitányt a sztrájktanya megnyitására. Elvtársaink azonban kijelentették, hogy azt csak úgy veszik tudomásul, ha a főkapitány végzésben adja ki. A végzést ugyan a kapitány írta, hanem a tartalmának a lediktálása elvtársainkra bízatott.

Míg a bizottság bent tárgyalt a polgármesterrel, azalatt az utcán levő elvtársak nagy csoportban vonultak ki az állomásra, hogy ott bevárják a Budapestről érkező vonatot, amelyen az Építőmunkás Szövetség kiküldöttjének meg kellett volna érkeznie. 10 óra felé már több ezerre rúgott azoknak a száma, akik a pályaudvar körül tolongtak. Ezt megtudván a rendőrség, egy század huszárságot rendelt ki az állomáshoz.

Lehetséges, hogy a rendőrség követni akarta volna az élesdi példát[1], de erre szerencsére alkalma sem volt, mert a szövetség megbízottja nem érkezett meg. A munkások nagyobb csoportokba oszolva vonultak be a városba, és amire beértek, már megvolt a végzés, amely biztosította a sztrájk szabadságát.

Az összmunkásságnak ez az egyöntetű fellépése megtette a hatását. Az osztályuralom gőgjétől elvakult hatóság új hatalom létezését ismerte meg, amellyel ő sohasem törődött.

A győzelem híre leírhatatlan hatást tett a munkásságra és a szervezetlen munkásokat is valósággal felvillanyozta, aminek következménye az lesz, hogy minden szövetség helyi csoportja Miskolcon meg fog erősödni. Az általános sztrájk olyan gyárak és nagy műhelyek munkásait is magával ragadta, akiket rendes körülmények között talán csak egy évtized múlva tudtak volna felrázni.

A győzelem után az építőmunkásokon kívül minden szakma munkásai munkába állottak. Az egész küzdelem alig két félnapot tartott.

Még a harc tartama alatt megkapták az építőmunkások szervező bizottságának tagjai is a meghívót a tárgyalásokra, ahol hosszú vita után a mesterek megadták a munkások követeléseit. Akik jelen lehettek ennek a minden részleteiben nagyszerű harcnak a lefolyásánál, azoknak a miskolci általános sztrájk feledhetetlen lesz.

Építőmunkás, 1906 április 15. G. S. [Garbai Sándor]: A miskolci általános sztrájk. — Teljes győzelem.

---

[1] Lásd e kötet 216. old.

1906 január 1

A SZLOVÁK MUNKÁSSAJTÓ A SZLOVÁK ÉS A MAGYAR SZOCIÁLDEMOKRATÁK KÖZÖTTI KAPCSOLATRÓL

Minden elvtársunk, lapunk minden olvasója tud arról, hogy a szlovák szociáldemokraták első országos értekezletét ... az elmúlt évben tartottuk Pozsonyban[1]. Ennek az első értekezletnek fő célja elsősorban az volt, hogy a szociáldemokráciához csatlakozó szlovák munkásság egységbe tömörüljön, magáévá tegye egyik vagy másik formában a párt programját, és megválassza azt a fórumot, amely megmutatja a további fejlődés irányát, és a szlovák munkásság körében folytatandó eredményes és célravezető agitáció ügyében útbaigazításokat adjon számára.

Az országos értekezlet teljes mértékben eleget tett ennek a feladatnak. Magáévá tette a magyarországi, jobban mondva a Magyar Szociáldemokrata Párt programját, egységbe tömörült, azaz megalakította a Magyarországi Szlovák Szociáldemokrata Pártot, melynek vezetésére öttagú végrehajtó és háromtagú felügyelő bizottságot választott. És itt álljunk meg egy pillanatra, és szóljunk egyet-mást a mi önálló szlovák szociáldemokrata pártunkról.

Aki a Slovenské Robotnícke Noviny múlt évi júniusi számát olvasta, kell hogy emlékezzék arra a javaslatra, mely szerint a szlovákoknak az egységes Magyarországi Szociáldemokrata Párt szerves részét kell alkotniuk szervezeteik önkormányzatának fenntartásával. Ez az értekezletünkön nyilvánosságra hozott javaslat bizonyítja tehát, hogy az elkülönülés gondolatával nem foglalkoztunk, csupán azzal, hogy mi szlovákok is megtegyük az első lépést abban az irányban, hogy a magyarországi szociáldemokrata párt előbb-utóbb valóban az itt élő minden nemzetiség proletariátusának pártja legyen, és hogy mindnyájunk érdekeit, nyelvi és kulturális jogait egyenlő mértékben védje és ápolja. Az értekezleten azonban mégis másképpen alakult a helyzet.

Mi, szlovákok, mivel elszigetelten élünk évek óta a munkásmozgalomban, még kezdőknek bizonyultunk ezen a kongresszuson és elismerjük, hogy más nemzetiségű elvtársaink tanácsára és segítségére szorultunk. Ezt magyar és cseh elvtársainktól kaptuk, akik képviseltették magukat első kongresszusunkon. De itt meg kell jegyeznünk, hogy míg cseh elvtársaink eleven érdeklődéssel követték kongresszusunk tárgyalásait és közvetlenül részt vettek a vitában is, addig a magyar delegátus csaknem olyan érdektelenséget tanúsított, amilyet a magyar elvtársak, de kivált a pártvezetőség tagjai a szlovák munkássággal szemben mindig is tanúsítottak. Nemegyszer hallottuk tőlük: ej, nincs szükség arra, hogy a nemzetiségeknek anyanyelvükön hízelegjünk, hiszen 5—10 éven belül úgyis elmagyarosodnak.

Így történt, hogy a kongresszuson az előterjesztett program tárgyalásakor a csehszláv szociáldemokrata párt képviselője, Němec elvtárs kijelentette: ha már valamit csináltok, legyetek alaposak, alapítsatok önálló pártot, és nevezzétek el ennek programját a Magyarországi Szlovák Szociáldemokrata Párt programjának.

Így is történt. És ez annál könnyebben ment, mert a pesti magyar delegátus ennek a pontnak tárgyalásakor jelen sem volt, s így természetesen nem nyilatkozhatott a Szlovák Szociáldemokrata Párt alapítása ellen, és nem tudott eltéríteni bennünket ettől az elhatározástól.

Cseh elvtársaink tehát teljes mértékben teljesítették kötelességüket, a magyar elvtársak képviselője ellenben nem. Cseh elvtársaink saját ausztriai önálló politikai pártjukból és minden nemzetiség önrendelkezési jogából kiindulva tanácsolták nekünk az önállóságot, amihez kétségkívül jogunk van, és mivel ellenvélemény és más javaslat nem volt, elfogadtuk azt a tanácsot, melyet mi mindjárt akkor és azóta is mindig egyhangúlag jónak és igazságosnak tartunk. Más kérdés, melyről szintén ki akarjuk fejteni véleményünket, hogy Magyarországon a Szlovák Szociáldemokrata Párt alakítása gyakorlati szempontból jó volt-e, és hogy ez a párt egyáltalán fenn tud-e maradni és kifejlődhetik-e annyira, hogy komolyan figyelembe vegyék. Ez más kérdés, és erről is ki akarjuk fejteni véleményünket.

[1] Lásd e kötet 308. old.

A kongresszus intézkedett, és az ez alkalommal megválasztott végrehajtó bizottság lehetővé tette, hogy szerény tevékenységét megkezdhesse. És itt mindjárt nem lehet elsiklanunk afelett, hogy a magyar párt képviselője rögtön a „mulasztott óra" után külön megbeszélést folytatott velünk, és kijelentette, hogy a szlovák pártot, mint ilyent, nem ismerik el, és az esetben, ha a szlovák, kivált a pesti szlovák munkásság mellénk áll, ezt ellenakciónak tekintik. Így fejezték ki nekünk szerencsekívánataikat mindjárt a határozat meghozatalának első pillanatában, rögtön nehéz munkánk kezdetén, és a jókívánságba foglaltakat csakhamar érvényesíteni is kezdték.

Természetesen abban a pillanatban, amikor a kongresszuson kimondottuk a Szlovák Szociáldemokrata Párt megalakítását, nem gondoltunk arra, hogy már mögöttünk is áll öntudatos párthíveink tízezres tábora, amely erkölcsi súlyt ad nekünk, és előrehaladásunkban biztosítja a szükséges anyagi eszközöket is. Nem, ez eszünkbe sem jutott. Hiszen tudtuk, hogy gyöngék és szegények vagyunk, és mind erkölcsi, mind anyagi tekintetben segítségre szorulunk. És e tekintetben elsősorban a magyar munkásságra, illetőleg annak vezetőségére gondoltunk. Az említett tényezők segítségére annál inkább számítottunk, mert meggyőződésünk, hogy a már erőteljes Magyarországi Szociáldemokrata Párt izmosodásában, sajtója felvirágzásában és nem kevésbé a szakszervezetek kibontakozásában Magyarország többi nemzetiségének és ezek között tehát a szlovák munkásságnak is része van.

Ennek tudatában abban a hitben ringattuk magunkat, hogy a magyar párt vezetősége a szlovák munkásság szervezkedésének szükségét elismeri, és mind erkölcsi, mind anyagi téren segítségünkre lesz. Hozzáfordultunk tehát segítségért. Itt azonban a következőket közölték velünk: igen, mi hajlandók vagyunk benneteket minden tekintetben támogatni, de csak abban az esetben, ha lemondtok az önálló Szlovák Szociáldemokrata Pártról, és kongresszusotok ezen határozatát hibásnak és tévesnek nyilvánítjátok, és mindenben az egységes párt szervezeti szabályzatának és a pártvezetőség határozatainak vetitek alá magatokat.

A végrehajtó bizottság ezeket a feltételeket természetszerűleg nem fogadhatta el, de nem is merte azokat elfogadni, mivel erre semmiféle felhatalmazása nem volt. Ezzel azonban az ügy rendezése kátyúba jutott, és a végrehajtó bizottságnak más úton kellett megoldási lehetőségről gondoskodnia. Ez ügyben a karácsonyi ünnepek alkalmával összeült Pozsonyban egy értekezlet, melyre meghívták a pesti és a bécsi szlovák szervezeteket is. Ezen az értekezleten az alábbi határozatot hozták:

„Miután a végrehajtó bizottság nem jogosult arra, hogy a magyar elvtársak által közölt kívánságoknak és feltételeknek eleget tegyen; tekintettel továbbá arra, hogy a szlovák munkásság körében folyó agitáció előrehaladása érdekében szükséges, hogy a szlovákok és a magyarok közötti megegyezést céltudatosan és az egyetértő eljárás érdekében biztosítsák, a végrehajtó bizottság 1906 március 18-ára Pozsonyba összehívja a szlovák szociáldemokraták rendkívüli kongresszusát, melynek egyetlen tárgya a Szlovák Szociáldemokrata Párt és a Magyarországi Szociáldemokrata Párt viszonyának rendezése lesz.

*

Tulajdonképpen miről is van szó ebben a vitában? Semmi másról, mint a „Szlovák Szociáldemokrata Párt" elnevezésről, melyet a magyar elvtársak szerint „Szlovák Szociáldemokrata Szervezet" elnevezésre kell megváltoztatni, mely Magyarország egységes szociáldemokrata pártjához tartozik. Elvtársaink közül számosan szilárdan ragaszkodnak az első elnevezéshez, és nem bíznak magyar elvtársainkban, illetőleg azok vezetőségében. Ez a bizalmatlanság bizonyos mértékig indokolt, mi azonban mégis feleslegesnek tartjuk, hiszen szervezeteink, végrehajtó bizottságunk önállósága és utóbbinak szabad intézkedési joga a szlovák nyelvű agitáció terén továbbra is megmarad számunkra. Olyan mérvű agitációt fejthetünk ki, amilyenre erőinkből csak telik, és ezt megkönnyítik számunkra azzal, hogy megnyitják előttünk a szakszervezetek kapuit, melyeken eddig nem léphettünk be, mert azt mondták, hogy idegenek vagyunk, nem tartozunk a pártjukhoz.

Mi azonban továbbra is azok maradunk, akik eddig voltunk: szociáldemokraták, és azt

tesszük a jövőben, amit eddig tettünk: mindenütt és mindenkor követeljük nyelvi jogainkat, mert nyilvánvaló, hogy a népet csak anyanyelvén lehet nevelni és felvilágosítani.

Slovenské Robotnícke Noviny, 1906 január 1. [Egy szó rólunk. A magyarországi szlovák és magyar szociáldemokraták közötti viszony.]

A Magyarországi Szlovák Szociáldemokrata Párt II., rendkívüli kongresszusa határozatot fogadott el a Magyarországi Szociáldemokrata Párttal való egyesülésről. A határozat szövege a következő:

„A Szlovák Szociáldemokrata Párt Pozsonyban 1905 március 18-án tartott kongresszusa — tekintettel a magyarországi proletariátus küszöbönálló nagy küzdelmére, a Magyarországi Szociáldemokrata Párt képviselőjével egyetértésben, a Pozsonyban 1905 június 11-én és 12-én tartott kongresszusi döntések és határozatok helyett a következőkben állapodott meg:

I. A szociáldemokrata érzelmű szlovák munkások elismerik a Magyarországi Szociáldemokrata Párt programját és szervezeti szabályzatát.

II. A szlovák munkásoknak a szak- és politikai szervezetekben való egyesítésének elősegítése érdekében felállítják az országos szlovák végrehajtó bizottságot, amely minden akcióját illetőleg jogosult az országos központ anyagi- és erkölcsi támogatására.

III. A szlovák országos végrehajtó bizottságnak a párt kongresszusain felszólalási joga van[1].

IV. A szlovák végrehajtó bizottság és a szakszervezetek közötti kapcsolatot szabadon választott bizalmiak tartják fenn." *(Slovenské Robotnícke Noviny, 1906 április 1. [Jelentés a kongresszusról.])*

A Népszava 1906 március 28-i száma foglalkozik a szlovák szociáldemokrata párt rendkívüli kongresszusával. A cikk bevezetője elítéli a szlovákok önálló pártalakítási kísérletét, a szlovák szervezetről megállapítja, hogy az „képtelen volt önálló akcióra". Ezután a következőket írja: „Egyévi működésük alatt a szervezkedés terén semmiféle haladást nem mutattak fel. Nem tudtak teremteni eszközöket az ügy keresztülviteléhez. Szlovák munkások magyarosító intézetnek tekintették pártunkat, s azért tavaly nem akartak lemondani úgynevezett «önállóságukról»." (A pozsonyi szlovák szociáldemokrata párt rendkívüli értekezlete.)

243

1906 május 23

A TEMESVÁRI VOLKSWILLE BESZÁMOLÓJA A TEMESVÁRI ÁLTALÁNOS SZTRÁJKRÓL

Mint ismeretes, néhány héttel ezelőtt a segédmunkások bérkövetelés miatt minden temesvári építkezésen beszüntették a munkát[2]. Minthogy azonban emiatt az építőmunkások tovább dolgozni nem tudtak, és a múlt évben megállapított munkarend értelmében a nem az ő hibájukból eredő munkanélküliség esetén ki kellett fizetni egész munkabérüket, ezért a munkáltatók — hogy elkerüljék a további kiadásokat — minden építőmunkást kizártak[3].

Ez a rendelkezés természetesen nemcsak a közvetlenül érdekelteket, hanem az egész munkásságot is izgalomba hozta. És nem ok nélkül, mert ha meggondoljuk, hogy Temesvárott az egész gazdasági élet egyre jobban akadozott, a pénzforgalom, a vásárlóerő és ennek következtében a fogyasztóerő egyre csökkent, éppúgy az áruforgalom is: nem csodálkozhatunk, hogy az egész városon bizonyos elkeseredés lett urrá. Ez az elkeseredés a kedélyeket egyre inkább a kétségbeesés fegyveréhez: az általános sztrájkhoz kergette.

Ez a baj annál is inkább elfajult, mert az építőszakma pangása következtében egyik szakmát a másik után fenyegette a kizárás veszélye. A munkáltató urak a non possumus[4] álláspontjára helyezkedtek, nemcsak a munkások éppoly szerény, mint jogos követeléseiről nem akartak

---

[1] Értsd a Magyarországi Szociáldemokrata Párt budapesti országos kongresszusain.

[2] 900 segédmunkás lépett sztrájkba. A sztrájkolók napi 10—15 krajcár béremelést követeltek. *(Népszava, 1906 május 23. Általános sztrájk Temesvárott.)*

[3] Az általános sztrájk kitöréséhez hozzájárult az is, hogy *Novák* Trajánt, a Földmunkások Országos Szövetsége temesvári csoportjának titkárát 1906 május 13-án, amikor kiment Temesség községbe, hogy ott megalakítsa a földmunkások helyi csoportját, a főszolgabíró letartóztatta, 30 napi elzárásra és 200 korona pénzbírságra ítélte. A temesvári munkások, felháborodva a törvénytelen ítélet miatt, elhatározták, hogy kimondják az általános sztrájkot. Szerdán mintegy 1500 munkás felvonult a Temesvár melletti Mehalába, ahol Novákot fogva tartották, hogy kiszabadítsák. Erre azonban nem került sor, mert Novákot közben az alispán szabadon bocsátotta. A munkások ezután tüntettek a közigazgatási hatóságok önkénye ellen. Ekkor az általános sztrájkot még nem mondották ki, tekintve, hogy Novákot szabadon bocsátották, de ez az eset is fokozta a munkásság forradalmi hangulatát. *(Lásd Népszava, 1906 május 23. Általános sztrájk Temesvárott.)*

[4] Nem tehetjük.

tudni, hanem — mint ismeretes — olyan követeléseket állítottak fel a kizárt építőmunkásokkal szemben, amelyek egyrészt az építőmunkás-szervezet belső ügyeit érintették volna, másrészt pedig az eddigi munkarendet sértették[1]. Ilyen körülmények között békéről szó sem lehetett.

Temesvár egész munkássága — a viszonyok és állapotok korbácsától űzve — kénytelen volt ekkor beavatkozni; az általános sztrájk eszméje mindinkább kézzelfogható formákat öltött, úgyhogy a hatalmas áradatot többé feltartóztatni nem lehetett.

A sztrájk kezdete

Miután a munkáltatók, munkások és hatóságok a béke megkötése érdekében több, de mindig eredménytelen megbeszélést tartottak, Temesvár minden szakmája, szám szerint 15, megegyezett a pártvezetőséggel, hogy közösen tanácskoznak arról, hogyan lehetne véget vetni ennek — főként a munkáltatók által minden ok nélkül előidézett — állapotnak.

Két konferencia megtartása után megegyeztek abban, hogy a párt vegye kezébe az ügyet, és felhatalmazták arra is, hogy szükségesetén hirdesse ki az általános sztrájkot.

Vasárnap délben ilyen körülmények között a pártvezetőség egy küldöttséget menesztett a polgármesterhez, amelyben az egyes szakmák bizalmi férfiai is részt vettek. A küldöttség nevében Tóth elvtárs felolvasott a polgármester előtt egy kérelmet, amely egyúttal érthető nyilatkozatot, ultimátumot is jelentett. Tóth rámutatott, hogy az állapotok egyre inkább általános közüggyé alakulnak át, hogy az építőmesterek által az építtetőkkel szemben alkalmazott vis majornak a kizárásoknál nincs létjogosultsága, ezután felkérte a polgármestert, törekedjen arra, hogy még vasárnap folyamán rendezett állapotokat teremtsenek. A polgármester kijelentette, hogy éppúgy mint azelőtt, ezután is lelkiismeretesen kezeli az ügyet, hogy a munkások érdekeit fogja képviselni, és végül felkérte a küldöttséget, közölje a munkássággal, várjon türelemmel addig, amíg a tárgyalásokat újra megkezdik.

A pártvezetőség tudomásul vette a polgármester nyilatkozatát, és kijelentette, hogy ezt közli a munkásokkal. Ezután a pártvezetőség a szakmai bizalmi férfiakkal együtt még délben ad hoc ülést tartott, amelyen elhatározták az általános sztrájk kihirdetését.

Hétfő reggel

500 elvtárs sietett már a kora reggeli órákban a város minden részébe, hogy az egész városban kiosszák a sztrájkra szóló felhívást. A munkások és munkásnők százával áradtak a lakásokból a belvárosi Dóm térre. Azok, akik már munkába álltak, otthagyták a szerszámot, a műhelyt és a gyárat.

Hét órakor már körülbelül 3000 munkás gyűlt össze a Dóm téren, de számuk percről percre növekedett, és 9 óra körül már beláthatatlan tömeg foglalta el a hatalmas teret. A gyárak és nagyobb műhelyek testületileg vonultak fel, utánuk jöttek kisebb csoportokban a különböző szakmai egyletek tagjai, akik részben a felhívásnak tettek eleget, részben pedig a szakmai egyletek bizalmi férfiai a műhelyekből hozták magukkal. Megközelítő számítás szerint ebben az időben körülbelül 12—14 000 ember gyűlt össze a Dóm téren. 9 óra után megjelentek a villamosvilágítási központ munkásai is és a villamoskocsik hirtelen megálltak a nyílt utcákon. A központ beszüntette a forgalmat. Időközben a tömeg a Dóm téren csoportokba verődött, és 10 órakor a hatalmas menet megindult a városháza felé. Az élen „Világ proletárjai, egyesül-

[1] A munkaadók többek között követelték az építőmunkás-szervezet titkárának elmozdítását, valamint azt, hogy ha a munkáltató csak szervezett munkást alkalmazhat, akkor a munkás is csak szervezett munkáltatónál dolgozhasson. *(Lásd ugyanott.)*

jetek!" feliratú vörös zászlót vittek. A Jenő főherceg téren a tömeg megállapodott, és hamarosan 10 tagú küldöttség jelent meg a városházán, amelyet a városháza termében dr. Telbisz Károly polgármester fogadott . . .[1]

A kizárás visszavonása

A városban időközben folytak a tárgyalások az építőmesterekkel, és nagy fáradozásokkal — legalábbis a kőművesekre vonatkozólag — sikerült megállapodásra jutni, vagyis az építőmestereket a kizárás visszavonására rávenni.

Ezt a megállapodást aláírták, és az építőmesterek kijelentették, hogy holnap (kedden) a kőművesek jelentkezhetnek munkára.

Folytatják az általános sztrájkot

A munkások képviselői ez alkalommal szívesen rendezték volna a segédmunkások sztrájkját is, de minthogy erre vonatkozólag az építőmesterek nem akartak tárgyalásokba bocsátkozni, elindultak a sztrájktanyára, hogy az eredményt kihirdessék.

Midőn a munkások a kizárás visszavonásáról szóló hírt meghallották, nagy öröm tört ki, amely azonban hamarosan elkeseredésbe csapott át, amikor megtudták, hogy a napszámosok ügyét nem rendezték.

A kőművesek kijelentették, hogy igaz, hogy visszavonták a kizárást, de ennek semmi gyakorlati értelme nincs, mert hiszen ők segédmunkások nélkül dolgozni nem tudnak. Ők tehát mindaddig, amíg tart a segédmunkások sztrájkja, a kizárás visszavonása ellenére is — habár más formában — de mégis ki vannak zárva.

Beható tanácskozás után elhatározták az általános sztrájk folytatását . . .[2]

A kritikus óra

A tárgyalások megszakításáról szóló hír nagy elkeseredést váltott ki a sztrájktanyán, és a munkások elhatározták, hogy 5 órakor testületileg bevonulnak a városba és a városháza előtt várják meg a tárgyalások eredményét. Bandl Rezső városi főkapitány a nagy izgalomra való tekintettel betiltotta a felvonulást, de a tömeg mégis elindult, és a kalapgyár mellett, a Béga mentén eljutott a Hunyady-hídig. Itt a rendőrség útját állta, míg a sinek mentén vezető utat egy század 61-es zárta el[3]. Meg akarták félemlíteni a tömeget, és kiadták a parancsot, hogy a katonaság jöjjön közelebb. De a tömeg nem mozdult helyéről, majd megindult, hogy áttörje a katonai kordont. Az asszonyok és lányok előrefurakodtak, és az első sorokba álltak, hangosan kiáltva, hogy lőjék le őket.

Karl, Tóth, Freund, Andrássy, Weiss, Bivó és más elvtársak hiába kérlelték az időközben 25 000 főre felszaporodott tömeget, hogy vonuljon a Józsefvárosba. A tömeg inkább bele akart rohanni a feltűzött szuronyokba, semhogy egy tapodtat is engedjen.

Nem használt semmiféle rábeszélés, minden józan szót lehurrogtak.

Az izgalom elérte tetőfokát. A tömeg fékezhetetlenül követeli a katonaság eltávolítását, és a vérontást máris elkerülhetetlennek tartják. Tóth elvtárs megkérte a városi főkapitányt, hogy

---

[1] Ezután a cikk ismerteti a küldöttség és a polgármester között lefolyt tárgyalást. A küldöttek előterjesztették a munkások követeléseit, a polgármester pedig megígérte, hogy elkövet mindent a megegyezés érdekében. Miután a küldöttség vezetője kihirdette a munkások előtt az eredményt, a 20 000 főnyi tömeg a Bürger rétre vonult, és ott felállította a sztrájktanyát.

[2] A cikk ezután elmondja, hogy másnap délelőtt 11 órára egyeztető tárgyalást hívtak össze a segédmunkások érdekében, amely azonban az építőmesterek elutasító magatartása miatt eredménytelenül végződött.

[3] A sztrájk második napján reggel mozgósították az egész temesvári helyőrséget. *(Népszava, 1906 május 24. A temesvári általános sztrájk győzelmes befejezése.)*

hasson oda, hogy a katonaság elvonuljon, amit az meg is ígért. Ekkor Bandl városi főkapitányt vállra emelték, aki kijelentette, hogy eltávolítja a katonaságot és megengedi, hogy a városon át vonuljanak a sztrájktanyára, ha a fő közlekedési utat nem érintik és az elvonulás a színház mögött, az Erzsébet utcán át történik.

Viharzó éljenkiáltások bizonyították, hogy megtalálták a megoldást.

A katonaság elvonult a színházhoz, egy időközben megérkezett második század elzárta a Trónörökös utcát, és a végeláthatatlan sorok beömlöttek az Erzsébet utcába — de onnan nem a sztrájktanyára, hanem a Dóm térre. Minthogy a tömeg nyugodtan viselkedett és nem volt hajlandó elhagyni a Dóm teret, megengedték, hogy ott tábort üssön.

Tárgyalások az ostromlott városházán

Midőn a tömeg ellepte a Dóm teret, a városház elé két század katonaságot rendeltek ki, két másik század a Dóm teret őrizte. A katonák a városháza előtt az aszfalton ütöttek tanyát, és a Jenő főherceg tér valóságos katonai tábor képét mutatta . . .[1]

12 óra tájban megkötötték a békét, éspedig a következő órabéreket állapították meg: Állványozó- és vakolómunkások nyári hónapokra 12 kr, a többi hónapokban 10 kr, kubikosok 14 és 13 kr, téglahordók 9 és 8 kr, malterhordónők 8 és 7,5 kr, téglahordónők 7 és 6 kr.

A jelenlevő hat építőmester aláírta ezt a tarifát, és kijelentették, hogy a holnapi építőmestergyűlésen kitartanak mellette.

Éjfélkor

12 ütés hallatszott a Dóm tornyáról, erre hirtelen megélénkült a Dóm tér. A munkások, akik kevés kivétellel kitartottak a téren és körben letelepedtek, felugrottak és kitörő örömmel fogadták vezetőiket. Azonnal kihirdették az eredményt, és a munkástömegek hamarosan elindultak a külvárosok felé. 10 perc múlva már mindenütt néma csönd uralkodott, és a katonaság elvonulhatott . . .

Volkswille, Temesvár. 1906 május 23. [Az általános sztrájk.]

Az általános sztrájkkal foglalkozva a Volkswille egy másik cikke megállapítja, hogy „ha minden oldalról megvilágítjuk ennek az «általános sztrájknak» a történetét, akkor valóban be kell vallanunk, hogy nem volt szükség ennek a harci módszernek az alkalmazására. Mert az, amit a szenvedők ezrei követeltek, oly csekély volt, hogy némi bölcs belátással teljesíteni lehetett volna. És most éppen ez a körülmény újra teljes egészében beigazolta a szociáldemokrácia végcélját, azt, hogy a magántulajdon jogát fokozatosan, tehát lépésről lépésre köztulajdonjoggá kell átalakítani." *(Lásd Volkswille, 1906 május 23. [A nép akarata . . .!])*

[1] Ezután közli a cikk, hogy a városháza termében este nyolc órától éjfélig tárgyaltak a munkások képviselői és az építőmesterek.

244

1906 január 14

GARAMI ERNŐ LEVELE GROSZMANN MIKSÁHOZ A SZOCIÁLDEMOKRATA PÁRT POLITIKÁJÁRÓL[1]

Tisztelt Groszmann elvtárs!

Kimerítő választ akarok írni soraira, és ezért nyomról nyomra követem az ön levelét.

Nem tudom miért „meglepetés" az én levelem. Minden hozzám intézett sorára azonnal válaszoltam. Eddig minden kívánságát haladéktalanul teljesítettem. Persze *máshoz* intézett levelére *én* nem felelhettem. Azt kellett kivennem, hogy nem általam akarja magát informáltatni, annál is inkább fel kellett ezt tennem, mert ezen levelemre sem kaptam egy sor választ se, de még értesítést se, vajon kezéhez jutott-e, melyben politikai vonatkozások is voltak.

Idegességét tökéletesen értem. Idekint egynéhányszor — nem mindig — irigyeltem szertelen temperamentumát. Most nem irigylem, mert el tudom képzelni, mit jelenthet *ilyen* időkben *önnek* ott bent ülni, és türelmetlen féltéssel nézni, mi történik az ön közreműködése nélkül.

Ön „számottevő" elvtársakra hivatkozik, akik önnél a párt taktikája ellen panaszkodtak. Ez meglepő. Azok a számottevőek igen *lelkiismeretlenek* lehetnek, hogy aggodalmaikkal önhöz fordulnak, aki nem segíthet, és idekint *egytől egyig hallgatnak!* Sem számottevő, sem jelentéktelen elvtárs panaszáról, aggodalmáról nincs semmi tudomásom (a párt most követett taktikája dolgában, persze). A dolgok kezdetén Kardos volt az egyetlen, akinek *formai* kifogásai voltak. Azóta ő sem emelt semmiféle kifogást, minden lényeges határozathoz hozzájárult, sőt többet ő maga indítványozott. Sem a pártvezetőségben, sem a bizalmi férfiaknál, sem országos értekezletünkön, sem a karácsonyi megyei értekezleteken, sem nyilvánosan, sem privátim egyetlen olyan kifogás sem hangzott el, mint az öné. Sőt éppen ellenkezőleg: panasz mindig csak akkor volt, mikor egyszer-másszor *eltértünk*, ha csak hajszálnyival is, az ön által kifogásolt taktikától. A bizalmi férfiak egyetlen esetben interpelláltak — látom ön is tud róla, csakhogy persze szintén tévesen. Ekkor is azért kifogásolták az illető cikket, mert azt következtették belőle, hogy feladjuk a kormány javaslatának támogatását. És bár válaszomat egyhangúlag tudomásul vették, mégis kicsengett a beszédekből, hogy félnek, hogy a pártvezetőség az *eddigi* taktikát fel akarja adni. Nem tudom, hogy kik lehetnek tehát azok a „számottevőek"? Hogy a párt sorsa nem túlságosan fekszik szívükön, ha ily súlyos aggodalmakkal eltelve *hallgatnak*, sőt *helyeselnek*, az bizonyos. Az Arbeiter Zeitung dolga pedig ezúttal másként áll, mint azelőtt. Mikor mostani taktikánkat elkezdettük, az Arbeiter Zeitung igen zavartan viselkedett. Felutaztam Adlerhez, aki szakasztottan az ön ellenvetéseivel fogadott (nota bene az ön pozsonyi szereplését[2] sem tudta megérteni). Egy egész délutáni vitatkozás eredménye az volt, hogy meggyőztem őt, és az Arbeiter Zeitung másnap leközölte egy nagy cikkemet, melyet gyorsírónak diktáltam le. Az Arbeiter Zeitung azóta teljes erejével mellénk állt, úgyszintén az egész német, sőt a francia pártsajtó is.

Nem tudom miért gúnyolódik afölött, hogy az Arbeiter Zeitung *politikai* sztrájknak nevezte

---

[1] Groszmann Miksát 1904-ben 10 havi fogházbüntetésre ítélték a Tattersallban 1903 március 22-én tartott népgyűlési szónoklata miatt, „királysértés és az alkotmányos államforma ellen való izgatás" címén. *(A gyűlésről szóló tudósítást lásd Népszava, 1903 március 24. Leszámolás.)* Groszmann fogházbüntetését 1905 április 26-án kezdte meg. Garami Ernő az itt közölt leveleket Groszmann Miksához a fogházba írta. Groszmann levelei nincsenek birtokunkban.

[2] Az 1905. évi januári parlamenti választásokat megelőző választási harcok során az ellenzéki koalíciós pártok 1904 december 11-i, a szociáldemokrata párttal közösen megtartott pozsonyi gyűlésén Groszmann a gyűlés másik két szónokától — Kossuth Ferenctől és Apponyi Albert gróftól — biztosítékokat követelt az általános választói jog mellett tett kijelentéseik megerősítésére. Kossuth és Apponyi a követelést visszautasította. *(Lásd Népszava, 1904 december 13. A választói jogért.)*

a nyomdászsztrájkot[1]. Az egész világ sajtója ennek nevezte, mégpedig igen helyesen. Egy sztrájk, amely kifejezetten óvakodik attól, hogy bármi *gazdasági* céljai legyenek, amely egyetlen célul egy *politikai* követelést tűz maga elé, az politikai sztrájk kerek e világon.

Már most a kormány programja. Ön nagy részletességgel fejtegeti nekem, mi a helytelen benne. Ejnye, annyira nem haladt még előre a fokozatos agylágyulásom, hogy e hibákat én is meg ne láttam volna. A világért sem tartom szocialista programnak a Kristóffyét. Én tudom, miként ön, hogy programunk Wunschzettelje[2] helyesebb követeléseket sorol fel. Tudom, mi rossz benne, tudom, mi hiányzik belőle. De tudom azt is, hogy minden hiánya és hibája mellett is, még előhaladott külföldi országok kormányainak sincs föltétlenül jobb programjuk, amit különben Adler is, Bebel is, Jaurès is mondtak és írtak. Hát ezt szabad nyilvánosan is konstatálni, és ezt és semmivel sem többet tettünk mi. A jót megdicsértük, a hibákat igen erélyesen megróttuk. Éppen most is folyik a Népszavában cikksorozat a program hibáiról[3]. De komolyan vettük a programot, mert az ön álláspontjára helyezkedni, hogy az egész csak „szédelgés", Lengyel Zoltánék malmára hajtotta volna a vizet, mi pedig mint egy jelentéktelen, *szintén* kormányellenes csapat, nyomtalanul eltűntünk volna a politikai kavarodásban. Hogy a koalíciót *is* támadtuk volna, az csak kuriózum lett volna, nem politikai tény, és sohasem lettünk volna a Zünglein an der Wage[4], mint most. Ha ön ez összes Népszavákat olvasta volna, akkor tudná, hogy mi is csak Abschlags-Zahlungnak[5] fogadjuk el a Kristóffy javaslatát, amellyel szemben nem alkalmazzuk az ultima ratiót[6], hanem fenntartjuk magunknak az elvi harcot az *igazán* általános választói jogért. Érdekes, hogy a Népszavában szinte szóról szóra az ön szavait konspiráltuk, mikor ezt fejtegettük, persze ön nem olvasta, és nem tudja elképzelni, hogy magunktól is volt annyi eszünk.

Az oktroj! Közelebb vagyunk hozzá, mint hiszi. Nem tudom, honnan meríti azt az információt, hogy a kormány „irtózik" ettől a gondolattól. *Lehetetlen*, hogy jobban legyen informálva, mint én — és én az ellenkezőjét tudom. Persze, érthető, hogy ezt már csak ultima ratiónak tartjuk. Kétélű fegyver, amelynek sikere kétséges. Én is szívesebben veszek egy legális rosszabb, mint egy oktrojált jobb törvényt. De „irtózásról" szó sincs.

Azt sem tudom, honnan veszi, hogy Bécs nem akarja komolyan a reformot. Annyira komolyan akarja, hogy Ausztriára egyenesen *rákényszeríti*. Azt reméli tőle, hogy a nemzetiségi és közjogi herce-hurcáknak véget vet tökéletesen. Hogy ez úgy lesz-e tényleg, azt nem tudom. Kristóffy hitette el odafent, és annyira elhitték neki, hogy Gautschnak választania kellett állása és a reform között. Így a mi taktikánk már megszerezte az osztrákoknak a reformot, amit Adlerék el is ismernek, s fogadkoznak, hogy most rájuk kerül a sor, most ők fognak támogatni minket. Hogyha meg lesz náluk a reform, a mi ügyünket is dülőre fogja vinni, az bizonyos.

Egyesülési és gyülekezési jogot csak a választói reform *után* lehet csinálni, aminthogy az egész programról csak akkor lehet komolyan beszélni. A mi feladatunk lesz az ön kifogásai irányában propagandát kifejteni. De feneketlen tévedés, hogy a Népszava erről a két programhiányosságról *hallgat*. Úgy kellett volna írnia, hogy *ön* nem olvasta. Persze Staatsaktion-t[7] nem csináltunk az ügyből, mert ez egyszerűen komikus lett volna. A Perczel-rendelet[8] visszavonásának se lett volna semmi értelme. Minek? Hogy a kormányzsoldosságot még többször vágják a szemünkbe? Ma ez a rendelet nincs érvényben, nem alkalmazzák. Szabadon gyűjtünk és nyugtázunk a lap útján. Ha a koalíció kerül kormányra, ez talán változtat ezen. De akkor, ha erre lesz, lesz arra is, hogy újra kibocsássa a visszavont rendeletet. Praktikus célja nem lett volna tehát a visszavonásnak, politikailag pedig együgyűség lett volna. A választói reformja-

---

[1] Lásd e kötet 382. old.
[2] Kívánságlistája.
[3] Az említett cikksorozatot lásd a Népszava, 1906 január 13., 16., 18., 19., 21. és 25-i számában, „A kormány reformtervei" címmel.
[4] A mérleg nyelve.
[5] Részletfizetésnek.
[6] Végső eszközt.
[7] Államügyet.
[8] Lásd e kötet 395. old. lábjegyzetét.

vaslat nemzetiségi része ellen igen határozottan felléptünk[1]. Írtunk és beszéltünk ellene. Tüntessünk talán ellene vagy sztrájkba lépjünk miatta? A kúriai bíráskodás megszűnik, és a kormány *nem* akarja megújítani (nota bene: abban is benne van az osztályizgatás mellett a nemzetiségi izgatás!), és így — ha az történik, amit ő akar, legalább a mi számunkra javulna ez a helyzet.

Hogy ön a párt haladását lekicsinyli, azon nem csodálkozom, de hogy oly furcsán argumentál e nézete mellett, azt nem értem. A tavalyi „nyavalyás osztályharcosok" is azt mondták, egyéb érv híján, hogy az elért eredményeket a pártvezetőség *dacára* értük el. Itt vége a vitatkozásnak, mert ezt az „érvet" mindig el lehet mondani és sohase lehet az ellenkezőjét bebizonyítani. Hogy választhatja *ön* el a gazdasági küzdelmet a politikaitól annyira, hogy — *nálunk!* — annak sikereit függetlenné tegye emettől!? Általában az ön igényei igen megnőttek. Azt akarja, a Népszavának ne legyen deficitje. (Miért nem követeli, hogy X ezer korona fölöslege legyen?) A vidéki titkárságokat ne kelljen a központból támogatni, a szabadkőművesektől ne kelljen pénzt elfogadni stb. Egy év előtt mindez ellen nem volt kifogása, pedig most *kisebb* a Népszava deficitje, *több* a párttitkárság a vidéken, és *jobban* tudjuk gyümölcsöztetni a kapott pénzt, amelyet ön is elfogadott velünk együtt. Hogy a pártvezetőségben a szocialista felfogás érvényesüljön, az nekem is régi kívánságom, de nem függ össze a mi párttaktikánkkal sehogy sem. Hogy én ne csak ünnepen írjak a Népszavába, ez sem. Olyan sokat ültem az utolsó hónapokban a kávéházban, hogy szabadságra sem mentem az idén, hogy heteken keresztül alig hogy néha-néha feküdtem le, hogy ki vagyok merülve a teljes konspirálhatatlanságig és várom az időt, amikor Szabó Ervint utánozva szanatóriumba vonul*nék*, ha telnék rá! Hogy Goldner semmit sem csinál, ezt tavaly Buchinger mondta, most hogy ő bent ül a titkárságban, aligha mondja már ezt. Nem dolgozza agyon magát, ez kétségtelen, de az is bizonyos, hogy *soha* annyit nem tett, mint éppen mostanság, már pedig azelőtt ön nem izgult fel az ő semmittevésén. Bokányi — arról nem beszélek. Ismeri róla való véleményemet. A régi maradt e véleményem is, ő is. Ami a kávéházat illeti, megnyugtathatom, hogy egy másodperccel sem ülünk többet ott, mint amikor ön is ott ült velünk. Ne haragudjon, hogy efeletti szemrehányását nem tudom tragikusan venni.

Levelét eddig nem mutattam meg. Az ön kifakadásainak oly kevés a tárgyi jogosultságuk és annyira tisztán az ön helyzetéből folynak, hogy fel se róhatók. De nem mindenki tud olyan objektíven olvasni, mint én, és kár volna személyes ügyeket csinálni most, amikor okosabb dolgunk van.

A fontos pártügyekben mi eddig mindig egy véleményen voltunk. Meggyőződésem, ha itt lett volna, éppen ön propagálta volna *ezt* a taktikát a legvehemensebben. De ne értsen félre: nem azt állítom, hogy *minden* hibátlan volt. Most *utólag* sok hibára tudok én is rámutatni. A Népszava is minden, csak nem ideális. Ha a szellemi rablógazdálkodás, amelyet most folytattunk, így folyik tovább, akkor még rosszabb lesz. Bene[2] meg én teljesen kimerültünk. Szinte csoda, hogy nagyobb bajok nem történtek.

Írás közben még száz és ezer érv jutott eszembe, de lehetetlen, hogy ezt a témát levélben merítsem ki. Végül is csak azt írhatom újra meg újra, amit már a múltkor is írtam: Önnek feltétlenül magához való joga, hogy saját ítélőképességét mindenkiénél magasabbra tartsa, de annyival még önmagának is tartozik, hogy csak a viszonyok *ismerete* alapján hozhasson tévedhetetlen ítéletet. Függessze tehát fel szertelen ítélkezését, addigra, míg a történteket alaposan, *nagyon* alaposan meg nem ismeri.

Garami

Levél. — MMI Archivum. A. XV. 1/1902/2.

Garaminak ez a levele a szociáldemokrata pártvezetőség irattárából rendelkezésünkre álló kevés irat közül való.

A levélből kitűnik, hogy a szociáldemokrata pártvezetőség csatlakozása a Fejérváry-kormányhoz, az a politikája, amely — objektíve — a Habsburgok tartalékává változtatta a mozgalmat, valamint az e politika anyagi

---

[1] A törvényjavaslat-tervezet kizárja a passzív választói jogból azokat, akik nem tudnak magyarul, vagy akiket „nemzetiségi izgatás" miatt jogerősen elítéltek.

A Népszava több cikkében (1905 december 20, A nemzetiségi mumus; 1905 december 21, Halljuk a koalíciót stb.) elítéli a törvénytervezetnek ezeket a megszorításait.

[2] Bresztovszky Ernő.

támogatása révén (szabadkőművesek) is érvényesülő polgári befolyás a pártfunkcionáriusok egy részéből is erős ellenzést váltott ki, bár ez nem mindig nyilatkozott meg. Az 1905—1906-os eseményekből kitűnik (s ezt bizonyítják Kristóffy később megjelent emlékiratai is[1]), hogy Bécs a „reformokat" a tömegek félrevezetése és a válság számára kedvező megoldása érdekében vetette csupán fel, tehát, Garami állításaival ellentétben, ezeket nem gondolta „komolyan". Túlzás Garaminak az a megállapítása is, hogy Ausztria népe számára a Magyarországi Szociáldemokrata Párt harcolta ki a választójogi reformot. Ezt elsősorban az első orosz forradalom hatására jelentősen megerősödött ausztriai munkásmozgalom vívta ki az 1905-ös tömegmozgalmak során.

Egy korábbi — valószínűleg 1906 január 6-i — ugyancsak Groszmannak küldött levelében Garami szintén a párt választójogi taktikáját védelmezi:

„Szolgáljon megnyugtatására az, hogy a párt mai taktikája fölött nemcsak a vezetőségben, de magában az egész pártban sincs a *legcsekélyebb véleményeltérés sem* — írja. — Valamennyien egyetértünk. Olyanok is, akiknek mindig külön véleményük van, teljesen helyeslik a történteket, például Szabó Ervin. Az előhaladottak, mint Diener József, Jászi, Somló stb. szintén így gondolkoznak. Továbbá: Az osztrák párt élén az Arbeiter Zeitung napról napra mellénk áll, úgyszintén a Vorwärts. Bebel két szép levélben utasította vissza egy koalíciós dörzsölőzését, és írta meg neki, hogy teljesen és tökéletesen helyesli a mi álláspontunkat. Jaurès ugyanezt tette. A külföldön különben is nagy tekintélyt szereztünk magunknak ezzel a harccal. Úgy hiszem, ha egyikünk-másikunk intelligenciáját több-kevesebb joggal kétségbe is vonhatta; ez a nagy egyhangúság mégiscsak szolgálhat némi megnyugtatásul.

Az egész kérdés nem az *elv*, hanem a *taktika* kérdése. A helyes taktikát pedig az *eredmény* igazolja. Márpedig — nyugodtan mondhatom — az eredménnyel nagyon meg lehetünk elégedve. Ilyen súlya a pártnak még sohasem volt, sem itthon, sem a külföldön. Ennyi lelkesedés az embereinkben még sohasem volt, és ennyire intenzív és eredményes agitáció még sohasem folyt. Például Jászai kimutatása szerint a szervezett munkások száma meghaladja most a 80 000-et. Ez 30% emelkedés egy év alatt! ... Hogy történtek hibák, ki tagadja? Dehát csoda ez? Inkább az a csoda, hogy ezt a nagy harcot a mi eszközeinkkel és a mi körülményeink között *így* meg tudtuk vívni. Higgye meg, nem látok túl vérmesen, ilyen *szép* harcot, ilyen *nagy* erővel és ilyen *igaz* eredménnyel még nem vívtunk. Hibák, kicsik és nagyok, elvesztek benne, mint a kavics a tengerben.

A választójog dolgát csak ez a taktika vitte el a mai eredményig, és csak ez viheti kielégítő megoldásra. A napirendről ez a kérdés már nem kerül le, márcsak azért sem, mert a király *követeli* a megoldást (Ausztriában is *ő* erőszakolja a lengyelekkel szemben), a mi feladatunk kierőszakolni a reform minél szélesebb voltát. Eddig a legkedvezőbb a Kristóffy javaslata. Nem ideális, de tűrhető. A koalíció *ma* még csak *rosszabbra* kapható. Míg e téren nem közeledik felénk, addig a mi taktikánk sem változhat. De miután eddig is már sok-sok lépéssel közeledtek felénk, hiszem, hogy kénytelenek lesznek ezzel a jövőben is. Ilyenformán ezután mindkét oldalról bebiztosítjuk magunkat. Ha azonban a koalíció hamarosan uralomra kerülne (ami csöppet sem valószínű), akkor persze csakugyan már csak az elkerülhetetlenné váló döntő mérkőzés fogja a választójogi reform sorsát dűlőre vinni. E pillanatban azonban a másik véglet a valószínű, az oktroj. Ez nem lenne kellemes a mi számunkra sem, de végre is hogy elfogadnók, az kétségtelen ..." *(Lásd ugyanott.)*

245

1906 február 12

A SZOCIÁLDEMOKRATA PÁRT TAKTIKÁJÁRÓL A KOALÍCIÓS PÁRTOK BEHÓDOLÁSA UTÁN. RÉSZLET GARAMI ERNŐ GROSZMANN MIKSÁHOZ ÍRT LEVELÉBŐL

[2]... Írok valamit a mostani, aktuális helyzetről, amelynek lényege ez: *előkészítik fent az oktrojálást.* A koalíció már leszerelt teljesen. Andrássy a királynál volt és felajánlotta a megadást. De Bécsben megint visszautasították, mert ott teljesen le akarják őket törni, és a parlamenti reformot saját érdemük gyanánt akarják megcsinálni. Most két lehetőség van. A koalíció vagy leszerel teljesen, amivel egész eddigi taktikánkat igazolja, óriási gyűlöletet ébreszt maga ellen, s megkönnyíti egész munkánkat. Vagy nem szerel le, s ebben az esetben jön az alkotmány felfüggesztése s azután az oktroj. Mindkét esetben meg lesz a parlamenti reform a *legrövidebb idő alatt.* Miután ez idő szerint az oktrojált reform föntről *jobb,* mint amit a koalíció hajlandó csinálni, nekünk érdekünk, hogy a béke létre ne jöhessen. Taktikánk tehát erre irányul. E héten eldől

---

[1] *Kristóffy József.* Magyarország kálváriája. Az összeomlás útja. Politikai emlékek 1890—1926. Budapest 1927. Wodiáner. 185—187. old.

[2] A levél első része személyi ügyekkel foglalkozik; Kardos a pártvezetőség eltiltotta attól, hogy Groszmannnak a börtönbe levelet írjon, mert leveleiben bizalmas dolgokat is kifecsegett; Goldner és Groszmann személyi ellentéteiről megállapítja, hogy alaptalanok, majd kifejti, hogy Groszmann vádjai a pártvezetőség taktikáját illetően jogosulatlanok, s abból fakadnak, hogy Groszmann több fontos tényt nem ismer.

minden. Mindkét esetben nagy és fontos szerep jut a pártnak és igen sokban a mi erőnktől függ, hogy miként alakul a helyzet, főleg, hogy milyen lesz a reform. Baj, hogy éppen most ön és Weltner hiányoznak. De én hiszem, hogy mire hazajönnek, még éppen jókor lesz, ha ugyan — különösen önnek — nem lesz szüksége előbb alapos pihenésre ...

Üdvözli
Garami

Levél. — MMI Archivum. A. XV. 1/1902/2.

246

1906

RENDŐRSÉGI JELENTÉS A SZOCIÁLDEMOKRATA PÁRT 1906 TAVASZÁN, AZ ORSZÁGGYŰLÉS FELOSZLATÁSA UTÁN ALKALMAZOTT TAKTIKÁJÁRÓL

Az országgyűlés feloszlatása után sem igen változott a párt taktikája.

A kormány, hogy a koalíciónak kormányellenes agitációját megakassza, a gyülekezési szabadságot korlátozta, a sajtótermékek utcai elárusítását betiltotta, továbbá elrendelte, hogy vidékre csak azok a hírlapok továbbíthatók, amelyek egy órával a vonat indulása előtt adattak fel.

Mindezek az intézkedések természetszerűleg a szociáldemokrata agitációra is bénítólag hatottak. A párt ezért még sem intézett komoly támadást a kormány ellen, mert jól tudta, hogy az említett intézkedések éle nem a párt ellen irányul. Elítélte ugyan ezeket a rendelkezéseket, azok ódiumát azonban az előző kormányokra, az ellenzéken levő szövetkezett pártokra s általában a vezető polgári társadalomra igyekezett áthárítani.

Ebből az alkalomból így ír a Népszava[1]:

„A kormány e legújabb erőszakos cselekménye után is bátran hivatkozhatik alkotmányos érzületére, mert csak azt teszi, amit a jog, törvény és igazság felkent bajnokai előtte számtalanszor, sőt mondhatni mindig elkövettek, ha bármi érdekből jónak látták."

„Természetesen rettenetesen fáj ez az állapot a szabadalmazott hazaffyaknak, s mivel a miniszteri önkény most már az ő cirkulusaikat zavarja, éktelen bömbölést és jajveszékelést csapnak az erőszak miatt. Azonban bármennyire ordítanak is, kétségtelen tény, hogy a most ellenzéken levő szövetkezett politikai pártok honosították meg Magyarországon a miniszteri abszolutizmust, ők hozták gyakorlatba és ők tűrték el, hogy az alkotmányosnak nevezett országot törvények helyett rendeletekkel lehet kormányozni."

„A hatalmat bitorló polgári osztály reakciós érzülete és népellenes magatartása idézte elő a mai önkényes állapotokat."

„A kormány eddigi önkényes tettei és rendelkezései a letűnt korszakban nyertek polgárjogot. Akik eddig a hatalomban osztozkodtak, bűnrészesek a mostani kormány minden cselekményében. És bűnrészesek maradnak, ha a tanulságot le nem vonják, s a közjogi szőrszálhasogatások helyett a közszabadságok kiküzdésére nem térnek át."

„A szövetkezett pártoktól ezt nem várjuk. Sokkal inkább megfészkelődött ott a reakció, semhogy képesek volnának radikál-állásfoglalásra. Az ország részére vár tehát a hivatás, hogy minden reakciós törekvés ellenére az országban az alkotmányos szabadság uralmát kiküzdje."

Amint látjuk, a párt a kormánnyal szemben nem gyakorolt erős kritikát, azonban a vidéki hatóságokat, amelyek belügyminiszteri rendelet alapján mind gyakrabban tiltották be a munkásgyűléseket, a szokott heves modorban támadta.

Megszokott, hogy a párt a reá nézve kényelmetlen hatósági intézkedéseket a külföldi pártok előtt mint sérelmeket panaszolja el, s ezért feltűnő, hogy a brüsszeli Nemzetközi Szocialista Iro-

[1] Lásd Népszava, 1906 március 24. Támadás a gyülekezési jog ellen.

dának március 4-i ülésén, a Népszava közlése szerint, Buchinger Manó, a magyarországi párt képviselője, a többször említett rendeleteket szóvá sem tette. Ezen az ülésen Buchinger azt jelentette, hogy Magyarországon az általános választói jog törvényerőre emelkedésének csak a koalíció áll útjában. Ezért arra kérte az összes országok szocialistáit, hogy ha a koalíció vezérei, Kossuth és Apponyi gróf külföldre utaznának, úgy fogadják őket, mint oligarcha trónkövetelőket, de nem mint emigránsokat.

Az ülés erre utasította a nemzetközi titkárságot, hogy a magyarországi elvtársaknak ezt az óhaját az összes testvérpártokkal közölje.

Ezekre a tüntetésekre nem nyílt alkalom, mert az említett vezérférfiak nem mentek külföldre, s mint kijelentették, ez nem is volt szándékuk.

A magyarországi szocialisztikus munkásmozgalmak az 1906. évben. Budapest 1907. Radó I. Ny. 26—27. old.

247

1906 május 17

A NÉPSZAVA AZ OROSZORSZÁGI SZOCIÁLDEMOKRATA MUNKÁSPÁRT IV. (EGYESÍTŐ) KONGRESSZUSÁRÓL[1] ÍRT BESZÁMOLÓJÁBAN A MENSEVIKEK MELLETT FOGLAL ÁLLÁST

[2]... Az orosz szociáldemokraták emlékezetes gyűlést tartottak tegnap. A gyűlés eredménye egységes párt teremtése volt, melybe beleolvadtak úgy az eddig többségben levő leninisták, mint az Iszkra körül csoportosuló frakció tagjai. A kongresszuson a lengyel és lett szociáldemokrata pártok küldöttei is részt vettek, és bár ezek a többségben levő leninistákat pártolták, mégis az Iszkra párt (marxisták) minden vonalon teljes győzelmet aratott. A kongresszus kimondta a párt egységesítését, mindkét frakciónak megvan ugyan a joga, hogy a párt keretén belül saját eszméi érdekében indítson propagandát, de kifelé egységesen, egyöntetűen kell fellépnie az egész pártnak.

Az Iszkra-frakció győzelme nagy jelentőséggel lesz az orosz szociáldemokrácia további sorsára. És ha hamarabb történt volna meg, talán eddig is már sokkal több eredményt ért volna el az orosz szociáldemokrácia. A dumába szociáldemokraták is bejutottak volna, és kétszeresen sikeres működést tudtak volna onnan kifejteni. Most pedig a vezető párt a dumában a parasztpárt, és a munkásokat nem a legjobb embereik képviselik. Ez annak a bojkottnak eredménye, amelyet az Iszkra-párt ellenzése dacára keresztülvittek a leninisták. Pedig ennek a bojkottos tüntetésnek a közvetett választások rendszere mellett még csak látszata is alig volt, eredménye pedig az volt, hogy a dumába a szociáldemokrata munkásság emberei nem kerültek be. Az Iszkra-párt annak idején elítélte a bojkottot, és a többi európai szociáldemokraták álláspontjára helyezkedve azt hangoztatta, hogy minden körülmények között fel kell használni minden eszközt, melyet nyújt valamilyen — legyen az különben bármilyen rossz — alkotmány. Az Iszkra-párt a bojkott ellen foglalt állást, de nem tudta meggyőződését keresztül vinni. Hogy a munkásság sorait meg ne bontsa, kénytelen volt ő is csatlakozni a bojkotthoz. Most végre győzedelmeskedett az Iszkra-párt, ezentúl még eredményesebb, nagyszerűbb munkát várhatunk az orosz munkásságtól...

Népszava, 1906 május 17. A diadalmas marxizmus.

---

[1] A kongresszus 1906 április 23—május 8 között ülésezett. Hiteles leírását, határozatait lásd Az SZKP kongresszusainak, konferenciáinak és központi bizottsági plénumainak határozatai. I. rész. Budapest 1954. Szikra. 116—156. old.

[2] A cikk bevezetőben a marxizmust mint a proletariátus harcának nemzetközileg érvényes vezérfonalát méltatja, s példaként felemlíti a Franciaországi Szocialista Párt és a Francia Szocialista Párt egyesülését.

Ugyancsak az Oroszországi Szociáldemokrata Munkáspárt IV. (egyesítő) kongresszusával foglalkozik a Népszava 1906 június 1-i száma Pártügyek rovatában. Megállapítja, hogy „a munka, melyet a kongresszus végzett, igen jelentős. Mint tudvalevő, az 1903. londoni kongresszus óta az orosz párt két részre szakadt: többségre és kisebbségre. A szakadást külsőleg személyi és taktikai differenciák okozták, s csak később a forradalmi korszak fedte fel a szakadás mélyebb alapjait. A mostani kongresszus célja volt e szakadást megszüntetni s a párt egységét újra nyélbe ütni." Mint érdekes jelenséget említi meg, hogy a kongresszuson sok „intellektüel küldött" vett részt. Ezt „mély pszichológiai okok következményének" tudja be, s a következő magyarázatot fűzi hozzá: „Az abszolutizmus nyomása alatt mindinkább forradalmivá vált az orosz intelligencia hangulata. S miután a művelt oroszok leginkább az európai irodalomból merítik ideológiájuk tartalmát, természetes, hogy a legradikálisabb irányok hatottak rájuk leginkább. Ehhez járul ama döntő körülmény, hogy a cárizmus rendkívüli katonai és rendőri hatalma mellett egyetlen reményüket egy nagy népmozgalomba vetették. A tiszta liberalizmus itt mit sem segíthetett. A dilemma így szólt: Vagy a régi, mindenkitől utált despotizmus, vagy a szabadság, de akkor szocialista eszmékkel telítve."

Az Oroszországi Szociáldemokrata Munkáspárt feladatairól és harcáról a következőket írja:

„Hogy az orosz pártnak egész különös nehézségekkel kellett küzdenie, abban nincs kétség. A pártnak feladata volt: irányítani a proletariátus kettős harcát, a szociális harcot a burzsoázia *ellen* és a politikait a burzsoáziával *együtt*. E kettős feladat nemegyszer összeütközésbe került egymással, és megoldásához oly gazdag tapasztalatokra lett volna szükség szociálpolitikai téren, amilyennel az orosz proletariátus nem bírhatott. Ezenkívül meg kell gondolni, hogy a rendkívüli szigorú törvények és a rendőrség törvénytelen önkénye a pártot titkos tevékenységre szorította, minek következtében sok felesleges munkát kell végezni, és a pártvezetők látóköre igen szűkre szorul. Nem csoda tehát, hogy az orosz szociáldemokraták taktikája folytonosan ingadozik, az egyik végletből a másikba hajlik."

Ebből következett — a cikkíró szerint —, hogy „a proletariátus visszavonult a tett mezejéről, amikor bojkottálta a duma-választásokat és átengedte a burzsoáziának."

„A mostani kongresszuson azután tisztázódott a helyzet — írja befejezésül. — A duma-választások nem remélt eredménye igen sok elvtársat arra bírt, hogy nézetét megmásítsa és megközelíthetőbbé tegye számukra az éles kritikát, mellyel Akszelrod elvtárs a párt taktikáját megbírálta. A legutóbbi események hatása alatt azután e kongresszuson egy többség alakult ki, melytől remélhető, hogy nem fog letérni a tett mezejéről a csínyek és üres deklamációk útvesztőjére."

248

1906 május 30

FEJÉRVÁRY VOLT MINISZTERELNÖK LEVELE A BÉCSI KABINETIRODA OSZTÁLYFŐNÖKÉNEK A SZOCIÁLDEMOKRATA PÁRTVEZETŐSÉG „FÜGGETLENSÉGI" MANŐVERÉRŐL

Tisztelt Méltóságos Uram!

Kristóffy volt belügyminisztertől — ki jelenleg Abbáziában tartózkodik — ma levelet vettem, melyben a többi között azt írja, hogy tegnapelőtt Abbáziában felkereste őt a magyarországi szociáldemokraták szövetségének elnöke a pártvezetőségtől nyert megbizatás folytán, és rendkívül fontos dolgot közölt vele.

Ugyanis: a pártvezetőség, foglalkozván az új helyzettel, kimondotta, hogy azon esetre, ha a korona részéről most cserben hagyatnék a nép és szövetkeznék ismét a feudálisokkal, *ez esetben a szocialisták veszik fel programjukba a 48-at és függetlenséget*, s ekképpen a közjogi és társadalmi radikalizmus együttes programjával fogják talpra állítani a népet.

Méltóságos Uram! Én ebben a nagy horderejű esetleges elhatározást látom, hiszen így vitték az országot 48-ban a forradalomba! Én tehát egyszerű kötelességemnek tartom e körülményre figyelmeztetni.

Fogadja kiváló tiszteletem és nagyrabecsülésem nyilvánítását!

Igaz tisztelője és híve
Fejérváry táborszernagy

Allerhöchste eingesehen, über Allerhöchste mündlichen Befehl ad acta. Wien, 31. Mai 1906.[1]

Levél. — O. L. Bécsi iratok. Kabinettsarchiv. Geheimakten. Nachlass Daruváry. 25. doboz. 1. csomó.

---

[1] A királyi felség látta, szóbeli parancsára ad acta (irattárba). Bécs, 1906 május 31.
A fenti német nyelvű szöveget Daruváry Géza kabinetirodai osztályfőnök jegyezte fel az iratra, akihez Fejérváry a levelet írta.

249

1906

AZ ORSZÁGOS PÁRTÉRTEKEZLET[1] HATÁROZATA

A szociáldemokrata párt kitartó küzdelmének köszönhető, hogy az uralomra jutott egyesült polgári pártok az általános, egyenlő és titkos választói jog kérdését nem tudták leszorítani a napirendről.

Az új kormány kifejezetten elvállalta az általános és titkos választói jog megvalósítását. Eddigi nyilatkozatai azonban arra engednek következtetni, hogy nem valósítja meg a titkos választást és mindenféle korlátozásokkal a jogok esetleges nagyobb mérvű kiterjesztését is értéktelenné teszi.

A munkásságnak tehát erejének minden megfeszítésével folytatnia kell elszánt küzdelmét az általános, egyenlő és titkos választói jog törvénybe iktatásáért.

Ezért a szociáldemokrata párt 1906 június hó 3-án a Fácánhoz címzett vendéglőben megtartott *országos értekezlete* kimondja, hogy:

a párt rendkívüli pártgyűlésének és a népgyűlések százainak határozataihoz alkalmazkodva, minden eszközzel, *a harc minden módjával elszántan küzd minden olyan törvényalkotás ellen*, amely a népakarat igazi érvényesülését megakadályozza.

Az országos pártértekezlet Magyarország egész proletárságát felszólítja arra, hogy haladéktalanul készüljön a legelkeseredettebb ellenállásra, és utasítja a pártvezetőséget, *hogy a politikai tömegsztrájkot előkészítve*, azt teljes súllyal érvényesítse az esetben, ha az osztályparlament nem akarja az általános, titkos választói jogot törvénybe iktatni.

Kimondja az országos pártértekezlet, hogy a *politikai tömegsztrájk sikerének első feltétele a szervezetek kiépítése* és a szervezett, osztálytudatos munkások számának növelése.

Ezért felszólít a pártértekezlet minden szervezett munkást, hogy minden alkalmat használjon fel saját szervezetének erősítésére, és igyekezzék azokat is szervezkedésre buzdítani, akik eddig mozgalmunktól távol állottak.

Utasítja az értekezlet a pártvezetőséget, hogy adjon ki a közeljövőben egy röpiratot, amely az általános, titkos választói jog és a politikai tömegsztrájk kérdésével behatóan foglalkozik. Ez a röpirat[2] díjtalanul, korlátlan mennyiségben bocsáttassék minden szervezet rendelkezésére.

Az uralmon levő polgári pártok, osztályönzésük és osztálygőgjük szavára hallgatva, ridegen el vannak szánva a nép jogainak megnyirbálására. Önként sohasem fogják megvalósítani az általános és titkos választói jogot. Kényszeríteni kell tehát őket, *hogy akaratuk ellenére is törvénybe iktassák a követelésünket.* Ezt tenni pedig csak úgy lehet, ha hatalmukkal szemben a munkásság szervezett hatalma kellő súllyal bír. Ennek elérése pedig csak akkor lehetséges, ha a közeljövőben minden szervezett munkás önfeláldozóan és kitartóan agitál a párt és a szervezetek erősítésén.

A Magyarországi Szociáldemokrata Párt Budapesten, 1906 június hó 3-án megtartott pártértekezletének és Budapesten, 1906 június hó 4-én és 5-én megtartott XIII. pártgyűlésének jegyzőkönyve. Budapest 1906. Népszava. 18—19. old.

---

[1] Az országos pártértekezlet napirendjén egy kérdés szerepelt: küzdelem az általános választójogért. Az értekezletet a pártvezetőség azért hívta össze a kongresszus előtti napra, hogy a választójog fontosságát még jobban kiemelje, továbbá „különösen avégett, hogy ezen a pártértekezleten azok a szervezetek is képviseltethessék magukat, amelyeknek a pártkongresszuson nincs képviseltetési joguk". Az értekezleten 87 budapesti szervezet 125 küldöttel, 129 vidéki szervezet 174 küldöttel volt képviselve. *(A magyarországi szocialisztikus munkásmozgalmak az 1906. évben. Budapest 1907. Radó I. Ny. 53. old.)*

[2] Általános sztrájk. Budapest 1906. Népszava.

1906

A MAGYARORSZÁGI SZOCIÁLDEMOKRATA PÁRT VEZETŐSÉGÉNEK JELENTÉSE 1905 ÁPRILIS 1-TŐL 1906 MÁRCIUS 31-IG KIFEJTETT MŰKÖDÉSÉRŐL

[1] ... Büszkeséggel köszöntjük a magyarországi munkásságot. Gazdaságilag és politikailag hátramaradt ország vagyunk. Kultúránk nincs. Sokáig, hosszú évekig, úgy látszott, hogy a munkásság nem tudja magát emancipálni az uralkodó soviniszta jelszavaktól, hogy nem képes erős, céltudatos osztályharccal gazdasági érdekeit megvédelmezni és politikai jogainak szóbajutását előtérbe tolni.

A magyar uralkodó osztály nem is késett hangoztatni, hogy a szociáldemokráciának Magyarországon nincs talaja. „A magyar munkás gyomra nem veszi be a szocializmust." Idegen palánta az, amelyet néhány külföldi izgató hasztalanul óhajt meghonosítani.

A legutóbbi három évben a munkásság nevetségesen csúffá tette a hazafias jósok jövendölését. A gazdasági szervezkedés rohamléptekben haladt előre. 1902 január 1-én 9999 tagja volt a szakszervezetnek. Az összes ipari munkásoknak csak 2,39%-a volt szervezve. 1904 január 1-én 41 138, az ipari munkások 9,84%-a, 1906 január 1-én 71 173, az ipari munkások 15,07%-a. A gazdasági szervezkedéssel lépést tart a munkások gazdasági helyzetének javulása. A munkadíj emelkedik, a munkaidő rövidebb lesz. Néhány év előtt a legtöbb szakma munkásai 11—12 órát dolgoztak naponta. Ma a legtöbb szakma munkásai 9 és 9½ órát dolgoznak. A szervezeti élet, az egyletekben tartott felolvasások, a rendelkezésre álló szabad idő felkeltette a munkásokban a művelődés utáni vágyat. A párt kiadványait ezer és ezer munkás rendszeresen vásárolta. Így terjedt a szociáldemokrata tudás, vele kapcsolatban a munkások osztályszervezetének megismerése. A párt évek előtt csak néhány ezer politikailag indifferens munkás támogatására számíthatott. Ma az öntudatos munkások tízezrei állnak tántoríthatatlan kitartással a párt mögött...[2]

*

... A lefolyt esztendőben elsőrendű fontosságú a párt taktikája a válsággal szemben. A pártvezetőség nem döntötte el önhatalmúlag, milyen taktikát kövessen a szövetkezett ellenzékkel szemben. A budapesti bizalmi férfiak és egy rendkívüli pártgyűlés járultak hozzá a választási jogért folytatott harci taktikájához. Valószínű tehát, hogy a pártgyűlés helyeslően veszi tudomásul a párt eddigi taktikáját.

Ez azonban nem ment fel bennünket attól, hogy ismertessük azokat az eseményeket, amelyek szükségessé tették a harc oly irányítását, amelyet követtünk, amelyek egyenesen belekényszerítették a pártot, hogy a győzelmes ellenzékkel és az egész „nemzeti közvéleménnyel" szembeállva harcoljon ...[3]

Általános rész

... A párt fejlődését nagyban előmozdították az új szervezeti szabályzat[4] alapján alakított kerületi és megyei szervezetek. A párt bevételeinek emelkedése lehetővé tette, hogy több helyen párttitkárságot állítsunk fel. ...

---

[1] A jelentés bevezetője a munkásmozgalom halottairól emlékezik meg.

[2] A következőkben a jelentés — többek között — megállapítja, hogy a munkásság a „nemzeti jelszavakkal szemben az általános, titkos választói jog követelését állította fel ... A munkásság ellenségeinek bámulatára fényesen kiállotta politikai érettségének tűzpróbáját."

[3] A következőkben a jelentés részletesen ismerteti a politikai helyzetet és a szociáldemokrata pártnak az általános választójog kivívásáért folytatott küzdelmeit a kilencvenes évektől kezdve egészen 1906-ig.

Utal arra, hogy a kormány taktikából vagy meggyőződésből sok hasznos reformot vett fel programjába. A pártnak azonban sikerült lelepleznie a koalíció népámító politikáját.

Majd behatóan foglalkozik az 1905 januári választások után kialakult politikai helyzettel, a koalíció szédelgésével az általános választójog kérdésében és a szociáldemokrata párt választójogi harcával. Ezután a szeptember 15-i eseményekkel foglalkozik, majd ismerteti az 1905 őszén lezajlott politikai eseményeket.

[4] Lásd e kötet 285. old.

A vidéki párttitkárságok működése a vidéken is rendszeresebbé tette a pártmozgalmat. Az egyes titkárságok működéséről a jelentés más részében a titkárok maguk tesznek rövid jelentést.

Az egyesülési és gyülekezési jog még mindig a szolgabírák önkényére van bízva. Tisza miniszterségе alatt a szolgabírák egyenes utasítást kaptak a gyűlések betiltására. Nem ismételjük a lehetetlen betiltó végzések felsorolását. Elég, ha megállapítjuk, hogy az előző évek szellemében kezelték a lefolyt évben is a gyülekezési jogot. A Fejérváry-kormány gyűlésbetiltó rendeleteit a szolgabírák felhasználták a jóváhagyott alapszabályokkal bíró földművelő-szervezet ellen, és brutális erőszakkal megakadályozták a csoportok alakítását, sőt az agráriusok biztatására a már létesített csoportok helyiségeit is lepecsételték, és a tagokat kiparancsolták azokból.

A vidéki főkapitányok és szolgabírák törvénytelen intézkedései ellen a munkásság hiába fordult a belügyminiszterhez. Ezért a munkásoknak maguknak kellett oly eszközökről gondoskodniuk, amelyekkel e nélkülözhetetlen jogukat némileg biztosítsák. Ilyen eszköznek bizonyult a tömegsztrájk. Nem kevesebb, mint hat helyen tört ki az általános sztrájk a hatósági visszaélések, többnyire sztrájktanyák betiltása miatt. *E sztrájkok minden esetben a sérelmes intézkedések visszavonására vezettek. Nagyvárad, Eszék, Zágráb, Lugos, Fiume* és legutóbb *Miskolc* munkásai mutatták meg az összetartás és osztályöntudat fényes jelét az általános sztrájk mintaszerű rendezésével[1].

A fővárosban a szervezetek megerősítésére és a pártlap előfizetőinek szaporítására jó hatással volt a házi agitáció. Elvtársaink buzgón segítettek a munkában. Nekik köszönhető, hogy egyes városrészekben majdnem minden utcában bizalmi férfia van a pártnak. A szervezés munkája még nincs befejezve, de azt hisszük, hogy a jövő évben egész Budapesten minden utcának lesz bizalmi férfia. A vidéki nagyobb szervezetek fejlődésére szintén jó hatással volna, ha házi agitációval igyekeznének új harcosokat szerezni.

A szlovák, román és szerb mozgalom látszólag hanyatlott, de tényleg erősödött. A két év előtti nagy felbuzdulás nem volt komoly jelentőségű. Elnyomott munkástársaink azt hitték, hogy néhány hónap alatt változtathatnak helyzetükön. Mikor ez nem következett be, sőt a hatóságok garázdálkodása számtalan családot még nagyobb nyomorba juttatott, jórészük elmaradt pártunktól. A megmaradottak azonban meggyőződött katonái pártunknak, akik a rendszeres szervezkedés munkájában buzgón segédkeznek.

A szlovák mozgalom a lefolyt évben megerősödött. Az utolsó hónapokban több felvidéki városban megalakultak a nagy szövetségek helyi csoportjai. E városokban több politikai gyűlést tartott a szlovák szervező bizottság. A politikai szervezetek megalakultak és elég szépen fejlődtek.

1906. évi március hó 16-án megalakult a 11 tagú szlovák agitáló bizottság, amely nagyobb eszközökkel fogja fejleszteni ezentúl a mozgalmat.

A szlovák pártlap, amelynek az év elején 400 előfizetője volt, ma 3000 példányban jelenik meg. A lapon kívül több szlovák nyelvű röpirattal igyekezett a szlovák szervező bizottság híveket szerezni.

A román mozgalmat szintén tervszerűbb módon fejlesztették elvtársaink, mint a múlt évben. Az Adeverul, a románok pártlapja, a folytonos lefoglalások következtében hetilap helyett havilap gyanánt jelenik meg. A karácsonyi ünnepek alatt a románok értekezletet tartottak[2], amelyen 40 község 78 küldöttel vett részt. Az értekezlet kimondta, hogy a román lapot valamelyik román lakosságú városba helyezik át a román nyelvterület központján és hetenként adják ki. Az agitáció vezetésére pedig egy bizottságot választott.

Szerb ajkú elvtársainkról megemlékezve, állíthatjuk, hogy a magyarországi munkásosztály óriási harcaiból részüket ők is derekasan kivették. Az ország legelmaradottabb, kultúra tekinte-

[1] A fenti sztrájkokra vonatkozóan lásd *Népszava, 1905 április 12. Általános sztrájk Nagyváradon. Friss Ujság, 1905 május 11. Az eszéki általános sztrájk. Népszava, 1905 május 12. Az eszéki általános sztrájk. Népszava, 1905 június 1., 2. Általános munkássztrájk Zágrábban.* A lugosi általános sztrájkra vonatkozóan: *Népszava, 1905 augusztus 27. Általános sztrájk a gyülekezés szabadságáért.* A fiumei és miskolci általános sztrájkra vonatkozóan lásd e kötet 415., illetve 420. old.

[2] Lásd e kötet 390. old.

tében legnyomorultabb részein agitálnak szerb elvtársaink a szocializmus igazságainak megismerése érdekében. *Újvidéken* Narodni Glász című havilapot jelentetnek meg, melynek, különösen mostani harcaink közepette lesz fontos szerepe, ha a Zasztava köré csoportosuló Tomics Jasa-féle nemzetiségi népbolondítók ellen egyrészt, a Teleki Arvéd koalíciós nagyság által a Határőr hasábjairól induló sovén izgatásokkal szemben másrészt, a népet igaz érdekei felől akarja felvilágosítani és a szocializmusnak megnyerni. A lap még nagy akadályokkal küzd, de azért fennmaradása körülbelül biztosítva van.

Emellett megkezdődött a szakszervezkedés munkája a vidékeken. Újvidéken 9 szervezeti csoport vert gyökeret és ottani munkástársaink gazdasági érdekeinek állandó védbástyájává vált. Jelenleg a legnagyobb szakmának — az építőmunkásoknak — kizsákmányolóik „haragját" magukra zúdítva, Crimmitschauban van részük. Bizonyos, hogy a kizsákmányolók csúfos kudarcával fog végződni.

A földművesszövetség e vidéken most bontogatja szárnyait, és így minden arra a reményre jogosít, hogy az ország munkássága a délvidéki részeken is sikerrel fogja megvívni ellenségeivel a nagy küzdelmet.

A női munkásmozgalom a lefolyt évben a cselédek szervezésével mutathat sikerre. A női munkások egyletének fejlődését megakasztja, hogy a belügyminiszter az országos egylet alapszabályait eddig nem látta el a jóváhagyási záradékkal. A nők szervező bizottsága több gyűlést tartott a szervezkedés előmozdítására. Ezenkívül a nők választói joga érdekében és a pozsonyi városi tanács brutális, a cselédeket rabszolgasorba süllyesztő rendelete ellen is nagy női gyűlés tartatott úgy *Pozsonyban*, mint a fővárosban.

Az ifjúmunkások szervezete szintén életrevalónak bizonyult. Lapjuk havonta egyszer jelenik meg 1000 példányban.

*

1905 április hó 23-án, 24-én és 25-én tartottuk meg a párt XII. pártgyűlését[1]. A pártgyűlés a szervezeti szabályzat módosításával a párt szervezetét demokratikusabb alapokra fektette, de egyben a pártgyűlésekre a küldöttválasztások módját is megváltoztatta, kimondva, hogy csak azok a szervezetek képviseltethetik magukat, amelyeknek legalább 50 állandóan pártadót fizető tagjuk van.

Május 1-ét az egész országban munkaszünettel ünnepelték elvtársaink. Budapesten és a vidéki nagyobb városokban a munkaszünet általános volt.

Május 22-én az olasz, osztrák és magyar szociáldemokrata pártok nagy tüntetést rendeztek a háború ellen. Pártunkat *Bokányi, Goldner* és *Buchinger* elvtársak képviselték.

Az osztrák pártgyűlésen a pártot szintén Buchinger elvtárs képviselte.

A horvát testvérpárt 1905 december havában tartott pártgyűlésén Goldner elvtárs képviselte pártunkat.

A karácsonyi ünnepek alatt a legtöbb kerületi szervezet értekezletet tartott. Az értekezletek nagyban hozzájárultak ahhoz, hogy a párt szervezete szilárdabb legyen.

A legtöbb értekezlet állást foglalt a választói jogért folytatott harchoz . . .

Január 22-én az orosz forradalmárok mellett számos városban tartottak gyűlést elvtársaink. A párt emléklapot adott ki, amely az orosz forradalmi mozgalmakat ismerteti. Pártunk az orosz forradalom áldozatai részére több mint 3000 koronát gyűjtött, és ezt az összeget a nemzetközi irodának beszolgáltatta.

A nemzetközi titkárok értekezletén pártunk küldötte, Buchinger elvtárs, felhívta a szociáldemokrata pártokat, hogy ha a koalíciós vezérek külföldre találnának menni, hogy az új magyar „szabadságharcról" beszéljenek, a kellő módon fogadják őket.

A párt a fővárosban a Tattersallban és az Aréna előtt a jelentés évében 14 nagygyűlést és 5 tüntető felvonulást tartott. A vidéki gyűlések száma meghaladja az 1000-et.

A pártgyűlés a pártvezetőséghez 4 indítványt utasított megfontolás végett. Ezek közül a

[1] Lásd e kötet 278. old.

kiadóhivatalra vonatkozó megoldást nyert. A vidéki párttitkárságok létesítésével a makóiak kívánsága — munkástanfolyamok — is megvalósul a közeljövőben, a nagyváradiak és szombathelyiek már meg is valósították. A Petőfi-szoborhoz való felvonulást a pártvezetőség szükségesnek tartotta. Annak az óhajnak nem tehettünk eleget, hogy a pártgyűlést vidéken tartsuk meg.

Az elfogadott indítványok — a községi programra vonatkozók kivételével — megvalósultak. A községi program kidolgozását a nagyarányú politikai harcok, továbbá az a tény, hogy a pártvezetőség három tagja fogházban volt, hátráltatta . . .[1]

A vidéki párttitkárságok és nagyobb pártszervezetek jelentése

Először közöljük ezúttal a vidéki szervezetek rövidre fogott jelentését. Reméljük, hogy a vidéki szervezetek kiépülésével a vidéki titkárságok jelentése is évről évre jelentékenyebb és egységesebb lesz.

Arad. (Arad megye.) Aradon és a megyében a pártmozgalomnak sok akadállyal kell még megküzdeni. A koalíciós érzelmű hatóságok mindenben a kizsákmányolóknak kedveznek, és a legnagyobb erőfeszítéssel igyekeznek a szocializmus terjedése ellen gátakat emelni. Azonban erőlködésük dacára is, az utóbbi évben a mozgalom rohamosan terjedt. Bizonyítja ezt ama tény, hogy pártlapunkat, a Népszavát, Aradon több mint 250 elvtárs olvassa, ami, ha tekintetbe vesszük, hogy egy évvel ezelőtt alig 10—15 olvasója volt, állításunkat fényesen igazolja. A lefolyt évben Aradon 10 népgyűlést, a megye különböző községeiben pedig 20 népgyűlést tartottunk. Aradon 13 elvtársat büntetett meg a rendőrség 720 korona pénzbírságra és 65 napi elzárásra. A megye különböző községeiben 94 elvtársunk 282 napi elzárást és 1200 korona pénzbírságot köszönhet a népre rászabadított szolgabíráknak. 9 szakszervezet működik a városban és 18 vidéki községben van szervezetünk.

Debrecen. (Hajdú megye.) A debreceni proletariátus úgy politikai, mint gazdasági mozgalom tekintetében haladást tüntet fel. A munkásság most folyó küzdelméből az általános, titkos választói jogért erősen kivette részét, s az utolsó évben a városban súlyos politikai tényezővé vált. Nem volt egyetlen egy megnyilvánulása sem a koalíciós tábornak, mely a munkásság részéről be ne folyásoltatott vagy meg ne akadályoztatott volna. Egy ilyen erősen „hazafias" városban a munkásság politikai hatalmáról tesz tanúbizonyságot, midőn a város három koalíciós képviselőjének beszámolóját úgy befolyásolta, hogy a képviselők a népgyűlés kényszerítése következtében nyíltan az általános, titkos választói jog mellett kényszerültek állást foglalni, s a *gyűlés első és utolsó szónoka szociáldemokrata volt.* Amikor pedig a város és a megye a munkásság ellen akart valamit csinálni, a munkásság az utcára ment, s házi gyűlésekkel, tüntető sétákkal s felvonulásokkal tett tanúbizonyságot erejéről. A választói jog érdekében 11 jól látogatott nagy népgyűlést tartatott, 8 tudományos előadást, 8000 plakátot és 15 000 röpívet nyomattunk. A reánk rótt büntetés ebben a küzdelemben összesen 280 napi elzárás volt.

A gazdasági mozgalom a lefolyt évben ismét eredményeket és haladást tüntet fel. Az építőmunkások 12 heti kizárása, az ezekkel szolidaritást vállalt ácsok bérharca, a vas- és fémmunkások bérharca, mind a munkások győzelmével végződött. A szervezetek taglétszáma állandó szaporodást mutat. Új szervezetek alakultak 1905-ben: kereskedelmi alkalmazottak, sütőmunkások, vasutasok és a földmunkások országos szövetségének helyi csoportja. Előkészületben vannak: a hentesek, malommunkások és a bőrmunkások, valamint az élelmezési munkások szervezetei.

A munkásság oktatására igen nagy súlyt fektettünk. Szeptember 1-től hetenként négyszer a jogakadémia három tanára s öt elvtársunk sorozatos előadásokat tartottak szociológiáról, közgazdaságtanról és történelemről. Az előadások most fejeződtek be, hogy helyet adjanak a szocializmus tanai oktatásának. Ezenkívül részt vett a munkásság a városi választásokon is.

[1] Ezután a jelentés felsorolja a pártvezetőség által kiadott röpiratokat és azok példányszámait. (Legkisebb 50 000, legnagyobb 500 000 példány.)

Városi Párt néven egy új párt alakult, mely a munkásság érdekeinek is részben megfelelő programmal ment a küzdelembe, s a munkásság a Radikális Polgári Pártot támogatta.

A *megyei mozgalom* megerősödésének látható jele volt a karácsonykor tartott megyei értekezlet, amelyen Debrecen 24 küldöttel, Hajdúböszörmény, Hajdúnánás, Hajdúszoboszló, Földes és Tiszacsege két-két küldöttel vettek részt. Az értekezlet egyik legfontosabb határozata a megyei titkárság felállítása volt. Hajdúszoboszlón a jelentés évében építőmunkás-csoport állíttatott fel, s ugyanitt földművescsoport is létesült. Hajdúnánáson és Hajdúböszörményben eredményes bérmozgalma volt az építőmunkásoknak. Földesen 300 taggal, Tiszacsegén 250 taggal alakult meg a Földmunkások Országos Szövetségének helyi csoportja. Mind fontos pozíciók, és erős abbeli reményünk, hogy a közeljövőben még várható nagy harcok idején a győzelem kivívásában nélkülözhetetlen eszközeink lesznek.

Győr. Csak a helyi mozgalomról számolhatunk be. A vidék földmunkásokból áll, s így a Földmunkások Országos Szövetségére vár az az óriási feladat, hogy a szervezeteket az egész környéken kiépítse. A helyi mozgalmunkat pedig a következőkben foglaljuk össze: Bejelentettünk 5 nyilvános népgyűlést, melyből 1 betiltatott, a 4 gyűlés sikeresen megtartatott. Fő tárgyuk: az általános, titkos választói jog kérdése volt, s ugyancsak ennek érdekében rendeztünk 2 tüntető felvonulást. Ezenkívül az összes szervezetek eddig minden hónapban értekezletet tartottak. A helyi 48-as Függetlenségi Pártnak nem volt egyéb kívánsága, minthogy pártszervezetünket az úgynevezett Mezőfi-párthoz való csatlakozásra bírja. Ezért nem sajnált volna egy nagyobb összeget sem, mellyel a párt vezető embereit kívánta megvesztegetni. Mondanunk sem kell, hogy ezen törekvésükkel a honhazafiak csúfos kudarcot vallottak. — A keresztényszocialisták piszkos játékait állandóan megakadályoztuk, az „egyletüket" s több nyilvános gyűlésüket felrobbantottuk.

A jelentés évében az eddig működő csoportokon kívül megalakult a textilipari, az élelmezési munkások s a helyi földmunkások csoportja.

Hódmezővásárhely. Az általános, titkos választójog és Magyarország proletariátusát érdeklő egyéb politikai kérdésekért küzdöttünk a lefolyt évben számos nyilvános népgyűlés és értekezlet megtartása által. A munkások gazdasági érdekeit a működő 8 szakcsoport védelmezi. A szakcsoportok taglétszáma 900, az év elején kimutatott 650 taggal szemben. Jó eredménnyel végződött 4 bérharc és 1 bojkott. Ezen bérharcokban 500 munkás vett részt.

Kolozsvár. (Erdélyrészi pártszervezet.) Az általános, titkos választói jogért folytatott küzdelem képezte munkánk legnagyobb részét a lezajlott esztendőben. A megtartott népgyűlések száma egész Erdélyben 60, ebből Kolozsvárott tartatott 25, a vidéken pedig 35. A betiltott gyűlések száma 35. A betiltások legfőként a következő helységekben történtek: Torda, Felvinc, Nagyenyed. Itt a szolgabírói basáskodások az őrültséggel határosak. Kolozsvárott 3 hatalmas tüntető körmenetet tartottunk, mindig 6000—7000 ember részvételével. Az erdélyi pártszervezet 30 esetben adott ki agitációnális röpiratot, mintegy 150 000 példányban. Kiemelkedő mozzanata volt agitációnknak, amidőn Bebel elvtársunknak az alaposan felsült Kreutzer tanárhoz intézett ismeretes levelét[1] 500 nagy plakáton ismertettük; nemkülönben egy úgynevezett katonai titok leleplezése, mely abból állt, hogy 32 ártatlanul elítélt katona ügyét magunkévá tettük és 15 000 példányszámban megjelent röpiratban védtük az ártatlanul elítéltek ügyét.

Az erdélyi pártsajtó, a kolozsvári Munkás előfizetőinek száma mintegy 500-zal szaporodott. Sikerült ez évben a nemzetiségi vidéken különböző szakma szakcsoportjait megalakítani. Jelentős mozgalmat indított pártunk egy betegsegélyző pénztár érdekében. Erdély legtöbb városában a hatóság önkényesen megfosztotta a betegsegélyző pénztárakat autonómiájuktól, de a munkások e jogtiprásokat nem voltak hajlandók némán tűrni. Számos előadásban megvilágítottuk a betegsegélyezésre vonatkozó összes kérdéseket, és minden eszközt megragadtunk arra, hogy a betegsegélyző pénztárakat a hatóságok körmei közül kiragadjuk.

Örvendetesen jelenthetjük a szakmozgalom jelentékeny fejlődését. Az új szakcsoportok megalakulása és a szakszervezetekben levő munkások számának megkétszereződése az év eredménye.

[1] Lásd e kötet 379. old.

Kolozsvárott a szervezett munkások száma 1905. év végén meghaladja az 1500-at, ez az összmunkások számának 48%-át teszi ki. A lezajlott sztrájkok száma egész Erdélyben 10, ezenkívül számos bojkott, mely mind a munkások győzelmével végződött. A legjelentősebb bérmozgalom a kolozsvári építőmunkásoké volt, melyben 550 munkás harcolt 5 héten keresztül. A festőmunkások, a bádogos- és vízvezeték-szerelők, a gázgyári munkások bérharc nélkül jutottak jelentékeny béremelésekhez. A marosvásárhelyi asztalosok és a tordai cipészmunkások harca megemlítésre méltó. Vereséggel végződött a brassói cipészek bérmozgalma. Védelmi harcba kergették a kolozsvári Kristály Gőzmosoda *női munkásait*. A harc a nőmunkások szervezkedési szabadságának kivívásával végződött.

A karácsonyi ünnepek alatt erdélyrészi kerületi pártértekezletet tartottunk, amelyen 23 szervezet 40 küldöttel volt képviselve. A pártszervezet tudományos tanfolyamokat rendszeresített az összes szervezetekben. Az orosz forradalom évfordulóját forradalmi munkássághoz méltó módon, tüntetéssel egybekötött gyűléssel ünnepeltük meg. Az üldözések a jelentés évében sem szüneteltek...

Nem fejezhetjük be méltóbban évi jelentésünket, mintha megemlékezünk arról a mindenképpen fényes fogadtatásról, amelyet 1905 november 19-én rendezett a kolozsvári munkásság a koalíció legnagyobb alakjának, Apponyi Albert grófnak. Büszkék vagyunk arra, hogy Kolozsvár is ama városok közé tartozik, amelyekben a koalíció népcsaló igéin csak a sorfalat álló katonák segítségével lehetett túladni. Minden törekvésünk oda irányul, hogy a jövőben is élesen szembe kerüljünk azokkal, akik a szociáldemokrácia igazságaival szemben még mindig a népcsalás és a népbutítás eszközeivel kívánnak továbbra is az ország nyakán élősködni.

Kassa. Alábbiakban adjuk a lefolyt év működéséről szóló jelentésünket. Három esetben rendeztünk nagy tüntető felvonulást. Úgymint május 1-nek megünneplése alkalmával, október hóban az általános, titkos választói jog érdekében, január 22-én pedig az orosz forradalom évfordulójának megünneplése alkalmából. Hat esetben tartottunk nagy nyilvános népgyűlést, részben az általános, titkos választói jog mellett, egy esetben pedig néhai Klein Lipót elvtársunk meggyilkoltatása idején[1]. A vidéken a következő helyeken tartottunk nyilvános gyűléseket: Sátoraljaújhelyen három esetben, Eperjesen kétszer, Ungváron, Nagyidán és Szepsigálszécsen, azonkívül Lőcsén két esetben. A szakmák nyilvános gyűlésein pártszervezetünk részt vett, azok megtartását mindenképpen elősegítette.

Az általunk kiadott röpiratok példányszáma meghaladja a 40 000-et. A röpiratok tárgya nagyrészt az általános választói jog kérdése, a Népszava pártlapunk terjesztésének szükségessége és egy esetben az Orsolya Szűzek különböző csalásainak a leleplezése volt. Az összes szervezetekben tudományos előadásokat tartottunk hetenként. Az oktatás körül megemlítésre méltó érdemei vannak dr. Fényes Samu ügyvéd úrnak. Bevezettük a pártadó rendszeres fizetését; annak szükségessége érdekében állandó agitációt folytatunk. Minden lehetőt elkövettünk a keresztényszocialisták mozgolódásainak megfékezésére. Nagyobb akciót indítottunk a betegsegélyző pénztárak meghódítására, ami sikerrel is járt, amennyiben a legutolsó választásoknál összes jelöltjeink győztek. Karácsonykor felső-magyarországi pártértekezletet tartottunk, amelyen képviselve voltak: Abaúj-Torna, Ung, Bereg, Zemplén, Sáros, Liptó és Szepes megyék. Az általános választói jog, klerikalizmus és szocializmus, valamint megyei szervezet és agitáció képezték a napirend legfontosabb pontjait...[2]

Lugos. Működésünk második évében még erősebben gátolta a munkánkat az analfabéták óriási száma, melyeknek hazájában nekünk kell dolgoznunk. Az agitációt továbbá megnehezíti az a körülmény, hogy munkatársaink majdnem kizárólag kisiparban vannak alkalmazva Agitációt a pártlap terjesztése érdekében nagyobb mértékben eddig már azért sem folytat-

[1] Klein Lipót kassai szociáldemokrata vezetőt 1905 augusztus 22-én egy katonatiszt sebezte halálra, amikor védelmére kelt a Kassai Hírlap című polgári lap szerkesztőjének, akit két garázda katonatiszt megtámadott, mert lapjában bírálta a „közös" hadsereg tisztjeinek önkényeskedéseit. *(Lásd Népszava, 1905 augusztus 23., 27. számait.)*

[2] Ezután a jelentés a kassai szakszervezeti mozgalom fejlődéséről számol be. Közli, hogy megszervezték a párttitkárságot és a Szaktanácsot, majd felsorolja a szociáldemokratákra kiszabott büntetéseket.

hattunk, mert alig van egypár olyan elvtársunk, aki az írni-olvasni tudás ama fokán áll, hogy a pártlap színvonalát megértse. Mindezek dacára a szociáldemokrácia magasztos eszméi gyökeret vertek az egész környéken. A hatóságok önkényeskedése, brutális jogtiprásaik sorozata végnélküli. Hogy újabban némi mérsékletet tanúsítanak, az elsősorban a mi eredményünk. Így Lugoson az év folyamán általános sztrájk zajlott le, mely a hatóságokat a munkások egyesülési jogának elismerésére kényszerítette. Sajnos, a csendőrség állatias lelkületére mutat az a gyalázatos merénylet, mely Nándorhegyen a szervezkedni akaró munkások élete ellen tört. 8 halott, 7 súlyosan és egy sereg könyebben sérült munkás vére pecsételte meg a szervezkedés szabadságát[1]. Eddig szervezkedési munkálatainkat az ipari munkások körében folytattuk, most azonban a földmunkások szervezéséhez készülünk. A dél-magyarországi pártszervezet kebeléből, sajnos, ki kell válnunk, mert a temesvári elvtársakat a kerület vezetésére addig, míg Temesvárott nem teremtenek rendet — hivatottaknak nem tarthatjuk. Tartottunk 8 helységben 11 népgyűlést, 21 felolvasást, 7 értekezletet, és részt vettünk 10 szakcsoport taggyűlésein. Lugoson és környékén 19 helyi csoport működik. Ebből Lugoson 13, Karánsebesen 3 és további 3 helységben 1—1 áll fenn. A szervezett munkások száma az év végén 1200. Pártszervezetünk most kezdhette csak meg rendszeres működését. 450 munkástársunk fizeti a pártadót, és alapos a reményünk, hogy a jövő évben ezek száma megkétszereződik.

Miskolc. A politikai mozgalom 1905 első felében lanyha volt, ennek oka az, hogy a munkásság vezetői közül többen elköltöztek Miskolcról, s távollétüket a mozgalom bizony nagyon megérezte. Szeptemberben a mozgalom nagyobb lendületet vett. Az általános választói jogért indított hatalmas küzdelem a legközömbösebb egyénekre is hatással volt. Megszaporodtak a Népszava előfizetői, több lett a pártadófizetők száma s nagyobb lett a szakszervezetek iránti érdeklődés. A téli idényben előadásokat, felolvasásokat rendszeresen tartottunk, ezenkívül egy magas színvonalon álló retorikai tanfolyam létesült kevés számú, de tudatos elvtársakból. Tartottunk 3 tüntető sétát, 9 népgyűlést, s a szakértekezletekkel együtt 120 értekezletet helyben, 2 értekezletet Dobócán, 1 értekezletet s népgyűlést Putnokon, 3 népgyűlést Sajószentpéteren. Röpiratot 60—60 községben szórtunk széjjel. Legutóbb megalakult a festőmunkások szervezete, s megemlítésre méltónak tartjuk, hogy a tagok 90%-a fizeti a pártadót. Sztrájk előtt állanak a malommunkások, sütők, borbélyok. Nagyobb sztrájkok az elmúlt évben nem voltak. Az asztalosok és építőmunkások folytattak részleges bérharcokat. Legtöbbnyire a munkások győzelmével végződtek. Az ipartestületi békéltető bizottságba, mint a kerületi betegsegélyző pénztárba — utóbbiba először — a mi elvtársaink, részben egyhangúlag, részben óriási szótöbbséggel kerültek be. Mint minden évben, úgy most is május 1-én a népgyűlést Miskolcon betiltották. Gyűlést betiltottak továbbá Putnokon kettőt, Dobócán hármat, Mezőkövesden egyet. Ezek közül a dobócai szolgabíró érte a törvénytiprás terén a rekordot, aki csendőrstrázsát állított az építőmunkás-csoport helyisége elé, nehogy a tagok bemenjenek, s a csoportalakítást nem engedélyezte, mert ezt szerinte egy 1875. rendelet tiltja az 1884. törvény alapján. A dobócai munkásokat napról napra beidézte magához, s minden elvtársat, akit szocialistának gondolt, *pénzbüntetésre ítélt, s a büntetést azok ingatlanára betáblázta.* Pénztári bevételünk volt 1905 március 1-től 1906 február 28-ig 1374 K 89 f, kiadás 1281 K 13 f. Röviden ez a jelentésünk lefolyt évi működésünkről. Nem büszkélkedünk vele, mert érezzük hibáinkat, de él bennünk a remény, hogy a jövőben nagyobb sikerekről fogunk beszámolni.

Nagyvárad. Ez év május utolsó napjaiban ért véget az a héthetes sztrájk, amely az első két hétben csaknem általános volt, de a végéig csak az építőmunkások tartottak ki. A sztrájk oka a földművelők egyesületében kitört viszály volt, amelybe az építőmunkások segédmunkásainak szakosztálya is belevonatott. Végre is az ipari munkásság szólott bele a dologba azzal, hogy sztrájkba lépett, követelve az építőmesterektől az összes más munkások mellőzésével az építő-segédmunkás szakosztály tagjainak alkalmaztatását. A sztrájk eredménytelenül végződött, s az összes szakszervezetekre bénítólag hatott. Ma azonban az akkor okozott nagy

[1] A nándorhegyi vérengzésre vonatkozóan lásd e kötet 415. old.

zavarokon túl vagyunk. A június 1-én tartott összválasztmányi ülés a pártadót az összmunkásságra kötelezővé tette, s az adózás azóta rendszeresen folyik. A szervezés munkáját eleinte nem terjeszthettük ki a vidékre, mivel a bukott sztrájk után a nagyváradi szervezetek megerősítése összes erőnket igénybe vette. De a vidéki agitáció amúgy sem kecsegtetett nagy eredményekkel, mert a vidék az élesdi vérengzés hatása alatt áll még ma is. Augusztus 20-án fényesen sikerült tüntető körmenettel egybekötött népgyűlést tartottunk, melyre meghívtuk Bihar megye összes országgyűlési képviselőit és 16 község népét. A képviselők közül egyedül dr. Dési Géza jelent meg, s itt tette ismeretes nyilatkozatát az általános, titkos választói jog mellett[1].

Közvetlen a gyűlés után egy felolvasás-sorozat következett az általános választói jog érdekében, szintén nagy sikerrel. Talán nem lesz érdektelen megemlíteni, hogy az augusztus 13-án Budapesten megtartott országos népgyűlésre Nagyváradról 12 küldött ment. Szeptember hóban a választói jog érdekében öt községben tartottunk népgyűlést. Október hóban szemtelen viselkedéséért kimondottuk a bojkottot a nagyváradi Friss Ujságra. November elején a központi pártvezetőség beleegyezésével kiadtuk a Nagyváradi Munkás című újságot. Hogy hivatásának meg is felel, bizonyítja az a körülmény, hogy jelenleg a nagy munkanélküliség mellett is jövedelmez hetenként 6—8 koronát. A télen társadalomtudományi tanfolyamot rendeztünk nagy sikerrel. December 2-án ismét volt fényesen sikerült népgyűlésünk, január 21-én pedig az orosz forradalom emlékünnepélye. Karácsonykor megyei kongresszust tartottunk 28 nagyváradi és 38 vidéki küldött részvételével. A Földmunkások Országos Szövetsége érdekében 12 községben tartottunk értekezletet. Megalakult a nagyváradi földmunkások csoportja is, amelyben végre sikerült egyesíteni a nagyváradi napszámosok két ellenséges csoportját. A Népszava előfizetőinek száma egyre terjed. Nyáron 200—250, télen 150—180 az előfizetők száma. Pártadót ez idő szerint 700—800 elvtárs fizet, de ez a szám óriási mértékben emelkedni fog a téli munkanélküliség csökkenésével. A tavalyi nagy általános sztrájkot a szervezetek kiheverték, s hisszük, hogy jövő évi jelentésünk sokkal jobban ki fogja elégíteni pártunkat . . .[2]

Pécs. A lefolyt évben Pécsen 15 népgyűlést és 15 szakgyűlést tartottunk, leginkább az általános, titkos választói jog ügyének napirendjével. A vidéken pedig 13 népgyűlést rendeztünk. Úgy helyben, mint a vidéken számos felolvasás és kisebb-nagyobb értekezlet tartatott. 1905 május 1-ét több ezren tüntető felvonulással egybekötve, a tetyei fennsíkon ünnepeltük meg. Rendeztünk ezenkívül még két (a rendőrségnek be nem jelentett) tüntetést. Az egyiket Ereth János volt országgyűlési képviselő lakása elé, hogy így hívjuk fel figyelmét az általános, titkos választói jogra. A másik egy diadalmenet volt a kőművesek győzelemmel véget ért sztrájkja után. 1905 november hó 12-ről az egész magyarországi proletariátus elismerte, hogy ez a dátum a pécsi munkások legfényesebb napjainak egyike[3]. A népjogok nagy sikkasztóját fogadtuk méltó ünnepségek közepette. Diadalmenetet készítettünk elő a népjogok ellenségeinek és elvtársaink becsületesen megállták helyüket. Nemcsak a pécsi nyárspolgárokkal vívtuk meg csatánkat, hanem szétszórtuk ama több ezreket, akiket külön vonattal hozattak Baranya, Somogy és Tolna vármegyékből, hogy ezáltal is látható legyen a népjogok ellenségeinek nagy tábora. Számos súlyosabb és könnyebb sebesülés volt mindkét részen. Sebesültjeinket és azok családjait egy pillanatig sem hagytuk el. A hatóságok üldöztetésében sem volt hiány. Három elvtársunkat az ügyészség ama vádja alól, hogy ők a Munkásban izgattak és lázítottak, az esküdtek felmentették. 15 bérharc zajlott le városunkban. A kőművesek bérharca teljes győzelemmel végződött, úgyszintén az ácsoké. A bányamunkások bérharca, a sütőké és bőrgyári munkások bérharca részbeni győzelemmel, a kerámikai és sörgyári munkásoké teljes győzelemmel. Eredménytelenül végződött a kesztyűgyári, a szappangyári és a cipészmunkások bérharca. Újonnan alakult a malommunkások országos szövetségének csoportja.

---

[1] A nagyváradi népgyűlésről és dr. Dési Géza szabadelvű képviselő beszédéről szóló tudósítást lásd *Népszava, 1905 augusztus 22. Az alkotmányválság.*

[2] Ezután a jelentés a pozsonyi munkásmozgalom fejlődéséről számol be. Az év folyamán Pozsonyban és környékén 15 népgyűlést tartottak, a városban 11 szakcsoport működik 2000 taggal.

[3] Az Apponyi Albert vezetésével 1905 november 12-én Pécsre érkező koalíciós politikusok elleni munkástüntetésről van szó. *(Lásd Népszava, 1905 november 14.)*

Székesfehérvár. Évi működésünkről alábbiakban adjuk a jelentést: Az összes szervezett szakmák tartottak a jelentés évében nyilvános gyűléseket. Az építőmunkások, ácsok, mázolók és szobafestők két-két esetben, a vas- és fémmunkások és sütőmunkások egy-egy esetben. Négy gyűlésünket a rendőrség betiltotta. A bérmozgalmak, melyek közül az építőmunkásoké volt a legjelentékenyebb, a munkások részleges győzelmével nyertek befejezést. Az általános, titkos választói jog érdekében a pártszervezet hét nyilvános gyűlést jelentett be, amelyből azonban csak öt gyűlés volt megtartható. A július havában megtartott gyűlésre meghívtuk a megyében megválasztott országgyűlési képviselőket, hogy őket az általános választói jog kérdésében nyilatkozatra bírjuk. De csak Koller Tivadar, a rácalmási kerület képviselője tartotta érdemesnek a személyes megjelenést. Pákozdon tartott népgyűlésünkön nyilatkozatra bírtuk Horváth Gyulát, a kerület képviselőjét.

A helybeli klerikális pártnak[1] két ízben rendezett a párt hatalmas demonstrációt. Ez több elvtárs letartóztatását vonta maga után, mert a helybeli hatóságok, amellett hogy a törvénytiprás ősi kedvenc foglalkozásuk, mindig a csuhások kedvében igyekeznek járni. Ez idő szerint 7 ipari szakma van szervezve, ezek taglétszáma 608. Legutóbb a Földmunkások Országos Szövetségének csoportja alakult meg 15 taggal. Megemlítésre méltó a legutóbb létesített szervezeti szálló, melyet az átutazó szervezett munkások bármikor igénybe vehetnek. A téli időszakban januártól minden vasárnap tudományos felolvasásokat tartottunk.

Szeged. A szegedi pártszervezet működéséről a következő jelentést terjesztjük elő:

1. Politikai mozgalom. Mint az egész országban, úgy Szegeden és környékén is mozgalmunk célja az idén az volt, hogy az általános, titkos választói jog szükséges és elodázhatatlan voltát a köztudatba átvigyük, és a polgárságot meggyőzzük róla, hogy a munkásosztály a legvégső forradalmi eszközökkel is kész kiküzdeni politikai jogát. 1905. év folyamán 81 népgyűlést, illetve nyilvános szakgyűlést tartottunk. Október 8-án a szegedi ellenzéki pártokkal tartottunk közös népgyűlést, melyen közösen megfogalmazott határozati javaslatot fogadtunk el. Agitációnk az utolsó hónapokban oly intenzív volt, hogy az egész rendőrség állandóan készenlétben lévén, teljesen kimerült. Politikai mozgalmunk kimagasló jelensége volt az 1905 április 5-i félnapos általános sztrájk[2], mely felséges nyugodtságú lefolyásával a párt tekintélyét, befolyását és hatalmát nagy mértékben növelte . . .

2. Szervezkedés. A szakegyletek taglétszáma állandó emelkedést mutat. Új szervezet 6 alakult, úgymint: ácsok, borbély- és fodrászmunkások, cipészek, textilmunkások, földmunkások, végül a Bőrmunkások Országos Szövetségének szegedi csoportja. Ezenkívül a szegedi fűrészgyár munkásai szabadszervezetet alkottak. A szervezett munkások száma 1905. év elején 1500 volt, 1905 végén 2076 szervezett munkás volt Szegeden. Nagy fontosságú a földmunkások szervezetének az egész megyében való kiépítése, amire teljes erőnkből törekszünk.

3. Bérharcok. A lefolyt évben Szegeden a következő bérharcok folytak le: a textilmunkások bérharca eredménytelenül, minthogy szervezetlenül mentek a küzdelembe; nyomdászok, szobafestők és mázolók, ácsok, kőművesek, asztalosok, szabók, fűrészgyári munkások bérharcai részleges eredménnyel. A Schachtitz-féle fűrészgyári munkások követeléseiket bérharc nélkül kapták meg . . .[3]

Temesvár. Az 1905. évi politikai mozgalmak, különösen az általános választói jogért folytatott lankadatlan küzdelem, Dél-Magyarországon is meghozta gyümölcsét. A Kristóffy-korszak a hatósági üldöztetéseket nemcsak hogy nem apasztotta, hanem ellenkezőleg. Mintegy 600 korona pénzbírság és 49 napi elzárás az, ami kormányzsold címén szolgabíráink részéről kijutott. Ez az, amivel jelentésünket bevezethetjük.

Temesvárott 15 szakcsoport működik, melynek 3345 tagja van. Az 1904. évvel szemben ez 40% emelkedést jelent. Az elmúlt évben 7 új szakcsoport alakult. Számos bérmozgalom zajlott le városunkban, egy vasgyári bérharc kivételével mind a munkások győzelmével végződött. Pártmozgalmunk az utóbbi évben megerősödött. A Nagybecskereken megtartott kará-

[1] A Néppártról van szó.
[2] Lásd e kötet 255. old.
[3] Ezután a jelentés felsorolja a szociáldemokratákra kiszabott büntetéseket.

csonyi pártértekezlet a pártadót elvtársainkra kötelezővé tette. A helyi járulékkal együtt a kötelezőleg kivetett pártadó heti 6 fillérben állapíttatott meg.

Az általános választói jog érdekében Temesvárott 14 nyilvános népgyűlésünk volt. A Südungarische Reform koalíciós orgánumot október havában meglepő sikerrel bojkottáltuk, és rendkívül örvendetesnek találjuk, hogy ma a tönk szélén áll. Ez év november 6. óta a Volkswille mint politikai lap kétszer jelenik meg hetenként. A lap jelenleg 2000 példányban jelenik meg. December 18-án tüntető felvonulást rendeztünk, melyen 10 000 ember vett részt. A felvonulást követő gyűlésről távirati feliratot intéztünk a parlamenthez. A választási jog érdekében több rögtönzött utcai tüntetést rendeztünk. Az év folyamán megalakítottuk a munkásliceumot, melyen több temesvári tanár, köztük Ruffy és Vértes urak működnek közre. A szakszervezetek annyira megizmosodtak, hogy munkásotthon építését kezdeményeztük. A kerületi és ipartestületi betegsegélyzőbe kizárólag elvtársaink választattak. Augusztus 28-án egy népgyűlésünkből kifolyólag küldöttség járt a polgármesternél, átnyújtván neki az általános választói jog érdekében hozott határozati javaslatunkat. A város képviselőtestülete előterjesztésünket tárgyalta és kimondotta, hogy az általános választói joggal rokonszenvez, de meg kell várni előbb a békés kibontakozást.

A vidék nagy hatáskört és nagy munkát rótt pártszervezetünkre. Dél felé Fehértemplomig nyúlik agitatórikus tevékenységünk. Temes és Torontál megyében a mozgalom az elmúlt évben nagy lendületet nyert, mellyel mindenképpen meg lehetünk elégedve. A vidéken több mint 100 népgyűlést tartottunk. Sok oly községben is, ahol eddig a szocializmust még hírből sem ismerték. A földmunkások csoportját 19 községben alakítottuk meg. A további szervezkedés folyamatban van. Működésünk kiterjedt Versecre, Zsombolyára, Nagybecskerek, Pancsova, Fehértemplom, Kikinda, Nagyszentmiklós és Detta helységekre.

Ama reményben zárom jelentésemet, hogy a jövő évi pártkongresszus elé nagyobb eredményekkel is léphetünk . . .[1]

A földmunkások mozgalma

Az 1898. évi nagy fellendülés után körülbelül hét esztendeig igen csendes volt a földművelők mozgalma. A munkások jogának az a minden képzeletet meghaladó brutális elnyomása, a földművelők hallatlan üldöztetése, mikor a Bánffy-kormány toloncolt, börtönzött, sőt lövetett és szúratott — megbénította a mozgalmat. A munkások tömegei, még a szocializmust alig ismerve, megrettentek és elhallgattak. A földművelők közül csak azok tartottak ki híven a zászló mellett, kik már meggyőződött szociáldemokraták voltak. Ezek voltak a vidéken a szocializmus mindig éber őrszemei, kik nem mulasztották el folyton terjeszteni az eszmét, az igazságot, a jövendőnek nagy és szent gondolatát.

Munkájuk sikerét biztosította az a végtelen anyagi nyomorúság, mely évről évre megdöbbentő arányokban növekedett. Mert a hatalomnak volt ereje a mozgalom megszüntetésére törekedni, de nem volt esze a mozgalom okának eltüntetésére gondolni. Ezt a gondolatot nem engedte meg az osztályérdek.

Az okok megmaradtak, így természetesen a mozgalom sem szűnt meg, hanem csak egy időre csöndesebb lett, azonban a gyujtóanyag egyre halmozódván, bizonyos volt, hogy a mozgalom újra ki fog törni, s a hatalomtól függ, hogy ez a kitörés milyen formában történik. Ha a hatalom békésen viselkedik, akkor a mozgalom is békés természetű lesz; ha a hatalom erőszakos, akkor a mozgalom jellege is olyan lesz. Ez nagyon természetes.

Tavaly nyáron azután szinte meglepetésszerűen kitört a sztrájk a dunántúli megyékben. Nemcsak az aratók, de az éves cselédek is sztrájkba léptek. Történt pedig ez az óriási méretű — három megyére terjedt — impozáns munkabeszüntetés anélkül, hogy azon a vidéken

[1] A jelentés ezután a zombori munkásmozgalomról számol be. A zombori pártszervezet agitációja kiterjedt Újsóvé, Újvidék, Baja, Csonopla, Apatin, Ómoravica és Szabadka helységekre is. Végül a jelentés az ingyenes jogi tanácsadás kérdésével foglalkozik.

szocialista mozgalom lett volna. A hatalom azonnal fegyveres erővel árasztotta el a „veszélyeztetett" vidékeket. Felsült vele. A munkások nagyszerűen viselkedtek. Nem erőszakoskodtak, de nem is dolgoztak. Mint tudjuk, csaknem az egész vonalon győztek.

Az idén a földmunkások országos mozgalma fordulóponthoz jutott. A kormány végre elővette a jobbik eszét, s a földmunkások tavalyi értekezletén elfogadott országos szövetség alapszabályát a belügyminiszter múlt év december hónapjában jóváhagyta.

Megalakult a Magyarországi Földmunkások Országos Szövetsége[1].

Érdekesnek tartjuk itt felemlíteni mint nagyon jellemző tünetét a birtokosok tudatlanságának, hogy kézzel-lábbal a szövetség ellen vannak, holott a szövetség révén lehetséges egyáltalán, hogy a mozgalmak, melyek mindenképpen kitörnek, békésebb formában folyjanak le. Egészen bizonyos, hogy aki a szövetség ellen van, az öntudatlanul bár, az erőszakos kitöréseket készíti elő és istápolja.

Alig alakult meg a földmunkások szövetsége, a munkások az ország minden részéből tömegesen jelentették csatlakozásukat. Élénk bizonyítéka ez annak, hogy a mezőgazdasági munkásoknál van baj elég, hogy az erőszakos elfojtás éppenséggel nem használt semmit olyan irányban, hogy a munkások úgynevezett megelégedettsége vert volna gyökeret az elégedetlenség helyébe. De bizonyítéka ez másfelől annak is, hogy a földmunkások úgynevezett törvényes eszközökkel kívánnak sorsukon javítani, s ha ehhez a hivatalos hatalom módot ad, akkor semmiféle összeütközések elő nem állanak.

A szövetségnek egyelőre, s még jó hosszú ideig, nincs szüksége arra, hogy a földmunkások szervezkedési akaratát felébressze, elég ha el győzi látni az önként jelentkezőket. Eddig, alig negyedévi fennállás után, a szövetségnek 212 csoportja van 20 146 taggal. A Világszabadság 15 000 példányon felüli számban jelenik meg. Néhány ezer példányban küldi német ajkú tagjainak a szövetség a Volksstimmét. A románok szintén erősen szervezkednek, úgyannyira, hogy a szövetség csak nagynehezen bírja igényeiket kielégíteni. Száznál állandóan többre megy azoknak a községeknek a száma, melyek jelentkeztek és a központtól kiküldöttet kérnek, hogy a csoportot ők is megalakíthassák és beléphessenek a szövetségbe.

Miután e jelentés szerkesztése idején még a negyedévi leszámolások nem történtek meg, a szövetség hogyanállása tekintetében az összes számok természetesen csak hozzávetőlegesek. Azonban annyi már most is egészen bizonyosan megállapítható, hogy a földművelő-munkások szövetsége rövid idő alatt hatalmas kiterjedést nyer, és vele a mezőgazdasági munkaviszonyokban jelentős változások történnek.

A gazdasági mozgalmak már most kora tavaszon is óriási méreteket öltenek. Feltűnő, hogy a bérmozgalmak megindításában az éves cselédek vezetnek. Csaknem naponként jön a hír egyik vagy másik vidékről, hogy a béresek a majorokban sztrájkba léptek. A szövetség az ilyen sztrájkoknál már több esetben sikerrel működött közre, amennyiben a munkások bére emelkedett, viszonyaik javultak anélkül, hogy súlyosabb áldozatot kellett volna hozniuk. Természetesen sok helyre a szövetség különböző okoknál fogva nem küldhet kiküldöttet, ezeken a helyeken aztán a szolgabíró a szokott tudatlansággal és hetykélkedéssel intézkedik, a csendőrpuska működik, minek az a következménye, hogy gyakran véres összeütközésekkel elintézik az ügyet olyformán, hogy elfojtják esetleg a mozgalmat, hogy később annál nagyobb erővel és elkeseredéssel törjön ki.

Egyrészt az állandó, sőt növekedő gazdasági nyomorúság miatt, másrészt a hatósági vad erőszakoskodás következtében már szinte most is bizonyos, hogy a nyár folyamán óriási összeütközések lesznek. A földművesek a türelem legvégső határáig jutottak már, s mindenesetre igyekezni fognak helyzetükön javítani, mihelyt arra alkalom nyílik. Erre azonban éppen alkalom a munkaidő. A hatóság csaknem minden vidéken már eleve is a birtokosnak fogja pártját, mert részint maga is birtokos, részint rokonságban, barátságban van a birtokosokkal, s így szent kötelességének tartja a birtokosokat olyfajta kellemetlenségektől, mint a bérek emelésének

[1] Lásd e kötet 409. old.

vagy a munkaviszonyok javításának követelése, megmenteni. Az ő durva, kegyetlen és lelkiismeretlen eszközei valósággal rendszeresen idézik elő a zavargásokat . . .

A földmunkások mozgalma most a leghelyesebb mederben folyik, s mint politikai faktor is, úgy lehet nagy szolgálatokat fog tenni pártunknak hamarosan, ha a jogfosztók majd kimennek a vidékre.

A szakszervezeti mozgalom

A szakszervezeti mozgalom a munkaadók uszítása dacára megerősödött.

A kormányok mindenkor a kizsákmányolók érdekeit szolgálták. A szakszervezeti mozgalmat azonban a folytonos harcok csak megerősítették, s így a munkaadók a folytonos kizárásokkal céljuk ellenkezőjét érték el . . .

Gazdasági mozgalmunk egyik nagy hátránya, hogy a munkásszervezetek alakítása még mindig a Belügyminisztérium tetszésére van bízva. A benyújtott alapszabályok évekig hevernek a minisztériumban, és igen gyakran egyáltalán nem hagyatnak jóvá. A bányászok alapszabályai például azért dobattak vissza, mert a bányatulajdonosok nem tűrik, hogy rabszolgáik szervezkedjenek. Alkotmányos államban ezt lehetetlennek tartják, de nálunk megtörtént dolog. A munkások egyesülési joga a miniszterek szeszélyére van bízva. De azok az idők elmúltak, midőn a munkásság a jogfosztást nyugodtan tűrte. Négyszer-ötször is benyújtja egyesületi alapszabályait, és ha kell, ezek nélkül is szervezkedik. Minden nehézségeket leküzdve, a múlt évben is, a földmunkásokén kívül, hat új szövetség alakult.

Az ácsmunkások helyi egyesülete országos szövetséggé vált, ezenkívül megalakult a Magyarországi Textilipari Munkások és Munkásnők Szövetsége, a Borbélyok és Fodrászok Szövetsége, az Élelmezési Iparban Alkalmazott Munkások Szövetsége, Molnárok és Malommunkások és a Magyarországi Bőrmunkások Szövetsége. Több szövetségi alapszabály még a minisztériumban hever, várva a véletlent, hogy valamelyik hivatalnok kezébe kerüljenek és elintéztessenek.

A Szakszervezeti Tanács az 1904 december hó 25-én és 26-án tartott harmadik szakszervezeti kongresszuson elfogadott szabályzatok és határozatok értelmében teljesítette feladatát.

A kongresszus többek közt elhatározta, hogy a tanács lépjen érintkezésbe a földművesek országos bizottságával, és az ipari munkások szakszervezetei mintájára segédkezzék egy földműves szövetség létesítésében.

A vidéki szakszervezeti mozgalom kiépítésére úgy az országos szövetségek, mint a Szakszervezeti Tanács rendkívüli gondot fordítottak. Előbbiek egymás után alakították a vidéki szakcsoportokat, utóbbi pedig azon volt, hogy a szakszervezeti bizottságok alakításával a vidéki városokban központokat teremtsen. Szeptember 13-án és 14-én a vidéki városok kiküldöttei értekezletet tartottak, melyen a Szakszervezeti Tanács a vidéki bizottságok feladataira és működési körére vonatkozó szabályzatot terjesztett elő. Az értekezlet elvben elfogadta a szabályzatot, melynek alapján számos városban már megválasztották a szakszervezeti bizottságokat . . .[1]

. . . A kirótt büntetések összege 1 évi, 1 hónapi és 20 napi börtön, 4 évi, 8 havi és 17 napi fogház, 3 évi, 1 havi és 4 napi államfogház. A pénzbüntetés fő összege 8560 korona . . .[2]

A Magyarországi Szociáldemokrata Párt Budapesten, 1906 június hó 3-án megtartott pártértekezletének és Budapesten, 1906 június hó 4-én és 5-én megtartott XIII. pártgyűlésének jegyzőkönyve. Budapest 1906. Népszava. 20—83. old.

---

[1] A jelentés ezután a szakszervezetek taglétszámának alakulását és pénztári forgalmát, majd a nagyobb szakszervezetek (ácsmunkások, építőmunkások, famunkások, könyvnyomdászok és betűöntők, könyvkötők, szabómunkások, szobafestők és mázolók és a vas- és fémmunkások szakszervezete) 1905. évi tevékenységét ismerteti. A pártsajtó termékeinek felsorolása után a párt tagjaira kirótt büntetésekről szól a jelentés.

[2] A következőkben a párt pénztári jelentésének részletes ismertetése és a pártadó kimutatás következik.

1906

A MAGYARORSZÁGI SZOCIÁLDEMOKRATA PÁRT XIII. KONGRESSZUSÁNAK TÁRGYALÁSAIBÓL

A pártvezetőség jelentésének megvitatása

A kongresszus megnyitása után megválasztják a kongresszus tisztikarát.

... *Lerner* előadja az igazoló bizottság jelentését. Igazoltatott a pártszervezeti szabályzat értelmében Budapestről 47 szervezet 55 küldöttel, vidékről 69 város 70 szervezete 80 küldöttel. Összesen Budapesttel együtt van képviselve 70 község 117 szervezete 135 küldöttel[1]. Ezenkívül bejelentetett 13 község 15 küldötte és Budapestről külön 2 küldött, akiket az igazoló bizottság nem igazolt.

Az igazoló bizottság jelentését tudomásul veszik ...

A következőkben *Rieger* bécsi küldött beszél a magyar és osztrák munkásság szolidaritásáról. Néhány, az ügyrenddel kapcsolatos kérdés elintézése után *Weltner* Jakab tartja meg titkári beszámolóját a pártvezetőség jelentésének alapján. *Kardos* Jakab a pénztári jelentést, *Saly* Endre az ellenőrző bizottság jelentését ismerteti. A jelentéseket a kongresszus tudomásul veszi.

Szabó József (Pécs) hibáztatja, hogy a pártvezetőség által a vidéki titkárságok részére kiutalt segélyek nincsenek feltüntetve a kimutatásban. Utal arra a sajnálatos tényre, hogy ahol ilyen fizetéses titkárok vannak, onnan folyt be a legkevesebb pártadó, mint például Nagyváradról, Kolozsvárról ...

Mihelyi István (Lugos) örömmel konstatálja a pártmozgalom növekedését. Kritika tárgyává teszi azonban a párttitkárság működését. A vidéki titkárság működése nem egységes. A röpiratok szétküldése hiányos és nem pontos. Intenzívebb munkásságot kíván a pártvezetőségtől. Vegyenek részt a szakszervezetek gyűlésein. Érintkezzenek gyakran a vidéki elvtársakkal a mozgalom egységessé tétele szempontjából. És főleg egyenlő elbánást kér a nemzetiségekkel szemben. A párttaktikáról szóló részét a jelentésnek örömmel veszi tudomásul ...

Tarczai Lajos (Szombathely) helyesli a pártvezetőségnek a múlt évben követett taktikáját. Utal arra, hogy sohasem szabad egy küzdelmet úgy felfogni, mintha az légmentes térben történnék. Épp ezért nem lehet hibáztatni a pártvezetőséget, ha állásfoglalásában közeledett a volt kormányhoz. A taktika helyes volt, és a munkásságot egységessé tömörítette. Csak azt kifogásolja, hogy az általános és titkos választói jog mellé nem sorakoztatták mindazon követeléseket,

---

[1] A kongresszuson a következő szervezetek küldöttei vettek részt:

a) Budapest

Ácsok, aranyművesek, asztalosok, bádogosok, szerelők és légszeszfejlesztők, cipészek és csizmadiák, cipőfelsőrész-készítők, délszláv munkások, diákok, építőmunkások központi szervezete, famunkások központi szervezete, fehérnemű-tisztítók, fehér- és mennyezetmunkások, grafikai munkások, kádárok, kályhások, kárpitosok, kávéfőzők, kazánkovácsok és hídépítők, kereskedelmi alkalmazottak, kovácsok II. szervezete, kőfaragók, kőművesek, könyvkötők, kövezők, lakatosok, légszeszgyári munkások VIII. kerületi szervezete, légszeszgyári munkások IX. kerületi szervezete, német ajkú munkások, női konfekciómunkások, női szabók, nőmunkások, nyomdászok, pártszervezet (III. kerület, VII. kerület belső, VII. kerület külső), reszelővágók, szabók I. szervezete, raktári szabók, szappanosok, szegezőlakatosok, szobafestők, szobrászok, szűcsök és sapkások, teherszállító- és fuvaripari munkások, szlovák munkások, vas- és rézbútormunkások, vas- és rézesztergályosok, villanyszerelők.

b) Vidék

Apatin, Baja, bécsi magyar munkások, Békéscsaba, Brassó, Budafok (famunkások), Csongrád, Debrecen, Eger, Erzsébetfalva, Győr (Győr építőmunkások); Gyula, Hódmezővásárhely, Jászberény, Kaposvár, Kassa, Kecskemét, Kiskunhalas, Kispest, Kolozsvár, Komárom, Lugos, Makó, Máramarossziget, Marosvásárhely, Mecsekszabolcs, Medgyesegyháza, Mezőtúr, Miskolc, Moson, Nagybecskerek, Nagykanizsa, Nagymaros (építőmunkások), Nagyszalonta, Nagyvárad, Németpróna. Orosháza, Ókér, Ómoravica, Pancsova, Pápa, Pécs, Pozsony, Resica, Sátoraljaújhely, Sopron, Soroksár, Szabadka, Szakadát, Szarvas, Szatmárnémeti, Szeged, Székesfehérvár, Szigetújfalu, Szigetvár, Szolnok, Szombathely, Tatatóváros, Temesvár, Tolna, Törökszentmiklós (építőmunkások), Újpest (Újpest bőrmunkások), Újsóvé, Újvidék, Ungvár, Vác, Versec, Zalaegerszeg, Zombor, Zsombolya.

Szociáldemokrata szakszervezeti lapok.

SLOVENSKÉ
ROBOTNÍCKE NOVINY
V Prešporku 1. decembra 1905.
Sčítanie na východe.

Anul III. Budapesta, 1 Decemvrie st. n. 1905. No. 11
ADEVĔRUL
(GLASUL POPORULUI)
Organul partidului socialdemocrat din Ungaria. Foaie politică pentru poporul muncitor român.
Invitare!
Congres Român

NAPRED
V Prešporku 15. novembra 1905.
Sociálna politika v Uhorsku.

CRVENA
SLOBODA
RADNIČKI LIST.
„U ime Njegovog Veličanstva kralja"

НАРОДНИ ГЛАС
NÉPSZAVA
VOLKSSTIMME

Szociáldemokrata nemzetiségi lapok.

amelyek egy ország haladásának előfeltételei, s amelyek nélkül ennek gyümölcseit nem lehet kellőképp élvezni. A jelentést elfogadja.

Freund Gyula (Temesvár) a vidéki szervezetek eredményes munkásságáról szól. Ha van itt-ott eredménytelenség, azért nem lehet egyedül a pártvezetőséget felelőssé tenni . . .

Zámecsnyik Ferenc (Kaposvár) sürgősségi indítványára *Mihelyi* és *Weltner* hozzászólása után a kongresszus a vitát bezárta . . .

Ezután *Klein* Jakab (Kolozsvár) és *Horváth* Gusztáv (Debrecen) szólal fel.

A sajtó

Klárik Ferenc előadói beszéde elején a magyarországi sajtóviszonyokat ismerteti. Közli, hogy „a szociáldemokrata párt sajtója 30 és egynéhány esztendő alatt körülbelül 300 esztendő börtönbüntetést szenvedett". Hosszasan bírálja a polgári sajtót. A hozzászólók közül *Horváth* Gusztáv (Debrecen) hibáztatja, hogy a lap „nem elég radikális", *Horváth* János (Szombathely) szintén „nem találja a Népszavát elég forradalmi szelleműnek és ezért nem lehet vele agitálni vidéken". A hozzászólásokra *Garami* Ernő válaszol, aki minden bíráló megjegyzést visszautasít.

A kongresszusnak a sajtó kérdésében elfogadott határozata megismétli az 1905. évi kongresszus ilyen irányú határozatát. Követeli a teljes sajtószabadságot s a párt tagjait kötelezi a pártsajtó, elsősorban a Népszava erőteljes támogatására.

A pártvezetőség és az ellenőrző bizottság megválasztása

Garbai Sándor elnök: A tanácskozást megnyitja. Jelenti, hogy egy távirat érkezett Münchenből, a müncheni magyaroktól. Azután kihirdeti a tegnapi választás eredményét, mely szerint 129 szavazat érkezett be, amelyből egyet megsemmisítettek, és így megválasztották pártvezetőségi tagokul: Bokányi Dezsőt 128, Buchinger Manót 127, Csizmadia Sándort 98, Garami Ernőt 128, Garbai Sándort 128, Groszmann Miksát 112, Gyuriás Józsefet 95, Kardos Jakabot 118, Klárik Ferencet 91, Vanczák Jánost 126 és Weltner Jakabot 128 szavazattal, az ellenőrző bizottságba: Matos Jenőt 122, Saly Endrét 120, Pelczéder Ágostont 121, Horovitz Gábort 85, Jócsák Kálmánt 82 szavazattal . . .

Ezután *Garami* Ernő kér szót és bejelenti, hogy pártvezetőségi tagságáról lemond. Erről a kérdésről *Klárik*, *Kovács* Alajos, *Ladányi*, *Pelczéder*, *Freund*, *Rothenstein*, *Weltner*, *Matos*, *Molnár*, *Buchinger*, *Lerner*, *Vágó*, *Groszmann* és *Kovács* József részvételével heves vita alakul ki. A lemondást a hozzászólók indokolatlannak és helytelennek tartják. Végül is Garami a lemondást visszavonja.

Állásfoglalás az új kormányrendszerrel szemben

Garami előadói beszédében a koalíciós kormány politikáját bírálja. Többek között a következőket mondja: „Konstatálni kell, hogy itt Magyarországon Lassalle szava igaz volt a közelmúltban is és az abszolutizmus, amely itt legutóbb uralkodott, jobb volt a nép számára, mint az az álalkotmányosság, amely ma van, és amely teljesen egy nívón áll azzal az álalkotmányossággal, amelyet a Szabadelvű Párt kormányzásának neveztek, és amely minden volt, csak nem alkotmányosság és nem szabadelvűség." Előterjeszti határozati javaslatát, amely szerint a pártgyűlés kötelességévé teszi mind a vezetőségnek, mind a párt tagságának, hogy „. . . haladéktalanul hozzálássanak a szervezetek kiépítéséhez, a pártsajtó megerősítéséhez és a mai kormányzat ellen való legélesebb és legmesszebbmenő harc előkészítéséhez."

Dániel: Garami beszédével egyetért, de nélkülözte benne az egységes szempontot. Ezt csak akkor találjuk meg, ha vizsgálat alá vesszük az új rendszer keletkezését. Az új rendszer a földművelő-mozgalomtól való félelem jegyében született. Kristóffy József, hogy pressziót gyakoroljon a földbirtokos osztályra, amely osztály a hatalmat a kezében tartja, engedélyezte a földművesek szervezetét. A földművelő-munkásságnak törvényadta joga van arra, hogy szervezetet alkosson, az országban helyi csoportokat létesítsen. De előfordult egy vidéken, hogy ugyanaz a hatóság, amely a városban, az ipari központban megengedte, hogy az ipari munkásság gyűlést tartson, a falun, ahol a földművelő-munkásoknak kellett volna gyűlést tartani, ezt nem engedélyezte, mert a földbirtokosoknál a hatalom, és csak arra törekednek, hogy nekik

ne kelljen magasabb munkabért fizetniük. Ennek a betegségnek az egyedüli orvossága a szociáldemokrata földművelő-mozgalom, s az általános választói jog ügye Magyarországon a földművelő-mozgalom ügyétől egyáltalán el nem választható. Még a földbirtokos osztály leghivatottabb gazdasági képviselője, az OMGE is kimondta, hogy az általános választói jogtól azért fél leginkább, mert ha 15 munkásképviselő a parlamentben ül, a földművelőktől többé az egyesülési szabadságot megtagadni nem lehet. A Kristóffy-féle választójogi javaslattal csak aránylag vagyunk megelégedve. Nekünk olyan reform kell, mely az összes állampolgárokra kivétel nélkül kiterjed. Egy ily választási reformot csak akkor fogunk kivívni, ha a vezetőinknek elegendő erejük lesz arra, hogy a mi akaratunkat, a szervezett munkásság akaratát, az uralkodó osztályra ráerőszakolják. Márpedig az ipari munkásság szervezetei egymagukban nem képesek erre, hanem, ha az általános választói jogot ki akarjuk vívni, akkor nekünk a földművelő-szervezetekre feltétlenül szükségünk van. Kéri indítványa elfogadását[1].

Kovács Alajos (Miskolc): A mágnások mindig az uralkodó áramlathoz húztak. Azért nem volt eddig, de van most a Függetlenségi Pártnak oly sok mágnás tagja. Ez a többség tudta, hogy a kereskedelmi szerződések[2] 1906 márciusában lejárnak és újra megkötik azokat, amivel 10 esztendőre lehetetlenné van téve Magyarország gazdasági függetlensége, mégis belementek az obstrukcióba, hogy elhárítsák magukról az ódiumát ennek. — Féltjük ettől a többségtől Magyarország gazdasági és politikai függetlenségét. Ettől jót nem várhatunk. Hisz tanúja voltam három-négy nappal ezelőtt Tiszadobon, a belügyminiszter birtokán, amikor elvtársaink, a földművelők a nyomorult bérekért nem akartak dolgozni és letették a szerszámot, a belügyminiszter, akinek az általános választói jog megvalósítása hivatalbeli feladata, aki vállalkozott is reá, és akinek a kezében összpontosul a közigazgatási igazságszolgáltatás, nyolcasával fűzte rabszíjra elvtársainkat. Ezektől semmit sem lehet várni. De menjünk ki a nép közé, tanítsuk ki, hogy a burzsoázia, az a feudális mágnás had, amely éppúgy, mint az épületek kapujában a figurális alakok, erőseknek mutatkoznak, nem az államfenntartó elem, hanem azok a téglák, melyek az épületet alkotják és a figurális alakokat is a téglák tartják fenn, a munkásnép tartja fenn az államot.

Zombori Lajos (Makó): Polónyi igazságügyminiszter azt mondta, hogy jogot mindenki kap, csakhogy nem választhatnak olyanokat, akik az államrendszer ellen izgatnak. Hát akkor azt kívánják, hogy mi, szociáldemokraták, bárókat, grófokat, sőt még talán hercegeket is válasszunk be a parlamentbe. Kétszerezett erővel kell törekednünk, hogy megdöntsük ezt a kormányt, mert ők is a munkásság ellen törekszenek. Magyarország munkásságának egyik legerősebb szövetségét támadták meg. Nem engedjük, hogy a Magyarországi Földmunkások Szövetségét megbolygassák, mert akkor az ipari munkások országos szövetségeinek napjai is meg vannak számlálva. Mondja ki a kongresszus, hogy az ipari munkások a földmunkásokat ezentúl sokkal erélyesebben és odaadóbban kötelesek szervezni, mivel láthatjuk a kormány állásfoglalásából, térjünk le a középútról, vegyük kezünkbe azt a fegyvert, mely a legerősebb. Ne vegyünk puskát a kezünkbe, hanem tegyük össze a kezünket és ne dolgozzunk. Majd meglátjuk akkor, hogyan tudnak működni a parlamentben a nép elnyomásán. Ha általános sztrájk nem használ, kezdjünk forradalmat, mert a saját érdekeinkről van szó . . .

Tarczai (Szombathely): . . . A régi rendszer minden erővel a régi világot akarja fenntartani és éltetni újabb szabadságleszorító intézményekkel. Az a küzdelem, mely reánk vár, nem egyszerű. Az általános választói jog a munkásság legfontosabb követelménye. Ezért a munkásságnak a rendelkezésére álló leghatalmasabb fegyverrel síkra kell szállnia. De ennek a kivívása óriási erőt feltételez. Arra is kell gondolnunk, hogy a jog megszerzése esetén élni is tudjunk vele.

---

[1] Dániel indítványa a következő: „Mondja ki a pártgyűlés, hogy szoros kapcsolatot lát a földmunkások egyesülési szabadsága és az általános választói jog ügye között. Ennélfogva a Magyarországi Földmunkások Országos Szövetségének feloszlatása esetén az általános választói jogért való küzdelem összes fegyvereinek azonnali alkalmazását tartja szükségesnek." *(A Magyarországi Szociáldemokrata Párt Budapesten, 1906 június hó 3-án megtartott pártértekezletének és Budapesten, 1906 június hó 4-én és 5-én megtartott XIII. pártgyűlésének jegyzőkönyve. Budapest 1906. Népszava. 98. old.)*

[2] Az Ausztria és Magyarország közötti gazdasági és kereskedelmi megállapodásokról van szó.

Minden egyes alkalmat használjunk fel arra, hogy a szociáldemokrata párt átmeneti programja minden egyes alkalomkor a munkásság elé kerüljön. Szükséges, hogy a munkásságnak kellő ítélőképessége legyen és annak alapján tudjon védelmi harcot folytatni a legveszedelmesebb, legreakciósabb törekvések ellen.

Freund Gyula (Temesvár) ügyrendi indítványát a szónoki lajstrom lezárására elfogadják.

Jeges Sándor (Ómoravica): A mezei munkások már évtizedeken át megkezdték a mozgalmat, hogy helyzetükön javítsanak. Ahol öntudatos mezei munkások vannak, csoportokat alakítottak, és ezek nagyon szépen fejlődtek. — De a jelenlegi kormány ugyanazt teszi, amit a német kormányok tettek. Az elvtársakat a szolgabírók behívják, jóformán ki sem hallgatják, hanem, amint megtörtént Ómoravicán is, a szolgabíró behivatta az elvtársakat és 200 korona pénzbüntetést mondott 10 elvtársra, és ráadásul 10—10 napi áristomot, amikor a mezei munkások olyan helyzetben vannak, hogy nincs meg a mindennapi kenyerük. A mezei munkások eddig is szervezkedtek és a viszonyokhoz alkalmazkodtak, és amit bírtak, meg is tettek. Meg is fogják tenni, mert nem azt érték el a hatóságok, hogy az elvtársak meghunyászkodjanak, hanem azt, hogy annál nagyobb erővel alakítják a csoportokat. — Bács megyében a községek mezei munkás népe tudatában van annak, hogy mit kell tenni a választói jogért. És meg is fogunk tenni mindent.

Vugrinecz Károly (Nagykanizsa): Az ipari munkások Nagykanizsán még eddig sohasem tudták felvenni se gazdasági, se politikai téren a harcot, csak mikor a földművelők tábora csatlakozott hozzájuk. Most kezdődik tehát csak az igazi harc, mert az ipari szakmák is azt látják, hogy az az elnyomottabb része a munkásságnak. A hatóság minden gyalázatot megtett velünk, amíg nem tudtuk a hatalmas földművelő tömeget meggyőzni. Most tiszteletben tartják a mások érdekeit. Földművelő tömeg nélkül a szociáldemokrácia nem fog érvényesülni soha. A földművelőbe bele kell vinni a szervezkedés szükségességét.

Freund (Temesvár): A földművelő-munkások szövetségének fölöszlatási szándékában finoman szőtt taktikát lát, hogy az öntudatos munkásság figyelmét elvonja az általános választói jogért folytatott küzdelemtől és a gazdasági szervezetek megvédésére terelje. De egyik szemünkkel vigyázunk gazdasági szervezetünkre, a másikkal ügyelünk, hogy az általános választói jogot el ne sinkófálják, mert olyat ütünk a körmükre akkor, hogy megbánják eddigi tettüket.

Szimon Henrik (Újsóvé): Minden erőnkkel kényszeríteni kell a kormányt arra, hogy a választói jog reformját becsületesen megcsinálja. Törekedjenek a munkások egymás felvilágosítására.

Szabó József (Pécs): Az a legrosszabb, mikor bennünket nem a kormány, a hatóságok üldöznek, hanem a népelőítéletek, és ha kimegy valaki vidékre, nem a csendőröktől kell félni, hanem a nép öntudatlanságától. — Mikor Pécsett kiépítettük a szervezetet, vidékre megnyílt az agitációnális körút. Dicséri a szolgabírókat és kijelenti, hogy hozzájárul Garami határozati javaslatához olyan módon, hogy minden taktikának a helyi viszonyokhoz kell alkalmazkodni. Elítéli a párt taktikájában az élesebb fegyverek használatát taktikai szempontból, mert az a polgársággal hozza ellentétbe a szociáldemokrata pártot.

Fröhlich Rezső (Budapest) indítványozza a vita lezárását.

Elfogadják.

Garami: Az a sok sérelem, amelyeket utánam elmondottak, mind arra bizonyíték, hogy a pártnak készen kell lenni a legélesebb, legelszántabb és legelkeseredettebb küzdelemre. Az én indítványom és beszédem is ugyanezt célozta . . .

Amint a taktikát, úgy a helyi viszonyokat sem szabad általánosítani. Ahol kivételes helyzet van s a klerikalizmus befészkelte magát az agyakba, ahol nagy az összeütközés, ott a helyi szervezet vezetőségének kell annyi belátással lenni, hogyan, miként kell eljárni. A cél azonos az egész országban, legfeljebb az eszközök mások. Baranya megye pártvezetősége bizonyára bölcsen fogja megoldani a helyzetet. Kérem, hogy indítványomat egyhangúlag fogadják el.

Garami határozati javaslatát és Dániel indítványát együtt egyhangúlag elfogadják . . .

Buchinger Manó előadó először hangsúlyozza, hogy a pártvezetőség egyetért azokkal, akik szerint az agitáció elégtelen. Ennek okairól szólva rámutat, hogy a nagy vidéki városokból még igen kevés pártadót kap a vezetőség. Felemlíti, hogy a vidéki párttitkárok nem tesznek eleget a szervezeti szabályzatban megszabott kötelességeiknek; nem folytatnak rendszeresen házi agitációt, nem tartanak elegendő felolvasást és népgyűlést. Az is előfordult, hogy a pártvezetőségtől kapott röpiratokat egyes helyeken nem osztatták ki. Hibának tartja, hogy egyesek a külföldi munkáspártokat naggyá tevő aprólékos szervezeti munkát nem becsülik meg eléggé. Kiemeli a földművelők szervezésének fontosságát.

Határozati javaslatának első része hangsúlyozza, hogy a választójogi reform kivívása utáni helyzetre fel kell készülni. „Kimondja a pártgyűlés az úgynevezett házi agitáció rendszerének az összes szervezetekben való kiépítését."

A javaslat második része a következőképpen hangzik:

„A Magyarországi Szociáldemokrata Párt XIII. pártgyűlése megbotránkozással látja a Magyarországi Földmunkások Szövetsége ellen intézett legújabb merényletet.

A demagóg jelszavak és a legsúlyosabb elvárulás útján uralomra jutott új kormány ezen intézkedésében Magyarország munkássága az egyesülési és gyülekezési jog közszabadságának arculcsapását látja, s ezt a leghatározottabban visszautasítja.

A megtámadott szövetség ügyét az ország ipari munkássága magáévá teszi, s ügyének védelmében a legvégsőbb eszközök igénybevételétől sem fog visszariadni." A kongresszus a javaslatot elfogadja.

Halbritter János (Budapest) a budai szervezett munkásság nevében mutat rá a párttitkárság működésének hiányaira. A budai oldalra külön titkárság szervezését kéri . . .

Szabó József (Pécs) kéri a pártgyűlést, hogy a határozati javaslat elfogadása esetére egyben magát a pártvezetőséget hatalmazza fel arra, hogy intézkedjék az adott viszonyok között az agitáció kérdésében. Hibáztatja a vidékre küldött gyűlésre való felhívások éles hangját, amely a polgári elemekkel hozza ellentétbe a munkásságot, és már eleve lehetetlenné teszi a meggyőzést. Itt alkalmazkodni kell a helyi viszonyokhoz. A vidéki titkárságok szervezésénél nagy körültekintéssel kell eljárni.

Horváth János (Szombathely) kéri, hogy a Dunántúlra titkárságot állítsanak fel, amit az erős klerikalizmus elleni küzdelem tesz indokolttá.

Vágó Béla (Debrecen) szerint a megnövekedett pártmozgalomnak nem felelnek meg az eddigi keretek. A vidéken ahány város, annyiféle szervezet és annyiféle rossz azokban a szervezetekben. Ebben a budapesti vezetőség is hibás. Közvetlen érintkezésre van szükség az irányítók, vezetőemberek és munkásság között. Budapesten nincs semmiféle pártélet. *(Ellentmondások.)* Ha pedig a vidék nem lát helyes példát a központtól, akkor ő sem találja meg a helyes irányt. Kevés a politikai vezető emberünk is. Visszaesést lát az oktatás terén. Neki kell fogni az intenzív munkának, hogy a mozgalom sikeres legyen. Fő dolog a földművesszervezetek erősítése, minthogy a földműveseknek túlsúlyuk van Magyarországon az ipari munkások felett.

Simon József (Budapest) nincs megelégedve a központi titkárság működésével.

Brecska István (Újpest) kívánja, hogy a párthatározatok ne csak papíron legyenek meg, de az életben is megvalósuljanak . . .

Rieger osztrák küldött felszólalása és *Buchinger* zárszava után a kongresszus több indítvánnyal foglalkozik. Elfogadja azt az indítványt, hogy utasítsa „a pártgyűlés az újonnan megválasztott pártvezetőséget, hogy nagyobb szociális művek magyar fordítására a jövőben nagyobb gondot fordítson". Kimondja a kongresszus, hogy „az elvtársak feleségei úgy Budapesten, mint vidéken a Nőmunkásra előfizetni tartoznak. Továbbá kötelességük a szakmáikba vágó szakegyletnek tagjai lenni; ha külön szakma nincs részükre, úgy iratkozzanak be a Magyarországi Nőmunkások Egyesületébe". Kisebb módosítással elfogadja a kongresszus a debreceni pártszervezetnek azt az indítványát, hogy „az újonnan megválasztott pártvezetőség fordítson több gondot a bányászok szervezésére". A kongresszus elfogadja, illetve „az anyagi erőktől teszi függővé" azt az indítványt, hogy „utasíttassék az újonnan választott pártvezetőség arra, hogy a jövőben gondja legyen rá, hogy a délvidéki szervezeteknek szerb, román, szlovák és német röpiratok és füzetek álljanak rendelkezésre, mert ezek nélkül az agitáció teljesen lehetetlen". A pártvezetőséghez utalják többek között a következő javaslatot: „Mondja ki a pártgyűlés, hogy a felső-magyarországi szláv ajkú szervezetet a legmesszebbmenő erkölcsi és anyagi támogatásban részesíti, hogy a földművelő munkásszervezetet megalakíthassa." A kongresszus többek között a következő indítványt elveti: „. . . mondja ki a pártgyűlés, hogy szervezett munkások semmiféle polgári párt gyűlésein tömegesen részt nem vehetnek, legfeljebb egy-két érdeklődő elvtárs menjen oda, hogy a bennünket érdeklő dolgokat feljegyezze." *(Az indítványokra vonatkozóan lásd A Magyarországi Szociáldemokrata Párt Budapesten, 1906 június hó 3-án megtartott pártértekezletének és Budapesten, 1906 június hó 4-én és 5-én megtartott XIII. pártgyűlésének jegyzőkönyve. Budapest 1906. Népszava. 92—100—191. old.)*

Végül a kongresszus foglalkozik a szervezeti szabályzat kérdésével, és néhány helyen kiegészíti az előző évi pártgyűlés által elfogadott szervezeti szabályzatot *(lásd e kötet 285. old.)* és azon kisebb stiláris módosításokat is eszközöl. Kimondja, hogy a helyi szervezetek „általános érdekű mozgalmaiban a helyi szervezet területén tartózkodó összes elvtársak egységesen tartoznak részt venni" és az agitáció költségeihez egyenlő arányban

kötelesek hozzájárulni. Kimondja, hogy a helyi mozgalom megerősödésével haladéktalanul meg kell alakítani a megyei szervezeteket, és hogy a megyei pártadóból befolyó összegeket csak a megyei mozgalom megerősítésére lehet felhasználni. Ugyanez vonatkozik a kerületi szervezetekre is. Megállapítja továbbá, hogy a központi pártadót külön kell kezelni. *(A Magyarországi Szociáldemokrata Párt Budapesten, 1906 június hó 3-án megtartott pártértekezletének és Budapesten, 1906 június hó 4-én és 5-én megtartott XIII. pártgyűlésének jegyzőkönyve. Budapest 1906. Népszava. 3—14. old.)* Ezután került sor a fellebbezési bizottság jelentésére, *Bokányi* zárszavára és a kongresszus berekesztésére. A jegyzőkönyv ezután közli a pártértekezlethez és a pártgyűléshez intézett üdvözlő táviratokat és leveleket.

A Magyarországi Szociáldemokrata Párt Budapesten, 1906 június hó 3-án megtartott pártértekezletének és Budapesten, 1906 június hó 4-én és 5-én megtartott XIII. pártgyűlésének jegyzőkönyve. Budapest 1906. Népszava. 123—190. old.

A KOALÍCIÓS KORMÁNY TÁMADÁSA A MUNKÁSSÁG ÉS SZEGÉNYPARASZTSÁG SZERVEZETEI ELLEN. A MUNKÁSOK ÉS SZEGÉNYPARASZTOK HARCA A HATÓSÁGI ÖNKÉNNYEL SZEMBEN 1906 MÁJUS—JÚNIUS

252

1906 június 2

A VILÁGSZABADSÁG VEZÉRCIKKE A FÖLDMUNKÁSOK ORSZÁGOS SZÖVETSÉGE ELLEN INDÍTOTT HAJSZÁRÓL

A hajsza megindult. A zsandárok uralma felébredt. A vérre szomjazó népgyilkosok uszításaira a hűséges kopók tajtékzó szájjal rohannak előre. „Gazok, betyárok vagytok, mert a hóhérok munkájára nem tömjéneztek, börtönbe veletek, mert kinyitjátok a szemeteket és megmutatjátok, hogy kinek a kamrája telik meg a verejtékekből sarjadó élettel — kötélre veletek, mert a magát élettelenül kihasználni engedő rabszolgának ébredésről beszélni mertek."

Ezek járhattak eszében a gaz darabontok helyén ülő nagy minisztereknek, mikor az ezerholdasok uszítására azzal feleltek, hogy megindították a vizsgálatot a *Földmunkások Országos Szövetségének vezetősége ellen*, mert állítólag sztrájkra izgat.

Ez tehát a harc kezdetét jelenti. A felénk dobott kesztyűt mi felvesszük, és várjuk a vizsgálatot.

A Kossuth-kormány megkezdte működését. Az a régen várt új korszak hát íme itt van. Ezt várták oly epedve az ezerholdasok urai. 1867 óta, mióta a Függetlenségi Párt létezik, ez a népbolondító párt egyre azt hirdette, hogy a népnek hoz minden jót, ha egyszer uralomra kerül. Ez hát az a nagy jóság. Eltiporni azokat, akik a népet védik a nép „jótevői" ellen. Ez hát az a „nagy kormány", amelynek minden tagja a néptől elrabolt földbirtokokból gazdagult meg, és hasonló sorsú szolgáival a nép ellen fordul, hogy megfojtsa minden akaraterejét. Kossuth Ferenc úr a vezetőség után, a szövetség ellen vezeti majd Darányival együtt Andrássy kozákjait és a jezsuita Apponyival együtt melegedhet a nép szeretetének melegében. Ez a csalás felnyitná mindenkinek a szemét — ha nem ismertük volna már előre a kormány tagjainak politikai nézetét.

Darányi úr, mi már ismerjük egymást. A véres üldözések, a földmunkások mozgalmának erőszakos elnyomása, az éhséget szenvedő proletárok bebörtönzése minket meg nem ingatott, csak megedzett a harcra. Mi nem félünk attól a vizsgálattól, mert nincs okunk félni. Csak tudjuk, hogy mi a cél. Csak visszatérni látjuk a 98-at, amely idő óta — úgy látszik — ön semmit sem tanult, mi meg semmit sem felejtettünk. Ismerjük a véres kezeket, ismerjük az osztályérdekeket gyilkosságok árán is megvédelmezni törekvő szolgáját az ezerholdasoknak, és mert ismerjük, el voltunk készülve erre a harcra.

Mi ismerjük a kormányt, de a kormány nem ismeri a népet. Maga körül látja tolongani azokat, kik hűségesen nyalják a hatalom birtokosainak kezét, mert veszélyben a profit. Nem ismeri

a népet és nem ismeri azt az erőt, amely az üldözések ellen akcióba lép. Nem ismeri azt a végtelen nyomort, amely megutáltatja az életet, s amely ellenállásra bírja a rabszolgákat. Egyesekben keresik a sztrájk okait, mert nem ismerik azt az elnyomorított, testétől, lelkétől megfosztott népet, amely eddig tehetetlenül vergődött a rablógyilkosoknál is kegyetlenebb ezerholdasok között. Megfosztották munkaerejétől és éheztették, megteremtettek vele mindent és neki semmit sem adtak, míg végre itt-ott lábra állt és kijelentette, hogy munkája fejében legalább élni akar.

Most azután egyeseket akarnak bűnbakul előre tolni, hogy az uszítók buta felfogásából származó kívánságnak eleget tegyenek. Azt hiszik, hogyha ezek a vezetők nem volnának, minden a régiben maradt volna, azt hiszik, hogyha ezek a vezetők nem lesznek, visszafelé megy a világ és újra a nyugodtabb, csendesebb középkori munkásnyúzás következik el. Annyi eszük nincs, hogy belátnák, hogy a vezetők a tömeg kívánalmainak megfelelő intézkedéseket tehetnek csupán és megszűnnek vezetők lenni, mihelyt nem kifejezői a tömeg gondolatvilágának. A vezetők elveszhetnek, a mozgalom megmarad. A vezérek eltűnhetnek, de az éhség, a szenvedés megváltást követel ezután is, és ha irányító nincs, akkor azok, akik túlfűtötték a kazánt, a robbanás rettenetes következményeit viseljék is.

Ezred év óta folyik ebben az országban az alsó néposztályok gyalázatos elnyomása. Pribékek ültek a nép nyakán, növelték az elkeseredést, vad kegyetlenséggel tiporták, nyúzták, zsarolták a dolgozó népet; azokat, akik mindig ott voltak az első sorban még akkor is, amikor az urakat kellett védeni. Fűtötték a kazánt, a húsát tépték, vérét szívták, míg végre az óriás fölkelt és szétütött gyilkosai között. Azután láncokat raktak rá, majd amikor a láncok nem használtak, kiszúrták a szemét, hogy ne lássa, hogyan sanyargatják. A földig tiporták, hogy a sárba, piszokba vesszen, de azért termeljen aranyat.

Megmaradt a két fél és a harc folyik. Nem volt még elég ma sem. Még nem elég koldusok, nem elég nyomorultak, még élet van bennük. A belét akarják kitépni. Dózsa György szelleme még ott lebeg közöttük, s a tüzes trón körül táncot járó ősök unokái folytatják a tüzelést. A kazán feszül, eddig bírta még.

Hajrá urak! Hajrá népnyúzók, jertek! Kezdjük a harcot. Azok a koldusok, azok a leláncolt páriák már megint emberek akarnak lenni, a szabadság napsugara a szemük világát már visszaadta. Látnak, újra éreznek, újra élnek és együtt tartanak. Együtt, mert itt a harc és *nem lesz ebben az országban ellentét munkás és munkás között, ha jogának, ha életének megvédéséről lesz szó.* Mindenki tudja már, mi a teendője, s ha nem tudná, ebből a határozatból már megismeri. El kell készülnünk a harcra, mert az üldözések ellen *tudunk* védekezni. Tudunk és meg fogjuk mutatni, hogy lesz erőnk jogainkat megvédeni. Velünk a szervezett ipari munkásság, velünk mindenki, akiben becsület van, s aki belátja, hogy ez a feudális kormány meg akar akadályozni minden mozgalmat, mely az új Magyarországot akarja megteremteni. Ők a régi rablóvárak után sóvárognak és csattogtatják már fogaikat, hogy fölfalják azokat, kik egyebet is akarnak. Hát csak vigyázzatok! Térjetek észre, míg a kazán szét nem robban. Ne rohanjatok a veszélybe! Mert ez az ország már a siralom völgye, jajgatás, káromlás hangzik föl a szenvedők ajkáról, és ti ne tetézzétek még tovább. Ne igyekezzetek tudatosan lángra lobbantani a parazsat, mert bizony ez az ország még nem látott oly vihart, amely a szeletvetők bitang munkája után eljöhet, s mely sírba temetheti — a népek hóhérait. Csak vigyázzatok! A jogainkat vérrel szereztük és meg fogjuk védeni, mert ebből kenyér fakad és életünk minden reményét nem engedjük eltiporni. Nem engedjük! Mi nem veszíthetünk! Inkább százszor a halál, mintsem a véres kezek uralma. Jertek utódai a Zápolyáknak, az átok már nem védelmi eszköz.

Világszabadság, 1906 június 2. Hajrá!!...

A Földmunkások Országos Szövetségének felülvizsgálatára vonatkozó miniszteri rendelettel foglalkozik a Népszava 1906 május 30-i száma is. A cikk — igen éles hangon — tiltakozik a szövetség tervbe vett feloszlatása ellen. Hangsúlyozza, hogy a szövetség nem szervez aratósztrájkokat, hiszen „politikája *határozottan sztrájkellenes*", s a „fejetlen sztrájkok, a lázongások, a kivándorlás helyett az *idehaza-boldogulás igéjét hirdeti a folytonos gazdasági és kulturális emelkedés révén* ... Ha azonban az ezerholdas kormány *mindenre kész* az ezerholdas profitért — írja befejezésül —, ... *a munkásság is mindenre kész*, minden áldozatra képes legnagyobb szervezete, legerősebb vára érdekében." (Kezdődik a tánc.)

A Nagyváradi Napló írja 1906 május 31-i számában:
„A földművelők szövetsége ellen megindított vizsgálat a szövetség nagyváradi csoportjában, melynek 2000 földmunkás tagja van, óriási felháborodást keltett. A nagyváradi szociáldemokrata pártvezetőség tegnap este rendkívüli ülést tartott, melyen egyhangúlag kimondták, hogy a központi pártvezetőséghez felírnak, hogy az ország munkássága minden, a munkásság jogérzetével megegyező eszközt használjon fel Andrássy gróf és az ezerholdasok merényletének megakadályozására." (Vizsgálat a Bihar megyei földművesszövetkezetek ellen.)

253

1906 június 2

A BÉKÉS MEGYEI FŐISPÁN BIZALMAS JELENTÉSE A BELÜGYMINISZTERNEK, AMELYBEN BESZÁMOL A SZOCIALISTA MOZGALMAK MEGFIGYELÉSÉRE KIUTALT PÉNZÖSSZEG FELHASZNÁLÁSÁRÓL ÉS ÚJABB ÖSSZEG KIUTALÁSÁT KÉRI

401/906. sz. kelt rendeletére hivatkozással jelentem, hogy az agrárszocialista mozgalomnak megfigyelésére rendelkezésemre állott 160 koronát felhasználtam.

Az erről szóló számadást, valamint a vonatkozó nyugtákat mellékelten oly kérelemmel van szerencsém felterjeszteni, hogy a számadást jóváhagyólag tudomásul venni méltóztassék. Egyben jelentem, hogy Békéscsaba a szocialista pártok tevékenységének központja. A békéscsabai népegylet, a Földművesmunkások Országos Szövetségének, valamint az Országos Munkásvédő Szövetség helyi csoportja, továbbá az Építőmunkások Országos Szövetségének helyi csoportja, főképpen pedig a Magyarországi Független Szocialista Parasztszövetség külsőleg igen élénk tevékenységet fejt ki. E szervezet nyilvános életét a hatóságok közvetlenül szemmel tarthatják. Vészes és nehezen ellenőrizhető azonban e szervezeteknek az a tevékenysége, amellyel rejtett utakon a szociális nyugalmat állandóan megbolygatni igyekszik.

Ezt a rejtett tevékenységet s az azzal karöltve járó alattomos izgatást a szociális szervezetek köztudomású fegyelmezettsége mellett a hatóságok másként alig kísérhetnék figyelemmel, mintha e szervezetek működéséről és beléletéről bizalmi egyének útján értesülnek.

E végből, különös figyelemmel arra, hogy főképpen Békéscsabán a szociális szervezetek működéséről újabb időben nyugtalanító jelenségek mutatkoznak, kérem excellenciádat, hogy Békéscsabán az agrárszocializmus megfigyelésére bizalmi egyének alkalmazását újból megengedni s e célból 480 koronát lehetőleg sürgősen rendelkezésemre bocsátani méltóztassék.

Fogalmazvány. — MMI Archivum. Békés m. főisp. biz. 1906—80.

254

1906 június 12

A NÉPSZAVA KÖZLI A BUDAPESTI PROLETARIÁTUS 1906 JÚNIUS 10-I NAGYGYŰLÉSÉNEK HATÁROZATÁT AZ ÁLTALÁNOS SZTRÁJK KIMONDÁSÁRÓL A FÖLDMUNKÁSOK ORSZÁGOS SZÖVETSÉGE FELOSZLATÁSÁNAK ESETÉRE

. . . „A budapesti munkásoknak 1906 június hó 10-én, a városligeti Aréna előtt levő térségen megtartott nyilvános nagygyűlése megbotránkozással tiltakozik a földmunkások szövetségének zaklatása ellen.

A gyűlés a szociáldemokrata párt országos nagygyűlésének[1] határozatához alkalmazkodva,

[1] A szociáldemokrata párt 1906 június 3-i országos értekezletéről van szó. *(Lásd e kötet 435. old.)*

minden munkás kötelességévé teszi, hogy készüljön a legvégső harcra. Kitartó munkával dolgozzék mindenki a szervezetek megerősítésén, mert ha *a kormány indokolatlanul feloszlatja a földmunkások szövetségét, a munkásság nem riad vissza a legerősebb fegyver alkalmazásától sem, és a politikai tömegsztrájkkal fogja egyesülési és gyülekezési jogát megvédelmezni.*

Hasonló merényletek kikerülésére a gyűlés szükségesnek tartja és erélyesen követeli, hogy a parlament minél előbb törvénnyel biztosítsa az összes polgárok egyesülési és gyülekezési jogát" . . .[1]

Népszava, 1906 június 12. Készülünk a harcra.

1906 június 17-én a munkások több vidéki városban népgyűléseken tiltakoztak a kormány tervei ellen Aradon, Debrecenben, Budafokon, Erzsébetfalván, Kassán, Miskolcon, Nagyváradon, Nagyszénáson, Székesfehérváron, Szombathelyen és Temesváron voltak gyűlések. Mindenütt elfogadták a június 10-i budapesti nagygyűlés határozatát. Debrecenben a gyűlésen részt vettek „a finn forradalmárok képviselői" is, szónokuk kijelentette: „. . . sajnálattal veszi tudomásul, hogy itt is, mint más országokban, a burzsoázia kendőzi a való állapotokat. Örvend annak, hogy testvéri együttérzésüknek kifejezést adni alkalma van." A népgyűlés a közölt határozati javaslatot a következő toldással fogadta el: „A népgyűlés kimondja, hogy egyetért, együtt érez a népgyűlésen megjelent *finn forradalmár testvérekkel*, jeléül a szociáldemokrácia nemzetköziségének." *(Lásd Népszava, 1906 június 19., 20. és 21. A munkásság készen áll.)*

255

1906 június 26

BESZÁMOLÓ A LUGOSI, KARÁNSEBESI ÉS DEBRECENI MUNKÁSOK ÁLTALÁNOS SZTRÁJKJÁRÓL

Csak most folyt le a szatmári általános sztrájk, amely a munkásságnak fényes győzelmével végződött, és amely megtanította az ottani hatóságokat arra, hogy a munkásság szervezkedési szabadsága nem lehet játékszere a főszolgabíráknak és rendőrkapitányoknak, akik azzal kényükkedvük szerint packázhatnak[2]. Csak most tartották vissza a szabadkai szervezett munkásságot a Budapestről leküldött „lelketlen izgatók" és a szabadkai munkásság higgadtabb vezetői attól, hogy jogos haragjuk és elkeseredésük a rendőrkapitány terrorisztikus eljárása miatt általános sztrájkban ne nyerjen kifejezést. És immár újra általános sztrájkokról — és tegyük mindjárt hozzá: *diadalmas* általános sztrájkokról — kell megemlékeznünk. Temesvár és Szatmár után Karánsebes, Lugos és Debrecen. A szervezett munkásság megmutatta a hatalmát. Tanulhatnak belőle azok, akiket illet. Fékezzék meg a vidéki basák, szolgabírák, rendőrkapitányok és csendőrtisztek garázdálkodását. Mert ha meg nem fékezik, megfékezi őket és elbánik velük a munkásság!

Lugos és Karánsebes

Nem kellett nagy jóstehetség ahhoz, hogy szombati[3] számunkban megírjuk: a karánsebesi főszolgabíró mindent elkövet arra, hogy kierőszakolja az általános sztrájkot, amely már akkor is elkerülhetetlennek látszott.

Nándorhegyen a gyár egyik osztályának munkásai sztrájkba léptek, mert nem akartak együtt dolgozni a munkásságnak azzal az árulójával, akit a januári vérfürdő fő okozójának

---

[1] A nagygyűlést követően az egyes budapesti szakmák is gyűléseket tartottak, amelyeken a munkások szintén a kormány jogfosztó törekvései ellen foglaltak állást. Június 8 és 11 között tiltakozó gyűlést tartottak az aranyozómunkások, az asztalosmunkások, a bőröndös-, szíjgyártó-, nyerges- és rokonszakmabeli munkások, a bádogos-, szerelő- és gépfejlesztő munkások, a faesztergályosok, a grafikai munkások, a kárpitos-, paplanos-, tapétás- és bútorcsomagoló munkások, a kisipari kovácsmunkások, a könyvkötők, a kereskedelmi segédmunkások, a kőművesek, a szabómunkások, valamint a vas- és fémipari munkások, a kispesti és kolozsvári munkások. Valamennyi gyűlésen egyhangúlag elfogadták az Aréna előtt tartott nagygyűlés határozatát. A szónokok hangsúlyozták, hogy a munkásság a földmunkások szervezetének védelmére kész az általános sztrájk fegyverét is igénybe venni. Ezeket a kijelentéseket a munkások „Éljen a tömegsztrájk!" felkiáltással fogadták. *(Lásd ugyanott.)*

[2] Az 1906 június 21—22-i szatmári általános sztrájk eseményeinek leírását lásd *Népszava, 1906 június 24. A szatmári általános sztrájk.*

[3] 1906 június 23.

tartottak[1]. A karánsebesi főszolgabíró erre a Temesvárról Nándorhegyre érkező és az ellentéteket kiegyenlíteni akaró Freund elvtársat kiutasította Nándorhegyről azzal, hogy ha nem távozik, eltoloncoltatja. Ezután egy csomó munkást Nándorhegyről vasra verve Karánsebesre vitetett. Felfüggesztette a vas- és fémmunkások csoportjának a működését. Feloszlatta a sztrájktanyát. Mihelyi és Kuhn lugosi elvtársakat, akik szintén a sztrájk békésen való befejezése ügyében mentek Nándorhegyre, letartóztatta és kiutasította.

A Krassó-Szörény vármegyei alispán többszöri sürgető felszólalásra és kérésre sem volt hajlandó a karánsebesi basát megfékezni. A munkásság tehát magára volt utalva. A nándorhegyi sztrájkolók megközelíthetetlenül el voltak zárva, akiket tehát a főszolgabíró most már ellenőrizhetetlenül és zavartalanul zaklathatott.

Egyenes és elmaradhatatlan következménye volt ennek, hogy a mai nap[2] folyamán *általános sztrájkba léptek a karánsebesi és lugosi szervezett munkások.* Az általános sztrájk kitöréséhez még hozzájárult az is, hogy végre-valahára megmozdult a főszolgabíró felettes hatósága, az alispán is, és — *helybenhagyta* a Mihelyi elvtársat Nándorhegyről kiutasító és eltoloncoltató végzést.

A félelmetes általános sztrájknak nemsokára mutatkozott az immár elmaradhatatlannak látszó következménye: a hatóságok megszeppentek a szervezett munkásság hatalmának félelmetes megnyilatkozásától. A sztrájk tökéletesen általános volt. *Lugoson minden szakma sztrájkolt,* a városban minden munka szünetelt.

Az alispán, látván a reánézve veszélyes helyzetet, kijelentette, hogy *a jövőben tiszteletben fogja tartani a munkások szervezkedési szabadságát, egyesülési és gyülekezési jogát,* és rögtön intézkedni fog aziránt, hogy a Nándorhegyen kizárt 80 munkást újra munkába állítsák. Mihelyi elvtársat azonnal szabadon bocsátották, és a nándorhegyi vas- és fémmunkások csoportját ismét rendelkezésükre bocsátották a tagoknak.

Az általános sztrájknak ilyetén való győzelmes befejezése után a munkások azonnal folyamodtak a Belügyminisztériumhoz, hogy a kiutasító végzéseket vonják vissza. Mert ha nem vonják vissza és ezzel szentesítik a karánsebesi basa intézkedéseit, akinek tehát — minthogy megtorlás nélkül maradt eddigi zaklató és provokáló működése — a jövőben is lehet jogcíme a kapcáskodásra, *újból ki fog törni Lugoson és Karánsebesen az általános sztrájk.*

Lugoson különben példás volt a rend. Egyik rendőrőrmester mindenáron belé akart kötni a nyugodtan viselkedő munkásokba — karddal is vagdalkozott — de a munkások nem engedték provokáltatni magukat. Nyugodt, fegyelmezett és öntudatos harcuk meg is hozta a kívánt eredményt.

Debrecen

A hajsza a munkásság szervezkedési szabadsága ellen Hajdú vármegyében is teljes erővel megindult. A csendőrség egy június hó 20-án *érkezett külön titkos rendeletre hivatkozik,* amely szerint az aratás tartama alatt le kell tartóztatni mindazokat a nemzetközi szociáldemokratákat, akik az aratómunkások közé beteszik a lábukat . . .[3]

Vágó Béla elvtárs vasárnap[4] reggel kiment Hajdúsámsonba, hogy ott a már engedélyezett

[1] A nándorhegyi vérengzésre vonatkozóan lásd e kötet 415. old.

[2] 1906 június 25.

[3] A Népszava 1906 június 27-i száma „Anarchikus rend" című cikkében ismételten hivatkozik a belügyminisztérium „titkos rendeletére". Megállapítja, hogy csendőrkézre csak az a kormány juttatja az országot, amely már teljesen tehetetlen uralmának fenntartására. „A pribékuralom mindenütt — Oroszországban is, nálunk is — az uralkodó osztályok fejvesztettségének eredménye" — írja.

„Az orosz muzsik türelmét éppen úgy ódákban zengették, mint a magyar paraszt józanságát. De „a birkák és szamarak dicső erényét" hamar megunatta a kozákság a muzsikkal, s a józanságnak hamar végére fog járni a magyar paraszt. Ne játszanak a tűzzel uraim! Ne feledjék el, hogy a földmunkásság nem az a gazdasági harcokban, szakegyesületekben iskolázott szociáldemokrata tömeg, amely ismeri a provokatőrök fogásait, hanem éhes és elszánt, a szervezet nevelő hatásában még alig részesült, a maga és mások életét kevesebbre becsülő tömeg! Az a fekete nyomorúság, amely milliónyi vánszorgó vázban testesült meg Kongóvölgyben, saját kiszipolyozóinak szájából is elismerni hallja éhségének borzalmait, s annak csillapítására mégsem kenyeret, hanem csendőrgolyót kap, hamar eltanulhatja a szuronyos tanítómesterektől Petőfi filozófiáját . . .

Ha pedig önök csakugyan mindenáron vérfürdőt akarnak rendeztetni, ne feledjék el, hogy lámpavasra csak a nép elnyomói szoktak kerülni, s a vérfürdőbe végérvényesen mindig a gyilkolást kezdő zsarnokság szokott belefulladni."

[4] 1906 június 24.

népgyűlésen beszéljen. A gyűlés színhelyén Szűcs csendőrörsvezető behivatta a községházára és kijelentette, hogy neki *nem adja meg a szót, mert a neve nincs bejelentve(!).*

Vágó elvtárs tiltakozott, de a csendőr kijelentette, hogy semmi áron sem beszélhet. Erre Vágó elvtárs az erőszaknak engedve azt mondotta, hogy akkor nem beszél és szétoszlásra hívta fel a tömeget. Ekkor az örsvezető durván ellökte és kijelentette, hogy *letartóztatja. Két szuronyos csendőrrel lefogatta és egy szobába tuszkolta.*

Ezalatt a nép forrongani kezdett a jogtalan zaklatás miatt, és ha Jolsvay Sándor elvtársunk s a földműves-munkások vezetői le nem csitítják nagynehezen őket, második Élesd lesz Sámsonban.

Vágó elvtársat a csendőrök *déli 11 órától másnap reggel 8 óráig fogva tartották, állandóan szuronyos csendőrök őrizték* és minden kérdését és tiltakozását válasz nélkül hagyták. Reggel kocsira tették s egy csendőr őrizete mellett beszállították a szolgabírói hivatalba.

A debreceni munkásság még vasárnap este hírét vette a galád erőszakosságnak s szinte forrongásban tört ki. *Mindenáron ki akartak menni csapatosan Sámsonba.* A vezetőség reggel kocsira ült és Sámson határában találkoztak a Vágó elvtársat vivő kocsival. A csendőr rögtön kikapcsolta a tölténytáskáját, *s éles töltényt rakott a puskába. Ezzel fenyegette meg az elvtársakat,* akik azonban alapos rendreutasításban részesítették a pribéket.

Mialatt Vágó elvtársat a város legnépesebb utcáin szuronnyal kísérték, a munkásság csapatosan tette le a szerszámot s tömegesen gyülekezett a vármegyeház elé, azzal a feltett szándékkal, hogy ha rögtön szabadon nem bocsátják, forradalom tör ki Debrecenben. *A megrémült hatóság erre rögtön szabadon bocsátotta Vágó elvtársat.*

Ezalatt 30 tagú küldöttség ment a polgármesterhez, amely bejelentette, hogy a munkásság délután népgyűlést tart ebben az ügyben. A polgármester ahelyett, hogy a munkásságnak ezt a forrongást lecsillapító szándékát tudomásul vette volna, kijelentette, hogy miután nincs 24 órával előbb kelt bejelentés, ő nem veheti tudomásul a népgyűlést. Lakatos elvtárs erélyes fellépésére pedig kijelentette, hogy ha meg meri a munkásság tartani a népgyűlést, *katonai karhatalommal vereti szét.*

A munkásság vezetőinek óriási erőfeszítésébe került, hogy lebeszélje a munkásokat a minden percben kitörhető általános sztrájkról és forrongásról. Elhatározták ekkor, hogy a belügyminiszterhez fordulnak, és ha a gyűlést nem engedélyezik, akkor tüntető sétát rendeznek. Hozzájárult a kedélyek izgatásához az a körülmény is, hogy Horváth Gusztáv elvtársat Kemecsén tartóztatták le és tartották fogva.

Délután megjött a belügyminiszter intézkedése, amely helybenhagyta a polgármester határozatát. Erre kitört az általános sztrájk. Még azok a munkások is abbahagyták a munkát, akik eddig vonakodtak általános sztrájkba lépni. A munkásság óriási tüntetésre készült. Végre is a polgármester nem tehetett egyebet, mint hogy *engedélyezte a népgyűlést.* A nagy tüntető felvonulás után tehát népgyűlést tartottak az elvtársak, amelyen 5000-nél több munkás vett részt.

A félnapos általános sztrájk Debrecenben is *teljes eredménnyel végződött.* Szabadon bocsátották a jogtalanul elfogott Vágó elvtársat, a megtartott népgyűlésen pedig elvtársaink hatalmasan adtak kifejezést a hatalmi őrjöngés ellen való tiltakozásnak.

Különben a debreceni általános sztrájk is nyugodtan, öntudatosan, a fegyelmezett munkásság intencióinak megfelelően folyt le. A dohánygyárakat és a vagongyárakat két század katonaság őrizte . . .

Népszava, 1906 június 26. Provokálják az általános sztrájkokat!

A Népszava 1906 június 26-i számának „Általános sztrájkok" című cikke a lugosi, karánsebesi és debreceni általános sztrájkot kommentálva megállapítja, hogy a politikai sztrájkokat — melyek külföldön ritkaságszámba mennek — Magyarországon a hatóságok provokálják. A hatóságok önkénye, a letartóztatások, gyűlésbetiltások ellen nincs más védekezési eszköz — csak az általános sztrájk. „Biztosítsák a munkások osztályjogát törvénnyel — írja — és nem kell érte harcolniuk többé. Biztosítsák egyleteiket, gyűléseiket . . ., és ezért sem kell óriási harcokat vívniuk többé. Juttassák szóhoz a proletariátust a parlamentben, és nem kell többé a *parlamenten kívül* megértetnie magát úgy, ahogy lehet, bármi áron is!"

256

1906 július 11

A TISZÁNINNENI JÁRÁS FŐSZOLGABÍRÁJÁNAK JELENTÉSE A CSONGRÁD MEGYEI ALISPÁNHOZ AZ 1906. ÉVI ARATÓSZTRÁJKOKRÓL

... A folyó évi aratás megkezdésekor járásomban a következő területeken léptek sztrájkba az aratómunkások: az algyő-mindszenti hitbizományi uradalom algyői, Irma, Károly, pusztaszeri; Lichtenberg és Vajda ányási; Grüner Géza nagyfai; Reöck Iván horgosi és végül Berger és Beregi farkiréti gazdaságaiban.

I. Az algyői gazdaságban az aratási szerződés szerinti járandóság: 1. Fejenként és hetenként minden kasza után 4 K 20 f szalonnapénz. 2. Konvencióban 35 kg búza, 35 kg rozs. 3. Minden learatott hold után 65 kg gabona nemenként, egy kocsi szalma. Ezzel szemben javítás: 1. Fejenként és hetenként szalonnapénz 8 K 80 f. 2. Konvenció 80 kg tiszta búza. 3. Minden hold után 90 kg gabona, esetleg 12. rész.

II. Irmamajori gazdaságban az aratási szerződés szerinti járandóság: 1. Aratás tartamára fejenként 4 K 20 f szalonnapénz. 2. Konvenció 35 kg búza, 35 kg rozs. 3. Minden learatott hold után 65 kg gabona, esetleg őszi 14., tavaszi 13. rész, 1 kocsi szalma. 4. Kenderaratás holdanként 24 K. Javítás: 1. Szalonnapénz 8 K. 2. Konvenció 45 kg búza, 45 kg rozs. 3. Holdanként 75 kg gabona, esetleg őszi 13., tavaszi 12. rész. 4. Kenderaratásért holdanként 28 K.

III. Károlymajori gazdaságban aratási szerződés szerinti járandóság: 1. Aratás tartamára fejenként 4 K 20 f szalonnapénz. 2. Konvenció 35 kg búza, 35 kg rozs. 3. Minden learatott hold után 65 kg gabona nemenként, esetleg őszi 14., tavaszi 13. rész, 1 kocsi szalma. Kenderaratásért holdanként 24 K. Javítás: 1. Szalonnapénz fejenként és hetenként 2 K 80 f. 2. Konvenció 50 liter búza, 50 liter rozs. 3. Holdanként 80 kg gabona, esetleg úgy őszi, mint tavasziból a 12. rész. 4. Kenderaratásért holdanként 28 K.

IV. Pusztaszeri gazdaságban aratási szerződés szerint: 1. Aratás tartamára fejenként 4 K 20 f szalonnapénz. 2. Konvenció 35 kg búza, 35 kg rozs. 3. Minden learatott hold után 60 kg gabona nemenként, esetleg őszi 14., tavaszi 13. rész, 1 kocsi szalma. Javítás: semmi.

V. Lichtenberg és Vajda ányási gazdaságában aratási szerződés szerinti járandóság: Aratási idő tartamára 25 liter búza, 40 liter rozs, 3 kg szalonna és 1½ kg só konvencióban. Biztosíték 300 kg búza, 150 kg rozs, 100 kg árpa, esetleg őszi ből 14., tavasziból 13. rész. Javítás: Konvencióban 40 liter búza, 55 liter rozs és 5 kg szalonna. Biztosíték 350 kg búza, 200 kg rozs, árpa 100 kg, esetleg őszi ből 13., tavasziból 12. rész.

VI. Grüner Géza nagyfai gazdaságában aratási, hordási és cséplési szerződés szerint. 1. Munkaidő egész tartamára 10 kg szalonna, esetleg 16 K pénz. 2. 3 K főzelékpénz. 3. Konvenció 150 kg búza. 4. 6 q búza, 1 q rozs, 1 q árpa, esetleg 10. rész. (356 kat. hold esik 32 kaszára.) Javítás: 8 q búza, 200 kg rozs, választás szerint 2 q zab vagy 2 q árpa.

VII. Reöck Iván horgosi gazdaságában aratási, hordási és cséplési szerződés szerint: 1. Konvenció 2 véka búza, 2 véka rozs és 4 K készpénz. 2. Biztosíték a dőlt gabonából 6 q, a jó gabonánál 7 q gabona, esetleg 10. rész. Javítás: Hordás ideje alatt minden munkás fejenként külön 1 K napszám-díjazásban részesül.

VIII. Berger és Beregi farkiréti gazdaságában aratási, hordási és cséplési szerződés szerint: Konvenció egész munkaidőre: 150 kg búza, 10 kg szalonna, 3 kg só és 3 K szalmapénz. Biztosíték: 6 q búza, 75 kg árpa és 75 kg zab, vagy 10. rész. Javítás: 7 q búza. Konvenció pedig oda módosíttatott, hogy hetenként 30 liter búza, 2 kg szalonna, fejenként és hetenként 1—1 kocsi szalma vagy 3 K pénz.

Megjegyezni kívánom, hogy valamennyi sztrájkterületen a munkaadók (kivéve az ura-

dalom pusztaszeri gazdaságát a munkások azon kijelentésére, hogy a szerződést nem teljesítik az általuk formulázott, túlzott követelések meg nem adása esetében, a fentebb felsorolt javításokat a sztrájktól való félelmükben azonnal önként megadták, és minekutána az adott javítások ellenére mégsem kerülhették el a sztrájkot, fordultak csak hozzám hatósági beavatkozást kérve. A sztrájkoló munkásokkal való fellépésem közben könnyű volt a helyzetem Pusztaszeren, ahol az illető gazdatiszt semmi koncessziót nem tett, hanem bízva a jogrend szilárdságában, nyugodtan bevárta a hatósági intervenció fejleményeit. Nem úgy azonban a többi hét sztrájkterületen, ahol órákon át tartott oktatás, figyelmeztetés és kérlelések árán sikerült csak elérnem azt, hogy a munkások maguk is belátva további makacsságuk rájuk háramolható szomorú következményeit, munkába állottak. Azon sztrájkoló munkások, akik munkaadóik részéről rögtönös koncesszióban részesültek, mindenütt egyformán azzal érveltek előttem, hogy a törvény szerint megkötött szerződés már nem köti őket, mivel maga a munkaadó már eltért attól, több munkadíjat ígérvén nekik, mint ami a szerződés szerint nekik kijár. Így az idei sztrájkmozgalmak folyamán legalább járásomat illetőleg azon nem örvendetes következtetést kell levonnom, hogy a munkaadók rögtönös koncesszióikkal nagyot rontottak helyzetükön, *mert azáltal, hogy a törvényes rendelkezéseknek megfelelően kötött szerződésen az első szóra önmaguk tágítottak, azon meggyőződést érlelték a munkásban, hogy csak akarnia kell és a szerződés egyáltalán csak addig köti, ameddig jónak látja. Így* természetesen *maguk a munkaadók nyújtották a tápot a jövő aratási sztrájkoknak.*

A munkaadó azáltal, hogy az idei első sztrájkkísérletre rögtön behódolt a munkás követelésének, a folyó évre megmenekült ugyan a nagyobb bajtól, de *végzete utolérendi a jövő évben, amikor egy esetleg rendszeresen szervezett aratósztrájk anyagi kalamitásait csak meg kellend sínylenie.* Szerény nézetem szerint, ha az idén, amikor a *munkás* is mint újonc, *félve kísérletezett a sztrájkokkal, a munkaadók szervezetten mennek bele a küzdelembe, a jövőre ők kerekedtek volna felül,* de így eléggé el nem ítélhető közönyösségüknek köszönhetik majd azt, hogy a jövőre ki lesznek szolgáltatva a mindenkori budapesti és helyi apostolok diktatúrájának. Az idén lefolyt sztrájkmozgalmak, az azokon nyert impressziók azon tudatot és meggyőződést érlelték meg bennem, hogy *országunkat egy eminens veszedelem fenyegeti a szocialista propaganda útján állandósíttatni szándékolt mezőgazdasági, napszámos, arató- és cselédsztrájkok képében.* Magyarországon, ahol a szükséges tőke hiányában még annyira extenzív gazdálkodásra vannak utalva az egyes földtulajdonosok, a belterjes gazdálkodásra való átmenet éppen ezen tőkeszegénység miatt még évtizedek kérdése, a föld értékének és árának óriási devalvációját fogják eredményezni ezen örökös munkabérharcok, ezzel kapcsolatban beáll a nemzeti közjövedelem és vagyon és az ezen alapuló állami és magán hitelképesség csökkenése. Világos tehát, hogy *ezen mozgalom — az adott helyzet és viszonyok között — végső konzekvenciájában államérdekellenes,* lévén Magyarország kifejezetten mezőgazdasági állam. A mezőgazdasági munkás helyzete javításának ürügye alatt humanisztikusan helyesen felfogott, de valójában hamisan alkalmazott szocialisztikus propagandának útjába állani, azt megállásra kényszeríteni, immár állami és helyi önkormányzati *sürgős* parancsoló *szükség*, hacsak a magyar haza rögje iránti szeretetlenség bűnébe esni nem akarunk. Elismerem, hogy az ember vele született (naturalis) joga, termelő munkájának mennél nagyobb árát, bérét kiküzdeni, éppen azért a termelési munka minden terén és ágazatában koncedálom[1] a munkabérharc morális jogosultságát; rögtön más elbírálás alá esik azonban ezen kérdés, ha szerződésileg lekötött munkással állunk szemben, pláne a mezőgazdasági munka legfontosabbikánál, az aratásnál, amely szoros és rövid határidőhöz kötöttségénél fogva nem tűr semmiféle halogatást, alkudozást, *hacsak a természet és sztrájkoló munkás által így teremtett* elháríthatatlan *kényszerhelyzetben* az egyén vagyoni pusztulását és így *közvetve az állami és nemzeti közjövedelem közprédára* való bocsátását nem akarjuk elősegíteni. Ezen vészes és a nemzeti közgazdaságra nézve kiszámíthatatlan káros következményű mozgalomnak egyszer és mindenkorra leplezetlen őszinteséggel, a legcsekélyebb demagóg íztől mentesen és szigorú objektivitással a szeme közé nézni és előreláthatóan hosszú időre rendezni, nemes és méltó *törvényhozási* és *megyehatósági feladat.*

[1] Itt: elismerem.

E cél elérése érdekében a *munkaadók szervezése*, a szerződésileg lekötött aratómunkás sztrájkjának az eddiginél szigorúbb, elrettentő büntetőjogi szankció alá helyezése, a szocialista szervezetek által az előző kormány által jóváhagyott alapszabályaikban kontemplált[1] munkásközvetítés hatályon kívül helyezése, jobban hatósági eltiltása (lévén az ingyenes hatósági munkásközvetítés úgyis életbe léptetve) mindmegannyi kérdés és feladat, mely alapos meggondolást, megvitatást, de főképpen gyors és halaszthatatlan elhatározást és gyökeres megoldást kíván.

Kiskundorozsma, 1906 július 11-én.

Dr. Herglóz István s. k.
főszolgabíró

Sokszorosított másolat. — MMI Archivum. Csongrád m. főisp. ált. 1907—147.

257

1906 július 14—21

A VILÁGSZABADSÁG TUDÓSÍTÁSAI AZ ARATÓSZTRÁJKOKRÓL

Bács-Bodrog vármegye

Dr. Gombos Dezső *óbecsei* birtokos aratómunkásai sztrájkba léptek. A főszolgabíró a kihágási eljárást megindította, egyszersmind a földművelésügyi minisztertől 12 pár sztrájktörőt kért. — Zagorica Vejkó *szenttamási* birtokos munkásai sztrájkba léptek. Balaton főszolgabíró a helyszínen megtartott tárgyalás után a sztrájkolókat 40—40 napi elzárásra ítélte. Zentán megkezdődött az aratás.

Bajmok. A szlanicsi őrszálláson 60 pár aratómunkás bérharcba lépett, s egy napi küzdelem után a következő eredményt érte el: Minden pár 50 kg búzát és 20 K-t kap. A hat napi robot eltörlése. Elvtársak, íme az összetartás eredménye . . .

A *mátéházi* aratósztrájk, miután a sztrájkolók a munkaadókkal megegyeztek, véget ért. A 30 napra elítélt aratók, kik már egy napot töltöttek a fogházban, azonnal szabadlábra helyeztettek. A sztrájk lefolyása a következő volt: Friedmann Miksa mátéházi bérlő munkásai béremelést kértek. A munkaadó erre elhivatta Scheibner Gyula bajai rendőrkapitányt, aki 14 csendőrrel ki is ment. A rendőrkapitány fenyegetni kezdte a munkásokat, hogy Bajára kísérteti őket, de a munkások nem tágítottak. Erre elítélték őket fejenként 30 napra, és azonnal börtönbe dobták őket. A munkások még erre sem állottak el követelésüktől, mire a munkaadó megadta a munkások kívánságát, fejenként 10 K-t.

Baranya megye

Vaskapu-pusztán, Grósz Antal bérletén, sztrájk ütött ki a munkások között az aratási szerződésen kívül eső munkálatok teljesítése körül. Pécsről 10 csendőr ment ki a pusztára, és a siklósi főszolgabíró „*közbelépésére*" a sztrájkolók egy része vissza is állt a munkába.

Békés megye

. . . Az orosházi járásban mindjárt kezdetben meglehetős éles konfliktusok keletkeztek a földbirtokosok és a szerződött aratómunkások között. Nagy erővel tört ki az aratómunkások sztrájkja a szentetornyai és nagyszénási határban fekvő uradalmakban, ahol az előre szerződtetett aratók a szerződéses 13—14. rész helyett 11. részt követelnek és a holdankénti 48 kg búza

[1] Tervezett.

helyett 100 kg-ot, továbbá a behordásért külön 4 K napszámot a holdankénti 2 K helyett. Berthóty István dr. főszolgabíró, ki Jeszenszky Miklós[1] szolgabíróval együtt a múlt hét óta folyton a határt járja, ahol igyekszik minél több galibát okozni, ítél és börtönöz nyakra-főre. A munkások semmi körülmények között sem hajlandók addig dolgozni, míg az elzárva levő sztrájkoló aratókat szabadon nem bocsátják.

Károlyi Mihály gróf pálmatéri uradalmában 47, Károlyi Gyula gróf örökösei malmosi uradalmában 54, gróf Berchtold Lipótné lajosszénási uradalmában 136, Székács István szentetornyai uradalmában 17 sztrájkoló arató fölött mondtak ítéletet, 14 naptól 25 napig terjedő elzárást. A sztrájkolók helyére a Mezőhegyesen táborozó munkástartalékból rendeltek ki kellő számú munkaerőt. Szentetornyán Jurenák Sándor 2000 holdas uradalmában és Szénáson Sváb Sándor uradalmában talán sikerül egyezséget teremteni. A sztrájkolók legnagyobb része gádorosi illetőségű szegényember, kiket a legnagyobb közönnyel dobtak ki a földesurak a nyomornak.

Borsod megye

Schreiber Ignác *mályi* nagybérlő aratómunkásai sztrájkba léptek. A sztrájkról persze értesítették a csendőröket, akik azonnal meg is jelentek. A sztrájkolók nem voltak a munka megkezdésére kaphatók, mire *nagyszámú katonai erőt küldtek ki.* Kiment Bátky Gyula miskolci szolgabíró is nagy csendőri segédlettel, s igyekezett a *„rendet"* helyreállítani, ami *béremelés kieszközlése után sikerült is,* s a sztrájkolók azután folytatták a munkát. A sztrájktól való félelem miatt Miskolcról a falvakba vezényelték a katonákat, s most *a katonák csendőri szolgálatot teljesítenek. A falvak meg vannak rakva katonákkal, csendőrökkel.* Különösen a szerencsi járásban őrjöng egy Gortvai nevű szolgabíró, aki csendőreivel még a *földművelőkhöz érkezett leveleket is elraboltatja.*

A nyékládházi határhoz tartozó Rákospusztán Salzer Adolf bérletén is mozgolódtak a munkások. Lipcsey Zoltán miskolci szolgabíró *50—50 napi* elzárásra ítélt egy csomó munkást, akiket aztán késő este csendőrök kísértek be Miskolcra.

Csanád megye

. . . A Csanád megyei szolgabíró-kisistenek egyre működnek, és gondoskodnak arról, hogy a fogházak ne maradjanak üresen. A Csanád megyei és Bács megyei aratósztrájkok ismét szaporították a szegedi királyi ügyészség foglyainak a számát. A napokban Battonyáról Justh Gyula milliomos-házelnök birtokáról 49 sztrájkoló munkást hoztak be az ügyészség fogházába. Ezeket 60 napi elzárásra ítélte az ügyészség szerződésszegés miatt. Itt azonban kijelentették, hogy inkább aratnak, mint raboskodnak. Erre szabadon bocsátották őket. A munkások tehát inkább a kegyelmes házelnök rabszolgái akárnak lenni, mint a „csillag" rabjai. A Bács megyei Zsombolyáról azt jelentette a főszolgabíróság a szegedi ügyészségnek, hogy volna tartalékban vagy 35 munkás, akit szerződésszegés miatt szintén 60 napi elzárásra ítéltek, szeretné őket itt elhelyezni. Az ügyészség azt felelte, hogy „minden hely betelt". Így persze másfelé kell keresni a börtönt a zsombolyai pandúr-helytartónak.

Csongrád megye

. . . A Vásárhelyi Reggeli Ujság[2] káromkodva és rágalmazva sírja világgá, hogy a „lelketlen izgatók" hatalmas kiáltása Hódmezővásárhelyre is elhatott, és nem talált süket fülekre. Gróf Károlyi Erzsébet batidai uradalmában 54 pár arató szüntette be a munkát és hazament *Felgyőre.* A kívánalmak egy részének teljesítése után azonban az aratók munkába álltak. Özv. Oravecz

[1] Helyesen: Jeszenszky Elek dr.
[2] Vásárhelyi Reggeli Ujság, 1906 július 2. Sztrájkmozgalmak városunkban.

Lőrincné tanyáján és Rózsa Imre birtokain is sztrájkba léptek a munkások. A szegvári úsztatómajorban, Mágocson, Józsefszálláson, Derekegyházán és Kiskirályságon szintén nem voltak hajlandók a megkötött szerződés értelmében munkába állni az aratók. E helyeken a békéltető tárgyalások már napok óta folynak, s azok sikeres elintézése végett a főszolgabíró a helyszínre utazott. Az úsztatómajornál sikerült a békés megegyezést létrehozni, és ott az aratás megkezdődött. — Felgyőpusztán, Károlyi Sándor örököseinek birtokán az aratósztrájk folytán az uradalom Mezőhegyesről rendelt 120 pár aratómunkást, akik munkába állottak, és mivel az uradalom birtokán aratógépek vannak, az aratással hamar elkészülnek.

Fejér megye

Fejér megyében terjed az aratósztrájk. A csendőrséget katonasággal erősítették meg és szaporították. — A Sárbogárdhoz tartozó Felsőtöbörzsökpusztán kiütött az aratósztrájk. 80 arató tette le a kaszát. A közigazgatási hatóság közbenjárására azonban a munkáltató és a munkások között egyezség jött létre, és a sztrájkolók újból munkába álltak. — Ugyancsak a Sárbogárdhoz tartozó Hatvanpusztán 120 arató tette le a kaszát. A sárbogárdi járás főszolgabírája csendőrkirendeltséget kért. *A sztrájktörők csendőrfedezet mellett dolgoznak.* Nádasladányban Nádasdy Ferenc birtokán is kiütött az aratósztrájk. A sztrájkolók nagyobb részt követelnek. — Kempelen Imre nagybirtokos hosszúhegypusztai birtokán egy órás aratósztrájk volt, amely azonban, miután az uradalom a munkások kívánságát teljesítette, véget ért. — Cziráky Antal gróf lovasberényi nagybirtokos börgöndi birtokán az aratósztrájk megszűnt. — Pákozd községhez tartozó Börgöndpusztán 100 pár aratómunkás sztrájkba lépett. Követelésük a robot teljes eltörlése. Ugyanis eddig volt 350 hold zabosbükköny, ezt ingyen kellett levágni, felgyűjteni és bekötni. Most kérnek érte 4 K-t holdjáért. Az uradalmi tiszt megtagadta a munkások követelését. Most várják a hatósági intézkedést. — Pákozdon a káptalanok birtokán is kiütött az aratósztrájk.

A székesfehérvári ügyészségen Dreher Antal fogva levő baracskai aratóit, valamint a veszprémi ügyészségnél gróf Cziráky Antal elzárt börgöndi aratóit szabadon bocsátották, mert a munkások kijelentették, hogy munkába állnak. A munkásokat azonnal elszállították az uradalmakba.

Győr megye

Az aratósztrájk ellen mindenfelé készenlétbe helyezték a csendőrséget. És még katonasággal is megerősítették. Egyébként a győri szárnyparancsnokság kerületében nincsen figyelemre méltóbb mozgalom.

Heves megye

Gyöngyös, Halász és Adács községek legtöbb uradalmában az aratómunkások abbahagyták a munkát. Az uradalmak gépeket hozattak, de utóbb béremelést adtak és a sztrájk megszűnt . . .

Szatmár megye

Szamosdobon az összes aratómunkások sztrájkba léptek. A csendőrséget persze rögtön összpontosították.

Szabolcs megye

Burger Pál kőláposi birtokán 40 aratópár sztrájkolt. De az egyezség megkötése után újra munkába állottak. — Harstein Sándor téti birtokos tanyáján hajdúböszörményi munkásoknak kellett volna munkába állniuk, de megtagadták a szolgálatot. Mivel pedig egyezség nem jöhetvén

létre, eltoloncolták őket falujukba. Mezőhegyesi sztrájktörőkkel pótolták a hiányt. — A *tiszapolgárdi* Gröber tanyán sztrájkba léptek a gazdasági cselédek. A tárgyalások még folynak. Itt is békés megegyezésre van kilátás.

A csendőrségnek jó nagy részét más megyék területére rendelték ki, amelyekben a helyzet „veszedelmesebb" alakot öltött.

A Szabolcs megyei örsökön katonaság végzi a csendőrszolgálatot.

Temes megye

Temes megye egész területén nap nap után fordulnak elő munkamegtagadások, azonban a legtöbbje véget ér az első 24 óra alatt. Az aratási munkabéreket a gazdák az egész megyében átlag 25—30%-kal emelték.

Több nap óta sztrájkolnak Deutsch Andor *temesbutyini* aratói, akikkel a megegyezés máig sem sikerült. A földbirtokos táviratilag tartalékmunkásokat kért az állami munkaközvetítőtől.

Vingán Manassy Barcó György báró murányi és gyarmati birtokain az aratók tegnap sztrájkba léptek. A tárgyalások a munkaadó és a munkások között még folynak.

Németszentpéteren két napig sztrájkoltak a földmunkások, mert az eddigi föltételek mellett nem voltak hajlandók az aratáshoz hozzáfogni. Ott nagybirtok nincs, csak kis- és középbirtok, de azért gyalázatosabb viszonyok uralkodnak, mint bármelyik kizsákmányoló ezerholdas uradalmán. Itt nem szerződtetik a munkásokat (ami alapjában véve jobb is), csak aratás előtt pár nappal szedik össze a gazdák aratóikat; fizetségről szó sem esik. Aratás után aztán annyi bért ad a gazda, amennyit jónak tart. A szervezett földmunkások végre megelégelték ezeket az állapotokat és kijelentették: hogy

1. Robotmunkát nem végeznek.
2. Követelnek minden hold levágásáért 80 kg búzát, továbbá jó kosztot és tiszta ivóvizet.

Két napi sztrájk után a gazdák kénytelen-kelletlen teljesítették a munkások követeléseit, és így a sztrájk az aratók győzelmével végződött.

Torontál megye

Deszken 150 pár arató lépett sztrájkba. A hatóság régi jó szokását itt is betartotta, 47 csendőrt hozatott a községbe a földesurak védelmére. A munkások azonban semmi alkalmat sem adtak a beavatkozásra. A két napi kitartás meghozta a gyümölcsét. Az eddigi 13. rész helyett 12.-ért aratnak, és minden q gabonára 10 kg pótlék, s így a megegyezés sikerülte után a munka tovább folyik.

Szerbkeresztúron a sztrájk megszűnt. A munkások 14. rész helyett 12. részt, 50 kg kommenció helyett 80 kg-ot kapnak, 1 K helyett 4 K, robothordás helyett 2 K 40 f napszám koszttal, 3 K koszt nélkül. Bár a munkaadók mindent elkövettek, a csendőröket kivezényelték, az eredményt a munkások mégis elérték. 50 szerbkeresztúri arató volt szerződve Schwartz Lajos uradalmába, továbbá 48 dorozsmai, 100 nagylaki és 72 oroszlámosi. A munkások kivívták, hogy 13. rész helyett 11. az ősziből, 10. részt a tavasziból, 80 liter búzakommenció helyett 100 liter, 4 K helyett 6 K-t szalonnára . . .

Vas megye

Az aratósztrájk Vas vármegye területén is több uradalomban terjedőben van.

Veszprém megye

A Veszprém körül fekvő falvak földmunkásai és napszámosai gyűlést tartottak, hogy az aratók mozgalmához, akik sztrájkba akarnak lépni, csatlakozzanak. Komjáthy rendőrkapitány a gyűlést karhatalommal feloszlatta.

Veszprémben betiltották a földmunkások gyűlését, amelyben a szövetség helyi csoportját akarták megalakítani.

Lepsény mellett Déghi Antal uradalmában dolgoznak az aratók, de az uradalom a munka abbahagyásától fél, s az egész uradalmat katonasággal tömette meg. Lám, milyen jó, ha valaki földesúrnak születik, hogy vigyáznak a tarkaruhás fiúk még az álmára is.

Világszabadság, 1906 július 14. Sztrájkmozgalmak az országban.

*

Bars megye

Hunyady László gróf birtokán *200 arató sztrájkba lépett.* A főszolgabíró *16 csendőrrel* a helyszínre ment. A verebélyi járásban az aratók és gazdasági cselédek közt sztrájkmozgalom jelentkezik. Baracskán a gazdasági cselédek megtagadták a munkát és a természetbeli járandóságok emelését követelik. *A csendőrörsöket megerősítették.* A gazdák hatóság útján sztrájktörőket kérnek, mert a gazdasági cselédek a szokásos, úgynevezett úrdolgát a legjobb helyen (?!) is megtagadták. Az ügyészség emiatt *behatóan nyomozást* folytat, és eddig is több „zgatót" letartóztattak.

Baranya megye

A Mlász Lajos tulajdonát képező *margitta-szigeti* Móricpusztán *45 pár aratómunkás sztrájkba lépett.* Eötvös Gusztáv szolgabíró és Kardos Géza csendőrmester két napig tartózkodtak a pusztán, hogy az aratókat a munka újra való megkezdésére bírják, de minden igyekezetük és rábeszélésük meddő maradt. Az aratók készpénzfizetés helyett részt akartak a termésből, amit a tulajdonos megadni nem volt hajlandó. Mivel az aratók hajthatatlanok maradtak, *valamennyiüket bekísérték a járásbíróság fogházába, mert közigazgatásilag 30 napi elzárásra* elítélték őket. A mohácsi szolgabírói hivatal intézkedésére a Földművelésügyi Minisztérium *45 pár szlovák sztrájktörőt dirigált Mohácsra Mezőhegyesről.* Míg ezek jönnek, addig *öt aratógép végzi az aratást.*

A siklósi járásban a Vaskapu-pusztán 32 pár arató beszüntette a munkát, mert a munkaadó a kért béremelést nem adta meg. A sztrájk hírére megjelent a munkások között Buzás László dr. siklósi tiszteletbeli főszolgabíró, aki a munkásokat egyenként *30—30 napi elzárásra ítélte.* Ugyancsak a Vaskapu-pusztán sztrájkra készülnek a hónapos napszámosok is. A baksai csendőrörstől *két csendőrt* vezényeltek ki a pusztára . . .

Békés megye

Königswarter báró *csabacsüdi* uradalmán a 102 pár aratómunkás sztrájkja *megszűnt. Az uradalom teljesítette a munkások összes követeléseit.*

Borsod megye

Az aratósztrájk Borsod megyében szórványosan még mindig jelentkezik. Így *Szihalmon* az egri káptalani uradalom cselédsége lépett sztrájkba. A sztrájk színhelyén megjelent Zsory György főszolgabíró, *három embert letartóztatott,* mire a többiek munkába állottak.

Sibold-Darócon Adler Lajos nagybérlő aratói is sztrájkoltak, de itt a sztrájk *békés úton* ért véget.

Csanád megye

A közigazgatási bizottság ülésén a helyettes alispán a mezőgazdasági munkások mozgalmára vonatkozólag a következő jelentést terjesztette elő:

Az első eset, ahol a munkások előzetesen kijelentették a munkábaállás megtagadását, Thanka Pál *kaszaperi* bérlőnél fordult elő, ahol azonban — a munkaadó kérelmére — a *szerződés felbontatván*, további megtorló intézkedés folyamatba tétele szükségtelenné vált.

A *központi járásban* közvetlenül az aratás megkezdése előtt lépett fel a komolyabb színezetű mozgalom, különösen a *püspöki uradalom lelei birtokán*, hol nem sikerülvén a munkásokkal megegyezésre jutni, a Földmívelésügyi Minisztérium táviratilag intézkedett, hogy a sztrájkoló munkások helyét a Mezőhegyesen tartalékban tartott pótmunkások — *sztrájktörők* — foglalják el.

Hasonlóképpen Mezőhegyesről 100 kaszás és 80 kévekötő vonult ki a Montag-cég *kaszaperi* birtokára, ahol a szerződött tótbánhegyesi munkások szintén megtagadták a munkábaállást. A járási hatóság 93 munkást ítélt el e címen, akiket a *fellebbezésre való tekintet nélkül* nyomban be is szállítottak részben a szegedi ügyészség, részint pedig a makói és battonyai járásbíróságok fogházába.

A *battonyai járásban* Baghy Imre battonyai gazdaságában merült fel pótmunkások alkalmazásának szükségessége, hová 44 kaszás és 44 marokverő vonult ki.

Aránylag legnagyobb nyugalom volt tapasztalható a vármegye *nagylaki járásában*. Itt is fordult elő ugyan munkamegtagadás, főleg kisebb gazdáknál, de majdnem minden esetben *megegyezés jött létre* a munkaadók és munkások között, legtöbbnyire a munkaadó engedékenysége folytán. Intézkedés szüksége fordult elő arra nézve is, hogy más vármegyékbe szerződött munkások *csendőrséggel kísértessenek vállalkozásuk helyére. Népgyűlések és értekezletek megtartását a járási hatóságok egyet sem engedélyeztek.*

Csongrád megye

Fábiánsebestyénpusztán Sváb Sándor földbirtokos 84 aratója sztrájkba lépett. A sztrájkolókat a *szentesi járásbíróság fogházába kísérték s közülük 36-ot 30—30 napi elzárásra ítéltek* . . .

Pest megye

Ráckeresztúron az arató- és cselédmunkások bérharc előtt állanak. Követelésük az aratóknak a behordásért holdanként 1 K, melyet eddig ingyen teljesítettek. A cselédek évi fizetésükhöz 10 K-t követelnek.

A munkások közt az összetartás nagyon erős, úgy hogy a munkaadók kénytelenek lesznek derekukat beadni.

A napszám tetemesen emelkedett az idén. Kaszás férfiaknak napszám 4 K (eddig volt 2 K). Marokszedőgyereknek 1,40 (eddig volt 50 f) . . .

Torontál megye

Torontál vármegyében majdnem az összes sztrájkok megszűntek. Az aratás a *felemelt munkabérekkel* rendben folyik. Két helyütt sztrájktörőkkel dolgoztatnak.

Gyála községben 48 munkás lépett sztrájkba, de később *kiegyeztek* s mind munkába állott.

Nagykikindán Drexler Ferencnél arató-bérmozgalom volt. 38 embert elzáratott 2—2 napra, mert nem akartak 65 kg búzáért egy lánc földet learatni. Most mégis 150 kg-ot fizet és koszt helyett 4 K-t.

Csendőrsortűz.

(Rajz a Kis Ujság 1905 július 1-i számából.)

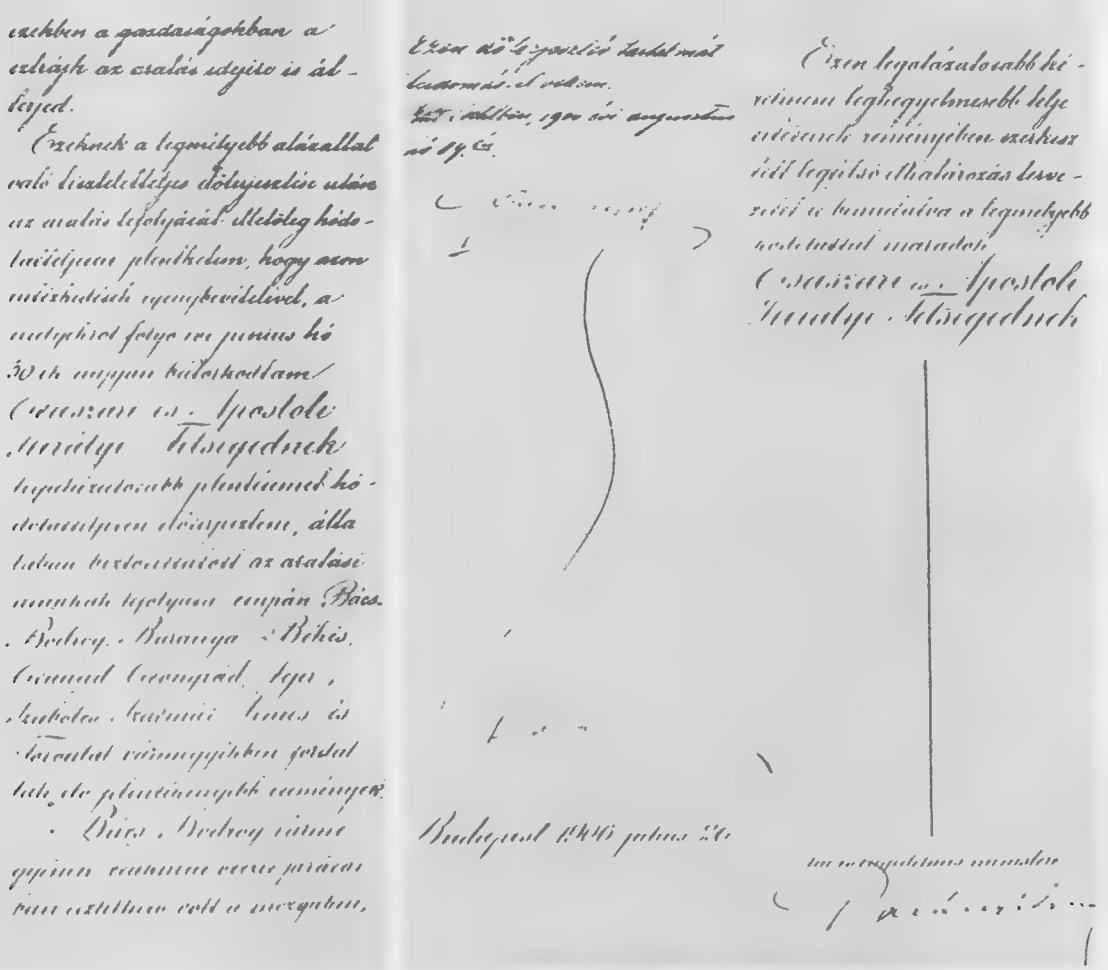

Darányi Ignác földmüvelésügyi miniszter előterjesztése I. Ferenc József királynak az 1906. évi aratósztrájkról.

(Részlet. – O. L. FM. eln. 1906–160–6667.)

Másnál lánconként 200 kg búza és koszt helyett 4 K. Könnyebb munkánál 150 kg és 3 K. Múlt évben 65—70 kg búza járt lánconként és sovány kommenció.

Báró Gerliczy Ferenc *deszki* uradalmában sztrájkba léptek az aratók. Az uradalom intézősége ugyanis a szükséges 600 munkást idegenből szerződtette és közülük csak 146-ot Deszkről. Emiatt a 146 deszki munkás megtagadta a munkába állást. Az uradalom csendőri segítséget kért.

Veszprém megye

A Dég községhez tartozó Antalmajor-pusztán a Békés megyéből hozott aratómunkások sztrájkba léptek. A főszolgabíró *egyenként 24 napi elzárásra ítélte a sztrájkolókat,* és beszállíttatta a veszprémi törvényszék fogházába. Mivel az elítélt sztrájkolók a főszolgabíró ítélete ellen fellebbeztek, az alispán a vármegye munkásügyi bizottságát táviratilag összehívta.

Szatmár megye

Szamosdobon 300 aratómunkás sztrájkolt. Javítást csak részben kaptak. A régi 2 K 80 f bér helyett most 4 K 40 f a fizetés. 40 munkás közül többet 2—2 napra elzártak és sokat eltoloncoltak.

Világszabadság, 1906 július 21. Sztrájkmozgalmak az országban.

258

1906 július 16

DARÁNYI IGNÁC FÖLDMŰVELÉSÜGYI MINISZTER ELŐTERJESZTÉSE FERENC JÓZSEF KIRÁLYNAK AZ 1906. ÉVI ARATÓSZTRÁJKOKRÓL

Legkegyelmesebb Úr!

A folyó évi aratás lefolyásáról a következőkben bátorkodom hódolatteljes előterjesztésemet a legmélyebb tisztelettel megtenni.

Kedvezőtlen és nyugtalanító előjelek mellett, komoly aggodalmat keltő jelenségek közepette vette kezdetét a folyó évi aratás.

A gazdasági munkások körében lappangó békétlenség már a tulajdonképpeni aratási munkálatok megkezdése előtt nem egy helyen kitörésre került, amennyiben az agitátorok meg nem szűnő működése folytán a gazdasági munkások igen sok helyen, főleg Bács-Bodrog, Torontál, Zala és Fejér vármegyékben megtagadták az aratást megelőző gazdasági munkák teljesítését. Több törvényhatóságban, így a legmélyebb alázattal fent elősoroltakon kívül még Békés és Csanád vármegyékben az általános aratósztrájk veszedelme annyira fenyegetett, hogy a hatóságok mindezen törvényhatóságokban a csendőrség megerősítését, csendőrkülönítmények felállítását, katonaság kirendelését kérték. A már június hó első napjaiban előforduló munkamegtagadások jelentőségét pedig még különösen az a körülmény is növelte, hogy a legtöbb esetben a munkát megtagadó munkások az illető gazdaságoknak aratásra is szerződött munkásai is voltak, és így okkal lehetett attól tartani, hogy ezekben a gazdaságokban a sztrájk az aratás idejére is átterjed.

Ezeknek a legmélyebb alázattal való tiszteletteljes előterjesztése után az aratás lefolyását illetőleg hódolatteljesen jelenthetem, hogy azon intézkedések igénybevételével, amelyekről folyó évi június hó 30. napján bátorkodtam Császári és Apostoli Királyi Felségednek

legalázatosabb jelentésemet hódolatteljesen előterjeszteni, általában biztosíttatott az aratási munkák lefolyása, csupán Bács-Bodrog, Baranya, Békés, Csanád, Csongrád, Fejér, Szabolcs, Szatmár, Temes és Torontál vármegyékben fordultak elő jelentékenyebb események.

Bács-Bodrog vármegyének csaknem összes járásaiban észlelhető volt a mozgalom; az előfordult szerződésszegési esetek azonban nagyobbára hatósági közbenjárással békés megegyezéssel elintézést nyertek, több esetben pedig a szerződésszegő munkásokkal szemben a törvény szigora erélyesen alkalmaztatott. Legnagyobb mérvet öltött a mozgalom a vármegye óbecsei és topolyai járásaiban. Az óbecsei járásban az aratási sztrájk Dungyerszky Bogdán óbecsei s Dungyerszky Lázár szenttamási birtokán, valamint a szomszédos birtokosoknál július hó első napjaiban tört ki, a topolyai járásban pedig gróf Zichy N. János topolyai birtokán.

A helyszínre kiszállott illetékes főszolgabíráknak az a törekvése, hogy a felmerült esetek békés megegyezéssel intéztessenek el, csak kevés esetben vezetett sikerre. A szerződésszegő munkásokkal szemben a törvény büntető rendelkezéseit kellett alkalmazni. A közgazdasági érdekek megóvása végett a szerződésszegő munkások pótlására az óbecsei járásban 215, a topolyai járásban pedig 198 tartalékmunkást bocsátottam a sztrájk miatt munkás nélkül maradt birtokosoknak rendelkezésére; miután pedig a mozgalom az újból és újból nyilvánuló elégületlenség folytán végleg lecsendesültnek nem volt tekinthető, közbiztonsági szempontból is a legmesszebbmenő intézkedések megtétettek.

Baranya vármegyében mindössze egy nevezetesebb eset fordult elő, a mohácsszigeti gazdaságban, hol Weisz Lajos bérlő aratómunkásai tagadták meg a szerződés teljesítését; a munkaadó indokolt kérelmére 80 tartalékmunkást bocsátottam rendelkezésre, mely intézkedés folytán az aratás minden további fennakadás nélkül elvégezhető volt. A vármegyében előfordult többi esetben az 1898 : II. törvénycikk[1] pontos alkalmazása következtében a sztrájkolók munkába álltak.

Békés vármegyében az orosházi, békési, gyomai és szarvasi járásokban fordultak elő nagyobb mérvű munkásmozgalmak. Legnagyobb arányokat öltött a sztrájk Nagyszénás és Békés községekben, hova — miután a hatóságok közbelépése a sztrájk megszüntetése tekintetében eredményre nem vezetett — a sztrájkoló aratók pótlására 610, illetve 640, összesen 1250 tartalékmunkás elküldése iránt kellett intézkednem.

Azt az eredményt, mit az elsőfokú hatóságnak sem jó szóval, sem szigorú büntetéssel nem sikerült elérni, azt a tartalékmunkások gyors megjelenése biztosította. Nagyszénás községben a tartalékmunkások már a munkamegtagadást követő napon megjelenvén, a sztrájkoló munkások átlátták, hogy a gazdákat kényszerhelyzetbe nem hozhatják, s rögtön a tartalékmunkásoknak munkába állása után, a szerződés teljesítése végett munkára jelentkeztek. Munkaadók a munkásokat hajlandók voltak visszavenni, a tartalékmunkások munkaadó kérelmére még másnap elszállíttatván, az aratás minden további zavar nélkül folyt le. Nagyszénáson a tartalékmunkások gróf Károlyi Mihály és gróf Berchtold Lipótné birtokára küldettek. Hasonló eredménnyel járt a Nagyszénással szomszédos Szentetornyán Székács Istvánnál kitört mozgalom, honnan a haladéktalanul rendelkezésre bocsátott 50 tartalékmunkás ugyancsak másnap már visszavonható volt, mert ottani aratók a munka teljesítése végett jelentkeztek, a munkaadó s munkások együttes kérelmére az ítélet végrehajtása felfüggesztetett. Békés községben ellenben, hova 640 munkást gróf Wenckheim Frigyes uradalmának rendelkezésére bocsátottam, ezen tartalékmunkások végezték be az aratást. Jelentősebb mozgalom volt még gróf Zselénszky Róbert Orosháza községhez tartozó Kakasszékpusztáján és Wolfinger Miksa orosházi bérlő gazdaságában. Az előbbi helyen 62 pár munkás tagadta meg a munkát, a munkások közül 51 elítéltetett, a többi elővezettetett, tartalékmunkások küldése azonban szükséges nem volt, mert a munkások a büntetés megkezdése után a munka teljesítésére jelentkeztek. Wolfinger bérgazdaságában 90 munkás tagadta meg a szerződés teljesítését, s miután a munkások hatósági beavatkozás dacára sem voltak hajlandók munkába állani, munkaadó kérelmére 40 tartalékmunkást bocsátottam rendelkezésére, kik az aratást bevégezték.

[1] Lásd e kötet 161. old. jegyzetét.

Csanád vármegyében a makói, battonyai és kovácsházi járásokban fordult elő több munkamegtagadási eset, melyek közül néhány, így Verhovay Gyuláné battonyai, Purgly Emil tompai, San Marco hercegnő őscsanádi, Nagy József makói birtokán kitört a sztrájk, valamint a Földeák községben észlelt általános sztrájk a hatóság közbelépésére az izgatók megbüntetése után békés úton befejezést nyert. Az aratás zavartalanságának biztosítása végett mindössze három gazdaságba kellett tartalékmunkásokat küldenem; a csanádi püspökség nagykopáncsi uradalmába 69, Montag M. és fia tótbánhegyesi bérlők részére 180 és Baghy Imre battonyai birtokos részére 88 munkást.

Csongrád vármegye dorozsmai, mindszenti és csongrádi járásaiban volt nagyobb sztrájkmozgalom. Gróf Berchtold Lipótné nagymágocsi, továbbá az algyői őrgróf Pallavicini Sándor hitbizományi uradalma több gazdaságában hatósági beavatkozás után az aratók újból munkába állottak. Szintúgy jelentkeztek a szerződés teljesítése végett gróf Károlyi László derekegyházi és szegvári uradalmának munkásai is, kiket a főszolgabíró a törvény alkalmazásával egyenként 15—15 napi elzárásra ítélt. A legnagyobb jelentősége azonban gróf Károlyi Sándor örökösei felgyői uradalmában kitört mozgalomnak volt, hol hatósági beavatkozás után sem sikerült a munkásokat szerződésük teljesítésére bírni; munkaadó indokolt kérelmére 240 tartalékmunkásnak haladéktalan elküldése iránt intézkedtem, az aratás ezen intézkedésem folytán símán folyt le.

Fejér vármegyében az előzőleg folytatott nagymérvű agitáció folytán a munkások elégületlensége igen sok esetben már az aratás előtt munkamegtagadásban nyilvánult, úgy hogy a szerződésszegő munkások munkába állítására a csendőrségi karhatalmat fokozott mértékben kellett igénybe venni s a hatóságoknak a törvény teljes szigorát alkalmazni. A hatóságok erélyes fellépése sikerre is vezetett; a félrevezetett munkások, belátván törvénybe ütköző magatartásuk káros következményeit, az elvállalt munkát szerződésüknek megfelelően el is végezték. Tartalékmunkások kirendelése mindössze egy esetben vált szükségessé. Dreher Antal baracskai (váli járás) birtokos részére 40 pár munkás küldetett Kisbérről, akiknek közreműködésével az aratás zavartalan lefolyása biztosíttatott.

Szabolcs vármegyében csak egy jelentékenyebb munkamegtagadási eset fordult elő. Hartstein Sándor téti birtokosnál ugyanis az aratók béremelést követelve, megtagadták a szerződés teljesítését, a hatósági eljárás lefolytatása után munkaadó kérelmére a tartalékból 60 munkást engedtem át részére.

Szatmár vármegyében a csengeri járásban Csengerbagos, Szamosdob és Újfalu községekben történtek munkamegtagadások; mindhárom esetben az aratás zavartalan menetének biztosítása végett tartalékmunkások átengedése vált szükségessé. Ezen törvényhatóságban 190 munkást bocsátottam a sztrájk által sújtott gazdáknak rendelkezésére.

Temes vármegyében — ámbár a csákovai, vingai, újaradi, verseci és központi járás területén igen sok munkamegtagadási eset fordult elő — tartalékmunkások küldését csak két esetben kellett elrendelnem. Az esetek túlnyomó többségében ugyanis a munkamegtagadások komolyabb bonyodalmakat nem okoztak s hatósági közbelépés mellett békésen intéztettek el. Báró Manassy gyarmatai gazdaságának azonban 95, báró Sztojanovics György germáni birtokosnak 164 tartalékmunkást kellett rendelkezésre bocsátanom, miután az aratás lefolyásának zavartalansága csak ily úton volt biztosítható.

Torontál vármegyében alig volt járás, melyben a mozgalom észlelhető ne lett volna. Az aratási sztrájk ezen törvényhatóság területén öltötte a legnagyobb arányokat, s egyedül a vármegye három déli járása, az alibunári, antalfalvi és pancsovai voltak azok, ahol a mozgalom komoly következményeitől nem kellett tartani. A legaggasztóbb volt a helyzet a törökbecsei, törökkanizsai és bánlaki járásokban. A törökbecsei járásban már június hó utolsó napjaiban számos gazdaságban tagadták meg az aratók a munka teljesítését. A mozgalom ugyan nem egy helyen, részben a hatóság tapintatos közbelépése folytán, részben azáltal, hogy a munkaadók az aratási járandóságot felemelték, békés elintézést nyert, azonban számos esetben sem a hatóságnak békéltető kísérletei, sem a törvény szigorú alkalmazása után a munkások szerződésüket teljesíteni hajlandók nem voltak, minek folytán kilenc esetben összesen 700 tartalékmunkásnak átengedése iránt intézkedtem. Az engedélyezett tartalékmunkásokkal Lónyai Flóra, Solymos Gusztáv,

Dungyerszky Lázár, Urbán Péter és Rohonczy Gedeon törökbecsei gazdaságában sikerült az aratást fennakadás nélkül befejezni. A törökkanizsai járásban a mozgalom nagy terjedelmét az mutatja leginkább, hogy e járás területén körülbelül 2000 munkás lépett sztrájkba.

Tartalékmunkások átengedése iránt — miután igen sok esetben munkaadók máshonnan pótolták a sztrájk folytán beállott munkáshiányt, illetve munkásaikkal kiegyeztek — három ízben történt intézkedés. A szerződés teljesítését megtagadó munkások pótlására, az illető munkaadók indokolt kérelmére báró Gerliczy Ferenc deszki uradalmának 600, Schwarcz József oroszlámosi gazdaságának 130 és Léderer Artur és Károly csókai birtokosoknak 80 tartalékmunkást bocsátottam rendelkezésére. A bánlaki járásban körülbelül 700 arató lépett sztrájkba. Több esetben, így báró Csávossy Gyula nagyrédei, gróf Karátsonyi Camillo laudontanyai, gróf Karátsonyi Jenő bánlaki, Blaskovich Mihály nagygáji birtokán s még néhány kisebb birtokon a munkások egyenként 30—30 napi elzárásra ítéltetvén, a büntetés megkezdése előtt munkába kívántak állni. Miután a birtokosok hajlandók voltak a munkásokat visszafogadni, az ítélet végrehajtása felfüggesztetett, s munkások szerződésüket akadály nélkül teljesítették. Néhány esetben azonban a hatóságok minden igyekezete, hogy a munkások szerződésüket teljesítsék, kárba veszett, és az aratási munkák elvégzésére a tartalékból kellett munkásokat átengednem. Ily eset állt be Dániel László kanaki birtokán, hova 60, Dániel Ernő nagygáji birtokán, hova 80, ifjú Dániel Pál óléci birtokán, hova 50 tartalékmunkást engedélyeztem. Erősebb mozgalmak fordultak még elő a párdányi járásban; tartalékmunkások átengedése iránt csak egy esetben kellett intézkedni. Polakovics Mátyás csebzai birtokosnál az aratók a legutolsó pillanatban, mikor az aratás már halasztást nem szenvedhetett, megtagadták a munkát. Miután a tartalékmunkások átengedésének összes feltételei fennforogtak, 70 munkást haladéktalanul engedélyeztem. A zsombolyai, zsablyai, nagyszentmiklósi és nagykikindai járások területén jelentékeny munkamegtagadási eset csekélyebb számban fordult elő, ezek is jórészben békés úton nyertek elintézést. A zsombolyai járás területén gróf Csekonics zsombolyai uradalmában 96 munkás tagadta meg a munkába állást. Miután hatósági felhívás dacára munkába állni vonakodtak, egyenként 30—30 napi elzárásra ítéltettek. A büntetés megkezdése előtt azonban, mikor értesültek arról, hogy a tartalékmunkások másnap a munkahelyen megjelennek, munkára jelentkeztek, s munkaadó által vissza is fogadtattak. Teljesen azonos eset állt be Tauber Ottó padéi gazdaságában is, hol 80 munkás vonakodott a munkát teljesíteni. A nagyszentmiklósi járás területén mindössze egy jelentékeny sztrájkeset volt. Gróf Nákó Sándor pusztaporgányi birtokán ugyanis 270 arató lépett sztrájkba. A békéltető tárgyalás eredményre vezetett, 38 munkás azonban elítéltetett, egyenként 30—30 napi elzárásra. A zsablyai járásban négy esetben történt nagyobb jelentőségű munkamegtagadás. A főszolgabíró a helyszínre kiszállva, elsősorban a felmerült esetek békés elintézésére törekedett, hol ez azonban nem sikerült, teljes szigorral lépett fel.

Mindezeken kívül az ország egyéb részeiben is fordultak elő kisebb mérvű mozgalmak, így különösebben Heves, Pest-Pilis-Solt-Kiskun, Bars, Tolna, Somogy, Zala és Sopron vármegyék területén; ezek azonban az aratás lefolyását meg nem zavarták.

Ezeknek a legmélyebb hódolattal való előterjesztése után örömmel jelenthetem Császári és Apostoli Királyi Felségednek, hogy az aratás, dacára az azt megelőző aggasztó jelenségeknek s az aratás folyamán előfordult mozgalmaknak, az ország legnagyobb részében zavartalanul folyt le, mely akadálytalan lefolyást a hatóságilag szervezett munkásközvetítés, a hatóságoknak minden fokozaton tanúsított figyelme s az előfordult esetekben erélyes és tapintatos közbelépése s eljárása s a Császári és Apostoli Királyi Felséged magyar belügyminisztere által foganatosított közbiztonsági s rendészeti intézkedések erélyessége biztosította. Általában ezúttal is különösen jó hatása volt a ménesbirtokokon összpontosított munkástartaléknak, amennyiben már ennek szervezése által s azon körülménynél fogva, hogy e tartalékból 5266 munkás adatott át a sztrájkolók pótlására, e réven biztosíttatott annak lehetősége, hogy a szabályszerű munkaszerződést kötött munkaadók a törvényt sértő munkások ellenében a kellő védelemben részesíttessenek és a közérdek felbecsülhetetlen sérelmére hátrányt ne szenvedhessenek.

Amidőn ezen legalázatosabb előterjesztésemet Császári és Apostoli Királyi Felségednek a fentebb legmélyebb hódolattal előadottakban megtenném, azon legalázatosabb kérelemmel

bátorkodom Császári és Apostoli Királyi Felséged elé járulni, hogy ezen legalázatosabb előterjesztésemet legkegyelmesebben tudomásul venni méltóztassék.

Ezen legalázatosabb kérelmem legkegyelmesebb teljesítésének reményében szerkesztett legfelső elhatározás tervezetét is bemutatva a legmélyebb hódolattal maradok

Császári és Apostoli Királyi Felségednek
hű és engedelmes minisztere:
Darányi Ignác

Ezen előterjesztés tartalmát tudomásul vettem.
Kelt Ischlben, 1906. évi augusztus hó 19-én.
Ferenc József

Tisztázat. — OL. FM. eln. 1906—160. (6667.)

259

1906 július 30

A BATTONYAI FŐSZOLGABÍRÓ JELENTÉSE CSANÁD MEGYE ALISPÁNJÁHOZ A JÁRÁS TERÜLETÉN LEZAJLOTT ARATÓSZTRÁJKOKRÓL ÉS A SZTRÁJKOK OKAIRÓL

. . . Az egyes esetekből nyert benyomásokból ítélve, egész határozottan állíthatom, hogy a sztrájk nem volt szervezett. Oka ennek egyrészt a szerfelett bő termésben rejlik, másrészt pedig abban, hogy az újjászervezett szociáldemokraták battonyai vezérei, úgy látszik, a budapesti központi vezetőséggel egyetértve, éppen a bő termésre való kilátás, továbbá az 1898. évi II. tc.[1] szigorúnak ismerése és annak tudatában, hogy a sztrájkba lépők könnyen helyettesíthetők a mezőhegyesi állami ménesbirtok tartalékmunkásaival — tartózkodtak a sztrájk szervezésétől, sőt egyenesen elítélték a szerződésszegők eljárását, és őket lebeszélni törekedtek.

A szórványosan előfordult eseteknél azonban a munkaszüneteltetés általános oka a takarás megkezdésekor a nehéz vágás és az emiatt megkövetelt munkabér-többlet, az aratás vége felé pedig azon körülmény volt, hogy a búza dűltsége miatt tényleg erősen megnehezített aratási munka tovább tartott, mint a konvenciónak nevezett élelmezésre kikötött természetbeni járulék.

Itt a munkaadók egy részének igen nagy tapintatlanságáról kell megemlékeznem, kik még megütköznek azon, hogy munkásaik éhen nem akarván dolgozni, a részből levonandó előleget kérnek, ahelyett, hogy a panaszt és az ilyen esetben elkeseredést előidéző hatósági beavatkozást elkerülve, méltányosan jártak volna el, anélkül, hogy károsodtak volna.

Amennyire jó hatással van a szerződés szigorú betartatása és betartása, annyira nevelője az amúgy is folytonosan növekvő elégületlenségnek a méltánytalan bánásmód, említett esetekben a méltányosság nem is járt volna a szerződés legcsekélyebb megváltoztatásával sem. — Szerencsére ilyen eset ritkán fordult elő és tapintatos intézkedéssel a szerződés érvényének és tekintélyének megcsorbítása nélkül békés úton elintéztetett.

Ha a sztrájk szervezettségét a fentebb említett körülmények tették kizárttá, úgy a sporadikus[2] sztrájkesetek fellépése a munkástörvény által adott majdnem kivételesnek mondható hatalom gyors és erélyes felhasználásán múlt.

Járásom munkásnépe, ha ismerte is az 1898. évi II. tc. rendelkezéseit, de annak alkalmazhatóságáról nem volt még előző esetek által meggyőzve, tehát igen előnyösen az aratási

[1] Lásd e kötet 161. old. lábjegyzetét.
[2] Szórványos.

munka elején történt a Baghy uradalom munkásainak sztrájkja, melyről bővebben az egyes esetek felsorolásánál alább emlékezem meg, itt csak azért, mert az itt alkalmazott szigorú és gyors eljárás, továbbá a munkások azon hiedelmének megváltoztatása, tudniillik, hogy nem pótolhatók, mint példaadás igen üdvös hatással volt.

Figyelemre méltó körülmény, hogy a szerződésszegők túlnyomó része nemzetiségi, szerb és román volt.

A járás kisebb birtokosai majdnem kivétel nélkül csak szóbelileg szerződtek aratóikkal, így az 1898. évi II. tc. 8. §-ának rendelkezéseihez képest igen sok panaszt kellett mindkét részről elutasítani.

Hatósági beavatkozásra a következő esetekben került sor:

A kevermesi Sina uradalom vizesi gazdaságában 47, Torontál megyei német ajkú és oláhcigány arató állott sztrájkba, az aratás nehézsége miatt követeltek magasabb munkabért.

Munkábavezettetés és ítélethozatal után a szerződés feltételei szerint munkába állottak, mire az ítélet megsemmisíttetett és munkaadó javítást adott.

Spitzer Károly pusztabattonyai bérletén 28 arató (szerbek) kiegyezett a munkaadóval. Közvetlen a hatósági beavatkozás előtt. A sztrájk oka a romlott és dúlt búza volt.

Özv. Verhovay Gyuláné pusztabattonyai aratói, számszerint 21-en (szerb és oláh), szintén munkabéremelést akartak kicsikarni, de megmagyaráztatván nekik a munkástörvény és annak hatálya, munkába állottak.

Baghy Imre pusztabattonyai aratói (43 szerb) csak teljesíthetetlen követelések árán voltak hajlandók munkába állani. Karhatalommal kivezetve, munkába állást újra megtagadták, mire az 1898. évi II. tc. 62. § alapján 30—30 napi azonnal végrehajtandó elzárásra ítéltettek, és a büntetés kitöltésére a szegedi királyi ügyészség börtönébe szállíttattak. 2 napi elzárás után azonban kijelentették, hogy a szerződés feltételei szerint munkába állanak.

Az időközben távirati intézkedéssel hozatott mezőhegyesi tartalékmunkások (székelyek) a legrövidebb idő alatt munkába állíttattak és igen jól beváltak, a szerződött munkások visszatérte után azonban visszaszállíttattak Mezőhegyesre.

A mezőhegyesi ménesbirtokon két ízben volt kisebb zavar a tartalékmunkásokkal.

Első ízben 87 rutén munkás az élelmezés ellen panaszkodott, másodízben 134 román és szlovák munkás hazabocsátását követelte. Mindkét esetben rögtön erélyes elzárással állíttatott helyre a rend.

Kövér Ede örököseinek pusztabattonyai dohánykertészei és aratómunkásai között volt a hibás szerződés miatt zavar. Az aratási szerződésben ugyanis a kertészek szerződésében felhozott azon joga a dohánykertészeknek, hogy a gabonából aratást kapnak, nem volt felemlítve.

A szerződés e hiánya jegyzőkönyvi megegyezés útján pótoltatott.

Jenovácz Milán pusztabattonyai birtokára 8 szerb aratómunkás karhatalommal a munkahelyre vezettetvén, a munkát békében folytatta.

Singer Izrael tornyai birtokosnál ugyanilyen lefolyású eset volt 18 tornyai oláh és szerb munkással.

Purgly Emil tompai birtokosnál ugyanilyen lefolyású eset volt, 18 aratója panaszra jött hozzám a konvenciós búza rosszasága miatt. A kifogásolt búza felesketett szakértők által szemle alá vétetett, s azok által nem találtatván konvenciós búza minőségűnek, munkaadó határozathozatal nélkül kötelezte magát jobb búza kimérésére.

A takarás folyama alatt nevezett birtokos izgatás miatt feljelentett 7 aratót. Miután ezekre a rögtön megindított vizsgálat folyamán kiderült, hogy a készülő sztrájknak tényleg az ő bujtogatásuk az oka, a szerződésnek velük szemben való felbontását az 1898. évi II. tc. 22. §-a alapján határozatilag jóváhagytam, és a fent idézett törvény 65. §-a alapján őket 25—25 napi elzárásra és 100—100 korona pénzbüntetésre ítéltem.

Raschofszki József pusztadombegyházi kisbirtokos 8 sztrájkoló munkása karhatalommal visszavezettetés után a munkát rendben folytatta.

Krizsán Sándor tornyai birtokosnál szintén ilyen körülmények között ugyancsak 8 aratóval folyt le a sztrájk.

Steiner Jakab ciondai birtokos 24 munkása vérszemet kapván munkaadó engedékenységétől, dacára annak, hogy a 13-ados részt 11-re emelte, még konvenciótöbbletet akartak munkaszüneteléssel elérni, de a karhatalom rögtöni megjelenésére munkába állottak.

Egyes szerződésszegő aratók visszakísértetése napirenden volt.

A csendőrség előzőleg beterjesztett jelentésemre a rendes létszámra emeltetett, rendes létszámon felüli emelést csak akkor kértem a szegedi csendőrkerületi parancsnokságtól, mikor arra feltétlen szükség volt.

Meg kell említenem e helyen, hogy a csendőrség minden felhívásomat a legnagyobb pontossággal és ügybuzgalommal teljesítette.

A hordás és részben a cséplés ez idő szerint fennakadás nélkül folyik a járás területén.

Petrovits Mihály
h. főszolgabíró

Tisztázat. — MMI Archivum. Csanád m. alisp. ir. (Agrárszocialista mozgalmak.) 1906—626. (387.)

A MUNKÁSSÁG SZTRÁJKHARCAI 1906 NYARÁN ÉS ŐSZÉN

A SALGÓTARJÁNI BÁNYÁSZOK SZTRÁJKJA 1906 JÚNIUS—JÚLIUS (260—262)

260

1906 július 3

TUDÓSÍTÁS A SZTRÁJKOLÓ BÁNYÁSZOK KÖVETELÉSEIRŐL

A *salgótarjáni* bányákban egyre terjed a sztrájk[1]. Ma már több mint 4000 bányász áll harcban, éspedig: a *salgótarjáni bányatársulat Pálfalva, Etes, Inasző, Székvölgy és Károlyakna* nevű aknáiban s az *Északmagyarországi Kőszénbánya* Részvénytársulat *baglyasaljai, Bikalak, Béne, Mizserfa, Csibaj és Nunti* aknáiban. A bányászok követelései ezek:

1. Az alapbér 4 K legyen. 2. A túl hosszú munkaidőt szállítsák le 8 órára. 3. Vasárnapi munka után kettős bér fizetendő. 4. Vasárnap csak az el nem halasztható munkák végzendők. 5. A betegsegélyző és lakásügy rendezése. 6. A feljebbvalók részéről tisztességes bánásmód. 7. A gyermekek munkabére 2 K legyen.

A sztrájk kitörésének oka, mint a munkások előadják, a büntetéspénz és a nyugdíjkérdés. Csupán a salgótarjáni aknákban *31 000 K büntetéspénzt vontak le a múlt évben.* A nyugdíj ügyében azt panaszolják a munkások, hogy a munkások jogait kijátsszák, mert rövid idővel a nyugdíjjogosultság elérése előtt valami ürügy alatt elbocsátják a munkásokat.

A bányaterületen 200 csendőr és 1000 katona van összpontosítva, akik megakadályozzák, hogy a munkások egymással érintkezzenek. A munkások tehát éjjel titkos gyűléseket tartanak az erdőkben és hegyszakadékokban.

68 bányászt vasra verve a csendőrségre vittek, s eltoloncolták őket. Családjukat a társulat kilakoltatta, s most az utcán kóborolnak hajléktalanul.

A sztrájk mindennek dacára egyre terjed.

Friss Ujság, 1906 július 3. Négyezer bányász sztrájkol.

---

[1] A sztrájk június 24-én tört ki. *(Lásd Népszava 1906 július 3. A bányamunkások küzdelme.)*

1906 július 5

TUDÓSÍTÁS A CSENDŐRSÉG BEAVATKOZÁSÁRÓL

[1]... Késő éjjel vettük Salgótarjánból mai kelettel a következő tudósítást:

A bányamunkások harca még egyre tart Salgótarjánban és vidékén.

A hatóság vad garázdálkodása és brutalitása a sztrájkolók harci kedvét csak fokozza. A kilakoltatott munkáscsaládok egytől egyig idevaló munkástársainknál helyeztettek el. Munkástársaink — amennyire tőlük telik — gondoskodnak arról is, hogy az eltoloncolt családfenntartók hozzátartozóit élelmiszerekkel lássák el. Egyszóval hiábavalónak bizonyul a bányaigazgatóság erőszakoskodása. A sztrájk tart és tartani fog mindaddig, míg a bányatársaság meg nem szünteti az eddig divatozó uzsora-rendszert.

A hatóság pártatlanságát és általában való eljárását jellemzi az is, hogy Budapestről lehozatott titkos rendőrökkel figyeltetik nemcsak a bányamunkásokat, hanem az itteni pártvezetőség tagjait is. Természetesen, ezzel nem érnek el semmit. A mi palóc bányászaink túljárnak a pesti rendőrök eszén, és élénk összeköttetést tartanak fenn egymással a rendőri éberkedés ellenére is.

Az Északmagyarországi Kőszénbánya és Iparvállalat Részvénytársaságnak a Mizserfa aknában dolgozó sztrájkolókat szép ígéretekkel sikerült munkába csalni és két napig dolgoztatni. A becsapott munkások azonban csakhamar rájöttek arra,hogy őket ki akarja játszani a vállalat testvéreik ellen. Elsején tehát újból sztrájkba léptek, és most már *nem engednek mindaddig, míg kívánságaikat egytől egyig nem teljesítik.*

Jellemzi a sztrájkolók hangulatát, hogy most már valamennyien belátják a szervezkedés hasznos és szükséges voltát, és esküvel fogadják egymásnak, hogy a szervezkedés hű katonái maradnak. Sok százra megy a szociáldemokrata pártba belépett bányamunkások száma.

Ugyancsak Salgótarjánból jelentik nekünk telefonon:

A keddre bejelentett népgyűlést tudvalevőleg betiltották. A gyűlésre igyekvő munkások közül *40-et elfogtak, vasra vertek, és így vasraveretten egészen az aknáig durva ütlegelések, pofozások közepett kísérték őket.* Mikor mégsem akartak a munkások munkába állani, *kitoloncolták őket.* A most kitoloncolt bányamunkások családjait is *kilakoltatták.*

Itt említjük meg, hogy egyik-másik reggeli lap a Magyar Tudósító nyomán megírta, hogy „a salgótarjáni bányászmunkások sztrájkja ügyében tegnap távirat érkezett a Belügyminisztériumba a salgótarjáni bányamunkásoktól, melyben panaszolják, hogy a *csendőrség jogtalanul használta a munkásokkal szemben a fegyvert.* A távirat szerint *11 munkás sebesült meg.* Gróf Hadik János államtitkár még a tegnapi nap folyamán ugyancsak táviratban utasította a salgótarjáni főszolgabírói hivatalt, hogy a munkások és csendőrök közt történt összeütközésről haladéktalanul kimerítő jelentést tegyen a Belügyminisztériumnak, valamint a sztrájk mozzanatairól is." — Mihozzánk a munkások és a csendőrök között történt összeütközésről és a csendőrök állítólagos vérengzéséről nem jött értesítés.

Népszava, 1906 július 5. 106 százalék osztalék.

A Népszava 1906 július 7-i számában A bányamunkások küzdelme címmel hosszabb tudósítás jelent meg a sztrájkról. A cikk rámutat a kormány tagjainak demagógiájára, valamint a bányakapitányság mesterkedéseire. A bányakapitány ugyanis kitoloncolással fenyegette meg az „elégedetlenkedő" bányászokat, és így sikerült munkába kényszerítenie a sztrájkolók egy részét. Beszámol a cikk arról, hogy Olaszországból 109 bányamunkást hoztak sztrájktörő munkára, azonban „28 kivételével nem mentek le a bányába. *Szolidaritást vállaltak sztrájkoló magyar testvéreikkel.*" Utal arra is, hogy Hodzsa Milán szlovák nemzetiségi képviselő a képviselőház 1906 július 6-i ülésén szóvá tette a hatóságok önkényeskedését.

---

[1] Bevezetőben a cikk adatokat közöl a Salgótarjáni Kőszénbánya Társulat tulajdonosainak óriási nyereségeiről. A vállalat 1891 és 1904 között évi 15—70%, egy ízben pedig 106% osztalékot fizetett részvényeseinek. Az igazgatóság minden esetben 10%-ot kapott a nyereségből, és az évek folyamán milliókat harácsolt össze. 1904-ben 2 255 440 K tiszta nyereséget mutatott ki a vállalat, tartalékalapra, leírásokra és juttatásokra pedig még közel 640 000 K-t fordítottak.

1906 július 8

TUDÓSÍTÁS A SZTRÁJKOLÓK EGY RÉSZÉNEK MUNKÁBAÁLLÁSÁRÓL ÉS A SZTRÁJK TOVÁBBI ESEMÉNYEIRŐL

Megírtuk már lapunk szombati[1] számában, hogy a bányavállalatok embertelen eljárása, a hatósági közegek terrorizmusa, a katonák és rendőrök brutalitása végre is azt eredményezte, hogy a bányatelepeken lakó, nagyobbára idegen bányamunkások munkába kényszerültek állani. A bányatelepeken, a társulati lakásokban lakó bányamunkások minden élelmi cikktől el voltak zárva, és nem csodálható, hogy az időjárás kíméletlenségének és az éhenhalásnak kitett páriák feladták a harcot. De a Salgótarján környékén fekvő községekben lakó bányamunkások, *jó 2000-en, lankadatlanul folytatják tovább a küzdelmet a vérszopó társaság ellen.*

Gyönyörű és magasztos példája a munkásság szolidaritásának az, hogy ezek a még sztrájkoló, de lakással és holmi élelmi cikkekkel rendelkező bányamunkások, ugyanolyan kizsákmányoltjai és páriái a társaságnak, mint a bányatelepeken lakók, elkeseredett és a győzés reményébe vetett hitüktől megfosztott testvéreiket *el akarták látni élelemmel mindvégig.* A katonai és csendőrkordonon azonban lehetetlen keresztüljutniuk; a telepeken lakók és a községekben tartózkodók el voltak zárva egymástól.

Említettük azt is, hogy a sztrájktörő szerepre Salgótarjánba szállított bányamunkásokkal felsült az igazgatóság. Ezek a munkások a próbaleszállás után kijelentették, hogy nem dolgoznak, és részben a mai nap folyamán már el is utaztak. Az utazgatásra fordított rengeteg összeg feláldozása hiábavaló volt.

A bányatársaság most — mint nekünk Salgótarjánból írják — a még sztrájkban álló 2000 bányamunkást *ki akarja éheztetni.* De ezzel a tervével is fel fog sülni. Ha a bányatársaság folytatja garázdálkodásait, ha a követeléseket nem teljesíti, a sztrájkolók egyszerűen ott hagyják a társaságot, és más munkát vállalnak, amit már kilátásba is helyeztek nekik, mert a mezei munkák elvégzésére úgyis szükség van munkásokra. És akkor hozathat a társaság idegenből — drágább munkásokat, ha ugyan kap...

*

Késő éjjel értesültünk arról, hogy Szakáll főszolgabíró a vasárnapra hirdetett gyűlés megtartását sem vette tudomásul. Az alispán meg helybenhagyta a július 3-ra bejelentett népgyűlés betiltását...

Népszava, 1906 július 8. A bányamunkások küzdelme.

A rendőrségi jelentés szerint a társulat a bányászok követeléseit nem teljesítette, „csupán az élelemtárból eladásra kerülő áruk árait szállította le". *(A magyarországi szocialisztikus munkásmozgalmak az 1906. évben. Budapest 1907. Radó I. Ny. 870. old.)*

---

[1] 1906 július 7.

263

1906 augusztus 29

A BÁNYÁSZOKNAK A VÁLLALAT IGAZGATÓSÁGÁHOZ BENYÚJTOTT KÖVETELÉSEI

A salgótarjáni kőszénbánya részvénytársulati munkások kéréseil Melyben a következő feltételek mellett leszünk hajlandók a munkát visszafogadni:

1. Tisztességes bánásmód a munkásokkal szemben.
2. A munkásvédő szövetség helyreállítása s a szervezkedést elismerni.
3. A 8, azaz nyolc órai munkaszak az összesnek.
4. A bérek javítása a következő feltételek mellett:

Bányásznak legkevesebb 4 K napibér. Az összes akkordmunka teljes kifizetése. Akkordmunkák csakis olyan feltételek mellett fogadtatnak el, ha 4 K-t kereshetnek. Továbbá a bányapótmunkások, melyek úgy a bányász, mint a külső munka elvégzésére vannak alkalmazva, napi bérük 3 K legyen. A fiúgyermekeknek 15 évtől kezdve napibérük 2 K legyen. Továbbá az iparosok 3 osztályban osztatnak fel, úgymint szállító gépészek, előmunkások, s mindazon egyének, kik magányosan valamely üzemet kezelnek, napi bérük 4 K. Középmunkás 3,40 K, fiatal, azaz gyengébb munkások 2,80 K napibért. Az akkordmunka teljes kifizetése, akkordmunkát csakis a fent említett feltételek mellett fogadnak el.

5. A bányakocsisok 3 K napidíj s 8 óra műszak, s az eddigi ingyenes szolgálat kifizetendő.
6. A vasárnapi és ünnepnapi munkaszünet, esetleg az üzemfenntartásokért 2 műszak kifizetendő.
7. A munkaszünet miatt a munkából senki el nem bocsátandó.
8. A nyugbér 2 K-val emeltessék minden év után.
9. A zenealap eltörlése.
10. Az élelmezési jutalék kiosztása.
11. A betegek első naptól kezdve 1,20 K segélyezve legyenek.

Kiváló tisztelettel

Az összes munkások szünetelő tagjai

Másolat. — MMI Archivum. Ig. min. ált. 1906—T. a—34 809. (26—27.)

264

1906 szeptember 2

JEGYZŐKÖNYV A SZTRÁJK BESZÜNTETÉSE ÉRDEKÉBEN A MUNKÁSOKHOZ INTÉZETT HATÓSÁGI FELHÍVÁSRÓL ÉS AZ ÖSSZEGYŰLT MUNKÁSOK KATONAI ERŐVEL TÖRTÉNT SZÉTOSZLATÁSÁRÓL

Jegyzőkönyv:

felvétetett 1906. évi szeptember hó 2-án Petrozsényban, a szolgabírói hivatalban, a folyó hó 29-én a Salgótarjáni Kőszénbánya Részvénytársaság munkásai közt kiütött sztrájk ügyében folytatólag intézett hatósági eljárásról.

Jelen voltak:

a bányahatóság részéről:
Schweiger Jenő bányaesküdt

a petrozsényi szolgabíróság részéről:
Janza Vazul szolgabíró

Hatósági kiküldöttek a tegnap jegyzőkönyvbe vett határozat értelmében délí $^{1}/_{2}$12 órakor megjelentek a munkástáborban, a bányahatóság képviselője ismertette a munkások előtt a hatósági békéltetés egész lefolyását, a munkás kiküldöttekkel tegnap folytatott tárgyalást egész részletesen, s tanácsolva nekik, hogy az egyes követeléseknél tett engedményeket, felvilágosításokat józanul fontolóra véve, felhívta őket a munka felvételére[1]. A munkástábor erre egyhangúlag nemmel válaszolt, s az összes követeléseket változatlanul fenntartotta. Erre bányahatósági kiküldött kihirdette a tegnap felvett jegyzőkönyv szerint hozott határozatot, melynek értelmében a munkába állás legutolsó időpontjául folyó hó 5-én, szerdán esti rendelés ideje tűzetett ki, amely időpontig a munkások a társulattal szemben a bányahatóság védelme alatt állanak, s amely időponton túl ismét hatályba lép a bányavállalatnak a bányatörvény munkásrendszabály és társpénztári alapszabály ismertetett §-ai szerinti fegyelmi joga és hatásköre a munkát továbbra is megtagadó munkásaival szemben. Erre ismét felhívta őket a munkábaállásra.

Ezután a közigazgatási hatóság képviselője buzdította a munkásokat a munkaszünetelés abbahagyására, kijelentvén nekik, hogy a hivatalos érintkezés megszűnt azáltal, hogy a békés kiegyezés a Salgótarjáni Kőszénbánya Részvénytársaság között eredményre nem vezetett, mindenki térjen családi körébe, tanulmányozza családi viszonyait, és azokhoz mérten határozza el magát, hogy a kitűzött határidő folyó hó 5-ig este álljon munkába vagy nem. Barátságosan figyelmeztette a bányászokat, úgy magyar mint román nyelven, hogy abban az esetben, ha folyó hó 5-ig este munkába nem állanak, a hatóság többet velük szóba nem állhat, amennyiben a bányatörvény értelmében a bányatársulatnak hatáskörében álland a nem dolgozó munkásokat munkából elbocsátani, minek következménye az lesz, hogy elvesztik a társládához való igényüket, a nyugbér-jogosultságot, és végül a bányatársulat és a munkások közötti szolgálati viszony megszűnvén, a bányatársulat kérésére a hatóság abba a kellemetlen helyzetbe kerül, hogy a nem dolgozó munkásokat a társulati lakásokból kilakoltassa. Ezek szerint nekik a dolog tényállása teljesen megértelmeztetvén, a közigazgatási hatóság képviselője még végül a folyó évi augusztus 22-én 4495. közig. sz. a. kelt véghatározatát is felolvasta, úgy magyar mint román nyelven megértelmezte, és kérte a munkásokat, hogy amennyiben a sztrájknak egyik indító oka az lenne, hogy az országos munkásvédő szövetség helyi csoportjának megalakulását megsemmisítette, vegyék tudomásul, hogy ezen intézkedése a munkamegtagadással egyáltalán összeköttetésben nem lehet, mert az a határozat fellebbezés alatt áll, és annak hatályát csakis felettes hatóságai változtathatják meg. Ezen kijelentések után a hatóságok végszavaikkal élvén, úgy a munkások érdekeit szem előtt tartva, közrendészeti szempontból szolgabíró feltétlen szükségesnek látta, hogy a további gyülekezést beszüntesse, mert már nem maradt egyéb hátra, csak az, hogy most már sorsa felett minden egyes munkás maga döntsön. És azért felhívta úgy magyar mint román nyelven, hogy a már felizgatott néptömeg oszoljon fel, annál is inkább, mert a hangulatot a hatóság eddigi intézkedései ellen nagyon felizgatottnak látta.

Ezen felszólítását a szolgabíró ismételten megtette, sőt kérve kérte, hogy oszoljanak fel. A munkások egy kis része el is vonult, azonban az izgatók a néptömegből a nagyobb részt maradásra és ellenszegülésre bírták, a távozni akarókat nagyobbrészt visszahívták, és magukat zárt sorokba rendezték és e zárt körből következő felkiáltások hallatszottak: „Nem megyünk, senki sem mozduljon, itt maradunk, nem parancsol nekünk a szolgabíró, mi vagyunk az erő, nekünk csak az úristen parancsol, nem félünk csendőröktől és katonáktól. Mi is voltunk katonák, tudjuk mi a rendet. Ne féljetek, a katona nem bánt, neki lőni nem szabad. A katonákat csak madárijesztőknek hozták, hogy mi tőlük féljünk."

Ezen hangot a szolgabíró pár percig lecsitítással végighallgatta, s azután jóakarólag magyar és román nyelven újból kijelentette, hogy neki hivatali kötelessége kimondott határozatát fel-

[1] 1906 augusztus 31-én és szeptember 1-én a sztrájk ügyében tartott hatósági békéltető tárgyalásokról felvett két jegyzőkönyv szerint a bányatársaság igazgatósága a munkások legtöbb követelését visszautasította, így a munkások folytatták a sztrájkot. A bányahatóság elhatározta, hogy szeptember 2-án a munkásokkal ismerteti a békéltető tárgyalások menetét, s felhívja őket, hogy szeptember 5-én estig álljanak munkába. *(Lásd MMI Archivum. Ig. min. ált. 1906—T. a—34. [28—30., 40—44.])*

tétlen végrehajtani, és 5 percnyi időt ad az önkéntes szétoszlásra. Ezen kijelentés dacára a zárt körből nem engedtek, és fentebbiekhez hasonló izgató felkiáltásokkal buzdították egyesek a tömeget a további ellenszegülésre.

Tudtam kötelességemet mint szolgabíró, egy-egy izgatót szándékoztam is a zárt tömegből letartóztatni, számot kellett vetnem azonban azzal, hogy az odamenetellel célom csak az volt, hogy a hatósági határozatot kihirdessük, megértelmezzük, a csendőri központosításra szóbelileg csak azt az intézkedést tettem, hogy csendőri karhatalom annyi adassék, amennyivel a petrozsényi járási örsparancsnok rendelkezett, és egyúttal intézkedtem három század katonaság készenlétben tartásáról. Tekintve a merev és határozott ellenállást, a bányahatósági személyek biztonsága érdekében és egy nagyobb beállható véres összeütközéstől Tamás Elek és Kovács Bálint csendőrőrmesterekkel kontemplálván[1] a helyzetet, szükségesnek találtam a megállapított jelre a katonai karhatalom segítségét kérni. Annak megérkeztéig eltelt 20 perc alatt ismételtem felszólításomat, és kérve kértem a feloszlást, a következményeket tulajdonítsák maguknak, mert én a karhatalmat kénytelen leszek igénybe venni. Izgató felkiáltásoktól most sem állottak el, oszolni nem akartak, sőt még jobban zárkóztak. A parancsnokló alezredes vezénylete alatt a helyszínre érkezett a készenlétben tartott katonaság — akinek a tényállást vázoltam, szóbelileg megkerestem, hogy a zárt tömeggé alakult, és a hatóság azon felhívásának, hogy oszoljon szét, ellentálló munkásokat oszlassa fel.

Megkeresésemet az alezredes tudomásul vette, általam a munkásokat feloszlásra újból felhívta, mely felhívásra a tömeg általános zúgással és mozgással válaszolt, és a zárt körzetből nem tágítottak. Erre a vezénylő alezredes átvette a további intézkedést, 2 század katonaságot rohamra vezényelt, egy századot tartalékban tartott és az ott levő 20—24 csendőrrel a katonaság jobb és bal szárnyát fedezte, hogy az ellenálló tömeg a katonaság háta mögé kerülve, azt meg ne támadja. A rohanó katonák a tömeghez érve, láttam, amint a vezénylő tiszt újból szólította a mereven ellenálló munkástömeget a távozásra, az azonban akkor sem akart engedni mindaddig, míg a legénység puskatussal oldalt előnyomulásra nem kényszerítette. Ez a művelet két percig tarthatott, mire teljes szétoszlás következett be, emberáldozat nélkül, tömeges sérülésekkel.

Ezzel a jegyzőkönyv lezáratott.

Schweiger Jenő
m. kir. bányaesküdt
Janza Vazul
szolgabíró

Másolat. — MMI Archívum. Ig. min. ált. 1906—T. a—34 809. (38—39.)

Marschner alezredesnek a 12. hadtestparancsnoksághoz intézett szeptember 2-i és 6-i német nyelvű jelentése szerint a katonaság rohama következtében 63 bányász sebesült meg. Súlyos sebet csupán egy munkás kapott. Már szeptember 2-án a főszolgabíró további két század katonaság erősítést igényelt, és kérte a csendőrség megerősítését. *(Lásd ugyanott, 45—47.)*

A dévai alügyésznek az igazságügyminisztériumhoz intézett szeptember 5-i jelentése közli, hogy „jelenleg nyolc század katonaság s nagyobb számú csendőrség van összpontosítva a bányaműveket magában foglaló községekben, a kocsmákat este 6 órakor bezárják, erős járőrök cirkálnak, szóval minden intézkedés megtörtént, hogy az összetűzéseknek eleje vétessék, a munkások csendesen is viselkednek, a munkába való visszatérésre azonban hajlandóságot nem mutatnak". *(Lásd MMI Archívum. Ig. min. eln. 1906—K—108. [9642.])*

Szeptember 6-án a bányatársulat igazgatósága öt pontból álló nyilatkozatot bocsátott ki, amelyben ismerteti a munkások követeléseivel szemben elfoglalt álláspontját. Eszerint hajlandó tárgyalásokba bocsátkozni a munkabérek emeléséről, s a tanácskozások eredményeképpen meghatározott új béreket december 1-től bevezetni; a munkaidő rövidítésének követelését megtagadja azzal az indokolással, hogy „emez intézkedés törvényhozási útra tartozik"; a pénzbírságok ellen felhozott panaszokat a bányakapitányság elé terjeszti; az élelmiszerárak csökkentésére vonatkozó követelésre kijelenti, hogy „a munkások . . . nincsenek kötelezve arra, hogy az élelmi raktárból vásároljanak"; végül kijelenti: e pontok teljesítésének feltétele a sztrájk azonnali megszüntetése, valamint az, hogy „a munkások ily irányú mozgalomtól a jövőben is tartózkodjanak". *(Lásd MMI Archívum. Ig. min. ált. 1906—T. a—34809. [56.])*

E feltételek ismertetése végett a főszolgabírói hivatal engedélyezte a munkások összejövetelét. Szeptember 7-én délelőtt a főszolgabírói hivatal megbízottja közölte az egybegyűlt munkásokkal az igazgatóság ajánlatát.

Békés megegyezés nem jött létre, mivel a munkások az igazgatóság által kilátásba helyezett béremelés azonnali bevezetését követelték, amit az igazgatóság nem volt hajlandó teljesíteni. *(Lásd ugyanott, 58.)*

[1] Itt: felmérve, figyelembe véve.

1906 szeptember 8

MEGYERY ISTVÁN FŐÜGYÉSZI HELYETTES JELENTÉSE AZ IGAZSÁGÜGYMINISZTERHEZ A PETROZSÉNYI BÁNYÁSZSZTRÁJKRÓL

A petrozsényi bányatelepeken fellépett általános munkássztrájkból kifolyólag tisztelettelje jelentésemet a következőkben terjesztem elő:

[1] . . . A rend helyreállását, a sztrájk megszűnését rendkívül akadályozza ma is ama idegen, szocialisztikus befolyás, amelyet egyes, a helyszínen a munkások közt megjelenő személyek tényleg kifejtenek. Nemcsak izgatásról, hanem a sztrájkoló munkásoknak Amerikába való toborzásáról is komoly hírek keletkeznek. A helyszínre kirendelt tevékeny *csendőrség felfedező szolgálata mindezeknek a körülményeknek a megállapítására kiterjed* . . . A helyszínen való tartózkodásom ideje alatt azonban a helyzet különösebben veszélyeztetve nem volt. Rendőri úton megállapítást nyert, hogy a szünetelő munkások idegenek által élelmi cikkekkel láttatnak el, vagyis az úgynevezett sztrájkpénztár ilynemű működése kétségtelen.

Nem tartottam feleslegesnek érintkezésbe lépni a lakosság katolikus lelkészeivel, akik örömmel vállalkoztak — erkölcsi okokból — a munkások között a megfelelő közbenjárásra.

Magáról a bányaigazgatóság általános eljárásáról — s igazgatási működéséről is igyekeztem adatokat szerezni[2]. A sztrájkra vonatkozólag: a munkások ama fő feltételét, hogy a munkabérek felemeltessenek — az igazgatóság, illetve a részvénytársaság a legutóbb tett kijelentése szerint — teljesíteni hajlandó, éspedig legkésőbb folyó évi november hó 1-ig.

A bányaigazgatóság a sztrájk okának az országos munkásvédő szövetség működését tekinti. 12 évi igazgatása alatt a munkások közt az igazgatóság elégedetlenséget nem tapasztalt. A jelen évet kivéve a társaságnak munkáshiánya nem volt, ami azt bizonyítja, hogy a munkások a társulatnál meg voltak elégedve. *Panasz a sztrájk folyamán sem érkezett a tisztviselők, illetve az igazgatóság ellen.* A bánásmódot illető panaszok az altisztek ellen irányulnak. A bányahatóságnak kiváló szakértelemmel biró kiküldöttje szerint azonban komolyabb és konkrét esetek ezek irányában sem adattak elő.

Az igazgatóság a szövetség által szított „minimális bérre" vonatkozó, sehol érvényben nem levő követeléseket nem teljesítheti.

A bányáknál akkord- (szakmány) munka van itt is gyakorlatban. A bányában dolgozó szénvájók és segédvájóknak műszakonkénti átlagos napi keresete 1905 és 1906 első felében 3 és 2 K volt.

Az országos munkásvédő szövetséget mint közvetítőt (vonatkoztatva a munkások követeléseire) a társaság el nem ismerhetné, mert erre a bányatörvény értelmében a magyar királyi bányahatóság illetékes. Egyébként a bányamunkás a munkásszövetségnek, ennek szervezete miatt, sem alapító, sem pártoló tagja nem lehet. A munkásszövetség tagjai csak földművesek és földmunkások (kubikosok) lehetnek.

A betegsegélyezés és nyugbér-alap törvény által van biztosítva. A munkaidő tartamát (12 óra, illetve 11, mivel 1 óra déli pihenő) a hazai és az osztrák versenyvállalatokra tekintettel csak akkor szállíthatná le a társaság, ha ez törvény útján országosan rendeztetnék.

A bányamunkások átlagos napi keresete legutóbb 3 K 20—2 K 22 f volt. Az iparosok keresete 8—6 K. A kocsisok keresete 2—2 K.

Vasár- és ünnepnap csak a fenntartási munkák végeztetnek.

---

[1] A jelentés bevezetőben közli, hogy a sztrájkban 4600 munkás vett részt.

Ezután a dévai ügyészség által megindított bűnügyi vizsgálat addigi eredményeit ismerteti, és kiegészíti azzal az újabb adattal, hogy „szeptember 2-át megelőzőleg ismeretlen tettes a bányatársaság lőportornyát felrobbantani szándékozott, s e célból állítólag a toronyba lőtt".

[2] A főügyészi helyettes (1906 szeptember 6-án) kérdőívet juttatott el a bányaigazgatósághoz. A jelentés következő része kivonatosan ismerteti az igazgatóságnak a kérdésekre adott válaszát. *(Lásd MMI Archivum. Ig. min. ált. 1906—T. a—34 809.)*

A munkás 8 évi szolgálat után nyugbér-jogosult. A nyugbér (a kiszámítás) kérdésének a megváltoztatása nem áll a társulat hatáskörében, miután ezt csak a társulattól független társláda a bányahatósággal egyetértőleg van hivatva elintézni.

A zenealap-levonásokat az igazgatóság megszünteti, mihelyt a munkások a zenekarról lemondanak.

Az élelemtár jövedelemre nem dolgozik. Az esetleges jövedelem felerészben az iskolának, felerészben a társládának jut. Az élelemtár tekintetében a munkások panasza az volt, hogy a raktári cikkek túl drágák, az egyes cikkeket a munkások állítólag olcsóbban kapnák a helyben levő üzletekben. A munkások pénzzel nem rendelkezvén, az élelemtárból vásárolt árut olcsó áron idegeneknek eladják, hogy pénzhez jussanak. Említették a munkások, hogy az igazgatóságnak nincsen tudomása az élelemtárnál alkalmazott, saját haszonra dolgozó kezelőszemélyzet követett eljárásáról.

Az élelemtár tekintetében emelt panaszokat a bányahatóság hivatali kiküldöttjének megfelelően tudomására hoztam ...

A betegalap a 3. napnál hosszabb ideig tartó betegségben szenvedő munkást támogatja.

Üzletpolitikai szempontból tiszteletteljesen felemlítem, hogy a petrozsényi bányák folyó évi termelése 8 500 000 q szénre van előirányozva. E mennyiségből 4 és ½ millió q-t a magyar királyi államvasutak vesznek át. E szénmennyiségnek az ára szerződéssel 1912-ig van megállapítva. Ezek az árak állítólag rendkívül alacsonyak, annyira, hogy a munkabérek esetén e helyütt *probléma* áll elő. Nagyobb béremelés esetén ugyanis vagy a fogyasztókra kell hárítani a többletterheket, vagy a vállalatba fektetett 70 000 részvénynek az osztaléka lehet kevesebb. Tartózkodva e tekintetben a további bírálattól, tiszteletteljesen csak azt vagyok bátor még felemlíteni, hogy a termelési költségek (fa és munkabér) közt a munkabér 10% emelése: 420 000 K-t, 15% emelés pedig állítólag 630 000 K-t tenne ki.

A román vidéken teljesen magyar adminisztrációval bíró kulturális és szociális tekintetben igen fontos részvénytársaság kitartó munkával fejleszti naggyá bányáit. S mivel a munkások jogos érdekeit e jelenlegi mozgalomban is teljesíteni hajlandó: e sztrájk miatt alapos váddal éppen nem terhelhető.

Javaslatok

Mély tisztelettel javasolom:

1. hogy a megindított bűnvádi eljárás a vádhatóság által erélyesen szorgalmaztassék;
2. hogy a munkásszövetség említett fiókjának feloszlatása tárgyában hozott határozat mielőbbi felülvizsgálatára a nagyméltóságú magyar királyi Belügyminisztérium felkéressék;
3. hogy a helyben levő csendőrörs — a munkássztrájk megszűnése után is — 2—3 hónapig megerősíttessék, illetve részben megerősítve hagyassék;
4. hogy a karhatalom alkalmazásának, illetve elrendelésének jogosult volta tekintetében a megfelelő (említett) adatok beszereztessenek;
5. végül, hogy a munkások közt elterjedt Népszava és Szabad Szó időszaki lapok sajtóügyi szempontból megfigyeltessenek ...

Mély tisztelettel vagyok
nagyméltóságod alázatos szolgája
dr. Megyery István
királyi főügyészi helyettes

Tisztázat. — MMI Archívum, Ig. min, ált. 1906—T. a—34 809. (32—37.)

A dévai ügyész 1906 szeptember 9-i, az igazságügyminiszternek küldött jelentésében közli, hogy „*a bérmozgalom ezideig még nem szűnt meg* ... A munkások általában nyugodtan viselkednek ... A *kilakoltatás* a holnapi nap folyamán *kezdetét veszi*, s elsősorban a vezetők, felbújtók s bűncselekményekkel terheltekkel szemben fog alkalmazásba vétetni." *(Lásd ugyanott, 34 353.)*

A dévai ügyész 1906 szeptember 14-én jelenti az igazságügyminiszternek, hogy szeptember 10-én reggel a munkások nagyobb része munkába állt. Szeptember 11-én „egyes renitensebb munkások kilakoltatása és leszámolása minden nagyobb rendzavarás nélkül megtörtént, a munkából 166 munkás elbocsáttatott s 53 munkás önként leszámolt, s így összesen 219 munkás távozott el a bányamunkából, mely után a rendes üzem megfelelő számú munkásokkal most már folyamatban van ..."

A jelentés ismerteti ezenkívül az ügyészségnek a vizsgálóbíróhoz benyújtott vádindítványát a sztrájk idején a bányamunkások által elkövetett „bűncselekményekről".

Végezetül közli, hogy a Lunka-réten szeptember 2-án elkövetett „hatóság elleni erőszak . . . bűncselekményét illetőleg az ez irányban keresztülvezetett vizsgálat adatai szerint a fegyveres erőnek igénybevételét, illetve ennek elrendelését a közigazgatási hatóság a vizsgálat idevonatkozó adatai szerint jogosan s a szükségnek megfelelően alkalmazta . . ." *(Lásd ugyanott, 7995.)*

A kolozsvári főügyész 1907 július 21-én jelenti az igazságügyminiszternek, hogy a kolozsvári törvényszék 1907 július 2-án és a következő napokon megtartott tárgyalásai alapján a petrozsényi bányászsztrájk idején elkövetett „hatóság elleni erőszak" címén Botoros András és Kovács Mihály bányamunkásokat 3—3 havi fogházra ítélte, „magánosok elleni erőszak" címén pedig hét bányamunkást 1 havi, 10 munkást 20 napi, 11-et pedig 10 napi fogházra ítélt, 16 munkás ellen pedig a vádat elejtette, illetve őket a vád alól felmentette. *(Lásd MMI Archívum. Ig. min. ált. 1907—5797.)*

A BUDAPESTI VILLAMOSVASÚTI MUNKÁSOK SZTRÁJKJA 1906 OKTÓBER 25—NOVEMBER 1 (266—267)

266

1906 október 26

BESZÁMOLÓ A VILLAMOSVASÚTI MUNKÁSOK SZTRÁJKJÁNAK KITÖRÉSÉRŐL

Ma déli 12 órára szokatlan csend nehezedett a fővárosra. A Budapesti Városi Villamosvasút, a Budapesti Közúti Vaspálya-társaság, a Budapest—Újpest—Rákospalotai Vasút, a Budapest—Budafoki Helyiérdekű Vasút és a Ferenc József Földalatti Vasút forgalmi, műszaki és pályafenntartási személyzete — mintegy *7000 ember — abbahagyta a munkát* . . .

Az előzmények

A tűrhetetlen munkaidő- és munkabérviszonyok napról napra több és több elégedetlenséget váltottak ki a fent említett közlekedési alkalmazottak körében. Elkeseredésük egynéhányszor lángra is lobbant — így az 1903. évi emlékezetes részbeni munkamegszüntetés alkalmával és ez év június havában — de mindannyiszor sikertelenséggel végződött. Roppant lohasztotta az elszántságot az is, hogy ilyenkor a nevezett társaságok *százával* bocsátották el alkalmazottaikat. A kitűnő *kémrendszer* — ami a társaságoknál otthonos — és a sok pénz mindig megtették a hatást.

Az alkalmazottak utóbb csábító ígéreteket kaptak a Magyar Szent Korona Országainak Vasutas Szövetségének elnökségétől, hogy lépjenek be a Batthyány Tivadar gróf vezetésével működő egyesületbe. A dolgot Turchányi Pál, a szövetség alelnöke kezdeményezte.

Az alkalmazottak egy ideig vonakodtak a belépéstől, de Turchányiék minden óhajukat figyelembe véve, egy olyan szabályzatot dolgoztak ki nekik, amelyben legtöbb követelésük érvényre jutott, és erről azt hangoztatták, hogy ha belépnek — még egy esetleges sztrájkkal is — de kivívják az illetékes társaságok igazgatóságaitól.

Ez hatott. Ezzel sikerült a Batthyány-féle szövetségnek a mintegy 7000 fővárosi közlekedési alkalmazott nagy részét táborukba vinni. Az alkalmazottak a sok biztatástól erőre kapva, nap nap után sürgették most már a szövetséget, hogy lépjen a tettek mezejére.

Számtalan gyűlést tartottak; ezeken megvitatták a követelni valókat; írásba is foglalták, elő is terjesztették, s minden gyűlés után az esetleges munkamegszüntetéssel csináltak hangulatot igaz ügyük érdekében. Bár ez taktikailag hibás volt — mert az igazgatóságoknak ezzel módot és időt adtak az *ellenszervezkedésre* — mint az alább ki is tűnik —, de annyi eredményt mégis

elértek, hogy az egymásközti elszántságot a tetőpontra fokozták. Most már *biztos* volt, hogy előbb-utóbb abbahagyják a munkát, csak az volt a kérdés, mikor[1].

A Batthyány-féle szövetségnek — mert hazafias és nem gazdasági alapokon szervezkedett — nem volt ínyére ez a dolog, de ma már oda fejlődtek az események, hogy a kitört elégedetlenségnek útját állni többé nem lehetett. A vezetőség — Batthyány gróf, Turchányi és a többiek — szívesen egyezkedtek volna, de az alkalmazottak erre nem voltak kaphatók.

A közlekedési vállalatok igazgatói is mereven elzárkóztak minden békülési kísérlet elől — nem maradt tehát egyéb hátra, mint abbahagyni a munkát. Ez ma délelőtt meg is történt.

Az alkalmazottak elszántsága a végsőkig fokozódott, s egy akaratban csúcsosodott ki: *abbahagyni a munkát azonnal.* A vezetőség ezzel szemben *hazafias* okokra hivatkozott. A Rákóczi-temetéssel, idegenforgalommal, halottak napjával hozakodott elő, s azon volt, hogy ha már sztrájk lesz, legyen ezután, körülbelül a jövő héten, mikor minden *hazafias ünnep lezajlik.* Az alkalmazottak ellenben, *éppen a forgalmas napok előtt hangoztatták kiváló eredményűnek* az esetleges munkamegszüntetést, s *követelték,* hogy bár az igazgatóságoknak péntek estig adtak a beterjesztett memorandumra válaszidőt, ne várják meg ezt, hanem cselekedjenek hamarabb.

Ma éjjel a Turchányi Pál és Landler Jenő dr. vezetésével összeült 10 tagú sztrájkbizottság *reggelig* ezen vitatkozott, s *végre is győzött a harcias felfogás.* Elhatározták, hogy ma délig *az összes vonalakon megszüntetik a forgalmat.*

Kezdődnek a meglepetések

A kitűnő kémrendszerrel működő igazgatóságok csakhamar megtudták, mi készül, s egyébként is napok óta működésben vannak, az éj folyamán berendelték ma délelőttre az összes *tartalékssereget* s a már hetek óta szervezett *sztrájktörőket* . . .

Reggel ½6-kor a közúti alkalmazottait érte az *első meglepetés.* Mikor munkába akartak állni. a végállomásokon *nagy részüket visszaküldték.* Alig egy-két kocsi indult csak meg. *A harcot tehát — e crimmitschauval — az igazgatóság kezdte.*

A meglepődött alkalmazottak erre elszéledtek s csakhamar *fellármázták* a többieket is. A megindult kocsikkal azonban — miután azok nagy részén kezes emberek voltak — a közlekedés zavartalanul folyt . . .[2]

A kocsik megállnak

A gyors és jól szervezett riadó *hamar eredményeket szült.* A harcias hangulat tetőfokára ért, 11 óra után néhány perccel az Erzsébet körút és Kerepesi út keresztezésénél megállt az első városi villamos kocsi. A *vezető lekapcsolta a hajtót és leszállt a kocsiról. A kalauz követte.* Néhány pillanat múlva *kocsi kocsi hátán volt.* Mindkét oldalon *megakadt a forgalom.* Az alkalmazottak *mindenütt* leugráltak a kocsikról s csoportokba verődve, lelkes hangulatban megindultak a sztrájktanyára.

Ugyanez történt a Közúti Vasút alkalmazottaival a Kerepesi úton.

Legkésőbb mozogtak a földalatti vasutasok — de mivel kevesen vannak — a *leghamarabb* készen lettek . . .

---

[1] A villamosvasúti alkalmazottak 1906 október 20-án éjjel gyűlést tartottak. Itt határozatot hoztak, amelyben követelték „a beterjesztett memorandumnak teljes egészében való elfogadását". A memorandum követelte a munkaidő napi 9 órára való csökkentését, heti egy szabadnapot, fizetésrendezést, pótlékot az éjjeli szolgálatért. Fegyelmi bíróságot, a nyugdíj és a betegsegélyezés reformját, a véglegesítés módjának megváltoztatását. Az alkalmazottak nyomban ki akarták mondani a sztrájkot, és csak Turchányinak és a Batthyány-féle szövetség más vezetőinek rábeszélésére határozták el, hogy október 25-ig várnak, és ha azon a napon a válasz nem lesz kielégítő, akkor sztrájkba lépnek. *(Népszava, 1906 október 24. Lesz sztrájk? Nem lesz?)*

[2] Ezután a közlemény ismerteti a sztrájkbizottság kiáltványát, amely felhívja a villamosvasúti munkásokat, hogy aznap ½12 órakor lépjenek sztrájkba. Közli, hogy „összes magyarországi vasutastársaink, külföldi szaktársaink és *az egész szervezett szakmunkásság erkölcsileg és anyagilag támogat bennünket*".

A közönség meleg rokonérzéssel van a szerencsétlen, sztrájkoló rabszolgák iránt és ennek itt-ott hatásosan hangot is adott. *Meg-megéljenezték* a csoportokba verődött alkalmazottakat, sőt a sztrájktörők által vezetett kocsikat sokhelyütt *összetörték*, a vezetőket *megverték*, a pályatestet *akadályokkal rakták meg.*

Bár a társaságoknak szervezett sztrájktörő hada van, még sem sikerült — csak a főbb vonalakon itt-ott, ezt is csak késő délután — néhány kocsit forgalomba hozniuk. A közönség rokonérzésére vall, hogy e *kocsikat teljesen bojkottálta* . . .[1]

Kelenföldön a nép *összetört* egy kocsit s a vezetőket *megverte.*

Ferber, városi villamos *főkocsimester* a Teréz körút és Andrássy út sarkán *feldöntött* egy omnibuszt. Kis híja, hogy emberéletben nem történt kár. A közönség alaposan elverte a főkocsimester urat, akit csak a rendőrség tudott a lincseléstől megmenteni.

Sztuka budafoki főellenőrt szintén *elpáholták*, kocsiját *kisiklatták.*

Balázs Mihály közúti ellenőrt a Kerepesi úton *marólúggal leöntötték.*

Bála városi ellenőrt a körúton a nép úgy *elverte*, hogy a mentők vitték a Rókusba.

A Dob utca és Körút sarkán a nép *megrohant* egy kocsit, a vezetőket letaszigálta és elverte. Szirmay kerületi kapitány egy sereg rendőrrel helyreállította a rendet, s így tudott csak a kocsi a remizbe vergődni.

A Múzeum körúton két körúti kocsit *összevissza tört* a nép. A vezetők elmenekültek.

A búrvasút egyik kocsiját olyan *kőzápor* fogadta, hogy *szerkezetében is megrongálódott.* Nem is bírt tovább menni.

A Kerepesi úton a Rókus mellett is összetörtek egy kocsit.

Általában se szeri, se száma a baleseteknek, melyek különösen a külvárosok táján történtek. Akárhány helyen *összetört* kocsik hevernek s a pályatest is *megrongálódott* . . .

Népszava, 1906 október 26. Megállt a villamos.

A Népszava október 27., 28., 29. és 30-i számában ismerteti a sztrájk további eseményeit. Mivel a villamosvasúti alkalmazottak óriási többsége csatlakozott a sztrájkhoz, a társaság csak néhány kocsit tudott üzemben tartani. A fővárosi szervezett munkások több ízben megtámadták a sztrájktörők által vezetett villamosokat, megverték a kocsivezetőket, kisiklatták, felborították, megrongálták, kővel dobálták a kocsikat. Több ízben véres összetűzésre került sor a vonalak „őrzésére" kivezényelt rendőrökkel. A Népszava október 28-i számában megjelent tudósítás szerint a villamostársaságok 3 K 60 f-t fizettek naponta a rendőrségnek minden egyes rendőr után.

A kocsik megtámadása miatt a rendőrség több munkást letartóztatott. 1908 február 20. és 22. között tárgyalta a királyi törvényszék 6 munkás ügyét, akiket azzal vádoltak, hogy több ilyen támadásban részt vettek. A bíróság Malik Márton fővádlottat 6 hónapi börtönre, a többieket pedig 1—4 hónapi fogházra ítélte. ***(OL. Kuria. 1908—IV—3701.)***

A villamostársaságok vezetői tárgyaltak Kossuth Ferenccel, majd pedig elkészítették az új munkarendet. A forgalmi személyzet átlagos napi munkaidejét 9 órában, a maximális munkaidőt 10 és ½ órában állapították meg, valamint „végérvényesen elhatározást nyert az is, hogy az átlagos munkaidő túlhaladása esetén az alkalmazottaknak túlóradíjat fizetnek". Ez a tervezet a Népszava szerint a sztrájkolók rút becsapását jelentette. A villamosvasúti munkások megbízottai hajlandók lettek volna beszüntetni a sztrájkot, és munkába lépni az új tervezet alapján, de csak úgy, ha a sztrájkolók közül senkit nem bocsátanak el. A társaságok azonban ezt a feltételt nem fogadták el, és így a tárgyalások eredménytelenül végződtek. A társaságok ugyanakkor, hogy nyomást gyakoroljanak a sztrájkolókra, levelet intéztek hozzájuk, amelyben közölték velük, hogy büntetésképpen elbocsátják őket.

---

[1] Ezután a cikk közli, hogy a Vasutas Szövetség 10 tagú küldöttsége elment a Kereskedelemügyi Minisztériumba, Szterényi József államtitkárhoz. A küldöttség vezetője — a Függetlenségi Párt egyik képviselője — kérte Szterényit, hogy „tegye lehetővé, hogy a munkaadókkal a tárgyalásokat megkezdhessék". Hangsúlyozta, hogy „nem akarnak az erőszak útjára lépni, sőt . . . ők azok, akik először kívánják a lépéseket megtenni a béke felé". Szterényi vállalkozott a közvetítésre és levelet írt minden villamosvasúti társasághoz, közölte a Vasutas Szövetség kérését, és felhívta a társaságokat, hogy vegyenek részt a tárgyaláson.

A lap közli a sztrájkolóknak a közönséghez intézett felhívását, valamint a sztrájkbizottságnak a Szakszervezeti Tanácshoz és a Vasúti Munkások Országos Szövetségéhez írt levelét, amelyben erkölcsi támogatást kér a sztrájkolók számára. A két szervezet legmesszebbmenő támogatásáról biztosította a villamosvasúti munkásokat. Támogatást ígért az osztrák vasutasszövetség, valamint a bécsi villamosvasúti munkásság is.

1906 november 1

A NÉPSZAVA BESZÁMOLÓJA A SZTRÁJKTANYA FELOSZLATÁSÁRÓL ÉS A SZTRÁJK ERŐSZAKOS LETÖRÉSÉRŐL

A sztrájktanyát feloszlatták

Az undok szerepléssű rendőrség leplezetlen szemérmetlenséggel, teljes hatalmával már *kezdettől fogva* azon törekedett, hogy a sztrájkolók elszántságát és egyetértését koholt híradásokkal, utcai erőszakoskodásokkal, szemtelen beavatkozásokkal *tompítsa és megbontsa.* Ezzel a piszok haditervvel — mely megfizetettségének kiáltó bizonyítéka — nap nap után *kudarcot* vallott. Tegnap azonban akadt egy gaz áruló, egy bitang, akinek esetén két kézzel kapott a rendőrség. Egyébként több mint bizonyos, hogy a dolog előre rendeztetett. Megírtuk, hogy Rill Ferenc kalauz, aki két napig ott *kémkedett* a sztrájkolók között, tegnap *feljelentette* a főkapitányságon Landler Jenő dr-t, a harcolók elnökét, és a sztrájkbizottságot, mert *leleplezték, kidobták és megverték.* Boda Dezső főkapitány, a nagy reklámember, aki soha egy alkalmat sem mulaszt el, hogy személyes jó tulajdonságait, emberségességét, továbbá műveltségét stb. kezes sajtójával a világba ne kürtöltesse — ezúttal is kiváló alkalmat látott arra, hogy olyat cselekedjék, ami a pénzeszsákok és a magas arisztokrácia meleg rokonérzését személye iránt hangolja. *Parancsot* adott még az éj folyamán, hogy a sztrájkoló munkások táborát *szórják szét.* A főkapitányi rendeletet Markovich Ince tanácsos és Schreiber Emil dr. kapitány, a közigazgatási osztály vezetői készítették el késő éjszaka. Boda Dezső dr. főkapitány még este sürgős átiratban arra kérte a budapesti katonai *térparancsnokságot,* hogy ma reggel 6 órára vezényeltessen ki *egy század huszárt* a rendőrség Hermina úti laktanyájába. A feloszlatást reggel $^1/_2$7 órakor Markovich Imre rendőrtanácsos eszközölte. Kíséretében voltak egy század 16-os huszár, 12 lovas és 50 gyalogrendőr. A huszárság a sztrájktanya bejárója előtt két oldalt állott föl. Markovich a felügyelők és gyalogrendőrök kíséretében bevonult a Barokaldi-kertbe. Az egész művelet 3—4 percig tartott . . .[1]

A hatalom azonban ezúttal sem ért célt. A városi villamoshoz 1600 emberből jelentkezett szolgálatra a mai nap folyamán 40 ember, a közútinál eddig 120. De ezek sem álltak munkába, *csak jelentkeztek.* Egyébként is a munkában állók többsége a *harcolók taktikája szerint* vállalta a munkát, hogy jobban lehessen majd cselekedniük, ha kell. Mert a tüzet nem oltották el. A parázs izzik . . .[2]

Népszava, 1906 november 1. A villamosok sztrájkja.

---

[1] Ezután a tudósítás részletesen ismerteti a sztrájktanya feloszlatásának körülményeit.

[2] A cikk ezután közli, hogy a munkások vezetőinek kérésére a Vasúti Munkások Országos Szövetségének képviselői közbenjártak Hadik János belügyi államtitkárnál. Az államtitkár kijelentette, hogy „a társaságok határozott ígéretet tettek arra, hogy minden alkalmazottjukat visszaveszik, csak a bujtogatókat és a rendőri elbánásban részesítetteket nem . . . Ajánlja, hogy mindenki menjen vissza, jelentkezzék. Akiket a társaságok visszanem vesznek, azok majd jelenjenek meg előtte a Belügyminisztériumban és ezek dolgait is remélhetőleg megelégedésre elintézik."

Arra a hírre, hogy a társaságok a személyes szabadságot sértő nyilatkozatot iratnak alá embereikkel, az államtitkár kijelentette, hogy ehhez joguk van.

Az alkalmazottak tudomásul vették Hadik János belügyi államtitkárnak a vasúti munkások szövetsége küldöttei előtt tett ígéretét és november 1-én reggel csoportosan jelentkeztek munkára. A Népszava tudósítása szerint a társaságok egyelőre minden jelentkezőt visszavettek, és majd utólag indítanak vizsgálatot, hogy az alkalmazottak egy részét elbocsáthassák. Minden jelentkezőt új alkalmazottként vettek fel, így a hosszabb ideje szolgálóknak a nyugdíj, betegsegélyezés stb. terén szerzett jogai érvénytelenné váltak. *(Népszava, 1906 november 2. A villamos megindult.)*

A jelentkezőkkel nyilatkozatot irattak alá, „amelyben kijelentik, hogy nemcsak a Vasutasok Szövetségéből lépnek ki, de nem lesznek tagjai többé semmiféle egyesületnek, szervezetnek, különösen pedig a szocialista pártnak". *(Friss Ujság, 1906 november 2. A villamossztrájk vége.)*

268

1907 június

A SZAKSZERVEZETI TANÁCS ÖSSZEFOGLALÓ JELENTÉSE AZ 1906. ÉVI SZTRÁJKHARCOKRÓL

[1]... Ez alkalommal másodízben közlünk kimutatást a Magyarországon lezajlott gazdasági harcokról. Úgy, mint a múlt évben, most sem mondhatjuk, hogy kimutatásunk tökéletes. Mert noha tény az, hogy a szervezett munkásság érzéke a statisztika iránt évről évre fejlődik, az adatgyűjtéssel járó nehézségeket még mindig nem sikerült leküzdeniük. Kimutatásunk a Szakszervezeti Tanács kötelékéhez tartozó ipari munkások bérharcait és kizárásait tünteti fel. Ellenben a közlekedési és földművelő-munkások bérharcai, pontos adatok hiánya miatt, nem szerepelnek kimutatásainkban.

A múlt évi munkásmozgalmak jó része a kizárások ellensúlyozására és a szakszervezetek védelmére irányult. A munkáltatók az egész vonalon támadólag léptek fel, illetve a munkabéreket leszállítani és a munkásszervezetek által elért eredményeket megsemmisíteni akarták. Hatalmi kérdések körül dúlt a harc. A munkáltatók roppant nagy apparátussal, a kormány és a hatóságok támogatásával kezdték rombolási munkájukat. Soha ennyi kizárás és oly hosszú ideig tartó gazdasági harc nem volt Magyarországon, mint a múlt évben. 1905-ben 36 kizárás volt, 1906-ban a kizárások száma 70-re emelkedett. De a sztrájkok száma is 346-ról 652-re szállt. Mindamellett, hogy a sztrájkok száma majdnem megkétszereződött, a gazdasági harcokban érdekelt munkások száma az 1905. évhez képest alig emelkedett. 1905-ben 58 512 munkás volt érdekelve a sztrájkokban és kizárásokban, 1906-ban pedig 60 780. Ennek magyarázata abban rejlik, hogy míg 1905-ben óriási általános sztrájkok voltak, addig az 1906-ban lezajlott sztrájkok többnyire részleges jellegűek voltak. Igaz, hogy a fenti számban nincs foglalva a múlt évben lezajlott budapesti villamosok sztrájkja, amelyben 6000 alkalmazott vett részt, és amely 6 napi elkeseredett küzdelem után az alkalmazottak vereségével végződött.

Az 1906. évben lezajlott mozgalmak közül 397 teljes és 230 részleges győzelemmel, 74 eredménytelenül és 14 ismeretlen eredménnyel végződött; 7 mozgalom pedig az év végén befejezetlen volt.

Az elért eredmények a következők:

1. *Munkarövidítést nyert:*

533	munkás	2,—	órát	összesen	napi	1 066,—	órát
3 567	«	1,5	«	«	«	5 350,5	«
52 346	«	1,—	«	«	«	52 346,—	«
8 669	«	—,5	«	«	«	4 334,5	«
65 115	munkás			összesen	napi	63 097, —	órát

[1] A jelentés bevezetőül fejtegeti, hogy a munkásság gazdasági helyzetének javulása előnyös az egész társadalom számára, mert „a polgári társadalomnak is elsőrendű érdeke, hogy testileg egészséges, fogyasztóképes munkássággal rendelkezzék". A kormány azonban — mely nem a társadalom, hanem néhány ezer kapitalista szolgálatában áll — elnyomni igyekszik a munkásság gazdasági harcait.

2. *Munkabéremelést nyert:*

300	munkás	naponta	70	fillért	összesen	napi	210,—	K-t
115	«	«	63	«	«	«	72,45	«
3 000	«	«	60	«	«	«	1 800,—	«
13 658	«	«	50	«	«	«	6 829,—	«
40 486	«	«	40	«	«	«	16 194,40	«
215	«	«	38	«	«	«	81,70	«
4 050	«	«	32	«	«	«	1 296,—	«
16 409	«	«	30	«	«	«	4 922,70	«
540	«	«	20	«	«	«	108,—	«
560	«	«	18	«	«	«	100,80	«
79 333	munkás				összesen	napi	31 615,05	K-t

Eszerint az 1906. évben lezajlott sztrájk- és kizárási mozgalmak folytán 65 115 munkás összesen 63 097, vagyis átlag 58 perc napi munkaidő rövidítést nyert.

Ezek a számok eleget beszélnek. A kizárások éveiben, midőn rendszeres uszítás folyt a szakszervezetek ellen, midőn a kormány és munkáltatók együttes akciót indítottak, hogy a munkabéreket leszállítsák és a munkaidőt hosszabbítsák, az ipari munkások jó része közel 1 órai munkaidő rövidítést nyert. Hogy ez csak nagy áldozatok és óriási küzdelmek árán sikerült, azt ismét csak a számok igazolják.

A vesztett munkanapok száma, figyelmen kívül hagyva a villamosok és a földművesek sztrájkjait, 1 019 399 volt, a vesztett munkabér 1906-ban pedig 3 029 802 K-ra rúgott.

Ezzel szemben a munkabéremelés naponta 31 615,05 K-t tesz ki. Ha már most, leszámítva a munkanélküliséget és egyéb szünnapokat, egy évre 210 munkanapot veszünk alapul, akkor kitűnik, hogy 1906-ban 79 333 munkás évi 6 639 066 K, vagy egy-egy munkás átlag évi 83 K 68 f béremelést nyert.

A megdrágult élelem és lakásviszonyokkal szemben ez a nyereség csekélynek mondható, azonban tény az, hogy ha a munkások szervezve nem volnának, és a támadások ellen sikerrel nem küzdenének, akkor a munkabérek az általános drágaság mellett sem emelkednének.

Hogy a kizárások folytán mennyit vesztettek a munkáltatók, azt konstatálni nem lehet, de tény az, hogy sok építőiparos tönkrement, és sokan a tönk szélén állanak. A provokált harc mindenesetre milliókba került, és igen sok munkáltató siratja, hogy az uszítóknak felült. Az óriási veszteséggel szemben a munkáltatók semmit nem nyertek, hanem ellenkezőleg, 20—30%-kal magasabb munkabéreket kénytelenek fizetni . . .

A múlt évi jelentésünkben azt mondottuk, hogy a magyarországi munkásságra nagy feladatok várnak, mert a munkáltatók lesben állanak, hogy a régi állapotokat, az alacsony munkabéreket és a hosszú munkaidőt ismét meghonosítsák. Ma jelenthetjük, hogy a munkások fényesen megfeleltek feladatuknak. A munkáltatók támadásai igen erősek voltak, de a gazdasági harc terén a munkások győztek.

Szakszervezeti Értesítő, 1907 június. A magyarországi munkások gazdasági harca 1906-ban.

269

1906 augusztus 4

MÉRŐ GYULA CIKKE A TESTVÉRISÉGBEN AZ I. ÁLLAMI DUMA SZÉTKERGETÉSÉRŐL

Bármily furfangos módon alkották is meg a duma-választási törvényt és erőszakoskodtak a választások megejtésénél, az orosz parasztság 120 képviselője s a radikális polgári képviselők mégis oly határozatokat hoztak az első orosz „parlamentben", hogy a cár szétkergette valamennyiüket. Dacára, hogy a forradalmár szocialisták és a szociáldemokraták nem vettek részt a választásokban s így kimaradtak azok, akik az orosz zsarnokságot a legkíméletlenebb támadásokban részesítették volna, a duma merész állásfoglalása a mostani uralom ellen és a szabadságjogok létesítésére és biztosítására irányuló határozatai — az orosz autokrácián kívül senkit sem leptek meg. A parasztképviselők megbízóiknak évszázados jelszavát vitték a dumába, s hirdették lelkesedéssel: A földet a parasztnak! A földet azoknak, akik megművelik! Szintúgy hallatták a legradikálisabb hangot a polgárság küldöttei, akiknek éppoly érdeke az abszolutizmus bukása.

A dumának erősen progresszív irányzata, a népjogok érdekében vívott harca késztette az orosz önkényuralmat azon balga lépésre, hogy azt feloszlassa. Hogy miért tették ezt? — nem vág fejtegetéseink körébe, mégis felületes vizsgálódás mellett láthatjuk a cárnak és elvetemült környezetének célzatát: legitimálni akarták a dumával azon szörnyű pusztítást, a tömeggyilkosságokat s a bűneik irtózatos és hosszú lajstromát, amelynek áldozata az orosz nép. Céljuknak épp az ellenkezőjét érték el: a duma lerántotta a gazságok fátyolát, amely mögött nem láttunk mást, mint vért, életerős emberek, ártatlan csecsemők, gyermekek, fiatal leányok, aggok vérét.

De nem a duma feloszlatásának célja és következménye a fontos, hanem a tény maga; az, hogy a feloszlatás egyáltalában lehetséges. Az orosz autokrácia feltétlen hatalmat gyakorol a duma felett, és hogy él is ezen hatalmával, azt legutóbb megmutatta. De vajon ezen abszolutisztikus hatalom csak a dumával szemben lehetséges? egyebütt nem volna és nem gyakorolnák? Igenis. Minden állam biztosította magának azon jogot, melynek alapján — különböző utakon bár — kénye-kedve szerint bánhat el a parlamentáris képviselettel, s az egyes érdekek érvényesülését csak addig engedi, amíg épp ő akarja. Nemcsak a dumával szemben gyakorolható ezen jog és nemcsak azért, mert a választási törvény kizárja a munkásosztályt, hanem minden parlamenttel szemben, bármiféle választási törvény és alkotmánybiztosíték dacára. Legutóbb nekünk is részünk volt benne és részünk lett volna akkor is, ha nem a mai, de általános választói jog alapján ült volna össze a parlament.

Sok egyébtől eltekintve, ezen körülmény is nagyon gondolkodóba ejtheti a proletárságot a parlamentarizmus értéke felől, és örömmel láttuk, hogy amíg a nemzetközi polgári sajtó felordított a duma feloszlatásának hírére (mert a nemzetközi tőkét ugyancsak keményen sújtja), az orosz proletárság maga nyugodt maradt. Nem nyúlt a megtorlás semmiféle eszközéhez, nem alkalmazta — bármily gyakran él vele egyéb esetekben — az általános sztrájkot. Mert az orosz proletárságból nem halt ki a forradalmi érzés, mert tudja, hogy küzdelmét gazdasági és nem politikai téren kell megvívnia, és tudja azt is, hogy a parlament nem az egész népességnek, hanem a tőkéseknek a hatalmi eszköze. Az osztályállam hatalmi eszköze akkor is, ha Buligin, Vitte, akkor is, ha Kristóffy vagy bármilyen törvény alapján ül össze. Az érdekösszeütközéseket nem gátolhatja meg az állam a parlamentben sem, sőt — saját pozíciójának erősítésére — az érdekkiegyenlítésekre is törekszik, de ténylegesen uraló mindig csak az uralkodó osztály, az állam érdeke marad. És amint bármely parlament kísérletet tesz az államérdek rovására, amint túlterjeszkedik azon határon, amelyet az állam eléje szab: abban a pillanatban széjjelkergetik őket.

Meddő, céltalan és szörnyen káros tehát a nem forradalmi szocialisták azon törekvése, hogy szocialista parlamenti többséggel szavazzák meg — a szocialista társadalmat. Elismerjük, hogy kényelmes megoldása volna ez a társadalmi forradalomnak, csak kissé utópisztikus. Az ezen megoldást hirdetők feledik azt, hogy eddig semmiféle uralkodó osztály előjogait erőszak nélkül fel nem adta, s a folytonosan kiélesedő osztályellentétek bizonyítják, hogy a jövőben sem adják fel. Utóbbi nem anarchizmus, hanem a marxizmus alapgondolata.

Szóval, de még inkább tettel hirdetik a nem forradalmárok a parlamenti szocialista többség megszerzésének szükségességét. Jaurès nyíltan kimondotta, hogy „a szocializmus csak egy csalhatatlan módszerrel rendelkezik, és ez a többségnek törvényes úton való megszerzése", és álláspontját osztja a nemzetközi munkásvezérek többsége, ezen taktikát követik országszerte. Mindenütt azt látjuk, hogy legfőbb törekvésük a szocialista szavazók és képviselők számának a gyarapítása, e körül folyik a legnagyobb harc, erre áldozzák a szellemi és anyagi erők óriási summáját. És hányszor szegték meg ezen harc keretén belül — választások alkalmával — az osztályharc követelményeit, hányszor kötöttek paktumot polgári pártokkal, sőt gyakran legnagyobb ellenségeinkkel? Ott pedig, ahol nincs még meg az általános választói jog, ott ugyanezen elvmegtagadásokat látjuk a jog megszerzése körül.

Mily szomorú következményeket szült már ezideig ezen taktika, talán más alkalommal bebizonyítjuk, de ugyanakkor majd rámutatunk arra is, hogy egy országban sem tűrte tétlenül a munkásság forradalmi és gazdasági mozgalmának eme bénítását. Minden országban hatalmas ellenáramlat keletkezett: az elméleti és gyakorlati szocializmus! Ennek zászlaját lobogtatjuk mi is a minden oldalról jövő támadás, elnyomatás ellenére!

Testvériség, Szombathely. 1906 augusztus 4. Mérő Gyula: A szétkergetett duma.

Mérő Gyula cikkére Weltner Jakab válaszolt a Népszavában. Weltner kijelenti, hogy az oroszországi események nem bizonyítják Mérő állításait, majd azzal vádolja meg, hogy — lebecsülve a parlamentarizmus értékét — a politikai harcot feleslegesnek tartja, és ezért anarchistának nevezi. *(Lásd Népszava, 1906 augusztus 7., 8. és 10. A szétkergetett duma.)*

Mérő Gyula válaszában hangsúlyozza, hogy „én . . . egyáltalában nem tagadtam a politikai harcot, mely természetesen nemcsak a parlamentarizmusban nyilvánul, és nem tagadtam a politikai hatalom megszerzésének szükségességét". Ezzel szemben „Weltner elvtárs azon klasszikus mondása, hogy aki lebecsüli a parlamentarizmus értékét, az a politikai harcot feleslegesnek tartja, arra mutat, hogy *Weltner* — mint oly sokan — *csakis a parlamentarizmusban látja a politikai harcot*".

Mérő tiltakozik az ellen, hogy Weltner anarchistának nevezi és hangsúlyozza, hogy a „forradalmi szocializmus" alapján áll. „A forradalmi szocialisták nem antiparlamentaristák" — írja Mérő. De követelik, hogy mind az általános választójogért folytatott harc, mind a szocialisták parlamenti tevékenysége „az osztályharc legszigorúbb betartásával történjék. Se a választói jogért folyó harcban, sem választások alkalmával, sem a parlamentben ne kössenek paktumot polgári pártokkal, ne pártoljanak sohasem polgári kormányt, ne homályosítsák el a szocializmus végcélját". Harcoljunk az általános választójogért, de ne keltsünk olyan hitet, mintha annak kivívásával Magyarország egy csapásra megváltozna, mintha akkor a munkásság helyzetében lényeges változás következne be. „A forradalmi szocialisták követelik, hogy a parlamentarizmust, mint a munkásság egyik fegyverét, ne toljákfolytonosan előtérbe a többi fegyverek rovására, sőt, hogy a munkásság küzdelme elsősorban a gazdasági téren közvetlen cselekvésében nyilvánuljon." *(Népszava, 1906 augusztus 14., 16. és 17. A szétkergetett duma.)*

Weltner a Népszava augusztus 18-i számában felel Mérőnek, de érdemi választ nem ad.

A Testvériség augusztus 18-i és 25-i számában hozzászólt a vitához Kovács József. Megállapítja, hogy „nem téveszt meg engem a parlamentarizmus értéke. Meggyőződésem, hogy nem a parlament porondja lesz az a hely, ahol a feltörekvő proletariátus végleg leszámol a polgári társadalommal. Meg vagyok győződve arról, hogy abban a pillanatban, amelyben a proletariátus kezébe veszi a műtőkést, hogy kivágja vele a társadalom testéből a magántulajdon fekélyét, hogy ezt nem fogják amolyan szépszerével megengedni azok az uralmon levő tízezrek, akiknek a társadalom ezen betegsége gondtalan életet biztosít. Az emberiség sok ezer éves történelme bizonyítja azt, hogy az uralkodó osztály sohasem mondott le szépszerével a maga előjogairól.

Vér jelzi azt az utat, amelyen a haladni vágyó emberiség a polgári társadalomig eljutott. Nem ámítom tehát magamat azzal, hogy az általános választási jog kiküzdése után összetett kezekkel kell majd csak néznünk, hogy mint küzdik ki majd a szocialista képviselők a szociáldemokráciának végcélját, a kollektív társadalmat." Majd felhívja a figyelmet arra, hogy a szociáldemokrata képviselők „ne amolyan lojális ellenzék legyenek, mint például a németországi parlamenti szocialisták, hanem bent a parlamentben se veszítsék el igazi forradalmi jellegüket". *(Testvériség, 1906 augusztus 18. és 25. Vitás kérdések.)*

Mérő Gyula a Testvériség augusztus 25-i és szeptember 8-i számában ismét foglalkozik ezzel a kérdéssel. Megállapítja, hogy éppen eleget vártak már e kérdés feltevésével.

„Eltűrtük azt, hogy amíg pártunk az egyik napon — igen helyesen — a nép árulójának bélyegezte a koalíciót, a másik napon szövetségestársnak kérte fel! És hányszor ismétlődött ez egymás után! Hallgattunk, mikor központi pártlapunkban folytonosan oly cikkek jelentek meg a választói jog érdekében, amelyek az osztályharccal, a szocializmus tanaival ellenkeztek, s amelyek végre is oda vezettek, hogy a Népszava már-már alig különbözött a radikális polgári lapoktól. Szótalanok voltunk akkor, midőn közvetve oly kormányt segített pártunk, amely minket, államelleneseket, abszolút államhatalomra törekvő kormány szegődvényesévé tett. Nem

szólaltunk fel akkor, amikor valamennyi gyűlés és felolvasás — még a fővárosban és vidéken rendezett sorozatos előadások is — a pártélet s az agitáció minden megnyilvánulása egyes-egyedül a parlamentarizmus, az általános választói jog s a mandátum istenítését, mindenható erejének dicsőítését tűkröztette. Vagyis: az egész idő alatt némán szemléltük, hogy az általános választói jogért való harcot nem őszintén folytatták, nem szocialista mozgalmunk erejének növelésére. Ezen egész akció oda fajult, hogy túlzott jelszavakkal és az általános választói jognak — s mindannak, ami vele egybefügg — folytonos túlbecsülésével fanatizálja elvtársainkat, elvakított harcosokká tegye a nagy tömegeket. Ez pedig nem erősítette, hanem gyengítette a szocializmus eszméjét és annak terjesztését. Mert ha csatlakozott is hozzánk sok ezer proletár ezen küzdelmünk alatt, ezáltal nem szocialista mozgalmunk, hanem csupán a választói jogért való akciónk nyert új harcosokat."

Az eddigi gyakorlat következtében sok munkás azt hiszi, hogy a szocializmus valamennyi követelése az általános választójogban van megtestesítve és ezt „megváltó csodaszernek", a munkáskérdés megoldásának tekinti, pedig „a szocializmus magában foglalja az általános választói jog követelését, de az általános választójog önmagában mit sem tartalmaz a szocializmus eszméiből". „Kötelességünk a kímélet nélküli bírálat, mert látjuk, mint fátyolosul a szocializmus végcélja, mint terjed a mai állami és társadalmi keretekbe való beilleszkedés eszméje, mint satnyul a forradalmi érzés, elernyed az osztályharc. Az opportunizmus, a megalkuvás politikáját észleljük, pedig ennek helyén az intranzigenciának, a meg nem alkuvásnak kellene állnia."

Miért várjunk a bírálattal az általános választójog törvénybeiktatásáig? — teszi fel Mérő a kérdést. Talán „türelemmel lessük azon «nagy» pillanatot, amikor féltucat vagy egy tucat elvtársunk (akiket nagyjában már most is megnevezhetnénk) mandátummal a kezükben a képviselőházba vonulnak, s alkalmuk lesz az eddigi gyakorlatot ezerszeres mértékben nagyobbítani?" Ezért, „bár kevesen, de annál lelkesebben és tüzesebben folytatjuk azt, amit eddig tettünk: *a nem forradalmi taktikával szemben hirdetni a forradalmi taktikát.*" (Harcunk a választójogért.)

270

1906 augusztus 4

A VILÁGSZABADSÁG AZ OROSZ FORRADALOMRÓL ÉS AZ OROSZ PARASZTSÁG FORRADALMI SZEREPÉRŐL SZÓLÓ CIKKÉBEN ELÍTÉLI A FÖLDOSZTÁS JELSZAVÁT

. . . A dumában óriási viták indultak meg arról, hogy az orosz parasztok éhségének és nyomorúságának nem pillanatnyi enyhítésére milyen eszközök a legalkalmasabbak. A duma pedig kimondotta, hogy erre legtanácsosabb az állami, a cári és egyházi vagyon megváltása és parcellázása. A dumában nem szociáldemokraták vannak, hanem *polgárok*, a duma képviselői, a polgárok földet akarnak adni a muzsiknak. De nem akart az önkényuralom, melynek támaszai uradalmak birtokosai, papi és egyéb rendből kerülnek ki. A cár azzal felelt a földosztó határozatra, hogy feloszlatta a parlamentet épp ezen támaszok tanácsára.

A francia forradalomnál is találkozunk az állami és egyházi javak megváltásának és parcellázásának eszméjével. Ott is az uralomra jutó *polgárok* sietnek földet adni a parasztoknak és teremtenek egymillió kisbirtokost.

Nálunk a törvényhozás szintén foglalkozott a föld parcellázásával, ígért törvényt, mely megvédi a földet vásárló parasztot a földuzsorától.

Tehát föld kell mindenáron, mindenütt, mindenkinek. Porhanyós göröngy, búzát termő, édes, puha, lélekkel bíró, fekete föld.

Ott van újra a legnagyobb földosztó: maga a cár. Földért folyt a forradalom, földet akart mindenki, ott is, s a cár sejtette, hogy ez a forradalom méregfoga. Neki van legnagyobb segítségre szüksége, és összeiratja azokat a cári birtokokat, amelyeket szét lehetne osztani a parasztok között, hogy ezzel a maga pártjára csábítsa a földéhes parasztokat.

Gondosan, figyelmesen vizsgáljuk meg ezt az eseményt, hogy következtetni tudjunk, mert ez nem olyan közönséges, itt-ott előforduló dolog, hanem megismétlődő történeti fejlődés folyamata. A földosztás, melyet a szociáldemokrácia ellenségei, mióta csak fennáll, mindenütt, így nálunk is, mumus és elijesztő gyanánt emlegettek, a történelem bizonysága szerint a polgárság szokásává vált, mert ellentétes magával a forradalommal, lévén ez nem egyéb, mint a feltörekvő elemeknek dobott konc. Amíg csak rágódnak rajta, a polgárság megveti a lábát, megerősödik és könnyebben elbánik a hiszékeny tömeggel . . .

Együtt harcol a polgár és a munkás. — Az egyiket úgy gúzsba kötve tartja a földbirtokos-

osztály, mint a másikat. Szabadulni vágyik mind a kettő. De különbség van a kettő között. Érdekeik csak addig azonosak, amíg a földesurak járma összetörik. S ha ez megtörténik, a polgárság célját elérte, míg a munkásság, melynek jó része, különösen a városi, szociáldemokrata, aligha cseréli föl a földesurak jármát a polgárság jármával. A cár szempontjából talán így lehetne megkülönböztetni a két harcoló felet: az egyik kellemetlen, a másik veszedelmes. Nem lesz tehát nehéz a cárnak, ha arra kerül a sor, hogy uralmát valami módon biztosítsa, a kettő közül választani. Összetörni a földesúri uralmat, erre egyesültek. De csak erre, s amint a közös célt elérik, elválnak az utak . . .

Az orosz forradalom egyik lépcsőjéhez értünk mostanában. A duma, mely jórészt polgárokból áll, kimondta célját. Szétzúzni a földesúri uralmat és parcellázni. Az éhező birtoktalan parasztok kívánsága ez a parcellázás, hiszen a legtöbbje nem szociáldemokrata. Ott van az első paraszt-kongresszus, mely már feltárja a szocialista és nem szocialista földművelő között a különbséget. S ezt tudták a duma tagjai. Földet osztani, mondották, és ezzel magukhoz igyekeztek csalogatni azokat, akik mindent megváltva látnak azzal, ha a saját földjükön éheznek. Földet osztani, így kiabáltak a polgárok, akik tudták, hogy a francia forradalomban micsoda segédcsapatok váltak a földjüket védő parasztokból. Vagy úgy? — mondja a cár. Földet osztani — egy kicsit. Hadd lássuk, kihez mennek inkább, ahhoz-e, aki ígér, vagy ahhoz, aki ad.

Íme, a földosztás, íme, a parcellázás. A küzdő felek csábítgatásai, a földművelők megkörnyékezése. Szegény muzsikra jó világ vár, hiszen annyi földet vagdosnak mostanában a fejéhez, hogy csak bírja. Azonban könnyen meg lehet érteni ezt a nagy igyekezetet is. A földművelők millióira szüksége van a cárnak is, a polgárságnak is. A földművelők alig lézengő, kiéhezett osztálya ott áll szemben a cárral, a földesúrral, lesi az ipari munkást és követi, ha győzelmét látja. De amennyire szüksége van a cárnak és szüksége van a polgárságnak a földművelőkre, úgy félnek is tőlük. Mivel akarják tehát a mozgalom méregfogát kivenni? Azzal, hogy lekötik, adnak neki földet, mert ismerik a földművelő lélektanát: egyedüli vágya a föld, egyedüli keresetforrása, és érte hajlandó mindenre. Elveszti forradalmiságát, lemond sok mindenről, cserbenhagyja küzdő társait. Miért? Mert nem szociáldemokrata, mert nincs osztálytudata. — Tudják ezt róla, és sietnek megfosztani a munkásságot milliónyi segítőtől — ha sikerül nekik.

Ez nemcsak Oroszországra áll, hanem áll az egész világra. Ott, ahol a földművelő éhséggel, kínnal, elnyomással, szolgasággal küzd, és a nagybirtok a végső veszedelemmel fenyegeti, lázongását azzal igyekeznek elcsitítani, hogy parcellázzák a földeket, szétdarabolják a nagybirtokokat. A földesurak egy ideig ellenállnak, de utóbb belátják, hogy az egyáltalán nem veszedelmes rájuk nézve. Megkapják a pénzüket, s a földdarabokat, ha úgy tetszik nekik, egy pár év alatt visszavásárolhatják olcsóbban, mint eladták, csak egy-két rossz termés következzen egymás után, s a paraszt ne tudja fizetni a rátákat. Megütik a dobot és a parcellázás haszonnal járt — a földesúrra.

A szocialista földművelőket ily csalafintasággal már felültetni nem lehet. Ők nem földosztást kívánnak. Ők nem a föld földarabolását sürgetik, hanem igenis kívánják, hogy a nagybirtokokat egy darabban adják át a földművelők összességének. Ne Péternek, ne Pálnak, hanem mindenkinek. Ne adhassák el, ne vehessék meg, hanem művelhessék közösen. A nagybirtokot könnyebb művelni, mint a parcellát, mert lehet venni hozzá gépet, és a művelés emelésére alkalmazni a tudomány vívmányait. Ezt egy parcella tulajdonosa meg nem teheti. Ennek azonban mindenféle eszközzel úgy a földbirtokosság, mint a cár ellenáll. A közös érdekek így mindig egybe tartanák a közös forradalmi harcba belekóstolt tömegeket. Nekik pedig nem az a céljuk, hogy összetartsák őket, hanem hogy minél jobban szétforgácsolják az erőket. Parcellázznak, magántulajdont adnak nekik, hogy ezáltal röghöz kössék, egymás iránt féltékennyé, szűkmarkúvá tegyék. Minél nagyobb a magánérdeke valakinek, annál közömbösebb a közérdekkel szemben. Szétdarabolják a földet, mert tudják, hogy az nagyrészt egyenlő az erők szétdarabolásával. A polgárság azért szereti a parcellázást, azért szavazza meg a parcellázási törvényt, mert fél a szocialista földművelőktől, kik a közös birtoklás hívei.

Azonban Oroszországban már sok a szocialista földművelő. — Ezek és az ipari munkások őrködnek azon, hogy a munkásság ne szolgálja *csak* a polgárság érdekeit. Ha hivatása is meg-

teremteni a burzsoá uralmat, a kapitalista termelést, akkor ezt csak azért teremti meg, mert tudja, hogy a szocialista társadalomhoz csak ezen lépcsőn át lehet jutni. De ennek tudatában van, s a polgársággal a közös elnyomó, a földesúri uralom ellen folytatott harcában sem feledkezik meg.

A földosztás tehát kezdődhet úgy, mint Franciaországban, de végződni aligha fog úgy. Egy évszázad múlt el azóta, más világ van már, és haszon nélkül vért ontani nem hajlandó a munkásság. Dobálózhatnak a földekkel, osztálytudatos embereket szemfényvesztéssel eltéríteni a helyes útról nem lehet. A kitörni készülő forradalmat megelőzi a csönd, aztán majd dörögnek az ágyúk. A győzelem el nem maradhat. Hiszen a korhadt, elavult rendszernek nem vak eszközei a katonák sem, s a lázongó ezredek, szövetkezve a szabadságért küzdő testvéreinkkel, romba fogják dönteni az európai reakció ócska bagolyvárát.

Világszabadság, 1906 augusztus 4. Földosztás.

271

1906 augusztus 20

DÁNIEL ARNOLD AZ OROSZORSZÁGI AGRÁRKÉRDÉSRŐL ÍRT CIKKÉBEN A FÖLDOSZTÁS MELLETT FOGLAL ÁLLÁST

50 évvel ezelőtt a mérhetetlen kelet-európai birodalmon a középkor teljes sötétsége nyugodott. Ma ezen a földön a világosság forrása fakad mindnyájunk számára. Félszázad évvel ezelőtt az orosz földet középkori emberek lakták, kezdetleges földművelők és kézművesek, középkori intézményekkel, ósdi nézetekkel, avas érzésekkel. Ma ezen a földön 20. századbeli emberek laknak, akik harcolnak a sötétséggel és meghalnak a világosságért.

Hihetetlenül gyors változások járják keresztül-kasul egy emberöltő óta a kelet-európai társadalom szervezetét. Feje tetejére állítják a régi kétszer-kettőt, kárra váltják, ami hasznos volt, ostobasággá teszik, ami bölcsesség volt. Jól ismerjük e változásokat, hiszen végigszáguldották egy évszázaddal ezelőtt a Nyugat térségeit is — kohók tüzéből, gyárkémények füstjéből sűrűsödtek népeket mozgató igazságokká, forradalmi harcosok csatakiáltásává. Csakhogy Kelet-Európában hiába keressük az ipari városok falai között a forradalom valamennyi végső okát. Ha mind meg akarjuk találni: el kell hagynunk a várost, ki kell mennünk a falura, szóba kell állnunk a nyomorgó muzsikkal, akinek életviszonyait felforgatták a mezőgazdasági termelés változásai.

Oroszország lakosságának kilenctized része földművelésből él. A parasztság százmilliónyi tömege egyik fészke a forradalomnak. Csak az érti meg teljesen az orosz forradalmat, aki az orosz mezőgazdaság fejlődésével tisztában jött . . .[1]

Az orosz államhatalom . . . már a nyolcvanas évek végén megsínylette a változásokat. Megcsökkent az adójövedelem. Holott a kincstárnak folyton újabb és újabb bevételi forrásokra volt szüksége.

Habozásra nem volt sok idő. Bele kellett harapni a savanyú almába. Az orosz kormány ipart teremtett.

Az ipari munkásság pedig megindította a forradalmat.

A forradalom talpra állította a muzsikot. Amit az ipari proletariátus egymagában nem tud megoldani: azt majd elvégzi a muzsik. Bízhatunk benne: el fogja végezni.

„Földet és szabadságot!" Ez a kiáltás reszket végig, mint valami tompa dübörgés, a Feketetengertől az Északi Jegestengerig. A muzsik visszakövetelni a földjét. Nemcsak azt, amit 1868-ban[2]

[1] Ezután a szerző az oroszországi feudális viszonyokat, a patriarchális jobbágyi gazdálkodás jellemvonásait ismerteti, majd elemzi az 1861-es földreform okait. Rámutat, hogy a reform sok szempontból súlyosbította az orosz parasztság helyzetét.

[2] Az 1861-es agrárreformra utal téves évszámmal a szerző.

elvettek tőle, hanem azt a negyedrészt is, amelyet régebben a nemes részére a mirből kihasított.

Tudja-e a középkorból alighogy kiszakadt orosz paraszt, mi az a szabadság? Bizonyára sejti. Hiszen keresztülment a szenvedések iskoláján, és a teste-lelke sajog a korbács ütéseitől.

De a földet, azt bizonyára jobban tudja használni, mint a jobbágyfelszabadítás előtt. Az ősi szokásokat elmosták az utolsó félévszázad romboló változásai. A paraszt a forradalom sikerültével nem mint középkori csordaember foglalja vissza a földjét, hanem mint európai törpegazda, akinek törnie kell a fejét, és folyton javítania kell a gazdálkodását, mert nem számíthat senkire, csak saját magára.

Ez még nem az ideális állapot. Nem a jólétnek és a szabadságnak azon állapota, amelyért mi, szociáldemokraták harcolunk. De sokkal, igen sokkal magasabb foka a fejlődésnek, mint akár a középkori hagyományos földközösség, akár az alacsony gabonaárakkal küszködő nagybirtok rablógazdálkodása.

Amúgy is olyan most a világ sora, hogy a törpegazda több értéket tud kihozni a földből, mint a nagybirtokos. Nem a gabonatermelés fizetődik most ki, hanem az állattenyésztés s a kertgazdaság. Ehhez pedig a törpegazda jobban tud alkalmazkodni, mint a földesúr.

Csak így érthetjük meg az orosz forradalmat: — mint a világgazdaság egyetemes fejlődésének egy részét. A közlekedési eszközök fejlődése, a világforgalom nagy történelmi változásai, a gabonaárak emelkedése és újból való süllyedése s azok az építő és romboló hatások, amiket e változások a mezőgazdasági termelésben, az orosz nép legfőbb életforrásában kiváltottak: ezek hozták létre az orosz forradalmat, amely legfőbb tömegében mezőgazdasági jellegű forradalom, és mint ilyen is fog diadalra jutni.

Orosz elvtársaink jól tették, hogy a cárral és a nagybirtokossággal szembehelyezkedve, a földosztó parasztság mellé állottak. A haladás ügyét szolgálják vele. De még ha akarnának, sem foglalhatnának állást a földosztás ellen. Semmi hatalom nem képes a parasztságot arra bírni, hogy a régi módon újra beálljon az igába. Most már forrong mindaddig, míg a cár és a nagybirtokosság uralmát ki nem pusztítja.

S e régi, rothadt elemek kiküszöbölése után az ifjúság virágában fog feltámadni az új Oroszország, mint egy óriási, folyton művelődő és vagyonosodó paraszt és iparos köztársaság, mint egy nagy keleti Svájc, mint a demokrácia hazája, mindnyájunk szabadságának forrása és támasztó pillére.

A forradalom névtelen hőseinek. Budapest 1906. Népszava. Dániel Arnold: Az orosz földkérdés.

A SZOCIÁLDEMOKRATA PÁRT ELMÉLETI FOLYÓIRATA, A SZOCIALIZMUS ELSŐ SZÁMÁNAK MEGJELENÉSE

272

1906 november

KAUTSKY ÜDVÖZLETE A SZOCIALIZMUSHOZ A FOLYÓIRAT ELSŐ SZÁMÁNAK MEGJELENÉSE ALKALMÁBÓL

Marx és Engels tudományos örökösétől, a következetes marxizmusnak ez idő szerint legkövetkezetesebb képviselőjétől és továbbfejlesztőjétől kaptuk az alábbi sorokat a Szocializmus megindulása alkalmára:

Berlin-Friedenau, 1906 november 1.

Kedves Garami elvtárs,
a legszívélyesebben üdvözlöm a magyar elvtársakat ahhoz az újabb haladáshoz, amelyet a

tudományos folyóirat alapításával érnek el, és ahhoz a kitűnő szerkesztőségi programhoz[1], amelyet ez felállít.

Az új század egyik legfigyelemreméltóbb jelensége ama jelentőség gyors növekedése, amelyre Európa keleti népei a szocializmus dolgában szert tettek. Jóval rohamosabban, mint a Nyugaton, gyarapszik mai nap a szocializmus Európa keletjén.

Ez részben valószínűen abban leli magyarázatát, hogy a kapitalizmus a Kelet ifjú országaiban aránylag rohamosabban fejlődik, mint régi fészkében, a Nyugaton. Ezt egymagát azonban nem találom kielégítőnek a kelet-európai, jelesen az orosz és a magyar szocializmus gyors növekedésének magyarázatára.

Hozzájárul ehhez a hiánya azon hagyományoknak, amelyek a Nyugatra nehezednek. Nagy, forradalmi múltnak hagyományai ezek, azonban a proletárság éretlenségének korából valók, úgy hogy e hagyományok továbbhatása egyúttal a proletárság éretlenségét is hosszabb ideig tartja fenn, mint az egyébként történne. Az angol céhszerű trade-unionizmusnak ereje, amely az önálló munkáspolitikáról mitsem akar tudni; a szektaszerű széjjelforgácsolódásra vagy a politikamentes anarchistaságra való hajlam Franciaországban ebben leli magyarázatát. Ezek oly tényezők, amelyek a szocializmus növekedését erősen hátráltatják.

Járul azonban ehhez még egy hatalmas különbség. A parasztság Nyugat-Európában (Olaszország kivételével) mindenütt reakciós tényezővé lett. A birtokos paraszt — nem a törpebirtokos — a legfanatikusabb híve a magánvagyonnak és a leghatározottabb ellenfele a bérmunkásság helyzetén való bármely javításnak, mert az megdrágítja számára a munkaerőt. Semmiféle agrárprogram nem változtathat ezen. Csak a parasztság ellen és nem annak megnyerésével fejlődhet ott a proletárság osztályharca.

Egészen másként van ez Magyarországon. Mint Oroszországban, azonképpen ott is még forradalmi tényező a paraszt. Csak a ma uralkodó termelőmódnak a leküzdésével, amely a feudalizmus maradványait a legszemérmetlenebb kapitalista kizsákmányolásra használja fel, és csak a ma politikailag uralkodó arisztokráciának leküzdésével javítható meg kétségbeejtő helyzete.

Azonban a földműves-népesség mindenkor képtelennek bizonyult az önálló osztályharcra. Képtelen reá, nem különleges szellemi tulajdonságainál, hanem sajátos gazdasági helyzeténél fogva, amely a tömegek összecsoportosulását egymás között megnehezíti és a hatalom kezelőitől való függőségüket növeli. A földműves-népességnek ezért mindenkor egy vezető szövetségesre van szüksége ahhoz, hogy tartós politikai és gazdasági akcióra képes legyen. Ahol reakciós, ott azt hiszi, hogy a papok és nemesek az ő legjobb előharcosai; ahol forradalmi a helyzete, ott könnyen utat talál a proletársághoz, mihelyt az erős, önálló politikai pártot alkot, és ott önmagát erősíti meg azzal, hogy ennek hatalmát növeli. Ebben látom egyik okát a magyarországi szociáldemokrácia rohamosan növekvő jelentőségének; és e jelenség kikutatásában legfontosabb feladatát az új tudományos folyóiratnak, amennyiben az nem akar pusztán a már elért tudás terjesztésének, hanem új problémák megoldásának is eszköze akar lenni.

Igaz, hogy fontos a külföldtől való tanulás, a hasznosítása azoknak a tapasztalatoknak, amelyeket az idősebb testvérek gyűjtöttek. Végtelenül sok tandíjat lehet megtakarítani, ha gyorsan és alaposan tanuljuk meg az elméletből azt, amit sok évtized áldozatteljes küzdelmeiben fokozatosan és részletekben gyűjtöttek tapasztalatokként a fejlődöttebb nemzetek. Azonban a tanulás nem jelent egyszerűen utánzást. A külföldtől csak akkor lehet gyümölcsözően tanulni, ha saját viszonyainknak sajátosságait felismerjük. És amennyire én a magyar viszonyokat ismerem, sajátosságaikhoz elsősorban az agrárviszonyok különlegessége tartozik.

Azonban az elméletnél idősebb a gyakorlat: emez jár mindenkor elől; emez szerzi csak meg amannak az anyagát. És a gyakorlatban a mi magyar elvtársaink rátaláltak a helyes útra az ag-

[1] A Szocializmus első számának vezércikke ismerteti a lap programját. „A tudományos igazságot fogjuk keresni mindenben, de nemcsak magáért az elvont igazság kedvéért, hanem, hogy alkalmazzuk, fegyverré kovácsoljuk a szociáldemokrácia harcaiban." Legelső feladatként a marxista tudományos világfelfogás hozzáférhetővé tételét jelöli meg. Fontos feladata továbbá, hogy a marxizmus módszerével megvilágítsa az eddig még ki nem kutatott kérdéseket, és hogy a marxizmust a különleges magyarországi viszonyokra alkalmazza. A lap céljai közé tartozik az is, hogy elősegítse a külföldi munkásmozgalom tapasztalatainak elsajátítását.

rárkérdésben is, és így az elméletben is végezni fognak vele, ezzel ismét saját gyakorlatuknak ásva mélyebb medret, öntudatossá és állandóvá teszik azt.

Nehéz feladatok várnak új magyar testvérlapunkra. Nehéz, de nagyszerű feladatok, amelyek megoldása hatalmas hasznot fog hajtani nemcsak a magyarországi, hanem a nemzetközi szociáldemokráciának is. Új, széles területeket fog megnyitni a marxista elmélet számára, s ezzel valamennyiünk tudását gyarapítani fogja, egyúttal azonban a magyarországi proletárság osztályharcának erősítésével tetemes megerősítője lesz a nemzetközi proletárság csatasorainak is.

E nagy feladatának tudjon méltóképpen megfelelni a Szocializmus! Legjobb kívánságokkal eltelve a lap gyarapodására üdvözli Önt

Kautsky Károly

Szocializmus, 1906—1907. I. évf. 1. szám. Nemzetközi elmélet és nemzeti sajátosság.

AZ OROSZ FORRADALOM KITÖRÉSÉNEK MÁSODIK ÉVFORDULÓJA

273

1907 január 21

LENGYELORSZÁG ÉS LITVÁNIA SZOCIÁLDEMOKRATA PÁRTJA BUDAPESTI CSOPORTJÁNAK FELHÍVÁSA AZ OROSZ FORRADALOM KITÖRÉSE MÁSODIK ÉVFORDULÓJÁNAK MEGÜNNEPLÉSÉRE

Budapest munkásnépéhez!
Vérvasárnap Szentpétervároń 1905 január 22-én

Munkások, Elvtársak! E hó 22-én 24 hónapja annak, hogy az orosz proletárság oly hittel ment cárjához, hogy emberjogokat *térden állva* könyöröghet ki tőle. A minden oroszok hóhéra, *II. Miklós cár*, az utolsó Romanov-vámpír azok közül, akik 1848-ban a szabadságért küzdő magyar nép ellen küldötték elvadított katonáikat, emberi jogok, föld és szabadság helyett fürdőt csinált munkásvérből! Ezen a napon Oroszország kényura ismét megfürdött a munkások vérében! Ennek a *„vérvasárnapra"* keresztelt napnak áldozatai előzték a homályt az orosz proletárság szeméről, ez mutatta meg az egész világnak, hogy emberjogokat kiküzdeni könyörgéssel nem, hanem csak élethalálharc útján lehet!

Ezen a napon történt, hogy Oroszország kényura, ahelyett, hogy népének szavát kötelessége szerint meghallgatta volna, a pétervári munkásokhoz, amidőn lelkipásztorral menetük élén, szentképeket hordozva mentek hozzá, akkor még hűséges hadseregének ágyúival és szuronyaival szólott. Jogok helyett, amit pétervári testvéreink az egész orosz nép nevében kértek tőle, puskagolyókat röpített feléjük.

Ez a válasz, a Pétervár utcáin kiontott vér bosszúra hívta ki nemcsak az orosz proletárságot, de az egész gondolkodó Oroszországot, s az egész világ szervezett munkásait állásfoglalásra kényszerítette. Pétervári testvéreink kiontott véréért a lengyel proletárság is bátran ragadta meg a forradalom fegyverét. Kerek két év óta küzd hősies erővel, elszánt véres harcban a döglődő orosz kényuralom s annak hívei, a *„nemzeti demokraták"*[1] ellen, akik a véreb szerepében szolgálják a despotizmust. A lengyel királyság forradalmi proletársága két harcélen harcol: *az abszolutisztikus kormánnyal az egyik, s az általa szított ellenforradalommal* a másik oldalon és lassú, de

[1] „Nemzeti demokraták" („Endecja") — lengyel burzsoá nacionalista párt. Az 1905-ös forradalom idején autonómiát követelt Lengyelország számára, így akarta megbontani a forradalmi orosz és a lengyel nép egységét. Az októberi általános sztrájk idején a „nemzeti demokraták" földbirtokos- és kulákcsemetékből álló fegyveres alakulatokat szerveztek a munkás- és parasztmozgalmak elfojtására. Különösen Lodzban voltak éles összeütközések a munkások és a „nemzeti demokraták" fegyveres bandái között.

biztos lépésekkel halad, s le nem teszi a forradalom fegyverét addig, míg a kényuralom szörnye eltemetve nincs, s míg a nép vérét és verejtékét szívó lengyel kizsákmányolók képviselői, a „nemzeti demokraták" el nem tűnnek a politikai élet színteréről.

Munkások, Elvtársak! A véres nap áldozatai iránti tiszteletünket azzal juttassuk kifejezésre, hogy a nap évfordulója alkalmából e hó 27-én, vasárnap délután 4 órakor a VII. ker. Damjanich utca 26. szám alatti házban

a nagy orosz forradalomról

tartandó magyar nyelvű előadáson tömegesen jelenjünk meg.

Ez az előadás világítja meg előttünk, hogy mire képesek a lengyel mágnások és tőkések a munkásnép ellen, hogy utolsó támaszukat, a kényuralom trónját megmentsék; miképp ontják az orosz hóhérokkal karöltve a proletárvért. A véreskezű cár haditörvényszékei és akasztófái nem elégítik ki őket, a „nemzeti demokrácia" „huligán csapataival" törekszenek a proletár özvegyek és árvák számát növelni.

Elvtársak! Jöjjetek el számosan, adjátok jelét ezáltal is nemzetközi együttérzésteknek.

Le a kényuralom kozákcsizmáit csókolgató rothadt lengyel burzsoáziával!

Éljen a proletárság nemzetközi egysége!

Éljen a nagy orosz forradalom!

Éljen a nemzetközi szociáldemokrácia!

A Lengyel Királyság és Litvánia szociáldemokrata pártjának budapesti csoportja

MMI Archívum. Röpiratgyűjtemény. VIII. 212/1907/I.

„A Lengyel Királyság és Litvánia szociáldemokráciája budapesti szekciója" 1907 január 21-én egy hasonló tartalmú, lengyel nyelvű röpiratot is kibocsátott, amelyben január 22-re a lengyel munkások „Sila" („Erő") nevű szervezetének helyiségébe, az orosz forradalom kitörése második évfordulójának megünneplésére hívja fel „a Budapesten dolgozó lengyel népet". *(Lásd ugyanott.)*

A Népszava 1907 január 20-i számának közlése szerint „a Budapesten élő oroszok a pétervári véres vasárnap emlékére, az orosz forradalom áldozatainak segélyezésére ... január 22-én ... magyar és német emlékbeszéd tartásával, dalárda közreműködésével és alkalmi képeslevelezőlapok árusításával kapcsolatos estélyt rendeznek ..." *(Mulatságok rovat.)*

A Népszava 1907 január 25-i száma közli, hogy a január 22-re tervezett előadás „közbejött akadályok miatt elmaradt", a megváltott műsorok a január 27-i *„emlékünnepélyre"* érvényesek. Az ünnepély helyét a közlemény a fenti felhívással azonosan jelöli meg. *(Mulatságok rovat.)*

Az ünnepély lefolyásáról adat nem áll rendelkezésünkre.

A MUNKÁSSÁG HARCA A KOALÍCIÓS KORMÁNY NÉPELLENES INTÉZKEDÉSEI ELLEN 1907 JANUÁR—JÚLIUS

274

1907 január 29

A CSONGRÁDI JÁRÁS FŐSZOLGABÍRÁJÁNAK JELENTÉSE AZ ALISPÁNHOZ A CSONGRÁDI SZOCIÁLDEMOKRATÁK GYŰLÉSÉRŐL ÉS ALPÁRI GYULA FELSZÓLALÁSÁRÓL

[1] ... Alpári Gyula[2] a napirend 1. pontjáról kezdte beszédét azzal, hogy a független 48-as országos párt, míg párt volt csupán, a népet magához hódította, beszéltek a népnek szabadságáról, magyar vezényszóról, két évi katonai szolgálatról, önálló vámterületről, az általános és titkos, községenkénti választói jogról, és ígértek minden más jókat is a köznépnek, melyeket lelkes szónoklatokban tálaltak a hallgatóság elé, s azon ígéretek és fényes ajánlatok a nép lelkében

[1] A jelentés bevezetőül az 1907 január 27-én tartott népgyűlés megnyitását, tisztikarának megválasztását ismerteti.

[2] Az iraton Alpári Gyula nevét mindenütt piros ceruzával aláhúzták.

megragadtak, s a nép vakon követte ezen pártot, majd az ezen pártból és a többi létező pártokból megalakult koalíciót is. Midőn a koalíció az alkotmány felfüggesztésével a törvénytelen kormány ellen és ennek tényei ellen harcot kezdett, követelései között ott voltak mindazon eszmék és tervek, melyek a magyar nemzet boldogságát és a nép jólétét, megelégedettségét voltak hivatva létesíteni, hirdette a koalíció országszerte, hogy ha ő uralomra jut, első gondja lesz a népnek megadni azon igaz jogát, az általános, titkos, községenkénti választói jogot, melyet a néptől elvitatni nem lehet. Ezek után áttért a szónok a koalíció győzelmére és kormányrajutására, hogy a nemzeti kormány a miniszteri székbe jutás után is még ígérte a nemzet iránti jóakaratát és a nép kívánságának teljesítését. Azonban az ígéret csak ígéret maradt, a nemzeti kormány, melyet a nép bizalma és reménye juttatott diadalhoz, majdnem egy évi kormányozása alatt ígéreteiből semmit meg nem valósított, sőt azok megvalósítása a paktum folytán nem is lehetséges, s a kormány működése nem a nép kívánatai képviseletére, hanem a mágnások és főpapok érdekeinek képviseletére irányul. Amennyiben a kormány elfordult a néptől — forduljon a nép igazi barátjához, a központi szociálpárthoz[1], annak támogatásában bízzanak, mert az segíthet a nép baján. A munkásnépnek ezen fenti körülmény bekövetkeztében a kormányhoz bizalma nem lehet, hanem szervezkednie kell a népnek szakegyletekbe, mert ezek a szakegyletek a nép jótevői, ha szervezkedik a nép, akkor erős lesz. Végzi beszédét szónok azon jelszóval: „Szervezkedjünk, szervezkedjünk, szervezkedjünk!"

Szónok a szószékről lelépvén, arra az elnök lépett fel, s felkérte a közönséget, hogy ha valaki a szónok elmondott beszédére nyilatkozni kívánna, jelentkezzék.

Minthogy szólásra senki sem jelentkezett, ismét Alpári Gyula lépett a szópadra s a napirend 2. pontját, a sajtót vette tárgyalás alá.

Elmondotta, hogy a nemzeti kormánynak vannak nagy számban fizetett újságai, melyek arra vannak rendelve, hogy a miniszterek eljárását, munkásságát, törvényalkotásait dicsőítsék, s a kormánynak az ország érdekében kifejtett tevékenységét felfújják, azért ezen lapokat nem ajánlja a nép olvasására, különösen nem a Friss Ujság és más ilyen borzalmas címképpel megjelenő újságokat, mert azok ezen címképekkel igyekeznek elvonni a nép figyelmét a mindennapi bajokról. A nép részére csak olyan sajtó való, csak olyan lap segítheti elő a munkásnép érdekeit, melyet maga a munkásnép saját filléreiből tart fenn, ezek a lapok: a Világszabadság és a Népszava, ezeket kell minden munkásnak olvasni, mert ezek tartalmazzák azon eszméket, melyek a munkásnépet a boldogsághoz, jóléthez és megelégedéshez juttatják.

Szónok beszédét azzal fejezi be, hogy köszöni a közönség megjelenését és türelmét beszédének meghallgatásáért . . .

Tasnády Imre
főszolgabíró

Tisztázat. — MMI Archivum. Csongrád m. alisp. ir. 1907—590.

275

1907 március 12

A NÉPSZAVA KÖZLI AZ 1907 MÁRCIUS 10-I MUNKÁSGYŰLÉSEN ELFOGADOTT, A KORMÁNY ÖNKÉNYE ELLEN TILTAKOZÓ HATÁROZATOT

Az 1907. évi március 10-én tárgyaló népgyűlés[2] kimondja, hogy a budapesti és vidéki szakszervezetek felfüggesztését az *egyesületi jog ellen intézett merényletnek tekinti.* A belügyminiszter intézkedései a jogegyenlőség durva megsértését képezik, annál inkább, mert egyrészt azon egyesületekben, amelyeket sérelem ért, a kerületi elöljáróság mint illetékes felügyeleti hatóság

[1] Értsd: a Magyarországi Szociáldemokrata Párthoz.
[2] A Városligetben megtartott népgyűlésen körülbelül 20 000 munkás jelent meg. *(Építőmunkás, 1907 március 15. Tűzzel-vassal.)*

semmiféle szabályellenességnek a nyomára nem jutott, másrészt pedig a munkáltatók a legteljesebb egyesülési szabadságot élvezik, sőt egyesületeikben határozottan úgynevezett *feketelisták* kibocsátásával és *munkáskizárások rendezésével foglalkoznak, anélkül, hogy bármiféle hatóság ezen garázdálkodásnak gátat vetne.*

A munkásság elvárja, hogy az elrendelt felfüggesztés kapcsán megindított vizsgálatot a hatóság *sürgősen* elintézi, hogy az illető szervezetek folytathassák működésüket.

A népgyűlésen résztvevők a felfüggesztett egyesületek tagjaival teljes szolidaritást vállalnak, és kijelentik, *hogy ámbár a minden ok nélkül elrendelt vizsgálat eredményét nyugodtan várják, készen állanak arra, hogy egyesülési jogukat — szükség esetén — a legvégsőbb eszközök igénybevételével is megvédik . . .*

Népszava, 1907 március 12. A munkásság megmozdult.

A gyűlésen a nagyobb szakszervezetek képviselői úgy nyilatkoztak, hogy ha a belügyminiszter a budapesti kőművesek szakegyletét feloszlatja, az *általános sztrájk* eszközéhez nyúlnak.

276

1907 április—június—július

A SZAKSZERVEZETI ÉRTESÍTŐ RÖVID ÖSSZEFOGLALÓJA A KOALÍCIÓS KORMÁNY MUNKÁSELLENES INTÉZKEDÉSEIRŐL

Március hó

Március 4. A szegedi nyomdászok szakegylete ellen a munkáltatók uszítására vizsgálatot indít. Röpiratokat koboztat.

Március 6. A budapesti kőművesek szakosztályát és a kávéfőzők szakegyletét felfüggeszti.

Március 8. A vas- és rézbútor-munkások szakegyletét felfüggeszti.

Március 11. Békéscsabán felfüggeszti az Áchim-féle földmunkás-szakegyletet.

Március 12. Temes, Torontál, és Pest megyékben feloszlatja a Földmunkások Szövetségének körülbelül 40 csoportját.

Március 13. Az ácsok országos szakegyesületének *nagyváradi* csoportját a *budapesti építőmesterek* uszítására felfüggeszti.

Március 18. Vizsgálatot indít a budapesti *gázgyári munkások* szakosztálya ellen.

Március 20. Jóváhagyja az *Építőiparosok Országos Szövetségének* alapszabályait. Eszerint a munkáltatók szövetségének alapszabályszerű joga van ezentúl: a munkásokat kizárni, feketelistát vezetni, egymást sztrájk, bojkott, valamint kizárás esetén a szövetség útján segíteni, a belépni vonakodó vagy az engedelmességet megtagadó munkáltatókat megrendszabályozni.

Március 22. A munkáltatók uszítására vizsgálatot indít valamennyi *aradi* szakegyesület és szövetségi csoport ellen.

Március 24. A debreceni szobafestőknek csoportját minden *vizsgálat nélkül* egy munkáltató feljelentésére feloszlatja. Óriási katonai készenlétet rukkoltat ki, és mindenáron provokálni akarja a munkásokat, hogy azután *vérbe fojthassa* a debreceni mozgalmat.

— *Vizsgálatot indít* a dunacsépi földmunkások csoportja ellen.

Március 25. A sztrájkban álló mohácsi molnárok szakcsoportját *feloszlatja.*

— *A nagykanizsai* építőmunkások szakcsoportját a munkáltatók kívánságára *feloszlatja.*

Március 26. Eddig a napig Temes vármegyében legújabban *betiltotta* a Földmunkások Országos Szövetségének újaradi, zárdaszentgyörgyi, gattajai, nagyszemlaki, románsztamorai, szkulyai, lippai, kisbecskereki, dettai, birdai, iklodai és törökszákosi helyi csoportjait.

— Kiskunfélegyházán az építőmunkások helyi csoportját *vizsgálat nélkül,* a munkáltató szövetség kérelmére felfüggeszti . . .

Szakszervezeti Értesítő, 1907 április. A „demokrata" kormány bűnlajstroma.

*

Az áprilisi számunkban közölteken kívül a kormány közegei e hóban *felfüggesztették:* az *építőmunkások* kiskunfélegyházi (március 26.), *a földmunkások* gattajai és a *cipészmunkások* szombathelyi csoportját;

nem vették tudomásul (bár a csoportok legtöbbje régóta működik már) a *szabók* büdszentmihályi, a *vasutasok* gyékényesi és a *földmunkások* lippai, nagyszénási, siklósi, ráctőttősi, brassói, újszászi, tiszadadai, nagyszemlaki, erdőhegyi, zárdaszentgyörgyi, iklodai, törökszákosi, temesvári (II. csoport), szalkszentmártoni, újaradi, tápiószelei, pilicsei, jászberényi, medgyesbodzási, tiszaeszlári, telki, munári, nagytétényi, budajenői, románsztamorai és sipeti csoportját. A *kiszombori munkásképző* csatlakozását a földmunkás szövetséghez pedig *megtiltotta* a belügyminiszter.

Március 21-én egy budapesti rendőrellenőr felolvasás alkalmával betört a vasutasok keleti pályaudvari csoportjába, és a felolvasót, valamint a csoport vezetőjét letartóztatta.

Március 26-án adta ki Andrássy azt a hírhedt körrendeletét, melyben a csendőrörsöket utasítja a vasutasok állandó megfigyelésére[1].

Március 27-én az építőmunkás szövetség pápai csoportját feloszlatta.

Április hó

A márciusban oly veszettül megkezdett üldözést még erősebben folytatják a hatóságok.

Április 1-én „nem vették tudomásul" a földmunkások nagyszékhelyi csoportját.

Április 2-án ugyanazon szövetség tápiógyörgyei,

április 4-én a vörösmarti és cinkotai csoportjait. *Darányi* ezen a napon nyújtotta be derestörvényét[2], mely a beszegődött cselédet röghöz köti, a gazdának megadja a becsületsértés és testi bántalmazás jogát, a szervezkedő vagy sztrájkoló cselédmunkást 60 napig terjedhető elzárással sújtja.

A vas- és fémmunkások csepeli csoportját ugyancsak április 4-én felfüggesztették.

Április 8-án a földmunkások bocsári csoportját felfüggesztették, a dunakömlődi, kiskunmajsai és viszneki (Heves megye) csoportokat pedig „nem vették tudomásul".

Április 9-én Mezei József fűrészgyári munkást, annak ellenére, hogy rendes lakása és munkája volt — földmunkás csoportalakítás miatt —, 30 napi elzárásra és kitoloncolásra ítélték.

Április 10-én a cipészmunkások gyulai csoportját felfüggesztették, a könyveket elvitték.

Április 1-től 10-ig. Az államvasúti igazgatóság és a Kereskedelmi Minisztérium (Kossuth) utasítására Szolnokon, Szegeden és Gyomán a vasutasmunkás-csoportok vezetőit megrendszabályozták és részben elbocsátották.

Április 11-én a monori alispán[3] nem vette tudomásul a textilipari munkások kispesti csoportjának megalakulását.

Április 15-én Tápiógyörgyén és Tápiószelén rémuralmat honosított meg a hatóság. Az alkonyatkor még az utcán járó embereket csendőrökkel fogdostatja össze. Az olyan munkást — bármilyen szakmájú legyen is — ki több munkabért mer kérni, mint amennyit a munkaadó fizetni akar, a szolgabíró az 1898. II. tc.[4] alapján (mely a szerződésszegő aratómunkásokról szól) 30 napra lecsukja.

A földmunkások kiskunfélegyházi csoportját felfüggesztették, a szolgabíró kijelentette, hogy sohasem fog megengedni új csoportalakítást. Ugyancsak felfüggesztették a jákóhalmi csoportot, a nagyteremiait feloszlatták.

A szabómunkások szekszárdi és zalaszentgróti csoportjainak tudomásulvételét megtagadták.

Április 16-án „nem vették tudomásul" az építőmunkások ágostyáni (Komárom megye) csoportját.

---

[1] A körrendeletet a Belügyi Közlöny nem közli.
[2] Lásd e kötet 500. old. jegyzetét.
[3] Nyilvánvaló tévedés. Helyesen: főszolgabíró.
[4] Lásd e kötet 161. old. jegyzetét.

Április 17-én a borbélyok pancsovai csoportját felfüggesztették.

Április 18-án „nem vették tudomásul" a földmunkások dunavecsei csoportját.

A cipészmunkásokat a körmendi és törökszentmiklósi csoportjaik új bejelentésére utasították.

Április 19-én Vits Mihály esztergomi földműves-titkárt törvényellenesen eltoloncolták. Ugyanezen a napon letartóztatták a vasutasok ceglédi csoportjának elnökét.

Az építőmunkások miskolci csoportját felfüggesztették. A rendőrkapitány mindenáron vérfürdőt akart rendezni.

Április 20-án Andrássy egyazon rendeletével feloszlatta a földmunkások németeleméri, szerbcsernyai és németcsernyai csoportját.

Április 21-én a földmunkások kisbecskereki, kissodai és zsámbéki csoportját függesztették fel.

Április 24-én a vasutasmunkások kiskunfélegyházi csoportját, mely már egy éve működik, felszólította a hatóság, hogy Andrássy legújabb rendeletének megfelelőleg alakuljon meg újból. A tudomásulvételt azonban három ízben is megtagadta.

Április 26-án a földmunkások lieblingi, jászszentlászlói és battinai helyi csoportját nem vették tudomásul és a működést megtiltották.

Április 29-én ugyanezt tették ugyanezen szövetség szeremlei és

április 30-án újbessenyői csoportjával.

A vasutasmunkások királyházi és érmihályfalvi csoportjainak elnökeit három vezetőségi taggal felsőbb rendeletre elbocsátották.

A dátummal megjelölteken kívül felfüggesztették még április hóban az építőmunkások pozsonyi, vágszeredai, gyöngyösi, nagysurányi és hátszegi csoportjait, valamint az ácsmunkások ungvári, mohácsi, nagyváradi, szentendrei, csepeli, szegedi (hajóács), jászberényi és temesvári csoportjait.

Május hó

. . . *Május 3-án* „nem vették tudomásul" a földmunkások szövetségének gyöngyösoroszi, szelevényi, mezőtúri (II. csoport),

május 4-én a dunacsépi csoportját.

Ugyanez a sors érte a festőmunkások budapesti színfestő szakosztályát.

Május 5-én Andrássy *feloszlatta* a földmunkások rákosszentmihályi csoportját.

Május 8-án ugyanezen szövetség kispesti csoportját felfüggesztették azzal az indokolással, hogy a földmunkás szövetségnek „csak városban szabad csoportot alakítani".

Május 9-én az asztalosok székesfehérvári csoportját felfüggesztették, mert egy kocsmában ismeretlen tettesek megvertek egy ügynököt, aki sztrájktörő keresésben utazott.

Május 10-én vizsgálatot rendeltek el a kolozsvári festőmunkások szakegylete ellen; valamennyi könyvét elvitték.

Május 12-én a vasutas-munkások csoportalakító gyűléseit Bercel-cserőn és Vecsésen harmadszori bejelentésre sem engedélyezik.

Május 13-án Kossuth Ferenc benyújtja a vasutasok rabszolgatörvényét, mely *tiltja* a miniszternek „nem tetsző" egyesületbe való tömörülést, és *meg akarja akadályozni* a vasutasok gazdasági harcát.

— *A szabómunkások* mohácsi csoportját nem vették tudomásul.

Május 14-én ugyanez a sors érte a földmunkások csabrendeki (Zala megye) csoportját.

Május 16-án a famunkások kiskunfélegyházi csoportját felfüggesztették.

Május 18-án a földmunkások keszthelyi csoportját.

Május 19-én a szegedi polgármester a sztrájkban álló építőmunkások szakegyletét a mesterek uszítására feloszlatja.

Május 23-án a rendőrkapitány feljelentése alapján az alispán felfüggesztette a lugosi építőmunkás-csoportot, s vizsgálatot rendelt el a földmunkások, könyvnyomdászok, festőmunkások,

famunkások, szabók, vas- és fémmunkások, cipész- és csizmadiamunkások, továbbá a fuvarosok helyi csoportjai ellen.

A vármegyei jegyzőt, aki pártatlanul végezte a vizsgálatot, ez alól felmentette, és a munkáskörökben hírhedt Prohászka rendőrkapitányt bízta meg a vizsgálat folytatásával.

Május 25-én Andrássy az ácsok nagyváradi helyi csoportját *feloszlatta.*

Május hóban „nem vették tudomásul" a famunkások hatvani, vágújhelyi, beregszászi, békésgyulai, adai és érsekújvári csoportjait.

Ha összegezzük a számítást, úgy kimutatásunk szerint a legutóbbi 8—9 hét alatt a kormány közegei 8 szervezetet feloszlattak, 30-at felfüggesztettek, 63-at nem vettek tudomásul, 9 ellen *vizsgálatot indítottak.*

Tekintetbe véve, hogy a tudomásul nem vett csoportok majdnem kivétel nélkül régóta működő szervezetek, megállapíthatjuk, hogy a kormány *101 csoport működését tiltotta be kimutatásunk* ideje alatt.

Vadásznak az urak. Az üldözött vad a szervezett munkásság.

A nemes vadászok kurjongatva uszítják kopóikat; hajrá, oszlasd fel! Meg akarják fogatni, meg akarják bénítani a szervezett munkásság kezét-lábát, hogy azután úgy, mint a kopók által lefogott vadnak,torkába döfhessék késüket. Hej, urak vigyázzatok! Veszedelmes az oroszlánvadászat!

Szakszervezeti Értesítő, 1907 június. A „demokrata" kormány szociálpolitikája.

*

... *Május 22-én* felfüggesztették a földmunkások I. számú fólyai csoportját.

Május 30-án ugyanazok szerbnagyszentmiklósi csoportját.

Június 5-én Krassó-Szörény vármegye alispánja felfüggesztette az összes *lugosi* szakszervezeteket, névszerint az építőmunkások, földmunkások, festők, szabók, vas- és fémmunkások, cipész- és csizmadiamunkások, famunkások, élelmezési munkások és a textilmunkások helyi csoportjait.

Június 10-én Andrássy feloszlatta a budapesti kőművesek szakosztályát.

Június 13-án felfüggesztették az építőmunkások szegedi csoportját.

Június 15-én Andrássy ugyanazon rendelettel feloszlatta a földmunkások dettai és birdai szervezetét.

Június 18-án Békés megye alispánja felfüggesztette a földmunkások gyomai csoportját.

Június 24-én felfüggesztették a nagykárolyi építőmunkások és földmunkások szervezeteit ...

Szakszervezeti Értesítő, 1907 július. A „demokrata" kormány szociálpolitikája.

277

1907 május 4

A VILÁGSZABADSÁG KÖZLI A BUDAPESTI MUNKÁSSÁG 1907 ÁPRILIS 28-I GYŰLÉSÉNEK HATÁROZATÁT A „DERESTÖRVÉNY" ELLEN

[1]...„A népgyűlés megállapítja, hogy: «A gazda és a gazdasági cseléd közötti jogviszony szabályozásáról» a képviselőház elé terjesztett törvényjavaslat[2] a földbirtokos osztálynak a cselédség ellen irányuló egyoldalú hatalmi eszköze, amely felébreszti a középkori földesúri jogokat, a cselédben az emberi méltóságot megalázza, a cselédet mint valami jobbágyot, rögböz

[1] A tudósítás első része a népgyűlés szónokának beszédét ismerteti.

[2] A törvényjavaslatot 1907 május 14-én terjesztették a képviselőház elé. *(Lásd Az 1906. évi május hó 19-ére hirdetett országgyűlés képviselőházának naplója. IX. köt. Budapest 1907. Athenaeum. 126—151. old.)* A törvényt 1907 július 30-án szentesítették. *(Lásd 1907. XLV. tc. „A gazda és a gazdasági cseléd közötti jogviszony szabályozásáról." Magyar Törvénytár. 1907. évi törvénycikkek. Budapest 1908. Franklin. 453—475. old.)*

köti, béklyóba veri helyzetének javítását célzó minden természetes törekvését, és így a társadalmi békés fejlődésnek gátja lesz, s oktalan intézkedésével csak kihívja és felizgatja a munkásosztályt. Miért is követeli a népgyűlés, hogy a képviselőház *rögtön vegye le a napirendről a törvényjavaslatot*, mint olyant, amely egyenes akadálya minden haladásnak, s tegye helyére az általános választójogra vonatkozó törvényjavaslatot, és bízza a munkásvédő törvények alkotását az általános választójog alapján kialakuló népparlamentre" *(Hosszas éljenzés és taps.)* . . .

Világszabadság, 1907 május 4. Népgyűlés a derestörvény ellen.

A rendőrségi jelentés szerint „ugyanazzal a napirenddel délelőtt több szakmagyűlést is tartottak, amelyeken ugyanazt a határozati javaslatot fogadták el.

Vidéken a május 1-i gyűléseken adott kifejezést a munkásság a törvényjavaslat elleni tiltakozásának." *(A magyarországi szocialisztikus munkásmozgalmak az 1907. évben. Budapest 1908. Radó I. Ny. 116. old.)*

A Népszava tudósítása szerint a május 5-én tartott brassói, kápolnásnyéki, pákozdi, polgárdi, székesfehérvári, szolgaegyházi, solti, velencei és zámolyi népgyűléseken egyhangúlag elfogadták a budapesti népgyűlés határozatát. *(Lásd Népszava, 1907 május 8. Vissza a derestörvénnyel.)*

A pártvezetőség a derestörvényről külön brosúrát adott ki. *(Ladányi Rezső. A derestörvény. Budapest Világosság.)* A brosúra 1907-ben jelent meg 10 000 példányban. A szerző képet ad a magyarországi szegényparasztság helyzetéről, majd paragrafusonként ismerteti és magyarázza a törvényt.

278

1907 június 12

A NÉPSZAVA KÖZLI A BUDAPESTI BIZALMI FÉRFI TESTÜLET OPPORTUNISTA HATÁROZATÁT AZ ÉPÍTŐMUNKÁSOK SZAKSZERVEZETE KŐMŰVES SZAKOSZTÁLYÁNAK FELOSZLATÁSA ALKALMÁBÓL

[1]. . . A budapesti szervezett munkásság bizalmi férfiai a kőműves szakosztály feloszlatása ügyében ma értekezletet tartottak, melyen hosszú vita után a következő határozati javaslatot fogadták el:

„A szervezett munkásság a kőműves szakosztály feloszlatását minden ok nélkül valónak tartja, amely hazug ürügyek alapján csak azért történt, hogy egyrészt a *szervezett munkáltatók kizsákmányoló dühének tétessék vele szolgálat*, másrészt a munkásság *végső elkeseredésre provokáltassék általa.* Ezt az eljárást, mely a legridegebb osztályuralom brutális megnyilvánulása, s mint ilyen, arculcsapása a legelemibb közszabadságnak, megbélyegzi és átadja az egész művelt világ megvetésének. Kijelenti egyúttal, hogy a provokáló szándékának fel nem ül, annál is kevésbé teszi ezt, mert a feloszlatás azon célzatát, hogy a kőművesek szervezkedését megtörje, el nem érheti. Nem érheti el, mert a kőművesek az építőmunkások szövetségének alapszabályai alapján azonnal megalakítják az új szakosztályukat, és annak működését azonnal meg is indítják, másrészt pedig, mert szabadszervezetük a szakosztály felfüggesztése óta működésben van, és a kőművesek kulturális és anyagi érdekeit szolgálta eddig és szolgálja a jövőben is. És nem ül fel a provokációnak azért, mert ilyenképpen meghiúsulván a feloszlatás közvetlen célja, az egyesülési és gyülekezési jog, valamint a sztrájkszabadságért megindítandó harc *időpontjának megállapítását a saját elhatározásának tartja fenn.*

Kijelenti azonban azt is, hogy *e harc elkerülhetetlenségéről meg van győződve.* Meg van egyúttal győződve arról is, hogy ezt a harcot *csak a legmesszebbmenő fegyverekkel és mindenre való elszántsággal lehet megvívni, s csak a tömegsztrájkkal lehet dűlőre juttatni.* A mostani provokatív támadás ezt a harcot a *közvetlen közelbe hozta, annyira, hogy a rá való egyetemes készülődés most már elkerülhetetlen, halaszthatatlan feladata a szervezett munkásságnak.* Kötelessége tehát elsősorban arról gondoskodni, hogy az esetleg feloszlatás alá kerülő nyílt szervezetek az országban *bármely pil-*

[1] A tudósítás bevezetőül a fenti határozattal foglalkozik. Megállapítja, hogy Andrássy Gyula belügyminiszter, „a fekete gróf uram hiába provokálta a munkásságot, lesz általános sztrájk is, melyet ma szívesen látna, *csakhogy ennek időpontját mi fogjuk megszabni*".

lanatban helyettesíthetők legyenek a szabad szervezetekkel. Ennek érdekében haladéktalanul ki kell építeni mindenütt a házi agitáció révén az utcai és házi bizalmi férfi rendszert."

Népszava, 1907 június 12. A fekete gróf merénylete.

A belügyminiszter 1907 június 7-én oszlatta fel a kőműves szakosztályt. A feloszlatást „hanyag pénzkezelés", „alapszabályellenes járulékok szedése" (sztrájkalap, ellenállási alap, újságelőfizetés stb.), a szakosztály által rendezett felolvasások és előadások „alacsony színvonala" stb. ürügyén rendelte el, mivel — mint írja — „mindezen adatok kétségtelenül igazolják, hogy a szakosztály egyrészt létjogosultsággal nem bír, másrészt pedig alapszabályellenes tevékenysége által . . . a fennálló törvényes rendet felette veszélyezteti . . ." *(A feloszlató rendelet másolatát lásd MMI Archívum. Bp. polg. m. ir. 1905—IX—2089.)*

A MAGYARORSZÁGI SZOCIÁLDEMOKRATA PÁRT XIV. KONGRESSZUSA 1907 MÁRCIUS 31—ÁPRILIS 2

279
1907

A MAGYARORSZÁGI SZOCIÁLDEMOKRATA PÁRT VEZETŐSÉGÉNEK JELENTÉSE AZ 1906 ÁPRILIS 1-TŐL 1907 MÁRCIUS 15-IG KIFEJTETT MŰKÖDÉSÉRŐL

A politikai mozgalom[1]

A pártvezetőségnek 1905. évi április 1-től 1906. évi március hó 31-ig szóló jelentése, amelyet az 1906. évi pártgyűlés elé kívánt terjeszteni, már nyomtatásban is megjelent, amidőn a politikai életben történt *hirtelen* fordulat a múlt évi pártgyűlés elhalasztására késztette a pártvezetőséget.

A történeti összefüggés okából kénytelenek vagyunk tehát rövid összefoglalását adni az 1906. évi április és május havi fontos eseményeknek is. De a két hónap eseményeinek ismertetésére késztet bennünket még más, sokkal fontosabb ok is. E nevezetes két hónap története ugyanis mindennél élénkebb világot vet Magyarország sajátságos politikai viszonyaira. Az 1906. évi április havában született meg az áprilisi *paktum*. Az a paktum, amely, ha csak azt tartalmazná, ami már eddig köztudomásúvá lett, minden más országban azt eredményezte volna, hogy azok, akik a paktumban kikötött feltételek teljesítését elvállalták, ma már politikai halottak lennének. Magyarországon ellenben lehetséges, hogy azok, akik a Bécstől diktált paktumot szolgamódra végrehajtják, itthon még mindig a nagy „alkotmányharc" kérlelhetetlen győzteseiként szerepelnek. Amidőn a koalíció vezérlő hősei 1906. évi április hó 9-én, miniszteri kinevezéseikkel a zsebükben, Bécsből hazajöttek, a politikai erkölcs legelemibb szabályai is azt kívánták volna, hogy az ugyancsak megtépázott hősök szerényen meghúzódva végezzék a rájuk rótt feladatot. A koalíció „átmeneti" vállalkozásában a politikailag érett emberek nemcsak hogy semmi dicsőségeset, ünnepelni valót nem találhatnak, hanem ellenkezőleg, kormányra jutásukban mindenkinek egy politikailag ügyetlenül és gyalázatosan betöltött szerep tragikomikus következményét kellett volna látnia. Mégis, Bécsből hazajövet „éljenzés", cigányzene s hazafias dalok éneklése „üdvözölte" az új kormányt.

Politikai vakság, erkölcstelenség és züllöttség mindenütt. Egyes-egyedül Magyarország öntudatos munkássága látott tisztán s cselekedett is eszerint. A nagy „nemzeti kormány" rövid két hónapi működése újból csak azt igazolta, hogy a „nemzetvédők" táborát s vezérkarát senki sem értékelte helyesebben, mint mi.

---

[1] A jelentés bevezetője az 1907 február 19-én meghalt *Farkas* Károlyról és a munkásmozgalom többi halottjáról emlékezik meg. A mozgalom két mártírjáról a következőket írja: „*Dán* Péter a tőke és a munka harcmezején esett el. A hatalmi önkényeskedés brutalitásának lett az áldozata. Halottja a kapitalista kizsákmányolásnak és a kapitalista állam rendőruralma garázdálkodásának. A kolozsvári kizárt építőmunkások gyülekező helyét feloszlató rendőrpribékek verték agyon.

Bikfalvi János asztalost Egerben, az asztalosok sztrájkja alkalmával, 1906 március havában az egyik munkáltató *agyonlőtte*. A bűntettest az ügyészség máig sem nyomozta ki."

Az erkölcstelen módon uralomra jutott koalíciós kormány uralma első napján magával szemben találta az ország öntudatos munkásságát. A „nyeregbe jutott" nagyságok kerteléseit és hazudozásait alig győztük leszögezni. A május hó elejére kiírt *képviselővválasztások meghozták a képviselői kinevezések* undorító komédiáját. Így a június hó 3-án Budapesten megtartott országos értekezletünk s az azt követő XIII. szociáldemokrata pártgyűlés[1] már arra volt kényszerítve, hogy *a politikai tömegsztrájkról* szóló határozat ultimátumát szögezze a nagy „nemzeti kormány" választójog-sikkasztó szándékaival szembe.

A döntő jelentőségű határozatot elvtársaink országszerte kitörő lelkesedéssel fogadták. E jelentés adatai bizonyíthatják, hogy a határozat sikeres végrehajtása céljából az előkészítő munkálatokat fáradtságot nem ismerő módon országszerte teljesítették. A szervezésnek szüntelen tartó munkája s a szervezkedés terén tett haladás képezik biztosítékunkat a leghitványabb merénylettel szemben is. Bármennyire kétségtelen, hogy a letört kurucok ezer „nemzeti vívmányt" és alkotmánybiztosítékot szívesen feladnának, ha ezekért cserében feloldanák őket *az általános, titkos választói jog* megvalósításának vállalt kötelezettsége alól, az ország öntudatos munkássága is készenlétbe helyezkedett. S ha az ország züllött s erkölcstelen politikai közviszonyai következtében nem akadna egyetlen komoly s számottevő áramlat, amely a pöffeszkedő reakcióval szembeszállna, a szociáldemokrata munkásság küzdelme egymaga fogja eldönteni, hogy a népjogok diadalra jussanak . . .[2]

Ugyancsak a „nagy nemzeti kormány" példáján buzdulva vetették magukat a vidéki mozgalomra „Ázsia rendőrbasái". Az „alkotmányos" kormány vidéki pribékjei már a nemzeti uralom első hónapjaiban úgy végezték dolgukat, hogy e jó munka láttára még a legkomiszabb darabonturalom is a föld alá bújt volna, kontár voltának tudatában.

Június 2-án *Kossuth* hatályon kívül helyezte a Fejérváry-kormány ama rendeletét, amely a *táviratok és levelek felbontásáról* szólt. Ő maga azonban *újabb rendeletet adott ki, amelyről* — csak úgy, mint később Polónyi egyik rendeletéről — *bebizonyosodott, hogy az új rendelettel megtörtént a „Cabinet noir"*[3] *legteljesebb visszaállítása.*

Még a múlt évi pártgyűlés *előtt* álltunk, amikor az „új korszak" belügyminisztere már engedett az 1000 holdas uszítók szíves agitációjának és a földmunkások szövetsége ellen a „vizsgálatot" elrendelte.

Mindez teljesen elegendő volt ahhoz, hogy a munkásság tisztán lássa, hogy az „új korszak" „nagy nemzeti kormányától" mit várhat, ha nem helyezkedik készenlétbe, hogy erejét összeszedve, a bármely oldalról jövő gaz merényleteket visszaverje.

Az 1906. évi június hó 3-án megtartott országos pártértekezlet és a június 4-én és 5-én megtartott pártgyűlés már e tudatunk jegyében folyt le . . .[4]

1906 november 9-én „a szabadság barátja", az új korszak *belügyminisztere*[5] rendeletet adott ki, amely főleg az országos szövetségek *vidéki csoportjainak megalakítását* „szabályozza"[6]. A rendelet szövegében nem szégyellik megemlíteni, hogy a rendelet éppen *az egyesülés szabadságát s a tagok érdekeinek védelmét* célozza. Azonban alig néhány nappal a rendelet megszületése után, az ezerholdasok dörögnek „a szervezett elégedetlenkedők terrorizmusa" ellen. Újabb rendszabályokat követelnek az „izgatók "ellen. S ekkor *Darányi*, a rabszolgatörvény megalkotója, *Andrássy rendeletére utal*, mint olyanra, amely az izgatásoknak már gátat fog vetni. S az emlí-

---

[1] Lásd e kötet 435. old.

[2] Ezután a jelentés a koalíció vezetőinek paktálásával és választójog-ellenes mesterkedéseivel, az 1906-os választásokkal és a koalíciós kormány népellenes intézkedéseivel foglalkozik.

[3] Szószerint: „fekete szoba", a régi francia kormányok leveleket cenzúrázó hivatala, az úgynevezett „fekete kabinet".

[4] A következőkben a jelentés a koalíció elvtelenségét bírálja. Megállapítja, hogy a „Függetlenségi Párt . . . elveiből olyan végeladást rendezett, amilyenre még Magyarországon, a politikai erkölcstelenség e hazájában sem volt példa". Megállapítja a Népszava 1906 április 14-i számának egyik cikkét idézve, hogy a „67-es kiegyezés alkalmával a nemzet lemondott 49-ről, a mostani kiegyezésnél lemondanak 48-ról is". Ezután a kormány „szociálpolitikája" elleni akciókkal és a választójog ausztriai „diadalmas megvalósulásával" foglalkozik, majd rátér a koalíció munkásellenes hadjáratának ismertetésére.

[5] Andrássy Gyula gróf.

[6] Lásd Belügyi Közlöny, 1906 november 18. „Az országos jellegű munkásegyesületek helyi csoportjainak bejelentése körüli eljárás."

tett rendelet eredményeképpen csakugyan valóságos rémuralmat teremtenek a vidék basái. Szakcsoportok alakítását nem veszik tudomásul, s évek óta működő csoportokat „az új rendelet értelmében" tömegesen feloszlatnak. „*Leszámolást*" emleget Polónyi, a svindler fiskális, *parasztmajorátusokról* s egyéb zagyva ostobaságokról tanakodnak az új korszak hősei. S hogy mindez nem hozza őket forrón óhajtott céljukhoz közelebb, az csak a munkásosztály szívós, fáradságot nem ismerő agitációján múlik. S így bizonyos, hogy az egész koalíciós dicsőség sokkal előbb elmerül abban a piszok- s pocsolyatengerben, amely az új rendszerből már eddig is fakadt, mielőtt a reakciósok hada Magyarország dolgozó munkásnépe ellen intézett messzemenően aljas letörési szándékát megvalósíthatná.

A politikai botrányok végtelen sorozata fűződik az új rendszer néhány havi életéhez. Napról napra alkalma nyílik az egész országnak arra, hogy megítélje, mily rekordot ért el a koalíció — s mindig elsősorban a Függetlenségi Párt — az elvfeladás és elvárulás terén. Hónapok óta senki sem kételkedik abban, hogy a koalíció csakis azért, hogy minél tovább maradjon hatalmon, *a katonai kérdések* terén hihetetlen vásárt készül csapni mindabból, ami eddig népszerűségét biztosította.

1907 január 13-án pártunk a fővárosban s számos vidéki városban tartott népgyűléseket. „*Mire kötelezi a kormányt a paktum?*" Ezzel a kérdéssel foglalkoztak elvtársaink ezeken a gyűléseken. Ott kimutattuk, hogy a koalíciós kormány taktikájának ezúttal is csak az a célja, hogy feltétlen felkínálkozzék a kormány Bécsnek, és az egyetlen fontos kérdést — a választói reformot — ilyen módon háttérbe szorítsa. „*Leszámolás!*" címmel ugyanekkor *röpiratot* terjesztettünk 100 000 példányszámban . . .[1]

Az orosz forradalom

Ebben az esztendőben sem csendesedett el a csatazaj, mely az orosz proletariátus élethalálharcát kíséri.

A tobzódó cárizmus undorító bestialitásai a véráldozatok végtelen sorozatát követelték. De bármily nagy is volt az áldozatok száma, bármily kifogástalanul működtek a vérbíróságok, az orosz autokrácia mégis az óhajtott „rend" elérése nélkül vergődik.

Az orosz proletariátus magatartása bámulatba ejtette az egész világot. A forradalmárok ezrei véreztek el hóhérkézen, s mindig újabb százezrek álltak a csatatérre az orosz nép szabadságáért!

A nemzetközi proletariátus e borzasztó küzdelem világtörténeti jelentőségét mindenütt szívében hordja, a harcot állandóan szeretetteljes rokonszenvvel kíséri s tőle telhetőleg tettekkel támogatja.

A cári pribékek őrjöngő öldöklése 1906 július 2-án a magyar képviselőház *egy tagját* is megszólaltatta. Napirend előtt felszólalt és az orosz hatalom garázdálkodásait kultúrellenesnek ítélte. A magyar képviselőház *minden szó nélkül napirendre tért* a képviselő felszólalása felett[2].

Július 22-én a cár kétségbeesésében *feloszlatta a dumát*. Az orosz munkásság ugyan nem sokra becsülte a népképviselet e nyomorúságos utánzatát, de azért e feloszlatás jelentősége mégis óriási. A cárizmus végső züllöttségéről tanúskodott, s joggal mondhatta Muromcev, az első duma „szelíd" elnöke a feloszlatás alkalmából: „Uraim, itt a vég kezdete!"

A duma *feloszlatása alkalmából* a Nemzetközi Szocialista Iroda kiáltványt intézett a világ összes munkásaihoz. Szembeállította „*a cár hadserege és a nép hadserege*" küzdelmét, a cárizmus eljárásának hitványságát és újból kiadta a jelszót: „*Pénzt a cárizmus áldozatainak!*"

---

[1] A következőkben a jelentés a koalíció züllöttségéről ír. Utal arra, hogy a mozgalom minden üldözés ellenére fejlődik. A szakszervezeti tagság 80 000-ről 140 000-re emelkedett. Majd külön fejezetben bírálja a kormány „szociálpolitikáját". Rámutat, hogy a kormány tervezete, amely szerint a betegpénztárak igazgatóságának csak fele kerülhet ki a biztosítottak soraiból, jogfosztás az 1891. XIV. tc.-hez képest, amely a biztosítottaknak kétharmados többséget biztosít.

[2] A képviselőház ülésén *Csizmadia* Endre szólalt fel és ítélte el a cári hatóságok terrorintézkedéseit. *(Az 1906. évi május hó 19-re hirdetett országgyűlés képviselőházának naplója. Budapest 1906. Athenaeum. 181. old.)*

Pártunk már az előbbi esztendőben is megtette azt, amit saját elnyomóival szemben vívott harca közepette megtehetett. A Nemzetközi Iroda említett felhívásának eleget teendő, múlt évi *augusztus 26-án nagy pártünnepélyt* rendeztünk az orosz forradalmárok segélyalapja javára. Az ünnepély alkalmából az orosz forradalom világtörténeti nagy jelentőségének megismertetésére emlékiratot is adtunk ki. Az ünnepély jövedelmének nagy részét — mintegy 1500 koronát — rendeltetési helyére juttattuk. Amellett állandóan segélyeztük *az orosz menekülteket is.*

Különben az új rendszer okozta, ha nem tudtunk többet tenni küzdő orosz testvéreink érdekében. Ahol lehetséges volt, gyűléseken és felolvasásokon ismertettük a nagy küzdelmet. Persze a legtöbb helyen nem lehetett. Többek között *Nyíregyháza* érdemes rendőrkapitánya karhatalommal való szétveretéssel fenyegette elvtársainkat, ha az orosz forradalomról merészkednének felolvasni, mert ez a tárgy alkalmas arra, hogy „*két állam barátságos viszonyát*" megbontsa![1]

Igaza volt a szolgabíró koalíciós eszének. Zavarjuk az oroszok és magyarok barátságát. Mert egyek ők, a végsőkig egyek a nép üldözésében és tiprásában. De egyek vagyunk mi az orosz forradalmárokkal és még fokozni fogja az együttérzést növekedő áldozatkészségünk, amellyel támogatni kötelességünk a proletárság szabadságharcának e csudás titánjait . . .[2]

A néptanítók

A „nemzeti uralom" hatása alatt megmozdultak ebben az évben a néptanítók is. A Függetlenségi Párt 20 évig hitegette őket minden jóval, és most — amikor többségre jutott — meg akart róluk feledkezni. Ez az árulás felnyitotta a tanítók szemét. Kezdik belátni, hogy ők is proletárok, hogy az osztályparlamenttől nem várhatnak sem a maguk, sem a kultúra részére becsületes reformokat, hogy az ő útjuk az osztálytudatosan küzdő proletárság tábora felé vezet...[3]

A tanítók elkeseredése egyre fokozódott, és a tanítók mozgalma — a szó szoros értelmében vett *bérmozgalom* — egyre nagyobb hullámokat vetett. A mozgalom egyik jellemző epizódja az volt, hogy *az Abaúj-Torna megyei tanítók Kassán tartott közgyűlésükön, többségi határozattal, a szociáldemokrata mozgalomhoz való csatlakozásukat mondották ki.* A mozgalom erősítéséhez nagyban hozzájárult az Új Korszak című tanügyi lapnak, a radikális tanítók hetilapjának erélyes agitációja, mely a tanítókat felvilágosította osztályhelyzetükről és a követendő harcmodorról. Az elégedetlen tanítók gyűlései és radikális határozatai egymást érték országszerte. Időközben számos tanító, különösen a vidékről, egyenesen a mi pártunkhoz csatlakozott.

1906 december 4-én Budapesten a Tattersallban népgyűlést tartottunk a tanítók érdekében, amelyen *Bokányi* elvtárs ismertette a tanítóság sanyarú helyzetét, és a sok ezer főnyi résztvevő nevében követelte, hogy a kormány végre tisztességes díjazásban részesítse a néptanítókat.

---

[1] Feloszlatta a rendőrség a pozsonyi munkások 1907 május 27-i népgyűlését is, majd megtámadta a gyűlés után a városban tüntető munkásokat. A tüntetők és a rendőrök között több helyütt „valóságos utcai harc fejlődött ki", s „a város egyes részei . . . ostromállapotban voltak". A rendőrség megszállta a munkáshelyiségeket, s több munkást letartóztatott. *(Lásd Népszava, 1907 május 30. Rendőri vérengzés Pozsonyban.)*

A letartóztatottak közül *Wittich* Pál, a pozsonyi szociáldemokraták egyik vezetője ellen „lázítás" címén bűnvádi eljárás indult. A pozsonyi törvényszék a vádlottat 1 havi államfogházra és 100 korona pénzbüntetésre ítélte. Ítéletének indokolásában — többek között — ezt írja: „. . . .vádlott 1907. évi május 27-én Pozsonyban a Munkásotthon című helyiségben nyilvánosan megtartott népgyűlésen a több száz főnyi hallgatósághoz intézett beszédében a következőket mondotta: «. . . a munkásoknak az általános választójog kivívása érdekében az erőszakhoz kell folyamodniuk, ki kell vonulniuk az utcára, fel kell szedniük annak kövezetét, nem szabad visszarettenniük semmi hatalomtól, puskáktól, golyóktól vagy rendőri kardoktól, még akkor se, ha vér fog is folyni, az utcát a munkások fel fogják túrni, és meg fogják mutatni, hogy a munkások elég erősek; a munkásoknak barikádokat kell emelni, s a ma uralkodó társadalmat el fogják söpörni a föld felszínéről»...

Vádlott beszéde a hallgatóságban a szenvedélyeket erősen felkeltette, mert a hallgatóság úgy a beszéd alatt, mint különösen a beszéd után erősen izgatott volt, zajongott, lármázott s sokan használták a következő kijelentéseket: «. . . orosz módra fogunk eljárni, bombákkal dolgozni; valamennyit felakasztani, lekaszabolni» . . ."

A törvényszék ítéletét a pozsonyi ítélőtábla és a Kúria jóváhagyta. *(Lásd O. L. Kúria. 1909—IV—879.)*

[2] A következőkben a jelentés a lakás- és élelmiszer-uzsorával, továbbá a munkásságnak a lakbérek állandó emelése ellen folytatott küzdelmével foglalkozik.

[3] Ezután ismerteti a jelentés azt a határozati javaslatot, amely a Magyarországi Tanítók Országos Bizottságának közgyűlésén a népoktatás államosítását követelte.

Hosszas halogatás után és kénytelen-kelletlen engedve a külső nyomásnak, Apponyi február végén a képviselőház elé terjesztette a tanítók fizetésrendezéséről szóló két törvényjavaslatot. Ezek a javaslatok távolról sem elégítik ki a tanítók jogos igényeit. Ellenben erősen kidomborodik bennük az a tendencia, hogy a kormány a tanítókat teljesen meg akarja fosztani politikai szabadságuktól. Emiatt nagy a felháborodás és a forrongás a tanítók és különösen a falusi tanítók közt, akik — amint más országokban már megtörtént — bizonyára minálunk is mihamarább tömegesen fognak rátérni az osztálytudatos szervezkedés útjára . . .[1]

A pártszervezetek fejlesztése

A magyarországi munkásmozgalom arányainak növekedésével egyidejűleg gondoskodnunk kell arról, hogy a szervezés további munkája a lehetőséghez képest rendszeressé s egységessé váljék. Politikai átalakulások előtt állunk, s ennek következtében a Magyarországi Szociáldemokrata Pártra igen nagy feladat vár. A szociáldemokrácián kívül nincsen az országban párt, amelytől az ország bármit is várhatna. Ha foglalkozik is egy pár országos szédelgő „pártszervezéssel", ennek a vége csak csúfos kudarc lehet. Az ország gazdasági és politikai viszonyai következtében óriási tábor toborzására csakis a szociáldemokrácia hivatott. Világosan bizonyítja ezt az a hatalmas megnövekedés, amelyet az utóbbi két évben elértünk, az a kijózanodás pedig, amely a nagy nemzeti felbuzdulást nyomon követi, táborunkat még csak ezután fogja nagy tömegekkel megerősíteni.

Ilyen körülmények között kell hogy a pártnak állandó gondját képezze, hogy egyrészről a már meglevő szervezeteket mindjobban kiépítsük, másrészt újabb eszközöket teremtsünk, amelyek a szervezés munkáját sikeressé teszik. Magyarországon ez a törekvés rendkívül nagy akadályokba ütközik. A leggyalázatosabb elnyomatás közepette élünk. Nincsen egyesülési és gyülekezési szabadságunk, s ez a körülmény megakadályoz bennünket abban, hogy pártunkban azokat a szervezeti formákat érvényesítsük, amelyekre elsősorban volna szükségünk. Nem kevésbé nagy akadálya egységes működésünknek az a körülmény, hogy az ország lakosai közt nagy a nyelvi különbség, és hogy az egyes nemzetiségek nem élnek bizonyos körülhatárolt, zárt területen. Végül, ez idő szerint még nincs elegendő megfelelő emberünk, akik a hozzánk tartozók nagy tömegét olyan nevelésben részesíthetnék, hogy ily módon pártunk elméletileg nevelt s a praktikus munkában gyakorlott agitátorokban hiányt ne szenvedjen.

Noha csak csekély eszközök álltak rendelkezésünkre, mégis azon igyekeztünk, hogy a tapasztalt bajokat állandóan orvosoljuk. A múlt évi pártgyűlés a szervezeti szabályzat módosításával megkönnyítette a *nemzetiségi* területeken működő elvtársak munkáját. Országos nemzetiségi bizottságot alakítottak a szervezeti szabályzat értelmében német, szlovák, szerb és román ajkú elvtársaink. A pártvezetőség anyagi támogatása lehetővé tette, hogy román és szerb ajkú elvtársaink *lapjai* most már *hetenként* jelenhetnek meg. Lehetővé tette támogatásunk, hogy szlovák ajkú elvtársaink *állandó titkárt* alkalmazhatnak. A német ajkú elvtársak bizottságát támogattuk abban a törekvésében, hogy nagyobb mértékben terjessze az agitációt a német területeken, mint eddig tette.

A nagyobb városok pártszervezeteinek megerősítése érdekében ez évben a pártvezetőség anyagi hozzájárulásával új állandó titkárságok létesítettek. Ez új helyek: Arad, Szombathely, Székesfehérvár, Győr, Sopron, Újvidék és a szlovák ajkú elvtársak titkársága Pozsonyban. Ezenkívül meghosszabbítottuk a pozsonyi pártszervezet titkárságának támogatását. Támogatásban részesítjük újabban a lugosi párttitkárságot, s felemeltük a szegedi titkárság szubvencióját. Ezzel jelenleg 16 állandó párttitkárság működik a vidéken.

1906 december 4-én a vidéken működő titkárok *Budapesten titkári értekezletet tartottak.*

[1] A következőkben a jelentés a Szocializmus című folyóirat megjelenését méltatja, majd utal arra, hogy a Szombathelyen Batthyány Ervin szerkesztésében megjelenő Testvériség című „anarcho-szindikalista" lapot sikerült szociáldemokrata pártlappá tenni. Batthyány új lapot indított Társadalmi Forradalom címmel. A jelentés ezután a keresztényszocializmus elleni harccal és a fővárosi villamosvasutak alkalmazottainak sztrájkjával foglalkozik. *(Lásd e kötet 481. old.)*

Az értekezleten az agitáció számos kérdése s a működésben követendő főbb irányelvek képezték megvitatás tárgyát...[1]

Igyekeztünk a rendszeres *nevelés* ügyében kezdeményező lépéseket tenni. *Rendszeres tanfolyamot* rendeztünk az elmúlt évben Orosházán, Hódmezővásárhelyen, Kaposvárott s Szombathelyen olyképp, hogy a pártvezetőség egy-egy megbízottja a felsorolt helyeken egy hónapig tartózkodott, s oktatást adott a szocializmus elméletéről.

Sorozatos felolvasásokat rendeztek elvtársaink a pártvezetőség megbízottjainak támogatásával a következő városokban: Eger, Kassa, Miskolc, Nyitra, Nagykanizsa, Sátoraljaújhely, Szolnok, Szeged, Székesfehérvár. Mindenütt igen szép eredménnyel végződtek ezen előadások. Mindazonáltal a pártnak most már *állandósított nevelő intézményről* kell gondoskodnia.

Hogy a vidéken.mily nagy a hiány szónoki képességgel bíró elvtársakban, azt mi sem bizonyítja jobban, mint az a tény, hogy ebben az aránylag „csendes" esztendőben több mint 500 gyűlésre a központból voltunk kénytelenek szónokot küldeni.

A megyei, kerületi s részben nemzetiségi vidékek szervezeteinek kiépítését szolgálták az év folyamán a következő helyeken megtartott értekezletek: Temesvár (román értekezlet), Temesvár (Temes megyei értekezlet), Nagybecskerek (szerbek értekezlete), Nagybecskerek (Torontál megyei értekezlet), Versec (dél-magyarországi értekezlet), Kolozsvár (erdélyrészi értekezlet), Kassa (észak-magyarországi értekezlet), Pozsony (nyugat-magyarországi értekezlet), Debrecen (Hajdú megyei értekezlet), Nagyvárad (Bihar megyei értekezlet), Lugos (Krassó-Szörény megyei értekezlet), Zombor (Bács megyei értekezlet), Eger (Heves megyei értekezlet), Székesfehérvár (Fejér megyei értekezlet).

Folyamatban vannak ez idő szerint az úgynevezett *agitációnális kerületi értekezletek*, melyek szintén azt fogják eredményezni, hogy a politikai pártmozgalom az ország minden részében megerősödjék.

A központi párttitkárság jelenleg egy országos *agitációnális statisztikát* készít, mely a vidéken működő elvtársak munkájának igen hasznos segítő eszköze lesz.

A nagyobb vidéki pártszervezetek tevékenysége

Mindenképpen megbecsülendő az az előrehaladás, amelyet ez esztendőben a vidéki mozgalom megtett. A vidéknek eddigi tevékenységében nélkülöznie kellett az egységes, szerves, céltudatos működést, most már azonban, hogy az ország mozgalmasabb helyein a vidéki titkárok vezethetik a mozgalmat, sokkalta egységesebb pártunk működése. Már maga az a tény, hogy *az egész ország minden erejével neki vetette magát az általános, titkos választói jog kérdésének*, szükségszerűen változtatott a vidéki pártviszonyokon. A pártnak terjeszkedése a vidéken sokkalta nagyobb nehézségekbe ütközött, mint az előbbi esztendőkben. A koalíciós uralomtól fellelkesült vidéki rendőrbasák az üldözésnek és zaklatásnak hihetetlen sorozatával gazdagították a munkásnép ellen elkövetett bűneik krónikáját. Sok helyütt annyira elragadtatta magát a hatóság üldöző feladatában, hogy a munkásság kénytelen volt forradalmi védelmi harcát megvívnia. *Temesvár, Kanizsa, Szatmár, Újvidék, Lugos, Karánsebes, Debrecen, Nagyszeben, Detta*, mind-mind egy-egy önvédelmi csatahelye a munkásságnak a hatóság brutális jograblása ellenében, mert e helyeken kénytelenek voltak elvtársaink a fékevesztett jograblásra *általános sztrájkkal* visszavágni.

Mindennek dacára nincs város az országban, ahol előre ne nyomultunk volna. Lehetetlen a haladást, a fejlődést minden részletében, a maga teljes egészében bemutatni, mivel csak azon városok jelentéseivel rendelkezünk, amelyek a táblázatos kimutatásban benne vannak.

A gazdasági szervezkedés főbb eredményei: Aradon és *Arad megyében* 27 új szakcsoportot ala-

[1] A következőkben a beszámoló közli, hogy az értekezletek határozatokat hoztak a helyi pártvezetőségek tevékenységére vonatkozólag (minden tervbevett akciót a bizalmi férfiakkal, fontosabb esetekben az összválasztmánnyal meg kell vitatni). Foglalkoztak az agitáció, a pártsajtó, a megyei és kerületi szervezetek kiépítésének kérdéseivel. A továbbiakban a jelentés a vidékre küldött szónokok és ellenőrök feladatairól szól.

kítottak. A famunkások végleg leszámoltak az ottani „újjászervezettekkel", úgy hogy az aradi munkásság teljesen pártunk kötelékébe tartozik. A vasutasok közül is szervezve vannak 450-en. Az összes szervezett munkások száma 3700. *Békésgyula.* Három új szakcsoport alakult. A szakszervezetek taglétszáma meghaladja az 1000-et. Több eredményes bérharcot vívtak. *Csongrád.* Jelentősen emelkedett Csongrádon a földmunkás-mozgalom. A szervezett földmunkások száma 70-ről 700-ra emelkedett. Az egész ország mozgalmára nézve nevezetes a Csongrádon megtartott első országos kubikos- és téglavető-munkás értekezlet. *Debrecen.* 30 új szervezetet létesítettek. A szervezett munkások száma 4626, míg a múlt esztendőben csak 1461 volt. *Eger* és vidékén 11 új csoport alakult. A szervezett munkások száma 957. *Győr.* 6 új csoport alakult. *Hódmezővásárhely.* 4 új csoport alakult. A szervezett munkások száma 911. *Kaposvár* és vidékén van 1269 szervezett munkás. *Kassa* és vidéke eredményes működést fejtett ki. Csupán Kassán 3 új szervezet alakult. A szakcsoportok tagjainak létszáma 3482. *Kolozsvár.* Nagy eredmény, hogy elvtársaink beférkőztek a románok közé, s így az a harc, amely itt-ott megnyilatkozott nemzetiségek és magyarok között, a szervezkedéssel teljesen elnémult. *Miskolc.* Minden szakma szervezkedése erősödik. A szervezett munkások száma 1364. Nagy eredmény, hogy elvtársaink a diósgyőri vasgyárba behatoltak, és már legalábbis 500 szervezkedett közülük. *Nagybecskerek.* Nagybecskereken a mozgalomból kiemelkedik a nagy arányban megindult földműves-mozgalom. Nem kevesebb mint 43 földmunkás-csoportot alakítottak. Mezőfit teljesen lehetetlenné tették. *Nagyvárad.* Bihar megyében 18 új szakcsoport alakult. A munkásság nagy része jókora munkabérnövekedést és munkaidő-rövidítést vívott ki. Nagyváradon a szervezett munkások száma 1445-ről 3073-ra emelkedett. *Pécs.* A keresztényszociálisokat végleg elnémították. Nagy súlyt helyeztek elvtársaink a bányamunkások szervezésére, már szépen előre is haladtak e munkájukkal, de a hatóság a bányásztársaságok közbenjárására az egyesületet feloszlatta, 1898 korona 68 fillért el is vittek. Megalakult a Bányamunkás című lap, e köré csoportosulnak a bányamunkások. *Pozsony.* Erős harcokat vívtak elvtársaink, de a legtöbb szervezet bérharc nélkül, békés úton is elért eredményeket. Megalakult a vasutasok, élelmezési munkások és a vegyészeti munkások helyi csoportja. A szervezett munkások száma meghaladja az 5000-et. *Rózsahegy.* A mozgalom a kezdet kezdetén van. 4 új csoport alakult. *Sátoraljaújhely* szintén jelentékeny tevékenységet fejtett ki a gazdasági szakmozgalom terén. *Sopronban* alig van szakma, amely küzdelmet ne vívott volna. Sopronban 2 új szakcsoport, környékén pedig 17 alakult. A szervezett munkások száma meghaladja az 1500-at. *Szabadka.* Csoportok száma 11, a szervezett munkások száma 3800. Legtöbb szakma bérharcban állott. *Szatmárnémeti.* A szervezkedés folytán erősödik, taglétszámuk ez idő szerint 1325. *Szegeden* 6 csoport alakult, s a környék legtöbb helyén megpróbálkoztak a földmunkások szervezésével. Szervezett munkások száma 1926. *Székesfehérvár.* Nehéz a harc a népbutítás miatt, amely az egész megyében erősen folyik. A keresztényszociálisok szüntelen fészkelődése ellenére is sikerült helyben 10, vidéken pedig 28 szakcsoportot alakítani. A szervezett munkások száma 1500-nál több. *Szentendre.* 5 új csoport alakult. *Temesvár.* Legjobban jellemzi a temesvári mozgalom nagy előrehaladását a pártszervezet összbevétele, amely ebben az esztendőben 18 331 korona 41 fillért tett ki. A szervezett munkások száma több mint 4000. Erős gazdasági harcokat vívtak. Temesvár működése nemcsak Temes megyére, hanem a szomszédos megyékre is irányítólag hatott. *Újvidék* kerületében 12 új csoport alakult, amelyek közül 10 földmunkás-csoport. *Zombor.* A szervezetek belsőleg és külsőleg is fejlődtek, 25 új csoport alakult, melyeknek nagy része földmunkás-csoport. Szervezett munkások száma 1500.

A szakmozgalmak belső életén is sokat változtatott az, hogy a legtöbb szövetség kerületi szaktitkárságokat létesített. A szakcsoportok adminisztratív képessége azáltal, hogy a kerületi titkárságok folytonos útmutatásban és oktatásban részesítették a szakcsoportok vezetőit, elérte a kellő fokot.

A vidéki pártszervezetek a legtöbb helyen kiépültek. És ezért nem csupán az iskolázás volt a pártvezetők számára ez az esztendő, hanem a tényleges tevékenység ideje is. Az egész országban a kongresszus ama határozatának igyekeztek eleget tenni, amely a munkásságot előkészíti a bekövetkezhető *politikai tömegsztrájkra*. Ahány népgyűlést és ahol csak tartottak elvtársaink, mindig azzal a szándékkal rendezték, hogy a politikai helyzetet egyrészt megvilágítsák, másrészt pedig a munkásságot máris előkészítsék az általános választói jogért folytatandó nagy harcra.

Az általános képviselőválasztások sem szolgáltak egyéb célt, mint azt, hogy a munkásság máskor indifferens részét ez alkalommal belevonjuk pártunk akciójába. A választások alkalmával is megmutatták a hatóságok, hogy a magyar Ázsiának szülöttei sok helyütt még a programbeszéd elmondását is megakadályozták. Az ország nagyobb városaiban óriási nagy volt a lelkesedés. A munkásság a választás napján sok helyen általánosan beszüntette a munkát.

Ez évnek tényleges eredménye az, hogy úgy az általános választásoknál, mint a népgyűlések ezrein végzett munkával elértük azt, hogy a magyar munkásság nagy része, amely még mindig benne élt a 48-as párt függetlenségi hagyományaiban, teljesen a lelkébe fogadta a munkásságnak világos osztályálláspontját. A párt haladásának világos tanúságtétele a pártadó nagy emelkedése.

Oktatás. Ugyancsak sikeres munkát végeztek elvtársaink a munkásság nevelésével. A jövő nagy feladatai közé tartozik, hogy e tekintetben az egész országra nézve szerves egészet alkossunk. De ez idő szerint is megtették úgy a központ, mint a vidéki szervezetek, amit erejük megengedett. Sok helyütt sorozatos előadásokat s állandó tanfolyamokat tartottak a központ kiküldöttei. Maguk a vidéki szervezetek önerejükből is hozzáfogtak a munkások neveléséhez. A baj csak az, hogy *erő híján még mindig polgári elemekre* szorultunk, akik egyrészt olyan tárgyakról tartottak előadást, mely a munkásságot egyáltalán nem érdekli, másrészt pedig olyan dolgok állottak elő, amelyek teljesen ellenkeznek a munkásság fogalmaival.

A pártirodalom terjesztése körül figyelemre méltó Kassának a munkája, amennyiben sokkalta nagyobb gondot fordítottak a pártirodalom állandó terjesztésére, mint másutt. A titkárságban létesített könyvkereskedést a kassai pártszervezet . . .[1]

A nem magyar ajkú elvtársak jelentései

Szlovák elvtársaink mozgalma. A szlovák szervező bizottság arra törekedett, hogy a szlovákokat is belevonja a gazdasági mozgalomba. E törekvésükben szinte hihetetlen módon gátolta elvtársainkat a hatóságnak csökönyös üldözési mániája. Különös gondja volt a bizottságnak az, hogy a szlovák munkások megnyerésével megakadályozzák azt, hogy a magyar munkásoknak bérharcait szlovák sztrájktörőkkel törhessék le. A következő helyeken alakítottak csoportokat: Zsolnán 3-at, Vágújhelyen 2-t, Zajugrócon 1-et, Trencsénben 1-et, Turócszentmártonban 2-t, Rózsahegyen 1-et, Dévényújfalun 1-et, Stomfán 1-et, Csesztén 1-et, összesen 13-at. 42 esetben keresték fel különböző titkárok a különböző szakcsoportokat, hogy az iskolázatlan vezetőket az adminisztratív teendőkkel megismertessék. A gazdasági mozgalommal egy időben a politikai szervezkedés is előre haladt. Bevezették a kötelező pártadót, amelyet 12 városban elfogadtak és 1400 elvtársunk fizeti is. A harc az általános választói jogért folyt. Az egész szlovák vidéket elárasztották röpiratokkal és tartottak is választási gyűléseket Pozsonyban, Zsolnán, Rózsahegyen és Liptószentmiklóson. Az egész szlovák környéken megünnepelték május 1-t. Az oktatás előmozdítására Pozsonyban ingyenes szónoki tanfolyamot alapítottak, amelyet 15—20 szlovák elvtárs is látogatott. A tél folyamán Stomfán is volt tanfolyam. Elszenvedtünk büntetést is. 5 elvtársunkat 10 napi elzárásra és 100 korona pénzbüntetésre ítéltek, többeket pedig ki is utasítottak munkahelyeikről. A múlt decemberben Zsolnára értekezletet hívtunk össze, ame-

[1] A következőkben a jelentés a községpolitika terén kifejtett tevékenységgel foglalkozik.

lyet, noha betiltottak, mégis megtartottunk. Szóba került ezen a titkárság felállítása, mely immár oly szükségessé vált. Pártlapjaink, a Slovenské Robotnícke Noviny és Napred előfizetőinek száma összesen 6300. A pozsonyi ügyész nagyon megszeretett bennünket, mert zúdítja ránk a sajtópöröket.

A román mozgalom. Május 1-e óta ismét hetenként jelenik meg az Adeverul, nemsokára 8 oldal terjedelemben. 1907 január havában volt a második román pártértekezlet Temesvárott, melyen 38 község 58 küldöttel vett részt. A pártértekezleten kimondták, hogy minden eszközzel küzdeni fognak az általános, titkos választói jogért. Megválasztották egyszersmind az országos román szervező bizottságot.

Szerbek mozgalma. A Narodni Glász szerkesztőségét Újvidékről áttették Nagybecskerekre. A lap már hetenként jelenik meg, és elérték azt, hogy az olvasók száma megkétszereződött. 1907 január havában megtartották a második szerb országos kongresszust. Megválasztották a 11 tagból álló országos agitáló bizottságot. Torontál, Temes és Bács-Bodrog megyékben több mint 100 népgyűlést rendeztek. A nagybecskereki párt kiadott Narodni Glász című naptárt 5000 példányban, amelyből 4400 példány el is fogyott. Mióta az új bizottság létezik, majdnem 200 új községgel teremtettek összeköttetést. A párt irodalmi szükségleteit Szerbiából szerzik be.

Német ajkú elvtársaink mozgalma. A múlt év júniusában kezdtük meg működésünket. Bizalmi férfiakhoz 146 kérdést menesztettünk a szervezkedés tárgyában. 123 megkeresésre levelezés útján feleltünk. A bizalmi férfiak száma 146-ról 204-re szaporodott. A választási jogra vonatkozó röpiratokat 35 000 példányban, az „An das Volk Ungarns"[1] címűt 30 000 példányban, az „Abrechnung"[2] címűt szintén 30 000 példányban és „An die Bergarbeiter"[3] című röpiratot 2500 példányban adtuk ki. Összesen tehát 97 500 röpirattal árasztottuk el az országot. Tartottunk 21 értekezletet és 18 népgyűlést. Megkönnyítette a munkánkat az, hogy a Feldarbeiter[4] megalakításával be tudunk férkőzni a földmunkások közé . . .[5]

A földmunkások mozgalma

Esztendőkig rövid kis helyre szorult a beszámolás. Az elszigetelt, egy-egy nagyobb várostól távol fekvő falvak, ha néha népgyűlés révén a modern munkásmozgalomból kaptak is impulzust[6] a megmozdulásra, az eszközök hiányában mégis képtelen volt a párt belevonni csapataiba a földmunkásokat.

Az utolsó évek politikai alakulásai, de maga azon körülmény, hogy a megélhetés, az élelmiszerek drágulása és a kisbirtokok árverési számának hihetetlen emelkedése révén az utolsó tanyai embert is megmozgatta, a gazdasági körülmények változása az ország munkásságának életében is változást idézett elő.

1905 december 9-én a belügyminiszter jóváhagyta a Magyarországi Földmunkások Országos Szövetségének alapszabályait, s ezzel a szervezkedésnek olyan eszköze jutott a munkásság kezébe, amely immár lehetővé tette az országos mozgalom megindítását.

A szövetség alakuló közgyűlésén 58 községből jelentek meg a régi földmunkás-mozgalom hű harcosai, hogy megvessék a hatalmasnak ígérkező szervezet alapját. A remények be is váltak. Az egész ország mintha újjászületett volna. Kérve kérték a városok, községek, falvak a csoportok megalakítását. Mintha a régi kötelékek, amelyek lenyűgözték a földmunkásokat, egyszerre lepattantak volna, szabadnak érezte magát minden földmunkás — nyitva az út a jobb megélhetés felé. A szabadság azonban csak rövid ideig tartott. Áprilisban a koalíció foglalta el

[1] „Magyarország népéhez".
[2] „Leszámolás".
[3] „A bányamunkásokhoz".
[4] Földmunkás.
[5] A jelentés ezután a pártsajtót ismerteti, majd felsorolja a beszámolási időszakban megjelent röpiratokat. A kiadott 12 nagyobb röpirat összesen 1 315 500 példányban jelent meg. Majd a Népszava Könyvkereskedés kiadványait sorolja fel. A jelzett időszakban 12 könyv jelent meg, összesen 79 500 példányban.
[6] Ösztönzést.

a bársonyszék birodalmát, és velük uralomra jutottak az agráriusok, a feudális mágnások, a reakció. Egybefogott valamennyi a mozgalom elfojtására. Amily mértékben emelkedett a csoportot kérő községek száma, olyan mértékben növekedett a szabadjára eresztett hatóságok basáskodása. Százával tiltották be a gyűléseket, elkobozták a le sem foglalt nyomtatványokat, eltoloncolták kiküldött embereinket, elfogták leveleinket, megfélemlítéssel, börtönbevetéssel, csoportfeloszlatással, jogtalan elítéléssel igyekeztek a megkezdett munkát megakadályozni. Hogy ez mennyire sikerült nekik, azt az alábbi számok igazolják. A megalakított csoportok száma volt:

1906 március 31-én	168
1906 június 30-án	284
1906 szeptember 30-án	363
1906 december 31-én	428
1907 március 1-én	532

Aki ismerős a viszonyokkal, jól tudja, hogy mily nehézséggel kellett küzdenie azon szövetségnek, melynek tönkretétele az agráriusok legfőbb feladata volt. A gazdák minden gyűlésükön követelték a szövetség feloszlatását, a kormány maga is mindent elkövetett, hogy akadályokat gördítsen a szövetség működése elé, sőt Andrássy a gazdák unszolására kiadta a 122 000. számú rendeletét, amely olyan megszorításokat tartalmaz, hogy egy-egy csoport megalakítása vagy meglevő csoport megtartása valóságos művészet. Bornírt hatóságok a legképtelenebb indokolással utasítják vissza a bejelentéseket. Végzéseikben sokszor bevallják, hogy „a csoport megalakítása a gazdák érdekeivel ellentétes", vagy hogy nem tartják megbízhatónak a megalakítókat, nem igazolták a foglalkozást, a magyar állampolgárságot stb. stb. Sőt volt olyan szolgabíró is, aki azon indokolással tiltotta be az alakuló gyűlés megtartását, mert a földmunkások anyagi viszonyai olyan kielégítők, hogy nincs szükség sem izgatókra, sem csoportra . . .[1]

A szövetség vezetőségének és választmányának a szervezés képezte fő feladatát, azonban az alapszabályban előírt más téren is igyekezett eszközeihez mérten megfelelni feladatának. Így például az oktatás terén a következőket tette: 1906 június végéig a Világszabadságot a német Feldarbeiterrel együtt hetenként 31 000 példányban bocsátotta tagjai rendelkezésére. Ekkor kénytelen volt megvonni, nehogy a szövetséget a feloszlatás veszedelmének kitegye.

Ezenkívül több mint hárommillió röpiratot bocsátott szét az országban, amelyekben részben a szövetséget igyekezett ismertté tenni, részben támadásokat vert vissza, részben felvilágosító munkát végzett. Az oktatás ügyét szolgálta még az a sok szakgyűlés és oktató előadás, amelyet az ország különböző részében végeztek a szövetség megbízottai.

A nyáron lezajlott sztrájkoknál nem egy ízben szerepelt a munkások és munkaadók között mint békeközvetítő, mindig jelentősebb eredményt érve el a munkások számára.

Próbaképpen egy kollektív szerződést is kötött, ahol a szövetség erkölcsi kötelezettséget vállalt a szerződés betartásáért . . .[2]

Most még csak a vidéki titkárságok felsorolására kell szorítkoznunk. Titkáraink vannak állandóan: Temesvár, Nagykikinda, Szeged, Hódmezővásárhely, Nagyvárad, Székesfehérvár, Szabadka, Újvidék, a téli idényre: Szatmár, Nyíregyháza (Szabolcs megyére), Szolnok (Jász-Nagykun-Szolnok megyére) és Tapolca (Zala megyére).

A szövetségnek összeköttetése van mintegy 2500 községgel, hol a csoportok felállítása csak idő kérdése. A csoportok magyar, német, szerb, román vidéken állnak fenn, de újabban a szlovák és rutén munkások is követelik a csoportok felállítását. Legerősebb a mozgalom Temes, Torontál, Fejér, Bács-Bodrog, Békés, Csongrád, Csanád, Arad megyékben; erős a mozgalom Pest, Szolnok, Szabolcs, Szatmár, Tolna, Zala (felső része) megyékben. Szépen halad még újabban Komárom, Sopron, Vas, Somogy, Baranya, Bihar, Heves, Nógrád, Borsod, Zemplén és Szilágy megyékben. Úgyszólván alig van hely, ahol a szövetség iránt óriási ne volna a lelkesedés és érdeklődés. Minden

[1] A következőkben a jelentés a földmunkás szövetség fejlődésével foglalkozik. (1906 első negyedében 13 814, utolsó negyedében 51 732 volt a tagok száma.) A beszámoló utal arra, hogy a jelentések hiányosak, a tagok száma valószínűleg meghaladja a 100 000-et. Ezután a szövetség anyagi ügyeivel foglalkozik.

[2] A következőkben a jelentés a szövetség jogvédő tevékenységével foglalkozik.

jel arra mutat, hogy a földmunkások mozgalma rövid idő alatt még hatalmasabb arányokat ölt, még erősebben, még félelmesebben tömörül a kizsákmányoltak tömege, hogy forradalmi erejével szálljon síkra az ezerholdasok ellen.

A szövetség mellett élénk működést fejtett ki *az országos szervező bizottság is*, amelynek szükségességét a szövetség ellen intézett támadások feltétlenül igazolják. A bizottság működése kiterjedt a statisztikai adatok gyűjtésére és feldolgozására. Ügyelt a bérmozgalmak rendezésére és békés lefolyására. Megkezdte a szervezést és a szövetség mellett hathatósan készítette elő a talajt a további fejlődésre.

A bérmozgalmak az elmúlt évben még hatalmasabb arányban nyilvánultak meg, mint eddig. A télen kényszerből megkötött rossz szerződéseket képtelenek voltak betartani a földmunkások. Természetesen a hatóság óriási vadsággal igyekezett letiporni a sztrájkolók mozgalmát. Börtönbe, s mikor ezek szűknek bizonyultak, ólakba, istállókba, górékba és padlásokra zárták a föld kizsarolt rabszolgáit. Mindez azonban nem segített. Munkáskézre volt szükség, s így óriási eredményeket értek el a földmunkások, dacára annak, hogy mintegy 5000 ember ült 3—60 napig a börtönben. Az Alföldön s a Dunántúl dühöngött a legjobban a hatósági önkény. Katonák helyettesítették a csendőröket, s mikor a szolgálatuktól felmentett s az aratáshoz kivezényelt zsandárok száma is kevés volt, kivezényelték a katonaságot. Nem lehet adatok egybeállításával pontosan kimutatni a börtön- és fogházbüntetések összegét, de annyi bizonyos, hogy legalább 100—150 évet kitesz összesen, hiszen az orosházi szolgabíró egyedül mintegy 36 000 napi büntetést szabott ki, melyből azonban sokat nem ültek le a munkára kényszerített rabszolgák. Ez időben elkobozták a „Földmunkás" című röpiratunkat, amelyért Galló elvtársat 6 havi államfogházra és 200 korona pénzbüntetésre ítélték . . .[1]

A szakszervezeti mozgalom

A gazdasági mozgalom hatalmas fellendülését bizonyítják a rendelkezésünkre álló adatok. Ámbár ez idő szerint még nem készülhetett el a szakszervezeti mozgalom részletes statisztikai kimutatása, a Szakszervezeti Tanács titkárságának általános jelentéséből mégis kitűnik az eredmény, amely több mint kielégítő.

Óriási gazdasági harcokat folytattak az egyes szakmák munkásai, a terrorizmusig menő *támadásokat intéztek* szervezeteink ellen a *munkáltatók*, brutalitással *taposta* egyesülési és gyülekezési jogunkat az *új korszak hatósági apparátusa*. S mindezek dacára *50—60 százaléknyi emelkedés!* A szaklapok példányszáma az 1906. évben mintegy 80 000-ről *145 900-ra emelkedett*. A szakszervezetek taglétszáma sem fog e szám mögött maradni. Ez tehát olyan haladás, amelyre a magyarországi öntudatos munkásság büszke lehet. Miközben a nagy nemzeti kormány agyafúrt rendeletekkel, vidéki szolgabírákkal és speciális „*magyar szociálpolitikával*" reméli a munkásmozgalom megfékezését, a magyarországi szakszervezetekben szervezett munkások száma büszkén *túlhaladta az első 100 000-et!* . . .[2]

A nőmunkások mozgalma

A nőmunkás-mozgalom a lefolyt évben nem mutathat fel sok eredményt. A nők szervezése sokszor leküzdhetetlen akadályokba ütközik; részint a nők közönyössége, részint, ami helyzetükből önként következik, kevés szabad idővel rendelkeznek, s ezen okoknál fogva kevés olyan nő van, aki önállóan, idejét teljesen a mozgalomnak szentelhetné. Azonban a párt és a szakszervezetek áldozatkészsége folytán sikerül már a közeljövőben *nőtitkárságot* felállítani. Ennek létrejöttével a nőmunkások szervezése körül nagyobb eredményeket fogunk elérni.

Mindezen akadályok dacára a következőket jelenthetjük: *tiltakozó-gyűlést tartottunk* Boda

[1] Végezetül a jelentés a szövetség által tartott gyűlésekről és a Világszabadság című lap szerepéről szól.
[2] A következőkben a jelentés az egyes szakszervezeti szövetségek tevékenységéről számol be.

főkapitány brutális rendelete ellen, az állami dohánygyárak munkásnői jól sikerült gyűlést tartottak, a vendéglői nőalkalmazottak két nyilvános gyűlést tartottak. Budapest környékén is élénk agitációt fejtettünk ki. Így Csepel és Promontor községekben gyűlést, Kőbányán számos értekezletet tartottunk. Nagyobb nőgyűlés volt Győrött és Pécsett. Élénk nőmozgalom van Kassán, hol minden szervezett nőmunkás köteles a Nőmunkást megvenni, továbbá határozatilag kimondották, hogy minden szervezett nőmunkás fizet pártadót. Debrecenben a dohánygyári munkásnők legnagyobb része szintén szervezve van. Ezenkívül számos szakszervezetben, műhelyben tartottunk értekezleteket. A nőmunkások országos egyletének taglétszáma csökkent ez évben, tekintettel a cselédmunkásnők különválására. De a cselédmunkásnők mozgalmát is megakadályozta a belügyminiszter, amennyiben a felterjesztett alapszabályukat, a sok utánjárás és ígérgetés dacára, azon indokolással, hogy a „cseléd családtag", nem hagyta jóvá. Cselédmozgalom van még Nagyváradon.

A nőmunkásokat a hatóság éppúgy zaklatja, mint a férfimunkásokat. Számos elvtársnő hosszú ideig volt elzárva a mozgalomban való részvétel miatt. Így Medgyesegyházán, Tiszaroffon, Temesvárott stb. A Nőmunkás, a nőmunkások lapja, kéthetenként 1500 példányban jelenik meg . . .[1]

A Magyarországi Szociáldemokrata Párt Budapesten, 1907 március 31-én, április 1-én és 2-án megtartott XIV. pártgyűlésének jegyzőkönyve. Budapest 1907. Népszava. 17—80. old.

280

1907

A KONGRESSZUS TÁRGYALÁSAIBÓL

A pártvezetőség jelentésének megvitatása

A kongresszus megválasztja tisztikarát, majd összeül az igazoló bizottság és megkezdi munkáját.

Halbritter János: Kifogásolja, hogy nincs napirenden a tömegsztrájk kérdése. Ajánlja a kongresszusnak, hogy a tömegsztrájkot külön pontban tárgyalja. Vannak még oly pártvezetőségi tagok, akik előadási funkcióval megterhelve nincsenek, s azt hiszi, hogy bármelyik hajlandó volna a tárgyat előadni. Röviden azzal indokolja indítványát: aki figyelemmel kíséri a külföldi pártmozgalmat is, vehette észre, hogy például Németországban szintén szükségesnek tartották, hogy a tömegsztrájkot kongresszuson tárgyalják. A viszonyok itt, Magyarországon sokkal súlyosabbak, ha tekintetbe vesszük, hogy szervezeteinket mindenfelől zaklatják, s éppen ezért hiszi, hogy a tömegsztrájk kérdése külön pontként fog tárgyaltatni.

Weltner Jakab: Semmi kifogása az ellen, hogy a tömegsztrájk kérdését tárgyaljuk, sőt, egész bizonyos benne, hogy tárgyalni fogjuk. De mi abban a szerencsés helyzetben vagyunk, hogy nekünk nem kell elméletileg megvitatni a tömegsztrájk kérdését; nem kell háromszor tárgyalnunk, mint Németországban, mert már két kongresszuson elhatároztuk, hogy ha szüksége felmerül, akkor megvalósítjuk. („*Úgy van!*") A magyarországi munkásságot éppen vissza kell tartani attól, hogy már régen ki ne mondja a politikai tömegsztrájkot vagy a gazdasági tömegsztrájkot. Nálunk tehát nem szükséges ennek a kérdésnek a tárgyalása. Az általános választójoggal kapcsolatban a tömegsztrájk kérdése szóba fog kerülni, s így ott alkalom lesz arra, hogy erről is beszéljenek.

Elnök: Szavazás alá bocsátja a kérdést. Halbritter indítványát elvetik.

---

[1] A következőkben a jelentés az ingyenes jogi tanácsadás kérdésével foglalkozik, majd a párttagok ellen indított büntető eljárásokat és sajtópereket ismerteti. Ezután a pénztári jelentés következik. Végül a jelentés a kongresszus határozatait és a benyújtott indítványokat ismerteti.

Buchinger elvtárs felolvassa az osztrák testvérpárt üdvözlő levelét, s indítványozza, hogy a pártgyűlés fejezze ki örömét az osztrák párt diadala felett és újabb sikereket kívánjon. A pártgyűlés az indítványt elfogadja . . .

Buchinger Manó: Azt hiszem, nem vagyunk szerénytelenek akkor, amikor megállapítjuk, hogy az utóbbi két év óta Magyarország politikai és társadalmi közéletének tengelyét a Magyarországi Szociáldemokrata Párt mozgalma képezi. Azt hiszem, igen tisztelt munkástársaink, hogy nem vagyunk szerénytelenek akkor, amidőn ezt megállapítjuk, mert hiszen az utóbbi két esztendő lezajlása, az utóbbi két esztendő eseményei igazán igazolttá teszik, igazán bizonyítják eseményről eseményre azt, hogy a politikai életben ebben az országban az utóbbi időben egyetlenegy pártnak oly hatalmas, oly dicsőségteljes szép szerep nem jutott, mint amilyen a Magyarországi Szociáldemokrata Párté éppen az utóbbi két évben volt. Azt hiszem, munkástársaim, hogy nem vagyunk szerénytelenek akkor, amidőn megállapítjuk, hogy ez a párt tűzpróbát állt ki, hogy ez a párt megállta a helyét. („*Igaz!*" „*Úgy van!*") Erőről, nagy, hatalmas erőről tett tanúságot akkor is, amidőn a múlt esztendőben aktíve a politikai küzdelemben úgy állt, hogy vele szemben az egész magyar burzsoázia, a magyar feudális arisztokrácia és minden, ami ebben az országban a proletariátus ellen előállhat, ellene állt, vele szemben állt. A szociáldemokrata párt ebben a küzdelemben megállta a helyét, és a szociáldemokrata párt, munkástársaim, itt áll megingathatatlanul anélkül, hogy bár a legcsekélyebb mértékben is sikerült volna sorait megbontani, akkor, amidőn az utóbbi esztendőben mindazok, akikkel az előző évben szemben álltunk, ránehezedtek a pártra, és olyan hadjáratot kezdeményeztek, amilyenre talán a Bánffy-korszak óta példa nem volt. („*Igaz!*" „*Úgy van!*") Azt hiszem, munkástársaim, hogy ez a két tény, egyrészről — mint mondom — a politikai küzdelem az előző évben, másrészről az, hogy most ismét a szociáldemokrata munkásság mozgalma az, amely szembe kerül az egész országgal, amellett szól, hogy a Magyarországi Szociáldemokrata Pártot még nagyobb, még hatalmasabb eszközökkel sem sikerül letörni, mint amilyennel azt ebben az esztendőben megkezdték . . .

Buchinger ezután a koalíció politikáját bírálja. Rámutat arra, hogy a koalíciós kormány megszegte a paktumot, a megígért általános választójogot elsikkasztja. Kijelenti, hogy „az ország munkássága készen áll arra, hogy az általános választójog dolgában azt a lépést megtegye, amely lépésnek a megtétele — úgy látszik — kikerülhető ebben az országban már csakugyan nem lesz". Ezután a kormány munkásellenes hadjáratával, a tervezett sztrájktörvénnyel, a földmunkás-mozgalom elleni hajszával foglalkozik. „Az ország szervezett munkássága ma teljesen tisztában van azzal — mondja —, hogy szervezeteit úgy kell kiépíteni, hogy az olyan tervezgetések, mint amilyenek a kormány részéről napirendre kerültek, ezeknek a szervezeteknek egyáltalán ártalmára ne lehessenek. A szakszervezetileg szervezett munkásság hozzálátott a szabad szervezetek kiépítéséhez." Feltárja a kormány „szociálpolitikai" tervezeteinek célját, megállapítja, hogy azok a „mézesmadzag" szerepét töltik be, és a munkásság becsapására irányulnak. Ezután a pártvezetőség jelentése alapján a párt- és szakszervezeti mozgalom fejlődésével foglalkozik.

Horváth Gusztáv (Debrecen): nem tartja kielégítőnek a párttitkári jelentést, mert tényeket szeretett volna hallani, hogy mit cselekedett a párttitkárság a lefolyt esztendőben, és programot szeretett volna látni, milyen szempontokat tartottak szem előtt a párttitkárság részéről a múlt évi működés alatt. A párttitkár csak annyit mondott, hogy a pártvezetőség minden lehetőt megtett a mozgalom érdekében. A legnagyobb munkája a párttitkárságnak az volt, hogy a vidéken körülbelül 16 párttitkárságot létesített. A pártvezetőség ezeket fenntartotta és költségeihez hozzájárult. Ez igen örvendetes dolog, hanem óriási szükségünk van még több párttitkárság felállítására, különösen a bányászmunkásoknál és a földművelőknél. A párttitkárságok fenntartása évenként 8790 koronába kerül. Ha ez sok, az azt jelenti, hogy sokat jártunk, sokat dolgoztunk. Ennek ellenében a párttitkárság kiadása körülbelül kétszer akkora. Ezt ő nem sokallja, de ennek ellenében kevesli, hogy a vidéki párttitkárságokra aránylag keveset költenek. Nem reméli, hogy ily módon sokra lehessen menni. Amint a központi párttitkárság végrehajtója a pártvezetőségnek, azonképpen kell hogy a vidéki párttitkárságok is további végrehajtó szervei legyenek a központnak. Ehhez feltétlen szükséges, hogy a vidéki párttitkárságokat a központ mindig jól értesítse. Most egy-egy vidéki párttitkár annyit cselekszik és azt tesz, amit jónak lát. Van ugyan munkaprogram, de olyan tág körű, mint a párttitkárság jelentése, hogy minden belefér, de minden ki is eshetik belőle. Kívánatosnak tartja, hogy a gazdasági mozgalmakba a politikát is bevigyük, mert a múlt évben is egyes helyeken általános sztrájkok játszódtak le

anélkül, hogy ennek politikai jelentőségével az elvtársak tisztában lettek volna. Mindezt csak az okozza, hogy a vidéki párttitkárságok annyira magukra vannak hagyatva, hogy az utolsó fegyvert is alkalmazták, mivel a központ nem világosította fel a vidéki titkárságokat eléggé. Ezzel nem akarja elítélni, hogy a munkásság általános sztrájkba lépett, de a fegyelmezettség hiányának tudja be. A földmunkás-mozgalmat nem szabad pusztán szakszervezeti mozgalomnak tekinteni. Ez gerince a magyar mozgalomnak, és egész Európára kihat, hogy a magyarországi földmunkásság milyen álláspontot foglal el. Nagy súlyt kell arra helyezni, hogy a mozgalom politikailag felhasználtassék. Ehhez politikai nevelés kell, ami el van hanyagolva. Politikai népgyűléseket kell tartani, nevelni a munkásságot. Szerencse, hogy nem lehet a földmunkásokhoz másképp hozzáférni, csak politikai úton, úgyhogy a szakszervezetek rá vannak utalva, hogy politikai mozgalmat fejtsenek ki. Enélkül az általános választójog kérdése teljesen illuzóriussá válik. Magán Budapesten, hol a legjobb erők vannak centralizálva, nincs politikai szervezet. A szabadszervezetek is olyan gyenge lábon állnak, hogy azok kiépítésében még nagyon hátul vagyunk. Ezt annak tudja be, hogy a párttitkárság nem igyekszik ez irányban eredményt felmutatni. A múlt évben elhatározott titkári értekezletből semmi sem lett. Egyet tartottak, s az sem állt azon a színvonalon, amelyen állnia kellett volna. Meg kell kérdezni a vidéki párttitkárokat, hogyan állanak a viszonyok az egyes vidékeken, és ajánlja, hogy az ellenőrző bizottságba vidéki tagok is beválasztassanak, akik minél gyakrabban meghívassanak a pártvezetőség részéről, hogy felvilágosítást nyújtsanak a vidék állapotáról. Világosítsák fel, van-e programtervezet arra, hogy a párttitkárság a jövőben erélyesebb működést fejthessen ki?

Preusz Mór (Kassa): Meg kívánja jegyezni, hogy a proletariátus erős, de ezt az erősséget a proletariátus részéről a pártvezetőség nem használta ki. Feltűnő a pártvezetőség lanyhasága akkor, amikor a belügyminiszter nyilvánosan és nyilvánvaló célzattal az egész országban üldözi a pártmozgalmat; ehhez a pártvezetőségnek a lefolyt esztendőben semmi szava nem volt. Midőn a kormány kivételes állapotot teremt az országban bizonyos osztályokkal szemben, ez osztályoknak is kötelessége, hogy kivételes eszközökkel támadják ellenfelüket. A Népszavának egyik, a kongresszust nemrég megelőző vezércikke azt mondja, hogy a szocialista párt a békés fejlődés híve, a törvényeket tiszteli — azokat a törvényeket, melyek üldözik a pártmozgalmat. Kérdi, hogy miért van ez így? Miért nem szólalt fel a pártvezetőség, midőn minden törvényes rendelkezés ellenére támadásoknak van a párt kitéve? Miért nem szólítja fel cselekvésre a munkásságot s nem mondja, hogy utolsó fegyverünket vigyük a harcba? Meg van győződve, hogy valamit cselekedni kell. Hadd tudja meg a kormány, hogy a magyar proletariátus ezzel a kormánnyal le fog számolni. Hibáztatja a pártvezetőséget azért is, hogy megígérte az utcai bizalmi rendszer bevezetését és nem teljesítette. Meg kellett volna adni a jelt, hogy a kormánnyal szemben fellépjenek. Ezzel nem lett volna veszélyeztetve az általános választójog, és nem is kellett volna minden erőnket igénybe venni. Minthogy kivételes állapotokat teremtettek velünk szemben, nekünk is módunkban lett volna erőnk tudatában sikeresen visszaverni a kormány támadását, ugyancsak kivételes eszközökkel.

Elnök: A mandátumvizsgáló bizottság nevében előterjesztést tesz a bizottság elnöke.

Martos Manó (Kassa): Tisztelt Elvtársak, tisztelt Kongresszus! Van szerencsém bejelenteni, hogy képviselve van a kongresszuson Budapestről 91 szervezet 114 küldöttel, vidékről 63 helység, 64 szervezet 79 küldöttel[1]. Összesen Budapesttel együtt 64 helység, 155 szervezet, 193 küldöttel...

Rövidebb, az ügyrenddel kapcsolatos vita után *Kardos* Jakab a pénztári jelentést, majd *Saly* Endre az ellenőrző bizottság jelentését ismerteti.

---

[1] A vidéki küldöttek a következő helységek szervezett munkásságát képviselték:
Anina, Arad, Baja, Békéscsaba, Brassó, Budafok, Cegléd, Debrecen, Eger, Erzsébetfalva, Gyöngyös, Győr, Gyula, Hódmezővásárhely, Kaposvár, Kassa, Kecskemét, Keszthely, Kiskunhalas, Kispest, Kolozsvár, Komárom, Kőszeg, Lugos, Makó, Máramarossziget, Marosvásárhely, Mezőtúr, Miskolc, Nagykanizsa, Nagykikinda, Nagymaros, Nagyszeben, Nagyvárad, Németpróna, német szervező bizottság (Újsóvé), Nyíregyháza, Ómoravica, Pancsova, Pécs, Pozsony, Salgótarján, Sopron, Soroksár, Sütő (kőfaragók), Szabadka, Szatmár, Szeged, Székesfehérvár, Szentes, Szigetújfalu, Szigetvár, Szolnok, Temesvár, Tolna, szlovák szervező bizottság (Pozsony), Újpest, Újvidék, Ungvár, Vác, Versec, Zombor, Zsolna, Zsombolya.

Freund Gyula (Temesvár): A párt évi jelentése nem elégíti ki. A nemzetiségi mozgalmakról beszél. A román munkásmozgalmat elhanyagolja a központ. Semmiféle kiadványokat, röpiratokat nem küldenek nekik. Foglalkoznia kell a központnak a románokkal, éspedig foglalkozni a saját nyelvükön. Nevelni kell a román munkásságot, különösen politikai tekintetben, nehogy megtörténhessék az, ami a németbogsáni választáson megtörtént, hogy óriási többséggel a koalíciós jelöltet választották meg[1].

Szántó Béla (Budapest): A nőmunkások és ifjúmunkások neveléséről beszél. A nőmunkásokkal mint sztrájktörőkkel vagy munkabérek lenyomóival találkozunk. A nők betanulnak az iparba, s lenyomják a munkabéreket. Meg kell a nőket is nyerni, hogy öntudatos, szervezett munkások legyenek. A férfimunkásokat lehet kapacitálni, hogy belépjenek valami szervezetbe, de a nőmunkásokat nem, mert szellemileg sokkal inkább el vannak maradva. Ebben találja okát, hogy nem szervezkednek. Alkalmat kell tehát adni arra, hogy a nők is szervezkedjenek, minek egyedüli módja az, hogy a nők is tanuljanak és felvilágosodjanak, mert nemcsak mint sztrájktörők és munkabérlenyomók jelennek meg, hanem gyermekeket is nevelnek. És ez igen fontos. Tehát mikor a pártvezetőség elmulasztja a nők nevelését és szervezését, elmulasztja az ifjúmunkások szervezését és tanítását is. Az ifjúmunkásokat sem elég évenként 200 koronával szubvencionálni. Tanítani kell őket, hogy amit az iskolában a kultúra terén meg nem kaphattak, megkapják a szervezés terén. Nem kell nekik szakszervezet, hanem olyan hely, ahol tanulhatnak, mert az ifjúmunkások lesznek a szakmunkások, és akkor nem kell a felszabaduló tanoncokkal szemben agitációt kifejteni, hogy a szervezetbe lépjenek, mert azok már öntudatos, szervezett munkásokká nevelődnek.

A pártprogram 5. pontja kimondja a hadsereg elleni küzdelmet.

Az antimilitarista propagandának csakis tanult ifjúmunkás lehet híve. Ezért beható figyelmébe ajánlja a pártvezetőségnek ezen kérdéssel való foglalkozást, mert nemcsak a jelennel, de sokkal inkább a jövővel is foglalkozni kell.

Deák Miksa (Budapest): A pártvezetőség jelentéséhez az a megjegyezni valója van, hogy nem elégítheti ki a szervezett munkásságot a pártnál való gazdálkodás. Rá akar mutatni arra, hogy a pártvezetőség, míg felsorolja a szaklapok számát, nem írta ki, hogy hány példányban jelennek meg. A munkásság nagy része politikailag abszolúte nincs nevelve. Ha nem törekedünk arra, hogy politikai nevelést adjunk a munkásoknak, akkor hiába lesz Magyarországon általános választójog, a szervezett munkásság felül a demagógiának, a kurucoknak, és nem fogja belátni, hogy a szociáldemokrata pártban az ő helye. Konstatálni kívánja azt, hogy a Népszava, mint egyetlen politikai napilapja a szociáldemokrata pártnak, rendkívül kevés számban jelenik meg . . .

Ezután a felszólaló a pártsajtóval foglalkozik.

Dr. László Jenő (Budapest): Nyíltan és őszintén meg kell mondani a párt hibáit. Nem helyesli a pártjelentést. Ha ilyen jelentéseket ad ki a párt, méltán támadja meg a koalíció. Ez az év nemcsak improduktív, hanem semmiféle komoly mozzanat benne fel nem ismerhető. Az egész világ szocialista mozgalmaiban a röpiratoknak volt mindennél hatalmasabb erejük. Ezen még a fekete gróf sem diadalmaskodhatott. A pártvezetőség a röpiratokat teljesen elhanyagolja, például Polónyi csúfos bukását egyáltalán nem használta ki. Ez egyik oka annak, hogy a pártadó nem folyik be, továbbá annak, hogy az alapszabályokat megsértik és a szervezeteket feloszlatják. A röpirat legfontosabb fegyvere a pártnak.

Mindig azt mondják, hogy a vidéken nincs pártélet, hát meri kijelenteni, hogy Budapesten sincs. Azt szokás mondani mindig, hogy csak be a szervezetbe, majd ott minden nevelést elvégzünk. Ez azonban nem elegendő a munkásság nevelésére. Sajnos, hogy Budapesten sincs még a munkásság kellőleg szervezve. A pártvezetőség nem ismeri a kerületeket, nem ismeri a Józsefés Ferencvárost, és innen van az, hogy a keresztényszocializmus már befészkelte magát ide. Felrója továbbá a pártvezetőségnek, hogy nem törődött a községi politikával, pedig ha valahol,

[1] A rendőrségi jelentés szerint Freund a szerb munkások nevelésének fontosságát is hangsúlyozta. *(A magyarországi szocialisztikus munkásmozgalmak az 1907. évben. Budapest 1908. Radó I. Ny. 297. old.)*

úgy Budapesten kellene behatóan foglalkozni vele. A könyvkereskedésre vonatkozólag pedig megjegyzi, hogy az a három-négy röpirat, amely a lefolyt év folyamán megjelent, nem vitte előbbre a pártéletet. Az új kiadások a szellemi szegénység bélyegét viselik magukon. Az egy és félmilliós budget mellett kevés 7000 korona segélyezés. A pártot gazdagnak tartja, elég gazdagnak még arra is, hogy az üldözött elvtársakat sokkal nagyobb mértékben segélyezze. Nem törődött senki a nemzetiségi mozgalmakkal úgy, hogy konstatálni kénytelen, hogy a pártnak egész idei működése meddő volt, tehát a pártjelentést tudomásul nem veheti . . .

Ezután *Weltner* Jakab szólal fel. László Jenő bírálatát nem fogadja el. *Wittich* Pál (Pozsony) arról beszél, hogy a pártvezetőség nem fordít elég gondot a vidéki pártlapokra, és nem száll elég erélyesen szembe a kormány támadásaival. *Vántus* Károly (Nagyvárad) a párt taktikáját bírálja.

Ladányi Rezső (Budapest): A földmunkások viszonyainak súlyos helyzete mindnyájunk szorgos munkáját kívánja. Magyarországon még nem volt oly fontos kérdés napirenden, mint a földmunkás-mozgalom[1]. A pártvezetőség az e tekintetben végzett munkáról nem emlékezik meg, ami csak annak a jele, hogy Lászlónak mégis igaza volt akkor, amidőn szellemi impotenciáról beszélt . . .

A politikai szervezeteket nem látja kiépítetteknek, s e mulasztást a jövőben nagy erővel helyre kell ütni. Sajnálattal tapasztalja, hogy azokon a helyeken, ahol szakcsoportok alakulnak, ott a pártélet nem fejlődik ki, mert pártszervezetek nem alakulnak. Ezeknek megalakítása pedig feltétlen szükséges azért, mert nem lesz mód a védekezésre akkor, ha a szakcsoportokat feloszlatják. De ha a pártszervezet megvan, akkor feloszlathatják a csoportot, megmarad a szervezet. Szükségesnek tartja a politikai pártszervezet sokkal nagyobb mértékben való kiépítését, mint ezelőtt. A kiegyezésről beszéltek itt és erre vonatkozólag azt mondták, hogy erről egy cikk sem jelent meg, mely érdemileg foglalkozott volna vele. Ő sem látott ilyen cikket . . .

Sántha Sándor (Eger) és *Braun* József (Budapest) felszólalása után *Martos* előadó megállapítja, hogy az újabban érkezett küldöttekkel összesen 67 helység 159 szervezetét 197 küldött képviseli. Az igazoló bizottság jelentésével kapcsolatban röviden *Vántus, Handler, Freund, Esztergályos, Buchinger, Schmidl* és *Fischer* szólal fel. Ezután *Garami* Ernő a Szocializmus kérdésével foglalkozik. Nem ért egyet a lapra vonatkozó bírálatokkal.

A másnapi tanácskozás elején *Bokányi* Dezső bejelenti, hogy a német és horvát szociáldemokrata párt üdvözletét küldi a kongresszusnak.

Kovács Miksa (Kaposvár) a jogi tanácsadó munkájával foglalkozik, *Propper* Sámuel (Budapest) szóvá teszi, hogy a pártvezetőség magatartása nem volt elég „erélyes" a belügyminiszter szakszervezet elleni támadásával szemben. Majd határozati javaslatot nyújt be[2].

Kittel Ferenc (Budapest — németül): A koalíciós kormány mindig izgatja a munkásokat és ezzel szemben a politikai tömegsztrájk volna a hatásos fegyver. A párt állásfoglalása megsemmisíti a munkásság küzdelmét. Már az első pillanatban kellett volna legradikálisabban fellépni. Helyesli az előtte szólónak indítványát, mert csak ily módon lehet szembeszállni Magyarország álomkóros miniszterével, úgy, hogy elmegy a kedve feloszlatni a munkásság szakszervezeteit. A belügyminiszter azért oszlatja fel a szervezeteket, mert így gondolja elérni azt, hogy ha majd az általános választójogról lesz szó, hatalmunk elenyészik. A benyújtott indítványhoz azt akarja megjegyezni, hogy szabjanak határidőt a kormánynak az intézkedésre, azután jöjjenek a tömegsztrájkkal. Hogy sikerül-e vagy sem, az más kérdés. Gyakorlat kell ebben is, ez az ő véleménye . . .

Vágó Béla (Debrecen): . . . Ami a párttitkárság jelentését illeti, arról el lehet mondani, hogy amilyen a működés, olyan a jelentés is. Az egész működés tervszerűtlen, céltalan, ötletszerű kapkodás; ennek következtében eredménytelen is. Maga a jelentés csak a Népszavából kivágott szavak halmaza, amiket ötletszerűen újra leírtak, mindenféle cél nélkül. A párttitkárság műkö-

[1] A rendőrségi jelentés szerint Ladányi többek között a következőket mondotta: „A jelentésnek vannak olyan hiányos részletei, amelyek nem mondják meg azt, hogy mi lehet annak a következménye, hogyha az a mozgalom, amely Oroszországból indult ki, átcsapott Romániába és betér hozzánk." *(A magyarországi szocialisztikus munkásmozgalmak az 1907. évben. Budapest 1908. Radó I. Ny. 303. old.)*

[2] A rendőrségi jelentés ismerteti a benyújtott határozati javaslatot. A javaslat annak kimondását kéri, hogy a munkásság a gyülekezési jog védelmében „a legmesszebbmenő eszközöktől sem fog visszariadni", és hogy a kongresszus a politikai tömegsztrájk eszméjének propagálására utasítja a pártvezetőséget. A kongresszus elveti a javaslatot, arra való hivatkozással, hogy a Propper által kívánt értelemben már az előző évi kongresszus is hozott határozatot. *(A magyarországi szocialisztikus munkásmozgalmak az 1907. évben. Budapest 1908. Radó I. Ny. 309. old.)*

désében nem volt meg az a gerinc, melynek meg kell lennie, hogy egy tervszerű, célszerű munkát végezhessünk. Így nem lehet feltalálni ebben a jelentésben semmit egész pártéletünkből. Terméketlenség és hullaszerű csend jellemzi. Budapesten nincs pártmozgalom és a vidéken sincs. A párttitkárság, dacára annak, hogy a múlt esztendei kongresszuson kifejezetten kértük és követeltük, a párt organizálásában, egyesítésében semmit se tett. Az egész vidék olyan siralmas állapotot tüntet fel, hogy jobb róla nem beszélni. A múlt évben kinevették, midőn ezt mondotta, most azonban mint munkás és nem mint diák beszél, és kéri, hogy kijelentéseit mint ilyeneket fogadják el. Maguk a pártvezetőségi férfiak mondják, hogy az autonóm pártszervezetekre semmiféle súly nincs fektetve. Pedig ezekre nagyon nagy szükség van, mert megeshetik, hogy a belügyminiszter akármilyen forradalommal szemben is a szakegyleteket lehetetlenné teszi. Mit csinál akkor a budapesti munkásság autonóm szervezetek nélkül? A vidéken sincs semmiféle rendszeres munka. Ő is vidéken van, és kijelenti, hogy nem tudnak mit csinálni. Amit csinálnak, nem tudják, hogy helyesen van-e. Soha iniciatívát nem kapnak a központi pártvezetőségtől, ezért csinálnak sokszor baklövéseket. A vidéki párttitkárokat az év vége felé összehívták, hogy tanácskozzanak, miképpen irányítsák a vidéki mozgalmakat. A budapesti párttitkárság adott holmi irányító könyvecskéket, melyben benne van, hogy a pártsajtóért agitáljunk és a pártadókat fizessük, hogy a szervezeteket kiépítsük. De mi módon történjék ez, arról egyáltalán szó sem említtetik. A vidék a Budapestre küldött pénzek dolgában nem jól áll. Kardos jelentésére reflektálva megjegyzi, hogy a vidéki pártszervezetekben gyakran olyan emberekkel jönnek össze, akik az üzlethez nem értenek. Miért nem mennek a vidékre átvizsgálni az ügyeket és a kellő utasításokat megadni? Csak támadni és szemrehányást tenni tudnak. Éppen ez az esztendő terméketlen és meddő volt, mikor legtöbbet kellett volna dolgozni, mikor a mozgalmat belső tartalmában kellett volna megerősíteni és ellenállásra képessé tenni. Nemcsak támadni kell tudni, mert a támadásban vissza is verhetnek, és akkor ellenállásra képes mozgalomra van szükség. Ami a pártvezetőség politikai magatartását illeti, annak legjellemzőbb bizonyítéka a pártjelentés. Nincs abban az a gerinc, mely feltüntethetné, hogy a párt valamilyen álláspontra helyezkedve csinálta politikáját, csak nomenklatúrája[1] a cselekedeteknek. Nem öntudatos politika ez, mely az általános választójog felé elősegítette volna a munkásságot. A legutolsó pártszervezeti értekezlet alkalmával felszínre vetették, hogy olyan jelszavakkal menjünk a küzdelembe, mely képes a koalíciót megtámadni. Az önálló vámterület érdekében kellett volna agitációt kifejteni, akkor az általános választójog kérdése előbbre jutott volna. A párt nem támogatta eléggé az utcáról a nemzetiségiek működését, akik viszonyaiktól kényszerítve vannak, hogy a koalíciónak alkalmatlankodjanak[2]. Ha a párt érdekei nem is közösek a nemzetiségiek érdekeivel, mégis igen üdvös lett volna törekvéseiket támogatni a demokratikus politika előbbrehaladása érdekében, melyet az általános választójog megvalósulásának stádiuma is gyorsabban követett volna. Megvan tehát az oka annak, hogy a jelentést nem fogadja el. A pártvezetőség nem úgy dolgozott, hogy háta mögött biztosítéka volna annak, hogy a munkásság azt csinálja, amit tennie érdekében kell; ennek oka az, hogy a budapesti autonóm szervezetek hiányoztak, a vidéki mozgalom gyenge, és gyenge az ellenőrző bizottság is. E bizottságot vidéki tagokkal kiegészítendőnek tartja. Ami a Népszavát és a Szocializmust illeti, az nem lett rosszabb, mióta más szerkesztők kezében van. A kifogásoknak vannak alapjai, még ha tekintetbe vesszük is az uralkodó körülményeket, mert a Népszavában oly cikkek jelennek meg, melyeknek megjelenniük nem volna szabad, és olyanok nem jelennek meg, melyek szükségesek. A Szocializmussal nem lehet megelégedve, mivel Garamiban garanciát nem lát arra, hogy a lap jobb legyen. A kiegyezésről, a magyar agrárviszonyokról és a mozgalom számtalan más kérdéséről kell cikkeknek lenni a lapban, amelyekről eddig alig lett említés téve. Gondoskodni kell, hogy oly gárda szerveztessék, mely a lapot kiválóvá teszi...

---

[1] Felsorolása (helyesen: kifejezések összessége).

[2] A rendőrségi jelentés szerint Vágó azt hiányolta, hogy a „párt nem eléggé támogatta a nemzetiségek parlamenti akcióját". Felhozza, hogy a mozgalom „nem eléggé demokratikus", a budapesti bizalmi férfi testületnek nincs elég hatásköre. Budapesten hiányzik az autonóm pártszervezet. *(A magyarországi szocialisztikus munkásmozgalmak az 1907. évben. Budapest 1908. Radó I. Ny. 312—313. old.)*

Weltner hozzászólásában vitába száll azokkal a nézetekkel, amelyek szerint az elmúlt év eredménytelen volt. *Kardos* Jakab a pénztári ügyekről ad információt. *Halbritter* (Budapest) kifogásolja, hogy a vidéki küldöttek csak bírálják a budapesti mozgalmat. Ezután következik *Buchinger* zárszava.

Buchinger: Tisztelt Elvtársak! A pártvezetőség és a párttitkárság által előterjesztett jelentés itt kemény, szigorú bírálat tárgyává tétetett, amely bírálat teljesen helyénvaló, időszerű, mert hiszen ha ma nem szólnak hozzá, ha ma nem mondják el az elvtársak nézetüket a működésről, máskor arra nem igen van alkalom. A kifogások, amelyek a pártvezetőség és a párttitkárság jelentése ellen elhangzottak, általában a következő csoportokra oszthatók. Az első csoportba tartoznak azok a kifogások, amelyek arról szólnak, hogy a pártvezetőség nem elég erélyesen foglalt állást akkor, amikor a koalíciós kormány, illetőleg a belügyminiszter a szervezetek ellen a hajszát megindította. A második csoportba tartoznak azok a kifogások, amelyek arról szólnak, hogy az általános, titkos választójog érdekében folytatott küzdelem ebben az esztendőben sokkal lanyhább volt, mint az előzőben. A harmadik csoport azt kifogásolja, hogy a párttitkárság nem végzett tervszerű munkát, nem folytatott tervszerű agitációt, nem részesítette a vidéki titkárokat és vidéki pártszervezeteket kellő támogatásban stb. Végre van a kifogásoknak egy csoportja és ez a dr. László- és Vágó-féle kritika ...

Buchinger ezután gyakori közbeszólások közepette László és Vágó felszólalásával foglalkozik. Személyeskedő hangon „komolytalannak" minősíti azokat. Megállapításai viharos hangulatot váltanak ki a teremben. Kijelenti, hogy a „pártvezetőség működését mindazokban a kérdésekben, amelyek az év folyamán felmerültek, vádak nem illethetik". Felrója, hogy Vágó a debreceni kerületi értekezleten kijelentette: „... feltétlenül szükséges Debrecen környékén a földbirtokokat felosztani és a parasztoknak odaadni." *Vágó* nyomban felszólal, szerinte Buchinger meghamisította szavait, mert ő csak a papi birtokok parcellázását kívánta. (E kijelentését sok küldött megtapsolta.) Erre az elnöklő *Bokányi* a következőket jelenti ki: „Szükségesnek tartom e helyről megállapítani, hogy a papi birtokok feloszlatása programellenes, tehát antiszociáldemokratikus követelés. Mi a papi birtokoknak nem parcellázását, hanem köztulajdonba való vételét követeljük és szakszervezeteknek való bérbeadását." *Buchinger* a többi bírálatra válaszolva arról beszél, hogy a Népszava élesen állást foglalt a belügyminiszternek az építőmunkás szakszervezetet támadó fellépése ellen. Elismeri, hogy a párt különböző nehézségek következtében a választójogi harc terén nem ért el megfelelő eredményeket. Rámutat arra, hogy Budapesten intenzív politikai mozgalom volt.

Ezután röviden *Vágó, Deák, László, Propper* szólal fel. Egy-két felszólalás lényegtelen ügyrendi kérdésekkel foglalkozik.

Elnök: Önök tudják, hogy Buchinger elvtársunknak a mai napon 8 hónapra államfogházba kell vonulnia[1], mint jó katona, itt áll utolsó percig, harcol és referátumát el akarja mondani, hogy a végszó után, mint becsületes katona, a munkát bevégezve menjen a fogházba, és ezért kéri a kongresszust, hogy a referátumát 2 órakor megkezdhesse. Helyesnek találom most a tanácskozásokat bezárni és ehelyett inkább délután 2 órakor a tanácskozást pontosan megkezdeni. *(Helyeslés.)*

Pártagitáció és pártsajtó

Buchinger Manó előadó először a pártsajtó kérdésével foglalkozik, majd a vidéki pártszervezeteknek — a pártadó hiányos befizetéséből származó — rossz anyagi helyzetét ismerteti. A megyei szervezetek nem dolgoznak önállóan. Megállapítja, hogy „óriási akadálya a vidéki szervezetek kialakulásának, annak, hogy az ország mozgalma rendes alapokra legyen fektetve, hogy az agitacionális erők hiányoznak". Ezután a benyújtott javaslatokkal foglalkozik. Majd kéri határozati javaslatának elfogadását. A jegyzőkönyv ezután a napirendi ponthoz benyújtott határozati javaslatot ismerteti, amely hangsúlyozza, hogy a pártagitációt a választójogi küzdelem szolgálatába kell állítani, és felhívja a figyelmet a pártsajtó fontosságára; kimondja, hogy az agitáció tervszerűsége érdekében mindenütt megyei és kerületi szervezeteket kell létesíteni, továbbá a vidéki központokban a pártvezetőség támogatásával „agitacionális tanfolyamokat" kell szervezni. Végezetül „felhívja a pártgyűlés az elvtársakat arra, hogy úgy a szabadszervezetet, mint a házi agitációt valósítsák meg, amelynek segítségével a kormánynak munkásellenes merényleteit hatástalanná lehet tenni". A határozati javaslatot a hozzászólások után a kongresszus elfogadja.

Malasits Géza felszólalása után Tamássy Károly (Miskolc) az agitáció kérdésével foglalkozik ...[2]

---

[1] Buchingert a Népszava 1905 szeptember 27-i számában megjelent, a pártvezetőség által kibocsátott „Lámpavasra" című felhívás miatt a budapesti törvényszék nyolchavi államfogházra és 200 korona pénzbüntetésre ítélte. A felhívás élesen támadta a munkásokat csőcseléknek nevező és „lámpavasat" ígérgető koalíciót. *(Lásd erre vonatkozóan A magyarországi szocialisztikus munkásmozgalmak az 1906. évben. Budapest 1907. Radó I. Ny. 539. old., valamint MMI Archívum. A. XV. 1/1902/2.)*

[2] A rendőrségi jelentés szerint a földművelők szervezésének fontosságára is felhívta a figyelmet. *(A magyarországi szocialisztikus munkásmozgalmak az 1907. évben. Budapest 1908. Radó I. Ny. 342. old.)*

Markó Elek (Szeged), *Martos* Manó (Kassa) a pártsajtó kérdéséről beszél.

Varga Ferenc (Szatmár): Mióta a Népszava napilap lett, Magyarországon a proletárság sokat fejlődött. Azonban a Népszava mindinkább eltér a múlt irányaitól. Még egy évvel ezelőtt lelkesítő cikkeket lehetett benne olvasni. Mostanában azonban ilyenek nem jelennek meg. Nem foglalkozik az ipartörvény revíziójával, a sztrájktörvénnyel, a betegsegélyző törvénnyel, pedig ezeket ismertetni kell a munkássággal. Állandó rovatot kell nyitni, amely csakis ilyen dolgokkal foglalkozik. Az agitációra megjegyzi, hogy vidéken röpiratokkal lehet legjobban agitálni. Jelenjenek meg erős, radikális szellemben írt politikai röpiratok, és a jövőben a pártvezetőségnek a röpiratoknak a munkásság rendelkezésére való bocsátása képezze legfőbb feladatát. Ahol sok a bányászmunkás, ott párttitkárságot állítsanak fel . . .[1]

Freund Gyula (Temesvár) a vidéki szociáldemokrata lapok támogatásának hiányáról beszél. *Horváth* Ambrus (Kecskemét) a vidéki mozgalom hathatósabb támogatását kéri. *Strengar* Demján (Arad) arról beszél, hogy az Adeverult nem jól szerkesztik, így az nem felel meg hivatásának. *Pelczéder* Ágoston (Budapest) szerint a munkásság nem elég áldozatkész, amikor a pártsajtó támogatásáról van szó[2].

Farkas István (Budapest): Az 5. ponthoz előterjesztett határozati javaslatot nem találja kielégítőnek, tudniillik hozzátenni kívánja, hogy politikai szervezetek létesítésére kell törekedni. Mert ha a szabadszervezeteket is üldözni fogják, a politikai szervezetek még mindig menedéket nyújthatnak a munkásságnak. Kívánja továbbá, hogy a párttitkárok valóban megfeleljenek hivatásuknak.

Handler Gyula (Székesfehérvár): Kifogásolja, hogy a Népszavában a romániai lázadásról oly kitételek jelentek meg, melyek forradalmi lapban nem foglalhatnak helyet[3]. Könnyű azt mondani Buchingernek, hogy a vidéki párttitkárok nem teszik meg kötelességüket, nem szervezik a megyei szervezeteket. Ez csak azt mutatja, hogy nem ismeri a vidéki mozgalmat. Hogy eredményes agitációt lehessen kifejteni, arra pénz kell, és ez nem áll a párttitkárok rendelkezésére . . .

Auerbach Gusztáv: Hallotta, hogy a román pártlapok gyengén vannak szerkesztve, ennek oka a pártvezetőség nemtörődömsége, mellyel a román üggyel szemben viselkedett. Nem kaptak röpiratokat, agitacionális füzeteket. Reméli, hogy az újonnan megválasztandó pártvezetőség jobban fogja teljesíteni e tekintetben kötelességét.

Groszmann Jenő (Szeged): Személyes kérdésben szólal fel. Védi a szegedi fűrészgyári munkások és nyomdászok taktikáját, mellyel a kizárásokkal szemben viselkedtek.

Elnök: A vitát megszakítjuk. A szavazatszedő bizottság teszi meg jelentését a pártvezetőség és az ellenőrző bizottság választásáról.

Malasits Géza a szavazatszedő bizottság nevében a szavazás eredményét hirdeti ki. Összesen 193 szavazat adatott le. Beválasztattak a *pártvezetőségbe: Bokányi* Dezső 158, *Garbai* Sándor 185, *Csizmadia* Sándor 188, *Knittelhoffer* Ferenc 155, *Klárik* Ferenc 156, *Lerner* Dezső 158, *Teszársz* Károly 148, *Saly* Endre 108, *Vanczák* János 131, *Jászai* Samu 172, *Cservenka* Miklós 173 szavazattal. *Az ellenőrző bizottságba*: *Horovitz* Gábor 139, *Matos* Jenő 154, *Péter* József 176, *Kittel* Ferenc 171 és *Wittich* Pál (Pozsony) 176 szavazattal. Jelentékenyebb szavazatot kaptak, mint pártvezetőségi tag *Pelczéder* Ágoston 97-et, az ellenőrző bizottságban *Schmiedl* 79-et. A többi szavazat elaprózódott és 10—15 között mozog . . .

Csizmadia Sándor: A pártvezetőségi tagságot el nem fogadja és ha helyébe mást nem választanak, vagyis akarata ellenére kényszerítik, hogy a pártvezetőségbe maradjon; feloldva érzi

---

[1] A rendőri jelentés szerint *Varga* többek között a következőket mondotta: „A Népszava szerintem nem azon a radikális alapon áll, melyen a magyarországi munkásságnak állania kell." Beszélt a kereszténységocializmus veszélyéről is. *(Ugyanott, 345—346. old.)*

[2] A rendőri jelentés szerint *Pelczéder* kifogásolta, hogy egyes párttagok nem hajlandók részt venni a pártmunkában. Vitázik *Malasits* megállapításaival. Szerinte 500 munkásból csak 3 keres heti 80 koronát, a munkások zöme még heti 14 koronát sem keres. *(A magyarországi szocialisztikus munkásmozgalmak az 1907. évben. Budapest 1908. Radó I. Ny. 351. old.)*

[3] A rendőrségi jelentés szerint Handler kifogásolta, hogy a Népszava „feldícsérte" a szerinte „elítélendő" romániai forradalmat. *(Lásd ugyanott, 351. old.)*

magát ezen kötelezettség alól. Az ülésekre el nem jár, a tanácskozásokon részt nem vesz. Kéri ennek tudomásul vételét *(Nagy zaj, kiáltások: „Adja okát lemondásának!")* . . .

A következőkben a kongresszus különböző indítványokkal foglalkozik.

Községi politika

Weltner előadó javaslatára a kongresszus rövid vita után úgy dönt, hogy a községi program kidolgozására öttagú bizottságot választ. Tagjai: *Weltner, Ladányi, Szántó, Csizmadia, Garami.*

Küzdelem az általános választói jogért

Garbai Sándor előadó a választójogi harccal, a koalíció elvtelenségével foglalkozik. Kifejti, hogy „Magyarországon ez idő szerint is tehát csak két pártról, két törekvésről lehet beszélni. Az egyik a koalíció, a másik a szociáldemokrata munkásság". Utal az orosz példára, amely azt bizonyítja, hogy „a forradalmi törekvést elnyomni nem lehet". Annak hátrányáról beszél, hogy „Magyarországon még nem alakult ki egy radikális polgári párt, amely polgári párt szükség esetén — bár ha kisebbség is lesz —, de a koalíciótól átvehetné a kormányzati hatalmat". *Horváth* Gusztáv (Debrecen) a választójogi harc kérdéséről beszél. *Simon* István (Budapest) azt hiányolja, hogy a munkások többszöri felhívása ellenére sem küldött a pártvezetőség előadót a gázgyári munkásokhoz. *Kirsteiner* János (Budapest) az agitáció visszaeséséről és a határozatok végrehajtásának fontosságáról beszél. *Freund* Gyula (Temesvár) szerint „Magyarország munkássága bármely pillanatban készen áll a politikai tömegsztrájkra, csak a harc módozatait kell megbeszélni".

Ezután a kongresszus ügyrendi kérdésekkel foglalkozik, majd 11 tagú bizottságot választ a benyújtott indítványok megvitatására. *Garbai* mond ezután rövid zárszót. Határozati javaslatait, amelyek szerint a választójogi harcot fokozni kell és szükség esetén alkalmazni kell az 1906-os kongresszusnak a politikai tömegsztrájkra vonatkozó határozatát, a kongresszus elfogadja.

A kormány szociálpolitikája

Bokányi Dezső bevezetőjében általában fejtegeti a szociálpolitikai kérdéseket, majd a magyar burzsoázia „szociálpolitikai" tevékenységét bírálja. Támadja a koalíció népellenes politikáját. A kormány törvénysértései a munkásságot is arra biztatják, hogy ne tartsa a törvényeket tiszteletben. Majd a radikálisabb fellépést hirdető nézetek helytelenségéről és a szervezkedés fontosságáról beszél. Ezután *Márer* Lajos (Salgótarján) és dr. *László* Jenő (Budapest) szólalnak fel röviden.

A kongresszus a Bokányi által előterjesztett határozati javaslatot néhány ügyrendi felszólalás után elfogadja. A határozat élesen támadja a koalíciós kormányt, megállapítja, hogy „szociálpolitikai intézkedései nemcsak hogy nem alkalmasak a munkásosztály életviszonyainak megjavítására, hanem ellenkezőleg, a munkásság jogosult törekvéseinek a megtörését célozzák". A párt arra törekszik, hogy „az ország munkásságát e néprontó törekvések felől felvilágosítsa és azok ellen szervezze".

Az Internacionálé 1907-es kongresszusa

Garami előadói beszédében hangsúlyozza a magyar képviselet fontosságát, hogy így a nemzetközi munkásmozgalom fórumán leleplezzék a magyar uralkodó osztályok népellenes politikáját. Hasonló tartalmú határozati javaslatát a kongresszus elfogadja.

Ezután az indítványok megvitatása következik.

A kongresszus elveti többek között *Sálik* Károlynak azt az indítványát, amely meg akarta tiltani a pártnak, hogy szövetségre lépjen polgári pártokkal. Ugyanez lett a sorsa *Tamássy* Károly (Miskolc) javaslatának is, amely annak kimondását kívánta, hogy a párt „tiltakozik a kormánynak az önálló vámterületet elsikkasztó magatartása ellen. Egyben kimondja . . ., hogy az önálló vámterület érdekében a legmesszebbmenő küzdelmet" fogja folytatni. Elveti a kongresszus *Csaderna* Ágoston (Breznóbánya) indítványát is, amely a szlovák pártlap fokozott ellenőrzését és támogatását kívánja.

Az indítványok megvitatása után *Bokányi* Dezső mond beszédet. A magyar szociáldemokrácia eddigi történetére visszatekintve méltatja a pártgyűlés jelentőségét, elsősorban a választójogi harc szempontjából. Végül *Groszmann* Miksa mond elnöki zárszót.

Ezután a jegyzőkönyv a pártgyűléshez intézett üdvözlő táviratokat és leveleket ismerteti. Oroszországból a következő távirat érkezett:

„Világ proletárjai, egyesüljetek! Üdvözlünk benneteket magyar elvtársaink pártgyűléstek alkalmából, és mielőbbi győzelmet kívánunk nektek a magyar proletariátus teljes felszabadításáért folytatott harcotokban.

Elvtársi üdvözlettel
az Oroszországi Szociáldemokrata Munkáspárt megbízottai"

A Magyarországi Szociáldemokrata Párt Budapesten, 1907 március 31-én, április 1-én és 2-án megtartott XIV. párttaggyűlésének jegyzőkönyve. Budapest 1907. Népszava. 102—225. old.

281

1907 április 5

A BUDAPESTI RENDŐRFŐKAPITÁNY JELENTÉSE A POLGÁRMESTERHEZ AZ IFJÚMUNKÁSOK SZABADSZERVEZETÉNEK TEVÉKENYSÉGÉRŐL

Hivatkozással a folyó évi február hó 23-án 9788/IX. sz. alatt kelt megkeresésére vau szerencsém ... értesíteni, hogy az ifjúmunkásoknak Budapesten alapszabállyal ellátott egyletük nincs. Ilyet szándékoztak ugyan „ifjúmunkások szervezete" címmel alakítani, azonban a belügyminiszter úr a benyújtott alapszabályok láttamozását megtagadta[1].

A budapesti ifjúmunkásoknak 1904. év óta szabadszervezetük van, amely más-más szakegylet helyiségében tartja összejöveteleit. Éspedig 1904-ben VII. kerület Óvoda u. 9. szám alatt a budapesti fehérneműtisztító munkások és munkásnők szakegyletében, majd VII. kerület Dob u. 72. szám, I. emelet 9. ajtó alatt a budapesti kávéfőzők szakegyesületében, és ez idő szerint VIII. kerület Aggteleki u. 2/b. II. emelet 15. ajtó alatt a magyarországi munkásnőegyesület helyiségében. Ezen helyiségben ez idő szerint kedden és szombaton este és vasárnap délelőtt szoktak összejönni.

Ezen szervezet vezetői Alpári Gyula, a Magyarországi Szociáldemokrata Párt segédtitkára, ifj. Bíró Dezső, a Népszava Kiadóhivatalának alkalmazottja, Barna Sándor, a Népszava Könyvkereskedésének főnöke s Schwartz Tivadar, az Ifjúmunkás című lap kiadótulajdonosa.

A vezetők az összejöveteleken szakelőadást, szociáldemokrata s antimilitarista irányú felolvasást szoktak tartani a tanoncoknak ...

Boda Dezső
főkapitány

Tisztázat. — MMI Archívum. Bp. polg. m. ir. 1906—IX—3280.

282

1907 április 15., május 15., június 15., július 15

AZ IFJÚMUNKÁS BESZÁMOLÓJA AZ IFJÚMUNKÁSOK ORSZÁGOS ÉRTEKEZLETÉRŐL

A beszámoló bevezetőként visszapillant az ifjúmunkások mozgalmára, méltatja az értekezlet jelentőségét, s megállapítja, hogy minden hatósági üldözés ellenére is nő és erősödik a mozgalom.

Az országos értekezletet a Társadalomtudományok Szabadiskolájában tartottuk meg. Képviselve volt 11 község 21 küldöttel, éspedig:

Budapest 5 küldöttel (*Gondos* Gyula, *Kovács* József, *Stern* Manó, *Kudlik* Sándor, *Grünfeld* Miksa); *Debrecen* 1 küldöttel (*Szepesi* Albert); *Erzsébetfalva* 2 küldöttel (*Kalmár* Ödön, Köntös Béla); *Győr* 2 küldöttel (*Spitzer* Lajos, *Varga* Ferenc); *Gyula* 1 küldöttel (*Eisele* András); *Kispest* 4 küldöttel (*Kadecska* János, *Hanus* Béla, *Nagy* János, *Huszlicska* József); *Kolozsvár* 1 küldöttel (*Friedmann* Sándor); *Miskolc* 2 küldöttel (*Fodor* István, *Weisz* Lajos); *Nagyvárad* 1 küldöttel

[1] Lásd e kötet 524. old. jegyzetét.

(*Zsigmond* Lajos); *Pápa* 2 küldöttel (*Drach* Márton, *Horváth* László). Továbbá a főváros a 9 tagú szervező bizottsággal . . .

A beszámoló ezután ismerteti az értekezlet napirendjét, a tisztikar megválasztását és az értekezlet megnyitását.

Jelentés az eddigi mozgalomról. Az országos szabadszervezet megalakítása

Tisztelt Értekezlet, tisztelt Kartársak!

Néhány esztendővel ezelőtt, mikor még a magyarországi munkásmozgalom csecsemőkorát élte, mikor eljövendő hatalmának alapzatát, gazdasági szervezeteit megalakította, az iparosság és papság, hogy profitjukat és nyájukat ne veszítsék, azonnal hozzáláttak ahhoz, hogy az ifjúmunkásokat a vallás és erkölcs alapján neveljék, és számukra úgynevezett ifjúsági egyesületeket és katolikus tanoncotthonokat létesítettek. Azok, kiknek eddig minden törekvésük oda irányult, hogy minél kevesebb legyen azon munkások száma, kik írni, olvasni tudnak, most egyszerre felfedezték, hogy csak művelt és intelligens munkás tud az életben boldogulni. Nem egy miniszteri rendelet ment a tantestületekhez, mely rendeletek az ifjúmunkásság nevelésének szükségességét hangoztatták, persze hazafias alapon. A munkásságnak, melynek egyik fő teendője az ifjúmunkások nevelése, még sem ereje, de ideje sem lett volna felállítani oly szervezetet, mely az előbb említetteket ellensúlyozná. Azonban a katolikus tanoncotthonok hatósági asszisztencia mellett úgyannyira elszaporodtak, hogy a munkások a legnagyobb akadályok leküzdésével hozzáláttak az ifjúmunkások neveléséhez, és 1896-ban csakugyan megindult a magyarországi ifjúmunkás-mozgalom.

Mint minden mozgalom, melynek végső célja a mai „rend" megbolygatása, úgy ez is, mindjárt megindulásakor a rendőrség zaklatásainak volt kitéve, és a rendőrségnek sikerült is a proletárgyermekek mozgalmát szétrobbantani.

A magyar hatóságok szűk látókörére vall, hogy ők ily mozgalmakat egyes emberek „izgatásának" és nem a szomorú tanoncévekben felhalmozódott keserűségek kitörésének tekintik. Ők abban a hiszemben ringatták magukat, hogy most a vezetők zaklatása és elzárása után végleg megszűnt e mozgalom. De ezen hitükből 1898-ban ugyancsak felocsúdtak, amikor is tapasztalhatták, hogy az előbbieknél nagyobb mozgalommal állnak szemben, mely már nemcsak felolvasások keretén belül igyekszik az ifjúmunkásokat felvilágosítani, hanem a Munkás Ifjúság című lap útján „oltja az internacionális tévtanokat" a gyermekekbe. A rendőrség itt sem nyugodott, és minthogy látta rendszeres zaklatásainak eredménytelenségét, egyszerűen elfogatta a mozgalom vezetőit, kiket egyenként 2—3 napi elzárásra ítélt. A hadjárat most sem járt teljes sikerrel, mert ámbár a mozgalom e perctől kezdve hanyatlott és 1900 végén látszólag meg is szűnt, az 1902. év végén ismét megindult. A rendőrség ismét „működött"; 1904. év végén egy felolvasás alkalmával „meglepték" Krecsányi és társai az ifjúmunkásokat, és közülök 32-őt a rendőrségre vittek, hol kihallgatták és szabadon bocsátották őket, de később az ügyből kifolyólag 14 tanoncnak a toloncházba kellett vonulnia[1] csak azért, mert nem oda mentek, ahol alkohollal és virslivel traktálják, hazafias alapon nevelik a tanoncokat, hanem meghallgatni mertek egy előadást az „agysejtekről".

A rendőrség brutalitása azonban teljes csődöt mondott. Még a büntetés letöltése előtt, sőt mindjárt másnap a „robbantási kísérlet" után elhatároztuk az Ifjúmunkás kiadását, melynek első száma 1904 novemberében meg is jelent.

A lap megindítása hatalmas lépésekkel vitte előre a mozgalmat, most már nemcsak Pesten, hanem ahova csak eljutott az Ifjúmunkásnak egy-egy száma, ébredezni kezdtek kartársaink. Csoportok alakultak, de viszont csoportok oszlottak fel a hatóságok zaklatásai következtében, így járt — hogy többet ne említsek — a debreceni, mely már ismét működik, a nagyszalontai,

[1] Lásd *Friss Ujság, 1904 október 6.* Közli: „Mi már nem leszünk kizsákmányolt proletárok". 1848—1919. Budapest 1951. Ifjúsági Könyvkiadó. 75—76. old.

hol úgyszólván alig volt néhány tagunk, de ez épp elég ok volt arra, hogy a mezőn játszadozó kartársak közé bevegyült három elvtársat titkos gyűlésezés miatt elítéljenek.

Kartársaink, látván a hatósági brutalitások szakadatlan láncolatát, gondolkoztak afölött, nem volna-e jó egy oly egyesületi alapszabály-tervezetet a belügyminiszterhez felterjeszteni, mely tervezet jóváhagyása esetén ment lennénk a hatósági zaklatásoktól. A gondolatot csakhamar tett követte. A Magyarországi Ifjúmunkások Országos Szövetségének alapszabály-tervezete az 1905. évi december 17-én tartott nyilvános tanoncgyűlés által elfogadva 1906. év elején felterjesztetett jóváhagyás végett a m. kir. Belügyminisztériumhoz[1].

A gyakori sürgetés végre eredménnyel járt, és alapszabályaink visszaérkeztek — jóváhagyatlanul; a megokolást ismerik; mi ugyanis képtelenek vagyunk arra, hogy ügyeinket magunk intézzük.

Tehát a fiatal kor ellen van kifogása a rendőrminiszternek, és attól fél, hogy nem leszünk képesek alapszabályokban foglalt kötelezettségeinknek eleget tenni. Ha a belügyminiszter úr oly nagyon jól tudja mindezt előre, úgy jóvá kellett volna hagynia alapszabályainkat, és ha az azután történtek neki adtak volna igazat, úgy módjában állott volna szövetségünket akkor feloszlatni. Ez mindenesetre tisztességesebb eljárás lett volna.

De mi jól tudjuk, hogy nem a fent említettek az okai a visszautasításnak. Ami létezhetik a reakciós Ausztriában és a világ minden államában, az a „Szabadság szigetén", míg a mai urak ülnek a nyeregben, nem létezhetik.

Nekik ifjúsági egyesületek kellenek és katolikus tanoncotthonok, honnan „józan" munkások kerülnek ki, kik hitvány éhbérért adják el munkaerejüket, megnehezítve ezáltal munkástársaik küzdelmeit. Nekik nem kellenek olyanok, kik már gyerekkorukban „hazátlan bitangnak" vallják magukat.

De a rendőrminiszter úr is rosszul számított, mert ha nem hagyta is jóvá alapszabályainkat, megalakítjuk szabadszervezetünket. (*Éljenzés.*) A következő határozati javaslatot terjesztem be, melynek elfogadását kérem:

„Az 1907. évi március hó 31-én és április hó 1-én Budapesten megtartott első országos ifjúmunkás értekezlet tiltakozik a belügyminiszter jogtipró eljárása ellen, mert tisztán látja, alapszabályainak visszautasításával csak gátat akar vetni annak, hogy mi, dolgozó munkások igavonó gyermekei szervezkedjünk, és a szervezettség hatalmával tisztességesebb bánásmódot, emberhez méltóbb sorsot vívjunk ki magunknak. A belügyminiszter azt akarja, hogy továbbra

---

[1] Az 1905 december 17-én tartott ifjúmunkás-gyűlésnek 600—700 résztvevője volt. A gyűlés napirendjén a nappali tanonciskola, a sajtó és a Magyarországi Ifjúmunkások Szövetsége alapszabály-tervezetének megvitatása szerepelt. Az alapszabály-tervezet bevezetője a következő:

„A szövetség címe, székhelye és célja.

1. § Cím: A Magyarországi Ifjúmunkások Szövetsége. Székhelye: Budapest. Működési köre kiterjed: *a magyar korona országainak egész területére.*

2. § Célja: tagjainak szellemi nevelése és társadalmi érdekeinek előmozdítása.

E célok elérésére a következő eszközök szolgálnak:

a) ingyenes jogvédelem nyújtása;

b) statisztikai felvételek;

c) oktatások, előadások és viták rendezése a tudomány minden ágából, gyűlések, társas összejövetelek és mulatságok rendezése;

d) könyvtár létesítése és használata;

e) helyi csoportok és befizető helyek felállítása;

f) időszaki lapok, hivatalos értesítők, brosúrák kiadása."

„A szövetség tagjai" című 5. § szövege a következő:

„a) A szövetség tagja lehet minden munkás, aki 21. életévét még be nem töltötte. Azonban a vezetőség külön engedélyével 21 éven felüliek is lehetnek tagjai. A belépő tagnak kell hogy valamely, a szövetséghez tartozó helyi csoportnak tagja legyen;

b) pártoló tagok lehetnek azok, kik legalább évi 15 koronát fizetnek a szövetség pénztárába. Az ily tagoknak semmiféle cselekvő joga nincsen;

c) a szövetséghez csatlakozhatnak mindazon egyesületek, amelyek a szövetség alapszabályait elismerik. A belépni óhajtó egyesületek és a megalakítandó helyi csoportok tartoznak ebbeli szándékukat a központnál bejelenteni a megalakítás előtt 14 nappal;

d) a helyi csoportok alakulhatnak mindazon helységekben, hol azt legalább is 20 ifjúmunkás megalakítani kívánja."

A gyűlés résztvevői az alapszabályokat elfogadták. *(MMI Archívum. Bp. polg. m. ir. 1906—IX—1251.)*

is tudatlanok maradjunk, azt akarja, hogy továbbra is ki legyünk szolgáltatva mestereink és a tudatlan segédek kényének-kedvének.

Tudatában van az értekezlet annak, hogy a belügyminiszter amaz indoka, hogy «sem a fiatalkorú és többnyire rendes foglalkozással nem is bíró vezetőség tagjainak egyénisége s fiatal korukra való tekintettel a szövetség várható tagjai sem nyújtanak kellő biztosítékot arra, hogy a szövetség az alapszabályokban kitűzött céljának megfelelő működést kifejteni képes», csak a munkásifjúság elleni hajsza akar lenni. Mert bebizonyosodott, hogy Magyarországon egy félezernél több ifjúsági egyesület működik jóváhagyott alapszabályokkal.

Épp ezen oknál fogva az értekezlet kimondja, hogy a mozgalom egységesítése céljából a szabadszervezet megalakítását szükségesnek tartja, és ennek keresztülvitelére egy 11 tagú szervező bizottságot választ."

A napirend e pontjához hozzászóltak: *Skálczel* Ede (Budapest), *Drach* Márton (Pápa), *Spitzer Lajos* (Győr), *Zsigmond* Lajos (Nagyvárad), *Eisele* András (Gyula), *Kadecska* János (Kispest), *Kudlik* Sándor (Budapest) és *Weisz* Lajos (Miskolc).

Ezután *egyhangúlag* elfogadták a határozati javaslatot, megalakították az országos szabadszervezetet és megválasztották a szervező bizottságot...

A sajtó

A napirendi pont előadója hosszabb beszédben fejtegeti azt a fontos szerepet, amelyet az ifjúmunkásság lapja a tőkések elleni harcban, az ifjúmunkások jogainak kivívásában és megvédésében, nevelésükben és oktatásukban betölt. Beszéde végén az Ifjúmunkás erőteljes támogatására hívja fel az értekezlet résztvevőit.

Militarizmus és antimilitarizmus

A napirend 4. pontját, az antimilitarizmust, *Alpári* Gyula elvtárs fejtegette hosszan, élénk figyelem közben. Tartalmas referátumában[1] érdekesen bizonyítgatta, hogy az ifjúmunkásság nemcsak a jövő gazdasági küzdelmeiben lesz otthonos, hanem egyúttal ő az, ki az egész társadalom arculatát megváltoztatja. Ennek igazolására többek között a következőket mondja:

A katonaság szolgálati szabályzata, a Reglement egyik paragrafusa előírja, hogy zavargások alkalmával ne honvédséget alkalmazzanak. Hogy miért ne, azt találóan jellemezte egy fiatal tiszt a legénységi iskolában. Mit gondolnak, talán a 32-es bakákat fel lehetne használni? Azok is épp olyan „csirkefogók", mint a többi szocialisták. Nohát az antimilitarizmus célja oly szocialistává tenné az összes ezredeket, mint amilyenek a nagyobb városokból rekrutálódó ezredek. Sőt tovább kell mennünk, amennyiben nem elégedhetünk meg a munkásokból lett katonák jelenlegi felvilágosodásával; sok van köztük még olyan, ki nincs tisztában a militarizmus céljával. Ezen kell segítenünk. Majd ismertette a militarizmus káros hatását, azt a sok szenvedést, melyet a proletárgyermekeknek eltűrni kell. Végül a következő határozati javaslatot nyújtja be:

„Az 1907 március 31-én és április 1-én a Társadalomtudományok Szabadiskolájában megtartott első országos ifjúmunkás értekezlet tudatában van annak, hogy a kapitalizmus fejlődését szükségszerűen követő osztályellentétek kiélesedésével a proletárság mind nagyobb rétegei ébrednek osztálytudatra, egyre kisebb lesz azok száma, kik tudatlanságukkal támogatják a mai társadalmi rendszert; másrészt a kapitalizmus kifejlődésével aránylagosan fogy a rendelkezésre álló piacok száma, amely körülmény arra kényszeríti az egyes államokban uralkodó kapitalista osztályt, hogy egymással versenyezve, fegyveres erővel piacok szerzésére törekedjenek[2] — ennek

---

[1] Alpári Gyula felszólalásának teljesebb szövegét lásd *A magyarországi szocialisztikus munkásmozgalmak az 1907. évben. Budapest 1908. Radó I. Ny. 494—505. old.*

[2] A rendőrségi jelentésben közölt jegyzőkönyv szerint itt még a következő mondat szerepelt: „Ehhez járul Magyarországon az a körülmény, hogy az állam, kihasználva az ország különböző nemzetiségei között általa mesterségesen szított ellentétet, az egyik nemzetiségű katonaságot más nemzetiségű proletárok mozgalmai erőszakos megtörésére nagyobb sikerrel alkalmazza." *(Ugyanott, 505. old.)*

következtében az osztályállam mindinkább rá van utalva a nyers erőszakra, egyre fontosabb a militarizmus szerepe. Ám az általános védkötelezettségen alapuló militarizmus csak addig támasza az osztályállamnak, míg a szuronyok hordozói nem ébredtek osztálytudatra. Ha ez megtörténik — a hadsereg többé fenn nem állhat. A hadsereg proletárifjúságból rekrutálódik. Ha tehát e hadsereget alkotó ifjúság öntudatra ébred, tulajdonképpeni céljának teljesítésére, a modern munkásmozgalom elnyomására és a kapitalista terjeszkedés előmozdítására nem lesz többé felhasználható. Ezeknek tudatában az ifjúmunkás-mozgalom egyik legfőbb feladatának tekinti az ifjúmunkások osztálytudatra ébresztését, és így a kapitalizmus legerősebb támaszának megdöntését.

E cél elérésére egyelőre a következő eszközöket ajánlja:

a) A szocializmus elméletének terjesztése előadások és népszerű röpiratok által; b) szociáldemokrata antimilitarista röpiratok kiadását és terjesztését a különböző nemzetiségű ifjúmunkások között; c) az osztálytudatos irodalom és művészet ápolása kedélyes összejöveteleken és ünnepélyeken, különös tekintettel az antimilitarizmusra; d) a bevonulások alkalmával szokásos vigadások kerülése."

A határozati javaslatot az értekezlet egyhangúlag elfogadta.

A tanonckérdés

A napirendi pont előadója rövid beszéd kíséretében a következő határozati javaslatot terjeszti az értekezlet elé;

„Az értekezlet utasítsa a megválasztandó szervező bizottságot, hogy az alábbi pontok megvalósítása érdekében a lehető legnagyobb agitációt fejtse ki.

1. A tanidő két évnél továbbra ne terjedjen, és abba a próbaidő is beszámítandó.
2. 8 órai munkaidő, minden 18 éven aluli egyén számára[1].
3. 36 órás teljes vasárnapi munkaszünet.
4. A testi fenyítések jogának eltörlése.
5. Az állásközvetítés szabályozása.
6. Állami gondoskodás munkanélküli tanoncok számára.
7. Ingyenes jogi tanács.
8. Kizárólagos tanoncfelügyelők alkalmaztatása.
9. A tanoncnak a házi munkától való eltiltása.
10. A nappali tanoncoktatás behozatala, valamint mindazon mesterek megbüntetése, kik tanoncaikat ezen iskolák látogatásában akadályozzák"[2].

Többek hozzászólása után az értekezlet a határozati javaslatot egyhangúlag elfogadta.

A napirend 6. pontját, az alkoholizmust, dr. *Madzsar* elvtárs; 7. pontját, hogy mit tanuljunk, *Tarczai* Lajos elvtárs adta elő. Mindkét beszéd nagy hatást keltett.

A napirend utolsó pontját *Alpári* Gyula elvtárs fejtegette. Ajánlatára kimondta az értekezlet, hogy összeköttetést kíván létesíteni a különböző nemzetiségű ifjúmunkások között, törekedni fog arra, hogy birodalmi szövetséget létesítsen; csatlakozik a nemzetközi ifjúmunkás szövetséghez, és annak a Stuttgartban megtartandó nemzetközi kongresszusán a lehetőséghez képest képviselteti magát. Az indítványok letárgyalása és *Haimann* elvtárs zárszava után az értekezlet véget ért.

A küldöttek felálltak és a Marseillaise lelkesítő hangjai mellett szétoszoltak.

Az Ifjúmunkás, 1907 április 15., május 15., június 15., július 15. Országos értekezletünk.

---

[1] A rendőrségi jelentés szerint; „6 órás maximális munkanap minden 18 éven aluli egyénnek." *(Ugyanott, 523. old.)*

[2] A rendőrségi jelentés közöl még egy pontot; „11. Börtön vagy súlyos pénzbüntetés azon mesternek, aki ezen pontok egyikét megszegi." *(Lásd ugyanott.)*

1907 szeptember 4

ALPÁRI GYULA BESZÉDE AZ ELSŐ NEMZETKÖZI IFJÚMUNKÁS-ÉRTEKEZLETEN — A NÉPSZAVA BESZÁMOLÓJA —

[1]. . . *A napirend 4. pontját, az ifjúmunkások gazdasági harcát, Alpári Gyula* elvtárs adta elő. — Ha az ifjúságot nevelni akarjuk — mondotta —, úgy bizalmat kell keltenünk magunk iránt. Ezt pedig úgy érhetjük el a legkönnyebben, ha az ifjúmunkások gazdasági érdekeiért is síkra szállunk. Nincs a világon egyetlen ország sem, hol az ifjúmunkások gazdasági helyzete oly fényes volna, hogy nem szorulna istápolásra, ellenben számos ország van, ahol a munkásság annyira ki van zsákmányolva, hogy egyáltalán nem lehet nevelni, mert nincs szabad ideje. Itt az ifjúmunkások fő tevékenysége a gazdasági harcra szorítkozik. Magyarországon, Ausztriában és a többi kisipari államban az ifjúmunkások naponta 14—16 órát, sőt még többet is dolgoznak; ha a munkájuk véget ért, vagy vasárnaponként, mikor a törvény munkaszünetet ír elő, a tanonciskolába kell járniuk.

Az ily agyoncsigázott gyerekeket hogyan nevelhetjük? De eltekintve a neveléstől, nekünk azon kell lennünk, hogy a munkásság erős, egészséges legyen. A határtalan kizsákmányolás pedig valóságos nyomorékká teszi a nemzedéket, a tanoncokat. Ez ellen cselekednünk kell. A tanoncok helyzetének javítására nézve kétféle vélemény uralkodik. Némelyek tanonctörvényeket követelnek, míg mások nem elégszenek meg ezzel, és állami tanulóműhelyekkel akarják megoldani a tanonckérdést. Ez utóbbiak azzal érvelnek, hogy a mesterek képtelenek a tanoncok kiképzésére, az iparnak viszont szüksége van képzett munkaerőre, minthogy az államnak is érdekében áll az ipar fejlődése, ennélfogva a tanulóműhelyek felállítása állami érdek, szükségszerűség. Az állami tanulóműhelyek felállításával véget érne a tanoncok nyomorúsága. Fel kell tehát venni követeléseink közé az állami tanulóműhelyeket. Én azonban — mondotta elvtársunk — nem helyezkedhetem ez álláspontra. A technika fejlődése ugyanis mindinkább feleslegessé teszi a kvalifikált munkát, a tanult munkások a munkásság mind kisebb rétegét fogják alkotni. Mi, az ifjúmunkásság összességének küldöttei, nem állíthatunk fel oly követeléseket, melyek csak egy kisebbség javára szolgálnak. Az állami tanulóműhelyek csak azt eredményeznék, hogy a munkásarisztokrácia fejlődnék ki, mely megnehezítené az összmunkásság harcát. Azt nem érhetjük el a mai társadalomban, hogy az ifjúmunkások kizsákmányolása teljesen megszűnjék, ennélfogva reformokra kell törekednünk. A következő határozati javaslatot nyújtja be:

„A kapitalisztikus termelési mód alatt a munkásifjúság kizsákmányolása kétféleképpen nyilvánul meg.

a) A gépek tökéletesbülése nagyrészt feleslegessé teszi az izomerőt, és ezzel lehetővé van téve az ifjúmunkások beállítása a gyárakba. A tőkések előnyben részesítik az ifjúmunkásokat, mert a fiatal munkás eltartási költsége csekélyebb, mint a felnőtté. A kapitalizmus lényege, hogy a rendelkezésére álló munkaerőket a lehetőség szerint kizsákmányolja. Minthogy az ifjúmunkások ellenálló képessége nagyon csekély, ennélfogva a legnagyobb fokú kizsákmányolásnak vannak kitéve.

b) A kisipart a gépipar mindjobban tönkreteszi. A tönk szélére jutott kisiparosok tanoncaik kizsákmányolásával iparkodnak létüket meghosszabbítani. Ez a kizsákmányolás a szakmai kiképzés takarója alatt történik; a valóságban azonban e kétféle kizsákmányolás csak annyiban különbözik, hogy az előbbi nyíltabb és szabályozottabb, míg az utóbbi a tanoncoknak mesterükhöz való patriarchális viszonya által fokozottabb és úgyszólván határtalan.

Az ifjúmunkások kizsákmányolásának mindkét formája a kapitalisztikus társadalom lényegében gyökerezik, mely társadalmi rend egyet jelent a munkaerő kizsákmányolásával. Ez a kizsákmányolás csak a kapitalisztikus társadalmi rendszer megszüntetésével érhet véget.

[1] A cikk bevezető része ismerteti az értekezlet 1., 2. és 3. napirendi pontjának tárgyalásait.

Amiért is felszólítja az értekezlet a kizsákmányolt ifjúmunkásokat, hogy a szocializmus zászlója alá sorakozzanak, melyre a mai társadalmi rend megdöntése van írva.

Hogy a kapitalizmus ama kinövéseit, melyek megnehezítik az ellene folytatandó küzdelmet, lehetőleg még a mai társadalomban megszüntessük, felszólítja az értekezlet

a) az ifjúmunkás-szervezeteket, hogy tanoncvédő bizottságokat állítsanak fel, melyeknek egyik fő feladata legyen a tanonc- és ifjúmunkás védtörvényekért folytatandó harc szervezése, továbbá a fennálló ilynemű intézkedések ellenőrzése;

b) a szocialista frakciókat, hogy a törvényhozó testületekben a következő követeléseket állítsák fel:

1. A 18 éven aluli személyek munkaideje napi 6 órában állapíttassék meg.
2. Minden 18 éven aluli személy heti 36 órás meg nem szakított szabad időt élvezzen.
3. A szülői fegyelmi jog eltörlendő.
4. A tanulási idő két évet meg nem haladhat.
5. A tanonc csakis szakmai munkák végzésére használható fel.
6. A 18 éven aluli személyek eltiltandók az éjjeli munkától.
7. Az iskolai kötelezettség a 16. életévig terjesztendő ki.
8. Kötelező tanonc- és továbbképző iskolák állítandók fel; a tanítás a nappali órákban történjék.
9. Az ifjúmunkások számára külön iparfelügyelők állítandók fel.
10. Súlyos pénz- vagy fogházbüntetés szabandó ki a mesterekre, vállalkozókra stb. kik a fenti rendelkezéseket megszegnék."

A határozati javaslatot az értekezlet *egyhangúlag elfogadta . . .*[1]

Népszava, 1907 szeptember 4. Az ifjúmunkások első nemzetközi értekezlete.

A szocialista ifjúsági szervezetek első értekezlete 1907 augusztus 24—26-án (a II. Internacionálé stuttgarti kongresszusával egyidőben), Stuttgartban ülésezett. Ez az értekezlet rakta le a szocialista ifjúmunkások nemzetközi tömörülésének alapjait.

Az értekezletre elküldték képviselőiket Ausztrália, Ausztria, Belgium, Bulgária, Csehország, Dánia, Finnország, Franciaország, Hollandia, Magyarország, Nagybritannia, Németország, Olaszország, Spanyolország, Svájc és Svédország ifjúmunkásai.

Az egyes országok küldöttei beszámoltak az ifjúmunkások helyzetéről, szervezkedéséről, harcáról.

Az ifjúmunkások nevelésének kérdéseiről szóló referátum után *Alpári* Gyula beszélt az ifjúmunkások gazdasági harcáról. A militarizmus elleni küzdelem szükségességéről Karl *Liebknecht* mondott beszédet. Napirenden volt még az alkoholizmus elleni küzdelem is. Az értekezlet végül határozatot fogadott el „a nemzetközi összeköttetés szükségességéről", amely kimondta a Szocialista Ifjúmunkások Nemzetközi Szövetségének megalakulását és meghatározta szervezeti felépítését.

A II. Internacionálé opportunizmusa, a valóban forradalmi vezetés hiánya meggyengítette, letérítette a forradalmi útról az ifjúmunkás-mozgalmat. Az első világháború idején a Szocialista Ifjúmunkások Nemzetközi Szövetségének legtöbb vezetője elárulta a mozgalmat és a II. Internacionálé opportunista vezetőivel együtt szociálsovinisztává vált.

AZ OROSZ FORRADALOMRÓL

284

1907

AZ OROSZ FORRADALOM JELENTŐSÉGÉRŐL ÉS A MAGYARORSZÁGI OSZTÁLYHARCRÓL — SZABÓ ERVIN KÖNYVISMERTETÉSE A HUSZADIK SZÁZADBAN —

Csak néhány szóval akarjuk a figyelmet felhívni erre a kis füzetre, amelyet *Az orosz nép barátainak társasága* adott ki. A grandiózus harc, melynél nagyobbszerű szabadságküzdelmet alig ismer a világtörténelem, szemünk előtt játszódik le, de az újságok hosszú kolumnáiból[2]

[1] Végül a cikk beszámol az értekezlet további tárgyalásairól.
[2] Hasábjaiból.

s gyakori ellentmondásaiból nehéz tiszta képet nyernünk róla. A kis füzet csak tényeket közöl, napról napra feljegyzi a forradalom eseteit, az 1905-i általános sztrájk kezdetétől a múlt év októbere végéig, s föltárul előttünk nagy, tiszta vázlatban az egész harc az autokrácia és a nép közt. Azt hinné az ember, hogy a napi eseményeknek tömege elhalványítja, megkisebbíti az egésznek benyomását. Éppen ellenkezőleg. A tömegek és az egyének legendás hősiessége, a forradalmi hévnek és bátorságnak, az önfeláldozásnak napról napra ismétlődő, szinte extatikus[1] tényei csak fokozzák csodálatunkat és lelkesedésünket, és nemcsak morális, hanem a legmagasabb esztétikai örömök forrását nyitják.

Öröm az érzésünk, ha Oroszországot nézzük, fájdalmas a melankólia, ha Magyarországot vetjük vele össze. Mi még mindig sínyeljük azt a pusztítást, amelyet országunk politikai szervezetének, életének utolsó 30 esztendeje népünk cselekvő energiájában tett, a félszabadságnak és félszolgaságnak semmi nagyobb lendületet teljes kifejlésre nem engedő, értelmileg és érzelmileg korrumpáló állapotát, holott (modorában, kultúránknak valamivel magasabb foka arányában valamivel enyhítve ugyan) az orosz autokráciával teljesen egyívású oligarchia a nem kevésbé romboló teljes abszolutizmust minálunk is rég meghonosította. Ne csodálkozzunk, ha keserveink panasza nem hatja meg a külföldet, ha a France-ok, Mirbeauk, Séailles-ok, Seignobos-k, Steinlenek alakítanak szövetséget az orosz nép barátaiból, de a magyaréból ugyan egy „kollégium" sem telnék ki. A magyar abszolutizmus méltó az oroszhoz, de a magyar szabadságharc — ha ugyan lehet ilyesmiről beszélni — nem méltó az oroszhoz.

Huszadik Század, 1907. II. szám. 1095—1096. old. Sz. E. [Szabó Ervin] : Az orosz forradalom krónikája. (La première année de la révolution russe. Résumé des événements jour par jour du 22 octobre 1905 au 30 octobre 1906. [Az orosz forradalom első éve. Az 1905 október 22-től 1906 október 30-ig terjedő események összefoglalása.] Paris 1906. Stock. pp. 109.)

285

1907 május 18., június 15

A SZOCIÁLDEMOKRATA PÁRT VEZETŐINEK NYÍLT ÁLLÁSFOGLALÁSA A MENSEVIKEK MELLETT, A BOLSEVIKOK ELLEN. — A NÉPSZAVA FÉLREVEZETŐ KÉPET AD AZ OROSZORSZÁGI SZOCIÁLDEMOKRATA MUNKÁSPÁRT V. (LONDONI) KONGRESSZUSÁRÓL —

Az orosz szociáldemokrácia ötödik pártgyűlése, mint megírtuk[2], összeült Angolországban. A viták súlypontja kétségkívül nem programkérdésekben, sem pedig szervezeti kérdésekben, hanem taktikai természetű kérdésekben lesz, és mint már évek óta, úgy ma is a jelenlegi politikai helyzet és ebből kifolyólag a párt taktikai feladatai tekintetében két különböző felfogás áll egymással szemben. A következőkben meg akarjuk kísérelni a két irány gondolatmenetét röviden vázolni, és így a pártgyűlés határozatainak jobb megértéséhez hozzájárulni.

A bolseviki frakció (Lenin-féle irány) szerint az orosz forradalom *demokratikus* forradalom. Jelenleg ismét, nagyrészt az osztályharcot kiélesítő gazdasági krízis, az éhínség és a munkanélküliség következtében fejlődésének felmenő ágában van. A kispolgárságnak és a parasztságnak egyre nagyobb rétegei csatlakoznak a forradalmi mozgalomhoz, és a proletárságnak, melynek leginkább érdekében áll a demokratikus forradalom következetes keresztülvitele, feladata a parasztoknak nagy tömegét magával vinni és küzdelmüknek politikai öntudatot adni. — A liberális monarchisztikus burzsoázia azonban — különösen a kadetok — régen hátat fordítottak a forradalomnak, ők a középbirtokosok és a középburzsoázia egy részére, különösen a polgári intelligenciára támaszkodnak. A szociáldemokráciának feladata, hogy a városi

---

[1] Magával ragadó.

[2] A *Népszava 1907 május 7., 8., 9., 11., 12. és 14-i* számai adnak hírt az OSZDMP V. (londoni) kongresszusának előkészületeiről, illetve megnyitásáról.

és falusi kispolgárságnak azt a részét, mely részben hagyományból, részben a liberálisok által becsapva, a kadetokat követi, ezen befolyástól elragadja. A szociáldemokráciának a kispolgári demokratikus rétegekkel együtt két oldal ellen kell küzdenie: a régi rezsim és az „áruló liberális burzsoázia" ellen. A jelenlegi dumában való részvétel ki van kényszerítve, mert a liberálisok forradalomellenes magatartása a bojkott-taktikának megismétlését lehetetlenné tette. A szociáldemokrácia azonban még most is „alkotmányos illúziónak" tekinti a dumát, és csak agitatórikus jelentőséget tulajdonít neki. Azért a szociáldemokráciának a dumában benyújtott javaslatai nem birhatnak törvényhozó jelleggel, hanem csak agitatórikus célokat szolgálhatnak, a szociáldemokráciának csak kritikai tevékenységet szabad kifejtenie és a liberális párt javaslataihoz, melyek szükségképpen nem kielégítők, nem szabad hozzájárulnia. Ellenben törekednie kell, hogy forradalmi fellépésével a duma összes, igazán demokratikus elemeit maga köré csoportosítsa.

A menseviki frakció (Plehanov—Akszelrod-féle irány) álláspontja ettől lényegesen különböző. Ők az orosz forradalmat nem politikai, hanem társadalmi oldalról fogják fel: az orosz forradalom *polgári burzsoá* forradalom, mert a régi feudális abszolutisztikus rendet megbuktatni és helyébe egy más osztály, a burzsoázia uralmát fogja helyezni. A forradalomnak fő feladata a politikai hatalomért folyó közvetlen harc, jelenleg a *népképviseletért* való harcban központosul; a választások megmutatták, hogy ez a gondolat mindjobban ver gyökeret a széles néptömegekben. Ebben a küzdelemben a proletárságnak van azonban egy egész sor, a liberális és a demokratikus burzsoázia különböző rétegeivel közös közelfekvő célja. Míg azonban az első csoportnak (a városi polgári demokrácia, kadetok) jellemző tulajdonsága az opportunizmus, a kormánnyal való alkudozásnak a hajlama, addig az utóbbiakat (parasztság, népszocialisztikus pártok) kispolgári forradalmiság és agrárutópizmus jellemzi. A szociáldemokrácia teljesen független taktikájának oda kell irányulnia, hogy az ellenzéki és forradalmi pártokat befolyásolja. Midőn a szociáldemokrácia ezeknek a pártoknak összes reakciós, opportunisztikus stb. hajlandóságai ellen harcol, nem szabad elállnia attól, hogy taktikáját ezekkel a pártokéval kombinálja, amennyiben valóban a régi rendszer ellen irányul. Ezekből a feltevésekből kiindulva, a „mensevikik" a duma tekintetében is más felfogásra jutnak: a benne való részvétel szükséges, mert a duma a népképviselet gondolatának a megteremtője, és fegyvert képez a régi rend ellen való küzdelemben. A dumának nemcsak agitatórikus, hanem szervezeti értéke is van, sőt bizonyos körülmények között még a forradalom eszközévé is válhatik. A szociáldemokráciának nem szabad visszariadni attól sem, hogy abban az esetben, ha saját törvényjavaslatait nem fogadják el, más pártoknak oly javaslatait támogassa, melyeknek keresztülvitele a proletariátusnak vagy a népnek fegyverül szolgálhat a harcban.

Természetesen nem lehet előre látni, hogy melyik irány fog győzni a kongresszuson. Reméljük azonban, hogy a kongresszus határozatait magában a párt kebelében mindenki követi, ami eddig sajnos nem mindig történt . . .

Népszava, 1907 május 18. Az orosz szociáldemokrácia pártgyűléséhez.

*

Az oroszországi szociáldemokrata munkáspárt kongresszusa, mely a napokban ért véget, vagy 300 küldöttből állott, és túlzás nélkül el lehet mondani, hogy rajta az egész orosz birodalom, Varsótól Vladivosztokig és a Kaukázustól az északi tartományokig képviselve volt. Ebben a tekintetben a kongresszus kétségtelenül bebizonyította azt a tényt, hogy a szociáldemokrata ige megtalálta útját a cár birodalmának minden részébe, még a legfélreesőbb zugaiba is. Mindenütt, ahol proletariátus van, ott a szociáldemokrata szervezet is felüti a tanyáját, ide beleértve a közép-ázsiai birtokokat is, ahol a munkások vasúttal érintkezhetnek egymással. Sőt, ami több, a Georgiából, Ukrajnából és a Balti tartományokból Londonba sereglett küldöttek bizonyságot tettek arról, hogy a parasztság is, amennyiben proletarizálódott és tulajdonképpen már különálló földmunkás osztályt képez, mindjobban a szociáldemokrácia befolyása alá kerül. A párt, tagadhatatlan, meg lehet elégedve számbeli gyarapodásával és befolyásának növekedésével. . .

Sajnálatos azonban, hogy ami általánosan ismert is, ezt a növekedést a pártnak rendkívül fájdalmas belső válsága kíséri, mely sok szekciónak az alakulásában nyeri kifejezését és a szekciók egymás elleni heves harca akárhányszor megbénítja a párt erejét, mely mindig kimeríti erejének nagy részét. Ennek a testvérgyilkos háborúnak az oka azonban távolról sem az úgynevezett vezérek rosszakaratában rejlik. Bármilyen része legyen egyes emberek egyéni ambícióinak ebben a dologban, a bajok okai sokkal mélyebbek, és azokban a történelmi viszonyokban keresendők, melyek alatt úgy a párt, mint az orosz proletármozgalom kifejlődtek.

Lehetetlen ezt a kérdést egy rövid cikk keretében részletesen fejtegetni; meg kell elégednünk avval, hogy kiemeljük azokat a legfontosabb tényezőket, melyek az orosz szociáldemokrácia kialakulásában közreműködtek. A párt az intellektuálisok egy köréből eredt, akiket összefűztek azok az eszmék és forradalmi hagyományok, melyeket a terrorista Narodnaja Volja[1] hősies küzdelme hátrahagyott. A 25 éves „földalatti" munkára való szorítkozásnak a kényszerűsége, mely lehetetlenné tette a széles és népies pártoknak az alakítását: sajátságos összeesküvői szokásokat teremtett. Ez a sajátságos szerep, melyet Oroszország proletariátusa a jelen *polgári* forradalomban játszani kénytelen, párosulva a liberális burzsoázia független mozgalmának a gyengeségével; a falu túlsúlya a várossal szemben és a szoros kötelékek, melyek a nagy gyárakban és művekben alkalmazott munkásokat (különösen Közép-Oroszországban az Urál-hegység körül) még ma is a faluval összefűzik — mindez és még sok más körülmény is hozzájárult ahhoz a tényhez, hogy a szociáldemokrata mozgalom bizonyos mértékben telítve lett blanquista és bakuninista illúziókkal, melyek különösen olyan időkben éreztették hatásukat, mikor a pártnak új és fontos lépést kellett előre tenni, és mikor a taktikáját új, megváltozott és komplikált viszonyokhoz kellett alkalmaznia.

Ismeretes, hogy semmi sem oly konzervatív, nem ragaszkodik oly szívósan elavult gondolatmenethez és cselekvő módszerhez, mint a „lázongó" forradalom. Azok az emberek, akiknek fejét a forradalom forró szele megzavarta, akik napról napra az általános fegyveres felkelést várják, amely a proletariátus diktatúráját proklamálja, vagy legalábbis azt, hogy a proletariátus a parasztsággal szövetkezve megalakítja a demokrata köztársaságot, azok csak nagynehezen tudnak megválni illúzióiktól és békülnek meg azzal a gondolattal, hogy azon nagy tetteket, amelyek megvalósulása oly közelnek látszott, nem lehet máról holnapra véghezvinni, hanem többé-kevésbé kiterjedt forradalmi mozgalomra van szükség. Nehezen törődnek bele abba, hogy a holnapi nap az abszolutisztikus Oroszországban nem a proletariátus, hanem a burzsoázia győzelmét fogja meghozni, és hogy a proletariátus, ha célját el akarja érni, kell hogy felhasználja habozás nélkül, kitartóan, osztályöntudatának és szervezeteinek kifejlesztésében mindazon eszközöket, amelyek — mint a dumában is — erre kínálkoznak, s amelyek máris jelzik a polgári társadalomnak a barbár autokrácia felett való győzelmének eljövetelét.

Röviden jeleztük azon területet, amelyen az orosz demokrácia különböző irányú pártjai egymással összeütközésbe jönnek. A múlt évben Stockholmban megtartott kongresszuson, amelyen a két párt egyesült, a vitás kérdés főként a duma bojkottálása volt. A bolsevikik[2] a duma bojkottálása mellett voltak, a mensevikik pedig a dumaválasztásokon való részvételt tartották szükségesnek. Az utóbbiak győztek, s ennek köszönhető, hogy az első választásoknál 16 szociáldemokratát választottak; részt vettek a második választáson is, a jelen dumában 55 tagból álló szociáldemokrata csoport van.

A stockholmi kongresszus után a párt még három új (a lengyel, lett és zsidó Bund) szervezettel gyarapodott. Ezen szervezetek tavaly mind a bojkott mellett foglaltak állást és csak

---

[1] Narodnaja Volja [Népszabadság] — a Zemlja i Volja [Föld és Szabadsag] nevű narodnyik szervezet kettészakadása után, 1879 augusztusában keletkezett terrorista-narodnyik titkos szervezet volt. A Narodnaja Volja tagjai ölték meg 1881 márciusában II. Sándor orosz cárt.

[2] Tévedések elkerülése végett szükségesnek tartjuk megjegyezni a pártok elnevezését: bolseviki (többség) és menseviki (kisebbség) nincs semmi összefüggésben azok számbeli erejével, vagy programjával. Elnevezésük csupa véletlenségből onnét származik, hogy a párt 1903-i kongresszusán szakadás állt be. Az egyik csoport egy szavazattal jutott *többségbe a kisebbség* felett. (A Népszava eredeti jegyzete.)

Valójában a többség négy szavazattal (24 : 20) győzött a kongresszusi választásokon.

a Bund változtatta meg jelentékenyen nézeteit. Nem csoda, ha a londoni kongresszuson nem arattak oly győzelmet a mensevikiek, mint Stockholmban.

305 küldött közül 86 menseviki, 90 bolseviki, 46 lengyel, 55 a Bund tagja, és 25 litván volt. Megjegyzendő, hogy a lengyel küldöttek kisebbsége szigorú párthatározat alapján a többség megállapodása szerint volt köteles szavazni.

Ennek következtében a véleménykülönbségek — melyek kétségkívül felmerültek a lengyel pártban — nem nyilvánulhattak a kongresszuson. Az összes lengyel küldöttek kénytelenek voltak a többség akaratát kifejezésre juttatni, amely egészében a bolsevikikkel rokonszenvezett . . .

Végeredményben a kongresszus egy tapodtat sem vitte előbbre a pártot, és egyetlen olyan kérdést sem oldottak meg, amelynek megoldására parancsolóbb szükség lett volna . . .

S mégis, ez a látszólagos terméketlenség a kongresszus érdeme. Ha a kongresszus elfogadta volna azt a határozati javaslatot, amely a liberális és az összes demokratikus polgári pártokat „egységes reakcionárius tömegnek" minősítette, és a pártnak velük szemben való viselkedését e felfogásnak megfelelően szabályozta volna; ha átvette volna a „baloldali blokk" taktikáját, vagyis szövetkezett volna a parasztpártokkal, nem törődve reakcionárius utópiáikkal gazdasági téren, s felesleges lázadásra törő forradalmiságukkal politikai téren; ha a Központi Bizottság és a duma-szekció személyében elítélte volna azt a taktikát, amely a forradalmi mozgalom érdekében az eddig elfoglalt törvényes pozíciókat akarja felhasználni a proletariátus szervezésére és osztálytudatának további fejlesztésére; ha magáévá tette volna azt a felfogást, hogy a duma nem a párt teljes és állandó politikai akciójának színtere, amelynek segélyével a proletariátusnak mindig újabb és újabb részei jutnak a mozgalomba, szerveződnek, és lesznek képessé olyan harci eszközt a kezükbe kaparintani a cárizmus ellen, mint amilyenné a duma válhatik— hanem csak forradalmi szózatok és felhívások elmondására alkalmas szószék; ha megakadályozta volna ama a párt „földalatti" jellegéből parancsolóan szükséges törekvéseket, amelyek a munkásosztály gazdasági, politikai és művelődési szükségletei alapján nagy és népszerű szervezetek alapítására és egybeolvasztására törekednek — ha a kongresszus mindezt megtette volna, a párt további fejlődése elé elháríthatatlan akadályt gördített volna, és a párt egységének megóvása lehetetlenné vált volna.

Szerencsére a kongresszus semmi ilyet sem tett.

Azzal, hogy homályos és jelentőség nélkül való határozati javaslatokat fogadott el, a kongresszus kifejezést adott először annak, hogy meg akarja óvni a pártegységet, másodszor annak a mindinkább növekvő *kétségének*, hogy vajon helyes-e a többség felfogása?

S ez annyit jelent, hogy a kongresszus a párt nevében kifejezte abbeli készségét, hogy e véleményt még egyszer kiteszi az élet és a forradalom próbájának. Ez tiszta haszon.

A forradalom és a proletármozgalom logikája olyan két hatalmas tényező, amely a pártot, vagy legvégső esetben ennek túlnyomó többségét a győzelem útjára fogja terelni.

Népszava, 1907 június 15. Az orosz kongresszus.

A fenti cikkek az Oroszországi Szociáldemokrata Munkáspárt V. (londoni) kongresszusának lefolyását, a bolsevikok irányvonalát lényegesen meghamisítva közlik, a kongresszus több fontos határozatát elhallgatják vagy tartalmukat elferdítve, jelentőségüket csökkenteni igyekeznek, s hamis képet adnak a kongresszus tárgyalásairól is.

Az OSZDMP V. (londoni) kongresszusa (1907 május 13—június 1.), amelyen 336 küldött vett részt (ebből 105 bolsevik, 97 mensevik, 57 bundista, 44 lengyel szociáldemokrata, 29 lett szociáldemokrata és 4 „frakción kívüli" küldött), több rendkívül fontos határozatot hozott. Így az egyik legfőbb kérdésben: „a polgári pártokhoz való viszony" kérdésében, ami a bolsevikok és mensevikek közötti harc tényleges forrása volt a proletariátus gyakorlati politikáját illetően az orosz forradalom során, a kongresszus jóváhagyta a bolsevikok politikáját, s *V. I. Lenin* előadása nyomán a bolsevik felfogásnak megfelelően értékelte a nem proletár pártokat — a feketeszázasokat, az októbristákat, a kadetokat, az eszereket — és meghatározta a bolsevik taktikát ezekkel a pártokkal szemben.

A kongresszus élesen elítélte a mensevikeknek egy úgynevezett „munkáskongresszus" összehívására irányuló kísérletét, mint a szociáldemokrata munkáspárt szétzúzására, a munkásosztály élcsapatának a kispolgárság tömegeiben való feloldására irányuló rendkívül ártalmas kísérletet.

A kongresszus külön fontos pontként tárgyalta a szakszervezeti kérdést. Elvetette a mensevikeknek a szakszervezetek „semlegességére" vonatkozó javaslatát, és a bolsevik határozati javaslat alapján kimondta: a pártnak el kell érnie, hogy a szakszervezetekben érvényesüljön a párt eszmei és politikai vezetése.

A Központi Bizottság és a dumafrakció beszámolójával kapcsolatban hozott kongresszusi határozatokban

megmutatkoztak a lengyel és lett szociáldemokraták békülékeny ingadozásai, és ezért e két határozati javaslatot mensevik módosítással fogadták el.

A kongresszus végeredményben a bolsevikok hatalmas győzelme volt a munkásmozgalomban. A forradalmi mozgalom eredményeit összegezve, az V. (londoni) kongresszus elítélte a mensevikek megalkuvó irányvonalát és jóváhagyta a bolsevikok forradalmi marxista irányvonalát. Ezzel még egyszer megerősítette azt, amit már az első orosz forradalom egész menete megerősített.

(A kongresszus határozatainak hiteles szövegét lásd Az SZKP kongresszusainak, konferenciáinak és központi bizottsági plénumainak határozatai. I. rész. Budapest 1954. Szikra. 177—197. old.)

CSELÉD- ÉS ARATÓSZTRÁJKOK 1907 NYARÁN

286

1907 május 30

A MAKÓI JÁRÁSI FŐSZOLGABÍRÓ JELENTÉSE CSANÁD MEGYE ALISPÁNJÁHOZ A FÖLDMUNKÁSOK ORSZÁGOS SZÖVETSÉGÉNEK MAGYARCSANÁDI HELYI CSOPORTJA ÁLTAL SZERVEZETT SZTRÁJKRÓL ÉS A CSOPORT FELFÜGGESZTÉSÉRŐL

Jelentem, hogy Magyarcsanádon a folyó hó 27-én szocialista érzelmű földmunkások mintegy 40—50-en vörös zászlók alatt a határbeli tanyaföldeket bejárták, s az ott dolgozó napszámosokat és cselédeket a munka abbahagyására és csatlakozásra kényszerítették. A helyszínre kiszállva, a ./. alatti jegyzőkönyv[1] tanúsága szerint megállapítottam, hogy e szocialista tüntetés előidézője a Magyarországi Földmunkások Országos Szövetsége magyarcsanádi helyi csoportja volt.

Az erőszakoskodó munkások ellen az 1898. évi II. tc. 65. és 66. §-ába ütköző kihágásért[2] az eljárást folyamatba tettem, s tekintettel arra, hogy a fentebb említett munkáskör működését ily körülmények között a közrend érdekében veszélyesnek tartottam, azt ideiglenesen felfüggesztettem, könyveit lefoglaltam és helyiségét lepecsételtem. Erről a vezetőséget a helyszínen értesítettem, s azok elhatározásomban megnyugodtak.

A járási számvevő 11 K 17 f pénztári hiányt is állapítván, a könyveket szíves betekintés végett mellékelem. A kör működésének ideiglenes felfüggesztését szükségesnek láttam azért is, mert a féktelen izgatások folytán aratási szerződés a községben még ma sem köttetett. Noha azt részben a gazdák zsugorisága is idézi elő. Vasárnap a községbe utazom, s személyesen igyekszem az ellentéteket elsimítani s a feleket szerződéskötésre bírni.

Kérem eljárásom szíves jóváhagyását, és a miniszter úrnál a kör feloszlatását javasolni.

Thaisz Géza
főszolgabíró

Tisztázat. — MMI Archívum. Csanád m. alisp. ir. (Agrárszocialista mozgalmak.) 1906—625. (463.)

A Csanád megyei alispán a makói járás főszolgabírájának jelentését június 2-án felterjesztette a belügyminiszterhez, javasolva egyúttal a Földmunkások Országos Szövetsége magyarcsanádi csoportjának feloszlatását. Ugyanakkor utasította a makói járás főszolgabíráját, hogy mielőbb tegyen jelentést „a községbeli állapotokról". A főszolgabíró 1907 június 4-én kelt válaszában jelenti, hogy „közbenjárására" „a szerződéskötések megindultak", s ezért „a szocialista izgatások miatt célba vett kihágási eljárás megindítását egyelőre függőben tartom, nem akarván ezzel a kedélyeket izgatni". *(Lásd ugyanott, 461—462., 465.)*

---

[1] Az említett jegyzőkönyv nincs az irathoz csatolva.
[2] Lásd e kötet 161. old. lábjegyzetét.

287

1907 június 21

TUDÓSÍTÁS A BERCSEI ARATÓSZTRÁJKRÓL

Polgári forrásból vesszük a következőket: Két nappal ezelőtt valóságos forrongást idéztek elő a mezőgazdasági munkások Bercse Kolozs megyei községben. Tegnapelőtt a kora reggeli órákban *10 vörös zászlót* hordoztak körül a község utcáin, és a mezőgazdasági munkások *mindnyájan abbahagyták a munkát*, tömegesen csoportosulva a vörös zászlók alá. Csakhamar az éves cselédek is csatlakoztak a sztrájkolókhoz. A hirtelen kitört sztrájk nagy riadalmat keltett a gazdák között. A sztrájk hírére a járási főszolgabíró csendőrökkel jelent meg a községben. Zavart azonban nem okoztak, mert a gazdák hamarosan *teljesítették* a munkások követeléseinek nagy részét, mire ezek újra munkába állottak.

Népszava, 1907 június 21. Földmunkások sztrájkja. Tőke és munka rovat.

288

1907 június 27

A NÉPSZAVA HÍRADÁSA KÉT BIHAR MEGYEI ARATÓSZTRÁJKRÓL

Írják nekünk: Még nem jött el Péter-Pál napja, s Bihar megyének máris két községében kényszerítették sztrájkra a földmunkásokat a rossz szerződések.

A Keppich-testvérek hosszúpályi uradalmában a szerződött aratók az aratási előmunkálatokat, a bükkönyvágást *megtagadták*, oly silány szerződés kötésére kényszerítették őket a télen. A főszolgabíró azonnal *csendőrök kíséretében jelent meg az uradalomban*, hogy az aratókat a munka folytatására *terrorizálta*. Ez azonban nem sikerült. A munkások szolidaritása már engedményekre kényszerítette a birtokosokat. A munkások azonban összes követeléseikhez ragaszkodnak, így a sztrájk még *tovább tart*.

Ottomány községben a Szőllőssy testvérek birtokán a *gazdasági cselédek* léptek szombaton sztrájkba, mely félnapos küzdelem után *sikerrel végződött*. A sztrájkra az adott okot, hogy a cselédeknek juttatott kukoricaföld oly rossz minőségű volt, hogy megmunkálásra sem volt érdemes. A sztrájkra itt is kivonult a csendőrség, de nem sikerült a mozgalmat vérbe fojtaniuk, mert a birtokosok estére már *kényszerülve voltak a munkások követeléseit teljesíteni*, és rossz kukoricaföldek helyett megfelelő kaszálót bocsátottak a cselédek rendelkezésére.

Különben az *egész megyében forronganak a gazdasági cselédek*. Számos uradalomban már minden sztrájk nélkül is teljesítették követeléseiket. Ahol pedig a birtokosok „túlzottaknak és teljesíthetetleneknek" tartják a munkások követeléseit, ott sem merik a távozni akaró cselédeket visszatartani. Panaszkodnak is a gazdák mindenfelé, hogy a gyakorlatban *nem ér semmit a rabszolgatörvény*, és nem is fog érni semmit a derestörvény sem.

Népszava, 1907 június 27. Aratósztrájkok Biharban.

1907 július 7

A NAGYVÁRADI MUNKÁS UJSÁG CIKKE A SZOCIÁLDEMOKRATA PÁRTNAK A FÖLDMUNKÁSOK KÖZÖTT FOLYTATOTT TEVÉKENYSÉGÉRŐL ÉS A FÖLDMUNKÁSOK FORRADALMI HANGULATÁRÓL

Az oroszok halhatatlan csatakép festője, Verescsagin, adta ezt a címet egy alkotásának. Minden csendes, mert az utolsó katona is elpusztult[1].

A kép keserű humorát juttatja eszünkbe a sok hivatalos jelentés, hogy az országban minden csendes, az aratásnál nincs semmi baj.

Csend van ... Szomorúan hullámzik az arany kalásszal teljes rónaság, reményekkel kecsegtetve gazdát, munkást. Az arany kalászok várják a dolgos kezeket, melyek learassák, betakarítsák.

A munkáskezek késnek. Pedig csendesek az izgatók is. A szociáldemokrata párt előrelátással leszerelte az aratási sztrájkot. Nincs izgató. Nincsenek agitátorok, akik sztrájkra izgassák a békés népet, és íme csak Bihar megyében öt községből jön híre az aratósztrájkoknak. A hosszúpályi sztrájkról[2] már hírt adtunk a múlt számunkban, még csak annyit hozzá, hogy 40 aratócsalád útlevelet váltott Amerikába.

Szalacson Glück Adolf és Benő aratói sztrájkba léptek. Kőrösszegapátiban Sternberg Lázár aratói sztrájkolnak. Monostorpályiban Fleischer Jakab bérlő aratói tagadták meg a munkát. Vértes község határában Stark Jenő aratói léptek sztrájkba. Csak egy hét Péter-Pál után, még sok helyt nem is érett aratásra a gabona, és máris sztrájk, és megint sztrájk. Hathatós rendeletek mentek szerte az országba; bizalmasak, titkosak. Muszkaországot is megszégyenítő ukázok. Külön ukázok mentek a nagybirtokosoknak, hogy sztrájkok esetén mellőzzék a békéltetéseket, egyenesen vegyék igénybe a rendelkezésükre álló karhatalmat. Csudák csudája! A gazdák mégsem kiáltanak csendőr után, hanem békülni igyekeznek. Békülnének, de nincs kivel. A munkások, akár állnak izgatók a hátuk mögött, akár nem, nem hajlandók ínségbérért, rothadt gabonáért aratni. Az egész ország földmunkásságát forradalmi szellem hatja át. A munkabéreket országszerte emelik, ha okát kérdik, az ország legszélső sarkában lakó munkás, aki szervezettségről alig hallott, azzal indokolja, „Bizony uram! drágább a napszám, mert szocialista világ van!"

Szóval érezhető a szociáldemokrácia munkásság felvilágosító munkája országszerte. A munkásság öntudatra kezd ébredni, kezdi átérezni, hogy ő maga van hivatva saját munkaerejének értékelésére. Hiába akarják igába erőltetni a földmunkásokat, azok már öntudatosak, békés rábeszélés elől békességesen kitérnek, erőszakra azonban erőszakkal fognak felelni. Ha csendőrszuronyokkal akarják munkába erőltetni az aratókat, hát a csendőrszuronyok szembe találkoznak majd a kiegyenesített kaszákkal. Ha forradalmat akarnak, lesz forradalom. *Egyelőre* minden csendes ...

Nagyváradi Munkás Ujság, 1907 július 7. Sipka szorosnál minden csendes.

A Népszava 1907 július 18-i száma megállapítja, hogy a földmunkások „egyszerűen feleslegessé tették a sztrájkot olyformán, hogy csak akkor kötöttek szerződést, amikor már ismerték a termés minőségét, éspedig csak olyan szerződést kötöttek, amellyel valamivel emberségesebb munkabért, valamivel több kenyeret biztosítottak maguknak és családjuknak". A Népszava véleménye szerint „helyenként előfordult ugyan, hogy néhány aratópár abbahagyta a munkát", de ezt még a munkások legelkeseredettebb ellenségei „sem merik sztrájknak nevezni. Ez persze nagyon fáj azoknak az uraknak, akik remélték, hogy sztrájkba lépnek az aratók, s végre sikerül majd vérbefojtani a gyűlölt földműves-mozgalmat." *(Népszava, 1907 július 18. Az aratás.)*

---

[1] Utalás a cikk címére: „Sipka szorosnál minden csendes."
[2] Lásd az előző dokumentumot.

1907

AZ 1907-ES ARATÓSZTRÁJKOKAT ISMERTETŐ ÖSSZEFOGLALÓ RENDŐRSÉGI JELENTÉSBŐL

[1]. . . *Borsod megye*

Szendrői járás: Abódon, Királykútpusztán Bachruch Károly aratómunkásai — számszerint 52-en — július 24-én sztrájkba léptek. Követelték, hogy az uraság biztosítsa részükre az 1906. évi aratórészt. A bérharc július 27-én eredmény nélkül végződött. A sztrájkból kifolyólag az 1898. évi II. tc. 61. §-ának a) pontja alapján 2 munkás 30—30, 1 munkás 20, 46 munkás 15—15 és 3 munkás 1—1 napi elzárásra ítéltetett. Az elzárási büntetést 49 munkás kezdte meg s 1—1 napot kitöltött. Az egész büntetést csupán 1 munkás töltötte ki, amennyiben az 1 napi elzárást már kiszenvedte, midőn a többiekkel munkába visszaállott. 3 munkással szemben az eljárás, mivel a munkába azonnal visszaállottak, még a büntetés megkezdése előtt felfüggesztetett. 49 munkás büntetése 1 napi elzárás után függesztetett fel.

Fejér megye

A váli járásban Bicskén Rosenfeld Henriknél augusztus 12-én 55 arató és cséplő beszüntette a munkát. Az 1898. évi II. tc. 62. § a) pontja alapján mindnyájan 20 napi elzárásra ítéltettek. Az ítélet végre is hajtatott.

Hajdú megye

Központi járás: Balmazújvárosban Lichtschein Dezső és Samu, Rosenfeld Salamon és Bleyer Adolf bérlők gazdasági cselédei — számszerint 160-an — január 1-én a munkát beszüntették. Az eddigi béreknek mintegy kétszeresét követelték. Január 3-án a bérharc véget ért. 114-en csekély bérjavítás mellett munkába állottak, s 46 cseléd a munkaadók engedelmével elköltözött. A balmazújvárosi nagy bérgazdaságok általában csekély mértékben emelték a cselédbéreket . . .[2]

Jász-Nagykun-Szolnok megye

Jászsági felső járás. Jánoshidán dr. Kohner Adolfnál 73 arató- és cséplőmunkás augusztus 13-án a munkát beszüntette. Követelésük a cséplési rész felemelése volt. A sztrájkolók közül 7-en az 1898. évi II. tc. 65. és 66. §-ai alapján 40—40 napi elzárás és 200—200 K pénzbüntetésre, 4-en 60—60 napi elzárás és 200—200 K pénzbüntetésre és 62-en 40—40 napi elzárás és 100—100 K pénzbüntetésre ítéltettek. 3 és ½ napi elzárás 11 munkáson végrehajtatott, ezután, minthogy munkába állottak, szabadlábra helyeztettek. A munka befejeztével ajándékképpen minden munkás 1—1 métermázsával több részt kapott.

Tiszai alsó járás. Tiszaföldváron 3 sztrájk volt:

1. Schreiber Sándornál 11 napszámos január 7-én bérharcba lépett. A kialkudottnál nagyobb napszámot követeltek. A munkások a munkahelyre kivezettettek s az 1898. évi II. tc.

[1] Bevezetőben a jelentés a Baranya, Bars, Békés és Bihar megyei mozgalmakat ismerteti.
[2] Ezután a jelentés a Heves és Hont megyei mozgalmakat ismerteti.

62. §-a alapján 10—10 napi elzárással büntettettek. Január 8-án a büntetés végrehajtása munkába állás miatt felfüggesztetett.

2. Özv. Kövér Jánosné aratói, számszerint 100-an, július 6-án a munkát beszüntették. Jobb élelmezést s nagyobb holdszámot követeltek. A munkások ugyanazon napon, a tárgyalásra való elővezetési parancsra, jobb konvenció mellett, munkába állottak.

3. Ehrenfeld és Bojk 24 aratója július 4-én bérharcba lépett. Követelésük volt: nagyobb munkabér. A tárgyalásra való elővezetési parancsra még az napon munkába állottak . . .[1]

Komárom megye

A gesztesi járásban gróf Gyürky Viktorné harkánypusztai birtokán 60 gazdasági cseléd április 1-én beszüntette a munkát. Követelésük: minden cselédnek még 200 négyszögöl földet, búzából, rozsból, árpából 2—2 hektolitert, naponként a teheneknek 6 kg takarmányt és fizesse az uradalom a gyógyszertári költségeket. — A munkások sztrájkja még aznap véget ért a következő eredménnyel: Minden első béres, gazda, számadó, juhász és csősz 20—20 K készpénz; a konvenciós cselédek a nőtlen ostoros cselédeket kivéve még 100 négyszögöl föld, 2 hektoliter búza, az ostoros béresek 20 K bérjavítást kaptak, azonkívül a gyógyszertári költségeket az uradalom fizeti.

Dr. Schwarcz Géza birtokán július 30-án 20 cséplőmunkás szüntette be a munkát, követeltek a munka bevégzése után 260 K javítást és 100 K kártérítést. Egy napi sztrájk után a munkások követelésüket megkapták.

Nógrád megye

A balassagyarmati járásban Weisz Simon nógrádmarcali birtokán július 13-án 22 arató szüntette be a munkát, kik az előrelátható rossz termés miatt vonakodtak a szabályszerűen megkötött szerződésben foglaltaknak eleget tenni; a közigazgatási hatóság kiszállása alkalmával egyezség jött létre, amely alkalommal a munkaadó engedményeket tett az aratóknak, éspedig hogy a megállapított részen kívül egy átalányösszeget kaptak. Erre a munkások az elvállalt munkát július 15-én békességben folytatták . . .[2]

Pest-Pilis-Solt-Kiskun megye

A ráckevei járásban Dunaharasztin Békési Józsefnél június 20-án 35 szőlőmunkás béremelést követelve beszüntette a munkát. A kért béremelést 3 napi sztrájk után megkapták.

A kunszentmiklósi járásban Páhin Tibold Frigyesnél június 1-től június 4-ig sztrájkolt 16 féléves mezei munkás. Élvezhetetlen hús helyett jó és egészséges húst követeltek. A munkások a munkaadó ajánlatait nem fogadták el, hanem hazautaztak, előbb azonban az 1898. évi II. tc. 38. §-a alapján reájuk hozott 6—6 napi elzárást kitöltötték.

A váci járásban Schöffer Bódog illiamajori birtokán állandó dolgoztatást és napszámbér fizetést — tekintet nélkül az időjárásra — követelve, augusztus 4-én sztrájkba léptek.

A sztrájk augusztus 6-án eredménytelenül véget ért, a szerződés felbontatott, a sztrájkolók eltávoztak.

A gróf Károlyi László, Rákospalota községhez tartozó káposztásmegyeri gazdaságán május hó 13-án a szerződtetett állandó gazdasági munkások a munkát abbahagyták, mert a szerződésben foglalt feltételeket nem tartották kielégítőnek.

---

[1] Ezután a jelentés a tiszai alsó járásban, a Tiszainokán, Tiszakürtön, Pusztagyalun, Tiszavárkonyon, Pusztavázsonyon és Istvánházán lezajlott mozgalmakat ismerteti.

[2] Ezután a jelentés a fülek járási, salgótarjáni, homokterenyei, szécsényi, majd a Nyitra megyei mozgalmakat ismerteti.

A szerződést kötésekor aláírták, de tartalma állítólag nem lett velük híven megértetve. A szerződés felbontását és elbocsátásukat kérték.

A szerződés szerint a férfimunkás július és augusztus hóban 1 K 90 f, a többi hónapban 1 K 40 f, a nőmunkás július és augusztus hóban 1 K 40 f, a többi hónapban 1 K napi munkabért kap. Ezenkívül fejenként és naponként 90 dkg kenyér és 16 dkg fehérlisztet, 3 deci pálinkát, 15 dkg babot, továbbá 3½ f zsírpénzt, hetenként fejenként ½ font húst nyers állapotban kapnak, vasárnap és ünnepnapon bort is.

Jutalmul június hó 29-én és a munka befejeztével a férfiak 10—10, a nők 8—8 K-t kapnak. A szerződés május 1-től október végéig, a munkaidő napkeltétől napnyugtáig tart.

A gazdaság intézősége az írásbeli szerződés feltételeihez ragaszkodván, a hatóság közbelépését igénybe vette. A váci járás főszolgabírája még aznap a helyszínre kiszállott, a munkásokat kötelességük teljesítésére felszólította, másnap reggelig meggondolási időt adott nekik, egyúttal kijelentvén, hogyha akkor munkába nem lépnek, ellenük az eljárást az 1898. évi II. tc. alapján megindítja. A munkások ezen hivatalos felszólítás folytán egy házaspár kivételével munkába állottak. Ezeket a főszolgabíró a helyszínen 15—15 napi elzárásra ítélte, s büntetésük kitöltése végett az újpesti kerületi kapitánysághoz bekísértette.

Ugyanezen gazdaságon az intézőség július 26-án 74 felső-magyarországi mezei munkással kötött szerződést a munkások beleegyezésével hatósági közbenjárás mellett felbontotta, mert azok hanyagul dolgoztak.

A munkások másnap hazautaztak.

Gróf Károlyi Sándor hagyatékában Fót községhez tartozó sikátori pusztán alkalmazott 70 felső-magyarországi mezei munkás szerződése a hatóság közbejöttével felbontatott, s a munkásokat a munkaadó költségén hazautaztatták . . .[1]

Sopron megye

A *soproni járásban*, a nagycenki cukorgyárak részvénytársaság sopronkeresztúri bérgazdaságában alkalmazott munkások, számszerint 200-an, július 10-től 21-ig sztrájkoltak. Követelésük: méltányos bérjavítás, a munkaidőnek reggeli 6 órától esti 6 óráig való megállapítása. A munkások fejenként 10 K bérjavítást kaptak, s így újból felvették a munkát.

Szabolcs megye

A *dadai alsójárásban* az egri főkáptalan Tiszapolgár község határában levő birtokán július 14-én 170 pár arató aratórész emelést követelve sztrájkba lépett. A sztrájk július 20-án az aratórész javításával véget ért. A mozgalomban részt vett munkások közül 85-öt a hatóság kivezettetett a munkába, 68-at az 1898. évi II. tc. 38. és 39. §-ai alapján 20, illetve 30 napi elzárásra ítéltek, amely büntetés a munkábaállás miatt mind a 68-cal szemben felfüggesztetett.

Nyíradonyban Goldstein Menyhértnél július 5-én 23 arató és 22 marokszedő lépett bérharcba. Követelték páronként a 11. rész helyett 3 és ½ q rozsot és 2 q búzát. A hatóság a 23 aratót kivezettette a munkahelyre, amikor a munkaadó 1 napi sztrájk után követeléseiket megadta.

Nyíregyházán Haas Ignácnál béremelést követelt 89 arató, s emiatt sztrájkolt is július 4-től július 6-ig, amikor a munkaadó 1200 négyszögöles holdanként az őszi kalászos után 43 kg-ban, a tavaszi búza után 53 kg-ban megállapított munkabért 2—2 kg-mal megjavította, ezzel a sztrájk véget ért. Minthogy pedig a munkaadó a munkások megbüntetését nem kívánta, ellenük a kihágási eljárás beszüntettetett . . .[2]

[1] Ezután a jelentés a biai járási, alsódabas járási, a Pozsony és Somogy megyei mozgalmakat ismerteti.
[2] Ezután a jelentés a dada-felső járási, Szatmár, Szepes és Szilágy megyei mozgalmakat ismerteti.

Temes megye

A központi járásban, a csanádi káptalan paráci birtokán 102 arató sztrájkolt. Követeltek 10. részt vagy holdanként 150 kg gabonát. A sztrájkolók valamennyien kivezettettek a munkába. Elítéltettek egyenként 60—60 napi elzárásra, melyből 24—24 órát kitöltöttek, s miután az eddigi 60 kg helyett 100 kg gabonával megelégedtek, 48 órai sztrájk után újból munkába léptek, s a többi büntetést elengedték . . .[1]

Tolna megye

A dunaföldvári járásban, Kiskajdacson, Perczel Lajosnál 7 cseléd 1 hektoliter rozzsal több konvenciót követelt, s ezért április 1-től április 2-ig sztrájkoltak. A sztrájkolók az 1876. évi XIII. tc.[2] 109. §-a alapján egyenként 50—50 K pénzbüntetésre ítéltettek, s a büntetés rajtuk végre is hajtatott, egyébként a sztrájk eredménytelenül végződött . . .[3]

A magyarországi szocialisztikus munkásmozgalmak az 1907. évben. Budapest 1908. Radó I. Ny. 1174—1194. old.

A MUNKÁSSÁG SZTRÁJKHARCAI 1907 NYARÁN ÉS ŐSZÉN

A PÉCSI BÁNYÁSZOK SZTRÁJKJA 1907 JÚNIUS 17—21 (291—292)

291

1907 június 18

A PÉCSI JÁRÁSI FŐSZOLGABÍRÓ JELENTÉSE A BARANYA MEGYEI ALISPÁNHOZ A SZTRÁJK KITÖRÉSÉRŐL

Szóbelileg tett jelentésem kapcsán tisztelettel jelentem, hogy a Dunagőzhajózási Társaság pécsi bányaigazgatóságától tegnap délelőtt azon távbeszélő jelentést vettem, hogy a tulajdonát képező Mecsekszabolcs- és Somogybányatelepeken tegnap reggel 6 órakor a munkásoknak alig fele állt munkába, a Vasasbányatelepen ugyanekkor egyetlen munkás sem szállt le.

Nyomban ezen jelentés vétele után a helybeli csendőrszázadossal és járási őrmesterrel a bányatelepekre kiszálltam, hol a bányatisztek és a munkások meghallgatása után megállapítottam, hogy az összes bányamunkások nevében Szabó József, Jóna Gábor és Czumpf János a folyó évi május hó 18-án a Pécsbányatelepen tartott bányászgyűlésből kifolyólag kérvényt nyújtottak be a bányaigazgatósághoz, hogy a vájárok alapbére 3 K-ban, a segédvájárok alapbére 2 K 70 f-ben, a csilléreké pedig 2 K 40 f-ben állapíttassék meg.

Erre a bányaigazgatóság folyó évi június hó 10-én kelt válaszában kijelentette, hogy a kérelemnek egész terjedelmében helyt nem adhat, mégis a vájárok alapbérét az eddig 2 K 40 f-ről 2 K 60 f-re, a segédvájárok alapbérét 2 K 30 f-ről 2 K 50 f-re, a csillések és napszámosok alapbérét 1 K 70 és 1 K 80 f-ről 2 K 10 és 2 K 20 f-re emelni hajlandó.

A bányaigazgatóság ezen válaszát a bányászok folyó hó 16-án délután a Pécsbányatelepen

---

[1] Ezután a jelentés a csákovai és buziásfürdői járásban lezajlott mozgalmakat ismerteti.

[2] A törvénycikk szerint „azon cseléd vagy mezei munkás és napszámos, ki gazdáját tettlegesen bántalmazza, az ellen fellázad, annak ellenszegül, jogos parancsainak teljesítését megtagadja . . . 50 forintig terjedhető pénzbírsággal fenyítendő." *(1876. XIII. tc. „A cseléd és gazda közötti viszony szabályozásáról, a gazdasági munkásokról és napszámosokról."* Lásd *Magyar Törvénytár. 1875—1876. évi törvénycikkek. Budapest 1896. Franklin. 346—362. old.)*

[3] Ezután a jelentés a Torontál, Veszprém és Zala megyei mozgalmakat ismerteti.

megtartott bányászgyűlésen tárgyalták, hol a népgyűlés vezetői, sőt a munkások jó része is azt tanácsolták, hogy ezen, az igazgatóság által megajánlott béremeléssel menjenek munkába, és az ezzel elérendő keresethez képest folytassák — esetleg szüntessék be — a munkát.

Azonban a vasárnap és hétfő közötti éjjelen, úgylátszik, a bányamunkások összejőve, nagyobb részük a munka beszüntetését javasolta, és hogy ebben nem voltak egy nézeten, kitűnik azon elöl említett körülményből, hogy hétfőn reggel a 6 órai leszállásnál a munkások egy része leszállt a bányába, másik nem. De a munkások közül azok is, kik hétfőn reggel a munkába leszállottak, az előírt 8 órai munka helyett legnagyobb részt már a délelőtt folyamán a bányából feljöttek és a munkát abbahagyták. A tegnap délutáni 2 órai leszállásnál pedig az összes bányákon alig 40—50 munkás szállt a bányába, ma reggel pedig mindhárom bányatelepen csak 22 munkás jelentkezett munkára, de ezek is nem a bányában, hanem a föld feletti munkára jelentkeztek.

Ekként a sztrájk mindhárom bányatelepen teljes mérvben kitört, és úgy látszik, hogy a munkások erősen szervezve lévén, összetartanak oly módon, hogy részleges munkába állásra nincs kilátás, így most már bevárandók lesznek a további fejlemények.

Ez ideig a sztrájkban álló munkások nyugodtan viselkednek, semmiféle rendellenesség eddig elő nem fordult, mégis úgy a bányatisztek, mint a dolgozni akaró munkások, valamint a bányaművek biztonsága érdekében a bányatisztek meghallgatása mellett, a helybeli csendőrszázadossal történt megállapodás után, akként intézkedtem, tekintettel a most rendelkezésre álló csendőrség csekély létszámára való figyelemmel, hogy a mecsekszabolcsi örs létszáma 7 főre emeltetett, ezenfelül úgy a Somogy-, mint a Vasasbányatelepre 5—5 csendőr kihelyeztetett, mégis a csendőrszázadost szóbelileg felkértem, hogy intézkedjék, miként tartalék csendőrség álljon rendelkezésre, hogy esetleges szükség esetén a megkívántató karhatalom rendelkezésre álljon. Egyelőre katonaság kirendelését vagy készenlétben tartását szükségesnek nem tartom.

Mély tisztelettel jelentem, hogy a bányatelepen levő iparosok és a gépek üzemben tartásához szükséges napszámosok munkában vannak.

Végül tisztelettel jelentem, hogy minderről a budapesti bányakapitányságot egyidejűleg értesítettem.

Waniss
főszolgabíró

Tisztázat. — MMI Archívum. Baranya m. alisp. ir. 1907—9310.

292

1907 június 22

A PÉCSI JÁRÁSI FŐSZOLGABÍRÓ JELENTÉSE A BARANYA MEGYEI ALISPÁNHOZ A BÁNYÁSZOK GYŐZELMÉRŐL ÉS A SZTRÁJK BEFEJEZÉSÉRŐL

Tisztelettel jelentem, hogy a folyó hó 17-én kitört bányászsztrájk megszűnt, éspedig akként, hogy folyó hó 18-án az összes bányatelepek megbízottai ezen sztrájk ügyébeni értekezletre összejöttek, ahol követeléseiket újabb memorandumba foglalva a bányaigazgatósághoz beterjesztették, ahol is ezen beadványuk mérlegelése után újabb követeléseik legnagyobb része teljesítve lett, mire az összes bányamunkások a sztrájk beszüntetését és a munka újbóli felvételét kimondották, és folyó hó 21-én mindhárom bányatelepen munkába is állottak, a vasasit kivéve teljes számban, de úgy értesülök, hogy mai nap már ezek is rendes időben munkába állottak.

Tekintettel azonban arra, hogy maguk a bányamunkások között egyenetlenség látszik fennforogni, mit abból következtetek, hogy szabad idejükben még mindig összejönnek és kisebb-nagyobb csoportokban tanácskoznak, ugyanezért mindaddig, míg a teljes rend és nyu-

galom helyre nem áll — ami legfeljebb 4—5 napot vehet igénybe —, a kirendelt csendőrséget, ami különben is nem nagy számban van (a három bányatelepen összesen 17 fő) a bányatelepeken meghagyni fogom.

Ha mindezek dacára bármiféle rendellenesség merülne fel, a szükséges intézkedéseket azonnal meg fogom tenni és nagyságodhoz köteles jelentésemet haladéktalanul felterjeszteni fogom.

Waniss
főszolgabíró

Tisztázat. — MMI Archívum. Baranya m. alisp. ir. 1907—9310.

293

1907 augusztus 29

A FRISS ÚJSÁG TUDÓSÍTÁSA A SZÉKESFEHÉRVÁRI ÁLTALÁNOS SZTRÁJKRÓL

A székesfehérvári általános sztrájk még egyre tart[1], sőt a munkásság hangulatából ítélve, napokig el fog tartani, mert a hatóságok magatartása alaposan elmérgesítette a helyzetet. A mai nap eseményei azt mutatják, hogy a hatóságok nem is gondolnak békés kiegyenlítésre; merev álláspontjukkal kiélesítik a harcot, amelyet a rendőrség jogtalan kitiltó végzése idézett elő. Ma nyilvánosságra jutott a kitiltás megokolása. Kiderül ebből, hogy nemcsak *Handlert*, hanem *Forgács* Dezsőt, a földmunkás szövetség székesfehérvári titkárát is sújtja a büntetés. Kiderül továbbá, hogy „a szakszervezetek az ő izgatásukat szívják magukba, és nap nap után törnek ki jogosulatlan sztrájkok, úgyhogy városunk szegény munkáltatói már a tönk szélére jutottak". Ezt mondja a rendőrség. Ezért történt a kitiltás. Szegény munkáltatók . . . Az újabb fejleményekről a következőket jelenti tudósítónk Székesfehérvárról:

Kiélesedik a harc

A harc teljes kiélesedése előtt állunk, ami valósággal Székesfehérvár veszedelmét jelenti. A munkásság eddig sztrájkolt, de teljes csendben. Tüntetések alig voltak. Mintegy 700—800 sztrájkoló több ízben bejárta az éjjel a várost, és több helyen kávéházak és a városháza előtt abcugolásban törtek ki. A zirciek[2] ablakait betörték . . .[3]

A kereskedelmi alkalmazottak nagy része ma munkába állott, s így több üzletet ki lehetett nyitni. *Kilenc sztrájkoló alkalmazottat elbocsátottak.* Valószínű, hogy ennek az elbocsátásnak újabb eredményei lesznek, amit az esti értekezlet fog eldönteni.

Délben 12 órakor munkáscsoportok járták be a várost, és több helyen apróbb összeütközések voltak. Így többek közt a Nádor utcában folyt le zajosabb tüntetés.

Az *Elite* kávéházban nagyobb összeütközés történt. A munkások behatoltak a kávéházba és a dolgozó pincéreket kényszeríteni akarták, hogy hagyják abba a munkát. Nagy dulakodás keletkezett, miközben előjött a kávéház tulajdonosa, *Radó* Mór is, *aki revolvert rántott és a munkásokra fogta.* Több munkás rávetette magát a dühöngő kávésra és kicsavarták kezéből a revolvert. A tüntetésnél *Schwarcz* Mór munkást *letartóztatták.*

---

[1] Az általános sztrájk 1907 augusztus 27-től 30-ig tartott. Kitörésének oka az volt, hogy Székesfehérvár rendőrkapitánya a város területéről „örök időkre" kitiltotta Handler Gyulát, a szociáldemokrata párt városi titkárát. *(Lásd Népszava, 1907 augusztus 28. Általános sztrájk.)*

[2] A zirci apát fennhatósága alá tartozott székesfehérvári ciszterci a szerzetesekről van szó, akiknek szerepük volt a „kereszténységszocializmus" terjesztésében.

[3] A cikk ezután azzal foglalkozik, hogy a polgármester nem hajlandó engedni a munkások követelésének.

Éjszaka táviratozzák, hogy a város teljes ostromállapotban van. Szuronyos csendőrjáratok járnak az utcán. A tereket és a gyárépületeket rendőrök és katonák tartják megszállva. Mindenütt ulánus lovas csapatok cirkálnak.

A munkások elkeseredése óriási.

Friss Ujság, 1907 augusztus 29. Általános sztrájk a párttitkárért.

A Friss Ujság augusztus 30-i számában megjelent tudósítás (A székesfehérvári általános sztrájk) szerint a városi tanács jóváhagyta a Handler Gyula és Forgács Dezső kitoloncolásáról szóló rendőri végzést, feloszlatták a sztrájktanyát, és mintegy 30 munkást letartóztattak. A következő szövegű röpcédulát elkobozták, terjesztőjét összeverték:

„Munkás!

Le a szerszámmal, ki az utcára: Igazainkért, a munkásbecsületért folyik harcunk, jöjj velünk küzdeni, bárhol dolgozzál is!

Ne légy testvéráruló!

Éljen az általános sztrájk!"

A tudósítás beszámol arról, hogy a csendőrség és rendőrség teljesen megszállta a várost, és többször megtámadta a munkásokat. A rendőrségi jelentés szerint a sztrájk, amelyben mintegy 1200 munkás vett részt, augusztus 30-án megszűnt. A hatóságokat nem sikerült meghatrálásra kényszeríteni. *(A magyarországi szocialisztikus munkásmozgalmak az 1907. évben. Budapest 1908. Radó I. Ny. 1141. old.)*

A BRENNBERGBÁNYAI BÁNYÁSZOK SZTRÁJKJA 1907 SZEPTEMBER 11—OKTÓBER 7 (294—296)

294

1907 szeptember 15

TUDÓSÍTÁS A SZTRÁJK KITÖRÉSÉRŐL

Kizsákmányolás mindhalálig

A brennbergi bánya *Sopron város tulajdona*, amely majdnem ingyen adta azt bérbe a dúsgazdag részvényeseknek, akik bér fejében nevetségesen csekély összeget: *2 f-t fizetnek minden q kiaknázott szén után.*

A munkásokkal szemben elkövetett kizsákmányolás tehát — úgy mondható — hatósági felügyelet és jóváhagyás mellett folyik.

A munkásoknak maguknak kell dinamitot, lőport és olajat venni a *bányatársaságtól, mely óriási árakat számít a hitvány áruért.* A bányatelepen levő szövetkezet — melyben egy kg komisz-lisztet a bányászok 42 f-ért vesznek — *a bányaigazgatóság tulajdona.* A kenyér, melyet e lisztből készítenek, *élvezhetetlen.*

A bányában *50—70 fok melegben, örökös veszély között* dolgoznak a munkások. Az amúgy is gyér levegő tele van kőszénporral, s azért is néznek ki olyan rosszul. *Nap nap után fordulnak elő kisebb-nagyobb gázmérgezések*, melyről azonban sohasem hallani semmit, mert *eltitkolják.* A fizetés nevetségesen *csekély*, ebből *megélni nem lehet*, s így a bányászok örökösen *hátralékban* vannak, s ennek folytán kész rabszolgái a részvényeseknek.

Kitör a sztrájk

A Népszava röviden már jelentette[1], hogy a brennbergi bányászok sztrájkba léptek azért hogy nyomorúságos helyzetükön javíthassanak, miután előzőleg az igazgatóság a munkásság részéről kiadott követeléseket egyszerűen *visszautasította.*

[1] Lásd Népszava, 1907 szeptember 12. Tőke és munka rovat.

Az igazgatóság ezen embertelen eljárása annyira kihozta e különben nagyon csöndes népet a sodrából, hogy minden gyűlés, megbeszélés nélkül az *összes bányászok* azonnal sztrájkba léptek.

A sztrájk kitörését megelőző napon[1], tehát kedden, egyeztető tárgyalás volt a munkások és a munkáltató társaság között, de itt a munkásokkal olyan pimaszul bántak el — különösen a bányarészvényesek ügyvédje —, hogy *faképnél hagyták az igazgatóságot a részvényesekkel együtt.*

Szerdán a munkások hallani sem akartak a leszállásról, s ekkor az *igazgatóság kitoloncolással* fenyegette elvtársainkat, mire *a gépészek, a kőművesek, az ácsok és ágfalvi földmunkások* — kik szintén a bányában dolgoznak — szintén *csatlakoztak* bányász elvtársainkhoz. *Így az üzem teljesen áll . . .*[2]

A hatóság „munkába fog"

Bár az egész bányaterületet a legnagyobb veszély fenyegeti, a bányatársaság — a hatóság segédkezésére támaszkodva — *nem enged.*

Soproni párttitkárunk bent járt szerdán a város kapitányánál, hogy a *sztrájktanyát bejelentse,* amit azonban nem vett tudomásul a kapitány, és figyelmeztette, hogy ezentúl nem fog velük kesztyűs kézzel bánni, és hogy *ki fogja őket toloncolni, ha azt az igazgatóság kívánja. „Ki fogom pusztítani őket"* — jelentette ki a főkozák, a sztrájkolókat értve ezalatt.

A munkások azonban nem hagyják magukat visszariasztani. Követelni fogják jogaikat a *legvégsőkig,* és követeléseikből *nem engednek* egy betűt sem.

A bányaterületen *katonaság cirkál*; elvtársaink pedig *várják a kitoloncolást.*

Pénteken reggel *az igazgató megengedte a bányászoknak,* hogy a Prantl-féle vendéglőben gyülekezhetnek, bár csütörtök este kiadta a jelszót, hogy aki reggel nem száll le, *az el van bocsátva.* És reggel *senki sem szállt le.*

A sztrájkbizottság tagjainak házát *csendőrök és katonák figyelik meg.* Összeütközés eddig nem történt.

Népszava, 1907 szeptember 15. Általános sztrájk Brennbergben.

295

1907 szeptember 20

A BRENNBERGI BÁNYÁSZSZTRÁJK ÜGYÉBEN MEGTARTOTT HATÓSÁGI BÉKÉLTETŐ BIZOTTSÁGI ÜLÉS JEGYZŐKÖNYVE

Jegyzőkönyv

Felvétetett Brennberg-bányatelepen 1907. évi szeptember hó 20-án, a folyó hó 11-én kezdődött munkássztrájk tárgyában folyó hó 12-én megtartott hatósági békéltető eljárás folytatása alkalmával[3].

Jelen vannak a budapesti magyar királyi bányakapitányság részéről Urbán Béla magyar királyi bányabiztos, Sopron szabad királyi város részéről dr. Töpler Kálmán polgármester, rendőrkapitányság részéről Máhr János rendőrbiztos, brennbergi bányatársulat részéről Patzenhofer Rezső igazgatósági tag és Rudolf Antal bányaigazgató, és a munkások részéről Weidlich Izidor, Fábián Antal, Hammer Ferenc, Hruby Mátyás, Ferstl Mihály.

---

[1] 1907 szeptember 10.
[2] A cikk a következőkben leírja, hogy a tűz és a víz elpusztításával fenyegeti a tárnákat.
[3] Az 1907 szeptember 12-i békéltető eljárásról felvett jegyzőkönyv nincs az iratokhoz csatolva.

Urbán Béla bányabiztos előadja, hogy a polgármester úr megkérésére a magyar királyi bányakapitányság a békéltetési eljárásnak felvételére, illetőleg a békéltetés ismételt közvetítésére folyó évi 7290. számú rendeletével őt küldötte ki, miért is a békéltető tárgyalást megnyitva, súlyt helyez mindenekelőtt annak kijelentésére, hogy a bányavállalatnak a folyó évi szeptember hó 12-én megtartott tárgyalásról felvett jegyzőkönyvben foglalt azon elhatározása, mely szerint a következő napon munkába nem jelentkező munkásokat a szolgálatból társpénztári igényeik elvesztése mellett fegyelmileg fogja elbocsátani, törvényes alapon áll, amennyiben a szolgálati szabályzatok 9. §-ának g) pontja szerint — aki a munkát megtagadja, az a szolgálatból felmondás nélkül azonnal elbocsátható, a társpénztári alapszabályok 4. és 5. §-ai szerint pedig, aki szolgálatból elbocsáttatik, a társpénztár iránti minden igényét, akár a járulékok visszafizetése, akár más társpénztári segélyek iránt, elveszíti. Felhívja azért a munkásküldötteket, hogy a munkábaállás feltételének békés megbeszélésénél és a felajánlott előnyök elfogadásánál számoljanak azon körülménnyel, hogy a társpénztár vagyona az alapszabályok szerint jelen sztrájk alkalmából semmi esetre sem osztható fel, s így a békés megegyezés létre nem jötte a fegyelmi elbocsátás keresztülvitele esetén sok hosszú szolgálati évvel bíró társpénztári tagnak nagy károsodását okozná.

Tudomásukra hozza továbbá nevezett bányabiztos, hogy a társpénztár vagyonát illető bárminő határozathozatal elsősorban a társpénztári választmányt illeti meg, ahonnan az ügy jóváhagyás végett a bányakapitánysághoz s esetleges fellebbezés folytán a magyar királyi pénzügyminiszterhez kerül.

Áttérve ezután az eljárás tulajdonképpeni tárgyára, Urbán Béla bányabiztos kijelenti, hogy amennyire a viszonyokat ismeri, a 4 K-s bérminimumnak — mint *szakmány*keresetnek behozatala — keresztül nem vihető, s így a munkásoknak ehhez való merev ragaszkodása a békés megoldás lehetőségének megtagadását jelenti, s így a tárgyalás további folytatása felesleges.

A munkáskiküldöttek erre hajlandóknak nyilatkoztak a minimális bértől elvben elállani, abban az esetben, ha a béketárgyalás alkalmával sikerül olyan megoldást találni, amely mellett a napi 4 K-nak megkeresése minden vájárnak lehetővé tétetik. Fenti nyilatkozat alapján tárgyalást vezető bányabiztos az említett megoldás módozatainak megbeszélése végett a tárgyalást felfüggesztette, s folytatását délutáni 3 órára kitűzte.

A délután 3 órakor ismét megjelent munkáskiküldöttek kijelentették, hogy a 4 K-s bérminimum megadása nélkül további tárgyalásba bocsátkozni nem hajlandók, ezután rögtön el is távoztak.

Dr. Töpler Kálmán polgármester mint a bányatulajdonos Sopron szabad királyi város képviselője azon kérdést intézi az eljáró királyi bányabiztoshoz, melyek azon munkáltatók, melyeknek végzése a bánya biztonsága tekintetében már közérdekből is szükségesek, s mi módon lehetne biztosítani ezen munkálatok végeztetését?

Urbán Béla bányabiztos erre előadja, hogy a tűzőri szolgálaton kívül a bánya biztonsága és jövője már közérdekből is megköveteli, hogy a vízmentesítési munkálatok állandóan végeztessenek.

A tűzőri szolgálatot a felvigyázó személyzet látván el, miután ezen személyzetben feltétlenül meg lehet bízni, idevonatkozólag különös intézkedések nem lesznek szükségesek.

Nem lehetetlen azonban, hogy a vízmentesítéshez szükséges fűtők, gépészek és munkások, kiknek máris csak egy része áll szolgálatban, a munkát meg fogják tagadni, amikor is különös intézkedések tételére lesz szükség.

Miután pedig előre látható, hogy azon törvényes kényszerítő eszközök, amelyek a szolgálatát megtagadó munkással szemben alkalmazhatók, a cél biztosítására, vagyis a vízmentesítési munka akadálytalan folytathatására elegendők nem lesznek, egyedüli megoldási módról csak megfelelő műszaki katonaságnak alkalmazása, illetőleg ezen célra való kirendelésének kérelmezése kínálkozik. A katonaságnak e célra való kirendelése esetén 12 gépész, 20 fűtő és 30 segédmunkásra volna szükség, hogy a közérdek szempontjából is szükséges vízmentesítési munkálatok állandóan folytathassanak.

A bányavállalat képviselői a katonaság fenti célra való kirendelését a maguk részéről is

szükségesnek tartják, miért is felkérik dr. Töpler Kálmán polgármester urat, hogy a szükséges lépéseket eziránt megtegye.

Jelen jegyzőkönyv felolvastatott s két példányban kiállíttatván, jóváhagyólag aláíratott.

Kmft.

Urbán Béla
kir. bányabiztos
Naár János
Karvas Rezső
jegyzőkönyvvezető

dr. Töpler Kálmán
polgármester
Patzenhofer Rudolf
Rudolf Antal

Tisztázat. — MMI Archívum. Sopron polg. m. ir. 1907—XV—158.

A Népszava 1907 szeptember 21-i száma közli, hogy 105 bányász szeptember 20-án külföldi útlevelet kért, a kérelmet azonban a rendőrkapitány elutasította. Szeptember 25-i számában elmondja, hogy megkezdték a bányamunkások kilakoltatását a bányászházakból. A soproni munkások pénzt adtak össze, és ezen élelmiszert vettek a sztrájkolók éhező családtagjainak. A sztrájkoló bányászok tüntető menetben vonultak fel Sopron utcáin. *(Lásd Népszava, 1907 szeptember 25. A brennbergi munkások sztrájkja.)*

296

1907 szeptember 30

A SOPRONI POLGÁRMESTER FELTERJESZTÉSE A SZTRÁJKRÓL A BELÜGYMINISZTERHEZ[1]

Sopron szabad királyi város tulajdonát képező és a Brennbergi Kőszénbánya Részvénytársaság által haszonbérben bírt Brennberg kőszénbányában folyó évi szeptember 11-én általános sztrájk tört ki, amelyet a folytonos kísérletezés dacára sem lehetett eddig békésen megoldani, és a munkások hajthatatlan magatartása arra a szomorú tényre enged következtetni, hogy a rendes viszonyok még hosszabb ideig sem fognak helyreállani. A mintegy 760 emberből álló munkástömeg a munkát egycsapással megszüntette, és ellenszegülésével annyira ment, hogy a rendes bányabiztosítási munkálatok teljesítését is megtagadta. A kőszénbánya ennek folytán a legnagyobb veszélynek és végpusztulásnak van kitéve, aminek bekövetkezése nemcsak a részvénytársaságra nézve jelentene nagy veszteséget, hanem a város jelentékeny vagyonának megsemmisülését eredményezné, és a mai szénínség idejében egy kellőleg meg nem becsülhető közkincs elenyészésével járna. A bányakapitányság kiküldötteivel felvett és ./. alatt másolatban mellékelt jegyzőkönyv[2] tartalma szerint a kellőleg eltorlaszolt bányát elsősorban a vízveszély fenyegeti. Ennek az elhárítására tegnap óta annyi munkás állott szolgálatba, hogy közvetlen veszélytől nem kell tartani. Az evvel a biztosítással foglalkozó munkaerő azonban nem képes csekély számánál és a megerőltető munka folytonosságánál fogva a veszélyt hosszabb ideig feltartóztatni. Égető szükség volna 6 gépészre, 10 fűtőre, akik közül 5-nek lehetőleg vizsgázottnak kellene lennie, és a tüzelőanyag hordása és salak kihordására felhasználandó 15 emberre. Ezek a munkások sem helyben, sem a közvetlen környezetben nem kaphatók, mert mindenki fél a sztrájkolók bosszújától.

Ennek alapján azt a kérelmet bátorkodom előterjeszteni, kegyeskedjék a fentiekben felsorolt és elkerülhetetlenül szükséges munkaerőt a katonaságtól (műszaki csapatok) azonnal a részvénytársaság rendelkezésére bocsátani és engem felhatalmazni, hogy amennyiben a most szolgálatba állott munkások is megtagadnák a szolgálatot vagy egyéb körülményeknél fogva több kisegítő erőre volna szükség — további segélyért közvetlenül az illetékes katonai hatósághoz fordulhassak.

---

[1] A felterjesztést a pénzügyminiszternek is megküldötték.
[2] Lásd az előző dokumentumot.

Ha pedig a vízveszély el lesz hárítva, azonnal a bánya fenntartását biztosító ácsolási munkálatok karbantartását és kijavítását kell foganatosítani, nehogy a bánya a nagy nyomás következtében bedőljön. Esedezem tehát, hogy ezekre a munkálatokra is méltóztassék a műszaki csapatoktól megfelelő katonaságot engedélyezni és engem feljogosítani, hogy e segítség kirendelése végett közvetlenül az illetékes katonai hatósághoz fordulhassak.

Annak a megemlítésével, hogy ezzel a felterjesztéssel egyúttal a Pénzügyminisztériumhoz is fordultam, ismételten kérek gyors, mégpedig távirati intézkedést.

Töpler Kálmán dr.

Fogalmazvány. — MMI Archívum. Sopron m. polg. m. ir. 1907—XVI—58.

A belügyminiszter szeptember 30-án táviratban értesítette a polgármestert, hogy „katonai munkások kirendelése sztrájk alkalmából elvi szempontból lehetetlen". *(Lásd ugyanott.)*

A sztrájk kitörése után a „császári és királyi" 48. számú gyalogezred egy karhatalmi százada érkezett Brennbergbe. *(Lásd ugyanott.)*

A brennbergi bányászok sztrájkja október 7-én megszűnt. A munkások közül sokan külföldre távoztak, a többiek munkába álltak. *(Népszava, 1907 október 8. Tőke és munka rovat.)* A rendőri jelentés szerint a munkásság követeléseit részben teljesítették. *(Lásd A magyarországi szocialisztikus munkásmozgalmak az 1907. évben. Budapest 1908. Radó I. Ny. 1161—1162. old.)*

A SZOCIÁLDEMOKRATA PÁRT 1907. ÉVI ELMÉLETI MEGNYILATKOZÁSAIBÓL

A NÉPSZAVA CIKKSOROZATA A SZOCIÁLDEMOKRÁCIÁNAK A BURZSOÁZIÁHOZ, A KISPOLGÁRSÁGHOZ ÉS A PARASZTSÁGHOZ VALÓ VISZONYÁRÓL

(297—299)

297

1907 július 20

A NÉPSZAVA CIKKE A BURZSOÁZIA SZEREPÉRŐL, A PROLETARIÁTUS ÉS A BURZSOÁZIA ÉRDEKEINEK AZONOSSÁGÁRÓL

Magyarország boldogulásának egyik nagy akadálya már évtizedek óta az, hogy a burzsoáziának nincs meg a kellő befolyása a gazdasági politikára, hogy az egész gazdasági politika a földbirtokosok érdekét szolgálja. Mi ugyan állandó harcot vívunk a burzsoáziával, de mégis tisztában vagyunk azzal, hogy célunk, a mai társadalmi rend átalakítása, csak úgy érhető el, ha a magyar kapitalizmus, a magyar nagyipar és vele a magyar burzsoázia az eddiginél sokkal gyorsabb mérvben fejlődik. A burzsoázia uralma a kizsákmányolás osztályuralmát jelenti a proletársággal szemben, de magasabb kulturális és gazdasági életet jelent az agrárius uralommal szemben. Ami elsősorban abból is következik, hogy erős munkásmozgalom, a kulturális és gazdasági élet fejlődésének ez a legszámottevőbb tényezője, csak ott lehetséges, hol hatalmas nagyipar, erős burzsoázia van. Hiszen már a szocializmus nagymesterei is megállapították, hogy a kapitalizmusnak tragikus, elkerülhetetlen végzete, hogy neki magának kell felhalmozni azon termelőeszközöket és kell megteremteni azokat az előfeltételeket, amelyek majdan a szocialista termelő rendet lehetővé fogják tenni!

Mi tehát megelégedéssel látjuk a magyar burzsoázia fejlődését, persze a munkásság erőteljes szervezésével arról is gondoskodunk, hogy ez a fejlődés ne történhessen a munkásság rovására. És Magyarországnak az agrárius uralomból való felszabadítása érdekében, sajnálattal szemléljük, hogy a magyar burzsoázia mily csekély befolyást gyakorol mindazon kérdésekben az ország politikájára, amelyeknél nem a munkásosztály üldözéséről, hanem az általános haladás érdekeinek szolgálatáról van szó.

Persze, mi nem csinálhatunk burzsoá politikát, minden osztálynak annyi a befolyása, amennyit gazdasági és szellemi erejével ki bír küzdeni. Nekünk arra kell szorítkoznunk, hogy rámutassunk a magyar burzsoázia politikájának legfőbb hibájára. Ha akarnak, tanuljanak belőle.

A magyar burzsoázia állandóan hibás, rövidlátó politikát folytat. Nem bírja felismerni azt az érdekközösséget, mely közte és a munkásság közt az agrárius uralommal való harcban fennáll. A magyar burzsoázia nem tesz semmi egyebet, mint harcol a béremelés és a szakszervezetek ellen. Ebben merül ki egész tevékenysége. Ezen harcban folyton rászorul az agrárius kormány támogatására. Itt egy szakszervezetet kell feloszlatni, amott csendőröket kirendelni, katonákat sztrájktörőknek felhasználni és így tovább.

A magyar burzsoázia folyton a kormány segítségét veszi igénybe a munkások ellen. De ez a segítség nagyon drága! *Ezen segítség fejében a magyar burzsoáziának le kell mondania minden önálló politikai érvényesülésről,* az ország politikáját át kell teljesen engedni az agráriusoknak. Ahelyett, hogy nem zárkózna el rövidlátóan a munkásság életviszonyainak minden megjavításától, s ahelyett, hogy így maga rendezné ügyeit a munkássággal és ezzel megtartaná a kormánnyal szemben hatalmának teljességét, a magyar burzsoázia szó nélkül tűri legfontosabb érdekeinek elhanyagolását a kormány részéről . . .

Ha a munkáskérdés nem vakítaná el annyira a magyar burzsoáziát, látnia kellene, hogy neki is, csak úgy mint a munkásságnak, *a legszélsőbb ellenzéket kell alkotnia a mai kormánnyal szemben.*

A mai kormány mindent elkövet, hogy a mezőgazdasági munkásságot mai nyomorult helyzetében megtartsa, hogy a mezőgazdasági termelés eredményéből a lehető legkisebb rész jusson csak a népnek, és minden a nagybirtokosoknak. Ennek következtében a magyar nép óriási többsége *nem fogyasztóképes,* nincs keresete, amiből iparcikkeket vásárolhatna.

Ilyen körülmények között nem járhat sikerrel a nagy garral hirdetett iparfejlesztési akció. Ki vegye meg az iparcikkeket, ha a mezőgazdasági munkásság milliói csak annyit keresnek, hogy éhen ne haljanak? Ma, midőn a világpiacon az ipari verseny ennyire intenzív, *csak fogyasztóképes belső piac biztosítása által lehet egy elmaradott ország iparát hathatósan fejleszteni.*

De amíg agrárius uralom van Magyarországon, nem lesz fogyasztóképes belső piaca a magyar iparnak. A világpiacon pedig nem tudunk versenyezni más államok kifejlett iparával. Íme: ezért kellene a magyar burzsoáziának a munkássággal együtt szélső ellenzéki politikát folytatni a mai kormánnyal szemben.

Éppen ilyen ellentétes a burzsoázia érdeke az önálló vámterület kérdésében a mai kormány, illetve az agráriusok érdekével. Az agráriusok mindenáron fenn akarják tartani a vámközösséget, hogy biztosítsák mezőgazdasági terményeik számára az osztrák fogyasztást és a magas gabonaárakat fenntarthassák. A burzsoázia érdeke és a munkásságé is: az olcsó élelmiszerárak és a belső piac biztosítása a belföldi ipari termelés számára védővámok által. Itt is találkozik a burzsoázia érdeke a munkásságéval és összeütközik a kormányzó agráriusok érdekével.

A magyar burzsoázia számára csak egyetlen helyes politika lehet. Letenni azon lehetetlen kísérletezésről, hogy a kormány segítségével megakadályozza a munkásság szervezkedését. Ez lehetetlen. El kell ismernie a szakszervezeteket, az egész országra szóló kollektív bérszerződésekkel bizonyos állandóságot kell teremteni az egész iparban, persze nem örökre — ez lehetetlen a mai társadalmi rend mellett —, hanem egy bizonyos időre. Ha így figyelme és ereje, mely eddig állandóan a munkásmozgalmakban volt lekötve, felszabadul, erélyesen hozzá kell látnia az ellenzéki szervezkedéshez, az agrárius érdekuralom megdöntéséhez vagy legalább korlátozásához.

Be kell végre látnia a magyar burzsoáziának, hogy egyelőre más, sokkal fontosabb érdekei is vannak, mint egy-egy munkásmozgalom esetleges letörése! Be kell látnia, hogy ezerszerte nagyobb gazdasági érdekeket áldoz fel azért a segítségért, melyet a kormány neki a munkások ellen, amúgy is a siker minden kilátása nélkül, nyújt. Szóval itt az ideje, hogy a magyar burzsoázia modern, messzelátó gazdasági politikához fogjon és feladja mostani rövidlátó kapzsiság sugallta politikáját. Aminél számára nem lehet utolsó szempont az sem, hogy ezen modern politikai harcát az agrár-feudális uralom ellen a munkásság tábora, mint minden haladás elszánt harcosa, tetterős rokonszenvvel fogadná.

Népszava, 1907 július 20. Burzsoá politika.

1907 július 26

A NÉPSZAVA ELUTASÍTJA A „REAKCIONÁRIUS" PARASZTSÁGGAL VALÓ EGYÜTTMŰKÖDÉST

... A magyar parasztság rossz helyzete mindenki előtt ismeretes. A gazdálkodás módja még kezdetlegesebb, mint a földbirtokosoknál, az eladósodás óriási, az árverések száma sok tízezerre megy évente.

Ezen állapot okai részben történelmiek, részben gazdaságiak, részben pedig politikaiak.

Történelmi ok, hogy a magyar nemesség, midőn 1848-ban „nagylelkűen" lemondott a már amúgy is tarthatatlan jobbágyintézmény további fenntartásáról, *a földosztáskor irgalmatlanul becsapta a jobbágyságot.* Mindenütt a leghitványabb, legrosszabb fekvésű föld jutott a parasztoknak, a java megmaradt a nemességnél, a mai nagybirtokosok elődjeinél. Hasonlóan becsapták a parasztságot minden kataszterfelvétel, birtoktagosítás, legelő- és erdőfelosztás alkalmával, mennyiségileg és minőségileg egyaránt.

Gazdasági okai részben technikaiak — a kis földdarab művelése nehezebb, mint a nagyé; a szétforgácsolt, a határban sokfelé elszórt földdarabok művelésénél sok idő kárba vész stb. — részben általános jellegűek.

Ugyanis a kapitalizmus meghonosodása, a készpénzadó-rendszer, az olcsó külföldi iparcikkek bejövetele szétbomlasztotta a saját fogyasztására berendezett parasztgazdálkodást. A készpénzben fizetendő adó miatt kénytelen *árut* termelni és itt, az árutermelésben, nem bír versenyezni az erre berendezett nagybirtokkal. A gyárilag előállított iparcikk kiszorítja a házilag készített, saját fogyasztásra szánt iparcikket. Egyszóval a kapitalisztikus termelési rendszer nem fér meg a parasztgazdálkodással; a parasztság züllése egész Európában többé-kevésbé mutatkozik.

De a magyar parasztság züllésének igen nevezetes politikai okai is vannak. Az agrárius lapok állandóan úgy tüntetik fel a dolgot, mintha a parasztság és a földbirtokosok érdeke és politikája azonos volna. Tényleg azonban az egész agrárpolitika mindig csak a nagybirtokosok érdekét szolgálta és sugallja, minél kisebb a parasztbirtok, annál kevésbé azonos a paraszt érdeke a földbirtokos érdekével. A törpebirtokosnak pedig már ellenkezik az érdeke a nagybirtokoséval!

A nagybirtokosok mindig magas gabona- és állatárakra törekedtek, mivel egész termelésük *árutermelés.* A paraszt termésének csak egy kis részét adja el; a nagyobb részénél, melyet maga fogyaszt el, egész mindegy neki, nagy vagy kis árat kaphatna-e érte, ha eladná. A parasztosztály legalsó rétegénél pedig, mely már nem képes saját szükségletét sem fedezni saját terméséből, káros a magas terményár!

Hasonlóan áll a dolog az alacsony munkabérekkel is, mely az agráriusoknak mindig egyik legfőbb törekvése volt. A kevés idegen munkást foglalkoztató parasztságot kevésbé sújtja a munkabér emelkedése; a törpebirtokosnak, ki maga is mezőgazdasági bérmunkát végez, pedig magas munkabér az érdeke, ellenkezőleg, mint a nagybirtokosoknak! Vagyis az agrárius politika, melyet a magyar kormányok folytattak, csak a parasztosztály gazdagabb részének használt; ellenben a szegényebb résznek határozottan káros volt.

Még rombolóbb hatással volt a magyar adórendszer a parasztságra. Míg a nagybirtokos ezerféle mesterkedéssel tud magán könnyíteni, az adó teljes súlyával nehezedik a parasztra, és adója a jövedelméhez képest minden önálló foglalkozású osztályénál nagyobb.

Végre a tőke, a kölcsön formájában, rettenetesen kizsákmányolja a parasztot. A rossz terméskor, improduktív célokra felvett kölcsönt többé visszafizetni nem tudja; a kamat lassanként felemészti birtokát.

A parasztosztály tehát, különösen a szegényebb rétegei, ellenségesen áll szemben úgy a kapitalizmussal, mint a nagybirtokkal. Közelfekvőnek látszik az a gondolat, hogy a parasztosztályt szövetségesül fogadjuk a munkásság küzdelmében. Ez azonban csak a parasztság leg-

szegényebb részénél, a törpebirtokosságnál, mely tulajdonképpen bérmunkás és a mezőgazdaság munkássághoz tartozik, biztat sikerrel. De itt is borzasztó nagyok a nehézségek.

A parasztosztály ellensége ugyan a kapitalizmusnak, de másképp mint a munkásság. A parasztosztály reakcionárius a szó igazi értelmében. Szeretné megsemmisíteni a kapitalizmust, visszaállítani a régi viszonyokat, a terménygazdaságot, a házi ipart, „a régi jó időket". Távol élve az ipari központoktól, nem látja a kapitalizmus hatalmas termelési erejét, óriási kulturális jelentőségét. A tőke a leggyűlöletesebb formában, mint kölcsön-, illetve uzsoratőke áll szemben vele; ezért gyűlöli és szeretné megsemmisíteni az egész modern világot. Ellenben a munkásosztály felismeri a kapitalizmus nagy fontosságát a termelésben: nem az új termelési módot akarja eltörölni és a régi primitív viszonyokat visszaállítani, hanem a kizsákmányolást akarja megszüntetni a kapitalizmus által felhalmozott termelési erők felhasználásával, a nagy gyárakkal, óriási gépekkel, a modern világ minden technikai küzdelmével.

A világnézet ezen óriási, döntő különbsége szinte lehetetlenné teszi a parasztosztállyal való, még pillanatnyi együttműködést is. *A munkásság előre néz, a haladást, a jobb jövőt képviseli a mai társadalomban. A parasztosztály a múltban látja az üdvöt, a kezdetleges termelési viszonyokban, a barbárságban.* A paraszt görcsösen ragaszkodik birtokához, még akkor is, midőn már nem is az övé, hanem valójában hitelezőjéé. Lemond a kultúra minden vívmányáról, dolgozik korlátlan munkaidőn át, véres verejtékkel, csakhogy megmaradjon foldje birtokában. Talán hosszú, nehéz felvilágosító munka árán lehetséges lesz a parasztság legszegényebb rétegét megnyerni a szocializmus számára. A birtokosabb része mindig reakciós fog maradni.

Birtokfelaprózás, ház- és birtokvédelem, egy gyermek öröklése, uzsoraellenes törvények, a kapitalizmust és szabad forgalmat gátoló mindenféle intézkedés, ilyenforma lesz azon új parasztpártnak a programja, mely az általános választójog behozatala után alakulni fog, mely alakulás csírája már a mai Függetlenségi Párt reakciós csoportjában megvan. Reakció minden téren; ez a parasztpolitika lényege. És ezen politikától bennünket még nagyobb úr választ el, mint a felvilágosodott burzsoázia politikájától.

Népszava, 1907 július 26. Parasztpolitika.

299

1907 augusztus 1

A NÉPSZAVA A KISPOLGÁRSÁGRÓL

A kapitalizmus fejlődése nemcsak a parasztságot tette tönkre, hanem még fokozottabb mértékben a régi társadalom egy másik rétegét, a kispolgárságot, a mesterembereket és kiskereskedőket . . .[1]

A munkásság nyugodtan szemléli a kapitalizmus hatalmas fejlődését; hisz biztos abban, hogy — bár tán hosszú és önfeláldozó küzdelem után — de előbb-utóbb az ő birodalma fogja felváltani a kapitalizmust! De mit várhat, mit remélhet a kispolgárság a jövőtől?

A kispolgárság, éppen úgy, mint a parasztosztály, a múltban látja az üdvöt. A régi kor az ideálja, amikor még nem voltak nagy gyárak, amelyek olcsón készítettek iparcikkeket, mikor még nem volt vasút, mely messze földről a kisvárosokba cipeli az árukat; mikor még mindenki megelégedett a saját községebeli iparos készítményeivel; mikor még nem volt öntudatos munkásosztály, mely részt akar a kultúra áldásaiból, hanem „patriarchális viszony" volt mester és segéd között.

Valóban, nincs elkeseredettebb ellensége a munkásság törekvéseinek, mint a kismunkáltató. A béremelés, melyet a munkásság kiküzd magának, szemmelláthatóan az ő keresetét kisebbíti. A gyáros új technikai berendezéssel megnagyobbítja a munka produktivitását és ezzel, esetleg

[1] A következőkben a cikk a kispolgárság pusztulásával foglalkozik.

áremeléssel, kartellel, trösztte ellensúlyozza a béremelkedést és a munkaidő-megrövidítést. A kisiparos erre nem képes. Méltatlankodva utal arra, hogy mennyit dolgozott legénykorában, s hogy milyen kevés fizetéssel elégedett meg. Nem tudja megbocsátani a munkásságnak, hogy haladni akar, hogy emberibb módon akar élni, mint régente! Csak egy igen kis rétege a kispolgárságnak, mely közvetlenül és kizárólag a munkásosztályból él: kocsmárosok, élelmiszerkereskedők, kiknek érdeke, hogy emelkedjék a munkásság fogyasztóképessége, rokonszenveznek a munkásság gazdasági küzdelmével. A kispolgárság nagy tömege, elsősorban a kismunkáltatók, a legizzóbb gyűlölettel látják a munkásosztály előrenyomulását.

A kispolgárság gazdasági helyzete kijelöli politikai törekvéseit is. Reakciós, tehetetlen, kilátástalan politika ez! Hisz éppen a mai társadalom két leghatalmasabb elemével áll ellentétben: a nagyburzsoáziával, melyé a jelen és a közeljövő, és a proletariátussal, mely diadalmasan halad előre a jövő felé. *A kispolgárságnak nincs és nem is lehet pozitív gazdasági és politikai programja, mert egész gazdasági létalapja ellentétben áll a gazdasági fejlődés irányával.*

Ahol van kispolgári párt, ott kimerül a tevékenysége mindenféle aprólékos reakciós intézkedésben, kívánságban. Képesítéshez kötni az iparűzést, korlátozni az iparosok számát, anyagbeszerző és elárusító szövetkezeteket alapítani; ilyenek a kisiparosok kívánságai. Könyörögnek a kormánynak adóelengedésért, a hadsereg részére való szállításért, kölcsöngépekért. És mivel gazdasági programja nincs és nem lehet, a kispolgárság kész anyaga minden demagóg pártalakulásnak, antiszemitizmusnak és nacionalizmusnak.

Mindent összevéve, pártunknak semmi érintkezési pontja nincs a kispolgársággal, mint osztállyal. Érdekeink ellentétesek, és mi nem tehetünk és nem is akarhatunk semmit sem tenni a kispolgári osztály erősítésére.

De ezzel nem azt akarjuk mondani, hogy hagyjuk egészen figyelmen kívül a kispolgári osztályt. Ellenkezőleg, amennyiben jutna idő, igyekezni kell felvilágosítani a kispolgárságot saját helyzete tarthatatlanságáról; *fel kell világosítani a munkásosztály törekvéseiről, hogy legalább akkor, amikor gazdasági bukása után proletárrá válik, ne legyen többé ellensége a munkásságnak, ne legyen sztrájktörő vagy anarchista.*

A jelenlegi ipari fellendülés némileg a kispolgárságnak is javára vált. De a legközelebbi ipari válság ismét ezerszám fogja a kispolgárságot a proletárság soraiba dobni. *Fel kell világosítani őket, hogy ez nem bukás, hanem emelkedés számukra, amennyiben egy züllő, reakcionárius, kultúraellenes osztály helyett egy törekvő, haladó osztály tagjaivá, az emberiség jobb jövőjét előkészítő küzdelem részeseivé lesznek.*

Népszava, 1907 augusztus 1. A kispolgárság politikája.

A Népszava 1907 augusztus 4-i számának „A hivatalnok osztály politikája" című cikke a hivatalnokok kizsákmányolásáról írt, rámutatva, hogy „a hivatalnok gazdasági helyzete csaknem azonos a munkáséval... A gazdasági helyzet azonossága az érdekek azonosságát idézi elő... A mai társadalomban csakis a munkásság lehet a hivatalnokok őszinte barátja és támogatója!"

300
1907

„A TÖMEGSZTRÁJK — A BARIKÁDHARC UTÓDA" — RÉSZLETEK BRESZTOVSZKY ERNŐ: „ÁLTALÁNOS SZTRÁJK ÉS VÁLASZTÓJOG MAGYARORSZÁGON" CÍMŰ BROSÚRÁJÁBÓL —

... S a barikád, amelyre végső elkeseredésük idején az elmúlt nagy idők forradalmi munkássága menekült, amelyen politikai jogokat vívott ki?

A barikád idejét múlta. Az a torlasz, amelynek segítségével Németországban, még inkább Franciaországban, de főként Spanyolországban nagy és jelentős engedményeket csikart ki a forradalmi munkásosztály, a múlt század közepén még hatékony eszköz lehetett Európában.

A katonaság fegyverzete nem volt akkor még oly tökéletesen gyilkoló, mint ma, s a nagyvárosok középkori alaprajza, a szűk és görbe utcák alkalmasak voltak hozzá. De sem a párizsi bulvárokon, sem a berlini Unter den Lindenen, sem a bécsi Ringstrassén, sem a budapesti nagykörutakon nem épülhetne ma torlasz anélkül, hogy pár perc alatt messziről rommá ne lehetne lőni ágyúval. Az önfeláldozó, lázadó hősök véresen vonaglanának a romok alatt, mielőtt puskájukat kisüthették volna vagy egyetlen ütést tehettek volna az egyenruhás hóhérokra. Hogy Oroszországban néha napokig tartott egy-egy barikádharc, az legfeljebb az ottani viszonyok különbözőségére vall: a katonaság fegyelmezetlenségére s az építés kevéssé modern jellegére. A torlaszharcok ott főként a munkásnegyedekben folytak, ahol szűkek az utcák, alacsonyak a házak, és aszfalt helyett könnyen felbontható kövezet van. Nyugat-Európában és nálunk is könnyelműség volna barikádokat építeni s harcot provokálni azzal a katonasággal, amely — sajnos — egyelőre még nagyon is „megbízható".

Ezért kellett a modern proletariátusnak a barikádharcok helyett újabb eszközt találnia nagyobb politikai eredmények elérésére . . .

Az anarchista általános sztrájk s a politikai tömegsztrájk

A politikai tömegsztrájk a munkásságnak a barikádos lázadást pótló utolsó fegyvere. Az osztályharcban az, ami az államok viszályaiban az ágyúdörrenés. Csak a végső esetben, a legnagyobb elkeseredés idején lehet hozzányúlni, de akkor *kell*. Kérdés csak az, hogy mikor jön el ez a végső eset? Akkor-e, amikor az egész társadalom átalakításáról, a kapitalizmus megdöntéséről van szó? Vagy előbb is, amikor csak jelentősebb politikai követelések kivívása, esetleg a munkásságot fenyegető nagyobb veszedelmek elhárítása a cél? Miképpen kell tehát a politikai sztrájkot felfogni? Mint a társadalmat egészen felforgató fegyvert? Vagy mint gyakorlati, ma is alkalmazható eszközt?

A tömegsztrájk története megadja a kérdésekre a választ.

A tömegsztrájk, mint politikai fegyver, már többször volt alkalmazásban, éspedig eredménnyel. Tehát ma már alkalmazható, s minthogy egyedüli fegyver bizonyos körülmények között — alkalmazni is kell. Maguk az anarchisták, akik az általános, társadalom-felforgató sztrájk eszméjét propagálják, szintén alkalmazták már átmeneti követelések kivívására. A francia szindikalisták (a munkásság politikai működését s az egész parlamentarizmust fölöslegesnek valló, tisztán szakegyesületben szervezkedő munkások) valóságos rendszert csináltak az általánosított rokonszenvi sztrájkból. A legcsekélyebb hatósági brutalitásra az egész város minden szakmája sztrájkba lép. S minthogy a politikai oldalról jövő támadás visszaverése legtöbbször sikerült is nekik, az anarchisták sem tagadhatják, hogy a tömegsztrájk ma már bevált fegyver politikai célok elérésére.

Az anarchistákkal szemben ennyit megállapítanunk most voltaképpen elegendő volna. Minthogy azonban a politikai tömegsztrájk hatékonyságának túlbecsülése éppen olyan végzetes hiba lehet egy mozgalomra, mint lebecsülése, meg kell határoznunk azt is, hogy mire, menynyire képes.

Varázserőt nem szabad neki tulajdonítanunk: arra, hogy minden munka megszüntetésével új társadalmat teremtsen s egy csapásra közös tulajdonná tegye a termelő eszközöket, nem lehet képes. Először azért, mert a termelés teljes megakasztását a munkásosztály is megérezné; másodszor, mert minden munkást sohasem lesz lehetséges munkabeszüntetésre bírni; harmadszor, mert a parlamentarizmus nevelő hatása nélkül sem a kollektivizmusba való átmenetre, sem a kollektív társadalom önkormányzatára nem volna elég fejlett a proletariátus.

Az általános sztrájkot tehát a parlamentarizmus helyébe állítani s úgy fogni fel, mint magát a társadalmi forradalmat: végzetes hiba, amely csírájában tönkre teheti egy politikai tömegsztrájk kilátásait.

A politikai tömegsztrájk nem elérése a munkásmozgalom végcéljának, csak egy lépés felé. Nem az egész társadalmat akarja megváltoztatni, csak a jelen társadalmon belül akarja a munkás-

ság politikai befolyását növelni vagy legalább megőrizni. Ezen céljának elérésére nincs szükség minden munka megszüntetésére, a sztrájk teljes általánosságára, hanem csak a szervezett és a szervezetek befolyása alá vonható munkásság csatlakozására.

Szóval: a politikai tömegsztrájk kivihető és nem utópisztikus, mint az anarchista általános sztrájk; nem áll szemben a parlamentarizmussal, mint amaz, hanem legtöbbször éppen érte folyik; céljaiban kisebb igényű, tehát annál sikeresebb lehet.

A munkásságnak tisztában kell lennie ezekkel a különbségekkel, de tisztáznia kell ezeket ellenfeleivel szemben is, akik — különösen Magyarországon — tudatlanságból állandóan összezavarják az anarchista általános sztrájk s a politikai tömegsztrájk fogalmát . . .[1]

Bresztóczy Ernő [Bresztovszky Ernő]: Általános sztrájk és választói jog Magyarországon. Budapest 1907. Népszava.

A MAGYARORSZÁGI SZOCIÁLDEMOKRATA PÁRT RÉSZVÉTELE A II. INTERNACIONÁLÉ 1907. ÉVI STUTTGARTI KONGRESSZUSÁN

301

1907 augusztus 18

RÉSZLETEK A MAGYARORSZÁGI SZOCIÁLDEMOKRATA PÁRTNAK A II. INTERNACIONÁLÉ 1907-ES STUTTGARTI KONGRESSZUSÁHOZ KÜLDÖTT JELENTÉSÉBŐL

A párt és a szakszervezetek közt levő kapcsolat[2]

A Magyarországi Szociáldemokrata Párt és a modern alapon álló szakszervezetek között egészen szoros a kapcsolat. A pártnak tulajdonképpen nincsenek is egyesületei, és kénytelen a szakszervezetekre támaszkodni. Magyarországon ugyanis nincsen az egyesületi jogról törvény. Csupán miniszteri rendeletek szabályozzák az egyesülési jogot, és így csakis a miniszterektől függ, hogy alakíthatók-e egyesületek. Politikai és munkásegyleteknek egyáltalán nem szabad fiókegyletet alakítani. Pártunknak még egyetlenegy politikai egyletet sem sikerült alakítania, mert még művelődési egyletek alapszabályainak jóváhagyását is megtagadja a miniszter azzal az ürüggyel, hogy az egylet nem az alapszabályokban kifejezett célokért, hanem az államra veszélyes célok megvalósításáért alakult. A szakszervezeteknek nem szabad politikai kérdésekkel és sztrájkok rendezésével foglalkozniuk.

Hogy mégis intézhessék a sztrájkok ügyét és politikával foglalkozhassanak, azért az osztálytudatos munkások megalakították az úgynevezett „szabadszervezeteket", amelyek a hatóságok ellenőrzése alól kivonják magukat, tehát titkosan — az uralkodó osztály véleménye szerint törvénytelenül — működnek.

E szabadszervezetek alkotják pártunk szervezetének alapját. Minden helységben, ahol szervezett munkások vannak, a szakmák szabadszervezetei bizalmi férfiakat választanak. E bizalmi férfiak alkotják a helyi pártszervezetet, amelyek élén áll a helyi pártvezetőség. A helyi pártszervezetek megyénként egyesülnek megyei pártszervezetekké. A megyei pártszervezetek agitacionális kerületek szerint kerületi pártszervezeteket alakítanak. A helyi pártszervezetek az évenként megtartott pártgyűlésre pártküldötteket küldenek, és a pártgyűlés választja meg a pártvezetőséget, mely a párt ügyeit intézi.

---

[1] Ezután a szerző a politikai tömegsztrájk történeti múltjával foglalkozik.

[2] A jelentés előző fejezetei a magyar munkásmozgalom fejlődését ismertetik az 1904-től 1907-ig terjedő időszakban.

Ha a párt valamely akciót akar megvalósítani, a szakmák szabadszervezeteinek bizalmi férfiait értekezletre hívja össze, és azok útján mozgatja meg a szakmák munkásait a párt érdekében.

A párt és a szakszervezetek fejlődése

A kormány reakciós irányzata miatt nincsenek ezek szerint Magyarországon a pártnak egyesületei. A szakszervezetek munkásai elfogadták a párt programját, és úgy fejezik ki a párthoz való tartozandóságukat, hogy szabadszervezeteikben teljesítik a pártadó fizetését. A párt számbeli gyarapodását a szakszervezetekben tömörült munkások taglétszámának a növekedése fejezi ki . . .[1]

A földmunkások rendszeres szervezkedése nem régi keletű. Szövetségük alapszabályait csak 1905 végén hagyta jóvá a minisztérium. A szövetség 1906 január havában alakult meg véglegesen. És noha úgy a hatóságok, mint az agráriusok pártja a legképtelenebb módon üldözi a szövetség tagjait, a szövetség egyre erősödik. Az üldözés mérvét mutatja az a körülmény, hogy a szövetségnek volt már több mint 600 csoportja, de a hatóság különböző ürügyek alapján feloszlatja a csoportokat, úgy hogy 1907 június 30-án már csak 391 csoport maradt. A földművesek szervezkedési vágyát mutatja, hogy a taglétszám állandóan emelkedik. A tagok száma volt:

1906	I.	évnegyed	végén	15 814
1906	II.	„	„	22 969
1906	III.	„	„	40 795
1906	IV.	„	„	48 616
1907	II.	„	„	72 562

A pártnak az utóbbi években való haladását igazolja a párt bevételeinek növekedése is. 1904 március 31-től 1905 március 31-ig a párt egész bevétele 193 735 K volt. 1905 április 1-én a párt magyar nyelvű központi közlönyét, a Népszavát napilappá tettük, és attól kezdve a párt bevételét össze se lehet hasonlítani az előző évek bevételeivel. 1905 március 31-től 1906 március 31-ig 258 000 K volt a bevétele, 1906 március 31-től 1907 március 31-ig pedig 361 000 K.

Pártadó címén befolyt:

1904—1905-ben	3 535 K
1905—1906-ban	13 000 K
1906—1907-ben	27 000 K

ami jelentékeny haladásra mutat.

A párt hathatósabb szervezése és az agitáció fokozása céljából a nagyobb és jelentékenyebb vidéki városokban *párttitkárságokat* létesítettünk. Jelenleg 15 helyen van ilyen titkárság, de valószínű, hogy több helyen is nemsokára létesül.

Az ország területe agitacionális területekre oszlik, amelyek megyei szervezetekre, a megyei szervezetek viszont helyi szervezetekre tagozódnak.

A Magyarországi Szociáldemokrata Párt nem oszlik meg nemzetiségek szerint. A párt egységes testet képez, amelynek élén áll a párt évi kongresszusán megválasztott pártvezetőség. Azonban a nem magyar ajkú (nemzetiségi) vidékeken lakó munkások sikeresebb szervezése és köztük a párt eredményesebb terjesztése végett 1906-ban elhatároztuk, hogy országos szervező bizottságokat alakítunk. Magyarországon van német, szerb, szlovák és román országos szervező bizottság, amelyek évenként legalább egyszer, de ha szükséges, többször is kötelesek a működési

[1] Ezután kimutatást közöl a szakszervezetek taglétszámának növekedéséről 1901—1906 között.

körükhöz tartozó bizalmi férfiakat, illetve a szervezetek kiküldötteit országos értekezletre egybehívni. A magyarországi német nyelvű szociáldemokrata munkások, akikre nagy szerep vár a mozgalomban, 1907 június hó 29. és 30. napján meg is tartották ezt az értekezletet . . .[1]

*

Az amerikai kivándorlás, mely 1904-ben a 100 000-en belül maradt, 1907 első felében a 124 000-et érte el . . . Hogy Magyarország részére ez az óriási kivándorlás romboló, nem kell tovább magyaráznom. Az amerikai kivándorlást ellenzők minden lármája ellenére megállapíthatjuk, hogy a kivándorlás az amerikai *munkásokra nézve* évről évre kevésbé veszélyes. Elsősorban azért, mert a kivándorló képzett munkások aránya, kik vagy szervezve vannak, vagy könnyen szervezhetők, folytonosan nő. A szlovák és rutén kivándorlók aránya erősen kisebbedik. A kulturálisan előrehaladott magyarok és németek között kevés az analfabéta, és végül a most kivándorló földmunkások sokkal nehezebben nyerhetők sztrájktörőkül, mint azok, kik egy évtized előtt vándoroltak ki, mert amazok többsége vagy már szocialista gondolkodású, vagy legalább is ahhoz közel áll. Ha mi képesek voltunk arra, hogy a kormány üldözése dacára minden irányban elégtelen eszközökkel rövid 18 hónap alatt 100 000 különböző nemzetiséghez tartozó földmunkást szervezzünk, úgy az amerikai szervezeteknek egy kevés osztálytudatosság mellett könnyű lesz rövid idő alatt a magyarországi kivándorlók többségét vagy a már fennálló szervezetekbe bevonni, vagy legalább elkülönítve szervezni.

Nem kicsinyes érdekek segíthetnek e bajon — ha tényleg van —, hanem csakis az a hatalmas szózat, amelyet Marx mint soha el nem enyésző örökséget hagyott hátra:

„Világ összes proletárjai, egyesüljetek!"

A visszavándorlás és bevándorlás

Hosszú ideig a kivándorlás hivatalos vigaszának azt látták, hogy legalább pénz kerül az országba. Miután a mindinkább érezhetővé váló munkáshiány kimutatta, hogy ez a vigasz nem igaz, következett a másik hivatalos vigasz: Hisz a legtöbben úgyis visszajönnek. Míg végre ez a vigasz is semmivé lőn.

Az előbbi évtizedekben, midőn a szlovákok képezték a kivándorlók fő részét, a statisztikai becslés szerint körülbelül 25% visszajött. De ez a kivándorlás csupán látszólagos volt. Csaknem az összes visszavándorlók vándormadarak voltak, kik ismét Amerikába tértek vissza, azonban nem pénzéhségből, hanem muszájból. A szlovák visszajött és még ma is visszajön, mert többnyire asszonyt és gyermekeket hagy itt, és ezenfelül Amerikában a jól szervezett pánszláv propaganda megakadályozza őt az elamerikaiasodásban, sőt pánszláv nemzeti érzést önt bele, ami ismét erős indítója a visszatérésnek. Ide visszatérve csakhamar konfliktusba kerül a helyi hatóságokkal, mert mint „amerikai", többé nem viselkedik a régi mód szerint a kis és nagy megyei basákkal szemben alázatosan, nemcsak kézcsókkal, hanem egyáltalán nem üdvözli őket, sőt ha vele beszélni akarnak, büszkeséggel angol válaszokat ad nekik. Hogy ezt azok az „urak" kétszeresen és háromszorosan zaklató bánásmóddal, melyre a mi romlott közigazgatásunk több mint elég alkalmat ad — fizetik vissza, az „amerikai" természetesen meg nem értheti. Ehhez járul még, hogy néhány évi itt-tartózkodás elégséges ahhoz, hogy az „amerikait" gazdaságilag is kivándorlásra bírja. Legfőbb vágya, midőn visszatér, lehetőleg sok föld. Szabad birtok azonban Felső-Magyarországban, melynek több mint fele kötött birtok, nagy ritkaság. Ha egy eladósodott dzsentri 100 vagy 200 holdját parcellázza, úgy azért teszi ezt, hogy rendbejöjjön és földeket parcellázva műkedvelő árakon adja el. És az „amerikai" 1600 koronás és még magasabb árakon fizeti a kétes értékű földek holdját (1600 négyszögöl). Ha megtakarított pénzeit ily módon „befektette", akkor csakhamar ismét az éhezésnél tart, és kölcsönt kell felvennie, hogy ismét Amerikába térhessen vissza.

[1] Ezután a jelentés a pártsajtót ismerteti, majd a „Függelékben" a kivándorlással foglalkozik. A „Függelék" első részében „A mai Magyarország gazdaságtörténelmi alapjai" címmel terjedelmesen ismerteti a magyarországi gazdasági és társadalmi fejlődést a XVI. századtól kezdve egészen a századfordulóig.

Másképp áll a dolog a kevésbé és rövidebb idő óta teljesen elnyomorult magyar és német kivándorlóknál. Ezeknél a családi kötelékek szorosabbak, családjukat, ha lehetséges azonnal magukkal viszik vagy küldetik, és minthogy ezenfelül a tengeren túl nem találnak nemzeti propagandát, sokkal ritkábban jönnek vissza. Ha azonban megtakarított pénzükkel visszatérnek, gyakran szintén működvelő árakat kell fizetniük a földért és birtokért, főleg a város közelében; de minden uzsorás földgseft ellenére, mely nálunk most virágjában van, a parasztok Közép- és Dél-Magyarországban gyakran 800—1000 koronáért sokkal jobb hold földet kapnak, mint a szlovákok 1600 koronáért. Nagyon gyakori eset az is, hogy a teljesen elszegényedett parasztcsaládoknak rokonai vagy barátai, kiknek birtoka van, a kivándorlás céljából kölcsönt vesznek fel, és a krónika sehol sem tudósít arról, hogy a kivándorlók egy ily kölcsönt a leghamarább vissza ne fizettek volna . . .

A ki- és bevándorlás statisztikája

A kivándorlás statisztikai adatainak gyűjtését csak 1899-ben kezdték meg a belügyminiszter rendelete folytán[1]. Azideig csak az Egyesült Államok statisztikája és a különböző kikötők adatai nyújtanak felvilágosítást a tengeren túlra történt kivándorlásról. Más országokba irányuló kivándorlásról csak hozzávetőleges adataink vannak. A magyar adatok azonban teljesen megbízhatatlanok, hiszen nagyon sokan úgy vándorolnak ki az országból, hogy a helyi hatóságoknak nincs is róla előzetes tudomásuk, és éppen azért ez adatok szerint rendesen sokkal kevesebb a kivándorlók száma, mint a kivándorlási kikötők adatai szerint, miért is, mint megbízhatóbbakat, ez utóbbi adatokat használtuk fel:

A tengeren túlra kivándorlottak száma:

1876—1880	közt	átlag	évenként	2 521	
1881—1885	,,	,,	,,	12 832	
1886—1890	,,	,,	,,	25 723	
1891—1895	,,	,,	,,	25 006	
1896—1900	,,	,,	,,	32 056	
1901—1905	,,	,,	,,	110 187	volt.

1904-ben 93 340 volt a kivándorlók száma, 1905-ben már 170 430-ra, majd 1906-ban 186 000-re, sőt 1907-ben, június hó végéig immár 124 000-re emelkedett.

Ausztriába 1900-ig körülbelül 280 000-en vándoroltak ki. Romániába 1881—1890-ig körülbelül 50 000 magyar vándorolt ki, csupán 1899-ben 6668-an, és 1905-ben már 11 021-en. A többi Balkán-államba 1899-ben 770, 1901-ben 967, de 1905-ben már 2054 ember vándorolt ki, Németországba 1899-ben 490-en, 1901-ben 1127-en, 1905-ben pedig már 5972-en, a többi európai államokba 1899-ben 917-en, de 1905-ben már 4234-en vándoroltak ki.

Az 1899-ben kivándoroltaknak valamivel több mint 22%-a magyar, körülbelül 11%-a német, 11,5%-a román, mintegy 43%-a pedig szlovák és rutén volt. 1905-ben a következő volt az arány: magyar körülbelül 28%, német több mint 17%, román éppen 6%, szlovák és rutén csak valamivel több, mint 31%.

1896-ban csak 4% volt a képesített kivándorló munkások száma, 1905-ben azonban már 14,3%.

1898-tól 1901-ig a magyar kivándorlók közt az analfabéták százalékszáma a következőképpen alakult: magyar 12,2%, szlovák 27,6%, rutén 49,5%, horvát 38,4%.

A visszavándorlók száma a korábbi évtizedekben körülbelül 25%, kik közül 20% bizonyos idő múlva ismét kivándorolt, és csak 5% maradt itthon, míg 1905-ben csak 10% volt a visszavándorlók száma . . .[2]

A bevándorlásról semmiféle adatok sem állanak rendelkezésünkre, mivel a kormány csak

[1] Lásd Belügyi Közlöny. 1899. IV. évf. 62—74. old.
[2] A jelentés ezután statisztikai adatokat közöl a földbirtok megoszlásáról.

1906-ban rendelte el az adatok összegyűjtését. Dr. Thirring Gusztáv tanár, a Fővárosi Statisztikai Hivatal igazgatója 1880—1890 között 29 640-re teszi a bevándorlók számát, amely azóta szintén növekedett. Agrárius források körülbelül 110 000-re becsülik a bevándorlottak számát . . .[1]

A magyar kormány minden törvény, rendelet és költségeskedés ellenére sem éri el célját. A ki- és bevándorlás nem fogy, hanem növekszik, annak vezetése pedig egyre nagyobb mértékben siklik ki a kormány kezeiből. Mint minden téren, így itt is csődöt mond a feudalizmus. Meglepte az aggkori gyengeség, immár a végét járja.

Melléklet a Népszava 1907 augusztus 18-i számához. A Magyarországi Szociáldemokrata Párt jelentése az 1907. évi augusztus hó 18—24. napján Stuttgartban tartandó nemzetközi kongresszushoz.

A Népszava 1907 augusztus 13., 14., 15. és 17-i száma „Nemzetközi pártproblémák" címmel; a Szocializmus Ipolyi Tamás [Kunfi Zsigmond]: „A stuttgarti nemzetközi kongresszus" című cikkében *(Lásd Szocializmus, I. évf. 1906—1907. 577—588. old.)* foglalkozik a stuttgarti kongresszuson tárgyalásra kerülő fontosabb kérdésekkel.

A II. Internacionálé stuttgarti kongresszusa (1907 augusztus 18—24) az első orosz forradalom nyomán világszerte megélénkült munkásmozgalomra támaszkodó baloldali, forradalmi csoportok és a szintén megerősödött, már támadólag is fellépő revizionisták és opportunisták közötti harc színtere volt. A kongresszuson részt vett *V. I. Lenin* vezetésével a bolsevikok egy csoportja is.

A stuttgarti kongresszus egyik fő kérdése a gyarmati kérdés volt. Lenin leleplezte van Kol holland szocialista opportunista határozati javaslatát a kapitalizmus állítólagos „civilizáló" szerepéről a gyarmatokon, és rámutatott a gyarmatosítók barbár módszereire, amelyekkel a gyarmati népek millióit kizsákmányolják. A kongresszus a határozati javaslatot szótöbbséggel elvetette, bár több, gyarmatokkal bíró ország szocialistái mellette szavaztak. Az e kérdésben elfogadott határozati javaslat elítéli a gyarmati elnyomást és kizsákmányolást, s kotelezi a szocialista pártokat, hogy küzdjenek a gyarmati népek jogait biztosító reformokért.

A II. Internacionálé vezetőinek opportunizmusa megmutatkozott a háború és militarizmus kérdésének vitájában, midőn mindenfajta antimilitarista propagandát elleneztek azzal az indokolással, hogy a militarizmus és a háború „törvényes gyermekei" a kapitalizmusnak. A Bebel és Guesde által benyújtott határozati javaslatok nem tartalmaztak semmiféle útmutatást a proletariátus aktív harca számára. Hervé anarchista jellegű javaslatában általános sztrájkot és felkelést hirdetett minden háború ellen. Lenin egyaránt élesen bírálta a jobboldaliak és centristák, valamint a „baloldaliak" antimarxista nézeteit. Egyedül Lenin adott helyes választ a háború és militarizmus kérdésére, Rosa Luxemburggal együtt több módosítást javasolva Bebel határozati javaslatához. Ezek a módosítások megmutatták, hogyan kell harcolni a háború veszélye ellen, és meghatározták a proletariátus követendő magatartását ebben a kérdésben. A kongresszus a lenini módosításokat elfogadta, de az imperialista háborúnak polgárháborúvá való átváltoztatására vonatkozó pont fogalmazását megváltoztatva, azt homályossá, félremagyarázhatóvá tette.

Éles harc fejlődött ki a kongresszuson a párt és szakszervezetek közötti viszony kérdésében is. A jobboldaliakkal szemben, akik a szakszervezetek „semlegességét" hangoztatták, a kongresszus túlnyomó többsége (212 szavazattal 18 ellenében) a párt és a szakszervezetek közötti „szoros együttműködés" szükségességét kimondó határozatot fogadta el. A határozat ugyanakkor elhallgatja a párt vezető szerepének fontosságát.

A bevándorlás és kivándorlás, valamint a nők választójogának kérdésében is meghátrálásra kényszerültek a nyílt opportunisták.

V. I. Lenin speciális tanácskozást hívott össze Stuttgartban a baloldali csoportok tömörítésének céljából. Bár ez a lépés — mivel a baloldaliak erős centrista befolyás alatt álltak — ekkor még nem járt eredménnyel, V. I. Leninnek az opportunistákkal való szakításra irányuló törekvését a történelem mindenben igazolta.

A Magyarországi Szociáldemokrata Párt a kongresszuson 27 küldöttel képviseltette magát. Többen közülük részt vettek a kongresszus egyes bizottságainak munkájában. (Az egyik küldött, Diener-Dénes József felszólalását és az általa a kivándorlás és bevándorlás kérdésében benyújtott határozati javaslatot lásd e kötet 556. old.) A küldöttek a kongresszusi többséggel együtt szavaztak az egyes határozati javaslatok elfogadásakor.

A Népszava 1907 augusztus 18., 20., 23., 24., 25. és 27-i számaiban „Stuttgart" címmel részletes tudósításokat közöl a kongresszusról. Emellett 1907 augusztus 15., 16., 17., 20., 23., 24., 25. és 29-i számában „Nemzetközi jelentések" címmel ismerteti az egyes szocialista pártoknak a kongresszushoz benyújtott jelentéseit.

302

1907 augusztus 22

DIENER-DÉNES JÓZSEF FELSZÓLALÁSA A BE- ÉS KIVÁNDORLÁS KÉRDÉSÉT TÁRGYALÓ BIZOTTSÁG ELSŐ ÜLÉSÉN

Diener-Dénes József (Magyarország) kijelenti, hogy az amerikai határozati javaslat *külsőleg* teljesen megfelel a szocialista elveknek, de a *sorok közt* a bevándorlás megszorítására való kívánság tűnik ki. Tényleg kitűnt különben, hogy úgy az ausztráliai küldött, mint Hillquit a kínai

[1] Ezután a jelentés a „be- és kivándorlás korlátozására szolgáló törvényes és közigazgatási rendszabályokat" ismerteti.

és japán munkások bevándorlásának eltiltását szükségesnek találták[1]. Sőt továbbmentek, és kifejtették, hogy csak a „normális" bevándorlást kell tűrni, az abnormálist nem. Ha Hillquit kívánságára minden forradalmi frázistól eltekintünk, akkor három szempontot kell a kérdés megítélésénél figyelembe vennünk. *Először faji szempontból* nem elegendő, ha az amerikaiak csak elvileg nem tesznek különbséget faj és faj között. Hillquit azt állítja, hogy a mongol faj nem szervezhető, mert nem iparral foglalkozó nép. Ha ma még nem szervezhető, 10—15 év múlva majd szervezhető lesz. Példa erre a magyar kivándorló, akiről szintén azt állították az amerikaiak, hogy nem szervezhető. Mi mégis szerveztük őket, és ma már az amerikaiak is elismerik, hogy szervezhetők. *A másik szempont a bér leszorítása* a bevándorlók által. Roppant korlátolt álláspont az, mely azt véli, hogy csak a munkások számától függ a munkabér alakulása. Ha ez a szempont oly döntő volna, akkor a szociáldemokratáknak a gépek ellen kellene állást foglalni, mert ezek sokkal több munkást dobnak a piacra, mint a bevándorlás. Ha az amerikaiak azt hiszik, hogy *proletárvédvámmal* meg tudják tartani a bérek magasságát, akkor majd úgy járnak, mint a kapitalisták, akik azt hitték, hogy az ipari és agrár-védvámmal mentve lesznek a versenytől. Ez a védekezés mindenütt csődöt mondott. *Harmadik szempont* a kapitalisztikus *visszaélések* dolga a bevándorlásra és kivándorlásra. Ezek ellen igenis az egész vonalon harcolni kell. Minden szocialista pártnak arra kell törekednie, hogy minden állam viszonyaihoz képest egy *bérminimum* létesüljön. Meg kellene akadályozni, hogy akár magánosok vagy akár — *mint Magyarországon* — az *állam* sztrájktörő telepet létesíthessenek és hamis ígéretekkel idegeneket becsábítsanak az országba a *harcoló proletariátus letörésére.* Végre nemcsak szigorúan, hanem lelkiismeretesen ellenőrizni kell a hajóstársaságokat, hogy *ki ne zsarolhassák a kivándorlókat.*

Népszava, 1907 augusztus 22. Stuttgart.

A stuttgarti kongresszuson megjelent magyarországi küldöttek közül *Diener-Dénes* József, *Groszmann* Miksa *Schmiedl* Lipót és *Weltner* Jakab vett részt a be- és kivándorlás kérdését tárgyaló bizottság munkájában.

Diener-Dénes felszólalását — rövidített formában — közli a II. Internacionálé kongresszusi jegyzőkönyve is. *(Lásd Internationaler Sozialisten-Kongress zu Stuttgart von 18 bis 24 August 1907. Berlin 1907. Vorwärts. 115. old.)*

A bizottság második ülésén Diener-Dénes és társai a következő határozati javaslatot terjesztették be:

„A kongresszus kijelenti, hogy a bevándorlás és kivándorlás korlátozására irányuló minden törvényes vagy közigazgatási intézkedést *elvet,* mert ez ellentmond a proletariátus nemzetközi szolidaritásának.

A kongresszus kijelenti továbbá, hogy annak felismerésével, hogy a proletariátus fejlődésének kulturális foka minden országban annak gazdasági feltételeitől függ, minden faj és nemzet proletariátusának *megbélyegzése ellen,* hogy az alsóbbrendű, *erélyesen tiltakozik.* A kongresszus minden ország szociáldemokratáinak kötelességévé teszi, hogy a bevándorló proletariátust *felvilágosítsa, osztálytudatra keltse és szervezze.*

A kongresszus végül a különböző országok illetékes szocialista testületeit megbízza, hogy minden rendelkezésükre álló eszközzel oda törekedjenek, hogy *emberies megélhetés biztosítására bizonyos bérminimum megállapítását követeljék.* Követeljék továbbá, hogy a hajóstársaságok köteleztessenek a kivándorlók egészségének biztosítására megfelelő intézkedések tételére; továbbá gondoskodjanak a szocialista testületek arról is, hogy a kivándorlók és bevándorlók a honosságot könnyen elnyerjék, illetőleg ha hazájukba visszatérnek, ott is könnyen visszaszerezzék honosságukat." *(Lásd Népszava, 1907 augusztus 22. Stuttgart.)*

A kongresszus által a be- és kivándorlás kérdésében elfogadott határozat több szocialista párt, köztük a Magyarországi Szociáldemokrata Párt, határozati javaslatainak egyesítéséből jött létre.

---

[1] Hillquit, az amerikai munkások küldötte, hozzászólásában a be- és kivándorlás két formáját különbözteti meg: a kapitalista társadalmi rend lényegéből fakadó természetes be- és kivándorlást, amelynek „az amerikaiak a legnagyobb szabadságot biztosítják" és az idegen munkaerőnek a kapitalisták által szorgalmazott importját, amelynek a bérletörés és a sztrájktörők toborzása a célja. Az amerikai tőkések főként kínai és japán munkásokat hoznak be, akik elmaradottságuk következtében szervezetlenek.

Hillquit megjegyzi, hogy noha az amerikai munkásokat faji előítéletek nem befolyásolják, mégis különböző rendszabályokat foganatosítanak ezek ellen a munkások ellen, hiszen a hazai sztrájktörők ellen is a legkeményebb harcot kell vívniuk. Ha ezt nem tennék, a szocialista munkásmozgalom fejlődését akadályoznák, mert „aki a szervezett munka ellen van, az mi ellenünk van". *(Lásd ugyanott, valamint Internationaler Sozialisten-Kongress zu Stuttgart von 18 bis 24 August 1907. Berlin 1907. Vorwärts. 114—115. old.)*

303

1907 szeptember 10

A BUDAPESTI ÖSSZBIZALMI TESTÜLET FELHÍVÁSA AZ OKTÓBER 10-I ÁLTALÁNOS SZTRÁJKRA ÉS TÜNTETÉSRE

Magyarország népéhez!

12 hónap óta őrjöng a koalíciós uralom Magyarországon.

A diadalmas „nemzeti" harc „forradalmi" vezérei elérték vágyaik netovábbját. Kezükbe kaparintották az országot, *hogy elnyomorítthassák és kipuszttíthassák annak népét.*

A koalícióval a nép ellenségei jutottak uralomra. *Szabadon terpeszkedik a klerikalizmus, hogy a kapitalizmus szolgálatába kényszerítse a most élő nemzedéket, és megmételyezze már az iskolákban gyermekeinket, akikből rabszolgákat akarnak nevelni a népnyúzók részére.*

A föld urai, az agráriusok csak most éreztetik igazán, hogy *övék a haza.* Ti ne kérjetek részt a földből, a levegőből, a napsugárból és az élelmiszerekből.

Akinek nincs legalább 10 000 hold földje, *az ne kérjen részt a hazából.* Az húzódjék meg sötét, barátságtalan odvának mélyén, mert a koalíciós erkölcs azt tanítja, hogy a haza azoké a boldog utódoké, akiknek elődei a *hazaárulásért nagy földbirtokokat kaptak jutalmul.*

Előbújnak azok is váraikból az *új uralom* alatt, akik eddig megelégedtek, ha a nép verejtékes filléreit halomra gyűjthették: most szabadon, nyíltan, *piaci szemtelenséggel hirdetik az élelmiszer- és lakbéruzsorások, hogy*

joguk van meztelenre vetkőztetni a népet.

Van-e olyan munkás az országban, *aki becsületes* munkával, *tisztességes megélhetést* tud biztosítani saját magának és családjának? Ha fele keresete árán egy sötét lyukat bérelhet magának a munkás, csak néhány hónapig maradhat benne. Egy negyedév múltával 40—60, sőt 100 koronával emeli házbérét a *fosztogatók szervezett* tábora, jól tudva azt, hogy áldozatuk menthetetlenül ki van szolgáltatva falánk bérvágyuknak.

Hús csak ünnepnapkor kerülhet a munkás asztalára, és fényűzési cikk lesz nemsokára

a tej és a kenyér is.

Ti védekezni akartok e gaz, lelketlen kizsákmányolás ellen, odaálltok tömegesen a fosztogató háziúr lakása elé, hogy figyelmeztessétek: a nép türelmének is van határa. Soká nem állhattok ott, mert megjelenik a koalíciós uralom legnagyobb erőssége, a *rendőrkozák,* és közétek ver kancsukájával.

Ti szervezkedni akartok, hogy a *szervezett fosztogatókkal* szembeállíthassátok a munka szervezett hatalmát. Azt akarjátok elérni, hogy *ha a filléreiteken megszerezhető élelmiszerek összege mindig kevesebb lesz, akkor fizessék meg jobban munkátokat!*

Itt is akadályokba ütköztök. *A koalíciós uralom nem tűri meg a munkások szervezkedését.* A „nemzeti forradalmárok" uralma alatt *csak azoknak szabad szervezkedni, akik*

láncravert kutyákhoz

hasonlították a munkásokat. Virulnak a kutyaszövetségek[1], és *százával oszlatják fel a munkásszervezeteket.* A függetlenségi körökben, az úri kaszinókban és az úgynevezett hazafias egyletek-

[1] A munkáltatók szervezetei.

ben vad tivornya között költik el a ti munkátok értékét. A játékasztalon egy pillanat alatt többet nyernek vagy vesztenek, mint amit *ti tíz évi becsületes munkával meg tudtok keresni.*

Ide azonban nem hatol be a fekete gróf rendőreivel és csendőreivel. Az urak mulatságait nem zavarja meg semmi.

A koalíciós csendőruralom
csak a munkásokkal érezteti az állam szervezett hatalmát.

A rendőrkapitányok és szolgabírák csak a munkásokat zárják el, csak a munkás „izgatókat" toloncolják ki a városokból. Ti meg akarjátok akadályozni ezt az országpusztító munkát. Beszélni akartok ott is, ahol a törvényeket hozzák, *nektek, de nélkületek.*

Követelitek hangos szóval
az általános, egyenlő és titkos választójogot.

Azt mondjátok, a koalíció *ezzel a programmal* vállalt kormányt; azt mondjátok, *megígérte a király is ünnepélyes trónbeszédben e követelés teljesítését.*

A szemetekbe röhögnek: Hát jelent valamit a koalíciós ígéret? Hiszen becsapták saját híveiket is, akiknek *független hazát, önálló vámterületet és magyar katonát ígértek.* Egyetlen ígéretüket sem teljesítették, hanem elmentek Bécsbe, megszavaztak sok százmilliót és *titkos tanácsosok lettek.*

Bíztok a királyi szóban? Ők nem bíznak benne, és azt remélik, hogy a király *elveik elárulásáért és lakájkodásuk jutalmául* nem ragaszkodik a szavához, *nem sürgeti a választójog törvénybeiktatását.*

Október 10-én nyílik meg a magyar parlament. A megnyitásnak az általános, titkos választójog jegyében kell megtörténnie. Az egész ország népének ki kell mutatnia, hogy *elítéli és utálja* a koalíció országpusztító uralmát, és hogy törhetetlen szívóssággal ragaszkodik az *általános, egyenlő, titkos választójoghoz.*

A koalíció télről tavaszra, tavaszról őszre és őszről télre ígérte a reform megvalósítását. *Mindig merészebben, egyre arcátlanabbul élt vissza a nép türelmével.* Most már gúnyosan arról beszélnek, *hogy csak a jövő évben kerül a javaslat a nyilvánosság elé.*

Nos, mi azt mondjuk, a kormány *gyűlölheti az általános, titkos* választójogot, *a király megszegheti ígéretét, de a nép akarata felette áll a kormány és a király akaratának.*

Azt hirdették, *hogy a nép nem követeli* a választójogot. Október 10-én majd meggyőződnek róla, hogy az egész ország népe kész harcba szállni e követelésért, és *semmi körülmények között sem engedi azt elsikkasztani.*

Budapest összes szakmáinak megbízottai tegnap este[1] *megtartott ülésükön kimondták, hogy október hó 10-én* Budapesten

általános munkaszünet lesz.

Egyúttal kimondták azt is, hogy felhívják az *egész ország népét csatlakozásra. Ne legyen október 10-én egyetlen olyan város és község sem, ahol dolgozó munkást láthatnak.*

Az egész országban legyen

általános munkaszünet, és a nép mindenütt gyűlésekkel és *tüntetésekkel mutassa ki, hogy követeli az általános, titkos választójogot.*

A fővárosban minden szakma tartson gyorsan gyűlést, és jelentse be minél előbb, hogy csatlakozik-e a mozgalomhoz. A vidéki városok munkássága mindenhol együttes gyűlést tart, és állásfoglalását szintén minél előbb bejelenti a párttitkárságnál.

Szüneteljen október 10-én az egész országban minden tevékenység.

Ez lesz a harc kezdete. Tudjuk, hogy e tüntetéssel még nem vívjuk ki az általános választójogot. Tudjuk, hogy ellenfeleink megint *hazudni, rágalmazni fognak. Tudjuk, hogy ki fogják számítani,*

[1] Szeptember 9.

hány fillér vész e tüntetéssel kárba. Mindezt számításba vettük. Azonban a harc áldozatokkal jár. A magyar munkásság megmutatta, hogy tud áldozni, *és meg fogja mutatni, hogy harcolni is tud.*

Kíméletlen, elszánt forradalmi harc kezdődik október 10-én.

Azért küzdünk, ami a kormány programja, amit a király megígért.

Ne kergessék forradalomba az ország népét.

Adják, aminek megvalósítására szavukat lekötötték!

Fel a küzdelemre! Éljen a forradalmi szociáldemokrácia!

Népszava, 1907 szeptember 10. Magyarország népéhez!

304

1907 szeptember 15

A NAGYVÁRADI MUNKÁS UJSÁG AZ ÁLTALÁNOS SZTRÁJKRÓL

A budapesti szakmák összbizalmi testülete legutóbbi értekezletén kimondotta, hogy a parlament megnyitásának napján, október 10-én, Budapesten általános munkaszünet lesz, és egyúttal felhívta az egész ország népét a csatlakozásra.

A nagyváradi munkásság választott vezetői egyhangú lelkesedéssel csatlakoztak a budapesti munkásság határozatához, amely szívükből fakadt.

Éreztük itt valamennyien, hogy már elég volt a gyűlésezésből, a kormányhoz intézett *békés* felszólításokból: itt már tenni kell valamit.

Másfél esztendő óta várjuk türelmesen, hogy a kormány beváltsa programját, és megvalósítsa az általános, titkos választói jogot. S választói jog helyet kaptunk derestörvényt, alamizsnatörvényt[1]. A választói reform előkészítése helyett a koalíciós uralom kozákjai százával oszlatták fel szervezeteinket, százával záratták le sztrájkoló testvéreinket és toloncolták el mozgalmunk vezetőit: s az ekképp meggyengített proletár tömegre aztán ráuszították a kutyaszövetség profitéhes falkáját.

Legyen vége a néppel űzött frivol játéknak!

Mutassuk meg a kiváltságosoknak, micsoda hatalom rejtőzik a *nem* dolgozó proletárkarokban.

Október 10-én megáll az országban minden gép, nem füstölnek majd a gyárkémények, nem jelennek meg a lapok, zárva lesznek üzletek, kávéházak, vendéglők.

Ünnepe lesz az eljövendő népjognak!

Nemcsak Nagyváradon kell hogy megálljon minden tevékenység, hanem szerte a megyében, ahol harcosai vannak a népparlamentnek.

Felhívjuk az összes helyi és megyei szervezeteket, hogy a vezetőség határozatát szankcionálják, az összes szervező bizottságok haladéktalanul üljenek össze és az október 10-i munkaszünet végrehajtásának módozatait beszéljék meg, a műhelybizalmi férfiak tartsanak mindenütt műhelyértekezletet, melyen a nap nagy fontosságával foglalkoznak.

Nagyvárad és Bihar megye népe! Mindenütt *általános* legyen a munkaszünet, és a nép mindenütt gyűlésekkel és tüntetésekkel mutassa ki, hogy követeli az általános, titkos választói jogot. Kíméletlen, elszánt forradalmi harc kezdődik meg október 10-én.

Készüljünk a harcra! Éljen a forradalmi szociáldemokrácia!

Nagyváradi Munkás Ujság, 1907 szeptember 25. Az ölbe tett karok forradalma.

---

[1] Lásd e kötet 500. old.

305

1907 szeptember 22

RENDŐRBIZTOSI JELENTÉS A SZÉKESFEHÉRVÁRI POLGÁRMESTERHEZ A VASÚTI MUNKÁSOK GYŰLÉSÉRŐL

Tisztelettel jelentem, hogy a mai napon a Szűts-féle József utcai vendéglőben megtartott népgyűlés alulírottak jelenlétében a következőképp folyt le: Elnök: *Fülöp* István, jegyző: *Rabics* József és *Polyák* Mihály. Ezután a vasúti munkások gazdasági helyzetéről és politikai helyzetéről beszélt *Rudas* Sándor, aki többek között azt mondotta, hogy „az általános sztrájk alkalmával a hatóság a munkásokat a munkaadók kérelmére tartóztatta le, mert a munkaadók oly hatalmasak, hogy azok kívánsága a hatóságnak parancs". Ezután *Felner* Béla budapesti kiküldött beszélt, aki többek között a következőket mondotta: „Forradalom előtt állunk, éppen úgy, mint 1848-ban, ha akarjuk vértelen forradalom, de forradalom előtt állunk. A hatóság Székesfehérváron lábbal tiporta a törvényt, így üldözte a munkásokat, s csak így sikerült a sztrájkot letörni. A feudális urak kezében van a hatalom, akik a munkásokat elnyomják; így vérzik el Magyarország és a munkásai is, akik kénytelenek innen kivándorolni Amerikába, hol még jogot is kapnak. A kormány gyalázatos politikája miatt a szerb határ most is le van zárva, amivel az élelmet megdrágítja. Kossuth Ferenc, ahol tehette, rúgott a munkásokon, s bilincseket rakott rájuk. Az október 10-i tüntetés figyelmeztetés fog lenni, hogy vigyázzatok, mert ha jogainkat meg nem adjátok, jöjjön, aminek jönnie kell. Amint 1848-ban nem válogatták apáink az eszközöket, mi sem fogjuk válogatni, azt hiszem nekünk sem kell sokat gondolkozni, hogy mit csináljunk, hanem jöjjön, aminek jönnie kell. Hiába hoznak sztrájk- vagy egyéb törvényeket, ha a munkások türelme elfogyott, szétzúzza ezeket a bilincseket, és uralomra jut mint 1848-ban Magyarországon és másutt is. Ha október 10-én csak egy munkásnak is meggörbül a hajaszála, akkor meglátják, hogy mi fog következni".

Ezután az elnök a következő határozati javaslatot nyújtotta be: „A Székesfehérvárott 1907. évi szeptember 22-én megtartott nyilvános vasutas gyűlés kimondja, hogy az általános, titkos választójogért folyó mozgalom a munkásnépnek a gazdasági mozgalmában döntő befolyással bír, ami a vasutas munkásság életében is létszükségletet képez. Éppen ezért a székesfehérvári vasúti munkásság csatlakozik az országszerte megindult mozgalomhoz, s a többi városok vasúti munkásságának példáját követi, és az október 10-re megindult mozgalmat teljes erejével támogatni fogja." Ennek elfogadása után a gyűlés véget ért.

Székesfehérvár, 1907. évi szeptember 22-én. *Liszt Ferenc* mint ellenőrzéssel megbízott rendőrbiztos sk., *Galló András* mint kiküldött rendőr sk., *Horváth János* mint kiküldött rendőr sk.

Másolat. — MMI Archivum. Fejér m. főisp. ir. 1907—607.

Az irat mellett található a székesfehérvári rendőrkapitánynak a főispánhoz intézett jelentése, amely többek között a következőket mondja:

„Amennyiben a gyűlésen beszédet tartó Rudas Sándor helybeli nyomdai gépmester és Felner Béla budapesti kiküldött előadásaikban úgy a hatóságot, mint a kormányt sértő nyilatkozatok foglaltatnak, sőt határozott ellenállásra és tüntetésre hivatnak fel a jelenlevők, a jelentés eredetiben a helybeli királyi ügyészséghez további illetékes intézkedésre felterjesztve lett." *(Lásd ugyanott.)*

306

1907 szeptember 13

A PÉNZÜGYMINISZTER KÖRRENDELETE AZ ÁLLAMI GYÁRAK VEZETŐIHEZ A MUNKÁSSÁG MOZGALMAINAK MEGFIGYELÉSÉRŐL

Bizalmas úton arról értesültem, hogy a nemzetközi és a forradalmi szociáldemokraták Budapesten, Újpesten és a Csepel-sziget felső részén s az ország egyéb részeiben, különösen minden nagyobb ipartelepen, amely nemzetiségi vidéken van, *az október hó 10-ére tervezett tüntetést megelőző időben*, meglepetésszerű nagyobb zavargásokra készülnek.

Felhívom ennek folytán a Címet, hogy a vezetésére bízott bánya-, illetve ipartelepeken a munkások magatartását s esetleg készülőben levő mozgalmaikat kísérje éber figyelemmel, sürgős szükség esetén a magyar királyi belügyminiszter úr által egyidejűleg utasított budapesti államrendőrség, illetve vidéken a csendőrség segélyét haladéktalanul vegye igénybe, és észleleteiről úgy engem, mint az illetékes főispánt késedelem nélkül tájékoztassa.

A kezelése alatt álló *dinamitkészletek* megőrzésére és kiszolgáltatására különös gond fordítandó.

A Pénzügyminisztérium vezetésével megbízott magyar királyi miniszterelnök helyett:

Kupecz
államtitkár

Sokszorosított másolat. — O. L. PM. 1907—10. res.

Ezt a felhívást „Bizalmas! Kizárólag a főnök vagy helyettese kezéhez" jelzéssel megküldték az állami bányaigazgatóságoknak, a bányakapitányságoknak és az állami nyomda igazgatóságának. *(Lásd ugyanott.)*

Rendelkezésünkre áll a miniszterelnöki sajtóiroda szeptember 12-én kelt információja, amely a hozzáérkezett bejelentések alapján közli, hogy Budapesten és környékén szeptember második felére több helyen zavargásokat készítenek elő. A bejelentések szerint zavargásokra van kilátás a nemzetiségi területek nagyobb üzemeiben is. Az október 10-re tervezett tüntetésről az információ megállapítja, hogy arra többek között azért kerül sor, „mert a nehezebben fegyelmezhető nagyobb tömeg a vezetőkkel (különösen a régiekkel) elégedetlen és erélyesebb cselekvést kíván". *(Lásd ugyanott.)*

307

1907 szeptember 23

KOSSUTH FERENC KERESKEDELEMÜGYI MINISZTER A MÁV IGAZGATÓSÁGÁHOZ INTÉZETT RENDELETÉBEN MEGTILTJA A VASUTASOK RÉSZVÉTELÉT AZ OKTÓBER 10-I ÁLTALÁNOS SZTRÁJKBAN

Tudomásomra jutott, hogy az államvasúti munkások között izgató felhívások terjesztetnek, hogy a választójog kiterjesztése érdekében folyó évi október hó 10-én a nemzetközi szociáldemokrata párt által rendezendő általános munkamegszüntetésben részt vegyenek.

Feleslegesnek tartom rámutatni arra, hogy a kormány és a törvényhozás munkaprogramjának és gondoskodásának tárgyát képezi a választójogra vonatkozó törvény megalkotása, ennélfogva teljesen felesleges, hogy ez irányban a kormány és a törvényhozás sürgettessék.

Semmi körülmény között sem tűrhetem azonban, hogy az ily akcióban az államvasutak alkalmazottai részt vegyenek, és ezért felhívom az igazgatóságot, figyelmeztesse azonnal az államvasutak alkalmazottait és munkásait, hogy az október 10-re tervezett tömeges munkamegszüntetéstől annyival inkább tartózkodjanak, mert a munkában való meg nem jelenést az 1907. évi XLIX. tc.[1] alapján kibocsátott vasúti szolgálati rendtartás 33. §-ának és a magyar királyi államvasúti alkalmazottak részére kiadott szolgálati és illetmény szabályzat 45. §-ának 3. pontja szerint a szolgálati kötelességnek oly megtagadása, mely az említett rendtartás, illetve szabályzat 50., illetve 67. §-a értelmében a rendes fegyelmi eljárás mellőzésével a vasút igazgatósága, mint kivételes fegyelmi hatóság által való azonnali *elbocsátást* rendeli.

Ha mégis a szigorú figyelmeztetés dacára akár a központokban, akár a hálózat bármely részén akadnának egyesek vagy csoportok, akik, illetve amelyek folyó évi október 10-én engedély nélkül a szolgálatban, illetve a munkára meg nem jelennének, azok ellen az idézett szakaszok rendelkezéseit teljes szigorral és azonnal alkalmazza.

Utasítom egyúttal azon preventív intézkedések megtételére is, melyek szükségesek lesznek a jelen rendeletem s illetve a szolgálati rendtartás ellen vétők pontos és pártatlan megállapítására.

Kossuth sk.

Hivatalos másolat. — O. L. PM. 1907—10. res.

---

[1] 1907. évi XLIX. tc. „A vasúti szolgálati rendtartásról." *(Lásd Magyar Törvénytár. 1907. évi törvénycikkek Budapest 1908. Franklin. 486—487. old.)*

„Vörös Csütörtök" Budapesten (1907 október 10).
(Fénykép a Vasárnapi Ujság 1907 október 20-i számából.)

Földmunkások az 1907 október 10-i budapesti tüntetésen.
(Fénykép a Vasárnapi Ujság 1907 október 20-i számából.)

1907 október 10 Szegeden. A tüntetők felvonulása.
(Fénykép az MMI Archívumából.)

1907 október 10 Pécsett. Gyülekezés a felvonulás előtt.
(Fénykép az Október 10. című szociáldemokrata emléklapból.)

1907 október 10

TUDÓSÍTÁS AZ 1907 OKTÓBER 10-I TÜNTETÉSRŐL

A magyarországi proletárság történetében október 10. fordulópontot jelent. A politikai sztrájkok egyik leghatalmasabbika játszódott le az országban, tanúságot téve arról, hogy az ország munkássága egységes szervezeteivel, hatalmas forradalmi lelkesedésével nagy alkotásokra képes . . .[1]

Az október 10-i tüntetés nem egy pillanatra összeverődő tömeg felvonulása volt, hanem *a polgári társadalommal állandóan harcban álló szervezett munkástábor lelkes, áldozatkész csapatainak harci felvonulása.*

Szeptember 10-én jelent meg a budapesti bizalmi férfiak szózata Magyarország népéhez[2]. A felhívás meglepetésszerűen jött, mert senki sem volt elkészülve arra, hogy a szociáldemokrata párt néhány héttel a parlament megnyitása előtt ily nagyarányú tüntetés rendezését meg tudja kísérelni.

Szeptember 10-től október 10-ig lázas izgalomban volt az egész ország. Ez alatt az egy hónap alatt kitűnt, hogy milyen hatalmat képvisel a szervezett munkásság. Az értekezletek és a népgyűlések százain foglalt állást az ország népe az október 10-i tüntetés mellett. A szakmák munkásai egymással vetélkedve, mindenütt egyhangú lelkesedéssel csatlakoztak a mozgalomhoz.

A munkásságot nem tévesztette meg a polgári lapok lármája. Pedig a kormány mindent megtett, hogy a mozgalom jelentőségét csökkentse. Fenyegetésekkel és rágalmakkal dolgoztak a mozgalom kezdetén, majd később lelkes felhívásokat bocsátottak ki a polgárokhoz, hogy ne engedjék magukat a munkásoktól terrorizálni. Mintha a polgároktól függött volna a mozgalom sikere.

A gyárak és műhelyek nem a polgárok jóakarata miatt állottak üresen, a kávéházak és éttermek nem az üzlettulajdonosok jólelkűsége miatt maradtak zárva, *hanem mert a munkásság kivonult tevékenysége színhelyéről, és nélküle nincs élet a munkahelyeken.*

Felvirradt végre október 10. A város már a reggeli órákban is más képet mutatott, mint a köznapokon . . .

Az október 10-i tüntetés jellegét legjobban a csukott kávéházak és éttermek, továbbá a teherforgalom szünetelése mutatta. A pincérek és a fuvarosok teljes számban részt vettek a munkásság tüntetésén. Ez annál inkább becsülendő, mert mindkét szakma munkásai csak újabb időben csatlakoztak pártunkhoz. Összetartásuk, lelkesedésük és áldozatkészségük azonban egyenértékű a régebben szervezett munkásokéval. Mellettük és velük együtt az újabb szervezetek közül a gazdasági harcokban kipróbált légszeszgyári munkások vettek részt a tüntetésen teljes számban. A lámpagyújtók, a mészárosok és hentesek, a köztisztasági munkások tömött sorokban vonultak fel küzdeni a választójogért.

Nyolc gyülekezőhelyen találkoztak a főváros munkásai. Reggel 7 órától 9-ig egy nyüzsgő táborhoz hasonlított az egész város. A munkások csapatai lengő zászlókkal, víg zenével, zárt sorokban vonultak a gyülekezőhelyekre. 9 órakor hadirendben álltak a munkáscsapatok. Várták a jelszót, amely kiszólítja őket az utcákra. A küzdő harcosok tízezrei nem felsőbb parancsszóra, *hanem saját akaratukból* vonultak fel az ellenség ellen. Nem karddal és puskával mentek az ütközetbe. Harci eszközeik: az osztályöntudat, az áldozatkészség és a lelkesedés. Az ellenséget: a maradiságot és kulturálatlanságot csak ezekkel a fegyverekkel lehet legyőzni . . .

Amíg a főváros utcáin és a vidéki nagyobb városokban a munkások százezrei tömör sorokban adtak kifejezést annak, hogy nem hajlandók tűrni a jogfosztottságot, addig az összes szakmák küldöttei a parlament elnöke előtt álltak, hogy kifejezést adjanak a dolgozók egységes akaratának.

---

[1] A következőkben a tudósítás a tüntetés jelentőségével foglalkozik.
[2] Lásd e kötet 558. old.

Nem meghunyászkodó, alázatos kérelmezők gyanánt mentek elvtársaink az osztályparlament elnöke elé, hanem mint oly férfiak, akik tudják, hogy mögöttük egy egész ország népe áll.

A parlament elnöke, úgy látszik, nincs hozzászokva az ilyen küldöttségek fogadásához. Amint maga az osztályparlament reszkető félelmében intézkedett, hogy a nép ne kerüljön a kiváltságosok háza elé, úgy az elnök viselkedése is visszautasító, pöffeszkedő és méltóság nélküli volt. A küldöttség szónoka erős igazságokkal, megdönthetetlen számokkal igazolta, hogy az ország örvény szélén áll, hogy az osztályuralom pusztításait a nép nem bírja elviselni, és az elnök, valamint kísérete indulatos feleselléssel igyekezett a súlyos érvek hatását kisebbíteni. Az elnök modora és kicsinyes eljárása még a polgári sajtóban is visszatetszést keltett.

Garbai elvtárs, a munkások küldöttségének szónoka, a következő beszédet intézte Justh Gyula elnökhöz:

Nagyméltóságú Elnök Úr!

Megbízás alapján jöttünk ide. A Magyarországi Szociáldemokrata Pártban szervezett munkástársaink küldöttei vagyunk. Azoknak a munkásoknak, akik a mai napon, több százezren letették a munkaszerszámot, hogy dolgozó karjaik pihentetésével kifejezésre juttassák Magyarország polgársága és törvényhozása előtt, hogy nekik sürgősen kielégítendő kívánságaik vannak.

Amikor egy államban a dolgozók százezrei megállítják a gazdasági élet vérkeringését, felelősséggel tartoznak erkölcsileg a művelt világnak, s kötelesek megindokolni eljárásuk helyességét.

A történetíró ítélőszéke előtt állunk e pillanatban. Mert megállítottuk az ország anyagi életét, hogy a néma csöndben tisztán hallhassa mindenki az ország elnyomott munkásainak a gazdasági és politikai harcban kiformálódott követelését.

Az általános, egyenlő, titkos, községenként gyakorlandó választójog a követelésünk . . .[1]

Hogyan él Magyarország népe?

A jelentés szerint az országban levő felnőtt ipari munkások átlagos heti keresete 13 K az ipari nőmunkások átlagos heti keresete 6,50 K.

Az országban levő mezőgazdasági felnőtt munkások átlagos heti keresete a dologidő tartama alatt 9,30 K és a mezőgazdasági nőmunkásoké 4,26 K.

Ezen szomorú kereseti viszonyok arra kényszerítik a munkásokat, hogy sokan egy lakásba tömörüljenek, s egészségük és erkölcsi tisztaságuk feláldozása árán is megküzdhessenek a rettenetes lakbéruzsorával.

Ennek igazolására felemlítjük, hogy az Állami Statisztikai Hivatal jelentése szerint — amíg 1000 lakás közül Bécsben és Berlinben 280 lakás a túlzsúfolt és Szentpétervárott 460, addig Budapesten minden 1000 lakásból a hatóság 740-et talált túlzsúfoltnak.

Az ilyen lakásviszonyok azt eredményezik, hogy feltartóztathatatlanul pusztít a munkásság soraiban a tuberkulózis és mi, magyarok, odáig jutottunk, hogy ez a veszedelmes proletárbetegség az összes európai államok közül a magyar munkásokat legjobban tizedeli.

Bizonyítékunk erre ugyancsak az Állami Statisztikai Hivatal jelentése, mely szerint Hollandiában minden 100 000 emberből tuberkulózisban elhalt évenként 192, Angliában elhalt 201, addig Magyarországon 364.

De nemcsak ezt eredményezi az alacsony munkabér által előállott nyomorúság és kulturálatlanság, hanem a törvényhozás mulasztásai miatt befolyásolja a közegészségügyet, életkort és halálozást is.

Fel kell említenünk, hogy az ország tarthatatlan közállapotaira mutat az is, hogy nálunk a fent említett statisztikai jelentés alapján minden 100 000 lakosra csak 28 orvos esik és 9 szülésznő.

[1] Ezután a szónok rámutat arra, hogy a szociáldemokrata párt fenti követelését a munkásosztály nyomorának fokozódása indokolja.

Ezért van az, hogy az évenként rendesen elhalálozó félmillió ember közül $^1/_4$ millió orvosi kezelés nélkül pusztul el, és a született gyermekeknek $^1/_3$-át veszítjük el 5 éves koruk előtt.

Ezenkívül ugyancsak az Állami Statisztikai Hivatal jelentése szerint mondhatjuk, hogy 40 000 őrült és hülye jár szabadon ebben az országban felügyelet nélkül.

De nem nyújt az ország kultúra tekintetében sem sokat a munkásoknak, ha megnézzük, hogy Magyarországon az alig 20 milliónyi lakosból az iskolakötelesek 22%-a nem jár iskolába. Ahol az összes lakosságnak 49%-a, a 6 éven felüli népességnek pedig 38%-a analfabéta, ahol az iskoláknak 79%-a, a tanítóknak pedig 67%-a felekezetek kezén van, ott a néptörvényhozás megalkotását egy percig sem szabad a kultúra érdekében késleltetni.

A szakegyletek üldözése

A munkásság maga fel is ismerte haladásának nélkülözhetetlen útjait, és hogy megszerezze magának az elemi tudást, szakmánként szervezkedett és szakegyletekbe tömörül, hogy magába szívhassa azt a tudományt, amelynek segítségével rossz helyzetét megjavíthatja.

De a mostani törvényhozás néma hallgatása mellett az államhatalom ezeket a kultúrhelyeket is becsukatja, s ebben az esztendőben 354 szakegyesület hatósági úton való tönkretétele bizonyítja, hogy sok tennivalója van még ezen a téren is Magyarország népének.

Ne csodálkozzon tehát rajta senki, ha a magyar munkások látják, hogy szülőföldükön sem megélni, sem helyzetük javításáért egyesülni nem lehet, és így mindenre való tekintet nélkül ebből az országból kivándorolnak.

Ezért van az, hogy a legutóbbi két esztendőben a hivatalos kimutatás szerint is több mint 290 000 ember vándorolt ki.

Nagyméltóságú Elnök Úr!

Így néz ki Magyarország számokban. Ha ez így tovább megy, elvérzik az ország, és feltartóztathatatlanul rohan a végromlás felé.

Ezt akarjuk mi megváltoztatni a népparlament révén.

Ezért szükséges nekünk az általános, titkos választójog, mert mi ezt az országot meg akarjuk menteni.

Az említett jognak a megvalósításával a Magyarországi Szociáldemokrata Párt is beleilleszkedik a többi politikai pártok közé, s bíráló és alkotó tényezője lesz a magyar törvényhozásnak . . .[1]

Justh Gyula a következő választ adta a tartalmas beszédre:

Tisztelt Uraim! A kérvényt átveszem és kötelességszerűen a képviselőház elé fogom terjeszteni. Tekintettel mostani állásomra, nem lehet feladatom, de nem is volna helyes, hogy azon *érdekes felolvasás* minden részletére kiterjedő választ adjak, amely éppen most hangzott el igen tisztelt szónokuk ajkáról. Mindössze *egy tiltakozást* kell kifejeznem, másfelől pedig *egy kijelentésre* kell szorítkoznom. Tiltakozásom az ellen irányul, minthogyha ez a törvényhozás és ez a képviselőház nem teljesítené kötelességét. Aki figyelemmel kíséri ennek a képviselőháznak működését és *elfogulatlanul ítél*, osztályérdekek szem előtt tartása nélkül ítél, az be fogja ismerni, hogy ez a törvényhozás *a nép minden rétegének érdekét egyaránt szívén és lelkén viseli* . . .[2]

A küldöttség nevében *Garbai* elvtárs átadta a tüntető munkásság memorandumát, amely így hangzik:

Tisztelt Képviselőház!

1906. évi május hó 22-én királyi szó jelentette ki az országgyűlés házai előtt, hogy:

„Az alkotmányos élet korszerű fejlesztésének szempontjából *legfontosabb feladatát képezendi kormányunknak, hogy a politikai jogokat a társadalom minden rétegére kiterjesztve, a nemzet egészét*

[1] A következőkben Garbai a szociáldemokraták hazafiatlanságáról szóló vádakkal, majd a koalíció szószegésével foglalkozik.

[2] Ezután a tudósítás azt az éles vitát ismerteti, amely a küldöttség tagjai és a Justh kíséretében levő képviselők között lezajlott. Justh fenti kijelentése után ugyanis *Bokányi* Dezső közbekiáltott; „Ez szépen hangzik, de nem igaz."

vigye be a politikai élet sáncaiba. Évégből készítendi elő az általános szavazati jog szabad gyakorlására vonatkozó javaslatait, úgy a demokratikus eszme korszerű kívánalmainak, valamint a magyar nemzeti állam jellegének megóvása mellett.

Ezek, tisztelt urak, főrendek és képviselők, azok a feladatok, amelyekre kormányunk vállalkozott; *vállalkozott oly értelemben, hogy azok elsősorban és feltétlenül megoldandó kérdések, amelyek megoldása más kérdések feltevése által sem meg nem hiúsítható, sem el nem odázható*"[1].

Néhány nappal később, 1906 május 29-én, a kormány nevében annak feje így szólott a képviselőházban:

„Ezen, az állami élet működésének rendes menetét biztosító feladatokon kívül arra a nagy reformra vállalkoztunk, hogy a demokratikus eszme minden modern követelményének érvényesítésével behozzuk az általános szavazati jogot, és ezáltal a nemzet minden hivatott és arra képesített tényezőjét a politikai jogok szabad gyakorlásának osztályosává kívánjuk tenni.

Előterjesztendjük nemcsak a választási reformra vonatkozó javaslatokat, hanem a választási eljárásnak szabályozását. *Ebben nagyon természetesen a községek és helyenkénti szavazásnak lehetőségét,* a választókerületeknek a jogosult választók számarányához mért újabb beosztását"[2].

Királyi trónbeszéd és ünnepélyes kormány-kijelentés ígérték meg tehát a népnek, hogy legelemibb és legfontosabb jogát a legrövidebb idő alatt élő valóságként fogják a törvényhozás tényezői törvénybe iktatni.

Az alkotmányadta jogokból kirekesztett nép, amely eleddig csak az alkotmányadta kötelességeket és terheket ismerte, tudomásul vette az ünnepélyes ígéreteket. És az ígéret teljesülését türelmetlenül bár, de mégis csendesen várta. Türelmetlenné igazságának erőt adó, jogfosztottságának égető érzése tette a népet — várakozását csendessé politikai megfontoltsága és higgadtsága, az ünnepélyes királyi és kormányígéretek súlyában való bizakodása tette.

Ki kell mondanunk, hogy a nép türelmetlensége jogosultabb volt, mint az ígéretekre épített csendes higgadtsága. A nép még ma is jogfosztott. Az ígéretek még ma sem teljesültek. Hiába jelentette ki a királyi trónbeszéd, hogy az általános választójog megvalósítását más kérdések felvetése meg nem hiúsíthatja, el nem odázhatja. A nép igenis azt látja, hogy a kormány és képviselőház mindeddig más kérdések egész seregét siettek felvetni, és az általános választójog haladó szellemének homlokegyenest ellentmondó, népellenes módon megoldani. És látja azt, hogy a közbevetett törvények megalkotásakor tapasztalt nagy sietséggel ellentétben még csak a törvényhozás elé sem került az a törvényjavaslat, amely az általános választójogot, a titkos szavazást törvénybe iktatva, teljesülését jelentené a másfél év előtt elhangzott ígéreteknek.

S ezért a mai napon ismét az országgyűlés képviselőházához fordulunk, hogy emlékeztessük azokra az ígéretekre, amely ígéretek teljesítése minél inkább késik, annál inkább veszítenek súlyukból a nép szemében. S minél kisebb lesz a súlya ezeknek az ígéreteknek, annál lázasabb, annál égetőbb lesz a nép türelmetlensége, melyet nyugodt várakozásra csak ezek az ígéretek bírtak . . .[3]

*

Amíg a parlamentben pártunk küldöttsége és a képviselőház elnöke között a fent vázolt épületes jelenet lejátszódott, a főváros utcáin szakadatlan, tömör sorokban vonultak fel a munkások tízezreinek csapatai. Több mint 3 óra hosszáig tartott ez a felvonulás. A régi, kipróbált szervezetek mellett azok a szervezetek, amelyeket a szociáldemokrácia újabban hódított meg. Felvonultak ezrével a szervezett pincérmunkások, akiknek szoros összetartása okozta, hogy a kávések fájó szívvel húzatták le a redőnyöket, és a nagy éttermek tulajdonosai nem szolgálhatták ki vendégeiket. A fuvarosmunkások árvalányhajat tűztek ki kalapjuk mellé. Ezúttal először vettek részt teljes számban a munkásság tüntetésén, és határtalan lelkesedésük mutatta,

---

[1] Az 1906. évi május hó 19-re hirdetett országgyűlés képviselőházának naplója. Budapest 1906. Athenaeum. 6—7. old.

[2] Ugyanott, 30. old.

[3] A következőkben a memorandum a tüntetésre hivatkozva kéri az országgyűlést, utasítsa a kormányt ígérete beváltására.

hogy büszkék erős szervezetükre. A mészáros- és hentessegédek nagy csapata is feltűnést keltett. Piros sapkával, égő lelkesedéssel vonultak fel — az újak közt a régiek — a gázgyári munkások és lámpagyújtogatók.

A menet hatalmas, beláthatatlan tömegei nagy hatást gyakoroltak a nézők tízezreire. A hatalmas bérházak ablakaiból mindenütt, amerre a menet elvonult, a rokonszenv ezer jelével találkoztak elvtársaink. A lomha polgárságot, amely képtelen arra, hogy a saját erejének megfelelő módon tudjon érdekeiért küzdeni, október 10-én felrázta a munkások bámulatos tüntetése. *A főváros egész lakossága együttérzett ezen a napon.*

11 óra volt, mikor a menet eleje befordult az Aréna előtti térre. Azután 3 óra hosszáig hullámzó tengerhez hasonlított ez a hatalmas tér. 4 gyűlés volt tervezve a téren. A tüntetés hatalmas méretei azonban meghiúsították az előre megbeszélt tervet. 11 órától ½3 óráig *állandó gyűléseket kellett tartani.* A menet utolsó csoportjai még a Rákóczi úton masíroztak, amikor az Aréna előtti téren már megkezdődött a gyűlések sorozata. Azok a tízezrek, akik egy-egy gyűlést végighallgattak, szétoszlottak. A távozók helyébe újabb és újabb tömegek jöttek. Így ment ez délután ½3 óráig, amikor az utolsó csoportok is teljes rendben eltávoztak a gyűlések színhelyéről.

A munkásság nagy, diadalmas erőpróbáját nem zavarta meg semmi kicsinyes rendetlenség. Mindenki tisztában volt azzal, hogy nem a rendőrséggel kell elintézni az új Magyarország megalkotásának nagy ügyét.

A vidéki városokban elvtársaink a főváros munkásságához hasonlóan tüntettek a választójogért. Az emlékirat kerete nem engedi meg, hogy az egyes városok tüntetéseinek kiemelkedő mozzanatairól megemlékezzünk. Elég annyit tudnunk, hogy minden nagyobb városban teljes volt a munkaszünet és a felvonulások, valamint a gyűlések kitűnően sikerültek. A nagyobb városok tüntetéseinek részleteit az emléklap fényképei mutatják.

Meg kell emlékeznünk azonban azokról a zaklatásokról, amelyeket vidéki elvtársainknak a közigazgatási hatóságoktól kellett eltűrniük. A fővárosi rendőrség csak a parlament környékét őrizte a munkásoktól. A vidéki kisistenek mindenáron meg akarták menteni a hazát is . . .[1]

*

Feledhetetlen, nagy nap volt október 10. A modern munkásmozgalom története csak kevés országban tud politikai tüntetésen ekkora tömegekről, mint amilyenek október 10-én Magyarországon mozgásban voltak. A magyar munkásság büszke lehet céltudatos tüntetésére, mert ez a tüntetés mindennél jobban mutatja, hogy Magyarország nemsokára belép a kultúrállamok sorába. Hogy ez így lesz, azt nem a korrupt, tehetetlen polgárságtól várhatjuk, hanem attól a lelkes tábortól, amely október 10-én megmutatta, hogy az áldozatkészség, osztályöntudat és lelkesedés *milyen óriási mértékével tud szabadságáért küzdeni!*

Október 10. Budapest [1907]. Világosság.

Az Ujság 1907 október 9-i számában megjelent „Október tizedike" című tudósítás szerint az Országos Polgári Radikális Párt felhívást bocsátott ki, amely többek között a következőket mondja: „Önérzetes polgárságnak nem szabad elmaradni e tüntetésről, hisz voltaképp az ő jogai védelméről van szó. Az agrárizmus, az oligarchia és klerikális uralom elsősorban a munkás polgárság, a kereskedők és iparosok létérdekeit veszélyezteti."

A Demokrata Párt 8-án gyűlést tartott, ahol Vázsonyi Vilmos kijelentette: „. . . az általános, egyenlő és titkos választójogért való küzdelmet szent, nagy küzdelemnek tekintjük."

A tüntetésről a Népszava 1907 október 11-i számában megjelent, „Október 10" című tudósítás szerint a felvonuláson részt vettek Schuhmeier és Winarsky osztrák szociáldemokrata vezetők, a Reichsrath képviselői. A polgári radikális Társadalomtudományi Társaság ablakait feldíszítették és „Jogot a népnek!" feliratú táblákat helyeztek el rajtuk. „A szocialista diákok, akik feltűnő nagy számmal vettek részt a tüntető felvonuláson, harsány éljenzéssel tüntettek Pikler Gyula egyetemi tanár mellett." A tüntetésen „Jogot a népnek, hogy hazája legyen!" „Le a népcsaló koalícióval!" „Pusztuljon a feudális fekete banda!" „Le a házbéruzsorásokkal!" „Le a tejcsalókkal!" jelszavak hangoztak el. Sok nő vonult fel, többen karonülő gyermekeiket is magukkal hozták. Részletesen beszámol a tudósítás a Ligetben megtartott nagygyűlésről, Bokányi és Pelcéder beszédéről, majd ismerteti a vidéki városokban lefolyt tüntetéseket, a sztrájkolók számát stb.

A vidéki mozgalmakról a rendőri jelentés is közöl kimutatást. A szünetelő munkások száma minden bizonnyal jóval nagyobb volt a rendőri jelentésben szereplő adatoknál. A jelentés a következő adatokat közli:

[1] A következőkben a tudósítás a vidéki önkényeskedések néhány dokumentumát ismerteti.

„... Budapesten a 100-nál több munkást foglalkoztató gyárak összes munkáslétszámából: 54 402-ből 41 088, tehát 75,53% nem dolgozott.

A kereskedelemügyi magyar királyi miniszter által közzétett adatok szerint Budapesten összesen 81 524 nem dolgozott.

A fővároson kívül, a szünetelő munkások számát tekintve, a következő helyeken öltött a mozgalom nagyobb mérvet:

Törvényhatósági városokban

	Szünetelő munkások száma		Szünetelő munkások száma
Fiume	7500	Szeged	1451
Temesvár	5700	Baja	950
Pozsony	5573	Szabadka	886
Győr	4944	Kassa	800
Nagyvárad	4400	Pancsova	549
Pécs	3325	Kecskemét	310
Versec	2800	Hódmezővásárhely	278
Arad	2169	Sopron	264
Marosvásárhely	2050	Újvidék	168
Debrecen	2000	Komárom	131

A rendezett tanácsú városokban

	Szünetelő munkások száma		Szünetelő munkások száma
Újpest	4412	Brassó	1251
Nagyszeben	1565	Nagykanizsa	1200
Nagykikinda	1200	Cegléd	300
Nagybecskerek	1063	Karánsebes	294
Pápa	1024	Ungvár	285
Miskolc	965	Segesvár	220
Vác	900	Losonc	200
Békésgyula	700	Medgyes	180
Szombathely	653	Nyíregyháza	180
Szolnok	528	Vizakna	170
Gyulafehérvár	518	Trencsén	139
Lugos	454	Sátoraljaújhely	120
Déva	418	Nagykároly	108
Kaposvár	373		

A vármegyei járásokban

	Szünetelő munkások száma		Szünetelő munkások száma
resicai járásban	4734	bicskei járásban	296
ráckevei «	3958	hatvani «	240
monori «	3050	pomázi «	239
pozsonyi «	1818	ózdi «	221
zsolnai «	1500	vajdahunyadi «	200
biai «	1420	petrozsényi «	200
magyaróvári «	1337	pécsi «	192
orosházi «	740	szigetvári «	171
liptószentmiklósi «	610	mohácsi «	170
békéscsabai «	531	egri «	167
esztergomi «	420	vágújhelyi «	165
zentai «	354	marosi «	160
kisvárdai «	326	keszthelyi «	112

(A magyarországi szocialisztikus munkásmozgalmak az 1907. évben. Budapest 1908. Radó I. Ny. 76—77. old.)

1907 november

A SZOCIALIZMUS CIKKE 1907 OKTÓBER 10. JELENTŐSÉGÉRŐL

Az október 10-i események két kimagasló tény körül csoportosulnak: a parlamenti fogadtatás és a tömegsztrájk tényei körül.

Október 10-én megjelent a magyarországi proletariátus, a magyarországi szociáldemokrácia küldöttsége a magyar osztályparlamentben, és a küldöttség vezetője egy terjedelmes listát terjesztett a Ház elnöke elé szíves továbbítás céljából. Az ország, ezen pusztuló ország *nyomorának* listáját . . .

A magyar osztályparlamentnek felelős kormánya a helyzetet úgy vélte szanálhatni, hogy az elmúlt esztendőben 354 szakegyletet tétetett tönkre. A nyomorlista az utolsó két évben kivándorolt 290 000 honlakosról sem feledkezett meg, és az általános választójogot megjelölve, mint a jobb és szebb jövő felé vivő utat, a küldöttség vezetője az idevonatkozó királyi és kormányi ígéretekre is hivatkozott, sőt Ausztria példájára is.

Érvekben tehát nem szűkölködött pártunk küldöttsége, és ígéretekre is hivatkozhatott, amelyekben való kételkedés megállapítaná a felségsértés tényét.

A magyar képviselőház elnöke körülbelül úgy reflektált elvtársaink előterjesztésére, mint valószínű ős és atyafia: Dzsingisz kán. Körülvéve néhány öklös embertől, durva hangon agyonordította az igazságot, sőt távozással fenyegetőzött, midőn az igazmondás kötelességére figyelmeztették.

És Justh Gyula ezen a napon mégis a *neki egyedül* lehetséges politikát követte. Ez a politika nem volt taktikus, nem volt óvatos és nem volt célszerű, de mindenesetre az egyedül lehetséges. A választójog ugyanis a létező parlamenttől *nem* várhat támogatást. Nem ott született meg, nem ennek a törekvése, éspedig abból az egyszerű okból, hogy az általános választójog *megölője a mai osztályparlament összes oszlopainak* . . .[1]

A politikai tömegsztrájk talpra állította Magyarország jogtalan népét, a proletariátus felkelt az egész országban. Az állami üzemek néhány száz nyomorultjának kivételével Magyarország összes munkássága sztrájkban állott, és ez a sztrájk többet jelentett demonstrációnál. A gyűléseken szinte spontán módon egy felvillanó eszme tört utat magának: *Magyarország proletariátusa átlépte a forradalom küszöbét.* Utat tört magának az a tudat, hogy mozgalmunk, mely ki akarja cserélni az osztályállam összes intézményeinek fundamentumait a demokratikus jogállam fundamentumaival, és mely így a proletárok osztályának politikai emancipálását célozza, méltán sorakozik bármely előtte lezajlott forradalom mellé, mert ezek szintén csak egyes osztályok politikai emancipációs küzdelmeit tartalmazzák. A magyar proletariátus forradalmának tudata egybeolvadt e forradalom szükségszerűségének tudatával. A gazdasági válság súlyosabban mint valaha, nehezedik a népre, az élelmiszerek drágulása mértéktelen, a munkanélküliség növekszik. A nyomor alóli egyedüli menekülés lehetőségét a munkáltató szövetségekkel testvérileg rokon osztályparlament bizalmával vértezett kormány terrorizmusa tetemesen csökkentette, és így a kenyérharc intenzivitását provokálta a proletárok politikai jogáért vívott harcban . . .

A szükségszerű forradalom nem engedi meg a proletariátusnak a harc fegyverének a megválasztását. Neki azokkal a fegyverekkel kell harcolnia, melyeket a konzervatív hatalom a forradalom letörésére használ, melyekkel útjában megakasztani akarná. Szilárdan és megingathatatlanul csak az a tény áll, hogy a munkásokat gazdasági helyzetük kényszeríti a politikai forradalomba, *hogy harcolniuk kell.* Ez a tény október 10-én tudatossá vált, és ez a tudat be fogja tölteni ezentúl a proletariátus összes mozgalmait. Az ország gazdasági helyzete intenzív és széles terjedelmű bérharcokat és kizáratásokat helyez kilátásba, emellett az önkéntelenül sztrájkolók tömegének nagy megnövekedését. Mindezekben a gazdasági harcokban a politikai harc tüze

[1] A cikkíró ezután Justh Gyula magatartását bírálja.

is lángol, és azért bátran állíthatjuk, hogy Magyarország eljövendő politikai tömegsztrájkjai *közvetlenül gazdasági okokra építhetők fel.* Mindenesetre ezek a szempontok, és ezen a harci síkon fognak eldőlni közeljövendő harcaink.

A polgárság október 10-én bizalommal viseltetett a munkásmenetek rendje és a diszciplináltsága iránt, és nemes fölbuzdulásában profitra váltotta be bizalmát, sok helyütt nyitva hagyva az üzletet. A polgári radikalizmus és liberalizmus tábora ugyanis politikailag éppen olyan indifferens, mint a kisparaszt, és az általános választójog érdekében nem lesz megmozgatható, ha csak nem a zsebénél fogva . . .

Október 10. két irányban derített világosságot a politikai helyzetre. Megmutatta, hogy illúzió volt az osztályparlamenttől remélni a harakirit, és megmutatta, hogy a magyar proletariátus harcra kész és egy évi hallatlanul brutális üldözés után töretlenebb, mint valaha. A nagyszerű mozgalom nem maradt hatástalan a tömegek szempontjából sem. Az a tudat, hogy harcunk nagy feladatot ró reánk, és hogy ezt nagy energiával kell megvalósítanunk, az október 10-i eseményekkel megszilárdult és behatolt eddig érintetlen tömegekbe. Harcunk *szükségszerűségének* megismerése a vörös csütörtök egyik értékes eredménye.

Október 10. után egy illúzióval szegényebbek lettünk, de megnövekedett harckészségünkkel gazdagabbak. Feladatunk ma tisztán áll előttünk: harcolni a mi fegyvereinkkel, a gazdasági élet megakasztásával, mindaddig, amíg lehet, azután azokkal a fegyverekkel, melyeket az uralkodó osztály reánk kényszerít. A választójog megvalósítása a proletárok létszükséges, a proletariátus a létfenntartás elszántságával fog érte küzdeni.

Szocializmus, 1906—1907. 23. sz. Október tizedike után.

MUTATÓK

IDŐRENDI ÁTTEKINTÉS

1900—1907

1900—1901	Népi felkelés Kínában (boxer-lázadás).
1900—1903	Világgazdasági válság.
1900 febr. 5.	Munkanélküli munkások tüntetése Budapesten.
	Az osztrák államvasutak resicai bányatelepein dolgozó román és magyar munkások sztrájkja.
ápr. 5.	A Budapesti Egyesült Munkásszervezet gyűlése, amelyen elfogadják a Magyarországi Szociáldemokrata Párt VII. kongresszusához intézett, a pártvezetőség opportunizmusát bíráló jelentést.
ápr. 15—16.	A Magyarországi Szociáldemokrata Párt VII. kongresszusa.
ápr. 16.	A Magyarországi Újjászervezett Szociáldemokrata Párt alakuló kongresszusa.
ápr. 17—18.	A magyarországi mezei munkások és kisgazdák országos kongresszusa.
máj. 28—jún. 11.	A Ganz-vagongyári munkások sztrájkja.
máj. 29—júl. 6.	Az Állami Gépgyár munkásainak sztrájkja.
jún. 3—4.	Az Erdélyrészi Szociáldemokrata Párt alakuló értekezlete Brassóban.
jún. 11.	A szombathelyi szövőgyári munkásnők bérharca.
jún. 24—25.	A budapesti villamosvasúti alkalmazottak sztrájkja.
aug. 7.	Wilhelm Liebknecht halála.
szept. 7—okt. 1.	Sztrájk a Riegler-féle papírgyárban.
szept. 23—27.	A II. Internacionálé V. kongresszusa Párizsban.
nov. 1.	3000 munkás tüntetése Táncsics Mihály, Eisel Károly és Szalay András sírjánál.
dec. 24.	Megjelenik a lenini Iszkra első száma.
dec. 25.	Országos szociáldemokrata földművelő-értekezlet Hódmezővásárhelyen.
1901 jan. 4.	5000 munkanélküli tüntetése Budapesten.
febr. 5.	Budapesti munkanélküliek gyűlése és tüntető felvonulása.
febr. 15.	A budapesti munkanélküliek tüntetése.
márc. 1.	A munkanélküliek jogot és munkát követelő röplapokat szórnak le a képviselőház karzatáról.
márc. 6.	Munkanélküliek tüntetése Pozsonyban.
ápr. 6.	A budapesti munkásság emlékünnepélye a Párizsi Kommün 30. évfordulóján.
máj. 1.	A pétervári Obuhov-hadianyaggyár munkásainak sztrájkja.
	A magyar munkásság az orosz proletariátussal való szolidaritás jegyében ünnepli május elsejét.
máj. 5.	A rendőrség szétveri az oroszországi forradalmi eseményekkel foglalkozó budapesti munkásgyűlést.
máj. 24—jún. 19.	A resicai román és magyar munkások sztrájkja.
máj. 26—27.	A Magyarországi Szociáldemokrata Párt VIII. kongresszusa.
	A famunkások országos értekezlete Budapesten.
jún. 14.	A budapesti munkások népgyűléseiken szolidaritást vállalnak a sztrájkoló resicai munkásokkal.
júl. 1—6.	4000 konfekciómunkás sztrájkja Budapesten.
júl. 29.	Az Amerikai Szocialista Munkáspárt és az Amerikai Szociáldemokrata Párt egyesülése. Amerika Szocialista Pártjának létrejötte.
aug. 8.	A Magyarországi Szociáldemokrata Párt választási felhívása Magyarország választópolgáraihoz és munkásnépéhez.
aug. 11—17.	A debreceni kőművesek sztrájkja.
szept. 27.	A vas- és fémmunkások országos értekezlete Budapesten.
okt. 8.	Belügyminiszteri rendelettel felfüggesztik a resicai általános munkás-szakegylet működését.
okt. 20.	Az építőmunkások országos kongresszusa Budapesten.
okt.	Országgyűlési képviselőválasztások Magyarországon.
nov. 17.	A budapesti szervezett szakmák választmányának beadványa a képviselőházhoz a munkanélküliség megszüntetése érdekében.

1901	nov. 25.	A budapesti munkások tiltakozó gyűlése az angol-búr háború és a dél-afrikai mészárlások ellen.
	nov.	Franciaország Szocialista Pártjának megalakulása (guesdeisták).
	dec. 14—19.	A diósgyőri vasgyári munkások sztrájkja.
	dec. 21.	A budapesti munkanélküliek tüntetése.
	dec. 25.	A szabómunkások országos értekezlete.
	dec. 25—26.	A Magyarországi Szak- és Önképző Egyletek II. kongresszusa.
1902	jan. 26.	Budapesten 16 munkásgyűlésen tiltakoznak a rendőrségnek a munkanelküliek gyűléseit betiltó intézkedései ellen.
	febr. 6.	5000 munkanélküli gyűlése Budapesten.
	febr. (2) 15—(3) 16.	A kievi munkások és diákok közös tüntetése a cári kormány ellen. Véres összeütközések a rendőrséggel.
	febr. 17.	Sztrájk a Danubius-hajógyárban.
	márc. 2—4.	A Francia Szocialista Párt megalakulása (jaurèsisták).
	márc. (9) 22.	A batumi munkások politikai tüntetése I. V. Sztálin vezetésével.
	márc. 23.	Megjelenik V. I. Lenin „Mi a teendő?" című munkája.
	márc. 30—31.	Szociáldemokrata földmunkás-értekezlet Budapesten.
	márc. 30—ápr. 1.	A Magyarországi Szociáldemokrata Párt IX. kongresszusa.
	ápr. 7—14.	A székesfehérvári kőművesek sztrájkja.
	ápr. 8—22.	Általános sztrájk Belgiumban.
	ápr. 12.	Munkanélküliek tüntetése Szegeden.
	ápr. 13.	A budapesti szlovák munkások gyűlése.
	ápr. 21.	A Nicholson-gépgyár kazánkovács- és hidászmunkásainak sztrájkja.
	máj. 31.	Az angol-búr háború vége.
	jún. 3—9.	A szegedi kőművesek sztrájkja.
	aug. 26.	A diósgyőri vas- és acélgyár munkásainak gyűlése.
	szept. 30—okt. 22.	1700 győri vagongyári munkás sztrájkja.
	nov. 30.	A budapesti munkásság tiltakozó gyűlése a civillista és a hadsereg létszámának felemelése ellen.
	dec. 25—26.	Famunkások országos értekezlete. Építőmunkások országos értekezlete.
	dec. 31.	A Széll—Körber-féle kiegyezés aláírása.
1903	jan. 2.	Az építőiparban életbe lép a 10 órás munkaidő.
	jan. 6—febr. 16.	A Hofherr és Schrantz-gyár munkásainak sztrájkja.
	jan. 24.	A katonai javaslatok vitájának kezdete a képviselőházban.
	jan.—máj.	Az ellenzék obstrukciója a katonai javaslatok ellen.
	febr. 11—12.	Az első nőmunkás-értekezlet Budapesten.
	febr. 15.	Szociáldemokrata nagygyűlés a Tattersallban a katonai létszám felemelése ellen.
	márc. 2.	Az állami munkaközvetítő hivatal sztrájkoló üzembe nem közvetít munkásokat.
	márc. 22.	Szociáldemokrata népgyűlés Budapesten a katonai létszám felemelése ellen.
	márc. 23—máj. 18.	A budapesti kőfaragók sztrájkja.
	márc. 30—ápr. 20.	A nagyváradi varrólányok sztrájkja.
	márc. 31.	2000 debreceni munkás sztrájkja.
	márc.—jún.	Sztrájkmozgalmak Pozsonyban.
	ápr. 2.	A szabadkai asztalosok sztrájkja.
	ápr. 9—17.	A budapesti villamosvasúti alkalmazottak sztrájkja.
	ápr. 12—13.	A vas- és fémmunkások országos kongresszusa. A Vas- és Fémmunkások Országos Szövetségének megalakulása.
	ápr. 12—14.	A Magyarországi Szociáldemokrata Párt X. kongresszusa.
	máj. 1.	Az exlex-állapot bekövetkezése.
	máj. 17.	A szociáldemokrata párt petíciója a képviselőházhoz az exlex-állapot ellen.
	jún. 26.	A Magyarországi Szociáldemokrata Párt felhívása a munkássághoz a Khuen-Héderváry-kormány megalakítása ellen. Nyilvános vasutas nagygyűlés Budapesten.
	jún. 27.	Széll Kálmán kormányának bukása.
	jún. 27.	Khuen-Héderváry Károly kormányalakítása.
	jún. 27—júl. 11.	Az annavölgyi és dorogi bányászok sztrájkja.
	jún.—júl.	Nagy aratósztrájkok országszerte.
	júl. első fele	Szakadás a Bolgár Szociáldemokrata Pártban. A Szociáldemokrata Munkáspárt (tesznyáki) és a Szociáldemokrata Párt (sirokie) létrejötte.

1903 júl. 15.	Szociáldemokrata munkásgyűlés a Tattersallban a Khuen-Héderváry-kormány terrorja ellen.
júl. 18— szept. 24.	Az aninai román és magyar bányászok sztrájkja.
júl. 30—aug. 23.	Az Oroszországi Szociáldemokrata Munkáspárt II. kongresszusa — fordulópont a nemzetközi munkásmozgalom történetében.
aug. 15— 1904 jan. 18.	A crimmitschaui (Németország) szövőmunkások sztrájkja és kizárása.
aug. 20.	A salgótarjáni bányászok gyűlése.
aug. 28—okt. 13.	Sztrájk a Ganz Vasöntő- és Gépgyárban.
szept. 13.	Nemzetközi népgyűlés Budapesten az általános választói jog érdekében.
szept. 17.	A chlopyi hadparancs.
szept. 28.	Általános sztrájk Pécsett.
szept. 29.	A Khuen-Héderváry-kormány bukása.
szept.	A Német Szociáldemokrata Párt drezdai kongresszusa. A revizionista irányzat elítélése.
okt. 4.	A budapesti fuvaros-munkások általános sztrájkja.
okt.—nov.	Az ungvári bútorgyári munkások sztrájkja.
nov. 1.	V. I. Lenin kilép az Iszkra szerkesztőségéből. Az 52. számtól kezdve az Iszkra a mensevikek lapjaként jelenik meg.
nov. 3.	Tisza István kormányalakítása.
nov. 15.	Az első nyilvános munkásgyűlés Ózdon.
dec. 6.	A Magyarországi Szociáldemokrata Párt tiltakozó népgyűlése a Függetlenségi és 48-as Párt politikája ellen.
dec. 26—27.	Az első országos bányászértekezlet.
dec. második fele	A Gyáriparosok Országos Szövetségének megalakulása.
1904 jan. 10—12.	Az építőmunkások országos értekezlete.
jan. 16.	A belügyminiszter körrendelete a főispánokhoz a munkásgyűlések betiltásáról.
jan. 20.	Ankét a Belügyminisztérium választási törvényjavaslata tárgyában a szociáldemokrata párt képviselőjének részvételével.
febr. 1.	Tiltakozó gyűlés a Tattersallban az egyesülési, gyülekezési jog és a sajtó szabadságának megsértése ellen.
febr. 8—9.	Az orosz—japán háború kezdete.
febr. 22—ápr. 12.	A budapesti lakatosmunkások kizárása és sztrájkja.
márc. 1.	Tisza István körrendelete a szocialista agitáció megakadályozásáról.
márc. 13—14.	A budapesti szabómunkások sztrájkja.
márc. 31.	A Magyar Vasművek és Gépgyárak Országos Egyesülete az állam fokozottabb támogatását kéri a sztrájkmozgalmakkal szemben.
ápr. 3—5.	A Magyarországi Szociáldemokrata Párt XI. kongresszusa.
ápr. 8.	Az angol—francia szövetségi szerződés (antant) aláírása.
ápr. 19—24.	A vasutasok országos sztrájkja.
ápr. 20—23.	Általános sztrájk Debrecenben.
ápr. 24.	Az élesdi csendőrsortűz.
ápr. 24—máj. 2.	Általános fuvarossztrájk Budapesten.
ápr. 25.	A nagyváradi munkásság általános sztrájkja és gyászünnepélye az élesdi csendőrsortűz elleni tiltakozásul.
máj. (6) 19.	Genfben megjelenik V. I. Lenin: „Egy lépés előre, két lépés hátra" című munkája.
máj. 25.	A belügyminiszter felhívása a főispánokhoz szociáldemokrata egyletek alakításának megakadályozása érdekében.
jún. 3—8.	Az aradi román és magyar munkások általános sztrájkja.
aug. 7.	A budapesti munkásság tiltakozó felvonulása és gyűlése a hatósági terror ellen.
aug. 8.	A kereskedelmi miniszter javaslata a belügyminiszternek a sztrájkok megakadályozására.
aug. 14—20.	A II. Internacionálé VI. kongresszusa Amsterdamban.
szept. 10—29.	A budapesti építőmunkások kizárása.
szept.	Általános sztrájk Olaszországban.
nov. 1.	Az Ifjúmunkás első számának megjelenése.
nov. 4.	A kormány indítványa a parlamentben a házszabályok revíziója tárgyában.
nov. 9.	A budapesti szlovák munkások gyűlése.
nov. 18.	Az obstrukció letörése („zsebkendő-szavazás").
nov. 29.	A budapesti munkásság gyűlése a házszabályok módosításának kérdésében.
dec. 13.	A parlamenti ellenzék szétrombolja a képviselőház üléstermének berendezését.
dec. 25—26.	A magyarországi szakszervezetek III. országos kongresszusa.
dec. (13) 26—(31) 1905 jan. 13.	A bakui munkások általános sztrájkja. Az első oroszországi kollektív szerződés megkötése.

1905 jan. 2. Port-Arthur eleste.
jan. 3. A képviselőház feloszlatása.
jan. 7—febr. 24. A ruhr-vidéki bányászok általános sztrájkja.
jan. 16—31. A budapesti asztalosmunkások kizárása.
jan. (9) 22. „Véres Vasárnap" Pétervárott. — Az orosz forradalom kezdete.
jan. 23. A brünni munkások tiltakozó gyűlése a cári kormány véres gaztette ellen.
A belga munkások tiltakozó tüntetése a brüsszeli orosz követség előtt.
A trieszti munkások tiltakozó felvonulása az orosz konzulátus elé.
Az Olasz Szocialista Párt kiáltványa a cári Oroszországgal való diplomáciai kapcsolatok megszakítását követeli.

jan. (10) 23—(22) febr. 2. Általános sztrájk Moszkvában.
jan. 24. A berlini munkásság tiltakozó gyűlése elítél a cári kormány vérengzéseit.
A bécsi munkásság gyűlésén rokonszenvét feijezi ki az orosz forradalom iránt.
A pilseni munkások rokonszenvtüntetése az orosz forradalom mellett.
A bukaresti munkásság gyűlése állást foglal az orosz forradalom mellett.
A londoni munkások tömeggyűlésen tiltakoznak a cári kormány rémtettei ellen.
jan. 26—30. A varsói és lodzi munkások általános sztrájkja. Véres összeütközések a katonasággal.
jan. 28. Tiltakozó sztrájkok Párizsban a január 22-i pétervári vérfürdő ellen.
A Bolgár Szociáldemokrata Munkáspárt Központi Bizottságának felhívása a pétervári „Véres Vasárnap" áldozatainak anyagi támogatására.
jan. 29. A prágai munkásság gyűlése az orosz forradalom mellett.
jan. (16) 29. Általános sztrájk Gomeljben. Véres összeütközések a katonasággal.
jan. 29—30. Tiltakozó gyűlések Madridban a cári kormány vérengzései ellen.
jan. (17) 30. Általános sztrájk Batumban.
jan. (18) 31. A tifliszi munkások általános sztrájkja.
jan. vége Országgyűlési képviselőválasztások. Az „ellenzéki pártszövetség" győzelme.
Tiltakozó gyűlések Olaszországban a cári kormány véres terrorja ellen.
Gorkij letartóztatása. Tiltakozó mozgalmak Európa-szerte Gorkij kiszabadításáért.
febr. 1. Tiltakozó gyűlés Münchenben a cári kormány pétervári gaztette ellen.
febr. 5. A budapesti proletariátus népgyűlése üdvözli az orosz forradalmárokat.
febr. 12. A budapesti munkásság szakmai gyűléseken foglal állást az általános sztrájk mellett.
febr. 21. Megalakul Romániában az első szakszervezet.
febr. 25. A budapesti főiskolák szocialista hallgatóinak üdvözlete az orosz forradalmároknak.
febr. 26. A vidéki munkásság gyűléseken foglal állást az általános sztrájk mellett.
febr. Haladó értelmiségiek Anatole France vezetésével megalakítják Párizsban „Az orosz nép barátainak társaságát".
febr.—márc. Parasztfelkelések Oroszországban.
márc. 1. A Nőmunkás első számának megjelenése.
márc. 2. (febr. 17.) A lettországi mezőgazdasági munkások általános sztrájkja.
márc. 2—21. Az újvidéki kőművesek sztrájkja.
márc. 11. (febr. 26.) A cári hadsereg veresége Mukdennél.
márc. 15—30. A győri kőművesek sztrájkja.
márc. Megjelenik Szabó Ervin: „Hogyan módosítsuk a pártszervezeti szabályzatot?" című brosúrája.
ápr. 1. A Népszava napilappá alakul.
ápr. 2—17. A budapesti cipőfelsőrész-készítők általános sztrájkja.
ápr. 4—5. Általános sztrájk Szegeden.
ápr. 11—18. Általános sztrájk Nagyváradon.
ápr. 22. A szociáldemokrata földmunkások országos értekezlete.
ápr. 22—29. A budapesti építőmunkások kizárása és sztrájkja.
ápr. 23—24. A szociáldemokrata munkásnők első országos értekezlete.
ápr. 23—25. A francia szocialista pártok egyesülése. Franciaország Egyesült Szocialista Pártjának (SFIO) megalakulása.
ápr. 25. A kassai építőmunkások sztrájkja.
ápr. 25—27. A Magyarországi Szociáldemokrata Párt XII. kongresszusa.
ápr. 25—máj. 10. Az Oroszországi Szociáldemokrata Párt III. kongresszusa.
máj. 1. Általános sztrájk Kolozsvárott.
máj. 2—14. Az újvidéki selyemgyári munkásnők sztrájkja.
máj. 2—jún. 19. A budapesti és újpesti bőrmunkások sztrájkja.
máj. 9—11. Általános sztrájk Eszéken.
máj. 9—20. A váci szövőgyári munkásnők sztrájkja.
máj. 9—27. A szolnoki gőzfűrész-telepi munkások sztrájkja.

1905 máj. 23—24.	A budapesti gázgyári munkások sztrájkja.
máj. (11) 24—(júl. 25) aug. 7.	Az ivanovo-voznyeszenszki munkások sztrájkja. A sztrájk folyamán létrehozták a Meghatalmazottak Szovjetjét.
máj. (14) 27—(15) 28.	A csuzimai tengeri csata. Az orosz hajóhad pusztulása.
máj. 28—júl. 2.	A budapesti vas- és fémmunkások általános sztrájkja.
jún. 1.	Általános sztrájk Zágrábban.
jún. 7.	Norvégia különválik Svédországtól.
jún. 10—11.	A Magyarországi Szlovák Szociáldemokrata Párt alakuló kongresszusa Pozsonyban.
jún. 18.	A parlamenten kívüli Fejérváry-kormány törvényellenes kinevezése.
jún. 21.	A parlamenti többség bizalmatlanságát fejezi ki az új kormánnyal szemben és ellenállásra hívja fel az ország lakosságát.
jún. 23—25.	Barikádharcok Lodzban a munkásság és a cári csapatok között.
jún. 25.	Szociáldemokrata népgyűlés Budapesten a Fejérváry-kormány kinevezésével kapcsolatban.
jún. (13) 26.	A „Patyomkin" páncéloshajó matrózainak felkelése.
jún. 27.	Megalakul az amerikai proletariátus osztályharcos szakszervezeti szövetsége, a Világ Ipari Munkásai (I. W. W.) nevű szervezet.
jún.—júl.	Nagy arató- és cselédsztrájkok a Dunántúlon.
júl. 4—aug. 26.	A pécsi bányászok sztrájkja.
júl. 8.	A „Patyomkin" páncéloshajó matrózai kikötnek Konstancában.
júl. 14.	A „Patyomkin" páncéloshajó matrózainak egy csoportja Budapestre érkezik.
júl. 27.	Kristóffy József belügyminiszter a szociáldemokrata munkásküldöttség előtt tett nyilatkozatában az általános választói jog szükségességét hirdeti.
júl. 30.	A budapesti munkásság tüntetése és gyűlése az általános választói jog érdekében.
aug. eleje	Megjelenik V. I. Lenin: „A szociáldemokrácia két taktikája a demokratikus forradalomban" című munkája.
aug. 13.	60 000 budapesti és vidéki munkás választójogi tüntetése és gyűlése Budapesten.
aug. (10) 23.	A portsmouthi békekötés. Az orosz—japán háború vége.
aug. 27.	Az általános, titkos választói jog ligájának megalakulása. Általános sztrájk Lugoson.
aug. 31.	A Szociáldemokrata Párt háziagitációs kampányt indít a választójogi harc sikere érdekében.
aug.—szept.	A Szociáldemokrata Párt országszerte választójogi gyűléseket és tüntetéseket szervez. Felolvasások Budapesten és több vidéki városban az általános választói jogról.
szept. 7.	A budapesti munkások tüntetése az általános, titkos választói jog ligája mellett.
szept. 9.	Az általános választói jogért küzdő egyetemi hallgatók szervezetének nagygyűlése.
szept. 10.	A Magyarországi Szociáldemokrata Párt rendkívüli kongresszusa.
szept. 15.	„Vörös Péntek". A budapesti munkásság általános sztrájkja és százezres tömegtüntetése az általános választói jog érdekében.
szept. 17—23.	A Német Szociáldemokrata Párt jénai kongresszusa. Határozat az általános politika sztrájk kérdésében.
szept. 24.	A prágai munkások hatalmas választójogi tüntetése.
szept. 27.	Véres összeütközés Budapesten a szociáldemokrata munkásság és a koalíciós pártok hívei között.
szept.—okt.—nov.	Parasztfelkelések Oroszországban.
okt. 1. (szept. 17.)	A moszkvai nyomdászok sztrájkjának kezdete, mely általános politikai sztrájkká fejlődött.
okt. 8.	Moravská Ostrava munkásainak hatalmas tüntetése az általános választói jog érdekében.
okt. 18.	Az oroszországi vasutasok általános sztrájkjának kezdete.
okt. (10) 23.	Általános sztrájk Revalban és Harkovban.
okt. (12) 25.	Általános sztrájk Varsóban. A Lengyel Királyság és Litvánia szociáldemokráciájának felhívása az általános sztrájkra.
okt. (13) 26.	Az oroszországi postai és távíró-alkalmazottak általános sztrájkja. A pétervári Munkásküldöttek Szovjetjének megalakulása és első ülése.
okt. 28—29.	A Független Szocialista Szövetség kongresszusa Magyarbánhegyesen.
okt. (16) 29.	Az oroszországi októberi általános politikai sztrájk csúcspontja. Az állami hivatalnokok csatlakozása a sztrájkhoz.
okt. 29.	Fejérváry Géza miniszterelnök ismerteti kormánya programját.
okt. 30—nov. 2.	Az Osztrák Szociáldemokrata Párt kongresszusa Bécsben.
okt. (17) 30.	A cári kiáltvány megjelenése.
okt.	Lenin tagja lesz a Nemzetközi Szocialista Irodának.

	nov. 5.	A budapesti proletariátus népgyűlése és választójogi tüntetése az oroszországi cári manifesztum megjelenésével kapcsolatban.
		A budapesti német munkások választójogi gyűlése.
1905	nov. 5.	A bécsi, prágai, brünni és innsbrucki munkások választójogi gyűlései és tüntetései. Utcai harcok Prágában és Bécsben.
	nov. 8. (okt. 26.)	A kronstadti matrózok felkelése.
	nov. 10.	A zágrábi munkások választójogi nagygyűlése.
	nov. 14.	Rosa Luxemburg beszéde az általános politikai sztrájkról és az orosz forradalom tapasztalatairól a hamburgi munkások nagygyűlésén.
	nov. 17.	A Népszava közli A. Bebel levelét a Magyarországi Szociáldemokrata Párt választójogi harcáról.
	nov. (11) 24.	A szevasztopoli matrózok felkelése.
	nov. 28.	A Népszava közli A. Bebel második levelét és J. Jaurès nyilatkozatát a magyarországi választójogi harcról.
		Az ausztriai proletariátus egynapos általános sztrájkja az általános választói jog érdekében.
		Az osztrák miniszterelnök bejelenti a kormány szándékát az általános választói jogról szóló törvénytervezet megalkotásáról.
	nov.	V. I. Lenin visszatér Oroszországba.
	dec. 4—6.	A budapesti hírlapszedő-munkások politikai sztrájkja.
	dec. 6.	Rosa Luxemburg beszéde az orosz forradalom nemzetközi jelentőségéről a berlini munkásnők nagygyűlésén.
	dec. 16.	A drezdai munkások hatalmas tüntetése a szász választói jog reformjáért.
	dec. (5) 18.	A Moszkvai Pártbizottság javaslatára a moszkvai szovjet elrendeli az általános sztrájk megkezdését.
	dec. 19.	Kristóffy József belügyminiszter közzéteszi választójogi reformtervezetét.
	dec. (7) 20.	Az általános politikai sztrájk kezdete Moszkvában.
	dec. (9) 22—(18) 31.	A moszkvai fegyveres felkelés.
	dec. 24—26.	A Horvát-Szlavonországi Szociáldemokrata Párt kongresszusa.
	dec. 25.	A szófiai munkásság tüntetése az orosz forradalom mellett.
	dec. 25—26.	Az első magyarországi román szociáldemokrata kongresszus.
	dec. (12) 25—(17) 30.	Az Oroszországi Szociáldemokrata Munkáspárt I. (tammerforsi) konferenciája.
	dec. 29.	Ady Endre cikke a Budapesti Naplóban a decemberi moszkvai fegyveres felkelésről.
	dec. 31.	A Magyarországi Szociáldemokrata Párt vezetőségének felhívása a pétervári „Véres Vasárnap" évfordulójának megünneplésére és az orosz proletariátus támogatására.
1906	jan. 7.	A Földmunkások Országos Szövetségének megalakulása.
	jan. 8—9.	A Független Szocialista Párt bácsfeketehegyi földművelő szakkongresszusa. A Magyarországi Független Szocialista Szövetség megalakulása.
	jan. 12.	A Famunkások Szaklapjának felhívása az orosz forradalom áldozatainak támogatására.
	jan. 18.	A nagyugróci cselédek sztrájkja.
	jan. 20.	A nándorhegyi vérengzés.
	jan. 21.	A munkásság országszerte gyűléseken emlékezik meg az orosz forradalom kitörésének első évfordulójáról.
		Az egész világ proletariátusa gyűlésekkel, felvonulásokkal ünnepli az orosz forradalom kitörésének első évfordulóját.
	jan. 22.	A sátoraljaújhelyi munkásság egynapos általános sztrájkkal ünnepli az orosz forradalom kitörésének első évfordulóját.
		A berlini munkások tüntetése az orosz forradalom mellett.
	jan. 28.	Az Újjászervezett Szociáldemokrata Párt megalakítja az Országos Munkásvédő Szövetséget.
	jan. 29—febr. 26.	A Hofherr és Schrantz-gyári munkások sztrájkja.
	febr. 4.	A budapesti munkásság választójogi népgyűlése.
	febr. 6—9.	A petrozsényi bányászok sztrájkja.
	febr. 16.	Általános sztrájk Fiumében.
	febr. 17—márc. 5.	Az aradi vagongyári munkások sztrájkja.
	febr. 19.	A képviselőház karhatalommal való feloszlatása.
	febr.	Az Angol Munkáspárt (Labour Party) megalakulása.
	márc. 6.	A nagyszentmiklósi béresek sztrájkja.
	márc. 9.	A szakszervezeti választmány határozata a „meggondolatlan sztrájkokról".
	márc. 9—ápr. 9.	A budapesti cementmunkások sztrájkja.
	márc. 11—12.	A hevesi cselédsztrájk. Véres összeütközések a csendőrséggel.
	márc. 11—ápr. 1.	A budapesti festőmunkások általános sztrájkja.

	márc. 18.	A Magyarországi Szlovák Szociáldemokrata Párt beolvadása a Magyarországi Szociáldemokrata Pártba. Az Áchim András vezette Alföldi Parasztpárt megalakulása Békéscsabán.
	márc. 21.	1200 Zimony környéki földmunkás sztrájkbalépése.
	márc. 25.	Az Alföldi Parasztpárt és a Független Szocialista Szövetség egyesülése. A Magyarországi Független Szocialista Parasztszövetség megalakulása.
1906	márc. 26.	800 szerb és magyar földmunkás sztrájkba lép a csókai uradalomban.
	márc. 26—27.	Általános sztrájk Miskolcon.
	márc. vége—ápr. eleje	A délmagyarországi szerb, román és magyar szegényparasztság sztrájkharca.
	márc.	A Pas-de-Calais-i bányászok sztrájkja.
	ápr. 6.	Az ellenzéki pártszövetség paktuma a királlyal.
	ápr. 7—19.	A Ganz-gyári villanyszerelő munkások sztrájkja.
	ápr. 8.	Wekerle Sándor kormányalakítása.
	ápr. 23—máj. 8.	Az Oroszországi Szociáldemokrata Munkáspárt IV. (egyesítő) kongresszusa.
	ápr.—jún.	A kunágotai és medgyesegyházi szegényparasztság sztrájkmozgalmai.
	máj. eleje	Országgyűlési képviselőválasztások. A Függetlenségi és 48-as Párt abszolút többséget kap.
	máj. 19.	A nagykanizsai munkások általános sztrájkja.
	máj. 21—22.	Általános sztrájk Temesvárott.
	máj. 21—jún. 7.	A nagykikindai munkások általános sztrájkja.
	máj.30—jún. 7.	A dettai munkások általános sztrájkja.
	máj. vége	A belügyminiszter rendelete a Földmunkások Országos Szövetsége tevékenységének felülvizsgálásáról.
	jún. 2.	A Békés megyei főispán bizalmas jelentése a belügyminiszterhez a szocialista mozgalmak megfigyeléséről.
	jún. 3.	A Magyarországi Szociáldemokrata Párt országos értekezlete.
	jún. 4—5.	A Magyarországi Szociáldemokrata Párt XIII. kongresszusa.
	jún. 10.	A budapesti munkásság gyűlésének határozata az általános sztrájkról, a Földmunkások Országos Szövetsége feloszlatásának esetére.
	jún. 21—22.	Általános sztrájk Szatmáron.
	jún. 24.	A salgótarjáni bányászok sztrájkja.
	jún. 25.	A debreceni, lugosi és karánsebesi munkások általános sztrájkja.
	jún.—júl.	Nagy aratósztrájkok országszerte. Véres összetűzések a sztrájkolók és a csendőrség között.
	júl. 1.	A perniki bányászok hatalmas sztrájkja G. M. Dimitrov vezetésével.
	júl. 2—5.	A budapesti gázgyári munkások sztrájkja.
	júl. 9.	A budapesti teherszállító és fuvaripari munkások sztrájkja.
	júl. 10.	Általános sztrájk Kolozsvárott.
	júl. 12—13.	A nagyszebeni munkások általános sztrájkja.
	júl. 14.	A budapesti ácsmunkások kizárása.
	júl. 22.	A budapesti munkásság tiltakozó gyűlése a kormány terrorja ellen.
	júl. (9) 22.	Az I. Állami Duma szétkergetése Oroszországban.
	júl. 25—aug. 16.	A budapesti malommunkások kizárása.
	júl. 26—aug. 9.	Az újpesti pamutfonó-gyári munkások sztrájkja.
	aug. 6—8.	A zsolnai építőmunkások sztrájkja.
	aug. 21—27.	Az újpesti sütőmunkások sztrájkja.
	aug. 26.	A Magyarországi Szociáldemokrata Párt ünnepélye Budapesten az orosz forradalmárok segélyalapja javára.
	aug. 29—szept. 10.	A petrozsényi román és magyar bányászok sztrájkja.
	aug. 31.	Az első romániai szakszervezeti konferencia.
	aug.	A perzsa forradalom kezdete.
	szept. 2.	Véres összeütközés a sztrájkoló petrozsényi bányászok és a katonaság között.
	szept. 14.	A budapesti építőmunkások kizárása.
	szept. 17.	Áchim András megfosztják képviselői mandátumától.
	szept.	36 000 olaszországi földmunkás sztrájkja.
	okt. 11—29.	A budapesti sütőmunkások sztrájkja.
	okt. 25—nov. 1.	A budapesti villamosvasúti munkások sztrájkja.
	nov. 8.	A Szocializmus, a Magyarországi Szociáldemokrata Párt elméleti folyóirata első számának megjelenése.
	nov. 18.	A budapesti munkásság tiltakozó gyűlése a készülő sztrájktörvény ellen.
	nov.	Megyei földmunkás-értekezletek. A Lengyel Szocialista Párt baloldala csatlakozik a Lengyel Királyság és Litvánia szociáldemokráciájához

	dec. 25.	Téglagyári és kubikosmunkások országos értekezlete.
1907	jan. 3.	A bulgáriai vasutasok általános sztrájkja.
	jan. 21.	Lengyelország és Litvánia Szociáldemokrata Pártja budapesti csoportjának felhívása az orosz forradalom második évfordulójának megünneplésére. Az általános választói jog bevezetése Ausztriában.
	jan. 27.	Alpári Gyula beszéde egy csongrádi népgyűlésen.
1907	febr. 15.	A romániai parasztfelkelés kezdete.
	febr. 21.	A képviselőház elfogadja a munkásbiztosításról szóló törvényt: az „alamizsnatörvényt."
	márc. 6.	A kormány felfüggeszti a budapesti kőműves-szakosztály működését.
	márc. 10.	A budapesti munkásság népgyűlésen tiltakozik a kormányterror ellen.
	márc. 14.	A romániai parasztfelkelők betörnek Galacba.
	márc. 22.	A kormány vizsgálatot indít valamennyi aradi szakegylet ellen.
	márc. 26.	A kormány a Földmunkások Országos Szövetségének 12 Temes megyei szervezetét feloszlatja.
	márc. 31—ápr. 1.	Az ifjúmunkások első országos értekezlete.
	márc. 31—ápr. 2.	A Magyarországi Szociáldemokrata Párt XIV. kongresszusa.
	márc.—jún.	A dél-franciaországi parasztság (szőlőművelők) forradalmi mozgalma.
	ápr. 4.	A Vas- és Fémmunkások Országos Szövetsége csepeli szakcsoportja működésének felfüggesztése.
	ápr. 19.	Az építőmunkások miskolci szakcsoportja működésének felfüggesztése.
	ápr. 28.	A budapesti munkásság tiltakozó gyűlése a „derestörvény" tervezete ellen.
	máj. 10—27.	A Nicholson-gyári hidászok és kazánkovácsok sztrájkja.
	máj. (1) 13—(19) jún. 1.	Az Oroszországi Szociáldemokrata Munkáspárt V. (londoni) kongresszusa.
	máj. 14.	Választások Ausztriában az általános választói jog alapján.
	máj. 27.	A magyarcsanádi szegényparasztság sztrájkmozgalma.
	jún. 6.	A képviselőház elfogadja a „derestörvényt".
	jún. 10.	Feloszlatják a budapesti kőműves-szakosztályt.
	jún. (3) 16.	A „június 3-i államcsíny", a II. Állami Duma szétkergetése Oroszországban.
	jún. 17.—21.	A pécsi bányászok sztrájkja.
	jún. 20.	A 17. gyalogezred felkelése Dél-Franciaországban. Csatlakozása a forradalmi parasztmozgalomhoz.
	jún. 29—jún. 1.	A Romániai Szocialista Szövetség megalakulása.
	jún.—júl.	Aratósztrájkok országszerte.
	júl. 26.	A budapesti kőműves- és ácsmunkások tízhónapos kizárásának vége.
	aug. 18—24.	A II. Internacionálé VII. kongresszusa Stuttgartban.
	aug. 24—26.	A Szocialista Ifjúmunkások Nemzetközi Szövetségének megalakulása.
	aug. 26.	Karl Liebknecht beszéde az ifjúmunkások első nemzetközi értekezletén a militarizmus elleni harcról.
	aug. 27—30.	Általános sztrájk Székesfehérvárott.
	aug. 31.	Az angol—orosz megegyezés aláírása.
	szept. 2.	A nagybányai munkások általános sztrájkja.
	szept. 10.	A budapesti összbizalmi testület felhívása az október 10-i általános sztrájkra és tüntetésre.
	szept. 11—okt. 7.	A brennbergi bányászok sztrájkja.
	szept. 13.	A pénzügyminiszter körrendelete az állami gyárak vezetőihez a munkásság mozgalmainak megfigyeléséről.
	szept. 22.	A székesfehérvári vasúti munkások gyűlésükön az október 10-i általános sztrájkhoz való csatlakozásukat határozzák el.
	szept. 23.	Kossuth Ferenc kereskedelemügyi miniszter megtiltja a vasutasok részvételét az október 10-i általános sztrájkban.
	okt. 10.	„Vörös Csütörtök". 200 000 munkás egynapos általános politikai sztrájkja Magyarországon.

A MAGYAR MUNKÁSMOZGALOM TÖRTÉNETÉNEK SZEMELVÉNYES BIBLIOGRÁFIÁJA

1900—1907

1. KORABELI MUNKÁSMOZGALMI KIADVÁNYOK

a) *Szociáldemokrata kiadványok*

Adeverul Calendarul. [Adeverul Naptár.] 1906. Budapest 1905. Népszava. 8-r.

Aus der Geschichte der ungarländischen Arbeiterbewegung. Bericht zum Internationalen Sozialistischen Arbeiterkongress in Amsterdam 1904. Erstattet vom Sekretariat der Sozialdemokratischen Partei Ungarns. [A magyarországi munkásmozgalom történetéből. A Magyarországi Szociáldemokrata Párt titkárságának jelentése az 1904-es amsterdami nemzetközi szocialista munkáskongresszushoz.] Budapest 1904. Fried és Krakauer Ny. 60 old. 8-r.

Bánffy Dezső becsületszava. Budapest 1905. Világosság. 64 old. 8-r.

Bebel Ágost. A nő és a szocializmus. A 44. német kiadás után ford. Somogyi Béla. Budapest 1907. Népszava. 535 old. 8-r.

Bericht der Sozialdemokratischen Partei Ungarns zu dem am 18—24. 1907. August in Stuttgart stattfindenden Internationalen Sozialistischen Kongresse. — Rapport du Parti Socialdémocrate Hongrois présenté au congrés Socialist International convoqué a Stuttgart du 18 au 24 aout 1907. [A Magyarországi Szociáldemokrata Párt jelentése az (1907) augusztus 18—24. között Stuttgartban tartott nemzetközi szocialista kongresszushoz.] Budapest 1907. Világosság. 72 old. 8-r.

Bevezető a társadalomtudomány tanulmányozásába. Budapest 1903. Népszava. 32 old. 8-r. (Szocialista Diákok Könyvtára. 3. sz.)

[Bresztovszky Ernő] Bene. A vasutasok lázadása. Budapest 1904. Népszava. 8-r.

[Bresztovszky Ernő] Bresztőezy Ernő. Alkotmányt Magyarországnak? Minő az igazi népképviselet? Budapest [190?]. Világosság. 57 old. 8-r.

[Bresztovszky Ernő] Bresztőezy Ernő. Általános sztrájk és választói jog Magyarországon. Budapest 1907. Népszava. 30 old. 8-r.

Buchinger Manó. A lakásnyomor. Budapest 1906. Világosság. 32 old. 8-r.

Buchinger Manó. Politikai pártszervezet és házi agitáció. Budapest [190?]. Világosság. 31 old. 8-r.

Buchinger Manó. A szegény ember kenyere. Budapest 1904. Népszava. 8-r.

Csizmadia Sándor. A föld. Kiadja a földművelők országos 9-es bizottsága. Budapest [1902]. Wellesz Ny. 15 old. 8-r. (Mezőgazdasági Munkások Könyvtára. 2. sz.)

Csizmadia Sándor. Forradalmi eszközök. Budapest [1907]. Világosság. 62 old. 16-r.

Csizmadia Sándor. Kánaánban. 1—2. köt. Budapest 1907. Világosság. 8-r.

Csizmadia Sándor. Mit akarunk? A Magyarországi Szociáldemokrata Párt programjának magyarázata. Függelék: A Magyarországi Szociáldemokrata Párt szervezeti szabályzata. Budapest 1903. Népszava. 78 old. 8-r.

Csizmadia Sándor. A nép pártja-e a Néppárt? Budapest 1903. Népszava. 32 old. 16-r.

Csizmadia Sándor. Szózat a földművelő munkásokhoz. Budapest 1901. Népszava. 8-r. (Mezőgazdasági Munkások Könyvtára. 1. sz.)

[Csizmadia Sándor] Csikós Gergely. Előre !! Előre !! Tanácsok a hosszú és göröngyös utunkra. Budapest [1906]. Világosság. 31 old. 8-r. (Földmunkások Könyvtára.)

[Csizmadia Sándor] Kelecsényi György. Kik aratnak? Budapest 1902. Népszava. 30 old. 16-r.

[Csizmadia Sándor] Kelecsényi György. Kik arattak a nyáron? Budapest [1902]. Krammer Ny. 31 old. 8-r.

[Csizmadia Sándor] Kelecsényi György. A kolduspénztár. Budapest 1902. Népszava. 32 old. 8-r.

[Csizmadia Sándor] Kelecsényi György. Szózat a nőkhöz. Budapest 1903. Népszava. 32 old. 8-r.

A csuhások. Budapest [1903]. Népszava. 31 old. 16-r.

Dalok és szavalatok. Budapest 1903. Népszava. 94 old. 8-r.

Egyesült erővel! Egy-két szó a Magyarországi Földmunkások Országos Szövetségéről. Budapst [190?]. Világosság. 8 old. 8-r.

Faber Oszkár. A keresztény szocializmus. Budapest 1907. Népszava. 128 old. 8-r. (Népszava Olvasótár.)

A földmívelő munkásság helyzete és feladata. Budapest 1900. Népszava. 8-r.

Garami Ernő. Hazafiasság és nemzetköziség. Budapest 1903. Népszava. 46 old. 8-r.

Garbai Sándor — Weltner Jakab. A nemzeti uralom vívmányai. Népbutítás. A sajtószabadság letiprása.

A fogyasztási adók felemelése. Gyűlési beszéd. Budapest 1906. Világosság. 24 old. 8-r.

Groszmann Miksa—Bokányi Dezső—Weltner Jakab. Civillista, katonaság, kivándorlás. Három beszéd. Elmondották — 1902. évi november 30-án a budapesti Tattersallban tartott népgyűlésen. Budapest 1903. Krammer és Erhardt Ny. 31 old. 8-r.

Herron, George D. Forradalomról — forradalomra. A Párizsi Kommün és tanulságai. A massachusettsi szocialista párt helyiségében 1903. évi március hó 21-én tartott előadás. Budapest 1905. Népszava. 32 old. 8-r. (Szocialista Diákok Könyvtára. 5. sz.)

Jaurès, Jean—Lafargue, Paul. A társadalom fejlődésének törvényei — vitája az idealista és materialista történeti felfogásokról. Ford. Holló Jenő. Budapest 1907. Népszava. 45 old. 8-r.

Kautsky Károly. Marx gazdasági tanai. Népszerű ismertetés és magyarázat. Ford. Garami Ernő. Budapest 1903. Politzer. XV. 239 old. 8-r. (Társadalomtudományi Könyvtár.)

— u. a. 2. magyar kiad. Az áttekintett és bővített 9. német kiadás nyomán ford. Garami Ernő. Budapest 1906. Politzer. XIV. 244 old. 8-r.

— u. a. 3. ezer. Budapest 1907. XXX. 287. old.

Kropotkin Péter. Az ifjakhoz. Budapest 1905. Népszava. 32 old. 8-r. (Szocialista Diákok Könyvtára. 7. sz.)

Ladányi Rezső. A derestörvény. (A nemzeti kormány hóhérmunkája.) Budapest 1907. Világosság. 24 old. 8-r.

Lafargue Pál. A gazdasági materializmus. Marx Károly tanai alapján. Ford. Alpári Gyula. Budapest 1903. Népszava. 71 old. 12-r.

Lafargue Pál. A tőke vallása. Ford. Illés Artur. Budapest 1907. Népszava. 31 old. 8-r.

Lavrov Péter. A szocialista propaganda módjai. Budapest 1904. Népszava. 32 old. 8-r. (Szocialista Diákok Könyvtára. 4. sz.)

Liebknecht Vilmos. Mit akar a szociáldemokrácia? Ford. Suhogó [Somogyi] B.[éla]. 3. jav. kiad. Budapest 1906. Népszava. 48 old. 8-r.

A Magyarországi Szociáldemokrata Párt által egybehívott magyarországi mezei munkások és kisgazdák 1900. évi országos kongresszusa. Budapest 1900. Rózsa K. és neje Ny. 61 old. 8-r.

A Magyarországi Szociáldemokrata Párt 1900. évi kongresszusa. Budapest 1900. Rózsa K. és neje Ny. 67 old. 8-r.

A Magyarországi Szociáldemokrata Párt . . . Budapesten tartott . . . pártgyűlésének jegyzőkönyve. Gyorsírói jegyzetek alapján. Budapest 1902—1907. Népszava. 8-r.

1902 március 30., 31. és április 1-én Budapesten tartott IX. pártgyűlésének jegyzőkönyve. 122 old.

1903 április hó 12., 13. és 14-én Budapesten tartott X. pártgyűlésének jegyzőkönyve. 139 old.

1904. évi április hó 3., 4. és 5-én Budapesten tartott XI. pártgyűlésének jegyzőkönyve. 156 old.

1905. évi április hó 23., 24. és 25-én Budapesten tartott XII. pártgyűlésének jegyzőkönyve. 119. old.

1906 június hó 3-án megtartott pártértekezletének és Budapesten, 1906 június hó 4. és 5-én megtartott XIII. pártgyűlésének jegyzőkönyve. 192 old.

1907 március 31-én, április 1-én és 2-án megtartott XIV. pártgyűlésének jegyzőkönyve. 256 old.

A Magyarországi Szociáldemokrata Párt programja. Elfogadta a Magyarországi Szociáldemokrata Párt 1903. évi pártgyűlése Budapesten. [Budapest 1903]. Krammer és Erhardt Ny. 8 old. 8-r.

A Magyarországi Szociáldemokrata Párt programja. Elfogadta a Magyarországi Szociáldemokrata Párt 1903. évi pártgyűlése Budapesten. Budapest 1905. Világosság. 8 old. 8-r.

A Magyarországi Szociáldemokrata Párt programja. Budapest 1907. Világosság. 12 old. 8-r.

Marx Károly. Bérmunka és tőke. Előszót írta Engels Frigyes. Ford. Weltner Jakab. 2. jav. kiad. Budapest 1906. Népszava. 30 old. 8-r.

Marx és Engels. Válogatott művei. Szerkesztette, bevezetésekkel és jegyzetekkel kísérte és a fordítást átnézte Szabó Ervin. Ford. Bresztovszky Ernő — Csizmadia Sándor — Garami Ernő — Kunfi Zsigmond — Szabados Sándor. I. köt. Budapest 1905. Politzer. XV. 400 old. 8-r.

Marx Károly. A zsidókérdésről. Bevezetéssel Franz Mehringtől. Ford. Csizmadia Sándor. Budapest 1903. Politzer. 44 old. 8-r. (Kny. a Huszadik Századból.)

Miért dühösek ránk a bőrkabátosok? Írta Előre Pál. Budapest [190?]. Világosság. 31 old. 8-r.

Miért hasznos a munkásemberre az általános választói jog? Budapest 1905. Világosság. 14 old. 8-r.

A munkanélküliség. Olcsó kiadás. Budapest 1901. Népszava. 32 old. 8-r.

Munkás! Hogyan élsz? Miképp él nőd? Hogyan élnek gyermekeid? Budapest [190?]. Világosság. 7 old. 8-r.

A munkásokhoz. Budapest 1906. Világosság. 14 old. 8-r.

A néphez. A Magyarországi Szociáldemokrata Párt programjának rövid magyarázata. Budapest 1907. Világosság. 16 old. 8-r.

Népszava Naptára az 1900—1907. évre. A magyar munkásnép számára kiadja a Népszava Könyvkereskedése. 8 köt. Budapest 1899—1906. Gutenberg Ny. 8-r.

Nyílt levél Magyarország munkásaihoz. Budapest 1905. Világosság. 7 old. 8-r.

Az orosz szabadságért. Írta egy orosz forradalmár. Ford. Holló Jenő. Budapest 1907. Népszava. 191 old. 8-r.

A pártvezetőség jelentése 1904. évi március hó 15-től 1905. évi március hó 31-ig kifejtett működéséről. Budapest 1905. Világosság. 31 old. 8-r. (Melléklet a Népszava 1905 április 16. [52.] számához.)

A pártvezetőség jelentése az 1905. évi április hó 1-től 1906. évi március hó 31-ig kifejtett működéséről. Budapest 1906. Világosság. 64 old. 8-r. (Melléklet a Népszava 1906 április 8. [84.] számához.)

A pártvezetőség jelentése 1906. évi április hó 1-től 1907. évi március hó 15-ig kifejtett működéséről. Budapest 1907. Világosság. 64 old. 8-r. (Melléklet a Népszava 1907 március 20. [68.] számához.)

[Pfeifer Sándor] Róna Sándor. Miért bukott el a vasutassztrájk? Budapest 1905.

Pollaesek, Cecilie. Die Vorgeschichte der russischen Revolution. [Az orosz forradalom előzményei.] Budapest 1906. Világosság. 32 old. 8-r.

Das Programm der sozialdemokratischen Partei Ungarns. [A Magyarországi Szociáldemokrata Párt programja.] Budapest 1905. Világosság. 14 old. 8-r.

Sa fie lumine. Budapest 1903. Népszava. 16 old. 8-r.

Südungarischer-Arbeiter-Kalender für das Jahr 1901. [Dél-magyarországi Munkás-Naptár az 1901. évre.] 1902. 1—2. köt. Temesvár 1900—1901. Volkswille. 8-r.

Szabados Sándor. Szocializmus. — Védővám. Budapest 1903. Berkovits Ny. 27 old. 8-r.

[Szabó Ervin]. A diákokhoz. Budapest 1903. Népszava. 31 old. 8-r. (Szocialista Diákok Könyvtára. 2. sz.)

[Szabó Ervin] Szontagh Ernő. Hogyan módosítsuk a pártszervezeti szabályzatot? Javaslat a Magyarországi Szociáldemokrata Párt 1905. évi pártgyűlése napirendjének 3. pontjához. Budapest 1905. Tarczai Lajos. 20 old. 8-r.

[Szabó Ervin]. Hol az igazság? A közúti alkalmazottak sztrájkja és a villamos-panama. Budapest 1903. Népszava. 62 old. 8-r.

[Szabó Ervin]. A magyar jakobinusok. Budapest 1902. Népszava. 32 old. 16-r.

Szabó Ervin. A materialista történetelmélet. A Társadalomtudományi Társaság 1903 február 13-i ülésén tartott vita. Budapest 1903. Révai és Salamon Ny. 8 old. 8-r. (Kny. a Huszadik Századból.)

Szabó Ervin. A munkásmozgalom 1903-ban. Budapest 1904. Politzer. 25 old. 8-r. (A Huszadik Század Könyvtára. 2. sz.)

Szabó Ervin. A szocializmus. Felelet néhány ellenvetésre. Budapest 1906. Világosság. 55 old. 8-r.

Szabó Ervin. A szocializmus eszméje. [Budapest 190?]. 65 old. 8-r.

Szabó Ervin. Természet és társadalom. Budapest 1903. Politzer. 26 old. 8-r. (Kny. a Huszadik Századból.)

[Szabó Ervin]. Die ungarische Freiheit. Eine Ansprache an den internationalen Studentenkongress 1903. [A magyar szabadság. Beszéd az 1903-as nemzetközi diákkongresszuson.] Budapest 1903. Népszava. 32 old. 8-r. (Szocialista Diákok Könyvtára.)

Szabó Ervin. Visszapillantás az 1902. évi munkásmozgalomra. Budapest 1903. Politzer. 21 old. 8-r. (Kny. a Huszadik Századból.)

[Tarczai Lajos]. Kik a hazaárulók? Beszéljen a történelem. Budapest [190?]. Világosság. 32 old. 8-r.

A vidéki párttitkárságok működésének főbb irányelvei. Az 1906 december 4-én tartott titkári értekezlet megállapodásai. Budapest 1906. Világosság. 8 old. 8-r.

Volksstimme-Kalender. [Volksstimme-Naptár.] 1906—1907. 2 köt. Budapest 1905—1906. Világosság. 8-r.

b) *Szakszervezeti és munkásegyesületi kiadványok*

A bányászok helyzete. (Jegyzőkönyve az 1903 december hó 26-án és 27-én tartott országos bányászértekezletnek.) Függelékül: Törvényjavaslat a bányatörvényről. A magyarországi bányamunkásszövetség alapszabályai. A Magyar Szakszervezeti Tanács megbízásából. Budapest 1903. Népszava. 32 old. 8-r.

Beszámolás a budapesti vas- és fémmunkások sztrájkmozgalmáról és nyilvános nyugtázás a sztrájk támogatására befolyt pénzösszegek, valamint természetbeni adományokról. 1905. évi július hó. Bericht . . . [Budapest 1905]. Világosság. 40 old. 8-r.

Budapesti Hírlapszedők Köre alapszabályai. Budapest 1905. Krausz Ny. 8 old. 8-r.

A budapesti kőművessegédek szabad szervezete intéző bizottságának jelentése és zárszámadása az 1906. év szeptember hó 15-től 1907. év április 22-ig lefolyt kőműves-kizárás költségéről, segélyekről, adományokról, valamint a kizárás keletkezésének okairól, lefolyásáról és befejezéséről. Budapest 1907. Világosság. 32 old. 8-r. (Melléklet az Építőmunkás 1907 június 1-i számához.)

Eszközeink. [Budapest 190?]. Magyarországi Építőmunkások Szabad Szervezete. 15 old. 16-r.

Farkas István. A cipész-, csizmadia-munkások sorsa és törekvése. Budapest 1906. Világosság. 15 old. 8-r.

Garami Ernő. Tudnivalók az iparfelügyelet köréből. Budapest 1902. Lampel. 29 old. 8-r. (Munkás füzetek. II. 16.)

Hogyan építsük ki szakszervezeteinket? Budapest 1907. Népszava. 16 old. 8-r.

Horváth János—Farkas István. A budapesti cipészsegédek szakegylete 25 éves története. 1877—1902. Budapest 1902. Neuwald Ny. 54 old. 8-r.

Jászai Samu. A szakegyesületi mozgalom Magyarországon. A Magyarországi Szakszervezeti Tanács megbízásából. Budapest 1904. Népszava. 48 old. 8-r.

Jelentés a kizárt budapesti ácsmunkások harcának kitöréséről, lefolyásáról, befejezéséről, a bevételekről és kiadásokról. Közreadja a budapesti kizárt ácsmunkások intéző bizottsága. Budapest 1907. Világosság. 16 old. 8-r.

Kowarik Károly Fülöp. Huszonöt év. A pozsonyi könyvnyomdászok és betűöntők egyletének története. — Fünfundzwanzig Jahre. Geschichte der Buchdrucker und Schriftgiesser Pressburgs. Pozsony 1903. IV. 76, IV. 84 old. 4-r.

Die Lage der Bergarbeiter. Anhang: Auszug aus dem Bergbaugesetz-Entwurf. — Statuten des Landesverbandes der Bergarbeiter Ungarns. Hrsg. über Antrag des Gewerkschaftsrates in Ungarn. [A bányamunkások helyzete. Függelék: Kivonat a bányásztörvény-javaslatból. A Magyarországi Bányamunkások Országos Szövetségének alapszabályai. A magyarországi Szakszervezeti Tanács megbízásából.] Budapest 1903. Népszava. 39 old. 8-r.

Lerner Dezső. A Magyarországi Könyvnyomdászok és Betűöntők Szakegyesülete tíz éves története. Budapest 1905. Világosság. 24 old. 8-r.

A Magyarországi Építőmunkások Szövetsége vezetősége tagjainak, alkalmazottainak és küldötteinek szolgálati szabályzata. Elfogadtatott a központi vezetőség 1906. évi december hó 20-án megtartott rendes ülésen. Budapest 1906. Világosság. 23 old. 12-r.

A Magyarországi Könyvnyomdászok és Betűöntők Szakegyesülete 1903. évi augusztus hó 15. és 16. napján Budapesten tartott I. országos kongresszusának jegyzőkönyve. Gyorsírói jegyzetek alapján. Budapest 1903. Pátria. 96 old. 8-r.

A Magyarországi Könyvnyomdászok és Betűöntők Szakegyesülete 1906. évi szeptember hó 8—10. napján Budapesten tartott II. országos kongresszusának jegyzőkönyve. Gyorsírói jegyzetek alapján. Budapest 1906. 182 old. 8-r.

A magyarországi szak- és munkásképző egyletek II. kongresszusának jegyzőkönyve. Megtartatott 1901. évi december hó 25., 26. és 27. napjain Budapesten . . .

Kiadja a Szakszervezeti Tanács Országos Végrehajtó Bizottsága. Budapest 1902. Fried és Krakauer Ny. 68 old. 8-r.

A Magyarországi Szakszervezeti Tanács Végrehajtó Bizottságának jelentése működéséről és a szakegyesületi mozgalom állásáról. Budapest 1904. Fried és Krakauer Ny. 12 old. 8-r.

A magyarországi vas- és fémmunkások bérmozgalmai 1906—1907. években. Budapest 1908. Világosság. 96 old. 8-r.

A Magyarországi Vas- és Fémmunkások Központi Szövetsége jelentése és zárszámadása 1904—1905. évekről. — A Magyarországi Vas- és Fémmunkások Központi Szövetsége 1906. évi június hó 29—30. és július 1. napján Budapesten ... megtartott II. rendes közgyűlésének tárgyalási jegyzőkönyve. Budapest 1906. Világosság. 86 old. 8-r.

A Magyarországi Vas- és Fémmunkások Központi Szövetsége vezetőségének jelentése és zárszámadásai az 1906—1907. évekről. Budapest 1906. Világosság. 90 old. 8-r.

Morócz Jenő. Huszonöt esztendő. A Könyvnyomdászok Szakköre negyedszázados fennállásának emlékére. Budapest 1907. Pallas. 40 old. 8-r.

Rózsa József. Egy év. A festőmunkások szabadszervezetének működése az 1905. évben. A központi szervező bizottság megbízásából összeállította... Budapest 1906. Világosság. 14 old. 8-r.

Szabadszervezeti határozat. Elfogadtatott a magyarországi építőmunkások 1907 február hó 23-án tartott országos gyűlésén. Budapest 1907. 5 old. 8-r.

Szabályzat a magyar könyvnyomdai és betűöntődei munkások és munkásnők szabadszervezetének vezetősége, valamint helyi és vidéki bizalmi férfiúi testületének működéséről. Tervezet. Budapest 1904. Krausz és Tsa Kny. 15 old. 8-r.

A szakszervezeti mozgalom. A Magyarországi Szakszervezeti Tanács jelentése. — Az 1904 december hó 25-én és 26-án Budapesten tartott III. szakszervezeti kongresszus jegyzőkönyve. Budapest 1905. Fried és Krakauer Ny. 56 old.

Tíz év. A szervezkedésről. Kiadja a győri asztalosségédek szakegylete. Győr 1904. Pannónia. 14 old. 8-r.

A tizenhármak bűnpere. Sajtó alá rendezte Lengyel Zoltán és Landler Jenő. Budapest 1904. Légrády Testvérek Kny. 490 old. 8-r.

Tóth János. 1893—1903. Visszapillantás a Budapesti Mintakészítők Szakegyletének alakítására és annak tíz évi működésére. Budapest 1904. Krammer—Erhardt. 80 old. 8-r.

Utasítások a vas- és fémmunkások bizalmi férfiai részére. Budapest 1905. Spatz Ny. 23 old. 8-r.

— u. a. Budapest 1906. Világosság. 20 old. 8-r.

Útmutató a magyarországi általános bőrmunkásszövetség helyi csoportjainak vezetőségei és összes tagjai részére. Budapest 1906. Világosság. 36 old. 8-r.

Vanczák János. A magyarországi vas- és fémipari-, vas- és fémbányászati és kohómunkások helyzete és szervezkedésének szükségessége. Hivatalos statisztikai adatok felhasználásával. Budapest 1907. Vas- és Fémmunkások Szaklapja. 32 old. 8-r.

Weltner Jakab. Tíz év. A szervezkedésről. A Budapesti Asztalossegédek Szakegylete választmányának megbízásából. Budapest 1904. Népszava. 32 old. 8-r.

Zaka Lajos. Egyesületünk feloszlatása és a kibontakozás. Budapest 1901. Typographia. 32 old. 8-r.

c) *Egyéb szocialista pártok és ellenzéki csoportok kiadványai*

Bracke Vilmos. Pusztuljanak a szociáldemokraták! Magyarosította és előszóval ellátta Mezőfi Vilmos. Budapest 1902. A Magyarországi Újjászervezett Szociáldemokrata Párt. 31 old. 8-r. (Népolvasótár.)

Dániel Arnold. A magyarországi földművelő-szocializmus feladatai. Budapest 1906. Deutsch és Tsa. 50 old. 8-r. (A Huszadik Század Könyvtára. 18. sz.)

Az [ezerkilencszázkettő] 1902. évben Mezőtúron megtartott szegénynép országgyűlésének jegyzőkönyve. Budapest 1902. Újjászervezett Szociáldemokrata Párt. 8-r.

Földmívelők naptára az 1902., 1903. évre, mely a szocialista elveken alapul. Kiadja a Földmívelő lap kiadóhivatala. 2 köt. H.-M.-Vásárhely 1901—1902. Lévai Kny. 8-r.

Az igazság felé. A Magyarországi Független Szocialista Parasztszövetség programja. Cegléd [190?]. Sárik Ny. 28 old. 8-r.

Jelentés a Franciaországi Általános Munkásszövetség működéséről az antimilitarizmus és az általános sztrájk ügyében. Ford. Batthyány Ervin. Szombathely 1906. Testvériség. 15 old. 8-r. (A Testvériség Könyvtára. 1. sz.)

Jog! Törvény! Igazság!! [Budapest 1902]. A Magyarországi Újjászervezett Szociáldemokrata Párt. 8 old. 8-r.

Kiáltvány a Magyarországi Újjászervezett Szociáldemokrata Párt híveihez. Budapest [190?]. Corvina. 8 old. 4-r.

Mezőfi Vilmos. A szociáldemokraták tízparancsolata. Budapest [1901]. Magyarországi Újjászervezett Szociáldemokrata Párt. 42 old. 8-r.

Mezőfi Vilmos. A szociáldemokrácia tízparancsolata. 2. kiad. Budapest [1903]. Szabad Szó. 42 old. 8-r.

Mezőfi Vilmos. Az első szociáldemokrata beszéd a képviselőházban. Budapest [1906]. Magyarországi Újjászervezett Szociáldemokrata Párt. 69 old. 8-r.

Mezőfi Vilmos. Le a derestörvénnyel! — országgyűlési képviselő-beszéde a mezőgazdasági cselédekről. Budapest 1907. Szabad Szó. 63 old. 8-r.

Mezőfi Vilmos beszéde a képviselőház 1905 április 14-i ülésében. Budapest [1905]. Athenaeum. 4 old. 4-r. (Kny. a képviselőház hivatalos naplójából.)

Mezőfi Vilmos. Mit akarnak a szociáldemokraták? Budapest [190?]. A Magyarországi Újjászervezett Szociáldemokrata Párt. 16 old. 8-r.

Mezőfi Vilmos. Programbeszéd. Szentes 1900. Szabad Szó. 61 old. 8-r.

Mezőfi Vilmos. Szózat a magyar néphez! Budapest 1903. 15 old. 8-r. (A Szabad Szó 1903. évi 35. sz. melléklete.)

Pulai János. A kubikosok életsora. Hogyan javítsuk helyzetünket? Hasznos tanácsok. Kiadja a Magyarországi Újjászervezett Szociáldemokrata Párt országos szervező bizottsága. Prinzendorf 1902. Pulai. 16 old. 8-r.

Spartacus. A szocialista pártvezetőség és a magyar munkásmozgalom. Kritika. Budapest 1907. Neuwald Ny. 16 old. 8-r.

Szabad Szó Naptár az 1901—1907. esztendőre. A munkálkodó magyar nép számára szerkeszti Mezőfi Vilmos. Kiadja a Magyarországi Újjászervezett Szociáldemokrata Párt és az Országos Földmíves Bizottság. 7 köt. Budapest 1900—1906. 8-r.

Vointa Poporului. 1903. Kiadja a Magyarországi Újjászervezett Szociáldemokrata Párt. 8-r.

2. KÉSŐBBI MUNKÁSMOZGALMI KIADVÁNYOK[1]

1907—1945

Buchinger Manó. A nagy esztendő. (A választójogi harc 1905. évi eseményeinek tizedik évfordulója.) Budapest 1915. Népszava. 16 old. 8-r. (Szocialista agitációs iratok. 6. sz.)

Egy évtized a magyarországi festőmunkások szervezkedéséből és gazdasági harcaiból. (1904—1913.) Budapest 1914. Festők Szaklapja. 95 old. 8-r.

Farkas István. A magyarországi cipész-, csizmadiamunkások szakszervezeti mozgalma 1903—1912. Budapest 1912. Világosság. 72 old. 1 t. 8-r.

A szakszervezeti mozgalom Magyarországon 1904—1907. A Magyarországi Szakszervezeti Tanács jelentése. Függelékül az 1908 január hó 5-én, 6-án és 7-én tartott IV. szakszervezeti kongresszus jegyzőkönyve. Budapest 1908. Népszava. 111 old. 8-r.

A Vasúti Munkások Országos Szövetsége jelentése 1907. évi működéséről. Budapest 1908. Világosság. 15 old. 8-r.

Weltner Jakab. „Milljók egy miatt." Budapest 1927. Világosság. 307 old. 8-r.

1945—1955

Andics Erzsébet. A magyarországi munkásmozgalom az 1848—1849-es forradalomtól és szabadságharctól az 1917-es Nagy Októberi Szocialista Forradalomig. Az MDP Pártfőiskoláján tartott előadás. Budapest 1954. Szikra. 123 old. 8-r. (MDP Pártfőiskolája Magyar Párttörténeti Tanszék. 1. sz.)

Berend Iván—Ránki György. Magyarország gyáripara az imperializmus első világháború előtti időszakában. 1900—1914. Budapest 1955. Szikra. 396 old. (A Magyar Tudományos Akadémia Történettudományi Intézete. A Marx Károly Közgazdaságtudományi Egyetem Gazdaságtörténeti Tanszéke.)

Buchinger Manó. Küzdelem a szocializmusért. Emlékek és élmények. I. köt. A magyar munkásmozgalom hőskora. Budapest 1946. Népszava. 298 old. 8-r.

A csehszlovák és a magyar nép közös küzdelmeinek hagyományaiból. Budapest 1954. Szikra. 87 old. 8-r. (A Magyar Történészkongresszus előadásaiból.)

A román és a magyar nép közös küzdelmeinek hagyományaiból. Budapest 1954. Szikra. 71 old. 8-r. (A Magyar Történészkongresszus előadásaiból.)

Az [ezerkilenceszázot] 1905—1907-es orosz forradalom nemzetközi jelentősége és magyarországi hatása. Budapest 1954. Szikra. 119 old. 8-r. (A Magyar Történészkongresszus előadásaiból.)

„Mi már nem leszünk kizsákmányolt proletárok!" 1848—1919. Összeállította Svéd László. Budapest 1951. Magyar Munkásmozgalmi Intézet — Ifjúsági Könyvkiadó. 363 old. 1 t. 8-r. (Válogatott írások a magyar ifjúmunkásmozgalom múltjából. I.)

Pamlényi Ervin. A magyar nép története. 1—2. Összeállította: — (Írták: Pamlényi Ervin—Unger Mátyás.) Budapest 1954. Művelt Nép. 1. köt. (1849-ig) 208 old. 2 mell., 2. köt. (1849—1945) 158 old. 2 mell.

3. A MUNKÁSMOZGALOMRA VONATKOZÓ EGYÉB KIADVÁNYOK

Ágoston Péter. A sztrájk jogalapja. Budapest 1907. Pfeifer Ny. 31 old. 8-r. (Magyar Jogászegyleti Értekezések. 271.)

Bányász László. Dohánygyári munkásviszonyok Magyarországon, tekintettel az ipari, gyári és kereskedelmi alkalmazottaknak betegség és baleset esetére való biztosításáról szóló 1907. évi XIX. törvénycikkre. Budapest 1907. Pesti Kny. 62 old. 8-r. (Kny. a Közgazdasági Szemléből.)

Bartóky József. A gazdasági munkásügyekről. Budapest 1902. Pallas, 39 old. 8-r. (A m. kir. földmívelésügyi miniszter kiadványai.)

Bernát István. Szocialista programok. Budapest 1906. Pátria. 180 old. 8-r.

A Budapesti Kereskedelmi és Iparkamara. Előterjesztés az ipari munkások érdekképviselete tárgyában. Budapest 1907. 14 old. 8-r.

Buday Barna. A szociális izgatások hatása. Budapest 1907. Magyar Gazdaszövetség. 11 old. 8-r.

Bunzel, Julius. Die Lage der gewerblichen Arbeiter in Ungarn. [A magyarországi ipari munkások helyzete.] Wien 1902. 252—314. old. 8-r. (Kny. a Zeitschrift für Volkswirtschaft, Sozialpolitik und Verwaltungból.)

A délvidéki kivándorlási kongresszus szervezete, tagjainak névsora, tárgyalásai és határozatai. Szerk. De Pottere Brunó. Megtartatott Temesvárott, 1902 augusztus hó 10., 11. napjain. Budapest 1903. Pátria. 275 old. 8-r.

A dunántúli kivándorlási kongresszus szervezete, tagjainak névsora, tárgyalásai és határozatai. Szerk. Szilassy Zoltán. Megtartatott Siófokon. 1902. évi június hó 28. és 29. napjain. Budapest 1902. Pátria. 157 old. 8-r.

Éber Ernő. Munkabér és kivándorlás. A pozsonyi gazdakongresszus alkalmából. Budapest 1902. 58 old. 8-r. (Kny. a Magyar Közgazdaságból.)

Az [ezerkilenceszázhét] 1907. évi október hó 10-i munkássztrájk adatai. Kiadja a kereskedelemügyi m. kir. miniszter. Budapest 1908. Athenaeum. 31 old. 8-r.

[Ezerkilenceszázhét] 1907 : XLV. te. a gazda és a gazdasági cseléd közti jogviszony szabályozásáról, kiegészítve a vonatkozó törvényekkel. Budapest 1907. Athenaeum. 31., 35. old. 8-r.

[Ezerkilenceszázhét] 1907 : XIX. te. ipari és kereskedelmi alkalmazottaknak betegség és baleset esetére való biztosításáról. Hiv. kiad. Budapest 1907. Belügyminisztérium. 136. old. 8-r.

---

[1] Lásd az MMTVD előző köteteiben e korszakra vonatkozó bibliográfiát is.

[Ezerkilenczázkettő] 1902: XIV. te. a gazdasági munkás- és cselédpénztárról szóló 1900: XVI. te. kiegészítéséről. — 1898: II. te. A munkaadók és a mezőgazdasági munkások közötti jogviszony szabályozásáról. A vonatkozó cseléd-, büntető-, kihágási- és egyéb törvények határozmányainak figyelembevétele mellett. Jegyzetekkel, magyarázatokkal, a végrehajtási rendeletekkel és eljárási szabályokkal. 2. kiad. Budapest 1902. Ráth Mór. 12., 22., 38., 30., 54. old. 8-r.

A felvidéki kivándorlási kongresszus tárgyalásai. Megtartatott Miskolcon, 1902. évi május 31. és június 1. Szervezete tagjainak névsora és határozatai. Szerkeszti és kiadja az OMGE. Budapest 1902. Pátria Ny. 352 old. 8-r.

Ferenczi Imre. Munkásaink szakszervezeti joga és mozgalma történeti kialakulásában. Budapest 1906. Pesti Kny. 96 old. 8-r. (Kny. a Közgazdasági Szemléből.)

Ferenczi Imre. A politikai tömegsztrájk. Budapest 1905. Révai és Salamon Ny. 32 old. 8-r. (Kny. a Huszadik Századból.)

Ferenczi Imre. A sztrájk fogalma és jogosultsága társadalmi szempontból. Budapest 1905. Révai és Salamon Ny. 31 old. 8-r. (Kny. a Huszadik Századból.)

Gábor Antal. Sztrájkstatisztika. Budapest 1907. Pesti Kny. 24 old. 4-r. (Kny. a Közgazdasági Szemléből.)

Gerster Miklós. Gyáripari balesetek Magyarországon 1900—1905. Budapest 1907. Markovits és Garai Kny. 56 old. 8-r.

Horváth Kálmán. Az útlevélügy, a kivándorlás és az ezekre vonatkozó statisztika ismertetése. Selmecbánya 1905. Joerges Ny. 39 old. 8-r.

Ipari balesetek a magyar szent korona országainak területén az 1906. évben. Budapest 1907. Athenaeum. 188 old. 8-r.

Az ipari sztrájkok és kizárások Magyarországon 1905. évben. Kiadja a kereskedelemügyi m. kir. miniszter. Budapest 1906. Athenaeum. 239 old. 4-r.
— u. a. az 1906. évben. Budapest 1908. Athenaeum. 527 old. 4-r.

Jászi Oszkár. Új Magyarország felé. Beszélgetések a szocializmusról. Budapest 1907. Deutsch és Tsa. 188 old. 8-r.

Jelentés a Budapest fő- és székvárosi államrendőrség 1900., 1901. évi működéséről. 2 köt. Budapest 1901., 1902. Országos Központi Községi Ny. 8-r.
1900. 582 old.
1901. 570 old.

Kádár Antal. A bányamunkások táplálkozásáról és védekezéséről a tüdővész és élősdiek ellen. Nagybánya 1903. Morvay—Undy Ny. 20 old. 8-r.

Kenéz [Kreutzer] Béla. Sztrájkstatisztika. I. Magyarország ipari sztrájkjainak statisztikája. Budapest 1907. Grill Ny. 108 old. 8-r.

A kivándorlás. A Magyar Gyáriparosok Országos Szövetsége által tartott ankét tárgyalásai. Budapest 1907. Pester Lloyd. 416 old. 8-r.

Kovács Jenő. Rövid tervezet a közigazgatás rendezéséről. A mezőgazdasági munkásviszonyokról. A cselédügy rendezéséről. Szamosújvár 1903. Auróra. 30 old. 8-r.

Kristóffy József. Magyarország kálváriája. Az összeomlás útja. Politikai emlékek. 1890—1926. Budapest 1927. Wodianer Ny. VIII. 863 old. 8-r.

Kriszhaber Adolf. A választói jog kiterjesztése. Budapest 1907. Deutsch és Tsa. Ny. 143 old. 8-r.

Kun, Emil. Sozialhistorische Beiträge zur Landarbeiterfrage in Ungarn. [Társadalomtörténeti adalékok a magyarországi földmunkás-kérdéshez.] Jena 1903. Fischer Ny. 141 old. (Sammlung nationalökonomischer u. statistischer Abhandlungen 37.)

Lányi Bertalan. A Fejérváry-kormány (1905 június 18—1906 április 8.) kormánypolitikai és alkotmányjogi megvilágításban. Budapest 1909. Benkő. V. 635 old. 8-r.

Leopold Lajos. Az aratógép sociológiája. Budapest 1906. Pesti Kny. 39 old. 8-r. (Kny. a Közgazdasági Szemléből.)

Leopold Lajos. Az olasz szocializmus. Budapest 1903. Politzer Ny. 74 old. 8-r. (Kny. a Huszadik Századból.)

Lippay Zoltán. Egyesülési jog. Sztrájktörvény. Arató katonák. Győr 1907. Győregyházmegyei Ny. 16 old. 8-r.

A magyar korona országaiban az 1901., 1906. évben fönnállott gyárak üzemi és munkásstatisztikája. Kiadja a kereskedelemügyi m. kir. miniszter. 2 köt. Budapest 1903—1910. Athenaeum. 8-r.

A magyar korona országainak gyáripari balesetei az 1900. évben. Kiadja Hegedüs Sándor. Budapest 1901. Kereskedelemügyi Minisztérium. 439 old. 8-r.

A magyar korona országainak ipari balesetei az 1901—1906. évben. Kiadja a kereskedelemügyi m. kir. miniszter. 8 köt. Budapest 1903—1907. 8-r.

A magyar szent korona országainak közgazdasági állapota az 1900—1903. évben. A kereskedelmi és iparkamarák felterjesztései a kereskedelmi miniszterhez. 4 köt. Budapest 1901—1905. Athenaeum. 8-r.

A Magyar Társadalomtudományi Egyesület emlékirata az amerikai kivándorlás tárgyában. Budapest 1908. Gelléri—Székely Ny. 20 old. 8-r.

A magyarországi szocialisztikus munkásmozgalmak az 1902—1907. évben. 6 köt. Budapest 1903—1908. Országos Községi Központi Ny. 8-r.
1902. 277 old.
1903. 367 old.
1904. 543 old.
1905. 723 old.
1906. 947 old.
1907. 1203 old.

Majláth József. A kivándorlásról. Budapest 1907. Magyar Gazdaszövetség. 32 old. 8-r.

Majláth József. A mezőgazdasági munkáskérdésről. Budapest 1907. Pesti Kny. 14 old. 8-r. (Kny. a Közgazdasági Szemléből.)

Majláth József. Magyar munkásmozgalmak és sociális tevékenység. Budapest 1904. Magyar Gazdaszövetség. 47 old. 8-r.

Majláth József. Magyarország mezőgazdasági munkásainak helyzetéről. Budapest 1904. Pesti Kny. 30 old. 8-r.

Matlekovits Sándor. A kivándorlás. A Magyar Gyáriparosok Országos Szövetsége által tartott kivándorlási enquete eredménye. Budapest 1907. Pesti Kny. 38 old. 8-r. (Kny. a Közgazdasági Szemléből.)

Mezőgazdasági munkabérek Magyarországon 1900—1907. évben. 8 köt. Budapest 1902—1908. Földmívelésügyi Minisztérium. 8-r.
1900. 290 old.
1901. 353 old.

1902. VII. 701 old.
1903. VIII. 632 old.
1904. VIII. 654 old.
1905. VIII. 663 old.
1906. VIII. 703 old.
1907. VIII. 745 old.

Munkabeszüntetések és munkáskizárások Magyarországon az 1907. évben. Kiadja a Kereskedelemügyi Minisztérium. Budapest 1909. Athenaeum. 74, 84 old. 4-r.

A munkás-betegsegélyezési törvény módosítása. I. köt.: Hazai anyag. 3 rész. 1. Joganyag. — 2. Kívánságok és javaslatok. — 3. Statisztika. — II. köt.: Külföldi anyag. Budapest 1905. Athenaeum. 8-r.

Murányi Miklós. A vasúti sztrájk története. Kacsó Gyula közreműködésével. Budapest [190?]. Beer és Tsa Ny. 156 old. 8-r.

Németh József. Az agrárkérdések és mozgalmak. Budapest 1902. Franklin. 66 old. 8-r.

Pór Ödön. Az agrárkérdés az újabb szocialista irodalomban. Budapest 1903. Politzer Ny. 22 old. 8-r. (Kny. a Huszadik Századból.)

Rácz Gyula. Általános választójog és külön vámterület. Budapest 1906. Révai és Salamon Ny. 16 old. 8-r. (Kny. a Huszadik Századból.)

Rácz Gyula. A cselédtörvény-javaslat bírálata. (Az ember kisajátítása.) Budapest 1907. Deutsch Ny. 36 old. 8-r. (A Huszadik Század Könyvtára. 26. sz.)

Radó Richárd. A vasúti sztrájk. A vasutasok mozgalmának története. Budapest 1904. Pallas. XII. 203 old. 8-r.

Szeberényi Lajos Zs. A parasztok helyzete Magyarországon. Szociális tanulmány, különös tekintettel az alföldi munkásmozgalomra és kivándorlásra. Budapest 1907. Kókai Ny. 100 old. 8-r.

Szende Pál. Önálló vámterület és osztályharc. Budapest 1906. Deutsch és Tsa Ny. 95 old. 8-r. (A Huszadik Század Könyvtára. 17. sz.)

A sztrájk jogalapja. Szakolczai Árpád, Pap Dávid stb. felszólalásaival. Budapest 1907. Pfeifer Ny. 186 old. 8-r. (Magyar Jogászegyleti Értekezések. 276. sz.)

A társadalmi fejlődés iránya. A Társadalomtudományi Társaság által rendezett vita. Budapest 1904. Politzer Ny. 377 old. 8-r. (A Huszadik Század Könyvtára. 8. sz.)

Thirring Gusztáv. A magyarországi kivándorlás és a külföldi magyarság. Budapest 1904. Kilián Ny. X. 366 old. 8-r.

Tisza István. A szocializmus és az egyház. Beszéde a Protestáns Irodalmi Társaság 1903. évi közgyűlésén. Budapest 1903. Hornyánszky Ny. 22 old. 8-r.

MAGYARORSZÁGI MUNKÁSSAJTÓ
1900—1907

Ácsok Szaklapja. A magyarországi ácsmunkások érdekeit képviselő társadalmi és közgazdasági közlöny. Felelős szerkesztő: Sterbinszky Lipót. 1906 március 24-én szerkesztő Bárdos Ferenc. Megjelenés helye: *Budapest.* Indult 1904 július 15. Megjelent minden hó 1-ét és 15-ét követő szombaton, 1905 november 11-től havonként kétszer. Megszűnt 1906 március 24-én. Kiadók: [az ácssegédek szervező bizottsága], Mácza Mihály. 1905 június 23-tól [a Magyarországi Ácsmunkások Országos Szakegyletének] lapbizottsága. Nyomtatta Krammer és Erhardt Ny., 1905 június 23-tól Világosság Ny. F. 2-r.

1904. I. évf. július 15. (1. sz.) — 1906. III. évf. március 24. (6. sz.)

Utóbb: Magyarországi Ácsok Szaklapja.

Adeverul. (Glasul Poporului.) Organul partidului socialdemokrat din Ungaria. Foaie politica pentru poporul muncitor roman. Felelős szerkesztő: Aurel Cristea, 1906 május 1-től Gustav Auerbach, 1907 július 20-tól Aurel Cristea. Megjelenés helye: *Budapest,* 1906 május 1-től Lugos, 1907 július 20-tól Budapest. Indult 1903 augusztus 16-án. Megjelent hetenként, 1904 november 1-től havonként. Kiadó: a Szociáldemokrata Párt. Nyomtatta Krammer és Erhardt Ny., 1904 november 1-től Fried és Krakauer Ny., 1905 július 1-től Világosság Ny. 1906 május 1-től Szidon Ny. Lugos, 1907 január 3-tól Világosság Ny. F. 2-r.

1903. I. évf. aug. 16. (1. sz.) — 1907. V. évf. dec.

Alföldi Munkáslap. Szociáldemokrata társadalmi és közgazdasági lap. Ipari és mezei munkások közlönye. Felelős szerkesztő: Bánfi Lajos. Megjelenés helye: *H[ód]m[ező]vásárhely.* Indult 1903 május 24. Megjelent hetenként háromszor: kedden, pénteken és vasárnap. Megszűnt [1903 augusztus 20.]. Kiadó: Beniczki Antal. Nyomtatta: Lévai F. Ny. F. 4-r.

1903. I. évf. május 24 — augusztus 20. (1—36. sz.)

Az Aranyműves. A budapesti arany-, ezüst-, ékszerművesek, vésnökök és rokonszakmák munkásainak értesítője. Felelős szerkesztő: Spitzer Sándor. Megjelenés helye: *Budapest.* Indult 1905 január 1. Megjelent minden hó 1-én és 15-én. Kiadó: a szakegylet. Nyomtatta: Reform Ny., 1906 január 15-től Világosság Ny. F. 4-r.

1905. I. évf. január 1. (1. sz.) — 1906. II. évf. február 1. (5—6. sz.)

Asztalosok Szaklapja. A magyarországi épület-, bútor- és mintaasztalos-segédek és segédmunkások szak- és társadalmi közlönye. Felelős szerkesztő: Pelczéder Ágoston. Megjelenés helye: *Budapest.* Megjelent minden hó 2. és 4. szombatján. Megszűnt 1901 április 13. Nyomtatta: Fried és Krakauer Ny. F. 2-r.

1900. IX. évf. január 1. (1. sz.) — 1901. X. évf. április 13. (7. sz.)

Bauarbeiter. Offizielles Organ der Maurer-, Zimmerer-, Weiss- und Stukkateurarbeiter-, wie auch der Zimmermaler-, Lackirer-, Vergolder- und Schildermaler-Organisationen. Felelős szerkesztő: Desider Bokányi. Megjelenés helye: *Budapest.* Megjelent minden hó 1-én és 15-én. Megszűnt [1900]. Nyomtatta: Neumayer Ede Ny., 1900 márc. 15-én Fried és Krakauer Ny. F. 2-r.

1900. V. évf. március 15. (3. sz.)

Bauarbeiter. Die Interessen aller im Baugewerbe beschäftigten ungarländischen Arbeiter vertretendes Organ. Amtliches Organ des Fachvereins der ungarländischen Bau- und deren Hilfsarbeiter. 1905-től: Organ

für die Interessen aller im Baugewerbe beschäftigten Arbeiter Ungarns. Offizielles Organ des „Landesverbandes der ungarländischen Bauarbeiter". Felelős szerkesztő: Alexander Garbai, 1905-től Ludwig Belényesi. Megjelenés helye: *Budapest.* Indult 1903 július 1-én mint az Építőmunkás című lap melléklete. Megjelent minden hó végén, 1904 március 15-től minden hó 1-én és 15-én, 1905-től mint önálló lap megjelent minden hó 1-én és 15-én. Kiadók: Alexander Garbai, 1907 június 5-től Franz Knittelhoffer. Nyomtatta: Krammer és Erhardt Ny., 1903 augusztus 1-től Fried és Krakauer Ny., 1905 április 15-től Világosság Ny. F. 4-r. 1905-től 2-r. Főlap: [1903—1904.] Építőmunkás.

1903. I. évf. július 1. (2. sz.) — 1907. V. évf. december 15. (24. sz.)

Bőrmunkás. A bőriparban foglalkoztatott összes magyarországi munkások érdekeit képviselő társadalmi lap. A Magyarországi Általános Bőrmunkások Szövetségének hivatalos lapja. Általános tímárok, bőrfestők, szíjgyártók, bőröndösök, nyergesek, szűcsök, sapkások, cipészek, csizmaványolók stb. és segédmunkások közlonye. Felelős szerkesztő: Bauer Gyula. Megjelenés helye: *Újpest.* Indult 1905. Megjelent minden hó 1-én és 15-én. Kiadó: a bőrmunkások lapbizottsága. Nyomtatta: Fuchs Kny., 1906 augusztus 1-től Világosság Ny. F. 2-r. Melléklapjai: Lederarbeiter, Kozerobotnik.

1905. I. évf. — 1907. III. évf.

Buchbinder-Zeitung. Organ der ungarländischen Buchbinder, Rastirer, Futteralmacher, Ledergalanterie- und Cartonage-Arbeiter und Arbeiterinnen. Megjelenés helye: *Budapest.* Megszűnt 1906 március 10. Főlap: Könyvkötők Lapja.

1900. II. évf. január (1. sz.) — 1906. VIII. évf. március 10. (5. sz.)

Budapesti Gépmesterek és Nyomók Köre Szakbizottsági Értesítője. Szerkesztő: Clement János, 1905 [január]tól Janovszky János, [1906 január]tól a szakbizottság. Megjelenés helye: *Budapest.* Indult 1903 november 18. Megjelent havonta egyszer. Megszűnt [1907 május]. Kiadók: a Budapesti Gépmesterek és Nyomók Köre Szakbizottsága. Nyomtatta: Pátria Ny., 1904 március 15-től Krausz S. és Tsa Ny., 1905 januártól Világosság Ny. F. haránt 8-r.

1903. I. évf. november 18. (1. sz.) — [1907.] V. évf. [május]. (4—5. sz.)

Der Chemische Arbeiter. Wirtschaftliches Organ der Interessen der im chemischen Gewerbe beschäftigten Arbeiter und Arbeiterinnen. Offizielles Organ des Landesverbandes der chemischen Arbeiter. Megjelenés helye: *Budapest.* Indult 1906 október 15. Megjelent kétszer havonta. Nyomtatta: Világosság Ny. F. 4-r. Főlap: Vegyészeti Munkás.

1906. I. évf. október 15. (1. sz.)

Cukrász Ujság. Szerkesztő: Gáborfi János. Megjelenés helye: *Budapest.* Indult 1905 november 20. Megjelent minden hó 20-án. Megszűnt 1907 március 20. Kiadó: a Székesfővárosi Cukrász Segédek Szakegylete. Nyomtatta: Goldschmidt Testvérek Kny. F. 4-r.

1905. I. évf. november 20. (1. sz.) — 1907. III. évf. március 20. (2. sz.)

A Czipész. 1905 június 15-től: **A Cipész.** A magyarországi cipész- és csizmadiamunkások és kisiparosok szakközlönye. 1906 december 15-től: a magyarországi cipész- és csizmadiamunkások és munkásnők érdekeit védő lap. Felelős szerkesztő: Czikora János, 1901 augusztustól Ughy Bálint, 1902 decembertől Virág Sándor, 1905-től Farkas István. Megjelenés helye: *Budapest.* Megjelent minden hó 1-én és 15-én. Kiadók: A Cipész alapítói. Nyomtatta: Kellner és Mohrlüder Kny., 1902 április 1-től Bírócz és Tsa Ny., december 1-től Neuwald Ny., 1906-tól Világosság Ny. F. 2-r. Melléklap: Der Schuhmacher.

1900. X. évf. január 1. (1. sz.) — 1907. XVII. évf. december 15. (24. sz.)

Czipőfelsőrészkészítők Szaklapja. 1906-tól: **Cipőfelsőrészkészítők Szaklapja.** A Budapesti Cipőfelsőrészkészítő Munkások és Munkásnők Szakegyesületének hivatalos közlönye. Felelős szerkesztő: Frankl Lipót. Megjelenés helye: *Budapest.* Indult 1904 április. Megjelent minden hó első szombatján, 1906 januártól augusztusig szünetelt. Kiadó: a lapbizottság. Nyomtatta Spatz H. Ny., 1906 szeptembertől Világosság Ny. F. 4-r.

1904. I. évf. április hó (1. sz.) — 1907. IV. évf. december hó. (12. sz.)

Egyesüljünk. Munkások érdekeit védő társadalmi közlöny. Felelős szerkesztő Babus József. Megjelenés helye: *Gyöngyös.* Indult 1907 május 4. Megjelent minden szombaton. Kiadó: a 30-as lapbizottság. Nyomtatta: Sima Dániel Kny. F. 2-r.

1907. I. évf. május 4. (1. sz.)

Ekszkize! Excusez! Nyomdásztársadalmi élclap. Megjelenés helye: *Budapest.* Indult 1906 február 15. Megjelent alkalmilag. Nyomtatta: Világosság Ny. F. 4-r.

1906 [I. évf.] (1. sz.)

Élelmezési Munkás. A magyarországi sütő-, mészáros-, hentes-, malom-, cukrász- és mézeskalácsos munkások szaklapja. Felelős szerkesztő: Kardics Kálmán. Megjelenés helye: *Budapest.* Indult 1906 [május 1.]. Megjelent minden hó 1-én és 16-án. Kiadó: az Élelmezési Munkás lapbizottság. Nyomtatta: Reform Ny. F. 4-r. Magyar, német nyelvű. Melléklap: Lebensmittel-Arbeiter.

1906. I. évf. július 1. (5. sz.) — 1907. II. évf. december 16. (24. sz.)

Emléklap a Petőfi-ünnepélyre. Megjelenés helye: *Budapest.* Indult 1900. Kiadó: a Magyarországi Szociáldemokrata Párt. Nyomtatta: Fried és Krakauer Ny. F. 4-r.

Építőmunkás. Kőművesek, kőfaragók, ácsok, fehér- és mennyezetmunkások, valamint szobafestők, mázolók, fényezők, aranyozók és címfestők szervezetének hivatalos közlönye. Szerkesztők: Schneller Gyula, 1900 március 15-én Bauer János. Megjelenés helye: *Budapest.* Megjelent minden hó 2. szombatján. Kiadó: a lapbizottság. Nyomtatta: Neumayer Ede Ny., 1900 március 15-én Fried és Krakauer Ny. F. 4-r. Melléklapja: Bauarbeiter.

1900. V. évf. január—március. (1—3. sz.)

Építőmunkás. Az építőiparnál foglalkoztatott összes magyarországi munkások érdekeit képviselő társadalmi közlöny. A Magyarországi Építőmunkások Országos Szövetségének hivatalos közlönye. Felelős szerkesztő: Garbai Sándor, 1905 november 1-től Belényesi Lajos. Megjelenés helye: *Budapest.* Indult 1903 június 1. Megjelent minden hó végén, 1904 március

15-től] minden hó 1-én és 15-én. Kiadó: Garbai Sándor, 1907 június 15-től Knittelhoffer Ferenc. Nyomtatta Krammer és Erhardt Kny., 1903 augusztus 1-től Fried és Krakauer Ny., 1905 novembertől Világosság Ny. F. 4-r. 1905-ig magyar, német nyelvű. Melléklapok: Bauarbeiter, Stavitelsky Robotnik.

1903. I. évf. június 1. (1. sz.) — 1907. V. évf. december 15. (24. sz.)

Erdélyi Munkás. Szociáldemokrata politikai havilap. Felelős szerkesztő: Molnár István, 1904 március 1-től Tatai Gyula, október 1-től Gönczi Ödön, 1906 február 1-től Klein Jakab, 1907 augusztus 1-től Berkovics Izsák. Megjelenés helye: *Kolozsvár.* Indult 1903 július 1. Megjelent minden hó 1-én. Kiadó: [az Erdélyrészi Szociáldemokrata Párt]. Klein Jakab. Nyomtatta: Gámán János örökösei Ny. F. 4-r.

1903. I. évf. július 1. (1. sz.) — 1907. VII. évf.

Erdélyi Munkáslap. Szociáldemokrata politikai havilap. Felelős szerkesztő: Farkas Lajos. Megjelenés helye: *Kolozsvár.* Indult 1901 május 1. Megjelent minden hónap elsején. Kiadó: a kolozsvári szociáldemokrata párt. Nyomtatta: Gutenberg Ny. F. 2-r.

1901. I. évf. május 1. (1. sz.)

Éttermi Segédek Szaklapja. Felelős szerkesztő: Honyek Lajos. Megjelenés helye: *Budapest.* Indult 1906 december 5. Megjelent minden hó 1-én és 20-án. Megszűnt 1907 április 5. Kiadó: [a kávéssegédek, éttermi pincérek és kávéfőzők össz-szervező bizottsága], 1907 január 5-től [az éttermi segédek szabad szervezete]. Nyomtatta: Világosság Ny. F. 4-r.

1906. I. évf. december 5. (1. sz.) — 1907. I. évf. április 5. (7. sz.)

Fachblatt der Barbier- und Friseurgehilfen Ungarns. Offizielles Organ des Fachvereins der Barbier- und Friseurgehilfen Ungarns. A rovatért felel: Johann Deffert. Megjelenés helye: *Budapest.* Indult 1907 február 15. Megjelent minden hó 15-én, 1907 június 1-től minden hó 1-én és 15-én. Nyomtatta: Világosság Ny. F. 4-r. Főlap: Magyarországi Borbély- és Fodrászsegédek Szaklapja.

1907. IV. évf. február 15. (2. sz.)

Fachblatt der Eisen- und Metallarbeiter. Organ der Eisen- und Metallarbeiter Ungarns. 1903 március 19-től: Organ des „Ungarländischen Eisen- und Metallarbeiter-Verbandes". Május 21-től: Offizielles Organ des Zentralverbandes der Eisen- und Metallarbeiter Ungarns. Felelős szerkesztő és kiadótulajdonos: Karl Teszársz. Megjelenés helye: *Budapest.* Megjelent havonta kétszer. Nyomtatta: Neumayer Ede Ny., 1905 áprilistól Világosság Ny. F. 2-r. Főlap: Vas- és Fémmunkások Szaklapja.

1900. IV. évf. — 1907. XI. évf.

Fachblatt der Fleischer- und Selchergehilfen. Offizielles Organ der Fleischgewerbe-Arbeiter. Megjelenés helye: *Budapest.* Indult 1907 május 15. Nyomtatta: Világosság Ny. F. 4-r. Főlap: Mészáros és Hentessegédek Lapja.

1907. II. évf. május 15. (5. sz.)

Fachblatt der Holzarbeiter. Organ der ungarländischen Tischler, Drechsler, Fassbinder, Wagner, Tapezierer, Bürstenbinder, Leistenmacher und Korbflechter. 1906 november 4-től: Organ für fachliche und soziale Interessen der ungarischen Holzarbeiter. Felelős szerkesztő: Gabriel Horovitz. Megjelenés helye: *Budapest.* Indult 1905 április 30. Megjelent a hónap 2. és 4. szombatján, 1905 június 1-től a hó 1-én és 15-én, szeptember 28-tól a hónap 12-én és 28-án, 1906 július 22-től az 1. és 3. vasárnap. Kiadó: a lapbizottság. Nyomtatta: Világosság Ny. F. 2-r.

1905. XI. (I.) évf. április 30. (1. 8. sz.) — 1907. XIII. (III.) évf.

Fáklya. Ujságárusok és lapkihordók érdekeit védő gazdasági és társadalmi lap. Felelős szerkesztő: Tóth István. Megjelenés helye: *Budapest.* Indult 1907 március 24. Megjelent minden hó utolsó vasárnapján. Kiadó: a Fáklya lapbizottsága. Nyomtatta: Jókai Ny. F. 4-r.

1907. I. évf. március 24. (1. Mutatványszám.)

Famunkások Szaklapja. A magyarországi asztalosok, ácsok, esztergályosok, kádárok és kocsigyártók szak- és társadalmi közlönye. 1901 május 25-től: . . . kocsigyártók és kárpitosok szak- és . . . 1903 február 14-től: . . . kárpitosok, kefekötők, kaptafakészítők és kosárfonók szak- és . . . 1906 október 7-től: A magyarországi famunkások szak- és társadalmi közlönye. Felelős szerkesztő: Pelczéder Ágoston. Megjelenés helye: *Budapest.* Indult 1901 április 27. Megjelent minden hó 2. és 4. szombatján, 1905 június 1-től minden hó 1-én és 15-én, szeptember 28-tól minden 12-én és 28-án. Kiadó: a Famunkások Szaklapja lapbizottsága. Nyomtatta: Fried és Krakauer Ny., 1905 április 15-től Világosság Ny. F. 4-r.

1901. I. évf. ápr. 27. (1. sz.) — 1907. VII. (XIII.) évf.

Fehérnemű Munkás. A fehérnemű-iparban alkalmazott munkások és munkásnők (fehérnemű-, vegytisztító, fehérvarrónő és rokonszakmák) érdekeit képviselő szak- és társadalmi közlöny. Felelős szerkesztő: Silbermann Lázár. Megjelenés helye: *Budapest.* Indult 1905 [május 7.]. Megjelent minden hó 1. és 3. vasárnapján. Megszűnt 1905. Kiadó: a lapbizottság. Nyomtatta: Spatz Henrik Kny. F. 4-r.

1905. I. évf. május 21. (2. sz.)

Fehérneműtisztító Munkások Szaklapja. A fehérneműtisztító iparban alkalmazott munkások és munkásnők szak- és társadalmi közlönye. Felelős szerkesztő: Kállai Sándor. Megjelenés helye: *Budapest.* Indult 1907 május 1-én. Megjelent minden hó 1-én. Kiadó: a lapbizottság. Nyomtatta: Világosság Ny. F. 4-r.

1907. I. évf. május 1. (1. sz.)

Der Feldarbeiter. Offizielles Organ des Landesverbandes der ungarländischen Feldarbeiter. 1906 július 14-től: Organ der Feldarbeiter Ungarns. Szerkesztette: Jócsák Kálmán, 1906 június 30-tól Schwarz Richárd. Megjelenés helye: *Budapest.* Indult 1906 április 21-én mint a Világszabadság melléklete. Megjelent minden szombaton. Megszűnt 1907 [június ?] Nyomtatta: Világosság Ny. F. 4-r. Főlap: Világszabadság.

1906. I. évf. április 21. (1. sz.) — 1907. II. évf. június 1. (18. sz.)

A Festő. A magyarországi szobafestő, mázoló, címfestő, aranyozó, fényező és tapétázó munkások alkalmi szaklapja. Felelős szerkesztő: Rosenthal Jakab. Megjelenés helye: *Budapest.* Indult 1902 május 1. Kiadó: Fazekas József. Nyomtatta: Krammer Lipót Kny. F. 2-r.

1902. I. évf. május 1. (1. [egyetlen] sz.)

Festők Szaklapja. A magyarországi szoba-, cím- és

díszletfestő, kárpitozó, mázoló, aranyozó és fényező munkások érdekeit képviselő szakközlöny. Felelős szerkesztő: Herczeg Ferenc, 1904 november 5-től Rózsa József, 1907 január 15-től Székó Péter, szeptember 1-től Rózsa József. Megjelenés helye: *Budapest.* Indult 1904 május 1. Megjelent minden 2. szombaton, 1904 május 28-tól kétszer havonta. Nyomtatta: Krammer és Erhardt Ny., 1904 április 10-től Világosság Ny. F. 4-r. Melléklap: Maler Fachblatt.

1904. I. évf. május 1. (1. sz.) — 1907. IV. évf. december. (24. sz.)

A Festőmunkás. Szerkesztő: Bohoty Gyula. Megjelenés helye: *Újpest.* Indult [1905 ?]. Megszűnt [1906 ?]. Nyomtatta: Wagner Jenő Kny. F. 4-r.

Fodrászsegédek Szakközlönye. Felelős szerkesztő és kiadó: Deffert János. Megjelenés helye: *Budapest.* Indult 1905 augusztus 1. Megjelent minden hó 1-én. Megszűnt 1905 november 1. Nyomtatta: Weissenberg Á. Ny. F. 4-r.

1905. I. évf. augusztus 1 — november 1. (1—4. sz.)

A Forradalom Névtelen Hőseinek. Megjelenés helye: *Budapest.* Megjelent 1906 augusztus 26. Kiadó: a Népszava Könyvkereskedés. Nyomtatta: Világosság Ny. F. 4-r.

Földmívelő. A mezei munkásság és kisvagyonú földmívelők szakközlönye. Felelős szerkesztő: Szathmáry Péter, 1903 február 26-tól L. Szilágyi József, augusztus 2-től B. Molnár Imre, 1904 január 22-től Szathmáry Péter. Megjelenés helye: *Hódmezővásárhely.* Megjelent minden pénteken. Megszűnt 1904 [augusztus ?]. Kiadó: a hódmezővásárhelyi mezei munkásság, 1900 március 30-tól a földmívelő-munkás és szegény nép szakegyesülete. Nyomtatta: Lévai F. Ny., 1903 február 26-tól Braun Juda Kny. Mezőtúr, november 15-től Független Szocialista Kny. Bácsszenttamás, 1904 április 29-től Vásárhelyi Híradó Ny. F. 2-r.

1900. IV. [II.] évf. — 1904. VIII. évf. (29. sz.)

Földmívelő. A Magyarországi Független Szocialista Szövetség hetilapja. 1906 április 1-től: A Magyarországi Szocialista Parasztszövetség politikai hetilapja. 1907 április 15-től: A Magyarországi Független Szocialista Szövetség politikai hetilapja. Felelős szerkesztő: Májer Jenő, főszerkesztő: Várkonyi István, 1906 február 11-től Boros Mihály, július 20-tól Czikora János, 1907 április 15-től Várkonyi István. Megjelenés helye: *Budapest.* Megjelent minden vasárnap, 1906 június 21-től minden csütörtökön, július 20-tól minden pénteken. 1898 február 11-től 1905 decemberig szünetelt. Újra indult 1905 december 12-én. Megszűnt 1907 [augusztus]. Kiadó: a Magyarországi Független Szocialista Szövetség Tanácsa. Nyomtatta: Világosság Ny., 1905 december 17-től Fried és Krakauer Ny., 1906 május 13-tól Sárik Gy. Ny. Cegléd, október 7-től Fried és Krakauer Ny. F. 2-r.

1905. IV. évf. december 12. (1. sz.) — 1907. VI. évf. július 12. (25. sz.)

A Földmunkás. Az Országos Munkásvédő Szövetség hivatalos hetilapja. Főszerkesztő: Mezőfi Vilmos. Felelős szerkesztő: Ladányi I. Megjelenés helye: *Budapest.* Indult 1907 február 10. Megjelent minden vasárnap, augusztus 15-től minden hónap 1-én és 15-én. Megszűnt [1907 szeptember 15]. Kiadó: az Országos Munkásvédő Szövetség. Nyomtatta: „A Nap" Ujságvállalat Ny. F. 2-r

1907. I. évf. február 10—szeptember 15. (1—28. sz.)

Fuvarozó Munkás. Kocsisok, lerakók és rokonszakmabeli munkások közlönye. Felelős szerkesztő: Holló Jenő. Megjelenés helye: *Budapest.* Indult 1905 július 1. Megjelent minden hó 1-én és 15-én. Megszűnt 1905 [október 1. ?] Kiadó: Mátai János, kiadótulajdonos: a szakegyleti lapbizottság. Nyomtatta: Világosság Ny. F. 4-r.

1905. I. évf. július 1—október 1. (1—7. sz.)

Fuvarozó Munkás. A magyarországi kocsisok, bérkocsisok, villamosok, hajósok és mindazoknak, kik fuvarozó munkák le- és fölrakásával foglalkoznak, érdekeit védő gazdasági szaklap. Felelős szerkesztő: Czrenner Béla, 1907 februártól Sztraka József. Megjelenés helye: *Budapest.* Indult 1906 szeptember 1. Megjelent havonta kétszer. Kiadó: a szakegyleti lapbizottság. Nyomtatta: Világosság Ny. F. 2-r.

1906. I. évf. szeptember 1. (1. sz.) — 1907. II. évf. december. (24. sz.)

Fürdőalkalmazottak Szaklapja. A Magyarországi Fürdőszemélyzet Szakegylete hivatalos lapja. Felelős szerkesztő: Berger Dezső, 1905-től Vukovics Antal. Megjelenés helye: *Budapest.* Indult 1904 március 15. Megjelent minden hó 15-én. Kiadó: a szakegylet. Nyomtatta: Linszky és Tsa. Ny. F. 2-r.

1904. I. évf. március 15. (1. sz.) — 1907. IV. évf. december 15. (12. sz.)

Die Geissel. Periodische Zeitschrift. Felelős szerkesztő és kiadótulajdonos: Ostoros. Megjelenés helye: *Budapest.* Indult 1900 június 1. Megjelent szükség szerint. Nyomtatta: Fried és Krakauer Ny. F. 2-r.

1900. I. évf. június 1. (1. sz.)

Gutenberg. Deutsche Beilag zum Vereinsorgane Typographia. Szerkesztette: Lipp Károly, 1900 október 19-től Peidl Gyula, 1904 augusztus 1-től Rothenstein Mór, 1905 január 13-tól Lerner Dezső, március 24-től Domanek István, 1906 április 20-tól Peidl Gyula. Megjelenés helye: *Budapest.* Megjelent hetenként. Nyomtatta: Hornyánszky Ny., 1900 február 2-től Krausz J. és Tsa Ny., 1903 július 3-tól Pátria Ny., 1905 január 13-tól Krausz J. és Tsa Ny., március 31-től Világosság Ny. F. 4-r. Főlap: Typographia.

1900. [évf. n.] január 5. (1. sz.) — 1907 december 27. (52. sz.)

Győri Munkások Lapja. A kisiparosok, kiskereskedők, kisgazdák, ipari és földmívelő-munkások érdekeit védő és közgazdasági heti közlöny. Felelős szerkesztő: Barsi József. Megjelenés helye: *Győrsziget.* Indult 1902 augusztus 31. Megjelent hetenként egyszer, vasárnap. Megszűnt 1904 december 25. Kiadó: Singer Zsigmond [a Magyarországi Szociáldemokrata Párt győri pártszervezete], 1904 március 20-tól Barsi József. Nyomtatta: Nitsmann József Ny. F. 4-r.

1902. I. évf. augusztus 31. (1. sz.) — 1904. III. évf. december 25. (52. sz.)

Utóbb: Népakarat.

Habares. A magyar építőmunkások élclapja. Felelős szerkesztő és kiadó: Latzkó József. Megjelenés helye: *Budapest.* Indult 1904 május 1. Megjelent minden hó elején. Nyomtatta: Pátria Ny. F. 4-r.

1904. I. évf. május 1. (1. sz.)

Ifjúmunkás. Szerkesztő: Grosz Henrik. Felelős szerkesztő: 1905 szeptember 1-től Gyagyovszky Emil,

1907-től Alpári Gyula. Megjelenés helye: *Budapest.* Indult 1904 november 1. Megjelent minden hó 1-én. Kiadó: [a lapbizottság]. Nyomtatta: Gutenberg Ny., 1905 január 1-től Reform Ny., május 1-től Világosság Ny., november 1-től Reform Ny., 1907 áprilistól Jókai Ny. F. 4-r.

1904. I. évf. november 1. (1. sz.) — 1907. IV. évf. december 1. (12. sz.)

Igaz Eszme. A Magyarországi Újjászervezett Szociáldemokrata Párt szépirodalmi hetilapja. 1904 október 2-től: Szociáldemokrata társadalmi és szépirodalmi hetilap. Szerkesztő: Majer Jenő. Főmunkatárs: 1904 szeptember 25-től Áchim L. András. Felelős szerkesztő: 1904 szeptember 14-től Nigrinyi János. Megjelenés helye: *Békéscsaba.* Indult 1903 december 16. Megjelent hetenként. Megszűnt 1904 október 23. Kiadó: a Békéscsabai Általános Népegylet. Nyomtatta: Corvina Ny., 1904 március 23-tól Teván Adolf Ny. F. 4-r.

1903. I. évf. december 16. (1. sz.) — 1904. II. évf. október 23. (41. sz.)

Igaz Eszme. A Magyarországi Újjászervezett Szociáldemokrata Párt szépirodalmi lapja. Felelős szerkesztő: Beller Antal. Megjelenés helye: *Budapest.* Indult 1904 június 1. Megjelent havonta egyszer, szükség esetén többször is. Megszűnt 1905 március 1. Kiadó: a Magyarországi Újjászervezett Szociáldemokrata Párt. Nyomtatta: Árpád Ny. F. 4-r.

1904. I. évf. június (1. sz.) — 1905. II. évf. március 1. (3. sz.)

Jövő. A Havi Krónika előfutárja. A kassai munkások és kisiparosok társadalomgazdasági alkalmi közlönye. Felelős szerkesztő és kiadótulajdonos: [Klein Lipót, 1900 június 1-én Baldis Sándor. Megjelenés helye: *Kassa.* Indult 1900 május 1. Megszűnt 1900 június 1. Nyomtatta: Ries Lajos Ny. F. 2-r.

1900. [I. évf.] május 1—június 1. (1—2. sz.)

A Jövő. A Budapesti Pincérek Szak- és Munkaközvetítő Egyesületének hivatalos közlönye. Felelős szerkesztő: Farkas János. Megjelenés helye: *Budapest.* Indult 1900 november 1. Kiadó: az egyesület. Nyomtatta: Gelléri és Székely Ny. F. 4-r.

1900. I. évf. november 1. (1. sz.)

Utóbb: Jövőnk.

Jövő. Politikai havilap. A budapesti cipőfelsőrészkészítő munkások és munkásnők egyesületének hivatalos közlönye. Felelős szerkesztő: Zsigmond Elek. Megjelenés helye: *Budapest.* Indult 1903 március 15. Nyomtatta: Grünwald Ödön Kny. F. 8-r.

1903. I. évf. március 15. (1. [egyetlen?] sz.)

Jövő. Szocialista folyóirat. Szerkesztő: Sonnenwirth Lajos és Friedländer János. Megjelenés helye: *Nagyvárad.* Indult 1906 január. Megjelent havonta egyszer. Megszűnt 1906 december. Nyomtatta: Laszky Ármin Ny. F. 8-r.

1906. I. évf. január—december. (1—12. sz.)

Jövőnk. A Budapesti Pincérek Szak- és Munkaközvetítő Egyesületének hivatalos közlönye. Szerkesztő: Aczél Miksa, 1901 június 1-től Hecht Lajos, november 15-től Ólmosi József, december 15-től Domonyi Lajos. Megjelenés helye: *Budapest.* Indult 1900 november 15. Megjelent minden hó 1-én és 15-én. Megszűnt 1902 január 1. Kiadó: a Szak- és Munkaközvetítő Egyesület. Nyomtatta: Neuwald Illés Ny., 1901 április 15-től Garai Mór Ny. F. 4-r.

1900. I. évf. november 15. (1. sz.) — 1902. III. évf. január 1. (1. sz.)

Előbb: A jövő.

Kalaposok Szaklapja. A magyarországi kalap- és nemeziparban alkalmazott munkások és munkásnők hivatalos lapja. Felelős szerkesztő: Bicsák Ferenc. Megjelenés helye: *Budapest.* Indult 1907. Megjelent havonta. Nyomtatta: Világosság Ny. F. 8-r.

1907. I. évf. (1. sz.)

Kassai Munkás. A Felsómagyarországi Szociáldemokrata Párt politikai hetilapja. Felelős szerkesztő: Porosz Mihály. Megjelenés helye: *Kassa.* Indult 1907 március 16. Megjelent minden szombaton. Kiadó: a Felsőmagyarországi Szociáldemokrata Párt. Nyomtatta: László Béla Ny. F. 2-r.

1907. I. évf. március 16. (1. sz.)

Kávéfőzők Szaklapja. A magyarországi kávéfőzők és segédmunkások érdekeit védő szak- és társadalmi havilap. A Kávéfőzők Szakegyesületének hivatalos közlönye. Felelős szerkesztő: Schönherr József. Megjelenés helye: *Budapest.* Indult 1904 december 3. Megjelent minden hó első szombatján. Megszűnt 1907 február. Kiadó: Kéföl Károly. Nyomtatta: Fried és Krakauer Ny., 1905 júniustól Világosság Ny. F. 4-r.

1904. I. évf. december 3. (1. sz.) — 1907. IV. évf. február. (2. sz.)

Kávéssegédek Szaklapja. (Pincér-munkás.) A Budapesti Kávéssegédek Szakegyletének hivatalos közlönye. 1907 április 5-től: A kávéssegédek közlönye. Felelős szerkesztő: Boór Jenő, 1907 április 5-től Fodor Pál. Megjelenés helye: *Budapest.* Indult 1905. Megjelent minden hó 5-én és 20-án. Megszűnt 1907 [június 20 ?]. Nyomtatta: Világosság Ny. F. 4-r.

1905. I. évf. (1. sz.) — 1907. III. évf. június 20. (12. sz.)

Kecskeméti Munkás. Politikai és közgazdasági havilap. 1904 január 8-tól: szociáldemokrata politikai és közgazdasági havilap. Felelős szerkesztő és kiadó: Benedek József. Megjelenés helye: *Kecskemét.* Indult 1903 december. Megjelent minden hó első vasárnapján. Megszűnt [1904 május]. Nyomtatta: G. Fekete Mihály Ny. F. 2-r.

1903. I. évf. december (1. sz.) — 1904. II. évf. május. (5. sz.)

Kéményseprő Segédek Hírlapja. 1906 július 15-től: A Budapesti Kéményseprő Segédek Szakegyletének hivatalos lapja, szeptember 1-től: A Magyarországi . . . lapja. Felelős szerkesztő: Kisák Lajos, 1906 szeptember 15-től Török Rezső, 1907 március 15-től Görög Kálmán, szeptember 1-től Schultész István. Megjelenés helye: *Pápa,* 1906 szeptember 15-től *Budapest.* Indult 1906 február 15. Megjelent minden hó 1-én és 15-én. Megszűnt 1907 [szeptember 1]. Nyomtatta: Stern Ernő Kny. Pápa, 1906 szeptember 15-től ifj. Kellner Ernő Kny. Budapest. F. 4-r.

1906. I. évf. február 15. (1. sz.) — 1907. II. évf. szeptember 1. (17. sz.)

Kereskedelmi Alkalmazott. Társadalmi és közgazdasági szaklap. A Kereskedelmi Alkalmazottak Országos Egyesületének közlönye. Felelős szerkesztő: Zerko-

witz Emil, 1903 április 1-től Wallesz Jenő, 1904 április 15-től Lukács Jenő, 1905 május 5-től Taubner Vilmos. Megjelenés helye: *Budapest.* Indult 1902 október 15. Megjelent minden hó 1-én és 15-én. Nyomtatta: Márkus Samu Ny., 1903 március 1-től Athenaeum Ny. F. 4-r.

1902. I. évf. október 15. (1. sz.) — 1907. VI. évf. december 15. (24. sz.)

Kocsisok Szaklapja. A magyarországi teherszállító és fuvaripari munkások érdekeit védő szak- és társadalmi közlöny. Szerkesztő: Schönherr József. Megjelenés helye: *Budapest.* Indult 1903 december 15. Megjelent minden hó 1-én és 15-én. Megszűnt 1904 [május 15]. Nyomtatta: Fried és Krakauer Ny. F. 4-r.

1903. I. évf. december 15. (1. sz.) — 1904. II. évf. május 1. (9. sz.)

Kolozsvári Munkás. Szociáldemokrata politikai havilap. Felelős szerkesztő: Schwarz Miksa, 1904 szeptember 15-től Fülöp József, 1907 május 15-től Linthaller Jenő. Megjelenés helye: *Kolozsvár.* Indult 1904 március 15. Megjelent minden hó 15-én. A Kolozsvári Szociáldemokrata Párt tulajdona. Nyomtatta: Gámán J. örökösei Ny. F. 4-r.

1904. I. évf. március 15. (1. sz.) — 1907. IV. évf. december 15. (12. sz.)

Kozerobotnik. Casopis, zastupujuci ráujmi vsetkych, v kozovom priemisle zamestnanych uhorskych robotnikov. Uradny casopis Uhorsko-krajinského vseobecného druzstva kozerobotnikov. Orgán grabiarov, frabiarov koze, remenárov, kusnierov, ciapkarov, obuvnikov, cizmarov atd. a pomochych robotnikov. Szerkesztő: Julius Bauer. Megjelenés helye: *Nová Pest (Újpest).* Indult 1906 szeptember 22. Megjelent havonként. Megszűnt 1907 augusztus 23. Nyomtatta: Világosság Ny. F. 4-r.

1906. I. évf. szeptember 22. (1. sz.) — 1907. II. évf. augusztus 22. (8. sz.)

Kőműves. Kőművesek, mennyezetvakoló- és fehérmunkások szak-, társadalmi és hivatalos közlönye. Szerkesztő és kiadótulajdonos: Söröli József. Megjelenés helye: *Budapest.* Indult 1900. Megjelent havonta kétszer, 1901-től havonta. Megszűnt 1903. Nyomtatta: Fried és Krakauer Ny. F. 2-r. Magyar, német nyelvű.

1900. I. évf. (1. sz.) — 1903. IV. évf. (5. sz.)

Könyvkötők Lapja. A magyarországi könyvkötők, vonalozók, bőrdíszmű-, tok- és dobozkészítő munkások és munkásnők közlönye. Felelős szerkesztő: Schneller Ödön, 1902 január 4-től Petrók Károly. Megjelenés helye: *Budapest.* Megjelent minden 2. szombaton. Kiadó: a Könyvkötők Szakegyesülete. Nyomtatta: Országos Központi Községi Ny., 1901 februártól Fried és Krakauer Ny., 1905 áprilistól Világosság Ny. F. 4-r. Melléklap: Buchbinder Zeitung.

1900. II. évf. január (1. sz.) — 1907. IX. évf. december. (24. sz.)

Kulacs. Könyvnyomdászok és betűöntők humoristikus lapja. Megjelenés helye: *Budapest.* Indult 1901 január 1. Megjelent havonta kétszer. Nyomtatta: Krausz S. és D. Ny. F. 4-r.

1901. I. évf. január 1. (1. sz.)

Lakatos Munkások Havi Értesítője. Politikai és közgazdasági havilap. Felelős szerkesztő és kiadó: „Vulkán". Megjelenés helye: *Budapest.* Indult 1904 július. Megjelent minden hó első hétfőjén. Megszűnt 1906 [július]. Laptulajdonos: a lakatos szakosztály. Nyomtatta: Spatz Henrik Ny., 1905 novembertől Világosság Ny. F. 8-r.

1904. I. évf. július (1. sz.) — 1906. III. évf. július. (5. sz.)

Lederarbeiter. Gesellschaftliches Organ zur Wahrung der Interessen der in der ungarischen Lederindustrie beschäftigten Arbeiter. Offizielles Organ des Verbandes der ungarländischen Lederarbeiter. Fachblatt der Gerber, Lederfärber, Kürschner, Knappenmacher, Schuhmacher, Stiefelwalker und deren Hilfsarbeiter. Felelős szerkesztő: Julius Bauer. Megjelenés helye: *Budapest.* Indult 1906 szeptember 8. Megjelent [havonként]. Kiadó: das Blattkomité der Lederarbeiter. Nyomtatta: Világosság Ny. F. 4-r.

1906. I. évf. szeptember 8. (1. sz.) — 1907. II. évf.

Litographia. A magyarországi grafikai munkások szakközlönye. Felelős szerkesztő: Bossist Illés, 1906 április 26-tól Ungár Jakab. Megjelenés helye: *Budapest.* Megjelent minden hó 2. és 4. szombatján, 1904 november 10-től..... csütörtökén. Kiadó: a Grafikai Munkások Szerkesztő Bizottsága. Nyomtatta: Krausz S. és Tsa Ny., 1905 május 11-től Világosság Ny. F. 4-r. Magyar, német nyelvű. 1905 augusztus 10-től német nyelvű rovata: *Senefelder.*

1904. I. évf. március 26. (1. sz.) — 1907. IV. évf.

Magántisztviselő. A Magyarországi Magántisztviselők Egyesületének hivatalos lapja. Felelős szerkesztő: Dömötör Miklós. Megjelenés helye: *Budapest.* Indult 1907 május 1. Megjelent minden hó 10-én. Kiadó: a lapbizottság. Nyomtatta: Krausz S. és Tsa Ny. F. 4-r.

1907. I. évf. május 1. (1. sz.)

Magántisztviselők Lapja. Társadalmi és közgazdasági közlöny. A Magántisztviselők Országos Nyugdíjegyesületének hivatalos közlönye. 1902 január 5-től: A Magántisztviselők Országos Szövetségének, a Magántisztviselők Országos Nyugdíjegyesületének, a Nőtisztviselők Országos Egyesületének és a Kereskedelmi Alkalmazottak Magyarországi Egyesületének hivatalos lapja. 1905 december 20-tól: A Magántisztviselők Országos Szövetségének, a Magántisztviselők Országos Nyugdíjegyesületének és a Magántisztviselők Otthonának hivatalos lapja. Felelős szerkesztő: Parlaghy Vilmos, 1900 július 20-tól Kreutzer Lipót, 1902 július 5-től H. Halas Árpád. Megjelenés helye: *Budapest.* Megjelent havonta kétszer, minden hó 5-én és 20-án. Nyomtatta: Gelléri és Székely Ny., 1900 július 20-tól Budapesti Hírlap Ny., október 20-tól Gelléri és Székely Ny. F. 4-r.

1900. VI. évf. — 1907. XIII. évf.

Magyar Vasutas. A magyarországi vasúti munkások érdekeit képviselő közlöny. 1905 augusztus 10-től: A Vasúti Munkások Országos Szövetségének hivatalos lapja. Szerkesztő: Faragó Pál. Felelős szerkesztő: 1904 november 15-től Farkas Izor, 1907 április 5-től Faragó Dezső. Megjelenés helye: *Budapest.* Indult 1904 április 15. Megjelent minden hó 1-én és 15-én, 1905 március 1-től hetenként, augusztus 10-től minden héten pénteken. Kiadó: [a magyar vasutas szervezet], 1905 augusztus 10-től Vasúti Munkások Országos Szövetsége. Nyomtatta: Krammer és Erhardt Ny., 1905 február 15-től Világosság Ny. F. 4-r.

1904. I. évf. április 5. (1. sz.) — 1907. IV. évf. december 28. (52. sz.)

Magyarországi Ácsok Szaklapja. A magyarországi ácsmunkások érdekeit képviselő társadalmi és közgazdasági közlöny. Szerkesztő: Bárdos Ferenc. Felelős szerkesztő: 1906 április 28-tól Sterbinszky Lipót. Megjelenés helye: *Budapest.* Indult 1906 április 6. Megjelent havonta kétszer. Kiadó: a lapbizottság. Nyomtatta: Világosság Ny. F. 2-r. Magyar, német nyelvű.

1906. I. [III.] évf. április 6. (7. sz.)

Előbb: Ácsok Szaklapja.

Magyarországi Általános Bőrmunkások Szaklapja. Általános tímárok, bőrfestők, szíjgyártók, bőröndösök, nyergesek, szűcsök, csizmaványolók stb. és segédmunkások és munkásnők szak- és társadalmi közlönye. Felelős szerkesztő: Bauer Gyula. Megjelenés helye: *Újpest.* Indult 1905 március 15. Megjelent minden hó 1-én és 15-én. Megszűnt [1905 december 15]. Kiadó: a magyarországi általános bőrmunkások és segédmunkások lapbizottsága. Nyomtatta: Fuchs Antal és József Kny. F. 2-r.

1905. I. évf. március 15 — december 15. (1—19. sz.)

Magyarországi Borbély- és Fodrászsegédek Szaklapja. A Budapesti Borbély- és Fodrászsegédek Szakegyletének hivatalos közlönye. Felelős szerkesztő: Földessy Pál, 1906 január 15-től Kiss Béla, 1907 június 1-től Nagy Béla. Megjelenés helye: *Budapest.* Indult 1904 június 1. Megjelent minden hó 1-én, 1905 november 15-től minden hó 1-én és 15-én. Kiadó: a lapbizottság. Nyomtatta: Spatz Henrik Ny., 1905 december 15-től Világosság Ny. F. 4-r.

1904. I. évf. június 1. (1. sz.) — 1907. IV. évf. december 15. (24. sz.)

Magyarországi Kereskedelmi Alkalmazottak Lapja. 1903 december 20-tól: A Kereskedelmi Alkalmazottak Szakegyletének hivatalos lapja. 1907 január 1-től: a magyarországi kereskedelmi alkalmazottak szervező bizottságának hivatalos közlönye. Felelős szerkesztő: Tóth János, 1904 szeptember 15-től Dániel Arnold, 1905 január 1-től Kovács Alajos, június 1-től Tóth János, július 1-től Serédy László, 1907 június 1-től Deák Miksa. Megjelenés helye: *Budapest.* Indult 1902 február 1. Megjelent minden hó 1-én, 1904 június 1-től minden hó 1-én és 15-én, 1905 május 1-től minden hó 1-én. Nyomtatta: Kellner Gerzson Kny., 1903 december 20-tól Fried és Krakauer Ny., 1905 február 15-től Schwartz Testvérek Ny., augusztus 1-től Világosság Ny., november 1-től Schwartz Testvérek Ny., 1906 december 1-től Duna Ny., 1907 február 1-től Pap és Schwartz Ny., április 1-től Jókai Ny. F. 4-r.

1902. I. évf. február 1. (1. sz.) — 1907. VI. évf. december 1. (12. sz.)

Magyarországi Munkások Rokkant- és Nyugdíjegyletének Hivatalos Közlönye. Társadalmi havilap. Felelős szerkesztő: Pethő Sándor. Megjelenés helye: *Budapest.* Indult 1901 december 1. Megjelent minden hó 1-én. Nyomtatta: Pallas. F. 4-r. Magyar, német nyelvű.

1901. I. évf. december 1. (1. sz.) — 1907. VII. évf. december 1. (12. sz.)

Magyarországi Vas- és Fémmunkás. A Magyarországi Vas- és Fémmunkás Szövetség hivatalos közlönye. Minden vas-, fém- és nemesfémiparban dolgozó munkások és munkásnők, valamint az összes gyárakban vas- és fémmel dolgozó munkások érdekeit képviselő szaklap. Szerkesztő: Aczélos. Megjelenés helye: *Budapest.* Indult 1901 [június 21]. Megjelent minden második csütörtökön. Megszűnt 1902 január 3. Kiadó: [a Szövetség]. Nyomtatta: Árpád Ny. F. 2-r. Melléklapja: Ungarländischer Eisen- und Metallarbeiter.

1901. I. évf. [június 21]. (1. sz.) — 1902. II. évf. január 3. (1. sz.)

Május Elseje. 1903-ban Május 1., 1904-ben Május 1-je. 1905-től: Május 1. [Emléklap.] Megjelenés helye: *Budapest.* Kiadó: a Népszava Könyvkereskedés. Nyomtatta: Fried és Krakauer Ny., 1902-ben Krammer Lipót Ny., 1903-tól Krammer és Erhardt Ny., 1905-től Világosság Ny. F. 4-r.

Maler Fachblatt. Organ der Ungarländischen Zimmer-, Schilder-, Dekorationsmaler, Tapetenleger, Anstreicher, Vergolder und Lackier-Arbeiter. Felelős szerkesztő: Josef Rózsa, 1907 január 15-től Székó Péter, szeptember 1-től Herczeg Ferenc. Megjelenés helye: *Budapest.* Indult 1905 április 29. Megjelent havonta kétszer. Megszűnt 1907 december 15. Nyomtatta: Világosság Ny. F. 4-r. 1907 január 1-től: 2-r. Főlap: Festők Szaklapja.

1905. II. évf. április 29. (5. sz.) — 1907. IV. évf. december 15. (23. sz.)

Márcziusi Emléklap. 1903-tól: Márczius . . . a budapesti munkásság 1901. évi márciusi ünnepélyére. 1903-ban: Emléklap a márciusi nagy napok emlékére és Marx Károly halálának 20. évfordulójára. Megjelenés helye: *Budapest.* Indult 1901 március. Kiadó: a Magyarországi Szociáldemokrata Párt, 1902-től a Népszava Könyvkereskedés. Nyomtatta: Fried és Krakauer Ny., 1902-ben Krammer Lipót Ny., 1903-tól Krammer és Erhardt Ny., 1905-től Világosság Ny. F. 4-r.

Mészáros- és Hentessegédek Lapja. 1907 augusztus 15-től: Húsipari munkások lapja. A húsipari munkások hivatalos közlönye. Szerkesztő: Reisz Mór. Megjelenés helye: *Budapest.* Indult 1906 [augusztus 15]. Megjelent minden hó 15-én. Kiadó: a lapbizottság. Nyomtatta: Világosság Ny. F. 4-r. Magyar, német nyelvű. Melléklapja: Fachblatt der Fleischer- und Selchergehilfen.

1906. I. évf. [augusztus 15]. (1. sz.) — 1907. II. évf. december 15. (12. sz.)

Mészárosok Közlönye. A Budapesti Mészárossegédek Szak- és Segélyző Egyletének hivatalos lapja. Felelős szerkesztő: Székely Simon. Megjelenés helye: *Budapest.* Indult 1903 november 1. Megjelent havonta kétszer. Megszűnt 1903 december. Kiadó: a Budapesti Mészárossegédek Szak- és Segélyző Egylete. Nyomtatta: Spitzer Márk Ny. F. 4-r.

1903. I. évf. november 1 — december 15. (1—4. sz.)

Utóbb: Mészárossegédek Közlönye.

Mészárossegédek Közlönye. A Budapesti Mészárossegédek Szak- és Segélyző Egyletének hivatalos lapja. Felelős szerkesztő: Székely Simon, 1904 február 15-től Reisz Árpád. Megjelenés helye: *Budapest.* Indult 1904 január 1. Megjelent kétszer havonta. Megszűnt 1904 [március 1]. Kiadó: a Budapesti Mészárossegédek Szak- és Segélyző Egylete. Nyomtatta: Spitzer Márk Ny. F. 4-r.

1904. II. évf. január 1 — [március 1]. (1—5. sz.)

Előbb: Mészárosok Közlönye.

Molnárok és Malommunkások Lapja. A magyaror-

szági molnársegédek és malommunkások érdekeit védő szakközlöny. Felelős szerkesztő: Széll Mihály. Megjelenés helye: *Budapest.* Indult 1906 május 15. Megjelent havonta kétszer, 1907 március 7-től minden második szombaton. Kiadó: a lapbizottság. Nyomtatta: Világosság Ny. F. 4-r. Melléklap: Fachblatt der Müller und Mühlenarbeiter.

1906. I. évf. május 15. (1. sz.) — 1907. II. évf. december 15.

A Munka Szemléje. 1907-től: Társadalompolitikai, tudományos, irodalmi, művészeti és közgazdasági folyóirat. Felelős szerkesztő: Osvát Kálmán, 1906 január 21-től szerkesztő: Diner-Dénes József. Megjelenés helye: *Budapest.* Indult 1905 [február 15?]. Megjelent minden hó 15-én és utolsó napján, 1907 január 26-tól minden szombaton. Kiadó: a Munka Szemléje Kiadóvállalat. Nyomtatta: Markovits és Garai Ny., 1906 januártól Világosság Ny. F. 4-r.

1905. I. évf. február 15. (1. sz.) — 1907. III. évf. december 7. (38. sz.)

Munkás. Szociáldemokrata társadalmi és közgazdasági hetilap. Az ipari és földmívelő-munkások közlönye. Felelős szerkesztő: Szabó József, 1905 január 1-től [?] Végh József, 1906 július 8-tól Szőke Sándor. Megjelenés helye: *Pécs.* Megjelent minden vasárnap. Kiadótulajdonos: Varga Ferenc. Nyomtatta: Wessely és Horváth Ny., 1905—1906 Pécsi Irodalmi és Könyvnyomdai Rt., 1907 január 27-től Minerva Kny. F. 4-r. Melléklapja 1905-ben: Beilage zur Rubrik „Bergarbeiter". Bányamunkás.

1900. III. évf. január (1. sz.) — 1907. X. évf. december 29. (52. sz.)

Munkáslap. A dunántúli szociáldemokrata ipari és földmívelő-munkások, iparosok és kisgazdák politikai közlönye. 1904 május 22-től: A Vas megyei szociáldemokrata pártszervezet közlönye. Felelős szerkesztő: Varga Gyula, 1903 májustól Kertész Kálmán, 1904 február 14-től Knor János, május 22-től ifj. Handler Gyula. Megjelenés helye: *Szombathely.* Indult 1902 október. Megjelent minden hó elején, 1904 február 14-től havonta kétszer. Megszűnt 1904 [július 24]. Kiadó: az 50-es lapbizottság. Nyomtatta: Gabriel A. Ny., 1903 július 3-tól Geist Márton Ny. F. 2-r.

1902. I. évf. október (1. sz.) — 1904. III. évf. július 24. (12. sz.)

Nagyváradi Munkás Ujság. Politikai hetilap. A nagyváradi és Bihar megyei szociáldemokrata párt közlönye. Felelős szerkesztő: Vántus Károly, 1907 május 19-től Pelle János, november 10-től Sonnenwirth Lajos. Megjelenés helye: *Nagyvárad.* Indult 1905. Kiadó: a pártszervezet. Nyomtatta: Neumann Vilmos Ny., 1907 április 28-tól Boros Jenő Ny. F. 2-r.

1905. I. évf. — 1907. III. évf.

Napred. Slovensky Organ Sociálne Demokratickej Strany Uhorska. Szerkesztő: Emmanuel Lehocky. Megjelenés helye: *Presporok [Pozsony].* Indult 1906 szeptember 15. Megjelent minden hó 15-én. Kiadó: Slovensky Vykonny Vybor soc. dem. strany Uhorska. Nyomtatta: A. Alkalay a syn. F. 2-r.

1906. I. évf. szeptember 15. (1. sz.)

Narodna Rees. Radnicki list. Szerkesztő: 1904 január 16-tól Gavra Zivanovic, március 30-tól Dusan Tusanovic, április 9-től Stojan Stojanovic. Megjelenés helye: *Budimpesta [Budapest.]* Indult 1902 [?] [mint melléklet a Népszava számához]. Megjelent havonta kétszer. Megszűnt 1904 [szeptember]. Kiadó: a Magyarországi Szociáldemokrata Párt. Nyomtatta: Stamp. Buducnost. F. 2-r.

1902. I. évf. október 8. (6. sz.) — 1904. III. évf. augusztus 20. (29. sz.)

Narodni Glasz. Liszt za zastitu interesza radnog naroda. Felelős szerkesztő: Milan Glumacs, 1906 június 2-től Milan Moksics. Megjelenés helye: *Novi-Szad [Újvidék],* 1906 június 2-től *Veliki Beckerek [Nagybecskerek].* Indult 1905 július 1. Megjelent minden hó 1-én és 15-én. Megszűnt 1906 december 29. Kiadó: A. Bas. Nyomtatta: Stampa B. Hirschenhauser Novi-Szad, 1906 június 2-től Stamparija V. Seprős, Veliki Beckerek. F. 2-r.

1905. I. évf. július 1. (1. sz.) — 1906. II. évf. december 29. (26. sz.)

Népakarat. A kisiparosok, kiskereskedők, kisgazdák, ipari és földmívelő-munkások érdekeit védő társadalmi és közgazdasági szociáldemokrata heti közlöny. Győri Munkások Lapja. 1906 január 7-től: Szociáldemokrata heti közlöny. Felelős szerkesztő és kiadótulajdonos: Barsi József. Megjelenés helye: *Győr.* Indult 1905 január 1. Megjelent hetenként egyszer, vasárnap. Nyomtatta: Nitsmann József Kny. F. 2-r.

1905. IV. évf. január 1. (1. sz.) — 1907. VII. évf.
Előbb: Győri Munkások Lapja.

Népakarat. Politikai, gazdasági és társadalmi közlöny. 1907-től: Szocialista munkáslap. A Szocialista Munkáspárt hivatalos közlönye. Megjelenés helye: *New York.* Indult 1903. Megjelent minden pénteken, 1907-től minden kedden és pénteken. F. n. 2-r.

Népszava. A magyarországi mezei és ipari munkásság érdekeit képviselő politikai lap. A Magyarországi Szociáldemokrata Párt központi közlönye. 1904 április 7-től: A Magyarországi Szociáldemokrata Párt központi közlönye. Politikai lap. Felelős szerkesztő: Kardos J., 1900 április 21-től Karczagi J., 1905 április 1-től Garami Ernő, 1906 december 5-től Weltner Jakab, 1907 május 3-tól Garami Ernő. Megjelenés helye: *Budapest.* Megjelent minden kedden, csütörtökön és szombaton, 1905 április 1-től hétfő kivételével mindennap. Kiadó: a Magyarországi Szociáldemokrata Párt. Nyomtatta: Fried és Krakauer Ny., 1905 április 1-től Világosság Ny. F. 2-r.

1900. XXVIII. évf. január 4—december 30. (1—147. sz.) — 1901. XXIX. évf. január 3—december 31. (1—151. sz.) — 1902. XXX. évf. január 1—december 31. (1—151. sz.) — 1903. XXXI. évf. január 1—december 31. (1—151. sz.) — 1904. XXXII. évf. január 5—december 31. (1—159. sz.) — 1905. XXXIII. évf. január 3—december 31. (1—234. sz.) — 1906. XXXIV. évf. január 2—december 30. (1—308. sz.) — 1907. XXXV. évf. január 1—december 31. (1—309. sz.)

Népszava. The Special Edition of this paper is presented to the members of Eighty Club arrived at Budapest to study the Hungarian social politics. Megjelenés helye: *Budapest.* Megjelent 1906 szeptember 23. Nyomtatta: Világosság Ny. F. 2-r.

1906. XXXIV. évf. szeptember 23. (225. sz.)

Nőmunkás. A munkálkodó nők érdekeit képviselő szocialista lap. Felelős szerkesztő: Gárdos Mariska, 1905 június 4-től Hatnakovics Teréz, 1906 július 22-től

Széchy Frida. Megjelenés helye: *Budapest.* Indult 1905 március 1. Megjelent kéthetenként. Kiadó: a nőmunkások szervező bizottsága. Nyomtatta: Schwartz Testvérek Ny., 1905 május 7-től Világosság Ny. F. 4-r.

1905. I. évf. március 1. (1. sz.) — 1907. III. évf. december. (24. sz.)

Nyomdászok Élezlapja. Felelős szerkesztő: Tenákulum, 1902 szeptember 19-től Darázs, 1903 február 20-tól Tenákulum, augusztus 21-től Vancsora István. 1904 január 22-től Tenákulum. Megjelenés helye: *Budapest.* Indult 1902 [április 24]. Megjelent kéthetenként. Megszűnt 1905 [szeptember ?]. Kiadó: 1903 augusztus 21-től László Vince. Nyomtatta: Krammer Lipót Ny., 1903 augusztus 21-től Pázmáneum Kny., 1904 január 22-től Lipszky és Tsa Ny., június 24-től Révai és Salamon Ny. F. 4-r.

1902. I. évf. április 24. (1. sz.) — 1905. IV. évf. augusztus 25. (16. sz.)

Objectiv. A fényképész munkások lapja. Szerkesztő: Wawerka K. Róbert, 1907 március 23-tól Stemmer Vilmos. Megjelenés helye: *Budapest.* Indult 1906 október 30. Megjelent minden második kedden. Megszűnt 1907 [április 28]. Kiadó: a választott lapbizottság. Nyomtatta: Világosság Ny. F. 4-r.

1906. I. évf. október 30. (1. sz.) — 1907. II. évf. április 28. (2. sz.)

Október 10. [Emléklap az 1907 október 10-i budapesti demonstráció alkalmából.] Szerkesztő: Weltner Jakab. Megjelenés helye: *Budapest.* Kiadó: [a Magyarországi Szociáldemokrata Párt]. Nyomtatta: Világosság Ny. F. 4-r.

Az Orosz Forradalom Két Januárja. Megjelenés helye: *Budapest.* Megjelent 1906 január 22. Kiadó: a Népszava Könyvkereskedés. Nyomtatta: Világosság Ny. F. 4-r.

Paraszt Ujság. A Magyarországi Független Szocialista Parasztszövetség politikai hetilapja. Főszerkesztő: Áchim L. András. Felelős szerkesztő: Nigrinyi János. Megjelenés helye: *Békéscsaba.* Indult 1906 április 8. Megjelent minden vasárnap. Kiadó: a Békéscsabai Népegylet. Nyomtatta: Teván Ny. F. 2-r.

1906. I. évf. április 8. (1. sz.)

Pinczér Munkás. A magyarországi pincérek gazdasági és társadalmi szakközlönye. 1905 október 20-tól: A B. P. Sz. és Munkaközvetítő Egyesület mozgalmának hivatalos szakközlönye. Felelős szerkesztő: Neumann Izidor, 1905 október 20-tól Szalay Lajos. Megjelenés helye: *Budapest.* Indult 1905 [február 20]. Megjelent minden hó 5-én és 20-án. Megszűnt 1906 [február 20 ?]. Nyomtatta: Schwartz Testvérek Ny., 1905 október 20-tól Világosság Ny. F. 4-r.

1905. I. évf. február 20. (1. sz.) — 1906. II. évf. február 20. (3. sz.)

[PRVY] 1. Máj. [Emléklap.] Megjelenés helye: *Pozsony.* Indult 1907. Kiadó: a felsőmagyarországi szlovák szociáldemokrata munkások. Nyomtatta: Alkalay és Fia Ny. F. 4-r. Főlap: Slovenské Robotnícke Noviny.

Riadó. Szociáldemokrata folyóirat. Felelős szerkesztő: Nyári György. Főmunkatárs: Migray József. Megjelenés helye: *Budapest.* Indult 1900. Megjelent minden hó 15-én. Megszűnt 190?. Nyomtatta: Árpád Ny. F. 4-r.

1900. I. évf. szeptember—október. (3—4. sz.)

Rongyosok Lapja. A rongyos bál érdekeit képviselő képes élclap. Főszerkesztő és kiadótulajdonos: Ludas Matyi. Megjelenés helye: *Budapest.* Indult [1901 március 2]. Megjelent minden farsangon. Kiadó: [a Szabadság Munkásképző Egylet.] Nyomtatta: Spatz Henrik Kny. F. 4-r.

1901. I. évf. március 2. (1. [egyetlen] sz.)

Schneider-Fachblatt. Organ der Arbeiter, Arbeiterinnen und Kleidegewerbetreibenden in der Schneiderbranche, 1904 január 9-től: Offizielles Organ des Fachvereins der Ungarländischen Schneiderarbeiter und Arbeiterinnen. Megjelenés helye: *Budapest.* Megjelent minden hó 2. szombatján. Megszűnt 1905 március 11. Nyomtatta Fried és Krakauer Ny. F. 2-r. Főlap: Szabók Szaklapja.

1900. VIII. évf. — 1905. XIII. évf. március 11. (3. sz.)

Senefelder. Deutsche Beilage zur Litographie. Felelős szerkesztő: 1906 április 26-tól Jakob Ungár. Megjelenés helye: *Budapest.* Indult 1905 szeptember 14. Megjelent minden 2. és 4. csütörtökön. Nyomtatta: Krausz S. és Tsa Ny., 1905 május 11-től Világosság Ny. F. 4-r. Főlap: Litographia.

1905. II. évf. szeptember 14. (17. sz.)

Slobodnvo Slovo. V slovenskom jazyku robotnim l'udom za pravdu bojujuce tyzdnové noviny. Szerkesztő: Jan Nigrinyi. Megjelenés helye: *Békéscsaba.* Indult 1904. Megjelent hetenként. Nyomtatta: Corvina Ny. F. 2-r.

1904. I. évf. május 2 — június 12. (7—13. sz.)

Slovenské Robotnieke Noviny. Casopis hákáci zajmi pracovného l'udu slovenského. Felelős szerkesztő: Emmanuel Lehocky, 1906 október 1-től Gustav Bonco. Megjelenés helye: *Presporok [Pozsony].* Indult 1904 október 1. Megjelent minden hó 1-én. Nyomtatta: Jan Persivofsky Ny., 1905 decembertől Ferdinand Palanka Ny., 1906 július 1-től Alkalay Ny. F. 2-r. Melléklap: [PRVY] 1. Máj.

1904. I. évf. október 1. (1. sz.) — 1907. IV. évf. december 1. (12. sz.)

Socialismus. 1905 április 16-tól Szociálizmus. A földmívelő- és ipari munkás, kisgazda, kisiparos és kiskereskedő érdekeiért küzdő hetilap. A Magyarországi Független Szocialista Párt közlönye. 1905 november 12-től: A Magyarországi Független Szocialista Szövetség közlönye. Felelős szerkesztő: Májer Jenő. 1905 november 12-től főszerkesztő: Várkonyi István. Megjelenés helye: *Békéscsaba.* Indult 1905 [március 5]. Megjelent [minden vasárnap]. Megszűnt 1905 [november 19]. Nyomtatta Teván Ny. F. 2-r.

1905. I. évf. március 26 — november 19. (4—37. sz.)

Stavitel'sky Robotnik. Organ pre záujumi pri stavbe zamestnanych robotnikov v Uhorsku. Oficielni organ odborného spolku, Uhorsko krajinskych stavitel'skych robotnikov. Felelős szerkesztő: Ludvig Belényesi. Megjelenés helye: *Budapest.* Indult 1905 április 15. Megjelent minden hó 1-én és 15-én. Megszűnt 1907 április 1. Kiadó: Alexander Garbai. Nyomtatta: Világosság Ny. F. 2-r. Főlap: Építőmunkás.

1905. III. évf. április 15. (8. sz.) — 1907. V. évf. április 1. (7. sz.)

Sütők Szaklapja. A magyarországi sütőmunkások társadalmi és közgazdasági közlönye. Felelős szerkesztő: Tatár Dénes, 1907 május 15-től Lux Emil,

1905-től Tatár Dénes. Megjelenés helye: *Budapest.* Indult 1901 október 1. Megjelent minden hó 1-én és 15-én. Megszűnt 1905 április 1. Kiadó: a szaklap alapítói. Nyomtatta: Krammer Lipót Ny., 1902 december 15-től Krammer és Erhardt Ny., 1905 január 1-től Lipinszky és Tsa Ny. F. 2-r. Magyar, német nyelvű.

1901. I. évf. október 1. (1. sz.) — 1905. V. évf. április 1. (7. sz.)

A Sütőmunkás. A magyarországi sütőmunkások szakközlönye. Szerkesztő: Holits Ferenc. Megjelenés helye: *Budapest.* Indult 1904 december 6. Megjelent minden hó 1. és 3. keddjén, 1905 június 20-tól a hónap 2. és 4. szerdáján. Megszűnt 1905 augusztus 30. Kiadó: [a szaklap szervező bizottsága], 1904 december 20-tól a szaklapbizottság. Nyomtatta: Biraucz Döme Ny., 1905 június 20-tól Világosság Ny. F. 4-r. Magyar, német nyelvű.

1904. I. évf. december 6. (1. sz.) — 1905. II. évf. augusztus 30. (16. sz.)

Sütőmunkások Szaklapja. A magyarországi vidéki sütőmunkások társadalmi, gazdasági szakközlönye. Felelős szerkesztő: Torma János. Megjelenés helye: Szeged. Indult 1905 október. Megjelent minden hó 1-én és 15-én. Megszűnt [1906 március 15]. Nyomtatta: Wesselényi Géza Kny. F. 4-r.

1905. I. évf. október. (1. sz.) — 1906. II. évf. március 15. (5. sz.)

Szabad-Szervezkedés. (Freie Organisation.) Nyomdásztársadalmi hetilap. Felelős szerkesztő és kiadó: Stalla Márton. Megjelenés helye: *Budapest.* Indult 1902 május 17. Megjelent minden szombaton. Megszűnt 1902 május 24. Nyomtatta: Krammer Lipót Kny. F. 4-r. Magyar, német nyelvű.

1902. I. évf. május 17—24. (1—2. sz.)

Utóbb: Szabad Typographia.

Szabad Szó. A szentesi szociáldemokrata párt érdekeit képviselő hetilap. 1901-től: A magyarországi újjászervezett szociáldemokrata mezei munkások és kisgazdák heti közlönye. 1903 március 15-től: A mezei, kubikos, ipari, gyári, kereskedelmi munkásnép igazaiért harcoló politikai hetilap. A Magyarországi Újjászervezett Szociáldemokrata Párt központi hivatalos közlönye. Szerkesztő: Árvai Bálint, 1900 március 24-től Békési Imre, július 14-től Árvai Bálint. Főszerkesztő: 1901 június 9-től Mezőfi Vilmos. Megjelenés helye: *Szentes*, 1901 június 9-től *Budapest.* Megjelent hetenként, vasárnap. Kiadó: az alapítók, 1901-től a Magyarországi Újjászervezett Szociáldemokrata Párt. Nyomtatta: Hollóssy és Vajda Ny. Szentes, 1900 júliustól Vajda Bálint Ny. Szentes, 1901 június 9-től Budapesten Árpád Ny., 1902 december 21-től Nagel István Ny., 1903 július 23-tól Beer E. és Tsa Ny., 1904 március 4-től A Nap Ny. F. 2-r.

1900. II. évf. — 1907. IX. évf.

Szabad Typographia. (Freie Typographie.) Nyomdásztársadalmi hetilap. Felelős szerkesztő és kiadó: Stalla Márton. Megjelenés helye: *Budapest.* Indult 1902 május 31. Megjelent minden szombaton. Megszűnt 1902 augusztus 29. Nyomtatta: Krammer Lipót Ny. F. 4-r. Magyar, német nyelvű.

1902. I. évf. május 31—augusztus 29. (1. [3.] — 14. [16.] sz.)

Előbb: Szabad Szervezkedés.

Szabadság, Egyenlőség, Testvériség. A Magyarországi Újjászervezett Szociáldemokrata Párt hivatalos közlönye. A magyarországi földmíves, kubikos, ipari, gyári, kereskedelmi munkások és a kisgazdák, kisiparosok, kiskereskedők jogáért és kenyeréért harcoló társadalmi és gazdasági hetilap. Felelős szerkesztő: Ferencz E., 1903 november 1-től Csupó Imre. Megjelenés helye: *Budapest.* Indult 1903 október 31. Megjelent minden vasárnap. Megszűnt 1903 december 25. Nyomtatta: Neuwald Illés Ny. F. 4-r.

1903. I. évf. október 31. (Mutatványszám.) November 1—december 25. (1—7. sz.)

Szabók Szaklapja. A szabómunkások, munkásnők és kisiparosok érdekeit képviselő szakközlöny. 1904 január 9-től: A Magyarországi Szabómunkások és Munkásnők Szakegyletének hivatalos közlönye. Felelős szerkesztő: Honti Géza. Megjelenés helye: *Budapest.* Megjelent a hó 2. szombatján, 1905 április 8-tól minden hó 2. és 4. szombatján. Kiadó: [a szakegylet]. Nyomtatta: Neumayer E. Ny., 1900 május 12-től Fried és Krakauer Ny., 1905 április 28-tól Világosság Ny. F. 2-r.

1900. VIII. évf. — 1907. XV. évf.

Szakszervezetl Értesítő. A Magyarországi Szakszervezeti Tanács hivatalos közlönye. Felelős szerkesztő: Jászai Samu. Megjelenés helye: *Budapest.* Indult 1904 szeptember. Megjelent minden hó első szombatján. Nyomtatta: Spatz Ny., 1905 áprilistól Világosság Ny. F. 4-r.

1904. I. évf. szeptember (1. sz.) — 1907. IV. évf. december. (12. sz.)

Szállodai és Vendéglői Segédek Szakközlönye. 1907 április 20-tól: ... Szaklapja. 1907 június 20-ig: A budapesti pincér-egylet hivatalos lapja. 1907 április 20-tól. A magyarországi szállodai és vendéglői alkalmazottak szociális érdekeit védő szaklap. Felelős szerkesztő: Varga István, 1906 október 15-től Szép Lajos, 1907 április 20-tól Kozma Zsigmond, 1907 július 6-tól Farkas János. Megjelenés helye: *Budapest.* Indult 1906 február 1. Megjelent minden hó 1-én és 15-én, 1907 július 8-tól minden hó 8-án, 18-án és 28-án. Nyomtatta: Elek Lipót Ny., 1907 április 20-tól Világosság Ny. F. 4-r., 1907 április 20-tól 2-r.

1906. I. évf. február 1. (1. sz.) — 1907. II. évf.

A szobrász. A magyarországi szobrászok érdekeit képviselő szaklap. Felelős szerkesztő: Székány Dezső. Megjelenés helye: *Budapest.* Indult 1905. Megjelent [havonta]. Megszűnt 1906. Nyomtatta: Világosság Ny. F. 2-r.

1905. I. évf. (1. sz.) — 1906. II. évf. (8. sz.)

Szocializmus. Szociáldemokrata folyóirat. Szerkesztő: Kunfi Zsigmond és Garami Ernő. Megjelenés helye: *Budapest.* Indult 1906 október. Megjelent [minden hónapban kétszer]. Kiadó: a Népszava Könyvkereskedés. Nyomtatta: Világosság Ny. F. 8-r.

1906. I. évf. október — 1907. október (1—23. sz.)

Szocziálizmus. Szociáldemokrata társadalmi és gazdasági hetilap. Szerkesztő: Stettner Lajos. Megjelenés helye: *Szombathely.* Indult 1904 január 3. Megjelent minden vasárnap. Kiadó: a lapbizottság. Nyomtatta: Geist Márton Ny. F. 4-r.

1904. I. évf. január 3. (1. sz.)

Társadalmi Forradalom. A forradalmi szocializmus lapja. 1907 augusztus 23-tól: A magyarországi forra-

dalmi szocialisták lapja. Szerkesztő és kiadó: Batthyány Ervin és Nádler Herbert. Felelős szerkesztő: Zanati Győző, 1907 augusztus 9-én Steiner Pál, augusztus 23. Kaszás István. Megjelenés helye: *Szombathely*, 1907 június 28-tól *Budapest*. Indult 1907 [február 15]. Megjelent minden 2. és 4. pénteken. Nyomtatta: Seiler Henrik utódai Kny. Szombathely, 1907 június 28-tól Biraucz Döme Kny. Budapest, augusztus 23-tól Jókai Kny., szeptember 13-tól Uránia Kny. F. 4-r.

1907. I. évf. [február 15] — december 25. (1—23. sz.)

Testvériség. Szociáldemokrata hetilap. Főszerkesztő: Nádler Herbert. Felelős szerkesztő: Kovács József, 1906 május 26-tól Horváth János, november 24-én Andrássy Gyula. Főmunkatárs: Batthyány Ervin. Megjelenés helye: *Szombathely*. Indult 1906 március 3. Megjelent minden szombaton. Megszűnt 1906 [november 24?]. Kiadó: a Vas vármegyei szociáldemokrata párt. Nyomtatta: Seiler Henrik utódai Ny. F. 4-r.

1906. I. évf. március 3 — november 24. (1—39. sz.)

Der Textilarbeiter. Amtliches Organ des Verbandes der Textilarbeiter und Arbeiterinnen Ungarns. 1907 március 7-től: Volkswirtschaftliches und soziales Organ der ungarländischen Textilarbeiter. Felelős szerkesztő: Schwarz Samu, 1907 március 21-től Pápai Ferenc. Megjelenés helye: *Budapest*. Indult 1906 június 7. Megjelent minden hó 1-ét és 15-ét követő csütörtökön. Megszűnt [1907?] Kiadó: Stiller József, 1906 június 21-től a lapbizottság. Nyomtatta: Spatz Henrik Kny. F. 4-r. Főlap: A Textilmunkás.

1906. I. évf. június 7. (1. sz.)—1907. II. évf. június 21. (12. sz.)

Törekvés. A magyarországi bőröndös, szíjgyártó, nyerges és ostornyélkészítő munkások és munkásnők szak- és társadalmi közlönye. Felelős szerkesztő: Hetessy Géza. Megjelenés helye: *Budapest*. Indult 1906 május 1. Megjelent minden hó 1-én és 15-én. Nyomtatta: Világosság Ny. F. 4-r.

1906. I. évf. május 1. (1. sz.)

Typographia. A magyarországi könyvnyomdászok és betűöntők politikai közlönye. 1902 május 2-től: A magyarországi könyvnyomdászok és betűöntők hivatalos közlönye. Felelős szerkesztő: Lipp Károly, 1900 október 19-től Peidl Gyula, 1904 augusztus 1-től Rothenstein Mór, 1905 január 13-tól Lerner Dezső, március 24-től Domanek István, 1906 április 20-tól Peidl Gyula. Megjelenés helye: *Budapest*. Megjelent hetenként. Kiadó: Lipp Károly, 1901 július 5-től Siegfried József, 1905 január 13-tól Peidl Gyula, március 24-től Bauer Imre, 1906 április 20-tól Rothenstein Mór. Nyomtatta: Hornyánszky Ny., 1900 február 2-től Krausz J. és Tsa Kny., 1903 július 3-tól Pátria Ny., 1905 január 13-tól Krausz J. és Tsa Ny., március 31-től Világosság Ny. F. 4-r. Melléklap: Gutenberg.

1900. XXXII. évf. január 5. (1. sz.)—1907. XXXIX. évf. december 27. (52. sz.)

Typographus. 1905 február 15-től: Szabad Typographus. A magyarországi könyvnyomdászok és betűöntők félig-meddig hivatalos élclapja. Felelős szerkesztő és kiadótulajdonos: Szilágyi József. Megjelenés helye: *Budapest*. Megjelent kétszer havonta. Nyomtatta: Schwartz Testvérek Kny. F. 4-r.

Új Korszak. Népoktatásügyi politikai hetilap. 1907-től: A Magyarországi Tanítók Szabad Egyesületének hivatalos lapja. Felelős szerkesztő: Somogyi Béla, 1907-től Zigány Zoltán. Megjelenés helye: *Budapest*. Indult 1906 április 5. Megjelent minden csütörtökön, 1906 május 4-től minden pénteken. Nyomtatta: Schlesinger Vilmos Ny., 1907-től Benes Sándor Ny. F. 4-r.

1906. I. évf. április 5. (1. sz.)

Ujságárusok és Lapkihordók Szaklapja. Ujságárusok és lapkihordók érdekeit védő gazdasági és társadalmi lap. Felelős szerkesztő: Spiegelhalter Sándor, 1907 július 28-án Csupor J. Ferenc. Megjelenés helye: *Budapest*. Indult 1907 április 28. Megjelent minden hó utolsó vasárnapján. Megszűnt 1907 [július 28]. Kiadó: a lapbizottság. Nyomtatta: Spatz Henrik Ny., 1907 május 26-tól Rothberger és Weisz Ny. F. 4-r.

1907. I. évf. április 28 — július 28. (1—4. sz.)

Ungarländischer Eisen- und Metallarbeiter. 1901 október 31-től: Verbands-Organ. Megjelenés helye: *Budapest*. Indult 1901 július 18. Megjelent minden 2. csütörtökön. Megszűnt 1901 december 19. Nyomtatta: Árpád Ny. F. 2-r. Főlap: Magyarországi Vas- és Fémmunkás.

1901. I. évf. [július 18] — december 19.

Vas- és Fémmunkások Szaklapja. A magyarországi vas- és fémmunkások közlönye. Arany- és ezüstművesek, bádogosok, légszesz- és vízvezetékszerelők, kovácsok, kazánkovácsok és hidászmunkások, műszerészek, lakatosok, rézöntők, reszelővágók, vas- és ércesztergályosok, vasbútor-, vas- és fémmunkások szakegyleteinek hivatalos közlönye. 1903 február 19-től: ... és a Magyarországi Vas- és Fémmunkások Központi Szövetségének hivatalos közlönye. Felelős szerkesztő: Teszárs Károly. 1904 szeptember 15-től Vanczák János. Megjelenés helye: *Budapest*. Megjelent minden hó 1-ét és 15-ét követő csütörtökön. Kiadó: a vas- és fémmunkások 6-os bizottsága, 1904 szeptember 15-től Teszárs Károly. Nyomtatta: Neumayer Ede Ny., 1905 április 6-tól Világosság Ny. F. 2-r. Melléklap: Fachblatt der Eisen- und Metallarbeiter.

1900. IV. évf. — 1907. XI. évf.

Vegyészeti munkás. A vegyészeti iparban dolgozó munkások és munkásnők érdekeit képviselő közgazdasági lap. A Vegyészeti Munkások Országos Szövetsége hivatalos közlönye. Felelős szerkesztő: Kovács Ferenc. Megjelenés helye: *Budapest*. Indult 1906 október 15. Megjelent kétszer havonta. Kiadó: a lapbizottság. Nyomtatta: Világosság Ny. F. 4-r. Melléklap: Der Chemische Arbeiter.

1906. I. évf. október 15. (1. sz.) — 1907. II. évf. december 15. (24. sz.)

Világítási Munkások Szaklapja. A Világítási Munkások Országos Szövetségének hivatalos közlönye. Szerkesztő: Schmiedl Lipót. Megjelenés helye: *Budapest*. Indult 1907 december 25. Megjelent minden hó 15-én. Kiadó: a lapbizottság. Nyomtatta: Világosság Ny. F. 2-r.

1907. I. évf. december 25. (1. sz.)

Világosság. Szabadgondolkodók lapja. Tudományos folyóirat. 1904 augusztustól: Szocialisták és szabadgondolkodók lapja. 1907 január 15-től: Szabadgondolkodók lapja. A Szabadgondolkodók Társaságának hivatalos közlönye. Szerkesztő: Kun Sámuel és Tarczai Lajos, 1904 júliustól Csizmadia Sándor és Tarczai Lajos, szeptembertől Kun Sámuel. Felelős szerkesztő;

1905 decembertől Faragó Pál, 1906 márciustól Timár Miklós, 1907-től Zádor Pál. Megjelenés helye: *Budapest.* Indult 1904 március 1. Megjelent minden hó 1-én, 1907-től minden hó 15-én és 30-án. Megszűnt 1907 [január 30.] Kiadó: Baron Ede, 1904 júliustól a „Világosság"-Társaság, decembertől Gál Benő. Nyomtatta: Fuchs Ny., 1904 májustól Krammer és Erhardt Ny., októbertől Biraucz D. Ny., 1906-tól Fried és Krakauer Ny. F. 8-r.

1904. I. évf. március (1. sz.) — 1907. IV. évf. január 30. (2. sz.)

Világszabadság. Földművelők szaklapja. A magyarországi szociáldemokrata mezei munkások és kisgazdák közlönye. 1905 szeptember 2-től: A magyarországi mezőgazdasági munkások, földmunkások és napszámosok lapja. 1906 január 27-től: Politikai hetilap. A Magyarországi Földmunkások Országos Szövetségének hivatalos közlönye. Július 7-től: A magyarországi földmunkások politikai hetilapja. Szerkesztő: Csizmadia Sándor, felelős szerkesztő: 1905 szeptember 2-től Joó Ferenc, 1906 június 30-tól Ladányi Rezső, 1907 október 12-től Takács József. Megjelenés helye: *Budapest.* Megjelenik minden pénteken, 1905 szeptember 2-től minden szombaton. Kiadó: a földművelők 11-es végrehajtó bizottsága, 1903 szeptember 2-től a Földművelő Munkások Országos Bizottsága, 1906 január 27-től a Magyarországi Földmunkások Országos Bizottsága. Nyomtatta: Neumayer Ede Ny., 1905 szeptember 2-től Világosság Ny. F. 2-r., 1905 szeptember 2-től 4-r., 1906 március 10-től 2-r. Testvérlapja: Weltfreiheit. Melléklap: Der Feldarbeiter.

1905. III. évf. szeptember 2. (1. sz.) — 1907. V. évf. december 28. (52. sz.)

Vointa Poporului. Organul partidei socialdemocrate reorganisate din Ungaria. Foaie pentru poporul munícitor roman. Felelős szerkesztő: Mihaiu Brandus, 1903 július 15-től Juon Chis, augusztus 15-től Gustav Auerbach, október 8-tól Denes Cienady. Főszerkesztő: 1903 április 1-ig J. Salunsky, 1903 október 8-tól Mezőfi Vilmos. Megjelenés helye: *Budapest.* Indult 1902. Megjelent havonként kétszer, 1903 április 15-től minden hó 1-én és 15-én, szeptember 10-től hetenként. Megszűnt 1904 [?]. Kiadó: az Újjászervezett Szociáldemokrata Párt. Nyomtatta: Nágel István Ny. F. 4-r. 1904 január 7-től 2-r.

1902. I. évf. — 1904. III. évf. április 25. (17. sz.)

Volksstimme. Deutsche Beilage der Népszava. 1900 július 12-től: Organ der ungarländischen sozialdemokratischen für die arbeitende Bevölkerung von Stadt und Land. 1903 május 14-től: Zentralorgan der sozialdemokratischen Partei Ungarns für die arbeitende Bevölkerung in Stadt und Land. Felelős szerkesztő: Emerich Tóth, 1903 június 18-tól I. Karczag, 1905 június 15-től Ernst Garami, 1906 június 14-től Max Groszmann. Megjelenés helye: *Budapest.* Megjelent hetenként egyszer. Kiadó: a Magyarországi Szociáldemokrata Párt. Nyomtatta: Neumayer Ede Ny., 1903 március 28-tól Fried és Krakauer Ny., 1905 április 17-től Világosság Ny. F. 2-r. Főlap: Népszava.

1900. XXVIII. évf. — 1907. XXXV. évf.

Volkswille. Organ für die Interessen des Arbeitenden Volkes Südungarns. 1905 november 8-tól: Sozialdemokratisches Organ für Politik und Volkswirtschaft. Felelős szerkesztő: Johann Dobrillovics, 1900 április 6-tól Anton Zabilsky, 1901 március 1-től Anton Unterwiner, 1902 október 24-től Josef Schwarz, 1903 január 9-től Peter Karl, május 22-től Július Horacsek, 1904 április 28-tól Johann Bíró, május 20-tól Bernhard Czeizel, 1905 november 8-tól Johann Tóth, 1906 november 11-től Rudolf Kruppa. Megjelenés helye: *Temesvár.* Indult 1903 május 1. Megjelent minden pénteken, 1905 november 8-tól minden szerdán és szombaton. Kiadó: Presskomite des Volkswille. Nyomtatta: Südungarische Buchdruckerei. F. 2-r. Melléklap: Temesvár.

1900. VII. évf. — 1907. XIV. évf.

Votul Poporului. Organ pentru poporul muncitoriu roman al Ungariei cu principiu socialdemocratic. 1903 január 31-től: Organ al partidului socialdemocratic pentru poporul muncitoriu roman din Ungaria. Felelős szerkesztő: Julius Horacsek, 1903 augusztus 8-tól At. Voichescu. Megjelenés helye: *Timisoara [Temesvár].* Indult 1903 január 24. Megjelent hetenként, szombaton. Megszűnt 1903 november 21. Kiadó: Partidei rom. socialdemocrate Sudung. Nyomtatta: Tip. Sudungare (Toma D. Csirovics.) F. 2-r.

1903. I. évf. január 24 — november 21. (1—35. sz.)

Weltfreiheit. Zentralorgan der Landarbeiter Ungarns. A Világszabadság melléklete. Szerkesztő: Richard Schwartz. Megjelenés helye: *Budapest.* Indult 1907 május 11. Megjelent minden szombaton. Nyomtatta: Világosság Ny. F. 2-r.

1907. II. évf. május 11. (19. sz.)

Előbb: Feldarbeiter.

Westungarische Volksstimme. Organ der Ungarländischen Sozialdemokratischen Partei für die arbeitende Bevölkerung in Westungarn. 1902 március 27-től: Sozialdemokratisches Organ für die arbeitende Bevölkerung Westungarn. 1903 január 23-tól: Organ für die Interessen des Volkes in Stadt und Land. Felelős szerkesztő: 1903 január 23-tól Heinrich E. Kalmár, 1905 július 29-től Paul Wittich. Megjelenés helye: *Budapest—Pozsony,* 1903 január 23-tól *Pozsony.* Indult 1902 március 6. Megjelent hetenként [1903 január 15-ig mint a Népszava melléklete] [1903 január 23-tól mint önálló hetilap.] Kiadó: [a Népszava], 1903 január 23-tól a pozsonyi szervezett munkások sajtóbizottsága. Nyomtatta: Fried és Krakauer Ny., 1903 január 23-tól Preisak Ny. Pozsony, 1904 január 1-től Alkalay Ny., június 17-től Persiwofsky és Tsa Ny., 1905 szeptember 16-tól Alkalay Ny. F. 2-r. Főlap: [1903 január 15-ig] Népszava.

1902. I. évf. március 6. (1. sz.) — 1907. VI. évf.

NÉVMUTATÓ[1]

A

Abonyi Emil — miniszteri tanácsos, a Kereskedelemügyi Minisztérium ipari, közigazgatási, iparfelügyeleti és munkásvédelmi szakosztályának főnöke. — 107

Ábrahám János — a FOSZ harminc tagú választmányának tagja. — 412

Ábrahám Mátyás — szegedi küldött a Magyarországi Szak- és Önképző Egyletek 1901-es, II. kongresszusán és az MSZDP 1904-es kongresszusán. — 71, 195

Áchim L. András (1871—1911) — politikus, országgyűlési képviselő. A békéscsabai Alföldi Parasztpárt szervezője és vezetője, a Parasztujság című lap szerkesztője és kiadója. 1905-ben Békéscsabán szocialista programmal országgyűlési képviselővé választják, de 1906-ban a Kúria osztályellenes izgatás címén megsemmisíti mandátumát. 1906-ban, szakítva az MUSZDP-vel, pártot alapít Alföldi Parasztpárt néven. A párt, amelyhez a Független Szocialista Szövetség hívei is csatlakoztak, a parasztság antifeudális, demokratikus törekvéseinek volt a kifejezője, bár e törekvéseket szocialista frazeológia fedte. Áchim kíméletlenül leleplezte és ostorozta a nagybirtokos és dzsentri politikát, támadásaival az uralkodó osztályok gyűlöletét váltotta ki maga ellen. 1911-ben megölték. Halála után a Parasztpárt felbomlott. — 369, 497

Acsanszky, Rada — szerb földmunkás. 1903 nyarán aratósztrájkban való részvételéért elítélték. — 163

Ádám András — bányász. A sajószentpéteri bányamunkások küldötte az első országos bányászértekezleten. — 174, 177

Adler, Viktor (1852—1918) — az Osztrák Szociáldemokrata Párt egyik reformista vezetője, az úgynevezett ausztro-marxizmus jelentős képviselője. A II. Internacionálé egyik irányítója, az első világháború idején centrista. Nagy befolyást gyakorolt az MSZDP opportunista vezetőire. — 15, 429

Adorján Emil, dr. — nagyváradi ügyvéd. A Függetlenségi és 48-as Párt tagja. Az 1904-es élesdi események egyik részvevője. — 220

Ady Endre (1877—1919) — 108, 109, 145, 146, 374, 402

Ágoston Péter (1874—1925) — jogakadémiai tanár. Az általános, titkos választói jog ligájának egyik kezdeményezője. A későbbiekben az MSZDP tagja és egyik vezetője, jobboldali szociáldemokrata. A Magyar Tanácsköztársaság idején külügyi népbiztos-helyettes, majd a Peidl-kormány külügyminisztere. — 361

Akus, Demeter — román szegényparaszt. Az 1904-es élesdi eseményekben való részvételéért elítélték. — 224

Albert Ferenc — a budapesti bányakapitányság bányabiztosa. — 152, 153, 343, 344, 349

Alpári Gyula (1882—1944) — forradalmár, kommunista újságíró. A magyar és nemzetközi munkásmozgalom egyik kiemelkedő egyénisége. 1907-től a magyar ifjúmunkás-mozgalom vezetője, az Ifjúmunkás című lap szerkesztője. Jelentős szerepet játszott az Ifjúsági Internacionálé megalakításában. Csatlakozott az MSZDP-ben kialakult baloldali ellenzékhez. Cikkeiben bírálta a pártvezetőség paktumpolitikáját és képviselői mandátumokért folytatott hajszáját. 1910-ben ellenzéki magatartása miatt a pártvezetőség kizárta a pártból. 1911-ben Szociáldemokrata címmel lapot adott ki, s mint a baloldal egyik vezetője, kísérletet tett egy osztályharcos szociáldemokrata párt megalakítására. Az első világháború alatt katona, majd újságíró. Cikkeiben lelkesen üdvözölte a Nagy Októberi Szocialista Forradalom győzelmét. A KMP-nek 1919 elejétől tagja. Részt vett az Internationale és a Vörös Ujság szerkesztésében. A Tanácsköztársaság idején külügyi népbiztos-helyettes. A proletárdiktatúra bukása után Csehszlovákiába, majd a Szovjetunióba ment. Szerkesztője az Internationale Presse-Korrespondenznek, majd fő- és felelős szerkesztője a Kommunista Internacionálé sajtótájékoztatójának. 1932-ben Baselben szerkeszti a Rundschaunak, 1933 után Svájcban, majd Párizsban folytatta a lap szerkesztését, ahol kommunista újságíró iskolát szervezett. 1940-ben a Gestapo Párizsban elfogta és 1944 július 17-én a sachsenhauseni táborban meggyilkolta. — 95, 496, 525, 526, 527, 528

Andrássy Gyula, ifj., gr. (1860—1929) — földbirtokos, az Alkotmány Párt vezetője. Az ellenzéki pártszövetség 1905—1906-os „nemzeti ellenállásának" egyik irányítója. 1906-tól 1910-ig belügyminiszter, 1918 őszén a monarchia külügyminisztere. A Tanácsköztársaság alatt a bécsi ellenforradalmi komité

[1] *Rövidítések:* Erdélyrészi Szociáldemokrata Párt: ESZDP. Földmunkások Országos Szövetsége: FOSZ. Kommunisták Magyarországi Pártja: KMP. Magyarországi Szlovák Szociáldemokrata Párt: MSZSZDP. Magyarországi Szociáldemokrata Párt: MSZDP. Magyarországi Újjászervezett Szociáldemokrata Párt: MUSZDP. Vas- és Fémmunkások Országos Szövetsége: VFOSZ.

A névmutatóban nem szerepel minden, a kötetben található név. Elsősorban a munkásmozgalomban szerepet játszó személyek neveinek és adatainak összeállítására törekedtünk, mellőzve a kevésbé fontos, legtöbbször teljesen ismeretlen személyek felsorolását.

egyik vezetője. — 426, 431, 453, 498, 499, 500, 501, 503, 511
Andréka Károly — segédfogalmazó a budapesti főkapitányság elnöki osztályán. — 419
Angyal Mihály — küldött a Magyarországi Szak- és Önképző Egyletek 1901-es, II. kongresszusán. — 71
Anser József — az ESZDP egyik ellenőre. — 24
Apáthy István (1863–1922) — biológus, egyetemi tanár, publicista. 1905-ben az általános, titkos választói jog ligájának egyik kezdeményezője. 1918-ban, a polgári demokratikus forradalom után Erdély főkormánybiztosa. — 361
Apponyi Albert, gr. (1846–1933) — politikus. 1872-ben deákpárti programmal képviselővé választották. Később az „egyesült ellenzék" vezetője. 1899-ben csatlakozott a Szabadelvű Párthoz, ahonnan 1904-ben kilépett és megalakította a Nemzeti Pártot. 1904 novemberében a Függetlenségi Párt tagja lett. A koalíciós kormányban kultuszminiszter. 1919 után a Horthy-rendszer szolgálatában külpolitikai tevékenységet fejtett ki. — 428, 433, 443, 453, 506
Árgyelán, Tógyer — román szegényparaszt. Az 1904-es élesdi eseményekben való részvételéért elítélték. — 224
Asbóth Emil (1854–1935) — gépészmérnök, műegyetemi tanár. 1899-től a Ganz-gyár vezérigazgatója. — 25, 156, 158
Aszalai — budapesti detektív. — 385
Atyafi István — a bányászok egyik megbízottja az 1903-as annavölgyi bányászsztrájk idején. — 154
Auer Péterné — munkásnő, az újpesti munkásnők küldötte az MSZDP 1904-es kongresszusán. — 194, 197
Auerbach Gusztáv — a magyarországi román szociáldemokrata mozgalom egyik vezetője. 1906-ban az Adeverul című szociáldemokrata lap szerkesztője. — 390, 392, 520
Axelrod (Akszelrod), L. I. (1868–1946) — filozófus és irodalmár. Az Iszkra és a Zarja című lapok munkatársa, a mensevik frakció tagja. Az első világháború idején szociálsoviniszta álláspontot foglal el. A Nagy Októberi Szocialista Forradalom győzelme után a dialektikus materializmus mechanisztikus revízióját követelő csoportnak egyik vezetője. — 174, 434, 530

B

Babic (Babicz) József — pesti szlovák munkás, küldött az MSZSZDP alakuló kongresszusán, ahol a párt végrehajtó bizottságába választották. — 91, 312, 314
Babina Géza — erzsébetfalvi küldött az MSZDP 1902-es kongresszusán. — 81
Bacó — pozsonyi szlovák munkás, küldött az MSZSZDP alakuló kongresszusán. — 311, 314
Bajmucz Lajos — mezőgazdasági munkás. Az 1905-ös dél-dunántúli aratósztrájkok idején a csendőrök súlyosan megsebesítették. — 326, 331
Bakay Nándor (1833–1902) — a szegedi kenderfonógyár tulajdonosa, majd igazgatója. — 255
Bála — a Budapesti Városi Villamosvasút ellenőre. Sztrájktörő az 1906-os villamosvasúti sztrájk idején. — 483
Balázs Mihály — a Budapesti Közúti Vaspálya Társaság ellenőre. Sztrájktörő az 1906-os villamosvasúti sztrájk idején. — 483
Balenescu, Josif — resicai küldött az első magyarországi román szociáldemokrata kongresszuson. — 392
Bálint Balázs — küldött a FOSZ alakuló közgyűlésén, ahol a harminc tagú bizottság tagjává választották. — 412
Balla Pál — mezőgazdasági munkás. Az 1903-as eleki bérmozgalom részvevője. — 163
Balog Endre — vasmunkás. Küldött a vas- és fémmunkások 1903-as országos kongresszusán. A VFOSZ választmányi tagja. — 145
Balogh József — küldött az aradi cipészek és csizmadiasegédek 1905 augusztus 27-i gyűlésén. — 359
Bán József, ifj. — a Függetlenségi és 48-as Párt tagja. Az 1904-es élesdi események egyik részvevője. — 221
Bandl Rezső — temesvári rendőrfőkapitány. — 426, 427
Bandzsal János — kecskeméti kőművessegéd. — 227
Bánfi Lajos — küldött az MSZDP 1905-ös kongresszusán. — 285
Bánffy Dezső, br. (1843–1911) — politikus. 1875-től 1890-ig Szolnok-Doboka megye főispánja, majd a képviselőház elnöke. 1895-től 1899-ig miniszterelnök. A népellenes terror és a soviniszta politika egyik fő képviselője. 1904-ben Új Párt néven ellenzéki pártot alakított. 1905-ben tagja lett a koalíció „vezérlő bizottságának", ahonnan 1906 márciusában kilépett. — 13, 16, 17, 48, 60, 395, 445
Bányai Károly — táviratkézbesítő. 1901-ben az oroszországi eseményekkel foglalkozó szociáldemokrata népgyűlés rendőrségi szétoszlatása alkalmával letartóztatták. — 45
Barabás Béla — ügyvéd, függetlenségi párti képviselő. Az általános, titkos választói jog ligájának egyik kezdeményezője. — 361
Bárkányi Lajos — vasmunkás. Küldött a vas- és fémmunkások 1903-as országos kongresszusán. A VFOSZ választmányi tagja. — 145
Barna Sándor — a Népszava Könyvkereskedés főnöke, 1907-ben a budapesti ifjúmunkások szabadszervezetének egyik vezetője. — 522
Baron Ede (1857–?) — szociáldemokrata vezető. Hét évi külföldi tartózkodás után hazatérve, 1890-től részt vesz az MSZDP munkájában. 1897-ben a Volksstimme szerkesztője és a magyarországi német szociáldemokrata mozgalom titkára. 1906-ban Torontál megyei párttitkár, 1907-ben Temesvárott működik, majd a bányászmozgalomban végez szervező munkát. Az 1910-es években ismét a magyarországi német szociáldemokrata mozgalom titkára. — 28, 72, 135, 136
Barsi József — tatai küldött az MSZDP 1900-as kongresszusán. — 16, 18
Barta Vince — fiumei küldött a Magyarországi Szak- és Önképző Egyletek 1901-es, II. kongresszusán. — 69, 71, 73
Bartháné — küldött az első országos szociáldemokrata nőmunkás-értekezleten. — 261
Bartos — pozsonyi szlovák munkás. Küldött az MSZSZDP alakuló kongresszusán. — 312, 314
Baticz Gyula — sátoraljaújhelyi szociáldemokrata. Az 1905-ös orosz forradalom kitörésének évfordulóján

rendezett sátoraljaújhelyi munkásgyűlés elnöke. — 408

Bátky Gyula — miskolci szolgabíró. — 462

Batthyány Ervin, gr. (1877—1934) — Az anarchista irányzat egyik első magyarországi képviselője és teoretikusa. Társadalmi Forradalom címmel előbb Szombathelyen, majd Budapesten adott ki lapot. Több könyve és cikke foglalkozik az anarchizmus kérdéseivel. 1910-től Angliában fejtett ki hasonló tevékenységet. — 506

Batthyány Tivadar, gr. (1859—1931) — politikus. 1903-ig négyévi megszakítással a Szabadelvű Párt tagja, ezután a Nemzeti Párthoz csatlakozva a koalíciót támogatja. 1904-ben a Függetlenségi és 48-as Párt tagja lett, részt vett a koalíció „vezérlő bizottságának" munkájában. 1905-től a Függetlenségi és 48-as Párt alelnöke. — 481, 482

Bauer Endre — vasmunkás. Küldött az MSZDP 1902-es kongresszusán és a vas- és fémmunkások 1903-as országos kongresszusán, ahol a VFOSZ választmányi tagja lett. — 86, 145

Bebel, August (1840—1913) — esztergályos. A Németországi Szociáldemokrata Párt és a II. Internacionálé egyik alapítója és vezetője. Élete végén a német és a nemzetközi centrista irányzathoz kozeledett. — 15, 109, 146, 273, 379, 380, 381, 394, 429, 431, 556

Becsei — pápai küldött az MSZDP 1904-es kongresszusán. — 198

Beer, Henrik — osztrák vasmunkás. Az Osztrák Vas- és Fémmunkás Szövetség képviselője a VFOSZ alakuló kongresszusán. — 144

Békési (Békássy) Imre — mint szentesi küldött részt vett a „független szocialisták" 1897-es ceglédi kongresszusán. 1900-ban az MUSZDP-hez csatlakozott, amelynek alakuló kongresszusán a földművelők országos 11-es bizottságába választották. Mint szentesi küldött részt vett 1906-ban a FOSZ alakuló közgyűlésén. — 22, 412, 413

Beller Antal — géplakatos. Az MUSZDP tagja, amelynek alakuló kongresszusán a pártvezetőségbe választották. Mint küldött részt vett a Magyarországi Szak- és Önképző Egyletek 1901-es, II. kongresszusán. — 22, 69

Bencsik — kispesti szociáldemokrata. Az 1905-ös orosz forradalom évfordulójára rendezett kispesti népgyűlés jegyzője. — 409

Benda — a pozsonyi szlovák famunkások képviselője az MSZSZDP alakuló kongresszusán, ahol az ellenőrző bizottság póttagjai sorába választották. — 312, 314

Benedek Elek (1859—1929) — író, az ifjúsági irodalom egyik úttörője. 1905-ben egyik alapító tagja az általános, titkos választói jog ligájának. — 361

Benedek János (1863—?) — függetlenségi párti országgyűlési képviselő. 1901-től a hajdúböszörményi kerületet képviselte. Egyik alapító tagja az általános, titkos választói jog ligájának. — 361

Beniczky Tamás — a székesfővárosi államrendőrség felügyelője. — 202

Benkő Margit — ungvári bútorgyári munkás. Az 1903-as sztrájk egyik részvevője. — 169

Bérczy Imre — az élesdi járás főszolgabírája. — 216, 219, 220, 221

Bereczky Sándor — a Függetlenségi és 48-as Párt élesdi szervezetének tagja. — 220

Berényi Pál — kecskeméti munkás, küldött a FOSZ alakuló közgyűlésén. — 226, 412

Berger Jakab — küldött az 1904-es, III. szakszervezeti kongresszuson — 243, 245

Berta Antal — küldött a FOSZ alakuló közgyűlésén, ahol beválasztották a harminc tagú választmányba. — 412

Berthóty István — az orosházi járás főszolgabírája. — 462

Bika, Tógyer — román szegényparaszt. Az 1904-es élesdi események részvevője, az élesdi per egyik vádlottja. — 220, 224

Bikfalvi János — asztalosmunkás. Az 1906-os egri asztalossztrájk halálos áldozata. — 502

Bíró Dezső, ifj. — a Népszava kiadóhivatalának alkalmazottja. 1907-ben a budapesti ifjúmunkások szabadszervezetének egyik vezetője. — 522

Bíró István — küldött az MUSZDP alakuló kongresszusán, ahol a földművelők országos 11-es bizottságába választották. — 22

Bíró János — küldött az MSZDP 1905-ös kongresszusán. — 285

Bismarck, Ottó, hg. (1815—1898) — a porosz junkerek képviselője, 1861-től porosz miniszterelnök, 1871-től 1890-ig német birodalmi kancellár. Bismarck nevéhez fűződik a szocialistaellenes „kivételes törvény" — 380

Bivó — temesvári szociáldemokrata. Az 1906-os temesvári általános sztrájk egyik részvevője. — 426

Bixa Miklós — küldött a vas- és fémmunkások 1903-as országos gyűlésén. A VFOSZ választmányi póttagja lett. — 145

Bleier Pepike — kecskeméti küldött az első országos szociáldemokrata nőmunkás-értekezleten. — 259, 261

Boccaccio, Giovanni (1313—1375) — 283

Bocsics Jakab — szabadkai küldött a FOSZ alakuló közgyűlésén. — 412

Boda Dezső (1863—1918) — különösen munkásellenességéről hírhedt rendőrtisztviselő. 1892-ben nevezték ki rendőrkapitánnyá. A kilencvenes években az V. kerületi kapitányság vezetője volt, 1902-ben vette át a főkapitányság közigazgatási osztályának vezetését. 1906-ban rendőrfőkapitánnyá nevezték ki. — 66, 206, 225, 484, 512, 522

Boda Gergely — nagyváradi küldött a FOSZ alakuló közgyűlésén. — 412

Bogoriu, Lazar — román szociáldemokrata. Szászvárosi küldött az első magyarországi román szociáldemokrata kongresszuson, ahol a szervező bizottság tagjává választották. — 390, 392

Bokányi Dezső (1871—1940) — kőfaragó szociáldemokrata vezető. 1894-től 1919-ig tagja a pártvezetőségnek. Kitűnő szónok, kiterjedt újságírói tevékenységet folytatott. 1918-ban tagja a Nemzeti Tanácsnak, a Tanácsköztársaság idején pedig a Népbiztosok Tanácsának. Ettől kezdve a kommunista mozgalom harcosa. 1920-ban az ellenforra-

dalmi bíróság halálra ítélte, de az orosz–magyar fogolycsere útján Moszkvába került, ahol a kommunista mozgalomban tevékenykedett. — 15, 16, 17, 18, 19, 42, 43, 46, 53, 68, 79, 87, 88, 99, 100, 123, 136, 137, 138, 140, 142, 143, 193, 196, 198, 233, 278, 285, 290, 295, 296, 353, 356, 357, 359, 368, 376, 377, 386, 430, 438, 449, 453, 505, 517, 519, 520, 521, 566, 568

Bonaparte, Napóleon, III. (1808–1873). — 42

Bončo — pozsonyi szlovák szociáldemokrata. Küldött az MSZSZDP alakuló kongresszusán, ahol a párt végrehajtó bizottságának tagjává választották. — 314

Bondor Andorás — az 1904-es élesdi események egyik részvevője. — 221

Bonó József — küldött a FOSZ alakuló közgyűlésén, ahol a harminc tagú választmány tagjává választották. — 412

Borbély Imre — az 1900-as Ganz-gyári sztrájk egyik részvevője — 25

Borek — az ausztriai (Bécs) szlovák szállítómunkások küldötte az MSZSZDP alakuló kongresszusán. — 311

Boros Béla — szolnoki gőzfűrészgyár-tulajdonos. — 299

Bors Emil — jogakadémiai tanár, az általános, titkos választói jog ligájának egyik alapítója — 361

Boskovitz — ellenzéki küldött az MSZDP 1900-as kongresszusán. — 16

Bot György — az 1904. évi élesdi események egyik részvevője. — 224

Börzsönyi János — bajai küldött az MSZDP 1904-es kongresszusán. — 197, 198

Bratranec — bécsi szlovák munkás. Küldött az MSZSZDP alakuló kongresszusán. Az ellenőrző bizottság póttagjai közé választották — 314

Braun Amália — küldött a magyarországi szociáldemokrata nőmunkások első országos értekezletén, ahol az országos bizottságba választották. — 262

Braun József — budapesti küldött az MSZDP 1907-es kongresszusán. — 517

Brázse György — kisjenői küldött az MSZDP 1903-as kongresszusán. — 121

Brecska István — újpesti küldött az MSZDP 1906-os kongresszusán. — 452

Bresztovszky Ernő (1882–1922) — szociáldemokrata hírlapíró és író. 1903-tól 1921-ig a Népszava belső munkatársa volt. Írásai az MSZDP reformista nézeteit terjesztették. — 235, 430, 550

Brusch József — újdorogi napszámosmunkás Az 1903-as bányászsztrájk egyik részvevője. — 152

Buchinger Manó (1875–1953) — könyvkötő, szociáldemokrata vezető. A kilencvenes években agitátor, majd a pártvezetőség tagja. 1905-től központi párttitkár. A Tanácsköztársaság leverése után Bécsbe utazott, hazatérte után országgyűlési képviselővé választották. A szociáldemokrata opportunizmus képviselője. 1945 után a munkásegység létrehozásának híve volt. — 71, 73, 86, 136, 193, 196, 245, 246, 262, 284, 290, 305, 368, 411, 412, 413, 419, 430, 433, 438, 449, 452, 514, 517, 519, 520

Bujtor Lajos — kovács. 1901-ben, az oroszországi eseményekkel foglalkozó munkásgyűlés rendőrségi feloszlatása alkalmával letartóztatták. — 45

Bukseg, Vilmos — horvát szociáldemokrata. A horvátországi szociáldemokrácia képviselője az MSZDP 1903-as kongresszusán. — 120, 143

Buzás László, dr. — a siklósi járás tb. főszolgabírája. — 465

Buthy Lajos — a miskolci járás főszolgabírája. — 58

C

Cosbuc, Gheorghe (1866–1918) — Románia egyik legnagyobb költője. Az 1902-től szerkesztésében megjelenő Sămănătorul [Magvető] című folyóirattal új, nemzeti irányt ad a román irodalomnak. Már életében „a román földműves nép költőjének" nevezték. — 159

Creţu, Joan — a magyarországi román szociáldemokrata mozgalom egyik vezetője, az első magyarországi román szociáldemokrata kongresszus egyik részvevője. — 390, 391, 392

Cvein, Lázár — szerb földmunkás. 1903 nyarán aratósztrájkban való részvételéért elítélték. — 163

Czajlik Alajos — a budapesti V. kerületi rendőrkapitányság tanácsosa. — 28

Czédli István — asztalosmunkás. A szakszervezetek 1904-es, III. országos kongresszusán a Szakszervezeti Tanács tagjává választották. — 243

Czink Péter — élesdi szegényparaszt. Az 1904-es élesdi eseményekben való részvételéért elítélték. — 224

Czumpf János — bányamunkás. A pécsi bányászok egyik megbízottja az 1907-es sztrájk idején. — 539

Czveits, Mladen — szerb földmunkás. 1903 nyarán aratósztrájkban való részvételéért elítélték. — 163

Cs

Csaderna Ágoston — szlovák munkás. A breznóbányai munkások küldötte az MSZDP 1907-es kongresszusán. — 521

Csákány János — a tatai munkások küldötte az MSZDP 1900-as és 1902-es kongresszusán — 17, 81

Csanádi Dénes — malommunkás. Az MSZDP 1900-as kongresszusán ellenőrré, majd az MUSZDP alakuló kongresszusán vezetőségi taggá választották. — 16, 22

Csatáry Frigyes, dr. — miniszteri tanácsos, a MÁV főorvosa. — 202

Cseh László — a VFOSZ központi vezetőségének póttagjává választják a szövetség alakuló kongresszusán. — 145

Csekonics Endre, gr. — földbirtokos, a Torontál megyei gazdasági egylet elnöke. — 470

Csépes Lajos — budapesti küldött az MSZDP 1902-es kongresszusán. — 81

Csermáky — küldött a szakszervezetek 1904-es, III. országos kongresszusán. — 243

Cserna Ferenc — a VFOSZ alakuló kongresszusán a szövetség központi vezetőségének tagjává választották. — 145

Cservenka Miklós (1871—1920) — vasmunkás. 1907-től több ízben vezetőségi tagja az MSZDP-nek; 1905-től 1914-ig a Magyar Vasutasok Lapjának szerkesztője. A Magyar Tanácsköztársaság bukása után a szociáldemokrata párt titkára. 1920-ban az ellenforradalmi bandák egy csoportja meggyilkolta. — 520

Csizmadia Sándor (1871—1929) — földmunkás. Szociáldemokrata vezető. A kilencvenes években jelentős agitátori és újságírói tevékenységet folytatott. Szerepet játszott a forradalmi demokratikus parasztmozgalmak megbénításában. Éveken át tagja volt a pártvezetőségnek. 1918-ban a Károlyi-kormányban földművelésügyi államtitkár. A Tanácsköztársaság, majd a Horthy-fasizmus idején áruló, munkásellenes tevékenységet fejtett ki. — 53, 87, 125, 131, 136, 196, 197 232 281, 282, 283, 284, 285, 290, 410, 412, 449, 504, 520, 521

Csókási Ferenc — földmunkás, a FOSZ harminc tagú választmányának tagja. — 412

Csomó Károly — küldött a szakszervezetek 1904-es, III. országos kongresszusán. — 245

Csonka Ferenc — földmunkás. A FOSZ harminc tagú választmányának tagja. — 412

Csonka Flóra — szegényparaszt. Az 1904-es élesdi eseményekben való részvételéért elítélték — 224

Csornár — Szemcséd község jegyzője. — 324

Csősz László — kecskeméti rendőrbiztos. — 227

Csukle, Ilie — román szegényparaszt. Az 1904-es élesdi eseményekben való részvételéért elítélték. — 224

D

Dán Péter — kolozsvári építőmunkás. 1906-ban az építőmunkások sztrájkja idején a rendőrség brutális támadásának áldozata lett. — 502

Dániel Arnold (1878) — közgazdasági író; főleg a földkérdéssel és az agrárszocializmus kérdéseivel foglalkozik. Kezdetben tagja az MSZDP-nek, 1905-ben élesen bírálja a pártvezetőség opportunista politikáját. Később a polgári radikálisokhoz közeledik, több tanulmányt ír a Huszadik Századba. Évtizedek óta külföldön él. — 279, 280, 285, 293, 294, 449, 450, 451, 491, 492

Dániel Ernő, br. (1843—1923) — földbirtokos, a főrendiház tagja, a Bánffy-kormány kereskedelemügyi minisztere, később a Munkapárt tagja. Országgyűlési képviselő. — 470

Darányi Ignác (1849—1927) — politikus, 1883-tól a Szabadelvű Párt alelnöke. A Bánffy-kormányban és az ezt követő kormányokban 1903-ig, majd 1906-tól a koalíciós kormány földművelésügyi minisztere. A mezőgazdasági munkások elnyomását és kizsákmányolását fokozó törvények egész sorának (1898-as „rabszolgatörvény", 1907-es „derestörvény" stb.) szerzője. — 47, 188, 453, 467, 471, 498, 503

Daróczy Rezső — a budapesti Nyugati-pályaudvar állomásfőnöke. — 202

Daruváry Géza, dr. — udvari tanácsos. A bécsi kabinetiroda titkára. — 434

Deák Ferenc (1803—1876) — a reformkor egyik vezéralakja; 1848-ban a Batthyány-kormány igazságügyminisztere. 1867-ben vezető szerepe volt a Habsburg-monarchiával kötött kiegyezés létrehozásában. Bár az 1867-ben kinevezett deákpárti kormányban nem vett részt, mint a kormánypárt vezetője, egyik irányítója volt a kormány politikájának. — 32

Deák Miksa — budapesti küldött az MSZDP 1907-es kongresszusán. — 516, 519

Dellimanics Lajos, dr. — Torontál megyei alispán, majd 1904-től főispán. — 179

Dénes — tamási járási csendőrőrmester. — 322

Dési Géza, dr. — országgyűlési képviselő. — 361, 443

Dicső János — a FOSZ harminc tagú választmányának tagja. — 412

Diener Ákos — a budapesti VII. kerületi rendőrkapitányság állandó kerületi kapitány-helyettese. — 225

Diener-Dénes József — szociáldemokrata publicista, műkritikus. Az Élet, majd a Munka Szemléje című lapok szerkesztője, a Szocializmus munkatársa. A II. Internacionálé 1907-es stuttgarti kongresszusán az MSZDP egyik küldötte. 1918-ban a Károlyi-kormányban külügyi államtitkár. Több évtizede külföldön él. — 322, 361, 431, 556, 557

Dietz József — budapesti küldött az MSZDP 1900-as kongresszusán. — 81

Dikó István — fűrészgyári munkás. A szolnoki gőzfűrész-gyári munkások megbízottja az 1905-ös sztrájk idején. — 299

Dincsér István — győri szociáldemokrata. Küldött az MSZDP 1903-as kongresszusán. — 122, 123

Diószeghy József — rendőrtiszt Kecskeméten. — 227

Dittrich Albert — ezredes a közös hadseregben. — 230

Dobor István — dunapataji földmunkás. A szociáldemokrata (egy időben a „független szocialista") földmunkásmozgalom egyik vezetője. — 81, 87, 265

Dome József — aratómunkás. Az 1905-ös Tolna megyei aratósztrájk idején a csendőrök fegyveres támadásának áldozata lett. — 326, 331

Domes — az Osztrák Vas- és Fémmunkás Szövetség titkára. — 106, 144, 145

Domokos Bálint — földesi küldött az MSZDP 1904-es kongresszusán. — 196

Donáth Frigyes — szolnoki küldött az MSZDP 1904-es kongresszusán. — 195

Dovcsák Antal — vaseszergályos, jobboldali szociáldemokrata. A VFOSZ-nak éveken át elnöke. A Tanácsköztársaság idején a szocializáló népbiztosság egyik vezetője, majd a Peidl-kormány kereskedelmi minisztere. 1922-ben a Szovjetunióba, majd 1923-ban Bécsbe kerül, ahol az osztrák Vasmunkás Szövetség tisztviselője lesz. — 409.

Dózsa György (?—1514) — 454

Drach Márton — pápai küldött az ifjúmunkások 1907-es országos értekezletén. — 523, 525

Drach Zsigmond — a VFOSZ alakuló kongresszusán a szövetség pénztárosává választották. — 145

Drahovszky Antal — vas- és rézesztergályos. Több éven át tagja a Szakszervezeti Tanácsnak, az MSZDP ellenőrző bizottságának és vezetőségének. — 53, 72, 243, 290, 304

Drassenovich Jenő — az Első Dunagőzhajózási Társaság pécsi szénbányatelepén alkalmazott rendőrség vezetője. — 346

Drencián Tódor — kovaszinci küldött az MSZDP 1904-es kongresszusán. — 194

Drucker Dezső – kassai küldött az MSZDP 1903-as kongresszusán. – 123

Drucker Dezső – budapesti sütőmunkás. A sütőmunkások küldötte az MSZDP több kongresszusán. – 243, 245, 282

E

Égalité Fülöp – Lajos József Fülöp orleánsi herceg használta e nevet a 18. századvégi francia polgári forradalomban, hogy köztársasági érzelmeit ezzel is kifejezésre juttassa. – 402

Ehrenfeld Adolf – az MSZDP 1904-es és 1905-ös kongresszusán mint nagyváradi küldött vett részt. – 193, 218, 293

Eisel Károly – vasesztergályos. Az I. Internacionálé pesti szekciójának tagja, a „hűtlenségi per" egyik vádlottja. 1871-ben a börtönben halt meg. – 52, 79, 192

Eisele András – Gyula város küldötte az ifjúmunkások 1907-es országos értekezletén. – 522, 525

Elek Keresztély – bányamunkás. Az 1903-as dorogi bányászsztrájk idején a sztrájkbizottság tagja. – 154

Ellenbogen, Wilhelm (1863–?) – az Osztrák Szociáldemokrata Párt egyik vezetője. A párt jobboldali revizionista szárnyához tartozott. Több éven át parlamenti képviselő. Az első világháborúban szociálsoviniszta. A háború után kereskedelmi miniszter lett. – 207

Engelmann Pál Gábor (1854–1916) – bádogos-munkás. Az MSZDP egyik megalapítója és vezetője. Fiatal korában az osztrák és német munkásmozgalomban tevékenykedett. Magyarországra hazatérve szerkesztője lett az Arbeiter Wochen-Chroniknak, a Magyarországi Általános Munkáspárt német nyelvű lapjának. Az MSZDP megalakulása után tagja a pártvezetőségnek. 1892 decemberében a betegpénztárak kizárták az MSZDP-ből. Ekkor vezetője lett a kispolgári reformizmus ellen harcoló ellenzéki csoportnak. 1894-ben kivált a magyarországi munkásmozgalomból, s az Osztrák Szociáldemokrata Párt hivatalos lapjának, az Arbeiter Zeitungnak lett magyarországi tudósítója. Emellett a Neues Politisches Volksblatt szerkesztőségi tagjaként dolgozott. 1900-ban az MUSZDP-hez csatlakozott, hogy annak helyes irányát igyekezzék biztosítani. – 15, 17, 22, 23, 89

Engels, Frigyes (1820–1895) – 136, 146, 191, 231, 266, 273, 277. 278, 279, 296, 492

Eötvös Gusztáv – a mohácsi járás szolgabírája. – 465

Eötvös József, br. (1813–1871) – író, politikus. – 360

Eötvös Károly (1842–1916) – jogakadémiai tanár, majd vármegyei ügyész, később képviselő. A Függetlenségi Párt egyik vezető személyisége. Élete végén jelentős irodalmi munkásságot fejtett ki. – 211

Erdély Sándor, dr. ifj. – ügyvéd, az általános, titkos választói jog ligájának egyik alapítója. – 361

Erdős István – a FOSZ alakuló közgyűlésének egyik küldötte, az öttagú számvizsgáló bizottság tagja. – 412

Esztergályos János (1873–1936) – jobboldali szociáldemokrata. 1904-től 1908-ig a Magyarországi Molnárok és Malommunkások Szövetségének titkára. 1911-ben a Munkásbiztosító Pénztár végrehajtója lett. 1916-tól a Népszava kiadóhivatalában, majd az MSZDP központi titkárságán mint párttitkár dolgozott 1927-ig. 1922-től Pécs város országgyűlési képviselője. Az MSZDP opportunista irányzatának egyik képviselője. Több munkásmegmozdulás elfojtásában tevékenyen részt vett. – 145, 194, 514

F

Fally – öntőmester a Hofherr és Schrantz-gyárban. – 107

Faludi József – a budapest–angyalföldi pályaudvar állomásfőnöke. Az 1904-es vasutassztrájk alkalmával felfüggesztették állásából. – 202

Farkas István – cipészmunkás, szociáldemokrata vezető. 1890-től Nagyváradon, majd Budapesten főleg szakszervezeti tevékenységet fejtett ki. A cipész szakszervezet titkára, 1911-ben központi párttitkár. Az ellenforradalmi rendszer idején az áruló peyerista vezetés egyik képviselője. – 15, 16, 22, 245, 246, 502, 520

Fazekas – a nándorhegyi vasgyár munkása. Az 1906-os vérengzést megelőző sztrájkban vezető szerepe volt, amiért a csendőrség letartóztatta. – 415

Fazekas Gábor – kiskunhalasi földmunkás-vezető. Küldött a „független szocialisták" 1897-es ceglédi és az MUSZDP alakuló kongresszusán, valamint az MSZDP 1904-es kongresszusán. – 22, 197

Fein Márton – pápai küldött az MSZDP 1905-ös rendkívüli kongresszusán. – 363

Fejérváry Géza, br. (1833–1914) – politikus, gyalogsági tábornok, a darabont-testőrség kapitánya, 1872-től honvédelmi minisztériumi államtitkár, 1884-től 1903-ig honvédelmi miniszter. 1905 júniusától 1906 áprilisáig a parlamenten kívüli úgynevezett darabont-kormány élén áll. Ezután visszavonul a politikától. – 273, 355, 356, 379, 380, 381. 393, 394, 399, 430, 434, 437, 503

Felner Béla – budapesti szociáldemokrata agitátor, a székesfehérvári vasúti munkások 1907-es nagygyűlésének szónoka. – 561

Fényes Samu, dr. – ügyvéd és író. 1907-ig gyakorló ügyvéd Kassán, ahol összeköttetésben áll a helyi szociáldemokrata pártszervezettel. 1907-ben Budapesten a Szabadgondolkodók Magyarországi Egyesületének elnöke, 1908-ban Üttörő címmel hetilapot ad ki, 1911-ben megalakítja az Üttörő Társaságot a tudományos oktatás országos szervezése céljából. Több színművét előadták a budapesti színházakban. – 361, 441

Ferenczy József – az MSZDP küldötte a II. Internacionálé 1900-as párizsi kongresszusán. – 37

Ferstl Mihály – bányász. a brennbergi bányamunkások egyik megbizottja az 1907-es sztrájk idején. – 543

Fisch Áron – nagyváradi törvényszéki orvos. – 218

Fischer János – csonoplyai küldött az MSZDP 1903-as kongresszusán. – 122

Fischer Jenő — újpesti küldött az MSZDP 1907-es kongresszusán. — 517

Fleischer Dávid —famunkás, küldött a szakszervezetek 1904-es, III. és az MSZDP 1905-ös kongresszusán. — 245, 246, 293

Fleischmann Andor — részt vett a budapesti munkanélküliek 1901 február 15-i tüntetésén. — 38

Fodor István — miskolci küldött az ifjúmunkások 1907-es országos értekezletén. — 522

Forgács Dezső — a FOSZ székesfehérvári csoportjának titkára. — 541, 542

Fotosán, Juon — az ESZDP vezetőségi tagja. — 24

Földes Géza — polgári iskolai igazgató, ifjúsági regényíró. A Nemzeti Iskola című tanügyi lap egyik szerkesztője. — 361

Földessy Sándorné — varrónő, a szociáldemokrata nőmunkások első országos értekezletének egyik küldötte. — 260

Földi István — a VFOSZ alakuló kongresszusán választmányi taggá választják. — 144, 145

Förster Nándor — a Magyar Vasművek és Gépgyárak Országos Egyesületének elnöke. — 184

France, Anatole (1844—1924) — 529

Frankel Leó (1844—1896) — ötvösműves munkás. A nemzetközi és a magyar munkásmozgalom kiemelkedő harcosa. A Párizsi Kommün minisztere. Az I. Internacionálé egyik vezetője. 1876-tól 1883-ig a magyarországi munkásmozgalom élén áll. A Magyarországi Általános Munkáspárt megteremtője. Magyarországról való távozása után Engels mellett részt vesz a II. Internacionálé megszervezésében. — 52

Frankl Juliska — a szociáldemokrata nőmunkások szervezete országos bizottságának tagja. — 258, 262

Frankl Lipót — cipőfelsőrészkészítő, a szakszervezeti tanács tagja. — 243

Freund Gyula — az MSZDP temesvári szervezetének titkára. — 426, 449, 451, 457, 516, 517, 520, 521

Friedmann Sándor — kolozsvári küldött az ifjúmunkások 1907-es országos értekezletén. — 522

Friedrich Rudolf — a resicai munkások küldötte a Magyarországi Szak- és Önképző Egyletek 1901-es, II. kongresszusán. — 69, 71

Frisch Ignác — az MUSZDP vezetőségi tagja, majd a VFOSZ választmányának tagja. — 22, 145

Frischmann — az Esztergom-Szászvári Kőszénbánya Rt. igazgatója. — 154

Fritzel János — budapesti küldött a Magyarországi Szak- és Önképző Egyletek 1901-es, II. kongresszusán. — 71

Fröhlich Rezső — budapesti küldött az MSZDP 1906-os kongresszusán. — 451

Fuchs — ungvári bútorgyári munkás. — 169

Fülep Bertalan — a miskolci és diósgyőri munkások küldötte az MSZDP 1903-as kongresszusán. — 122

Fülöp István — székesfehérvári vasúti munkás. — 561

G

Gaál István — debreceni küldött az MSZDP 1904-es kongresszusán. — 194

Gaál Miklós — román szociáldemokrata. Bihar megyei küldött az MSZDP 1903-as kongresszusán. — 126

Gábriel József — temesvári küldött az ESZDP alakuló értekezletén, ahol a sajtóbizottság tagjává választották. — 24

Gál Ferenc — nagyszalontai küldött a FOSZ alakuló közgyűlésén. — 412

Gál István — szegedi szociáldemokrata. Az 1905-ös orosz forradalom évfordulójára rendezett szegedi munkásgyűlés elnöke. — 407

Gapon, G. A. (1870—1906) — provokátor, a cári titkos rendőrség ügynöke. Mint Pétervár egyik munkásnegyedének papja, a titkos rendőrség megbízásából „munkásszervezeteket" hozott létre. A titkos rendőrségnek segítségére volt az 1905 január 9 (22)-i pétervári vérengzés szervezésében. Ezután külföldre szökött, majd 1906-ban visszatért Oroszországba és ismét a titkosrendőrség szolgálatába állt. A felháborodott munkások, akik meggyőződtek Gapon provokációs tevékenységéről, 1906 tavaszán felakasztották. — 407

Garai István — küldött a vas- és fémmunkások 1903-as országos értekezletén, ahol a VFOSZ választmányának tagja lett. — 145

Garami Ernő (1876—1935) — műszerész, szociáldemokrata pártvezér. 1897-ben tér haza Németországból; 1898-tól a pártvezetőség tagja; 1918-ig a Népszava főszerkesztője. Az opportunizmus egyik fő képviselője a magyarországi munkásmozgalomban. A századfordulótól kezdve az MSZDP politikájának tényleges irányítója. A Károlyi-kormányban kereskedelemügyi miniszter volt. A Tanácsköztársaság kikiáltásakor külföldre távozott, ahol az ellenforradalom érdekében működött. Az ellenforradalom időszakában részint külföldön, részint Magyarországon kommunistaellenes, nyíltan munkásáruló tevékenységet fejtett ki. — 16, 37, 46, 53, 68, 83, 86, 87, 126, 127, 131, 136, 141, 142, 192, 195, 196, 232, 241, 245, 265, 267, 284, 290, 292, 293, 294, 359, 362, 368, 428, 430, 431, 432, 449, 451, 492, 517, 518, 521

Garbai Sándor (1879—1947) — kőműves, szociáldemokrata vezető. A kilencvenes évek végén a Budapesti Kőműves Szakegylet vezetőségi tagja, 1903-ban az Építőmunkások Országos Szövetségének elnöke, majd éveken át az MSZDP vezetőségi tagja. 1907-ben az Országos Munkásbiztosító Pénztár elnöke lett. A századforduló éveiben az MSZDP opportunista politikájának egyik irányítója, képviselője. 1919-ben a tanácskormány elnöke lett, a szakszervezeti kormányban közoktatásügyi miniszteri tárcát vállalt. Az ellenforradalom győzelemre jutása után külföldre emigrált. — 53, 72, 73, 81, 87, 136, 196, 243, 253, 289, 290, 356. 363, 364, 368, 376, 420, 449, 520, 521, 565, 566

Gárdos Mariska (1885–) — a szociáldemokrata nőmozgalom egyik vezetője, jelentős szervező munkát végzett a kereskedelmi alkalmazottak és a magántisztviselők körében. 1905-től a Nőmunkás szerkesztője, az országos nőmunkás szervezet vezetőségi tagja. — 122, 136, 262

Garlathy Ödön — a székesfővárosi államrendőrség tanácsosa. — 419

Gáspár Imre (1854—1910) — költő. A 19. század hetvenes éveiben került közel a munkásmozgalom-

hoz. A Marseillaise szövegének magyar fordítója. Később eltávolodott a munkásmozgalomtól. — 88
Gaszner István — küldött a Magyarországi Szak- és Önképző Egyletek 1901-es, II. kongresszusán. — 71
Gautsch, Paul, br., von Frankenthurn (1851—1918) — reakciós osztrák államférfi. A kilencvenes években több kormányban vállalt vallás- és közoktatásügyi miniszteri tárcát. 1897—1899 között miniszterelnök és belügyminiszter. 1905-ben az ausztriai kormányzati válság kiéleződése idején a király újból miniszterelnökké nevezi ki. Nevéhez fűződik az általános választói jog bevezetése Ausztriában. 1906-ban lemond, s 1911-ben alakít ismét kormányt. Rövid idő múlva bekövetkezett bukása után haláláig nem játszott jelentősebb szerepet Ausztria politikai életében. — 393, 429
Geguš — bécsi szlovák munkás. Küldött az MSZSZDP alakuló kongresszusán. — 312, 313, 314
Gera Bálint — küldött a vas- és fémmunkások 1903-as országos kongresszusán. A VFOSZ választmányának póttagjává választották. — 145
Germán Jenő — a budapesti Múzeum Kávéház tulajdonosa. — 39
Gerő Sándor, dr. — törvényszéki orvos. — 218
Gerster Géza — mérnök, a Társadalomtudományi Olvasókör elnöke, az általános, titkos választói jog ligájának egyik alapítója. — 361
Geszti Juliska — a szociáldemokrata nőmozgalom egyik részvevője. A szociáldemokrata nőmunkások első országos gyűlésén vezetőségi taggá választották. — 262
Geyer János — küldött az 1904-es, III. szakszervezeti kongresszuson. — 243
Gida János — kardói küldött az MSZDP 1904-es kongresszusán. — 197
Gogolya György — kőműves, szociáldemokrata agitátor. 1901-től 1904-ig tagja az MSZDP ellenőrző bizottságának. 1901-ben a Szaktanács tagja. — 53, 72, 73, 87, 136, 196 243, 245, 246
Goldner Adolf, dr. (1864 — ?) — orvos, szociáldemokrata vezető. 1900-tól 1906-ig a pártvezetőség tagja. — 15, 16, 17, 28, 46, 52, 53, 63, 82, 83, 84, 86, 87, 121, 123, 124, 125, 126, 127, 131, 136, 154, 196, 198, 265, 279, 281, 290, 292, 357, 359, 368, 430, 431, 438
Golub Antal — kőműves. Az első országos szakszervezeti kongresszuson a Szakszervezeti Tanács végrehajtó bizottságának tagjává, 1900-ban az MSZDP vezetőségi tagjává választották. — 16, 17
Gombosi Béla — szociáldemokrata vezető. A századfordulóig tevékeny szerepet játszott az MSZDP vezetésében. Feltehető, hogy a rendőrség szolgálatában állt. — 16
Gompos János — aradi küldött az MUSZDP alakuló kongresszusán. — 22
Gondos Gyula — küldött az ifjúmunkások 1907-es országos értekezletén. — 522
Gorkij, Maxim (1868—1936) — 252, 411
Göndör Sándor, dr. — váci főjegyző. — 334
Gratz Gusztáv (1875—1946) — ellenforradalmi politikus, újságíró és történetíró. 1917-ben pénzügyminiszter, 1921-től rövid ideig külügyminiszter. — 361
Greger Dömötör — az 1903-as annavölgyi és dorogi sztrájk idején a sztrájkbizottság tagja. — 154
Gregovszky Péter — salgótarjáni bányász. Küldött az első országos bányászértekezleten és az MSZDP 1904-es kongresszusán. — 175, 177, 199
Grollinger Vendel — küldött az ESZDP alakuló gyűlésén, ahol a pártvezetőség tagjainak sorába választották. — 24
Groszmann Hugó — szociáldemokrata munkás. A munkanélküli munkások 1900-as mozgalmainak egyik szervezője — 41
Groszmann Jenő — szegedi küldött az MSZDP 1907-es kongresszusán. — 520
Groszmann Miksa (1872—1913) — nyomdász, szociáldemokrata vezető. 1907-ben az Országos Munkásbetegsegélyző és Balesetbiztosító Pénztár aligazgatója. Éveken keresztül az MSZDP vezetőségi tagja. Kiterjedt újságírói és előadói tevékenységet folytatott. — 16, 17, 38, 46, 53, 68, 69, 72, 86, 87, 97, 98, 99, 100, 127, 136, 143, 192, 196, 197, 233, 281, 283, 284, 290, 295, 428, 431, 449, 521, 557
Groza György — az 1904-es élesdi események egyik részvevője, az élesdi per egyik vádlottja. — 224
Grünfeld Jakab — békésgyulai küldött az MSZDP 1905-ös kongresszusán. — 281, 285, 293
Grünfeld Miksa — budapesti küldött az ifjúmunkások 1907-es országos értekezletén. — 522
Grünfeld Sándor — küldött az MSZDP 1900-as kongresszusán. — 18
Grünwald — osztrák szociáldemokrata. Az osztrák „Gewerkschafts-Kommission" kiküldötte az 1904-es, III. szakszervezeti kongresszuson. — 241
Guesde, Jules (1845—1922) — francia szocialista; a Francia Munkáspárt egyik alapítója, a II. Internacionálé egyik centrista vezetője. Mint kitűnő publicista és szónok igen sokat tett a marxizmus elterjesztéséért, a francia munkásmozgalom fejlődéséért. Az 1890-es évek második felétől kezdve fokozatosan feladja addigi forradalmi irányvonalát. Az első világháború idején, a II. Internacionálé többi vezetőihez hasonlóan, elárulja a munkásosztály érdekeit és szociálsovinisztává válik. 1920-ban a szocialista párt tours-i kongresszusán a kisebbség mellett foglal állást, amely ellenzi a Kominternhez való csatlakozást. Életének utolsó éveiben visszavonul az aktív politikai tevékenységtől. — 556
Gulyás György — aradi csizmadiasegéd. az 1904-es aradi általános sztrájk idején tevékeny részvétele miatt letartóztatták. — 231
Guró Demeter — az 1904-es élesdi események egyik részvevője, az élesdi per egyik vádlottja. — 224

Gy

Gyalog János — mezőtúri küldött a FOSZ alakuló közgyűlésén. — 412
Gyura János — csokonyai szociáldemokrata munkás. — 339
Gyuriqy Toma — szerb földmunkás. Az 1903-as aratósztrájkok alkalmával letartóztatták. — 163
Gyurjás József — szociáldemokrata vezető. Az MSZDP 1903-as és 1905-ös kongresszusán a bécsi magyar munkások küldötte. 1905-ben az ellenőrző bizottság, 1906-ban a pártvezetőség tagjává választották. — 122, 126, 135, 282, 290, 309, 311, 368, 449

Gyurkuca Filip — az 1904-es élesdi események egyik részvevője, az élesdi per egyik vádlottja. — 224
Gyümölcsös János — sátoraljaújhelyi szociáldemokrata vezető. — 408

H

Habakusz József — a Magyarországi Szak- és Önképző Egyletek 1901-es, II. kongresszusának küldötte. — 73
Habsburg Ferenc József (1830—1916) — osztrák császár, magyar király. — 97, 98, 205, 212, 226, 269, 273, 467
Habsburg Frigyes, főhg. — 329
Habsburg József, főhg. — 163, 291
Hadik János, gr. (1863—1934) — földbirtokos, politikus. 1901-től képviselő, belügyi államtitkár, 1917-ben élelmezési miniszter. — 474, 484
Haimann — az ifjúmunkások 1907-es országos értekezletének egyik küldötte. — 526
Hajagos Mihály — küldött a vas- és fémmunkások 1903-as országos kongresszusán, ahol a VFOSZ választmányának tagja lett. — 145
Hájas — festőmunkás, részt vett az 1906 áprilisi budapesti festőmunkás-sztrájkban. — 419
Hajdics József — mezőgazdasági cseléd. Részt vett az 1905-ös aratósztrájkokban. — 322
Hajdics Mihály — mezőgazdasági cseléd, részt vett az 1905-ös aratósztrájkokban. A csendőrséggel való összetűzés során megsebesült. — 322, 323, 326
Hajdu Dezső, dr. — ügyvéd. Függetlenségi párti politikus. — 220, 222
Hajós Lajos, dr. — idegorvos, az MSZDP által 1903-ban szervezett magasabb fokú munkástanfolyam egyik előadója. — 118
Halászi — huszárkáplár, aktív részvevője volt az élesdi sortűznek. — 216
Halbritter János — küldött az MSZDP 1906-os és 1907-es kongresszusán. — 452, 513, 519
Haller István — a keresztényszocialista mozgalom egyik vezetője, a második Friedrich-kormány propagandaügyi minisztere 1919-ben. A Huszár-kormányban kultuszminiszter. — 227
Halmos János (1847—1907) — Budapest polgármestere 1897 és 1906 között. — 113
Hammer Ferenc — bányamunkás. Részt vett az 1907-es brennbergi bányászsztrájkban. — 543
Handler Gyula — az MSZDP debreceni, majd székesfehérvári titkára. Jobboldali szociáldemokrata. 1907-ben a rendőrség kitiltja Székesfehérvárról, ennek következményeképpen általános sztrájk tört ki a városban. — 293, 363, 517, 520, 541, 542
Handler István — újpesti küldött az MSZDP 1905-ös kongresszusán. — 292
Haner János — marosvásárhelyi küldött az ESZDP alakuló értekezletén, ahol a pártvezetőségbe választják. — 24
Hardie, James Keir (1856—1915) — reformista angol munkásvezér, 1893-ban az Angol Független Munkáspárt megalapítója. — 53
Harrer Ferenc (1874) — egyetemi nyilvános rendes tanár, volt rendkívüli követ és meghatalmazott miniszter. közigazgatási jogi író, az általános, titkos választói jog ligájának egyik alapító tagja. — 361
Hartmann — szolnoki állomásfőnök. — 204
Hatnakovics Teréz — szabómunkás, az első országos szociáldemokrata nőmunkás-értekezlet küldötte. — 260
Hegedüs Sándor (1847—1906) — szabadelvű párti politikus. 1899 és 1902 között kereskedelemügyi miniszter. — 68
Heifel Mihály — kereskedősegéd, részt vett az 1901 februári munkanélküli tüntetésen és a rendőrség brutalitása következtében súlyosan megsebesült. — 39
Heltai Jenő — a sárbogárdi járás főszolgabírája. — 330
Herczog — a Nicholson-gépgyár igazgatója. — 92
Herglóz István, dr. — kiskundorozsmai főszolgabíró. — 461
Hervé, Gustave (1871—1944) — francia anarchoszindikalista politikus, újságíró. 1914-ig a Francia Szocialista Párt egyik vezető alakja. Az első világháború alatt és után nacionalista, szélsőjobboldali lett, majd fasisztává vált. — 556
Hieronymi Károly (1836—1911) — politikus, az Osztrák-Magyar Államvasút Társaság vezérigazgatója, 1892—1895 között belügyminiszter, 1903—1905 és 1910—1911 között kereskedelemügyi miniszter. — 202, 207, 229, 272, 285, 295
Hillquit, Morris (1870—?) — az amerikai munkásmozgalom aktív alakja, a szocialista párt egyik vezetője. Centrista elméleti és gyakorlati tevékenysége miatt szembekerül a mozgalommal. — 556, 557
Hindy Attila — budapesti ügyvéd, az általános, titkos választói jog ligájának egyik alapító tagja. — 361
Hinkovicz Teréz — az első országos szociáldemokrata nőmunkás-értekezleten az ellenőrző bizottságba választották. — 262
Hobert [Kobek] Péter — festőmunkás. Részt vett a fiumei munkások általános sztrájkjában. A csendőrségi terror áldozata lett. — 417
Hock János (1859—1936) — szabadelvű párti politikus, plébános, egyházi író és szónok. 1918-ban a Nemzeti Tanács elnöke. A Károlyi-kormány lemondása után Csehszlovákiába, majd Bécsbe költözik. Emigrációban írott cikkei miatt elítélik. 1933-ban hazatér, büntetését elengedik. — 208
Hodul — miavai küldött az MSZSZDP alakuló kongresszusán. — 312, 313, 314
Hodzsa, Milán — szlovák nemzetiségi képviselő. — 474
Hohenzollern, Vilmos (1859—1941) — német császár, a német imperializmus megtestesítője. — 100, 374
Holló Lajos (1859—1918) — függetlenségi párti politikus, képviselő. 1893-ban megalapítja a Magyarország című napilapot, melynek ő a főszerkesztője. — 383
Hompasz — osztrák szociáldemokrata festőmunkás. — 419
Horovitz Gábor — szociáldemokrata vezető. 1904-től az MSZDP vezetőségi tagja. 1905-ben a Szakszervezeti Tanácsba választják, 1916-ban a Famunkás Szövetség titkára. A Tanácsköztársaság alatt részt vesz a diktatúra megdöntésére irányuló aknamunkában. Később spicli szolgálatot végez a rendőrségnek. — 243, 520
Horovitz Jenő — jobboldali szociáldemokrata újságíró. Az 1900-as években az MSZDP egyik központi titkára, majd a Budapesti Kerületi Munkásbiztosító

Pénztár vezető hivatalnoka. 1919-ben a Peidl-kormány hadügyi államtitkára, majd a Népszava egyik bécsi tudósítója. — 281, 361
Horvát Ignác — az ungvári bútorgyár tulajdonosa. — 168
Horváth — bányamunkás. Az 1903-as országos bányászértekezlet tokodi küldötte. — 175
Horváth Ambrus — az MSZDP 1907-es kongresszusán kecskeméti küldött. — 520
Horváth András — bányamunkás, részt vesz az annavölgyi és dorogi bányászsztrájkban, a sztrájkbizottság tagja. — 154
Horváth Gusztáv — debreceni küldött az MSZDP 1906-os és 1907-es kongresszusán. — 449, 458, 514, 521
Horváth Gyula — ügyvéd, képviselő Fejér megye csákvári kerületében. — 444
Horváth János — székesfehérvári rendőr. — 561
Horváth János — szombathelyi küldött az MSZDP 1906-os kongresszusán. — 227, 449, 452
Horváth László — Pápa küldötte az ifjúmunkások 1907-es országos értekezletén. — 523
Hruby Mátyás — bányamunkás, részt vett a brennbergi bányászsztrájkban. A békéltető bizottságban a munkások egyik képviselője. — 543
Hurbán — küldött az MSZSZDP alakuló kongresszusán. — 313
Huszár Károly — a magyarországi kereszténységszocialista mozgalom egyik megindítója. Munkatársa, szerkesztője több klerikális lapnak. Az 1919 novemberében megalakult kormány miniszterelnöke. — 227
Huszka Mihály, ifj. — az MUSZDP alakuló kongresszusán a földművelők országos 11-es bizottságába választották. — 22
Huszka Pál — szemlaki küldött az MSZDP 1904-es kongresszusán. — 197
Huszlicska József — kispesti küldött az ifjúmunkások 1907-es országos értekezletén. — 522
Hutschenreiter Sándor — budapesti rendőrbiztos. — 91
Hüllitzer Ferenc — a vas- és fémmunkások 1903-as országos kongresszusán a választmány tagja lett. — 145

I

Izrael (*Kardos*) Jakab (1872— ?) — bádogos. A kilencvenes évek második felében és a századforduló idején tevékeny szocialista agitátor, a kispolgári reformizmus képviselője. Többször volt tagja a pártvezetőségnek. 1907-ben visszavonult a munkásmozgalomtól. — 15, 16, 17, 18, 70, 72, 73, 81, 87, 117, 136, 145, 151, 154, 193, 196, 199, 252, 278, 281, 290, 304, 305, 359, 362, 368, 376, 377, 384, 428, 431, 448, 449, 515, 519

J

Jamriška — küldött az MSZSZDP alakuló kongresszusán, ahol beválasztották a párt végrehajtó bizottságába. — 311, 313, 314
Jankó Ágoston — Torontál megye alispánja. — 179
Jánosy Zoltán — ev. ref. lelkész, az általános, titkos választói jog ligájának egyik megalapítója. — 361
Jantsi József — a VFOSZ alakuló kongresszusán a szövetség pénztárosává választották. — 145
Janza, Vazul — petrozsényi szolgabíró. — 476, 478
Jászai Samu (1859—1927) — nyomdász, szakszervezeti vezető. Hosszabb ideig tartózkodott külföldön, főleg Németországban, ahonnan hazatérve részt vett a magyarországi szakszervezeti mozgalom vezetésében. 1899-től a Szakszervezeti Tanács főtitkára. A századforduló után a szakszervezeti bürokrácia egyik jellegzetes képviselője. — 241, 243, 245, 246, 395, 397, 411, 413, 419, 431, 520
Jászi Oszkár (1875) — a magyar polgári radikalizmus fő képviselője. A Társadalomtudományi Társaságnak egyik vezetője, a Huszadik Század című folyóirat szerkesztője. A Károlyi-kormányban miniszter. A Tanácsköztársaság idején elhagyta az országot, azóta külföldön él. — 361, 431
Jászi Viktor (1868— ?) — jogi író, a debreceni jogakadémia tanára. A polgári radikalizmus híve. Az általános, titkos választói jog ligájának egyik megalapítója. — 361
Jasztrab Bertalan — küldött az MSZDP 1902-es kongresszusán. — 81
Jaurès, Jean (1859—1914) — francia szocialista vezető. 1893-tól képviselő, a századforduló után a Francia Szocialista Párt vezetője. Álláspontja sok kérdésben és sokáig opportunista volt, de az imperialista háborús készülődéssel állhatatosan szemben állt. Ezért francia nacionalisták az első világháború hadüzenetének napján meggyilkolták. — 234, 296, 380, 381, 429, 431, 488
Jeges Sándor — ómoravicai küldött az MSZDP 1904-es és 1906-os kongresszusán. — 197, 451
Jellinek Henrik — a Budapesti Közúti Vaspálya Társaság vezérigazgatója 1883-tól 1911-ig. — 28, 113
Jendrássik Ernő, dr. (1858—1921) — orvos, egyetemi tanár, a Magyar Tudományos Akadémia tagja. Az általános, titkos választói jog ligájának egyik megalapítója. — 361
Jeszenszky Dezső — a barcsi járás szolgabírája. — 329
Jeszenszky Elek, dr. — az orosházi járás szolgabírája. — 462
Jeszenszky Ignác — ág. ev. lelkész, 1905-ben egyik kezdeményezője az általános, titkos választói jog ligájának. — 361
Jicha Rezső — bányamunkás. Stájerlakaninai küldött a bányamunkások 1903-as országos értekezletén. — 176, 177
Jócsák Kálmán — szociáldemokrata agitátor, a FOSZ vezetőségi tagja, több éven át az MSZDP ellenőrző bizottságának tagja. A Károlyi- és Berinkey-kormány idején Csongrád megye kormánybiztosa. — 194, 196, 262, 281, 282, 285, 290, 294, 411, 412, 413, 414, 449
Jokics Dániel — küldött az MSZDP 1904-es kongresszusán. — 196
Jokics Mita — szerb földmunkás. Az 1903-as aratósztrájkban való részvételéért elítélték. — 163
Jóna Gábor — a pécsi szociáldemokrata mozgalom egyik vezetője. — 197, 412, 539
Joó Ferenc — makói földmunkás, a magyarországi szociáldemokrata földmunkásmozgalom egyik vezetője. A földművelők 9-es bizottságának tagja, majd a FOSZ pénztárosa. — 121, 126, 193, 194, 196, 197, 198, 285, 410, 411, 412, 413

József Sándor — a FOSZ alakuló kongresszusán az öttagú számvizsgáló bizottságba választják. — 412
Jurics István — szabadkai küldött az MSZDP 1903-as és 1904-es kongresszusán. — 126, 138, 143
Jurisics Antal — küldött az MSZDP 1905-ös kongresszusán. — 289
Justh Gyula (1850—1917) — politikus. Az 1880-as évektől országgyűlési képviselő, több ízben elnöke a Függetlenségi Pártnak. 1905-től 1909-ig az országgyűlés elnöke. 1912-ben az általa vezetett függetlenségi párttöredék az általános választói jog követelésével lép fel. — 368, 369, 462, 565, 566, 570

K

Kacskovics Lajos — a csurgói járás főszolgabírája. — 337
Kacsó Gyula — mozdonyvezető. A vasutasok 1904-es országos sztrájkját megelőzően a mozgalom egyik vezetője, ezért 1904 áprilisában állásától felfüggesztették. — 202
Kacsóh Pongrác, dr. (1873—1923) — zeneszerző és esztéta. Az 1900-as évek elején budapesti főgimnáziumi tanár. A fővárosi munkástanfolyamoknak egy időben előadója volt. — 118
Kada Elek, dr. (1852—1913) — író, ügyvéd, az 1870-es évek végén országgyűlési képviselő. 1897-től haláláig Kecskemét polgármestere. — 227
Kadecska János — kispesti küldött az ifjúmunkások 1907-es országos kongresszusán. — 522, 525
Kalitzky — bányamunkás, aninai küldött a bányászok 1903-as országos értekezletén. — 174, 177
Kálmán Pál — kecskeméti küldött az MSZDP 1905-ös kongresszusán. — 293
Kálmán Vince — a székesfehérvári járás főszolgabírája. — 333
Kalmár Henrik (1870) — betűszedő, szociáldemokrata újságíró és agitátor. A pozsonyi munkásmozgalom egyik vezetője, a Westungarische Volksstimme, majd a Volksstimme szerkesztője. A Károlyi-kormányban a német ügyek államtitkára, a Tanácsköztársaság idején a német ügyek népbiztosa. 1920 után Pozsonyban mint szociáldemokrata funkcionárius tevékenykedett. — 122, 125
Kalmár Jozefa — a nőmunkások első országos értekezletén a szociáldemokrata nőmunkások országos bizottságának tagjává választják. — 262
Kalmár Ödön — erzsébetfalvi küldött az ifjúmunkások 1907-es országos értekezletén. — 522
Kanóczky — bányász, sárisápi küldött a bányamunkások 1903-as országos értekezletén. — 176
Kapusta — budapesti szlovák szociáldemokrata. Az MSZSZDP alakuló kongresszusának küldötte. — 311, 313
Karbunár János — tanú az 1904-es élesdi események miatt indított perben. — 221
Kardos Jakab *lásd Izrael* Jakab
Karl Péter — szabómunkás, temesvári szociáldemokrata. — 426
Károlyi Gyula, gr. (1871—1947) — földbirtokos, a főrendiház tagja, 1906-ban Arad megye és Arad város főispánja. A Tanácsköztársaság idején Aradon, majd Szegeden ellenforradalmi „kormányt" alakít. 1931—1932-ben miniszterelnök. — 462
Károlyi Mihály, gr. (1875—1955) — földbirtokos, politikus. A Szabadelvű Párt, majd 1905 után a Függetlenségi Párt képviselője. 1913-ban a Függetlenségi Párt elnöke. Az első világháború vége felé az antant orientáció híve, belpolitikailag reformokkal igyekszik menteni az uralkodó osztályok hatalmát. 1918-ban a Nemzeti Tanács egyik vezetője, majd a polgári demokratikus forradalom győzelme után miniszterelnök, 1919 januárjában köztársasági elnök. A Tanácsköztársaság kikiáltása után külföldre emigrál. 1945-ben visszatér Magyarországra. 1947-ben Magyarország párizsi követe. — 340, 462, 468
Károlyi Sándor, gr. (1668—1743) — hadvezér és politikus, a Rákóczi-szabadságharc tábornoka; a szabadságharcot elárulja, s 1711-ben aláírja a szatmári békét. A bécsi udvar a hazaárulást hatalmas birtok és a legfőbb katonai méltóság adományozásával fizette meg. — 146
Károlyi Sándor, gr. (1831—1906) — földbirtokos, politikus és közgazdász. Az 1880-as évektől szabadelvű párti országgyűlési képviselő, majd az Apponyi-féle mérsékelt ellenzékhez csatlakozik. A Magyar Gazdaszövetség és a Hangya Fogyasztási Szövetkezet egyik alapítója. — 40, 109, 463, 469, 538
Karsai Pál — az MUSZDP alakuló kongresszusán a földművelők 11-es bizottságának tagjává választották. — 22
Kaszaky György — győri küldött az MSZDP 1903-as kongresszusán. A kongresszuson elhangzott felszólalása miatt királysértés címén elítélték. — 121
Kaszt János — kishartai küldött a magyarországi mezei munkások és kisgazdák 1900-as és az MSZDP 1903-as kongresszusán. — 19, 121
Katatics Istvánné — dohánygyári munkásnő. Küldött a szociáldemokrata nőmunkások első országos értekezletén. — 259
Katona Lajos — budapesti kőművesmunkás. 1901 májusában az oroszországi eseményekkel foglalkozó munkásgyűlés szétverésekor a rendőrség letartóztatta. — 45
Kautsky, Karl (1854—1938) — a német szociáldemokrácia és a II. Internacionálé egyik legjelentősebb ideológusa, centrista, az első világháború idején szociálpacifista, a marxizmus renegátja. — 15, 37, 85, 134, 138, 139, 140, 141, 252, 273, 492, 494
Kéyl Gyula — földbirtokos, ügyvéd, a Szabadgondolkodók Egyesületének főtitkára, az általános, titkos választói jog ligájának egyik kezdeményezője. — 361
Kelemen Juliska — szövőnő. Szentgotthárdi küldött az MSZDP 1904-es kongresszusán. — 196
Kellner — hőgyészi küldött az MSZDP 1904-es kongresszusán. — 198
Kenessey Miklós — az enyingi járás főszolgabírája. — 329
Kerekes Elek — élesdi ügyvéd, a Függetlenségi Párt élesdi vezetője. — 216, 220
Kerekes János — vasmunkás. A VFOSZ választmányi tagja. — 145
Kerekes Mihály — a FOSZ harminc tagú választmányának tagja. — 412, 413

Kernmüller Mária — a szociáldemokrata nőmunkások országos szervező bizottságának tagja. — 262
Kernstok Károly (1873—1940) — festőművész. — 361
Kerti Mária — solti küldött a szociáldemokrata nőmunkások első országos értekezletén. — 259, 260
Khuen-Héderváry Károly, gr. (1849—1918) — politikus. 1882-ben Győr megyei alispán, 1893-tól 1903-ig horvát bán, 1903-ban, majd 1910—1912-ben magyar miniszterelnök. A Munkapárt egyik megalapítója. — 118, 148, 185, 191, 192
Kier Nándor — bányamunkás, tokodi küldött a bányászok 1903-as országos értekezletén. — 175
Király József — tolnai küldött az MSZDP 1903-as kongresszusán. — 122
Kirschteiner János — budapesti küldött az MSZDP 1907-es kongresszusán. — 521
Kis János — a FOSZ harminc tagú választmányának tagja. — 412
Kis József — a FOSZ harminc tagú választmányának tagja. — 412
Kiss Adolf (1867—?) — az 1880-as évek közepétől vett részt a munkásmozgalomban. Kispolgári reformista. Az Általános Munkás Betegsegélyző- és Rokkantpénztár tisztviselője, majd 1906-tól 1919-ig igazgatója. — 13
Kiss István — békésgyulai küldött az MSZDP 1903-as kongresszusán. — 123
Kiss István — újpesti küldött az MSZDP 1904-es kongresszusán. — 195
Kiss Károly — szabómunkás, szociáldemokrata funkcionárius. — 13
Kitajka Lajos — szabómunkás. 1901-től tagja a Szaktanács végrehajtó bizottságának. 1906-tól az Általános Fogyasztási Szövetkezet igazgatósági tagja. A Tanácsköztársaság leverése után 1926-ig az MSZDP vezetőségi tagja, 1922-ben országgyűlési képviselővé választották. A szociáldemokrata opportunizmus egyik képviselője. — 72, 243
Kittel Ferenc — szociáldemokrata vezető. A 19. század kilencvenes éveiben az osztályharcos ellenzék egyik vezetője. 1907-ben megválasztották az MSZDP ellenőrző bizottsági tagjává. — 517, 520
Klárik Ferenc (1869—?) — asztalos. Az Általános Munkás Betegsegélyző- és Rokkantpénztár tisztviselője. A kilencvenes évek végétől 1926-ig a pártvezetőség tagja. A szociáldemokrata opportunizmus egyik képviselője. 1922-ben országgyűlési képviselővé választották. — 17, 38, 72, 81, 86, 87, 125, 126, 127, 136, 196, 225, 290, 307, 368, 449, 520
Klein Jakab — kolozsvári küldött az MSZDP 1900-as, 1905-ös és 1906-os kongresszusán. — 15, 16, 293, 449
Klein János — küldött az ESZDP alakuló értekezletén, ahol pártellenőrré választották. — 24
Klein József — küldött az MSZDP 1900-as kongresszusán, ahol a pártvezetőség tagjává választották. — 16
Klein Lipót — kassai vasmunkás. Küldött az MUSZDP alakuló kongresszusán, ahol pártvezetőségi taggá választották. 1905-ben meggyilkolták. — 22, 71, 411
Klopfstein Ernő — újpesti szociáldemokrata. — 407
Knaller Győző (1873—?) — sütőmunkás, szociáldemokrata funkcionárius, az erdélyi munkásmozgalom egyik szervezője. 1900-ban az MUSZDP-hez csatlakozott, amelynek megbízásából tevékeny részt vállalt az ESZDP megszervezésében. 1918-ban a német Néptanács alelnöke, majd a Peidl-kormány nemzetiségi minisztere. — 22, 24, 293
Knittel Ferenc — szociáldemokrata funkcionárius. — 363
Knitterhoffer Ferenc — kőműves, szociáldemokrata vezető, 1904-ben, a III. szakszervezeti kongresszuson a Szaktanács tagjává, az MSZDP 1907-es kongresszusán a pártvezetőség tagjává választották. — 243, 520
Knöpfelmacher Géza — budapesti cipőfelsőrész-készítő munkás, küldött a Magyarországi Szak- és Önképző Egyletek 1901-es, II. kongresszusán. — 69
Kocsis Sándor — makói küldött az MSZDP 1903-as kongresszusán. — 121, 138
Kohán Ilona — ungvári bútorgyári munkásnő. — 168
Kohn Miksa — küldött az 1901-es, II. és 1904-es, III. szakszervezeti kongresszuson. — 71, 72, 243, 245
Kohn Samu — küldött az MSZDP 1905-ös kongresszusán. — 281
Kol, Henrich van (1851—1925) — holland jobboldali szocialista, a reformista Holland Szociáldemokrata Párt egyik alapítója (1894). A II. Internacionálé amsterdami (1904) és stuttgarti (1907) kongresszusán az imperialista gyarmati politika védelmében szólalt fel. — 556
Kollár — sárisápi küldött az első országos bányászértekezleten. — 174
Koller Tivadar — Fejér megye rácalmási kerületének függetlenségi párti országgyűlési képviselője 1901-től. — 444
Kolossa Géza — a székesfővárosi államrendőrség felügyelője. — 39
Kolozsváry Gyula — rendőrtanácsos, újpesti kerületi rendőrkapitány. — 101
Komjáthy László — veszprémi rendőrkapitány. — 465
Koncsur János — szobrász. Az MSZDP 1900-as kongresszusán a pártvezetőség tagjává választották. Funkciójáról lemondva, ugyanazon évben az MUSZDP vezetőségi tagja lett. — 16, 22
Kondor Bernát — küldött az MSZDP 1905-ös kongresszusán. — 282
Konvicsni Antal — munkásgyűlöletéről hírhedt Oetlgyári munkavezető. — 302, 303
Korda Pável — az 1904-es élesdi események egyik részvevője, az élesdi per egyik vádlottja. — 224
Kornfeld Zsigmond, br. — bankár, pénzügyi szakember. — 158
Korniss Boldizsár — a székesfehérvári járás szolgabírája. — 333
Kossuth Ferenc (1841—1914) — politikus, a Függetlenségi és 48-as Párt vezetője. 1905-ben a koalíció „vezérlő bizottságának" elnöke. A koalíciós kormányban kereskedelemügyi miniszter. — 118, 269, 281, 381, 394, 428, 433, 453, 483, 499, 503, 561, 562
Kossuth Lajos (1802—1894) — 76, 217, 294, 360
Kosutány Ignác — egyházjogász, a pécsi, pozsonyi, majd a kolozsvári jogakadémia tanára, az általános, titkos választói jog ligájának egyik alapítója. — 361
Kovács Alajos — küldött az MSZDP 1904-es és 1906-os kongresszusán. — 196, 449, 450

Kovács András — budafoki küldött az MSZDP 1904-es kongresszusán. — 197
Kovács Béla — szolnoki gőzfűrésztelep-tulajdonos. — 299
Kovács Illés — a FOSZ választmányi tagja. — 412
Kovács Ilona — az első országos szociáldemokrata nőmunkás-értekezlet az országos bizottság tagjává választotta. — 262
Kovács István — az annavölgyi és dorogi bányászok egyik megbízottja az 1903-as sztrájkban. — 154
Kovács János — küldött az MSZDP 1905-ös kongresszusán. — 292
Kovács József — nagykanizsai küldött az MSZDP 1903-as kongresszusán. — 123
Kovács József — miskolci küldött az MSZDP 1904-es, 1905-ös és 1906-os kongresszusán. — 194, 265, 279, 449
Kovács József — Debrecen polgármestere. — 215
Kovács József — szombathelyi szociáldemokrata párttitkár. 1906-ban részt vett a Népszava és a Testvériség vitájában — az utóbbi oldalán — s ezért később leváltották. — 488, 522
Kovács Miksa — kaposvári küldött az MSZDP 1907-es kongresszusán. — 517
Kovács Sándor — halasi küldött az MSZDP 1905-ös, rendkívüli kongresszusán. — 363
Kovács Vilma — grafikai munkásnő, küldött a szociáldemokrata nőmunkások első országos értekezletén. — 259
Kováts (Kovács) Géza — szociáldemokrata agitátor, több ízben tagja a pártvezetőségnek és a párt ellenőrző bizottságának. — 16, 87, 136, 196, 278, 290
Kozacsek József, dr. — szekszárdi alügyész. — 329
Kozma Alajos — földesi küldött az MSZDP 1904-es kongresszusán. — 194, 197
Kozma János — kecskeméti rendőrfogalmazó. — 227
Könlös Béla — erzsébetfalvi küldött az ifjúmunkások 1907-es országos értekezletén. — 522
Köpf Lázár — a brassói, csíkszeredai, sepsiszentgyörgyi és kézdivásárhelyi munkások küldötte az MSZDP 1903-as kongresszusán. — 121, 193
Köves Antal — a FOSZ harminc tagú választmányának tagja. — 412
Král Jakab — budapesti építőmunkás. Küldött a szakszervezetek 1904-es, III. országos kongresszusán. — 246
Krecsányi Kálmán — 1901-től 1912-ig és 1917-ben budapesti detektívfőnök, 1912-től budapesti rendőrfőkapitány-helyettes. — 206, 276
Kreutzer Lipót, dr. (1867—?) — közgazdasági író, a kolozsvári kereskedelmi iskola tanára, a Magántisztviselők Országos Szövetségének elnöke. — 379, 380
Kristóffy József (1857—1928) — politikus, 1896-tól szabadelvű párti országgyűlési képviselő, 1904-ben Szatmár megye főispánja, 1905—1906-ban a parlamenten kívüli Fejérváry-kormány belügyminisztere. 1911-ben Békéscsabán a Parasztpárt országgyűlési képviselőjévé választja, 1913-ban lemond mandátumáról. — 353, 355, 359, 391, 393, 410, 429, 431, 434, 444, 449, 450
Krón Béla — szociáldemokrata munkás. Az 1903-as ungvári bútorgyári sztrájk idején letartóztatták. — 168
Kosnyák Mihály — budapesti villamosvasúti munkás. Az 1903-as villamosvasúti sztrájk egyik vezetője. — 122
Kudlik Sándor — budapesti küldött az ifjúmunkások 1907-es országos értekezletén. — 522, 525
Kuhn — lugosi szociáldemokrata. Az 1906-os lugosi általános sztrájk idején letartóztatták. — 457
Kulancsics Gyuka — szerb földmunkás. Az 1903-as aratósztrájkban való részvételéért elítélték. — 163
Kun Sámuel — nyomdász. A szakszervezetek 1904-es, III. országos kongresszusán a végrehajtó bizottság tagjává választják. — 72
Kunfi Zsigmond, dr. (1879—1929) — jobboldali szociáldemokrata vezető, középiskolai tanár. 1907-től a Népszava helyettes szerkesztője, pártvezetőségi tag, 1908-tól 1914-ig a Szocializmus szerkesztője. A Károlyi-kormányban munkaügyi és népjóléti miniszter, a Berinkey-kormányban közoktatásügyi tárcát vállal. A Tanácsköztársaság idején közoktatásügyi népbiztos. 1919 augusztus 1. után Ausztriába távozik. — 556
Kupecz Ödön — pénzügyminisztériumi államtitkár. — 562
Külföldi Viktor (1844—1894) — az Általános Munkás-Ujság megalapítója, a „hűtlenségi per" egyik vádlottja. A Nemválasztók Pártjával szemben a kormány sugalmazására frakciót szervezett. — 88
Kürschner Jakab (1852—1929) — szociáldemokrata vezető. A Nemválasztók Pártja, majd a Magyarországi Általános Munkáspárt egyik vezetője. Az Általános Munkás Betegsegélyző- és Rokkantpénztár tisztviselője. — 13
Kürti Mária — az MUSZDP alakuló kongresszusán a földművelők 11-es bizottságába választották. — 22

L

Ladányi Rezső — küldött az MSZDP 1906-os és 1907-es kongresszusán. — 449, 517, 521
Ladányi Szeréna — a szociáldemokrata nőmozgalom egyik szervezője és vezetője. Az első országos szociáldemokrata nőmunkás-értekezlet az országos bizottságba választja. — 261, 262
Lakatos János — csendőrőrsvezető Élesden. — 222, 223
Lakatos József — budapesti küldött az MSZDP 1902-es kongresszusán. — 71. 73, 81, 86
Lakner László — nyomdászmunkás. A Magyarországi Szak- és Önképző Egyletek 1901-es. II. kongresszusán a Szakszervezeti Tanács végrehajtó bizottságába választották; az MSZDP 1902-es kongresszusának egyik küldötte. — 72, 86, 87, 293, 294
Landler Jenő, dr. (1875—1928) — a magyar munkásmozgalom kimagasló alakja. Az 1900-as évek elején a magyar vasutasok mozgalmát vezeti; a villamosvasutasok 1906-os sztrájkjának egyik szervezője. Az MSZDP baloldalához tartozik. Vezetője az 1918 júniusi MÁV-gépgyári sztrájknak. A KMP megalakulása után tagjai sorába lépett. A Tanácsköztársaság alatt belügyi népbiztos, majd a Vörös

Hadsereg főparancsnoka. Az ellenforradalom hatalomrakerülése után a bécsi emigrációban vezeti és szervezi az illegális KMP-t. — 210, 211, 482, 484

Láng András — brassói küldött az ESZDP alakuló országos értekezletén, ahol a sajtóbizottságba választották. — 24

Láng Lajos — 1902—1903 között kereskedelemügyi miniszter. — 112, 113

Lányi Bertalan — 1905—1906 között igazságügyminiszter. — 212

Lasica — hodonini küldött az MSZSZDP alakuló kongresszusán. — 312, 314

Lassalle, Ferdinand (1825—1864) — német szocialista, a németországi szocialista mozgalom reformista áramlatának elindítója, az Általános Német Munkásegylet megalapítója. — 15, 276, 449

László Jenő, dr. (1878—1919)—ügyvéd, a munkásmozgalom mártírja. A századfordulótól tagja volt az MSZDP-nek. 1906-tól a VFOSZ-nak és a Fuvarosok és Textilmunkások Szakszervezetének ügyésze. Baloldali szociáldemokrata. 1918 novemberében részt vett a KMP megalapításában, melynek ügyésze lett. A Tanácsköztársaság kikiáltása után törvényszéki politikai biztos volt. A Tanácsköztársaság bukása után elfogták és kivégezték. — 225, 283, 285, 516, 517, 519, 521

Laucsuszky Milan — aratómunkás. Az 1903-as aratósztrájkban való részvételéért elítélték. — 163

Laucsuszky Milos — aratómunkás. Az 1903-as aratósztrájkban való részvételéért elítélték. — 163

Laucsuszky Stevan — aratómunkás. Az 1903-as aratósztrájkban való részvételéért elítélték. — 163

Laufert, dr. — a Budapesti Villamosvasút Társaság vezérigazgatója. — 29

Laurencsics — a Magyarországi Szak- és Önképző Egyletek 1901-es, II. kongresszusán budapesti küldött. — 71

Lay Antal — brassói küldött az ESZDP alakuló értekezletén, ahol a pártvezetőségbe választották. — 24

Lázits Mita — aratómunkás. Az 1903-as aratósztrájkban való részvételéért elítélték. — 163

Lechner Károly, dr. — ideggyógyász, egyetemi tanár, az általános, titkos választói jog ligájának egyik alapítója. — 361

Lechner Ödön (1845—1915) — építész, a sajátos magyar építőstílus megteremtője, az általános, titkos választói jog ligájának egyik alapítója. — 361

Lederer — a győri vagongyár igazgatósági tagja. — 96

Lehner Vilmos — a marcali járás főszolgabírája. — 328

Lehocky, Emanuel — pozsonyi szabómunkás, a szlovák proletariátus egyik vezetője. Szerkesztésében jelenik meg a Slovenské Robotnícke Noviny folyóirat, amely körül a magyarországi szociáldemokrácia szlovák szervezetei kezdenek kialakulni. Küldött az MSZSZDP alakuló kongresszusán. — 308, 309, 311, 312, 313, 314

Lengyel Zoltán, dr. — politikus, ügyvéd, függetlenségi párti képviselő. A Független Magyarország című lap főszerkesztője. Nagy politikai perekben védő. — 113, 211, 363, 429

Lenin, V. I. (1870—1924) — 318, 401, 402, 529, 556

Leopold Gusztáv — földbirtokos, közgazdasági író. Az általános, titkos választói jog ligájának egyik megalapítója. — 361

Leopold Lajos, ifj. — földbirtokos, közgazdasági író. Az általános, titkos választói jog ligájának egyik megalapítója. — 361

Lerner Dezső — szociáldemokrata funkcionárius. Budapesti küldött az MSZDP 1902-es, 1903-as, 1905-ös és 1906-os kongresszusán, valamint az 1904-es, III. országos szakszervezeti kongresszuson. — 80, 122, 138, 243, 278, 281, 285, 448, 449, 520

Lerner Samu — küldött a Magyarországi Szak- és Önképző Egyletek 1901-es, II. kongresszusán. — 71, 72

Lett István — küldött az MSZDP 1905-ös kongresszusán. — 282

Liebknecht, Karl (1871—1919) — a német és a nemzetközi forradalmi munkásmozgalom kiváló harcosa. A Kommunisták Németországi Pártjának egyik alapítója. Már az első világháború előtt is állandó harcot folytatott a szociáldemokrata jobboldal ellen. A háború idején kiáll a háború és a militarizmus ellen. 1914-ben egyedül szavaz a Reichstagban a katonai kiadások ellen. Egyik megalapítója a Spartakus Szövetségnek. 1916 májusában kizárták a Reichstag szociáldemokrata frakciójából, májusban pedig kényszermunkára ítélték s csak 1918 októberében szabadult ki. A novemberi forradalom után harcol a forradalom továbbfejlesztéséért. 1919 január 15-én Rosa Luxemburggal együtt meggyilkolták. — 280, 528

Liebknecht, Wilhelm (1826—1900) — a Németországi Szociáldemokrata Párt és a II. Internacionálé egyik megalapítója és vezetője. — 52

Lipa — pozsonyi szlovák szociáldemokrata. Az MSZSZDP alakuló kongresszusán a párt végrehajtó bizottságának tagjává választották. — 312, 314

Lipcsey Zoltán — a miskolci járás szolgabírája. — 462

Liszt Ferenc — székesfehérvári rendőrbiztos. — 561

Lojdl — bécsi szlovák szociáldemokrata. Az MSZSZDP alakuló kongresszusán a pártvezetőség tagjává választották. — 311, 313, 314

Lozsáti Zsigmond — küldött az MSZDP 1905-ös kongresszusán. — 285

Lőrincz Erzsébet — ungvári bútorgyári munkásnő. Az 1903-as sztrájk alkalmával megbüntették. — 169

Ludvigh Gyula (1841—?) — 1887-től 1910-ig az Államvasutak elnökigazgatója. 1893-tól főrendiházi tag. — 201

Lukács György — Békés megyei főispán. — 91

Lukács János — a VFOSZ alakuló kongresszusán a felügyelő bizottság tagjává választották. — 145

Luxemburg, Rosa (1871—1919) — a német és lengyel munkásmozgalom kiemelkedő harcosa. A Kommunisták Németországi Pártjának egyik alapítója. A lengyel munkásmozgalomban kezdte forradalmi tevékenységét 1897-től részt vett a német munkásmozgalomban is. Éles harcot folytatott az opportunizmus ellen. Néhány elméleti kérdésben félmensevik álláspontot foglalt el, melyet Lenin élesen bírált. Harcot folytatott a világháború éveiben Lieb-

knechttel együtt az áruló szociáldemokrata vezérek ellen. A Spartakus Szövetség egyik alapítója. 1916 júliusában antimilitarista propaganda miatt bebörtönözték, s az 1918-as németországi forradalom szabadította ki. A Kommunisták Németországi Pártjának alakuló ülésére ő állította össze a párt programját. 1919 január 15-én meggyilkolták. — 556

Lyka Károly (1869) — esztétikus, a magyar művészettörténeti kutatás kimagasló alakja, az általános, titkos választói jog ligájának egyik alapítója. — 361

M

Maar József — osztrák festőmunkás. A bécsi festőmunkás-szakszervezet képviselője a budapesti festőmunkások 1906-os sztrájkja idején. — 419

Mácza Mihály — budapesti ácsmunkás. Küldött a szakszervezetek 1904-es, III. országos kongresszusán. — 243

Madzsar József, dr. (1876—1938) — orvos, egyetemi magántanár. 1905-ben az általános, titkos választói jog ligájának egyik kezdeményezője. A Radikális Párt tagja; közel áll Szabó Ervinhez. A Tanácsköztársaság alatt az ország közegészségügyének egyik szervezője. Három évi emigráció után hazatér, a szociáldemokrata baloldal, később a szakszervezeti ellenzék egyik vezetője. Bebörtönzik, szabadulása után a Szovjetunióba ment. — 361, 526

Magdolinich Ferenc — fiumei kikötőmunkás. Az 1906-os fiumei általános sztrájk idején a csendőrök súlyosan megsebesítették. — 417

Mahler Izsák — küldött az MSZDP 1905-ös kongresszusán. — 282, 291

Maho János — soproni rendőrbiztos. — 543

Majsay János — budapesti II. kerületi rendőrfogalmazó. — 39

Makai Pál — az MUSZDP alakuló kongresszusán a földművelők 11-es bizottságának tagjává választották. — 22

Malácht — katonai állomásparancsnok. — 343

Malasits Géza (1874—?) — lakatos. Jobboldali szociáldemokrata politikus. Hosszú időn át a VFOSZ titkára. A Károlyi-kormány idején a Diósgyőri Állami Vasgyár igazgatója, 1921-től az Általános Fogyasztási Szövetkezet tisztviselője, 1924-től Győr országgyűlési képviselője. — 16, 53, 87, 136, 196, 281, 304, 519, 520

Malik Márton — budapesti munkás. Az 1906-os budapesti villamosvasúti sztrájk idején tanúsított bátor fellépéséért elítélték. — 483

Malonyai Istvánné — a szociáldemokrata nőmunkásmozgalom egyik vezetője, a nőmunkások országos szervező bizottságának tagja. — 257, 258, 261, 262

Manczinger György — csendőrőrmester. — 222, 223

Mandl Jakab — a VFOSZ központi vezetőségének tagja. — 145

Manner József — kispesti szociáldemokrata. — 409

Mánuel Sári — a „Jövő" Munkás Önképző Egylet küldötte a szociáldemokrata nőmunkások első országos értekezletén. — 259

Márer Lajos — salgótarjáni küldött az MSZDP 1907-es kongresszusán. — 521

Marincu, Petru (Marianku Péter) — berényi román szociáldemokrata. Küldött az első magyarországi román szociáldemokrata kongresszuson. — 369, 391, 392

Markó Elek — nagyváradi, majd szegedi szociáldemokrata funkcionárius. — 193, 195, 218, 520

Markó József — őrmester a tamási járásban. — 322, 323

Markovich Ince — rendőrtanácsos, a budapesti rendőrfőkapitányság közigazgatási osztályának vezetője. — 484

Markovszki Sándor — ungvári rendőrtanácsos. — 168, 169

Markup Ferenc — a Diósgyőri Állami Vasgyár főnökhelyettese, felügyelő. — 58

Márkus Dezső (1862—1912) — jogtudós, több jogi szakmunka szerzője. Az 1890-es évektől budapesti törvényszéki bíró, 1906-tól a Kúria bírája. 1905-ben az általános, titkos választói jog ligájának egyik kezdeményezője. — 361

Márkus József (1852—1915) — 1897-től 1906-ig Budapest főpolgármestere, főrendiházi tag. — 67

Marosán János — rákospalotai küldött az MSZDP 1904-es kongresszusán. — 194

Marschán Géza — az Ügyvédjelöltek Körének elnöke. Az általános, titkos választói jog ligájának egyik kezdeményezője. — 361

Martin, Dalia — latunasi küldött az első magyarországi román szociáldemokrata kongresszuson. — 392

Martincsek István — a budapesti szlovák munkások egyik vezetője. — 81, 87, 91

Mártonffy Marcel (1875—1943) — jogi író; a nagyváradi jogakadémia, majd a debreceni egyetem tanára. 1905-ben az általános, titkos választói jog ligájának egyik kezdeményezője. — 361

Mártonffy Márton (1848—1917) — iparoktatási szakíró, iparoktatási főigazgató. 1905-ben az általános, titkos választói jog ligájának egyik kezdeményezője. — 361

Martos Manó — budapesti, majd kassai vasmunkás. — 304, 515, 517, 520

Marx János — miniszteri tanácsos, az Államvasutak igazgatósági tagja, a forgalmi főosztály igazgatója. — 212

Marx, Karl (1818—1883) — 15, 52, 136, 146, 159, 198, 231, 266, 273, 277, 278, 279, 296, 492, 554

Matos Jenő (1861—?) — szabómunkás, szociáldemokrata vezető. A Magyarországi Szabómunkások Szakegyesületének egyik megalapítója. Igazgatósági tagja az Általános Munkás Betegsegélyző- és Rokkantpénztárnak. Munkatársa, majd 1913-tól 1920-ig felelős szerkesztője a Szabók Szaklapjának. Éveken keresztül tagja az MSZDP vezetőségének, az opportunizmus egyik képviselője. — 13, 19, 68, 449, 520

Matuska — tábornok, a fiumei helyőrség parancsnoka. — 417

Mayer — hatvani küldött a FOSZ alakuló kongresszusán. — 412

Mechwart András (1834—1907) — gépészmérnök, a Ganz Villamossági-gyár egyik igazgatója. — 157, 158

Medgyesi Antal — küldött a FOSZ alakuló közgyűlésén, ahol a harminc tagú választmány tagja lett. — 412

Medzihradszky Miksa, dr. — kecskeméti ügyvéd. — 227
Megó József — budapesti küldött az MSZDP 1903-as kongresszusán. — 123, 126, 135, 138
Megyery István, dr. — főügyészi helyettes. — 479, 480
Méhes Lujza — a grafikai munkásnők küldötte a szociáldemokrata nőmunkások első országos kongresszusán. — 260
Méhes Sándor — az 1904-es élesdi események részvevője, az élesdi per egyik vádlottja. — 224
Melis András — küldött az MUSZDP alakuló kongresszusán, ahol a földművelők országos 11-es bizottságának tagjává választották. — 22
Mellár József — küldött a FOSZ alakuló közgyűlésén, ahol az öttagú számvizsgáló bizottságba választották. — 412
Meller Simon — művészettörténész, a Szépművészeti Múzeum őre. Az általános, titkos választói jog ligájának egyik alapítója. — 361
Méray-Horváth Károly — író. Az általános, titkos választói jog ligájának egyik alapítója. — 361
Mérő Gyula — ügyvéd, újságíró, baloldali szociáldemokrata, a Szabó Ervin köré csoportosult ellenzék egyik képviselője. — 487, 488
Mészöly Áron — a sárbogárdi járás szolgabírája. — 330
Mezei József — fűrészgyári munkás. — 498
Mezőfi Vilmos (1870—1947) — az MSZDP egyik vezető funkcionáriusa volt. Az 1899-es kongresszuson fellépett a pártvezetőséggel szemben, majd új pártot alapított MUSZDP néven. A Mezőfi-féle ellenzékhez sokan csatlakoztak a pártvezetőség munkájával elégedetlen, becsületes munkások és parasztok közül. Mezőfi azonban hamarosan lelepleződött, mint a kormány érdekeinek képviselője. — 14, 15, 16, 17, 22, 23, 46, 89, 269, 281, 294, 305, 369, 440
Miakits Ferenc (1876—1924) — lakatos, szakszervezeti vezető. Szociáldemokrata politikus. A VFOSZ titkára. Hosszú ideig tagja az MSZDP vezetőségének. 1919-ben a koncentrációs Huszár-kormány kereskedelemügyi államtitkára. 1922-ben nemzetgyűlési képviselővé választották. — 145
Mihajlovits, Velimir — szerb szociáldemokrata. Bókai küldött az MSZDP 1904-es kongresszusán. — 197
Mihálka József — az 1904-es élesdi események részvevője, a per egyik vádlottja. — 223, 224
Mihály, Stefan — román szociáldemokrata. Lugosi küldött az első magyarországi román szociáldemokrata kongresszuson. — 392
Mihelyi István — lugosi küldött a szakszervezetek 1904-es, III. kongresszusán, a FOSZ alakuló közgyűlésén és az MSZDP 1906-os kongresszusán. — 243, 246, 412, 448, 449, 457
Mihover Eszter — küldött a szociáldemokrata nőmunkások első országos értekezletén, ahol a szövetség országos bizottságának tagjává választották. — 262
Mikuláj, Jaku — az élesdi vérengzés egyik áldozata. — 218
Mirbeau, Octave (1850—1917) — francia regényíró, kritikus és színpadi szerző. A társadalmi szatíra nagymestere. Az Oroszország és az orosz nép barátai társaság egyik tagja. — 529
Moise, Juon — ikladi küldött az első magyarországi román szociáldemokrata kongresszuson, ahol a szervező bizottságba választják. — 392
Molitorisz Gyula — sütőmunkás. Az MUSZDP alakuló kongresszusán a pártvezetőségbe választották. — 22
Molnár István — küldött a FOSZ alakuló közgyűlésén, ahol beválasztják a harminc tagú választmányba. — 412, 449
Molnár János — az alsólendvai járás szolgabírája. — 335
Molnár József — a VFOSZ választmányi tagjává választják 1903-ban. — 145
Molnár József — küldött a FOSZ alakuló közgyűlésén, ahol beválasztják a harminc tagú választmányba. — 412
Molnár Kázmér — a pécsi járás szolgabírája. — 335
Molnár Mihály — a VFOSZ választmányi tagjává választják 1903-ban. — 145
Molnár Mihály — küldött a FOSZ alakuló közgyűlésén, ahol beválasztják a harminc tagú választmányba. — 412
Molnár Miklosné — az első országos szociáldemokrata nőmunkás értekezlet küldötte, ahol beválasztják az országos bizottságba. — 257, 262
Moravszky Mátyás — medgyesegyházi küldött az MSZDP 1903-as, 1904-es és 1905-ös kongresszusán. — 121, 138, 193, 291
Moravszky Mátyásné — medgyesegyházi küldött az első országos szociáldemokrata nőmunkás-értekezleten. — 260
Morzsányi Károly — ügyvéd. 1892-ben országgyűlési képviselővé választják. — 52
Muromcev, Sz. A. (1850—1910) — jogász, politikus. A kadet párt egyik vezetője, az I. állami duma elnöke. — 504
Müller Gyula — kolozsvári küldött az MSZDP 1903-as és 1904-es kongresszusán. — 122, 143, 194, 196

N

Nádasdy Ferenc, gr. — földbirtokos, főrendiházi tag. Komárom megye főispánja. — 463
Nagy Dezső, dr. — ügyvéd. Az általános, titkos választói jog ligájának egyik alapítója. — 361
Nagy István — szobafestő. 1905 nyarán a csurgói járás területén szervezi a földmunkásokat és az építőmunkásokat. — 337
Nagy János — az 1903-as villamosvasúti alkalmazottak sztrájkjának egyik részvevője. — 113
Nagy János — Kispest küldötte az ifjúmunkások 1907-es országos értekezletén. — 522
Nagy József, dr. — a nagyváradi törvényszék bírája. Az élesdi zendülésben részt vett román és magyar munkások és szegényparasztok ellen indított büntető perben mint ügyész, a vád képviselője. — 224
Nagy Lajos — küldött az MSZDP 1904-es kongresszusán. — 198
Nagy László — 1905-ben a szolnoki gőzfűrésztelepi munkások sztrájkbizottságának elnöke. — 298, 299
Nagy Sándor — az MSZDP 1900-as kongresszusán vezetőségi tagnak választották. — 16
Nagy Sándor — asztalossegéd. Szocialista agitáció miatt kiutasították és eltoloncolták Somogy megye területéről. — 198
Nánási Lajos — a debreceni munkásság egyik vezetője, küldött az MSZDP 1903-as, 1904-es és 1905-ös kongresszusán. — 126, 195, 291

Naszódi Zsigmond (1875—1906) — asztalosmunkás, szociáldemokrata író. 1905—1906-ban a Szabó Ervin-féle ellenzékhez tartozott. Részt vett az MSZDP 1905-ös kongresszusán a szervezeti szabályzatot módosító vitában. — 262, 265

Nejesd Tivadar — vercsologi küldött az MSZDP 1903-as kongresszusán. — 121

Němec, Antonin — jobboldali cseh szociáldemokrata vezető, a Csehszláv Szociáldemokrata Munkáspárt központi bizottságának tagja. A cseh szociáldemokrácia képviselője az MSZSZDP alakuló gyűlésén. — 311, 313

Német Ferenc — az ESZDP alakuló kongresszusán beválasztották a pártvezetőségbe. — 24

Német Ferenc — az ungvári bútorgyári munkások sztrájkjának egyik vezetője. — 168, 169

Németh István — szabadkai küldött az MSZDP 1903-as kongresszusán. — 121, 143

Németh Márton — az MUSZDP alakuló kongresszusán beválasztották a földművelők országos 11-es bizottságába. — 22

Neugebauer Albert — az MSZDP 1900-as kongresszusán a pártvezetőségbe választották. — 16

Neuhaus Vilmos — küldött az MSZDP 1905-ös és a szakszervezetek 1904-es, III. országos kongresszusán. — 243, 285

Nieuwenhuis, Ferdinánd Domela (1846—1919) — a holland munkásmozgalom egyik vezetője, a Holland Szociáldemokrata Párt egyik alapítója (1878), parlamenti képviselő. Az 1890-es években az anarchizmus felé hajlik, befolyása a tömegekre mind szűkebb térre szorul. Az első világháború alatt a holland pacifisták vezetője. — 146

Nizsalovszky Endre — a nagyváradi törvényszék bírája, vizsgálóbíró az élesdi perben. — 218

Nógrádi Gergely — a FOSZ alakuló közgyűlésén a központi vezetőségbe jelölték. — 412

Nothdurst Fülöp — szabó. Az 1905 május 5-i Garay téri munkásgyűlésen letartóztatták. — 45

Novák, Traján — a FOSZ temesvári csoportjának titkára. — 424

Nucz Mihály — küldött az MSZDP 1904-es kongresszusán. — 194

Nuszbaum — küldött a szakszervezetek 1904-es, III. országos kongresszusán. — 243

Ny

Nyerla Alexa — az élesdi események egyik részvevője, az élesdi per egyik vádlottja. — 224

Nyiri Sándor — 1903 novemberétől 1905-ig honvédelmi miniszter. — 205

Nyirla Demeter — az élesdi események részvevője, az élesdi per egyik vádlottja. — 224

Nyisztor György (1869) — a magyar földmunkásmozgalom egyik szervezője. 1906-tól a FOSZ titkára. A Tanácsköztársaság idején a földművelési néphiztosság egyik vezetője. A népbiztos-perben életfogytiglani fegyházra ítélték. 1922-ben a Szovjetunió kicserélte, s ott élt Magyarország felszabadulásáig. — 121, 143, 281, 290, 291, 412

O

Ocsay Sándor — műszerész. Az oroszországi eseményekkel foglalkozó 1901-es népgyűlés rendőrségi szétkergetésekor letartóztatták. — 45

Olcsányi János — annavölgyi bányász. Küldött az 1903-as országos bányászértekezleten. — 175, 177

Ormos Ede, dr. (1879—1944) — ügyvéd, jobboldali szociáldemokrata. Hosszú időn át a makói városi képviselő-testület tagja, majd a Népszava belső munkatársa és jogi tanácsadója. — 281

Orosz János — a FOSZ harminc tagú választmányának tagja. — 412

Orosz József — a szolnoki fűrészgyári munkások megbízottja az 1905-ös sztrájk idején. — 299

Ottó József — a FOSZ harminc tagú választmányának tagja. — 412

Óváry Lipót (1833—1919) — történetíró, főlevéltárnok, a Magyar Tudományos Akadémia levelező tagja. Az általános, titkos választói jog ligájának egyik kezdeményezője. — 361

Őri Szabó József — a szolnoki fűrészgyári munkások egyik megbízottja az 1905-ös sztrájk idején. — 299

P

Pacela, Pável — a bécsi szláv munkások képviselője az MSZDP 1904-es kongresszusán. — 103, 199

Pagnor Károly — a VFOSZ egyik elnökévé választják a szövetség alakuló kongresszusán. — 144, 145

Paiger — bécsi szlovák szociáldemokrata, az MSZSZDP ellenőrző bizottságának tagja. — 312, 313, 314

Pakulár Pintye — román szegényparaszt. Az 1904-es élesdi eseményekben való részvételéért elítélték. — 224

Palkovics István — budapesti küldött az MSZDP 1904-es kongresszusán. — 197

Palkovics László — a párkányi járás szolgabírája. — 152, 153

Páll Lőrinc — nagyváradi küldött az MSZDP 1904-es kongresszusán. — 193

Papp Ferenc — műszerész. Az 1901-es oroszországi eseményekkel foglalkozó népgyűlés szétverésekor letartóztatják. — 45

Papp Flóra — román szegényparaszt. Mezőtelegdi küldött az MSZDP 1904-es kongresszusán. Az 1904-es élesdi eseményekben való részvételéért elítélték. — 196, 197, 223, 224

Papp Flóra — román szegényparaszt. Az 1904-es élesdi eseményekben való részvételéért elítélték. — 224

Papp István — az 1903-as budapesti villamosvasúti sztrájk idején a sztrájkbizottság elnöke. — 112

Papp Tógyer — román szegényparaszt. Az 1904-es élesdi eseményekben való részvételéért elítélték. — 224

Parcsetits István — zombori szerb szociáldemokrata. Küldött az MSZDP 1904-es kongresszusán. — 197

Pasuk — szociáldemokrata. Az 1904-es élesdi eseményekkel kapcsolatban letartóztatták. — 218

Pataj Sándor — az Igazság című lap szerkesztője. Az általános, titkos választói jog ligájának egyik kezdeményezője. — 361

Péesz Mihály — salgótarjáni bányamunkás. Küldött az 1903-as országos bányászértekezleten. — 175, 177
Pekáry József — budapesti rendőrfőkapitány-helyettes. — 102
Pelczéder Ágoston — asztalos. Jobboldali szociáldemokrata agitátor, közel áll az opportunista pártvezetőséghez. — 16, 18, 69, 87, 120, 121, 125, 126, 130, 133, 135, 136, 196, 197, 198, 282, 339, 407, 449, 520, 568
Pélli János — a szolnoki fűrészgyári munkások egyik megbízottja az 1905-ös sztrájk idején. — 299
Perczel Dezső (1848—1913) — 1887-től a Szabadelvű Párt tagja. Országgyűlési képviselő. A Bánffy-kormány belügyminisztere, 1899-től az országgyűlés elnöke, 1910-től a Munkapárt elnöke. — 41, 144, 395, 429
Perényi Kálmán, dr. — az esztergomi járás főszolgabírája. — 154, 175
Pervágner Kató — küldött a szociáldemokrata nőmunkások első országos értekezletén. — 261
Pescariu, Juon — giládi román küldött az MSZDP 1904-es kongresszusán. — 196
Pester Klára — háztartási alkalmazott, küldött a szociáldemokrata nőmunkások első országos értekezletén. — 259
Pesti Ferenc — Budapest IV. kerületi elöljáró. — 419
Péter József (1871— ?) — vasöntő, 1897-től vezetőségi tagja a Vas- és Ércöntők Egyesületének, 1903-tól a VFOSZ választmányi tagja, később a szövetség elnöke. 1907-ben az MSZDP ellenőrző bizottságába választották. Elnöke volt a Magyarországi Munkások Rokkantsegélyező és Nyugdíjegyletének. — 145, 302, 520
Petercsák András — budapesti küldött az MSZDP 1904-es kongresszusán. — 194
Peteu, Juon — románsztamorai küldött az első magyarországi román szociáldemokrata értekezleten. — 392
Petőfi Sándor (1823—1849) — 52, 60, 118, 191, 271, 275, 277, 439, 457
Petrei, Pável — ottlakai román küldött az MSZDP 1904-es kongresszusán. — 197
Petrók Károly — könyvkötő, 1901-ben az MSZDP vezetőségi tagja, 1902-ben ellenőrző bizottsági tag. — 53, 68, 87
Petrovics Száva — küldött az MSZDP 1904-es kongresszusán. — 197
Petrovits Mihály — a battonyai járás helyettes főszolgabírája. — 473
Peyer Károly (1881) — jobboldali szociáldemokrata funkcionárius. 1906-tól a VFOSZ vezetője. 1911-ben a Szakszervezeti Tanács titkárává választották. 1918-ban a Bányamunkás Szövetség titkára. Az októberi forradalom utáni időben és a Tanácsköztársaság ideje alatt munkásellenes, ellenforradalmi magatartást tanúsított. A Peidl-kormányban belügyminiszter, a Huszár-kormányban népjóléti és munkaügyi miniszter volt. Nevéhez fűződik az 1921-ben Bethlen István miniszterelnökkel kötött munkásáruló paktum. 1922-től nemzetgyűlési képviselő. A felszabadulás után külföldre szökött (1947). — 145
Pfeifer Sándor — az 1890-es években az MSZDP vezetőségének tagja, a Népszava szerkesztője; 1899-ben csatlakozik a Mezőfi-féle ellenzékhez, 1900-ban az MUSZDP alakuló kongresszusán vezetőségi taggá választják; később polgári lapoknál újságírói tevékenységet fejt ki. — 14, 15, 22
Pichler Győző — függetlenségi párti országgyűlési képviselő. — 55
Pikler Emil (1872— ?) — magántisztviselő. 1902-től az MSZDP tagja. 1905-ben a Kereskedelmi Alkalmazottak Szakegyletének alelnöke, 1922-től a Magyarországi Magántisztviselők Szövetségének elnöke, szociáldemokrata országgyűlési képviselő; 1929-ben kilép az MSZDP-ből. — 282, 285, 293
Pikler Gyula (1864—1937) — jogtudós, szociológus és pszichológus, egyetemi tanár. A Társadalomtudományi Társaság alelnöke, majd elnöke. Az általános, titkos választói jog ligájának egyik kezdeményezője. — 361, 568
Pintér Károly — székesfehérvári küldött az MSZDP 1903-as kongresszusán. — 122
Plachner Sándor — a kaposvári járás főszolgabírája. — 337
Platz Sándor — küldött a Szak- és Önképző Egyletek 1901-es, II. kongresszusán. — 71
Plehanov, G. V. (1856—1918) — a Munka Felszabadítása nevű első orosz marxista csoport megalapítója, a marxizmus kiváló propagandistája és úttörője Oroszországban. Az OSZDMP II. kongresszusa után mensevik, az első világháború idején szociálsoviniszta lett. — 174, 314, 530
Plósz Sándor (1846—1925) — jogtudós, politikus, egyetemi tanár. A Magyar Tudományos Akadémia tagja, később másodelnöke. Országgyűlési képviselő. 1899-től 1905-ig igazságügyminiszter. — 41
Pollák Béla — Csongrád megyei szociáldemokrata vezető, a szegedi Munkáslap szerkesztője, 1900-ban csatlakozik az MUSZDP-hez. — 15
Pollák József — a VFOSZ választmányának tagja. — 145
Polónyi Géza, dr. (1848—1920) — ügyvéd, politikus. 1881-től függetlenségi párti képviselő, 1905—1906-ban az ellenzéki pártszövetség vezérlő bizottságának tagja, 1906-ban a koalíciós kormány igazságügyminisztere, 1907-ben lemond. 1918-ban a fővárosi közmunkák tanácsának elnöke, a Tanácsköztársaság bukása után hivatalát ismét elfoglalja. — 450, 503, 504
Polyák Mihály — székesfehérvári vasúti munkás. — 561
Pompéry Elemér, dr. — a Szabadalmi Hivatal bírája. Az általános, titkos választói jog ligájának egyik alapítója. — 361
Ponta Péter — román szociáldemokrata. Az aradi román munkások küldötte az MSZDP 1903-as és 1904-es kongresszusán. — 120, 196
Ponyitczky József — bányász. A pálfalvi bányamunkások küldötte az 1903-as országos bányászértekezleten. — 175
Poór Árpád — cipészmunkás. Szociáldemokrata vezető, a kilencvenes évek elején az osztályharcos ellenzék egyik irányítója. A századfordulón az MUSZDP-hez csatlakozik, amelynek alakuló kongresszusán pártvezetőségi taggá választották. — 15, 22
Popov, Branko — szerb szociáldemokrata. Nagykikindai küldött az MSZDP 1904-es kongresszusán. — 194, 196
Porció István — budapesti küldött az MSZDP 1905-ös kongresszusán. — 293

Porth György — szociáldemokrata vezető. 1896-tól 1904-ig a pártvezetőség tagja. — 16, 53, 87, 136
Poszlován, Juon — román szociáldemokrata. Az ESZDP alakuló kongresszusán pártellenőrré választották. — 24
Preusz Mór — kassai küldött az MSZDP 1904-es és 1905-ös kongresszusán. — 195, 285
Prohászka Antal — lugosi rendőrkapitány. — 500
Propper Sámuel — budapesti küldött az MSZDP 1907-es kongresszusán. — 517, 519
Puiu, Filip — román szociáldemokrata. Tógyéri küldött az MSZDP 1904-es kongresszusán. — 196
Purcelus, Nicolas — román szociáldemokrata. Mezőberényi küldött az első magyarországi román szociáldemokrata kongresszuson. — 390, 391, 392
Puskó Demeter — az 1904-es élesdi események részvevője, az élesdi per egyik vádlottja. — 224
Pusztai József, id. — tanú az 1904-es élesdi perben. — 222
Pusztai Pál — óbecsei szociáldemokrata földmunkás. Küldött az MUSZDP alakuló kongresszusán, ahol a földművelők országos 11-es bizottságának tagjává választották. — 22

Q

Quittner Zsigmond — műépítész, az általános, titkos választói jog ligájának egyik alapítója. — 361

R

Rabics József — székesfehérvári jegyző. — 561
Rácz (Rác) Imre — túrkevei küldött az MSZDP 1899-es földmunkás és kisgazda kongresszusán, a földművelők országos 11-es bizottságának tagja; az MUSZDP alakuló kongresszusán a földművelők országos 11-es bizottságába választják. — 22
Rácz János — csendőr Tolna megye tamási járásában. — 322
Rádi Sándor — az MSZDP egyik vezetője, 1897-ben a párt titkára. A Vas- és Fémmunkások Szaklapjának, majd a Népjognak a szerkesztője. 1900 után a VFOSZ titkára, a pártvezetőség és a Szaktanács tagja, 1920-ig a Munkásbiztosító Pénztár alkalmazottja. — 196, 243, 305
Rajk Aladár — bajai képviselő. Az általános, titkos választói jog ligájának egyik alapítója. — 361
Rapcsák Béla — a VFOSZ választmányi tagja. — 145
Reijts, Uros — aratómunkás. Az 1903-as aratósztrájkban való részvétele miatt elítélték. — 163
Reisch Ferenc — szabó. Az Általános Munkás Betegsegélyző- és Rokkantpénztár tisztviselője. Az MSZDP vezetőségi tagja, a Szakszervezetek Országos Szövetsége végrehajtó bizottságának tagja, a Szabók Szaklapjának szerkesztőségi tagja. — 68
Reity, Milos — aratómunkás. Az 1903-as aratósztrájkban való részvétele miatt elítélték. — 163
Remmiantu, Petru — törökszákosi küldött az első magyarországi román szociáldemokrata kongresszuson, ahol a szervező bizottságba választják. — 392
Renner János — budapesti küldött az MSZDP 1900-as, 1902-es és 1903-as kongresszusán. — 18, 81, 135
Resch Mihály — csendőrőrmester, akit 1904-ben Élesden a csendőrök vérengzésén felháborodott tömeg lelőtt. — 216, 219, 220, 221, 222, 223
Réti Lóránd, dr. — előadó a felsőfokú munkástanfolyamon. — 118
Révész Sándor — szegedi küldött a szakszervezetek 1904-es, III. országos kongresszusán. — 245
Reznicsek János — az MSZDP vezetőségi tagja. — 16
Rieger — bécsi szociáldemokrata, az Osztrák Szociáldemokrata Párt képviselője az MSZDP 1906-os kongresszusán. — 448, 452
Rill Ferenc — villamoskalauz, az 1906-os villamosvasúti sztrájk során mint rendőrségi besúgó működött. — 484
Róka, Vasilie — az első magyarországi román szociáldemokrata kongresszuson szatmári küldött. — 390, 391, 392
Romanov, Miklós — orosz cár (1894—1917). — 43, 103, 378, 494
Romanov, Sándor II. — orosz cár (1855—1881). — 531
Romanov, Sándor III. — orosz cár (1881—1894). — 74
Rontó János — a szolnoki gőzfűrész-gyári munkások megbízottja az 1905-ös sztrájkban. — 298, 299
Rosenthal Jakab — küldött az MSZDP 1900-as kongresszusán. — 18
Róth Blanka — küldött az első országos szociáldemokrata nőmunkás-értekezleten. — 262
Rózsás Péterné — küldött az első országos szociáldemokrata nőmunkás-értekezleten. — 260
Rudas Sándor — népgyűlési előadó Székesfehérváron 1907-ben. — 561
Rudnay Béla — 1892-ben képviselővé választják, majd Hont és Nyitra megye főispánja. 1896—1906 között rendőrfőkapitány. — 40, 42, 118, 119, 190, 202, 206, 225
Rudolf Antal — brennbergi bányaigazgató. — 543
Ruffy — temesvári tanár, az MSZDP által szervezett munkáslíceum egyik előadója. — 445

S

Sági Gyula — küldött az MSZDP 1900-as kongresszusán. — 16
Sági József — küldött a FOSZ alakuló közgyűlésén, ahol a harminc tagú választmány tagja lett. — 412
Sajó Sándor — a székesfővárosi államrendőrség VII. kerületi kapitányságának rendőrkapitány-helyettese. — 39
Salamov — 102
Sálik Károly — küldött az MSZDP 1907-es kongresszusán. — 521
Saly Endre (1872—?) — szabómunkás, a Szabók Szakegylete vezetőségi tagja, 1901-től 1907-ig az MSZDP vezetőségének, illetve ellenőrző bizottságának tagja. A Károlyi-kormány időszakában kormánybiztos; 1920-tól az MSZDP gazdasági hivatalának vezetője, éveken át a pártlapok kiadója. — 53, 87, 136, 291, 448, 449, 515, 520
Saly Károly — a székesfővárosi államrendőrség X. kerületi rendőrtanácsosa. — 38
Samu Halász Ferenc — az 1904-es élesdi események részvevője, az élesdi per egyik vádlottja. — 224

Samu Pál — szolnoki munkás. Az 1905-ös szolnoki gőzfűrész-gyári sztrájk idején a sztrájkbizottság tagja. — 299
Sántha Sándor — egri küldött az MSZDP 1907-es kongresszusán. — 517
Sárközy György — a barcsi járás főszolgabírája. — 339
Sarlay János — a vasutasok mozgalmának egyik vezetője, a Nyugati-pályaudvar állomásfőnök-helyettese, akit az 1904-es vasutassztrájk alkalmával felfüggesztettek állásától. — 202, 206
Sarlot Domokos — aradi rendőrfőkapitány. — 230
Sáska Imre — küldött a vas- és fémmunkások 1903-as országos gyűlésén, ahol a VFOSZ központi választmányának tagja lett. — 145
Sasvári Ármin — a Kereskedelmi Múzeum titkára, közgazdasági író. Az általános, titkos választói jog ligájának egyik alapítója. — 361
Savanya Ferenc — küldött a FOSZ alakuló közgyűlésén, ahol a harminc tagú választmány tagjává választották. — 412
Savanya János — küldött a FOSZ alakuló közgyűlésén, ahol a harminc tagú választmány tagjává választották. — 412
Schandenecker Ferenc — glogováci küldött az MSZDP 1903-as kongresszusán. — 126
Schebal József — gráci küldött az MSZDP 1903-as kongresszusán. — 122
Scheibner Gyula — bajai rendőrkapitány. — 461
Schein Mór, dr. — orvos. Előadó az MSZDP által 1903-ban szervezett magasabb fokú munkástanfolyamon. — 118
Schiff Gyula — festőmunkás, küldött az MUSZDP alakuló kongresszusán, ahol a pártvezetőség tagjává választották. — 22
Schiff Rezső — szabómunkás, szociáldemokrata agitátor. A szabók szakszervezetének alapító tagja. A Tanácsköztársaság idején Budapest alpolgármestere volt. — 17
Schiller József — szociáldemokrata funkcionárius. 1904-ben az MSZDP vezetőségi tagjává választották. — 196
Schindler Tivadar — asztalos. 1901-ben az oroszországi eseményekkel foglalkozó munkásgyűlés rendőrségi feloszlatásakor letartóztatták. — 45
Schlesinger Pál — küldött az MSZDP 1904-es kongresszusán. — 196
Schmerling, Anton (1805—1893) — reakciós osztrák államférfi. — 266
Schmidt András — brassói küldött az ESZDP alakuló országos értekezletén. — 24
Schmidt Ferenc — küldött az MSZDP 1905-ös kongresszusán. — 292
Schmidt János — küldött a FOSZ alakuló közgyűlésén, ahol a harminc tagú választmány tagja lett. — 412
Schmidt Jenő — resicai küldött az MSZDP 1902-es kongresszusán. — 81
Schmidtmeyer Vilma — nyomdász, küldött az első országos szociáldemokrata nőmunkás-értekezleten. — 261
Schmidt Lipót — küldött az MSZDP 1904-es kongresszusán. — 195
Schmiedl Lipót — vasmunkás. A FOSZ alakuló közgyűlésén a központi vezetőség tagjává választották. Küldött az MSZDP 1907-es kongresszusán. A magyar munkásság egyik képviselője a II. Internacionálé 1907-es, stuttgarti kongresszusán. — 412, 517, 520, 557
Schneller Ödön — az MSZDP 1900-as kongresszusán pártvezetőségi taggá választották. — 16, 22
Schönherr — az 1904-es budapesti általános fuvarosok sztrájk sztrájkbizottságának tagja. — 225
Schönherr József — pápai küldött az MSZDP 1902-es és 1903-as kongresszusán. — 81, 122
Schreiber Emil — rendőrkapitány. 1906-ban a budapesti rendőrfőkapitányság közigazgatási osztályának egyik vezetője. — 484
Schreier Béla — az MSZDP 1904-es kongresszusán a jelölő bizottság elnöke. — 196
Schubert János — az ESZDP 1900-as országos értekezletén a pártvezetőségbe választották. Küldött a szakszervezetek 1904-es, III. országos kongresszusán. — 24, 243
Schuhmeier, Franz — osztrák szociáldemokrata vezető, Reichsrat-képviselő. — 568
Schwarcz Ambrus — nyomdász, szakszervezeti vezető. Küldött a Magyarországi Szak- és Önképző Egyletek 1901-es, II. kongresszusán, az MSZDP 1902-es, 1903-as és 1904-es kongresszusán, valamint a szakszervezetek 1904-es, III. országos kongresszusán. — 67, 69, 71, 73, 81, 126, 196, 245
Schwarcz Gábor — küldött az MSZDP 1904-es kongresszusán. — 196
Schwarcz Mór — székesfehérvári munkás. Az 1907-es székesfehérvári általános sztrájk idején letartóztatták. — 541
Schwarcz Samu — a Népszava Rt. igazgatósági tagja, küldött a Magyarországi Szak- és Önképző Egyletek 1901-es, II. kongresszusán és a szakszervezetek 1904-es, III. országos kongresszusán. — 73, 245
Schwartz Gábor — küldött az MSZDP 1905-ös kongresszusán. — 285
Schwartz Tivadar — az Ifjúmunkás című lap kiadótulajdonosa. — 522
Schwartzenberg Ferenc — az 1905-ös szegedi általános sztrájk részvevője. — 256
Schwarz Hermann — kassai küldött az MSZDP 1904-es kongresszusán. — 195, 197
Schwarz Richárd — a svájci munkásság képviselője az MSZDP 1900-as kongresszusán. — 19
Séailles, Gabriel-Jean-Raymond (1852—1922) — francia filozófus. Az Emberi Jogok Ligájának alapító tagja, az Oroszország és az orosz nép barátai társaság egyik tagja. — 529
Segesdi Károly — küldött az MSZDP 1902-es, 1903-as és 1904-es kongresszusán. A VFOSZ központi vezetőségének tagja. — 82, 86, 126, 145, 192
Seidner Izidor — aranyműves. A Magyarországi Szak- és Önképző Egyletek 1901-es, II. kongresszusán a Szakszervezeti Tanács végrehajtó bizottságába választották. — 72
Seignobos, Charles (1854—?) — francia történetíró, az újkori történetírás egyik kiemelkedő alakja. — 529
Silberstein Dezső — nagyváradi szociáldemokrata pártfunkcionárius, az élesdi eseményeket követő per fővádlottja. — 193, 218, 223, 224
Simon Henrik — újsóvéi küldött az MSZDP 1903-as és 1904-es kongresszusán. — 122, 195
Simon István — budapesti küldött az MSZDP 1907-es kongresszusán. — 521

Simon József — budapesti küldött az MSZDP 1906-os kongresszusán. — 452
Simon Péter — magyarittebei községi bíró. Az 1904-es magyarittebei „rétkeresési" mozgalom vezetője, szabadságvesztésre ítélték. — 181
Simonči — küldött az MSZSZDP alakuló kongresszusán. — 311
Simonsits Elemér — Tolna megyei főjegyző. Az általános, titkos választói jog ligájának egyik kezdeményezője. — 361
Singer József — budapesti küldött az MSZDP 1902-es kongresszusán. — 81
Sinkó György — budapesti szociáldemokrata. — 42
Skall Gyula — szociáldemokrata funkcionárius. — 265
Skaret Ferdinánd — osztrák szociáldemokrata. Az Osztrák Szociáldemokrata Párt képviselője az MSZDP 1903-as kongresszusán. — 120, 138
Skatzel Ede — budapesti küldött az ifjúmunkások 1907-es országos értekezletén. — 525
Skerletz Gyula — küldött az MSZDP 1905-ös kongresszusán. — 282
Skokňa — szucsányi küldött az MSZSZDP alakuló kongresszusán. — 312
Sloboda — budapesti szlovák építőmunkás. Küldött az MSZSZDP alakuló kongresszusán. — 312, 313, 314
Sombart, Werner (1863—1941) — német közgazdász, szociológus, a történeti iskola egyik fő képviselője. Élete végén a fasizmushoz közeledett. — 84
Somló Bódog (1873—1920) — jogbölcsész, egyetemi tanár, polgári radikális politikus. Az általános, titkos választói jog ligájának egyik kezdeményezője. — 361, 431
Sonnenwirth Lajos — nagyváradi szociáldemokrata. Küldött az MSZDP 1903-as és 1904-es kongresszusán. — 135, 138, 195
Spišák — budapesti szlovák szociáldemokrata, az MSZSZDP ellenőrző bizottságának tagja. — 314
Spitzer Lajos — győri küldött az ifjúmunkások 1907-es országos kongresszusán. — 522, 525
Steiner Miksa — küldött az MSZDP 1905-ös kongresszusán. — 291
Steinlen, Théophile Alexandre (1859—1923) — francia grafikus, híres plakátművész. Az Oroszország és az orosz nép barátai társaság tagja. — 529
Sterbinszky Lipót — ácsmunkás. Az 1904-es, III. országos szakszervezeti kongresszuson a Szaktanács tagjává választották. — 243
Stern Manó — budapesti küldött az ifjúmunkások 1907-es országos értekezletén. — 522
Stern Zoltán — miskolci küldött az MSZDP 1905-ös kongresszusán. — 282, 285, 289, 294
Štetka — pozsonyi szlovák szociáldemokrata. Küldött az MSZSZDP alakuló kongresszusán, ahol a végrehajtó bizottság tagjává választották. — 314
Stettner Lajos — órássegéd. Szocialista agitátor, a szegedi Munkáslap főmunkatársa. Az 1905-ös szegedi általános sztrájk idején a sztrájkbizottság tagja. — 256
Stiaszny József — küldött az MSZDP 1902-es és 1904-es kongresszusán, ahol az ellenőrző bizottság tagjává választották. — 82, 196
Stipkovics Simon — küldött az MSZDP 1905-ös kongreszszusán. — 290
Stochlass János — küldött a Magyarországi Szak- és Önképző Egyletek 1901-es, II. kongresszusán. — 73
Stocker József, dr. — nagyváradi ügyvéd. — 220
Stolony József — budapesti szlovák szociáldemokrata. Előadó a budapesti szlovák munkások 1902-es gyűlésén. — 91
Strasser Gyula — a Magyar Vas- és Gépgyárak Országos Egyesületének titkára. — 184
Strengár, Demján — aradi küldött az MSZDP 1907-es kongresszusán. — 520
Stumfol József — festőmunkás. Küldött az MUSZDP alakuló kongresszusán, ahol a pártvezetőség tagjává választották. — 22
Sunavecz Mátyás — budapesti szlovák szociáldemokrata, a budapesti szlovák munkások 1902-es gyűlésének részvevője. — 91
Süszholz Sándor — az 1905-ös szegedi általános sztrájk idején a sztrájkbizottság tagja. — 256
Svastits Nándor, dr. — a lengyeltóti járás főszolgabírája. — 338
Světlik — szociáldemokrata vezető. A csehszláv szociáldemokrata párt alsó-ausztriai végrehajtó bizottságának képviselője az MSZSZDP alakuló kongresszusán. — 309, 311

Sz

Szabados Sándor — baloldali szociáldemokrata író és újságíró, a Népszava munkatársa. 1919-től a KMP tagja. — 142, 146, 232
Szabados Sándor — tanú az élesdi perben. — 222
Szabó Ervin (1877—1918) — a magyar munkásmozgalom jelentős alakja, a baloldali ellenzék egyik vezetője. 1904-től a Fővárosi Könyvtár könyvtárosa, 1911-től igazgatója. Több éven át részt vett a Huszadik Század szerkesztésében, alelnöke volt a Társadalomtudományi Társaságnak. Marx és Engels tanításainak lelkes terjesztője, az MSZDP opportunista politikájának állandó bírálója, az imperialista háború ellenes antimilitarista mozgalom egyik irányítója és szellemi vezetője. A szociáldemokrata opportunizmus bírálata során az anarcho-szindikalizmushoz jut el, ugyanakkor közeledik a polgári radikalizmus álláspontjához. — 32, 103, 104, 232, 262, 264, 265, 283, 289, 430, 431, 528, 529
Szabó Ferenc — küldött a FOSZ alakuló közgyűlésén, ahol a harminc tagú választmány tagjává választották. — 412
Szabó Imre — debreceni küldött a szakszervezetek 1904-es, III. országos kongresszusán, valamint a FOSZ alakuló közgyűlésén, ahol a harminc tagú választmány tagja lett. — 243, 412
Szabó József — pécsi szociáldemokrata vezető. Küldött az MSZDP 1903-as, 1905-ös és 1906-os kongresszusán. — 71, 72, 126, 245, 282, 448, 451, 452, 539
Szabó Péter — küldött a Magyarországi Szak- és Önképző Egyletek 1901-es, II. kongresszusán. — 71
Szabolcska Mihály (1862—1930) — költő. Az általános, titkos választói jog ligájának egyik alapítója. — 361
Szakács Márton — makói küldött az MSZDP 1904-es kongresszusán. — 197
Szakáll Ferenc — a füleki járás főszolgabírája. — 475
Szalay András — munkás. A Magyarországi Általános Munkáspárt ellenzékének vezetője. A Népakarat szerkesztője. Rendőrségi üldözés következtében halt meg 1884-ben. — 52, 79

Szalay Károly — főgimnáziumi tanár, író. Az általános, titkos választói jog ligájának egyik alapítója. — 361
Szalay Péter — bácskulai küldött az MSZDP 1904-es kongresszusán. — 195, 197
Szalontay Zakariás — budapesti küldött az MSZDP 1904-es kongresszusán. — 195
Szántó Béla (1881—1951) — 1903-tól mint a Magánalkalmazottak Országos Szövetségének tagja vesz részt a munkásmozgalomban. Az MSZDP baloldali ellenzékéhez tartozik. 1916-tól részt vesz az antimilitarista mozgalomban. A KMP megalakulásakor a Központi Bizottság tagja. A Tanácsköztársaság idején hadügyi népbiztos. A Tanácsköztársaság bukása után Ausztriában, Németországban, majd a Szovjetunióban dolgozik a Kommunista Internacionálében és a Szakszervezeti Internacionáléban. — 1945 végén tér haza. — 516, 521
Szántó Kovács János (1852—1908) — hódmezővásárhelyi földmunkás. Az alföldi szociáldemokrata szervezkedést vezeti. A hódmezővásárhelyi munkásegylet vezetője. 1895-ben ötévi börtönre ítélték. Kiszabadulása után is a szociáldemokrata mozgalomban tevékenykedett. Az MSZDP által egybehívott magyarországi mezei munkások és kisgazdák kongresszusán a földművelő titkárság tagja. — 19
Száva János — iskolaigazgató. A Tanítók Otthonának elnöke, az általános, titkos választói jog ligájának egyik alapítója. — 361
Széchy Frida — az 1905-ös országos szociáldemokrata nőmunkás értekezlet küldötte, ahol az országos bizottságba választják. — 261, 262, 413
Székány Dezső — küldött a szakszervezetek 1904-es, III. országos kongresszusán. — 245
Székely Aladár — a Társadalomtudományi Olvasókör főtitkára. Az általános, titkos választói jog ligájának egyik alapítója. — 361
Szekeres István — szegedi szociáldemokrata munkás. — 407
Szekeres János — a FOSZ alakuló közgyűlésén a harminc tagú választmány tagjává választják. — 412
Széll Kálmán (1845—1915) — politikus. 1875-től 1878-ig pénzügyminiszter. 1899-től 1903-ig miniszterelnök. A koalíció idején az Alkotmánypárt elnöke. — 16, 41, 42, 46, 48, 50, 51, 60, 97, 114, 160, 184, 185
Széll Mihály — szegedi szociáldemokrata. — 256
Szemányi Péter Pál — tisztviselő a MÁV-nál. A vasutasok 1904-es sztrájkja idején az új 13-as bizottság elnöke. — 209
Szennyes Pál — pirosi küldött a FOSZ alakuló közgyűlésén. — 412
Szép Mihály — a szolnoki gőzfűrész-gyári munkások megbízottja az 1905-ös sztrájk idején. — 299
Szepesi Albert — debreceni küldött az ifjúmunkások 1907-es országos értekezletén. — 522
Szévald Móric — a tamási járás főszolgabírája. — 321, 322, 327, 331
Szilágyi Miklós — vasmunkás. A rendőrségi terror áldozata. — 394
Szilassy József — küldött az MSZDP 1902-es kongresszusán. — 82
Szimic György — az élesdi események részvevője, az élesdi per egyik vádlottja. — 224
Szimon Henrik — újsóvéi küldött az MSZDP 1906-os kongresszusán. — 451
Szirmay Andor — a székesfővárosi államrendőrség budapesti VII. kerületi rendőrkapitánya. — 483
Szladinka Endre — budapesti küldött az MSZDP 1902-es kongresszusán. — 81
Szontagh Ernő *lásd Szabó* Ervin
Szőke Pál — küldött a FOSZ alakuló közgyűlésén, ahol a harminc tagú választmány tagja lett. — 412
Szterényi József, br. — politikus és közgazdász. 1889-ben iparfelügyelő, 1895-ben iparoktatási főigazgató, majd miniszteri tanácsos. 1905-ben kereskedelemügyi államtitkár, 1918-ban kereskedelemügyi miniszter. Több munkásellenes rendszabály szerzője. — 483
Sztojkov Száva — földmunkás. Az 1903-as aratósztrájk során elítélték. — 163
Sztraka Ferenc — a Dunagőzhajózási Társaság pécskörnyéki bányáinak igazgatója. — 343, 349

T

Takács Anna — újpesti küldött a szociáldemokrata nőmunkások első országos értekezletén. — 261
Takács József (1884) — földmunkás, a FOSZ vezetőségi tagja, a Földmunkások és Kisgazdák Országos Szövetségének titkára, majd elnöke. A Világszabadság című földmunkás lap felelős szerkesztője. 1919-ben a Peidl-kormány földművelésügyi minisztere, majd a Népszava és a Szocializmus munkatársa. — 412
Tallján Andor — a nagyatádi járás főszolgabírája. — 338
Tamássy Károly — miskolci küldött az MSZDP 1907-es kongresszusán. — 519, 521
Táncsics Mihály (1799—1884) — 32, 52, 79, 192
Tarczai Lajos (1882—?) — szociáldemokrata író. 1904-ben a Világosság című szabadgondolkodó lap szerkesztője, 1905-ben a Népszava munkatársa, majd a fuvarosmunkások szakszervezetének titkára. 1905—1907-ben a szociáldemokrata baloldal egyik képviselője, később a Batthyány Ervin-féle anarchistákhoz csatlakozott, majd újra az MSZDP-hez közeledve, a pártvezetőség tagja lett. 1911-ben Amerikába vándorolt ki. — 262, 265, 281, 283, 285, 448, 450, 526
Tasnády Imre — a csongrádi járás főszolgabírája. — 496
Tatai Gyula — budapesti küldött a Magyarországi Szak- és Önképző Egyletek 1901-es, II. országos kongresszusán, majd kolozsvári küldött az MSZDP 1905-ös kongresszusán. — 42, 69, 71, 72, 291, 293
Telbisz Károly, dr. — kir. tanácsos, temesvári polgármester. — 426
Teszársz Károly (1855—1916) — vasöntő. A vasöntők szervezetének megalapítója, a Vas- és Fémmunkások Lapja szerkesztője, a Magyarországi Szakszervezetek Országos Szövetsége végrehajtó bizottságának tagja, a VFOSZ elnöke, a századforduló utáni időszakban a szakszervezeti bürokrácia egyik képviselője. — 13, 17, 38, 68, 71, 72, 92, 144, 145, 164, 174, 176, 177, 241, 243, 246, 303, 304, 305, 306, 520
Thaisz Géza — a makói járás főszolgabírája. — 533
Therer János — az MUSZDP ellenőrző bizottságának tagja. — 22

Thirring Gusztav (1861—1941) – statisztikus és geográfus, a Fővárosi Statisztikai Hivatal igazgatója, a Magyar Tudományos Akadémia tagja. – 556
Tilger Miklós – zombori küldött az MSZDP 1904-es kongresszusán. – 195
Timár – szentlőrinci szociáldemokrata. – 409
Tisza István (1861—1918) – 1886-tól szabadelvű párti országgyűlési képviselő, a Magyar Ipar- és Kereskedelmi Bank elnöke. 1903—1905-ben miniszterelnök. 1910-ben a Munkapárt egyik megalapítója, az országgyűlés elnöke. majd 1913-tól miniszterelnök. A magyar uralkodó osztályok reakciós politikájának legjellegzetesebb és egyben leggyűlöltebb alakja. – 180, 181, 182, 185, 186, 188, 192, 203, 205, 206, 207, 216, 217, 225, 228, 268, 269, 270, 271, 276, 280, 295, 303
Tomacsek Anna – könyvkötőnő. Küldött a szociáldemokrata nőmunkások első országos értekezletén. – 261
Tomacsek Emma – küldött a szociáldemokrata nőmunkások első országos értekezletén. – 261
Torda Péter – a FOSZ harminc tagú választmányának tagja. – 412
Tormássy István, dr. – kecskeméti rendőrkapitány. – 227
Tóth – temesvári szociáldemokrata. – 425, 426
Tóth János – küldött az MSZDP 1905-ös kongresszusán. – 291
Tóth Kálmán – kecskeméti r. k. segédlelkész. – 227
Tóth Lajos – Budapest VII. kerületi rendőrkapitány. – 42, 43
Tömösközy Gyula – küldött az MSZDP 1904-es kongresszusán. – 197
Töpler Kálmán – Sopron város polgármestere. – 543, 544, 545, 546
Trepov (?—1878) – tábornok, pétervári rendőrfőnök. – 103
Tuba Sámuel – bőröndös-munkás. Küldött a Szak- és Önképző Egyletek 1901-es, II. országos és az MSZDP 1903-as kongresszusán. – 71, 73, 143
Tupy, Frantisek – budapesti cseh munkás, a Zora című szlovák nyelvű lap kiadója, 1901-ben kivándorolt Amerikába. – 312
Turcsányi Pál – MÁV-hivatalnok. 1904 áprilisában a vasutasok mozgalmában betöltött vezető szerepe miatt állásától felfüggesztik; később a Magyar Szent Korona Országainak Vasutas Szövetsége alelnöke, szerepe van a budapesti villamosvasúti alkalmazottak 1906-os sztrájkjának elbuktatásában. – 202, 481, 482
Túri Ferenc – a FOSZ harminc tagú választmányának tagja. – 412
Túri György – a FOSZ harminc tagú választmányának tagja. – 412
Turus István – a FOSZ harminc tagú választmányának tagja. – 412
Tusanovits, Dusán – küldött az MSZDP 1904-es kongresszusán. – 196
Tusar, Vlastimil – a csehszláv szociáldemokrata párt morvaországi és sziléziai tartományi végrehajtó bizottságának képviselője az MSZSZDP alakuló kongresszusán. Jobboldali szociáldemokrata, később csehszlovák miniszterelnök. – 309, 311

U

Ugron Gábor, id. (1847—1911) – országgyűlési képviselő, a Tisza Kálmán vezette úgynevezett balközép tagja, majd a Függetlenségi Párt egyik újjászervezője. Az általános, titkos választói jog ligájának egyik kezdeményezője. – 361
Urbán Pál – ceglédi földmunkás. Küldött az MSZDP 1904-es kongresszusán és a FOSZ alakuló közgyűlésén. – 17, 197, 411

V

Váczi József – kecskeméti küldött az MSZDP 1904-es kongresszusán. – 194
Vágó Béla – a Népszava szerkesztőségének tagja. 1905—1907 között a szociáldemokrata baloldal egyik képviselője, 1906-ban a debreceni pártszervezet titkára. – 283, 284, 285, 407, 449, 452, 457, 458, 517, 518, 519
Vajda – villamosvasúti főellenőr. – 113
Vajkay Károly – az Állami Gépgyár igazgatója. – 26
Vámbéry Ármin (1832—1913) – egyetemi tanár, orientalista. Az általános, titkos választói jog ligájának egyik kezdeményezője. – 361
Vámbéry Rusztem, dr. (1872—?) – büntetőjogász, 1919-ben egyetemi tanár, az általános, titkos választói jog ligájának egyik kezdeményezője. – 361
Vámossy Mihály – a nagyváradi ügyészség alügyésze. – 218
Vanczák János (1870—1932) – lakatos. 1893-tól a lakatos szakmák egyletének elnöke. 1894-től a Vas- és Fémmunkások Szaklapjának felelős szerkesztője, 1897-től az MSZDP vezetőségének, majd a Szaktanácsnak tagja. A Tanácsköztársaság és az ellenforradalmi rendszer idején nyílt munkásáruló politikát folytatott. – 16, 68, 72, 144, 145, 196, 243, 244, 245, 290, 304, 449, 520
Vántus Károly (1879—1927) – ácsmester. Nagyváradi küldött az MSZDP 1903-as, 1905-ös és 1907-es kongresszusán. 1907-től az MSZDP egyik központi titkára. Részt vett a KMP megalakításában. A Tanácsköztársaság idején földművelésügyi népbiztos. 1922-ben fogolycsere útján a Szovjetunióba került. – 125, 265, 363, 517
Várady Zsigmond – ügyvéd, író. Az általános, titkos választói jog ligájának egyik kezdeményezője. – 361
Varga Ferenc – küldött az MSZDP 1905-ös és 1907-es kongresszusán. – 291, 409, 520, 522
Vaszary Gyula – Pécs rendőrfőkapitánya. – 351
Vázsonyi Vilmos, dr. (1868—1926) – ügyvéd, polgári demokrata politikus. 1894-től a budapesti törvényhatósági bizottság egyik vezéralakja. 1917-ben igazságügyminiszter. Az 1918-as októberi forradalom kitörésétől 1921-ig külföldön tartózkodott. – 66, 79, 203, 206, 207, 209, 211, 281, 285, 293, 295, 361, 377, 568
Végh Gyula – Debrecen rendőrfőkapitánya 1904-ben. – 215
Végh István – küldött az MSZDP 1900-as kongresszusán. – 17
Végh József – pécsi küldött az MSZDP 1902-es és 1904-es kongresszusán. – 81, 193, 195

Vértes — tanár, a temesvári munkáslíceum egyik oktatója. — 445
Vészi József — országgyűlési képviselő. Az általános, titkos választói jog ligájának egyik kezdeményezője. — 361, 368
Villám István — kecskeméti küldött az MSZDP 1905-ös kongresszusán. — 291
Virág Szilveszter — a bécsi magyar szervezett munkások képviselője az MSZDP 1905-ös kongresszusán. — 279
Visehnovszky Ignác — vasesztergályos. A Magyarországi Szak- és Önképző Egyletek 1901-es, II. kongresszusán a Szakszervezeti Tanács végrehajtó bizottságába választják. — 72
Visontai Soma, dr. (1854—1925) — ügyvéd, politikus. 1892-től 15 éven át függetlenségi párti országgyűlési képviselő. — 80
Vits Mihály — esztergomi földműves-titkár. 1907-ben törvényellenesen eltolloncolták. — 499
Vlada — aratómunkás. Az 1903-as aratósztrájkban való részvételéért elítélték. — 163
Voichescu, Atanáz — temesvári küldött az MSZDP 1903-as kongresszusán. — 121, 123
Vonkája Imre — bányamunkás. Az annavölgyi és dorogi bányászsztrájk idején a munkások egyik megbízottja. — 154
Vörös László — 1884-től a budapest—pécsi vasút kormánybiztosa, 1888-tól a posta és távirda tisztképző tanfolyam kormánybiztosa, 1895—1898 között államtitkár, 1895-től képviselő, elnöke a képviselőház közlekedési bizottságának. — 207
Vugrinecz Károly — nagykanizsai küldött az MSZDP 1906-os kongresszusán. — 451

W

Wachaja Imre — bányamunkás. Mogyorósi küldött az első országos bányászértekezleten. — 175
Walter János — fiumei munkás. Részt vett a fiumei általános sztrájkban, csendőrgolyótól súlyosan megsebesült. — 417
Waniss Sándor — a pécsi járás főszolgabírája. — 343, 345, 346, 349, 350, 352, 540, 541
Weidlich Izidor — bányamunkás. A brennbergi bányászsztrájk idején a munkások megbízottja. — 543
Weil Miksa — zombori küldött az MSZDP 1905-ös kongresszusán és a FOSZ alakuló közgyűlésén. — 243, 245, 246, 291, 293, 412
Weiss — temesvári szociáldemokrata. — 426
Weiss Manfréd, br. (1857—1922) — az egyik legnagyobb magyar nagyiparos. 1882-ben alapította az első magyar konzervgyárat, 1886-ban a tölténygyárat, melyet nagyszabású hadfelszerelési gyárrá fejlesztett. A Gyáriparosok Országos Szövetségének egyik megalapítója és alelnöke. — 305
Weisz Hermann — aradi küldött az MSZDP 1904-es kongresszusán. — 195, 197, 293
Weisz Jakab — az MSZDP 1900-as kongresszusán ellenőrré választották. — 16
Weisz József — sátoraljaújhelyi szociáldemokrata. — 408
Weisz Károly — budapesti küldött az MSZDP 1903-as kongresszusán. — 126
Weisz Lajos — miskolci küldött az ifjúmunkások 1907-es országos értekezletén. — 522, 525
Weisz Miksa — a vas- és fémmunkások 1903-as országos kongresszusán a választmány tagja lett. — 145
Weltner Ilona — küldött a szociáldemokrata nőmunkások első országos értekezletén, ahol az országos bizottságba választják. — 259, 261, 262
Weltner Jakab (1873—1936) — asztalos. Az MSZDP egyik opportunista vezetője, 1898-tól tagja a pártvezetőségnek. 1909-ben a Népszava helyettes, 1918-ban felelős szerkesztője lett. A Tanácsköztársaság időszakában ellenforradalmi tevékenységet fejtett ki. Az ellenforradalom felülkerekedése után 1924-ig külföldön élt, hazatérése után a Népszava szerkesztője, 1931-től országgyűlési képviselő. — 16, 37, 42, 43, 46, 53, 68, 72, 73, 81, 86, 87, 99, 100, 117, 123, 131, 132, 135, 136, 164, 193, 194, 196, 199, 233, 253, 259, 265, 266, 278, 279, 280, 282, 283, 285, 290, 295, 359, 363, 364, 368, 419, 448, 449, 488, 513, 517, 519, 521, 557
Weltner Rezső — vasmunkás. Küldött a Magyarországi Szak- és Önképző Egyletek 1901-es, II. országos kongresszusán, valamint az MSZDP 1902-es kongresszusán. 1903-ban a VFOSZ számvivőjévé választották. — 73, 87, 145
Werner Ernő — sátoraljaújhelyi szociáldemokrata, előadó az 1905-ös orosz forradalom évfordulójára rendezett sátoraljaújhelyi munkásgyűlésen. — 408
Wickenburg István, gr. — politikus. — 96
Wildner Ödön (1874) — író, fővárosi tanácsos. Az Egyetértés, majd a Huszadik Század munkatársa, az általános, titkos választói jog ligájának egyik alapítója. — 361
Winarszky Lipót — az Osztrák Szociáldemokrata Párt egyik vezetője, az osztrák szociáldemokraták képviselője az MSZDP több kongresszusán. — 193, 200, 260, 278, 296, 568
Winklehner János — az annavölgyi bánya üzemvezető főmérnöke. — 152, 154
Winkler Nándor — pozsonyi küldött az MSZDP 1902-es kongresszusán. — 81
Witte, Sz. J., gr. (1849—1915) — orosz politikus, a cári önkényuralom híve, az 1905—1907. évi első orosz forradalom elfojtásának egyik szervezője, 1905 októberétől 1906 áprilisáig miniszterelnök. — 487
Wittich Pál — a pozsonyi szociáldemokraták egyik vezetője, egy 1907-ben elmondott beszéde miatt elítélték. — 505, 517
Wolf József — a VFOSZ alakuló kongresszusán a felügyelő bizottság tagjává választják. — 145
Wolfner Pál — író, a Társadalomtudományi Társaság munkástanfolyamának titkára. Az általános, titkos választói jog ligájának egyik kezdeményezője. — 361
Wottitz Jakab — az MSZDP vezetőségébe választották az 1900-as kongresszuson. — 16, 17

Z

Zacek — malackai küldött az MSZDP 1905-ös kongresszusán. — 312
Zachar József — a FOSZ alakuló közgyűlésén a számvizsgáló bizottságba választották. — 412

Zámecsnyik Ferenc — kaposvári küldött az MSZDP 1906-os kongresszusán. — 448
Zaszulics, V. I. (1851—1919) — a mensevizmus egyik vezető képviselője. Narodnyik, majd az 1880-as évektől marxista, a Munka Felszabadítása csoport egyik alapítója. Az Iszkra és Zarja című lapok szerkesztőségi tagja. A sztolipini reakció idején likvidátor, az első világháború idején szociálsoviniszta. — 103, 174
Zatykó György — újpesti küldött az MSZDP 1903-as kongresszusán. — 143
Zeller József — a szolnoki fűrésztelepi munkások egyik megbízottja az 1905-ös sztrájk idején. — 299
Zenger — orosz miniszteri tanácsos. — 74
Zichy Jenő, gr. (1837—1906) — földbirtokos, politikus, közgazdász, régész. — 332
Zichy János, gr. (1868—1944) — földbirtokos, politikus, a Néppárt elnöke. 1910-től 1913-ig, majd 1918-ban a Wekerle-kormányban vallás- és közoktatásügyi miniszter, a Horthy-fasizmus idején nemzetgyűlési képviselő, az Országos Katolikus Szövetség elnöke. — 468
Zigány Zoltán, dr. (1864—1921) — polgári iskolai igazgató, közgazdasági író, a Néptanítók Lapjának szerkesztője, majd az Új Korszak című folyóirat megalapítója. Az általános, titkos választói jog ligájának egyik kezdeményezője. — 118, 361
Zimák — pesti szlovák szociáldemokrata. Küldött az MSZSZDP alakuló kongresszusán. — 312, 313, 314
Zinger Samu — miskolci mérnök. — 420
Zombori Lajos — szegedi, majd makói küldött az MSZDP 1904-es és 1906-os kongresszusán. — 194, 450
Zuderka Á. — a munkások egyik megbízottja az 1903-as annavölgyi bányászsztrájk idején. — 154
Zwein, Nova — szerb földmunkás. Az 1903-as aratósztrájkban való részvételéért elítélték. — 163

Zs

Zselénszky Róbert, gr. — földbirtokos, országgyűlési képviselő, a főrendiház tagja, az OMGE egyik vezetője. — 468
Zsigmond Lajos — nagyváradi küldött az ifjúmunkások 1907-es országos értekezletén. — 523, 525
Zsivanovics Gábor — szerb szociáldemokrata. Küldött az MSZDP 1903-as kongresszusán. — 136
Zsory György — a mezőcsáti járás szolgabírája. — 465
Zsugán János — tanú az 1904-es élesdi eseményeket követő perben. — 222

HELYNÉVMUTATÓ[1]

A

Aba, Fejér megye – 332
Abbazia, Abbázia, Au., ma Jug.: Opatija – 434
Abod, BAbZ. m. – 536
Abony, PPSKk. m., ma Pest m. – 361, 412
Ada, BB. m., ma Jug. – 500
Adács, Heves m. – 463
Adony, Fejér m. – 340
Agostyán, Komárom m. – 498
Ajka, Veszprém m. – 362
Ajtósfalva – 120
Albertfalva, ma Budapesthez tartozik – 362, 367
Albertirsa, PPSKk. m., ma Pest m. – 362
Algyő, Csongrád m. – 193, 362, 459, 469
Alibunár, Tor. m., ma Jug.: Alibunar – 178, 193
Alsóbesnyő, Fejér m. – 340
Alsógörzsöny, ma Nemesgörzsöny, Veszprém m. – 80, 98
Alsólugos, Bihar m., ma Rom.: Lugaşul-de-Jos – 193
Alsólugos (Élesd) – 216, 222
Alsózorlenc *lásd* Nagyzorlenc
Amerika – 100, 132, 176, 554, 555
Amsterdam – 233, 271, 295, 394
Anglia – 84, 236, 305, 529; *lásd még* Nagy-Britannia
Anina, KrSZ. m., ma Rom. – 15, 68, 79, 80, 155, 174, 189, 193, 362, 369, 515; *lásd még* Stájerlakanina
Annavölgy (bánya), Komárom m. – 80, 120, 150, 152, 153, 175, 177, 189, 193, 240
Antalfalva, Tor. m., ma Jug.: Kovačica – 193
Apa, Szatmár m., ma Rom. – 193
Apáti, Arad m., ma Rom.: Apateu – 163
Apatin, BB. m., ma Jug.: Apatin – 163, 181, 362, 445, 448
Áporka, PPSKk. m., ma Pest m. – 80
Apostag, PPSKk. m., ma BKk. m. – 120
Arad, ma Rom. – 15, 22, 115, 117, 120, 121, 189, 192, 193, 195, 197, 205, 229, 230, 277, 279, 293, 361, 363, 439, 456, 506, 507, 515, 569
Arad megye, ma Rom. – 163, 188, 291, 337, 339
Aranyosmedgyes, Szatmár m., ma Rom.: Mediesul-Aurit – 193, 362
Arló, BAbZ. m. – 166
Aszós, Nyitra m., ma CSSZl.: Osuské – 312
Atád, vsz. Nagyatád vagy Magyaratád, Somogy m. – 362
Ausztrália – 528
Ausztria – 34, 61, 82, 98, 120, 132, 133, 135, 136, 211, 236, 241, 304, 370, 378, 528, 555
Avasfelsőfalu, Szatmár m., ma Rom.: Negreşti – 193

B

Babócsa, Somogy m. – 339, 341
Bácsalmás, BKk. m. – 63, 362, 412
Bács-Bodrog megye, ma egy része Jug. – 162, 181, 188, 200
Bácsfeketehegy, BB. m., ma Jug.: Feketić – 15
Bácsgyula (falva), BB. m., ma Jug.: Telečka – 16, 80; *lásd még* Gyulafalva
Bácskatymár, Katymár, BKk. m. – 16
Bácskishegyes, BB. m., ma Jug.: Krivaja – 15, 16; *lásd még* Kishegyes
Bácskossuthfalva *lásd* Kossuthfalva, Ómoravica
Bácskula, Kula, BB. m., ma Jug. – 162, 193, 195, 197
Bácsmadaras, Madaras, BB. m., ma BKk. m. – 16
Bácsmélykút, Mélykút, BB. m., ma BKk. m. – 16
Bácstopolya, Bar. m., ma Jug.: Bačka Topola – 162, 468; *lásd még* Topolya
Bagamér, Bihar m., ma HB. m. – 218
Baja, BB. m., ma BKk. m. – 15, 16, 51, 117, 120, 193, 197, 279, 362, 378, 412, 445, 448, 461, 515, 569
Bajaszentistván, BB. m., ma Bajához tartozik – 120, 193, 412
Bajmok, BB. m., ma Jug. – 461
Bajna, Komárom m. – 152
Bajsa, BB. m., ma Jug.: Bajša – 16, 120, 162
Bakonszeg, HB. m. – 120
Bakonyszombathely, Komárom m. – 80
Baku, SZU. – 172, 249
Balassagyarmat, Nógrád m. – 164, 537
Balatonboglár, Somogy m. – 333
Balatonföldvár, Somogy m. – 369
Balmazújváros, Hajdú m., ma HB. m. – 536

[1] *Rövidítések:* AbT. = Abaúj-Torna, AF. = Alsó-Fejér, Au. = Ausztria, BAbZ. = Borsod-Abaúj-Zemplén, BB. = Bács-Bodrog, BKk. = Bács-Kiskun, Bar. = Baranya, CSSZl. = Csehszlovák Köztársaság, GYS. = Győr-Sopron, HB. = Hajdú-Bihar, Horv. = Horvátország, JNkSZ. = Jász-Nagykun-Szolnok, Jug. = Jugoszláv Szövetségi Népköztársaság, KrSZ. = Krassó-Szörény, Le. = Lengyel Népköztársaság, m. = megye, MT. = Maros-Torda, Né. = Németország, Nk. = Nagykürülő, Ol. = Olaszország, PPSKk. = Pest-Pilis-Solt-Kiskun, Rom. = Román Népköztársaság, SZD. = Szolnok-Doboka, SZSZ. = Szabolcs-Szatmár, SZU. = Szovjetunió, TAr. = Torda-Aranyos, Tor. = Torontál, Udv. = Udvarhely, USA. = Amerikai Egyesült Államok, vsz. = valószínűleg.

Abban az esetben, ha egyes csehszlovák, jugoszláv, román vagy szovjet helység neve megegyezik a mai nevével, erre külön nem utaltunk.

Azoknál a helységeknél, amelyekből több azonos nevű van Magyarországon, s amelyekről a szöveg alapján nem állapítható meg pontos fekvésük, a megye nevét nem tüntettük fel.

Bánát, Bánság, ma Jug., Rom. — 22
Bánfalu, Mosonbánfalva, ma Au.: Apetlon — 341
Bánlak, Tor. m., ma Rom.: Banloc — 120, 193, 342
Bánság, Bánát, ma Jug., Rom. — 46
Bánszállás (bánya), ma Ózdhoz tartozik, BAbZ. m.— 166
Baracska, Barsbaracska, ma CSSZl.: Baračka — 465
Baracska, Fejér m. — 463
Barakony (Alsó), Arad m., ma Rom.: Berechiu — 163
Baranda, Tor. m., ma Jug. — 193
Baranya megye, ma egy része Jug. — 329, 331, 339
Baranyaszabolcs, ma Pécshez tartozik, Bar. m.— 80, 193, 246, 279; *lásd még* Mecsekszabolcs, Szabolcs
Baranyavár, ma Jug.: Branjin Vrh — 331
Barátfalu, Barátudvar, Moson m., ma Au.: Mönchhof — 341
Barátka *lásd* Brátka
Barcs, Somogy m. — 15, 333, 339, 341
Baté, Somogy m. — 335
Bátorkeszi, Esztergom m., ma CSSZl. — 412
Battina, vsz. Kiskőszeg, Bar. m., ma Jug.: Batina — 499
Battonya, Csanád m. — 462, 466, 469, 471, 472
Batum, SZU.: Batumi — 172
Bavaniste — 179, 193, 201
Bécs, Wien — 15, 98, 106, 120, 122, 126, 135, 160, 179, 193, 251, 260, 279, 309, 311, 312, 313, 314, 318, 355, 362, 363, 369, 370, 376, 377, 378, 393, 407, 431, 448, 502, 559, 565
Becskerek, Tor. m., ma Jug.: Zrenjanin — 378; *lásd még* Nagybecskerek
Bégaszentgyörgy, Tor. m., ma Jug.: Begej Sveti Djuradj — 63, 193
Bégaszentmihály, Temes m., ma Rom.: Sînmihaiul-Romîn — 63
Begecs, BB. m., ma Jug.: Begeč — 120, 193, 201
Békés, Békés m. — 468
Békésbánfalva, Békés m. — 15
Békéscsaba, Békés m. — 117, 120, 163, 190, 205, 293, 362, 366, 448, 497, 515, 569
Békésgyula, Békés m. — 120, 123, 279, 281, 362, 412, 500, 508, 569; *lásd még* Gyula
Békés megye — 60, 163, 340, 455
Belcsapuszta, Barcs, Somogy m. — 334
Beleg, Somogy m. — 338
Belgium — 305, 528
Belgrád, Beograd — 15, 53
Bellye, Bar. m., ma Jug.: Bilje — 329, 331
Bercelcserő, Ceglédbercel-Cserő, PPSKk. m., ma Pest m. — 499
Bercse, Kolozs m., ma Rom.: Bercea — 534
Bereg megye, ma SZU. — 340
Beregszász, ma SZU.: Beregovo — 500
Beregszó, Berekszó, Temes m., ma Rom.: Beregsău-Mare — 162
Beregújfalu, ma SZU.: Novoje Szelo — 340
Berente, BAbZ. m. — 193
Berény, Temesberény, ma Rom.: Berini — 193, 369, 390, 392
Beresztóc, Tor. m., ma Jug.: Brestovac — 193
Berettyóújfalu, Bihar m., ma. HB. m. — 15
Berlin — 37, 565
Berzence, Somogy m. — 337, 341
Besenyő, Rimabesenyő, Somogy m. — 338, 341
Besztercebánya, Zólyom m., ma CSSZl.: Banská Bystrica — 193, 279
Betfia, Bihar m., ma Rom. — 193
Bezdán, BB. m., ma Jug.: Bezdan — 16
Bezdéd, Tiszabezdéd, SZSZ. m. — 16
Beznye, vsz. Báródbeznye, Bihar m., ma Rom.: Beznea — 193
Bia, PPSKk. m., ma Biatorbágy, Pest m. — 569
Bibi-Ejbat, Baku mellett, ma az Azerbajdzsáni SZSZK-hoz tartozik — 249
Bicske, Fejér m. — 279, 335, 362, 536, 569
Bihardiószeg, Bihar m., ma Rom.: Diosig — 161
Bihar megye, ma egy része Rom. — 126, 188
Birda, Temes m., ma Rom. — 497, 500
Bocsár, Tor. m., ma Jug.: Bočar — 498
Bodola, Háromszék m., ma Rom.: Budila — 80
Bogáros, Tor. m., ma Rom.: Bulgărus — 412
Bogdánszóvárhegy, Szóvárhegy, Bihar m., ma Rom.: Picleu — 193
Bolhó, Somogy m. — 339, 341
Bonyhád, Tolna m. — 362
Borhid, vsz. Szamosborhid, Szatmár m., ma Rom.: Valea-Vinului — 193
Borosjenő, Arad m., ma Rom.: Ineu — 163
Borsod megye — 340
Borz, Bihar m., ma Rom. — 193
Bóka, Tor. m., ma Jug.: Boka — 197
Botos, Bótos, Tor. m., ma Jug.: Botoš — 193
Börgönd, Fejér m. — 463
Brassó, Hunyad m., ma Rom.: Oraşul Stalin — 15, 16, 19, 23, 24, 49, 50, 68, 80, 118, 120, 121, 189, 192, 193, 204, 258, 279, 293, 357, 362, 448, 498, 515, 569
Brátka, Barátka, Bihar m., ma Rom.: Bratca — 216
Brennberg, Brennbergbánya, Sopron m. — 542, 543, 545, 546
Breznóbánya, Zólyom m., ma CSSZl.: Brezno nad Hronom — 521
Bród, Pozsega m., ma Jug.: Brod na Savi — 204
Brünn, Au., ma CSSZl.: Brno — 309, 311, 378
Brüsszel, Bruxelles, Brussel — 143, 432
Bucsa, Királyhágó, Bihar m., ma Rom.: Bucea — 193, 216
Budafok, ma Budapesthez tartozik — 15, 68, 80, 120, 193, 197, 279, 362, 367, 448, 515; *lásd még* Promontor
Budajenő, PPSKk. m., ma Pest m. — 498
Budaörs, PPSKk. m., ma Pest m. — 362
Budapest — 14, 16, 23, 24, 32, 35, 36, 38, 49, 51, 52, 56, 63, 68, 69, 71, 78, 80, 81, 91, 101, 110, 111, 117, 118, 120, 121, 123, 125, 126, 127, 131, 135, 143, 152, 158, 179, 181, 186, 188, 189, 190, 191, 194, 195, 196, 197, 198, 199, 202, 203, 224, 238, 240, 243, 246, 253, 259, 264, 267, 270, 272, 289, 290, 293, 296, 297, 299, 300, 305, 306, 307, 314, 318, 356, 357, 360, 361, 363, 364, 366, 382, 387, 390, 409, 437, 448, 499, 500, 501, 503, 505, 506, 516, 517, 519, 521, 522, 524, 558, 561, 562, 565
Bukarest, Bucureşti — 408
Bulgária — 528
Bulkeszi, BB. m., ma Jug.: Buljkes — 80, 362
Buziásfürdő, Temes m., ma Rom.: Buziaş — 539
Büdszentmihály, ma Tiszavasvári, SZSZ. m. — 498

C

Cece, Fejér m. — 330
Cécke, Bihar m., ma Rom.: Ţetchea — 120, 193

Cegléd, PPSKk. m., ma Pest m. — 14, 15, 16, 19, 50, 63, 80, 120, 193, 197, 258, 279, 362, 411, 412, 499, 515
Ceglédbercel, PPSKk. m., ma Pest m. — 15
Chlopy, Au. (Galícia), ma SZU. — 160
Cigányfalva, Bihar m., ma Rom.: Ţigăneştii-de-Criş — 193
Cinkota, ma Budapesthez tartozik — 498
Cleveland, USA. — 143
Crepaja, Cserépalja, Tor. m., ma Jug. — 193
Crimmitschau, Né. — 237

Cs

Csabacsud, Békés m. — 465
Csabrendek, Zala m., ma Veszprém m. — 499
Csákova, Csák, Temes m., ma Rom.: Ciacova — 412, 539
Csáktornya, Zala m., ma Jug.: Čakovec — 342
Csantavér, BB. m., ma Jug.: Čantavir — 80, 120
Csarnóháza, Bihar m., ma Rom.: Bulz — 193
Csebze, Tor. m., ma Rom.: Cebza — 178
Csehi, ma Ordacsehi, Somogy m. — 334
Csehi (puszta), Tolna m. — 323; *lásd még* Ireg
Csehország — 84, 528
Csene, Tor. m., ma Rom.: Cenei — 178, 193
Csengerbagos, Szatmár m., ma Rom.: Boghiş — 469
Csenta, Tor. m., ma Jug.: Čenta — 193, 362
Csepel, ma Budapesthez tartozik — 15, 120, 193, 498, 499, 513, 561
Cservenka, BB. m., ma Jug.: Crvenka — 15, 19, 162
Cseszte, Pozsony m., ma CSSZl.: Častá — 509
Csíkszereda, Csík m., ma Rom.: Mercurea-Ciuc — 120, 121
Csintye, Köröscsente, Arad m., ma Rom.: Cintei — 163
Csóka, Tor. m., ma Jug.: Čoka — 15
Csokonya, Csokonyavisonta, Mezőcsokonya, Somogy m. — 120, 193, 279, 339, 362
Csolnok, Komárom m. — 152
Csongrád, Csongrád m. — 15, 16, 19, 448, 495, 508
Csonoplya, BB. m., ma Jug.: Čonoplja — 120, 122, 193, 445
Csorvás, Békés m. — 16, 362, 412
Csököly, Somogy m. — 338
Csurgó, Somogy m. — 337

D

Dág, Komárom m. — 120, 152, 189, 193
Dánia — 528
Dárda, Bar. m., ma Jug.: Darda — 63, 332
Daróczihalma, ma Vejtihez tartozik, Bar. m. — 340
Debrecen, Hajdú m. — 15, 16, 50, 68, 70, 78, 107, 117, 120, 122, 126, 143, 187, 188, 189, 193, 194, 195, 212, 213, 214, 215, 218, 236, 238, 243, 246, 258, 270, 279, 291, 362, 394, 412, 439, 448, 449, 452, 456, 457, 458, 497, 507, 508, 513, 514, 515, 517, 521, 522, 569
Dég, Fejér m. — 467
Deliblát, Temes m., ma Jug.: Deliblato — 193
Denta, Temes m., ma Rom. — 120
Derekegyház(a), Csongrád m. — 463
Dés, SZD. m., ma Rom.: Dej — 363, 407
Deszk, Csongrád m. — 464, 467, 470
Detrehem, Szilágy m., ma Rom.: Drighiu — 193
Detta, Temes m., ma Rom.: Deta — 120, 162, 445, 497, 500, 507
Déva, Hunyad m., ma Rom.: Deva — 258, 569
Dévényújfalu, Pozsony m., ma CSSZl.: Děvínska Nová Ves — 509
Dinód, Bihar m., ma Rom. — 216
Dinnyés, Fejér m. — 120
Dinnyés, Torontáldinnyés, ma Rom.: Diniaş — 181, 193
Diósgyőr, ma Miskolchoz tartozik, BAbZ. m. — 57, 79, 122, 508
Diószeg, Torontál m., ma vsz. Rom. — 342
Dobóca, Gömör m., ma CSSZl.: Dubovec — 442
Doboka, Hunyad m., ma Rom.: Dobîca — 193
Doboz, Békés m. — 163
Dobrest, Bihar m. (Bihardobrosd) és KrSZ. m. (Dobrosd), ma Rom.: Dobreşti — 193
Dobrica, Kevedobra, Tor. m., ma Jug.: Dobrica — 193
Dognácska, KrSZ. m., ma Rom.: Docnecea, Dognecea — 15, 51, 193
Doklény, KrSZ. m., ma Rom.: Doclin — 193
Dombóvár, Tolna m. — 328, 329, 341
Dorog, Esztergom m., ma Komárom m. — 80, 120, 151, 152, 153, 189
Drágcséke, Bihar m., ma Rom.: Drăgeşti — 193
Duboka-puszta (Bajsa), BB. m., ma Jug. — 162
Dunaalmás, Komárom m. — 49
Dunacsép, vsz. Dunacséb, BB. m., ma Jug.: Čib — 497, 499
Dunaföldvár, Tolna m. — 120, 193, 341, 362
Dunaharaszti, PPSKk. m., ma Pest m. — 120, 537
Dunakömlőd, Tolna m. — 498
Dunapataj, PPSKk. m., ma BKk. m. — 15, 19, 50, 63, 80, 81, 98, 133, 134, 193, 412
Dunapentele, ma Sztálinváros, Fejér m. — 15, 16, 340
Dunaszentgyörgy, Tolna m. — 341
Dunavecse, PPSKk. m., ma BKk. m. — 15, 19, 50, 63, 80, 120, 193, 362, 499
Dusnok, PPSKk. m., ma BKk. m. — 362

E

Eger, Heves m. — 120, 192, 193, 279, 362, 407, 408, 448, 502, 507, 508, 515, 517, 569
Egres, Tor. m., ma Rom.: Igriş — 193, 279
Elek, Arad m., ma Békés m. — 163, 193
Élesd, Bihar m., ma Rom.: Aleşd — 216, 217, 218, 219, 220, 223, 224, 250, 280, 296, 443
Enying, Veszprém m., ma Fejér m. — 342
Eperjes, Sáros m., ma CSSZl.: Prešov — 80, 357, 363, 441
Ercsi, Fejér m. — 333, 340, 362, 412
Erdőhegy, Arad m., ma Rom.: Pădureni — 193, 362, 412, 498
Erdőkövesd, Heves m. — 16
Érmihályfalva, Bihar m., ma Rom.: Valea-lui-Mihai — 15, 218, 499
Érsekcsanád, PPSKk. m., ma BKk. m. — 80, 120, 193
Érsekújvár, Nyitra m., ma CSSZl.: Nové Zámky — 500
Erzsébetfalva, Pest(szent)erzsébet, ma Budapesthez tartozik — 15, 50, 52, 68, 70, 80, 81, 120, 189, 193, 279, 306, 362, 367, 448, 456, 515, 522
Esküllő, Bihar m., ma Rom.: Aştileu — 216
Eszék, ma Jug.: Osijek — 15, 50, 189, 190, 204, 331, 437
Esztergom, Esztergom m., ma Komárom m. — 15, 153, 204, 362, 499, 569

F

Fábiánsebestyén, Csongrád m. — 466
Farkasd, vsz. Vágfarkasd, Nyitra m., ma CSSZl.: Vlčany — 193
Fegyvernek, Szolnok m. — 163, 164
Fehéregyháza, Nk. m., ma Rom.: Albeşti — 80
Fehértemplom, Temes m., ma Jug.: Bela Crkva — 179, 270, 445
Fejér megye — 330, 333, 340
Feketető, Tor. m., ma Jug.: Crna Bara — 193
Felgyő, Csongrád m. — 462
Felsőgalla, ma Tatabányához tartozik, Komárom m. — 175
Felsőgörzsöny, ma Nemesgörzsöny, Veszprém m. — 80, 98
Felsőhomoród, Szatmár m., ma Rom.: Homorodul-de-Sus — 362
Felsőireg, ma Iregszemcse, Tolna m. — 327
Felsőlugos, Bihar m., ma Rom.: Lugaşul-de-Sus — 120, 193, 216
Felsőtapazd (Hencse), Somogy m. — 335
Felvinc, TAr. m., ma Rom.: Unirea — 193, 412, 440
Fény, Tor. m., ma Rom.: Foeni — 162
Fészerlak, ma Toponárhoz tartozik, Somogy m. — 335
Finnország — 528
Fiume, ma Jug.: Rijeka — 68, 69, 80, 98, 117, 363, 415, 416, 417, 418, 437, 569
Fólya, Temes m., ma Rom.: Folia — 500
Fornád, ma Tamásihoz tartozik, Tolna m. — 322
Fót, PPSKk. m., ma Pest m. — 538
Földeák, Csongrád m. — 120
Földes, Hajdú m., ma HB. m. — 193, 196, 197, 362, 412, 440
Franciaország — 84, 120, 132, 236, 296, 528
Frankfurt, Né. — 363
Fülek, Nógrád m., ma CSSZl.: Fil'akovó — 537
Fülöpszállás, PPSKk. m., ma BKk. m. — 80
Fürged, Tolna m. — 322
Füzesgyarmat, Békés m. — 15, 16, 19
Füzespaptelek, Szilágy m., ma Rom.: Preuteasa — 193

G

Gád, Tor. m., ma Rom.: Gad — 120, 193
Gádoros, Békés m. — 193, 279, 362, 412
Gája, Gálya, Temes m., ma Jug.: Gaj — 179, 193
Galgóc, Nyitra m., ma CSSZl.: Hlohovec — 312
Galícia, Au., ma SZU — 229
Gálosfa, Somogy m. — 335
Gattaja, Gáttája, Gátalja, Temes m., ma Rom.: Gătaia — 114, 120, 193, 497, 498
Gégény, Körösgégény, Bihar m., ma Rom.: Gheghie — 193
Genf, Svájc: Genève — 172, 317
Geszt, Békés m. — 63
Gesztesi járás, Komárom m. — 537
Gilád, Temes m., ma Rom.: Ghilad — 114, 120, 193, 196
Gindlicsalád, ma Tengelic, Tolna m. — 341
Glogovác, Öthalom, Arad m., ma Rom.: Glogovaţ — 120, 126
Göding *lásd* Hodonín
Gödöllő, PPSKk. m., ma Pest m. — 63, 190, 362
Görcsöny, Baranya m. — 345
Grác, Au.: Graz — 80, 120, 122, 193, 194, 279
Gubovác — 179

GY

Gyála, Tor. m., ma Jug.: Dala — 193, 466
Gyapju, Bihar m., ma Rom.: Gepiu — 161
Gyarmat, Temesgyarmat, Temes m., ma Rom.: Giarmata — 469
Gyékényes, Somogy m. — 498
Gyertyámos, Tor. m., ma Rom.: Cărpiniş — 120, 178, 193, 362, 412
Gyirok, Gyüreg, Temes m., ma Rom.: Giroc — 162
Gyoma, Békés m. — 362, 364, 498, 500
Gyökeres *lásd* Remec
Gyöngyös, Heves m. — 117, 193, 362, 463, 499, 515
Gyöngyösoroszi, Heves m. — 499
Gyönk, Tolna m. — 330, 365
Győr, Győr m., ma GYS. m. — 15, 16, 50, 68, 70, 80, 94, 95, 96, 117, 120, 121, 122, 189, 192, 193, 251, 279, 362, 440, 448, 463, 506, 508, 513, 515, 522, 525, 569
Győrsziget, Győrhöz tartozik — 63
Gyugy, Somogy m. — 334
Gyula, Békés m. — 163, 193, 448, 498, 515, 522, 525; *lásd még* Békésgyula
Gyulafalva, BB. m., ma Jug.: Telečka — 193; *lásd még* Bácsgyulafalva
Gyulafehérvár, AF. m., ma Rom.: Alba-Iulia — 340, 569
Gyulavári, Békés m. — 163, 339
Gyulavarsánd, Arad m., ma Rom.: Vărşand — 339
Gyümölcsénes, Szilágy m., ma Rom.: Plopiş — 193
Gyüreg *lásd* Gyirok

H

Hács, Somogy m. — 338
Halas, PPSKk. m., ma BKk. m. — 19, 63, 120, 193, 197, 279; *lásd még* Kiskunhalas
Halász, Gyöngyöshalász, Heves m. — 463
Hajdúböszörmény, Hajdú m., ma HB. m. — 440
Hajdú megye — 194
Hajdúnánás, Hajdú m., ma HB. m. — 440
Hajdúsámson, Hajdú m., ma HB. m. — 457
Hajdúszoboszló, Hajdú m., ma HB. m. — 440
Hamburg, Né. — 363
Harkov, Charkov, SZU. — 73, 172
Háromfa, Somogy m. — 338, 341
Háromszék m., ma Rom. — 340
Harta, PPSKk. m., ma BKk. m. — 120, 193, 279, 362, 412
Hátszeg, Hunyad m., ma Rom.: Haţeg — 499
Hatvan, Somogyhatvan, Somogy m. — 120
Hatvan, Heves m. — 279, 362, 412, 500, 569
Hegyháti járás, Bar. m. — 332
Hencse, Somogy m. — 335
Hercegszőllős, Bar. m., ma Jug.: Kneževi Vinogradi — 332
Hetes, Somogy m. — 335
Heves, Heves m. — 364
Heves megye — 340

Hidegkút, Keszőhidegkút, Tolna m. — 323
Hódmezővásárhely, Csongrád m. — 15, 16, 19, 47, 50, 51, 63, 77, 80, 90, 98, 117, 120, 193, 279, 362, 412, 440, 448, 462, 507, 508, 511, 515, 569
Hodonín, Göding, Au., ma CSSZl. — 312
Hollandia — 528
Homokszentgyörgy, Somogy m. — 339, 341
Homokterenye, Nógrád m. — 537
Homolic, Omlód, Tor. m., ma Jug.: Omoljica — 193
Horgos, Csongrád m., ma Jug.: Horgoš — 459
Horgostó-puszta, Nadab, Arad m., ma Rom.: Nădab — 163
Hort, Heves m. — 362
Horvátország, ma Jug. — 378
Horvát-Szlavónia, ma Jug. — 34
Hosszúpályi, Bihar m., ma HB. m. — 534, 535
Hőgyész, Tolna m. — 193, 198

I

Idvor, Torontáludvar, ma Jug. — 193
Igal, Somogy m. — 330, 331
Igló, Szepes m., ma CSSZl.: Spišská Nová Ves — 362
Iharos, Somogy m. — 337, 341
Iklód, Ikloda, Temes m., ma Rom.: Icloda — 392, 497, 498
Iláncsa, Ilonc, ma Jug.: Ilandža — 178, 193
Illova, vsz. Illópatak, KrSZ. m., ma Rom.: Ilova — 193
India — 84
Ireg, Iregpuszta, Iregszemcse, Tolna m. — 193, 323
Isaszeg, PPSKk. m., ma Pest m. — 80, 120, 193
Ischl, Au. — 471
Istvánháza, JNkSZ. m., ma Szolnok m. — 537
Iránd, Tor. m., ma Rom.: Ivanda — 193
Izsák, PPSKk. m., ma BKk. m. — 15, 19, 51, 80
Izsópallaga, Bihar m., ma Rom.: Hoțar — 120

J

Jákóhalma, Jászjákóhalma, JNkSZ. m., ma Szolnok m. — 498
Jánoshida, JNkSZ. m., ma Szolnok m. — 536
Járdánháza, Borsod m., ma BAbZ. m. — 166
Jarkovác, Árkod, Tor. m., ma Jug.: Jarkovac — 193
Járszeg, vsz. Érszeg, KrSZ. m., ma Rom.: Iersig — 193
Jász, KrSZ. m., ma Rom.: Iaz — 193
Jászberény, Szolnok m. — 120, 164, 190, 193, 362, 448, 498, 499
Jaszenova, Karasjeszenő, Temes m., ma Jug.: Jasenova — 193
Jászkisér, Szolnok m. — 340
Jászladány, Szolnok m. — 340
Jász-Nagykun-Szolnok megye — 163, 340
Jászszentlászló, PPSKk. m., ma BKk. m. — 499
Jekatyerinoszlav, SZU.: Dnyepropetrovszk — 172, 374
Józsefháza, Szatmár m., ma Rom.: Iojib — 193
Józsefova, (P.-) Józseffalva, Tor. m., ma Jug.: Obilićevo — 15, 362; *lásd még* Torontáljózseffalva
Józsefszállás, Csongrád m. — 463
Juta, Somogy m. — 335

K

Kabolapatak, Máramarosszigethez tartozik, ma Rom.: Cabolapoja — 120
Kadarkút, Somogy m. — 335
Kajdacs, Tolna m. — 341
Kalocsa, PPSKk. m., ma BKk. m. — 363
Kalota, Bihar m., ma Rom.: Călățea — 193
Kanak, Tor. m., ma Jug.: Konak — 193
Kanizsa *lásd* Nagykanizsa
Kányaháza, Szatmár m., ma Rom.: Călinești — 193
Kaposfő, Somogy m. — 329, 335
Kaposfüred, Somogy m. — 335
Kaposújlak, Somogy m. — 335
Kaposvár, Somogy m. — 68, 120, 193, 329, 331, 335, 341, 362, 363, 448, 449, 507, 508, 515, 517, 569
Karánsebes, KrSZ. m., ma Rom.: Caransebeș — 110, 415, 442, 456, 507, 569
Karátsonyiliget, Tor. m., ma Rom.: Soca — 193
Kardó, Bihar m., ma Rom.: Cordău — 193, 197
Károlyváros, Zágráb m., ma Jug.: Karlovac — 416
Kassa, AbT. m., ma CSSZl.: Košice — 15, 16, 50, 63, 68, 70, 71, 80, 120, 123, 189, 193, 195, 197, 258, 279, 357, 362, 387, 407, 441, 448, 456, 505, 507, 508, 509, 513, 515, 569
Kaszaper, Békés m. — 466
Kecsege, Tamásihoz tartozik, Tolna m. — 322
Kecskemét, PPSKk. m., ma BKk. m. — 50, 120, 144, 169, 170, 190, 193, 194, 226, 227, 258, 259, 279, 293, 362, 387, 412, 448, 515, 569
Kelet-India — 84
Kemecse, Szabolcs m., ma SZSZ. m. — 458
Kernyája, Kerény, BB. m., ma Jug.: Krnjaja — 63
Kerülős, Arad m., ma Rom.: Chereluș — 120, 193
Keszeg, Keszteg, Bihar m., ma Rom.: Chiștag — 193, 216
Keszthely, Zala m., ma Veszprém m. — 362, 499, 515, 569
Kétegyháza, Békés m. — 205
Kétfél, Temes m., ma Rom.: Gelu — 193
Kevedobra *lásd* Dobrica
Kevermes, Békés m. — 472
Kézdivásárhely, Háromszék m., ma Rom.: Tîrgul-Săcuesc — 121
Kiev, Kijev, SZU. — 73, 74, 172
Kígyós, Szabadkígyós, Békés m. — 163
Kikinda, Tor. m., ma Jug. — 378; *lásd még* Nagykikinda
Királd, Borsod m., ma BAbZ. m. — 166
Királyhágó *lásd* Bucsa
Királyháza, ma SZU.: Korolevo — 499
Kisbáród, Bihar m., ma Rom.: Borozel — 193
Kisbecskerek, Temes m., ma Rom.: Becicherecul-Mic — 497, 499
Kisbér, Komárom m. — 80
Kisharta — 15, 19, 50, 79, 80, 121
Kishegyes, BB. m., ma Jug.: Krivaja — 51; *lásd még* Bácskishegyes
Kisigmánd, Komárom m. — 120, 193
Kisiván(major), ma Toponárhoz tartozik, Somogy m. — 335
Kisjenő, Arad m., ma Rom.: Chișineu-Criș — 120, 121, 193, 194, 412
Kiskajdacs, ma Kajdacshoz tartozik, Tolna m. — 539

Kiskér, BB. m., ma Jug.: Pribičevičevo – 15, 19, 120, 193, 279, 362
Kiskirályság, Csongrád m. – 463
Kiskőrös, PPSKk. m., ma BKk. m. – 80, 120, 362, 412
Kiskundorozsma, Csongrád m. – 364
Kiskunfélegyháza, PPSKk. m., ma BKk. m. – 15, 16, 19, 50, 51, 63, 80, 120, 193, 279, 362, 412, 497, 498, 499
Kiskunhalas, PPSKk. m., ma BKk. m. – 15, 80, 362, 412, 448, 515; *lásd még* Halas
Kiskunmajsa, PPSKk. m., ma BKk. m. – 498
Kismargita, Tor. m., ma Jug.: Margitica – 178, 193
Kisperkáta, ma Perkáta, Fejér m. – 340
Kispest, ma Budapesthez tartozik – 15, 16, 68, 80, 104, 106, 117, 120, 193, 258, 279, 304, 362, 367, 409, 448, 499, 515, 522, 525
Kissoda, Tesöld, Temes m., ma Rom.: Chişoda – 499
Kistárnok *lásd* Kistorák
Kisterenye, Nógrád m. – 80, 120, 193
Kistorák, Kistárnok, Tor. m., ma Jug.: Mali Torak – 120, 162, 178, 193
Kisújszállás, Szolnok m. – 15, 19
Kisvárda, Szabolcs m., ma SZSZ m. – 569
Kiszombor, Torontál m., ma Csongrád m. – 279, 362, 498
Klári, Tor. m., ma Jug.: Klarija – 193
Kocs, Komárom m. – 81
Kolozsvár, ma Rom.: Cluj – 15, 16, 50, 51, 81, 98, 117, 120, 187, 193, 196, 204, 258, 270, 277, 279, 293, 357, 362, 363, 387, 394, 406, 440, 448, 499, 502, 507, 508, 515, 522
Komádi, Bihar m., ma HB. m. – 16
Komárom, ma egy része CSSZl.: Komárno – 15, 16, 51, 63, 68, 78, 80, 193, 204, 279, 357, 362, 409, 448, 515, 569
Komló, Bar. m. – 343, 345, 346
Komorzán, Szatmár m., ma Rom.: Cămărzana – 193
Kónyi *lásd* Nagykónyi
Koppányszántó, Tolna m. – 323, 326
Kossuthfalva, BB. m., ma Jug.: Stara Moravica – 15, 80, 120, 193; *lásd még* Ómoravica
Kovaszinc, Kovászi, Arad m., ma Rom.: Covăsînţ – 193, 194
Kőalja, Bihar m., ma Rom.: Subpiatră – 120
Kőbánya, ma Budapesthez tartozik – 193
Körmend, Vas m. – 171, 193, 362, 499
Köröscsente *lásd* Csintye
Körösgégény *lásd* Gégény
Körösszegapáti, Bihar m., ma HB. m. – 535
Köröstopa, Bihar m., ma Rom.: Topa-de-Criş – 193, 220
Kőszeg, Vas m. – 293, 294, 363, 515
Kötegyán, Békés m. – 205
Kövesd – 331
Krajna, Krain, Au., ma Jug. – 151
Krassó-Szörény megye, ma Rom. – 56
Krimicsau *lásd* Crimmitschau
Krompach, Korompa, Szepes m., ma CSSZl.: Krompachy – 166
Kubin, Temes m., ma Jug. – 179
Kulpin, Kölpény, BB. m., ma Jug. – 63
Kunágota, Békés m. – 193
Kunszentmárton, Szolnok m. – 16
Kupuszina, Bácskertes, BB. m., ma Jug.: Kupusina – 120
Kusics, Temes m., ma Jug.: Kusić – 193

L

Lacháza, Kiskunlacháza, PPSKk. m., ma Pest m. – 15, 19, 80, 120, 193, 362
Lacunás, Temes m., ma Rom.: Lătunaş – 193, 392
Laibach, Au., ma Jug.: Ljubljana – 416
Látrány, Somogy m. – 334
Leányvár, Esztergom m., ma Komárom m. – 15, 19, 152
Lele, Püspöklele, Maroslele, Csanád m., ma Csongrád m. – 466
Lelle, Balatonlelle, Somogy m. – 334
Lemberg, ma Lvov, SZU. – 408
Lengyelország – 494, 495
Lengyeltóti, Somogy m. – 334, 338, 341
Lepsény, Fejér m. – 465
Liebling, Temes m., ma Rom. – 499
Liget, vsz. Simonyifalvához tartozik, Arad m., ma Rom.: Satu-Nou – 120
Likér, Gömör m., ma CSSZl.: Likier – 166
Lippa, Temes m., ma Rom.: Lipova – 497, 498
Liptószentmiklós, ma CSSZl.: Liptovský Mikuláš – 363, 509, 569
Litvánia – 494, 495
Lodz, Le.: Łódź – 494
Lók, vsz. Sopron m., ma Au.: Unterfrauenhaid – 193
London – 316, 529, 530, 532
Losonc, Nógrád m., ma CSSZl.: Lučenec – 79, 193, 279, 569
Lovasberény, Fejér m. – 463
Lőcse, Szepes m., ma CSSZl.: Levoča – 362, 441
Lugos, KrSZ. m., ma Rom.: Lugoj – 68, 70, 243, 258, 390, 391, 392, 412, 437, 441, 442, 448, 456, 499, 500, 507, 515, 569
Lunkaszprie, Lankás, Bihar m., ma Rom.: Lunca-Sprie – 193

M

Madocsa, Tolna m. – 120, 193
Mágocs, Bar. m. – 463
Magyarcsanád, Csanád m. – 533
Magyarittebe, Alsóittebe, Tor. m., ma Jug.: Novi Itebej – 181
Magyarkeszi, Tolna m. – 323, 326
Magyaróvár, ma Mosonmagyaróvár, Moson m. – 193, 569
Magyarzámoly, vsz. Zámoly, Fejér m. – 15, 193
Majsamiklósvár, ma Tamásihoz tartozik, Tolna m. – 321, 327
Makó, Csanád m., ma Csongrád m. – 15, 16, 19, 63, 80, 120, 121, 126, 138, 189, 193, 197, 270, 279, 281, 362, 363, 412, 448, 469, 515, 533
Malacka, Pozsony m., ma CSSZl.: Malacky – 312
Mály(i), Borsod m., ma BAbZ. m. – 462
Máramarossziget, Máramaros m., ma Rom.: Sighet – 120, 193, 258, 279, 515
Marcali, Somogy m. – 327, 341

Máriafölde *lásd* Nagyteremia
Marosvásárhely, MT. m., ma Rom.: Tîrgu-Mureş – 15, 16, 24, 50, 63, 189, 193, 194, 279, 362, 363, 387, 569
Mátéháza (puszta), BB. m., ma BKk. m. – 461
Mecsekszabolcs, ma Pécshez tartozik, Bar. m. – 344, 345, 346, 348, 349, 350, 352, 362, 448, 539; *lásd még* Baranyaszabolcs, Szabolcs
Medgyes, Nk. m., ma Rom.: Mediaş – 569
Medgyesbodzás, Békés m. – 412, 498
Medgyesegyháza, Békés m. – 15, 16, 19, 79, 81, 120, 121, 138, 193, 197, 258, 260, 279, 362, 442, 448, 513
Mezőberény, Békés m. – 205
Mezőhegyes, Békés m. – 162, 329, 331, 463, 466, 472
Mezőkövesd, Borsod m., ma BAbZ. m. – 442
Mezőtelegd, Bihar m., ma Rom.: Tileagd – 120, 189, 193, 196, 197, 218
Mezőtelki, Bihar m., ma Rom.: Telechiu – 120
Mezőtúr, Szolnok m. – 279, 362, 412, 448, 499, 515
Miava, Nyitra m., ma CSSZl.: Myjava – 312, 313
Mikelaka, Aradhoz tartozik, ma Rom. – 193
Minszk, SZU. – 374
Miskolc, Borsod m., ma BAbZ. m. – 50, 68, 70, 98, 115, 120, 122, 144, 189, 193, 194, 203, 258, 279, 294, 362, 369, 420, 421, 437, 442, 448, 462, 499, 507, 508, 515, 519, 521, 522, 525, 569
Mitrovica, Szerém m., ma Jug. – 193
Módos, Tor. m., ma Jug.: Jaša Tomić – 120, 193
Mogyorós, vsz. Szatmár m., ma Rom.: Mariuş – 120, 152, 175
Mohács, Bar. m. – 189, 362, 465, 497, 499, 569
Monor, PPSKk. m., ma Pest m. – 104, 105, 498, 569
Monostorpályi, Bihar m., ma HB. m. – 535
Mór, Fejér m. – 362, 363
Moson, Moson m., ma Mosonmagyaróvár, GYS. m. – 362, 448
Moson megye – 341
Moszkva – 73, 103, 172, 374, 400, 402, 403, 404, 405
Mramorák, Homokos, Temes m., ma Jug.: Mramorak – 193
Munár, Temes m., ma Rom.: Munar – 498
Munkács, Bereg m., ma SZU.: Mukacsevo – 50, 80, 120
München, Né. – 193. 363

N

Nádasd – 16, 166
Nádasladány, Fejér m. – 463
Nagyatád, Somogy m. – 338
Nagybajom, Somogy m. – 335
Nagybáród, Bihar m., ma Rom.: Borod – 216
Nagybecskerek, Tor. m., ma Jug.: Zrenjanin – 63, 80, 180, 193, 279, 342, 362, 444, 445, 448, 507, 508, 510, 569; *lásd még* Becskerek
Nagybereg, ma SZU. – 340
Nagy-Britannia – 528; *lásd még* Anglia
Nagycenk, ma GYS. m. – 538
Nagycserna, vsz. Trencsén m., ma CSSZl.: Vel'ká Čierná – 362
Nagydorog, Tolna m. – 341
Nagyenyed, AF. m., ma Rom.: Aiud – 440
Nagyfa, ma Algyőhöz tartozik, Csongrád m. – 459
Nagyfalu – 193
Nagygáj, Tor. m., ma Jug.: Veliki Gaj – 193
Nagyida, AbT. m., ma CSSZl.: Veľká Ida – 441
Nagyigmánd, Komárom m. – 80, 120, 192, 193
Nagyjécsa, Tor. m., ma Rom.: Iecia-Mare – 178, 362
Nagykamarás, Békés m. – 120, 193
Nagykanizsa, Zala m. – 68, 78, 117, 120, 123, 193, 279, 362, 363, 364, 448, 497, 507, 515, 569
Nagykároly, Szatmár m., ma Rom.: Carei – 279, 500, 569
Nagykáta, PPSKk. m., ma Pest m. – 15, 362
Nagykikinda, Tor. m., ma Jug.: Kikinda – 193, 194, 201, 362, 466, 511, 515, 569; *lásd még* Kikinda
Nagykónyi, Tolna m. – 320, 323, 324, 325, 327; *lásd még* Kónyi
Nagykőrös, PPSKk. m., ma Pest m. – 189, 362
Nagylak, Csanád m., ma Rom.: Nădlac – 120, 466
Nagylég, Pozsony m., ma CSSZl.: Sklenárovo – 340
Nagymajláth, Csongrád m. – 120
Nagymányok, Tolna m. – 343
Nagymaros, PPSKk. m., ma Pest m. – 448, 515
Nagyoroszi, Nógrád m. – 362
Nagy-Pál, vsz. Nagypél, Arad m., ma Rom.: Pilul – 163
Nagypáli, Zala m. – 193
Nagypatak – 193
Nagypél, Arad m., ma Rom.: Pilul – 163
Nagyperkáta, ma Perkáta, Fejér m. – 15
Nagysáp, Komárom m. – 152
Nagysurány, Nyitra m., ma CSSZl.: Šurany – 499
Nagyszalonta, Bihar m., ma Rom.: Salonta – 412, 448
Nagyszeben, Szeben m., ma Rom.: Sibiu – 362, 363, 390, 392, 507, 515, 569
Nagyszékely, Tolna m. – 498
Nagyszemlak, Arad m., ma Rom.: Semlac – 497, 498; *lásd még* Szemlak
Nagyszénás, Békés m. – 456, 461, 468, 498
Nagyszentmiklós, Tor. m., ma Rom.: Sînnicolăul-Mare – 445; *lásd még* Szerbnagyszentmiklós
Nagyszombat, Pozsony m., ma CSSZl.: Trnava – 312
Nagyszurdok, KrSZ. m., ma Rom.: Surducul-Mare – 193
Nagyteremia, Máriafölde, Tor. m., ma Rom.: Teremia-Mare – 498
Nagytétény, ma Budapesthez tartozik – 362, 498
Nagytorák, Nagytárnok, Tor. m., ma Jug.: Veliki Torak – 120, 162, 193
Nagyvárad, Bihar m., ma Rom.: Oradea – 49, 50, 63, 68, 80, 108, 115, 117, 120, 125, 135, 138, 149, 187, 189, 190, 192, 193, 195, 204, 216, 217, 218, 219, 223, 224, 236, 238, 270, 277, 279, 280, 293, 362, 363, 366, 387, 394, 407, 412, 437, 442, 443, 448, 456, 497, 499, 500, 507, 508, 511, 513, 515, 517, 522, 525, 535, 560, 569
Nagyzorlenc, Alsózorlenc, KrSZ. m., ma Rom.: Zorlenţul-Mare – 63
Nándorhegy, KrSZ. m., ma Rom.: Ferdinand – 415, 442, 457
Naszály, Komárom m. – 80
Németbóly, ma Bóly, Bar. m. – 362
Németcsernya, Tor. m., ma Jug.: Nemačka Crnja – 412
Németelemér, Tor. m., ma Jug.: Elemir – 499
Németország – 84, 135, 236, 293, 296, 305, 513, 528, 555

Németpróna, Nyitra m., ma CSSZl.: Nitrianske Pravno 15, 362, 448, 515
Németszentpéter, Temes m., ma Rom.: Sînpetrul-German — 464
Neuzina, Nezsény, Tor. m., ma Jug.: Neuzina — 193
Néva-, Nyeva-folyó, SZU. — 394
Nezsider, Moson m., ma Au.: Neusiedl am See — 341
Nógrádmarcal, Nógrád m. — 537

Ny

Nyékládháza (Mezőnyék-Ládháza), Borsod m., ma BAbZ. m. — 462
Nyergesújfalu, Komárom m. — 15, 120, 193
Nyikolájev, SZU. — 172
Nyim, Somogy m. — 326
Nyíradony, Szabolcs m., ma HB. m. — 538
Nyíregyháza, Szabolcs m., ma SZSZ. m. — 188, 362, 505, 511, 515, 538, 569
Nyitra, Nyitra m., ma CSSZl.: Nitra — 507
Nyustya, Gömör m., ma CSSZl.: Hnúšťa — 166

O

Óbars, Bars m., ma CSSZl.: Starý Tekov — 120
Óbecse, BB. m., ma Jug.: Bečej — 63, 461, 468
Óbuda, ma Budapesthez tartozik — 189, 258
Odessza, Ogyessza, SZU. — 172, 400
Ókanizsa, Magyarkanizsa, BB. m., ma Jug.: Kanіža — 63, 80
Ókér, BB. m., ma Jug.: Pašićevo — 120, 193, 279, 362, 448
Oláhkakucs, Kiskakucs, Bihar m., ma Rom.: Cacuciul-Vechiu — 193
Oláhvalkó, Szilágy m., ma Rom.: Vălcău — 193
Olaszország — 84, 86, 134, 296, 528
Omlód *lásd* Homolic
Omor, Omór, Temes m., ma Rom.: Omor — 120, 362
Ómoravica, Bácskossuthfalva, BB. m., ma Jug.: Stara Moravica — 15, 16, 19, 80, 120, 162, 193, 197, 279, 362, 412, 445, 448, 451, 515; *lásd még* Kossuthfalva
Opatica, Magyarapáca, Temes m., ma Rom.: Opatița — 120
Oppova, Ópáva, Tor. m., ma Jug.: Opovo — 193
Oravica (bánya), KrSZ. m., ma Rom.: Oravița — 15, 63
Orci, Somogy m. — 335
Orda, ma Ordacsehi, Somogy m. — 334
Orosháza, Békés m. — 50, 63, 80, 120, 193, 279, 331, 369, 412, 448, 461, 468, 507, 569
Oroszlámos, Tor. m., ma Jug.: Banatsko Aranctelovo — 80
Oroszlány, Komárom m. — 80
Oroszország — 43, 45, 51, 73, 74, 84, 86, 102, 103, 171, 173, 249, 250, 251, 252, 253, 254, 262, 293, 316, 317, 318, 371, 372, 373, 374, 375, 394, 400, 401, 402, 403, 404, 406, 408, 413, 433, 434, 490, 491, 494, 521, 529, 531, 551
Orsova, KrSZ. m., ma Rom.: Orșova — 193, 205
Ósóvé, BB. m., ma Jug.: Stare Šove — 15, 16
Ottlaka, Arad m., ma Rom.: Grăniceri — 193, 197
Ottomány, Bihar m., ma Rom.: Otomani — 534
Óverbász, BB. m., ma Jug.: Stari Vrbas — 193
Ózd, Borsod m., ma BAbZ. m. — 166, 167, 569
Ozora, Tolna m. — 323, 327, 328, 329, 330

Ö

Őrszállás, BB. m., ma Jug.: Stanišić — 362; *lásd még* Sztanisics
Örvénd, Bihar m., ma Rom.: Urvind — 223
Őscsanád, Tor. m., ma Rom.: Cenedul-Vechiu — 469
Őthalom *lásd* Glogovác

P

Pacsérvisnye, BB. m., ma Jug.: Pačir — 335
Pádé, Tor. m., ma Jug.: Padej — 15
Páhi, PPSKk. m., ma BKk. m. — 537
Pákozd, Fejér m. — 444, 463
Paks, Tolna m. — 279, 330, 362, 412
Pálfalva, Zagyvapálfalva, Nógrád m. — 175
Pancsova, Tor. m., ma Jug.: Pančevo — 49, 120, 362, 445, 448, 499, 515, 569
Pápa, Veszprém m. — 16, 51, 63, 81, 98, 120, 122, 189, 191, 193, 198, 279, 362, 363, 448, 498, 523, 525, 569
Parác, Temes m., ma Rom.: Parța — 539
Párdány, Tor. m., ma Jug.: Ninčićevo — 162, 178, 181
Párizs, Paris — 19, 33, 37, 42, 402
Párkány, Esztergom m., ma CSSZl.: Štúrovo — 193
Párkány(nána) — 204
Párta, Temes m., ma Jug.: Parta — 193
Partos, Tor. m., ma Rom.: Partoș — 120
Pátfalu, Moson m., ma Au.: Podersdorf am See — 341
Pátka, Fejér m. — 120, 193, 364, 412
Páty, PPSKk. m., ma Pest m. — 120
Pécs, Bar. m. — 15, 16, 19, 47, 50, 63, 68, 70, 78, 79, 81, 120, 126, 164, 165, 189, 193, 195, 197, 204, 246, 258, 270, 279, 282, 325, 329, 342, 343, 344, 345, 346, 348, 349, 350, 351, 352, 353, 362, 365, 366, 369, 373, 394, 407, 412, 443, 448, 451, 452, 461, 508, 513, 515, 539, 540, 569
Pellérd, Bar. m. — 345
Peremarton, ma Berhidához tartozik, Veszprém m. — 342
Perjámos, Tor. m., ma Rom.: Periam — 178
Perlasz, Tor. m., ma Jug.: Perlez — 193
Pest *lásd* Budapest
Pest megye — 200, 497
Pestszentlőrinc, ma Budapesthez tartozik — 362, 409
Pét, Veszprém m. — 342
Pétervár *lásd* Szentpétervár
Pétervására, Heves m. — 16, 63
Petrovác, Petrőc, BB. m., ma Jug.: Petrovac — 81
Petrozsény, Hunyad m., ma Rom.: Petroșeni — 476, 479, 569
Pilicse, vsz. Piricse, SZSZ. m. — 498
Pincehely, Tolna m. — 327
Piros, BB. m., ma Jug.: Rumenka — 120, 193, 362, 412
Piszke, ma Lábatlanhoz tartozik, Komárom m. — 363
Pola, Au., ma Jug.: Pula — 416
Polgárdi, Fejér m. — 15, 333
Poltava, SZU. — 374
Pomáz, PPSKk. m., ma Pest m. — 569
Ponor, vsz. Hunyad m., ma Rom. — 193
Pozsony, Pozsony m., ma CSSZl.: Bratislava — 32, 41, 49, 50, 63, 68, 80, 81, 115, 118, 119, 120, 122, 125, 144, 148, 189, 193, 204, 269, 270, 279, 295, 311, 312,

313, 314, 315, 362, 394, 422, 423, 438, 448, 499, 505, 506, 507, 508, 509, 510, 515, 517, 569
Prága, Au. ma CSSZl.: Praha – 309, 378
Promontor, ma Budafokhoz (Budapesthez) tartozik – 513; *lásd még* Budafok
Pusztagyalu, JNkSZ. m. – 537
Pusztakovácsi, Somogy m. – 327
Pusztakőkút, ma Sirokhoz tartozik, Heves m. – 340
Pusztaszentlőrinc, ma Budapesthez tartozik – 120, 193, 279
Pusztaszer, Csongrád m. – 459, 460
Pusztavázsony, JNkSZ. m. – 537
Putnok, Gömör és Kis-Hont m., ma BAbZ. m. – 442
Püspökladány, Hajdú m., ma HB. m. – 338

R

Rácalmás, Fejér m. – 340, 444
Rácbóly, Bar. m. – 340
Ráckeresztúr, Fejér m. – 466
Ráckeve, PPSKk. m., ma Pest m. – 537, 569
Ráctőttős, Hercegtőttős, ma Tőttős, Bar. m. – 498
Rajka, GYS. m. – 270
Rákos, Gömörrákos, Gömör m., ma CSSZl.: Rákoš – 166
Rákoskeresztúr, ma Budapesthez tartozik – 81, 120, 412
Rákospalota, ma Budapesthez tartozik – 120, 193, 194, 362, 499, 537
Ráksa, Szatmár m., ma Rom.: Racşa – 193
Remec, Gyökeres, Szatmár m., ma Rom.: Remeţi – 193
Répás, ma Toponárhoz tartozik, Somogy m. – 335
Resica (bánya), KrSZ. m., ma Rom.: Reşiţa – 53, 54, 55, 68, 69, 80, 81, 98, 120, 144, 193, 279, 362, 369, 392, 448, 569; *lásd még* Románresica
Rév, Bihar m., ma Rom.: Vad – 193, 216
Reval, ma SZU.: Tallinn – 374
Riga, ma SZU. – 374, 400
Rigyica, Regőce, BB. m., ma Jug.: Ridica – 63
Rimaszombat, Gömör m., ma CSSZl.: Rimavská Sobota – 193
Rohonc, Vas m., ma Au.: Rechnitz – 362
Románécska, Óécska, Tor. m., ma Jug.: Stara Ečka – 162, 193
Románia – 84, 390, 555
Románpetre, Petre, Tor. m., ma Jug.: Vladimirovac – 193
Románresica, KrSZ. m., ma Rom.: Reşiţa – 79; *lásd még* Resica
R.-Stamora, vsz. Felsősztamora, Temes m., ma Rom.: Stamora-Romînă – 392
Románszárcsa, Szárcsatelek, Tor. m., ma Jug.: Nova Sarča – 193
Románsztamora, Felsősztamora, Temes m., ma Rom.: Stamora-Romînă – 497, 498
Rossia, Arad m. és Bihar m., ma Rom.: Roşia – 193
Rosztov, SZU. Rosztov-na-Donu – 172
Rózsahegy, Liptó m., ma CSSZl.: Ružomberok – 508, 509
Rózsapallag, Szatmár m., ma Rom.: Prilog – 193
Rum, Vas m. – 412
Ruttka, Turóc m., ma CSSZl.: Vrútky – 117, 362

S

Sajószentpéter, ma BAbZ. m. – 174, 177, 193, 442
Salgótarján, Nógrád m. – 164, 166, 175, 177, 193, 199, 270, 473, 474, 475, 515, 521, 537
Sámson *lásd* Hajdúsámson
Sáp, Bihar m., ma HB. m. – 193
Sárbogárd, Fejér m. – 330, 463
Sári, PPSKk. m., ma Pest m. – 81, 193
Sárisáp, Komárom m. – 80, 81, 120, 152, 153, 174, 176, 189
Sátoraljaújhely, Zemplén m., ma BAbZ. m. – 78, 120, 193, 279, 362, 408, 441, 448, 507, 508, 569
Sebed *lásd* Sipet
Segesvár, Nk. m., ma Rom.: Sighişoara – 569
Sepsiszentgyörgy, Háromszék m., ma Rom.: Sfîntul Gheorghe – 121, 340
Serges, Bihar m., ma Rom.: Şerghiş – 120, 193
Sibold-Daróc *lásd* Tibolddaróc
Sikló, Arad m., ma Rom.: Şiclău – 163, 193
Siklós, Bar. m. – 331, 334, 339, 340, 364, 461, 465, 498
Simongát, Somogy m. – 338, 341
Simontornya, Tolna m. – 279, 329, 330, 341, 412
Sipet, Sebed, Temes m., ma Rom.: Şipet – 498
Sirok, Heves m. – 16
Solt, PPSKk. m., ma BKk. m. – 15, 19, 79, 81, 120, 193, 259, 279, 362, 412
Somogy (bányatelep), ma Pécshez tartozik, Bar. m. – 342, 344, 346, 348, 349, 350, 352, 362, 539, 540
Somogy megye – 182, 327, 328, 333, 335, 337, 338, 339, 341
Sopron, Sopron m., ma GYS. m. – 68, 81, 120, 193, 279, 362, 448, 506, 508, 515, 542, 543, 544, 545, 569
Sopronkeresztúr, Sopron m., ma Au.: Deutschkreutz – 538
Soroksár, ma Budapesthez tartozik – 15, 16, 52, 81, 120, 193, 226, 279, 362, 367, 448, 515
Spanyolország – 134, 528
Stanisics *lásd* Sztanisics
Stájerlakanina, KrSZ. m., ma Rom.: Anina – 15, 120, 176, 177; *lásd még* Anina
Stomfa, Pozsony m., ma CSSZl.: Stupava – 509
Stuttgart, Né. – 363, 552, 556, 557
Sušak, Fiuméhoz tartozik, ma Jug. – 417
Sülysáp (Tápiósüly és Tápiósáp), PPSKk. m., ma Pest m. – 15
Süttő, Komárom m. – 15, 51, 68, 120, 193, 279, 515
Svájc – 528
Svédország – 84, 528

Sz

Szabadka, BB. m., ma Jug.: Subotica – 51, 63, 79, 81, 98, 115, 118, 120, 121, 126, 138, 143, 161, 162, 189, 192, 193, 258, 279, 378, 412, 445, 448, 508, 511, 515, 569
Szabadszállás, PPSKk. m., ma BKk. m. – 81, 98, 120, 362
Szabadszenttornya, ma Szentetornya, Orosházához tartozik, Békés m. – 50
Szabolcs, ma Pécshez tartozik, Bar. m. – 120, 342; *lásd még* Baranyaszabolcs, Mecsekszabolcs
Szajla, Heves m. – 15, 19, 81, 120
Szakadát, Mezőszakadát, Bihar m., ma Rom.: Săcădate – 448
Szakula, Torontálsziget, ma Jug.: Sakule – 193

Szalacs, Bihar m., ma Rom.: Sălacea – 535
Szalkszentmárton, PPSKk. m., ma BKk. m. – 362, 498
Szamos, Számos, Tor. m., ma Jug.: Samoš – 120; *lásd még* Torontálszamos
Szamosdob, Szatmár m., ma Rom.: Doba – 463, 467
Szamostelek, Szatmár m., ma Rom.: Someşeni – 193
Szamosújvár, SZD. m., ma Rom.: Gherla – 193
Szántova, Hercegszántó, BB. m. – 193
Szaratov, SZU. – 172, 374
Szárcsa, Tor. m., ma Jug.: Sarča – 120, 193
Szárcsatelek *lásd* Románszárcsa
Szardínia, Ol.: Sardegna – 280
Szarvas, Békés m. – 120, 193, 279, 362, 412, 448
Szászrégen, MT. m., ma Rom.: Reghin – 193, 362
Szászvár, Bar. m. – 343
Szászváros, Hunyad m., ma Rom.: Orăştie – 290, 392
Szatmár, Szatmárnémeti, ma Rom.: Satu-Mare – 15, 63, 78, 81, 98, 120, 121, 143, 189, 193, 279, 281, 362, 390, 392, 412, 448, 507, 508, 511, 515, 520
Szeben *lásd* Nagyszeben
Szécsény, Nógrád m. – 537
Szecső, Tápiószecső, PPSKk. m., ma Pest m. – 15
Szefkerin, Szekerény, Tor. m., ma Jug.: Sefkerin – 193
Szeged, Csongrád m. – 50, 63, 68, 71, 81, 90, 117, 121, 190, 192, 193, 195, 236, 238, 245, 255, 256, 277, 279, 294, 362, 394, 407, 412, 413, 444, 448, 497, 498, 499, 500, 506, 507, 508, 511, 515, 520, 569
Szegvár, Csongrád m. – 15, 463
Székelyudvarhely, Udv. m., ma Rom.: Odorheiu – 24, 51
Szekerény *lásd* Szefkerin
Székesfehérvár, Fejér m. – 89, 117, 120, 122, 144, 189, 193, 279, 332, 340, 362, 407, 412, 444, 448, 456, 499, 506, 507, 508, 511, 515, 520, 541, 561
Szekszárd, Tolna m. – 329, 363, 498
Székudvar, Arad m., ma Rom.: Socodor – 120, 163, 193
Szelevény, Szolnok m. – 499
Szemcséd, ma Iregszemcse, Tolna m. – 321, 323
Szemlak, Arad m., ma Rom.: Semlac – 193, 197; *lásd még* Nagyszemlak
Szénás *lásd* Nagyszénás
Szenice, Nyitra m., ma CSSZl.: Senica – 312
Szenta, Somogy m. – 337, 341
Szentendre, PPSKk. m., ma Pest m. – 15, 16, 51, 193, 201, 499, 508
Szentes, Csongrád m. – 12, 15, 16, 19, 331, 412, 413, 466, 515
Szentetornya, ma Orosházához tartozik, Békés m. – 461, 462, 468
Szentgotthárd, Vas m. – 193, 196
Szentistván, Borsod m., ma BAbZ. m. – 15
Szentkút, Mecsekalja, Bar. m. – 345
Szentleányfalva, Arad m., ma Rom.: Sînleani – 337
Szentlőrinc, Bar. m. – 81, 332
Szentpétervár, Pétervár, SZU.: Leningrád – 73, 74, 103, 172, 251, 252, 371, 374, 394, 400, 402, 407, 408, 494
Szenttamás, BB. m., ma Jug.: Srbobran – 461
Széphely *lásd* Zsebely
Szepsigálszécs, vsz. Gálszécs, Zemplén m., ma CSSZl.: Sečovce – 441
Szerbaradác, Alsóaradi, Tor. m., ma Jug.: Srpski Aradac – 162
Szerbcsernya, ma Jug.: Srpska Crnja – 499
Szerbelemér, Felsőelemér, Tor. m., ma Jug.: Srpski Elemir – 162
Szerbia, ma Jug. – 84, 179
Szerbittebe, Felsőittebe, Tor. m., ma Jug.: Srpski Itebej – 162, 181, 193
Szerbkeresztúr, Tor. m., ma Jug.: Krstur – 464
Szerbnagyszentmiklós, Tor. m., ma Rom.: Sînnicolaul-Mare – 500; *lásd még* Nagyszentmiklós
Szerbpárdány, Párdány, Tor. m., ma Jug.: Ninčićevo – 181
Szered, Pozsony m., ma CSSZl.: Sered – 312
Szerém megye, ma Jug. – 34, 200, 201
Szeremle, PPSKk. m., ma BKk. m. – 499
Szerencs, Zemplén m., ma BAbZ. m. – 462
Szibéria – 43, 44, 74, 102, 103, 251
Szigetcsép, PPSKk. m., ma Pest m. – 362
Szigetfalu *lásd* Szkulya
Szigetújfalu, PPSKk. m., ma Pest m. – 279, 362, 412, 448, 515
Szigetvár, Bar. m. – 120, 193, 362, 448, 515, 569
Szihalom, Heves m. – 465
Szilágysomlyó, Szilágy m., ma Rom.: Şimleul-Silvaniei – 362
Szilézia, ma CSSZl., Le. – 84
Szintye, Szinte, Arad m., ma Rom.: Sintea-Mare – 163, 193
Szinyérváralja, Szinérváralja, Szatmár m., ma Rom.: Seini – 193
Szkulya, Szigetfalu, Temes m., ma Rom.: Sculia – 497
Szmolenszk, SZU. – 374
Szolnok, JNkSZ. m., ma Szolnok m. – 15, 120, 190, 193, 195, 203, 204, 279, 297, 298, 299, 310, 362, 369, 407, 448, 498, 507, 511, 515, 569
Szolnokszanda, ma Szandaszőllős, Szolnok m. – 412
Szombathely, Vas m. – 15, 16, 19, 24, 49, 51, 117, 119, 120, 144, 191, 192, 193, 204, 277, 279, 362, 363, 369, 448, 498, 506, 507, 569
Szomód, Komárom m. – 120
Szond, BB. m., ma Jug.: Sonta – 181, 193; *lásd még* Szonta
Szonta, Szond, BB. m., ma Jug.: Sonta – 120
Szormovo, SZU. – 102
Szóvárhegy *lásd* Bogdánszóvárhegy
Szőllősgyörök, Somogy m. – 334
Sztanisics, Őrszállás, BB. m., ma Jug.: Stanišić – 193
Szucsány, Turóc m., ma CSSZl.: Sučany – 312
Szurdok, vsz. Máramaros m., ma Rom.: Strîmtura – 193

T

Tab, Somogy m. – 341
Taksony, PPSKk. m., ma Pest m. – 81, 120, 193, 279
Tamási, Tolna m. – 320, 321, 322, 323, 324, 325, 327, 328, 329, 330, 365, 366
Táp, Győr m., ma GYS. m. – 120
Tápiógyörgye, PPSKk. m., ma Pest m. – 498
Tápiószele, PPSKk. m., ma Pest m. – 498
Tápiószentmárton, PPSKk. m., ma Pest m. – 334
Tapolca, Zala m., ma Veszprém m. – 511
Tarany, Somogy m. – 338, 341
Taszár, Somogy m. – 335
Tát, Esztergom m., ma Komárom m. – 152

Tata, Komárom m. — 15, 16, 19, 50, 51, 63, 80, 120, 193, 362
Tatatóváros, Tata, Komárom m. — 98, 279, 448
Tbiliszi *lásd* Tiflisz
Telki, PPSKk. m., ma Pest m. — 498
Temerin, BB. m., ma Jug. — 80, 120
Temesbutyin, Temesbökény, Temes m., ma Rom.: Butin — 120, 464
Temesgyarmat *lásd* Gyarmata
Temeskutas, Temes m., ma Jug., Gudurica — 363
Temes megye, ma Jug., Rom. — 162, 179, 200, 497
Temesremete, Temes m., ma Rom.: Remetea-Mare — 162
Temesstrázsa, Temesőr, Temes m., ma Jug.: Straža — 193
Temessziget, Temes m., ma Jug.: Ostrovo — 193
Temesvár, Temes m., ma Rom.: Timişoara — 15, 24, 51, 63, 68, 79, 80, 115, 120, 121, 123, 144, 178, 190, 192, 193, 202, 205, 270, 279, 362, 369, 378, 424, 425, 427, 442, 444, 445, 448, 449, 451, 456, 498, 499, 507, 508, 510, 511, 513, 515, 516, 520, 521, 569
Tengelic, Tolna m. — 341
Tengőd, Somogy m. — 323
Tesöld *lásd* Kissoda
Tét, Nyirtét, Szabolcs m., ma SZSZ. m. — 469
Tibolddaróc, Sibold-Daróc, Borsod m., ma BAbZ. m. — 465
Tiflisz, SZU.: Tbiliszi — 172
Tiszacsege, Hajdú m., ma HB. m. — 80, 120, 193, 364, 440
Tiszadada, Szabolcs m., ma SZSZ. m. — 498
Tiszaeszlár, Szabolcs m., ma SZSZ. m. — 498
Tiszaföldvár, JNkSZ. m., ma Szolnok m. — 536
Tiszainoka, JNkSZ. m., ma Szolnok m. — 537
Tiszakálmánfalva, BB. m., ma Jug.: Budisava — 193
Tiszakürt, JNkSZ. m., ma Szolnok m. — 537
Tiszapolgár, ma Polgár, HB. m. — 538
Tiszapolgárdi — 464; *lásd még* Polgárdi
Tiszaroff, Szolnok m. — 15, 19, 80, 120, 193, 279, 362, 412, 513
Tiszaszentmiklós, Tor. m., ma Jug.: Potiski Sveti Nikola — 15, 19
Tiszavárkony, JNkSZ. m., ma Szolnok m. — 537
Tiszavezseny, ma Vezseny, Szolnok m. — 16
Titel, BB. m., ma Jug. — 193
Tógyér, Tógyer, Tógyergyó, Tor. m., ma Rom.: Toager — 120, 161, 193, 196
Tokaj(puszta), ma Kaposszerdahelyhez tartozik, Somogy m. — 335
Tokod, Esztergom m., ma Komárom m. — 80, 120, 152, 175, 189, 193
Tolna, Tolna m. — 80, 120, 122, 193, 258, 357, 362, 448, 515
Tolna megye — 205, 320, 323, 324, 330, 333, 341, 365
Tolvádia, Tolvád, Tor. m., ma Rom.: Tolvădia — 120
Tomasevác, Tamáslaka, Tor. m., ma Jug.: Tomaševac — 193
Tompa, BB. m., ma BKk. m. — 469
Topolya, BB. m., ma Jug.: Bačka Topola — 162; *lásd még* Bácstopolya
Torda, Tor. m., ma Rom.: Turda — 193, 279, 362, 440
Tornya, Csanád m., ma Rom.: Turnu — 472
Torontáljózseffalva, Tor. m., ma Jug.: Obilićevo — 80; *lásd még* Józsefova
Torontál megye, ma Jug., Rom. — 162, 178, 179, 181, 200, 342, 497
Torontálszamos, Számos, Tor. m., ma Jug.: Samoš — 193; *lásd még* Szamos
Torontáltorda, Tor. m., ma Jug.: Vujicevo — 63, 362, 363
Torontálvásárhely, Tor. m., ma Jug.: Debeljača — 15
Torvaj, Somogy m. — 323, 326
Torzsa, BB. m., ma Jug.: Torža — 80, 120
Tótaradác, Felsőaradi, Tor. m., ma Jug.: Slovački Aradac — 162
Tóvámos, Borsod m. — 340
Törökbálint, PPSKk. m., ma Pest m. — 362
Törökbecse, Tor. m., ma Jug.: Novi Bečej — 16, 469
Törökkanizsa, Tor. m., ma Jug.: Nova Kanjiža — 15, 50, 51, 63, 80, 120, 193, 279, 362
Törökszákos, Temes m., ma Rom.: Sacoşul-Turcesc — 392, 497, 498
Törökszentmiklós, Szolnok m. — 63, 362, 412, 448, 499
Tövis, AF. m., ma Rom.: Teiuş — 205
Trencsén, Trencsén m., ma CSSZl.: Trenčín — 362, 509, 569
Trieszt, Au., ma Ol.: Trieste — 296, 394
Tula, SZU. — 172
Túrkeve, Szolnok m. — 15, 16, 19
Turócszentmárton, Turóc m., ma CSSZl.: Martin — 509
Tuzsina, Kovácspalota, Nyitra m., ma CSSZl.: Tužina — 15
Tver, SZU.: Kalinyin — 172

U

Ufa, SZU. — 172
Ugod, Veszprém m. — 63
Újarad, Temes m., ma Rom.: Aradul-Nou — 15, 19, 117, 497, 498
Újbesenyő, Újbessenyő, Temes m., ma Rom.: Beşenova-Nouă — 193, 499
Újdorog (Dorog) Esztergom m., ma Komárom m. — 152
Újfalu, Torontálújfalu, Tor. m., ma Jug.: Kriva Bara — 120, 335
Újpanád, Arad m., ma Rom.: Pănatul-Nou — 193
Újpest, ma Budapesthez tartozik — 15, 16, 50, 68, 70, 81, 98, 101, 120, 143, 189, 190, 193, 194, 195, 197, 201, 257, 258, 261, 279, 296, 297, 362, 364, 367, 408, 448, 515, 561, 569
Újsóvé, BB. m., ma Jug.: Ravno — 15, 16, 81, 120, 143, 193, 195, 362, 445, 448, 451
Újszász, JNkSZ. m., ma Szolnok m. — 498
Újszeged, Csongrád m. — 256
Újszentanna, Arad m., ma Rom.: Sîntana — 34
Újszentiván, Csongrád m. — 81. 120, 193
Újszép, Rinyaújszép, Somogy m. — 362
Újverbász, BB., m., ma Jug.: Novi Vrbas — 63
Újvidék, BB. m., ma Jug.: Novi Sad — 15, 16, 63, 80, 98, 144, 193, 279, 362, 378, 438, 445, 448, 506, 507, 508, 510, 511, 515, 569
Ungvár, Ung m., ma SZU.: Uzsgorod — 63, 81, 120, 167, 190, 193, 279, 293, 362, 363, 441, 448, 499, 515, 569
Úrhida, Fejér m. — 120

Ü

Üszög, Bar. m. — 334, 335, 339, 345

V

Vác, PPSKk. m., ma Pest m. — 204, 258, 270, 279, 282, 334, 362, 363, 448, 515, 569
Vadkert, Érsekvadkert, Nógrád m. — 364
Vágszereda, ma CSSZl. — 499
Vágújhely, Nyitra m., ma CSSZl.: Nové Mesto nad Váhom — 500, 509, 569
Vajdahunyad, Hunyad m., ma Rom.: Hunedoara — 569
Vajdaság *lásd* Vojvodina
Vámos, Zólyom m., ma CSSZl.: Mýto pod Ďumbierom — 362
Váralja, Tolna m. — 343
Várfancsika, Bihar m., ma Rom.: Fîşca — 120
Varjas, Temes m., ma Rom.: Variaş — 193
Várpalánka, Bereg m., ma SZU.: Palanok — 193
Várpalota, Veszprém m. — 342
Varsád, Tolna m. — 15, 51
Varsány, Nógrád m. — 340
Varsó, Warszawa — 374
Várşonkolyos, Bihar m., ma Rom.: Şuncuiuş — 193
Vas megye — 171
Vasas (bányatelep), ma Pécshez tartozik, Bar. m. — 342, 344, 346, 348, 349, 350, 352, 539, 540
Vashegy, Zala m., ma Jug. — 166
Vecsés, PPSKk. m., ma Pest m. — 499
Végvár, Temes m., ma Rom.: Tormac — 193
Vercsolog, Vércsorog, Bihar m., ma Rom.: Vîrciorog — 120, 121
Verebély, Bars m., ma CSSZl.: Vráble — 465
Vermes, vsz. KrSZ. m., ma Rom.: Vermeş — 193
Versec, Temes m., ma Jug.: Vršac — 362, 412, 445, 448, 507, 515, 569
Vértes, Bihar m. — 535
Veszprém, Veszprém m. — 189, 329, 362, 465
Veszprém megye — 191, 192, 329, 330, 333, 342
Vidnik — 193
Vinga, Temes m., ma Rom. — 464
Visnye, Somogy m. — 335
Visznek, Heves m. — 498
Vittenc, Nyitra m., ma CSSZl.: Chtelnica — 312
Vízakna, AF. m., ma Rom.: Ocna-Sibiului — 569
Vízvár, Somogy m. — 341
Vojvodina, Vajdaság, ma Jug. — 179
Vörösmart, Bar. m., ma Jug.: Zmajevac — 81, 120, 498
Vörösvár, Pilisvörösvár, PPSKk. m., ma Pest m. — 362

Z

Zagaica, Fürjes, Temes m., ma Jug.: Zagajica — 193
Zágráb, Zágráb m., ma Jug.: Zagreb — 78, 117, 120, 190, 201, 363, 378, 408, 437
Zalaegerszeg, Zala m. — 362, 448
Zala megye — 192, 342
Zalaszentgrót, Zala m. — 498
Zayugróc, Trencsén m., ma CSSZl.: Uhrovec — 509
Zámoly, Fejér m. — 120
Zárdaszentgyörgy, Monostorszentgyörgy, Temes m. — 497, 498
Zebegény, PPSKk. m., ma Pest m. — 204
Zenta, BB., ma Jug.: Senta — 63, 120, 362, 378, 461, 569
Zilah, Szilágy m., ma Rom.: Zălău — 362
Zombor, BB. m., ma Jug.: Sombor — 115, 120, 190, 192, 193, 195, 197, 243, 246, 270, 279, 362, 363, 378, 445, 448, 507, 508, 515
Zólyom, Zólyom m., ma CSSZl.: Zvolen — 166
Zürich, Svájc: Zurich — 15, 19

Zs

Zsámbék, PPSKk. m., ma Pest m. — 499
Zsebely, Széphely, Temes m., ma Rom.: Jebel — 193
Zsolna, Trencsén m., ma CSSZl.: Zilina — 51, 312, 362, 509, 515, 569
Zsombolya, Tor. m., ma Rom.: Jimbolia — 120, 362, 445, 448, 462, 470, 515

A LEVÉLTÁRI IRATOK JELZETEIBEN HASZNÁLT RÖVIDÍTÉSEK MAGYARÁZATA

alisp.	= alispáni
ált.	= általános
biz.	= bizalmas
BM.	= Belügyminisztérium levéltára
eln.	= elnöki
főisp.	= főispáni
főkap.	= főkapitánysági
főszb.	= főszolgabírói
ig.	= igazgatósági
Ig. min.	= Igazságügyminisztérium levéltára
ir.	= iratok
m.	= megyei
ME.	= Miniszterelnökség levéltára
MMI Archívum	= Magyar Munkásmozgalmi Intézet. Archívum
O.L.	= Országos Levéltár
PM.	= Pénzügyminisztérium levéltára
polg. m.	= polgármesteri
res.	= reservált (bizalmas)
üzletvez.	= üzletvezetőség

ILLUSZTRÁCIÓK JEGYZÉKE

1. Harc a tüntető budapesti munkások és a rendőrök között 1901 február 15-én. (Rajz. — Népszava Naptár az 1903. évre. Budapest [é. n.] Népszava. 25. old.) 200—201
2. Budapesti szociáldemokrata tüntetés 1904-ben. (Fénykép a Tolnai Világlapja 1904 augusztus 14-i számából.) 200—201
3. Az 1904. évi vasutassztrájk. Katonaság szállja meg a pályaudvarokat. (Fénykép a Tolnai Világlapja 1904 május 1-i számából.) 200—201
4. Az élesdi sortűz. (Rajz a Tolnai Világlapja 1904 május 1-i számából.) 200—201
5. „Szabadság vagy halál!" (Az orosz forradalom kitörését üdvözlő cikk a Népszava 1905 január 26-i számából.) 250—251
6. A budapesti főiskolák szocialista hallgatói manifesztumban üdvözlik az orosz forradalmárokat (1905 február 26). (MMI Archívum. Röpiratgyűjtemény. — 19/1905. II/814/l.) 250—251
7. Szociáldemokrata hetilapok és folyóiratok 288—289
8. Korabeli brosúrák címlapja 288—289
9. A csepeli Weiss Manfréd-gyár sztrájkoló munkásai a városligeti sztrájktanyán. (Fénykép a Tolnai Világlapja 1905 június 25-i számából.) 304—305
10. Részlet a pécsi járási főszolgabírónak az alispánhoz küldött jelentéséből, amelyben beismeri a tőkések és a karhatalom vereségét, s a sztrájkolók követeléseinek teljesítésével a sztrájk befejezését javasolja. (MMI Archívum. Baranya m. alisp. ir. 1905—9554.) 304—305

11. „Vörös Péntek". — Tüntetők az Országház téren. (Fénykép a Vasárnapi Ujság 1905 szeptember 24-i számából.) ..... 366—367
12. Az orosz forradalommal foglalkozó szociáldemokrata brosúrák címlapja (1906). 366—367
13. Szociáldemokrata szakszervezeti lapok. ..... 448—449
14. Szociáldemokrata nemzetiségi lapok ..... 448—449
15. Csendőrsortűz. (Rajz a Kis Ujság 1905 július 1-i számából.) ..... 466—467
16. Darányi Ignác földművelésügyi miniszter előterjesztése I. Ferenc József királynak az 1906. évi aratósztrájkról. (Részlet. — O.L. FM. eln. 1906—160. 6667.) ..... 466—467
17. 1907 október 10 Szegeden. A tüntetők felvonulása. (Fénykép az MMI Archívumából.) 562—563
18. 1907 október 10 Pécsett. Gyülekezés a felvonulás előtt. (Fénykép az Október 10. című szociáldemokrata emléklapból.) ..... 562—563
19. „Vörös Csütörtök" Budapesten (1907 október 10). (Fénykép a Vasárnapi Ujság 1907 október 20-i számából.) ..... 562—563
20. Földmunkások az 1907 október 10-i budapesti tüntetésen. (Fénykép a Vasárnapi Ujság 1907 október 20-i számából.) ..... 562—563

TARTALOM

ELŐSZÓ 5

I.

A MUNKÁS- ÉS SZEGÉNYPARASZT-MOZGALMAK FELLENDÜLÉSE, A FORRADALMI VÁLSÁG ÉRLELŐDÉSE A 20. SZÁZAD ELSŐ ÉVEIBEN

1900—1904

A MAGYARORSZÁGI SZOCIÁLDEMOKRATA PÁRT VII. KONGRESSZUSA. 1900 ÁPRILIS 15—16 ..... 11—19

1. A Budapesti Egyesült Munkásszervezetnek a kongresszushoz intézett jelentése leleplezi a pártvezetőség opportunizmusát. (Jelentés a Budapest fő- és székvárosi állami rendőrség 1900. évi működéséről.) 11
2. A Magyarországi Szociáldemokrata Párt VII. kongresszusának tárgyalásaiból. (Népszava, 1900 április 19.) ..... 15—19
   - Kongresszusi küldöttek 15
   - A pártvezetőség megválasztása 16
   - Mezőfi Vilmos kizárása 16
   - Szervezkedés és sajtó 17
   - Indítványok 17
   - Az agitáció szabadsága 17
   - Politikai és gazdasági mozgalom 17
   - Küzdelem az általános választójogért 18
   - A községi választások és a szociáldemokrata párt 18
   - Az 1900. évi nemzetközi pártkongresszus 18

A MAGYARORSZÁGI ÚJJÁSZERVEZETT SZOCIÁLDEMOKRATA PÁRT MEGALAKULÁSA. 1900 ÁPRILIS 16 ..... 19—24

3. Rendőrségi jelentés a Magyarországi Újjászervezett Szociáldemokrata Párt megalakulásáról. (Jelentés a Budapest fő- és székvárosi állami rendőrség 1900. évi működéséről.) ..... 19—22
   - A párt programja 20
   - A párt ideiglenes szervezeti szabályzata 21
   - A pártvezetőség megválasztása 22
   - A földművelők országos 11-es bizottságának megválasztása 22
   - Indítvány az erdélyrészi párt szervezése tárgyában 22
4. Rendőrségi jelentés a Magyarországi Újjászervezett Szociáldemokrata Párthoz csatlakozó Erdélyrészi Szociáldemokrata Párt országos értekezletéről. (Jelentés a Budapest fő- és székvárosi állami rendőrség 1900. évi működéséről.) 23—24
   - Szervezkedés 23
   - Nemzetiségi politika és a szociáldemokrácia 23

SZTRÁJK- ÉS BÉRMOZGALMAK. 1900 MÁJUS—OKTÓBER ..... 25—30

Sztrájk a Ganz-gyárban. 1900 május 28—június 11 (5—6) ..... 25—26

5. Tudósítás a Ganz-gyári munkások sztrájkjának kitöréséről. (Népszava, 1900 május 29.) 25
6. Közlemény a sztrájkoló Ganz-gyári munkások győzelméről. (Friss Ujság, 1900 június 9.) 25

Sztrájk az Állami Gépgyárban. 1900 május 29—július 6 (7—8) ..... 26—27
7. Tudósítás az állami gépgyári sztrájk kitöréséről. (Friss Ujság, 1900 június 19.) 26
8. A Népszava cikke a sztrájk tanulságairól. (Népszava, 1900 július 7.) 27
A budapesti villamosvasút alkalmazottainak sztrájkja. 1900 június 24—25 (9—10) ... 27—29
9. Tudósítás a villamosvasúti alkalmazottak sztrájkjának kitöréséről. (Friss Ujság, 1900 június 25.) 27
10. Közlemény a sztrájk befejezéséről. (Népszava, 1900 június 28.) 28
Sztrájk a Riegler-féle papírgyárban. 1900 szeptember 7 — október 1 (11—12) ..... 29—30
11. Tudósítás a sztrájk kitöréséről. (Népszava, 1900 szeptember 11.) 29
12. A nyomdászok csatlakoznak a sztrájkolókhoz. (Friss Ujság, 1900 szeptember 13.) 30

A MAGYARORSZÁGI SZOCIÁLDEMOKRATA PÁRT ELMÉLETI MEGNYILATKOZÁSAIBÓL ..... 30—32
13. A Népszava cikke az osztályharcról. (Népszava, 1900 május 24.) 30
14. Levél a Népszavához a hazafiságról és a nemzetköziségről. (Népszava, 1900 július 5.) 31

A MAGYARORSZÁGI SZOCIÁLDEMOKRATA PÁRT RÉSZVÉTELE A II. INTERNACIONÁLÉ 1900. ÉVI PÁRIZSI KONGRESSZUSÁN. 1900 SZEPTEMBER 23—27 ..... 33—37
15. A Magyarországi Szociáldemokrata Párt jelentése a II. Internacionálé párizsi kongresszusához. (Népszava, 1900 szeptember 22., 25., 29., október 2., 6.) 33

A MUNKANÉLKÜLIEK MOZGALMAI 1901 ELSŐ FELÉBEN ..... 37—42
16. Tudósítás 5000 budapesti munkanélküli tüntetéséről. (Népszava, 1901 január 8.) 37
17. A Friss Ujság tudósítása a budapesti munkanélküliek tüntetéséről. (Friss Ujság, 1901 február 16.) 38
18. A munkanélküliek jogot és munkát követelő röpirata. (Népszava, 1901 március 2.) 40
19. Tudósítás a pozsonyi munkanélküliek tüntetéséről. (Népszava, 1901 március 12.) 41

A PÁRIZSI KOMMÜN 30. ÉVFORDULÓJA ..... 42—43
20. A budapesti munkásság megemlékezése a Párizsi Kommün 30. évfordulójáról. (Népszava, 1901 április 6.) 42

BUDAPEST MUNKÁSAINAK ROKONSZENV-TÜNTETÉSE AZ OROSZORSZÁGI PROLETARIÁTUS MELLETT ..... 43—45
21. A Népszava felhívja a magyar munkásságot, hogy az orosz proletariátus iránt érzett szolidaritása jegyében ünnepelje május 1-ét. (Népszava, 1901 április 30.) 43
22. A pártvezetőség felhívása a munkásokhoz: népgyűlésen fejezzék ki rokonszenvüket az orosz proletariátus iránt. (1901 május. — MMI Archívum. Röpiratgyűjtemény. I. 1/1901/V.) 44
23. A rendőrség szétveri az oroszországi eseményekkel foglalkozó munkásgyűlést. (Népszava, 1901 május 7.) 45

A MAGYARORSZÁGI SZOCIÁLDEMOKRATA PÁRT VIII. KONGRESSZUSA. 1901 MÁJUS 26—27 ..... 46—53
24. A pártvezetőség jelentése a Magyarországi Szociáldemokrata Párt VIII. kongresszusához. (Népszava, 1901 május 23.) 46

SZTRÁJKMOZGALMAK. 1901 MÁJUS—DECEMBER ..... 53—58
A resicai román és magyar munkások sztrájkja. 1901 május 24—június 19 (25—28) ..... 53—56
25. Tudósítás a resicai sztrájk kitöréséről. (Népszava, 1901 május 30.) 53

26. Tudósítás a resicai eseményekről. (Népszava, 1901 június 13.) 54
27. A budapesti munkások szolidaritást vállalnak a sztrájkoló resicai munkásokkal. (Népszava, 1901 június 18.) 54
28. A resicai munkások győzelméről. (Famunkások Szaklapja, 1901 június 22.) 55
4000 budapesti konfekciómunkás sztrájkja. 1901 július 1—6 (29—30) ..... 56—57
29. A sztrájk kitörése. (Népszava, 1901 július 2.) 56
30. Tudósítás a konfekciómunkások sztrájkjának részleges győzelméről. (Népszava, 1901 július 9.) 57
31. Sztrájk a diósgyőri vasgyárban. (Népszava, 1901 december 19.) 57

A MAGYARORSZÁGI SZOCIÁLDEMOKRATA PÁRT RÉSZVÉTELE AZ 1901-ES ORSZÁGGYŰLÉSI KÉPVISELŐVÁLASZTÁSOKON ..... 58—63
32. A Magyarországi Szociáldemokrata Párt választási felhívása Magyarország választópolgáraihoz és munkásnépéhez. (1901 augusztus. — MMI Archívum. Röpiratgyűjtemény. I. 1901/III/758/1.) 58

A MUNKANÉLKÜLIEK MOZGALMAI 1901 VÉGÉN ..... 63—67
33. Munkanélküliség a vasiparban. (Népszava, 1901 október 19.) 63
34. A Magyarországi Szakszervezeti Tanács beadványa az országgyűlés képviselőházához a munkanélküliség tárgyában. (Vas- és Fémmunkások Szaklapja, 1901 november 21.) 64
35. Tudósítás a budapesti munkanélküliek tüntető felvonulásáról. (Népszava, 1901 december 24.) 66

A MAGYARORSZÁGI SZAK- ÉS ÖNKÉPZŐ-EGYLETEK II. KONGRESSZUSA. 1901 DECEMBER 25—26 ..... 67—73
36. A kongresszus tárgyalásaiból. (Népszava, 1901 december 28., 31.) ..... 67—73
A kongresszus megnyitása 67
A végrehajtó bizottság jelentése 68
Munkásvédő törvények 70
Munkásbiztosítás 71
Munkáskamarák 71
Végrehajtó bizottság választása 72
A fegyházi munka rendezése 72
A szakegyesületek kapcsolata 72
Szakszervezeti irodalom és önképzés 73

HÍREK AZ OROSZORSZÁGI ESEMÉNYEKRŐL ..... 73—75
37. Tudósítás az oroszországi munkásság és egyetemi ifjúság közös megmozdulásairól. (Népszava, 1902 március 1.) 73
38. A Népszava cikke az oroszországi forradalmi fellendülésről. (Népszava, 1902 március 22.) 74

A MAGYARORSZÁGI SZOCIÁLDEMOKRATA PÁRT IX. KONGRESSZUSA. 1902 MÁRCIUS 30—ÁPRILIS 1 ..... 76—89
39. A pártvezetőség jelentése a Magyarországi Szociáldemokrata Párt IX. kongresszusához. (Népszava, 1902 március 27.) 76
40. A Magyarországi Szociáldemokrata Párt IX. kongresszusának tárgyalásaiból. (Népszava, 1902 április 3.) ..... 80—88
A pártvezetőség jelentésének megvitatása 81
Szervezkedés és sajtó 81
A szociáldemokrata párt gazdasági politikája 82
A pártvezetőség megválasztása 86
Általános választói jog 87
Pártprogram 87
A földművelő-munkások jogviszonyai 87
A munkanélküliség 87

41. Ellenzéki bírálat a szociáldemokrata párt vezetőségéről. (A Cipész, 1902 április 15.) ... 88

MUNKÁSMEGMOZDULÁSOK, SZTRÁJKOK 1902-BEN ... 89—97

42. Tudósítások a székesfehérvári kőművessztrájkról. (Népszava, 1902 április 10., 15.) ... 89
43. Munkanélküliek tüntetése Szegeden. (Népszava, 1902 április 12.) ... 90
44. A Békés megyei főispán a belügyminisztertől állandó katonaság kihelyezését kéri Hódmezővásárhelyre az erősödő munkásmozgalom letörésére. (1902 április 11. — O. L. BM. eln. 1902—IX.—2505.) ... 90
45. Hutschenreiter Sándor rendőrbiztos jelentése a főkapitánysághoz a budapesti szlovák munkások gyűléséről. (1902 április 16. — MMI Archívum. Bp. főkap. ir. 1902—608. eln. res.) ... 91
46. A Nicholson-gépgyári kazánkovácsok és hidászmunkások sztrájkjáról. (Vas- és Fémmunkások Szaklapja, 1902 május 7.) ... 92
47. A Népszava cikkei a kisbirtokos parasztságról. (Népszava, 1902 október 7., 25.) 93

Sztrájk a győri vagongyárban. 1902 szeptember 30—október 22 (48—50) ... 94—97

48. Tudósítás a győri vagongyári munkások sztrájkjáról. (Népszava, 1902 október 11.) ... 94
49. A sztrájkoló vagongyári munkások felhívása „Győr város polgáraihoz és munkásaihoz". (Népszava, 1902 október 21.) ... 95
50. A Győri Munkások Lapja a vagongyári sztrájk eredményeiről. (Győri Munkások Lapja, 1902 október 26.) ... 96

A BUDAPESTI MUNKÁSSÁG TILTAKOZÓ GYŰLÉSE A CIVILLISTA ÉS A HADSEREG LÉTSZÁMÁNAK FELEMELÉSE ELLEN. 1902 NOVEMBER 30... 97—100

51. Groszmann Miksa beszéde a civillista felemelése ellen. (Groszmann Miksa — Bokányi Dezső — Weltner Jakab. Civillista, katonaság, kivándorlás. Három beszéd.) ... 97
52. Bokányi Dezső beszéde a hadsereg létszámának felemelése ellen. (Groszmann Miksa — Bokányi Dezső — Weltner Jakab. Civillista, katonaság, kivándorlás. Három beszéd.) ... 99

ÍNSÉG ÉS MUNKANÉLKÜLISÉG BUDAPESTEN ÉS KÖRNYÉKÉN ... 101—102

53. A budapesti rendőrfőkapitány jelentése a belügyminiszternek a fővárosban és környékén uralkodó ínségről és munkanélküliségről. (1903 január 11. — MMI Archívum. Pest m. főisp. ir. 1903—79.) ... 101

AZ OROSZORSZÁGI MUNKÁSMOZGALOMRÓL ... 102—104

54. A Győri Munkások Lapja az oroszországi forradalmárok hősiességéről. (Győri Munkások Lapja, 1903 január 18.) ... 102
55. Szabó Ervin az oroszországi munkásmozgalom fejlődéséről. (Huszadik Század, 1903 január—június.) ... 103

SZTRÁJKMOZGALMAK. 1903 JANUÁR—MÁJUS ... 104—114

A Hofherr és Schrantz-gyár munkásainak sztrájkja „a jutalmazási rendszer" bevezetése ellen. 1903 január 2—február 16 (56—58) ... 104—107

56. Tudósítás a sztrájk kitöréséről. (Népszava, 1903 január 6.) ... 104
57. Tárgyalások a Hofherr és Schrantz-gyári sztrájkoló munkások bizalmi férfiai és a gyártulajdonos között. (Népszava, 1903 január 8.) ... 105
58. A Népszava közleménye a Hofherr és Schrantz-gyári sztrájk részleges győzelméről. (Népszava, 1903 február 19.) ... 107
59. Tudósítások a debreceni munkások sztrájkharcáról. (Népszava, 1903 március 28., 31.; Friss Ujság, 1903 április 7., 22.) ... 107
60. Ady Endre a nagyváradi varrólányok sztrájkjáról. (Nagyváradi Napló, 1903 április 1.) ... 108

A budapesti kőfaragók sztrájkja. 1903 március 23—május 18 (61—63) ..... 110—111
61. A kőfaragó-munkások követelései. (Népszava, 1903 március 12.) 110
62. Tudósítás a sztrájk kitöréséről. (Népszava, 1903 március 28.) 110
63. A budapesti kőfaragók sztrájkjának győzelme. (Népszava, 1903 május 28.) 111

A villamosvasúti alkalmazottak sztrájkja. 1903 április 9—17 (64—66) ..... 111—114
64. Tudósítás a villamosvasúti alkalmazottak sztrájkjának kitöréséről. (Népszava, 1903 április 9.) 111
65. A Népszava közli a sztrájkoló villamosvasúti munkásoknak a kereskedelemügyi miniszterhez intézett táviratát és a munkában levő alkalmazottakhoz szóló felhívását. (Népszava, 1903 április 11.) 112
66. A villamosvasúti alkalmazottak sztrájkjának befejezése. (Népszava, 1903 április 23.) 113

A MAGYARORSZÁGI SZOCIÁLDEMOKRATA PÁRT X. KONGRESSZUSA. 1903 ÁPRILIS 12—14 ..... 114—144
67. A Magyarországi Szociáldemokrata Párt vezetőségének jelentése a X. kongresszushoz. (Népszava, 1903 április 9.) 114
68. A Magyarországi Szociáldemokrata Párt X. kongresszusának tárgyalásaiból. (A Magyarországi Szociáldemokrata Párt 1903. évi április hó 12-én, 13-án és 14-én Budapesten tartott X. pártgyűlésének jegyzőkönyve.) ..... 120—143
A külföldi vendégek üdvözlete 120
A pártvezetőség jelentésének vitája 121
A párt szervezeti szabályzata 124
A szervezeti szabályzat vitája 125
A Magyarországi Szociáldemokrata Párt szervezeti szabályzata 127
Állásfoglalás az ország gazdasági politikájához 131
A pártvezetőség megválasztása 136
A pártprogram 136
A Magyarországi Szociáldemokrata Párt programja 138
Harc a klerikalizmus ellen 142
69. A Votul Poporului a román munkásság kongresszusi képviseletéről. (Votul Poporului, 1903 április 18.) 143

A VAS- ÉS FÉMMUNKÁSOK ORSZÁGOS SZÖVETSÉGÉNEK MEGALAKULÁSA 144—145
70. A vas- és fémmunkások országos kongresszusa. (Népszava, 1903 április 18.) 144

ADY ENDRE 1903 MÁJUS 1-RŐL ÉS A MAGYAR SZOCIALISTÁK HAZAFISÁGÁRÓL ..... 145—146
71. Ady Endre 1903 május 1-ről. (Nagyváradi Napló, 1903 május 1.) 145
72. Ady Endre a magyarországi szocialisták hazafiságáról. (Nagyváradi Napló, 1903 június 28.) 146

A MAGYARORSZÁGI SZOCIÁLDEMOKRATA PÁRT ÁLLÁSFOGLALÁSA A KORMÁNYVÁLSÁG KÉRDÉSÉBEN 147
73. A Magyarországi Szociáldemokrata Párt az „ezeréves alkotmányt" védelmezve tiltakozik az exlex állapot ellen. (Népszava, 1903 május 16.) 147

SZTRÁJKMOZGALMAK. 1903 JÚNIUS—SZEPTEMBER ..... 148—158
A pozsonyi munkások sztrájkmozgalma (74—75) ..... 148—149
74. Tudósítás a pozsonyi munkások sztrájkjáról. (Népszava, 1903 június 18.) .. 148
75. Rendőrségi jelentés a pozsonyi sztrájkokról. (A magyarországi szocialisztikus munkásmozgalmak az 1903. évben.) 148
76. Tudósítás a nagyváradi napszámos-munkások sikeres sztrájkjáról. (Népszava, 1903 július 11.) 149

Az annavölgyi bányászsztrájk. 1903 június 27—július 11 (77—80) ..... 150—154

77. Az annavölgyi bányászsztrájk kitöréséről és a sztrájkolók követeléseiről. (Népszava, 1903 július 2.) 150

78. Az annavölgyi bányakapitányságon felvett jegyzőkönyv a bányahatóság kísérleteiről a sztrájk elfojtására. (1903 július 4. — MMI Archívum. Bányakapitánysági iratok. 1903—21745.) 152

79. Az annavölgyi bányakapitányság és a szolgabíró hirdetménye a sztrájkoló bányászok elbocsátásáról. (1903 július 4. — MMI Archívum. Bányakapitánysági iratok. 1903—21745.) 153

80. A Népszava közleménye az annavölgyi és dorogi bányászsztrájk győzelméről. (Népszava, 1903 július 14.) 153

Román és magyar bányászok sztrájkja Aninán. 1903 július 18—szeptember 24 (81—82) .... 155—156

81. Tudósítás az aninai román és magyar bányászok sztrájkjáról. (Adeverul, 1903 augusztus 23.) 155

82. Közlemény az aninai bányászsztrájk eseményeiről. (Adeverul, 1903 szeptember 13.) 155

Sztrájk a Ganz Vasöntő- és Gépgyárban. 1903 augusztus 28—október 13 (83—85) .... 156—158

83. A Vas- és Fémmunkások Szaklapja a Ganz-gyári sztrájk kitöréséről. (Vas- és Fémmunkások Szaklapja, 1903 szeptember 3.) 156

84. Tudósítás a Schlick-gyári vasöntők csatlakozásáról a Ganz-gyári munkások sztrájkjához és a gyárosok összefogásáról a sztrájkoló munkások ellen. (Vas- és Fémmunkások Szaklapja, 1903 október 8.) 157

85. Tudósítás a Ganz-gyári sztrájk befejezéséről. (Vas- és Fémmunkások Szaklapja, 1903 október 22.) 158

AZ ADEVERUL AGITÁCIÓJA A MAGYARORSZÁGI ROMÁN MUNKÁSSÁG ÉS PARASZTSÁG KÖZÖTT ..... 158—159

86. Egy román földmunkás levele az Adeverul terjesztéséről. (Adeverul, 1903 augusztus 23.) 158

87. A román parasztság földköveteléséről. (Adeverul, 1903 augusztus 30.) 159

A MAGYARORSZÁGI SZOCIÁLDEMOKRATA PÁRT ÁLLÁSFOGLALÁSA AZ OSZTRÁK ELNYOMÁS POLITIKAI MEGNYILVÁNULÁSÁVAL KAPCSOLATBAN ..... 160—161

88. Válasz a chlopyi hadparancsra. (Népszava, 1903 szeptember 22.) 160

A MEZŐGAZDASÁGI MUNKÁSOK MOZGALMAIRÓL ..... 161—164

89. Tudósítás az alföldi aratósztrájkokról. (Alföldi Munkáslap, Hódmezővásárhely. 1903 július 19.) 161

90. Rendőrségi jelentés a mezőgazdasági munkások bérmozgalmairól. (A magyarországi szocialisztikus munkásmozgalmak az 1903. évben.) 162

A MUNKÁSMOZGALOM ERŐSÖDÉSE VIDÉKEN ..... 164—171

91. A salgótarjáni bányászok gyűlése. (Friss Ujság, 1903 augusztus 22.) 164

Általános sztrájk Pécsett. 1903 szeptember—október (92—93) ..... 164—165

92. A pécsi általános sztrájk kitöréséről. (Népszava, 1903 október 6.) 164

93. A pécsi általános sztrájk győzelméről. (Népszava, 1903 október 13.) 165

94. Tudósítás az ózdi munkások helyzetéről. (Népszava, 1903 november 19.) 166

95. Az ungvári bútorgyári munkások sztrájkjáról. (Népszava, 1903 november 24.) 167

96. A Kecskeméti Munkás beköszöntője. (Kecskeméti Munkás, 1903 december.) 169

97. A körmendi járás főszolgabírája a Vas megyei főispánhoz intézett jelentésében beszámol a szociáldemokrata Petőfi Asztaltársaság működéséről. (1903 december 11. — MMI Archívum. Vasm. főisp. ir. 1903—810.) 171

AZ OROSZORSZÁGI SZOCIÁLDEMOKRATA MUNKÁSPÁRT II. KONGRESSZUSÁRÓL . . . 171—174

98. A Népszava az Oroszországi Szocialdemokrata Munkaspárt II. kongresszusáról. (Népszava, 1903 december 19.) .. 171

99. Polgári radikális lap az Oroszországi Szociáldemokrata Munkáspárt II. kongresszusáról. (A Jovendő, 1903 december 27.) 173

100. A Huszadik Század az Oroszországi Szociáldemokrata Munkáspárton belul lezajlott szervezeti vitáról. (Huszadik Század, 1904 július—december.) 174

AZ ELSŐ ORSZÁGOS BÁNYÁSZÉRTEKEZLET. 1903 DECEMBER 26—27 174—177

101. Jegyzőkönyv az első országos bányászértekezlet tanácskozásairól. (A bányászok helyzete.) 174

A SZOCIALIZMUS TANÍTÁSAINAK TERJEDÉSE A NEMZETISÉGI PROLETÁROK KÖZÖTT 177—181

102. Torontál megye kozigazgatási bizottságának jelentései a miniszterelnokhöz a nemzetiségi teruleteken terjedő szocialista mozgalmakról. (1903 augusztus 10—1904 március 14. O. L. ME. 1903— XXXVII—3564., O. L. ME. 1904— XXXVII—1850.) 177

103. A román-magyar munkásszolidaritásról. (Adeverul, 1904 február 14.) 179

104. Temes megye főispánjának jelentése a miniszterelnokhoz az 1903. évi szocialista mozgalmakról. (1904 március 30. — O. L. ME. 1904—XXXVII—1606.) 180

105. Rendőrségi jelentés a szerb és magyar szegényparasztság foldosztó törekvéseiről. (A magyarországi szocialisztikus munkásmozgalmak az 1904. évben.) 180

A TISZA-KORMÁNY A MUNKÁSSÁG ELLEN 181—184

106. Tisza István belugyminiszter körrendelete a főispánokhoz a munkásgyűlések betiltásáról. (1904 január 16. — MMI Archívum. Csanád m. főisp. biz. 1904—5.) 181

107. Tisza István a szociáldemokrata agitáció megakadályozásara hívja fel a főispánokat. (1904 március 1. — MMI Archívum. A. XV. 1/1904/3. Somogy m. főisp. biz. 1904—38. eln.) 182

108. A Magyar Vasművek és Gépgyárak Országos Egyesulete az állam fokozottabb támogatását kéri a munkások novekvő sztrájkmozgalmával szemben. (1904 március 31. — MMI Archívum. Vasas Szakszervezet. 1904—1.) 182

A MAGYARORSZÁGI SZOCIÁLDEMOKRATA PÁRT XI. KONGRESSZUSA. 1904 ÁPRILIS 3—5 184—201

109. A pártvezetőség jelentése a Magyarországi Szociáldemokrata Párt XI. kongresszusának. (Népszava, 1904 március 31.) 184

110. A kongresszus tárgyalásaiból. (A Magyarországi Szociáldemokrata Párt 1904. évi április hó 3-án, 4-én és 5-én Budapesten tartott XI. pártgyűlésének jegyzőkonyve.) 193—200

A pártvezetőség jelentése 193
Pártsajtó 195
A pártszervezetek kiépítése 196
A foldműves munkásság szervezése 196
Az általános választójog . 198
Az agitáció szabadsága 198
A nemzetiségek és a szociáldemokrata párt . 199
A nemzetkozi kongresszus 199

111. A Narodna Recs a kongresszus jelentőségéről. (Narodna Recs, 1904 április 8.) 200

A VASUTASOK ORSZÁGOS SZTRÁJKJA. 1904 ÁPRILIS 19—24 201—212

112. Tudósítások a vasutassztrájk kitöréséről és kezdeti eseményeiről. (Friss Ujság, 1904 április 20., 21.) 201

113. Tisza István távirata a főispánoknak, amelyben elrendeli a vasutasok mozgalmának elfojtására kivezényelt karhatalom támogatását. (1904 április. — O. L. BM. eln. 1904—27—2499.) ... 205
114. A király mozgósítási parancsa. (Magyar Vasutas, 1904 május 1.) ... 205
115. Tudósítás a sztrájktanya feloszlatásáról. (Friss Ujság, 1904 április 24.) ... 206
116. A Magyarországi Szociáldemokrata Párt állásfoglalása az országos vasutassztrájk ügyében. (Népszava, 1904 április 26.) ... 207
117. A vasutassztrájk befejezése. (Friss Ujság, 1904 április 26.) ... 208
118. A MÁV igazgatójának körlevele az üzletvezetőkhöz a sztrájkban részt vett vasúti alkalmazottak felelősségrevonásáról. (1904 április 26. — MMI Archívum. MÁV ig. biz. 1904—73170.) ... 209
119. Részletek Landler Jenőnek a vasutasok perében mondott védőbeszédéből. (A tizenhármak bűnpere.) ... 210
120. A MÁV igazgatósága körlevélben kéri az üzletvezetőktől a vasutassztrájk leverésében kitűnt katonatisztek névsorának felterjesztését. (1904 július 17. — MMI Archívum. MÁV ig. biz. Szegedi MÁV üzletvez. 1904—105. eln.) 211

ÁLTALÁNOS SZTRÁJK DEBRECENBEN. 1904 ÁPRILIS 20—23 ... 212—216

121. A debreceni kefegyári munkások követelései. (1904 március 28. — MMI Archívum. Szám nélkül. Sztrájkügyek. Debreceni kefegyári sztrájk. 1904.) ... 212
122. A debreceni kefegyári munkások röplapban kérik dolgozó társaik segítségét. (1904 április. — MMI Archívum. Szám nélkül. Sztrájk ügyek. Debreceni kefegyári sztrájk. 1904.) ... 213
123. A debreceni munkások feliratban jelentik be csatlakozásukat a kefegyári munkások sztrájkjához. (1904 április 21. — MMI Archívum. Szám nélkül. Sztrájkügyek. Debreceni kefegyári sztrájk. 1904.) ... 213
124. Tudósítás az általános sztrájk kitöréséről. (Friss Ujság, 1904 április 23.) ... 214
125. A sztrájkoló debreceni munkások győzelme. (Népszava, 1904 április 28.) ... 215

AZ ÉLESDI SORTŰZ. 1904 ÁPRILIS 24 ... 216—224

126. Tudósítás az élesdi eseményekről. (Népszava, 1904 április 26.) ... 216
127. A Népszava cikke a szociáldemokrata párt állásfoglalásáról és az élesdi sortűz hatásáról. (Népszava, 1904 április 28.) ... 217
128. Az Adeverul cikke az élesdi vérengzésről. (Adeverul, 1904 május 1.) ... 218
129. Ügyészi vádirat az élesdi zendülésben részt vett román és magyar munkások és szegényparasztok ellen. (1904 május 20. — O. L. Ig. min. 1904—6555.) 219

ÁLTALÁNOS FUVAROSSZTRÁJK BUDAPESTEN. 1904 ÁPRILIS 24—MÁJUS 2 224—226

130. A sztrájk kezdete. (Friss Ujság, 1904 április 25.) ... 224
131. A sztrájk befejezése. (Népszava, 1904 május 3.) ... 225

A KORMÁNY A MUNKÁSMOZGALOM ELLEN ... 226—229

132. A kecskeméti rendőrkapitány jelentése a rendőrkapitányi hivatalhoz a keresztényszocialista munkásegylet gyűlésének a szociáldemokraták részéről történt megzavarásáról. (1904 május 13. — MMI Archívum. Kecskeméti polgárm. eln. ir. 1904—101. eln.) ... 226
133. A belügyminiszter felhívása a főispánokhoz szociáldemokrata egyletek alakításának megakadályozása érdekében. (1904 május 25. — MMI Archívum. Csanád m. főisp. biz. 1904—30.) ... 227
134. A kereskedelemügyi miniszter javaslata a miniszterelnöknek a sztrájkok megakadályozására. (1904 augusztus 8. — O. L. ME. 1904—VII—3987.) ... 228

ÁLTALÁNOS SZTRÁJK ARADON. 1904 JÚNIUS 3—JÚNIUS 8 ... 229—231

135. A sztrájk kitörése. (Friss Ujság, 1904 június 4.) ... 229
136. Katonaság kirendelése a sztrájk letörésére. (Friss Ujság, 1904 június 5.) ... 230
137. A sztrájkoló aradi munkások győzelme. (Népszava, 1904 június 9.) ... 230

MARX ÉS ENGELS MŰVEI MAGYAR NYELVEN ..... 231—232
138. Marx és Engels műveinek magyar nyelven való megjelentetéséről. (Népszava, 1904 augusztus 18.) 231

A MAGYARORSZÁGI SZOCIÁLDEMOKRATA PÁRT RÉSZVÉTELE A II. INTERNACIONÁLÉ 1904-ES AMSTERDAMI KONGRESSZUSÁN. 1904 AUGUSZTUS 14—20 ..... 233—235
139. A párt képviselete az amsterdami nemzetközi szociáldemokrata kongresszuson. (A magyarországi szocialisztikus munkásmozgalmak az 1904. évben.) 233
140. A revizionizmus a lassúbb fejlődés elfogadható taktikája. Szociáldemokrata vezetők véleménye a revizionizmusról. (Népszava, 1904 augusztus 13.) 233

A MUNKÁSSÁG MOZGALMAI. 1904 SZEPTEMBER—NOVEMBER ..... 235—237
141. Építőmunkások bérmozgalma. (Építőmunkás, 1904 szeptember 15.)..... 235
142. A Szakszervezeti Értesítő a kormány sztrájkrendeleteiről. (Szakszervezeti Értesítő, 1904 november.) 237

A SZAKSZERVEZETEK III. ORSZÁGOS KONGRESSZUSA ÉS A SZAKSZERVEZETI MOZGALOM FEJLŐDÉSE ..... 237—246
143. A Szakszervezeti Tanács végrehajtó bizottságának jelentéséből. (Az 1904. évi december hó 25-én és 26-án Budapesten tartott III. szakszervezeti kongresszus jegyzőkönyve.) 237
144. A kongresszus tárgyalásaiból. (Az 1904. évi december hó 25-én és 26-án Budapesten tartott III. szakszervezeti kongresszus jegyzőkönyve.) ..... 241—246
Szervezkedés és agitáció 241
A Szakszervezeti Tanács szabályzata 242
A Szaktanács megválasztása 243
Sztrájk és bojkott 244
Sztrájkszabályzat 244
Munkásvédelem 245
Munkaközvetítés 245
Indítványok 246

II.

AZ ELSŐ OROSZ FORRADALOM HATÁSA A MAGYARORSZÁGI MUNKÁSMOZGALOMRA. A MUNKÁSSÁG ÉS A SZEGÉNYPARASZTSÁG HARCAI A FORRADALMI VÁLSÁG ÉVEIBEN. A SZOCIÁLDEMOKRATA PÁRTVEZETŐSÉG ÁRULÁSA

1905—1907

AZ ELSŐ OROSZ FORRADALOM KITÖRÉSÉNEK VISSZHANGJA A MAGYARORSZÁGI MUNKÁSSÁG KÖRÉBEN. A SZOCIÁLDEMOKRATA PÁRTNAK AZ OROSZORSZÁGI FORRADALOMMAL KAPCSOLATOS ÁLLÁSFOGLALÁSA ..... 249—254

145. Tudósítás a bakui sztrájkról. (Népszava, 1905 január 14.) 249
146. A Crvena Sloboda az orosz forradalom jelentőségéről. (Crvena Sloboda, 1905 január.) 249
147. A Népszava az orosz forradalom jelentőségéről, az oroszországi és a magyarországi proletariátus feladatainak azonosságáról. (Népszava, 1905 január 26.) 250

148. Tudósítás a budapesti proletariátus 1905 február 5-i népgyűléséről. A népgyűlés üdvözlete az oroszországi forradalmároknak. (Népszava, 1905 február 7.) 252
149. A budapesti főiskolák szocialista hallgatói kiáltványban üdvözlik az orosz forradalmárokat. (1905 február 26. — MMI Archívum. Röpiratgyűjtemény. — I. 9/1905/II/814/1.) ... 253

ÁLTALÁNOS SZTRÁJK SZEGEDEN 1905 ÁPRILIS 5—6 ... 255—256
150. Tudósítás a sztrájk kitöréséről. (Népszava, 1905 április 5.) ... 255
151. Tudósítás a szegedi munkásság győzelméről. (Népszava, 1905 április 7.) ... 255

AZ ELSŐ ORSZÁGOS SZOCIÁLDEMOKRATA NŐMUNKÁS-ÉRTEKEZLET. 1905 ÁPRILIS 24 ... 257—262
152. Az országos értekezlet tárgyalásaiból. (Nőmunkás, 1905 május 7., 21., június 18.; A magyarországi szocialisztikus munkásmozgalmak az 1905. évben.) ... 257

A MAGYARORSZÁGI SZOCIÁLDEMOKRATA PÁRT XII. KONGRESSZUSA. 1905 ÁPRILIS 23—25 ... 262—296
153. Részlet Szabó Ervin szervezeti szabályzat-módosító javaslatából. (Hogyan módosítsuk a pártszervezeti szabályzatot? Javaslat a Magyarországi Szociáldemokrata Párt 1905. évi pártgyűlése napirendjének 3. pontjához.) ... 262
154. Az ácsok szaklapjának bírálata a pártvezetőség 1904. évi tevékenységéről és a kongresszus feladatairól. (Ácsok Szaklapja, 1905 április 1.) ... 265
155. A Slovenské Robotnícke Noviny a Magyarországi Szociáldemokrata Párt XII. kongresszusáról és a pártvezetőség nemzetiségi politikájáról. (Slovenské Robotnícke Noviny, 1905 április 1.) ... 267
156. A Magyarországi Szociáldemokrata Párt vezetőségének jelentése az 1904 március 16-tól 1905 március 31-ig kifejtett működéséről. (A Magyarországi Szociáldemokrata Párt 1905. évi április hó 23-án, 24-én és 25-én Budapesten tartott XII. pártgyűlésének jegyzőkönyve.) ... 268
157. A Magyarországi Szociáldemokrata Párt XII. kongresszusának tanácskozásaiból. (A Magyarországi Szociáldemokrata Párt 1905. évi április hó 23-án, 24-én és 25-én Budapesten tartott XII. pártgyűlésének jegyzőkönyve.) ... 278—296
A pártvezetőség és az ellenőrző bizottság jelentéseinek megvitatása ... 278
A szervezeti szabályzat megvitatása ... 285
A Magyarországi Szociáldemokrata Párt szervezeti szabályzata ... 285
A sajtó kérdésének megvitatása ... 289
A pártvezetőség megválasztása ... 290
Az általános választói jog ... 290
A párttaktika ... 292
Jelentés a II. Internacionálé amsterdami kongresszusáról ... 295

A MUNKÁSOSZTÁLY SZTRÁJKHARCÁNAK FELLENDÜLÉSE. A VAS- ÉS FÉMMUNKÁSOK ÁLTALÁNOS SZTRÁJKJA. 1905 MÁJUS—JÚNIUS ... 296—308
158. A Cipész tudósítása a budapesti és újpesti bőrmunkások sztrájkjáról. (A Cipész, 1905 május 15.) ... 296
A szolnoki gőzfűrész-telepek munkásainak sztrájkja. 1905 május 9—27 (159—161) 297—299
159. A szolnoki fűrészgyári munkások munkarend-tervezete (1905 május 8. — MMI Archívum. Szolnok városi tanácsi ir. 1905—XII—136.) ... 297
160. A gőzfűrész-telepek munkásai bejelentik sztrájkbalépésüket a polgármesternek. (1905 május 9. — MMI Archívum. Szolnok városi tanácsi ir. 1905—XII—136.) ... 298
161. A gőzfűrész-telepi munkások és a munkáltatók között megkötött egyezség. (1905 május 22. — MMI Archívum. Szolnok városi tanácsi ir. 1905—XII—136.) ... 299

A budapesti gázgyári munkások sztrájkja. 1905 május 23—24 (162—163) ..... 299—302
162. Tudósítás a sztrájk kitöréséről és kezdeti eseményeiről. (Népszava, 1905 május 24.) 299
163. A Népszava cikke a sztrájkoló gázgyári munkások győzelméről. (Népszava, 1905 május 25.) 301

A budapesti vas- és fémmunkások általános sztrájkja. 1905 május 28—július 2 (164—166) 302—308
164. Tudósítás a budapesti vasöntők sztrájkbalépéséről. (Népszava, 1905 május 16.) 302
165. A vas- és fémmunkások 1905 május 28-i gyűlésükön kimondják az általános sztrájkot. (Népszava, 1905 május 30.) 303
166. A szakszervezeti vezetők leszerelik az általános sztrájkot. — A Vas- és Fémmunkások Szaklapjának tudósítása. — (Vas- és Fémmunkások Szaklapja, 1905 július 6.) 306

A MAGYARORSZÁGI SZLOVÁK SZOCIÁLDEMOKRATA PÁRT MEGALAKULÁSA. A MAGYARORSZÁGI SZOCIÁLDEMOKRATA PÁRT MEGNYILATKOZÁSAI A NEMZETISÉGI KÉRDÉSRŐL ..... 308—315

167. A Volksstimme a nemzetiségi kérdésről. (Volksstimme, 1905 május 11.) 308
168. A Magyarországi Szlovák Szociáldemokrata Párt szervezeti szabályzatából. (Slovenské Robotnícke Noviny, 1905 június 1.) 308
169. A Magyarországi Szlovák Szociáldemokrata Párt első kongresszusának tárgyalásaiból. (Slovenské Robotnícke Noviny, 1905 július 1.) ..... 309—314
A központi választmány, a sajtószabadság és az ellenőrök jelentései ... 309
A küldöttek beszámolói 311
A Szlovák Szociáldemokrata Párt programja 313
A jövő teendők 313
A párt végrehajtó bizottságának megválasztása 314
Javaslatok 314
170. A Slovenské Robotnícke Noviny a kongresszus jelentőségéről, a Magyarországi Szociáldemokrata Párt tartózkodó magatartásáról. (Slovenské Robotnícke Noviny, 1905 július 1.) 315

AZ OROSZ FORRADALOM ESEMÉNYEINEK VISSZHANGJA A MAGYARORSZÁGI MUNKÁSSAJTÓBAN ..... 315—320

171. A Népszava ismertetése az OSZDMP III. kongresszusáról. (Népszava, 1905 június 30.) 315
172. A Népszava a „Patyomkin" páncéloshajó matrózainak felkeléséről. (Népszava, 1905 július 4.) 318
173. A Népszava megtévesztő képet ad az orosz forradalom jelentőségéről. (Népszava, 1905 július 9.) 319

ARATÓ- ÉS CSELÉDSZTRÁJKOK 1905 NYARÁN ..... 320—342

Aratómunkás-mozgalom Tolna megye tamási járásában. 1905 június—július (174—180) 320—327
174. A tamási járásban a nagybérlők karhatalom kirendelését kérik a sztrájkoló aratómunkások ellen. (1905 június 23. — MMI Archívum. Tolna m. Tamási járás főszb. ir. 1905.) 320
175. A tamási járás főszolgabírájának jelentése Tolna megye alispánjához az aratósztrájkokról. (1905 június 25. — MMI Archívum. Tolna m. Tamási járás főszb. ir. 1905.) 321
176. A tamási járási csendőrőrmester távirati értesítése tamási járás szolgabírói hivatalához a Fürged környéki puszták cselédségének lázadásáról. (1905 június 26. — MMI Archívum. Tolna m. Tamási járás főszb. ir. 1905.) 322
177. A tamási járás csendőrőrmesterének jelentése a járás főszolgabírájához a csendőrség sztrájkolók elleni támadásáról. (1905 június 26. — MMI Archívum. Tolna m. Tamási járás főszb. ir. 1905.) 322

178. A tamási járás főszolgabírája beszámol Tolna megye alispánjának a járást megszállva tartó katonaság elhelyezéséről. (1905 június 30. — MMI Archívum. Tolna m: Tamási járás főszb. ir. 1905.) ... 323
179. Szemcséd község jegyzőjének jelentése a tamási járás főszolgabírájához az aratómozgalmakról. (1905 július 26. — MMI Archívum. Tolna m. Tamási járás főszb. ir. 1905.) ... 323
180. A tamási járás főszolgabírájának összefoglaló jelentése Tolna megye alispánjához az aratómozgalmakról és azok okairól. (1905 július 27. — MMI Archívum. Tolna m. Tamási járás főszb. ir. 1905.) ... 324

Az aratósztrájkok kiterjedése a Dunántúlon 1905 nyarán (181—193) ... 327—342

181. A marcali járás főszolgabírájának jelentése Somogy megye alispánjához a pusztakovácsi aratósztrájkról és a sztrájkolók követeléseiről. (1905 június 24. — MMI Archívum. Somogy m. főisp. ir. 1905—80.) ... 327
182. A Népszava a dunántúli aratósztrájkokról. (Népszava, 1905 június 29.) ... 328
183. A sárbogárdi járás főszolgabírájának jelentése Fejér megye alispánjához a járás területén lezajlott aratómozgalmakról. (1905 július 1. — MMI Archívum. Fejér m. alisp. ir. 1905—4314.) ... 330
184. A Friss Ujság a dél-dunántúli aratósztrájkokról. (Friss Ujság, 1905 június 30.) 330
185. Baranya megye alispánjának évnegyedes jelentése a mezőgazdasági munkásmozgalmakról. (1905 július 5. — MMI Archívum. Baranya m. alisp. ir. 1905—9437.) ... 331
186. A székesfehérvári járás főszolgabírájának jelentése Fejér megye főispánjához az aratósztrájkokról. (1905 július 8. — MMI Archívum. A. XV. 3/1905/1.) 332
187. A Népszava a Baranya, Fejér, Pest és Somogy megyei aratósztrájkokról. (Népszava, 1905 július 11., 12., 13.) ... 333
188. A kaposvári járás főszolgabírájának összefoglaló jelentése Somogy megye alispánjához a járás területén lezajlott aratómozgalmakról. (1905 július 16. — MMI Archívum. Somogy m. főisp. ir. 1905—80.) ... 335
189. A csurgói járás főszolgabírájának jelentése Somogy megye főispánjához a járás területén lezajlott munkásmozgalmakról. (1906 január 4. — MMI Archívum. A. XV. 3/1905/2.) ... 337
190. A nagyatádi járás főszolgabírájának jelentése Somogy megye főispánjához a járás területén lezajlott aratósztrájkokról. (1906 január 16. — MMI Archívum. A. XV. 3/1905/2.) ... 338
191. A lengyeltóti járás főszolgabírájának jelentése Somogy megye főispánjához a mezőgazdasági munkások mozgalmáról. (1906 január 19. — MMI Archívum. A. XV. 3/1905/2.) ... 338
192. A barcsi főszolgabíró jelentése Somogy megye alispánjának a járás területén lezajlott mezőgazdasági munkásmozgalmakról. (1906 február 1. — MMI Archívum. A. XV. 3/1905/2.) ... 339
193. Rendőrségi összefoglaló az 1905. évi mezőgazdasági sztrájkokról. (A magyarországi szocialisztikus munkásmozgalmak az 1905. évben.) ... 339

A PÉCSI BÁNYÁSZOK SZTRÁJKJA. 1905 JÚLIUS 4 — AUGUSZTUS 26 ... 342—353

194. A Népszava közli a Magyar Távirati Iroda tudósítását a sztrájk kitöréséről. (Népszava, 1905 július 7.) ... 342
195. A pécsi járási főszolgabíró jelentése a főispánnak a pécsi bányászsztrájkkal kapcsolatos hatósági intézkedésekről. (1905 július 10. — MMI Archívum. Baranya m. főisp. ir. 1905—724.) ... 344
196. A sztrájkoló bányászok a bányakapitányság felmondással és kilakoltatással fenyegető felhívása ellenére sem hagyják abba a harcot — a Népszava tudósítása. — (Népszava, 1905 július 12.) ... 345
197. A bányabiztos vizsgálati jegyzőkönyve a pécsvidéki bányászsztrájk ügyében. (1905 július 16. — MMI Archívum. A. XV. 1/1905/3.) ... 346

198. A pécsi járási főszolgabíró jelentése az alispánnak a sztrájkoló bányászok kilakoltatásáról. (1905 július 20. — MMI Archívum. — Baranya m. alisp. ir. 1905—9554.) ... 349
199. A Pécsi Munkás közli a főkapitánynak a sztrájkolókat kiutasítással és a büntetőeljárás megindításával fenyegető hirdetményét, ismerteti a kilakoltatások során elkövetett rendőri erőszakoskodásokat. (Munkás, Pécs. 1905 július 23.) 350
200. A pécsi járási főszolgabíró az alispánhoz küldött jelentésében beismeri a tőkések és a karhatalom vereségét, s a sztrájkolók követeléseinek teljesítésével a sztrájk befejezését javasolja. (1905 július 24. — MMI Archívum. Baranya m. alisp. ir. 1905—9554.) ... 352

A SZOCIÁLDEMOKRATA PÁRT ÁLTAL VEZETETT VÁLASZTÓJOGI TÖMEGMOZGALOM FELLENDÜLÉSE. 1905 JÚLIUS—SZEPTEMBER. A „VÖRÖS PÉNTEK" — A BUDAPESTI PROLETARIÁTUS SZÁZEZRES TÖMEGTÜNTETÉSE AZ ÁLTALÁNOS VÁLASZTÓI JOGÉRT ... 353—372

201. Beszámoló Kristóffy József belügyminiszternek a szociáldemokrata munkásküldöttség előtt a választói jogról tett nyilatkozatáról. (Népszava, 1905 július 28.) ... 353
202. Országos népgyűlés Budapesten az általános, titkos választói jog érdekében. (Népszava, 1905 augusztus 15.) ... 356

1905 szeptember 15 — A „Vörös Péntek" (203—208) ... 357—369

203. A szociáldemokrata párt röpiratában szeptember 15-re — az országgyűlés megnyitásának napjára — általános sztrájkra és az országgyűlés elé való felvonulásra hívja fel a budapesti munkásokat. (1905 augusztus. — MMI Archívum. Röpiratgyűjtemény. I. 1/1905/IX/58/1.) ... 357
204. A Népszava közli az általános, titkos választói jog ligájának megalakulásáról kibocsátott felhívást. (Népszava, 1905 augusztus 27.) ... 360
205. Tudósítás a Magyarországi Szociáldemokrata Párt 1905. évi szeptember 10-i rendkívüli kongresszusáról. (Népszava, 1905 szeptember 12.) ... 361
206. A szociáldemokrata pártvezetőség röpirata csendre és nyugalomra inti a szeptember 15-i felvonulás résztvevőit. (1905 szeptember. — MMI Archívum. Röpiratgyűjtemény. I. 1/1905/IX/49.) ... 364
207. A Pécsi Napló tudósítása a Tolna megyei szegényparasztok forradalmi előkészületeiről. (Pécsi Napló, 1905 szeptember 14.) ... 365
208. Beszámoló a „Vörös Péntekről", a budapesti munkásság százezres választójogi tömegtüntetéséről. (Népszava, 1905 szeptember 16.) ... 366
209. A szociáldemokrata párt állásfoglalása Magyarország függetlensége mellett, a koalíciós pártok vezetőinek bécsi kihallgatásával kapcsolatban. (Népszava, 1905 szeptember 24.) ... 369
210. A Nőmunkás az orosz proletariátus példájára hivatkozva harcba hívja a magyar munkásnőket az általános választói jogért. (Nőmunkás, 1905 október 8.) ... 371

A VÁLASZTÓJOGI TÖMEGMOZGALOM FELLENDÜLÉSE AZ OSZTRÁK-MAGYAR MONARCHIÁBAN AZ OROSZORSZÁGI OKTÓBERI ÁLTALÁNOS SZTRÁJK HATÁSÁRA ... 372—389

211. Tudósítás az oroszországi októberi általános sztrájkról. (Népszava, 1905 október 26.) ... 372
212. A pécsi Munkás közli egy orosz forradalmár levelét pécsi magyar elvtársaihoz. (Munkás, Pécs. 1905 október 29.) ... 373
213. Ady Endre cikke az orosz forradalom történelmi jelentőségéről. (Budapesti Napló, 1905 október 31.) ... 374
214. A Népszava cikke: Az orosz forradalom a cári manifesztum kibocsátásával elérte célját. (Népszava, 1905 november 1.) ... 375
215. Tudósítás a budapesti proletariátus 1905 november 5-én tartott népgyűléséről. (Népszava, 1905 november 7.) ... 376

216. A Volksstimme közli az 1905 november 5-én tartott magyarországi német munkásgyűlés határozatát. (Volksstimme, 1905 november 9.) 377
217. A Narodni Glász cikke az orosz forradalom hatásáról a monarchia proletariátusának választójogi küzdelmeire. (Narodni Glász, 1905 november 15.) 378

Külföldi szociáldemokrata vezetők véleménye a Magyarországi Szociáldemokrata Párt választójogi harcáról (218—219) ..... 379—382

218. A Népszava közli Bebel két levelét a Magyarországi Szociáldemokrata Párt választójogi harcáról. (Népszava, 1905 november 17., 28.) 379
219. Jaurès nyilatkozata a magyarországi választójogi harcról. (Népszava, 1905 november 28.) 381

A budapesti hírlapszedők politikai sztrájkja. 1905 december 4—6 (220—221) ..... 382—387

220. Tudósítás a sztrájk kitöréséről és a budapesti munkásság december 4-i harcos megmozdulásáról. (Népszava, 1905 december 5.) 382
221. Tudósítás a sztrájk részleges befejezéséről. (Népszava, 1905 december 7.) .. 386
222. A Népszava győzelemnek tekinti a kormány választójogi törvényjavaslatát, és hangsúlyozza a szociáldemokrata pártnak az ország magyarosításában betöltött szerepét. (Népszava, 1905 december 9.) 388

AZ ELSŐ MAGYARORSZÁGI ROMÁN SZOCIÁLDEMOKRATA KONGRESSZUS. 1905 DECEMBER 24—25 ..... 390—392

223. Tudósítás az első magyarországi román szociáldemokrata kongresszusról. (Adeverul, 1906 január 1.) ..... 390—392
Harc az általános választói jogért 390
Sajtó 391
A földművelők megszervezése 392
A politikai szervezkedés 392

ÖSSZEFOGLALÓ JELENTÉSEK ÉS BESZÁMOLÓK A MUNKÁSSÁG ÉS SZEGÉNYPARASZTSÁG 1905. ÉVI KÜZDELMEIRŐL ..... 393—400

224. A Népszava beszámolója a munkásság 1905. évi küzdelmeiről. (Népszava, 1905 december 31.) 393
225. Jászai Samu cikke a magyarországi munkásság 1905. évi bérharcairól. (A Munka Szemléje, 1906 június 15.) 395
226. A Szakszervezeti Értesítő beszámolója a szakszervezetek fejlődéséről. (Szakszervezeti Értesítő, 1906 május hó.) 398

A MOSZKVAI DECEMBERI FEGYVERES FELKELÉS VISSZHANGJA ÉS AZ OROSZ FORRADALOM KITÖRÉSE ELSŐ ÉVFORDULÓJÁNAK MEGÜNNEPLÉSE A MAGYARORSZÁGI MUNKÁSSÁG KÖRÉBEN ..... 400—409

227. A Népszava közli az Oroszországi Szociáldemokrata Munkáspárt Központi Bizottságának felhívását a pártegység megteremtésére és a pártkongresszus összehívására. (Népszava, 1905 december 1.) 400
228. Ady Endre cikke a moszkvai decemberi fegyveres felkelésről. (Budapesti Napló, 1905 december 29.) 402
229. A Népszava tudósítása a decemberi moszkvai fegyveres felkelésről. (Népszava, 1905 december 30.) 403
230. A Nőmunkás a moszkvai decemberi felkelés hős asszonyairól. (Nőmunkás, 1905 december 31.) 404
231. A Kolozsvári Munkás megemlékezése az oroszországi „Véres Vasárnapról". (Kolozsvári Munkás, 1906 január 15.) 406
232. Tudósítások az oroszországi forradalom kitörésének évfordulóján országszerte megtartott ünnepi munkásgyűlésekről. (Népszava, 1906 január 23., 24., 26.) 406

A FÖLDMUNKÁSOK ORSZÁGOS SZÖVETSÉGÉNEK MEGALAKULÁSA. 1906 JANUÁR 7. A SZOCIÁLDEMOKRATA PÁRT TÖREKVÉSEI A FÖLDMUNKÁS- ÉS SZEGÉNYPARASZT-MOZGALMAK MEGBÉNÍTÁSÁRA ..... 409—414

233. A Magyarországi Földmunkások Országos Szövetségének alapszabályai. (1905 december 7. — MMI Archívum. Baranya m. alisp. ir. 1907—12 766.) 409

234. Tudósítás a földmunkások országos szövetségének alakuló közgyűléséről. (Világszabadság, 1906 január 13.) 411

235. A Világszabadság a Földmunkások Országos Szövetségének harci módszereiről. (Világszabadság, 1906 január 20.) 414

A FORRADALMI TÖMEGMOZGALMAK FELLENDÜLÉSE. 1906 JANUÁR—MÁJUS ..... 415—427

236. Sajtóbeszámoló a nándorhegyi vérengzésről. (Az Ujság, 1906 január 23.) . 415

237. Beszámoló a fiumei munkások általános sztrájkjáról. (Népszava, 1906 február 17.) 415

238. A szakszervezeti választmány határozata a „meggondolatlan sztrájkokról". (Szakszervezeti Értesítő, 1906 április.) 418

239. A Festők Szaklapja közli a sztrájkbizottság beszámolóját a budapesti festőmunkások sztrájkjának eseményeiről és győztes befejezéséről. (Festők Szaklapja, 1906 április 10.) 419

Általános sztrájk Miskolcon. 1906 március 26—27 (240—241) ..... 420—421

240. Tudósítás az építőmunkások sztrájkbalépéséről. (Népszava, 1906 március 24.) 420

241. Garbai Sándor beszámolója az Építőmunkásban az általános sztrájkról. (Építőmunkás, 1906 április 15.) 420

242. A szlovák munkássajtó a szlovák és a magyar szociáldemokraták közötti kapcsolatról. (Slovenské Robotnícke Noviny, 1906 január 1.) 422

243. A temesvári Volkswille beszámolója a temesvári általános sztrájkról. (Volkswille, Temesvár. 1906 május 23.) 424

A SZOCIÁLDEMOKRATA PÁRTVEZETŐSÉG TAKTIKÁJA 1906 ELSŐ FELÉBEN 428—434

244. Garami Ernő levele Groszmann Miksához a szociáldemokrata párt politikájáról. (1906 január 14. — MMI Archívum. A. XV. 1/1902/2.) 428

245. A szociáldemokrata párt taktikájáról a koalíciós pártok behódolása után. Részlet Garami Ernő Groszmann Miksához írt leveléből. (1906 február 12. — MMI Archívum. A. XV. 1/1902/2.) 431

246. Rendőrségi jelentés a szociáldemokrata párt 1906 tavaszán, az országgyűlés feloszlatása után alkalmazott taktikájáról. (A magyarországi szocialisztikus munkásmozgalmak az 1906. évben.) 432

247. A Népszava az Oroszországi Szociáldemokrata Munkáspárt IV. (egyesítő) kongresszusáról írt beszámolójában a mensevikek mellett foglal állást. (Népszava, 1906 május 17.) 433

248. Fejérváry volt miniszterelnök levele a bécsi kabinetiroda osztályfőnökének a szociáldemokrata pártvezetőség „függetlenségi" manőveréről. (1906 május 30.— O. L. Bécsi iratok. Kabinettsarchiv. Geheimakten. Nachlass Daruváry. 25. doboz. I. csomó.) 434

A MAGYARORSZÁGI SZOCIÁLDEMOKRATA PÁRT ORSZÁGOS ÉRTEKEZLETE (1906 JÚNIUS 3) ES XIII. KONGRESSZUSA (1906 JÚNIUS 4—5) ..... 435—453

249. Az országos pártértekezlet határozata. (A Magyarországi Szociáldemokrata Párt Budapesten, 1906 június hó 3-án megtartott pártértekezletének és Budapesten, 1906 június hó 4-én és 5-én megtartott XIII. pártgyűlésének jegyzőkönyve.) 435

250. A Magyarországi Szociáldemokrata Párt vezetőségének jelentése 1905 április 1-től 1906 március 31-ig kifejtett működéséről. (A Magyarországi Szociáldemokrata Párt Budapesten, 1906 június hó 3-án megtartott pártértekezletének és Budapesten, 1906 június hó 4-én és 5-én megtartott XIII. pártgyűlésének jegyzőkönyve.) 436

251. A Magyarországi Szociáldemokrata Párt XIII. kongresszusának tárgyalásaiból. (A Magyarországi Szociáldemokrata Párt Budapesten, 1906 június hó 3-án megtartott pártértekezletének és Budapesten, 1906 június hó 4-én és 5-én megtartott XIII. pártgyűlésének jegyzőkönyve.) ..... 448—453
A pártvezetőség jelentésének megvitatása 448
A sajtó 449
A pártvezetőség és az ellenőrző bizottság megválasztása 449
Állásfoglalás az új kormányrendszerrel szemben 449
A pártagitáció 452

A KOALÍCIÓS KORMÁNY TÁMADÁSA A MUNKÁSSÁG ÉS SZEGÉNYPARASZTSÁG SZERVEZETEI ELLEN. A MUNKÁSOK ÉS SZEGÉNYPARASZTOK HARCA A HATÓSÁGI ÖNKÉNNYEL SZEMBEN. 1906 MÁJUS—JÚNIUS 453—458

252. A Világszabadság vezércikke a Földmunkások Országos Szövetsége ellen indított hajszáról. (Világszabadság, 1906 június 2.) 453
253. A Békés megyei főispán bizalmas jelentése a belügyminiszternek, amelyben beszámol a szocialista mozgalmak megfigyelésére kiutalt pénzösszeg felhasználásáról és újabb összeg kiutalását kéri. (1906 június 2. — MMI Archívum. Békés m. főisp. biz. 1906—80.) 455
254. A Népszava közli a budapesti proletariátus 1906 június 10-i nagygyűlésének határozatát az általános sztrájk kimondásáról a Földmunkások Országos Szövetsége feloszlatásának esetére. (Népszava, 1906 június 12.) 455
255. Beszámoló a lugosi, karánsebesi és debreceni munkások általános sztrájkjáról. (Népszava, 1906 június 26.) 456

ARATÓSZTRÁJKOK 1906 NYARÁN ..... 459—473

256. A tiszáninneni járás főszolgabírájának jelentése a Csongrád megyei alispánhoz az 1906. évi aratósztrájkokról. (1906 július 11. — MMI Archívum. Csongrád m. főisp. ált. 1907—147.) 459
257. A Világszabadság tudósításai az aratósztrájkokról. (Világszabadság, 1906 július 14., 21.) 461
258. Darányi Ignác földmívelésügyi miniszter előterjesztése Ferenc József királynak az 1906. évi aratósztrájkokról. (1906 július 16. — O. L. FM. eln. 1906—160.) 467
259. A battonyai főszolgabíró jelentése Csanád megye alispánjához a járás területén lezajlott aratósztrájkokról és a sztrájkok okairól. (1906 július 30. — MMI Archívum. Csanád m. alisp. ir. [Agrárszocialista mozgalmak.] 1906—626.) ... 471

A MUNKÁSSÁG SZTRÁJKHARCAI 1906 NYARÁN ÉS ŐSZÉN ..... 473—484

A salgótarjáni bányászok sztrájkja. 1906 június—július (260—262) ..... 473—475
260. Tudósítás a sztrájkoló bányászok követeléseiről. (Friss Ujság, 1906 július 3.) 473
261. Tudósítás a csendőrség beavatkozásáról. (Népszava, 1906 július 5.) 474
262. Tudósítás a sztrájkolók egy részének munkábaállásáról és a sztrájk további eseményeiről. (Népszava, 1906 július 8.) 475

A petrozsényi román és magyar bányászok sztrájkja. 1906 augusztus 29—szeptember 10 (263—265) ..... 476—481
263. A bányászoknak a vállalat igazgatóságához benyújtott követelései. (1906 augusztus 29. — MMI Archívum. Ig. min. ált. 1906—T. a—34 809.) 476
264. Jegyzőkönyv a sztrájk beszüntetése érdekében a munkásokhoz intézett hatósági felhívásról és az összegyűlt munkások katonai erővel történt szétoszlatásáról. (1906 szeptember 2. — MMI Archívum. Ig. min. ált. 1906—T. a—34 809.) 476
265. Megvery István főügyészi helyettes jelentése az igazságügyminiszterhez a petrozsényi bányászsztrájkról. (1906 szeptember 8. — MMI Archívum. Ig. min. ált. 1906—T. a—34 809.) 479

A budapesti villamosvasúti munkások sztrájkja. 1906 október 25—november 1 (266—267) 481—484
266. Beszámoló a villamosvasúti munkások sztrájkjának kitöréséről. (Népszava, 1906 október 26.) 481

267. A Népszava beszámolója a sztrájktanya feloszlatásáról és a sztrájk erőszakos letöréséről. (Népszava, 1906 november 1.) 484

A MUNKÁSSÁG 1906. ÉVI SZTRÁJKHARCAIRÓL ..... 485—486

268. A Szakszervezeti Tanács összefoglaló jelentése az 1906. évi sztrájkharcokról. (Szakszervezeti Értesítő, 1907 június.) 485

A MUNKÁSSAJTÓ AZ OROSZ FORRADALOM ESEMÉNYEIRŐL. 1906 AUGUSZTUS—OKTÓBER ..... 487—492

269. Mérő Gyula cikke a Testvériségben az I. Állami Duma szétkergetéséről. (Testvériség, Szombathely. 1906 augusztus 4.) 487

270. A Világszabadság az orosz forradalomról és az orosz parasztság forradalmi szerepéről szóló cikkében elítéli a földosztás jelszavát. (Világszabadság, 1906 augusztus 4.) 489

271. Dániel Arnold az oroszországi agrárkérdésről írt cikkében a földosztás mellett foglal állást. (A forradalom névtelen hőseinek. Dániel Arnold: Az orosz földkérdés.) 491

A SZOCIÁLDEMOKRATA PÁRT ELMÉLETI FOLYÓIRATA, A SZOCIALIZMUS ELSŐ SZÁMÁNAK MEGJELENÉSE ..... 492—494

272. Kautsky üdvözlete a Szocializmushoz a folyóirat első számának megjelenése alkalmából. (Szocializmus, 1906—1907. I. évf. 1. szám.) 492

AZ OROSZ FORRADALOM KITÖRÉSÉNEK MÁSODIK ÉVFORDULÓJA ..... 494—495

273. Lengyelország és Litvánia Szociáldemokrata Pártja budapesti csoportjának felhívása az orosz forradalom kitörése második évfordulójának megünneplésére. (1907 január 21. — MMI Archívum. Röpiratgyűjtemény. VIII. 212/1907/I.) 494

A MUNKÁSSÁG HARCA A KOALÍCIÓS KORMÁNY NÉPELLENES INTÉZKEDÉSEI ELLEN. 1907 JANUÁR—JÚLIUS ..... 495—502

274. A csongrádi járás főszolgabírájának jelentése az alispánhoz a csongrádi szociáldemokraták gyűléséről és Alpári Gyula felszólalásáról. (1907 január 29. — MMI Archívum. Csongrád m. alisp. ir. 1907—590.) 495

275. A Népszava közli az 1907 március 10-i munkásgyűlésen elfogadott, a kormány önkénye ellen tiltakozó határozatot. (Népszava, 1907 március 12.) 496

276. A Szakszervezeti Értesítő rövid összefoglalója a koalíciós kormány munkásellenes intézkedéseiről. (Szakszervezeti Értesítő, 1907 április—június—július.) [497

277. A Világszabadság közli a budapesti munkásság 1907 április 28-i gyűlésének határozatát a „derestörvény" ellen. (Világszabadság, 1907 május 4.) 500

278. A Népszava közli a budapesti bizalmi férfi testület opportunista határozatát az építőmunkások szakszervezete kőműves szakosztályának feloszlatása alkalmából. (Népszava, 1907 június 12.) 501

A MAGYARORSZÁGI SZOCIÁLDEMOKRATA PÁRT XIV. KONGRESSZUSA. 1907 MÁRCIUS 31—ÁPRILIS 2 ..... 502—521

279. A Magyarországi Szociáldemokrata Párt vezetőségének jelentése az 1906 április 1-től 1907 március 15-ig kifejtett működéséről. (A Magyarországi Szociáldemokrata Párt Budapesten, 1907 március 31-én, április 1-én és 2-án megtartott XIV. pártgyűlésének jegyzőkönyve.) 502

280. A kongresszus tárgyalásaiból. (A Magyarországi Szociáldemokrata Párt Budapesten, 1907 március 31-én, április 1-én és 2-án megtartott XIV. pártgyűlésének jegyzőkönyve.) ..... 513—521

A pártvezetőség jelentésének megvitatása 513
Pártagitáció és pártsajtó 519
Községi politika 521
Küzdelem az általános választói jogért 521
A kormány szociálpolitikája 521
Az Internacionálé 1907-es kongresszusa 521

AZ IFJÚMUNKÁS-MOZGALOM MEGÉLÉNKÜLÉSE 1907-BEN ..... 522—528

281. A budapesti rendőrfőkapitány jelentése a polgármesterhez az ifjúmunkások szabad szervezetének tevékenységéről. (1907 április 5. — MMI Archívum. Bp. polg. m. ir. 1906—IX—3280.) 522

282. Az Ifjúmunkás beszámolója az ifjúmunkások országos értekezletéről. (Az Ifjúmunkás, 1907 április 15., május 15., június 15., július 15.) 522

283. Alpári Gyula beszéde az első nemzetközi ifjúmunkás-értekezleten. — A Népszava beszámolója. — (Népszava, 1907 szeptember 4.) 527

AZ OROSZ FORRADALOMRÓL ..... 528—533

284. Az orosz forradalom jelentőségéről és a magyarországi osztályharcról. — Szabó Ervin könyvismertetése a Huszadik Században. — (Huszadik Század, 1907. II. szám.) 528

285. A szociáldemokrata párt vezetőinek nyílt állásfoglalása a mensevikek mellett, a bolsevikok ellen. — A Népszava félrevezető képet ad az Oroszországi Szociáldemokrata Munkáspárt V. (londoni) kongresszusáról. — (Népszava, 1907 május 18., június 15.) 529

CSELÉD- ÉS ARATÓSZTRÁJKOK 1907 NYARÁN ..... 533—539

286. A makói járási főszolgabíró jelentése Csanád megye alispánjához a Földmunkások Országos Szövetségének magyarcsanádi helyi csoportja által szervezett sztrájkról és a csoport felfüggesztéséről. (1907 május 30. — MMI Archívum. Csanád m. alisp. ir. [Agrárszocialista mozgalmak.] 1906—625.) 533

287. Tudósítás a bercsei aratósztrájkról. (Népszava, 1907 június 21.) 534

288. A Népszava híradása két Bihar megyei aratósztrájkról. (Népszava, 1907 június 27.) 534

289. A Nagyváradi Munkás Ujság cikke a szociáldemokrata pártnak a földmunkások között folytatott tevékenységéről és a földmunkások forradalmi hangulatáról. (Nagyváradi Munkás Ujság, 1907 július 7.) 535

290. Az 1907-es aratósztrájkokat ismertető összefoglaló rendőrségi jelentésből. (A magyarországi szocialisztikus munkásmozgalmak az 1907. évben.) 536

A MUNKÁSSÁG SZTRÁJKHARCAI 1907 NYARÁN ÉS ŐSZÉN ..... 539—546

A pécsi bányászok sztrájkja. 1907 június 17—21 (291—292) ..... 539—541

291. A pécsi járási főszolgabíró jelentése a Baranya megyei alispánhoz a sztrájk kitöréséről. (1907 június 18. — MMI Archívum. Baranya m. alisp. ir. 1907—9310.) 539

292. A pécsi járási főszolgabíró jelentése a Baranya megyei alispánhoz a bányászok győzelméről és a sztrájk befejezéséről. (1907 június 22. — MMI Archívum. Baranya m. alisp. ir. 1907—9310.) 540

293. A Friss Ujság tudósítása a székesfehérvári általános sztrájkról. (Friss Ujság, 1907 augusztus 29.) 541

A brennbergbányai bányászok sztrájkja. 1907 szeptember 11—október 7 (294—296) ..... 542—546

294. Tudósítás a sztrájk kitöréséről. (Népszava, 1907 szeptember 15.) 542

295. A brennbergi bányászsztrájk ügyében megtartott hatósági békéltető bizottsági ülés jegyzőkönyve. (1907 szeptember 20. — MMI Archívum. Sopron polg. m. ir. 1907—XVI—58.) 543

296. A soproni polgármester felterjesztése a sztrájkról a belügyminiszterhez. (1907 szeptember 30. — MMI Archívum. Sopron m. polg. m. ir. 1907—XVI—58.) 545

A SZOCIÁLDEMOKRATA PÁRT 1907. ÉVI ELMÉLETI MEGNYILATKOZÁSAIBÓL ..... 546—552

A Népszava cikksorozata a szociáldemokráciának a burzsoáziához, a kispolgársághoz és a parasztsághoz való viszonyáról (297—299) ..... 546—550

297. A Népszava cikke a burzsoázia szerepéről, a proletariátus és a burzsoázia érdekeinek azonosságáról. (Népszava, 1907 július 20.) 546

298. A Népszava elutasítja a „reakcionárius" parasztsággal való együttműködést. (Népszava, 1907 július 26.) 548
299. A Népszava a kispolgárságról. (Népszava, 1907 augusztus 1.) 549
300. „A tömegsztrájk — a barikádharc utóda". — Részletek Bresztovszky Ernő: „Általános sztrájk és választójog Magyarországon" című brosúrájából 550

A MAGYARORSZÁGI SZOCIÁLDEMOKRATA PÁRT RÉSZVÉTELE A II. INTERNACIONÁLÉ 1907. ÉVI STUTTGARTI KONGRESSZUSÁN ..... 552—557

301. Részletek a Magyarországi Szociáldemokrata Pártnak a II. Internacionálé 1907-es stuttgarti kongresszusához küldött jelentéséből. (Melléklet a Népszava 1907 augusztus 18-i számához. A Magyarországi Szociáldemokrata Párt jelentése az 1907. évi augusztus hó 18—24. napján Stuttgartban tartandó nemzetközi kongresszushoz.) 552
302. Diener-Dénes József felszólalása a be- és kivándorlás kérdését tárgyaló bizottság első ülésén. (Népszava, 1907 augusztus 22.) 556

AZ 1907 OKTÓBER 10-I ORSZÁGOS ÁLTALÁNOS POLITIKAI SZTRÁJK ÉS TÖMEGTÜNTETÉS ..... 558—570

303. A budapesti összbizalmi testület felhívása az október 10-i általános sztrájkra és tüntetésre. (Népszava, 1907 szeptember 10.) 558
304. A Nagyváradi Munkás Ujság az általános sztrájkról. (Nagyváradi Munkás Ujság, 1907 szeptember 25.) 560
305. Rendőrbiztosi jelentés a székesfehérvári polgármesterhez a vasúti munkások gyűléséről. (1907 szeptember 22. — MMI Archívum. Fejér m. főisp. ir. 1907—607.) 561
306. A pénzügyminiszter körrendelete az állami gyárak vezetőihez a munkásság mozgalmainak megfigyeléséről. (1907 szeptember 13. — O. L. PM. 1907—10. res.) 561
307. Kossuth Ferenc kereskedelemügyi miniszter a MÁV igazgatóságához intézett rendeletében megtiltja a vasutasok részvételét az október 10-i általános sztrájkban. (1907 szeptember 23. — O. L. PM. 1907—10. res.) 562
308. Tudósítás az 1907 október 10-i tüntetésről. (Október 10. Világosság.) 563
309. A Szocializmus cikke 1907 október 10. jelentőségéről. (Szocializmus, 1906—1907. 23. szám.) 569

MUTATÓK

IDŐRENDI ÁTTEKINTÉS 573

A MAGYAR MUNKÁSMOZGALOM TÖRTÉNETÉNEK SZEMELVÉNYES BIBLIOGRÁFIÁJA 581
MAGYARORSZÁGI MUNKÁSSAJTÓ 587
NÉVMUTATÓ 599
HELYNÉVMUTATÓ 625
A LEVÉLTÁRI IRATOK JELZETEIBEN HASZNÁLT RÖVIDÍTÉSEK MAGYARÁZATA 637
ILLUSZTRÁCIÓK JEGYZÉKE 637

Szerkeszti:

MAGYAR MUNKÁSMOZGALMI INTÉZET

Összeállította:

ERÉNYI TIBOR

MUCSI FERENC

S. VINCZE EDIT

A kötetet sajtó alá rendezte: Iványi Béla és Teleki Éva. Műszaki vezető: Szécsi Andor.

A könyv megjelent 1955. X. 20-án, 3500 példányban.
Tartalmaz 79,9 szerkesztői ívet. Terjedelem 66,6 (A/5) ív. (39)

7789. Franklin-nyomda Budapest, VIII., Szentkirályi utca 28. Felelős: Vértes Ferenc.